

HISTORIA REI LITERARIÆ

ORDINIS S. BENEDICTI,
IN IV. PARTES DISTRIBUTA.

OPUS

ERUDITORUM VOTIS DIU EXPETITUM,

AD

Perfectam Historiæ Benedictinæ Cognitionem

summè necessarium, & universim omnibus bonarum

Artium Cultoribus non utile minus, quàm scitu

lectuque jucundum,

A

R. P. MAGNOALDO ZIEGELBAUER,

O. S. B. Theologo Presbytero, &c.

Ichnographicè adumbratum,

RECENSUIT, AUXIT, JURISQUE PUBLICI FECIT

R. P. OLIVERIUS LEGIPONTIUS,

Ejusdem Instituti ad S. Martinum Coloniae Cœnobita, SS. Theologiæ

Licentiatuſ, & Professor emerituſ, Societ. Lit. Germ. Bened.

Promotor & Secretariuſ.

PARS SECUNDA

SPECIALIS SIVE PRINCIPALIS,

In qua textitur

Historia Artium & Scientiarum, inde ab Ævo S. Benedicti

ad nostra usque tempora, per tredecim seculorum seriem

apud Benedictinos excultarum.

PERMISSU SUPERIORUM.

AUGUSTÆ VIND. ET HERBIPOLI,
Sumptibus MARTINI VEITH, Bibliopolæ,
ANNO MDCCLIV.

HISTORIA REI LITERARIÆ

ORDINIS S. BENEDICTI,
IN IV. PARTES DISTRIBUTA.

OPUS

ERUDITORUM VOTIS DIU EXPETITUM,

AD

Perfectam Historiæ Benedictinæ Cognitionem

summè necessarium, & universim omnibus bonarum

Artium Cultoribus non utile minus, quàm scitu

lectuque jucundum,

A

R. P. MAGNOALDO ZIEGELBAUER,

O. S. B. Theologo Presbytero, &c.

Ichnographicè adumbratum,

RECENSUIT, AUXIT, JURISQUE PUBLICI FECIT

R. P. OLIVERIUS LEGIPONTIUS,

Ejusdem Instituti ad S. Martinum Coloniae Cœnobita, SS. Theologiæ

Licentiatus, & Professor emeritus, Societ. Lit. Germ. Bened.

Promotor & Secretarius.

PARS SECUNDA

SPECIALIS SIVE PRINCIPALIS,

In qua textur

Historia Artium & Scientiarum, inde ab Ævo S. Benedicti

ad nostra usque tempora, per tredecim seculorum seriem

apud Benedictinos excultarum.

PERMISSU SUPERIORUM.

AUGUSTÆ VIND. ET HERBIPOLI,

Sumptibus MARTINI VEITH, Bibliopolæ,

ANNO MDCCLIV.

CELSISSIMIS,
REVERENDISSIMIS AC ILLUSTRISSIMIS
S. R. I.

PRINCIPIBUS,
PRÆLATIS ET ABBATIBUS,
O. S. B.

D. AMANDO

PRINCIPALIS, IMMEDIATÆ ET CATHEDRALIS
ECCLESIAE FULDENSIS EPISCOPO,
ABBATUM PER GERMANIAM ET GALLIAM PRIMATI,
AUGUSTISSIMÆ ROM. IMP. ARCHICANCELLARIO...

D. ENGELBERTO

S. R. I. PRINCIPI, ABBATI CAMPIDONENSI,
D. AUGUSTÆ ARCHIMARESCHALLO...

D. CASPARO

CORBEIÆ SAXONICÆ ANTISTITI,
S. R. I. PRINCIPI...

ET RELIQUIS
PER GERMANIAM
FAMILIÆ BENEDICTINÆ PRÆSTITIBUS,
REIPUBLICÆ FULCRIS,
SUMMISQUE REI LITERARIÆ ARBITRIS
ET SOSPITIBUS...

DOMINIS, DOMINIS
GRATIOSISSIMIS.

UT
 NOSTRIS CONATIBUS,
 BONARUMQUE ARTIUM STUDIIS,
 ET LITERARUM FELICITATI
 CLEMENTISSIME ADSPIRENT,
 AC
 NOBILE SOCIETATIS LITERARIÆ
 GERMANO - BENEDICTINÆ
 INSTITUTUM
 AUSPICIIS, DIGNITATE, FAVORIBUS, PRÆSIDIIS
 FIRMENT, PROVEHANT ET ILLUSTRËNT;
 ALTERUM HOC
 HISTORIÆ LITERARIÆ BENEDICTINÆ
 VOLUME N,
 VELUT PUBLICUM
 HONORIS, MEMORIÆ, CULTUS
 ET VENERATIONIS PERPETUÆ
 MONUMENTUM,
 NOMINE SENATÛS ACADEMICI
 D. D. D.

SORTE INFIMUS

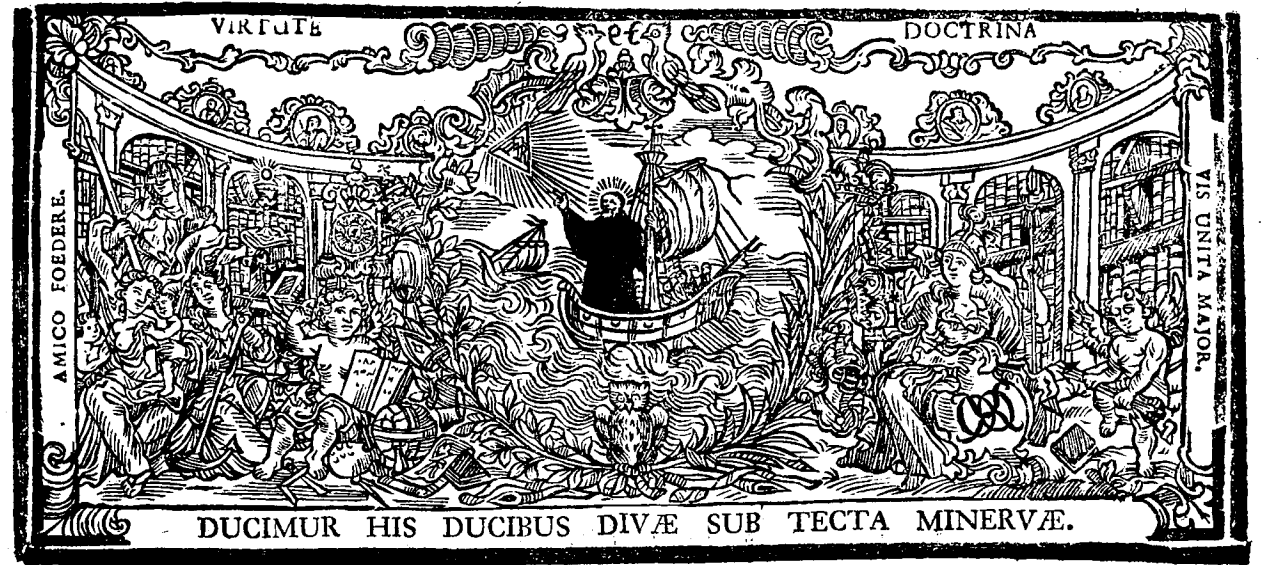
P. OLIVERIUS LEGIPONTIUS

INSTITUTI PROMOTOR.

III. NONAS OCTOBRIS

A.R.S. cIo Io CCLIV.

PRÆFATIO.

PRÆFATIO.

Ostquam Parte primâ *Preliminari* generalem Historiæ Literariæ Ordinis S. Benedicti exhibuimus ideam, en Tibi *Lector optime!* alteram ejusdem sistimus Partem *Specialem* sive *Principalem*. Continet illa omnium & singularum pene Scientiarum, Artium, & Disciplinarum historiam, quæ inde ab ipso Sanctissimi Patriarchæ BENEDICTI ævo ad nostra usque tempora per tredecim Seculorum seriem apud Benedictinos excultæ fuerunt. In hac verò adornanda quid præstiterimus, quibusque rationibus usi fuerimus, ex ipsius magis tractationis lectione, quàm ex longa Præfatione disci præoptamus, cum singulorum Caputum ea sit conditio, ut heic breviter delineari non possint. Paucis tamen introductionis loco monendus es, in eo nos omnium virium nervis fuisse occupatos, ut quantum Historiæ Literariæ Particularis institutum postulabat, plenam daremus tractationem, nec in nudis factis & Authorum nominibus recensendis soli ac jejuni distringeremur, sed judicium quoque de fatibus & vicissitudinibus cujuslibet Disciplinæ interponeremus, ac præsertim ad detegendas veras systematum & opinionum origines, causas, principia, nexum, effectusque in ipsis Dogmatibus varios respiceremus, atque posthabito omni partium & præjudiciorum studio, genuinos scientiarum inter veteres, ac medii nostrique ævi Benedictinos cultarum vultus detegeremus. Rem fanè aggressi arduam, difficilem, trepidam, & laboris plenam, sed, ut speramus, multorum judicio & auctoritate confirmati, laudabilem inprimis & fructuosam, non tam Familiæ nostræ Benedictinæ, quàm universæ Reipublicæ Literariæ. Quis namque universam ritè intelliget Historiam, nisi eam, quæ ad Benedictinos pertinet, probè calleat? His enim, quòd Theologiæ, Jurisprudentiæ, Medicinæ, Philosophiæ, Historiæ cum sacræ, tum profanæ, Rei Diplomaticæ, Antiquariæ, Criticæ, atque aliarum Literarum bonarumque artium studia fuerint excultæ, & ad nos derivata non postremò in acceptis referri debet.

Neque tamen dixerim omnes & singulos Monachos, qui Benedictinum Ordinem amplexi sunt, ad omnes & singulas hæc incubuisse Scientias. Enimverò in earum studiis non indiligenter adhibenda est distinc-

P. Ziegelbauer Hist. P. II.

(b)

tio:

tio: alia quippe sunt *Communia*, alia *Privata*, alia *Extraordinaria*. Quam distinctionem qui facere prætermittit, in historia Artium & Literarum, quæ in Divi *Benedicti* Familia suscipi consueverunt, parùm se verfatum ostendit, magnòque potiùs ipse in errore verfatum. Sunt verò *Studia Communia* seu *Publica*, quæ pro juvenum institutione coluntur, quibusque humaniores Literæ, Philosophia, Theologia, maximè Positiva, seu Sacræ Scripturæ intelligentia, comprehenduntur. *Studia Privata & Peculiaria* sunt, quæ vel simplices Monachos, vel Monachos Presbyteros ac Superiores decent; cujusmodi censetur SS. Dogmatum, Canonum, Conciliorum, Patrum, Historiæ ac Disciplinæ Ecclesiasticæ scientia ipsorum statui maximè congrua, *ne fortassis*, ut Cassiodorus loquitur, * *reprehendi mereantur, quòd salutare Ecclesiæ regulas ignorent, quas neglexisse, scelus esse agnoscunt*. *Studia denique Extraordinaria* sunt, quæ propter Ecclesiæ, vel Ordinis, aut Reipublicæ utilitatem Monachis conceduntur. Id genus sunt sacra Concio, Elucubratio, Librorum versio, Operum SS. Patrum ad manuscriptorum fidem emendatio, rei Criticæ, Diplomaticæ, Genealogicæ, Numariæ peritia, atque hujus commatis alia. In celeberrima S. Mauri Congregatione ex tribus Monachorum millibus ad extraordinaria hujusmodi studia vix triginta incumbunt, uti fidem facit *Mabillonius*, qui triplicem hanc studiorum distinctionem contra Abbatem *Trappensem* invictè asseruit.

Nobis verò animus hoc loco non est, designare scientias, artes & disciplinas, quarum studium Cœnobitis conveniat, vel etiam à Superioribus concedi debeat, sed quæ industriâ ac diligentia illæ ab his excultæ fuerint, tradere historiam. Studuerunt olim Monachi, hodièque student; Sed quid est studere? Nihil sanè aliud, quàm gravi animi contentione ad Scientiam vel Artem aliquam perdiscendam incumbere, sive id sub institutione Magistri, sive legendo, aut Lectionem audiendo fiat: Quis enim Lectionem, quæ seria sit & assidua, studii loco haberi posse neget? In ea siquidem præstantium Virorum studium propriè residet; quibus cum ingenium pro Magistro est, Ductore non egent, sed suâ potissimum operâ & industriâ in Scientiarum adyta penetrare, iisque absque alieno magisterio informari solâ lectione possunt. Haud secus librorum scriptio, seu elucubratio pro studio etiam accipi & potest, & debet. An quisquam enim majori animi contentione Literis operam navat, atque is, qui Operi, quod Cleanthis lucernam oleat, & *demorsos sapiat ungues*, in lucem publicam emittendo diu noctûque insudat? Quando igitur narrationem de Monachis Benedictinis instituimus, qui se ad libros argumenti Theologici, Juridici, Philosophici, Historici, Diplomatici, Genealogici, seu legendos, seu scribendos dederunt, quidni studii Theologici, Juridici, Philosophici &c. à Benedictinis exculti, aut pertractati Historiam teximus, & adornamus?

Nolim verò, ut quis existimet, hæc à Nobis ad decus, fastum, aut inanem pompam, à qua Monachos longissimè abesse decet, scribi, aut promulgari; non, inquam, domesticæ eruditionis ac doctrinæ ostentatio nobis proposita est, sed verò utilitas, quam maximam ex hujusmodi scientiarum historiis à Sodalibus nostris percipi posse opinamur. Quippeni ex usu illorum sit, cognitum ac perspectum habere, quæ potissimum artes & disciplinæ extiterint, ad quas capeffendas Majores nostri

magno

* Cassiod. Inst. monast. c. 23.

magno & excellenti ingenio Viri, laborem & industriam contulerunt? Omnium verò primùm oratio nostra versabitur in *Theologia Positivæ* Historia; cum in ea Monachorum doctrinæ summa sita sit, eoque omnium artium atque scientiarum, ad quas perdiscendas incumbunt, postremam lineam tendere oporteat. Ejus vestigia in ipsa Divi Patris *Benedicti* Regula non obscura occurrunt: Voluit sanctissimus Legislator, *Abbatem esse doctum Lege Divinâ, ut sciat proferre nova & vetera*; quod citra *Theologiæ Dogmaticæ* seu *Positivæ* studium non futurum est unquam. Quamdiu nobilissimæ hujus Scientiæ, quæ potissimum in pietatem incumbit, studium in sacro Ordine viguit, tamdiu regularis etiam disciplinæ observantia perstitit incolumis; at cum primùm neglectui haberi cœpit: protinùs ex illo fluere, ac retrò sublapsa referri visa est Religio Benedictina. Factum id post medium Æræ Christianæ Seculum XII. Ordinis septimum. Infelicem Epocham! quæ *Virtus & Doctrina*, quæ magno Ordinis bono multis seculis cohæserant, dissociatæ notantur. Ubi verò primùm Monasteria & Congregationes *Theologiam Positivam* sub signa revocârunt, disciplina etiam monastica postliminio rediit. Testimonium ferunt post Congregationes *Casinensem, Bursfeldensem, Vallisoletanam, Castelensem, Mellicensem &c.* Duæ hodièdum florentissimæ, Prior SS. *Vitoni & Hidulphi* in Lotharingia; altera S. Mauri in Gallia; de quibus (*Erumpat ex me vera vox!*) asseverare ausim, quòd nullo non seculo in flore sint conservandæ, si nullo non tempore in doctrina illa Theologia excolenda persistent, quæ non mentis tantum aciem collustrat, sed voluntatem etiam rerum coelestium amore succendit, animum virtutibus exornat, atque sui studiosos in Deum rectà tendere compellit.

Quam verò *Theologiam Scholasticam* vocamus, Divinæ Paginæ fundamento innixa iter ad veritatis adyta complanat, hostium cuneos animoso pectore perrumpit, resque Divinas certiore methodo exponit: unde quantò Sciolis quibusdam ac maximè hæreticis, & fidei orthodoxæ inimicis exosa habetur, tantò majore in pretio & amore Sodalibus nostris esse convenit. Ejus verò incunabula in Beccensis Monasterii Academia sub sanctissimis juxta ac doctissimis Magistris *LANFRANCO & ANSELMO* reperturum sumus. Paulò post *PETRUS ABÆLARDUS S. Dionysii* in Francia Monachus eandem publicè, sed infelici fidere docuit; ut qui cupidine laudis abreptus, cum Theologorum vulgo receptis opinionibus adhærere vile existimaret, omnem spem laudis in novitate doctrinæ collocabat. Erat siquidem ingenio acri & acuto, sed cui nimium confidebat. Argumenta magis ex humana ratione, quàm ex Divinis Literis, omnis Theologiæ fontibus, eruebat. Nec ab inutilibus & umbraticis quæstionibus excitandis sibi temperavit. Utinam verò non ejus exemplo multæ futiles, minùs necessariae, nimium implexæ ejusmodi quæstiones, magno temporis dispendio, nullo discipulorum fructu vel hodiè à Professoribus in Monasteriis traderentur! Unde nostrâ ætate Eminentissimus quidem Cardinalis * pro eo amore, quo sacrum Ordinem nostrum prosequitur, Abbatibus nonnullis utilitatem tradendæ Theologiæ Methodum suggestit.

Sequitur *Theologia Polemica*, in cujus historia vel potiùs farragine, frequentes nostrorum cum Schismaticis, Hæreticis, Judæis, Saracenis, iisque Catholicis, qui Summo Pontifici de sua autoritate & infallibilitate

* Vide pag. 114. hujus Hist. col. 2.

te litem moverunt, pugnae, velitationes, & certamina cursim enarrantur. Præprimis illustris est eorum Theologia, qui per quatuor Secula Ecclesiae Catholicae Doctrinam de Ss. Evcharistiae Sacramento intrepidè propugnârunt, atque *Berengarii*, ejusque sequacium assultibus cum scripta, tum disputationes objecerunt.

In *Theologiae Moralis seu Practicae Historia* primùm ostenditur, quàm periti, strenui, ac intrepidi conscientiarum arbitri fuerint, qui è Nostris Sacramentum Pœnitentiae Imperatoribus, Regibus, aliisque Viris Principibus, & cum fructu, qui maximus erat, administrârunt. Tum quantum adhibuerint diligentiam, ut tam docendo, quàm scribendo sanam, integram, minimèque laxam de conscientiae casibus traderent doctrinam. Denique quæ eorum mens sit de *Probabilismo*, quique eidem nuntium remiserint, & quàm utilem Ecclesiae ac Reipublicae navârint operam, qui nascentes ejusmodi hydras, & monstrosa doctrinae moralis capita tot ante seculis incognita, stylo suo gnaviter confoderunt. Auximus hoc Caput integrâ Dissertatione de *Theologia Mystico-Ascetica*, cui cœlesti Disciplinæ uti meritò debemus primas, ita portento simile nobis visum est eam ab Authore nostro fuisse prætermittam. Hoc argumentum uti diffusum ac infinitæ propemodum lectionis, ita novum nobis laborem ab eo, quem susceperamus, satis diversum facessivit. Istud verò eatenus dedimus elucidatum, quatenus per festinationem preli quotidianum pensum exigentis licuit, & librorum curta supellex permisit. Quò minùs mirentur, qui legent, si alicubi hæc nostra sterile scaturiens narratio, nudaque Scriptorum nomina seriè jejune impleant.

Historia *Jurisprudentiae Canonico-Civilis-Publicae* tum Universalis cum Ecclesiasticae, ac etiam Imperii Romano-Germanici ab iis Benedictinis orditur, qui vel Ss. Canonum collectiones instituerunt, vel in eos commentaria scripserunt, vel in scholis eosdem è cathedra explanârunt. Inter hos eminet GRATIANUS, qui Ss. Canonum Ordinem & Concordiam molitus, ex iis scientiam seu specialem quamdam disciplinam, maximo Ecclesiae bono, constituit. *Nicolaus verò Tedeschus* Abbas Panormitanus inter Juris Ecclesiastici interpretes summum gloriae fastigium tenet. Ex merito etiam comendantur celebriores sacrae Themidis cultores, qui Jus Ecclesiasticum interpolatis temporibus suis Commentariis illustrârunt.

In *Juris Civilis Historia* ad ea, quæ illius inter nostros cultum respiciunt, unicè intendimus, eosque præ ceteris celebramus, qui Leges Wisigothorum in Hispania, Formulas Legis Salicae & Ripuariae in Francia, Capitularia Regum Francorum, Legesque Longobardorum & Angliarum Regum collegerunt, aut Legum Romanarum jura medullitè rimati sunt. Progredimur inde ad illos, qui Jus Naturæ & Gentium, tum etiam publicum Ecclesiasticum ac politicum Imperii Romano-Germanici in disciplinae methodicae formam coegerunt, scriptisque suis elucidârunt. Ubi protestantium hac in re errores, & male suada Pseudopoliticorum tentamina perstringimus, eorumque ratiocinia, hypotheses & systemata fulgere quidem vanitate, sed frangi veritate ostendimus. Quas ego lacinias (quod præfiscinè dixerim) substrato Ziegelbaueri panno solidas intexui.

Hunc emensi campum ad eas digredimur facultates & disciplinas, quæ sublimioribus istis Scientiis ancillari censentur. Quam in classem referuntur *Philosophia, Ethica, Medicina, Chimia, Mathesis, Musica*, aliæque

artes

artes sibi maximè affines; quarum Historiam eatenus teximus, quatenus illas in Monasteria nostra secessisse compertum nobis est. Primùm itaque ad cancellos nostros revocamus *Philosophiam*, cujus studium in Ordine Benedictino perantiquum habetur. Initio autem non *Aristotelis*, sed *S. Augustini* Dialecticam tradere consueverunt. Quid? quòd Aristotelis doctrinam multis Seculis repudiârunt; quæ tandem eisdem Seculo XI. & maximè XII. venerationi esse cœpit. Hanc contra *Petrum Ramum* JOACHIMUS PERIONIUS strenuè defendit. Docuerunt nostri in Academia Parisiensi, in qua triplex Philosophiae tradendae methodus obtinuit: *Una simplex & antiqua, altera peripatetica, tertia phantastica & garrula; prima bona, secunda tolerabilis, tertia vitiosa.** Non ita pridem quidam in Cartesii castra migrârunt, alii Eclecticam adoptârunt, Scholasticam alii futilitatis causâ eliminandam contendunt.

Inde ad melioris frugis Philosophiam, *Moralem* nempe seu *Ethicam* gradum facientes, ejus studium maximè Monachos decere ostendimus, ut quæ de virtutibus & vitiis, omninoque de bono & malo differit, ac Regulas bene vivendi intuitu humanae aeternaeque felicitatis præscribit. Ab Ethica ad *Medicinam* pergimus, in cujus Historia quid in ea Divinum se prodat, quibusque de causis impulsu Majores nostri ad hanc excolendam artem sese applicuerint, strictim commonstramus. Certè in ea quidam ita excelluerunt, ut in Regios Archiatros subinde cooptati fuerint. Maximæ etiam laudi iisdem tribuitur, quod Academiam *Salernitanam*, præcipuam olim Medicorum Scholam, vel instituerint, vel certè quidem instauraverint. Quia verò cum arte Medica amicè conspirat *secretior Philosophia* seu *Chimia*, de hac recto ordine agimus eò maximè, quòd sub ipsa barbarie in Monasteriis asylum quæsiisse, diuque illic latuisse dicatur. In Monachis tamen non probandum, quòd Alchymiae studio vacent, rationibus & exemplis docetur. Ex *Mathematicis* disciplinis quatuor, quas *Quadrivium* vocant, *Arithmetica, Geometria, Astronomia, & Musica*, in scholis Benedictinis tradebantur. Cæteris addiscendis, quas (verbis utor D. Augustini Libr. 6. in Hexameron) *multi Sancti nesciunt quidem, & qui etiam sciunt eas, sancti non sunt*, Majores nostri nullam ferè operam impenderunt. Ut autem ex sterili ad mores segete aliquod etiam animis pabulum suppeditemus, paucis indicamus, quid ex iis sese in actus nostros diffundat.

Jam verò quantum studii ac laboris in *Historia* seu *Ecclesiastica* seu *Profana ac Civili*, sive *Monastico-Benedictina* Sodales nostri posuerint, quid hinc multis explicemus? Quanta eorum vel sola illa laus, quod in Ecclesia Catholica præcipui fuerint *Hagiographi, Martyrologiorumque Scriptores ac quasi Patriarchae*? Quanta doctrinae ac eruditionis aestimatio, quòd à Regibus Angliarum, Galliarum, Germaniarum, Hispaniarum, cæterisque Viris Principibus delecti fuerint, ut earum res præclare gestas literis consignarent? Quantum decus & encomium, quod *Clemens XI.* Pontifex Max. Literarum Patronus ac Literatorum, si quis alius, longè peritissimus aestimator, *Acta Sanctorum Ordinis S. Benedicti* piè ac disertè explicata, *Annales verò Benedictinos* magnâ eruditione conscriptos, ex animo gratulatus fuerit?

Laudem fert maximam in *Historia Studii Diplomatici* JOANNES MABILONIUS, qui omnium primus certas tradidit regulas, quibus res Diplomatica, arduum, vastum, salebrosum, nullisque antehac legibus subjectum argumentum, ad Artem, obstupescente Literario orbe, feliciter redacta fuit.

* Bulæus Hist. Univ. Paris.

Mabillonium æmulatus est ejusdem Congregationis sydus illustre BERNARDUS DE MONTFAUCON, in sua *Palæographia Græca*, quam eo potissimum edidit consilio, ut ad ritè dignoscendam Græcorum Codicum ætatem, faciliusque eorundem, uti & Diplomatum lectionem, manu quasi duceret. Sigillatim verò rem Diplomaticam in Hispania collustravit *Josephus Peresius*, in Italia Em. Cardinalis *Quirinus*, in Germania *Philibertus Hueber* Mellicensis Archivarius; quem tamen longis, quod ajunt, parasangis antevit Illustrissimus Abbas Gottwicensis GODEFRIDUS BESSELIUS, qui & Mabilonium quoad eam Rei Diplomaticæ Germanorum partem, quæ tempora excepit Carolingica, supplevit, & tale Nominis sui statuit Monumentum

- - -
quod nec Jovis ira, nec ignis,
Nec poterit ferrum, nec edax abolere vetustas.

Quia autem sine *Artis Criticæ* usu solidi nihil in Re Diplomatica, aut in accurandis veterum Scriptorum editionibus præstari potest, de hac consecutivè agimus ejusque studium in Ordine Benedictino jam dudum viguisse, hodièque vigere cum argumentis, tum exemplis comprobamus. *Studii* porrò *Antiquarii* exordia à Divo Patre BENEDICTO, Ordinis Fundatore, repetimus, hujusque alumnos deinde eidem maximo Ecclesiæ Catholicæ & Reipublicæ Literariæ commodo solertiùs infudasse ostendimus. *Felix labor*, inquit Cassiodorus, * *laudanda sedulitas, manu hominibus prædicare, digitis linguam aperire, salutem mortalibus tacitam dare, & contra Diaboli surreptiones illicitas calamo, atramentoque pugnare. Tot enim vulnera satanas accipit, quot Antiquarius verba describit.*

Colophonem huic circulo imponit *elegantioris Literaturæ ac Philologiæ* Historia, in qua primum ejus in Ordine Benedictino antiquitatem, tum progressus & decreta, deinde instaurationes, ac hodiernum earum cultum succinctè exponimus, atque ut Superioribus nostris in memoriam revocemus, quanta ipsis imposita sit necessitas instituendi suis in Cœnobiis studii linguarum, *quas eruditas* vocant, Summorum Pontificum & Congregationis de propaganda fide Decreta hac de re in medium adducimus.

Harum autem Artium atque Scientiarum Historia cum à nemine uno Nostrum eo ritu sit hæctenus pertractata, fieri non potest, quin multis adhuc tenebris sit obsita, magnamque rerum copiam ac varietatem, quæ nos fugiunt, ambitu suo complectatur. Quare deterruit me interdum, non diffiteor, ab incepto difficultas, & statim ac comperi, quantum Ziegelbaueriana narratio à laude perfectæ numerisque omnibus absolutæ Historiæ abesse, debilitari & languescere industria cœpit: sed revocavi meipsum, & fluctuanti stimulos mihi condidit in pectore, illud Ascraei vatis memoriæ occurrens: *Dimidium plus toto.* Quod ego ita interpretabar: *Eum de Historia Rei Literariæ Benedictinæ plus mereri, qui rudem, inchoatam, & dimidiatam narrationem in lucem proferendo periculum existimationis, doctrinæ ac eruditionis facere velit, quam qui perfectæ, integræ atque ad amissam exarsciatæ historiæ laudem reportaturus assiduò meditetur, scrutetur, & cunctetur, nihil verò unquam post graves easque assiduas vigilias cum Literato orbe comunicet.*

Quam igitur trado Artium & Scientiarum in Ordine Benedictino Historiam à Cl. P. *Magnoaldo Ziegelbauer* adumbratam, non pro ultimo absolutoque conatu, sed pro primo conceptu haberi velim. Laudis ac gloriolæ cupidus si fuisset, ea certè cupiditas magna mihi causa ad hanc lucubrationem diutius premendam magisque elimandam extitisset. Verùm cum fide semel

data; mihi integrum vix fuerit Editionem differre, malui Opus dare imperfectum, quam suppressionis periculo illud exponere. Etsi verò neminem futurum existimem, qui laboris mei & operæ rationes exigat, ut meo tamen nomini consulam, & aliorum obsequar curiositati, facere non possum, quin paucis edisseram, quid hac in parte præstiterim.

Ac primum quidem operam dedi, ut animadversionibus, notis & auctariis hinc inde textui per decursum inspersis, Historia ipsa integrior, atque ubi manca vel hiulca erat, suppleta & meliorem in ordinem adducta prodiret. Parem diligentiam in addendis ad oram paratilis adhibui, quæ in prioribus foliis, me inadvertente, prætermissa advertet Lector. Maximè autem studiosè desudavi in præmittendis ad singula ferè capita introductorii seu proœmii, quæ in sequentibus lumen accenderent, sine quo ne palpare quidem in historia cujuslibet disciplinæ licet. Oculum etiam, quantum res poscebat, illuc intendi, ut amplio rem materiam in Sectiones & Periochas dispescerem ordinatiùs elucidandam. Neque porrò injuriam piis Authoris manibus me fecisse spero, si quosdam errores, in quos lapsus erat, obelo notavi, aut planè sustuli. Quæ verò vel ob inadvertentiam (*nam facile hic etiam lynceos aliquid oculos subterfugit*) vel ob pressas jam typo plagulas emendari aut interseri non poterant, eorum loca in fine paginæ vel indicavi, aut alibi copiosius adduxi, ut Lectori occasio pateat in vexatæ quaestionis adyta penetrandi. Quamvis autem non omnes *Magnoaldi* sententias & opiniones facere velim meas, raro tamen in spongiam incubui, nisi rerum faciem paulò accuratiorem & genuinam dum delineavi, necesse fuit, ipsa interdum Authoris cogitata dimittere aut refundere, vel fluitantia reddere certiora. Id quod haud gravatim ferent, quibus veritatis cura rebus omnibus potior est.

Cum autem per tot insupidæ scriptionis squalores, per tot senticeta nobis eundem fuerit, dabit veniam Lector, si in tam densa sylva non omnes excusserimus feras, aut nævos assecuti non fuerimus, vel ipsimet interdum lapsi simus. Multo enim plura quam me præstiturum aut sperassem, aut cuiquam pollicitus essem præstita esse comperient, & fateri debebunt, qui me nullis sumptibus, nullis curis & laboribus pepercisse norunt, ut Opus quam emendatissimum ornatissimumque in manus hominum perveniret. Sed quamvis nihil quicquam, quod ad id ornandum pertineret, omiserim, non ita tamen mihi suffenus esse velim, ut illud pro Phidiæ statua, *quæ simul & perspecta & probata fuit*, agnosci cupiam: quin ipse potius *Truncum nondum satis edolatum* appellem, è quo tamen si Statuarii longè me peritioris manus accesserit, *Mercurius* non admodum inelegans formari queat. Est hæc Historia campus amplissimus, in quo virtus Eruditorum quamcunque etiam profiteantur disciplinam, excurrere potest. Hic seges est & materia gloriæ, quæ nullus defraudabitur, & qui messem facit, & qui spicilegium instituit. Omnes heic, uti de reliqua Historia, benè merendi occasionem habent, & qui incognita docent, & qui obscura illustant, & qui perperam dicta emendant, vel omissa suppeditant. Quocirca Sodales nostros iterum iterumque rogatos volumus, ut quæ prima solum hinc duximus lineamenta, ipsi collatis inter se studiis & symbolis decenter suis coloribus & pigmentis adornent, atque ad longè majorem perfectionem adducant.

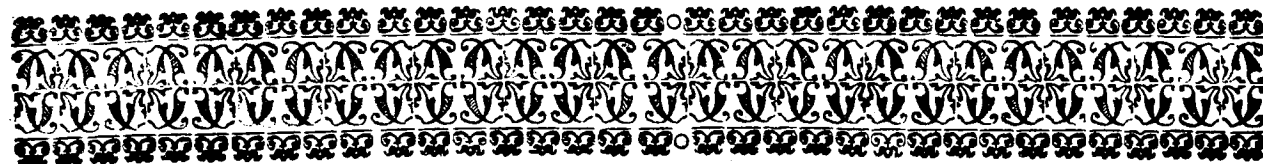
In hoc interim conatu cordatè nos versatos fuisse ultrò fatebitur, qui viderit omnia referri stylo simplici sine verborum phaleris aut cerussis: Historia namque quò verior, eò magis amat simplicitatem, hoc ipso cultior, quominus artificio exculata, & pigmentis incrustata. Quanto remotior ab elo-

quentiæ illecebris, tantò puram magis & incomptam fidem præfert. Majori nobis curæ fuit veritatis studium, quam sermonis nitor & elegantia. Non bene historiam scribit, nisi qui verè scribit. Anima Historiæ veritas est: Tolle veritatem, quid superest nisi sceleton? Atenim veritas non ubique in amoribus & deliciis habetur: Etenimverò cum facile sit Crabrones excitare, sæpius Scriptori nocuit vera chartis illevisse. *Dura itaque est*, inquit Mathæus noster Parisiensis, * *conditio Historiographorum; quia si vera dicant, homines provocant; si falsa scripturis committant, Dominus, qui veridicos ab adulatoribus sequestrat, non acceptat.* Quid igitur nobis hic faciendum? Obsequemur nimirum Ciceronis Consilio, qui primas Historici leges esse docet: ** *Ne quid falsi dicere audeat, deinde ne quid veri non audeat, ne qua suspicio gratiæ sit in scribendo, neque simultatis.* Utut igitur cætera ornamenta ab isthac Historia sint abfutura, certè quidem decor Veritatis non est abfuturus. Oratio nostra satis ornata erit & splendida, si vera erit; Ornatissima verò & cultissima, grande licet cothurnatumque aliquid personet, quod & impleat aures, si tamen falsa, rerum prudentibus nunquam arridebit. Nundinamur legentium fidem mercibus justis atque sinceris, non fucatis & corruptis. Utinam Familia Benedictina non habuisset, neque haberet Abbates & Monachos ullos vel literis parum tinetos, vel otio, luxu, desidia, & vitiis diffucentes! Nos certè auderemus, quod *Leontius* ille Gorgias, qui se ad omnia, de quibus quisque audire vellet, esse paratum denunciabat. Ast istorum studia, aut gesta memoriæ si prodenda sunt, num alios in scenam homines producere licet, atque ipsi fuerunt? Num larva ipsis Doctrinæ & Eruditionis aut Virtutis inducenda est? Num palpum illis obrudendum, atque omnia eorum facta encomiis maectanda, ita ut historiæ fidem detrahi nemo non intelligat & criminetur?

At, inquis, *Abbatum & Monachorum inscitia atque desidia Ordini Benedictino haud ulli est ornamento, sed probro magis ac dedecori.* Ita est, fateor. Sed quid? Ac si verò sola Familia Benedictina tam propitiâ uti fortunâ deberet (quod nulli Ordini ac Statui unquam haecenus contigit, vel in posterum continget) ut in suis alumnis non ullos numeret, qui à Majorum Doctrina, Virtute & industria plus latum unguem non aliquando deflectant. Ut autem intimo quodam animi sensu permoti in viam quasi redeant, seque Majorum exemplo ad Studia monastica solertiùs excolenda excitent, præsentis historiæ ipsis incitamento esse & possunt & debent. Sanè & mihi & Sodalibus nostris non postremâ curâ providendum est, ne, ut Antecessoribus nostris pulcherrimum fuit, tantam nobis *Doctrinæ & Virtutis* gloriam relinquere, sic nobis etiam turpissimum sit, eam non pari studio ac diligentia excultum ire. *Palma heic in medio posita est, qui potest capere capiat.*

* Hist. Angl. ad A. 1254. pag. mihi 896.
** Cicero Libr. 2. de Orat.

ELENCHUS

CAPITUM & SECTIONUM

PARTIS II.

Quæ

Completitur Historiam Literariam O. S. B. strictè dictam, adeoque Historiam Artium & Scientiarum, ab ævo S. Benedicti ad nostra usque tempora per Seculorum seriem apud Benedictinos excultarum, hoc ordine:

CAPUT I.

Speciatim pertractatur Historia Theologiæ cum Positivæ, tum Scholasticæ, Polemicæ, Moralis & Mysticæ.

SECTIO I. <i>Historia Theologiæ positivæ.</i>	-	-	pag. 1.
SECTIO II. <i>Historia Theologiæ Scholasticæ.</i>	-	-	73.
SECTIO III. <i>Historia Theologiæ Dogmatico-Polemicæ.</i>	-	-	115.
SECTIO IV. <i>De Theologia Morali.</i>	-	-	159.
SECTIO V. <i>De Theologia Mystica & Ascetica.</i>	-	-	189.

CAPUT II.

Historia Jurisprudentiæ Ecclesiasticæ, Civilis & publicæ præsertim Imperii Romano-Germanici. pag. 220.

SECTIO I. <i>De Origine, Progressu, vicissitudinibus & cultu Juris Canonici seu Ecclesiastici.</i>	-	-	221.
SECTIO II. <i>De Jure Civili, ejusque inter Benedictinos Cultu.</i>	-	-	243.
SECTIO III. <i>De Juris Publici Scientia quatenus à Benedictinis exculat.</i>	-	-	251.

CAPUT III.

Historia Philosophiæ, Ethices, Medicinæ, Chimicæ, Matheseos, Musicæ, & aliarum Artium. pag. 262.

SECTIO I. <i>Historia Philosophicæ in genere, ac in specie Benedictinorum.</i>	-	-	262.
SECTIO II. <i>Historia Ethicæ seu Philosophicæ Moralis.</i>	-	-	291.
SECTIO III. <i>Historia Medicinæ prout inter Benedictinos exculat.</i>	-	-	299.

SECTIO IV. *Historia Chimicæ, & secretioris Philosophicæ.* - pag. 317.
 SECTIO V. *Historia studii Mathematicæ.* - - 324.
 SECTIO VI. *De Musices inter Benedictinos Cultu.* - - 336.

CAPUT IV.

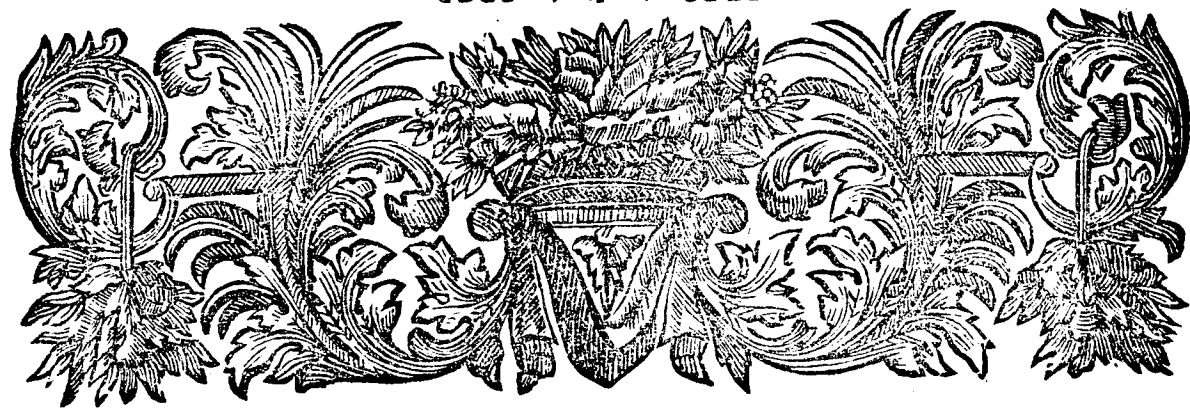
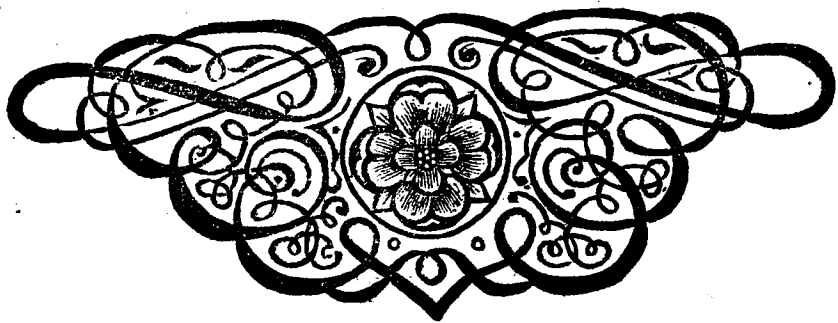
Historia Studii Sacræ juxtà ac Profanæ Historiæ,
 necnon Monastico-Benedictinæ. - - 348.
 SECTIO I. *De Studio Historiæ Sacræ, seu Ecclesiasticæ.* - 349.
 SECTIO II. *Historia Studii Profanæ ac Civilis Historiæ.* - 377.
 SECTIO III. *Historia Studii Historiæ Monastico-Benedictinæ.* - 398.
 Sermo claustralis *de excolenda in Cœnobiis Historia.* - 423.
 Differtatio Em. Card. QUIRINI *de Monastica Italicæ Historia conscribenda.* 431.

CAPUT V.

Historia Studii Diplomatici, Critici & Antiquarii. 444.
 SECTIO I. *De Studio Rei Diplomaticæ.* - - 445.
 SECTIO II. *Historia Studii Critici.* - - 464.
 SECTIO III. *Historia Studii Antiquarii.* - - 509.

CAPUT VI.

Historia politioris Literaturæ & Philologiæ, qua-
 tenus à Benedictinis excultæ. - - 544.

HISTORIÆ
 REI LITERARIÆ
 ORDINIS S. BENEDICTI
 PARS SECUNDA.

CAPUT PRIMUM.

HISTORIA THEOLOGICÆ CUM POSITIVÆ, TUM
 SCHOLASTICÆ, POLEMICÆ, ET MORALIS.

SECTIO I.

HISTORIA THEOLOGICÆ POSITIVÆ.

THEOLOGICÆ, seu, ut D. Thomas illam appellat, *Sacræ Doctrinæ* studium ut in Ordine nostro antiquissimum fuit, ita primas semper partes tenuit. Quid enim Divo Benedicto majori unquam curæ fuit, aut esse debuit, atque ut alumni sui divinarum rerum cognitionem assequerentur? Cùm verò Theologia alia sit *Positiva*, alia *Scholastica*, alia *Polemica*, & alia *Moralis*, ut de Mystica nihil dicam, nostrarum est partium, cujusvis tradere Historiam.

Ut igitur de Theologia Positiva primò dicam, ea est, in qua verum non jam disputando inquiritur, sed quæsitum & quasi positum constitutumque discitur, ac duabus tanquam præcipuis partibus constat, divinarum explanatione Scripturarum, ac fidei dogmatum cognitione, utraq; hau-

stâ ex Patrum variâ multiplicique lectione, cui Conciliorum, Traditionum, & antiquitatis, ecclesiasticæ præsertim notitia superadditur. Nihil verò Majores nostri antiquius habuere, quàm ut præclarissimæ atque omnium utilissimæ hujus scientiæ studio totâ animi contentione se addicerent. Sanè Dominus Jolius Ecclesiæ Parisiensis Canonicus, virtute juxta ac doctrinâ celebris in suo Tractatu * *Des Ecoles* scribere non dubitavit: „Videri, quòd inter primarios fines, quos sibi in Regula præfixerit Divus Benedictus, hic unus fuerit, studium scilicet Scripturarum sanctarum, certò arbitrans hujusmodi exercitium fontem esse, atque sustentaculum totius Christianæ pietatis; In quo ad amissim veterum Orientis Monachorum videtur sequutus fuisse exemplum, quorum potior pars de Seculo, & Mundo in solitudinem

* Apud Mabillon. Tract. de Stud. Monast. part. 1. cap. XI. pag. mihi 44. & apud Thom. Erhard in Gloria S. B. lib. 2. p. 3. c. 2. §. 4.

se recipiebat, non nisi ut latiore ibi campum inveniret Christianæ Philosophiæ studio vacandi. Unde sanctus Legislator sacrae Scripturae laudes ubique in sua Regula prodidit, ac extulit emolumenta; modò enim eam ceu pharmacopeiam per sanandis aliorum malis, modò ceu scaturiginem veri gaudii, modò ceu rectissimam normam vitæ dilaudavit. Sine admiratione nemo locos ad calculum vocarit, in quibus S. Vir in unica Regula S. Scripturam allegat. Illam in uno Prologo decies novies adducit, in consequentibus verò capitibus si solas sententias annumeremus, quas in terminis formalibus derivavit, reperiemus minimùm supra centum quadringenas septenas. Neque unum duntaxat alterùmve S. Scripturae locum adducit, sed potiores maximè novæ Legis. Quòd si autem illam quoque citationem deducere vellemus, ex qua S. Pater non verba, sed sensum tantùm sumpsit, forsàn locos duplò plures ab ipso citatos inveniremus. Quid multis? si quis ipsam Regulam penitus inspexerit, sacrarum Scripturarum sententiis quasi gemmis coruscantem deprehendet. Mirum enim est, quàm concinnè, & quàm appositè S. Legislator ad suum propositum eloquia Scripturarum alleget. Vin' exemplum? Vide quæso, quàm aptè Apostolicam S. Pater exponat sententiam; * *Argue, obsecra, increpa*: Assignat enim, in quos hæc tria officia exercenda; *Indisciplinatos & inquietos*, inquit, *debet durius Arguere, obedientes autem & mites & patientes, ut in melius proficiant, Obsecrare: negligentes autem & contemnentis, ut Increpet, & corripiat, admonemus.* In aliis quoque Scripturis, quas creberrimè citat, facile elucet, eas maximè in tempore suo & opportunissimè adduci. Ut manifestum planè sit, S. Benedictum illis triginta quinque annis, quibus Sublaci vixit, sacrarum Scripturarum monumentis non segniter incubuisse; cui & accessit illa scientia, quæ divinitus ei à Spiritu sancto infusa fuit.

Sed circa S. Benedicti citationes quatuor notavit Hæstenus. ** *Primum*: non adferri ab eo semper editionem Vulgatam: nonnunquam enim juxta LXX. Interpretes citat; pleraque autem ex Psalmis, juxta Romanum, quo usus, est Psalterium allegatur. Se-

cundum: duarum Scripturarum hemistichia, quasi eodem loco haberentur, exemplo Salvatoris, contrahit in unum. Exemplum occurrit cap. 35. in hoc versu: *Benedictus es Domine Deus, qui adjuvisti me, & consolatus es me*: cujus prior pars ex Psalmo 118. posterior ex Psalmo 83. desumpta est. *Tertium*: ad Scripturae loca alludens, ei tribuit, quod in ea non habetur; sic gradu xii. Humilitatis Publicanum Evangelicum dixisse ait: *Domine non sum dignus ego peccator, levare oculos meos ad caelum.* Id tamen in Evangelio nusquam invenitur, sed tantùm: *Deus propitius esto mihi peccatori.* Verùm quia S. Lucas narrat, quod à longè stans nolebat nec oculos ad caelum levare; huc alludens S. Benedictus, ei superiora verba tribuit. *Quartum*: Per *Scripturam* non semper intelligit Scripturam sacram; sed aliquid, quod ab aliquo viro sancto, aut celebri auctore scriptum est. Hoc modo accipiendum est, quod gradu xi. dicitur: *Sicut scriptum est: sapiens verbis innotescit paucis.* Quæ sententia non est in Sacra Scriptura, sed existat in sententiis Xysti num. 134.

Quæ sanè singula ad arbitrium vocata manifestum præbent argumentum præclaræ scientiæ, quæ S. Benedictus in Sacra Scripturae arcanis eminerit. Unde vel Abbas Trappensis, *** et si aliàs D. Benedictum à doctrinæ præstantiâ parùm commendat, eum tamen *Scripturarum sanctarum callentissimum* fuisse non diffitetur. Et verò si animum ad illius ætatis tempora advertere (arte typographica nondum inventâ) velimus, & ipsam quam tenuit, vitæ methodum perpendere: videbimus, non tantùm Concordantiam, aliâque præsidia, quibus Sacra Scripturae usus facilius redditur, ad manum ei non fuisse, sed magistrum etiam inter homines, à quo illius intelligentiam consequi potuerit, defuisse. Ex quo proin docemur, S. Patris Theologiam maximi aestimare, ac velut Opus Excelsi venerari.

Jam quod SS. Patrum lectionem ac studium spectat, in eorum scriptis evolvendis non minùs versatus fuit. Quàm suaviter enim sacra ejus Regula SS. Patrum sententiis velut flosculis redolet? Et quàmvis difficile sit, **** suo quemque Patrum nomine, quibus ille

* Apud Hæsten. Disquis. Monast. lib. 2. Tr. 1. Disq. 7. p. 114. col. 1.
** loc. cit.

*** Respons. ad Mabill. Tract. de Stud. Monast. cap. 7. pag. mihi 32.
**** Erhard l. c. n. 886.

ille suam operam legendo navarit, post tot añorum intervalla in medium proferre, nil tamen ambigendum, quin illorum numerus major fuerit, ac fors multi arbitrentur. De S. Basilio M. ipsemet dubitare non sinit, cum ejus libros ceu limpidissimum fontem, ex quo *omnigena bene viventium & obedientium Monachorum exempla hauriantur*, dilaudat. Eandem sententiam post Hugonem Menardum, & Benedictum Hæstenum Thomas Erhardus de S. Clemente Romano pronuntiat, ex cujus libris S. Patrem tam liberaliter bibisse refert, ut nesciat, num potius dicendus sit totum Caput IV. Regulae ex illo delibasse, an totum ad verbum transcripsisse. Idem crediderunt olim Petrus Boherius in Commentario in Regulam, & Amalarius in supplemento ad libros IV. de Divinis Officiis. At verò non S. Benedictum à S. Clemente, sed Clementis subornator Isidorus Mercator ex Regula S. Benedicti totum hoc caput accepit, uti probat Joannes Mabillonius * ad præfatum Amalarii supplementum.

An verò S. Legislator libros D. Augustini, et si adhuc recentes legerit, malim Joannis Caramuelis, quàm mea sententiâ decisum. Affirmantibus nil opponit, & potius ad stipulari videtur. Et quidni calculum suum adjiciat? cum in Regula passim occurrant locutiones & sententiæ S. Augustini, ** unde colligitur, ejus studuisse lectioni. Caput Regulae 52. agens de monasterii Oratorio, totum pene ex epistola 109. S. Augustini, nunc 211. deceptum est. Quod ait Regula cap. 48. *Certis temporibus occupari debent fratres in labore manuum, certis iterum horis in lectione divina*, ferè iisdem verbis extat in libro S. Augustini de Opere Monachorum n. 37. Præterea quæ cap. 60. legimus de Ananiæ & Saphiræ corporali morte, judicio, quod de eadem re fert S. Doctor ferm. 148. aliàs 10. de diversis planè consentiunt. Benedictus Hæstenus & apud eum Gazæus existimant, illam notam S. Regulae periodum, quæ *vinum omnino Monachorum non esse* dicitur, à S. Protoparente desumptam fuisse ex libro S. Augustini de moribus Eccl. Catech. In epistolis S. Hieronymi, velut in florentissimo horto (& fors idem opineris de aliis ejus operibus) fragrantissi-

mos cœlestis doctrinæ flosculos decerpisse, à prælaudato Hæsteno dicitur. In aliorum numerum *** non eo; videtur ipse S. Pater mihi figere vestigia. Omnis liber *Sanctorum Catholicorum Patrum*, opulento thesauro potior, & quibuslibet epulis dulcior ab ipso habetur. Sanè providentissimus Paterfamilias noster, qui universam religionem suam in SS. Patrum monumenta, ceu pinguissima pasqua tantâ sollicitudine educit, grande documentum evadit, ipsum non frequenter minùs ac dulciter in illis pabulari solitum fuisse.

Quantæ autem curæ D. Benedicto fuerit, ut familiæ suæ alumni, exemplo ipsius, ad Sacrae Scripturae studium & SS. Patrum lectionem se referrent, paucis nunc est declarandum. Atque ut de Abbatibus primùm loquar, eos præter vitæ meritum sapientiæ doctrinâ cœteris præstare voluit. Declarans verò, in quo consistere debeat talis doctrina, oportet, inquit, *Abbatem esse doctum Lege divina, ut sciat, unde proferat nova & vetera.* Quare hujusmodi doctrinam non in alio sitam esse, fas erit, quàm in plena divinarum Legum intelligentia, ex Scripturarum sanctarum promptuario, tum veteris, tum novi Testamenti desumpta; adeò ut Abbas sit sufficienter idoneus ad eas, quandocunque se prodet occasio, Monachis, quibus præerit, explanandas. Quam sacrae doctrinæ peritiam à monasterii Præposito, seu Priore, Decanis, Oeconomo, atque Magistro Novitiorum non minùs exegit. Cum verò fieri haud possit, ut quis sine indefesso labore, ac studio sacrarum Literarum cognitionem assequatur, eam sibi multis comparare vigiliis debuerunt. Cœteris verò Monachis legem statuit, ut illam non tantùm intellectui, sed & memoriæ commendarent. Ad quod exercitium duo illis tempora præfixit: alterum noctu post *vigilias*, alterum interdiu post *refectionem*, quibus *lectionibus suis, aut Psalmis* memoriæ nempe mandandis vacare deberent. Quod nominatim verò Psalmos expresserit, non eâ causâ factum, quòd cœteros Scripturae libros manibus teri à monachis noluerit, sed quòd Psalmis concinendis diu noctuque occupati essent, atque in eisdem universæ divinæ paginae compendium contineretur. Postea verò quàm Psalmorum

* Tom. 1. Analect. p. 142.

** Mabill. Tract. de stud. Mon. vol. 2. art. 7. p. 307.

P. Ziegelbauer Hist. P. II.

*** Erhard l. c.

morum cognitione imbuti erant, alios Scripturarum libros evolvendi amplissima ipsi ab eo facta est potestas. Quod si verò, ut in humana societate fieri amat, monachus extitisset, qui vel vigilare nollet, vel nihil studii se indigere diceret, * huic Abbas aliquem locum perdifficilem, cujus sensum ignoraret, proponere solebat, ut vel hoc modo frater ille negligens & superbus ad Scripturæ studium compelleretur. Quid plura? Ad omnes cum Abbates tum Monachos pertinet, quod S. Legislator Reg. cap. 19. præcipit: *Sic stemus ad psallendum, ut mens nostra concordet voci nostræ.* Quis autem fieri poterit, ut mens concordet voci, si quæ verba à lingua proferuntur, intellectus non capiat? Ut igitur hymnodia, sacrarumque literarum intelligentiam assequamur, labore, studiis, & vigiliis opus est.

Cum verò in profundissimo sacrarum Literarum Oceano nemo tutus vela faciat, nisi sanctorum Patrum doctrinam, veluti secundis ventis provehatur, atque iisdem ad clavum sedentibus ab errorum scopulis & scyribus liberetur, hinc B. Patriarcha noster lectionem SS. Patrum in Regula sua vehementer extulit. Nec eorum ullus est, cujus lectionem in Regula sua exceperit, immò singulos non sine fructu evolvi posse conceptis verbis testatus est. *Quis liber sanctorum Catholicorum Patrum* (inquit S. Legislator**) *hoc non resonat, ut recto cursu perveniamus ad Salvatorem?* In nocturnam tamen synaxi eas tantum Scripturarum expositiones legi voluit, quæ à nominatissimis Doctoribus orthodoxis & Catholicis Patribus factæ essent. Ubi vetus ille ac celebris Benedictinæ Regulae Commentator Hildemarum *** advertit, sanctum Patriarcham non dixisse à nominatis, sed à nominatissimis, ac si diceret; illorum Doctorum legant expositiones, quorum in libris non invenitur error, sicut est Augustinus, & Gregorius, sive Ambrosius, & ceteri alii Patres Catholici. Nicolao autem de Fractura Doctores nominatissimi sunt Gregorius, Augustinus, Hieronymus, Ambrosius; addit tamen: *Alii enim Doctores, ut est Hilarius, Basilius, Joannes Chrysostomus, Gregorius Nazianzenus, Beda Presbyter, nomina-*

tissimi similiter possunt dici, ex eo quod eorum dicta sunt ab Ecclesia approbata. Quam institutione S. Pater viros in scientiis variis, ac cum primis in Scripturarum cognitione excellentes tantam multitudinem parturit, ut eorum iniri numerum posse neget severus ille Criticus & Aristarchus Joannes Launoius. Aliquos tamen ex quam plurimis, atque adeò ferè innumeris commemorare liceat.

Magnus Cassiodorus, antequam sæculo VI. Familiæ Benedictinæ **** nomen daret, ne qua hæresis conflari, aut sincera fides corrumpi posset, auctor Agapeto Pont. Max. fuit, ut publicas in Italia aperiret Academies, Alexandrinæ, aliarumque exemplo, in quibus S. Scriptura traderetur; & hos quidem stimulos Papæ admovit adhuc civis mundi. Voto tamen potiri non licuit per bella, quibus agitabatur Italia; nec per Regum ac imperantium coronas & sceptras, quæ perpetuò huc illucolvebantur, cum quiete ac pace bonæ artes indigeant. Monachum igitur indutus non ipse modò ad studium Sacrae Scripturæ toto pectore incubuit, sed Biblia etiam recognovit, sub collatione priscorum Codicum, ut ipse refert. In suo autem de Institutionibus divinarum lectionum libro Monachis Coenobii Vivariensis, cujus ipse fundator, & postquam mundo valedixerat, moderator etiam fuit, omnigenarum scientiarum volumina proponit, & commendat, quorum studium intelligendæ Scripturæ conferre potest. Huc spectat præclarus ejus liber de institutione divinarum literarum, quem Monachi omnes, inquit Mabilonius, legere deberent.

Non ignorabat Cassiodorus, quicquid peccatur à tironibus in sacrarum literarum studio, peccari ut plurimum ordinis perturbatione; dum qui prius libri legi debuerant, ii posteriùs; qui posteriùs, ii prius pervolvuntur. Quare discipulis præcipit, *ut moderentur sapienter desideria sua per ordinem, quæ sunt legenda discentes.* Quam quidem methodum quò servarent religiosius, librum de divinis literis edidit. Ad hoc, ait, *divina charitate probor esse compulsus, ut ad vicem magistri introductoris vobis libros, Domino præstante, conficerem; per quos, sicut aestimo, Scri-*

ptu-

fiadori vitam, è qua desumpsimus, quæ hic de ejusdem studio S. Scripturæ à nobis proferuntur. Vide etiam Yesei. in Chron. Gener. S. B. Cent. 1. p. 157. adde Lud. Thomais. de ver. & nov. Ecc. discipl. part. II. lib. 6. c. 96. p. 289.

pturarum divinarum series, & secularium literarum compendiosa notitia Domini panderetur. Addit, *ascendendum quoque ad sacram Scripturam per expositiones probabiles Patrum.* Unde non tantum divinæ auctoritatis codices, quos ibidem novem in partes distinxit, proposuit pervolutandos; verum etiam quæ essent Opera sanctorum Doctorum explanandis idonea indicavit. Et ne qua hæreticæ contagionis labes fidei puram integritatem inficeret, quibus in locis à vero deviaverint auctores, designavit; sic autem ab Origenis scopulis eos avertit: *Quapropter in Operibus ejusdem Origenis, quantum transiens invenire prævalui loca, quæ contra regulas Patrum apostolicas repudiatione signavi, ut decipere non prævaleat, qui tali signo in pravis sensibus cavendus esse monstratur.* Nec ob aliam quoque causam tanta, quanta potuit diligentia perlectam Epistolam ad Romanos, quæ tum omnium versabatur manibus, & Catholicos Doctores in partes agebat, quod à Gelasio Papa scripta vulgò crederetur, nefariis Pelagianæ pravitate purgavit opinionibus.

Libros, quibus opus esse ad planiorem Scripturarum intelligentiam noverat, incredibili profus magnificentia providit. Unde discipulis meritò suos in colligendis undequaque voluminibus labores posuit ob oculos his verbis; * *Eja nunc charissimi fratres festinate in scripturis sanctis proficere, quando me cognoscitis pro doctrinæ vestrae copia adjutorio Dominicæ gratiæ tanta vobis & talia congregasse.* Quæ quidem voces mirum est, quantum Monachos ad sectandam magistræ illam ac reginam disciplinarum Theologiam, penetrandisve abstrusos Scripturarum sensus incenderint; sibi tamen ac fratribus suis periturum oleum, perituram operam vir humillimus existimabat, nisi quod naturæ viribus nimium erat, & impervium, id orationis ope à Deo scientiarum Domino consequerentur. Hinc eos sic hortatur in ipso libri de divinis literis limine: *Oremus, ut nobis aperiantur illa, quæ clausa sunt, & à legendi studio nullatenus abscedamus.* Afferit alibi, ** *perfectam sapientiam non tam studio, quam actibus bonis & orationibus assiduis obtineri, retineri obtentam.*

Monebat tamen, à Coenobitis ante divinum Numen procumbentibus

sic fundi preces non oportere, ut quæ postulassent, otiosis sibi annuenda crederent. Sapientiæ candidatis nulli operæ parcendum: paucos admodum sine labore & velut dormientes pretiosissimo illo thesauro pro arcanis & inscrutabilibus mentis divinæ consiliis locupletatos fuisse: eos si tantum munus decussatis, ut ajunt, brachiis cœlitus accepturos se confiderent, temeritatis & inertie pœnas duros magis, quam vanis & audacioribus votis fruituros: *Legite, precor, assidue, verba ipsi sunt, recurrite diligenter, mater est enim intelligentiæ frequens & interna meditatio.*

Neque verò sua Cassiodorus spes fefellit; messuit enim tandem, quod feminaverat: agnovit exultans, eum in scientiis progressum fecisse Monachos suos, ut illos divinarum & humanarum literarum cognitione pollere fateatur: quæque ipse leviter ducto se inchoasse penicillo diceret, ut peritior manu perficerent, rogaverit his magistri humilitatis non minus, quam discipulorum eruditionis indicibus verbis: *Unde supplico, ut quod nos legendo parum, explicare minus potuimus, vos copiosa lectione saginati, tam de istis codicibus, quos dereliquimus, quam quos potueritis feliciter invenire, perfectius in Christi nomine compleatis.* Attamen veritus, ne spiritus illis forsitan immitteret altiores tanta rerum divinarum perceptio, docet, *** *quæ absconduntur superbis, ea parvulis revelari. Nec in solis literis positam esse prudentiam: sed perfectam sapientiam dare Deum, prout unicuique vult.*

Habuit verò Cassiodorus secum in suo monasterio Dionysium cognomento Exiguum, monachum, Scytham natione, sed moribus omnino Romanum, in utraque lingua, Latina & Græca doctissimum, *** qui Scripturas divinas tanta curiositate discusserat, atque intellexerat, ut undecunque interrogatus fuisset, paratum haberet competens sine aliqua dilatione responsum.

Relicto Cassiodori Monasterio, Romanam veniamus. Sanctus Gregorius M. etsi annum jam ageret ætatis minimum tricimum, se tamen Valentino ex Monacho Casinensi apud S. Andream Romæ Abbati, ac ut ex temporis ratione promicat, S. Patris Benedicti discipulo subdere voluit in sa-

A 3 cris:

*** ibid. c. 23.

* vid. Martene Comment. in S.R. c. 8. p. 251.

** Reg. cap. 73.

*** apud Martene loc. cit. cap. 9. p. 292.

**** De Monachatu Benedictino vide Dissertationem Jo. Garetti è Conga S. Mauri, quam ejus Operum editioni præmissit; ubi habes etiam Cas-

* Lib. de div. lit. c. 33.

** Cap. 28. ibid.

cris literis erudiendum. Quantos brevi progressus in eis fecerit, vel sola in Jobum doctissima commentaria indicio sunt. Hæc verò non domi in musæo, sed Constantinopoli, quò à Pelagio missus fuerat, in aula Imperatoris elucubrare aggressus est. Quidquid enim temporis à curis & negotiis reliquum habebat, illud sacræ paginæ & sanctorum Patrum lectioni addixit. Præcipuè sancti Augustini Opera evolvit, quorum excerptis seu floribus libros suos resperfit. Agebat tunc temporis Constantinopoli Leander Hispalensis Archipræsul, Legati munere & ipse fungens apud Imperatorem. Huic divinarum pariter literarum studiosissimo magna cum Gregorio necessitudo & familiaritas intercessit. Unde autor ei extitit, ut in librum Jobi commentaria scriberet. Quid viro amicissimo, maximè cum fratrum etiam preces accederent, Gregorius denegaret? Igitur ad tantæ profuuditatis mysteria, quibus liber Job refertissimus habetur, referenda animum appulit, certus, ut ipsius verba afferam, quia impossibile esse non poterat, quod de fraternis cordibus caritas imperabat. Constantinopoli reversus Romam, cum otium nonnihil liberius suppeteret, suam in Job explanationem ad incudem revocavit, multa augens, pauca subtrahens, ut ipse loquitur in præfixâ illis libris epistolâ, ubi legi possunt cætera, quæ in hac veluti alterâ Morali editione præstita ab ipso fuerunt. Quo tempore (annus erat 592.) Longobardi agrum Romanum deprædationibus, incendiis, ac coedibus miserandum in modum vastabant, S. Doctor Ezechielem Prophetam Christianæ plebi exposuit eadem animi tranquillitate, ac si nihil ab hostili milite pertimescendum esset, quod admiratione dignum S. Bernardo jure ac merito videtur. Hoste tamen Urbi jam jam castra admovente, finem interpretandi sacri Vatis facere compulsus est.

Etsi verò Sacræ Scripturæ studio esset addictissimus, in morem tamen induxerat, ut sociatâ operâ libros divinos excuteret. Si quis negotia expendat, quibus hic Pontifex * implicitus perpetuò fuit, neque ab humeris rejecit, sed confecit, mirabitur profectò vel unam illi horam superfuisse, quam dictando vel scribendo contereret: sed multùm ea studendi ratio potuit, quâ veteres usi sunt. Ni-

mirum tres aut plures viri librum eundem, vel caput voluminis sacri legébant: postea examinabant: multâ industria nucleum persequebantur: sententiis deinde in medium allatis, ea probabatur, quæ rem acû tangere visa fuit. Hujusmodi congressus à quibusdam *Collationes* appellabantur: hinc etiam factum, ut similem conjunctionem studiorum ac sermonum Dialogis exponerent. *Collationes* Joannes Cassianus scripsit è sanctissimorum Eremitarum habitis colloquiis promptas. --- Hinc S. Gregorius Viros quosdam sanctitate ac eruditione præclaros in ultimam adscivit familiaritatem. Cum his de rebus Ecclesiæ gravissima consilia cœpit, divina volumina enucleavit. Eos Joannes Diaconus ** dignoscensuit, nec immeritò, quos commendaret posteritati; Eos inter ex monachis fuere Maximianus, monasterii sui Abbas, postea Episcopus Syracusanus, Augustinus, ejusdem monasterii Præpositus; & Mellitus monachus, per quos Anglorum gentem ad fidem perduxit; Marinianus ejusdem cœnobii monachus, quem in Ravennate ecclesiâ antistitem consecravit; Probus ex laico ad regendum monasterium suum repente ab ipso assumptus, & ad construendum Jerosolymis xenodochium directus, & Claudius Classitanus Abbas, qui ex ore Pontificis commentarios in Heptatheucum, libros Regum, Proverbia, Cantica Canticorum & Prophetas excepit. Idem Claudius identidem ab eodem invitatus ventitabat, de studiis ac rebus sacris cum eo tractaturus. Hinc in quâdam ad eundem epistolâ Pontifex ait, se frustratum fuisse expectatione sperati ejus adventûs cum Severo, Episcopo Anconitano, qui ad B. Petri limina venerat: petitque, ut post aliquantum temporis istuc accedat, ut usque ad quinque vel sex menses secum commoretur. Identidem igitur Claudius ad Gregorium venire solitus erat tum ad relevandas Pontificis molestias, tum ad agendum cum eo de sacris literis. Quo tempore quasdam extemporaneas Gregorii expositiones in varios S. Scripturæ libros, quas Pontifex scripto tradere præ infirmitate non valuerat, ex ore loquentis audiêrat, & suo stilo & sensu, ne perirent, reddiderat, ut opportuno tempore hæc eadem à Pontifice emendatius ederentur. Claudio mortuo (an. 602.) Joanni Ravennæ Subdiacono scripsit Gregorius, ea scripta

ut

ut ad se transmitteret, in quibus aliqua à suo sensu prorsus aliena deprehenderat. In eadem epistola etiam non probat, sua in Jobum commentaria publicè ad vigilias legi jussu Mariani Episcopi: quippe opus popolare non esse, & rudibus auditoribus magis impedimento, quàm profectui futura. Magis expedire, ut ad vigilias legantur Psalmorum commenta, quæ mentes secularium ad bonos mores præcipuè informant. „ Nolle se, „ dum in hoc corpore versaretur, ut „ opera sua in publicum facillè prodirent, ac graviter ferre, quòd Ananias Diaconus Imperatori postulantem librum regulæ pastoralis dedisset; quem (inquit) S. Frater & Coepiscopus meus (quæ sanctissimi Pontificis modestia erat) Anastasius Antiochenus in Græcam linguam transtulit. Et sicut mihi scriptum est, ei (Imperatori) valde placuit, sed mihi valde displicuit, ut qui meliora habent, in minimis occupentur. Quanta dein, quàmque incredibilis in Gregorio erat animi demissio, cum Julianum Catanensem Episcopum ad divinæ paginæ studium exhortans, in eo non sibi partes magistris depoposcit, sed collegam se futurum adpromisit? *Quæsi*, inquit, qui vobis adhæreant in lectionis sacræ collegio, & neminem reperi, & vehementer ingemui paupertatem boni. Et quamvis peccator ego valde occultus, tamen si ad B. Petri Apostoli limina venire volueritis, in sacro eloquio strictum poteritis me habere collegam. Tanti sapientissimus hic Pontifex studium sacri Codicis faciebat, ut quòd alios ad illius amorem accenderet, fasces Pontificiæ dignitatis submittere non dubitaret. Eant verò, qui tibias inflant, suamque magistralem ostentant scientiam, atque à Gregorio modestè & humiliter de se sentire addiscant.

Jam quas Regulas proliteris sacris cum intelligendis, tum exponendis tradidit, eas R. Angelus Rocca * Episcopus Tagasten, dignas existimavit, ut ex Gregorii libris in unum cumulum collectas omnibus legendas exhiberet: quæ cum Sodalibus nostris magnum præstare usum possint, in illorum gratiam, maximè eorum, quibus Opera Roccæ in promptu non sunt, easdem hîc subjicere non gravabor.

Regula 1. Omne, quod dicitur in sacris Literis, quadripartitâ potest qualitate distingui. Aut enim mala malè,

aut bona benè, aut mala benè, aut bona malè dicuntur.

Malum malè dicitur, ut: *Benedic Deo & morere.* Job. 2. *res enim per-versa suadetur.* *Malum benè dicitur*, ut: *Feminæ eorum immutaverunt naturalem usum in eum, qui est contra naturam.* Rom. 1. *inhonesta enim & execranda honestè narrantur, ut reprobentur.* *Bonum benè*, ut: *Pœnitentiam agite; appropinquavit enim Regnum Dei.* Matth. 3. nam recta rectè prædicantur. *Bonum malè*, ut: *Tu sis discipulus ejus.* Joan. 9. *nam rectum hoc loco non rectè dicitur cæco à Judæis, sed studio maledictionis, sicut etiam per Caipham dicitur bonum, sed non benè hunc in modum:* Expediit unum mori pro populo, ut non tota gens pereat; *nam crudelitatem necis appetiit, dum gratiam Redemptionis prophetavit.* Ex lib. 23. Moral. cap. 3. tom. 2.

2. Corporalium rerum modò Deus loquitur, ut ad excellentiam Divinarum rerum per corporalia homines attollat. *Incorporali Deo corporalia interdum tribuuntur in Scriptura Sacra, ut naturæ humanæ sensus ad fidei scientiam erudiat, & per nostrorum corporum membra operationes Dei nobis innotescant:* Hinc per manum operatio; per oculum, universitatis cognitio; per cor, voluntas; per scapulas, tolerantia, significantur. Per uterum, ex quo Deus incorporeus Filium suum se genuisse dixit; *Generatio æterna non ex nihilo, sed ex se dignoscitur.* Per pupillam oculi, & per alas, protectio designatur. *Dei memoria nec oblivione rumpitur, nec recordatione sarcitur.* *Dicitur tamen Deus oblivisci nostri, cum aliqua deserit nostra, & prætermittit; recordari verò, cum visitat, quæ vult, longum post tempus, à mentibus humanis similitudinem trabens.* Ex Homil. 11. in Evang. Matth. 13. Et lib. 32. Moral. cap. 4. & 5.

3. Mos sacri eloquii est, ut à plurali numero ad singularem subito transfereat. *Hujus regulæ exemplum desumi potest ex Job, ubi Helium cum dixisset: Clamabunt, & ejulabunt, postea subdit: Non dixit, ubi est Deus, qui fecit me &c.* Ex lib. 26. Moral. cap. 10.

4. Consuevit Scriptura aliquando totum pro parte aut partem pro toto ponere: Hujus regulæ exempla sunt multa; Gregorius tamen ponit illud Joannis: *Tulerunt Dominum meum, cum corpus ibi tantum intelligatur.* Et illud

* Yepes in Chron. ad an. Ch. 602. p. 446.

** in vit. S. Greg. lib. 2. cap. 11.

* Opp. tom. 2. pag. 66.

illud Genesis: Intravit Job in Ægyptum cum animabus septuaginta. *Hoc enim loco fit mentio de animabus tantum, cum etiam corpora intelligantur.* Ex lib. 3. Moral. cap. 9.

5. Mos sacri eloquii est, ut res semel dicta pro confirmatione replicetur: Hujus regulæ exemplum est illud Job: Usque huc venies, & non procedes amplius, & hinc confringes tumentes fluctus tuos. *In multis hisce verbis quasi per exaggerationem, & amplificationem ostenditur, mari terminum positum, ne transiret fines suos.* Ex lib. 28. Moral. cap. 16.

6. Intellectus sacri eloquii inter textum & mysterium tanta est libratione pensandus, ut utriusque pars lance moderata, hunc neque nimie discussionis pondus deprimat, neque rursus torpor incuriæ vacuum relinquat. *Exemplum hujus rei amplissimum est illud, quod in Genesi legitur de Jacob, qui virgas populeas virides, & amygdalinas, & ex platanis decorticavit, & posuit in canalibus ante gregum oculos; Id quod de Scriptura Sacra exponi potest, cujus interdum cortex ex parte detrahatur, & ex parte relinquatur.* Ex lib. 21. Moral. cap. 1.

7. Sacra eloquia in exordiis narrationum qualitates exprimunt, terminosque causerum. 2. Moral. cap. 2.

8. Aliquando res gesta in facto culpa est; in scripto autem prophetia virtutis, aut è contrario in sacris Literis. 3. Moral. cap. 21.

9. Sacra Scriptura plerumque de virtutibus & vitiis sic agit, ut, dum loquendo aliud insinuat, aliud tacendo innotescat. 1. Moral. cap. 5. & 6.

10. Scriptura Sacra ex his, quæ tenuiter præmittit, divina reverenter expectanda indicat, quæ subjungit. 4. Moral. cap. 4.

11. Sacra Scriptura in superioribus suis partibus solet breviter longè post secutura perstringere, cum studet ad alia enuncianda properare. Præfat. Moral. cap. 1.

12. Scriptura Sacra omnibus respondet. 23. Moral. cap. 17. 19. *Eloquium tale est, ut cunctorum questionibus satisfiat, singulorum cordibus, vobis privatis, non respondens.*

13. Mos est Divinarum Literarum, ut, cum aliquid narrant, interpositâ alterius causæ sententiâ, ad superiora protinus redeant. 5. Moral. c. 29.

14. Divina eloquia tantò quisque

altiùs intelligit, quantò altiùs in eis intendit. Homil. 7. in Ezechiel.

15. Mos est sacri eloquii, ut ipsi, qui scribunt, sic de se in illo quasi de aliis loquantur, Præfat. in Job, cap. 2. *Moses* de se ait: Erat Moyses mitissimus. *Joannes* de se: Hic est Discipulus ille: *Lucas* item de se ait: Cleophas & alius &c. Num. 22. Joan. 19. Luc. 24.

16. Scripturæ Sacræ liber intus scriptus est per allegoriam, foris per historiam. Homil. 9. in Ezechiel.

17. Deus in Sacra Scriptura aliquando nuncupativè, aliquando essentialiter dicitur. Homil. 8. in Ezechiel. *Nuncupativè*: Diis non detrahes. i. e. *Sacerdotibus*: Constitui te Deum Pharaonis. i. e. *Judicem*: Deus stetit in Synagoga Deorum, i. e. *Judicem*. *Essentialiter*: Deus Abraham &c. Gen. 6. Exod. 22. Psalm 81. Exod. 3.

18. Sententia, cum fine addito dicitur in sacris Literis, semper bona intelligitur. 25. Moral. cap. 2.

19. Prophetæ dum consuluntur, ex magno usu prophetandi quædam ex suo spiritu proferunt, & se hæc ex prophetiæ spiritu dicere suspicantur. Homil. 1. in Ezech.

20. Prophetæ verè à falsis differunt, quia veri siquid de suo spiritu dicunt, per spiritum edocti, citius illud corrigunt; falsi autem & falsa denunciant, & in sua falsitate perdurant. Homil. 1. in Ezech.

21. Inter cœtera prophetiæ miracula, hoc quoque mirandum habent libri Prophetarum, quòd sicut in eis verbis res, ita nonnunquam verba rebus exponuntur, ut eorum non solum dicta, sed etiam res gestæ prophetia fit. 22. Moral. cap. 21. & Homil. 11. in Ezechiel.

22. Consuetudo prophetiæ est, nunc ista nunc illa conspiceret, & ab aliis in aliud subito verba derivare. Homil. 7. in Ezechiel. *Exempla multa sunt, & ferè innumera, idèò sunt silentio prætermittenda, & unum tantum adducam, quod est illud Psalmi septimi: Deus iudex justus &c. deinde ait: Nisi convertimini. Ubi narrat Propheta Dei justitiam, & statim intulit culpam peccatorum.*

23. Prophetiæ tempora tria sunt, scilicet præsens, præteritum, & futurum. Quoniam præsens, & præteritum prophetiæ etymologiam perdunt, Ipsa autem tempora sibi invicem concinunt ad probationem. Homil. 1. in Ezech. *Exemplum de præterito est:*

In principio creavit Deus cælum & terram; cœtera patent.

24. Spiritus prophetiæ nec semper, nec eodem modo Prophetæ animum tangit. Homil. 1. in Ezech. *Ex præsentem, prophetiæ spiritus prophetantis animum tangit, non de futuro; interdum ex futuro non de præsentem; aliquando verò ex futuro, & præsentem; aliquando ex futuro, præterito, & præsentem, ita dicendum est de proximo & longinquo, & è converso.* *Exempla in Scriptura Sacra non desiderantur, quæ brevitaris causa prætermittuntur.*

25. Scriptura Sacra cum dubitativè loquitur, non secundum visionem Prophetæ, cui certum est, loquitur, sed secundum ipsos, qui monentur. Homil. in Ezech. *Exemplum est de eo, quod dicitur in Ezechiele: Si fortè vel ipsi audiant, & si fortè quiescant. Constat enim, Deum Omnipotentem omnia scire. Loquitur tamen Deus interdum ambigentis affectu, ut liberum hominis arbitrium demonstraret, ne præscientia futurorum mali vel boni immutabile faciat, quod Deus futurum novit. Non enim quia ille ventura cognoscit, necesse est nos facere, quod ille præscivit; sed quod nos propria voluntate sumus facturi, ille, ut Deus, novit futurum.*

Fuit verò Gregorius * eruditione insignis, & in explanatione divinorum voluminum tam visibili, quam invisibili sancti Spiritus illustratione edoctus, omnes ferè Scripturas partim per Homilias, partim per Commentaria explicavit, quorum majorem partem nondum in plura exemplaria multiplicatam, statim post mortem ejus æmuli flagitiosissimi exusserunt, veriti ne sanctitatis & doctrinæ gloria Scriptorum monumentis ad posteros perveniret. In Homiliis, atque his potissimum, quas ad populum, inter ipsa Missarum mysteria habuit, brevi & succinctâ divinæ lectionis elucidatione usus est, contra verò in Commentariis coacervato explanationis genere delectatus, divinas Literas locupletissimâ sensuum ac sermonis copiâ profusissimè enarravit, ubicunque fermè observans modum, & ordinem exponendi talem. Imprimis jacto historiæ fundamento literæ contextum juxta duplicem eruditionem, veterem scilicet, quæ Italica dicta est, & novam Hieronymi breviter, & carptim per-

currens edisserit; secundò ex historiæ verbis Allegoriæ & Anagogiæ, quæ idem apud illum sunt, varios & copiosissimos fontes deducit; tertio Allegoriarum sensus ad Ecclesiæ ædificationem in exercitium moralitatis inclinat, & allegoricos fluvios ad irriganda virtutum sata derivat, tantâque de virtutibus ac vitiis efficacia loquitur, ut ea videatur non solum verbis exponere, sed formis quodammodò visibilibus & palpabilibus demonstrare; verborum & orationis genus idem in omnibus penè scriptis ejus continuum est. Ex omni verò sanctorum Patrum cœtu haud alius est, qui tanta tamque multa in sensu scripserit allegorico, atque S. Gregorius, quem jure ac merito Ecclesia inter præcipuos suos Doctores nunquam non venerata fuit; præcipuè in Anglia, quæ illum ut suum coluit Apostolum. Jam verò Anglia Doctores Germaniæ & Galliæ fœculo octavo & nono submisit; unde factum suspicatur Abbas Florius ** quòd scholæ, maximè Benedictinæ, in his regnis & veneratione & amore erga S. hunc Pontificem suavitate allegoriarum duci cœperint; quibus multòrum è nostris Scriptorum Opera redundant.

At enim est è Novatorum grege, qui mihi hinc aurem vellicans, *quam tu, inquit, narras historiam?* „ Sic „ cine verò Gregorius à peritiâ exponendi sacras literas majorem in modum tibi videtur commendandus; „ qui tamen non tantum Hebræam „ linguam non calluit, sed ne Græcæ „ quidem gnarus fuit, ut de artis Criticæ scientiâ, cujus nullam omnino „ habuit cognitionem, nihil dicatur? Enimverò utriusque linguæ intelligentiam Gregorio defuisse, uti non ivero inficias, ita in ejusdem libris distinguendam dico *Scientiam Dogmatum Legumque Moralium*, ac *Pietatis à Parergis*, hoc est, à rebus ad artes profanas spectantibus. Nempe in libris sanctorum Patrum ante omnia consideranda est scientia divinorum dogmatum, legumque moralium cognitio, atque traditio, per quam aut exponuntur, aut confirmantur, aut suadentur, quæ Deus per Scripturas Sacras, & voce Unigeniti sui credenda atque agenda mandavit Ecclesiæ suæ, suisque fidelibus. In hac autem scientia nos dicimus S. Gregorium M.

cum

* Oldoinus in addit. ad Ciaccon. to. 1. col. 412. ex Sixti Senensis Bibliotheca sancta lib. 4.

** Discurs. V. Hist. Eccl. n. XI.

cum aliis SS. Patribus excelluisse. Argumento sunt libri ejusdem cum Theologici, quos Taurus Cæsaraugustanus Episcopus ex ejusdem Commentariis concinnavit, tum Morales, qui summis omnium laudibus commendantur.

Et quia hæc accuratius scire, non ad Historiam modò Literariam spectat, sed res est summæ utilitatis, Sodales nostros verbis sapientissimi Theologi * monitos volo, tum in Scripturis Sacris, tum in Libris Patrum distinguendam esse materiam præcipuam & propriam, quæ ἐπιγον dicitur, ab aliis rebus, quæ illic habentur præter præcipuum argumentum, & παρέρυα dicuntur. Proprium eorum Librorum argumentum est cœlestis illa scientia, per quam constat hominibus divina Revelatio, legesque & jura ac consilia tum credendi, tum operandi produntur. *Parerga* sunt, quod est ad Scripturam Sacram, & ad ipsos Patres, alia omnia, ex quibus hæc hominum erga Deum officia minimè pendent, cujusmodi sunt scientia temporum, locorum, numerorum, Astronomiæ, Linguarum, Critices, Physices, aliarumque Artium. Nihil ergo aut parùm refert Christianæ rei, quod in *Parergis* interdum, & sæpè etiam, deficient Patres, dum in præcipuo negotio procedat certissimo gressu illorum chorus. Dic ergo ipsos Declamatores, id temerè plerumque dices; attamen finam te dicere, nobis sanctos Patres non esse perfectioris eloquentiæ magistros. Dic ignaros Criticæ, dic Physicæ imperitos, parùm in Logicæ usu accuratos, in Astronomiæ, Eruditionis, & Geographiæ scientia hospites, dic plura ejusmodi. Non moramur. *Parerga* sunt isthæc in Patrum libris; neque hinc accessit laus ipsis, neque ob eam causam tanti æstimentur, & commendantur in Ecclesia; Evangelica doctrina fideliter ac religiosè ab ipsis tradita, per quam ducimur tum ad sanam fidem, tum ad perfectam morum disciplinam, ea est, quam apud sanctos Patres plurimi facimus. Linguarum, aliarumque Artium studio præstavit utique duo proximè præterita sæcula, ut collati cum recentioribus Scriptoribus veteres Patres infantes in ea eruditione (si duos excipias) nonnunquam deprehendantur. Verùm nemo superavit, pauci etiam æquare possunt beatos illos vi-

ros in præcipuæ Eruditionis Christianæ scientia, hoc est, in divinorum Dogmatum & Legum peritia. Ad hanc enim aptiores ipsi fuere, & in eandem incubuere diligentius, tum quòd propiores essent Apostolis, & longius latiusque diffusam Traditionem colligere ipsis tunc facile foret; tum etiam quòd iis animi virtutibus abundarent, & cœlestibus donis illustrarentur, quæ ad rectam Christianæ Doctrinæ conservationem atque intelligentiam imprimis exiguntur. Perspicacia profectò ingenii, & Criticum judicium, & Linguarum cognitio, aliæque Artes, non parùm conducunt, & interdum etiam necessariae sunt ad explicanda, ac intelligenda Scripturarum divinæque Fidei *Parerga*. At ad cœlestem illam scientiam, circa quam Scriptura Sacra, sicut circa materiam propriam, versatur & quam Christus Apostolis, & per Apostolos Ecclesiæ suæ tradidit, plus conducit, magisque necessaria est ingenii utique non vulgaris assidua meditatio, animus pravis cupiditatibus, & opinionibus liber, sincerus Dei amor, pietas, humilitas, aliæque virtutes, quas sanctis Patribus non defuisse Historia nos docet.

Quòd si in plerisque Patrum desiderata est Hebraicæ Linguae peritia, quam nempe omnium maximè necessariam nonnulli clamitant ad intelligendos Codices sacros: Primò respondemus, Evangelicam Doctrinam Græcè propositam fuisse ab Apostolis & Discipulis Christi, adeoque Græcam Linguam satis fuisse, ut divina dogmata, sacratæque Christi ac Apostolorum Leges rectè à Patribus perciperentur, ac traderentur. Secundò, quod est ad vetus Testamentum, vulgata versio τῶν LXX. ab Apostolis ipsis usurpata, & Vulgata Latinorum satis atque abundè exhibebant omnia Scripturæ loca, quæ alicujus momenti sint, sive ad imbuendos Fideles totâ Scripturarum Doctrinâ ac Historiâ, sive ad Judæos, Hæreticosque refellendos. Quæ illic indigere videntur eâ Linguarum, & Critices scientiâ, quam tantoperè quidam effecerunt, *Parerga* sunt, hoc est, ad Ecclesiæ ædificationem minimè necessaria. Et si qua supersunt ad Doctrinam spectantia, neque satis perspicuè in Græcum, Latinumve sermonem conversa, hæc ipsa ex multis aliis locis, quæ

* Lamindus Britanius, i. e. Lud. Ant. Muratorius De Ingeniorum Moderatione Lib. III. p. 545.

quæ in vulgaribus Versionibus aperta sunt, illustrata, obscuritatem omnem jam posuere, & saltem de fide versionis nulla in iis locis controversia fuit; aut si fuit, ad peritos linguarum res deferre batur. Quam ob rem constanter affirmare licet, nullum vel de Deo, divinisque Legibus, & decretis, vel de Christo, ejusque adventu, operibus ac documentis è Sacra Scriptura dictum produci posse, ad quod intelligendum, explicandum, & propugnandum non pervenerint sancti Patres, & satis non sit, ac perpetuò satis non fuerit ad ejus intelligentiam Græci aut Latini textus vulgati fides. Provoco iterum ad Summam Theologicam ex S. Gregorii Magni Operibus à Tajo Cæsar-Augustæ Antistite supra laudato collectam.

Tertiò experientiâ ipsâ constat, Judæos, Ethnicos, atque Hæreticos validissimè confutatos, & victos, & ad fidem Christi conversos eâ duntaxat methodo ac scientiâ, quæ in Patrum libris apparet, quæque nunc fordet ingenii non tam Criticis, quàm ambiciosi. Eâ quoque methodo, eâ scientiâ usi sunt Apostoli ipsi, atque Apostolorum Discipuli. Nihil autem, quod sit momenti alicujus, proferri potest ex Hebraicæ Linguae, Criticisque peritiâ, quò non sint usi Patres Græcè Latineque solùm eruditi ad Christianæ Doctrinæ amplificationem, atque tutelam. Nam quæcunque à recentioribus tanto cum fastu & discutiuntur, & illustrantur in Scripturis, feliciter profectò, quàm præstitum olim fuerit, ea propemodum omnia nihil aliud quàm *Parerga* Scripturarum sunt, nihilque magni momenti per illa adjungitur ad illustrationem Doctrinæ ac Religionis Christianæ. Utilia sunt, laudanda sunt, non nego, at nunquam ejus necessitatis, quam sibi nonnulli somniant. Eamque ob causam Apostoli nunquam aut præcepto aut consilio commendârunt tanquam necessariam Christianis Hebraicæ Linguae peritiâ, & qui eos viventes auscultârunt, istius aut præcepti aut consilii nunquam meminere. Immo fuere inter ipsos Christi Discipulos, quos non novimus in eo idiomate excultos, cum & pateat ipsos Græcâ versione τῶν LXX. ferè semper usos, & primos Episcopos ac Patres Ecclesiæ in sola Græca Lingua fuisse versatos. Aliud ergo est in veteri Testamento vim alicujus dictionis, Chronologiam, Genealogias, pondera, mensuras,

chorographiam, idiotismos, eruditionem historicam, aliâque id genus difficilia explicare diligenter, ad quod Judaicæ Linguae cognitio necessaria est, ibique sancti Patres apertè vincuntur à recentioribus; aliud verò est ad ædificationem fidelium ex iisdem sacris Codicibus Dogmata Fidei ac morum elicere, eaque secundum Christi mentem exponere; hinc enim præcellere, aut saltem maximi faciendam esse Patrum scientiam nos affirmamus, eamque solis vulgatis versionibus, & meditatione, & Traditionis collatione, aliisque ingenii ac animi virtutibus comparari potuisse.

S. Gregorius M. Epistola 32. lib. VII. insigni, sed inter eruditos perraro exemplo sincerissimè profitetur, se linguæ Græcæ haud gnarum esse. Igitur sola Italica & nova S. Hieronymi versione contentus erat; neque tamen eapropter minùs in cognitione Christianæ Legis, tum ad mores, tum ad Dogma spectantis excelluit, atque alii Patres Criticæ, & linguarum gnari. Solius Latinæ linguæ præsidio munitus non tantum Eutychii Patriarchæ Constantinopolitani errorem de Resurrectione, sed Agnoitarum, Arrianorum, Pelagianorum, & Quietistarum hæretica dogmata revocavit. Eruditio Critica, studiumque linguarum Orientalium sæculo potissimum decimo sexto florere cœpit, quibus Adamum Estonum, Joannem Trithemium, Gilbertum Genebrardum, Gregorium Cortesium, Prosperum Martinengum, Leandrum à S. Martino, Hugonem Menardum, Joannem Martianæum, Hermannum Schenckium, Anselmum Bandurium, Bernardum Montfauconium, Jacobum Martinum, Augustinum Calmetum, aliosque plures Benedictinos excultos fuisse, hodièque esse in aperto est. At isti, quod est ad Dogmata Fidei ac Morum, & in præcipuè Disciplinæ Ecclesiasticæ capitibus consonant cum Gregorio M. cœterisque antiquis Patribus, neque eos errasse agnoscunt propter ignorantiam Linguæ; neque constituisse pro Christi & Apostolorum documentis somnia Platonis, uti non ita pridem Joannes Clericus Divum Augustinum insimulare non erubuit. Rursus qui tantum sibi de Critices, Linguarumque peritia plaudunt, in gravissimos errores, terrimasque Hæreses concessere, atque inde ad Catholicam veramque fidem exurgere nequeunt, & exurgendum non putant. Quid quæso tam ambicio-

tiosa hæc scientia valet [Grammaticæ tamen potius, quàm Germanæ Theologiæ speciem referens,] si ab Ecclesia Orthodoxa avertit, & in maximis erroribus tam pertinaciter quiescit? Et ne nobis Romano-Catholicis nos blandiri ac tribuere nimium dicant; sese, gregemque omnium hæreticorum, qui nunc in septentrionalibus regionibus tanto numero, tantâ diversitate regnant, tandem contemplantur. Non minus inter se turgidi isti Critici atque Heterodoxi pugnant, quàm cum Catholicis, & alter alterum Hæresis, & abdicatæ Evangelicæ Doctrinæ incusat. Melius, inquiunt, quàm ineruditi Patres, eruditio nostra divinas interpretatur Scripturas. Benè est; at cur dissident in præcipuis Evangelii dogmatis? Qui alter alterum non vincit? Cur non dicam greges suos, sed ne ipsos quidem Catholicos, quamquàm sinceros & de puritate fidei suâque salute sollicitos, quidquam è priori sententia dimovent? Discant ergo, quid possit Critica & peritia linguarum, ad intelligendam veram Christi & Apostolorum Doctrinam; discant se potius Grammaticos egregios quàm Theologos orthodoxos ea eruditione sæpè fieri, & tandem intelligant, se quidem in sacris Codicibus multa meliùs exponere posse in ea eruditione, quæ ad salutem non ducit, at in præcipua ac regia sacrorum Codicum materia, quæ ad veram Fidem, salutemque deducit, plus potuisse ac posse Ingenium Catholicum, meditatione constanti excitatum, pietate ac humilitate Cœlo charum, Traditione fuffultum, & probatis ab Ecclesia versionibus contentum, quàm potuerit unquam, sive possit tota Criticorum jactantia.

Atque hætenus dicta sufficere existimo, quibus in aperto constituatur, frustra tumentes Criticos S. Gregorio M. diem dicere, quòd linguarum expertis sacras Literas explanarit. Postquam verò sanctus Pontifex Augustinum & Mellitum cum aliis Benedictinis in Angliam misit, ii non Christianam modò fidem, sed Sacræ etiam Scripturæ studium in Insulam intulerunt, quod subinde Theodorus Archiepiscopus & Hadrianus Abbas in schola Ecclesiæ & monasterii Cantuariensis mirificè provexerunt. Præ cœteris qui frequentes operam eis dabant, commemorandi veniunt sancti Berthowaldus, Aldhelmus, & Joannes Be-

verlacius. Et prior quidem ab ipsis adolescentiæ annis Glastoniæ, celebri & antiquissimo monasterio vitam duxit solitariam. Dubitat Guilelmus Malmesburiensis, quo factum consilio, ut relicta Glastonia, monasterio non modò, ut dicebam, antiquissimo, verùm etiam famosissimo Cantiam migraret. Ego verò, inquit Joannes Lelandus, * hic conjecturam interponere meam non gravabor. Monachi id temporis eximie literarum cognitioni rectius infudabant, quàm fortunarum splendori. Erat eo sæculo Theodorus Cilix Durovernenfis Archiepiscopus, vir in omni bonarum artium genere ad miraculum usque eruditus. Nec longè inferioris notæ fuit Adrianus Afer, Abbas fani Augustiniani Duroverni Cantiorum. Ad hos, tanquam ad bonarum literarum fontes ipsos, Saxonum turba ingenuorum confluebat ingenti juxtâ ac ardentis studio discendi. Crediderim hanc fuisse causam commigrationis Berthowaldi. Utcunque fuit; habuit ille quidem successus abundè lætos; nam Abbas primùm Raculphi castri (Raculfensis monasterii) tum Cantuariensis Archiepiscopus post Theodorum constitutus fuit. *Vir & ipse*, inquit Ven. Beda, *scientia Scripturarum imbutus, & Ecclesiasticis simul ac monasterialibus disciplinis summè instructus, tametsi prædecessori suo minimè comparandus.*

Alter S. Aldhelmus, Episcopus Shirburnensis, adeò literis humanis & divinis, teste Baleo, incumbibat, ut omnes sui temporis Theologos longè superarit. Flores utriusque Testamenti libris duobus edidit: Psalterium quoque transtulit in linguam Anglo-Saxonicam. Venerabili Bedæ Scripturarum tam liberalium, quàm Ecclesiasticarum eruditione visus est admirandus. Cùm autem Abbas adhuc Malmesburiensis esset, sacrarum Literarum scholam aperuit, ad quam permulti non ex Scotia modò & Hibernia, sed ex ipsa etiam Gallia convolârunt.

S. Joannes Beverlacius Hagustaldensis primùm Episcopus, tum Eboracensis Archipræsul, literis Græcis à Theodoro Græco, Archiepiscopo Cantuariensi, sacris verò ab Adriano Abbate imbutus, non expositionem modò in Lucam & Homilias in Evangelia scripsisse, sed Venerabilis etiam Bedæ Magister fuisse traditur. At enim dum

Bedam

* de Scriptor. Brit. cap. 62.

Bedam toties nomino, quem virum nomino? certè eum, qui etfi * liberales artes omnes, divinas humanasque scientias apprimè calluerit, easque, ut scribit Pitseus, exactè didicerit, solidè noverit, firmiter tenuerit, explicatè docuerit, sibique illo ævo conferendos perpaucos, superiorem profectò habuerit neminem: præcipuum tamen & pene unicum ejus studium in meditandis Sacris Scripturis versabatur, ad cujus perfectam intelligentiam omnem laborum suorum rationem componebat, vigilias, lucubrationesque suas dirigebat. Id sanè testatur Beda ipse in sua Epitome, ubi hæc habet: *Cunctum ex eo tempus vitæ in ejusdem monasterii habitatione peragens omnem meditandis Scripturis operam dedi, atque inter observantias disciplinæ regularis, & quotidianam cantandi in Ecclesia curam, semper aut discere, aut docere, aut scribere dulce habui.* Hinc meritò ab Acca Hagustaldensi Episcopo, in lege Domini meditanda dies noctesque duxisse pervigiles laudatur in epistola, quæ Bedæ Commentariis in Lucæ Evangelium præmitti solet, & à Bonifacio Moguntino Archiepiscopo, & Germanorum Apostolo sagacissimus investigator Scripturarum appellatur. Nam scribens ad Cuthbertum, seu Ubertum Abbatem, interea, inquit, rogamus, ut aliqua de opusculis sagacissimi investigatoris Scripturarum Bedæ monachi, quem nuper in domo Dei apud vos vice candelæ Ecclesiæ scientia Scripturarum fuisse audivimus, conscripta nobis transmittere dignemini. Etfi verò Ven. Beda Scripturæ Sacræ meditandæ, & commentandæ se totum dedisset, non ex proprio tamen sensu commentaria edidit, sed ex sententiis SS. Patrum, in quorum lectione versatissimus erat, & à quibus vel tantisper recedere nefas ducebat. Rectè de eo Poëta anonymus illius temporis:

*Actu, mente, fide veterum vestigia
patrum
Semper, dum vixit, directo est calle
secutus.*

Videbatur sibi in leges peccare reverentiæ, quâ non minimâ erga sanctos Patres ferebatur, si hanc commentandi methodum non servaret; nihilo tamen feciùs non ita eidem se devinxit, ut non aliquando libertatem proprio sensu sacram interpretan-

di paginam capefferet: *Scripturam maximè, inquit, quæ in Patrum venerabilium exemplis invenimus, hinc inde collecta ponere curabimus: sed & nonnulla propria ad imitationem sensus eorum, ubi opportunum videbitur, interponemus.* Modò sensum literalem modò mysticum exponit, cùm ipsi haud esset possibile, uniforme exponendi genus tenere, in tanta eorum varietate, quorum scripta explanabat. Brevitas sine obscuritate præcipua virtus est, quæ in ipso laudatur, cui elegans accedit concinnitas, quâ ut plurimum animi sui declarat sensa.

Nec Sixti Senensis ** de quatuor generibus Commentariorum V. Bedæ in S. Scripturam prætereunda animadvertio: *Anno, inquit, ætatis suæ trigésimo, presbyter à Joanne Episcopo ordinatus, hortatu Accæ Episcopi Eboracensis, ac multorum fratrum aggressus est scribere in universam sacrosanctam Scripturam diversa explanationum volumina, in quatuor ordines distincta, videlicet in Rhapsodias, Quæstiones, Homilias, & Commentarios. In Rhapsodiis, sive Stromatibus, vel Collectaneis congregavit mysticas magis, quàm historicas expositiones, ex probatissimis Ecclesiæ Doctorum sententiis, dictisque, hinc inde interruptim, & interpolatim collectas, nonnullis etiam de suo insertis ad imitationem sensus eorum, ubi opportunum fuit, quo diversi Patrum sermones, ac periodi vel aptius inter se cohererent, vel breviores & illustriores redderentur. Et, ne majorum dicta furari, & ea, quasi sua propria componere videretur, nomina Doctorum per singula interponere decreverat, & quid à quo Authore dictum esset, nominatim ostendere: sed, cùm ei nimis operosum appareret, primas tantum nominum syllabas in marginibus è regione cujusque sententiæ apposuit: quæ postea librariorum vel inscitia vel incuria, ex omnibus exemplaribus periire. In Commentariis, Quæstionibus, & Homiliis, in quibus frequentius & sermone, & sensu sub utitur, stylum habet nec omnino inelegantem, nec affectatæ elegantie curiosum, sed temperatum: qui nec verborum multitudine fastidium, neque paucitate obscuritatem pariat, sed brevifacilitate currat gratissimè.*

Præceptores monachos in divinæ paginæ studio plures habuit Beda: qui verò potissimum illi fuerint, haud satis

B 3 in

* Edm. Martene in Admonit. præv. ad V. Bedæ lib. IV. in Princip. Genes. Anecd. Tom. V. pag. 114.

** Bibl. sanct. lib. IV. pag. 265.

in aperto est; alii S. Joannem Beverlagentem nominant; alii Joannem Abbatem Romanum in Angliam à Summo Pontifice missum dicunt. Quicumque fuerint, inter eos *Tumbertum* monachum, Ceaddæ Liccifeldensis Episcopi discipulum fuisse unum de iis, qui se in Scripturis erudiebant, ipse Beda certiores nos reddit Hist. lib. iv. cap. iii. Postquam verò ex discipulo magister est factus, tot ferè suo in monasterio habuit discipulos, quot Monachos, id est, sexcentos; tot enim in Wiremuthensi & Girwensi Congregatione cœnobitæ degebant: quibus non pauci ex aliis monasteriis accesserunt, qui à suis Abbatibus ad Bedam missi fuerunt, ut sacras ab eo addicerent literas. Ex ejus ad Egbertum Eboracensem Archiepiscopum epistola discimus, quòd aliquamdiu in Eboracensis Ecclesiæ monasterio divinam paginam interpretatus fuerit. Falluntur verò, qui Alcuinum discipulis Bedæ annumerant; hic enim priùs è vita excessit, quàm ille in eandem ingressus fuit. Nec monachi solum, sed Clerici etiam seculares operam ipsi dederunt; quos studio & exemplo ad amorem Scripturarum incredibili fervore provocabat. Complures etiam non solum literarum studiis, sed quod iis amplius est, religione & sanctitate, quos docuit, fecit insignes.

Hanc verò docendi methodum tenuit. In primis sanctæ Scripturæ dignitatem discipulis suis commendavit: * *hæc enim cæteris omnibus Scripturis non solum auctoritate, quia divina est: vel utilitate, quia ad vitam ducit æternam; sed & antiquitate & ipsa præeminet positione dicendi.* Tum Regulas ad eundem intelligentiam necessarias tradidit, quam triplicem esse dicebat; ** historicam, mysticam, moralem: omnis enim divina Scriptura *** aut pertinet ad historiam, aut ad mores, aut ad mysterium. Hæc autem divisio non sic accipienda est, quin partes ejus aliquando permisceantur. Reperitur enim in historia plerumque moralitas & mysterium, ut in Genesi, & in pluribus libris veteris Testamenti, cujus, ut dicitur, nullum à mysterio vacat verbum. Reperitur quoque in moralitate historia & mysterium, ut in pluribus Augustini sermonibus, & aliorum sanctorum Patrum multa historialiter, & secundum mysterium, id est,

spiritualem sensum dicuntur. Reperitur etiam in mystica Scriptura moralitas & historia, ut in Psalterio, & in Prophetis pluribus. Igitur divina Scriptura, aut est historialis, ut Genesis: aut moralis, ut sermones; aut pertinet ad mysterium: quæ pars præcipue ad prophetiam spectat. Prætereo alias regulas, in quibus tradendis usus est præcipue operâ Divi Augustini in Libris iv. *De Doctrina Christiana.* Nec Ticonii Regulas aspernatus est, quas utiles ad utrumque sensum Scripturæ in epistola ad Eusebium, præfixa Commentario in Apocalypsin, commendavit. Ad hæc in gratiam suorum Auditorum quædam Opuscula proprio Marte composuit, cujusmodi sunt: *Schemata S. Scripturæ, Liber de Temporibus* ad intelligendam supputationem sacri Codicis, *Interpretationem nominum Hebraicorum*, & plura alia. Postea à suis scholaribus humilitatem, considerationem, & applicationem exigere solitus erat. Sancta Scriptura dicebat, **** contra morem secularium doctrinarum humilitatis magistra existens, per humiles edita Scriptores, humilibus solum auditoribus vel lectoribus patet. Tum etiam ***** Scripturis sanctis utiliter animum intendimus, cum non solum in eis virtutes ac præmia justorum, verum etiam vitia, vindictamque reproborum ad incitamentum nobis benè agendi proponimus. Quod ad applicationem attinet, discipulos monebat, ut, si ipsis profectus in Sacræ Scripturæ studio cordi esset, publicæ in scholis institutioni, extra illas privatum studium & SS. Patrum lectionem adjungerent; quia sicut privatum studium, dicebat, sine magistri voce minoris est efficaciam, ita publica in scholis institutio sine domestico studio, & assiduâ commentariorum evolutione parum habet utilitatis. Quanto igitur quisque in divina pagina evolvenda fuerit assiduus, tanto ex ea uberiores capturus sit intelligentiam.

Habuit etiam V. Beda charissimam sororem, quæ Deo aliquo in monasterio suam devoverat virginitatem, ad instantes ejus preces *Expositionem in Habacuc* composuit. Ex quo perspicuum fit, quòd jam antiquissimis ac ferè primis temporibus Benedictinæ Familiæ in Anglia Sanctimoniales nostræ cum Latini sermonis peritæ, tum

facra-

sacrarum Literarum scientiæ perquam fuerint studiosæ.

Earum verò complures usæ sunt magistro Divo Bonifacio, Nuitscellensi monacho, postea sanctissimo Germaniæ Apostolo. Equidem is in Adestancastrensi propè Oxoniam monasterio Regulæ S. Benedicti solenniter se obstrinxerat, sed cum eò loci nullus adesset magister, à quo sacras literas, quarum incredibili desiderio tenebatur, edoceret, petitis & obtentis, ut vocant, literis dimissoriis, ad Nuitscellense, siliis Nuitscellense, se contulit monasterium. Hic Abbate Wigberto divinum codicem exponente in sacrarum Scripturarum intelligentia tantam doctrinæ laudem est consecutus, ut multi famâ ejus passim diffusâ commoti, ei se erudiendos tradere studerent. Nec monachos tantum discipulos habuit, sed moniales etiam, à quibus magister expetitus, divinis eas literis instituit. Quod verò in earum studio vir sanctus toto pectore incuberit, in causa erat, quòd Gentibus verbum prædicare divinum animo secum constituerat. Neque enim illum fugiebat, nemini studio ac lectione sacrarum literarum magis opus esse, atque Verbi divini præconibus. Illud memoratu dignum, quod ei in Apostolatûs sui exordio contigit. Cum ad Palatiolum, monasterium Virginum propè Treviros pervenisset, ab Addula, magnæ pietatis ac virtutis, Abbatissa, Dagoberti secundi Regis Francorum filiâ, hospitio exceptus fuit. Sacris peractis, ut refert S. Ludgerus, sederunt ad mensam, ipse scilicet Bonifacius, & ancilla Dei Addula Abbatissa cum familia sua. *Cæperunt autem ad ipsum S. convivium, plusquam epulas, solatium S. Scripturæ expetere, quo fieret fides audientium accensa, spēsque & charitas novata in Deum, qui vult omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.* Tunc *quæsitus est lector, & juxta Dei providentiam inventus est electus puer Gregorius, qui per idem tempus, nuper à schola & palatio reversus, sub laico adhuc habitu quasi XIV. aut XV. agens ætatis annum, Dei instinctu venit ad aviam suam, id est, matrem patris sui Albricii, supradictam Abbatissam Deitimentem Addulam, datûsque est ei liber; qui accepta benedictione cæpit legere, & juxta modum ætatis suæ bene perlegere.* *Intelligens verò S. Magister sagacem mentem pueri, bonamque indolem, cæpit eum consummatâ lectione, his verbis moderatè lau-*

*dare, & dicere: Bene legis, fili! si intelligis, quæ legis. Ipse autem adhuc temporis sapiens ut parvulus & loquens se scire professus est, quæ legebat. Dic mihi, inquit, quomodo intelligis, quæ legis? Ipse verò repetebat ab exordio lectionem suam, volens legere sicut prius. Præceptor autem sanctus paululum distulit eum, & dixit: Non ita, fili! quæro, ut dicas mihi lectionem tuam, sed secundum proprietatem linguæ tuæ, & secundum naturalem parentum tuorum loquelam ediffere mihi, quæ legeris. Hac ille ratione convictus confessus est, quia non posset facere. Sanctus verò Bonifacius: Vis fili, ut ego tibi dicam? Volo, inquit: Tunc B. Bonifacius, Repete, ait, ab exordio lectionem tuam, & disertè lege. Quod dum faceret, exorsus est S. Magister, & clara voce cæpit prædicare & matri, & omni familiæ. Quâ exegesi, atque unius congressûs suavitate adolescentem nobilissimo loco natum ad sua premenda vestigia ita attraxit, ut palam conceptis verbis dicitaret, suis se pedibus cum Bonifacio orbem terrarum peragraturum, si equi copiam avia Abbatissa negasset, *quo ad discendos libros divinos discipulatum ejus subire posset* Et verò eo magistro tantos in divinis literis progressus fecit, ut alios deinceps, inter quos S. Ludgerus Monasteriensis Episcopus, iisdem instituerit. Cui verò ex hoc exemplo non fit perspicuum, quantò felicius ad suave Christi jugum, Apostolicæque vitæ philosophiam Gregorium illum adhuc puerum vel adolescentulum permoverit S. Bonifacius, quàm ad profanam mundi hujus philosophiam aut Xenophontem Socrates, aut Protagoram Democritus?*

Romam delatus Bonifacius more antiquo prius examen doctrinæ, & in sacris Literis peritiæ subire debuit, quàm prædicandi Evangelii potestas ei facta fuit. Quam verò laudem in illo tulerit, ex verbis Gregorii II. intelligimus. *Experimur, inquit Pontifex, te ab infantia sacras literas didicisse, profectusque indolem ad augmentum talenti cælitus crediti prospectu divini timoris extendere, videlicet gratiam cognitionis cælestis oraculi in laborem salutiferæ prædicationis expendere.* Nec Sacræ Scripturæ studium in ipso laborum plenissimo Apostolatu seposuit. Argumento sunt epistolæ bene multæ, quas in Angliam dedit pro comparandis libris, quos ad illud sibi necessarios esse duxit. Omitto illas referre, contentus solum adducere ea verba ex

epi-

* Opp. tom. 1. pag. 42.

** tom. 4. col. 129.

**** Tom. 4. pag. 273.

*** Tom. 8. col. 308.

***** Tom. 7. pag. 127.

epistola ad Nidhardum, quibus illum ad Sacrae Scripturae studium adhortatur: „ Quid frater Christiane, à juvenibus decentius quaeritur? aut quid à senibus demum sobrius possidetur, quàm scientia Scripturarum sacrarum, quæ, sine ullo naufragio periculosa tempestatis, navem animæ nostræ gubernans, deducit ad amoenissimi litus paradisi, & ad perpetua superna gaudia Angelorum, de quibus supradictus sapiens dixit: „ Sapientia vincit malitiam. Attingit ergo usque ad finem fortiter & disponit omnia suaviter. Hanc amavi & exquisivi à juventute mea, & exquisitor sum formæ illius: generositate clarificat conubernium Dei habens, sed & omnium Dominus dilexit illam, doctrix est enim disciplina Dei. „ Propterea si Dominus Omnipotens voluerit, ut aliquando ad istas partes remeans, sicut propositum habeo, per viam spondeo, me tibi in his omnibus fore fidelem amicum, & in studio divinarum Scripturarum, in quantum vires suppeditant, devotissimum adiutorem. „ Vide, quàm sacri studii hujus amans fuerit sanctus Bonifacius, quàm divinas Literas & magis magisque discere, & quod in iis didicisset, alios docere concupièrit.

Author est Stephanus Baluzius * quòd Divus Archipræful Wigbertum Abbatem Nutscellensem, suum in sacrae paginae studio præceptorem ex Anglia in Germaniam arcessitum Abbatem monasterii Fritislariensis constituerit. Sed fallitur Vir eruditissimus, & Wigbertum Abbatem Nutscellensem cum Wigberto monacho Glastoniensis monasterii, quod positum erat in pago Somersetenensi, malè confundit. Hujus est epistola LIII. inter Bonifacianas inscripta *Patribus ac Fratribus in monasterio Glestingaburg constitutis, in qua Wigbertus Presbyter ait: Vos volo scire charissimi, quòd Archiepiscopus noster Bonifacius, cum adventum nostrum audisset, per semetipsum dignatus est longâ via in obviam nobis venire, ac suscipere valde benignè. Neque hic tamen, sed alius Wigbertus monachus Fritislariensis suo in monasterio jussu D. Bonifacii sacras docuit Literas, cui operam dedit sanctus Sturmio, quem postea idem sanctissimus Germaniæ Apostolus primum Fuldenensis Ecclesiæ Abbatem constituit.*

* In Notis ad Epist. Lupi Abbat. Ferrariensis pag. 492.

Sub idem ferè tempus, vel certè quidem non ita diu post in Italia claruit Ambrosius Autpertus ** natione Gallus, sancti Vincentii ad Vulturum fluvium in Benevento Abbas. Hic est sanctissimus juxta ac doctissimus ille Præful, qui plures Sacrae Scripturae libros indefesso studio exposuit. Præcipuum ejus opus sunt Commentaria in Apocalypsin, haud vulgari doctrina & eruditione referta. In hujus Expositionis libro octavo sub initium indicat Vir sanctus, quòd haud aliarum, atque sacrarum Literarum studiis delectatus fuerit, & quâ ratione ad elucidandam Apocalypsin animum adjecerit: „ Rarissimos, inquit, tractatores fidelium invenimus, quos non sæculi literatura prius imbuerit, quàm ad divinas transferint enodandas Scripturas, quòsque de Ægypto exeuntes, non Ægyptiorum divitiæ locupletassent, ut Hieronymum, Augustinum, Cyprianum, Hilarium, Ambrosium, & alios multos, quod tamen mihi ultimo omnium evenisse minimè cognosco: non enim operatus divitiis exivi de Ægypto, quia nequaquam me in schola mundanae sapientiæ erudiri contigit. Nihil mihi Plato, nihil Cicero, nihil Homerus, nihil Virgilius, nihil Donatus, nihil Pompejus, nihil Servius, nihil Sergius, nihil Priscianus contulit; sed si quid fortasse habere videor, hoc de horreo dominicæ prædicationis à Christo accepisse me fateor, non quòd mihi & eorum fuerit denegata scientia, sed quòd plus delectatus sum verbis humillimi piscatoris, quàm superbissimi Oratoris, plus divinis intenderim, quàm humanis eloquiis. Et ut verum dicam, ecce coram Deo in Christo loquor, quia cum ad hoc opus transire vellem, modos divinae locutionis ignorabam: quia si scire tunc potuissem, quantum laborem, quantumque sudorem celestium sacramenta depolcerent pertractanda, non solum hunc cunctis divinarum Scripturarum (ut mihi videtur) obscuriorem librum aggredi non præsumpsissem, verum etiam apertiora quæque tangere fugissem. Ingressus autem tam arduæ disputationis opus, verum fateor, quia (ut est humani ingenii præsumptio) prius docere, quàm discere concupivi: sed egit hoc divina gratia, ut unde docere cupiebam, inde discerem; qua-

** Mabill. Annal. tom. 2. l. 24. n. 71. & 93. pag. 237. & 247.

„tenuis & docens discerem, & discens docerem. Et quia nunc usque id ipsum ago, fit miro omnipotentis Dei dispositionis ordine, ut quod heri nesciebam, hodie inveniam: & quod hodie cum magno difficultatis labore comprehendere non valeo, cras sine labore percipiam. „ Ita ille initio libri octavi.

AUTPERTUS præfert virtutis cultum doctrinae studio.

Quàm ardentè verò cum studiis suis piam vitam conjungere desideraverit, circa finem libri decimi demonstrat, ubi à Deo postulat sibi dari cum scientiæ dono studium & voluntatem operandi bonum, & emendatiorem vitam cum salubri doctrina, aliàs male se stultum, hebetemque esse. „ Nihil, inquit, prodest benè docere, & malè vivere. O quàm multi recta & vera docuerunt, & tamen secundum ea, quæ docuerunt, noluerunt vivere. Sed obsecro, mi Domine, Doctor Angelorum & hominum, ne in talium numero computes eum, qui emendatiorem vitam cum salubri doctrina arripere quaerit. Et quia hoc ipsum, nisi à te acceperit, face-re non potest, qui tribuisti scientiæ donum, quaeso, ut tribuas etiam voluntatem, studium, atque virtutem operandi bonum. Quòd si voluntas, studium, virtusque operandi bonum non profequitur scientiæ donum, satius mihi est Domine, stultum, hebetemque esse: neque enim ideò patriam, parentesque reliqui, ut mihi scientiæ dona largireris: sed ut perfectione virtutum ad vitam æternam perduceres. Nolo certè hanc commutationem. Quòd si utraque que operationem: aufer, quaeso, doctrinam: tantum ut tribuas operationem virtutum. Quid enim mihi prodest aliis iter perfectum ostendere, & me imperfectè ambulare? „ Utinam omnes, exclamat hinc doctissimus Hagiographus Joannes Solerius, sacris studiis animum intendentes, hæc aurea verba altè cordi suo impressa habeant, sapiusque mecum atque attentè revolvant.

Invidiosam Criticorum censuram patitur.

Quorundam tamen invidiam * simul in se excitavit, qui cum integerrimos ejus mores vituperare non possent, ejus in libris componendis studium vituperabant, *Scripturam sacram commentandi tempus jam elapsam esse* dictitantes. Crimini ei etiam vertere

* Vid. M. B. E. v. Autpertus. p. 873.

P. Ziegelbauer Hist. P. II.

conati sunt coram Stephano III. Pauli successore, quòd Apocalypseos explicationem aggredi ausus fuisset, cum Deus quidquam immutare vel addere prohibuisset, quamquam vi veritatis impulsus, illud Autperti opus nihil nisi sanæ doctrinae consentaneum continere, coram ipso fateri coacti fuissent. Verum Pontifex Autperto mandavit, ut contempta invidiosa suorum Criticorum censura, labores suos pro more suo perageret. *Labora, sicut cepisti.* Aliquanto post Autpertus, quò ab Adversariorum censura tutior esset, suum opus misit ad Papam circa An. 768. ejus approbationem rogans; addens (quod notandum) primum se esse scriptorem, qui hanc ab ipso postulasset; libertatem scribendi juxta methodum Patrum Ecclesiæ publicam esse & comunem, ac semetipsum nihil huic libertati officere velle libera sua, voluntaria & humili submissione. *Sed non ideo, inquit, libertas succubuit, quia humilitas semetipsum liberè prostravit.* Pietas Autperti non minus, quàm ejus eruditio in hoc opere emicuit. Patrum probatissimorum sensa ubique sequitur, neque veretur dicere, se vix condemnari posse, quin censura in S. Hieronymum, S. Augustinum, S. Ambrosium, aut S. Gregorium redundaret, quorum mentem induerat, operum, quæ posteritati reliquerunt, assiduâ lectione. Aliæ ex eo supersunt piæ doctæque lucubrationes, de quibus aliàs.

Ex Italia in Angliam revertamur; ubi non solum Venerabilis Beda, sed alii etiam Benedictini sacras Literas discipulis in scholis explanarunt. Magistorum in numero Iglacus minimè postremus fuit. Hic ** postquam juvenutis florem in profanarum literarum studiis optimè collocasset, miro fervore animum ad sacras Literas appulit, & uti erat ingenii felicitas, in brevi multum perfecit. Itaque percrebescente per Nordamhumborum cœnobium celebris viri fama, Seguinus Abbas S. Petri in finibus Berniciorum eum accersivit, in suum cœnobium suscepit, & ibidem Monachis prælectorem constituit. Ibi multa legit, docuit, scripsit, & posteritati reliquit, quæ postea simul cum ipsis monasteriis & bibliothecis per rabiem Danicam in cineres abierunt. Hujus eximii Doctoris sæpè meminit in suis scriptis Ethelwolfus monachus & Poëta insignis, qui ejus in sacris Literis scientiam,

** Pitæus de illust. Angl. Script. pag. 360.

entiam, in victu parcimoniam, in moribus integritatem, in omni congressu modestiam, & alias virtutes summis in cœlum effert laudibus. Unum & alterum distichon hîc exempli causa ponere, planè operæ pretium judicavi.

Tempore, quò Lector præclarus gaudia dicti

Accumulat patris, Iglacus nomine dictus,

De quo jam dudum perstrinxi pauca relatu

Anglorum de gente, pios dum carmine quosdam

Concinerem. Quondam fuit inclytus ille Magister.

Sac. Scripturæ studia in Angliæ monasteriis languescunt.

Diem supremum obiit Iglacus circa annum quadragesimum supra septingentesimum. Ab ejus obitu studia divinæ paginæ in monasteriis Angliæ non nihil remitti cœpisse vix inficias ire licet. Patres enim Concilii Cloveshoviensis anno DCCXLVII, in Anglia celebrati postquam Abbatibus atque Abbatissis præceperunt, ut suis in monasteriis Sacræ Scripturæ lectiones accurate haberi operam darent, hæc subjecerunt: *Dolendum est, quòd his temporibus perpauca inveniantur, qui ex intimo corde sacræ scientiæ (cui nunc Theologiæ Positivæ nomen tribuimus) rapiantur amore, & vix aliquid elaborare in addiscendo voluerint.* Verùm hæc per exaggerationem, ut fieri amat, dicta sunt, neque universim de omnibus Angliæ monasteriis accipi possunt, aut debent. Unde enim, nisi sacrarum Literarum studia in pluribus monasteriis exulta fuissent, Divus Bonifacius, ut paulò antè vidimus, cum monachos tum moniales, ut eas in Germania docerent, evocare voluisset? In schola certè Eboracensis ecclesiæ & monasterii magnus & insignis earum fuit cultus. Hîc Flaccus Al-

ALCUINUS ponit rudimenta sacrarum Literarum.

binus, qui & Alcuinus dictus est, ab Ecberto, Eboracensium Archiepiscopo educatus, & literis primùm politioribus, tum sacris institutus fuit: cujus rei ipse in libro Epistolarum suarum non semel nos certiores facit: & præcipuè in ea, quam dedit his verbis ad Eboracenses: *Vos fragiles infantia meâ annos fovistis materno affectu, & lasciviam pueritiæ meâ pia sustinistis patientiâ, & paternæ castigationis disciplinis ad perfectam viri educastis ætatem, & sacrarum eruditione Literarum roborastis.* Ex discipulo

magister, & Rector Eboracensis scholæ factus, multos & ipse postea discipulos, doctrina ac virtute insignes numeravit. Inter quos comemorandus occurrit sanctus Ludgerus Monasteriensis Episcopus, in *Scripturis sacris*, recito Alfridi Scriptoris vitæ verba, non mediocriter eruditus, sicut in libro ab eo composito de vita venerabilium Doctorum, Gregorii scilicet & Albrici apertè probatur.

Ex Anglia in Galliam à Carolo Magno evocatus Alcuinus sacras Literas, quâ publicè docendo in scholis, quâ commentando in Musæo exposuit. Potissimùm verò Quæstiones, vel ut ipse vocat, Interrogationes de libro Geneleos illic composuit in gratiam Sigulfi, veteris & individui in focii, successorisque in Abbacia Ferrariensi. * Is enim Religiosorum ejus sæculi nunquam satis laudatam cum industriam tum pietatem fortiter secutus, in lectione divinorum librorum felices horas feliciùs collocavit. Utque ferè fit in tam assidua librorum evolutione, incidit in quædam loca Geneleos, quæ viri undecunque eruditi judicium desiderabant. Cogitanti de interprete Alcuinus ornamentum sui sæculi occurrit, cui libellum de Quæstionibus transmisit. Alcuinus intellecto ejus consilio respondit, ac librum Sigulfo nuncupavit. Enchiridion quoque, sive piam ac brevem expositionem in Psalmos tunc elaboravit. Item Commentaria super Ecclesiasten, quæ dilectissimis discipulis Oniæ Sacerdoti, Candido Presbytero, & Nathanaeli Diacono inscripsit. Subinde à *Gisla & Richtruda*, regis ac Deo dicatis Virginibus in Benedictino Parthenone, suis quondam discipulis, exoratus, luculentos illos Commentariorum in Joannem septem libros exaravit. Præterea jussu ac mandato Caroli Magni, cui in deliciis erat, veteris ac novi Testamenti libros omnes ab innumeris librariorum mendis ac erroribus incredibili studio & labore liberavit, correxit, atque emendatos eidem è Turonensi S. Martini monasterio transmisit.

Quod ad discipulos Alcuini attinet, eorum facilè præcipuus fuit B. Theologus in & Moguntinus Archiepiscopus. Hic cum annum ætatis decimum octavum Fuldensi ageret, magno cœpit divinarum Scripturarum flagrare amore; verùm à quo

* Leland. cap. 89. pag. 124.

quo iis erudiretur, si Abbatem Spanheimensem audimus, nemo domi occurrebat. En * Trithemii verba! *Nam eo tempore studium literarum generale, sicut postea, necdum in Fuldensi monasterio vigeat. Monachi etenim humiliter Scripturarum intelligentia imbuti, altiora scientiæ studia non curabant.* Huic Trithemianæ assertioni quò minus ego assensum præbeam, verbis retineor testis omni exceptione majoris, sancti *Æigilis Fuldensis* ab anno Christi 818, ad 822. Abbatis, quibus studii Theologici exercitationes disertè asserit, in monasterio scholam esse scribens, ubi *Lex divina jugi exercitatione disceretur & doceretur*:** deinde his versibus:

-- -- *Abbatis posthac subductus in æde*

Hinc puer imberbis scholæ defertur in arcem.

Lex aeterna Dei semper, quæ munere Christi

Discitur à pueris, seniorumque ore docetur.

Puerorum nomine hîc veniunt, ut Parte 1.ma hujus Historiæ palàm fecimus, atque ex epistola Alcuini ad pueros S. Martini constat, qui studiis politicis, aut etiam theologicis operam navabant. Inter ejuscemodi pueros Fuldæ id temporis Theologiæ Positivæ studebat Rabanus Maurus. At opponis; si schola Theologica per id tempus Fuldæ florebat, quæ causa Rabanum perpulit, ut Fuldâ in Galliam ad operam Alcuino dandam commigraret? Celebritas magistrum, respondeo, quæ ad se auditores è longinquo pellere solet. Certè cum Rabanus Alcuinum vix sesqui annum audièrit, eum jam priùs literis Theologicis institutum esse oportuit. Ante obitum enim Alcuini Fuldam reversus scholis præfectus fuit. In docendo autem & exponendo sacras Literas hanc ferè rationem tenuit.

B. RABANI Primò eminentiam sacrarum Scripturarum suis exposuit auditoribus, quò illis nempe animos adderet, ut ad assequendam earum scientiam omnes cogitationes suas atque omnia studia converterent; multum enim refert, ut quarum literarum cognitione imbui volumus, earum quanta sit præstantia intelligamus, cum natura ita comparati simus, ut quò majori æstimatione rem quampiam metimur, eò vehe-

mentiori illius potiundæ studio exardeamus. „ Fundamentum, inquiebat, *** status & perfectionis prudentiæ, scientia est sanctarum Scripturarum: quæ ab illa incommutabili æternæque sapientia profluens, quæ ex ore altissimi prodiit, primogenita scilicet omnium creaturarum „ Spiritus sancti distributionibus, per „ vasa Scripturæ lumen indeficiens, „ quasi per laternas orbi lucet universis „ so &c.

Secundò ostendit, ad quid omnis Scripturarum scientia referenda sit, nempe ut ad cognitionem perfectam veritatis, & sapientiæ perveniamus, quâ cernitur & tenetur summum bonum. Divinarum Scripturarum studio unico debet esse propositus amor Dei & proximi. Quisquis ergo, dicebat **** Scripturas sacras, vel quamlibet partem earum intellexisse sibi videtur, ita ut eo intellectu non ædificet istam geminam charitatem Dei & proximi, nondum intellexit, quemadmodum oportebat eum scire.

Tertiò in Sacræ Scripturæ studio Sacræ Literature intelligentiæ intellectus difficiles. „ inquebat, provisum esse divinitus „ non dubito, ad edomandam laborem „ superbiam, & intellectum à fastidio „ renovandum, cui facilè investigata „ plerumque vilescunt. Sunt enim in „ divinis libris plurima loca, tropicis „ locutionibus difficilia; sunt quoque „ multa rerum magnitudine eximia, „ atque ideò necesse est, ut & sensus „ & ingenii sagacitate investigentur, „ & pro sui dignitate intellecta venerentur. Nemo enim ambigit per similitudines libentius quæque cognoscere, & cum aliqua difficultate quæsitam „ multò gratius inveniri. Qui enim „ prorsus non inveniunt, quod quærant, fame laborant, qui autem non „ quærunt, quia in promptu habent, „ fastidiosè marcescunt. In utroque „ autem languor cavendus est. Magnificè ergo & salubriter Spiritus sanctus ita Scripturas sanctas medicavit, „ ut locis apertioribus fami occurreret, obscurioribus autem fastidia detraheret.

Quartò docuit eos modum legendi Scripturas, ut videlicet eas primùm sine notis ac Commentariis evolvant. „ Erit „ igitur

* in vita B. Rabani lib. 1. c. 2.

** apud Launoium de scholis celebr. cap. 8. p. 14.

P. Ziegelbauer Hist. P. II.

*** vid. lib. 3. de institut. Cleric. cap. 2.

**** Cap. 4. ***** Cap. 3.

„igitur,* monebat, divinarum Scri-
pturarum solertissimus indagator,
„qui primò totas legerit, notásque
„habuerit, & si nondum intellectu,
„jam tum lectione duntaxat: „ Cùm
verò easdem secundò legere paraverit,
Comentarios adhibere poterit.

Quintò ** Canonem Hebræorum,
quomodo apud eos tripartitus sit ordo
divinarum Scripturarum, edocuit.

Sextò declaravit, quænam disci-
plinæ ac scientiæ ad comparandam
Scripturarum intelligentiam deser-
viant.

Septimò *** studium linguarum,
quæ in cruce Redemptoris & Salva-
toris nostri dedicatæ sunt, Hebrææ sci-
licet, Græcæ & Latinæ ad intelligenda
divini Codicis parerga plurimùm con-
ducentium commendavit.

Octavò tradidit **** Regulas in-
telligendi sacras Scripturas, quas tam-
men ex libris S. Augustini, in quibus
versatissimus erat, de Doctrina Chri-
stiana potissimùm excerptis.

Pietas &
timor Dei
studio
fac. Liter.
commen-
dantur.

Nonò à Discipulis suis timorem
Dei atque pietatem exegit. ***** „An-
te omnia, aiebat opus est ei, qui de-
siderat ad sapientiæ pervenire cul-
men, Dei timore converti, ad cog-
noscentiam ejus voluntatem, quid
nobis appetendum fugiendumque
præcipiat. Timor autem iste cogi-
tationem de nostra mortalitate, &
de futura morte necesse est incutiat,
& quasi clavatis carnibus, omnes
superbiæ motus ligno crucis affigat.
Deinde mitescere opus est pietate,
neque contradicere divinæ Scriptu-
ræ, sive intellectæ, si aliqua vitia
nostra percutit, sive non intellectæ,
quasi nos melius sapere, meliusque
percipere possimus, sed cogitare po-
tius, & credere id esse melius, & ve-
rius, quod ibi scriptum est, etiamsi
lateat, quàm id quod nos per nos
ipsos sapere possumus.

B.RABA-
NUS è sua
schola
quos ex-
cluserit?

Decimò discipulos & immorigeros à
sua arcebat disciplina: *Monasticæ re-
ligionis*, inquit auctor vitæ, *tam sin-
cerus fuit amator, ut in auditorium
suum neminem admitteret, nisi prius
mentem ejus diligentissimè super inte-
gritate observantiæ regularis explorasset.*
Unde si quos mente aut corpore va-
gos, & ad observantiam monasticæ
disciplinæ minùs reperisset idoneos,
tanquam animalia bruta, & bestias
immundas, ab accessu montis divina-
rum Scripturarum arcebat, dicens:

Scriptum est: *Bestia, quæ montem teti-
gerit, lapidibus obruetur.* Propterea
fratres abite, & primùm discite, vos
mente componere, ut moribus emen-
datis digni sitis cum Moysè, Dei ser-
mones in montis cacumine audire.
Nemo enim Dei Scripturas discendo
utiliter percipit, cujus adhuc anima
vitiorum pulvere fordescit. Et hæc sua
docendi ratio sancto Viro semper fa-
miliaris extitit, ut studio literarum
justitiæ præponeret disciplinam, &
scientiæ Scripturarum anteferet pie-
tatem. Qui tantò faciliùs justitiam &
virtutum observantiam persuadere po-
tuit, quantò eas non modò verbis,
sed etiam operibus demonstravit.

A tempore igitur B. Rabani Mauri In Fulden-
studium Theologiæ Positivæ monachi si mona-
Fuldenses majori adhuc alacritate at- sterio
que industria exercuerunt. Erant Scriptura
subinde, ut Trithemius in Chronico studium
testatur Hirsaugiensi ***** in Fuldeni excollitur.
monasterio supra ducentos septuaginta
monachi, viri religione eximia, &
ut ipse loquitur, *pro magna parte in
sacris Scripturis doctissimi.* Profusus
erant gemini moribus iis, quos B. Au-
gustinus mirificè extollit, qui con-
temptis ac desertis mundi hujus ille-
cebris in comunem vitam castissimam,
sanctissimamque congregati, simul
ætatem agebant, viventes in oratio-
nibus, in lectionibus, in disputatio-
nibus: nulla superbia tumidi, nulla
pervicacia turbulenti, nulla inviden-
tia lividi, sed modesti, verecundi, pa-
cati concordissimam vitam & intentis-
simam in Deum, gratissimum ipsi mu-
nus offerebant, à quo ista posse me-
ruerant. Quin secularum instar apum,
opere nunquam languido impigrè in
hac sua Fuldeni palæstra ascetæ defu-
dabant. Dictabant alii, vel experi-
menti causa scriptitabant varios in
utriusque Testamenti paginam com-
mentarios; alii sibi munus exponendi
interpretandique deposcebant. Erant,
qui ex illis perpetuò virentibus tum
Scripturarum, tum sanctorum Patrum
hortis tanquam scientiarum sanctissi-
mos flores colligerent. Unum pro-
cunctis nominasse sufficiat Haymonem,
qui ex schola Fuldeni Hersfeldiam Fuldenis
anno DCCCXXXIX, accersitus fuit, in Profes-
ut sacras exponeret Literas; quod cum forem po-
duos annos præclare fecisset, anno stulatur.
DCCCXLI. in Episcopum Halbersta-
diensem electus fuit. Episcopus verò
factus

***** Trithem. in vit. apud Bolland. 4. Febr.

* Cap. 6. ** cap. 7. *** cap. 8.
**** Cap. 9. & seq. ***** Cap. 4.

factus est docendi munus profequi
haud potuerit, divinæ paginæ tamen
studio neutiquam nuntium remisit, sed
quod reliquum boni otii à curis epi-
scopalibus nancisci potuit, illud om-
ne in commentando sacro Codice lau-
datissima industria consumpsit. Unde
Melchior Neofanius in catalogo Epi-
scoporum Halberstadiensis Ecclesiæ
de Haymone:

*Exemplum pietatis erat, studioque
dicatus
Assiduè, sacro sacros longo ordine
libros
Edidit, & scholiis divina volumina
doctis
Liquit adaucta.*

Etiam Winnigstadio teste idem Hay-
mo

Explicat ingenio Biblia tota suo.

Celebri-
res RABA-
NI disci-
puli.

Quin ex aliis etiam monasteriis Mo-
nachi Fuldam missi fuerunt, ut literas
maximè sacras ac divinas à Rabano ad-
discerent. Præ cæteris eminere Hart-
mutus Sangallensis, Angelomus Luxo-
viensis, Walafrius Augiensis, & Lu-
pus Ferrariensis, qui quantoperè stu-
dium Theologiæ Positivæ illic florue-
rit, luculentam perhibent testimo-
nium. Et Hartmutus quidem varios
in divinum Codicem Tractatus con-
scripsit. Angelomus rogatu fratrum
Luxoviensium in Libros Regum com-
mentarios auspicatus est, quòd à nul-
lo veterum Doctorum ex integro libri
Regum expositi, certè quidem in illis
terris minimè haberentur; quod ubi
Drogo Abbas Luxoviensis, unaque
Episcopus Metensis, frater Ludovici
Augusti intellexit, Angelomo præcep-
pit, daret operam, ut cœptum opus
quantocyus ad fastigium perduceret.
Walafrius Strabo Glossam ordinariam
in universam Scripturam Sacram ex
vererum Patrum monumentis primus
adornavit. Lupus verò in epist. 1. ad
Eginhartum de se in hæc verba scri-
bit: *Nam à præfato Episcopo (S. Al-
drico, Archiepiscopo postmodum Sen-
nonensi) ad Venerabilem Rabanum di-
rectus sum, uti ab eo ingressum caperem
divinarum Scripturarum.* Singuli ve-
rò domum è Rabani schola reversi stu-
dium sacrarum Literarum apud suos
quà scribendo quà docendo egregiè
promoverunt. Illud verò peculiare ha-
bet Angelomus, quòd in palatio Lo-
tharii Augusti divinum Codicem ex-
planarit; cujus jussu in Cantica Can-

ticorum commentatus est, uti ipse in
nuncupatione Commentarii ad eun-
dem Augustum testatum nobis reliquit.
Lupi Auditores, quos in epistola xxxiv.
comemorat, & multi & docti fuerunt.
Præ cæteris ornamento ipsi fuit He-
ricus, qui deinde in cœnobio S. Ger-
mani Autifiodorensis, ubi in mona-
chorum cœtum adlectus fuerat, Ma-
gistri munus in Theologia obivit: cu-
jus auditor fuit Remigius ejusdem loci
cœnobita, supra invidiam, omnesque
laudes inter illius ævi Theologos posi-
tus, à quo eruditio & doctrina ad se-
quentia tempora propagata est. Cœ-
terum Lupus S. Augustini de Gratia & LUPUS
Prædestinatione doctrinam pro aris ac Ferr. do-
Calvo, Francorum Rege, requisitus, crinam S.
quid de tribus istis Quæstionibus, vide- Augusti-
licet de Prædestinatione, de libero Arbi- ni de gra-
trio, ac de Redemptione Christi sentiret? tia & præ-
quidquid in divinis Literis didicerat, destina-
& in sanctorum Patrum Operibus in- tione tu-
venerat, ejus Majestati strictim, ut tatur.
ipsemet testatur, in epistola ad eundem
Regem aperuit, librumque ea de cau-
sa composuit, cui titulus est: *De tri-
bus Quæstionibus.* Eodem tempore
idem Lupus alium librum de iisdem
Quæstionibus ad Carolum Calvum scri-
psit, atque *Collectaneum* edidit, quo
sanctorum Patrum testimonia de gemi-
na Prædestinatione, de libero Arbitrio,
& de Sanguine Christi, quò pacto sci-
licet pro omnibus sit effusus, sedulò
complexus est. Negat quidem in istis
Opusculis Lupus Servatus, Christum Quò sen-
mortuum esse pro omnibus omnino su nega-
hominibus, sed id negavit in sensu Ca- rit, Chri-
tholico, voluitque duntaxat; Chri- stum esse
stum non esse mortuum pro omnibus pro omni-
hominibus, ita ut beneficium mortis bus mor-
ejus atque fructus in omnes æquè de- tuum.
rivetur. * Nunquam tamen negat,
sed potius docet, Christum pro totius
mundi peccatis sanguinem suum, qui
in se habet, ut omnibus profit, obtu-
lisse, atque quantum ad illam pretii
& voluntatis erga omnium salutem
sincerè affectæ sufficientiam tam esse
mortuum Christum pro omnibus,
quàm omnes in Adamo mortui sunt.

Lupo amicitia erat conjunctus Go-
thescalcus, infelix ille Orbacensis mo-
nachus; qui cùm in lectione SS. Pa-
trium, maximè Augustini, versatissimus
esset, sparfit, ut ejus Adversarii volunt,
impia de absoluta prædestinatione ad
vitam

* Hanc esse veram & genuinam Lupi sententiam disertè ostendit Nat. Alex. Hist. Eccl. Sec. IX.
Dissert. V. & cum eo Graveson Hist. Eccl. Sec. IX. Colloq. V. p. 184.

inutiles
in Theo-
logia mo-
vet quæ-
stiones.

vitam æquè ac æternam damnationem dogmata, quæ anno 848. à Rabano Mauro in Synodo Moguntina examinata, & anno insequenti instituto apud Carisiacum conventu, rectè an perperam? rejecta fuerunt. Præterea Gothescalcus inutilium in Theologia quæstionum sectator fuisse videtur, ut patet ex Lupi Abbatis ep. 30. ubi ejus nimiam impetiginem reprimit. Quæsiêrat ab eo Gothescalcus, num Beati post resurrectionem oculis corporeis Deum visuri essent? Quid ad hæc Lupus? „Ni veritus fuisset, inquit, ut me „ab observatione caritatis aversum, „nullis flecti precibus putando, ean- „dem caritatem offenderes, etiam „nunc silentii latebras fovens, nihil ad „ea, quæ consulisti, respondissem, „duabus videlicet ex causis: alterâ, „ne otio tuo materiam exercendi in- „genii vel imminuerem, vel detrahe- „rem; alterâ, ut habita consideratio- „ne illorum, quos super eadem quæ- „stione te sollicitasse olim cognovi, „mediocritatem meam non præjudi- „care quorundam excellentiæ æsti- „matione propriâ comprobarem. „Et sub finem eum hortatur: *ut nequa- quam ultra in talibus suum ingenium conterat, ac his ultra, quam oportet, occupatus, ad ulteriora vestiganda, sive docenda minus sufficiat.* Alium Monachum, * nescio cujus in Gallia monasterii, Reginbertum nomine, literarum amore flagrantem admonuit, ne divinæ paginæ studium postremis in curis haberet: *Hortor, ne divinæ Scripturæ nulla tibi fuerit cura, cujus & usus frequens est, & cognitio salutaris.*

Sapientius ac utilius Angelomus Luxoviensis, Bertharius Cassinensis, Luitbertus Hirsaugiensis, Adrevaldus Floriacensis, aliique plures hoc sæculo Benedictini operam suam in Theologia Positiva collocarunt; quibus tamen brevitate studio in præsens omis- sis, ad Rabanum Maurum regredior, ad cujus longè celeberrimas scholas non monachi tantum ex variis monasteriis, sed Clerici etiam ex Cathedralibus Ecclesiis mitti consueverant. *Is enim, ut Rudolfus in vita ait, aut alios sacris Literis instruebat publicus Professor, aut in legendo, aut dictando, divinis Scripturis semetipsum pascebat.* Quis verò non demiretur, unum virum tantis tamque diversis laboribus subeundis pares attulisse vires? jam enim in

schola instruebat discipulos, modò totius monasterii curam gerebat, nunc in musæo non libros tantum elucubravit, sed manu etiam sua describebat. Quid dicam de SS. Patrum voluminibus? quæ assidua terebat manu, atque ex quibus suas maximè commentationes adornabat, quò aliis compendia sufficeret, quæ suam librorum inopiam ex Bibliotheca Fuldensi supplere possent. Omnia ferè igitur Rabani Opera ** constant ex Ejus Op. sanctorum Patrum sententiis, *ipsis eor- ra ex SS. rum syllabis expressis, vel certè pro- PP. sen- priis brevianadi causâ sermonibus, uti tentiis collecta: ipse testatur in epistola prævia ad suam in Matthæum expositionem, quam Haistulpho Moguntinensi Episcopo nuncupavit. Unde & Rudolphus ipsius HRabani discipulus prolixum in ejus vita contexens illius operum catalogum, inter alia recenset librum in epistolas Pauli, quem colligens de diversis opusculis sanctorum Patrum hortatu Lupi Diaconi collegit. Nimirum fuit hoc sancto Pontifici usitatum ac familiare scribendi genus, quod ipsi etiam aliquando vitio verterunt scioli quod ipsi nonnulli, eò quòd *exceptionem fa- à sciolis. ciens de sanctorum Patrum dictis-- alio- vitio ver- rum sententiis magis usus esset, quam titur;* propria condidisset. Quibus ipse pro innata sibi modestia humilibus respondit his verbis: *Quid enim peccavi in quibus hoc, quòd magistros Ecclesiæ veneratio- ipse re- ne dignos judicabam, & eorum senten- spondet. tias, prout protulerunt, opportunis locis simul cum nota nominum eorum in opusculis meis interposueram? Magis enim mihi videbatur salubre esse, ut humilitatem servans, sanctorum Patrum doctrinis inniterer, quàm per arrogantiam quasi propriam gloriam quærendo, mea indecenter proferens.* Longè ab invidis illis vituperatoribus aberat Freculphus, Lexoviensis Episcopus, qui ab eodem HRabano contextos ex dictis Patrum commentarios in Penta-teuchum petiit. Majores nempe nostri apes argumentosæ fuerunt, quæ excerptâ divinæ Scripturæ sanctorum- que Patrum præcipuâ amœnitate mel- litos inde succos doctrinæ Christianæ expresserunt. Rabani vestigiis, inquit Natalis Alexander *** insistere Catho- licum Theologum decet: SS. Patrum sententiis assertiones omnes suas firmare: ex eorum operibus probationes dogmatum, regulas morum haurire: suos in divinam Scripturam commen- tarios*

* Epist. 6. p. mihi 24.

** Martene in admon. præv. ad Rabani librum

advers. Judæos Anecd. Tom. V. pag. 43.

*** l. c. Tom. VI. Sec. IX. ar. 14. p. 38.

tarios ex illis excerpere, ac deflorare apud instar, quæ collectum variis & selectis ex floribus succum in ceram ac mella convertit, Dei cultui hominumque utilitati profutura. Sena denique Patrum & Doctorum Ecclesiæ privato suo lumini, & ingenii quantumvis perspicacis, elegantis, felicitatis adinventionibus, Auctor Ecclesiasticus semper anteponat.

OTFRIDUS
Weissen-
burgens.

B. Rabani discipulus fuit *Otfridus** monachus Weissenburgensis in Alsatia, qui non immeritò carpit Doctorum ætatis suæ non paucos, qui ut civiles suorum antecessorum historias Latinâ malint efferre linguâ, quàm vernaculâ, ita Sacræ Scripturæ usum vernaculum habeant nullum. *Res mira* (scribit epist. ad Luitbertum pag. 12.) *tam magnos viros, prudentiæ deditos, sanctitate præclaros cuncta in alienâ linguâ gloriam transferre, & usum Scripturæ in propria lingua non habere.* Jam ante retulerat, objectos sibi à *probatissimis aliquot viris*, monitoribus, & *matrona veneranda* Latinos Christianorum Poetas Juvenum, Aratorem, Prudentium, alios, *qui sua lingua dicta & miracula Christi decenter ornâ- rint: nos verò, ita pergit, quamvis eadem fide, eadem gratia instructi, Divinorum verborum splendorem clarissimum proferre propria lingua dicebant pigrescere.* En pios instigatores! en studium sanctum! Sed nimirum jam imbiberat aliquid de necessitate & fructu laboris istiusmodi Otfridus à Rabano Mauro Archiepiscopo Moguntinensi, à quo in sacrarum Literarum adyta introductum se gloriatur. Is ipse enim, si Flaccium audimus in Latina ad Otfridum præfatione, adsumtis unâ Walafrido Strabo, & Haymone Halberstadiensi, Sacram Scripturam jam imperante Carolo M. in vulgarem transtulit linguam. Verum ut auctores, è quibus hauserit hanc relationem, non nominat Illyricus, ita Cl. Joanni Frickio incredibile profus est, Otfridum silere voluisse aut potuisse tam magnum & illustre Opus, si unquam produisset, Magistri sui, cujus autoritate & exemplo tanto fortius commendare suum Opus Evangelicum potuisset. Est tamen Otfridi Opus non Evangeliorum versio, sed diateseron, seu harmonia Evangeliorum rythmis Germanicis concinnata. Subsidio ipsi fuerunt D. Gregorii M. atque S. Augu-

stini scripta, prout ipse lib. V. cap. 14. v. 49. - 56. gratus profitetur pag. 352.

Gregorius ther guato Er sponota iz gimuato	Gregorius ille bonus interpretatus hoc ingeniose
Joh filu scono in nuar min	Atque multum eleganter per fidem meam
So ist gimunohait sin	sicut est mos ejus.
Iz Augustinus rechit	Idem Augustinus refert,
Jo filu kleino inthe- kit.	& multum subtiliter aperit.
Ther uns harto manag guat	Qui nobis multifarium bonum
Offon scono giduat.	apertum eleganter fecerit.

Ut enim jam suprâ meminimus, virique docti dudum observarunt, non aliud fuit Latinis S. Scripturæ Commentatoribus per Occidentem ævi mediæ mos ac consuetudo, quàm ut sua è vestigiis colligerent, id quod è Bedæ, Rabano Mauro, Haymone, Albino, seu Alcuino, aliisque ad oculum patet, quibus Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, similesque paginam faciunt utramque.

Si quopiam in monasterio Ordinis nostri per Regnum Galliæ, tunc certè in Corbeie veteris asceterio Theologiæ Positivæ studium hoc seculo viguit. Præcipui illius præceptores erant Paschasius Radbertus, Ratramnus, Druthmarus, aliique, qui quæ in facris paginis videbantur ambigua, decidebant, quæ obscura, illustrabant, quæ recondita, eruebant. Et primus quidem literarum humaniorum disciplinas non levi brachio pertractavit, neque plus tamen studii eis attribuit, quàm quantum ad sacrarum Literarum cognitionem necessarium erat. Ad eam intelligentiam faciliorem reddendam, linguas Græcam & Hebræcam addidit, ut ex omnibus ejus Operibus perspicuum sit. Patres orthodoxos, fidissimos divinæ paginæ interpretes, sedulo evolvit. Præcipuas verò suas vigilias conferebat in lectionem S. Augustini, Ambrosii, Hieronymi, Joannis Chrysostomi, & Venerabilis Bedæ, quorum ipse cum laudè meminit in proemio libri primi super Mathæum, Nec Tertullianum omisit, cujus scripta in vita S. Adalhardi, Abbatis Corbeiensis, commendat. Posteaquàm eam scientiam, quæ ad exponendum aliis divinum Codicem sufficeret, sibi percepisse visus est, docendi provinciam non ultrò quidem sibi, quâ erat modestia, animique demissione, arrogavit; sed oblatam non detrectavit. Hinc est, quòd nondum Abbas diebus festis, ac solenni-
ribus

* vid. Jo. Frick in præfat. ad Tom. 1. Theol. Antiq. Teutonic. Schilteri pag. 7.

ribus adstante sodalium coetu, Evangelium exposuit: cujus rei fidem facit Prologus in Mathæum ad Gunthlandum monachum: *Dum sacræ Professionis obedientia*, inquit, *coram Fratribus Evangelium, uti consuetudinis est, diebus solemnibus, licet ineliminato loquendi genere, exhortandi magis gratia tractaretur*, coeperunt nonnulli eorum religione ferventes instanti devotione frequenter exposcere, nec, si possem, intendentes, beati Mathæi Evangelistæ textum narrationis per ordinem enarrare. Ut ipse verò in Sacra Scripturæ studio totus defixus erat, sic sodalibus suis ad illud capeffendum identidem animos ac stimulos addidit, persuasum habens otium ac vitæ solitariae commoditatem monachis indultum esse, *non ut ignaviter torpeamus, sed ut meditemur in mandatis Dei, in laudibus & contemplatione divina, in Scripturis sacris, in Lege & Prophetis, in Evangelio & doctrina Apostolorum, in traditionibus sanctorum Patrum, si quo modo, quæ novimus, Christo exhibeamus.*

Discipulos in Academia Corbeienfi quàm plures, eosque illustres habuit Radbertus, sed nullum doctrina ac virtute magis conspicuum, atque S. Ansharium, Septentrionis Apostolum, qui in Corbeie Novæ schola, quam ipse fundavit, primus omnium sacras docuit Literas, quæ monachis ut cum maximè necessariae erant, quorum sacra eruditione ac doctrina Septentrionales illæ Provinciæ ad fidem conversæ, atque mirum in modum deinceps collustratæ fuerunt. Syllabum Theologiæ, Professorum Corbeie Novæ jam aliàs dedimus, inter quos nomen etiam Paschasii Radberti occurrit. Cum enim ab Adalhardo & Wala Corbeie Veteris Abbatibus ac fratribus in Saxoniam aliquando missus fuisset, ut curam gereret, quod Corbeie Novæ Monasterium, quod illi fundarant, ad fastigium perduceretur, eo tempore forsan Professoris munere functus, Theologiam aliquandiu in schola Corbeie Novæ docuit. Quicquid ejus rei sit, cum monachi Corbeie veteris viderent, Radbertum Lege divinâ esse doctum, ut vetera & nova proferre possit, eum post Isaaci è vita discessum ex Professore Sacrae Scripturæ in Abbatem delegerunt. Ea in dignitate constitutus, perquam molestè ferebat, quod variis monasterii negotiis oppressus otio careret, quod sacris studiis tribuere

posset, ut ipse testatum facit initio, tum expositionis in Psalmum 44. tum, tum libri V. in Mathæum. Quum verò tanta tamque incredibili cupiditate redeundi ad intermissa sacrorum Literarum studia arderet, ut nisi illam expleret, vitam sibi vitalem non existimaret, se abdicare magistratu in animo habuit. Opposuerunt se primùm huic cogitatu Corbeienfes monachi, sed tandem faventibus superis voti damnatus est. Curis ac negotiis laboriosi regiminis vacuus, vir pius continuò se ad diu expetita studia convertit, quibus ingravescentis ætatis tœdia molliret ac temperaret. Hoc ipse magna animi cum voluptate testatur non semel, præcipuè initio proloqui libri noni in Evangelium Mathæi, cujus hæc verba: *Nunquam dignè satis laudari Philosophia potest, Fratres carissimi, cuique pareret, omne tempus ætatis suæ poterit sine molestia quodammodò conversari: quid quos nutrierit à puero, etiam in senectute non deserit. Hinc est, quod me, licet ego deseruerim eam, non passa est in hac ætate longius à se amplius peregrinari: sed mox ut redii ad eam, multum diuque malè vexatus secularium rerum curis, recognovi veram non esse viam prioris vitæ, & lactare me cepit quasi puerum, suisque recreare uberibus. Merito igitur quia puerorum & senum penè una est conditio, & coequalis eorum mors mihi videtur. Et ideo eorum semper utrorumque lacte Scripturarum divinarum nutriendus est animus; puer siquidem ut crescat, senex verò ne deficiat: imò uterque eorum ut proficiat in melius, & vivat divinis lactatus uberibus. Quod verò SS. Patrum operâ in exponendis divinis paginis usus fuerit, in proœmio libri sexti super Mathæum rationem reddit: *Expositio mea, dilectissimi, multorum eruditissimorum est Doctorum, quos antiquior tulit ætas, & firmavit auctoritas veritatis: sed proprio commentatam stilo novitas facit esse meam, ita ut tractatus, qui de omnibus colligitur, unus verè videatur & specialiter esse meus: quo communes plurimum Doctorum sensus fide & intellectu Catholicorum proprios esse feci. Non enim mysteria divinæ intelligentiæ, seu sententias Salvatoris Dei meis tantum explanare probavi ausibus; quod multi fecerunt, qui noluerunt sapere, quæ sacra interius Scriptura divinitus inspirata sapit; sed eam in multis perversè suis applicuerunt erroribus &c.* Quæ causa est, quod nonnullos Commen-*

tato-

tatorum, qui proprii ingenii argutiis froena nimium laxabant, in reprehensionem vocet in libro octavo super caput XVII. Mathæi: *quoniam etsi exercitium in eo esse potest, fructus intelligentiæ nescio si ullus esse possit.*

PASCHASII in SS. Lit. studium.

Quemadmodum verò S. Paschasius in sacrarum Literarum studio totus defixus erat, ita industriam illam ac diligentiam, quam quidam ætatis suæ homines in elucidandis & commentandis profanorum Scriptorum Operibus collocabant, boni necquidquam consulebat. Relatu digna sunt ejus verba hac de re in præfatione libri tertii super Mathæum, ubi reprehendit *secularium literarum amatores*, qui *varios & diversos requirunt expositores, ut ad luculenta nefandarum rerum mendacia intelligendo valeant pervenire, qui nullam non dico paginam, sed neque syllabam prætermittunt, in quam non inquirant summa cum vigilantia ac labore, divinos attem libros pessimè negligunt.* Unde miror, inquit, *satis, quæ divina eloquia quorundam mores offenderunt, quod non velint mystica Dei Sacramenta eâ diligentia perscrutari, quæ tragediarum nœnias & Poëtarum figmenta sudantes capiunt investigare labore. Quorum inefficax laboris studium nemo qui ambigat, ubi de re agitur, quæ profectò caret fructu, & sine præmio invenitur.* Quod tamen omnes Christianos, maximè Ecclesiasticos viros dedeceat, in monachis tamen nullo ferendum modo est, quorum unica & summa contentio esse debet, ut omissis & abjectis profanis cogitationibus, ad Deum optimum maximum toto animi impetu ferantur, mentemque rebus divinis habeant occupatam. Neminem scio, quem ad sacrarum Literarum tractationem incubuisse aliquando pœnituerit; qui verò, quod pervigili studio in seculares, profanas, easque nil profuturas literas nimium inquisiverint, pœnitentia ducti fuerint, non pauci extiterunt: atque ut de Marco Antonio Mureto, * aliisque, qui Ordinis nostri non fuerunt, nil dicam, non alienum hoc loco esse arbitror, gemitus & suspiria adscribere, quibus Theophilus Folengius ** è Congregatione Casinensi eruditissimus monachus, atque celeberrimus Vates bonas illas deplorat horas, quas in profanis authoribus

maximè Poëtis, neglectis sacrarum Literarum studiis combussit. Sic verò respiciens Deum alloquitur:

Quid faciam, tanto qui absumpto tempore noctes

Produxi vigiles, ea per figmenta volumen Nugarum ædificans? en culpæ cognitor

omnis,
En quibus ingenium, quò nos decora alta

subimus,
Turpiter implevi fabellis, quo per ineptos
Consenuit lusus viridis squallore juventa.
Pars melior consumpta mei, redituræque

nunquam
Rapta est, unde animi ratio me conscia

torquet.
Eheu! quid volui misero mihi? sordibus

aurum
Perditus, & gemitus imisi facibus Indas &c.

Cœterum Theophilus post detestata ludicra omnia poemata reliquam vitæ tempus sacris Literis ac lucubrationibus laudatissimè impendit. Verum ad Corbeie Veteris Theologos redeundum est.

Eodem tempore cum S. Paschasio Radberto in Corbeienfi monasterio vitam agebat religiosam Ratramnus, *** RATRAMNI zelus. qui Theologiæ Positivæ quàm profundè intelligens fuerit, cum sæpè aliàs, tum verò ea potissimum occasione patefecit, quâ in Græcos calamum strinxit. Photius, Pseudo-patriarcha Constantinopolitanus, inter alia Latinis objecerat, quod Spiritum sanctum ex Patre Filioque procedere dicerent; re ad Nicolaum I. summum Ecclesiæ Hierarcham delatâ, is Galliæ Episcopos literis commonuit, ut Græcorum Romanæ Sedis adversariorum objectis occurrerent: hi verò negotium Ratramno, Corbeie veteris doctissimo Theologo, dederunt, ut Photii Capitula refelleret. Id quod ille tribus libris accuratè, eleganter, & profusè eruditè præstitit, tum ex divinis paginis, tum SS. Patribus probando, Spiritum sanctum à Filio etiam procedere. Nemo certè Theologus scholasticus id argumenti hac nostra ætate vel solidius, vel concinnius tractasset. Quàm verò res atque antiquitates ecclesiasticas idem Ratramnus funditus intellexerit, ab eo in libro IV. contra eosdem Græcos abundè ostensum fuit, ubi de diversis Ecclesiæ consuetudinibus agens, palàm adversariis fecit, quod immeritò Romanam Ecclesiam de earum incusent observantiâ. En Virum in sacris Literis, SS. Patribus, atque

* Vid. Epist. I. 3. ep. 59.

** Vid. Armel. Bibl. Caf. part. 2. p. 139.

*** Acher. in monit. ad Lib. IV. Ratr. contra Græcos Spicileg. ult. edit. p. 61.

atque ecclesiasticis antiquitatibus multo peritissimum, doctissimum.

DRUTH-
MARUS,

Tertio loco nominandus venit Christianus *Druthmarus*, magni nominis Theologus, qui ex eodem Corbeienfi asceterio in Stabulense, & Malmudariense, Arduennæ monasteria, postulatus erat, ut juniores monachos divinis Literis imbueret, quos à regularis disciplinæ observantia in Prologo doctissimi sui Commentarii in Mathæum mirificè commendat

SMARAG-
DUS,

Eadem eruditione ecclesiastica, SS. Patrum ac Sacræ Scripturæ cum primis instructus erat *Smaragdus*, Abbas in Diœcesi Virdunensi, quem Jesse, Episcopus Ambianensis, & Adalardus, Corbeia Abbas, Caroli M. Imp. ad Leonem III. Legati, secum in Urbem adduxerunt, utpote Theologiæ insigniter gnarum, ut ejus eruditio sibi esset subsidio. Qui etiam *Smaragdus* auctor est narrationis de Collatione, habita Romæ in Secretario Basilicæ Vaticanæ inter Missos Caroli M. & Leonem Papam, quam *Jacobus Sirmondus* tom. 2. Concil. Gall. pag. 25. juris publici fecit.

San-Gal-
lenfes

Ex historia San-Gallensis Abbatia in Suevia exploratum habemus, tres ex insignioribus monachis, qui seculo nono in ipsius Academia à multis Auditoribus celebrata præter ceteros effloruere, singulis diebus, Præposito sic permittente, mutuò contulisse super Scripturis sacris inter matutinam Synaxin & Laudes, cum ex propriis diuturnisque occupationibus nullum aliud ipsis tempus superesset.

NOTKER-
RUS,

Horum autem primus fuit S. *Notkerus*, doctriam non minus & pietate, quam regularium legum custodia celebris. Numeravit is inter discipulos Salomonem, postea Ecclesiæ Constantiensis Antistitem, in cujus gratiam, quò majores in sacrarum Literarum studio faceret progressus, peculiarem lucubravit libellum *De Expositoribus S. Scripturæ*; ut nempe *Salomon* non ignoraret, qui accuratius eandem exposuisset: dimidium enim doctrinæ affecutus est, qui cognitionem meliorum possidet Authorum. Tertius *Ratpertus*, qui ab adolescentia præclaræ illius Universitatis curam gessit, nec extra monasterii septa, nisi rarissimè egrediebatur, solitus monachorum mortem excursus nominare. Hi tres verò Theologi Sacræ Scripturæ operam dederunt sub *Yfone*, omnium artium

SALOMON,

eruditione, & maximè divinarum Scripturarum peritissimo *San-Gallensis* Academiae Professore. Et licet *Mabillonius* * exemplum istud studendi planè non approbet, hinc tamen, ubi de studio Theologiæ Positivæ, ejusque historia agitur, haud omittendum duxi.

RATPER-
TUS,

Seculo X. Monachi *Hirsaugienses* præ ceteris in Germania Sacræ Scripturæ studium complexi fuerunt, sub *Sigero Abbate*, *Meginrado* autem scholarum præfecto, viro in omni doctrinarum genere eruditissimo, qui non solum in scientia sacrarum Scripturarum monachos juvenes optimè instituit, sed etiam in bonis moribus ad puritatem regulæ monasticæ utiliter erudit. De hoc, teste *Trithemio*, *Widekindus*, *Corbeia* Novæ monachus, atque scholasticus dixisse fertur, se fama & doctrina *Meginardi* excitatum *Hirsaugiam* venisse, multosque ibidem reperiisse monachos vitæ merito venerabiles, & in omni genere scientiarum doctissimos, & *Meginradum* quidem laudasse his verbis: *Monachorum ille doctissimus præceptor, veluti Hieronymus alter, divinarum interpret Scripturarum profundissimus sua nos eruditione vertit in stuporem: ut verè celestis sapientiæ dici queat armarium, quippe quem nihil latet doctrinarum.* *Mabillonio* tamen hæc per auxesin dicta videntur; unde eorum fidem vult esse penes ** *Trithemium*.

In Anglia *Frithegodus*, Cantuariensis monachus, pluribus in lucem editis libris clarus sacrarum Literarum in schola cathedralis sui monasterii docebat. Huic *Odo* Archiepiscopus nepotem suum *Oswaldum*, nobilissimæ prosapiæ juvenem, instituendum dedit. Nemo unquam verò iis capeffendis feliciter incubuit, atque nobilissimus hic adolescens. Ex earum enim cognitione sancto charitatis igne erga Deum proximique totus inflammari cepit. Cum verò *S. Odo* ipsum ad constantiam exhortaretur, ne, ut fieri sæpè apud juvenes amat, seculi voluptatibus irretitus, Numinis divini abjiceret amorem, inter cetera his verbis notatu dignis respondit: *** *Amorem suum mihi concessit ex notitia Scripturarum, & nunc eum desererem? Felix studium, quod vera & salutari Dei cognitione nos imbuit, pietatem instillat, religionem inculcat, supremi Numinis*

* Tract. de stud. Monast. part. 2. c. 16. p. m. 216.

** Annal. tom. 3. p. 578.

*** *Regmer.* in vit. quam *Warth.* Angl. Sac. Tom. II. exhibet.

Numinis amorem pariter ac timorem commendat. Nec sapientius dixit *Oswaldus*, quam fecit. Ex schola Cantuariensi egressus, *Floriacense* monasterium adiit, in quo sanctissimum vitæ genus duxit, iisque virtutum radiis refulsit, ut earum splendor in Angliam etiam traluceret. Quare in patriam revocatus summo rei publicæ ac literariæ bono Sedi *Eboracensi* impositus fuit. Hinc nullum laborem sibi defugiendum existimavit, ut cum Clerici, tum Monachi, profanis primùm, tum sacris instituerentur literis, pro ut jam aliàs à nobis commemoratum fuit.

JOANNES
GORZIE-
NSIS.

Studia S. *Joannis Gorziensis* * se ferè intra limites sacræ Scripturæ ac SS. Patrum, maximè S. *Gregorii M.* continebant, cujus Opera manu adeò assiduà versavit, ut ea propemodùm memoriæ mandaverit. Id temporis Opera S. *Augustini* in *Joannem*, *Psalms*, & de SS. *Trinitate* ita rara erant, ut paucis in bibliothecis integra haberentur; quæ tamen Vir sanctus non modò sibi comparavit, sed à capite usque ad calcem perlegit. Cum autem percurrendo libros de SS. *Trinitate* magnoperè sudaret, consilium cepit studendi Intraductionibus *Isagogarum Porphyrii*, quò meliùs intelligentia assequeretur, quæ S. *Pater* de relationibus Divinis differit. Verùm *Abbas Einoldus* dialecticis his studiis intercessit; is namque disciplinarum earundem cognitioni jam olim deditus, & quantis vigiliis ac laboribus illæ constarent, experientiâ doctus, bonas horas in his frustra eum comburere noluit, sed pro imperio jussit, ut studia sua in divinas conferret Literas, è quarum perceptione non doctior modò, sed melior etiam ac perfectior reddi posset. Ille igitur, cui nihil antiquius erat, quam ut dictis superiorum morem gereret, mox ab incepto desistens, sacræ scripturæ studio se de novo devovit, cui lectionem S. *Gregorii M.* in *Ezechielem* adjunxit.

Alii præ-
stantes
Theolo-
gi,

Magnam etiam Theologiæ doctrinæ laudem hoc ævo sibi compararunt *Heribertus* & *Rudigerus*, Scholastici *Epternacenses*, *Erhardus*, Scholasticus monasterii S. *Michaelis* in *Luneburg*, S. *Abbo*, Scholasticus *Floriacensis*, *Marinus*, monachus S. *Maximini Trevirensis*, *Ælfricus*, Abbas *Malmesburiensis*, *Hericus* *Autisiodo-*

rensis, qui vel sacras literas insigni eruditionis famâ docuerunt, vel commentariis elucidarunt, vel earum versiones adornarunt. Et quidem quoad *Hericum* attinet, in Gestis Episcoporum *Autisiodorensium* *Theosophus* appellatur, habuitque *Haymonem*, postea *Halberstadiensis* Episcopum, & *Lupum*, Abbatem *Ferrariensem*, Præceptores, uti ipse in his versibus testatur, quæ Præfatio est in ** *Collectanea* ex ore præceptorum suorum excerpta.

Hic præceptorum sunt ludicra pulchra duorum.

Quis ego præsulibus ingenium colui.

His Lupus, his Haimo ludebant ordine grato &c.

Ubi *Hericus* verò *Haymoni*, in *Galliæ*, an *Germania*? operam dederit, sanè ignorare me fateor. *** Theologiam docuit in monasterio S. *Germani Autisiodorensis*, ubi in monachorum cœtum adlectus fuerat: ejus auditor fuit *Remigius* cœnobita ejusdem asceterii, supra invidiam omnesque laudes inter illius ævi Theologos positus, à quo eruditio & doctrina Theologica, maxima de gratia de se efficaci, & gratuita prædestinatione ad sequentia tempora propagata est.

Huic laudatissimo literarum generi, quo non intellectus tantum illuminatur, sed affectus etiam compungitur, Monachi *Beccenses* seculo XI. præ aliis devincti erant. In primis B. *Herluinus* ex nobilissimo aulico & fortissimo milite monasterii *Beccensis* fundator & primus Abbas suis insigni præavit exemplum. Animo secum expendebat verba illa sacræ Regulæ: **** *Oportet Abbatem esse doctum lege Divinâ, ut sciat, & sit, unde proferat nova & vetera.* Oportet, dicebat vir sanctus, est morabile verbum impersonale, quod casum non habet. Ego Abbas, tu Abbas, ille Abbas debet esse doctus lege Divina. Neque audiendos illos existimabat, qui dicerent, Abbatem etiam indoctum per alios posse suis Monachis, quandoque tulerit occasio, divinas explanare scripturas. Isto enim modo, inquiebat, poterit bonus citharædus esse, qui per alium citharam pulsat: & bonus medicus, qui per alium ægrotantes morbo levat. Quare vir sanctus etiam id ætatis jam esset, ut an-

* Aug. Calmet Hist. Lothar. Tom. I. col. 870.

** Edidit ea *Mabill.* Analect. edit. vet. Tom. I. pag. 413.

*** *Hericum* Ferrariis & *Fuldæ* operam literis navasse insinuat *Mabillonius* Præf. I. in Sec. IV. n. 192.

**** Cap. 64.

num propè quadragesimum ageret, prima tamen literarum elementa ad discere non refugit. Noctū cum alii quiescerent, ipse diurno tametsi manuum labore lassus ac defatigatus studiis invigilabat: Divina verò opitulante gratia eò usque processit, ut etiam apprime eruditus, in exponendis ac intelligendis divinarum scripturarum sententiis meritò haberetur mirabilis. Cum verò hoc sit cumprimis memorabile exemplum, omnibus Abbatis alta mente reponendum, afferam verba Gilberti Crispini Abbatis Westmonasteriensis, Theologi doctrinā juxta ac virtute hoc tempore celeberrimi, qui B. Herluini vitam * literis consignavit: „B. Herluinus prima literarum elementa didicit, cum jam existeret annorum propè quadraginta, & divina opitulante gratia eò usque processit, ut etiam ipsis apprime eruditis grammaticā, in exponendis ac intelligendis divinarum Scripturarum sententiis meritò haberetur admirabilis: quod ut solius divinæ gratiā efficientiæ actum credatur, nocturnis tantum horis huic studio vacabat: quia propter lectionem nunquam diurni operis intermisit executionem. Non solum in citharā confiteri Domino, verum & in psalterio decem chordarum psallere gestiebat, congrua temporum distributione; nunc attentus bonæ actioni, nunc intentus lectioni atque orationi. Hæc Gilbertus Crispinus & ipse divinæ paginæ studiosissimus: nam teste Guilelmo ** Gemmeticensi tam nobilitate generis quam scientia seculari & Divinā pollens edidit Commentaria in Isaiam & Jeremiam, in Canticum Canticorum: de casu Diaboli, de anima, contra peccata cogitationis, locutionis, & operis. In prologos S. Hieronymi in Biblia, & plura alia.

B. LANFRANCUS in Academia Beccensium sacrarum scripturarum Professor.

Sub B. Herluino Prioris munere fungebatur B. Lanfrancus, postea Cantuariensis in Angliā Archipræful. Erat is, antequam monasticæ vitæ se addiderat, celeberrimus in Italia & Gallia Juris Professor, sed monachus factus per tres annos sacræ Scripturæ studuit; tum jussu B. Herluini publicas scholas aperuit. Ea verò fuit Lanfranci existimatio, doctrinæque in sacrarum literarum studio excellens gloria, ut ejus famā non Galliam modo & Italiam, sed remotissimas etiam

Germaniæ provincias pervaserit; quā multi exciti se in Normanniam contulerunt, ut divinarum oraculorum, quæ in sacris paginis occurrunt, cognitione imbuerentur. Discimus id ex Authore coævo, Willeramio, Fuldensi monacho, tum verò Babenbergensi adhuc Scholastico, ac demum Eberspergensis in Bavariā Abbate. In præfatione, quam Commentario suo *** in Cantica Canticorum præfixit, ubi primùm seculi sui, id est, undecimi infelices mores, & neglectum studii sacrarum literarum non modestè minùs, quàm graviter accusasset, ab eo Lanfrancum commendat, e cujus scholā multos in Germaniam doctiores, qui alios ad amplectendum idem studium exemplo suo animaturi sint, redituros sperat. Sed Willeramum ipsum audire præstat. „Cum majorum studia, inquit, intueor, quibus in divina paginā nobiliter florere, cogor hujus temporis sæces deflere, cum jam ferè omne literale defecit studium, solùmque avaritiæ, invidiæ, & contentionis remansit exercitium. Nam & si qui sunt, qui sub scholari ferula Grammaticæ & Dialecticæ studiis imbuuntur, hæc sibi sufficere arbitrantur, divinæ paginæ omnino obliviscuntur: cum ob hoc solum Christianis liceat gentiles libros legere, ut ex his, quanta distantia sit lucis ac tenebrarum, veritatis & erroris, possint discernere. Alii verò cum in divinis dogmatibus sint valentes, tamen creditum sibi talentum in terra abscondentes, cæteros, qui in lectionibus & canticis peccant, derident; nec imbecillitati eorum vel instructione, vel librorum emendatione quicquam consulti exhibent. Unum in Francia comperi, Lanfrancum nomine, antea maximè valentem in Dialecticā, nunc ad Ecclesiastica se contulisse studia, atque in Epistolis Pauli & Psalterio multorum suā subtilitate exacuisse ingenia. Ad quem audiendum cum multi nostratium confluant, spero, quòd ejus exemplo etiam in nostris provinciis ad multorum utilitatem industriæ suæ fructum producant. Hæc Willeramio, qui, quòd Theologiam Babenbergæ professus fuerit uti aliunde constat, ita etiam argumento id est, Academiam Fuldensis hoc adhuc seculo doctis Theologis abundasse, quos, ut

Ejus doctrina commendatur.

S. ANSELMUS monachos ad sacrarum literarum studium provocat.

Ejus institutio Guiberti multum proficit.

Ipsius Guiberti hæc de re testimonium.

Ex Germania multi ad ejus scholam confluant.

ut divinum explanarent codicem, veste Benedictina donatos in suum gremium adoptavit.

Discipulum in schola Beccensi B. Lanfrancus inter cæteros habuit S. Anselmum, qui ei in Archiepiscopatu Cantuariensi successit. Is verò cum Abbatis adhuc officium administraret, ut fratres* suos ad studium sacræ lectionis provocaret, omnibus in generali concessit, ut, quicumque vellet, de quæstionibus Scripturarum eum audacter interrogare posset, neque desistere unquam ab interrogatione deberet, quousque per solutionem responsi satis sibi factum agnosceret. Hoc ideo fecit, quatenus & sibi & fratribus discendi materia semper adesset, atque occasio. Neque domesticis tantum sed etiam exteris in divina Scripturæ studio erudiendis insistebat. Hos inter unus erat Guibertus, monachus Flaviacensis, cui plurimum profuit, quòd cum Anselmo ei intercesserit familiaritas atque consuetudo; eā tamen inter utrumque præstitutā lege, ut, cum Anselmus non ætate solum provectior, sed Abbatiali etiam dignitate conspicuus, omnique doctrinā foret instructor & eruditione, præceptoris locum & magistri, Guibertus discipuli atque auditoris obtineret. Anselmus igitur identidem Guibertum conveniebat, ut eum tum ad virtutis, tum ad sacrarum literarum studium accenderet. Eo monente Guibertus, ut divinæ paginæ cognitionem rectius assequeretur, Gregorii cognomento Magni scripta assiduā manu versare cœpit: ea enim esse fontem intellexerat, unde exponendæ Scripturæ præcepta haurirentur. Cujus rei meliorem testem haud laudare possum, atque ipsum V. Guibertum, qui suam sacræ scripturæ studium his verbis exponit: ** „Cœpi Gregoriana dicta, in quibus artis hujus potissimum reperiuntur claves, crebrius terere, secundum veterum auctorum regulas ad allegoricum, seu morale, quin & anagogicum sensum Prophetica vel Evangelica verba perstringere. In his præcipuum habui incentorem Beccensem Abbatem Anselmum postea Cantuariensem Archiepiscopum ex transalpinis partibus, Augustana videlicet regione oriundum, virum incomparabilem documentis, & vitâ sanctissimum. Qui cum in Prioratū prælibati cœnobii adhuc ageret, suam me cognitioni ascivit, & omnino

„puerulum, & in summa & ætatis & sensus teneritudine positum, qualiter interiorum meum hominem agerem, qualiter super regimine corpusculi, rationis jura consulerem, multa me docere intentione proposuit. Qui ante Abbatiam, & in Abbatia positus, cum ad Flaviacense, in quo eram, monasterium, familiarem religionis & doctrinæ suæ gratia haberet adventum, adeò fedulè mihi eruditionis indulgebat beneficia, tantâ ad id elaborabat instantiâ, ut unica ac singularis sui ad nos adventus & frequentationis ego viderer solus esse causa. Is itaque tripartito aut quadripartito mentem modo distinguere docens, sub affectu, sub voluntate, sub ratione, sub intellectu commercia totius interni mysterii tractare, & quæ una à plerisque, & à me ipso putabantur certis divisionibus resoluta, non idem duo prima fore monstrabat, quæ tamen accedentibus quarto vel tertio eadem mox esse promptis assertionibus constat. Super quo sensu cum quædam Evangelica Capitula mihi disseruisset, cum primum quidem, quod inter velle & affici distaret, luculentissimè aperuisset; quæ tamen non ex se, sed ex quibusdam contiguis voluminibus, at minùs patenter quidem ista tractantibus eum habuisse constaret. Cœpi postmodum & ego ejus sensa commentis prout poteram similibus æmulari, & ubique scripturarum, si quid istis moraliter arrideret, sensibus multâ animi acrimoniâ perscrutari. Tanto igitur tamque erudito præceptore usus, triplicem vel quadruplicem modum exponendæ sacræ scripturæ didicit: sensui tamen morali potissimum addictus fuit, ad quem percipiendum lectio Operum S. Gregorii M. præcipuo ei adjumento fuit.

Hanc verò studendi rationem non ita multo tempore tenuit, cum ad tantam brevem sacrarum literarum pervenit intelligentiam, ut etsi juvenis admodum esset, concionem tamen ad viros Religiosos habere potuerit. Atque ne verba dare videamur, ipsius Guiberti verba denuò appendimus: „Unde factum est, inquit, ut cum quodam Abbate meo ad aliquod Provincie nostræ cœnobiū devenirem. Cùmque illi tanquam plurimæ religionis viro suggererem, ut ad Capitulum rem Conventum veniens inibi sermo-

Concionibus habendis Guibertum idoneum faciunt sacræ Literæ.

* Edita est à Luca Acherio ad calcem Operum B. Lanfranci Paris. 1648. fol.

** Lib. VII. Hist. Norman. cap. 22. pag. 279.

*** Extat Tom. I. Thesauri Schilteriani.

* Trith. l. 2. de Vir. Illust.

** Lib. I. vitæ suæ. c. 16.

„nem faceret, ea, quæ à se petebantur, in me transfudit, & ut vices „super isto ejus exequeret, exoravit, „& jussit. Die autem Mariæ Magdalænæ Natalis celebrabatur eodem. „Eapropter de Libro Sapientiæ adhibita sermonis materia, solo illo unico verbo, illi, qui petebatur, tractatui contentus fui: *Sapientia*, videlicet, *vincit malitiam, attingit à fine ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter*. Hoc cum quâ potueram convenientiâ placuissem; Prior Ecclesiæ ipsius, Literarum sacrarum non minimum pro scientiæ potentiâ studiosus, familiariter à me exegit, ut id sibi scriberem, in quo materiam sumendi cujuscunque sermonis acciperet. Quoniam ergo Abbatem meum, quò præsentè id dixeram, ægrè laturum scripta mea cognoveram, cautè aggredior hominem, & ut causâ viri illius, quem se diligere testabatur, quod petebam, indulgeret: ex latere quasi ex parte amici, & quasi talium minùs studiosus precursor. Suspiciatus igitur brevissimè me dicturum, assensit; cujus cum de ore verbum rapuissem, cœpi exerceri in eo, quod proposueram. Propositum autem habui, ut initia Geneseos, Hexameron scilicet, commentari moraliter aggrederer. Cui commento præposui tractatum satis mediocrem, qualiter sermonem fieri oporteat. Quò præmissò sex dierum tropologicè profectus Opera, fadi importuno licèt eloquio, quæque meò sedissent ingenio. Cùmque prius Abbas meus sacræ illius historiæ conspexisset annotari capitulum, minùs sanò hæc attendit intuitu, & cùm me plurima animadversione finem scriptis illius facere admonisset, videns, quòd non nisi spinas cœpta talia oculis ejus ingerebant: non solùm ejus, sed & omnium, qui ad ipsum id deferre poterant, præsentias præcavendo, clam illud omne peregi. Opuscula enim mea hæc & alia, multis impressa tabulis dictando & scribendo, scribenda etiam pariter commentando, inmutabiliter paginis inferebam. Tempore ergo illius Abbatis omnimodò studia mea delituere silentio: quo decedente, nactus occasionem, dum pastore locus ille vacaret, impegi tandem, & breve opus complevi, quod decem libris completum est.

Hæc vitæ suæ inseruit Guibertus,

qui quòd sub Abbate Henrico, non secularium modò, sed sacrarum etiam Literarum osore, atque ignorantiae cupido vitam degeret, fatis infelicem se existimabat: neque enim divinas explanare paginas ei licebat, nisi se occultaret, & latebras quæreret. Qui enim venerabilis ille Abbas fuerit ita inscitiae studiosus, idem Guibertus his verbis nos docet: * *non literis, non genere clarus, sed in rerum forasticarum fuit dispensatione conspicuus*. Hæc contra Abbatis sui ignorantiam Guibertus, qui quòd ab Abbacia S. Geronimi ad Novigentiam pertransiisset, è fumo in flammis cecidisse sibi videbatur. Fuit tamen, ut suæ infelicitatis finem videret. Henrico enim isto ignaro, atque ignorantium monachorum fautore an. 1099. oculis orbato præsenio, vel vitâ functo, Godefridus successit, vir sanctus, politus atque urbanus. Sub hujus regimine Guibertus circa annum 1100. scriptio- quibus ab illius obitu liberè incumbit. ni, commentationibus, & opusculis, ut ipse testatur, liberè incubuit. Godefrido autem ad Episcopatum Ambianensem assumpto, successit ipsi Guibertus in Abbacia Novigentianæ administratione & præfecturâ, in cujus negotiis ac occupationibus studia doctrinæ nunquam intermisit: semper aliquid elucubravit negotiis obrutus; à quibus, quantum potuit, totum se ad Rerum Divinarum cognitionem transtulit, ut religiosorum suorum mentes excellentis sui ingenii inventis ad honestatem, virtutesque excitaret, quò & ipsi omne suum tempus eo in studio consumerent. Quàm infelix igitur Sacræ Scripturæ studium sub Henrico, tam felix sub Guiberto erat, de cujus libris Scripturificis, ut vocant, alio loco dicturi sumus.

Anno duodecimo hujus seculi decessit in Gemblacensi monasterio Erluinus, Abbas junior, Erluini Cameracensis Episcopi nepos, sub cujus regimine disciplina regularis molliri cœpit, & tepescere sanctæ conversationis fervor. Suffectus fuit in ejus locum Olbertus, Laubiensis monachus, Burchardi Wormatiensis Episcopi præceptor. Hic ab inita cura pastoralis, Abbatis nomen factis implere monachos reformando cum primis studuit. Primò quidem indisciplinatos mores correcturus monachorum pravos eorum vias, quibus illicitè vagabundi partim aberrabant, spinis regularis disci-

disciplinæ sæpire cœpit, & ad vias rectas eos reducere: nec priùs desistit, quam paleas vitiorum ex area dominica prorsus excussit. * Tum suos, sanctâ religione jam fatis imbutos ad studia literarum applicuit, ut ex Scripturæ Sacræ & sanctorum Patrum lectione in pio proposito confirmarentur.

B. Petrum Damiani hoc seculo non Sacræ modò Scripturæ in publicis Italiæ scholis Professore, sed ejus etiam fuisse Doctorem, scribit Constantinus Cajetanus. ** Neutrum tamen mihi persuadet. Ut enim de *Doctoratu* primùm loquar, necdum labente hoc seculo Universitates, à quibus honores & laureæ Doctoratûs impertirentur, in orbe extiterunt. Quod ad sacræ paginæ *Professuram* attinet, non illius, sed Juris cathedram Petrus adhuc secularis conscendit. Ita Scriptor vitæ *** nos docet: *Qui (Petrus) nimirum jam monachus Benedictinus, dum cellulae stationem rigidâ censurâ servaret, & post assuetum psalmodiæ, precum, atque orationum persolutum sedulâ meditatione lectioni vacaret, tantâ divinarum Scripturarum scientiâ claruit, quantâ secularium antea non claruerat*. Non igitur in seculo Petrus sacras Literas, sed profanas docuit. Ubi verò inter Benedictinos Fontis Avellani eremitas cooptatus fuit, tum post aliquod tempus divinum exponere Codicem jussus est. Ac primùm quidem docuit fratres suæ eremi, dein monachos Pomposianos à S. Guidone Abbate evocatus demum cœnobitas celebris monasterii S. Vincentii,

S. Leonis IX. Romani Pontificis, qui hujus seculi anno LIV. ad Superos abiit, summam in sacras Literas propensionem probat, idque veluti mirabile Wibertus, autor vitæ cœvus lib. 2. cap. 12. proponit, *quod nempe ultra quinquagenarius tanto ferveret studio, ut divinarum lectionem Scripturarum in Græco addisceret eloquio*. Pressit nempe Benedictinus iste Pontifex vestigia S. Augustini, qui in Confessionibus suis fatetur, se, cùm puerulus Latinas literas adamaret, Græcas odisse: *sed jam Episcopus, jam senex*, ait Erasmus, **** *ad puero sibi fastiditas Græcas literas reversus est*. Qua in re egregium dedit specimen suæ in Sacras Scripturas sedulitatis, & reverentiæ,

* Mabill. Annal. tom. IV. p. 227.

** Præfat. ad Reg. Petri de Honestis tom. IV. pag. 3.

*** S. Joannes Laudensis

**** citatus in Præfat. Tom. III. Opp. S. Augustini novæ edit. è Cong. S. Mauri.

***** extat Arnoldi epistola in Henr. Canisii antiq. Lect. tom. 2. & nov. edit. in fol. tom. 3.

qui jam fenex tot negotiis distractus, ad elementa Græca descendere non gravatus est, ut ad sacrarum Literarum intelligentiam esset instructor.

Quam in lubrico monachi versentur, qui neglectis sacris Literis, in profanis ac secularibus excolendis bonas horas collocant, vel, ut rectius loquar, comburunt, docemur ex Arnoldi, Comitis de Cham & Vochburg, Cœnobitæ verò ad S. Emmeram Ratisbonæ epistola **** quam ad Burchardum Abbatem suum scripsit. In hac narrat, literas quâ profanas, quâ sacras in celebri hoc asceterio fuisse suo ævo, circa annum nempe decimum supra millesimum excultas. Et alios quidem Cœnobitas prioribus, alios posterioribus operam impendisse. Ex his juvenis erat monachus, quicum Arnoldo intercesserat ejusmodi familiaritas atque consuetudo, ut & fraterna amicitia & omni voluntate essent conjuncti, parque omnino esset ratio studiorum, nempe profanorum.

Quid sit? Juvenis iste monachus lethali morbo correptus ultimæ lineæ admovetur. Adest cum morte luctanti inter cœteros sodales etiam Arnoldus. Dum preces persolvuntur, morienti hostis humani generis se conspiciendum præbet; cui ille sacram Crucem ceu clypeum objicere cùm frustra conaretur, incredibili horrore concuti cœpit, ita quidem, ut terrore suo omnes adstantes maximè Arnoldum, supra quàm dici potest, perterrefecerit. Sed rei totius seriem ipse Arnoldus suis verbis nobis exponat. „Quadam die, inquit, quendam è fratribus, concretum & conscholasticum meum, præsentè me, aculeum mortis contigit obire. Is ergo in ipso mortis articulo quid viderit, etiam non loquens, astantibus patefecit. Nam cùm levatum è lecto humi deposuissemus, primùm brachiis quasi contra aliquem reluctatus, demum ad sinistram acutissimè flectens obtutus, adeò abhorrebat à facie inimici, ut oculorum versione capitisque aversione ac impulsu, ut gestum exprimam, capitali, penè loco sibi astantes propelleret: & ut patefaceret, quantum Christi fides valet, ubi meritum habet, quantumve deest, ubi mortua est; nisi quò potuit, dexteram manum extendit, signum salutis facere

Rogatur, ut doceat methodum concionandi.

Ejus sacra studia Abbas fert iniquo animo:

„cere volens; sed exprimere minimè
 „valens, subita concussione contre-
 „muit, ac pallore obductus irriguit.
 „Sicque exhalavit. Nos verò singul-
 „tibus, psalmodiam intercipientibus,
 „omnes pariter in luctum conversi fu-
 „mus. Quis enim ibi non fletet, ubi
 „quisque infirmitatis propriae intra
 „conscientiam commonitus, vix effari
 „posset præ fletibus? cum & ego post
 „annos aliquot, teste Christo, haud
 „absque gemitu & fletu hæc scripserim,
 „memoriaeq; tradiderim. Juvenis nam-
 „que floridus, frater etiam coætaneus,
 „in puerili lascivia consentaneus, super
 „quo innitebar, baculus arundineus
 „versus est mihi in colubrum, ita ut
 „fugerem. Inde absterritus subduxi
 „me, quibus eatenus ob gloriolam foe-
 „culi, adhæsi libris paganis, & fani-
 „ore consilio implicabar divinis. Tunc
 „primùm cœpi discernere, quæ distan-
 „tia esset inter lucem & tenebras, in-
 „ter Dominum & Belial. Tum quo-
 „que aliquantulum ad me reversus, ex
 „parte collegi, qui fuerint Scriptores
 „Ecclesiastici. In quorum varietate
 „pulcherrima enotavi, beatissimum
 „Christi Confessorem *Hilarium*, alti
 „cordis virum; quàm longè sit à le-
 „ctione simpliciorum fratrum; *Am-
 „brosum*: quàm disertus orthodoxus:
 „*Joannem Constantinopolitanum*: quàm
 „iucundus & aureus: *Gregorium Na-
 „zianzenum*: Doctor quàm mirificus
 „& anastaficus; *Hieronymum*: quàm
 „brevis & rectus; *Augustinum*: quàm
 „facundus & profundus; *Gregorium*
 „Papam Romanum: quàm dulcis &
 „clarus; *Isidorum* Hispanum: quàm
 „succinctus & distinctus: Hi siquidem
 „& horum præcessores & successores
 „valde venerabiles & utiles operatores
 „jam abundanter hauriebant è fontibus
 „Salvatoris, quæ dulcissima cha-
 „ritate propinarent nobis. Quorum
 „cum legissem Opera, quæ peritissimis
 „probabilia, mihi verò pro captu meo
 „videbantur etiam mirabilia, aucto-
 „ritate simul & venusti sermonis dul-
 „core delectabar. Hactenus Arnol-
 „dus.

Quemadmodum verò divino Numi-
 mini nimium quantum displicet, si
 Monachi ad profanas literas animum
 industria æquo majori adjungant, ita
 rem malo dæmoni ingrati faciunt,
 si ab his ad sacrarum literarum studia
 divertant. Cujus rei memorabile ite-
 rum exemplum ex eodem percelebri
 sancti Emmerammi monasterio, quod

in urbe Ratisbona est, afferre licet.
 Secefferat in illud hoc ævo vitæ secu-
 laris pertoesus, Venerabilis Othlonus,
 Presbyter secularis. Sapienter ab eo
 factum, quod sacras Literas profanis
 ac secularibus antehabuerit. Ut
 enim in libro * de suis tentationibus
 ipse testatur, *in eo loco, quo manachus
 factus est, cum plurimos diversæ qua-
 litatis homines invenisset, quosdam li-
 bros quidem gentiles, quosdam verò Sa-
 cram Scripturam legentes; ipse cœpit
 solummodò imitari, quos videbat divi-
 nâ insistere lectioni.* Sed duro admo-
 dum initio in hoc studio usus est. In-
 doluit enim hostis, malus genius, at-
 que ut illum ab eo averteret, gravissi-
 ma tentatione incessit. Tanta fuit
 quanta nulla ferè alia, quas plurimas,
 easque oppidò graves perpeffus fuit.
 In ista (verba sunt Othloni) talis
 erumpebat violentia, ut non solum
 spirituales, sed etiam corporales mei
 sensus vigore solito destituerentur.
 Videbatur enim mihi interdum, ut
 quasi obvelato visu & auditu nil jux-
 ta vires solitas videre aut audire pos-
 sim. Interim ego quasi cujusdam me-
 cum colloquentis, & ore etiam apposi-
 to verba meis auribus susurrando im-
 mittentis audirem dicentisque: Cur
 labore casto tamdiu fatigaris? ubi est
 illa spes tua, quàm usque modò reti-
 nebas in Scriptura? nonne omnium
 mortalium stultissime, casibus pro-
 priis poteris probare, quia & Scri-
 pturarum testificatio, & totius crea-
 turæ imaginatio absque ratione con-
 stat & sine rectore? nunquid experi-
 mento non cognoscis, quia aliud
 librorum relatio divinatorum, & aliud
 vita morésque probantur esse homi-
 num? Putasne tot millia hominum
 errare, qui, ut ipse quoque hactenus
 cernebas, nec observare, seu nec susci-
 pere curant documenta librorum?
 Cùmque super his mœstus in corde
 meo tractarem sæpius, quasi interro-
 gando & objiciendo. Si ita est, inqui-
 ens, cur tanta convenientia est in
 omnibus ferè Scripturis divinitus in-
 spiratis, ut ratione pari & de condi-
 tore Deo, & de mandatorum ipsius
 observantia enarrent? visum est hu-
 jusmodi verba iterum quasi respon-
 dendo mihi inspirari: Ideò utique
 ô insensate, Scriptura, in qua con-
 fidis, de Dei persona, & de religio-
 ne multiplici verba profert, quomo-
 do homines illi, qui scripturæ ejus-
 dem auctores olim extiterunt, eo-
 dem

V. OTH-
 LONUS
 profanis
 Sacras Li-
 teras sapi-
 enter
 præfert.

Gravissi-
 me ea
 propter
 tentatur
 à diabolo.

Liberatur
 à tenta-
 tione.

Statutum
 B. WOL-
 PHELMI
 de lectio-
 ne S. Scri-
 pturæ.

dem modo, quo etiam in tempore
 præfenti vivunt, ipsi tunc vixerunt.
 Modus autem vivendi in tempore præ-
 fenti, sicut tu quoque scis, constat
 talis, ut honestè quidem & religiosè
 satis homines loquantur, aliter ve-
 rò longè sint actus eorum, sicut sci-
 licet expedit, & fragilitas humana
 permittit. Nonne ergo hæc ita esse
 quotidie potes probare? Unde pu-
 tes, & auctores scripturarum anti-
 quarum religiosa quidem honestaque
 dicta composuisse, sed non secun-
 dum eorundem dictorum qualitatem
 vixisse. Igitur secundum talem mo-
 dum omnes Legis divinæ libros in-
 tellige conscriptos, ut videlicet reli-
 giositatis & virtutis superficiem quan-
 dam exterius habeant, interius verò
 rationem aliam, & intellectum ex-
 quirant. Sicut in plurimis, maxi-
 meque in divinis codicibus, facile
 reperiuntur sententiæ, aliam in lite-
 ra, aliam in intelligentia rationem re-
 stitentes. Hæc autem omnia ita esse
 uno Pauli testimonio approbo: *Lite-
 ra enim, inquit, occidit, spiritus
 autem, id est, sensus, vivificat.*
 Nonne satis apertè per hæc Aposto-
 li verba doceris, quia si librorum di-
 cta sequeris, maxima pericula patie-
 ris?

A gravi hac tentatione Othlonus,
 fufis ad Deum ardentissimis precibus,
 ejusdem benignitate demum liberatus
 est. Nulla dehinc mora, pergit,
 & ablata est per Dei gratiam non so-
 lum omnis illa dubitationis supradi-
 cta nebula: sed etiam scientiæ lux
 tanta in corde meo emicuit, ut &
 nunquam postmodum tales dubita-
 tionis mortiferæ tenebras sustinerem,
 & ea, quæ minùs antea cognovi,
 intelligere cœpissim. Cujus etiam
 intelligentiæ gratia in tantum per id
 tempus mihi augebatur, ut non eam
 facile possem occultare. Quare fa-
 ctum, ut Othlono cum tentatione
 proventus majoris intelligentiæ sacra-
 rum Literarum singulari Numinis be-
 nignitate obvenerit.

Præfuit hoc seculo B. Wolphel-
 mus Brunovillario, insigni Familiæ
 nostræ monasterio propè Coloniam
 Agrippinam; qui cum optimè intelli-
 geret, Monachis lectio sacræ Scriptu-
 ræ quantopere cum necessaria tum utili-
 lis esset, sancivit, ut Biblia quotannis in
 monasterio semel, sacra verò Evange-

lia quater, omnibus audientibus, le-
 gerentur. Operæ pretium est, inquit
 vitæ scriptor Conradus Monachus, * il-
 lud etiam non reticere, quod singulis
 annis vir Domini novi ac veteris Te-
 stamenti paginas ex integro faciebat
 legendo revolvit: quatuor verò Evan-
 geliorum libros, quoniam non eo lo-
 co vel ordine, quo reliquos compe-
 tebat expleri, statuit quatuor Tempori-
 bus recurrentibus anni, in quatuor
 plagis claustrum singulos à singulis Dia-
 conis recitari. Quod cujus fecerit
 utilitatis intuitu, vel devotionis affe-
 ctû, ex subjectis ejus super utrumque
 Testamentum compositis liquet ver-
 sibus. In quibus singulis annis utris-
 que explendis non parvi pendendam
 annectit causam utilitatis, plurima
 etiam necessaria tangens, nunc per-
 sonas subito decenter immutans, nunc
 electorum per verbera salutem de-
 nuncians, nunc Scripturarum suavem
 gustum commendans, postremò ge-
 minam in Christo naturam generis hu-
 mani medicinam declarans.

Latè diffusus sic Ecclesiasticus usus Cujus u-
 Se Testamentis exercet in Omnipotentis, tilitatem
 Ut legat hæc ambo, sed & omni com- carmine
 pleat anno, commen-
 Sicut in hebdomada Psalmorum clauditur dat.

oda.
 Ast hinc psallendi cum stet status inde le-
 gendi,
 Lectio quò proficit, nunquam præfatio de-
 fit,
 Quà clavi limen patet ad quodcunque vo-
 lumen:
 Pandat ut admissò quod clamet abyssus
 abyssò.
 Admitti verò dedit ejus gratia Clevo,
 Qui populis ipso parat hinc documenta mi-
 nistro;
 Sed cunctis æque non detegit intima qua-
 que.
 Quis tamen interea non abnuat interiora.
 Angelus hinc enssem suspendit percutien-
 tem,
 Altius inflictus non lædit fulminis ictus,
 Non ignis torrens, non vultus demonis
 horrens,
 Captivis diva discedunt sensibus ira.
 Vasta lues morbi, quæ sæpe supervenit
 orbi,
 Aut non accedit, citiusque precando re-
 cedit.
 Exceptos natos quod vult pater esse para-
 tos
 Verberibus tangi, panisque fugacibus
 angri,
 Quis absterrendi nocuo sunt fœdere mundi,
 Sed non donorum Deus usum subtrahit
 horum,

Quis

* Vita B. Wolphelmi extat in Actis Sanctorum die 22. April. cap. IV. pag. 83.

Quin patrem sese per verbera comprobat esse.
 Si sit eis ritus legaliter hic stabilitus,
 Ut sic psallatur, ceu diximus, atque legatur,
 Utilitas extra patet hæc, latet altior intra.
 Huc introductus gustabit munera fructus,
 Cui donat mentem Dominus gustare scientem
 Fructus majoris, quam pandat lingua, saporis.
 Sed nec erit, gustum qui scriptis exprimat istum,
 Gustans ipse magis scit, quam sit gratia suavis,
 Quam Scripturarum conservat cella sacramentum,
 Et quæ diffundi se vult per climata mundi:
 Quo genus humanum fit in hoc medicamine sanum.
 Quod naturarum peragit compago duarum:
 Dum Deus inde Pater parit, hinc parit innuba mater:
 Nil calis illinc, nil terris clarius est hinc;
 Qua specie binâ componitur hæc medicina.
 Christus Patre satus Deus: ast homo Virgine natus.
 Qui cum Patre Deus, sed & almo Pneumate verus,
 Ad nos indultis pandat pia viscera culpis,
 Sæcla per examen dum justè discutit. Amen.

CLAUDII LANCELOTI NOVA dispositio lectionem S. Scripturæ per annum absolvendi.

Coeterum quibus Abbatibus & superioribus præclarum hoc B. Wolphelmi institutum probatur (quidni verò omnibus probetur?) ut illud sua in monasteria introducant, his usui esse potest *Claudii Lanceloti Benedictini Parisiensis Nova Dispositio S. Scripturæ*, quæ illa per annum integra legi potest, typis anno 1669. Parisiis vulgata.

Fulgentius Afflig.

Inclinante seculo XI. Anno 1083. conditum fuit illustre monasterium *Affligemense*, sive *Affligeniense* in *Brabantia*; in quo cum regularis disciplinæ observantia summo esset in flore, *Fulgentius* primus Abbas, magnopere sibi peccare est visus, si quod Monachis otium à chori frequentatione coeterisque religiosæ vitæ exercitiis concessum erat, aliâ ulla re, quam sacrarum Literarum tractatione, & SS. Patrum lectione ab iis consumi pateretur. Cum verò animadverteret, Franconem monachum, suum postea in Abbatiali dignitate successorem, longè supra coeteros in Theo-

logia Positiva summo studio esse versatum, eamque facultatem jam esse consequutum: ut ab ipso egregium quidpiam expectari possit, author ipsi extitit, ut de *gratia Dei* Opus lucubraret. Literis autem, * quas ea de re ad Franconem dedit, hanc imposuit clausulam: *Spiritus sanctus, qui completis diebus Pentecostes replevit corda discipulorum Christi, simili virtute, & ardoris dulcedine repleat animam & cor tuum, ad eruclandum verbum bonum acceptum Deo, & celesti remuneratione dignum, fratribusque & omnibus sanctæ matris Ecclesiæ filiis gratum Vale in Christo.* Franco meliùs arbitratus, quamvis infirmo gressu pedetentim progredi, quam nec tentando, quæ iussa sunt, inobediens inveniri, accinxit se Operi, exercuit stylum, ac de *gratia* seu *beneficentia Dei* Libros XII. sanè quàm præclaros in lucem emisit, in quibus *effuso gressu per veteris ac novi Testamenti latitudinem evagatum se fuisse*, ipse nos docet præfatione in librum nonum. Humana Franco absolvit seculi XII. anno tricesimo.

Priùs verò, anno nempe ejusdem S. Anselmi seculi nono, vitâ concessit *Divus Anselmus*, Archiepiscopus *Cantuariensis*. Is cum res divinas scriptò edere aggrediretur, hanc sibi ad rectè scribendum regulam ipse præstituit, ut nihil sentiret, diceret, aut doceret, quod non *Catholicorum Patrum, & maxime Beati Augustini scriptis, cohæreat*, cuius vestigia speciatim sequi ac insistere ipsi placuit, quippe quem Deus Ecclesiæ suæ ac Theologorum scholis ducem dedit, & lumen longè clarissimum. Etenim de illo præsertim accipi possent illa *Lucretii carmina*:

Qui genus humanum ingenio superavit, & omnes
 Præstrinxit stellas, & fulsit ut æthereus sol.

Nec minores sunt laudes, quibus *Gregorius Magnus*, *Venerabilis Beda*, *Rabanus Maurus*, *Lupus Servatus*, *Hincmarus* Archiepiscopus *Remensis*, *Petrus Cluniacensis*, *Rupertus Tuitiensis*, aliique è nostra Familia *Theologiæ Positivæ Doctores* S. Augustini scripta, in quibus erant versatissimi, ad sidera usque evehunt, & extollunt. Unius *Remigii Autisiodorensis*, publici sacrarum Literarum in Gallia Professoris testimonium ad-

du-

duxisse sufficiat: sicut sol in lumine excedit omnes planetas, ita *Augustinus omnes excessit in exponendo sacras Scripturas*. Quantoperè autem lectio libri de *libero arbitrio*, qui S. Augustinum authorem habet, *Odoni Cameracensi Archiepiscopo* profuerit, nunc exponendum est.

Odo * Philosophiæ adhuc in seculo Professor cum fortè fortuna à quodam Clerico S. Augustini librum de *libero arbitrio* coemisset, in scrinio angulum projecit, utpote qui adhuc *mundanæ sapientiæ deditus magis delectabatur lectione Platonis quam Augustini*. Cum verò post duos fermè menses *Boëtium de Consolatione Philosophiæ* discipulis prælegens, ad quartum librum, in quo de *libero arbitrio* differit, pervenisset, recordatus empti libri, vocato ministro suo, iussit eum sibi deferri. Lectis duabus tribusve paginis, convocatis scholaribus suis; *Verè*, inquit, *hactenus ignoravi Augustinum, tantæ tamque delectabilis fuisse faciundiv*. Perlegendo tertium librum, in virum alterum mutatus, scholas paulatim deserit, ecclesiam frequentat, ac demum seculo nuntium remittit. Ab ipso monasterium S. Martini *Tornacensis* instauratum fuit. Socium ei se adjunxit *Alulphus* ante monasticæ vitæ professionem Clericus secularis minimè indoctus. Is cum in Literarum divinarum studio tempus utiliter collocaret, *Paterium Gregorii M.* quondam discipulum imitari statuit. Ut enim *Paterius* ex sancti hujus Pontificis dictis & sententiis commentarios in universam sacram paginam adornavit, ita *Alulfus* ex libris *Gregorianis* novum vetusque Testamentum commentari decrevit. „Hujus ergo rei (Alulfus ipsum ** loquentem audire juvat) desiderio nimis ardenti sum provocatus. Dehinc etiam à domino *Odone* nostri *Cœnobii* fundatore & primo Abbate, qui postea Pontifex Ecclesiæ *Cameracensi* præfuit, & apud *Aquicinctum* sepultus requiescit, verbis suavisoriis sum rogatus, quatinus testimonia de libris *Salomonis* de prædicti Pontificis opusculis extraherem, & de multis collecta voluminibus, uno volumine coartarem. Quia igitur *Paterium*, beati *Gregorii* discipulum, ejusdem jussu *Præfulis*

opus simile fecisse cognoveram, cuius quidem principium super *Genesis* libentissimè legeram, sequentes autem libros nequaquam invenire poteram, gratanter & ardentius *Abbatis mei hortamentum & imperium* suscepi, quò valui studio, non solum *Salomonis*, sed etiam totius veteris ac novi Testamenti de omnibus opusculis beati *Gregorii* in unum testimonia congesta collegi. Quæ dum dispersè, sicut reperta fuerunt, in schedis suis relata transcurrerem; licet laboris esset non modici, uniuscujusque tamen rei testimonia, juxta quod in suis ex ordine sunt sita codicibus, per libros suos ordinando composui, quatinus studiosi lectoris desiderium ad elucidandam sibi quam velit obscuritatem, invento libri titulo quem requireret, nihil moræ vel ad parum aliquo modo præpediret. Præterea ad unumquodque testimonium, in quo opere vel in quo libro positum legeretur, in ejus tituli prænotatione signavi. Dehinc etiam, ut ex qua re ortum esset, sciretur, paulò altiùs incepto, & ut ad ipsum copiosius descendendo venirem, quædam præmittendo transilivi; nonnulla verò transposui, quædam etiam decerpendo, verbis brevioribus transmutavi. Sciendum etiam, quòd in quibusdam locis, quia sic satisfactionis norma poscebat, hoc idem beatus *Gregorius* de eodem testimonio retexuit, quòd dum explanasse legitur. Aliubi autem quædam, quæ de eo minus pridem dixerat, inter repetita addens verba supplevit. Quòd ego de jam dictis excerpens, eidem testimonio, ubi poscebat locus, inserendum aptavi: quia res non erat, quæ poni separatim utiliter potuisset, dum ex præcedentibus, quæ dicta jam fuerant, subsequentiisque penderet. Si igitur expositionis, unde hæc excerpta sunt, recurrens ordinem, plus in quibusdam operis hujus locis aliquid, quàm in textu libri positum est, minusve aut aliter repereris; scias quòd hoc causæ fecit ratio quam præmissi.

Perpendens autem, quòd si utriusque Testamenti vellem in unum testimonia redacta colligere, & magnitudo voluminis normam excederet,

&

* Ex *Heriman. Mon. Tornac. in Restaur. Abbat. S. Mart. Tornac. Spicileg. tom. 12.*

** In Prologo ad librum qui dicitur *Gregorialis* apud *Mabillon. in Analec. to. 1. p. 314.*

„& legentis desiderium impediret; in
 „tribus hoc voluminibus Domino co-
 „operante disposui, ut duo veteris,
 „tertium novi dicta contineat. Quar-
 „tum etiam, quod his tribus super-
 „addidi, non jam testimonia, sed
 „sententias diversas, & non inutiles
 „habeat. Et quoniam hoc opus, quod
 „in partes dividitur, ex opusculis tan-
 „tum Gregorii Papæ constat esse de-
 „floratum; justè tanti Pontificis no-
 „mine est insignitum, & à beato Gre-
 „gorio nomen ei *Gregorialis* est impo-
 „situm. Hæc Alulfus; quæ Heri-
 „mannus monachus in Historia restau-
 „rationis monasterii sancti Martini Tor-
 „nacensis brevius his verbis complexus
 est: *Alulfus Armarii seu Cantoris offi-
 cium XLVII. annis tenuit: omnesque
 libros beati Gregorii sæpius relegens, imi-
 tatus Patrum, universas tam veteris
 quam novi Testamenti sententias ab eo
 expositas excerpens, tres deinde codices
 composuit, & quartum de diversis &
 valde utilibus sententiis superaddidit,
 easque Gregorialis nomen indidit: sic-
 que XLVIII. conversionis suæ anno in
 bono proposito vitam terminavit.*

Vifio
 Odonis
 Cluniac.

His subnectere placet, quæ in vi-
 ta S. Odonis Abbatis Cluniacensis me-
 moriæ * produntur; & licet seculo
 decimo gesta sint, commodum tamen
 hîc locum sortiri posse videntur. Cùm
 S. Odo adhuc Turonensis esset Cano-
 nicus, rogatus est à fratribus ipsius
 studiosis, ut libros Moralium beati
 Gregorii in unum volumen redigeret,
 respondit se id, neque si velit, præ-
 stare posse: neque si possit, facere de-
 bere, ne tanti viri tantum opus, quæ-
 dam detrahendo, immutare videretur.
 Illis verò dicentibus, illi operi
 antè succumendum, quàm sustinen-
 dum: fatiusque esse, illo penitus
 relicto, ad alia scripta se confer-
 re, quàm sub eo tanquam gravi
 mole opprimi: [Ita enim quotidie
 hac de re inter se non parùm contende-
 bant, multis quidem id indignè fe-
 rentibus: quod tamen constat mihi
 non aliqua arrogantia ab illis factum,
 sed Domino disponente, ut lucerna
 sub modio latens, super montem po-
 neretur] Illis ergo in prece persistentibus,
 Odo intra beati Martini Eccle-
 siam nocte quadam solitæ orationi va-
 cans, somno correptus est, viditque
 sanctos non paucos coelitus in Eccle-
 siam illam descendere, & cùm prius
 laudassent Dominum, ordine illic con-

fidere: porrò unum ex iis procedere
 in medium, sciscitari quemnam illic
 expectent: illos respondere, beatum
 Gregorium Papam à se expectari. Id
 audiens Odo, curiosè huc illucque
 cœpit circumspicere, scire cupiens,
 quam ex parte adventurus sit.
 Deinde sublatis in cœlum oculis, vi-
 det tanquam è cœlo venientem beatum
 Gregorium, vultu, forma, moribus
 longè aliis illis præstantiorem: mox
 verò illi adveniendi omnes assurgere,
 flexisque capitibus petere ab eo be-
 nedictionem. Tum illum non ad eos
 usque descendere, sed in pulpito con-
 sistentem, ad se accire ipsum Odonem
 humi prostratum, juberèque eum sur-
 gere, nec quicquam formidare. Sur-
 gens itaque Odo, cernit ad auricu-
 lam ejus defixum calamum, ut solent,
 qui scriptitant, eumque ipsi porrigere
 cum his verbis: Age securus, & per-
 fice opus tibi injunctum. Et tuus
 quidem, quem confecturus es, liber
 non abolebitur: meus verò æternum
 manebit. His dictis confestim exper-
 rectus beatus Odo, intellexit, quid
 illa visio sibi vellet. Itaque grande
 illud beatissimi Pontificis Opus accu-
 ratè perlegit, atque ex eo excerpens
 pleraque unum effecit librum, atque
 ita illorum murmura compefcuit.

Academia Cantabrigiensis in An-
 glia cùm seculo XII. à nostris institu-
 ta fuisset, Gislebertus sacram docuit
 Theologiam. Sed quam? haud aliam
 sanè, quàm *Positivam*. Nam feriali-
 bus diebus, literatis ac sacerdotibus
 ad ipsius auditorium specialiter con-
 fluentibus, sacræ paginæ exponebat
 textum. Hîc verò advertas velim,
 Theologiæ Professoribus in more po-
 situm fuisse, ut nudè & simpliciter
 Sacræ Scripturæ, sanctorumque Pa-
 trum autoritate loca difficilia & di-
 vina mysteria explanarent. Et talis
 Theologia ab ætate Caroli M. ad Be-
 rengariana tempora in scholis regnavit
 benedictinis. Tales sunt Alcuini,
 Paschasii Radberti, Rabani Mauri,
 Lupi Ferrariensis, Walafri Strabonis,
 Haymonis Halberstadiensis, Hinc-
 mari Remensis, aliorumque deinceps
 ex Ordine nostro, qui sequente secu-
 lo scripserunt, Theologorum de In-
 carnatione, de Trinitate, de Eucha-
 ristia, Prædestinatione, aliisque simi-
 libus mysteriis tractatus. Tales quo-
 que Lanfranci de Sacramento Altaris,
 Guitmundi, Durandi Troarnensis de
 eadem

SECVLUM
 XII.

OSBER-
 NUS
 Glocest.

eadem materia disputationes. Et se-
 culo adhuc duodecimo Rupertus Tui-
 tiensis, multique alii adhuc instite-
 runt. Exemplum hujus Theologiæ
 Cæsar Egassius Bulæus * affert ex Al-
 gero nostro, Diacono & Scholastico
 Leodiensi doctissimo, deinde mona-
 cho Cluniacensi, qui florebat initio
 hujus seculi, in Tractatu de Sacra-
 mento Corporis & Sanguinis Domini.
 Legi etiam meretur epistola, quam
 Philippus Eleemosynæ Abbas ** olim
 Prior Clarevallis sub S. Bernardo scri-
 psit ad Abbatem Loetiensem, quod
 est nostri Ordinis in Hannonia mona-
 sterium. In hac epistola, quæ est or-
 dine 24., gaudium præfert, quod hic
 Abbas Sacræ Scripturæ & Patrum
 studio sese addixerat. *Non parum
 mihi gaudium præstat, quod audio &
 scio vos sacris Literis assuetos, & san-
 ctorum Patrum ingenia revolvere, quos
 in auctoritatis arce mater Ecclesia re-
 posuit & evexit.* S. Augustinum reli-
 quis Patribus præfert, cujus quædam
 Opera in Bibliotheca suæ Abbatiae re-
 periri admonet, atque ea transcriben-
 di Abbati copiam facit, si lubeat ad
 se mittere *scriptorem & membranas.*

Inter Angliæ monasteria tria præ-
 cœteris hoc occurrunt seculo, Glo-
 cestrense, Cantuariense, & Westmo-
 nasteriense, quæ alioquin clara sacra-
 rum tamen Literarum studio clariora
 reddita fuerunt. Vivebat in priore
Osbernus, vir præter omnem illius æta-
 tis sortem in Latina lingua elegans
 juxtà ac facundus. In philosophia
 etiam magna cum felicitate versatus;
 tum præterea exactus Theologus, ut
 etiam cum veteribus ipsis (absit in-
 vidia dicto) conferri possit. Deum im-
 mortalem! exclamat Joannes Lelan-
 dus, *** quantum ille laudis suo pepe-
 rit cœnobio, dum monachus mona-
 chos literis instituit, format, adornat.
 Quantum ille bonarum horarum in
 scribendis libris benè collocavit; ne-
 que interim tamen suæ eloquentiæ
 nervos in canoras nugas & ingenii
 ostentationem intendebat. *Sacras
 Literas aggressus, magno animo ma-
 xima quæque præstitit: illas meditaba-
 tur, illas ferè solas interpretabatur.*
 Quo nunc autem spiritu, quo judicio,
 qua denique fide illud fecerit, docto-
 rum esto judicium. Illud verò quod
 in commentariis suis dialogis plerum-

que usus fit, cum Philosophis & Theo-
 logis probatissimis cùm Græcis tum La-
 tinis, commune habet. Est enim in
 dialogis, nescio quid latentis gratiæ,
 quod lectoris animum delectet, rapiat,
 detineat. Hamelino Abbati suo, tan-
 tæ eruditionis nomine, ter ac quater
 charus erat. Familiaritate usus est
Nicolai, nescio an ejusdem cœnobii
 monachi, quem in Prologo Dialogi
 sui in Genesin hominem sanæ doctrinæ
 ac eximiæ scientiæ appellat. Multa
 præclara in sacras Literas commenta-
 tus est, quorum indicem alio loco da-
 turi sumus.

In Cantuariensi monasterio Odo ^{ODO Can-}
 monachus Sacræ exponendæ Scriptu-
 ræ summam impendit operam. Sim-
 vanissimus, inquit idem Lelandus, ****
 nisi Stocholegus Episcopus Londinen-
 sis, nuper excutiens omnes bibliothecæ
 Coggesalensis cœnobii forulos ita
 laudaverit Odonis in Pentatheucum
 Commentarios, ut illos cum veterum
 Theologorum monumentis ferè pares
 fecerit. Quamquam nec in illis folis
 ejus emicuit doctrina. Psalterium Da-
 vidis lucidè interpretatus est, & Con-
 ciones super Evangelia Dominicalia,
 & Epistolas Pauli erudito auditore di-
 gnas scripsit. Apparet ex indice Bi-
 bliothecæ Cantuariensis, Odonem scri-
 psisse Expositiones in vetus Testamen-
 tum, & sigillatim in libros Regum, &
 alia plura, quæ silentio prætermitto.
 Quia verò naturâ ita comparatum est,
 ut sub præceptore erudito ut pluri-
 mum discipuli etiam fiant eruditi, eâ
 factum ratione, ut monachi Cantua-
 rientes præclaram sacri Codicis asse-
 querentur cognitionem. Odo verò
 præmium sacræ suæ eruditionis tulit
 primùm Abbatialem S. Martini de Bel-
 lo, tum Cantuariensem S. Salvatoris
 Archiepiscopalem infulam.

In Westmonasteriensi cœnobio Ra-
^{RADULFUS}
 dulpus Eleemosynarius Benedictinas ^{Westmo-}
 sanctiones religiosissimè coluit; idem
 que bonas literas tanto animi studio
 profecutus est, ut majori nemo homo
 facilè potuerit. Præcipuas tamen stu-
 diorum partes, ut pium decuit mo-
 nachum, Theologiæ consecravit po-
 sitivæ. In qua tantum promovebat,
 quantum hæc nostra felicia tempora
 collaudarent. Conciones igitur de re-
 bus sacris frequentes cùm privatim in
 suo Collegio, tum etiam publicè Lon-
 dini

E 3

dini

* Hist. Univers. Paris. Sec. IV. i. e. Æræ Christianæ XII.

** apud Mabill. Tract. de Stud. Mon. Vol. 2. art. 24. pag. mihi 164.

*** de Scriptor. Britan. cap. 151.

**** l. c. cap. 180.

* apud Surium tom. 6. die 18. Nov. pag. 418.

dini habuit; quibus ita auditorum fuorum animos contemplatione rerum cœlestium inflammavit, ut fordes rerum humanarum facillè contempserint. Viderat hanc honestissimam in formandis bonis moribus sedulitatem Laurentius Abbas, genere Nortmannus, vir quidem, ut ex ejus libris apparet, bene doctus, & Radulphum præ cœteris suis monachis omnibus, arctâ quadam familiaritate sibi conjunxit. Deinde etiam, ne artes sine honore essent, præfecit illum cœnobio suæ ditionis, ut liberrimè, tanquam in alto, sed sancto otio studeret, simul & scriberet. Est locus non longè ab *Henolega*, foro celebri in ipsa Tamesina ripa posito, dissitus, quam Hurstelegam vocant, ubi etiam, verba iterum iunt Lelandi * nuper monachi Christo Opt. Max. serviebant. Fuit hic non paucos per annos, & motore Laurentio Abbate, conciones, quas olim pro populo gravissimas habuerat, cœpit non sine industria in unum volumen cogere, erâtque mox novum opus dedicaturus suo Abbati, nisi mors talem sibi patronum nondum absoluto libro abstulisset. Postea tamen quod Laurentio destinaverat, Gualterio Abbati, ejus successori, dedicavit. Scripsit præterea homilias, opus luculentum, in quibus Sacra Scripturæ locos non obscurè interpretatur. Legi & hunc fuisse tandem Abbatem Westmonasteriensis.

Alii ejus ætatis Scriptores.

Quid jam dicam de aliis hujus seculi Benedictinis, Italis, Gallis, Germanis, Belgis, Anglis? quid de S. Anselmo Lucensi, qui omnem penè Scripturam Sacram & Sanctorum expositiones memoriâ tenebat? quid de S. Brunone Signiensi Episcopo, & Abbate Casinensi, de Godefrido Vindocinensi, Eadmero Cantuariensi, Pothone Prumiensi, Arnaldo Carnotensi, Bonæ Vallis Abbate, Hervæo Burgidolensi Asceta, Hugone Floriacensi, Guiberto S. Martini Abbate Gemblacensi, Rudolpho Flaviacensi, Adalberto Spaldingensi, Ailmero Cantuariensi, Hugone Readingensi, Odone Aurelianensi, Degone San-Udalricano Augustæ Vindelicorum, Wolberone S. Pantaleonis Colonienfis Antistite, Berengoso Abbate S. Maximini Trevirensi, Petro Abbate Celleensi, Guiljelmo Parvo Abbate Beccensi, Ruperto Abbate Limburgensi, Simone monacho Affligemienfi, Guiljelmo Malmes-

burienfi, Hilarione Casinensi, Frutolpho Bambergensi, Laurentio Durnelmensi, Hildeberto Cennomanensi, Theoderico Abbate S. Trudonis propè Leodium, Petro Diacono Casinensi, Joanne Abbate Fiscanensi, Drogone Ostiensi Cardinale &c. qui quàm toti seculo XII. in sacrarum Literarum studiis fuerint, si pro dignitate commemorare vellem, quem finem nostra habitura esset oratio? *Salvo officio divino*, inquit Abbas Trithemius, *cui omnes devotè insistebant, de reliquo monachi studio vacabant Scripturarum: quibus non solum illuminabantur intellectu, sed etiam compungebantur affectu.*

Ut verò *Godefridum Admontensem & Rupertum Tuitiensem* Abbates Germaniæ nostræ clarissima lumina, tacitos præmittam, nullo modo facere possum. Et prior quidem Theologus doctissimus suo in monasterio perquam celebrem Sacra Scripturæ scholam aperuit, cui fratrem suum germanum *Irimbertum*, inclytum illum divini Codicis interpretem præfecit. Schola igitur Admontensis hoc seculo seminarium fuit, unde rarissimo exemplo solus Godefridus minimum viginti Abbates eduxit, qui variis per totam Germaniam regendis monasteriis præpositi fuerunt. Erant verò ii omnes dotibus illis ornati, quas in Abbatibus S. Legislator Benedictus requirit, nempe ut non virtute modò essent præditi, sed etiam *divinâ Lege docti*, quò *nova & vetera proferre possent*. Nec *Godefrido* solum de monachis, sed etiam monialibus cura fuit, quas itidem sacris erudiri literis fecit. Quo in genere excelluit doctissima illa Regilindis, de qua in sequenti libro dicturi sumus.

Godefrido nihil *Rupertus* concessit. Is adhuc monachus Leodii in S. Laurentii monasterio cum tardioris esset ingenii, Virgineæ Matris inventu, quam suppliciter in vota vocavit, divinarum Literarum scientiam est affectus. Quo autem modo id contigerit, ipse refert Libro XII. in Mathæum, ubi ait, sibi dies antiquos & annos æternos in lectulo attentius meditati, objectum fuisse Virginis Filium, qui osculum ipsi libaverit: quo viso attonitus intellexit, se in divinorum mysteriorum adyta deinceps facilius penetraturum. Factum id tricesimo die, postquam sacerdotio initiatus fuit. Eâ siquidem cœlesti rerum divi-

GODEFRIDUS Admont.

RUPERTUS Tuitiensis.

divinarum scientiâ delibutus est, ut ab exponendo & scribendo Verbo Dei se abstinere non potuerit: *Ego*, inquit, *os meum aperui, & cessare, quin scriberem, nequaquam potui, & usque nunc, etiamsi velim, tacere non possum.* Patronum suorum studiorum habuit Cunonem Abbatem, postea Episcopum Ratisbonensem, qui ipso teste fuit *venerabilis Abbas, & venerabilium studiosissimus literarum*, quòdque eo majus est, *monasticæ columna religionis*. In signis hic Abbas Ruperto autor fuit, ut divinis explanandis Scripturis calamum impenderet, quod is eximie præstitit, ac omnium primò libros duodecim de *Victoria Verbi* conscriptos eidem Cunoni nuncupavit. Invidentiæ tamen morsus evitare haud potuit. Erant enim æmuli, qui vitio ipsi vertebant, quòd post sanctos Patres, & orthodoxos Commentatores Scripturas Sacras interpretaretur. Quibus ut ille os opprimeret, antiquorum Patrum veteris Testamenti, qui plures sibi foderunt puteos, conatus opposuit, horum enim exemplo dicebat *licere post illos tractatus, quos tractaverunt patres & priores nostri, & alios fodere puteos proprii vomere ingenii, dummodò vivam*, inquebat, *& nos aquam reperire possumus, quæ nulli noceat bibenti, nulli scandalum vel errorem faciat legenti.*

Rupertus Tuitiensis.

ejus Regula pro intelligenda script.

Ex regulis, quas pro explanandis & intelligendis sacris Literis cum sibi tum aliis præstituit, paucas adducere me non pigeat.

1. *Scriptura omnis Christum nobis representat habentem quatuor facies.* Non enim solummodo quatuor Evangelia, sed & omnis Scriptura divinitus inspirata, certam hanc habet intentionis suæ quadrifidam faciem, ut eundem Dominum nostrum ostendat mansuetum nobis, ut verè hominem; fortem contra diabolum, ut leonem, id est, Deum omnipotentem: immolatum pro nobis ut vitulum electum atque saginatum: resurrexisse atque in cœlum ascendisse, ut volantem aquilam *tom. 1. lib. 2. in Genesim c. 28. pag. 31.*

2. *Scripturæ litera discutienda est, non verò falce metenda.* Si intraveris segetem amici tui, franges spicas, & manu conteres, falce autem non metes. Ejusdem amici vel proximi seges sancta Scriptura est, quæ de Patrum ejus secundum carnem dictis vel factis contexta est. Franges ergo, inquit,

spicam manu, ut ad latentia grana pervenias, id est, discuties occidentem literam, ut de reposito intrinsecus spiritali sensu vivas, falce autem non metes, id est, non condemnabis, quæcunque illud sit, quod ab antiquis patribus sit, aut actum est. Verbi gratia: Abraham duos filios habuit, unum de ancilla, & unum de libera, hæc & his similia, si tanquam adulteria reprehendas, aut judices, rationem non discernens temporum, quod videlicet ante legem alia licentia fuerit, alia sub lege, atque alia sit in pulchritudine Evangelii, si, inquam, hæc reprehendas, vel condemnes in hominibus sanctis patribus nostræ fidei, quorum de femine salus nobis Christus advenit, nimirum segetem amici falce indiscreta messuisti: Manu igitur tantum horrentem spicam conteres, id est, per allegoriam dicta esse hæc intelliges, *to. 1. lib. 1. in Deut. c. 27. p. 299.*

3. *Scriptura Sacra non verba rebus decorat, sed verba rebus ornantur.* Ethnicorum scripta si sanctis ac divinis Scripturis conferas, ea maximè discernuntur distantia, quod apud illos res exiles atque ignobiles utpote terrenæ, & de cœlestibus sive spiritualibus nihil habentes verbis ornantur: in sanctis autem Scripturis non res verbis, imò verba rebus venerabiliter decorantur. Ibi verba conquista * ejusque sequentia rebus caducis majestatis quandam loc. corrupt. afferre coguntur: hic autem res magnas, res divinas sponte verba sequuntur, & quamvis pulchra sint, ita rerum majestate operiuntur, ut nisi diligenter attendas, vix appareat eloquentia, quod præfens adsit, dominamque suam sapientiam libenter commitetur. *to. 2. in Math. lib. V. p. 47.*

4. *Pœnitentiam agere & converti ad Dominum non sunt idem in sacris Literis.* Achab Rex impiissimus 3. Reg. 21. egit pœnitentiam scindens vestimenta sua, operiens carnem suam cilio, jejunans, & dormiens in sacco, non ut æternum Dei regnum consequeretur, sed ne temporali regno Samariæ privaretur. Hinc recepit mercedem pœnitentiæ, qualem quærebat, ut vivens scilicet regno non careret. Quare Hieronymus adversus Jovinianum lib. 2. Achab Rex impiissimus ut sententiam Dei subterfugeret, & everfio ejus differretur in posteros, jejunio impetravit & sacco. Sic nimirum Sodomitæ, sic Tyrii & Sidonii, si facta fuif-

* l. c. cap. 233.

fuiſſent in illis virtutes, pœnitentiam quidem egiſſent, verumtamen non eâ intentione, & fide, ut ad inviſibile Regnum Dei pervenirent, ſed ut in iſto viſibili ſeculo permanerent, ſicut cœteræ Civitates. Falfa igitur fuit Achab pœnitentia, quia non propter futurum, ſed propter præſens ſeculum pœnitentiam egit. *To. 2. lib. in Reg. S. Bened. pag. 914.*

5. *Scriptura ex ſequentibus & præcedentibus debet intelligi.* Non ſolum illud tantillum, quod Evangelifta de Prophetiſis perſcribit testimoniis, reſpicere debet lector ſtudioſus, ſive auditor attentus, verum etiam illa, quæ aſſumptis adhærent capitulis, quæ præcedunt, ſive quæ ſequuntur, velut ſi domui, quæ fortè per induſtriam abſque fenêſtris ſubobſcura facta eſt, lucerna intromiſſa videre debeas, qualis ſit intus in medio, vel in circuitu ejus. *to. 2. in Math. cap. 2. lib. 3. p. 30. col. 1.*

6. *Scriptura obſcura eſt, nec ceſſandum nobis eſt, donec illam intelligamus.* Jacob cum Angelo luctatus eſt: flevit & rogavit eum. Igitur humili fortitudine, forti humilitate hîc opus eſt, ubi ſanctum abſconditum & in litera obſervata clauſæ tenentur margaritæ ſenſuum cœleſtium. Et ſicut ille Jacob luctatus eſt cum illo Angelo, in quo ſine dubio Deus erat, qui & victum ſe fatebatur: ita luctari debet Verbi Dei amator cum ſermone vel ſcriptura, quæ eſt ex Deo, nec dimittere antequam vincat vinci volentem, ſenſumque comprehendat utilem in litera latentem. Lucta enim pulcherrima eſt, tamdiu perſeverare petendo, donec inveniat, pulſando, donec ſibi aperiatur. *to. 2. in Math. l. 7. p. 59.*

7. *Prophetia non ſolum eſt de futuris, ſed etiam de præteritis & præſentibus.* Hoc prætereundum non eſt, non tantum futurorum præſcientiam, ſed & præteritorum ac præſentium occultorû revelationem rectè ſolere appellari Prophetiam. Mulier Samaritana Dominum nihil de futuris prædicentem audierat, ſed tantum de præteritis ac præſentibus occultis cordis ſui vera dicere illum ſentiens, Prophetam eſſe pronuntiabat. Adeo conſuetum erat jam tunc, occultorum revelationem Prophetiam nuncupari.

8. *Proverbium eſt, quando verbum aliud pro alio verbo dicitur, videlicet, ut unum per aliud valentiùs commendetur & efficaciùs intelligatur, Quod*

genus dicendi, ſive ornatus dictionis in ſacris Scripturis uſitatum eſt divinitusque proviſum, tam ad delectandum diligentem auditorem, quàm etiam ad edomandam labore ſuperbiam, & intellectum à ſaſtudio renovandum, cui facile investigata plerumque vileſcunt. *to. 2. in Joan. lib. 9. p. 365.*

Qui plures ejuſmodi regulas nôſſe cupit, Opera Ruperti percurrat, ego, ne telam hiftoriæ, iis percenſendis, abrumpere videar, ad Rupertum ejuſque ſacrarum Literarum ſtudia revertor; neque enim, qui eiſdem obſtrecent, æmuli deſuerunt. Cùm multa obgannirent, tum illud præcipuè: *Iſte ſcribit, quod neceſſarium non eſt. Sancti ſcripſerunt: Sanctorum ſcripta ſufficiunt, & ſuperabundant. Non ſufficiunt legere, quæ Sancti ſcripſerunt, nedum quæ iſti ignoti ſine auctoritate de corde ſuo ſcribunt.* Verum litori verba fecerunt. Rupertus enim vel eorum invidioſè dicta furda aure præteriit, vel quod ſuprà retulimus, admodum prudens dedit reſponſum. Agmen inter obſtrecentores duxerunt Guillelmus Campellenſis & Anſelmus Laudunenſis, percelebres id temporis Theologiæ Poſitivæ Magiſtri ac Profeſſores, quos ille ſcriptis impetere non dubitavit; neque enim probabat, quod ab illis doceretur, Deum velle, ut malum fiat, voluntate nimirum permittente. Etſi verò communis hæc erat Theologorum ſententia, eam tamen Rupertus primò oppugnavit. Quare librum *de voluntate Dei* in lucem emiſit, qui ubi in manus utriusque illius magiſtri pervenit, vehementer eo commoti fuerunt, ſed longè magis eorum diſcipuli, à quibus Ruperto inſcitia obſtrebatur, ut qui clauſtris monaſterii nunquam egreſſus tantos tamque excellentis doctrinæ magiſtros non unquam conſpexiſſet. Rupertus verò non contentus, librum *de Omnipotentia Dei* in eosdem Profeſſores conſcripſit, cujuſ initio ait idem ſibi eveniſſe, quod Pſalmitæ, qui quod obmutuiſſet, cor ſuum concaluiſſe, & dolorem ſuum renovatum dicit. In hoc itaque libro omnes nervos in eo contendit, ut adſtruat, malum, ſeu peccatum non fieri Dei voluntate, per hoc tamen nihil ejuſ omnipotentia derogari. Argumenta, quibus id probat, partim ex Scripturis Sacris, partim ex S. Auguſtino, quem *eximium* vocat *Patrem & Doctorem*, depromit. Verum neque hujus libri editione contentus Rupertus Anſelmum adire conſtituit, ut cum eo

RUPERTUS in Sigeburg ſe recipit.

Ruperti obſtrecentores.

præſenti diſputaret, ac revinciret; at cùm Laudunum perveniſſet, Anſelmus jam è vita exiverat.

Migravit poſteà Rupertus ad Sigeburgenſe monaſterium. Ab eo autem maximè tempore Fridericus Archiepiſcopus Colonienſis familiaritè Rupertum uti cœpit, agente Cunone Sigeburgenſi Abbate, cujuſ rogatu commentaria in Apocalypſin, inſigne opus, elucubravit, atque Friderici Archiepiſcopiſ honoribus nuncupavit. Hoc labore perfunctus, novum ſuſcipere compulſus eſt. Cùm enim Friderico & Cunoni ejuſ in Apocalypſin commentatio majorem in modum probaretur, calcaria ei addiderunt, ut duodecim Prophetas Minores explanaret. Parandum exiſtimans, duorum annorum ſpatio ſex priores ad calcem perduxit; at in reliquis exponendis calamum fatigare noluit, quòd in eis vix aliquid de Chriſto dicendum occurreret. Credebat interea Cuno Abbas, opus eſſe completum, atque ad ſaſtium perductum; unde ab eo contendit, ut *Victoriam Verbi Dei* ſcriptis conſignaret. Quod ipſe tribus libris ſupra decem perfecit; cùm adhuc hoſpiti in ejuſ monaſterio uteretur. Vix ſupremam manum huic Operi impoſuit, cùm ecce Erchinbertus, Corbeia No-væ Præful, inſtat, urget, hortatur, ut in reliquos ſex Prophetas commentaria ſcribat. Supervenerunt literæ Eginhardi Prioris Buſienſis, quibus petebat, ut quod honori & obſequio Chriſti atque ſuo ipſius deſiderio deberet, facere non detrectaret. Quid amicis denegaret Rupertus? in calamum incubuit, eaque omnia, quæ rogatus fuerat, ſi non perfecit, certè quidem inchoavit, priuſquàm in Abbatem electus eſſet, quòd anno MCXX. factum, ut meritò obſtupeſcas, unum hominem tantâ induſtriâ, tamque foecundo ingenio fuiſſe, ut tam brevi temporis ſpatio tot libros in lucem emittere potuerit.

Trithemius de Ruperti ſtudiis.

Sed nemo melius de ſacris Ruperti ſtudiis diſſeruit, atque Abbas Trithemius in luculenta illa Oratione, quam de ejuſ laudibus habuit. „Nemo Rupertum, inquit, reperit otioſum, cui indeficiens erat ſtudium Scripturarum: ſemper legit, ſemper ſcripſit, ſemper oravit, ut velut aliter Origenes, ſive Hieronymus, hunc vivendi ordinem ſibi conſtituerit: ut

orationem lectio ſuſciperet, & oratio lectio terminaret. Tam verò aſſiduus extitit, ut nullum tempus, ſive diurnum, ſive nocturnum fuerit, quòd tum vigiliis, tum lucubrationibus ignavum aut feriatum ſibi prætereire paſſus ſit; ſibi interdum cibum & ſomnum, reliquaque corporis neceſſaria ſubtrahens, ut ſtudio cõmodiùſ inſiſteret Scripturarum. Probat hoc accurata, quæ conſcripſit, opusculum, in quibus omnimodò ſcientia doctrina collaudatur. Magna ſub eo diſciplina religionis in Tuitienſi monaſterio vigit; devotio maxima fratrum arſit; ſtudium ſcientia ſalutaris floruit; charitas geminata in eis radicavit. Sub ſancto & docto patre ovium ſevere triumphavit integritas. Solebat fratres ſuos incredibili fervore ad ſtudium Scripturarum accendere: ab eis propoſitas ſibi quaſtiones enodare: ad proponendas crebriùs libenter excitare. Sciebat enim vir ſapiens, duplex in hoc latere commodum, quando illis reſpondendo; & ſe doctum, & illos redderet ſtudioſos. Unde in quotidiano & familiari ejuſ colloquio, ſermo turpis, inutilisve nunquam ſolebat audiri; detractio nunquam admittiſſa, ſed erat ſermo ejuſ de animæ ſalute, de religionis profectu, de ſanctarum majeſtate Scripturarum. Jucundiffimus ei erat convictus ſapientia, quæ in ſanctis Literis continetur, quam ſine fictione didicit, & abſque invidia deſiderantibus communicavit. Cùm autem eſſet adhuc minus eruditus tam in ſecularibus literis, quàm in Scripturis divinis, orando continuè & legendo petivit à Deo cum Salomone donum ſapientia: nec ab oratione incepta priuſ ceſſavit, donec Spiritu ſancto per viſionem inſpirante copioſiſſimè ultra omnes contemporaneos ſuos, quòd optaverat, accepit. Erat autem B. M. A. R. I. E. ſemper Virginis ardentiffimus amator, cujuſ interceſſione tantum ſapientia munus obtinuiſſe creditur. Ad cujuſ laudem poſtea, ne ingratus fieret beneficio, Cantica Cantorum ſeptem libris expoſuit: ita ad ejuſ honorem univerſa referens, ut ejuſ intuitu ſpecialiter conſcripta videantur. Ego autem (ſunt verba Trithemii) alium neminem hoc expoſitionis genere in Canticis reperi deſu-

* Præfixa eſt Ruperti Operibus.

„desudasse. Et revera mirandum & „planè commendabile opus, quod fi- „ne exemplo in tantum laudis virgi- „neæ Genitricis Dei altitudinis fasti- „gium profecit. Quantum verò in „divinis Scripturis legendo profecerit, „tredecim libri, quos de Victoria Ver- „bi Dei ad Cunonem, Sigebergensem „Abbatem, edidit, liquidè ostendunt; „in quibus totam Scripturam percur- „rens, dum Victoriam Verbi Divini „subtiliter aperit, nostræ salutis ratio- „nem in ea consistere declaravit. -- „Scripsit etiam super vetus Testamen- „tum de sancta Trinitate prænotatum „opus egregium. Quod si legere vo- „lueris, quid in sanctis Scripturis po- „tuerit, facilè videbis. Nam, ut jam „diximus, per divinam pietatem illu- „stratus, tantum in exponendis Scri- „pturis valuit, ut in omnium admira- „tione maximâ habitus, Doctor suò „tempore Doctorum sit publicè voca- „tus. Hoc Fridericus, Colonienfis „Archiepiscopus, pluries in eo exper- „tus magna charitate virum colebat. „Unde sedulò ad expositionem Scri- „pturarum illum hortabatur. Et me- „ritò in omnium honore & reverentia „habendus est, quem Spiritus sanctus „in agnitione Scripturarum instruere „dignatur. „

Ejus præ- clara in S. Scri- pturam commen- taria.

PETRUS ABOELARDUS docet Theologiam Positivam.

Petri Abælardi magna etiam hoc seculo fuit celebritas, & inter alios omnes, quicunque sacras Literas in scholis exposuerunt, haud scio, an maxima. Scholas verò extra monasterium S. Dionysii in Francia, cujus erat monachus, in cella quadam tenebat. „Ad quas quidem, ut ipse * „loquitur, tanta scholarium multitudo „confluxit, ut nec locus hospitii, nec „terra sufficeret alimentis. Ubi quod „professioni meæ convenientius erat, „sacræ plurimum lectioni studium in- „tendens, sæcularium artium disci- „plinam, quibus amplius assuetus fue- „ram, & quas à me plurimum requi- „rebant, non penitus abjeci: sed de „his quasi hamum quendam fabrica- „vi, quo illos Philosophico sapore in- „escatos ad veræ Philosophiæ lectio- „nem attraherem, sicut & summum „Christianorum Philosophorum Ori- „genem consuevisse Historia meminit „Ecclesiastica. Cùm autem in divina „Scriptura non minorem mihi gratiam, „quàm in sæculari Dominus contulif- „se videretur, cœperunt admodum „ex utraque lectione scholæ nostræ

„multiplicari, & cœteræ omnes vehe- „menter attenuari. Unde maximè Ma- „gistrorum invidiam atque odium ad- „versum me concitavi. Qui in omni- „bus, quæ poterant mihi derogantes, „duo præcipuè absenti mihi semper „objiciebant: quòd scilicet proposito „monachi valde sit contrarium sæcula- „rium Librorum studio detineri, & quòd „sine Magistro ad Magisterium divinæ „Lectionis accedere præsumpissimè: ut „sic videlicet omne mihi doctrinæ scho- „laris exercitium interdiceretur, ad „quod incessanter Episcopos, Archi- „episcopos, Abbates, & quascunque „poterant, religiosi nominis personas „incitabant. „

Salva tamen & incolumis, frustra ringentibus æmulis, sua in tradendis sacris Literis celebritas constitisset, nisi ipse gravem eidem aspersisset labem. Cùm enim, quod non ita multis ante annis S. Anselmus à monachis Beccensibus, ipse à suis auditoribus rogatus fuisset, ut res divinas non tam Scripturarum autoritate, quàm humanis & philosophicis rationibus, ac similitudinibus edissereret, eorum petitioni satisfaciendum putavit. *Ab hoc tempore, inquit Trithemius** Philosophia secularis sacram Theologiam sua curiositate inutili sedare cœpit.* Erat Abælardo, uti Anselmo, magna vis ac præstantia ingenii, sed non par humilitas animique demissio. Exquisita literarum politiorum & philosophiæ reconditoris cognitione tumidus à cœteris scholis sensibusque desciscibat. Theologiam ipsam Positivam haud amplius magni facere visus est. Quin homo vanissimus eam infra aciem ingenii sui positam esse existimabat. Unde ea contempta Theologiam novam, disputatricem, & scholasticam docere cœpit, sed parùm faustis avibus; variis enim, ut lectione sequenti audituri sumus, erroribus se implicavit.

Ab hujus Petri Abælardi ætate in Epochâ infelix, Theologiæ Positivæ studia à monachis Benedicinis paulatim desereri cœperunt: quanta autem cum Ordinis calamitate, quis satis pro dignitate vel explicet, vel deploret? Cum sacrarum enim Literarum neglectu res duæ præstantissimæ, atque ad vitam monasticam sanctè degendam omnium maximè necessariæ, *illuminatio intellectus,*

* Epist. 1. ad Heloissam.

** Libro de Scriptor. Eccles. in Abalardo.

Et *compunctio voluntatis* in monachis sensim evanuerunt, & pro amore solitudinis, silentii, humilitatis, abstinentiæ, paupertatis &c. desidia, nausea rerum divinarum, conversatio cum secularibus, honorum, voluptatum, ac divitiarum cupiditas, studia literarum inutilium, vanarum, curiosarum, pluraque alia vitia in claustra subierunt: quòd factum, ut numerus monachorum, qui antea seculis, sibi, Ordini, atque Ecclesiæ utiles erant, multum cœperit imminui.

Petrus ipse Abælardus hac de re con- queritur.

Nec ipse Petrus Abælardus id inficiari est ausus. Quid? quòd sui ævi monachos, quòd sacrarum Literarum studia postremis in curis haberent, in gravem reprehensionem vocavit. „Mirramur, inquit, non mediocriter, „quæ inimici suggestio in monasteriis „hoc egit, ut nulla ibi de intelligen- „dis Scripturis sint studia, sed de can- „tu tantum, vel de verbis solummodò „formandis, non intelligendis, habeatur disciplina: quasi ovium balatus „plus utilitatis habeat quàm pastus. Ci- „bus quippe est animæ & spiritualis re- „fectio ipsi divina intelligentia Scripturæ. Unde & Ezechielem Prophe- „tam ad prædicandum Dominus desti- „nans eum prius volumine cibavit, quod „statim in ejus ore factum est mel dul- „ce. De quo etiam cibo scriptum est „in Hieremia: *Parvuli petierunt panem, & non erat, qui frangeret eis.* „Hi verò parvuli panem frangi postulant, cùm de intelligentia Scripturæ animam faginari deliderant, sicut „alibi Dominus testatur: *Emittam famem in terra, non famem panis, neque sitim aquæ, sed audiendi Verbum Domini.* Hinc autem è contrario antiquus hostis famem & sitim audiendi verba hominum, & rumores sæculi, claustris monasteriorum immisit, ut vaniloquio vacantes divina tantò amplius fastidiamus eloquia, quantò magis sine dulcedine vel condimento intelligentiæ nobis fiunt insipida. Unde & Psalmista, ut supra meminimus: *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua! super mel ori meo.* „Quæ quidem dulcedo, in quo consisteret, statim annexuit dicens: *A mandatis tuis intellexi.* Id est, à mandatis tuis potiùs quàm humanis intelligentiam accepi, illis videlicet eruditus atque instructus. Cujus quidem

„intelligentiæ, quæ sit utilitas, non „prætermisit, subjungens: *Præterea „odivi omnem viam iniquitatis.* Multæ „quippe iniquitatis viæ ita per se sunt „apertæ, ut facilè omnibus in odium „vel contemptum veniant, sed om- „nem iniquitatis viam non nisi per elo- „quia divina cognoscamus, ut omnes „evitare possimus. Hinc & illud est: *In corde meo abscondi eloquia tua, ut „non peccem tibi:* In corde potiùs re- „condita sunt, quàm in ore sonantia, „cùm eorum intelligentiam meditatio „nostra retinet. Quorum quidem in- „telligentiæ quantò minùs studemus, „minùs has iniquitatis vias cognosci- „mus atque vitamus, & minùs à pec- „cato nobis providere valemus. Quæ „quidem negligentia tantò amplius in „monachis, qui ad perfectionem ad- „spirant, est arguenda, quantò hæc „eis facilius esset doctrina, qui & fa- „cris abundant libris, & quietis otio „perfruuntur. Quos quidem de mul- „titudine scriptorum gloriantes, sed ab „eorum lectione vacantes, fenex** ille „in vitis Patrum egregiè arguit, dicens: *Propheta scripsit libros, Patres autem „nostri venerunt post eos, & operati sunt „in eis plurima. Etenim successores il- „lorum commendaverunt illos memoriæ. „Venit autem generatio, quæ nunc est, „& scripsit in cartis atque membranis, „& reposuit in fenestris otiosa. .... Mo- „nachi nostri hodie longè aliter com- „parati sunt, atque Beda, qui sicut „in historia refert Anglorum, à puero „in monasterium susceptus: *Cunctum,* „inquit, *ex eo tempore vitæ in ejusdem „monasterii habitatione peragens, omnem „meditans scripturis operam dedi: atque „inter observantiam disciplinæ regularis „& quotidianam cantandi in Ecclesia cu- „ram semper aut discere, aut scribere „dulce habui.* Nunc verò qui in mo- „nasteriis erudiuntur, adeò stulti per- „severant, ut literarum sono conten- „ti, nullam de intelligentia curam quod „assumant, nec cor instruere, sed lin- „guam student. Quos patenter illud „Salomonis arguit proverbium: *Cor „sapientis quærit doctrinam, & os stul- „torum pascetur imperitia:* cùm vide- „licet verbis, quæ non intelligit, ob- „lectatur. Qui profectò tantò minùs „Deum amare, & in eum accendi „possunt, quantò amplius ab ejus in- „telligentia, & à sensu Scripturæ de „ipso nos erudientis absistunt. Hoc „autem*

* Epist. VIII. ad Heloissam. p. mihi 191.

** Vit. Patr. part. 2. lib. de discret.

„autem duabus maximè de causis in monasteriis accidisse credimus, vel per laicorum, scilicet converforum, seu etiam ipsorum Præpositorum invidiam: vel propter vaniloquium otiositatis, cui hodie plurimum claustra monastica vacare videmus. Hæc & plura Petrus Abælardus, quæ tamen non ita universim accipi volo, ac si ejusdem ævo studia sacrarum Literarum in monasteriis penitus in defuetudinem ita abivissent, ut nulli existerint, qui earum in exercitatione bonas horas collocarent. Jam enim supra bene multos, eosque præstantes in medium addaxi. Sed hoc Abælardo dandum est, quod post decursum medium seculum duodecimum divinæ paginæ studia in monasteriis nimium quantum remitti, atque adeo languere cœperint.

Abælardus exhortatur Moniales ad studiū sacrarum Literarum.

Utī verò Abælardus hanc ignaviam in monachis meritò reprehendit, nullòque ferendam modo esse duxit, ita Moniales Paracletenses, quibus Heloissam, foeminam doctissimam, suam in seculo quondam uxorem, præferebat, imitari voluit & amore & studio sanctarum Literarum beatas illas sancti Hieronymi discipulas Paulam & Eustochium, quarum præcipuè rogatu tot voluminibus Ecclesiam prædictus Doctor illustravit. Quam epistolam Abælardus hac de re ad easdem dedit, lectu perquam digna est. Utitur verò potissimum Abælardus autoritate Divi Hieronymi, qui in eruditione Virginum plurimum occupatus, non solum ad hanc virginum exhortationem argumentum à similitudine à virginibus sumptum inducit, sed ad comparationem minoris, viduas & conjugatas in exemplum assumit: quod magis sponsas Christi ad hoc studium incitet per matronas sæculi, & ex virtute laicarum torporem excutiat vel confundat monialium. In quo etiam, „prosequitur Abælardus, quod minùs excusabiles sitis, non est vobis necessarium longi fatigationem itineris arripere, nec de magnis expensis providere. Magisterium habetis in Matre, quod ad omnia vobis sufficere, tam ad exemplum scilicet virtutum, quàm ad doctrinam literarum potest.

Abælardo Problemata

Et quia Heloissæ mentio facta est, ejus ingenii acumen, magnùmque in Sacra Scripturæ Patrùmque lectione

profectum fatis indicant Problemata ex S. Scriptura proponuntur solvenda. illa, sive dubia, quæ Abælardo in scriptis proposuit discutienda; quæ qui attentè legerit, inquit sapienter Franciscus Amboësius, * agnoscat esse verum, quod ab Aristotele est vulgatum, non minùs esse difficile, quæstionem benè ponere quàm benè solvere. Solvit verò Abælardus perbenè problemata sibi proposita; qui quàm in Sacra Scripturæ studio Patrùmque evolutione subactus fuerit, indicio sunt clarissimo ejus in Genesim & Epistolas Pauli commentaria. Sed cum ille rogatu auditorum suorum, auribus prurientium, novam de rebus divinis differendi methodum auspicatus philosophiam ac rationem humanam Theologiæ miscuisset, in variorum errorum fyrtes præceps abiit, è quibus cum denique eluctatus fuisset, in monasterio Cluniacensi à Petro Venerabili in viam reductus ad Veteres Fontes, sacras Literas, unde sanæ eruditionis dogmata certius hauriuntur, feliciter se recepit. *Lectio*, inquit laudatus Petrus, Abbas Cluniacensis, ** Vir summæ & authoritatis & gravitatis, *Lectio ei erat continua, oratio ad Deum frequens, scripturæ studium. lentium juge, nisi aut fratrum familiaris collocutio, aut ad ipsos de Divinis publicis sermonibus loqui urgeret. Sacramenta cœlestia, immortalis agni sacrificium Deo offerendo, prout poterat, frequentabat. Imò postquam literis & labore meo Apostolica gratia redditus est, penè continuabat. Et quid multa? mens ejus, lingua ejus, opus ejus semper divina, semper philosophica, semper eruditiora meditabatur, docebat, fatebatur. Tali nobiscum vir simplex, rectus, timens Deum, & recedens à malo, conversatione, ultimos dies vitæ consecravit Deo. Quia corporis incommoditatibus gravabatur, Cabilonum à me missus est. Ibi libris semper incumberebat, & sicut de Gregorio legitur, momentum ullum non sinebat præterire, quin semper aut oraret, aut legeret, aut scriberet, aut diceret. In his sacrarum Operum exercitiis eum adventus illius Evangelii Visitatoris reperit. Attulit ille secum lampadem plenam oleo, h. e. conscientiam refertam sanctæ vitæ testimonio. Tunc verò quàm sanctè, quàm devotè Catholicè primò fidei, dehinc peccatorum confessionem fecerit, quanto inbiantis cordis affectu vaticum peregrinationis, ac vitæ æternæ pignus, corpus scilicet Redemptoris Domini acceperit, quàm fideliter corpus suum*

* Apolog. pro Pet. Abælardo.
** in epist. ad Heloissam.

suam & animam heic & in æternum ipsi commendaverit, testes sunt religiosi Fratres, & totus illius monasterii, in quo corpus S. Marcelli Martyris jacet, Conventus. Hoc Magister sine dies suos consummavit: qui singulari scientiæ magisterio toti pene orbi terrarum notus, & ubique famosus erat, in illius discipulatu, qui dixit: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde; mitis & humilis perseverans ad ipsum, ut dignum est credere, sic transiit.

SECULUM XIII. Studia sacrarum literarum in monasteriis in deterius labuntur.

Richardus de Pratellis, & Hermannus Corbeiensis.

Seculo XIII. sacrarum Literarum studia ita in monasteriis passim in deterius lapsa fuerunt, ut mirum sit, quàm brevi tempore ingens consecuta sit mutatio. Cum enim seculo adhuc superiore magna esset illustrium Benedictinorum copia, ut paulò antè vidimus, quotusquisque verò fuit, qui exponendis sacris Literis nomen suum seculo XIII. immortalitati consecrârît? Executio Scriptorum catalogos, nulli occurrunt, nisi fortè Richardus Abbas de Pratellis in Normannia, & Hermannus Abbas Corbeia Novæ in Saxonia nominati se velint. Ille in librum Numerorum aliòsque nonnullos commentarios edidit, hic meditationes in Psalmos lucubravît, quas subinde Conventui suo obtulit. Crediderim, eà etiam causâ id esse factum, quod qui Monachi in Universitatibus & Academiis Theologiæ Scholasticæ, quæ hoc seculo planè regnabat, operam navârunt, novum rerum divinarum studium in monasteria invexerint, suâque theologizandi scholastica methodo cœteros ab antiqua & simplici Theologia, in qua verum non jam disputando inquiritur, sed quæsitum, & quasi positum, constitutumque discitur, velut nimis humili in conspectu quæstionum, ut phrasi utar Petri Abælardi, averterint. Multos, ut Eminentissimi juxtâ ac sapientissimi * Cardinalis Stanislai Hosii verba hic usurpem, multos cernere licuit, qui hoc & sequenti seculo præter Thomam aut Scotum vix alium quemquam auctorem legerent, quòdque magis dolendum est, ne sacra quidem Biblia, quæ diligentius evolverent, digna judicarent. Cujus rei indignitatem cum Henricus de Fauteis Abbas Cluniacensis optimè pervideret, in Statutis, quæ pro studiis in amplissima Congregatione sua excolendis hoc seculo condidit, necessitatem, digni-

Henricus de Fauteis.

tatem atque utilitatem studii sacræ Scripturæ mirificè commendavit. Ad hæc Monachis studiosis disertim edixit, se ipsis quidem Logicalium & librorum naturalium philosophiæque auditionem concedere, sed non nisi in favorem sacræ Scripturæ, ut videlicet efficacius & facilius capiant & intelligant librum Sententiarum, in quo profunda mysteria totius sacræ paginæ continentur. Similiter de audientibus Theologiam statuimus, inquebat, quòd libros Bibliæ audiant ordinatè. Henrici de Fauteis in Abbatia successor Bartholomæus, ut Monachis Cluniacensibus in studio sacræ Scripturæ & sanctorum Patrum exemplo præiret, ex dictis SS. Augustini, Ambrosii, Hieronymi & aliorum Speculum Claustralium composuit. Paulò feriùs, nempe sub annum 1246. Guillelmus S. Martini Tornacensis scripsit Collectaneum præclari ordinis libris X. ex scriptis Divi Bernardi Clavallensis Abbatis contextum, quod Bernardinum, seu Flores ex Operis B. Bernardi inscripsit. Wernerus S. Blawernus in Nigra Sylva Abbas, & eximius Theologus, collegit deflorationem ex SS. Patribus, quæ Sermones postillares per annum continent, Basileæ anno 1494. typis excusam, cujus exemplaria hodie rarissima sunt. Sitim igitur sanctorum Patrum scripta pervolutandi hoc ævo in nostris penitus extinctam nolim dicere: fuerunt enim, qui velut argumentosæ apes eorum volumina, ceu florida prata pervolutârunt, ut scientiam dogmatum fidei, & sacrarum elucidationem literarum delibarent, quæ omnia sub Theologiæ Positivæ nomine solent comprehendi.

Singulare verò præconium est, quod Adamus Estonus ** ex Monacho Nordovicensi in Anglia S. R. E. Cardinalis promeritus est. Ætatem is egit Seculo XIV. ac primus fortassis post Hieronymi tempora fuit, qui totius Canonis Hebraici libros de Hebræa in Latinam linguam convertit. Ad hæc Alphabetum Judæorum Hebraicè, Postillam Hebraicam, Psalterium Hebraicum, & alia id genus conscripsisse dicitur; quæ omnia verò Estonum Theologiæ Positivæ perstudiosum fuisse indicio sunt. Petrus Berchorius in monasterio Cluniacensi literas primùm humaniores magna cum laude docuit, tunc ex his elegantioribus scholis egressus animum solidioribus divinæ

Bartholomæus Clun.

Wernerus S. Blawernus.

SECULUM XIV. Adamus Estonus.

Petrus Berchorius Clun.

* Epist. 95. ad Anton. Cardinal. Amulium.

** Clem. Reyner. in Apostolatu Benedictino in Anglia. pag. 223.

paginae studiis adposuit; qui quantum Scripturam sacram menti assiduam atque infixam habuerit, suis doctissimis Operibus, de quibus praclare differit Antonius Possevinus, ostendit. In Styria, quae est Germaniae Provincia, Engelbertus, Abbas Admontensis, dimissis ferè curis secularibus totus in studio Scripturario, & sancta contemplatione occupatus, suos ad idem provocavit. Secessit crebrius ex Admontio in Eremum Jonspachensem, ubi diutius in specu (quae hodie Ven. Engelberti dicitur) delitescens, divinas lucubrationes meditatus est: illic etiam ecclesiolam S. Aegidio erexit. Ex ejus doctissimis in sacram Scripturam Manuscriptis hodie monstrantur aliqua, quaedam typis vulgata in Bibliotheca Patrum leguntur: ut non immerito à quodam Regio Concionatore Hispano, *Vir sanctus, spiritu prophetico plenus* nuncupetur. Obiit in opinione sanctitatis post XXXIV. Abbatiae annos in decrepita senectute.

& Engelbertus Abbas à S. Scripturae studio celebrantur.

Quod tamen apud nostros hoc seculo magis languere coepit.

Utut verò doctissimi hi Triumviri, Adamus Estonus, Petrus Berchorius, Engelbertus Abbas sacrae Scripturae studium non unquam intermiserint, illud tamen in Familia nostra cum hoc tum sequenti aëvo potius restinctum apud plerosque, quam inflammatum videtur. Si qui enim fuerunt, qui seculo XIV. & XV. animum ad Theologiam Positivam, eaque studia, quibus illa continetur, animum ad jungerent, ii certè fuerunt

Pauci, quos æquus amavit Juppiter.

Praeter enim Joannem de Tinnouth, Castertonum Norwicensem, Rogerium Compot, Joannem Everisden, Albertum Sigebergensem, Joannem Nivicelensem, & Joannem de Oppenbeim, vix alius quispiam apud idoneos Scriptores occurrit. Unde Trithemius in Chronico Hirsaugiensi ad annum MCCCLIV. multum deplorat, quòd sacrarum Literarum studia à Monachis in Germania non intermissa tantum, sed penitus his temporibus abjecta fuerint. „Apud omnes, inquit, Ordinibus nostri monachos per totam pene Germaniam his temporibus regularis disciplinae observantia penitus defecerat: studium literarum Monachorum rarissimum curabat: venationibus, otio, & comestationibus erant dediti, & nihil minus, quam inter-

Trithemii eam ob rem justa querimonia.

nae conversationis exercitium aut lectionem curabant scripturarum. O tempora! ô mores claustralium! quàm longè distamus, imò jacemus, à fervore spiritus & disciplinae religiosae conversationis Patrum antiquorum. Et tu Hirsaugia Mater! quondam insignis plurium Ordinum monasteriorum, quae studio divinarum Scripturarum simul & integritate morum olim, ut paradus Dei fulgebas, his, in quibus calamum nunc exercemus temporibus, quantum defeceris, ingemiscimus; quandoque à tempore Eberhardi Abbatis usque ad Fridericum ejus nominis alterum, nullus fuit in te Monachus, qui memoratu digna in te gesta literis commendaret, vel ad notitiam posterorum transmitteret.

Coepit verò Trithemius ab in-
eunte aetate sacrarum Literarum studio
flagrare: earum intelligentiam ut à
Deo consequeretur, ad unius anni spatium
jejunis & orationibus continuis ab eo cum
maxima intentione illam postulavit.
Et cum ad eam comparandam humaniores literas, ac linguarum cognitionem necessaria praesidia esse intellexisset, ad eas sub doctissimis praceptoribus omni contentione incubuit. Exacto vitae Benedictinae tyrocinio, votisque sacris nuncupatis nihil potius habuit, quam solitudinem cellae, ac studium Scripturarum. *Ex eo autem tempore, inquit ipse in vita sua, quòd primum ad Ordinem veni, nihil unquam mihi dulcius fuit, nihil jucundius, nihilque suavius, quam studiis intendere Scripturarum, quibus & tempus non inutiliter expendere, & mentem in cognitionem summi boni, & eorum, quae scire juvat, sine intermissione pro viribus exercere. Unde omnes horas, quas mihi de somno, de quiete, de solatio Fratrum subfurari potui, lectionibus & studiis Scripturarum cum maximo fervore deputavi, ita ut illum me diem perdidisse turpiter crederem, in quo non aliquid utile legendo ex libris sanctis didicissem . . . . . Hinc tandem usu & consuetudine factum est, ut omnibus deliciis mundi hujus, atque solatiis hominum cavere facile didicissem, solo Scripturarum studio, & quae nascuntur ex illo, meditationibus non minus sanctis quam utilibus contentus.* Vix octo
mensibus professus erat, cum in Abbatem electus est: hoc in munere cognitionem Scripturarum magis necessitiam

SECULUM XV. Trithemius S. Scripturae studio

Abbas factus studium intendit.

fariam esse intellexit ex sacra Regula, quae Abbatem vult esse doctum lege divina, ut sciat proferre nova & vetera. Non quicquam igitur de prioris studii ardore remisit, quin potius auxit & continuavit tantò ferventiùs, quantum jam liberiùs potuit, nemine ipsi studendi sedulitatem invidente; siquidem & major necessitas ipsum jam ad studium Scripturarum perurgere videbatur, tum ratione dignitatis assumptae, in qua necesse erat non solum discere, sed docere, tum verò ne propria eum ignorantia confunderet coram fratribus suis, quorum aliqui senes, alii reverà docti, nonnulli etiam scioli videbantur. Ne igitur in horum conspectu contra normam curae pastoralis turpiter obtutescere cogeretur, aut ignarus cum verecundia loqui, omne tempus, quod ipsi à sollicitudine & curà rei familiaris supererat, studio ac lectioni Scripturarum impendit, multasque noctes ingenti fervore studendo peregit infomnis, interdum etiam legendi studium necessario cibo & obsonio praeferebat corporali. Et quia divinae paginae fidissimi Interpretes sunt SS. Patres, eorum scripta assidua lectione evoluit, è quibus selectas excerptis sententias, quòd semper in promptu haberet de qualibet virtute aut vitio, quod fratribus suis verbum exhortationis proponeret.

Eapropter à Monachis suis ineptissime accusatur.

Quemadmodum verò Trithemius, ut ignorantiae pestem fugeret, in sacrae Scripturae studia totus incubuit, ita monachis suis, ut idem agerent, saepe saepius verbis gravissimis suasit, sed minimè persuasit. Tantum enim abfuit, ut Abbatis sui consilio & exemplo parere voluerint, ut etiam illum apud monasterii Visitatores eapropter accusarint. Id quod illis Trithemius in haec verba * exprobravit. „Et sunt inter vos quidam, qui scientiam salutare nesciunt, sunt etiam, qui discere negligunt, quid si addam, esse & alios, qui scientiam divinarum Scripturarum penitus contemnant? Certè non mentior, vos scitis, quia verum est, quod dico. Nam studiis meis nonnulli vestrum usque ad invidiam graviter adversati sunt: aratorem se malle habere Praelatum, quàm oratorem cavillantes. Nonne & Visitatores in suam trahere sententiam tentaverunt, cupientes, me illorum hortatù in ab-

negationem traducere Scripturarum? ut ricolam facerent, & porcorum curatorem potius, quàm animarum. Sed frustra conantur divinum impedire oraculum, quò impellente omnes mundi honores atque divitias, quamdiu vixero, studio postponere decrevi Scripturarum. Abbas sum vester, quamdiu voluerit ille, qui me vocavit; si alterum è duobus oporteat, Abbatiam malo dimittere, quàm sancto Scripturarum studio renuntiare. Scio enim verè, nihil in hac vita homini claustrali salubrius posse contingere, quàm si divinas coeperit scripturas veraciter amare. Quisquis vestrum hanc meam institutionem sequi voluerit, me ducem itineris pariter & comitem habebit. Qui autem sequi discentem contempserit, docentem audire nihilominus compelletur vel invitus. Haec dixerim in eos, qui terrena sapientes, & caduca, timorem à se Domini abjiciunt, qui omnia pene ignorantes, discere contemnunt. Ego novi pecoris mei vultum, & singulorum inclinationes cordium vestrorum me credo non penitus ignorare. Idcirco non cessabo vos cohortari ad sancta studia Scripturarum, sciens, quòd amator sacrae lectionis non potest carnalium amator esse vitiorum. Quantum enim monachus in perdiscendis Scripturis fuerit studiosior, tantò minus carnalium voluptatum ardoribus inflammat. Quamvis enim juxta sententiam Divi Hieronymi monachus non docentis, sed plangentis potius videatur habere officium; quia tamen Christi profitetur militiam: congruit, imò necessarium est, ut Dei omnipotentis, in cujus verba juravit, & arma, beneplacitam noverit voluntatem. Verum sicut miles voluntatem domini sui procul absentis scire non potest, nisi per nuntios & epistolas, ita monachus aeterni Regis praescepta non intelliget, nisi per sacras lectiones atque sermones, & Evangelicas Scripturas. . . . . Rogo vos igitur fratres charissimi, ut in regulam D. Patris nostri Benedicti velitis intendere, quae vos monet in plerisque locis frequenter lectionibus divinarum Scripturarum intendere. . . . . O si claustrales nostri nunc Scripturarum studiis veraciter, ** ut olim, insisterent, quàm utiles

Studium hoc sacrarum Abbatiae praefert.

* Serm. vel Exhort. Monach. Homil. IV. p. 425.
** De laud. Script. man. cap. 2. p. mihi 744.

Veteres monachi S. Scripturæ studio addicti. „ utiles & sibi ac Ecclesiæ Catholicæ „ existerent. . . . Nam qui se in san- „ ctis Scripturis * amplius exercitâ- „ sent vacantibus horis, studio, & ex- „ positionibus earundem intendebant; „ libros conficientes & varios tracta- „ tus, quibus studia fratrum suorum „ ad Deum quotidie provocabant. „ Cœteri autem fratres, juxtâ quod „ regula vetat, otio non vacabant: „ sed post orationes operi manuum „ devotè insitebant. Libros scribe- „ bant, qui ad hoc erant idonei, & „ à doctoribus edita ex schedis ad „ mundum redigebant. Alii scriptos „ codices artificiosè conglutinabant, „ corrigebant alii, rubro minio cœte- „ ri exornabant. Nullius manus huic „ sancto deerat officio, gaudebant se „ omnes participes haberi studiorum, „ quæ in expositionibus Scripturarum „ gerebantur. . . . O si nunc in ** Or- „ dine sancti Benedicti fereret tantus „ amor Scripturarum, quàm felices „ nos essemus ejus possessores! Nil mo- „ nachis olim jucundius erat, quàm in „ sacratissimis Scripturis commorari, „ illas legere, & exponere, & novos „ semper ad laudem Dei libros comp- „ pilare. Mittebant, quæ perscri- „ psissent Opuscula Imperatoribus, „ Regibus, Principibus, & Ecclesia- „ rum Prælatibus: quorum autori- „ tate comprobata ad posterorum „ ædificationem securè in lucem pro- „ dierunt. Hoc testantur, quos scri- „ pserunt, librorum exordia: testan- „ tur præfationum capita, diversis au- „ thoritatibus destinata. Sed ubi nunc „ est veterum studium & disciplina „ monachorum? ubi sanctus amor per- „ discendi Scripturas? Periit studi- „ um, periit disciplina monachorum, „ Jam magnus & utilis dicitur, non „ qui scientiâ Scripturarum clarus ef- „ fulserit, sed qui divitiis colligendis „ inhians temporalibus fordescit. Ve- „ rùm non est hujus temporis laudibus „ Ordinis vituperia inferere persona- „ rum: ad finem propositi stylium con- „ vertamus. Jam nunc igitur, char- „ rissimi fratres, sancta studia veterum „ pro possibilitate nostra imitemur: „ amemus scientiam Scripturarum, ut „ vitia carnis intereant. Nemo à san- „ cto studio se excuset, nemo præce- „ ptorem in culpam vocet: quoniam „ amor omnia vincit, charitas omnia „ potest, omnia quoque suffert humi- „ litas. Si autem præceptor desit, san-

ctos Patres in suis opusculis legito, „ tibi opportunè de omnibus præci- „ pientes. Semper enim, si quæras, „ doctores bonos, qui doceant, inve- „ nies. Proverbio namque dicitur: „ Non petit amor verus discendi Athe- „ nas: domi sufficiens Minerva consi- „ stit. Semper enim quod discas, in- „ venies. Sed caveamus, fratres, ne „ magistri nobis fiamus erroris. Soli- „ tudinis studium nisi ardeat amore „ Christi, parit errorem. Nulla ars „ absque magistro discitur. Habent „ singularum artium instituta suos „ præceptores, qui principia artium „ tradant discipulis. Et hoc in „ Scripturis discendis nihilo minus ob- „ servandum est. Hæc Trithemius, „ quo nemo studii sacrarum Literarum „ cupiditate ardentius flagavit, nemo „ monachos ad illud pariter tractandum „ verbis & exemplis vehementius ad- „ hortatus est.

Cùm verò aliquando in Maximili- „ ani I. Imperatoris aula, cui charissi- „ mus, & acceptissimus erat, versaretur, „ is more suo multa Principe Catholico „ scitu digna interrogans, octo ei sol- „ vendas proposuit quæstiones, quas „ Trithemius in Libro *Oct. Quæstionum* „ ad Maximilianum Cæsarem his verbis „ recenset.

„ Prima Quæstio Serenissimæ Ma- „ jestatis tuæ ista fuit: Quare Opti- „ mus Deus credi à mortalibus voluit „ potius, quàm sciri & intelligi, eò „ videlicet modo cognitionis & intel- „ ligentiæ, quò à sanctis Angelis co- „ gnoscitur, & intelligitur?

„ Secunda invictæ Majestatis tuæ „ Quæstio ista fuit; Cùm pars orbis „ parva legibus hodie fidei sit subjecta „ Christianæ, utrùm plurimorum opi- „ nio illa sine injuria veritatis videat- „ ur admittenda, qui existimant, „ unumquemque in sua religione, „ quam credit esse veram atque salu- „ tarem, unius Dei cultorem extra fi- „ dem Christianam, & sine baptisma- „ te posse salvari: modò nihil constet „ de religione Christi?

„ Tertia Serenissimæ Majestatis tuæ „ Quæstio fuit: Si nemo extra fidem sal- „ vatur, unde miracula infidelibus: „ quemadmodum fieri stupenda etiam „ apud incredulos multorum oratione „ cognovimus?

„ Quarta verò Serenissimæ Majesta- „ tis tuæ Quæstio ista fuit: Quare omni- „ potens Deus Scripturam sanctam tam „ novi,

novi, quàm veteris Testamenti myste- „ ria fidei nostræ continentem, non de- „ derit apertam, manifestam, in om- „ nibusque uniformem, & palam ad „ omnia sufficientem: sed involutam „ potius, & in multis locis ænigmati- „ bus plenam? multa enim ad perfectio- „ nem fidei sunt necessaria, quæ in di- „ vinis Scripturis non reperiuntur ex- „ pressa.

Quinta. „ Quinta Serenissimæ Celsitudinis „ tuæ Quæstio fuit ista: Quare homines „ impii, mali, & reprobi circa fidem, ut „ sunt illæ mulieres, quas vulgò male- „ ficas nuncupamus, spiritibus queant „ imperare malignis: cùm viri boni & „ fidei Christianæ studiosissimi observa- „ tores neque bonis spiritibus imperare „ possint, nec semper malignis?

Sexta. „ Sexta invictissimæ Majestatis tuæ „ Quæstio fuit: Unde potestas hæc tan- „ ta maleficis, quâ patrare tam multa, „ varia, & miranda possunt etiam in una „ hora: qualia vel quanta nullus bono- „ rum facere posset in omni vita sua?

Septima. „ Septima quæstio Serenissimæ Maje- „ statis tuæ ista fuit: Quare omnipotens „ Deus, cùm sit justus & vindex malo- „ rum, tanta maleficia in perniciem hu- „ mani generis permittat: quibus non „ solum peccatores, sed etiam innocen- „ tes multi pereunt graviter cruciati?

Octava. „ Octava Serenitatis tuæ quæstio ista „ fuit: An ratione probari queat natu- „ rali, quemadmodum & sanctis Scri- „ pturis, Deum habere curam humana- „ rum rerum & actionum, eorumque „ omnium & singulorum, quæ gerun- „ tur in mundo, certam & infallibilem „ providentiam?

Solvun- „ tur à Tri- „ themio „ Has quæstiones Trithemius, qui „ Theologiam suam ex sacris paginis, & „ sanctis Patribus hauserat, scitè adeò „ solvit, ut fors nec doctissimus quisque „ Theologus Scholasticus melius eas „ enodare potuisset. Et quidem quod ad „ quartam quæstionem de obscuritate „ Sacræ Scripturæ attinet, memini me „ legere in vita Ill. Comitis Francisci An- „ tonii à Sporck, quòd is eandem quæ- „ stionem quàm multis nostrâ ætate „ Theologis proposuerit, neque eam tam- „ en tulerit responsionem, in qua sibi „ acquiescendum putaret. Nullus tam- „ en dubito, quin si D. Comes Trit- „ hemii legisset responsionem, in ejus „ concessurus fuisset sententiam.

Quæstio- „ nes de ob- „ scuritate „ S. Script. „ Sic verò Abbas Trithemius Quæ- „ stionem de Sacræ Scripturæ obscurita- „ te sibi ab Imperatore propositam re- „ solvit: „ Ad hanc Majestatis tuæ sa- „ cratissimæ quæstionem videtur respon- „ P, Ziegelbauer Hist, P. II.

„ dendum: Omnis Scriptura divinitus „ inspirata perfectum Divinitatis est opus „ ante tempus omne præordinatum, in „ tempore scriptum, non secus quàm „ Deus voluit, qui ut scriberetur, homi- „ nibus inspiravit. Dei autem omnia „ perfecta sunt opera, ideòque cùm „ Scriptura, de qua loquimur, Dei sit „ opus, necessarium est eam in omnibus „ confiteri perfectam. Summus etenim „ arbiter Deus, cujus omnia perfecta „ sunt opera, sicut voluit, & quem vo- „ luit, Scripturis suis ordinem contulit: „ & excipientibus illas quemadmodum „ scriberent, procul dubio infudit. Sa- „ cræ namque Scripturæ tantam omni- „ potens Deus auctoritatem & majesta- „ tem contulit, ut in ejus comparatio- „ ne omnia hujus mundi vocabula de- „ ficiant: cùm divina humanis propriè „ nequeant comprehendi sermonibus. „ Divina igitur Scriptura, quæ superficie „ verborum nescientibus apparet confu- „ sa, scientibus eam videtur manifesta: „ quoniam nisi legatur illo spiritu, quo „ infusa hominibus creditur, ad ejus „ intellectum minime pervenitur. Aliter „ eam legit doctus, qui carnis umbra- „ culo ac vanis desideriis æstuat: & ali- „ ter intelligens, quem exutum volupta- „ tibus amor Dei veraciter inflammat. „ Unde mirum non est, si homines car- „ naliter sapientes divinas Scripturas non „ intelligant, qui carnis voluptatibus „ obcœcati Dei spiritus dulcedinem „ nunquam perceperunt. Quemadmo- „ dum si puero prima literarum elemen- „ ta discenti volumen exhibeas quod- „ cunque scriptum, cujus character suo „ sit libello dissimilis, cùm legere nequi- „ verit, scripturam illico malam & non „ rectè formatam exclamabit. Pari mo- „ do ad lectionem divinarum Scriptura- „ rum accedentes homines carnaliter „ duntaxat sapientes, qui ea, quæ divini „ Spiritus sunt, non capiunt, vitiis & „ temeritate gravati cùm suam ignoran- „ tiam & indignitatem culpæ debuif- „ sent, Scripturas, quas non intelligunt, „ sanctas reprehendunt. Non enim pas- „ sim omnibus divinas licet interpretari „ Scripturas, ne bestia contingens mon- „ tem lapidibus obruatur. Surgunt „ nunc ordine præpostero plures, qui „ omne vitæ suæ tempus in literis hu- „ manitatis consumpserunt, & seniores „ facti divinas Scripturas, quas nunquam „ didicerunt, perperam interpretantes „ non enucleant, sed confundunt, & in „ proprio sensu discutunt. Unde qui- „ cunque Sacras Scripturas non eo spiri- „ tu intelligunt, quò scribentibus sunt „ „ infu-

* Lib. de Vir. Ill. O. S. B. c. 6. p. 21.

** ibidem pag. 22.

„infusæ velamen ignorantiae & temeritatis super cordibus suis habent more Judæorum expansum, & inde sæpius venenum perniciosi erroris hauriunt, unde in spiritu accedentes Dei humiles salutis poculum acceperunt. Non enim habetur doctrina cœlestis in verbis Scripturarum, sed in sensu: non in superficie sermonum, sed in intellectu: non in foliis ornatae orationis, sed in occulto mysticæ inspirationis. Hinc divus Papa Gregorius: Sacra, inquit, Scriptura omnes hujus mundi scientias more locutionis suæ longè transcendit, quoniam in uno eodémque sermone dum narrat textum, occultum prodit mysterium, & quemadmodum simplices superficie refovet: ita sapientes mysterio exercet. Habet enim in publico, unde parvulos nutrit, & servat in occulto, unde mentes sublimium in admirationem dulcedinis suspendat, quasi fluvius quidam mirabilis, in quo & agnus simplex, & parvulus ambulet, & elephas magnus natet. Et S. Augustinus super Genesim dicit: Sic divina loquitur Scriptura, ut altitudine sua superbos irrideat, attentos profunditate sua terreat, magnos virtute pascat, & sua parvulos affabilitate nutriat. Major enim est Sacrae Scripturae autoritas, quam sit omnis ingenii humani perspicacitas. Propterea quatenus ad earum verum intellectum perveniatur, in primis purgandus est ab omni affectione carnali animus, implorandum sedulò cum humilitate divinæ bonitatis auxilium, ut suo illuminet spiritu discantis intellectum. Autoritati namque divinarum Scripturarum omnium colla subdenda sunt potestatum. Et sicut divus inquit Hieronymus: Nunquam sic adulandum est homini, ut sanctarum Scripturarum negligatur veritas: quæ tota in utroque Testamento & in narratione gestorum est vera, in monitionibus recta, in promissionibus certa, & in comminationibus terribiliter metuenda. Quocirca non omnibus datum est posse divinarum Scripturarum penetrare mysteria, sed illis duntaxat utcunque permittitur, quibus & amor continuat studium, & Dei spiritus purgatis mentibus verum confert intellectum. Quisquis autem caligine vitiorum est sordidus, quisquis mente tumida incedit superbus, quisquis de veritate Scripturarum Dei, vel in parte, vel in toto dubitat, nunquam ad intelligentiam earum se posse pertingere confidat. Dicit enim ipse autoritas Scripturae:

„Quoniam nisi credideritis, non intelligetis. Nostri est tarditas ingenii, nostri quoque impuritas desiderii, quoties divinas Scripturas non rectè intelligimus: quando videlicet velamen perniciosæ occupationis super cordibus nostris manet expansum, quod non finit nos ad verum pervenire intellectum. Hinc fit, quod sensum, quem Spiritus sanctus divinis Scripturis infudit, non intelligimus: sed nuda scribentium verba capientes in alium sensum retorquemus. Enimverò si mentes nostræ à vitiis essent purgatæ carnalibus, si per continuum sobrietatis studium ingenium exercitaretur in Scripturis, si ea sanctis Scripturis adhiberetur credulitas & reverentia, quam dignitas requirit: luce clarius intelligeret omnis studiosus, nihil sacris lectionibus inesse confusum, nihil dissonum, nihil inconveniens, nihil absurdum, aut sine justissima ratione insertum. Omnia siquidem divinæ loca Scripturae sunt plena mysteriis, & quoties aliquid in eis videtur obscurè positum, divina est providentia factum, quatenus & studiosa mens necessarium habeat pietatis exercitium, & fides simplicium debitæ reverentiæ non amitteret locum. Non igitur à casu, sed providentia sempiterna Scripturas sanctas in multis locis voluit esse obscuras, quatenus tot abundaretysteriis, quot sensibus inspirante Dei spiritu catholicè à Doctoribus explanatur. Nam, ut facer inquit Augustinus, divinæ Scripturae obscuritas utilis est, & multum proficua, propterea quod plures sententias veritatis parit, & in lucem producit hominibus, quia cum alius hunc, alius verò alium sensum catholicè eam exponendo eruit, quàm sit alta & profunda, innotescit. Unde non existimet homo seculari literatura tumidus, quòd sacram Scripturam intelligat, nisi prius velamen superbiæ, & omnis inordinatæ concupiscentiæ deponat. Secularis enim literatura magis valet ad exercitandum ingenium, quàm ad illuminandum ad veram sapientiam intellectum. Est ergo sine dubio Scriptura divina purgatis mentibus, per continuum exercitium divini timoris, & frequens studium lectionis, & manifesta & lucida, quæ sordidis, & seculari sapientia inflatis, confusa videtur & obscura. Unde Scripturas sanctas ille benè & rectè intelligit, qui affectione purgata, in earum studio frequens sic eas exponit, sicut ille qui scripsit. Nam si alio spiritu legantur, quàm

„quàm illo, qui eas ut scriberentur, inspirasse creditur, necesse est, quòd mens à vero intellectu penitus arceatur. Cùm verò dissonantiam in eis aliquam offendimus, non sensuum, sed verborum esse duntaxat intelligamus: quæ non à casu, sed providentia Dei ordinante nascitur: ut mens in scripturis (ne torpescat omnino) exercitata diutius roboretur. Dei namque consilium falli non potest, sed divinæ scripturae consilio voluntatis ejus sunt scriptæ, sequitur necessariò, quòd sint veræ, & nullatenus falsæ. Homines fuerunt, à quibus divinæ nobis scripturae traditæ sunt, verba certè humana consuetudine usitata scripserunt: quibus hoc significarent posteritati, quòd summa illa divinitatis excellentia notum voluit esse mortalibus. Vos igitur nunc, qui seculari sapientiæ dediti scripturas impugnatis divinas, dicite: Novi ac veteris testamenti, quam ut veram, authenticam, & sanctam Christianorum suscepit, & veneratur scripturam Ecclesia, unde susceptam creditis? Omnis enim qui scripturam impugnat, quam ex Deo inspiratam credit, divinæ ordinationi manifestissimè resistit. Si autem ex hominibus est, quare vos promissam in ea salutem speratis æternam, quam homo dare non potest? Nisi forsitan pergatis dicere insani, conficta omnia, & nihil restare post fata quàm cinerem, mentemque simul cum corpore subire interitum: quæ professio non minùs vos insanos demonstraret, quàm fatuos. Nam si in Dominum nostrum Jesum Christum unigenitum filium Dei veraciter creditis, inspiratas à Spiritu sancto divinas scripturas necessariò dicitis. Quod si facti cum apostatis in reprobum sensum confictas ab hominibus dixeritis, quàm longè sitis à vera sapientia in tenebris errantes, impiè demonstratis. Imperitos & temerarios judices vos esse palam ostenditis, qui Scripturam, quam non intelligitis, condemnatis. Verùm quia familiaris est vobis sapientiam contemnere quàm discere, non est hujus operis contra temeritatem imperitorum diutius mentem fatigare. Hoc unum vos scire volo, quoniam nemo intelligit, nisi qui accipit: sed quia vos ne accipiat, sordes affectionum interponitis, propterea intellectum veræ sapientiæ non habetis. Omnipotens etenim Deus illis per gratiam illuminator adesse dignatur, qui carnalibus exuti

P. Ziegelbauer Hist. P. II.

„desideriis, interni amoris flagrant incendio, qui præter Deum nihil cupiunt in hoc mundo. Illis Dei spiritus præsentia sua fert opem, quos in amore veritatis radicos invenerit, & purgatos ab omni adventitio in cognoscendam omnium introducit. Verè namque diligentibus Deum, omnia sunt aperta, nuda, omnia manifesta: quoniam quisquis per amorem in fide Jesu Christi omnia creantem & gubernantem conspicit, univèrsa quæ sunt ei ad salutem necessaria cognoscit. At verò contrà ab ignavis, improbis, epulonibus, invidis, avaris, incubonibus, sordidis, luxuriosis, homicidis, impiis, superbis, & à pietate alienis procul admodum habitat illustratio Dei, permittens eos demonis ultoris arbitrio, qui sævi ignis acumen incutiens, sensus affligit & mentem, magisque ad patranda scelera impios armat & impellit, ut turpioris culpæ rei, acriori quoque supplicio fiant obnoxii. Unde vitiis & desideriiis implicati mundanis, non solum scripturas divinas intellectu penetrare nequeunt: verùm etiam semetipsos negligentes non agnoscunt. Cùm ergo Scriptura sacra perfectum sit Dei opus, sic mentem confirmemus CÆSAR oportet, quatenus eam credamus veram, rectam, integram, solidam, divinitus inspiratam, & omnibus ad Christianæ fidei confirmationem intelligentibus abundantissimè sufficientem. Enimverò nisi scriptura divina vera, sancta, perfectaque in omnibus credatur & integra, fundamento suo fides privaretur Christiana. Cavendum est ergo maximè omni Christiano, ne plusquàm expedit divinas discutendo Scripturas, terminos egrediatur pietatis: quia non homo auctor est Scripturarum, sed Spiritus sanctus, cujus ordinationi resistere convincitur, quisquis integritati Scripturarum Dei reluctatur. Est autem scriptura (ordinante Deo) parabolis, ænigmatibus, similitudinibusque & comparisonibus utiliter in texta figurarum, quatenus legentes exercitentur ad intelligentiam, & interna dulcedine gustata, mens confirmetur ad pietatem. Itaque si purificatis mentibus sensum attendamus Scripturarum, non verba, intelligemus quàm rectè & propriè omnia sint ordinata. Non enim decebat sacras Scripturas, in quibus cognitio divinæ traditur majestatis, usque adeo plenas esse & manifestas, ut

G 2

„paf-

passim intelligerentur ab omnibus, quæ bonis intelligenda duntaxat proponitur & sanctis, non etiam malis sordidisque mentibus atque pollutis. Hinc **Exod. 24.** etenim scriptum est: *Bestia, quæ tetigerit montem, lapidibus obruatur.* Quid hic designatur per *Bestiam*, nisi homines imitatione brutorum sine Dei amore viventes in voluptatibus carnis: & quid per montem exprimitur, nisi divinarum altitudo Scripturarum? Accedens ad montem hunc sanctum, bestia lapidibus obruitur, quoniam homo mente impurus, aut circa fidem infirmus, qui altitudinem divinarum Scripturarum rimari sine tradente magistro nititur, variis & perniciosis erroribus quasi lapidum ictibus vulneratur. Nam sicut omnia munda sunt mundis, ita prophana videntur cuncta prophanis. Posuit ergo Deus latibulum suum altitudinem Scripturarum, quæ sic inaccessible & clausa est reprobis, ut tamen semper manifeste pateat Sanctis. Quare autem omnipotens Deus Scripturam sanctam ad omnia, quæ fidem respiciunt Christianam, non dederit sufficientem & manifestam? Breviter respondemus: Duo sunt, quæ ad confirmationem fidei Christianæ altissimus providit creditibus, *Ecclesiam* videlicet & *Scripturam*: ut quod in altera non satis manifeste exprimitur, latius ab altera declaretur. Unde si quid in Scripturis sanctis circa regulas fidei minus sufficienter invenimus expressum, mox recursum habemus ad Ecclesiam: & ubi Ecclesia informatione salutari opus habet ad pietatem, illico se confert ad *Scripturam*. Hinc fit, quod neque sine *Scriptura* haberet Ecclesia auctoritatem, neque sine Ecclesia fidem *Scriptura*, ut duorum fiat sententia una. **Augustinus** enim dicit: *Evangelio non crederem, nisi auctoritas Ecclesiæ me compelleret.* **Joannes** autem **Gerfonensis** dicit: *Ecclesiæ non crederem, nisi Evangelium me compelleret.* Confirmat autem *Scripturam* sanctam Ecclesia, & ipsa confirmatur pariformiter à *Scriptura*. Ecclesia abundat, quoties *scriptura* deficit: & si quando Ecclesia dubitat, ad *scripturæ* consilium recurrit. Unus enim est Dei Spiritus sanctus, qui in fide Jesu Christi fundavit Ecclesiam, ipse idem omnipotens, qui solus inspiravit *scripturam*. Et hic est funiculus triplex, qui non facile rumpitur, ubi *scriptura*, divina per Spiritum sanctum auctori-

tati Ecclesiæ copulatur, usque aded, ut Ecclesia *Scripturam*, & *Scriptura* rursus commendat Ecclesiam.

„ **Causam** itaque, ut mihi videtur, ad propositam quæstionem invictæ **Majestatis** Ô **CÆSAR**, sufficientem assignavimus, quoniam si omnia in *Scripturis* sanctis essent manifeste expressa, quæ pietatem fidei respiciunt, non videretur tantæ auctoritatis sancta mater Ecclesia, & evacuaretur magna ex parte meritum obedientiæ salutaris. Simul ad principalem quæstionem factis puto responsum, ubi quidam existimant *Scripturam* sacram in plerisque locis esse confusam & imperfectam, quam tamen si debitam mentis puritate legerent, invenirent utique perfectam & solidam. Auctoritas Ecclesiæ catholicæ magna est, quæ sola in his quæ fidem respiciunt, in dubiis habet interpretari *scripturas*, cui omnium subjienda sunt colla potestatum: à cujus diffinitione si quis ausu temerario discesserit, *Evangelium* Christi negavit. Una est fidelium **Congregatio** mater Christianorum sancta Ecclesia, extra cujus unitatem nemo salvabitur: quæ etsi in moribus quandoque videatur infirma, tamen fide semper constans nunquam erravit Christi pietate salva. „ **Hactenus** **Trithemius**.

Seculo XVI. cum **Martinus Lutherus** se arma sua, quibus Romanæ Ecclesiæ bellum intulit, ex sacre *Scripturæ* armamentario desumpsisse impotenter jactaret, quidni ex eodem **Sodales** nostri ad vim repellendam tela peterent? sed qui fuerunt, qui strenue id facerent, certè pro tanto numero non eam frequentiam, quæ opus erat, in Germania fuerunt. Jam enim superioribus duobus seculis, ut conquestus est **Trithemius**, sacre *Scripturæ* studium, & sanctorum Patrum lectionem, adeoque **Theologiam** Positivam in postremis habere curis cœperunt. Unde sæpius, cum arma contra hostem capienda fuissent, incitata illa extitit vox: *Usus non habeo: non possum sic incedere.* Hinc sectariorum illo ævo cum in nostri, tum aliorum **Ordinum** alumnos frequentes cavilli ac sarcasmi; **Imò** si quis sit, improperebant, qui **Bibliorum** lectioni intendit, inque usum transferre vel solum cogitet: hunc statim hæreticum, schismaticum, inobedientem, apostatam, ac **Lutheranum** proclamant, convitiisque mille prosciunt, verberibus ac carceribus ad impietatem & ignaviam, seu (ut ipsi vocant) obedi-

Martinus Lutherus Romanæ Ecclesiæ hostis.

Sectariorum cavilli in monachos.

cientiam urgent. Autores bonos excurrunt, monachos rudiores compellunt, ut loco sacrorum Bibliorum, Dormi securè, Parasitos, Paratos dicere volui, Discipulos, & alios obscuros Sermonistas, qui nihil præter nugas continent, legant. „ **Hæc** **Sectarii**, quorum diceria non per eam causam refero, quod fidem eis adhiberi velim, grassante tamen hoc heterodoxo seculo optandum fuit, ut **Monachi** in sacre *Scripturæ* ac sanctorum Patrum lectione magis forent versati.

Quæ causa fuit, ut **Concilium** **Coloniense** anni 1536. decreverit, ut in quolibet monasterio **Magister** constituatur, qui adolescentes monachos sacra instituat doctrina, utque illi, qui majore propensione ad sacrarum **Literarum** studia ferri videbuntur, à sordidioribus officiis eximantur. **Augustinum** verò **Concilium** anni 1548. sic jussit: *Intermissa sacrarum Literarum, atque etiam ea, per quæ ad sacras Literas pervenitur, studia, apud opulenta monasteria restaurentur. Ubi verò pauci sunt monachi &c.* Neque tamen nullos è nostris hoc seculo fuisse dixerim, qui sacrarum **Literarum** scientiam claruerunt. Ut enim de **Nicolao Hagero** monasterii **S. Crucis**, quod est intra muros civitatis **Werdæ** ad **Danubium**, viro eximie docto, præsertim in sacris *Scripturis*; **Joanne Virsternachero**, Abbate **Neresheimensi**, **Henrico Clausio**, doctissimo **Wiblingensium** in **Suevia** Abbate, catholicæ **Fidei** acerrimo vindice, qui assiduam ob sacre pagine lectionem uno oculo orbatus fuit, nihil dicam, in Italia **Marcus Cremonensis**, * clarissimis ortus natalibus, suscepto in **S. Justinæ** Familia **Benedictino** habitu cœpit in studia sacrarum **Literarum** toto incumbere nisu, subindeque in iis tantum profecit, ut omnes in sui raperet admirationem. Erat illius in elucidandis & enarrandis divinis *Scripturis* oratio adeo efficax, ut diffusam per urbem **Patavinam** illius famam passim ad ipsum, ut **Magistrum** & **Doctorem** nobiles ignobilesque confluerent. Ejus virtus & doctrina quantæ admirationi **Reginaldo Polo** fuerint, **Em. Card. Quirini** Diatribæ ad eundem **Purpurati** Patris **Epistolas** declarant; inter quas duæ leguntur, quæ incredibili amore ac humanitate à **Polo** ad **Marcum** ceu amantissimum patrem ac magistrum *scriptæ* fuerunt. Verum invida mors è vivis **Marcum** sus-

Earum scientia excellit Marcus Cremonensis.

tulit anno 1539. die 20. **Januarii**.

Non minorem, sed multo magis eximiam laudem ex divini Codicis intelligentia consecutus est **Isidorus Clarius**, primùm **Monachus** **Casinensis** **Congregationis**, tum **Fulginas** **Episcopus**, cujus **Biblia** non immeritis celebrantur laudibus, præter ea, quæ in **Prologo** & **Prolegomenis** jussu **Concilii Tridentini** præcidi jussa fuerunt. Atque hæc ferè ea ipsa sunt, quæ **Clarius** ex **Sebastiani Münsteri**, **Lutheri** affeclæ, scriptis minùs consideratè decerpfit. Unde invalescente sætâ **Lutheri** non improvidè **Ordinis** nostri per **Bibliorum** Germaniam Superiores suis lectione **Bibliorum** **Lutheranorum** interdixerunt: quod non error imprudentiæ, sed circumspectio atque cautela fuit; nam sermo eorum, teste **Apostolo**, ut cancer serpit, qui sanctos etiam ac devotos inficere potis est. Non igitur divini codicis lectione nostris unquam interdictum fuit, nisi illius, cui violentæ manus ab hæreticis illatæ fuerunt. Ex quibus ad **Guilielmi Radensis** convitia, paulò antè relata, patet responsio. **Isidori Clarii** meminit etiam **Petrus Soavis Polanus**, id est, **Fr. Paulus Sarpus**, **Servita**, in **Historiâ** suâ **Concilii Tridentini**, ** ubi cum eum valde versatum in studio sacrorum **Bibliorum** vocasset, ejus historicam narrationem plurimum eruditam refert, ut probaret **Editionem** vulgatam **Bibliorum** approbandam, & omnibus anteponendam, solamque retinendam, prius tamen ad textum Originalis **Græci** atque **Hebraici** correctam & emendatam omnibus aliis translationibus penitus interdictis, eliminatis, ac prorsus extinctis, quo fanè omnia absurda, & incommoda tollerentur ex novis interpretationibus indies prodeuntia. Cœterùm **Isidorus Clarius** magna suæ doctrinæ atque prudentiæ exultatione interfuit **Concilii** sacro **Concilio Tridentino**, inter cujus **Decreta** unum est, in quo nonnulla de **Monachorum** studiis statuuntur, videlicet in ipsorum cœnobiis, ubi commodè fieri poterit, lectionem sacre *Scripturæ* omnino esse habendam; & si in hoc **Abbatibus** negligentes fuerint, ab **Episcopis** locorum in hoc tanquam **Sedis Apostolicæ** Delegatis ad id opportunis remediis esse compellendos.

Isidori Synchronus fuit *** **Benedictus Bonsignorius**, plurium monasterio.

G 3

* Bern. Pez Dissert. Isag. in Tom. II. Thef. Anecd. vide etiam **Armell. Bibl. Casin. part. 2. p. 90.**

** Lib. 2. pag. 161. apud **Armell. in Bibl. Casin. part. 2. pag. 57.**

*** **Maracc. Bibl. Mar. part. 1. pag. 209.**

steriorum in Congregatione Casinenfi Abbas; Vir, ut eum Hippolytus Maraccius vocat, peracuti ingenii, & maxima sacrarum Literarum cognitione pollens, qui dulcedinem D. Bernardi & spiritum D. Chrysostomi sic imitatus est, divinasque Literas interpretatus, ut ejus explanationes à pluribus dignæ habitæ sint, quæ antiquissimis comparentur. Non minorem solidæ in exponendis Sacris Scripturis doctrinæ famam sibi conciliavit *Joannes Baptista Folengius* præcellenti sapientia, ac pari vitæ probitate conspicuus. Is religiosissimi ac toto terrarum orbe celeberrimi Padolironensis Cœnobii alumnus, cum ab ineunte ætate multa præstantis ingenii atque eruditionis monumenta edidit, tum præclara in Davidicos Psalmos Commentaria jam senectute confectus elucubravat, leporis, doctrinæ, ac pietatis plenissima. Ea Basileæ olim multis abhinc annis impressa fuere: sed odio, atque livore hæreticorum hominum adeo fœdata, adeo veneno conspersa fuerunt, ut nihil æquè mortiferum, nihil æquè perniciosum legi posse videretur. Cogitarunt siquidem viri iniquitatis hac ratione fieri posse, ut quàm plurimos à Catholicis perderent, quod intelligebant librum, tum propter styli elegantiam, tum propter doctrinæ præstantiam bonis ac doctis omnibus placiturum. Quæ res effecit, * ut orthodoxi omnes, qui in ejus lectionem incidissent, vel ipsum Folengii nomen mirificè averfarentur, ac tantum non à Catholicorum albo delendum censerent; sed aliqui à Monachis Congregationis Casinensis, qui primi supposititios errores deprehenderunt, fermentum illud hæreticorum esse, qui fellea pocula sub mellis dulcedine occultaverant, ope manuscripti exemplaris intellexerunt. Huc accedebat, quod hominis innocentissimi, ac planè religiosissimi *καθολικώτατον* animum nihil in omni vita æquè exhorruisse, atque hæresim, & impietatem constabat, quod ipsum ejus sermones, conversationis ratio, vitæ institutio, atque adeo eximia quædam in divinum cultum propensio facile declarabant; quippe qui nec multum sibi placeret, nec (quæ viri moderatio in omni vita fuit) satis proprio ingenio confideret. Quare dictæ Congregationis Præses ac Diffinitores operam dederunt, quantam omnino potuerunt, ut ex suis *θεολογότεροι* aliquot

sublatis undique venenis, & enecatis, qui sub gramine delitescabant, ignitis serpentibus, exhibita jam dudum ejus Commentaria rursus in theatrum inducerent, & virum sanctissimum ab iniustæ impietatis calumnia ac suspitione vindicarent.

Alios Casinates, qui se à studio Theologiæ Positivæ minimè se junxerunt, enumerare plures licet, sed tres duntaxat compendii causa nominasse sufficiat. *Benedictus de S. Germano* Latinis, Græcis, & Hebraicis literis valde eruditus scripsit Commentaria in Psalterium Hebraicum, ac in Epistolam ad Romanos. *Matthias de Bergamo*, vir in divinis Literis versatus, memoriâ adeo pollebat, ut plures novi & veteris Testamenti libros memoriter recitaret. *Apollinaris à Bauco* ab adolescentia sub Lauro de Mantua Abbate in Casino monachalem vestem induit, ubi per trigina ferme annos Angelicam potius quàm humanam vitam duxit. Hic vir vitæ integerrimæ, humanis & divinis Literis satis instructus, adeo Scripturis Sacris deditus erat, ut exercitationis causâ, & ne otio torperet, ex veteri & novo Testamento, atque ex diversis Catholicis, Orthodoxisque Patribus innumeras aureas sententias excerpterit, & scripserit. De hoc Magistro suo in sacra religionis tyrocinio illud silentio Placidus Diaconus ** non prætereundum esse putavit, quod ad vitæ integritatem & puritatem attinget. Nam talis ejus vita fuit, ut mortis suæ tempore, in vigilia scilicet S. Joannis Baptistæ, cum in Missa *Gloria in Excelsis Deo* cantaretur, ejus anima ab ergastulo corporis egrediens in cœlum ab Angelis deferri cerneretur.

Victorinus Manso varias in Congregatione Casinenfi Abbatias, Cavensem, Casinensem, S. Severini Neapoli administravit, ad quas dignitates aditum ipsi paravit morum integritas, ac Monasticæ disciplinæ zelus singulari cum prudentia ac rerum divinarum scientia conjunctus. Viginti siquidem annos in ejusdem Familiæ Cœnobiis, Casinenfi nimirum, Cavenfi, Mantuano, Perusino, sacram Theologiam maximo cum plausu docuit. Quo tempore, egregium opus, *Harmoniam Theologicam Patrum & Scholasticorum* concinnavit, cujus rationem in ejusdem præfatione his verbis reddit: " Ego nunc ad ejus illustrationem ac-

Casinates in Theologia Positiva versati.

VICTORINUS MANSO Illustris Abbas.

" cessi, eamque sequutus fui rationem, ut controversias non tam tractare, & explicare, quàm componere & fedare voluerim &c. Decevi pleraque novæ Theologiæ capita, ex omni ferme Schola, ac potissimum ex præcipuis Sanctorum placitis, ita mihi tractanda sumere, ut temperatum, quietumque dicendi genus, ac Latinum adhibeam &c. Arbitratus sum, benè profus de hominibus mereri eum, qui & quietâ disputandi ratione, & Latinis rerum vocabulis vestita Theologiæ sensa declararet &c. Singula quæque delibo, nullum stomachor. Sancti Doctoris potissimum fructus colligo, & tamen ut non recentia, ac nova, at novo quodam & recenti genere divina pertracto. Illud autem affirmare non vereor, me non ineptè, ut nostrarum scholarum dogmata non Platonicis, atque Aristotelicis tantum sententiis aucta & illustrata, sed Patrum ac Theologorum, Græcorum præsertim testimoniis probata magis ac communita prodirent &c. Itaque neque audax negotium, neque impudens existimari debet, quod centum quendam eorum facere susceperimus, qui varia, non contraria attulerunt &c. Eruditissimorum Virorum suasionem, atque adeo contentione, ac potissimum *Stanislai Reski*, Poloni, Canonici Warmiensis, & Cardinali Osio à secretis, unde quaque præstantissimi, in hanc deliberationem adductus sum, liberè testantium, me nunquam suscepti laboris futurum ut poeniteat, cujus fructum ad bonos omnes perventurum esse re ipsa comprobabitur &c." De Cardinali verò Osio Harmoniam Theologicam adhuc ms. legente, sic testatur Victorinus: *Quas lucubrationes, nullo tempore interjecto cum legisset, cepit à me contendere, quippe qui meum hujusmodi Opus mirificè probaret, ut communis utilitatis causâ imprimendum curarem.* Cœterum singularis doctrinæ, ac virtutum *Victorini* Abbatias fama longius diffusa, Clementem VIII. Pontificem maximum permovit, ut eum Stabiensem primò, id est, Castrimaris, & post aliquot annos Arianensem ex Regia postulatione Episcopum renuntiaret. Paulus verò V. egregiis ejus dotibus, multiplici literatura, ac religiosissimis moribus captus, inter Assistentes Episcopos perhonorificè eum cooptavit.

Vin' autem, ut plures ex aliis provincis hujus ævi referam Theologos? In Gallia * *Gilbertus Genebrardus*, Theologiæ Doctor in Academia Parisiensi, à sacra & humanæ literaturæ peritia commendatissimus edidit Vetus & Novum Testamentum vulgatæ editionis cum Commentariis ad recentiorum hæreticorum Biblia & Annotationes abolendas. Ejusdem Commentarius in Psalmos inter præcipuos habetur. Cum autem ea ætate versaretur, quâ disputationes in Protestantes ardebant, non rarò arma contra illos tractavit, atque pro Ecclesia Dei decertans, Vulgatæ auctoritatem summâ contentione asseruit. In Hispania *Franciscus Ruizius* monasterii S. Facundi Abbas cum optimè intelligeret, non monachorum tantum esse, ut omnem mortalem vitam in divinarum Literarum studiis transigant, sed ad suum etiam Abbatibus officium attinere, ut earundem cognitione Cœnobitas suæ curæ commissos instituat, rem pulcherrimam aggressus est; quæ ei verò magnis sudoribus & vigiliis constitit. Omnium enim tam Græcorum quàm Latinorum Patrum scripta & monumenta evolvens Regulas triginta quatuor supra trecentas, quæ ad totius divinæ Scripturæ intelligentiam conferunt, ex iisdem collegit. Has monachis suis non solum vivis verbis & animato sono referavit, sed calamo etiam & atramento in paginis & codicibus diutiùs duraturas piè ac perspicuè explicavit; quæ deinde in Hispania, Gallia, Germania, ob magnam suam utilitatem iteratis typis excussæ fuerunt. Operæ etiam pretium facturus sibi visus est ** *Hieronimus Lauvetus*, Abbas monasterii S. Felicis Guixolensis, si è factis & præcipuis Auctoribus ea colligeret, quæ ad ipsius Scripturæ intelligentiam tum literalem, tum mysticam valerent. Quò fine triginta circiter annos auctoribus legendis insudavit, quod ex iis, quæ ad rem essent, sedulo colligeret. Et verò labor improbus magno ingenio conjunctus vicit omnium expectationem, itaque cessit feliciter, ut insigne opus *Sylvam Allegoariarum* elucubravit, quod in lucem emissum publico exceptum fuit applausu. In Belgio *Ludovicus Blofius*, Abbas Loetienfis, verè Venerabilis, principem in lectione locum dabat Scripturis sacris, quod passim ejus monumenta testantur, ut illud D. Hieronymi de Nepotiano elogium non minus verè de Blofio usurpari possit, quòd

Gilbertus Genebrardus.

Franc. Ruizius.

Hieron. Lauvetus.

Ludov. Blofius.

* Vid. Operis Dedic. ad Alex. Farnes. Card. Romanæ edit. in fol. An. 1585.
** Armell. part. 2. lib. 5. pag. 9.

* Bulaus Hist. Univ. Paris. Possev. Appar. Sac. & alii.
** Authoris Præfat. leges.

quod lectione assidua & meditatione duiturnâ pectus suum bibliothecam fecerat Christi. Scripturis accedebat assidua sanctorum Patrum lectio, Gregorii præsertim & Augustini.

In Anglia supra coævus omnes ejus Regni Benedictinos Cœnobiarchas pietate & eruditione inclaruit Richardus Kedermünsterus. Erat is Abbas Wynchombiensis per ea tempora, quibus Martinus Lutherus nova procudere dogmata incipiebat. Hæc, ut alio dicturi loco sumus, Richardus Scriptis impetiit. Nunc verò dicendi locus est de assidua in sacrarum Literarum exercitatione, quæ ipsi cum monachis suis intercessit: unde Cœnobium illud miris modis floruisse memoratur ab Antonio Woodio,* Historiæ & Antiquitatum Universitatis Oxoniensis percelebri Scriptore. Habuit enim sub Richardi Abbatis præsidio Congregatio Wynchelcombensis, vel Wynchombensis Monachos numero XXVIII. quorum plures & lectioni & observantiæ regulari ita dediti erant, ut vix præteriret dies aliquis profectus in hebdomada, in quo non haberetur in sacris Literis lectura; Baccalaureus nimirum in sacra Theologia vetus Testamentum, alter verò eodem gradu insignitus Novum ibidem interpretabatur. Et quidem ego (inquit Abbas Kedermünsterus) in persona mea bis in hebdomada, aliquid ex Magistro Sententiarum pro mea virili parte explanabam; ita quod tam pulchrum erat videre, quomodo dediti sunt homines sacrarum Literarum studio, quomodoque inter se Latino sermone, etiam in solatio ubi sunt, nec aliter quam si fuisset altera nova Universitas (tametsi exigua) claustrum Wynchelcombense, tunc temporis se haberet. Et reverà inter hæc omnia, ita fervebat apud nos observantia regularis, ita fraterna charitas dilatata est, ut vix crederes tantæ unitatis atque concordie claustrum extantillo numero in Anglia fuisse. Novit profectò misericors Deus, quantum eo tempore delectabar, cum Fratribus in claustrum circa sacras Literas versari, ubi extructa quadam cellula (quam utinam in hunc diem stare permissem) & die & nocte dedi operam lectioni; atque ea diligentia, ut nihil propè sacrarum Literarum, ac in S. Theologia habuerim doctrinæ, quin illud totum isthic in claustrum mihi imbiberim. Hæc enim omnia eam ob rem idè dixi, ut posteris discant, sacrarum Literarum

lucrum sicut in Academiis, ita & in claustris haberi, quod planè probat Venerabilis Beda incredibilis doctrinæ, quam haud uspiam alibi quàm in claustrum, & observantia Regulari sese perdidicisse testatur; quod utinam nostræ tempestatis monachi, qui putant præter Universitates nullum esse eruditionis locum, pro vivaciori exemplo accuratiùs amplexarentur &c.

Hæc Abbas Kedermünsterus; cuius laudatissimo exemplo si Abbates & Superiores Benedictini suis in Cœnobiis Literas sacras docerent, vel certè quidem ex Concilii Tridentini præcepto doceri curarent, quot monasteria, tot parvæ quasi Academiæ essent futuræ. Et quidni faciant? neque enim id in libero eorum arbitrio positum est. Oportet, inquit sanctissimus Legislator Benedictus, oportet Abbatem esse doctum lege divina. Verbum Oportet sapit præceptum l. 2. C. de jurejur. Et cur Oportet? ut sciat, & sit, unde proferat nova & vetera. Quâ horâ quis munus Abbatis suscipit, eadem etiam obligationem suscipit sacris vacandi literis. S. Legislator non petit ab Abbate scientiam rerum philosophicarum, mathematicarum, historicarum, diplomaticarum, genealogicarum, numismaticarum &c. sed divinæ paginae doctrinam. Hac eum instructum esse vult, ut monachos suos ejusdem cognitione imbuere possit.

Vim hujus obligationis præter alios quosque religiosissimos Abbates optimè intellexit Joannes Trithemius, qui, ut supra narravimus, nil potius à suscepto habuit Præfulatu, quàm ut tempus non diurnum modò, sed nocturnum etiam in sacræ Scripturæ studio contereret. Habuit Trithemius fratrem, sacerdotio initiatum, quem ad divinæ paginae studium, & SS. Patrum lectionem his gravissimis verbis exhortatus est: ** „Optamus studio te occupari Literarum, & maximè divinorum, per quarum scientiam mens in cognitione & amorem summæ veritatis consurgit. Curiositate fugitare non pudeat, illasque detestare scientias, quæ divino repugnant amori. Est enim magna inter curiosum & studiosum hominem differentia. Curiosus enim earum rerum cognitionis cupidus est, quæ nil ad eum pertinent, nihilque utilitatis honestæ conducunt. Studiosus autem earum rerum scientiæ

Etiam in monasterio eruditioni loci esse potest.

Abbatem oportet sacris vacare Literis.

Id facit gnavigator Abb. Trithemius.

„cupi-

„cupidus est, quarum cognitio ad animum nutriendum ornandumque liberaliter & ordinatione pertinet honesta. Studiosum non curiosum te esse cupimus, quoniam ut S. Bernardus ait, primus superbiæ gradus curiositas est gratiæ Spiritus sancti contraria, cujus doctrina non curiositatem acuit, sed charitatem accendit. Propterea dicit Scriptura: Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris: si enim fueris plurimum scrutatus, frequenter miraberis. Necessaria & utilia nobis discenda sunt, quorum scientia mentem à terrenis segregatam, & in cognitionem summæ veritatis illuminet, & in amorem sempiternæ bonitatis inflammet. Stultum est, omittis utilibus & necessariis vana & inutilia discere, & Creatore neglecto circa creaturas mentem occupare. Pernitiosa & planè damnable multorum hominum hujus tempestatis curiositas est, qui saluberrima Christi humilitate contempta, ut docti videantur, & magni, diligentissimè perscrutantur, quid Platonis, quid Aristoteles, quid Anaxagoras, quid Democritus, quid Pythagoras, & ceteri hujusmodi senserint, quos constat à cognitione & doctrina summæ veritatis longè fuisse alienos; quasi nobis delint ex nostris Philosophi & viri doctissimi, per quorum imitationem oporteat fieri desides, ut meritò gentiliumpientia, necessariòque nobis videatur exponenda. Multos habemus gentiliumpientiam Philosophis meliores, quorum debemus imitari doctrinam, sanctos videlicet Christi Apostolos, Petrum, Paulum, & Joannem, eorumque sequaces, Origenem, Athanasium, Hilarium, Irenæum, Chrysostomum, Basilium, Eusebium, Firmianum, Hieronymum, Ambrosium, Augustinum, Gregorium, Bedam, Rabanum, Bernardum, & reliquos catholicæ fidei Doctores, quorum certa de veritate sapientia Christianas mentes ad justitiam imbuit, intellectum veraciter illuminat, charitatem format, animasque vivificat. Hos pro viribus imitare facientes, & eorum libros legendo discendoque utilia sæpiùs revolve, nec tempora juventutis tibi data inutiliter transire patiaris. Otium ut

„pernitiosam animæ pestem fugito, quoniam industriæ & studio maxime contrarium est, mentemque ut ferrum rubigo consumit. Occupandum est bonis studiis ingenium, & veræ sapientiæ desiderium altius inferendum, ut cum senectus advenit, mens cœlestibus informata doctrinis ad quaslibet fortunæ facies consistat. Neque fratrem te nos imitari pigeat, oramus, qui annorum vitæ transactæ, ut nôsti, tempus omne studio Scripturarum usque ad invidiam ranarum impendimus.

Hæc & plura Trithemius, Ranas autem Monachos vocat monachos suos Spanheimenses, quorum vix duo ejus incitati exemplo ad sacræ paginae studium animum adjunxerunt, ceteri conjectis in Trithemium verborum jaculis, Malum, coaxabant, aratorem, quàm oratorem. Rectius sapuit Joannes Centurianus pastor Ecclesiæ in Tritenheim, qui unà cum Jacobo Trithemio Abbatis fratre ab eodem sacris Literis institutus fuit. Ita enim in epistola * ad magnum hunc Præfulem exclamat: *Omni dulcissime præceptor Tritheimi, gratiosè pater, quoties ad memoriam reduco sanctissimum docendi modum, quo me simul & fratrem tuum magistrum Jacobum Trithemium docere & exhortari ad scientiam divinarum Scripturarum consuevisse, lacrymas præmore nequeo continere. Tam enim profunda, tam mystica, tamque ardentia de Scripturis sanctis verba nobis eructare solebas, ut ferrea pectora in Dei commovere amorem potuissent.*

Seculo XVII. Religiosissimi Patres Congregationis S. Mauri in studio Theologiae Positivæ toti fuerunt, hodièque sunt. Quotidie ** intra eorum cœnobia legitur sacra Scriptura, eaque par est, reverentia, plerumque flexis genibus, & capite aperto. Cum eodem sensu venerationis de eâ sermones miscuntur, proponuntur difficultates, quæ in hac lectione occurrunt, ut illustrentur. Superiores etiam in qualibet Provincia constituerunt Sodalitates, in quibus peculiari modo, & dedita opera illius studium tractatur sub directione Doctorum, unde prodeunt discipuli alios docendi capaces. Jussi sunt quoque originalium linguarum peritiam sibi comparare, quò planior illis

* Lib. I. Epist. famil. n. 16. p. 528.

** Mabill. Traçt. de Stud. Mon. vol. 2. art 17. p. 99.

* Lib. I. pag. 248. col. 1.

** Ep. 43. Lib. I. famil. ep. 479.

ad sacræ paginæ intelligentiam aditus reperiatur. Illud etiam apud ipsos laudabili in more positum est, ut reconditos Scripturarum sensus ex Patrum traditione depromere ac discere malint, quàm ex libris recentiorum auctorum, rati plus latentis efficaciam, coelestisque virtutis illis inesse, qui ad ipsos fontes propius accedunt non solum tempore, sed etiam sanctitate. Cum enim, * inquit, Scripturæ sacræ expositio in duabus maximè partibus consistat, nimirum in vero germanoque sensu eliciendo, & in excitandis ad pietatem lectorum animis, ita comparati sunt piorum doctorumque simul hominum plerique, ut non solum plus valeat apud eos veterum quàm recentiorum autoritas, sed etiam longè amplius in Dei cultum & amorem ex illorum lectione accendantur: sive id oriatur ex insitâ veneratione majorum, sive ex cœlesti quadam virtute eorum libris infusa, atque ex quodam genuinæ sanctitatis succo & gustu, qui ex eorum scriptis percipitur. Etsi porrò in explicando sensu literalis, seu grammaticali nonnulla feliciter affecti sint recentiores quidam, quàm veteres: magis tamen ad corroborandam fidem conducunt hi, quàm illi: at si reconditæ pietatis sensum in utrisque compares, in novis penè emarcida & languens jacet intelligentia Scripturarum; in antiquis sacro charitatis igne succensa animos legentium fovet ac recreat.

Jo. Martianay facturæ Professor. Ut verò hæcenus dicta exemplo confirmemus, ex quàm multis Theologiae Positivæ Professoribus, qui in Congregatione S. Mauri insigni quadam laudè eam tradiderunt, vel solum Domnum Joannem Martianay commemorare juvat. Is cum propè innumeras Aquitaniam, Occitaniam, Normanniam, reliquaque Franciæ Bibliothecas perlustrasset, eoque in labore triginta ipsos annos collocasset, in hominem Antiquitatum Ecclesiasticarum peritissimum evasit. Divinas Literas * Arelate, Avenione, Burdegalæ, & in monasterio B. Mariæ de Crassa in Dioecesi Carcassonenfi suos publicè docuit, idque eâ methodo, quam ipse in Præfatione Generali Tomi V. Operum S. Hieronymi, ad cujus calcem selectas ex Divinis Scripturis Theses vulgavit, his verbis exponit: „ Ut alii, quid dignum posteris, gratum pariter, ac utile studiosis ederemus, certissimam appendicem, quasi au-

„ stium & mantissam ad calcem voluminis adjeci. Justum enim fuerat, ut inter tot opera falsa, vel imperita vera non pauca prodirent, ad eruditionem lectorum comparata. In gratiam itaque studiosorum & discipulorum Hieronymi, Theses catervatim in Biblia sacra, disputationes, & alia id genus bene multa curiosis dedicavi. Ne velitationes purè Scholasticas quis exercitationes nostras existimet, quòd in nostris dudum asceteriis publicè Theses propugnabantur; ad studia namque Divinarum Scripturarum animos addunt, & sacræ intelligentiæ pandunt recessus. Deinde multa secum affert ad communem fructum appendix nostra, quæ nec Scholasticis cognita, nec disputationibus eorum ventilata sunt usque in præsens. Similis quidem apparet methodus nostra in Thesèon compositione, scholaribus disciplinis, & consuetudini Gymnasiorum; sed augustioris est considerationis argumentum à nobis pertractatum, & instituta disputatio. Toti sumus & exercemur in Theologia divinarum Scripturarum: quare præludia & isagogica multa ponimus exempla, quæ conducant ad earum intelligentiam. Neque hæc tetricâ ratione, sed suavi, ac sapientibus congruente pertractamus. Sive enim in præludiis verfemur, sive in disputatione majori, aut in criticis observationibus, omnia sic attemperamus, ut lusingando nos agere diceres: cum tamen in omnibus attentè nostro fungamur officio, ne degeneres in quopiam deprehensivum studium, laborèque nostrum erubescamus. Ita Martianæus. Inter hæc Hebraicæ Græcæque linguæ cultum nunquam intermisit, sed in penitentiorem earum cognitionem tantò ardentius incubuit, quantò majorem usum, necessitatèque utrarumque in omni sacrarum doctrinarum pertractatione esse quotidie animadvertibat. Denique ita instructus maximæ molis rem, novam scilicet sancti Hieronymi Operum editionem, & quidem solus, & nullius auxilio recreatus capessivit, quæ quantum sudoris viro expresserit, diversis in locis ipse explicavit.

Equidem de aliis quàm pluribus è laudatâ S. Mauri Congregatione Theologis præstantissimis verba facere vo-

lupe

Quàm aliis è S. Mauri Congregat.

Sodales Theologiae Positivæ periti sunt, eorum Opera demonstrant.

lupe mihi foret, sed ubi rerum ac operum adsunt testimonia, quid opus est verbis? Editiones SS. Patrum; Biblia Maxima Patrum; Apparatus ad Bibliothecam Patrum; Conciliorum, ac Synodorum editiones; Hexapla Origenis; Bibliorum sacrorum Latinae versionis antiquæ; Latinae versionis Græcæ 70. Interpretum tralatio; Psalmi Davidis ex Hebræo Latine redditi; Novum Testamentum in linguam Francicam traductum; Explicatio Psalmorum ex SS. Patribus & Interpretibus; Loca difficiliora Scripturæ illustrata; Grammaticæ. Lexica Hebraica, aliæque innumera Ecclesiasticæ antiquitatis monumenta indefesso studio ac labore planè improbo in lucem protracta, an non luculentum de ipsis perhibent testimonium, quòd Theologiae Positivæ sint longè scientissimi? Facere tamen non possum, quin non Ludovici Thomæ du Four * uberiorem non nihil faciam mentionem. Is adhuc secularis in Theologia Scholastica auditor fuit Humberti, * Viri eâ ætate longè celeberrimi, qui singulari doctissimi adolescentis ingenio captus, nunquam non honorificè de eo sentiebat, atque apud alios loquebatur. Postquam verò Ludovicus S. Mauri Congregationem ingressus fuit, totus se Theologiae Positivæ addixit. Reliquum enim boni otii pervestigandis divinarum Scripturarum mysteriis, altiusque rimandis linguarum, quibus quique sacri libri primùm conditi fuere, fontibus, modis, & recessibus dedit, Sodalèsque suos, ut se sequerentur, perpetuò adhortatus est. Sub idem tempus cum Galliæ Theologi de repurgandis Bibliis polyglottis cogitarent, nemo ad gravissimas eas suscipiendas, implendisque partes accomodatior judicatus est nostro Ludovico du Four. Ast delatam provinciam deprecatus est Vir Hebraicè doctissimus, primùm per causam suæ imperitiæ, deinde multitudinis exemplorum, nuper excusorum, atque adeò detrimenti, quod illorum possessores ex novâ editione accepturi essent; postremò quòd tot priorum editionum errata sine magnorum virorum, qui illas curarunt, dedecore abs se notari non posse prospiceret. Vir eximius in flore ætatis falce immaturæ mortis anno 1647. succisus præter Grammaticam Hebraicam facillima methodo dige-

Ludovicus Th. du Four.

stam, ac typis vulgatam, Commentarium in Psalmos & Paraphrasin in Canticum Cantorum reliquit in Manuscriptis.

In Hispania, Italia, utraque Germania, inferiore & superiore viri celebres iisdem Theologiae Positivæ studiis, quibus ipsi excellere, alios imbuerunt. Paucos in medium dabo. Leander à S. Martino, nulli Theologorum in Academia Duacena secundus, Hebraicam linguam docuit, ac in præstantissimâ editione Glossæ ordinariæ Walafri Strabi, quæ operâ Doctorum Duacenorum Antverpiæ prodiit, primas inter ipsos partes tenuit. Josephus Senz de Agvirre in Academia Salmanticensi sacras Literas incredibili plausu atque auditorum frequentiam explanavit, in lectione SS. Patrum, Conciliorum, atque Ecclesiasticæ antiquitatis assiduus. Unde in præfatione ad Tomum I. Theologiae suæ Scholasticæ de se ipse in hæc scribit verba: „ Itaque nemo criminetur, quòd frequentius solito in nostris lucubrationibus appareant Testimonia sacræ Scripturæ, Conciliorum & Patrum (quòd nonnullos post primam hujus tomus editionem nobis vitio vertisse novimus) nisi velit inuri justâ notâ Melchioris Cani, gratissimi Scriptoris. „ Is enim Theologum quantumvis subtilem sine Scripturæ, Patrum, ac Conciliorum notitia nauci faciendum esse iis contenti rationum momenti, quæ revinci non possunt. In Italia celeberrimæ Academiae vel habuerunt, vel sibi exoptarunt è nostris sacrarum Literarum Professores. Leo Matina ** electus à Veneta Republica in Patavina Academia sacræ Scripturæ primarius interpres, ut erat facundissimo eloquio, pluribusque naturæ & artis leporibus, mirè ornato, prompto, argutoque ingenio, ac multiplici eruditione conspicuus, plures annos celebris doctrinæ fama, & Venetæ nobilitatis benevolentiam ac amore potitus fuit, à quâ etsi advena, Venetæ nihilominus civitatis jure donatus est. Ab ejus obitu, cum sacrarum Literarum cathedra vacaret, eidem Joannes Hieronymus Textorius è Congr. Casin. *** magna doctrinæ & virtutis habitus opinione præfectus fuit, quam toto deinde vitæ decursu egregiè admodum est

Leander à S. Martino

Card. Agvirre

Itali Benedicini sacras Literas in variis Academicis proficiuntur.

Leo Matina.

Jo. Hier. Textorius.

* Pez Maur. Bibl. lib. 1. cap. 2. pag. 5.

** Armell. Bibl. Casin. part. 2. p. 73.

*** l. c. p. 43.

et moderatus. Nec vulgaris etiam doctrinae fama Professoris munus adimplevit *Joannes Antonius Orsati**, qui à Veneto Senatu anno 1719. Sacrae Scripturae publicus interpres esse iussus est. *Hieronymus Bendanus* verò in Patavino Lycaeo sacras Literas gloriose explicavit, adeò insueta Auditorum frequentia, ut in latiore Aulam ad eam excipiendam, cathedram transferri oportuerit. *Angelus Maria Quirinus*, in Abbatia S. Mariae Florentiae monachus, nunc S. R. E. Cardinalis, postquam Theologiam primò, & sacros Canones, mox divinos etiam Codices cum laude est interpretatus, Hebraicae nimirum, Graecaeque linguae, quas optimè callet, variaeque eruditionis subsidio. Unde etiam à Cosmo III. Magno Hetruriae Duce, publicus in Pisana Universitate Professor fuit expetitus; quem tamen honorem ne *Quirinus* admitteret, causae aliquot rationabiles intervenerunt. Non invitatus tamen munus Professoris divini Codicis in Florentino monasterio suscepit, cujus Abbas *Angelus Nincius* Biblicam Cathedram primus in eo exererat. Quà occasione *Quirinus* Praelectiones in sacram Scripturam conscripsit, quae cum omne tulissent punctum, eas *Angelus Nincius*, jam totius Congregationis Casinensis Generalis Praefes, typis, authore inscio, evulgandas curavit, sub epigraphe: *Oratio de Mosaicae Historiae Praestantia*. Condiscipulus *Quirini* olim fuerat *Virginus Valsechius*, cui Cosmus III. Magnus Hetruriae Dux Cathedram Sacrae Scripturae in Athenaeo Pisano contulit, non tantum commendatione *Quirini* adductus, sed insigni etiam, qua *Valsechius* praestabat, sacrarum Literarum permotus peritiâ. ** *Jo ho dato* (haec Magni Ducis Epistolae ad *Quirinum* erant verba) *la mia Cattedra dell' Università di Pisa della Scrittura sacra al Padre Valsechi Lettore di questo Monastero della Badia di questa Città*. Ante *Valsechium* verò *Cyrinus*, Senis in Cœnobio S. Eugenii monachus, sacrarum Literarum eruditione insignis, annos supra XL. in eadem Pisana Universitate divinos Codices communi Literatorum plausu ac frequentia publicè explanavit. Quòd *Benedictus Bachinus*, Abbas S. Mariae de la Croma, Vir ex cl. Muratorii sententia *solida & exquisita eruditionis* cathedram Sacrae Scripturae in Academia Bononiensi, ad quam evocatus fuit, non conscenderit, plura

alia negotia & munera in causa fuerunt.

In Germania praeter alios viros eximios doctissimi germani Fratres *Mezgeri, Franciscus, Josephus, & Paulus* sacras Literas in Universitate Salisburgensi exposuerunt. Et quidem *Franciscus* typis publicis vulgavit Institutiones Sacrae Scripturae, sive Principia, Regulas, & Instructiones de modo ritè intelligendi & interpretandi S. Scripturam, Opus sacrarum Literarum studiosis perutile ac necessarium. In Belgio *Hubertus Phalesius*, Cœnobii Affligeniensis Asceta, & teste *Sandero*, Vir uti doctrina non vulgari, ita ab ineunte aetate studio divinarum Literarum deditissimus, sacrarum Bibliorum vulgatae editionis Concordantias variis locis improbo labore expurgavit, ac locupletavit.

Quid verò in Lotharingia Religiofissimi Ascetae Congregationis SS. Viti & Hidulphi? Hi profectò in studio Theologiae Positivae si non supremum attigerunt verticem, coeteros tamen omnes superarunt: cujus rei hoc, quo vivimus, aëvo, paucis ante annis egregium dederunt specimen. Quis enim Commentaria illa Literaria, quae Reverendissimus Abbas *Calmet* in utrumque tum vetus, tum novum Testamentum octo doctissimis tomis in folio comprehensa elaboravit, summis celebrari laudibus non unquam audivit? In quo Opere textus primùm latinus habetur, postea versio Gallica, quae paraphrasis loco est, & denique ipse Commentarius. At enim Opus hoc non unius tantum hominis laborem & vigiliis existimes: illi enim (nempe Amplissimo Praefuli) qui in hoc Opere adornando familiam ducebat, in duobus tribusve prioribus libris, item in Psalmis, ac Divi Mathaei Evangelio explanando aliquot è Confratribus suis opem tulere. In morem enim induxerant, ut eorum quidam statutis horis convenirent, optimosque in quemcunque Bibliorum librum commentarios, evolverent, & quae alicujus esse momenti ipsis videbantur, in chartam referrent. Haec excerpta in communi omnium coetu praelegebantur, & cui libet ibi liberum erat, quid sentiret, in medium afferre. Existis annotatis, dictatis, atque excerptis praecipua selegit, atque in unum corpus congestit, ut in publicum ederentur, Abbas *Calmetus*, qui totius operis accuratorem susceperat, Divi Hieronymi ad

In Germania Fratres Mezgeri.

Hubertus Phalesius.

Patres Congr. SS. Viti & Hidulphi in Theologiae Positivae studio sibi primas deponunt.

Augustinum ep. 75. haec scribentis, exemplum imitatus. *Ego in parvo tuguriunculo cum monachis, id est, compeccatoribus meis, de magnis statuere non audeo, nisi hoc ingenue profiteri, me majorum scripta legere, & in commentariis secundum consuetudinem varias ponere explanationes, ut ex multis sequatur unusquisque, quod vult.*

Incredibile verò dictu est, quanta omnium eruditorum applausu haec Commentaria ubique gentium excepta fuerint. Quòd ingens eis pretium Gallia statuerit, iteratae intra sexdecim annos tres magnorum sumptuum editiones testantur, quae anno 1707.

In Anglia. 1715. & 1723. accuratae fuerunt. Anglia, licet heterodoxa, magnam tamen eorum partem in suum convertit idioma. Hispania, non nisi magna admirari solita, suspexit, legit, laudavit. Liceat folius *Philippi Bulphi*, * Regii Quaestoris, ac viri cum praestanti ingenio, tum varia multiplicique lectione verba adscribere: „Incumbo penè

„ totus in lectionem Commentariorum

„ Augustini *Calmeti* in sacra Biblia,

„ qui haud diu est cum Parisiis in lucem prodierunt. Opus, ita me

„ Deus amet, egregium, ingens, eximium, ac superius omni laude;

„ quos qui viginti tres tomos habeat, haud ille ad pleniorum sacrarum Codicum intellectum, uberiorumque divini sermonis doctrinam quicquam desiderabit. Quidquid enim utile ac concinnum ad hanc coelestem disciplinam penitus exhaurient dam scribi aut excogitari unquam potuit à veteribus, mediis, recentioribus, Graecis, Latinis, Barbaris, atque à vestratibus, Ethnicis, Rabinis, Catholicis atque heterodoxis Scriptoribus, omnia, inquam, in hoc opus contulit, digestsitque, atque ad purgatissimi iudicii censuram revocavit, expenditque ingeniosissimus auctor ac criticorum sanè omnium *ὁ περιεργικώτατος*. „ Non minores sunt laudes, quae in Germania non modò Catholici, sed etiam Protestantes in haec contulerunt Commentaria. Legatur vel folius *D. Mosheimii* perdocta praefatio ad primam partem Biblicarum Disquisitionum Abbatis *Calmeti*, in qua ejus Commentaria cum iudicio, accuratone, & elegantia elucubrata, atque ex optimis tam antiquis quam novis interpretibus, & authoribus, qui ad Bibliorum sensum rectè perci-

In Germania.

piendum faciunt, deprompta esse laudat, quae tam doctis quam indoctis usui esse possint. In Hungaria mirabiliter Commentariorum istorum lectione captus est Celsiss. Princeps & R. mus Archiepiscopus Strigoniensis *Emericus* ex Comitibus de *Esterhazy*; qui illa omnibus aliis praefere nullus dubitavit, uti *Pofonii* ex ore hujus virtute & doctrina illustrissimi Praefulis semel atque iterum audivi. In Italia opera & studio *Joannis Dominici Mansi*, Lucensis, è Congregatione Matris Dei ex Gallico in Latinum sermonem conversa, & à *Sebastiano Coleti* typis ab anno 1729. ad 1732. Venetiis excusa, dein Aug. Vind. apud *Veithios* an. 1734. recusa fuerunt, quò orbis universus eorum lectione frui posset.

Quis verò non demiretur, *Calmetum* ex ipsa sua Congregatione habuisse antagonistam, qui ejus Commentariis pollicem non tantum non praeficit, sed planè vertit? Erat is *Petrus Guilleminus*, cui reconditae & mysticae interpretationes divini Codicis in amoribus fuerant. Cum verò eas à *Calmeti* abeile commentariis, & literalem solum sentum in iisdem contineri adverteret, ex vasto Abbatis Opere extractus, ut vocant, facere cepit. Equidem sensum retinuit literalem, mille tamen rebus, quae ad illius pertinent intelligentiam, silentio praetermissis. Contra verò multas res alias intexuit, expositiones *Calmeti* sub examen vocavit, atque ex iisdem non paucas rejecit. Quo loco autem potuit, mysticas intrudit explanationes. Hujus sui improbi laboris tomos tres, quibus expositiones in Libros *Moyfis* continebantur, anno 1721. in lucem protrusit, aliis septem vel novem promissis, qui, quod sciam, in lucem proferri nunquam meruerunt.

Quò minus mirum videri debet, alii Adversarii. Alii Adversarii. *Calmeti* Commentariis infestos se praebuere. Tres nominasse sufficiat. Praecipuus facile est *Richardus Simon*, Benedictini nominis hostis, si quis alius, acerbus, tametsi nihil ab ejus alumnis unquam laesus fuerit, nisi quòd praevoluntate ac invidia illorum diligentiam, industriam, atque eruditionem injuriæ loco habuerit. Propositum huic *Aristarcho* fuerat, universum Opus à capite ad calcem pervolvare, atque errata minima maxima obelisco notare. Suas animadver-

H 3 fiones

* Extat in epistolis D. Emmanuelis Murti, Viri Ecclesiastici Alonæ in Hispania, Amstelodami excusis.

* Annell. l. c. p. 19.

** Vid. Commentar. Histor. Card. Quir. de rebus ad se pertin. l. 2. c. 5. p. 145.

fiones cum *Stephano Souciet* Parisiensi Jesuita, amico suo communicavit; e quibus tamen nihil in lucem prodiit. Primum ab ipsius obitu earum initium in libro comparuit, in quo Dupinii Ecclesiasticam Bibliothecam sua vexavit censura. Reliqua oculis usurpare datum non fuit; & fortè inter ejus manuscripta delituerunt, quæ fato proximus, flammis, ut merebantur, ipse dicavit. Vel, quod vero proximus est, suas Disquisitiones ulterius persecutus non est, quod res inconditi laboris ipsi visæ fuerint; vel, quod credere proclivius est, mors illis intercessit. Quod enim Benedictini impressioni harum Animadversionum intercesserint, oppidò falsum, & longè à veritate remotum esse testatur vir quidem acatholicus, sed egregiè eruditus, *D. Ernestus Ludovicus Rathlesus*,* quia hoc factum alius Calmeti adversarius, Pater *Souciet*, nunquam silentio pressisset. Neque enim plus dicit, quàm quod Criticæ hæ Animadversiones *Simonii* morte interceptæ fuerint. Et certè futurum fuisset, ut post Momi hujus decessum plura in nostras pervenirent manus, si plura in manuscripto reliquisset. Et quid tandem *Simonius* in doctissimo Calmeti Opere in reprehensionem vocat? Hoc ferè unicum, quod Judæorum Rabbinos pro ea, qua debuisset, diligentia non evolverit.

Stephanus Souciet.

Simonium excepit Jesuita *Souciet*, qui ad prioris librum annotationes adjecit, in quibus Benedictinos sacrarum Literarum interpretes, quanta maxima vi potuit, adortus est. Hic, si unquam aliàs, commodam nactus erat occasionem; atram, quæ laborabat, in illos evomendi bilem. Et verò id præstare nequitiam prætermisit, sed omnem Calmetici Operis nævum mordaci & acerbo scribendi genere infectatus est.

Abbas Fourmont.

Tertius adversarius erat Abbas *Fourmontius*, Professor Orientalium linguarum Parisiis. Hic vir juvenis annum ætatis 26. vix emensus, beneficiarius Status Ecclesiastici fieri, atque ab eo annuam emendicare pensionem ambiebat. Pro qua beneficentia pollicebatur, se ad Ecclesiæ Gallicanæ commodum grandia quædã & proluxa scripturum Opera. Atque inter hæc magno hiatus perfecta & ad amissim exacta Calmetici Operis Critica promissa fuerat. Igitur ut pollicitis stare, duas Epistolas anno 1709. & 1710. in vulgus exire jussit, in quibus Calmeti Commenta-

ria in Pentateuchum critico suo excussit calamo. Præcipuam in eo posuit operam, ut Calmeto ostenderet, ab ipso Rabbinos suo frustrari honore; deinde quod haud satis exactè demonstrarit, Moysen ipsum suos quinque libros chartæ mandasse; denique quod creationem mundi non eâ, qua decebat, soliditate explanaverit. Quia verò publica hæc erat impugnatione, sui muneris Calmetus esse existimavit, ut se etiam publicè defenderet. Igitur epistolas anno 1712. Parisiis in lucem dedit, quibus Responsio ad Criticam *D. Fourmontii* continebatur. Atque hæc defensio ita solidis rationum momentis concepta erat, ut si *D. Fourmontium* impensè operis ac laboris non pœnituerit, certè manum de tabula sustulerit: ita Abbati juveni os oppressum fuerat.

Post edita verò in lucem literalia in Textum utriusque Testamenti perpetua Commentaria, viris pluribus eruditissimis, R. mus Abbas urgebatur, ut quandoquidem vulgata hucusque Biblica Dictionaria expectationis vota omnia non expleverint, eidem se operi, in quo plura tum à Commentariis, tum à Dissertationibus aliena inferi possent, manus admoveret. Exorari se passus, arduam sanè provinciam aggressus est. Quâ tamen in re non exiguo ipsi fuit adjumento instructissima Bibliotheca Abbatiae Mediani monasterii, ubi à strepitu & turba remotus, Opus ad id perfectionis deduxit, quod alibi nunquam minori librorum & quietis ope fultus potuisset. Ad hoc autem Dictionarium publico favore iterum exceptum, variisque traditum linguis, rogatu amicorum, Supplementum adjecit, ut Opus nobilissimum ad supremum quàm fieri potest, perfectionis gradum promoveret, Abbas verè eximius, ac illustre Ordinis nostri fidus, atque ornamentum.

In Bavarica SS. Angelorum Custodum Congregatione studium Sacræ Scripturæ caput iterum sustollere, & fusa quaquaversus luce, lætiorem faciem induere cœpit. In Statutis jubentur Superiores, ut in studiis Philosophiæ, & Theologiæ, atque linguarum, aliisque disciplinis, quæ ad sacrarum Literarum intelligentiam maximè conducunt, suos monachos sedulo exerceant. Præ cæteris ejusdem Professoribus commemorari meretur *Joannes Evangelista Rottner*, author celebris Operis,

Calmeti studio & opera Dictionarii Biblicum conficitur.

In Congregatione Bavarica studium Sacræ Scripturæ restituit.

cui titulus: *Margarita Cælestis*. *Thomas* verò *Aquinas Erhard*, Asceta Wessofontanus, ut primum ex strepitu scholarum in cellulam suam reversus est, mox animum ad sacræ Scripturam appulit, paucosque intra annos in ejus studio tantum profecit, ut non illam modò justo Commentario illustrarit, sed Biblia etiam Latino-Germanica magno per totam Germaniam applausu excepta in lucem emiserit, quæ suam ob utilitatem septenis minimùm vicibus jam proelo subjecta fuerunt. Neque tamen versionem hanc omnium expertem nævorum dicere ausim; quorum complures cum *Germanus Cartier*, Theologus monasterii Ettenheimmünster in Brisgoia (à quo *Dilucidationem Psalmidiæ Ecclesiasticæ*, omnibus laudatum opus, habemus) inter legendum annotasset, pretium operæ facturus sibi visus est, si novam adornaret versionem, quæ nuper ad fastigium perducta prodiit Constantiæ ad Rhenum in fol. cum fig. & notis eruditissimis.

In Suevia Abbates Augustinæ Theologiæ Positivæ studio dedicati.

In Suevia *Antonius Vogelius*, Abbas laudatissimus, Majoris Augustinæ Brigantinae, in volvendis, revolvendisque SS. Patrum, Sacræ Scripturæ Interpretum & Ascetarum libris per diu ac pernox, compilavit quosdam Tractatus spiritu Benedictino plenos, atque inter hos unum de Passione Domini, reliquis luce digniorem. Successores habuit *Magnum & Franciscum*, Abbates Theologiæ Positivæ amantissimos, quorum posterior præter alia *Hortulum Biblico-Moralem & Asceticum* non ita multis ante annis juris publici fecit. Quæ Superiorum exempla, quantos subditis animos ad colendas sacras Literas addant, dici vix potest.

Juniores Religiosi ad Salisburgen. Univ. mittendi, ut sacris imbuantur Literis.

In Universitate Salisburgeni Cl. Godefridus Kröll San-Petrensis, Autor *Historiæ Evangelicæ ex quatuor Evangeliiis collectæ*, scientiam Sacræ Scripturæ professus sparta sua præclare functus est, quoad in antiquissimi sui monasterii Abbatem electus fuit, ad cujus hodie sedet gubernacula. Quod si verò (ut animi mei sensa hinc candidè aperiam) nulla alia suppeteret ratio, ut monasteriorum Germaniæ Superiores è Religiosis suis unum alterumve ad Salisburgensem Academiam scientiis imbuendos mitterent, hæc certè sufficeret, ut sacrae paginæ addicerent cognitionem, quò domum reversi Scripturæ rudimenta Confratri-

bus suis five privatim, five ex cathedra explicare, & interpretari valerent. Nam quantum mihi experientiâ constat, Sacræ Scripturæ studium, quod ex institutione S. P. Benedicti primas obtinere deberet, ne quidem ultimas in non paucis obtinet cœnobiis, cum in illis ne prima quidem ejus elementa doceantur.

„ Deplorandum sanè, exclamat re- Negle-
„ cens nec indoctus Autor Benedicti- ctus stu-
„ nus, * nonnullorum nostri ævi Theo- dii S. Scri-
„ logorum indolem, qui neglecto hoc pturæ in
„ tam salubri & firmandæ nostræ Re- monaste-
„ ligioni adeò necessario Sacræ Scri- riis deploro-
„ pturæ studio, utpote unde potissi- ratur.
„ mum solida argumenta nostræ fidei
„ eruuntur, rerum non adeò utilium
„ sectantur cognitionem. Quot enim
„ sunt, quorum mens frivolis & vanis
„ scholæ disputationibus potius im-
„ buta est, quàm certis Sacræ Scri-
„ pturæ argumentis? nempe præstan-
„ tium Theologorum munus implèsse
„ se arbitrantur, modò argutè de in-
„ utilibus juxtà ac incertis abstrusis-
„ que quibusdam quæstionibus verba
„ facere valeant. Videas hunc ratio- Cujus lo-
„ nem & ordinem, quem Deus in suis co multi
„ Decretis iniit, adeò intrepidè ex- inutiles in
„ plicantem, ut illi à consiliis eum Theolo-
„ quondam fuisse jurares. Illum verò gia quæ-
„ operosè indagantem, num essentia stiones
„ divina sine attributis vel personali- sectantur.
„ tatibus videri possit ab intellectu
„ Beati? num plures personæ divinæ
„ potuissent eandem numero naturam
„ assumere? num rationibus physicis
„ Trinitas in Deitate ostendi possit?
„ & id genus alia penè innumera.

„ Quid, amabò, confert emolu-
„ menti, tam laboriosam studii operam
„ in his indagandis impendere, dum ea,
„ quorum quotidianus est usus, & quo-
„ rum notitia pro suo munere necessaria
„ est, negliguntur? *grandis insipientia*,
„ ait Gersen noster, *quod neglectis utili-*
„ *bus & necessariis ultrò intendimus cu-*
„ *riositas! Quid prodest magna cavillatio de*
„ *occultis & obscuris?*

„ Juvant hæc, inquis, ad acuen- Respon-
„ dum ingenium. Satiùs profectò dixe- detur iis,
„ ris, ad debilitandum caput, ad atte- qui has
„ nuandam memoriam, ad inflandum quæstio-
„ animum, quod nos satis superque do- nes ad
„ cet experientia. Verùm si acutum cu- acuedu
„ pis ingenium, an non aliæ præstantes juvare ja-
„ superfunt in Theologia quæstiones, & tant.
„ quibus mens acui, perpoliri, illustrari,
„ simul & in fide solidari, spe augeri, ju-
„ stitia imbui, charitate inflamari, &
„ ad

* In den Geschichten der jetzt lebenden Gelehrten. Ersten Theil p. 79.

* Gallus Cartier in Præf. ad Tract. Theol. de S. Scriptura.

„ ad alios erudiendos aptari possit ?
 „ Quid inutiles, vanasque venaris, quas
 „ sola cavillandi cupido, ingenique
 „ ostentatio in scholas invexit ? inde
 „ nempe ortum traxere illæ innumeræ
 „ rerum abstrusarum ac evanidarum in-
 „ ter Scholasticos disputationes, ut mi-
 „ remur, si quis nunc cum Hippocrate
 „ queri possit vitæ brevitatem, cum tot
 „ ad inutilia inquirenda tantum hodie
 „ superfit temporis disputantibus, ne di-
 „ cam, inter sese altercantibus ac liti-
 „ gantibus Theologis.

Scientia
Media
magnas
longas-
que, neq;
tamen
necessa-
rias dedit
turbas.

„ Quantas namque turbas ab in-
 „ tegro, & quod excurrit, seculo civit
 „ *Scientia Dei Media*, à Molina, ut
 „ contendunt, in scholas inuenta? hinc
 „ ea tolli supremam in hominum vo-
 „ luntates Dei potestatem Thomista-
 „ rum Schola vociferatur; illinc verò,
 „ nisi stabilita ipsa maneat, lædi hu-
 „ manam libertatem Molinistæ tuen-
 „ tur.

„ Equidem hanc scholæ tricam suò
 „ pondere haud carere facile arbitramur,
 „ si ad propugnandum aliquem
 „ Fidei nostræ articulum eam quidpiam
 „ certi conferre animadverteremus; at
 „ quando videmus Theologos illos,
 „ dum integris voluminibus ea de re
 „ ad injuriam usque & convitium in-
 „ ter sese disceptant, tandem in hoc
 „ convenire, & quòd Deus supremam
 „ in hominum voluntates exercent
 „ potestatem, & quòd hi verè liberè
 „ suas ponant actiones, meritò hanc
 „ scholæ quæstionem contemnimus,
 „ ut quæ, an hæc ex *Scientiâ Media*,
 „ an secus eveniant, adeòque certi
 „ aliquid statui non possit. Sacra Scri-
 „ ptura, sancti Patres, ipsaque Ec-
 „ clesia nobis præclara subministrat
 „ argumenta, quibus & Dei supre-
 „ mam in hominum voluntates pote-
 „ statem, & horum liberum arbitrium
 „ adversus Religionis nostræ hostes
 „ tueamur; hæc nobis sufficere de-
 „ bent, neque curiosius scrutari ten-
 „ temus, quem ordinem, à quo ve-
 „ ritas hujus quæstionis unice pendet,
 „ in suis Decretis Deus instituerit;
 „ sola quippe infallibilis, & quam
 „ Deus ipse regat, autoritas id illo
 „ revelante assequi potest.

Idem fe-
rè dicen-
dum de
quæstio-
nibus in
materia
de Gratiâ.

„ De gratiâ item, quod ad præ-
 „ cedentem quæstionem spectat, mirè
 „ inter sese disputant hi Theologi, an
 „ videlicet præviè, an concomitanter
 „ duntaxat homini infundatur. Id ip-
 „ sum etiam profectò nescire se produnt
 „ hi ipsi Theologi, dum post longas al-

„ tunc tandem nihil eâ de re cer-
 „ ti ab ipsis definiri posse ultrò faten-
 „ tur.

„ Pariter quoque de peccati constituto De con-
 „ tivo formali disceptant, an videlicet stitutivo
 „ in positivo, an in privativo sit consti- peccati,
 „ tuendum? Nos cuilibet peccato sive
 „ mortali, sive veniali suam deformi-
 „ tatem inesse, eoque Deum offendi
 „ arbitramur; unde non minus vitan-
 „ dum censemus, sive quid positivum
 „ sit, sive privativum, quippe quod ad
 „ ejus majorem vel minorem defor-
 „ mitatem nihil conferat.

„ Illorum etiam, ut sexcenta alia De Dif-
 „ inutilia omittamus, torquet ingenia putatione
 „ disceptatio, quæ de gratiâ Sacra- circa gra-
 „ tiam Sacra- tamentorum est. Nempe inter sese tamento-
 „ litigant, num ea illam physicè, an rum qua-
 „ moraliter tantum conferant? Nos litatem.
 „ tuemur, Sacramenta Novæ Legis
 „ esse signa illa visibilia, quibus vi me-
 „ ritorum Christi, & ut Scholæ lo-
 „ quuntur, ex opere operato ea di-
 „ gnè suscipientibus gratia divina in-
 „ funditur. Quid autem ad illorum
 „ excellentiam, nostramque utilita-
 „ tem facit, sive illa physicè, sive mo-
 „ raliter operentur?

„ Commiseratione digna res est, SS. Pa-
 „ quòd neglecto, imò potius con- trum ve-
 „ tempto veritatis studio brevem, quæ stigiis in-
 „ nobis superest, temporis usuram in stendum.
 „ vanis ac futilibus disputationibus
 „ teramus, ac profundamus. Alia
 „ sanè sanctorum Patrum, à quibus
 „ verum sacræ Scripturæ sensum tene-
 „ mus, mens fuit; hi non rivulos dun-
 „ taxat relicto fonte sectati sunt; è
 „ sacris paginis ea argumentorum ful-
 „ mina depromebant, quibus hæresis
 „ ab ipsis dejecta est; inde cœleste illud
 „ pabulum colligebant, quo fideles pa-
 „ scerentur. Lege Chryostomum,
 „ Gregorium, Basilium, Ambrosium,
 „ Hieronymum, Augustinum &c. de-
 „ prehendes profectò, hos sanctos
 „ viros præclaro sacræ Scripturæ stu-
 „ dio totos imbutos ex abundantia
 „ cordis fuisse locutos. Horum cer-
 „ tè vestigiis nobis insistendum, si pro-
 „ bi & veri Theologi audire velimus.

„ Verum nonnullis Scholæ Theo- A quorum
 „ logos, dolenter equidem id effamur, exemplo
 „ nescio quo infelici fato à recto tra- multi hoc
 „ mite abductos, non sacræ Scripturæ ævo The-
 „ duntaxat, sed frivolarum & incer- ologi abe-
 „ tarum, quos jam diximus, quæ- unt.
 „ stionum delectat studium. Enim-
 „ verò non adeò multos invenias, qui
 „ sacrorum suorum studiorum curri-
 „ culum

„ culum ementi, vel quid sit sacra
 „ Scriptura, vel etiam quot ejus libri,
 „ probè sciant; nauci floccique id
 „ studii vix non apud ipsos penditur;
 „ inanes & dubias, quæ passim in
 „ Theologia, ut vocant, Scholasticâ
 „ occurrunt, edocti quæstiones, egre-
 „ gii Opinatores & Sophistæ audire
 „ potius merentur, quam veri Theo-
 „ logi: quis enim eos Theologos nun-
 „ cupare velit, qui, quid super quæ-
 „ libet quæstione doceat sacra Scri-
 „ ptura, quid Patres, quid Concilia
 „ definiant, ignorant?

Redeun-
dum ad
sacræ
Scripturæ
studium.

„ Utinam ergo tandem aliam stu-
 „ diorum suorum rationem ineant,
 „ atque abjectis, quibus passim Scho-
 „ læ abundant, inutilibus quæstio-
 „ nibus, ea duntaxat expendenda fu-
 „ scipiant, quæ viros Ecclesiæ mini-
 „ sterio deputatos deceant, & è qui-
 „ bus tum ipsi, tum ipsorum proximi
 „ utilitatem non modicam sperare pos-
 „ sint; atque inprimis autem ad sa-
 „ cræ Scripturæ studium se conver-
 „ tant, impensè rogamus, & hortamur;
 „ ad quod velut introductio
 „ quædam esse potest præsens Tra-
 „ ctatus; quò ut omnes bene fruamur,
 „ sincerè optamus.

Hæc Gallus Cartier, vir doctus, ac
 SS. Theologiæ Professor, in præfatione
 ad Tractatum Theologicum de sacra
 Scriptura; quem ante publici ju-
 ris quàm faceret, ad R. Mum Abbatem
 Calmet detulit, additis precibus, ut,
 si quæ emendanda, vel virgâ censo-
 riâ notanda essent, pro sua humani-
 tate significare dignaretur. Vidit,
 legit sapientissimus Præsul, atque ad
 Autorem sequentes dedit Literas, quæ
 quòd Sodales nostros ad Theologiæ
 Positivæ studium inflammare pos-
 sint, dignæ mihi visæ sunt, quas hic
 subjiciam.

Reverendissimi D. Augustini Cal-
 met, Abbatis Monasterii S. Petri Seno-
 niensis ad R. P. Gallum Cartier
 Epistola.

Reverende admodum Pater, & Charis-
 sime Confrater, „ Tractatum tuum
 „ de sacra Scriptura, quem nuper ad
 „ me detulisti, attentè perlegi, &
 „ pro eâ, quam mihi contulisti facul-
 „ tate, pauca quædam adnotavi, quæ
 „ meo judicio paulò aliter ponenda
 „ videbantur. Cœterum tibi, nec non
 „ studio & labori tuo summoperè gra-
 „ tular, ac inprimis laudabili zelo, quo
 „ P. Ziegelbauer Hist. P. II.

„ Confratres tuos ad studia solidiora
 „ ac præstantiora incitare pergis tum
 „ exemplo tuo, tum scriptis ad publi-
 „ cam & privatam eorum utilitatem
 „ his velut quibusdam sacrorum Bi-
 „ bliorum prolegomenis, quæ sanæ
 „ Theologiæ Professoribus eorumque
 „ Discipulis adeò sunt necessaria, ut
 „ iis neglectis vix ullos in studiis illis
 „ sublimioribus progressus facere que-
 „ ant. Quis enim nesciat, omnes S. Scrip-
 „ SS. Theologiæ assertiones sacrorum turae stu-
 „ Librorum auctoritate veluti basi & dium
 „ fundamento niti debere? Vehe- Theolo-
 „ menter profectò falluntur ii, qui giae Pro-
 „ Theologica tractantes rationi & au- fessori-
 „ thoritati aliorum, etiam antiquorum bus ac
 „ Doctorum, tantum tribuendum summe
 „ censent, ut omissa aut neglecta Scri- necessa-
 „ pturæ divinæ scientia & auctoritate, rium.
 „ firmo & inoffenso pede sese in hac
 „ sacræ Theologiæ palæstra exercere
 „ posse confidant. Utinam Sodalibus
 „ tuis, viris aliòquò ingenio, pietate, &
 „ diligentia præstantissimis, hunc di-
 „ vinarum Literarum amorem instil-
 „ lare, & hanc studii Theologici ra-
 „ tionem persuadere valeas, quò de-
 „ inceps omissis Disputationum Scho-
 „ lasticarum tricis, bonorum libro-
 „ rum lectioni, divinarumque Lite-
 „ rarum studio animum seriò inten-
 „ dant.

„ Perge igitur, & eâ, qua cœpi-
 „ sti, ratione studia, quæ viros Re-
 „ ligiosos, & Benedictini nominis,
 „ honoris, ac famæ studiosos vel ma-
 „ ximè decent, promovere satage,
 „ meque tui amantissimum, & ad om-
 „ nia obsequia paratissimum non du-
 „ bites velim. Effice porrò, ut si quid
 „ officii à me tibi, tuisque Sodalibus
 „ præstari posse existimes, id liberè
 „ pro meo de vobis semper beneme-
 „ rendi studio exigas. Vale. Senonis
 „ 15. Septembris 1735.

Augustinus Calmet
Abbas Senoniensis.

Quibus Abbatis Calmeti literis
 Cartierus injunctam sibi spartam cre-
 didit, ut instituendæ in Benedictinis
 Germaniæ monasteriis religiosæ juven-
 tuti proficuum utilèque *Theologiæ*
Positivæ cursum compararet; non il-
 lum verò multis magnisque volumi-
 nibus comprehensum, sed brevem,
 succinctum, nihil tamen, quòd ad
 rem necessarium est, prætermittentem;
 quique manu, ut ita dicam, teri, in
 scholas ferri, atque à Professore præ-
 legi & exponi possit.

I

Martha,

Theologia Positivæ studium inexcusabile.

Martha, Martha! dicebat olim Christus D. N. *solicita es circa plurima, porro unum est necessarium.* An non pari modo dici posset? ô Monachi! ô Abbates! solliciti, indefessi, occupati estis in perscrutandis philosophicis, historicis, genealogicis, diplomaticis, numismaticis, criticis, antiquariis argumentis, porro unum est necessarium: nempe studium Theologiæ Positivæ. Et si enim priora illa nesciatis, nemo tamen sanæ mentis est, qui eâ causa in reprehensionem vos vocare velit. Ut enim non unquam aut Medico turpe habitum est, nescire leges, aut Jurisperito vel medicinam, vel astrorum scientiam non tenere; ita Monacho non est probro dandum, si complurium scientiarum non calleat disciplinas; at si in sacræ Scripturæ, atque SS. Patrum lectione minus versati sitis, quis non convitiis atque vituperiis dignos vos existimet? An non enim sanctissimus Legislator vester Benedictus hoc disertis verbis vobis præcepit? An non ab Abbate *Sapientia doctrinam* exegit? Declarans verò, in quo consistere debeat talis doctrina, subdit: *Oportet ergo eum esse doctum Lege Divinâ, ut sciat, unde proferat nova & vetera.* An non sacræ Scripturæ studium inter monastica studia regnum obtinere debet, ad quod ceu scopum cœtera omnia monachorum studia referenda sunt? Eo enim sine cum summi Pontifices, tum Generalia Concilia monachos literis politioribus, Philosophia ac Theologia institui voluerunt, quò ad sacræ paginæ intelligentiam idonei reddantur. Quid verò isthoc rei est? Postquam hisce scientiis, ceu præviis ac necessariis cognitionibus litavimus, illud solum subinde studium neglectum, & nec in postremis habemus curis, cujus unius gratia multos annos in literarum cum inferiorum, tum sublimiorum disciplinis contere nobis concessum fuit. Nempè *ibi desinimus, ubi incipiendum est.* Hocine est prudens factum? Quòd si Hecuba apud Euripidem quondam mirata fuit, quòd non aliis omnibus studiis omissis, omnes homines ad studium eloquentiæ incumbant; admiratione longè majori dignum videri potest, quòd monachi, prætermisso studio primario, ad longè alia omnem animi contentionem convertant, quæ eis nullo modo necessaria sunt, nisi prout ad consequendam di-

vini codicis cognitionem conducunt. Memini, me Philosophiæ ac Theologiæ Scholasticæ decurso stadio, à sodalium quodam interrogatum fuisse, quid illa sibi velint Psalmistæ verba: *comederunt Jacob?* Ego verò aquam mihi hæsisse, meque illorum sensum haud evolvere potuisse, ingenuè profiteor, quia nunquam sacras Literas doctus fueram. Si fuisset interrogatus, an Logica sit practica, vel speculativa? utrùm ens rationis sit illius objectum? num dentur præcisiones objectivæ? an Deus sit in spatiis imaginariis, vel oculo cerni possit corporeo? utrùm Sacramentum sit in aliquo prædicamento? num charitas augeatur per additionem gradûs ad gradum? & denique an asinus possit bibere baptismum? forsan non fuisset elinguis, sed aliquid respondere potuissem. Quis non ingemiscat, Religiosos juvenes, ante omnia in sacris Literis institutos, juberi, ut pretiosum ac modicum illud tempus, quod à Chori & vitæ monasticæ exercitiis superest, inanibus gryphis, & difficilibus nugis, quæ non solum impune, sed etiam utiliter ignorantur, consecrent, nihil verò interea sciant de sacris Literis, & nedum Psalmos, quos quotidie in Choro decantant, sed ne eorum quidem titulos & argumenta calleant? Hocine fieri voluit sanctus Legislator, dum Regulæ capite VIII. Fratrum meminit, *qui in salterni indigent*, intelligendi nempe atque addiscendi? Sed à quo addiscant? A Magistro sacrarum Literarum intelligentiâ prædico. Ut enim Divus Hieronymus * in exponendis sacris Scripturis Doctor maximus, emphaticè ait: *Nemo in Scripturis sanctis sine prævio & monstrante semitam ingredi potest.* Utinam igitur Decretum Concilii Tridentini de studio sacræ Scripturæ in Germaniæ monasteriis instituendo executioni daretur! Ita verò habet! ** *Ne cœlestis ille sacrarum Librorum Thesaurus, quem Spiritus sanctus summâ liberalitate hominibus tradidit, neglectus jaceat, decernimus: Ut in monasteriis quoque Monachorum, ubi commodè fieri queat, etiam lectio S. Scripturæ habeatur; quâ in re, si Abbates negligentes fuerint, Episcopi locorum, in hoc, ut Sedis Apostolicæ delegati, eos ad id opportunis remediis compellant ... In quem Canonem digitum intendens cœlebris RENATUS CHOPINUS *** Ne igitur monastico, inquit, otio ad fœda errorum*

Concilii Tridentini Decretum executioni mandatum.

trans-

transfugia abutantur cucullati adolescentes, monasterii cujusque Præfectus rem literariam provehere tenetur intra monasticos parietes, ut sacræ disciplinæ nervum firmissimo hoc præsidio retineat, simul & juris, beneficiique sui sacerdotiis dignos efficiat. ... Neque verò existiment illi, quorum solemnitas est hac in re autoritas, Decretum hoc leviter tantum stringere, nam sub lethali obligare pluribus ostendit Petrus Maria Forti in suo nuper edito Venetiis Tractatu de *Judice Conservatore Regularium*. ... Quia autem ad intelligentiam Scripturarum maximè conducit *peritia linguarum*, ut vocant, *originaliû*, & hostis humani generis harum scientiâ singulari dono Dei hominibus traditâ, ad ipsius Largitoris contumeliam, & fidei Catholicæ detrimentum nunc quàm maximè abutitur, hinc PAULUS V. Pont. Max. motu proprio, *Constitutione perpetuò valiturâ* anno 1610. die 31. Julii sub gravibus pœnis & censuris præcepit: *Ut in cujuscunque Ordinis & Instituti Regularium studiis Lectiones linguarum Hebraicæ, Græcæ, Latine & Chaldaicæ instituantur.* Quod Decretum S. Congregatio de propaganda fide anno 1623. die 16. Octobris ferio executioni demandari jussit ex speciali mandato URBANI VIII. præcipiens, *ut in Capitulis generalibus ejus Decreti observatio juretur; &c.* quæ in ipsis Constitutionibus pontificiis fusiùs explicantur apud *Margarinum* in Bullario Casin. *Const.* 291. 295. & 383. ... Pace igitur vestrà, *Antistites summe venerandi!* rogaverim, ut qui *mandata vestra*, uti vocantur, *regularia* tam ferio observari cupitis, ista etiam de *S. Scripturæ studio* servari curetis. Ut autem commodè id fieri queat, in promptu sunt *Francisci Mezgeri* sacrarum Literarum in Universitate Salisburgensi olim Professoris, *Institutiones S. Scripturæ*, sive Principia, Regulæ, & Instructiones de modo ritè intelligendi & interpretandi S. Scripturam, quæ magna cum utilitate prælegi & explanari possunt. Quod eò magis exoptandum est, quòd certius experientia constat, quòd in non paucis, imò ferè plerisque Germaniæ monasteriis, quibus parochiales Ecclesiæ incorporatæ sunt, juvenes Religiosi expleto Philosophiæ ac Theologiæ Scholasticæ curriculo, vel nondum etiam finito, sacrum conscendere suggestum jubeantur, quò verba ad populum faciant; tametsi nullâ sacri codicis tractatione sint præ-

parati atque præculi. Quid, quæso, isti prædicant? quid populo explicant ac exponunt? *Verbum divinum* inquis; at hujus cognitioni nunquam studuerunt; neque, ut divi Hieronymi * verbis denuò utar, *scire dignantur, quid Prophetæ, quid Apostoli senserint; Sed ad sensum suum incongrua aptant testimonia.* Quasi grande sit, & non vitiosissimum docendi genus, depravare sententias, & ad voluntatem suam *Scripturam trahere repugnantem.* Quid ergo prædicant? suos, vel aliorum *Conceptus*, ut vocant, *Prædicabiles.* Unde sacerdotio initiati, more apud Parochos etiam seculares permultos in Germania recepto, primas inter curas habent, ut quàm plurium Concionatorum Opera typis excusa sibi comparent. Ex his prædicant, & postquam (sit fas ita loqui) hos *exprædicaverunt*, de aliis circumspiciunt, sibi que provident, quæ iterum *exprædicare* possint. O præclaros Concionatores! ô eximios Ecclesiastes! sancto Hieronymo nunquam fatis laudatos! Non verò hîc sementem spargo calumniarum; nam exemplis, quæ dico, adstruere possum; quibus tamen consultò abstinco. Longè fecus accideret, si Abbatibus & Superioribus curæ foret, ut eorum Religiosi juvenes ad sacrum suggestum admovendi, priùs ad Sacræ Scripturæ intelligentiam animum appellerent. In Congregatione Casinensi laudabilis mos obtinuit, ut nulli sacrum conscendere suggestum liceat, qui priùs rigido examine non excussus specimina suæ in sacris Literis peritiæ dederit. At in Germania nullo examine præmissio passim monachis juvenibus post Theologiæ Scholasticæ decursum curriculum, vel hoc etiam nondum emenso facultas impertitur, è superiore loco verba faciendi ad populum. Contingit his prope modum, quod D. Ambrosio accidisse ferunt. Cum enim ex Præfecto Liguriæ & Æmiliæ Mediolanensis Episcopus factus fuisset, in divinis Literis parum adhuc versatus, Concionator apud alios evasit, dum merus discipulus in se adhuc erat: *Docere vos jubeor, quod non didici.* Hæc ejus ingenua confessio fuit. Eodem tempore & docebat & discebat: se ipsum informabat, dum alios instituebat; tam celere verò in sacræ paginæ intelligentia progressum fecit, ut Numine cœlitus afflatus videretur. An non idem verò hac ætate multis nostrum faten-

Non ferendum, ut studere ibi desinamus, ubi incipiendum est.

* In Epist. ad Paulinum.

** Sess. V. de Reformatione. cap. 1.

*** In Monastico lib. 1. pag. 58. u. S. Confer. Natalis Alexand. Hist. Eccl. Sec. XVI. diff. XII. num. 41.

MEZGERI Institutiones S. Script.

* In Epist. ad Paulinum.

Nullus pro Concionatore habendus, qui non est peritus S. Scripturæ.

fatendum est? *Docere vos jubeor, quod non didici.* Utinam verò exemplo Ambrosii omne suum tempus in addiscendis sacris Literis pari industria ac contentione contererent. Etenim nunquam eum *verum* aestimaverim * *Concionatorem* Verbi Divini, quod nunquam ore usurpat, exordio promittens expositionem Scripturarum, reliquâ autem oratione nugas propinans & vanis fermocinationibus studens Auditorem suum delectare. Sic populus inani cibo pascitur, fraudatur solido, & versatur in tenebris ignorantiae; nam aliunde quàm ex sacris Concionibus scientiam salutis non accipit, qui literis vacare non potest. Eorum autem qui arti Concionariæ animum adjungunt, & Scripturas sacras negligunt, ideò pejor mihi videtur error; quòd ex ditiori penu non illis suppetere possit materies, quam nec singulos dies concionando exhaurirent, si benè percepissent animo, & memoriâ complecterentur, tum sensum, tum verba sacrorum Codicum. Quot enim egregiis dictis, quot præclaris sermonibus, quot exemplis, similitudinibus, parabolis, quæ adminicula sunt & præsidia Oratorum, abundant illi Codices? Sed non solùm veram doctrinam & omnem dicendi materiam suppeditant; verùm etiam ornamenta, quibus pondus, vis, & decor adduntur orationi. Ubi enim major in docendo perspicuitas cum brevitate, quàm in Evangelio? Quis orator in carpendis hominum vitiis vehementior, quàm Prophetæ? Quis ad movendum & ad flectendum magis aptus, quàm Paulus? Unde decor ille poëticus, qui efflorescere debet in oratione, faciliùs conciliatur, quàm ex Psalmis Davidis? Ubi denique copia major sententiarum, quàm in libris Salomonis?

Statutum Henrici Abbatis Clun. de S. Scripturæ studio. Ut ex ditissima hac penu concionum depromerent materiem monachi Cluniacenses, non postremæ curæ habuit *Henricus de Fauteris*, monasterii Cluniacensis Abbas, atque ad eò totius Ordinis, seu amplissimæ Congregationis supremus Præsidens. Durante suo regimine, quod anno 1308. inchoavit, Statutum quoddam, seu Ordinationem edidit de prospero statu studentium Parisiis in Collegio Cluniacensi. Præter alia etiam in hoc Exercitationes Concionariæ præscribuntur; videlicet, ut qui Theologiæ studerent, per

biennium etiam Sacræ Scripturæ Professori operam darent. Quo expleto non continuò admitterentur, ut in publicum prodeuntes in Ecclesia ad populum de superiore loco verba facerent, sed domi priùs in umbratica quadam cathedra coram sodalibus, aliisque viris doctis, atque artis concionariæ peritis conciones haberent. Statuti verba hæc sunt: „ Item ad habendum experimentum, qualiter proficiant studentes, & ad exercitationem ingenii & intellectûs eorundem statuimus, quòd omnes & singuli Bibliam audientes, postquam biennii spatio eam audièrint, sermones & collationes secundum ordinem faciant, & temporibus hætenus consuetis. Propter verò bonum provisionis & studii debiti in sermonibus & collationibus hujusmodi faciendis, Prior vel Supprior diætæ domûs nostræ rogando, aut si sit opus, præcipiendo, & injungendo prædicare debentes excitent, & cohortentur per quindecim dies ante. Recusantes autem vel inobedientes in opere tam salubri per Superiores loci in Capitulo vel alibi regulariter puniantur. Et quia fabricando fabri fimus, reddítque & facit usus hominem ad quælibet promptiorem, ordinantes statuimus, quòd post Pascha de quindena in quindenam fratres & studentes in Gallico prædicent, ut in hujusmodi usu & opere exercitati possint per ordinem & alibi promptiùs in Gallico proponere Verbum Dei. „

Cùm verò exempla ex ipsius sacri S. Ambrosii Ordinis historia vehementiùs Sodalium nostrorum animos afficiant, illustre profus ac eximium afferre licet. Sanctus *Aupertus*, qui alio etiam nomine *Ambrosius* vocatus fuit, monasterii sancti Vincentii ad Vulturum Abbas seculo octavo magna virtutis ac doctrinæ famâ claruit. ** Ut Christianos ad virtutis studia inflamaret, non rarò è sacro suggestu verba fecit. At enim quam methodum prædicando tenuerit, ipse nos doceat: *A familiari Scripturarum meditatione ad officium egredimur prædicationis, atque ab officio prædicationis ad familiarem rursum Scripturarum meditationem revertimur.* Quid magis optandum, quàm ut qui Sodales nostri gravissimum & Apostolicis viris timendum prædicationis

tionis munus exercent, hujus sanctissimi ac doctissimi juxtà Præfulis vestigiis insistant, atque quò majori cum utilitate id exercent, à *familiari Scripturarum meditatione ad officium egrediantur prædicationis, atque ab officio prædicationis ad familiarem rursum Scripturarum meditationem revertantur.* Verùm quamdiu sacre Literæ in Benedictinis per Germaniam monasteriis doceri omittuntur, vereor, ne frustra hæc moneamus, atque inculcemus. Quis igitur non cum Patribus * Remensis Concilii ingemiscat? *Rem nullis satis dignam lacrymis putamus, aliquot jam seculis Verbum Dei neque prælegendo, neque conciones habendo in illis locis explicari, in quibus olim omnis doctrinæ ac virtutis scholas fuisse ecclesiasticæ testantur historiae.*

Trithemii exhortatio ad studium Sac. Scripturæ.

„ Vos itaque fratres mei, *utor & concludo verbis sapientissimi Abbatis Joannis Trithemii*, Vos inquam fratres mei! si Dominum Jesum in toto corde vestro veraciter diligitis, si complacere illi super omnia, ut veri milites desideratis, si denique ad perfectionem vitæ Monasticæ cupitis proficere, in lectione divinarum Scripturarum debetis vos semper cum affectione fervida legendo & discendo revolvere, quibus & tempus copiosum, ab occupationibus feriatum conceditur, & locus raritate occurrentium satis conveniens offertur. Ideò vos hortor & moneo, si vestram salutem diligitis, ut lectiones divinas in manibus semper habeatis, quatenus omne tempus, quod vobis post orationis cultum sine labore permittitur, ad S. Scripturæ studium expendatur. Non prætereat dies ulla, in qua monachus Christo militans, non aliquid legat & discat ex sacris voluminibus, quod eum in sancto proposito faciat meliorem . . . . Non vos, precor, seducat, quorundam aliorum monachorum vesana stultitia, qui suam ignorantiam trito conantur excusare proverbio dicentes: Ad quid nobis scientia Scripturarum, qui prædicationis nullum habemus officium? Viri sapientis amplectimur consilium, qui dicit in libro Proverb. *Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter.* Sufficient nobis simpliciter vivere, quoniam servus sciens voluntatem Do-

Insuper quorundam monachorum excusatio revincitur.

„ mini sui, & non faciens, vapulabit plagis multis; qui autem non cognovit, & commisit digna plagis, vapulabit paucis. O stulti, & perditissimi petrones, qui scientiam salutarem contemnitis, & ignorantiam Divinarum Scripturarum potius, quàm intelligentiam amatis. Nunquid affectata ignorantia paucioribus vos plagis reddet obnoxios? Aut propterea delinquentes eritis coram Deo innoxii, quia mandatorum Dei voluntariè estis ignari? Duplici poena cruciandi eritis, altera quòd scire viam mandatorum Dei contemnitis, altera, quòd sermones ejus non custoditis. Non est, quam allegatis, simplicitas, sed duplex potius impietas. Nam si juxtà Prophetam *beati sunt, qui scrutantur testimonia Domini*, quis illos esse maledictos neget, qui nec Deum exquirunt, nec Scripturas ejus advertunt, sed indurato magis animo contemnunt? Audite, quid vobis Salomon dicat in Proverbiis: *Ubi non est scientia anime, non est bonum, & stultitia hominis supplantat gressus ejus.* De vobis etiam ô stultissimi tenebriones! illud intelligitur S. Hieronymi, *quoniam ibi non est ignorantia jam excusabilis, ubi scitur, quid sit illud, quod ignoratur.* Magis autem cavendum vobis, ne cum illis tandem computemini, qui dixerunt Deo, *recede à nobis, viam scientiarum tuarum nolumus.* - Unde fratres non facit vos ignorantia divinarum Scripturarum excusatos coram Deo, sed dupliciter reos, qui ne Dei voluntatem oporteat vos facere, eam penitus cupitis ignorare. Certè homo Divinæ voluntatis non debet esse ignarus, qui ad hoc in mundo ponitur, ut per illustrationem intellectûs, & puritatem affectûs, visionis ejus sempiternam fruitionem promereatur. Utraque enim cognitio, Dei videlicet & sui, unicuique mortalium necessaria est ad salutem, quam nusquam inveniet sine notitia Scripturarum. Enimverò sicut ex cognitione sui, venit in hominem timor Dei, & ex notitia Dei, nascitur amor Dei, ita pro- venit ex ignorantia sui, superbia, & ex neglecta Dei cognitione, cum desperatione salutis contemptus. Nihil infelicius monachò indocto, qui studium sanctarum Scriptura-

* Loquor hic cum R. P. Bernardo Lamy in præfat. ad Appar. Bibl.

** Ex vit. apud Mabill. in Act. O. S. B. Seculo III. part. 2.

* Art. VI. de Regularibus. Concilium verò anno 1583. fuit celebratum.

rum vel negligit, vel contemnit :
 quia nunquam potest in vera cordis
 tranquillitate apud semetipsum pu-
 rus consistere, sed compellitur in-
 quietudine propria contra Monasti-
 cae conversationis integritatem ex-
 ternis mentem & inutilibus occupa-
 re. Idcirco non cessabo vos cohortari
 ad sancta studia Scripturarum,
 sciens, quod amator sacrae lectionis
 non potest carnalium esse operator
 vitiorum. Quamvis enim monachus
 in perdiscendis Scripturis fuerit stu-
 diosior, tantum minus carnalium vo-
 luptatum ardoribus inflammatur. Hæc
 Tritheimus. O felicem verò me-
 um laborem! qui in oratione sapien-
 tissimi hujus Præfulis transcribenda
 hætenus versatus est, si fructum illum
 consequatur, ut S. Scripturae studium
 in Familiæ nostræ Benedictinæ mona-
 steriis non denuò tantum refuscitetur,
 sed cum assidua etiam SS. Patrum,
 Conciliorum, Traditionum, atque
 antiquitatis Ecclesiasticæ lectione, quæ
 fuit, ut inter omnes constat, Majorum
 nostrorum, virorum sanctissimorum
 juxta ac doctissimorum, Theologia,
 conjungatur.

Id ut felicius faciliusque à nostris
 Sodalibus impetremus, coronidis lo-
 co hic attexendum duximus epilogum,
 quem amicissimus noster Collega R. P.
 Oliverius Legipontius suæ in artem ma-
 gnæ differendi de Deo rebusque Di-
 vinitatis introductorie * subjecit. Ita
 enim ille de utilitate & præstantia
 Sacrae Scripturae differit: "Quanta
 sit divinarum Scripturarum dignitas
 & præstantia, quantumque utilita-
 tis, gratiæ ac commodi secum ferat
 assiduum illarum studium, notius est
 quam ut pluribus debeat commo-
 strari; testante enim Apostolo in
 sua ad Timotheum secundâ cap. 3.
 Omnis Scriptura divinitus inspirata uti-
 lis est ad docendum, ad arguendum, ad
 corrigendum, ad erudiendum in justitia,
 ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus
 bonum instructus. Præclare hinc Ma-
 gnus Basilus ad Gregorium Theolo-
 gum asserit, quod maxima viarum
 ad veri investigationem ducentium
 meditatio sit Scripturarum. Hic repe-
 rimus Thesaurum cognitionis Dei, ut
 divus ait Chrysostomus; Hic sapien-
 tiæ attingimus arcem, ex qua mille
 pendent clypei, uti observat Clemens
 Alexandrinus; Hic cælestes utrius-
 quæ federis tractamus tabulas, ut sanctus
 ait Gregorius; Hic literas de cæli

rore madidas, & de lumine Dei lumi-
 nosas animo oculisque volvimus, ut
 loquitur Augustinus; Litera hæc sunt,
 inquit idem in Psal. 90., quæ de cæle-
 sti civitate nobis venerunt, in quibus
 profunda quidem mysteria, . . . quæ ad
 hoc absconduntur, ne vilescant, ad hoc
 quaeruntur, ut exercent, ad hoc ape-
 riuntur, ut pascant. Et iterum libr. 2.
 Doctr. Christ. cap. 42. Quidquid homo
 extra Scripturam didicerit, si noxium
 est, ibi damnatur, si utile est, ibi in-
 venit; & cum ibi quis invenerit om-
 nia, quæ utiliter alibi didicit, multo
 abundantius ibi inveniet ea, quæ nus-
 quam omnino alibi, sed in illarum tan-
 tummodò Scripturarum altitudine, &
 mirabili humilitate discuntur. Hæc ille.

Luculentus quoque est Magnus no-
 ster Gregorius in commendatione studii
 Scripturarum, cum primis verò libro 4.
 Epist. 39. ubi; *Stude, inquit, & quotidie
 Creatoris tui verba meditare, discere cor
 Dei in verbis Dei*: Fastidire enim tan-
 tum Dei munus, non solum negligenti-
 a est, sed maximum crimen. Qui
 assidua meditatione sanctas coluit Scri-
 pturas, inquit divus Bernardus, habet
 signum suæ prædestinationis, quod Do-
 minus asseruit dicens: *Qui ex Deo est,
 verba Dei audit*. Sed & præclare om-
 nino B. Rupertus Tuitienis Abbas
 Libr. I. de operibus Spiritus sancti: *Quid
 autem, inquit, Scriptura nisi verbum
 Dei? . . . Cum igitur Scripturam legi-
 mus, verbum Dei tractamus, Filium
 Dei per speculum in ænigmate præ ocu-
 lis habemus; & revera si benevoli Le-
 ctiores sumus, legendo vel audiendo, ad
 amorem Dei proficimus*. Ecquid igitur
 majorem nobis parere possit in hoc
 mundo voluptatem, quam lectio Scri-
 pturarum? *Neque enim sanum gaude-
 re possumus, inquit Augustinus, nisi de
 spe regni cælestis; Hujus autem regni
 mysterium nobis explicant Scripturae,
 viam ad illud aperiunt, & donec hanc
 viam emensi fuerimus, prægustandas
 præbent delicias; ut per patientiam &
 consolationem Scripturarum spem habe-
 amus. ad Rom. 15.*

Utilitas verò & necessitas hujus
 studii exinde luculenter apparet, quod
 nemo possit evadere & audire Theolo-
 gus suis numeris absolutus, nisi sacros
 divinæ paginæ libros legerit, & ex
 his cælestis sapientiæ venis solidioris
 Doctrinæ de Deo rebusque divinis The-
 sauros improbo labore effoderit. Quis
 enim nesciat omnes sacratoris Theo-
 logiæ assertiones sacrarum Literarum

autho-

authoritate veluti basi & fundamento
 inniti debere? in quo namque se fun-
 dat Theologus nisi in fide? Fides au-
 tem cui innititur, in quo solidatur, ni-
 si in Divinâ revelatione? Et hæc quid
 aliud nisi Verbum Dei scriptum aut
 traditum? Ut proinde, qui neglectâ
 aut omisâ Scripturae sacrae scientiâ, fir-
 mo & inoffenso pede sese in sacrâ Theo-
 logiæ palæstrâ exercere posse confi-
 dunt, vehementer profectò fallantur,
 ac structuram sine fundamento moliri
 videantur, uti eleganter Cornelius à
 Lapide in encomio S. Scripturae libris
 Pentateuchi præmissis his verbis edif-
 ferit: *Qui Scholasticam à S. Scripturae
 seriâ commendatione divellere se posse pu-
 tat, prolem sine matre, domum sine
 fundamentis, & ad instar terræ pen-
 silem, aqueductus sine scaturigine, se-
 getem sine semine, conclusionem sine prin-
 cipiis, uti desultoriâ, ita delusoriâ le-
 vitate frustra sperat & expectat. . .*

Pro Con-
 cionato-
 ribus,
 &
 Theolo-
 gis.

Immo sine Scripturâ sacra, inquit
 noster Doctissimus Gallus Cartier, *nec
 cathedrae stant, nec pulpita, sine hac va-
 ga est & vana omnis disputatio, insulsa
 omnis concio, insipida de divinis collo-
 quia*. Pulchrè & appositè ad hoc pro-
 positum Emin. Card. Baronius * Ma-
 gni Patris Augustini expendit exem-
 plum: qui cum statim à suâ inaugu-
 ratione in Sacerdotem à Valerio Epi-
 scopo vocatus fuisset ad Evangelii præ-
 dicationem, libellum ei supplicem ob-
 tulit, quo eum obsecrat & obtestatur,
 ut se adhuc sacrarum Literarum igna-
 rum ac rudem ad populum verba fa-
 cere minimè compellat. Miratur hoc
 Eminentissimus ille Cardinalis, & post
 alia subdit: *Qui igitur talia tantaque
 præstiterat in hanc diem universæ Ec-
 clesiæ, an non sufficiens erat, ut publicè
 populum doceret Hyponensem? Sanè
 quidem; sed ea præstitit, quod sciret,
 nihil in Ecclesiâ Dei majoris esse negotii,
 quam Evangelium prædicare, eximiâ-
 que ad id munus ac profundam sacrarum
 Literarum cognitionem requiri*. Per-
 stringit dein adolescentes illos Con-
 cionatores, qui nullam adhuc Scripturae
 notitiam adepti, nisi quæ nondum
 didicerunt, alios doceant, non quie-
 scunt. . .

Notanda
 Baronii,

Riberae,

Acrius adhuc Concionatorum in
 discendis Scripturis negligentiam exa-
 gitat Ribera in caput 1. Osee lib. 22.
 ita scribens: *Ex Concionatoribus pler-
 que studia Theologica attingunt, sed ita
 attingunt, ut quidquid habet aliquid*

ponderis aut difficultatis, exhorrescant,
 & fugiant, nihil exactè intelligant,
 flosculos tantum delibent, qui vulgo pla-
 ceant, & magis grati ac venusti, quam
 utiles, cumque Scripturam nec à li-
 mine quidem salutârunt, quam auda-
 cter exponunt? quam liberè pronuntiant?
 quam multa proferunt testimonia?
 quam multas figuras? Nihil aliud so-
 nant, quam Apostolos, & Prophetas.
 Videas vim Scripturae verbis afferri,
 invitos Prophetas citari, figuram figu-
 ris, & formam suam adimi, lacerari
 sacra verba, & in alienos sensus detor-
 queri, fieri libris divinis, quod in Te-
 rentio non ferrent Grammatici. Huc-
 usque Ribera. Patres verò Societatis Patrum
 Jesu in libro de ratione studiorum hoc Soc. Jesu.
 eâ de re judicium pronuntiant: „Con-
 cionatores Scholasticis tantum im-
 buti studiis non rarè in suis evane-
 scunt cogitationibus. De Scriptu-
 ris verò, quas vix primoribus labris
 degustârunt, aut nihil afferunt fo-
 lidi, aut parum ad rem, alienis
 glossis & fucatis argumentis Scriptu-
 ram adulterantes. Accedit vero-
 rum Prædicatorum Magistri S. Domi-
 nici suffragium dicentis: *quod sine san-
 ctarum notitia Scripturarum perfectus
 esse prædicator nemo possit.* „

Pari fervore alii exhibendos do-
 cent illos Theologiae Magistros, qui ne-
 glecto tam salubri, & firmandæ reli-
 gioni nostræ tam necessario Scriptu-
 ræ studio, rerum non adeo utilium se-
 ctantur cognitionem. Quot enim sunt,
 inquit laudatus Cartier, *quorum mens
 frivolis & variis Scholæ disputationibus
 potius imbuta est, quam certis sacrae
 Scripturae argumentis? Nempe præ-
 stantium Theologorum munus implèsse
 se arbitrantur, modò argutè de inutili-
 bus juxta ac incertis abstrusisque quæ-
 stionibus verba facere valeant. . . Quæ
 tot jam seculis nullum invenerunt reme-
 dium, qui eas solveret, nec inventuræ sunt
 unquam*. His teneras adolescentium
 onerant aures, hæc continuo inge-
 runt, inculcântque, & in plerisque
 spem atque frugem in tenerioribus an-
 nis velut in herbâ enecant. Graviter
 fanè in ejusmodi Theologastros pri-
 dem animadvertit Nicolaus de Clemen-
 tis celebris seculi XIV. Theologus in
 de Cle-
 fuâ de studio Theologico Dissertatione,
 quam noster D' Acherius Tom. VII.
 Spicilegii extulit, ubi his conquestus
 verbis, *Miror, inquit, Theologos no-
 stri temporis paginas divinarum eloquio-
 rum*

* Opus est Mfc. prælo paratum, cui proximè subjiciendum speramus.

* Baron. ad an. 381.

Authoris
 votum
 de studio
 S. Scri-
 pturæ.

P. OLIVE-
 RII LEGI-
 PONTII
 Epilogus
 de utilita-
 te & præ-
 stantia
 studii Sac-
 ræ Scrip-
 turæ.

Utilitas
 studii SS.
 Scriptu-
 rarum.

Nicolai
 de Cle-
 mengis,

rum ita negligenter legere, & nescio quarum satis steriliam subtilitatem indagare sua contere, atque omisâ fertili ac fructuosâ arbore SS. Scripturarum in sylvaticis & macilentis rubis pabulum doctrinæ requirere, inter quos languere dicuntur. . . Solebant antiqui Patres & Theologi, quorum per Ecclesias approbata sunt scripta, nihil dicere vel adstruere, nisi quod Scripturarum testimonio posset confirmari; nunc autem plerosque videmus Scholasticos sacrarum inconcussa Literarum testimonia tam tenuis æstimare momenti, ut rationem ab auctoritate ductam velut inertem & minus acutam sibilo ac subsannatione irrideant, quasi majoris sunt ponderis, quæ phantasia humanæ imaginationis adinvenit, quàm quæ Divinitas cœlitus aperuit. Hæc iste. Gravis itidem & elegans est in hac eadem threnodiâ Theophilus Raynaudus S. J. Scriptor percelebris: Theologia, inquit, subtilitatibus aristâ acutioribus, sed & debilioribus, eo deducta est, ut veterem faciem non retineat. Sordent antiqua dogmata, & pro solidis animorum dapibus, proponuntur chimæ: planè chimæ, & ingenii abortiones, non firmi ac perennaturi fetus. Omne quod in libris sacris reperiri potest, fastiditur, ac veluti rancidum quid, atque insulsum ablegatur. Novæ & antehac inauditæ definitiones, divisiones, distinctiones, vitiliginæ, gerræ promuntur, de sinu phantasiæ miserè ludificantis Jovem capite prægnantem, qui fiso cerebro enititur ridiculum murem. Moralibus quo laxior est, eo probatior; numerantur Authores, loca exscribuntur indiscussa, confarcinantur placita nullo fundamento subnixâ, quæ nulli Patrum venere in mentem, tantum ut mulceantur prurientes aures. Sicque, si Diis placet, tolluntur peccata mundi. Nec bonus reputatur Theologus, qui hâc vertigine non laborat. Est qui plus Plutarchum in his prodesse, quàm S. Paulum dixit apud Stapletonum orat. 4. Acad. 59. »

Bartholomæi Medina * in hæc verba prorumpens: Exhibendus est Theologiæ Magister, qui rigidus & valde implexas quæstiones agit, ostentans quantum in palæstra philosophica profecerit, & in iis, quæ ad charitatem &

pietatem conducunt, defecerit, sacrarum Scripturarum documenta tanquam per via & exposita negligens. . . Si quid explicandum ex divo Paulo, aut ex sacro eloquio, videtur in aliam translatus mundum; si de instantibus, de ordine Decretorum Dei, de visione Beatorum, de hæcitatibus, formalitatibus, aliisve inani strepitu crepitantibus quæstionibus metaphysicis, & perplexis disputationum ambagibus velis aliquid, plura dabit, quàm quæ tribus onerariis navibus vehi possent. . . Hi sunt fanè de quibus dicit Apostolus: Languent circa quæstiones & pugnas verborum conversi in vaniloquium. . . »

» Atque inter fatales quidem miseras & noxas, quibuscum adhuc nostra conflictatur ætas, facilè princeps ea fuerit, quæ Theologus in Theologum, Frater in Fratrem, Religio in Religionem, Catholicus in Catholicum, Thomista in Scotistam, Suarista in utrumque, nullo licèt, nisi solius æmulationis, si rem penitus aspicias, studio, arma quærit stringere, ut nobilissimum inde robur Ecclesiæ, & principalis acies mutuis à se cædibus foedissime dilacerata, non sine graviore clade ac ruinâ turpiter succumbat. Ista Catholicorum Doctorum discordias altiori subinde animo versatus Eminentiss. noster Cardinalis SFONDRATI, Heu! exclamat, heu! quàm inanibus imò noxiis occupamur bellis, quando tot alia super sunt, & necessaria, & coronis digna, nullique pugnantium damno! Quanta ubique terrarum scelevum ac errorum messis est, quæ falcem ac calamos Catholicorum exspectat? quanti animarum fascès idèd pereuntium, quia medicis carent, quorum ope sublevandæ? Quanta rerum cœlestium & ignorantia & vilipensio? In tribunalibus fraudes, in castris impudentia, in aliis scandala & vitiorum exempla. His omnibus emendandis, his averruncandis (quæ tanto majoris momenti & curæ sunt, quod æternitatem ac cælum spectant) omnium vigiliæ, & ingenia Doctorum sudare oportet, quæ stolidi tamen in semetipsos crebro convertunt, non sine altiori eorum, qui ex adverso sunt, cachinno & scandalo. . . Ita sapientissimus ille Purpuratus in Gallia vind. Dissert. I. §. 1. num. 1. »

» Hanc etiam Theologorum intemperiam, qui in frigidis & spinosis quæstionibus totam pænè ætatem, non solum nullo fructu, sed etiam magno temporis dispendio contereunt, ex-

Cardinalis SFONDRATI,

Gravefons &c. animadversiones.

» pendens doctissimus Hyacinthus Amat de Gravefons in sua præfatione ad Tractatum de Scriptura Sacra, ita ingemiscit: Proh dolor! inquit, insurgunt undique in Christianam religionem acerrimi hostes, qui nullum non movent lapidem, ut eam ab imis fundamentis subruant. Ethnici & Athei rationem supra fidem temerè extollunt; Hæretici sacra fidei dogmata aperto Marte impetunt; sunt, qui ludicra Poëtarum amplectuntur figmenta, & cœlestia fastidiunt mysteria. . . sunt qui Ethices Christianæ integritatem corrumpunt: Uno verbo, in ea infausta & calamitosa incidimus tempora, in quibus velut effractis omnibus religionis repagulis, longè latèque grassantur vitia, exulant virtutes, perichitatur fides, mutatus est Christianismi color optimus. Unde igitur quæso! ad tot propellendum irrumpentium hostium impetum arma sumet Theologus? Unde tot silvescentibus malis præsentissimum arcesset remedium? nisi ex Scriptura Sacra, quæ arx est munitissima, ex qua mille pendent clypei. . . Similia ferè ingemiscit Eminentiss. Cardinalis Ludovicus Gotti in Præf. Tom. I. suæ Theologiæ. Quæ tamen omnia non eo huc referimus animo, ac si Theologiam scholasticam prorsus negligendam aut spernendam sentiremus; verum id maxi-

» mè contendimus, ut postquam huic disciplinæ litatum fat fuerit, ad sacros Codices excutiendos, ad criticam expendendam, ad Ss. Canones & Concilia evolvenda, ad discutienda selecta doctrinæ & Historiæ Ecclesiasticæ capita, ad illustrandos Ss. Patres, ad eruenda ex umbris, latibulis & pulveribus veterum Authorum monumenta, & alia ejusmodi sexcenta, in quæ Majores nostri tanto Ecclesiæ commodo, tantæque cum laude & omnium doctorum hominum applausu incubuere, hodièque incumbunt sapientissimi Sodales nostri è Congregatione S. Mauri in Gallia, principem suarum curarum ac studiorum partem imposterum traducant Germani, parçamque à Majoribus Benedictini nominis famam, iis servent modis, quibus eam illi compararunt. Hæc certè studiorum si ineat ratio, si perversa, quæ adhuc in quibusdam monasteriis recepta est, methodus emendetur, si leges à Patribus Concilii Tridentini præscriptæ seriò observentur; ego quidem non possum non solidioribus disciplinis & scientiis in Germania novos singularèque progressus, nova incrementa, & ipsi Republicæ ac Religionis insignia inde emolumenta ominari. Palma hîc in medio est posita, qui potest capere capiat. » Hactenus Oliverius.

SECTIO II. HISTORIA THEOLOGICÆ SCHOLASTICÆ.

Theologiæ Scholasticæ etymologia.

Theologia Christiana si ex articulis fidei, velut principiis conclusiones per bonam consequentiam, accedente rationis discursu, deducit, comuni Theologorum * consensu Scholastica, sive Argumentativa appellatur, istam fortè ob causam, quòd id muneris sibi injunctum habeat, eaque præstet, quæ præstare nemo potest, nisi exquisitam consecutus doctrinam, quam magno studio, ingenio acri, constantique labore in scholis didicerit; usitatum quippe antiquis fuit, eos, qui eruditionis fama & ingenii laude excelleret, Scholasticos vocare.

Jam olim à SS. Patribus tradita.

Hanc porrò universam Scholasticam de Deo rebisque divinis doctrinam jam olim SS. Patres, licèt fuso

dicendi genere tradiderunt. Utenim de solo Gregorio M. Benedictinæ Familiæ alumno, atque ut verbis Urbani VIII. utar, Antiquo Decore, loquar, is fuis in Operibus præcipua Christianæ Religionis dogmata asseruit, quæ Taitus seu Tayonius, Cæsar-Augustæ Antistes, submedium seculi VII. excerptis, & in Summam Theologicam quinque libris distinctam congestis, suppleto quosdam locos ex Augustini libris, ubi Gregorii Scripta deficiebant. In primo hujus compilationis libro, nondum typis edito, agit de Deo, ejusque attributis; in secundo de Incarnatione, de Prædicatione Evangelica, de Ecclesiarum Pastoribus, eorumque Greg. M. concin-gibus; in tertio de variis Ecclesiæ Ordinibus, de virtutibus & vitiis; in quar-

nomina-tim à S. Greg. M. Christianæ Tayonii Summa Theologica ex S. Greg. M. scriptis concin-gata.

* Theol. Sangall. in Procem. in Univerf. Theolog.

* Medina Q. I. Introd. in 3. part. Summæ D. Thomæ.

quarto de Dei judiciis, de tentationibus ac peccatis; in quinto demum de Reprobis, de Judicio universali, de Mortuorum resurrectione. Hanc Tayonii Summam Theologicam ex meris S. Gregorii M. centonibus constatam se invenisse in Codice Bibliothecæ Thuanæ ante annos DCC. descripto Mabillonius * testatur. Sunt tamen, qui in dubium vocent, ** an hujus Summæ compiler sit habendus Tayonius. Quisquis fuerit, nobis hinc sufficit, quod illa argumento sit, universa Scholastica de Deo, rebûsque divinis dogmata jam olim, tametsi diffusiori scribendi genere, à Benedictino fuisse literis consignata.

Summa Theologica S. Jo. Damasc. Apud Græcos seculo VIII. sanctus Joannes Damascenus primus extitisse fertur, qui Summam ediderit Theologicam, quæ in quatuor libros distribuitur, & inscribitur: *De Fide Orthodoxa*. In primo agit de Deo ejusque attributis; in secundo de Creatione, de Creaturis, & de Prædestinatione; in tertio & quarto de Incarnatione, de variis Mysteriis, quorum postremum est de Resurrectione Mortuorum, Regula, quam sibi in hac Summa potissimè præscribit, hæc est: Nil aliud in Theologia investigandum esse, præter ea, quæ nobis in lege per Prophetas, Apostolos, ac Evangelistas sunt revelata; item subtrahendas esse inanes quasdam futilesve quæstiones, quæ possunt ab humana intelligendi acie confingi circa divinam essentiam, vel circa modum ejus immensæ existentia; quomodo Verbum & Spiritus sanctus procedant; qualiter Verbum sit incarnatum &c. Cùm hæc & id genus alia Quæsitæ nobis in Scripturis haud explanentur. S. Joannis verò Damasceni magister erat monachus, nomine Cosmus *** in Italia natus, qui cùm intra claustra monasticam vitam duceret, omnemque naturalem scientiam, Rhetoricam, Dialecticam, Arithmeticam, Geometricam, Musicam, Philosophiam, Astronomiam, Theologiam sibi comparasset, vehementer dolebat, neminem in Syria, quò ipse captivus ductus fuerat, tunc temporis inveniri, quem harum omnium scientiarum participem faceret, ut in vita S. Joannis Damasceni legitur, qui singulas earum ab ipso didicerat.

Exordia Theologica Scholastica ad Hincmarum nostrum, monachum primùm S. Diony-

si in agro Parisiensi, Abbatem postea Reomacensem, ac anno demum 844. Remensem ordinatum Archiepiscopum, seculo nono celeberrimum referant. Causam hujus relationis assignat Casimirus Oudinus, suo scribens in Commentario „ in Bibliotheca Gallicarum Regia Cod. 445. pag. 89. qui „ 500. annorum, & amplius est, inveniri *Compendium quoddam Theologia nascentis* sub nomine Hincmari, quod ex titulo sequenti inscribitur: *Affertio fidei nostræ*. Habet hoc Opus quandam Theologiae methodum, estque in allegandis auctoritatibus Patrum perpetuus: nec mihi ab ingenio Hincmari, Archiepiscopi Remensis, alienum esse videtur, qui seculo IX. ubi à Benedictinis & ipsos inter Benedictinos, *Faschafium Radbertum, Ratramnum, Rabanum Maurum, Goteschalcum*, aliosque Theologicae materiae acriter agitatae sunt, tentare simile aliquid potuit. Hoc valde mihi probabile, nisi alius quis reperiatur Hincmarus, qui sub seculo XII. initium, quo Ms. Codex factus, scripsisse Opusculum simile legatur. Hæc Oudinus.

Mihi verò eorum aridet sententia, qui prima Scholasticae Theologiae incunabula seculo XI. in Beccensis monasterii Academia se deprehendisse haud ex vano arbitrantur. Ejus in Normannia cœnobii monachus erat *B. Lanfrancus*, subinde Cadomensis in eadem Gallia provincia Abbas, ac demum Cantuariensis in Anglia Archiepiscopus, Huic cùm docendi provincia à B. Herluino, Abbate suo, demandata fuisset, *publicas de Dialectica*, ut verbis utar Guillelmi Malmesburiensis, scholas aperuit. Cùmque non nisi hujus disciplinae, quæ mentis humanæ moderatrix est, subsidio ad rerum cognitionem pertingatur, nihil ad lucem literis foenerandam excogitari salubrius potuit, quàm si Dialectica, quæ in caligine errorum cœteris liberalium artium disciplinis facem præfert, excolenda studium & industria collocentur. In ea re cùm alii B. Lanfranci exemplo excitati desudarent, sensim Theologia, quæ Scholasticae nomen hodie obtinuit, procusa est, sacraque dogmata, quæ SS. Patres suis Operibus sparsim intexuerunt, operâ & institutione Dialectices, quæ ordinis ac methodi antesignana habetur, quasi ad

artem

artem reducta fuerunt. Quò factum, ut paulò post in *Anselmo*, Lanfranci discipulo, jam alia tractandi sacra Dogmata ratio, novaque quasi Theologiae facies se videndas præberent. Is enim * Dialecticâ & Philosophia speculatrice, præsertim verò Metaphysica, quæ & Theologia Naturalis dicitur, usus fuit ad exornandam doctrinam Catholicam, & ab objectionibus infidelium muniendam, eo inferiorum disciplinarum satellitio.

S. Anselmus primus Theologus Scholasticus.

Rogatus aliquando fuerat à monachis Beccensibus, quorum tum Præpositus, seu Prior adhuc erat, ut quæ familiariter iis tradiderat circa Deum, & res divinas, scripto ederet: verum eâ lege, ut in iis tractandis non uteretur testimoniis Sacrae Scripturae, sed rationibus duntaxat; nec detrectaret sibi objicere argumenta, quamvis vulgaria, aut enervia, eorumque solutionem reddere. Anselmus id facere recusabat, quòd sibi difficile arbitraretur. Prævaluit tamen monachorum importunitas, & piæ preces, quibus tandem cessit: verum *invitus*, ait ipse, *propter rei difficultatem, & ingenii mei imbecillitatem*. Novam igitur de rebus divinis disserendi rationem S. Doctor prævit, quam Theologi sequentes continuârunt. Et verò ipse est, à quo Necessitatem in *antecedentem & sequentem* ut distinguamus, didicimus; à quo, quòd necessitati nulla vis, nulla coactio sit adjuncta, scimus; à quo denique multa alia scimus, quæ Doctores nostri, vel ex Anselmo, vel ex Augustino, cujus vestigia Anselmus diligentissimè observabat, didicerunt. Quid plura? S. Anselmus unus ipse est, qui summæ Essentiaæ majestatem eâ humilitate scrutatus est, quæ non opprimeretur à gloria, & eâ sapientiâ attigit, quæ intelligeret, quòd fide credidit. Unus ipse est, qui Divini Verbi œconomiam sic exposuit, ut, quòd caperet nemo, nemo non apprehendat, qui cum ipso per fidem ad intellectum profecerit. Unus ipse est, qui Angeli & hominis casum, originalisque labis traducem sic edisseruit, ut, quòd cœteros occultum latuit, jam omnibus fiat manifestum, qui idè credunt, ut intelligant. Unus porrò ipse est, qui eam, quam pauci penetrare valent, Divinae Præscientiaæ, Prædestinationis, & Gratiaæ cum hu-

mana libertate concordiam eâ lege composuit, ut pereat necesse sit, qui sic unum defendit, ut alterum neget.

Quâ verò occasione, aut quomodo *Menologium* suum, (quod Opusculum Theologicum in omnibus Operum ejus editionibus primo loco ponitur) scripserit, ex Eadmero Vita scriptore ** audire juvat: „ Post hæc, inquit, incidit sibi in mentem investigare, „ utrùm uno solo & brevi argumento „ probari posset id, quòd de Deo creditur, & prædicatur: videlicet, „ quòd sit æternus, incommutabilis, „ omnipotens, ubique totus, incomprehensibilis, justus, pius, misericors, verax, veritas, bonitas, justitia, & nonnulla alia, & quomodo hæc omnia in illo unum sint. „ Quæ res, sicut ipse referebat, magnam sibi peperit difficultatem. „ Nam hæc cognitio partim illi cibum, „ potum, & somnum tollebat; partim & (quòd magis eum gravabat) „ intentionem ejus, quâ naturalibus, „ & alii servitio Dei intendere debebat, perturbabat. Quòd ipse animadvertens, nec adhuc, quòd quærebatur, ad plenum capere valens, „ ratus est hujusmodi cognitionem, „ diaboli esse tentationem, nisi usque „ est eam repellere à suâ intentione. „ Verum quantò plus in hoc desudabat, tantò illum cogitatio ipsa magis „ ac magis infestabat. Et ecce quadam nocte inter nocturnas vigilias „ *Dei gratia illuxit in corde ejus, & res patuit intellectui, immensoque gaudio & jubilatione replevit omnia intima ejus*. Reputans ergo apud se hoc „ ipsum, & aliis, si sciretur, posse piacere, livore carens, rem illico scripsit in „ tabulis, easque sollicitius custodiendas uni ex Monasterii fratribus tradidit. Post dies aliquot tabulas „ petit à custode. Quæruntur in loco, „ ubi repositæ fuerant, nec inveniuntur. „ Requiruntur à Fratribus, „ ne fortè aliquis eas acceperit: sed nequaquam. Neque enim hucusque inventus est, qui recognoverit, se quidquam inde scivisse. Re- „ parat Anselmus aliud de eadem materia dictamen in aliis tabulis, & „ illas eidem sub cautiore custodia „ tradit custodiendas. Ille in secretiori parte lectuli sui tabulas „ ponit, & sequenti die nihil sinistra su-

„ spica-

* de Stud. Mon. vol. 1. part. 2. cap. 6. p. 127.

** vid. Dion. Samaritan. in vit. Greg. M.

*** Mabill. l. 1. part. 1. cap. 11. p. 44.

* vid. Card. Aguirre Præf. ad Theol. S. Ansel. Tom. I. Disp. I. Sect. 8. p. 869. n. 70.

** Lib. I. vitæ p. 6. col. 2. edit. Gerberon.

„ spicatus, easdem in pavimento spar-
 „ fas, ante lectum reperit, cerâ, quæ
 „ in ipsi erat, hac illac frustatim di-
 „ sperfa. Levantur tabulæ, cera col-
 „ ligitur, & pariter Anselmo repor-
 „ tatur. Adunat ipse ceram, & li-
 „ cêt vix, scripturam recuperat. Ve-
 „ ritus autem nequâ incuria penitus
 „ perditum eat, eam in nomine Domi-
 „ ni pergamenò jubet tradi., Hæc-
 „ tenus Eadmerus. Ex cujus Testimonio,
 inquit Cardinalis de Aguirre, collig-
 „ itur, Opusculum hoc Dei illustra-
 „ tione speciali scriptum fuisse ab An-
 „ selmo: ideòque diabolum generis hu-
 „ mani adversarium variis modis & ar-
 „ tibus illud impedire conatum: utpo-
 „ te quod providebat Ecclesiæ Catho-
 „ licæ fore utilissimum.

Proslo-
 gion.

Post editum Menologium *Ansel-
 mus*, cùm Prior adhuc esset, compo-
 „ sivit (Eadmeri verbis iterum uti liceat)
 „ volumen parvulum, sed sententiarum
 „ ac subtilissimæ contemplationis pon-
 „ dere magnum, quod *Proslogion* no-
 „ minavit. Verùm non omnia omni-
 „ bus placent, quamvis pulchra & per-
 „ fecta sint. Ideòque cùm *Proslogion*
 „ in manus *Gaunilonis*, cujusdam Mo-
 „ nachi Majoris monasterii venisset, &
 „ is inquandam operis ipsius argumen-
 „ tationem non parùm offendisset, ra-
 „ tus est, eandem argumentationem ra-
 „ tam non esse: quam refellere gestiens,
 „ quoddam contra illam scriptum compo-
 „ sivit, & illud fini ejusdem Ope-
 „ ris apposuit. „ Quod scriptum cùm
 „ sibi à quodam amico suo transmis-
 „ sum Anselmus considerasset, ga-
 „ visus est, & reprehensori suo gra-
 „ tias agens, suam ad hoc responsio-
 „ nem edidit, eamque libello sibi di-
 „ recto subscriptam, sub uno, ei,
 „ qui miserat, amico remisit, hoc ab
 „ eo, & ab aliis, qui libellum illum
 „ habere dignantur, petitum iri de-
 „ siderans, quatenus in fine suæ ip-
 „ sius argumentationis, reprehensio,
 „ & reprehensioni suæ responsio sub-
 „ scribatur., „ Quod & postea in ipsi
 „ editionibus factum est. Porro cùm in
 „ aliis scriptis eluceat Anselmi humilitas,
 „ & moderatio animi, in eo Opu-
 „ sculo maximè fulget, quod acerrimo
 „ impugnatori suo humanissimè respon-
 „ derit, non tanquam insipienti, sed
 „ Catholico; nec ex malevolentia scri-
 „ bendi, sed ex studio inquirendæ ve-
 „ ritatis.

Plura præter hæc Opuscula ad Theo-
 „ logicum institutum spectantia D. An-
 „ selmus litteris mandavit, in quibus
 „ via ac ratione Scholastica ita procedit,
 „ ut inter Latinos, qui Theologicas
 „ quæstiones eâ methodo pertractarunt,
 „ primus meritò habeatur. Ejus stylus,
 „ iudice * Mabillonio, nec prorsus ad
 „ Oratorium, nec ad Dialecticum ver-
 „ git, sed videtur nonnihil ab utroque
 „ participans; Laconicus tamen potius
 „ est, ac metaphysicam redolens. Guil-
 „ lelmus de Campellis, Petrus Abælardus,
 „ Anselmus Laudunensis, aliique
 „ plures eum sunt imitati.

Eisdem temporibus Venerabilis V. Hilde-
 „ bertus noster *Hilbertus* ex Monacho bertus in
 „ Cluniacensi primùm Scholiarcha Ce- signis The-
 „ nomanensis, tum Episcopus, de- ologus.
 „ inde Turonensis Archiepiscopus, ob
 „ singularem rerum divinarum scien-
 „ tiam magnis in laudibus totâ Galliâ
 „ fuit. Inter cœtera præclara Opera
 „ Tractatum etiam Theologicum edidit,
 „ ex quo non omnino temerè conjici
 „ posse existimat V.C. Antonius** Beau-
 „ gendre, Theologiæ Scholasticæ il- Ex ejus
 „ lius ævi Auctores non modicum sub- libris ali
 „ sidium, sive illorum doctrinæ substan- Theologi
 „ tia spectetur, sive etiam ordo atten-
 „ datur, desumere potuisse. Et vel ip-
 „ sum etiam Scholasticæ Theologiæ,
 „ quasi Primipilum, Petrum dico Lom- in specie
 „ bardum, Magistrum sententiarum no- Petrus
 „ mine meritò decoratum, cùm pluri- Lombardus
 „ bus annis vixerit Hildeberto posterior,
 „ utpote qui anno 1164. obierit, Hil-
 „ debertus verò anno circiter 1132. è
 „ vivis excesserit, triginta scilicet annis
 „ & amplius ante præfatum Lombardum.

Sed nec ipsum Robertum Pullum &
 „ Cardinalem, cui nonnulli Scholasti- Robertus
 „ cæ Theologiæ primatum etiam ad- Pullus
 „ scribunt, ambigerem, si ratio tempo- profecisse
 „ ris habeatur, aliquatenus ex Hilde- videntur.
 „ berti nostri studiis profecisse. Ipse
 „ enim Hilbertus Scholiarcha Ceno-
 „ manensis est institutus circa annum
 „ 1087. post annos circiter octo Cluniaci
 „ sub sancto Hugone exactos. Potuit
 „ autem Hilbertus hunc Tractatum
 „ elaborasse Cluniaci circa annum 1084.
 „ quo tempore *Pullus*, qui Academiam
 „ Oxoniensem non restituisse fertur, nisi
 „ anno 1133. vix annos adolescentiæ
 „ attigerat, cùm non nisi an. 1150. obie-
 „ rit, & *Petrus* ipse *Lombardus*, qui
 „ non nisi anno 1164. è vivis excessit,
 „ pueriles tantum, aut saltem primos
 „ ado-

adolecentiæ transigeret annos. Si
 „ igitur temporum rationem spectemus,
 „ probabile est, & *Pullum*, & *Lombardum*
 „ ex Hildeberti se antiquioris stu-
 „ diis potius profecisse, quàm Hildeber-
 „ tum de illorum se juniorum lucubra-
 „ tionibus quidquam defumpisse. Si-
 „ cut & ipse plura de sancti Anselmi se-
 „ nioris sui didicisse potuit, ut revera
 „ ipse testatur Epistola 13. lib. 2. aliàs
 „ 22. ubi illi gratias agit, quòd ipsi suum
 „ de Processione Spiritûs sancti librum
 „ benignè transmississet. Quod autem
 „ Hilbertus hunc Tractatum adhuc
 „ juvenis, id est, circa vigesimum quin-
 „ tum, aut amplius annum ediderit, id
 „ conjici potest è terminis, quibus ini-
 „ tio hujus Tractatus utitur, cùm ait,
 „ se non nisi cum *modestia* & *timore* de
 „ fide & spe sua rationem redditurum,
 „ quod non Doctorem quasi è cathedrâ
 „ docentem, sed juvenem ingenuum con-
 „ discipulos, quibuscum agebat, allo-
 „ quentem maximè decebat.

Id quod
 eorum
 non offi-
 cit au-
 thoritati.

Quod verò de *Petro Lombardo*,
 „ Magistro sententiarum, diximus, tan-
 „ tum abest, ut inde debito sacris cele-
 „ berrimi Antistitis laboribus honori
 „ quidquam detrahi velimus; quin po-
 „ tius nobis ejus memoria summæ sem-
 „ per venerationi fuerit, & diligentia
 „ commendanda; utpote qui, quid-
 „ quid ad illustrandam sacræ Theolo-
 „ giæ doctrinam conducere poterat,
 „ tam sedulò, tam luculenter undecun-
 „ que publicam ad utilitatem colligere,
 „ & in ordinem redigere curaverit, ut
 „ ab Hildeberto se antiquiore, ac Theo-
 „ logo jam tum inter literatos nomi-
 „ natissimo, plura suis & discipulorum
 „ studiis commodaverit. Alterius etiam
 „ Monachi Benedictini, videlicet *Petri*
 „ *Abælardi* Theologiæ *Petro Lombardo* in
 „ compositione sententiarum usui fuisse,
 „ memoriæ prodit Joannes * Cornubi-
 „ ensis Episcopus, ipsius Lombardi di-
 „ scipulus in suo Elogio ad Alexandrum
 „ III. Papam. Sed de *Petro* postea plura.

Methodus Hil-
 deberti à
 cœteris
 Theolo-
 gis Scho-
 lasticis
 observa-
 tur.

Attendat interea solers Lector,
 „ Scholasticos illius ævi Theologos non
 „ aliam in suis assertionibus observasse
 „ methodum, quàm quæ in hoc Hilde-
 „ berti Tractatu Theologico deprehendit-
 „ ditur, licet diversis plerumque sint usi
 „ terminis. Sicut enim in exponenda
 „ doctrina sua, ut propositiones suas,
 „ probet, utitur sacræ Scripturæ, &
 „ sanctorum Patrum & Ecclesiæ Docto-
 „ rum autoritatibus; deinde quæ pos-
 „ sunt illi objici, quolibet in articulo,

seu capite ipse refert sub verbis, *Quæ-
 ritur*, *Solet quæri*, *Opponitur*, & simi-
 „ libus, quæ deinde doctè omnino &
 „ solidè solvere non omittit. Sic Theo-
 „ logi Scholastici postquam suas assertio-
 „ nes exposuerunt, & probaverunt,
 „ sibi ipsis ad majorem discussionem, &
 „ integritatem objectiones suscitant sub
 „ hac epigraphe: *Objicies*, quas postea
 „ ad sua principia reducunt, & diluunt.
 „ Ut verò Lectori erudito magis perspi-
 „ cuum fiat, quàm scitè Hilbertus
 „ sacra Dogmata in Patrum monumen-
 „ tis hinc inde dispersa ad artem Scho-
 „ lasticam revocârît, summa capita hîc
 „ breviter perstringam.

*Venerabilis Hildeberti Tractatus
 Theologicus.*

Cap. I. De Fide. II. De Fide anti-
 „ quorum. III. De partibus Fidei, si-
 „ ve de unitate Dei & ejus in omnibus
 „ existentia. IV. De Trinitate. V. De
 „ variis nominibus Personas Trinitatis
 „ per proprietates distinguendis. VI.
 „ De æqualitate Patris, & Filii, & Spi-
 „ ritus sancti. VII. De distinctione per-
 „ sonarum sanctissimæ Trinitatis per sin-
 „ gulares determinaciones. VIII. Utrùm
 „ proprietates personarum sint ipsæ Per-
 „ sonæ. IX. De præscientia prædestina-
 „ tionis. X. De voluntate Dei. XI. De
 „ omnipotentia Dei. XII. De fide Incar-
 „ nationis. XIII. De iis, quæ ad Chri-
 „ stum spectant, ut inter homines con-
 „ versantem. XIV. Quosnam humanæ
 „ naturæ defectus Christus assumendo
 „ naturam suscepit. XV. Utrùm Chri-
 „ stus peccare potuerit. XVI. Utrùm
 „ in morte Christi separata sit divinitas ab
 „ humanitate. XVII. De Angelis quando-
 „ nam creati fuerint. XVIII. Quo loco
 „ creati sint Angeli. XIX. Quales in crea-
 „ tione facti fuerint Angeli. XX. De ex-
 „ cellentia Luciferi ante lapsum, & rui-
 „ na post lapsum. XXI. De Ordinum
 „ distinctione. XXII. De missione Ange-
 „ lorum. XXIII. De operibus sex die-
 „ rum. XXIV. De creatione hominis.
 „ XXV. De formatione mulieris. XX-
 „ VI. De statu hominis ante peccatum.
 „ XXVII. De peccato primi hominis.
 „ XXVIII. De gratia habita ante pec-
 „ catum. XXIX. De libero arbitrio.
 „ XXX. In quo per peccatum immuta-
 „ tum sit liberum arbitrium. XXXI.
 „ Quare peccatum primi hominis im-
 „ putetur posteris. XXXII. Quid sit
 „ peccatum originale. XXXIII. Quare
 „ dicatur originale. XXXIV. De pec-
 „ catis

K 3

catis

* Tract. de stud. Mon. vol. 1. part. 2. cap. 6. p. 137.

** Legenda ejus Prefatio in Opera V. Hildeberti Parisiis in fol. an. 1708. edita.

* Apud Ant. Pag. in Crit. Tom. 4. p. 379. col. 2. ad an. 1113. n. 13.

catis actualibus. XXXV. Quæ sit causa peccati. XXXVI. Quid sit peccatum. XXXVII. In qua natura sit peccatum. XXXVIII. Qui sint modi peccandi, seu quibus modis peccatum fiat. XXXIX. Quæ sit differentia inter virtutes. XL. De Sacramentis. XLI. De decem præceptis, seu de Lege scripta.

Reliqua capita, quæ ad hujus Tractatus intelligentiam spectant, desiderantur ad magnum legentium, & vel etiam ipsius Catholicæ doctrinæ dispendium. Quod si quis tamen enumerata capita vel obiter percurrerit, facile ex iis intelliget, Scholasticam methodum à V. Hildeberto accuratè fuisse observatam.

Theologia Scholastica
Sec. XII.
invaluit.

Nomen igitur *Theologiæ Scholasticæ* duodecimo præsertim seculo invaluit, ejusque Professores *Scholastici* fuere appellati, tum quia, ut inquit Bulæus Tom. 2. *Historiæ Universitatis Parisiensis* pag. 1584. eam ex Philosophorum instituto Discipulis in scholis tradebant, tum quia etiam Scholasticorum more disputabant, altercabantur, ac sæpius quæstiones ventilabant, quæ extra scholas nullius, aut saltem exigui usus esse videbantur. „Vagiebat tunc, inquit doctissimus *Gallie Christianæ* Scriptor Dionysius Sammarthanus, vagiebat tunc illa Theologia, quam Scholasticam appellant; quæ ad tradendam fidei doctrinam, explicandaque divina mysteria Trinitatis, Incarnationis &c. voces hucusque ignotas coepit adhibere, abstractiones mentis, distinctiones reales, virtuales, secundas intentiones & similia. „ Hujus introductæ

Ejus quatuor Antesignani.

Theologiæ Scholasticæ quatuor Antesignanos constituit Gualterus sancti Victoris Parisiensis Prior, insignis Theologus, videlicet *Petrum Abælardum, Gilbertum Porretanum, Petrum Lombardum, & Petrum Pictavinum*, contra quos libros quatuor scripsit, in quibus eos crebrò Scholasticos appellans, hæreseos insinulavit, quod nimirum Trinitatis, cœteraque divina mysteria Aristotelicis regulis & præceptis explicare præsumerent. Ejus quatuor libri, teste Bulæo *Historiæ Universitatis Parisiensis* Tomo II. extant adhuc MSS. in duobus exemplaribus asservatis Parisiis in Bibliotheca sancti Victoris, quorum Prologus sic incipit: *Quisquis hoc legerit, non dubitabit,*

quatuor labyrinthos Franciæ, id est, Petrum Abælardum, & Lombardum, Petrum Pictavensem, & Gilbertum Porretanum, uno spiritu Aristotelico afflatos, dum ineffabilia Trinitatis & Incarnationis mysteria scholastica levitate tractarent, hæreses olim vomuisse, & adhuc errores pullulare. Quin etiam S. Bernardus, qui Theologiam hauserat in sacra Scriptura, sanctisque Patribus, erroris & novitatis in rebus ad religionem spectantibus periculosissimæ arguebat hos Theologos.

Et quidem, quod ad *Petrum Abælardum* attinet ** is nobilis Nannetensis in Gallia, ad literarum disciplinam natus, postquam à Roscelino Compendienti Clerico in Dialectica, à Guillemo autem Campellensi, Canonico Regularium S. Victoris fundatore, ac postea Episcopo Catalaunensi in Philosophia institutus fuit, Laudunum profectus est, Anselmo, celeberrimo id temporis Theologiæ Professore operam daturus; sed exiguo illum tempore audiens, consueta sua vanitate, ac mentis elatione vilipendit, & docendæ Theologiæ, licet in ea parùm versatus, munus ipse sibi arrogavit, at parùm felicibus auspiciis. Coactus enim ab æmulis ex ea urbe discedere debuit. Parisios igitur se contulit, ubi lectiones Theologicas Lauduni inceptas proseguutus, nominis sui famæ servavit, quam etiam non postremam brevi adeptus est. Sed cum subinde eunuclus effectus, ac qua parte cum Heloissa nobili virgine peccaverat, crudeliter mutilatus fuisset, pudore suffusus, tantæque contumeliæ impatiens, in latebras San-Dionysiani monasterii se abdidit, ubi nulla vel exigua conversionis devotione monachum induit.

Hic cum magna frequentia Theologiæ Studiosi ad eum confluere non desisterent, Adamus Abbas ab iisdem rogatus est, ut docendi facultatem Abælardo faceret; quam haud difficulter fecit. Non modò igitur Theologiam Scholasticam docuit, sed Tractatum etiam Theologicum de Unitate & Trinitate in gratiam suorum Scholasticorum conscripsit, erroribus tamen refertum. De sancta enim Trinitate scribens & docens, inquit Otho *** Frisingensis, tres personas, quas sancta Ecclesia non vacua nomina tantùm, sed

Abælardus docentem Theologiam Scholasticam.

Edit Tractatum Theologicum.

res distinctas, suisque proprietatibus discretas, hætenus & pie credidit, & fideliter docuit, nimis attenuans, non bonis usus exemplis, inter cœtera dixit: sicut eadem oratio est propositio, assumptio, & conclusio: ita eadem essentia est Pater, & Filius, & Spiritus sanctus: ob hoc Sueffione provincialis contra eum synodus, sub præsentia Cunonis Romanæ Sedis Legati congregata est, & ab egregiis viris, & nominatis magistris, Alberico Remensi, & Leuthaldo Novatiensi, Sabellianus hæreticus judicatus, libros, quos ediderat, propria manu ab Episcopis igni dare coactus est, nulla sibi respondendi facultate concessa: eò quod disceptandi in eo peritia ab omnibus suspecta haberetur. Cum enim fidem suam in omnium præsentia exponere, ejusque professionem propriis verbis facere vellet, à Patribus jussus est, ut symbolum S. Athanasii in medium allatum alta voce recitaret. Quod ideò fecerunt, ut hominis novitatum studiosi, sibi que in Dialecticis argutiis nimium quantum confisi, arrogantiam deprimerent. Legi, inquit ipse Abælardus, inter suspiria, singultus, & lacrymas, prout potui. Sub hæc Abbati sancti Medardi traditus est, ut illum suo in claustro, ceu honesta custodia contineret; ex quo subinde tamen ad San-Dionysianum monasterium à Legato Apostolico redire permissus est.

quem flammis abolere jubetur.

Refumit munus Theologiæ Professoris.

Ejus Theologia literis consignata.

Errores

Ubi verò Abælardus se pristinae libertati restitutum vidit, docendo iterum Theologiam veteres errores novis cumulavit. *Emortuis quippe omnibus penè doctrinæ ecclesiasticæ magistris*, inquit Guillelmus Abbas monasterii S. Theoderici, *quasi in vacuum Republicam Ecclesiæ domesticus irruens inimicus, singulare sibi in ea magistrarium arripuit: agens in Scriptura divina, quod agere solebat in Dialectica, proprias adinventiones annuas novitates, censor fidei, non discipulus.* Casu autem factum, ut in hujus Abbatis manus incideret quidam libellus, cui titulus erat, *Theologia Petri Abælardi.* Curiositate motus, illum aperuit, evoluit, nec pauca reprehensione digna obelisco notavit. Quas suas annotationes, id est, errorum refutationes ad Venerabilem Gaufridum, Carnotensem Episcopum, & Bernardum Abbatem Clavævallensem transmisit: Hæc, inquit * in Literis, sunt capitula ex

opusculis ejus collecta, quæ vobis ostendenda putavi. Primò. Quòd fidem definit æstimationem rerum, quæ non videntur. Secundò. Quòd impropria dicit esse in Deo nomina Patris, & Filii, & Spiritus sancti, sed descriptionem hanc esse plenitudinem summi boni. Tertiò. Quòd Pater sit plena potentia: Filius quædam potentia: Spiritus sanctus nulla potentia. Quartò. De Spiritu sancto, quòd non sit ex substantia Patris & Filii, sicut Filius est ex substantia Patris. Quintò. Quòd Spiritus sanctus sit anima mundi. Sextò. Quòd libero arbitrio sine adjuvante gratia benè possumus & velle & agere. Septimò. Quòd Christus non ideò carnem assumpsit & passus est, ut nos à jugo diaboli liberaret. Octavò. Quòd Christus Deus & homo non est tertia persona in Trinitate. Nonò. Quòd in Sacramento Altaris in aère remaneat forma prioris substantiæ. Decimò. Quòd suggestiones diabolicas per Physicam dicit fieri in hominibus. Undecimò. Quòd ab Adam non trahimus originalis peccati culpam, sed poenam. Duodecimò. Quòd nullum sit peccatum, nisi in consensu peccati, & contemptu Dei. Decimo tertiò: Quòd dicit, concupiscentia & delectatione, & ignorantia nullum peccatum committi, & hujusmodi non esse peccatum, sed naturam - - Sunt, ut audio, alia ejus opuscula, quorum nomina sunt *Sic & Non: Scito te ipsum*, de quibus timeo, ne sint monstruosi dogmatis.

Errorum articulos annotasse non contentus Abbas *Guillelmus*, nisi specialiter etiam lucubratione eosdem refelleret, libellum à se conscriptum S. Bernardo misit; quem cum is evolvisset, in hæc verba rescripsit: *** Motum vestrum & justum judico, & necessarium: sed & otiosum non esse monstrat libellus tundsens, & obstruens os loquentium iniqua.* Nihilominus, ne magistrum errorum temerè judicare videretur, inducias petiit, dum utrique de ea re colloquendi facultas esset. Sed, inquit, id ipsum ante Pascha fieri posse non arbitror: ne, quod præsens tempus indicit, studium orationis impediatur. Finitis feriis Paschalibus ambo, Bernardus & Guillelmus, convenerunt, Theologiam Abælardi legerunt, & accuratius examine discussurunt. Erroribus benè multis annotatis, certoque cognitibus, Bernardus *solita bonitate & benignitate*

* Tom. II. pag. 1175.
** Vid. Abælard. Epist. I.
*** Lib. I. c. 47.

* apud S. Bernard. Epist. 326.
** Epist. 327.

mitate desiderant errorem corrigi, hominem non confundi, secreta illum admonitione convenit. Cum quo etiam tam modestè, tamque rationaliter egit, ut ille quoque compunctus, ad ipsius arbitrium correcturum se promitteret universa. Promissis non stetit Abælardus; cum enim ab eo recessisset Vir Dei, consiliis stimulatus iniquis, resiliit à proposito saniori; immò expetens Senonensem Metropolitanum, quod in ejus Ecclesia celebrandum foret in proximo grande Concilium, Clarevallensem causatur Abbatem, suis in occulto detrudere libris, additque, paratum se esse, in publico sua defendere scripta, rogans, ut prædictus Abbas dicitur, si quid haberet, ad Concilium revocaretur. Bernardus nec ad Conciliū se accessurum, nec cum Abælardo disputaturum renuntiavit. Ex qua melliflui Doctoris modestia factus animo elatior, suos cœpit undequaque convocare discipulos, & obsecrare, ut ad futuram inter se Abbatemque Clarevallensem disputationem, unà cum illo suam sententiam simul & scientiam defensuri venirent. Hæc ideò faciebat, quia cum non latuit, quod S. Bernardus plures ex ejus Scholaribus gravi oratione admonerit, ut Magistrum cum libris toxico plenis missum facerent, & à Theologia, quæ cum fide Catholicâ pugnaret, sibi timerent, & caverent. S. Bernardus hæc non ignorans, & metuens, ne ex sua absentia apud Adversarium protervia cresceret, ejusque insanæ opiniones majore dignâ viderentur autoritate, ad Concilium denique accessit, sed tristi animo, nec sine lacrymarum effusione.

A S. Bernardo in angustias conjicitur.

Itaque præsentē Rege Francorum Ludovico cum Willelmo Nivernis Comite, & Remensi Archiepiscopo cum quibusdam suis, & provinciæ Senonensis Suffraganeis, exceptis Parisiensi, & Nivernensi, cum multis Abbatibus, & literatis Clericis, adfuit Abbas Clarevallensis; adfuit & Petrus Abælardus cum fautoribus suis. S. Bernardus, cum librum Theologiæ ejusdem Petri proferret in medium, & quæ annotaverat hæretica capitula, de eodem libro proponeret, ut ea Magister Petrus vel à se scripta negaret, vel si sua fateretur, aut probaret, aut corrigeret; visus diffidere Petrus Abælardus, & subterfugere, respondere noluit, sed quamvis libera sibi daretur audientia, tutumque locum, & æquos haberet judices, ad

Papam appellans cum suis à conventu discessit.

Hæc ex ejusdem Concilii Synodica totidem verbis deprompta sunt, quam Episcoporum nomine ipsemet Bernardus exaravit, hisque subdit: "Nos autem, licet appellatio ista minus canonica videretur, Sedi tamen Apostolicæ deferentes, in personam hominis nullam volumus proferre sententiam. Coeterum sententias pravi dogmatis ipsius, quia multos infecerunt, & sui contagione ad usque cordium intima penetraverant, sæpe in audientia publica lectas & relectas, & tam verisimilibus rationibus, quam beati Augustini, aliorumque SS. Patrum inductis à domino Clarevallensi auctoritatibus, non solum falsas, sed & hæreticas esse evidentissime comprobatas, pridie ante factam ad vos appellationem damnavimus. Et quia multos in errorem planè damnabilem pertrahunt, eas auctoritate vestra, perpetua damnatione notari, & omnes, qui pervicaciter & contentiosè illas defenderent, à vobis, æquissime Pater, justa pœna multari, unanimiter, & multa precum instantia postulamus. Sæpe dicto verò Petro, si Reverentia vestra silentium imponeret, & tam legeri, quam scribendi prorsus interrumperet facultatem, & libros ejus, perverso sine dubio dogmate resperfos condemnaret; avulsis ipsis & tribulis ab Ecclesia Dei, prævaleret adhuc læta Christi seges succrescere. Quædam de condemnatis à nobis capitulis vobis conscripta transmissimus, ut per hæc audita reliqui corpus Operis facilius æstimetis."

Egressus è Senonensi Synodo Abælardus totus in eo fuit, ut calamo suos errores propugnaret: Scripsit igitur apologiam, in qua vehementiori quidem stylo in D. Bernardum invehitur. Docet id nos Abbatem Anonymi disputatio contra Abælardum scripta, in cujus libro secundo hæc habentur: *In Apologetico suo responsione sua super hoc capitulum furis exagitatus Petrus insanit, & sic nimis intemperanter invehitur in hominem Dei, ut non eum loqui, quæ loquitur, sed per eum Satanam, qui transformat se in angelum lucis, assereret.* Postea ad monasterium Cluniacense se contulit, inde Romam profecturus, ut causam suam coram Pontifice tueretur, confisus

Scribit errorum suorum apologiam.

fusus amicorum, discipulorumque, quos ibi bene multos habebat, seu patrocinio, seu auxilio. Sed cum moras traheret, certior fuit factus, errorum suorum articulos ab Innocentio II. commerita damnatione fuisse confixos. Interim venit Cisterciensis Abbas, & de pace ipsius & Clarevallensis Abbatis cum ipso egit. Dedimus, inquit Petrus Cluniacensis in sua ad Papam * epistola, & nos operam paci ejus, & ut ad illum cum ipso iret, hortati sumus. Addidimus his monitis nostris, ut si quæ Catholicas aures offendentia aut scripsisset, aut dixisset: hortatu ejus & aliorum bonorum & sapientium, & à verbis suis amoveret, & à libris eraderet. Et factum est ita. Ivit, rediit cum domino Clarevallensi, mediante Cisterciensi, sopitis prioribus querelis, se pacificè convenisse reversus retulit. Interim à nobis admonitus, dimissis scholarum & studiorum tumultibus, in Cluniaco sibi perpetuam mansionem elegit. Ubi duos annos religiosè vixit, in gratiam Apostolicæ Sedis restitutus, interventu Petri Abbatis Cluniacensis. Tandem ultimæ admotus lineæ in corona fratrum fidem suam exposuit, facta peccatorum confessione, cui hac protestatione finem imposuit: *Quod si uspiam per multiloquium excessi, nunquam importuna defensio me effecit hæreticum, paratus semper ad satisfactionem de multis meis corrigendis, sive delendis, in quo certè proposito usque in finem perseverabo....* Deinde singula orthodoxæ fidei dogmata, errorum suorum capitulis contraria, coram omnibus professus est. Quocirca Abælardus post fidei suæ expositionem, & errorum emendationem hæreticus dici non debet, ut Natalis Alexander ** commonstrat. Hanc etiam thesin inter alias defendit in Sorbona Emmanuel Theodosius de la Tour d' Auvergne, Dux d' Albret, sacre Facultatis Baccalaureus Theologus ac Socius Sorbonicus die Sabbati 14. Maji anno 1667. Quo jure igitur R. P. Ludovicus du Mesnil S. J. in Opere suo de Doct. & Discipl. Eccl. *** Petrum Abælardum post errorum correctionem, & fidei orthodoxæ professionem in Hæreticorum Sylloge primo loco nuper collocavit? Demum

Revocant serios errores suos.

Abælardus non debet dici hæreticus.

Abælardus in monasterio Cluniacensi diem supremum obiit anno quadragésimo secundo supra millesimum centésimum, ætatis suæ sexagesimo tertio. Petrus Venerabilis de ejus obitu ad Heloissam, conjugem quondam suam literas dedit, in quibus ejus paupertatem, animi demissionem, vitam solitariam, assiduæ orationis & lectionis studium, aliásque virtutes, dum Cluniaci monasticam vitam egit, laudibus prosequutus est.

Atque hæc sunt fata Petri Abælardi, qui primus ex Ordine nostro Theologiam Scholasticam publicè professus est, sed infaustis adeò avibus, ut S. Bernardus Summum rogaverit Pontificem, ut ejus docendæ facultatem illi adimeret; quod munus denique monitu Petri Venerabilis deposuit. Felicius longè futurus fuisset, si more majorum ex sacris Literis, ac SS. Patrum scriptis res divinas exposuisset, nec tantum humanæ rationi, quæ inter locos Theologicos postremum tenet locum, tribuisset, sed erat *vir arrogans*, ut nec ipse ejus defensor Otto Frisingensis negat, *suoque tantum ingenio confisus, ut vix ad audiendos Magistros ab altitudine mentis suæ humiliatus descenderet.* Unde quemadmodum de antiquis Philosophis dicit Apostolus, *evanuit in suis cogitationibus*, & à via veræ Theologiæ doctrinæ aberravit.

Ejus temporibus, vel non ita multis post annis doctrina & virtute inclytus habitus fuit *Frowinus*, ex Monacho Eremitano Montis Angelorum in Helvetia secundus Abbas. Eximiam ejus rerum divinarum scientiam declarant Theologica Scripta ab eo relicta; scripsit enim, ut Mabillonius **** vult, in universam Theologiam, seu potius de præcipuis Theologiæ questionibus, quas eruditè, solidè, & pro illo tempore eleganter pertractat *adversus quarundam errores novitatum*, fortasse (quæ conjectura est Patris ***** Martene) adversus Petrum Abælardum. Eodem quippe tempore Gerhohus, Reicherpergensis in Bajoaria Præpositus opusculum *contra discipulos Petri Abælardi* scripsisse memoratur. Quò minus mirandum, si ad Helvetos hujus sectæ fama penetravit,

B. Frowinus Abbas Theologica excellit doctrina.

* Epistola 4. l. 4.

** Dissert. de var. Petri Abæl. fortuna &c. extat Hist. Eccl. Tom. 6. art. XI. p. 803.

*** Tom. IV. ad calcem.

**** Traçt. de Stud. Monast. part. 2. 16. p. 139.

***** In Continuat. Annal. Ben. Tom. 6. p. 627. & 209.

rit, & Frowinum ad scribendum impulerit. Neque verò ipse solum multa composuit volumina, sed ut multò plura ab aliis composita scriberentur, auctor extitit. Ejus volumen *de laude liberi arbitrii* in libros septem distributum in utroque monasterio, *Einsidlenfi & Engelbergenfi cum cura aservatur, & quovis pretio contrà meritò aestimatur. Ad Superos migravit Abbas Frowinus, vir integerrimæ conversationis, religiosissimus, sapientissimus Anno CIOCLXXVIII. die xxvii. Martii. Successorem habuit Beatum **Berchtoldum, ad quem librum in Orationem Dominicam à se compositum paulò ante miserat. Claruit B. Berchtoldus non tantum prodigiis, & prophetiæ dono, sed eruditionis etiam & doctrinæ præstantia. Argumentum est liber, quem doctissime simul, & fortissime scripsit contra Abbatem S. Joannis in Turana valle gravissimum errorem defendentem, qui tamen ejus admonitione & rationibus postea resipuit. Cælo receptus fuit B. Berchtoldus anno 1197. exeunte seculo duodecimo.

Et successor
ejus B.
Berchtoldus.

Hugo Cluniac. Radingæ Abbas. Præ Abælardi etiam Theologia multò sanior eodem ævo in Cluniacensis monasterii schola edoctus fuerat. Hugo *** primùm Cluniaci monachus, tum Radingæ in Anglia Abbas, ac denique Rothomagensis Archiepiscopus. Quo autem tempore Radingensis erat Abbas; Mathæo Parisiensi monasterii S. Martini à Campis Priore hortante, scribendis sex Dialogorum libris animum adjecit, quos eidem Mathæo nuncupavit, antequam ille à Sede Apostolica Cardinalis & Episcopus Albanensis crearetur, id quod juxta Ughellum in *Italia sacra Tomo I.* anno 1125. contigit. Missos sibi gratanter accepit Mathæus, legendosque omnibus passim exposuit. Qua propter Hugo ad Rothomagenses infulas anno 1130. ut scribunt Ordericus Vitalis, Robertus de Monte, & Mathæus Westmonasteriensis, sublevatus, cum intellexisset libros suos ab omnibus passim probari, eosdem recognovit, & eliminavit, addito integro libro septimo. Et in primo quidem agit de summo Bono, hoc est, de Deo ipso, in secundo de Creatura, in tertio de Libero præsertim arbitrio, in quarto de lapsu hominis, in quinto de peccatorum remediis, hoc est, de Sacramentis, in sexto de Monachis & æterna felicitate;

Edit insignem
librum de
rebus
Theologicis.

* Hartman in Annal. Erem. p. 189.

** Ibidem pag. 215.

*** Martene Tom. 5. Anecd. pag. 890.

denique in septimo varia Trinitatis vestigia in creatis repræsentat. In omnibus verò Theologicæ variæ quæstiones non minus doctè quàm subtiliter versantur. Joannes Balæus, qui cæteroquin ex meris mendaciis & Catholicorum odio totus constare videtur, de Hugonis tamen Theologia perquam honorificè attulit testimonium: "Hugo, inquit, Rheadingenfis, honesta olim familia genitus, relictis fortunis cum strepitu paternæ domûs, claustrum quietem sub monasterialibus umbris amplectebatur. Nec alia ab eo hoc factum est ratione, quàm ut opportunè bonis artibus invigilaret. Delegit sibi in præceptores, dum monachus esset, viros doctrinâ præcellentes, quorum anxius inhærebat vestigiis, donec & ipse parem sibi cum illis & gloriam & famam peperisset. Fuit enim ex labore magno & assiduo Theologiæ consultissimus. Hanc illi virtutem, inquit Lelandus, tum educatio, tum diligentia insignem fecit. Quæstiones plures non de trivio petitas, sed potius ex penetralibus Scripturæ in suos numeros redegit, redactas tanto penetravit acumine, ut dedisse illis lumen potius, quàm aliunde petiisse videatur." Hinc colliges Petrum Venerabilem non adulatoriò ad Hugonem nostrum animo scripsisse: *Non excidit, quantum eruditio & religio vestra sacrum illum ac magnum Cluniacensium ovium gregem decoraverit.* Non vulgari igitur Theologiæ doctrina Hugonem nostrum præditum fuisse oportet, dignum planè omnibus elogiis, quibus à nominatissimis ævi sui viris, Innocentio secundo, summo Pontifice, Bernardo Clarævallisensi, & Petro Cluniacensi Abbatibus ornatus est.

Theologia Scholastica cum eisdem temporibus ex Gallia in Angliam appulisset, haud difficulter in scholis Academiæ Oxoniensis & Cantabrigiæ recepta fuit. Eo verò Monachi Benedictini ab Abbatibus suis haud infrequenter missi fuerunt, ut nova theologizandi methodo instituti eandem confratres suos subinde docerent. Ita in monasterio Ramesiensi Guillelmus Monachus Theologiam Scholasticam docere cœpit, ad cujus scholam non studiosi tantum Regulares, sed seculares etiam magno numero undique confluebant. Nec consecutis seculis

Angli
Benedi-
ctini stu-
dent The-
ologiae
Scholasti-
cæ.

Theo-

Theologiæ Scholasticæ nuntium remiserunt. Atque ut illius studium in Congregatione Anglicana diligentius à Monachis excoleretur, plura salubria, ut jam aliàs meminimus, fuerunt condita statuta. Primùm, ut pecunia doctioribus Theologiæ Candidatis pro gradu ex eadem consequendo numeretur; deinde ut cathedra Theologica semper à Professore Benedictino in Collegiis Oxoniensi & Cantabrigiensi occupetur; tum ut gradus à Professore Benedictino accipiatur; denique ut Doctores Theologiæ alios monachos in monasteriis suis præcedant. Quibus statutis ac privilegiis, ceu totidem stimulis, Abbates monachos suos incitare voluerunt, ut ad Theologiæ Scholasticæ studium acrius incumberent.

Capituli
generalis
Cluniac.
statutum
ratione
studii
Theologi-
cici.

Seculo XIII. in Capitulo Generali Cluniacensi An. Dn. 1276. sequens statutum ratione studii Theologici editum fuit: * "Theologica scientia, vitia fugere, imitari virtutes, & animarum desiderare salutem, exhortans, est ab omnibus, Religiosis maxime, summis desideriis appetenda. Idcirco nos, quibus nil carius, nihilque desiderabilius animarum salute, desiderantes in hac parte his, quorum curam gerimus, providere, de consilio Diffinitorum nostri Capituli Generalis statuimus, ut nulla omnino Ordinis nostri persona de cætero degens scholaris Parisiis, ubi Theologiæ studium vigere & florere dignoscitur, in quavis scientia studeat, nisi tantum in Theologica facultate, & Logica, quæ ad illam scientiam viam parat."

Monachi
ad Acade-
mias missi

Seculis decimo tertio, quarto, quinto, & sequentibus multi juniores Monachi ad Universitates & Academias missi fuerunt, ut in sacra Theologia erudirentur. Felices illos, quibus tales obvenerunt Magistri, qui veram S. Thomæ Aquinatis Scholasticam Theologiam tradiderunt. Huic quippe Angelico Præceptorum prima, ac penè una cura fuit, inquirere, ac certò nôsse, quid Scriptura, quid consensus omnium Sanctorum Patrum de quaque re doceret, ut eo constituto, tanquam immoto fundamento totam illi Theologiam adstrueret. Felices igitur

tur, inquam, illos monachos, quibus ii obtigere Magistri, qui Theologiam Scholasticam secundum methodum D. Thomæ Aquinatis tradiderunt. At dubitare licet, quin non multi è nostris scholares in tales inciderint Professores, qui Seculis XIII. & XIV. affectata ingenii subtilioris fama inutilium & metaphysicarum quæstionum concertationibus scholas impleverunt, nodisque intricatissimis futillum controversiarum, quæ vix aliud quàm in temporis jacturam, aut quod multo periculosius, nec minùs frequens malum accidebat, pietatis fastidium afferebant, auditores suos constrinxerunt. Unde enim id genus implexæ, inutiles, ac spinosæ quæstiones in monasteria immigrarunt, nisi quòd iis juniores monachi in Academiis quibusdam & Universitatibus, ad quas mitti solebant, haud satis feliciter imbuti, eas secum domum reportatas, suos inter Sodales propagarunt? Testem hujus rei omni exceptione majorem adduco Eminentissimum nostrum Cardinalem de Aguirre, qui in epistola ad Joannem Mabillonium, *Quin & sape*, inquit, *non solum in scholis publicis, sed etiam peculiaribus monasteriorum, magna temporis pars infumitur, jacturâ irreparabili, in quæstionibus prorsus inutilibus, & similibus avanearum telis, in quibus nihil præter subtilitatem est; Id mihi etiam evenisse pro more sæculi, qui etiam in Religiosos viros, & claustra Monastica irrepit, fateor, non absque dolore cordis mei. Multa dictavi, scripsi, & typis expressi, parùm utilia, quamvis rescaverim plurima alia ejusdem generis. Quæcunque de cætero edere contigerit, absque eâ labe prodibunt. Quin etiam edita si recudenda sint, ab eiusmodi quisquiliis libera erunt, quantum mihi licuerit.* Hæc ille.

Card. de
Aguirre
hac de re
testimo-
nium no-
tatu di-
gnum.

Ab his verò inutilibus, ineptis, & sanctissimæ Religionis gravitate indignis quæstionibus tradendis alienum fuisse crediderim *Erasmus*, monachum Casinatem, qui ad sacram Theologiam seculo XIII. in Academia Neapolitana docendam, ab eadem hisce literis est invitatus, quæ extant in fine Codicis Bibliothecæ Casinensis signum. 342. quâsque in lucem misit Nuceus in Notis ad Prologum Lib. IV. Chron. Casin. num. 1593.

Hone-

* Baluz. Miscell. Tom. VI. p. 510.

** Extat hæc epist. ad calcem Tract. de Stud. Mon. vol. 2. pag. mihi. 273.

Honestissimo & peritissimo Viro, Magistro Herasmo, Monacho Casinensi Theologicae Scientiae Professore, Universitas Doctorum & Scholarum Neapolitani studii salutem, & optatae felicitatis argumentum.

Postquam Fratres, qui nos pane divinae mensae reficiebant, Neapoli recesserunt, clausus est nobis puteus aquae vivae, quoniam Sacrae Scripturae non est, qui nobis aperiat mysticum intellectum. Denegata est nobis sacrarum rerum scientia, quae corporum nobis erat edificatio virtuosa, & animarum refectio salutaris. In defectu igitur Theologicae Facultatis tantò nostrum studium sensit gravius detrimentum, quantò inter scientias caeteras scientia Theologica dignitatem obtinet altiolem. Ecce modo parvuli petunt panem, & qui eis possit frangere, non occurrit. Sitientes quaerunt sitim restringere; nec est, qui eis hauriat aquas de fontibus Salvatoris. Caeterum quia vos novimus Virum peritissimum in scientia supradicta, rogamus honestatem vestram, quatenus cum doctrina vestra defectui Neapolitani studii succurratis, quia hoc personae vestrae proficiet ad salutem. An 1240. Hæc ait Richardus à S. Germano in Chronico: Mense Novembri, Fratres Prædicatores & Minores omnes de regno exeunt, Imperatore [Friderico II.] mandante, duobus tantum relictis, qui sint de regno nativi in singulis quibusque illorum domibus omnibus ad custodiam earundem. De qua discessione in allata epistola fit mentio. Erasmo Gattolæ novissimæ Historiæ Casinensis Authori verosimile videtur, quod S. Thomas Aquinas sub Herasmo Casinensi aliquamdiu Neapoli Theologiæ studuerit, quoad suscepto Patrum Prædicatorum Ordine Parisios missus, Alberto Magno Doctore eidem scientiæ operam dedit.

Jo. Algrinus Theologiam docet in Univers. Paris.
Certius illud ac indubitatum, quòd seculo XIII. in Parisiensi Universitate Theologiam summa cum laude docuerit Joannes Algrinus, monachus Cluniacensis, ac Prior Abbatis Villæ, quem cum Gregorius IX. ante summum Pontificatum in Parisiensi scholarum magisterio probè novisset, subinde in Cardinalem S. Sabinæ Episcopum delegit. Ad eandem celeberrimam Academiam atque Aurelianensem hòc ævò missus est Guido de Mimo, S. Germani Antistodorensis monachus, ubi Theologiæ & Juri Canonico non ignavam operam contulit: unde reversus ad cœnobium,

post varia gesta munera, ejus Abbas effectus fuit. Admontii, quod est amplissimum in Stiria monasterium, Engelbertus monachus, subinde Abbas, Paduam missus, per quadrienium post annum MCCLXX. in domo PP. Prædicatorum Theologiam sub magistris Lectoribus audivit. Ab his Thomisticam de Conceptione B. V. MARIÆ, opinionem doctus est, quæ id temporis communis adhuc erat scholarum sententia, ut S. Bonaventura año 1274. in Concilio Lugdunensi defunctus, qui eandem apertissimis tenuit verbis, in 3. Dist. 3. art. 1. quæst. 2. testatur: *Omnes ferè illud tenent, quod B. Virgo habuerit originale. Et infra: Nullus invenitur, dixisse de his, quos audivimus auribus nostris, Virginem Mariam à peccato originali fuisse immunem.* Ita S. Doctor S. Thomæ Aquinati coævus. Quare facile existimari potest, quàm vero sit consentaneum, quòd veteres Theologi, Doctores ac Patres Ordinis S. Benedicti immunitatem B. Virginis à noxa originaria in scholis & scriptis suis afferuerint. Quod multis nostrum hodie ita persuasum est, ut qui contrarium dicat, nullo eum modo ferendum putent. Sed velint nolint, cujus Majores nostri Viri sanctissimi juxtà ac doctissimi sententiæ fuerint, ex ipsis audire debent. Quid ergo dicit

S. GREGORIUS MAGNUS PAPA S. Greg. M.
AB ANNO 590. AD AN. 604?

*Lib. XI. Cap. ultim. in fine explicans verba Job: Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? Nonne tu, qui solus es? hæc habet: „Potest verò hoc in loco intelligi, quia beatus Job incarnationem Redemptoris intuitus, solum vidit in Mundo hominem de immundo semine non esse conceptum, qui sic in Mundum venit ex Virgine, ut nihil haberet de immunda conceptione. Neque enim ex viro & femina, sed ex Spiritu sancto, & Maria Virgine processit. Solus ergò in carne sua verè mundus existit, qui delectatione carnis tangi non potuit: quia nec per carnalem huc delectationem venit. „ Lib. I. Homil. VIII. in Ezechiel. num. 21. In solo sibi Unigenito Domino nostro Jesu Christo complacuit, quia hunc inter homines hominem creasse non pœnituit, in quo peccatum nullum omnimodò invenit, sicut de illo per Psalmistam dicitur: *Juravit Dominus, & non pœnitebit eum; tu es Sacerdos in æter-**

Engelbertus Admontensis Theologus.

Theologi, Patres ac Doctores antiqui O. S. B. piam de Immac. Concept. sententiã haud tenuerunt.

æternum secundum ordinem Melchisedech. In solo ergo Redemptore nostro sibi complacuit Pater, quia in eo solo non invenit culpam, in qua se reprehendat quasi per pœnitentiam, „

S. Hildephonus.

SANCTUS HILDEPHONSUS EX ABBA-TE AGALIENSI ARCHIEPISCOPUS TOLETANUS ANNO 660.

Libro de Virginitate beatæ Mariæ Tom. XII. pag. 566. Biblioth. Patrum. „

At verò beata Maria, licet ipsa de carne peccati sit nata, & procreata, ipsaque quamvis caro peccati fuerit, non tunc jam præveniente Spiritus S. gratia ab Angelo præ omnibus mulieribus benedicta vocatur? Spiritus sanctus superveniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi. Alioqui si non eodem spiritu sanctificata est & emundata: quomodo ejus caro non caro peccati fuit? Et si caro ejus de massa primæ prævaricationis venit: quomodo Christus Verbum caro sine peccato fuit, qui de carne peccati carnem assumpsit; nisi quia Verbum, quod caro factum est, eam primùm obumbravit, in quam Spiritus S. supervenit, & virtus Altissimi totã eam possedit? Propterea verè caro ejus non jam caro peccati fuit, in qua Deus totam infundit, & Verbum, quod caro factum est, sine peccato ad nos venit. „ Agnoscit nempe * sanctus Hildephonus Virginem procreatam de carne peccati; at quia sanctificata & emundata in utero illius caro fuit, propterea jam non caro peccati fuit, quum Verbum Dei in illam descendit humanam carnem sumpturus. Vide Petavium, qui hunc locum refert, & ita explicat, atque addit, legi ejusdem Hildephonsi Sermone XI. de Assumptione B. Virginis hæc verba (quæ tamen inter ejus Opera edita in Bibliotheca Patrum non invenio, sed quidem inter Sermones S. Petri Damiani) *Caro Virginis ex Adam assumpta, maculas Adæ non assumpsit.* Tum dicere pergit Petavius. *Sed de Originali, ut opinor, macula non loquitur; verum de vitio, quæ Adami posteros inficiunt.* Heic autem minimè prætereundum est, Opusculum nuper memoratum de Virginitate sanctæ Mariæ, à Petavio aliisque tribui S. Hildephonso: verum Dacherius & Mabillonius contendunt, illud S. Paschasio Radberto, veteris Corbejæ Abbati, esse tribuendum, qui Anno 840. floruit; ac propterea sub

S. Paschasius Radbertus.

ejus nomine ab ipso Dacherio editum fuit in Spicilegio. Neque dissimulabo, illic legi hæc etiam verba de festo die Nativitatis Deiparæ: *Quia tam solemniter colitur, constat ex auctoritate Ecclesiæ, quod nullis, quando nata est, subjacuit delictis, neque contraxit in utero sanctificata Originale Peccatum: Et infra: Nunc autem, quia ex auctoritate totius Ecclesiæ veneratur, constat eam ab omni Originali peccato immunem fuisse.* Atque hæc minimè Petavius & Salmanticenses ignorarunt, sed & ipsi tacite agnovère, importare tantummodò Mariam in utero sanctificatam fuisse, quum hæc alia verba præcedant: *Sic & B. Virgo Maria, nisi in utero matris sanctificata esset, minimè Nativitas ejus colenda esset.* Tum verò disertè & ipse fatetur, Christum unum ab ea lege immunem fuisse, inquit: *Plurimum desipiunt, qui dicunt eum communi lege naturæ esse natum, qui non ea lege constat esse conceptus; quoniam hæc lex nascendi, quæ nunc lex naturæ vocatur, ex vitio primæ damnationis est. Et idè ait Apostolus: Fui-mus nos omnes aliquando filii iræ, sicut & cæteri. Sed absit à Fidelium cordibus, ut ita Christus natus credatur filius iræ, sicut cæteri nascuntur in vitio corruptionis.*

BEDA VENERABILIS CIRCA ANNUM CHRISTI 730. V. Beda.

IN Expositione Epistolæ ad Romanos

Cap. VIII. Ecce unde nemo sine peccato nascitur. „ Ecce propter quod Dominus non sic concipi voluit, quem Virgo concepit. „ *Cap. V.* Genuit peccatores morti obnoxios primus peccator, primus prævaricator: venit ad salvandos de Virgine Salvator, qui ad te, non quâ venisti, venit. Non enim ille de concupiscentia maris & foeminae, nec de illo vinculo concupiscentiæ. Sanctus, inquit, Spiritus superveniet in te. Dictum est hoc Virgini in fide ferventi, non concupiscentia carnis æstuanti. „ *Commentar. in Psal. IV.* Christus nullo modo cecidit, quia neque actualiter, neque originaliter. Quòd actualiter non ceciderit, patet. Patet quoque, quòd non originaliter. Soli enim illi casum originalis peccati patiuntur, qui per pœnam ipsius originalis peccati, id est, per concupiscentiam generantur. Christus verò per concupiscentiam generatus non est,

L 3 quia

* Est hæc Nota V. C. Lud. Ant. Muratorii Symbola in præcellenti Tractatu Theologico De superstitione vitanda, ubi ex congestis SS. Patrum testimoniis ea deprompsimus, quæ eorum sunt, qui Familiz Benedictinæ alumni fuerunt.

quia sine carnali delectatione de Spiritu sancto conceptus est. „

„ *In Libros Boethii de Trinitate.* Item pertinet ad nostræ fidei fundamentum Verbi Incarnatio, ut scilicet credamus Dei Filium assumpsisse carnem ex Virgine, & in Virgine; quam carnem & creando assumpsit, & assumendo creavit, non de nihilo carnem sibi in utero Virginis creando vel formando, sicut quidam Hæretici fenserunt; sed potius de substantia Virginis carnem assumpsit, quam assumendo creavit, id est, purificavit, non conceptus libidinosa lege concipiendi, & idè immunis ab omni peccato, non tamen à poena peccati. „ *Homilia in Feriam Quatuor Temporum, seu in Cap. Luca 1.* Missus est Angelus &c. Ad distinctionem nostræ sanctitatis Jesus singulariter Sanctus nasciturus asseritur. Nos quippe etiam Sancti efficiamur, non tamen nascimur: quia ipsa naturæ corruptibilis conditione constringimur, ut merito cum Propheta gementes singuli dicamus: *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in delictis peperit me mater mea.* Ille autem solus veraciter sanctus est, qui ut ipsam conditionem naturæ corruptibilis vinceret, & commixtione carnalis copulæ conceptus non est. „

tur quotidie, transducto originali peccato in posteros, ut beatus Augustinus dicit, per concupiscentiam coitus; sed per gratiam &c. Sicut enim nullus homo extra Adam, id est, extra progeniem illius, ita nullus extra peccatum illius præter Christum. „

RABANUS MAURUS ARCHIEPISCOPUS MOGUNTINUS AN. 850. Rabanus Maurus,

IN Tractatu adversus Judæos edito à Chiffletio, & à Martene & Durand Tom. V. Thesaur. Novi Anecd. Cap. LII. hæc ait: „In illa generatione, quæ secundum Adam est, Nullus absque Peccato nasci potest: in ista, quæ per Christum de Baptismo exordium sumit, omnes, qui regenerantur, absque omni delicto tam Originali quàm Actuali renascuntur. Ad exemplum videlicet Redemptoris nostri, qui Solus inter homines verus homo sine peccato conceptus est, & absque ullo delicto de Virgine est editus, ut quod primus Adam per inobedientiam contraxerat, iste secundus Adam per obedientiam non delinquendo contraeret. „

REMIGIUS AUTISIODORENSIS MONACHUS ANNO 890. Remigius

ENarratione in Psal. L. Tom. XVI. Biblioth. Patrum. „Et vincas, scilicet omnes judicatos: omnes enim iuste judicari possunt, quamquam multi iusti, multum provecti: tu solus iniuste, quia Solus à Peccato immunis. Cum judicaris, ô Pater in Filio. Verbum in assumpta humanitate hoc futurum prævidit, ut Filius Dei veniret judicandus. *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum.* Quasi dicat: *Et non solum judicatus vincis omnes judicatos in tali scelere, quale meum est, in hoc quod illi iuste, tu iniuste: Sed etiam omnes homines, quia omnes sunt peccatores, tu autem Solus sine peccato.* Et transfert in se omne humanum genus. *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum.* In quibus subjungit, *Et in peccatis concepit me mater mea,* id est, in concupiscentia carnali concepit. Quæ carnalis delectatio ex peccato primi parentis in carne nostra viget &c. Non enim maritus, quia maritus est, mortalis est; erat enim & Dominus mortalis, sed non de peccato, suscepit poenam nostram, sed non culpam nostram,

SANCTUS

S. Petrus Damiani.

SANCTUS PETRUS DAMIANI

ANNO 1050.

IN Opusculo, sive Libro, qui appellatur Gratissimus, de Simoniaco Cap. XIX. „Et quid alios memorem? Quandoquidem & ipse Dei Mediator & hominum de peccatoribus originem duxit, & de fermentata massa, sinceritatis azymum absq; ulla vetustatis infectione suscepit. Imò, ut expressius dicam, ex ipsa carne Virginis, quæ de Peccato concepta est, caro sine Peccato prodiit, quæ ultrò etiam carnis peccata delevit. „ Hæc ait Petavius. *Manifestè Petrus hoc loco beatam Virginem Originali affectam vitio fatetur, quod & ab eo significari necesse est, ut argumentationi vis & ratio constet.* Adducuntur autem ex ejusdem sancti Viri Sermone XL. in Assumptione beatæ Mariæ hæc verba: „Caro enim Virginis ex Adam assumpta, maculas Adæ non admisit, sed singularis continentiæ puritas in candorem lucis æternæ conversa est. „ Hæc ipsa verba S. Hildephonso tributa nuper Petavius commemoravit, inquiring, *de actualibus peccatis esse intelligenda.* Idem S. Petrus in Sermone XXIII. in Nativitate S. Joannis Bapt. „Secundus honor est sanctificatio in ventre matris. Quicumq; de massa prævaricatrice Mundum ingredimur, longam restem Originalis Peccati trahimus nobiscum. Solus ille, qui peccatum non fecit, excipitur, quem virginalis thalamus, ignorante viro, terris effudit. Longè quippe aliter, & dissimili modo conceptus est, Spiritu sancto tota majestate Virginem inundante atque mundante, superans usum carnis, naturæ ordinem, viri commixtionem. Sic quippe decebat, ut Peccatum nesciret, qui peccata tollebat, ut similitudinem carnis peccati suscipere non autem carnem peccati. Cum igitur omnes in iniquitatibus concepti sint, neminem unquam mortalium intra materna viscera sanctificatum legimus præter Hieremiam, & Joannem Baptistam. Quamquam & de singulari Virgine nulla sit ambiguitas, quin ipsa maternis circumsepta visceribus, sublimiore Sanctificationis genere mundata sit. „

S. Anselmus.

„ SANCTUS ANSELMUS ARCHIEP.

CANTUARIENSIS ANNO 1100.

Libro II. Operis, cui titulus, Cur Deus homo, Cap. XVI. ubi Bosonem locutorem suum querentem sic facit:

Qualiter de massa peccatrice, & humano genere, quod totum infectum erat peccato, quasi azymum de fermentato, Deus assumpsit. Nam licet ipsa hominis ejusdem conceptio sit munda, & absque carnalis delectationis peccato, Virgo tamen ipsa, unde assumptus est, est in iniquitatibus concepta; & in peccatis concepit eam mater ejus; & cum Originali Peccato nata est; quia & ipsa in Adam peccavit, in quo Omnes peccaverunt. „ Subdit Petavius: *Cui respondens Anselmus pro confesso ponit, hominem illum absque peccato esse, de massa peccatrice licet assumptum; & quomodo id factum sit, deinceps explicat.* Ita quoque Salmanticenses, qui & aliis sancti Anselmi verbis istud confirmant. Idem Anselmus in *Libro de Excellentia B. Virginis Mariæ Cap. 3.* ubi de Angelica Salutatione Virgini facta ait: „Cum igitur in his, quæ tantopere Deo placent, sancta Virgo Maria tam excellenter illi placuit, ut nequaquam crederet quis, illam aliqua ratione excellentius placere potuisse; nimirum tenemus fide, ab omni, si quid adhuc in illa originalis, sive actualis peccati supererat, ita mundatum cor illius, ut & super eam Spiritus Domini, scilicet super humilem, quietam, & trementem verba sua, totus requiesceret.

GILBERTUS CRISPINUS ABBAS WESTMONASTERIENSIS AN. 1106. Gilbertus Crispinus

IN Bibliotheca Patrum Tom. XX. pag. 1884. legitur ejus Dialogus inter Christianum & Judæum. Ejus verba hæc sunt. „Cum Christum Originali Peccato obnoxium esse dicis, omninò mentiris; nam de immaculata Virgine conceptus & natus, sine virili semine genitus est, ac proinde Originalis Culpæ particeps non est &c. Quapropter omnis homo carnali delectamento genitus, cum Originali peccato nascitur, qui per luxuriam vitiatam naturam à primo patre trahens, & de corruptione carnis natus, illa placida natura caret, in qua primum primus homo factus est. Denique dum in conceptu Christi omnis luxuria defuit, nullam de carne peccati maculam traxit; imò cooperante Spiritu sancto placidum & mundum conceptum habuit, quia omni delectamento luxuriæ caruit; & quia in terris patrem non habuit, de corruptione carnis natus non fuit. „

RUPER-

Etherius „ ETHERIUS UXAMENSIS EPISCOPUS, & Beatus. ET BEATUS ABBAS AN. 790.

Libro I. adversus Elipandum apud Canisium Part. I. Tom. II. Lætion. Antiquar. pag. 340. Edition. B. suag. „Non potest Dei Filius tibi esse similis, quia & ipsa conceptione humana multum dissimilis tibi est. Ille conceptus de Spiritu sancto, non de virili femine, SOLUS SINE PECCATO; Tu verò de virili femine, de massa perditionis, & concupiscentia utrorumque parentum. Et natus de muliere in peccatis conceptus, & in peccatis natus. Ille enim inter homines SOLUS natus de Virgine, & Solus sine peccato conceptus, & Solus sine peccato natus. „

Haymo „ HAYMO EPISCOPUS HALBERSTADTIENSIS ANNO 845.

Commentar. in Cap. V. Epistol. ad Rom. qui ab alijs Remigio Autisiodor. de quo infra, tribuitur: „Adam exemplar est futuris posteris suis in peccato; quia sicut ille peccator, & mortalis extitit, ita omnes posteris ejus peccatores & mortales nati sunt, & nascun-

Rupertus **RUPERTUS ABBAS TUITIENSIS**,
Abbas. ANNO 1120.

*Lib. 1. Commentar. in Cant. ad Virgine-
nem hæc dicit:* „Et tu quidem ve-
raciter dicere potueras: Ecce enim in
iniquitatibus concepta sum, & in pec-
catis concepit me mater mea. Cum
enim esses de massa, quæ in Adam
corrupta est, hæreditaria peccati origi-
nalis labe non carebas; sed ante faciem
hujus amoris nec illud, nec aliud stare
potuit. Ante faciem hujus ignis stipula
omnis interiit, ut totum sanctum fie-
ret habitaculum, in quo Deus totis no-
vem mensibus habitaret.”

Herveus. **HERVEUS BURGIDOLENSIS MONA-
CHUS** AN. 1130.

IN Commentariis in Epistolas S. Pauli
[quæ, ut Bellarminus & Labbeus
rectè advertunt, perperam sub S. An-
selmi nomine edita fuerunt Coloniae
1533. & iterum 1612.] in ista Apo-
stoli verba de peccato damnavit pecca-
tum sic ait: *Maria ex Adam mortua,*
nisi divinitus exempta fuisset &c. & ista;
omnes mortui sunt, sic explanat: *om-
nes itaque mortui sunt in peccatis, ne-
mine prorsus excepto, dempta Matre*
*Dei, sive originalibus, sive etiam vo-
luntate additis.* At enim clausulæ hæ:
*nisi divinitus exempta fuisset, & dem-
pta Matre Dei,* non sunt Hervæi, sed
ab alio insertæ fuerunt, ut *Estio* sub-
oluerat, atque ex fide manuscripti Co-
dicis, qui penes Gerberonium fuit,
certò liquet.

Petrus. **PETRUS ABBAS CELLENSIS, ET POST-
Cellensis.** EA EPISCOPUS CARNOTENSIS AN. 1180.

IN Epistola ad Nicolaum Monachum S.
Albani, quæ est ultima Libri VI. ejus
epistolarum, B. Virginem ex communi
sententia in peccato originali fuisse
*conceptam non modò asserit, sed ne-
que ab eâ, hoc ipso, quòd eatenus*
*communis fuerit, in aliam velle disce-
dere, disertim profitetur:* „Prover-
bium est, *inquit,* non sunt dimit-
tendæ veteres viæ propter novas.
Quis Sanctorum, quis antiquorum
non ambulavit semitam nostram?
Credo, & verè fateor, si in hoc er-
rassent, & hoc eis Deus revelasset.
Quibus enim sua tam familiariter re-
velavit consilia, ut etiam ad supple-
mentum Evangeliorum, Epistola-
rum, & Prophetarum perpetua sta-
bilitate canones & decreta statue-

rint pari penè observantia tenenda,
cum Evangelio hoc solum eis tacu-
isset, si periculosum esset? Hæc
ille.

Nequis verò existimet, ex eo, quòd
veteres Familiæ Benedictinæ Theolo-
gi, Doctores ac Patres B. V. MARIAM
in peccato originali fuisse conceptam,
ex communi id temporis sententia af-
feruerint, multum eorum pietati, at-
que amoris erga eandem Ss. Dei Ma-
trem decessisse, in medium prodeat
Petrus Cellensis, mox laudatus, atque
loco omnium ardentissimi erga ean-
dem sacratissimam Deiparentem amo-
ris sui incendium evaporet: * *Catara-*
etas cæli & fontes abyssi libentius in ob-
sequium Virginis solverem, quàm clau-
derem. Et si Filius ejus JESUS ali-
quid omisisset, in prærogativa exalta-
tionis suæ Matris, ego servus, ego man-
cipium, non quidem de effectu, sedem
affectu supplere gestirem. Nillem certè
non habere linguam, quàm aliquid dice-
re contra Dominam nostram. Ante
eligerem non habere annam, quàm
vellem ejus extenuare gloriam. Qui
verò ita loquitur, cui etiam zelosissi-
mo Conceptionis illibatae assertori pie-
tate ac amore erga gloriosissimam Dei
Matrem concedere, aut minùs devo-
tionem erga eandem tum in se, tum in
aliis nutrire & augere velle existiman-
dus est?

Ex lite verò ac controversia, quæ
Petro Cellensi Festum Conceptionis si-
ne Sedis Apostolicæ decreto non pro-
banti, cum *Nicolao* Monacho S. Al-
bani in Anglia, viro non intimæ do-
ctrinæ, intercessit, certissimò collige-
re possumus, seculo XII. in Anglia
fuisse Benedictinos, qui Virginis MA-
RIÆ, præsertim ab originali
culpa docuerint. Nunquam enim
alias Festum ea propter celebrassent.
Hoc etiam ævo (seculo XII.) inquit
Fridericus Spanhemius, acatholicus
author, in *Hist. Christ. Sec. XII. col.*
1579. Hoc etiam ævo nata doctrina
est de immaculata Conceptione Virginis
MARIÆ. Inseruerunt Canonici Lag-
dunenses in Officio quotidiano B. Virgi-
nis, quod superiore seculo in Floras Ca-
nonicas distributum Monachi Benedicti-
ni introduxerant. Obtinuit igitur ab
hoc tempore, & pedetentim præva-
luit pia sententia, quam etiam *Jo-*
annes Trithemius, Abbas Spanheimen-
sis, scriptis asseruit. Quod cum *W-*
gnandus Cauponis ex Sacra Prædicato-
rum Familia iniquo ferret animo, ca-
lamum

Ejus ar-
dens erga
B. Virg.
amor.

Discepta-
tio cum
Nicolao
Monacho
delmæ
Concept.

Trithe-
mius pi-
am defe-
dit sen-
tentiam.

lamum contra Trithemium strinxit,
à quo autem in decertatione victus her-
bam Trithemio porrigere coactus fuit,
applaudentibus Trithemio celeberrimis
Galliæ & Germaniæ Academiis. Cœterum
Trithemius Theologiæ Scholasticæ osor
fuisse dicitur. Ita prorsus est. Sed
cujus? illius nempe, quæ sanctissima
fidei dogmata tricus involvit philosophicis;
quæ auditores suos meris & inutilissimis
pascit subtilitatibus, quæ in eo tantum
desudat, ut *annuas novitates*, velut
Theodericus à *S. Guilielmo de Petro*
Abelardo ajebat, procudat; quæ sine
Scripturarum, Canonum, Patrum, atque
Historiæ Ecclesiasticæ luce gravissimas
exponit quæstiones. Hanc hujusmodi
Theologiam suo ævo in plerisque scholis
tradi solitam odio habuit Trithemius,
non autem veram ac sinceram, cujus
dignitatem, utilitatem, atque neces-
sitatem non modò non improbavit, sed
summoperè laudavit.

Petrus
Rogerius
non con-
cedit in
senten-
iam Joan.
XXII. de
Visione
Beatifica.

Idem ante Trithemium sentiebat
Petrus Rogerius, Casæ Dei in Arver-
nia monachus, postea Clemens VI.
Romanus Pontifex. Is in juventute
Parisiis missus fuit, ubi studia Philo-
sophiæ ac Theologiæ cum omnium
peregit admiratione. Anno ætatis suæ
xxx. Magister in Theologia creatus
fuit. *Casimirus Oudinus* veterem co-
dicem apud se extare scribit, in quo
legitur: *Scriptis lectura magistri Petri*
Rogerii, Prioris S. Baudilii, Doctoris
in Theologia super Decretali per SS. Pa-
trém Dominum Joannem, Dei gratia
summum Pontificem edita, quæ incipit:
Quia quorundam mentes &c. Anno
siquidem 1332. interfuit Determina-
tioni Doctorum Parisiensium de *Vi-*
sione beatifica apud Vincennas contra
particularem opinionem Joannis Papæ
XXII. factæ (quam is tamen nun-
quam in fidei dogma erexit, aut toti
Ecclesiæ credendam proposuit) cui
cum aliis subscripsit. Eum publicè
tum in Academia Parisiensi interpre-
tatum esse librum IV. Sententiarum,
legimus apud *Ægidium Bellomerum*
in *Cap. IV. de Consuetud.* Clemens VI.
Scholæ Parisiensis Doctores, quos in-
ter ipse ante summum Pontificatum
Theologiam præcipua cum laude do-
cuit, ne vanis argutiis & inutilibus
quæstionibus tractandis intenderent,
sed solidam Catholicam veritatem ex-
sensu Patrum interpretarentur, admo-

nuit datis Literis xxii. kalendas Ju-
nii an. 1346. Ad hunc *Clementem*
Johannes du Fay, Doctor in sacra Theo-
logia, & Abbas subinde Gandavenfis
ab Universitate Parisiensi Legatus mis-
sus fuit, quem ipse verò contra Se-
ctam Flagellantium misit. Post hæc
variis insuper pro eodem Pontifice le-
gationibus functus est. Edidit etiam
Quæstiones super librum Sententia-
rum.

Paulò antè à nobis dictum fuit,
Petrum Rogerium non in eadem sen-
tentia de *Visione beatifica* fuisse cum *Jo-*
anne XXII. quod etiam de *Thoma*
Pontio, Cantuariensi Abbate in Ang-
lia perhibet *Joannes Lelandus*, * quo
teste is Præsul magnam ex eruditione
laudem cum domi, tum foris sibi com-
paravit. Ad aulam Pontificiam ac-
cesserat tempore ejusdem Papæ, &
ibidem, quod quærebat, consecutus est,
nempe Abbatis insignia. Hic illi ma-
gna intercessit cum *Thoma Guallenfi*,
Dominicani Ordinis Theologo, fa-
miliaritas: cujus & ingenii & doctrinæ
præstantiam Pontificii Theologi ma-
gni fecerunt. Conciliavit autem hæc
amicitiæ necessitudo *Pontio* non po-
stremam gloriam: nam cum Papa *Jo-*
annes in confertissimâ Doctorum fre-
quentia asseruisset, Deum ante supre-
mi judicii diem se non daturum Bea-
torum animabus conspiciendum, &
Guallenfis huic asserto se opposuisset,
adeò à Joanne non stetit, ut *Guallen-*
sis partes tuendas susceperit, & de eo-
dem argumento luculentum postea in
lucem publicam libellum emiserit.

Edmundus Bromfeldus, natione An-
glus, Monachus Bedericensis, S. Ed-
mundi in Suffolcia, Vir tam eminent-
ter doctus, ut in eo monasterio vix do-
ctiorem quemquam unquam fuisse exi-
stimet *Lelandus*. Ex quodam *Tinen-*
sis monasterii *Chronico* colligunt non-
nulli, hominem absolutis in Anglia
studiis Romam profectum, ibi in pu-
blicis Academiæ palæstris eruditionis
& ingenii periculum fecisse, ita pla-
cuisset, ut omnium publico consensu
Professor electus, tanto tempore lau-
dabiliter docuerit, ut à Doctorum se-
natu Comes Palatinus Academicus,
& à Papa cum Consistorio Landaven-
fis Episcopus fuerit creatus, anno
Domini MCCCLXXXIX. Hæc *Pit-*
seus, ** quæ ita si se habent, is *Ed-*
mundus

Thomas
Pontius
ejusdem
senten-
tia.

Edmun-
dus Brom-
feldus.

* De Scriptor. Angl. c. 344. p. 332.

** De Scriptor. Angl. æt. 14. p. 835.

mundus Bronsfeldus haud alius, ut ego suspicor, fuit ab *Edmundo*, monasterii Sylvæ majoris Diocesis Burdegalenfis Abbate. De hoc enim ex idoneis constat authoribus, * quòd inclinante hoc seculo scholarum palatii Apostolici in sacra Theologia fuerit Magister, quem anno 1389. electum Landavensem in Episcopum dictæ Ecclesiæ Urbanus VI. Summus Pontifex præfecit.

Adamus Eston.

Adamus Eston cum Theologiam in Academia Oxoniensi magna nominis sui fama docuisset, à Richardo II. Angliæ Rege Romam missus à Gregorio XI. an Urbano VI. ? egregiis ejus animi dotibus capto, inter Cardinales adlectus est.

SECVLUM XV. celebriores Theologi.

Seculo XV. eminuerunt præ reliquis Theologiæ Doctores *Joannes Raulinus*, *Joannes Stonus*, seu *Stonæus*, *Joannes Talangerus*, & *Petrus de Rosenheim*. Prior, antequam ad Monachos Cluniacenses se adjunxisset, erat Parisiis magni illius Collegii, quod vulgò Navarræ dicitur, Magnus Magister & Rector **, idque officium tantà cum vigilantia ac laude doctrinæ exercuit, ut inter Theologiæ classicos diu primus haberetur. Alter *** Monachus Cantuariensis, & Theologus doctus super libros, primum & secundum, Sententiarum scripsit, quo Vossius vocat *Sententias Patrum Speculativas de Fide, Spe, & Charitate*, qui hodie inter Codices manu exaratos Universitatis Cantabrigiæ asservantur. Tertius etiam Monachus erat Anglus Coenobii Wigorniensis, qui omnem tum Philosophiam, tum etiam Theologiam in Oxoniensi Academia primùm didicit, deinde docuit, sacrae Theologiæ Doctor factus & Professor. Ejus libros in Magistrum Sententiarum alio loco recensimus. Postremus Monachus ac Prior Mellicensis in Austria scripsisse præter alia plura dicitur *Summam Theologiæ*, quæ Romæ in Bibliotheca Pontificia asservatur. Quibus annumerari meretur *Robertus de Villequier* **** Abbas Angeriensis in Gallia, Doctor Theologiæ, & in Academia Pictaviensi sacrae Facultati actu aggregatus an. 1430. Nec silentio prætermittendus est *Christophorus*,

Abbas Weichenstephanensis in Bavaria. ***** Is genere Carinthius, cum juvenis etiamnum esset Religiosus, doctus verò & eloquentissimus, electus fuit anno 1484. absens, tempore videlicet vindemiæ in Austria Coenobii negotiis invigilans, ac, etsi refragaretur electioni plurimum, tamen benedictus est, & confirmatus. Resignavit post paucos annos amore literarum & studiorum, conferens sese Bononiam, retentâ pensione annuâ tantùm 32. florenorum. Bononiæ sacram Theologiam professus, ibidem Doctor etiam Pontificii Juris effectus est. In Carinthiam deinde profectus, in Cellæ Marianæ magnifico collegio proclamator verbi Dei famosissimus extitit: Ubi & obiit & humatus est anno Christi 1507. Paucis annis antequam ex hac vita migraret, Frisingæ fuit, & magnam pecuniarum summam dono dedit monasterio in Weichenstephan ad constituendam Bibliothecam cum eleganti facello Beatæ Virginis. Post obitum omnia ipsius ad Coenobium hoc pervenerunt relicta bona.

Seculo XVI. Monachi Casinenses ***** Theologiæ Scholasticæ studio viginti annos Theologiæ studium Monte Casino. Theologiæ suas dicatas esse voluerunt. Et *Benedictus* quidem de *S. Germano* rerum divinarum scientiâ ita excelluit, ut suis temporibus in Casinensi Congregatione nemini fuerit secundus. Coævus verè extitit *Theophilus Senensis* in Theologia doctissimus, adeò ut suis temporibus in eadem Congregatione admirabilis haberetur. Hic bis vocatus à Romano Pontifice fuit, ut ejus operâ in quibusdam Ecclesiasticis negotiis uteretur. *Gregorius Cortesius*, Mutinensis, Abbas primùm S. Petri de Perusio, deinde S. Benedicti de Mantua, non sacrae minùs Theologiæ, quàm utriusque Juris longè erat peritissimus. Libros IV. Sententiarum, non quidem ut aliqui volunt, commentariis illustravit, plures tamen Tractatus Theologicos literis mandavit, quorum syllabum texit Joan. Bapt. Marus. Quanti autem doctrinam Cortesii, integritatem, ac prudentiam incomparabilem fecerit Paulus III. Summus Pontifex, ex miris laudibus, quas in eum contulit, quando in cœtum Cardinalium adle-

* Gall. Chr. Tom. 5. pag. 182.

** Vid. vit. part. III. cap. 3.

*** Oudin. Tom. 3. pag. 2670.

**** Gall. Chr. Tom. 2. pag. 1105.

***** Brusch. in Monast. Germ. Chronol. p. 182.

***** Petruc. in Supplem. Chron. Casin. c. 19. & 24.

adlegit, agnosces: audi ipsum cum eo loquentem. „*Hodie in his sacris jejuniis, atque in Consistorio nostro secreto, inducti singulari tua probitate, religione, integritate, atque doctrinâ te S. R. E. Cardinalem cum Dei nomine, de Venerabilium Fratrum nostrorum ejusdem S. R. E. Cardinalium consilio, creavimus, &c.* Privilegium etiam Paulus Pontifex Cortesio concessit, ut purpureo cultu sibi uti liceret, tametsi monachus esset, quod etiam idem Christi in terris Vicarius concefferat Cardinali Philippo à Camera, Gallo pariter Benedictino.

Theologiæ Congregationis Casinensis in Consistorio Tridentino.

Sub hoc Pontifice anno 1545. cœptum est Tridenti sacrum Oecumenicum Concilium, cui ex Congregatione Casinensi magni nominis Theologi & Abbates interfuerunt, Chrysostomus Neapolitanus, aliàs *Gemilianensis*, Abbas S. Trinitatis de Cajeta, Calaber, postea Archiepiscopus Ragulinus; *Lucianus de Othonibus*, Abbas S. Mariæ Pomposiæ Ferrariensis; *Isidorus Clavius*, Abbas S. Jacobi de Pontida in Diocesi Bergomeni, subinde Episcopus Fulginei; *Simplicianus de Valle Tellina*, Abbas S. Salvatoris Papiæ; *Stephanus Catanæus*, Novariensis Abbas S. Mariæ Gratiarum; *Augustinus Loscus*, Hispanus, Abbas S. Benedicti de Ferraria, & *Eutichius Cordes*, Antwerpensis, Abbas S. Fortunati apud Bassanum; *Marcus à Brixia*, Abbas S. Vitalis Ravennæ, & *Eusebius à Parma*, Abbas S. Mariæ Gratiarum, qui omnes jussu summorum Pontificum Pauli III. Julii III. & Pii IV. ob insignem doctrinam, ac sacrae inprimis Theologiæ peritiam, sanctorum Patrum cum Græcorum tum Latinorum studium, sacrorum Conciliorum notitiam, historiæ atque antiquitatis Ecclesiasticæ cognitionem à Casinensi Congregatione delecti, atque Tridentum toto Concilii universalis decursu, diversis tamen temporibus, missi fuerunt, ubi sæpiùs de rebus divinis, atque ad fidei Orthodoxæ puritatem, morumque Christianorum integritatem attinentibus, egregiè differuerunt, orationesque sanè quàm præclaras posteritati reliquerunt. Quæ verò epistolam ad hosce Abbates alius Abbas, isque doctissimus ejusdem Congregationis Casinensis dedit, dignam omnino existimo, ut hîc illam in gratiam Lectoris subjiciam.

P. Ziegelbauer Hist. P. II.

FLAVIUS ALEXIUS UGONIUS Reverendis Abbatibus sancti Benedicti in Concilio Tridentino congregatis, ex Italia milites Christi.

„**Q**uod sancta Synodus Tridentina ordinavit circa Eucharistiæ Sacramentum, & circa particulares Episcoporum jurisdictiones, optima cura & diligentia vestra cognovimus, nihil tamen novi, circa fidem hujus Sacramenti, sancta ista Synodus nos tenere jubet, nisi quod jam in præteritis Conciliorum decretis terminatum fuerat. Et si veteribus aliquid novi pro necessitate temporum addere visum est, hoc solummodo apud catholicæ Ecclesiæ Patres disputatum, non apud Sacramentarios & Protestantes obtentum, neque terminatum fuit. Cum his tamen, tanquam cum novis Philistæis, qui obstruunt puteos Jacob, qui regi David insidiantur, regnumque ejus occupare contendunt, qui inconfutilem Christi vestem scindunt, verbum Dei adulterant, schismatibus omnia implent, pugna nobis, & exinde victoria omnino necessaria videtur. Captis regibus, debellatis factionum principibus, expugnata tubis sacerdotalibus Hierico, statim omnia in jus populi Dei, in potestatem veri Israelis denique cedent. Non indigent, qui sani sunt medico, sed qui male habent, quique alios pessimorum studiorum, atque doctrinæ contagione male se se habere faciunt. Mediator Dei & hominum, cum ab æterno propositum haberet servare oves, quæ perierant, domus Israel, inprimis assumpta carne vicit peccatum, vicit mundum, malignas debellavit potestates, vicit mortem, atque ita sublato demum inimicitiarum pariete redemit hominem ex Diaboli potestate, & in pristinum, ceu æquivalentem, innocentiam statum reduxit. Qualis est corporum, talis est utique curam animorum. Sublatis namque humoribus, qui circa vitalia peccant, paulatim omnia in optimum vitæ statum reformantur. Non potest amari, quod impium, quod nefarium, quod blasphemum, & alienum à veritate declaratum fuerit. Amabilis est Deus, amabilis est veritas, virtus, præclaræque simul omnia semper amabilia fuerunt. Hæresiarum igitur & assertores hæresum principes liberrimè, ut venire possint ad istam Synodum,

M 2

„toto

„tota exoptat Italia: idque ut eveniat. Deum etiam, atque etiam rogat; ut Christi causa non vi, & armis, sed jure & æquitate tractetur, nullaque sit amplius tergiversandi facultas, nullus excusationi locus, nulla à castris Domini desciscendi potestas; sed cominus congredi, & vincere (pro ut Christi causa veritatisque negotium exegerit) vel vinci necessarium sit. Veritas una, mendacia multa, una Ecclesia, synagogæ multæ, una fides, unum baptisma, & unus Christus. Scythæ, Judæi, Turcæ diversa quidem fide, & ratione inter se sentiunt, atque vivunt; sic inter Protestantes. Anabaptistæ, Sacramentarii, Confessionarii, & siqui horum sunt similes, varia utique inter se dogmata sequuntur: quia sub patre mendacii, sub principe diffensionum militant. Una è contrario est columba, una speciosa, una formosa, foli dilecto suo Christo cognita: quam ipse proprio ore alloquitur, quam amplexatur, inter cujus ubera die noctuque commoratur: & idcirco multitudinis credentium erat cor unum, & anima una. Non aliud Petrus, aliud Paulus, sed idem omnes electi dicebant. Nunquam enim divisus fuit Christus: sed integer & ubique totus semper permansit, amator pacis & veritatis: qui fecit utraque unum, quique habitare facit unanimes in domo Ecclesiæ, pacis jura, & unitatis decreta hominibus duntaxat bonæ voluntatis benignissime concedens. Sed dum in humanis agunt, multæ tribulationes justorum: zelantur namque potissimum super iniquos, pacem peccatorum videntes. Hac quoque tempestate (optime Deus!) venerunt gentes in hæreditatem tuam, & armorum vi obtinuerunt populum tuum, & civitates nostras, ut victores, occupaverunt: templum quoque sanctum tuum, quod est populus Christianus, ipsi coinquinaverunt abominationibus suis, ubique schismata, ubique vitiorum portenta disseminantes; novas ubique idololatrias, nova dogmata confingentes: magisque nunc ideò temporis vigent. Epicureorum dogmata, quam Christi: omnes quærunt, quæ sua sunt, non quæ Jesu Christi: Hierusalem, civitas electa, meretricata est cum amatoribus suis, dereliquit Deum factorem suum, & recessit à Deo salutari suo: immolaverunt ingrati homines dæmoniis & non Deo, ambitioni, luxui, carnisque voluptatibus sese prorsus devoventes.

„Magna jam olim Græcia, quæ præstantissimis morum institutis, quæ fide Christi, quæ sanctissimis, atque clarissimis viris super omnes mundi provincias florebat, nunc manifesto Dei judicio ita deleta est, ut in ipsa Græcia quæramus Græciam. Incolæ namque ejus ab exteris nationibus omnes penè sub peccato hæresum venundati tenentur. Sic Asiæ, atque Africæ provinciæ, quæ per beatissimos Apostolos jam olim Christo desponsatæ fuerant, quasque tot magni, atque sanctissimi viri illustrarunt, dimisso Christo ad primos amatores, per varias hæreses redierunt. Europa quoque ipsa descivit à castris Domini: tota inter se divisa est, tota nunc ardet bellico furore: quæ fuit regina gentium, nunc facta est ferva dæmoniorum. Expectavit Dominus, ut faceret uvas, & fecit labruscas. Sed quomodo conversa es in amaritudinem vitis aliena. Principes tui pessimi, tyrannidem, nullo habitu bonorum delectu, in populos sibi subiectos exercentes, nomen tantum pietatis usurpant, sed quid ipsa valeat, ignorant. Illa cupiditas, quæ est imperii & dominationis, quam dura in tales est domina, quam imperiosa. Quid faciunt inter vexilla Christi gladii? quid bellorum incendia? quid hominum strages, atque undique rerum omnium interitus? quid rabies sese ulciscendi, & dira dominandi libido? sicne reformabitur Ecclesia? sicne, quæ Christi, quæ pacis, quæ verè pietatis sunt, tractabuntur? sed ô bone Deus! jam omnino immutatus est rerum ordo: contra jura naturæ omnia fiunt. Sed mala tua potissimum deploranda est fors, ô Germania, atque Anglia, amplissima regna, nobilissimæ mundi provinciæ. Quis namque vos fascinavit? quis à Christiana veritate discedere docuit? jam olim veræ pietatis magistræ, nunc matres errorum, nunc sedes hæresum, nunc domicilia schismatum factæ estis, quia nec unus ad tempus in ecclesia sacerdos, nec unus ad tempus iudex vice Christi à vobis cogitatur. Redite prævaricatores ad cor, revertimini dispersæ oves ad ovilia Christi, revertimini, obsecramus, ad unitatem Ecclesiæ, ut, quæ fuistis aliquando tenebræ, nunc lux fiat in Domino. Una est enim Ecclesia cunctarum gentium mater; extra quam non est salus: unum Ecclesiæ Caput Christus, unus illius Vicarius Petrus, cui soli super maris

„aquas

„aquas ambulare datum fuerat, & unus Electorum Deus. Omne regnum in se ipsum divisum desolabitur. Jam vestræ incipiunt captivitates; propè jam sunt vestræ transmigrations. Persæ, Medi, & Scythæ jam sedent in portis vestris, jam occupaverunt fines vestros, & inhiant super sanguinem vestrum. Sed ut quid Deus repulisti in finem? iratus est furor tuus super oves pascuæ tuæ: memor esto congregationis tuæ, quam possedisti ab initio. Tu enim dixisti, quod portæ inferi non prævalebunt adversus eam: idque verum esse domus exemplo declarasti. Venerunt pluvie, flaverunt venti, & impegerunt in illam, & non corruit, quia benè fundata est supra firmam petram. Sed dies mali sunt. Non omnes divina intelligunt mysteria. Non omnibus datum est introduci à Rege in cellaria sua, & videre, ubi pascat, ubi cubet dilectus, vel ubi commoretur, vel qualis sit ejus sponsa. Vos igitur amplissimi Patres, qui in nomine Christi congregati estis, quibus data est omnis potestas ligandi, atque solvendi quæcunque in cælo sunt, & in terra, congregate dispersos Israël in sinum matris Ecclesiæ ad gregem Domini, ad ovilia Christi oves reducite, quæ jam olim perierunt. Filios prodigos amplectamini, date illis stolam albam & annulos fidei in manibus eorum. Filios quoque mendaces ex fornicatione natos, qui curvaverunt genua sua ante Baal, qui dirupto ventre exierunt, & pugnaverunt contra matrem, qui nunquam fuerunt ex nobis, non habentes vestem nuptialem, foras projicite, anathematizantes illos: ut qui cum Christo permanserunt in tentationibus mundi, carnis, & diaboli, tanquam aurum in fornace probati; idem omnes dicant in Christo, idem omnes sapiant, idem prædicent & intelligant, & amplius non sint hæreses inter nos; sed ita demum aliquando fiat unum ovile, & unus pastor: quod ut eveniat, Spiritus, qui à Patre procedit & Filio, denique concedat.

Disceptatio inter Abbatem Congreg. Casin. & Dominicum Soto.

Parum verò habeo exploratum, quis ille Congregationis Casinensis Abbas fuerit, cui Dominicus Soto, Dominicanæ Familiæ Theologus in Confessu Conciliari anno 1546. die 20. Maji satis acerbè oblocutus fuit. Disceptationis inter eos ortæ causam Cardinalis Pallavicinus in Historia Concilii

Tridentini lib. 7. cap. 5. his verbis refert:

„ In eo præterea confesso auditæ sententiæ de aliis jam propositis argumentis, ac primò quidem, an inter Ordines Monachorum oporteret institui in cœnobiis Latina sacrarum Litterarum prælectio; & an ea reliquis anteferenda. Utrumque universè probabatur; sed primùm cum exceptione, dummodò eorum leges haud obstarent; Ea tamen exceptio à Bertano rejecta, affirmante, nullam Monachorum legem posse hujusmodi scholæ repugnare: exempli gratiâ; quanquam Carthusiani severi silentii lege teneantur, nihil tamen huic silentio, quantumvis Pythagorico, adversari, quòd à Magistro Divinæ Paginæ interpretationem audiant; perinde ac nequam eidem obstat, quòd à Concionatore Evangelii expositionem accipiant. Verùm inclinante die Casinenses Abbates petiere, ne quid ad proximum usque conventum decerneretur, in quo sibi quoque dicendi opportunitas fieret. „

„ Hic intra biduum habitus est. Abbas data postmodum cujusdam Abbatis Casinensis opinio, mirificè commendantis, cunctis monachis divinæ Scripturæ prælectionem perpetuò injungendam, cui tam assidue, tamque fructuosè navarant operam veteres illi semi-monachi: testificari se, nullam monachis impositam legem huic repugnare; videri tamen sibi hæc verba Decreto addenda, *Omissis Scholasticorum cavillationibus*; istorum siquidem prælectiones sæpè discordias parere, adeoque à monasteriis longè amovendas. Fuit, qui existimaret, falso argumento veram ab eo consecutionem confectam. Etenim considerabat, si Scholasticorum prælectio semen discordiarum foret, æquè pariter arcendam ab ædibus Cœnobarum, ac proinde à cœnobiis universè depellendam, adversus quam per tot secula consiluerat Ecclesia: aliundè igitur rationem petendam, cur Divinæ Scripturæ studium magis quam scholasticæ doctrinæ monachorum familias deceat, magisque inter eas floruerit; quia nimirum alterum meditationibus, lectionibusque solùm innititur, quibus maximè aptatur monasteriorum solitudo; alterum haud gnaviter excolitur extra palæstras disputationum, atque congressuum, adeoque nusquam

M 3

„ nume-

„numeris omnibus absolvi potest intra solitudinem ac silentium. „

Cui obloquitur Dominicus Soto.

„Quemadmodum verò Abbas ille eruditione, quàm scientiã instructior suas merces evexerat, & alienas abjecerat, ita Dominicus Soto, à sui Ordinis summo Præsidente delegatus, idque temporis in scholasticis disciplinis nulli secundus, suæ facultatis excellentiam propugnavit: sed antea primo etiam Abbatis asserto sese opposuit, hortatusque est Patres, ne id oneris communiter monachis imponerent: quippe qui diuturnis precibus meditationibusque obligati vel nimium gravarentur, vel à veteri institutione abducerentur, ubi sacrarum Literarum studium eisdem injunctum foret; quod Carthusianorum exemplo præcipue confirmavit. Potius igitur labor hujusmodi Mendicantibus relinqueretur, quorum est & scholas & conciones habere. Postea acriter & copiose peroravit, ne sacrarum Scripturarum exedris supremus locus destinaretur: Divina Oracula non posse penitus sine acumine scholastico penetrari. Hoc appellari cavillos, aut ab eo, qui ingenii hebetudine illud percipere non valeat; tenebrasque nominat eam lucem, à qua sentit oculorum imbecillitatem sibi perstringi, aut ab eo, qui sinceram ab adulterina Scholastica non fecernit; adeoque disciplinam universam dehonestat nomine partis minus quidem propriæ, sed copiosioris, magisque sibi experimento compertæ: rem quò pretiosior, eò frequentius adulterari. Eadem ratione posse pariter posthaberi inter externas divitias adamantem sapphiro, & aurum æri, quòd ea sæpius simulentur; atque inter animi opes despiciendas universam sapientiam ac sanctimoniam, quòd sæpè earum specie fastus & hypocrisis lateant. Quid tandem esse Scholasticam, nisi eam disciplinam, quæ simul conjungit duo lumina homini à Deo indita, Naturæ videlicet ac Fidei; quorum alterum sæpè cum altero foederatum, nunquam certè illi adversum se habet, & utroque sibi affulgente, quàm altissime potest, subit Divina mysteria, & prava Divini Verbi interpretamenta dispellit? Hæreticos in Scholasticam odium capitale profiteri; ea quippe sol quidam est, qui eorum spectra dissolvit: illi obrectare, perinde esse, ac foedus cum Preteritibus inire, & Ecclesiam validissimo armamentario spoliare. Ad hæc monuit honore, ceu lacte

„cunctas artes ali, & ubi à Theologis intelligeretur, prima decora tribui studio leviori meditandi suaviter sacras Literas, legendiq; ejus interpretes, adeoque pascendi potius ingenii, quàm emungendi, eos libenter deserturos fuisse laboriosissimas, intentissimasque Scholasticæ contemplationes. Primaria in militia honestamenta, incitamenta pariter esse debere, adeoque summorum summæque conducibilium laborum præmia. „

„Soti dissertatio communem consensum obtinuit, quòd ad emolumenta Scholasticæ pertinebat; at in reliquo alii alia opinati, cum plerisque videretur, monachorum vita, temporis etiam opportunitatem concedere Sacræ Scripturæ studio, quòd precationi non erat impedimento, sed alimento. Cumque alii haud minus censerent, Divinarum Literarum exedræ præcipuum locum ex argumenti dignitate tribuendum; arbitrabantur nihilominus, stimulos minimè defuturos, quæ majoris gloriæ ex ingenii præstantia, qua ob præmia solidiora atque optabiliora, quàm sit tenuis sterilisque loci prærogativa, conatusque ad Scholasticam incitatos. At Montanus controversiæ finem dedit, admonens indecorum esse tam Augusto confessui, in res adeò exiguas tempus infumere; quid Germaniam dicturam, ubi cognosceret, Oecumenicum Concilium, ad hæresis eversionem, & Christiani generis sanctitatem coactum, post longas disceptationes conclusisse, an in monachorum ædibus esset sanctæ Scripturæ cathedra statuenda, eaque cæteris anteferenda. In existimatione famæ post magnos apparatus, minus esse exilia opera, quàm nulla. „

Hæc Cardinalis Pallavicinus; qui quòd Abbatem Congregationis Casinensis magis ab eruditione quàm scientia instructum laudaverit, ejus rei causam non assequor, neque enim factis argumentis est, quòd divinæ Scripturæ prælectioni in monasteriis primas detulerit, vel quòd in Theologiæ Scholasticæ prælectione Cavillationes prætermittendas dixerit. Quid enim per has intellexit, nisi sexcentas fuitiles, frivolas, & nugatorias Quæstiones à Neotericis quibusdam Theologis excitari solitas? Quamquam fateamur, oportet, adhuc in obscuro esse, quid Abbas nomine cavillationum intellexerit; neque enim id Pallavicinus in sua

narra-

Soti orationi non omnes ex toto assentiunt.

Quæ de hisce cavillationibus sit mens ac sententia Mabillonii.

Incerti, quid Abbas per cavillationes intellexerit.

narratione declaravit, quòd, ne incertum relinqueret lectorem, ab ipso faciendum fuisset, sed contentus fuit verba recitare Abbatis, quæ hæc fuerunt: *Omissis Scholasticorum cavillationibus; istorum siquidem prælectiones sæpè discordias pariunt, adeoque à monasteriis longè amovendæ.* Haud in facili est, ex istis verbis discernere, an Abbas monachis omnem prorsus perceptionem Theologiæ Scholasticæ, quantumvis bonæ & laudabilis interdicere voluerit; ac proinde non omnino ab ejus partibus contra Sotum stare nobis licet; magnæ enim foret temeritatis, Scholasticæ Scientiæ, quò nomine Methodicam intelligimus, diem dicere, ejusque solidas & profundas speculationes cavillationum loco habere; contra verò prudens Abbatis fuisset consilium, si cavillationum nomine nihil aliud exprimere voluit, quàm leviculas argutias, atque difficultatum spinis implexas subtilitates, quarum vano & inani studio sæpius monachi bonas comburunt horas, quas sanctis tamen & proficuis vitæ spiritualis & monasticæ exercitiis impendere eos oporteret; ut nihil dicatur, quòd pacis & religiosæ modestiæ faciant jacturam, quæ propriæ tamen sunt virtutes ejus status, quem profitentur. Scientiæ Philosophicæ, ac Theologicæ, inquit sapientissimus noster Mabillonius, * juxta methodum, quæ nunc in scholis communiter traduntur, nonnisi curiositatem, dissipationem, cavillationesque exhibent; in jugibus siquidem disputationibus, vocumque obstrepentium fragore, majorum horum studiorum portio consistit. Inficiari sanè nequeo, quòd hujusmodi studiis penès se consideratis, & quoad modum, quo ut plurimum hisce temporibus in scholis traduntur, nullo habito respectu ad finem, quem monachi ad ea incumbentes sibi debent præfigere, si totum vitæ tempus in iis infumendum esset, difficillimè, inquam, possent præfata absurda vitari. At quid amabò! nos cogit, Philosophicas, ac Theologicas scientias continuæ disceptationi, & contestationi tradere? Quidni possent positiva methodo, quæ merè necessaria cognoscimus, à nobis pertractari, singula duntaxat principia, & potiora quæ sita explanando, dubiæque occurrentia sine ulla cavillatione enodando? Quidni etiam Religiosis alumnis sat superque foret, scientificis fundamen-

tis, iisque necessarioribus imbui, ut dein seipsis quodammodo possent in Scripturarum sanctarum, & Operum sanctorum Patrum lectione proficere? Quænam demùm urget necessitas ad syllogizandum jugiter (ut ajunt) in forma, & ad tot tantisque objectionibus acriter, & asperè respondendum, ut mos in scholis invaluit? Nos utique non fugit, Scholasticas facultates in Regularium Coenobiiis nostra hac tempestate taliter expendi; nec inficiamur, quin hæc studendi methodus propria gaudeat utilitate. Unum tamen asserimus, eandem aliqua posse moderatione leniri, ut fusiùs suo loco suadebimus. Et licet hoc impossibile foret, jam studia ista, ut novimus ad extremam usque vitæ periculis odum minimè protrahuntur; in ipsis namque adolescentes nostri San-Mauriani nonnisi quadriennium, vel quinquennium ad summum detinentur, postquam tantum temporis ad ea per virtutum exercitia dispositi fuerint. Quibus tandem absolutis eorum fructibus in solitudine, silentio Scripturarum, & Patrum lectione frui poterunt. „

Hæc Mabillonius. Qui cum dixit, in Disputationibus scholasticis verba aliquando aspera interferi, nihil à vero dixit alienum. Talis, tamque ardens disputantium quandoque æstus est, ut alter alterum ad helleborum, quo cerebrum purgetur, amandet. Quàm verò id genus convitia Christo D.N. qui cum, qui fratrem suum compellaverit fatuum, reum gehennæ ignis declaravit, complacent, ex Evangelio scimus. Neque tantum ejuscemodi convitia auribus ingeruntur, sed aliquando etiam literis ad posteritatis memoriam consignantur. Fuit, ut in illustri monasterio, quòd est in Germania Ordinis nostri, non Benedictinus, sed alterius Instituti Religiosus nostræ ætate Theologiam doceret. Is in Theibus impressis in Ludovicum Molinam cum convitiis invecus, non dubitavit eum contumeliosè Molendinum vocare, quòd primum extitisset, quòd rejectitium Mediæ Scientiæ furem infeliciter molere cœpisset. Potuisset is Professor Ordinis nostri alumnos suæ, de Gratia ab intrinseco efficaci, doctrinâ instituere, at quid opus erat, eos Molinæ contemptu, ne dicam odio imbuere?

Quòd si

Dominici
Soti fu-
perciliū.

Quod si Abbas nihil aliud voluit, ut re ipsa nihil aliud voluisse videtur, quam ut ejusmodi cavillationes Scholasticæ, ceu rixarum, & multorum malorum feminaria ex monasteriis eliminarentur, quis Dominici Soti supercilium, fastum, & arrogantiam ferre possit, quâ tantâ fuit, ut quod suæ professuræ decus ac prærogativam tueretur, Abbatem in amplissimorum Patrum confessu verbis parum honorificis, ac planè incivilibus & contumeliosis incessere non dubitavit. Malim tamen credere, illum non jam vanas vulgaris Scholasticæ speculationes, sed solidissimas & utilissimas Methodicæ tuendas suscepisse; id quod ex ejus verbis elici posse videtur, cum dixit: *acumen Scholasticum cavillos vocari ab eo, qui sinceram ab adulterina Scholastica non fecerit, adeoque disciplinam universam de honestari nomine partis minus quidem propriæ, sed copiosioris, magisque sibi experimento compertæ.* Quod si verò Soto re ipsa fermo fuit de vulgari Scholastica, exiguo profectò ipsi laudi vertit, quod tanta arrogantia, tantoque garritu Abbati, cui certè fungus pro cerebro non fuit, in faciem exprobraverit, quod subtilitates Scholasticæ ab eo appellentur cavilli, qui ingenii hebetudine illas percipere non valeat, tenebrasque nominat eam lucem, à qua sentit oculorum imbecillitatem sibi perstringi. Hocine non fuit arroganter, & contumeliosè loqui? Quantâ deinde cum Benedictini Ordini injuriâ Patribus Concilii postulavit, ut ne ejusdem monachis sacrarum Literarum studium injungatur, sed potius labor hujusmodi Mendicantibus relinquatur, quorum est & scholas & conciones habere. O singularem Theologi Scholastici, utut doctissimi, proterviam! Ac si verò Monachi Benedictini ante Soti tempora studio sacrarum Literarum oppressi elanguissent; ac si non per mille annorum decursum totâ Europâ juventuti scholas aperuissent; ac si non S. Benedictus prædicatione continuâ paganos, atque ethnicæ superstitioni adhuc deditos ad Christiana sacra adducere allaborasset, felici usque ad eò successu, ut commorantem circumquaque multitudinem iisdem imbuerit; ac si ejus discipuli hoc exemplo edocti non paria fecissent, atque innumeras gentes ad Christum convertissent. En quò subtilitates Scholasticæ doctissimos viros abripiant, ita ut cum maximè sapere sibi vi-

deantur, minus sapere comprobentur. Sed motos præstat componere fluctus, atque historiæ resumere filum.

In Austria rerum divinarum intelligentiâ celebris habitus fuit *Benedictus Chelidonium*, Abbas monasterii B. V. Mariæ, vulgò ad Scotos Viennæ, qui Theologiam Scholasticam ex Magistro Sententiarum, ut multi volunt, abbreviatam luce publicâ donavit anno MDXIX. Hunc librum in Mellicensi Bibliotheca *Joannes Eckius* cum in manuscripto codice legisset, Sigismundo, Abbati Mellicensi, viro, moribus egregiis & studiis optimis adprimè ornato, author extitit, ut eum typis vulgaret. Sed cum is Præful domesticis tunc curis omninò foret obnoxius, ejusdem revidendi, & quo maximè indigebat, castigandi provincia Abbati Chelidonio, tunc fortè minùs negotioso demandata est. Quam provinciam ille promptus obiit, & eo, quo Petrus Lombardus modo, quantum licuit, distinxit, & à mendis, quibus plenior, quam Leopardus maculis erat, vindicavit, auctoritatem denique loca pleraque adnotavit. Inter legendum igitur (verba sunt Editoris Chelidonii) comperi certissimè, Petrum eundem, suis in quatuor libris, nostro per ordinem usum Bandino. Petrus namque in suo, qui de Sacramentis est, quarto libro de Confirmatione, quamquam parum, non nihil tamen disputat. Quem si Bandinus, ut nonnullis putatum est, abbreviasset, de Sacramento eodem, utpote re ad propositum necessaria, non omnino, quemadmodum fecit, tacuisset. At Chelidonium ita conjiciendo non optimum esse vatem, suo loco ostendemus.

Joannes Saracenus, Monachus S. Joannes Vedafti in Belgio, cum in flore ætatis monasticis aliquamdiu disciplinis institutus esset, studiorum causâ ad Academias Parisiensem & Lovaniensem missus fuit, in quibus decurso Philosophiæ studio, Theologicam lauream adeptus, tantam sibi famam comparavit, ut Abbas Ulderbacensis monasterii, tunc propè, nunc intra Lovanium urbem designatus sit. Verùm à suo revocatus Abbate ob spem majoris proprii cœnobii utilitatis, cum apud suos Theologiam Scholasticam aliquamdiu prælegisset, præcipua domus officia suscepit, eaque prudentia & dexteritate obivit, ut non modò Vedaftini monasterii clavo, sed publi-

Bandini
Theolo-
gia in lu-
cem pro-
fertur.

Concilio-
rum de-
creta de
Monachis
rerum di-
vinarum
scientia
imbuen-
dis.

cis etiam patriæ negotiis pari successu admotus sit, quem postea Philippus II. Hispaniarum Rex ac Belgii Dominus sanctioris consilii Senatoribus accensuit, ac demum Archiepiscopali Sede Cameracensi donavit.

Neque *Joannes Saracenus* solùm, sed alii plures juniores monachi ad Academias missi fuerunt, quò Theologiæ studio operam navarent, idque vi decretorum, quæ in variis Conciliis hoc seculo celebratis emanarunt. Sic Concilium Colonienfè anno 1536. ad Generale aliquod studium ex Monachis mitti voluit eos, qui acumine valerent ad res Theologicas. Anno 1549. quoad Regulares innovatum est in Concilio Moguntino, ut in monasteriis paulò ditioribus studia Theologiæ instituerentur, & sic è minoribus cœnobiis eò ad studia convolarent, qui valerent ingenio. In Concilio Tridentino primævo vindicata sunt vigori antiqua omnia statuta de Theologis, & prælectionibus Theologicis, vel Scripturarum in Ecclesiis Abbatialibus. In Concilio Aquiliensi anno 1596. præceptum est, ut prælegerentur publicè in monasterio Tractatus Theologici etiam in cœnobiis Carthusianorum, ubi fieri commodè id posset.

Crispinus
Brichan-
teus inter
Parisienses
Theolo-
gos ex-
cellit.

Inter Theologos Parisienses Regii Navarrae Gymnasii divinarum rerum scientiâ hac ætate excelluit *Crispinus Brichanteus*. Illustri loco natus, monasterii S. Dionysii Monachus, & familiæ amplitudinem, & vitæ sanctioris professionem eruditione summâ cumulavit. Hic aliquanto post emisum Religionis votum, in regiam Navarram se recepit, ibique Rhetoricis, Philosophicis, ac Theologicis institutionibus continenter se dedit. Quibus in studiis penè omnibus Carolum Borbonium, Carolum Lotharingum, & Claudium Espencæum collegas habuit familiarissimos, sed cum Espencæo ultra progressus publicas in Theologia disputationes instituit, & ambo Doctores anno MDXLI. renunciati sunt. Espencæus primus, Brichanteus secundus, quos alii XXIII. diversorum Collegiorum alumni suo quisque ordine exceperunt. Mox Brichanteus se ad præcipuum Doctoris officium accinxit: in Monasterio, in Aula Regis, in variis sacris Aedibus

conciones habuit. Henrico II. per tempus aliquod fuit à confessionibus, eumque ad pietatem & poenitentiam erudiit. Carolus Cardinalis Lotharingus anno MDLV. per autumnum Romam ivit, & Theologos celebres quatuor secum ducere statuit, quorum operâ & consuetudine uteretur. Inter eos adfuit Brichanteus, quem Nicolaus Orlandinus Lib. XV. Historiæ suæ cum ex aliis, tum ex hoc quoque commendat plurimum, quòd habita coram Cardinale de Instituto beati Ignatii Loiolæ collatione, modestas Martini Olavii Parisiensis Theologi exceptiones adversus Parisiensem illius Instituti censuram benigne audierit, nec invitus agnitæ veritati confenserit. Reversus in Galliam boni Monachi & Doctoris vitam degere perrexit, donec eam eodem propemodum amisit tempore, quò ab Rege Henrico III. Sylvanectensis optatus est Episcopus: nam cum anno MDLXXXIII. sub finem Octobris, vel initium Novembris optatus est, ante possessionem adeptam excessit. Nangiaci sepultus est in loco majorum.

Seculo XVII. clarissima Theologiæ sidera non tantùm Hesperias plagas, sed alias quoque regiones, & inter eas Germaniam nostram sapientiæ suæ radiis illustrarunt. Obstupescimus, inquit doctissimus & ipse Theologus, Alphonfus Wenzelinus, Illustrissimi *Didaci de Sylva* Collegii Vincentini Salmanticæ Regentis, Theologi ac Concionatoris Philippi IV. Hispaniarum Regis, ac demum Episcopi Asturicensis exactissimos Tomos, in quibus luculenter profundissimi ingenii sui explicavit excellentiam. Suspiciamus præstantissimos Tractatus Illustrissimi pariter ac sapientissimi Magistri *D. Andreae de la Moneda*, Cancellarii Academiae Hyrachensis, ac demum Episcopi Almeriensis, exactam Doctoris Virginei cum doctrinâ Angelici Magistri concordiam eleganti ac profundo calamo prosequentis. Veneramur lucubrationes Theologicas Illustrissimi *Bernardi de Ontiveros*, Episcopi Calagurritani; Illustrissimi pariter ac sapientissimos, *Antonii Perez*, Archiepiscopi Tarracónensis, aliorumque plurimorum Virorum ob doctrinæ præstantiam non tantùm

* Lud. Thomass. vet. & nov. Discipl. Eccl. Tom. 2. lib. 1. c. 91. p. 274.

** In Præfat. ad Theol. Scholast.

*** Joan. Laun. in Hist. Regii Navarrae Gymnasii part. 4. c. 41. p. 771.

**** In Præfat. ad Theol. Scholast.

tantum Magisterii laureis insignitorum, verum etiam Tiaris Pontificalibus condecoratorum, quorum studio & indefesso labore tam præclari prodierunt defœcatissimorum ingeniorum partus, quibus nos posteri etiamnum in admirationem rapimur.

Benedictus de Pennalofa.

Ex his in Germaniam veniens, illustravit anno 1641. Universitatem Viennensem accessione suâ ad Facultatem Theologicam R. mus D. *Benedictus de Pennalofa Mondragon* * ex Monte Serrato, cœnobii Pragæ in Emmaus, & alterius anno 1633. à Ferdinando II. Cæsare extra Scotensem portam fundati Abbas Vigilantissimus. Creatus is erat Hispalensi in Academia jam 27. ante annos Theologiæ Doctor, eandemque in Monferratenfi Hispaniæ monasterio annis compluribus professus est. Profectus inde in Orientales Indias annos 12. salutis animarum procurandæ operam impendit. Inde redux coronam auream, pretiosis gemmis ornatam, Philippo IV. Hispaniarum Regi attulerat, quam Religiosissimus Princeps Monferratenfi B. Virgini voluit dicatam. Ducendis inde Familiæ suæ in Bohemiam Austriamque coloniis delectus, non virtutibus modò, sed & sapientiæ fama Universitatem voluit ornatam.

Cardinalis Agvirre

Etsi verò hæc relatu non indigna sint, digniora tamen memoratu afferamus: fermonem enim ad se convertit *Josephus Saenz de Agvirre* S. R. E. Cardinalis, qui ante adeptum Purpureum Galerum in Salmanticensi Academia sacram docuit Theologiam: quantâ autem nominis celebritate, quis paucis explicet? Ipse fuit, qui primus S. Anselmi nostri, Archiepiscopi Cantuariensis, Doctoris sapientissimi, Theologiam Commentariis & Disputationibus tum dogmaticis, tum Scholasticis illustravit: in quibus subtilitatem Theologiæ Scholasticæ ex Scriptura, Conciliis, & Patribus cum eruditione Sacra conjunxit, ac contra Atheos, Ethnicos, Hæreticos, & Schismaticos in arenam noviter produxit. At enim hac de re Doctor ipsi Eminentissimo aures præbere neminem pigeat. Sic verò ** loquitur:

„ 1. Postquam Lauream Theologiæ, five Salmanticenses Ludos, & omnimodam Philosophiam, tum Scholasticam, tum Moralem, Commenta-

riis & Disputationibus distinctam in lucem edidi, accingebam me ad committendum prælo integrum Cursum, ut ajunt, Theologiæ: ut ea omnia, quæ sacri homines in scholis addiscunt, aut docent, in aliquale Dei, & Ecclesiæ Catholicæ obsequium exhiberem. Verum cum in eum finem expolirem & augerem lucubrations plus quàm viginti annis è suggesto discipulis traditas iteratæ quorundam doctorum hominum preces à me extorserunt, ut qualemcunque operam & studium collocarem in exponenda doctrina S. Anselmi ad literam, & exornanda Disputationibus opportunis.

animatur ad doctrinam S. Anselmi exponendam.

„ 2. Inter alios, qui id oneris, seu potius honoris, imposuerunt mihi, duo primi fuere: alter Reverendiss. *P. Martinus Esparza & Artieda*, celeberrimus Scriptor è Societate Jesu, primum in Collegio Salmanticensi, deinde in Romano, insignis Theologiæ Professor, & illustrium discipulorum à quadraginta jam annis Magister, Sacrarum Congregationum Universalis Inquisitionis Romanæ, & Rituum Censor: alter *R. P. M. F. Alphonsus de Mier*, olim apud nos Theologiæ Regens, & Professor Emeritus, Congregationis Benedictinæ Hispaniarum Procurator Generalis à quatuordecim annis in Urbe, ibidemque earundem Congregationum S. Inquisitionis & Rituum Censor; vir sanè multis nominibus benè meritis de Religione Nostrâ, cui tamdiu plura & insignia obsequia præstitit. Detrectabam initio, nec audebam, in me recipere opus laboris & alæ plenum. Verum iteratis exhortationibus, imò objurgationibus, tandem cessi. Probârunt præterea idem consilium plurimi Viri doctrinâ & eruditione excellentes, tum extranei, tum domestici: & ex his Reverendiss. P. Magister Fr. *Rosendus de Moxica*, olim Generalis Noster, Catholicorum Regum Philippi IV. & Caroli II. Concionator illustris, genio atque ingenio amoenissimus, & multiplici eruditione dives; similiterque Reverendiss. P. Magister Fr. *Joannes de la Riba*, Generalis quondam Noster, Theologiæ Professor celebris, & doctissimus, atque jam diu emeritus Catholicæ Majestatis Concionator, & Theologus in Confessu Conceptionis Immaculatæ.

Cujus Consilii authores sunt, Martinus Esparza S. J.

Alphonsus Mier

„ Ambo ii, nimirum, præ aliis nobis

„ ani-

„ animos addiderunt ad tantum onus fubeundum. Nec prætereundus Reverendiss. P. Magister Fr. *Antonius de Lur*, Conimbricensis Academiae Primarius Antecessor præstantissimus, Collegii Benedictini in eadem Academia jam pridem Præfectus, & summam ingenii ac doctrinæ opinionem in Lusitania nactus, qui nos per Literas amoris plenas in id Opus aggredendum, aut prosequendum concitavit. Visum est, eorum omnium nomina hoc loco indicare, ut, si quid fortè ediderimus publicæ expectacioni respondens, sua iis laus tribuatur.

S. Anselmus nullum habitum habuit Commentatorem.

„ 3. Præter alias verò causas imponendi mihi adeò difficilem provinciam, ea in primis urgens visa est, quòd S. Anselmi Scripta Theologica, quamvis omnibus Scholasticis summopere veneranda, & sex jam seculis celeberrima, nullum hæcenus Interpretem seu Commentatorem habuerint. Longè aliter contigit Magistro Sententiarum, Doctori Angelico, & Subtili Scoto; quorum trium vix aliqua pars doctrinæ est, quæ à multis Scriptoribus ex professo, & continenti tractatione illustrata non fuerit. Cùmque tot & tam illustres Theologos à tempore S. Anselmi Religio Nostra protulerit, hodièque indignum videbatur, neminem in id seridò incubuisse, aut periculum suæ opinionis fecisse, ut tanti Doctoris scripta ex instituto interpretaretur. Illustrarunt quidem saltuatim aliquam eorum partem, sive in manuscriptis, sive in libris editis, plurimi ex Congregatione Nostra Hispaniæ, ut Exteras omittam: ac præsertim ex Professoribus hujus Collegii Salmanticensis S. Vincentii Illustriss. D. Fr. *Antonius Perez*, Generalis postea, & Archiepiscopus Tarraconensis; Magister Fr. *Garcia del Castillo*, Cathedræ Durandi Antecessor; Illustriss. D. Fr. *Josephus de la Cerda*, primum Cathedræ D. Thomæ, dein Primariæ Moderator, & postea Episcopus. Pacis. Juliæ; Magistri Fr. *Rosendus Alvarez*, & Fr. *Placidus de Puga*, ambo Cathedræ S. Thomæ Professores; Reverendiss. P. M. Fr. *Benedictus de la Serna*, quondam Generalis & Decanus Doctorum Theologiæ in eadem Salmanticensi Academia; Illustrissimus D. Fr. *Didacus de Silva*, Regens hujus Collegii, Generalis, Theologus, & Concionator Philippi IV. ac tandem Episcopus Asturicensis; Reverendissimus Magister „ Fr. *Maurus de Samoza*, nunc, post

Cujus Scripta sed ex parte tantum illustrarunt

Antonius Perez

Josephus de la Cerda

Aliique Benedictini Hispani.

„ P. *Ziegelbauer Hist. P. II.*

„ triginta annos Magisterii in hac Academia, Vespertinus Theologiæ Antecessor, & Catholicæ Majestatis Theologus à secretioribus Consiliis in supremo Fidei Senatu; aliisque quàm plures in eadem Academia Doctores Laureati, aut Cathedras adepti, partim superstites, partim vitâ functi. Præterea Illustriss. D. Fr. *Bernardus de Ontiveros*, in Academia Ovetensi Primarius Theologiæ Antecessor Emeritus, dein Generalis, Theologus Philippi IV. & Episcopus Calagurritanus, in suis lucubrations Theologicis studuit, mentem S. Anselmi vestigare, & sequi. Denique recentius id præstitit Reverendiss. P. Magister Fr. *Andreas de la Moneda*, nuper Generalis Noster, olim Cancellarius Academiae Hyrachensis, & tandem Episcopus Almeriensis, qui post editum Philosophiæ cursum, prælo commisit Lugduni Tomum I. Commentariorum in SS. Anselmum & Thomam, & postea secundum Madriti. Verum in iis nullum Anselmi librum, aut tractatum profert ordine suo, aut continenti interpretatione exponit: sed ex ipso S. Doctore saltuatim testimonia excerpit, eaque conjungit articulis D. Thomæ, ut uterque easdem omnino sententias docuisse perhibeatur. Laudandum quidem & probandum ejus consilium. Sed enim Commentatoris leges injiciunt onus longè gravius ac difficilior: ut nimirum tota litera S. Anselmi exhibeatur, & ordine suo, ac nullo prætermisso verbo, illustretur Scholiis, & Disputationibus opportunis.

Quorum nullus justæ commentationis leges implevit.

„ 4. Itaque nemo tot illustrium Virorum hæcenus communi desiderio fecit satis in hac parte, ubi nullus invenitur, qui tam severas, & difficiles interpretandi totam Anselmi doctrinam in rebus Theologicis leges subire voluerit. Potuissent certè plures iis adstringi, & partes Interpretum numeris explere suis longè exactius, ac melius quàm de me sperari possit. Sed tamè ubi nemo alius id onus suscepit, deserviet saltem labor noster, ut alii longè doctiores, seu domestici, seu extranei, ansam inde arripiant ad illustranda plenius, & eruditius Scripta Anselmi, cedrò, & immortalitate digna. Præterea quidquid fortè peccavimus in assequenda ejus mente, benignè corrigent, aut admonebunt, ut in alia editione meliora sapiamus.

Quam provinciam primus suscipit de Agvirre.

„ 5. Quod attinet Magistrum Sententiarum, Alensem, D. Thomam, „ Bonaventuram, Scotum, Durandum,

* Ex Conspectu Hist. Univ. Vienn. ad an. 1641. part. 2. p. 325.
** Prolegom. I. Tom. I. Theolog. S. Anselmi.

& reliquos ferè Scholasticos, immò & Recentiores quoslibet Theologos, palam est, in ipsorum scriptis passim occurrere varia S. Anselmi testimonia, quibus suas theses confirmant: aut respondent sibi objectis, eò interpretationis genere, ut omnes pro se, nemo in oppositum habere tantum Doctorem, videantur. Verùm cum id solum obiter & saltuatim præstent, nemo illorum sibi severas illas Interpretum leges imposuit. Elaborandum itaque nobis fuit, ne fortè sicuti tot seculis retrò, ita & totidem postea, id genus Commentariorum S. Anselmi desideraretur. Eo timore perculsi, duos priores Tomos celerius fortè, quàm par esset, nulli parcentes labori aut sumptui, scribere & prælo edere curavimus. Præstat enim multa in iis minùs accuratè forsan dicta fuisse, facilè à nobis, vel ab aliis corrigenda, quàm aurea S. Anselmi scripta minùs celebritatis habere in scholis ob penuriam Interpretum. „

& S. Doctoris agit interpretem.

Inoc. XI. S. Anselmi sententias doceri jubet.

Quà ratione Theologia S. Anselmi per Italiam monasteria propagatur.

ctinis ANSELMUM exponere & sectari, atque utrumque Theologiæ Solem, Augustinum & Thomam.

Qui Benedictini Germani ANSELMUM In Germania quæ hoc præstitit? directò sectandum in Theologia sibi proposuerint, neminem unum scio, atque *Apronianum Huber*, virum doctum, rei literariæ Benedictinæ promovendæ perquam studiosum, atque Augiæ Brigantinae Priorem. Cæteri Germaniæ Theologi Benedictini plerumque illas tuentur sententias, quæ à schola Thomistica traduntur, præsertim intra clarissimum Ordinem Prædicatorum Benedictinæ Familiæ tot nominibus amoris & benevolentia illigatum, postquam Angelicus Doctor (mirum illud & rarum Theologiæ, immò Ecclesiæ lumen) prima literarum rudimenta didicit, & magnarum virtutum primordia hausit ex monasterio Casinensi, communi ferè à priscis seculis pietatis ac literarum scholæ. Alii, quamvis pauci cum Scotistis, alii, fat multi cum Recentioribus sentiunt: *Monachi enim Benedictini*, inquit Eminentissimus noster * de Agvirre, *nullo fœdere, sacramento, aut lege constricti sunt ad certam aliquam ex Thomistarum, Scotistarum, aut Recentiorum scholis aut opinionibus.* Quod tamen de iis Benedictinis intelligendum non venit, quos Congregationis suæ Constitutiones privatæ obligatos volunt, ut in verba S. Thomæ Aquinatis jurent; quem admodum in Germania est quædam talis Congregatio, quæ ejusdem Angelici Doctoris sententias doceri jubet. Mirum verò, quòd in cæteris monasteriis id fiat, præterquam in eo, cujus Abbas, Theologus doctissimus, Constitutiones condidit. Quod quàm absurdum sit, aliorum esto judicium. Quo anno (1622.) Universitas Salisburgensis inaugurata fuit, eodem etiam Doctrina Angelici Doctoris S. Thomæ Aquinatis unicè pro norma docendi Patribus Academicis à Reverendissimo D. Præsede Universitatis *Gregorio* ** Abbate Ottoburano selecta & demandata fuit. Non ita multis ante annis Alma Congregatio Benedictino-Bavarica iteratis vicibus in Generali Capitulo sapientissimè sancivit, ac sanctè observari præcepit, ut nostri deinceps in Cathedris non aliam doctrinam discipulorum auribus & animis instillarent, quàm sanctorum Anselmi & Thomæ Aquinatis; ut scilicet Tyrones nostri

In Germania quæ hoc præstitit?

Sola doctrina D. Thomæ Aquinatis in scholis Benedictinis docenda, & quibus?

Nominantur quidam è multis illustres Theologiæ Professores in Univers. Salisburg.

tri diviniore scientiarum lacte enutriti, discerent meliora sapere, eaque, quæ à veritatis tramite deviare videntur, aut novis opinionibus indulgere, dedocerentur. Quod præclare præstitit Cl. *Alphonsus Wenzel* primùm per plures annos in communi studio Congregationis Benedictino-Bavaricæ, postea verò in Inclyto & Episcopali Lycæo Frisingensi Ss. Theologiæ Professor Ordinarius, cujus *Controversiæ selectæ ex universa Theologia* an. MDCCXIII. in lucem editæ magnis nec immeritis celebrantur laudibus. " In iis verò, inquit Cl. Auditor, nolumus Recentiora sequi, aut Magistros prurientes auribus; sed tergeminos illos omnium laudibus atque encomiis celebratos Archimagistros, scilicet Doctorem Cherubicum, *D. Aurelium Augustinum*, Doctorem Virgineum, *D. Anselmum* nostrum, & Doctorem Angelicum, *D. Thomam* Aquinatem, presso pede sequemur, nec immeritò: nam ab illis, velut purissimis sapientia fontibus, hauriemus doctrinæ tum claritatem, tum puritatem, tum soliditatem. - - Cæterùm scimus quidem, mentem eorundem celeberrimorum Ecclesiæ Doctorum non adèd semper esse apertam, quin inter ipsos scholæ etiam Angelicæ cancellos diversi diversa nonnunquam opinentur, ex iis ea tamen feligere conabimur, quæ vero proximiora videbuntur; potissimùm verò, quæ à Clarissimis Doctoribus Almæ Universitatis nostræ Benedictino-Salisburgensis (ex qua, tanquam ex Equo Trojano Viri sapientissimi, omni doctrinæ laude celeberrimi prodierunt) tum etiam à sapientissimis Magistris Almæ Universitatis Hyrachen-sis, solidissimis fundamentis munita plausibiliter docentur. Quem enim latent nostri Illustrissimi *D. Augustini Redingi* S. R. I. Principis S. Eremitæ in Helvetia Abbatis, & olim in Universitate Salisburgensi Theologiæ Professoris profundissimæ Controversiæ, quibus universam Theologiam XIII. Tomis illustravit? Rursus quis ignorat Clarissimi *P. Pauli Mezger* Procancellarii ejusdem Almæ Universitatis elaboratissimos Tractatus, & Clariss. *P. Benedicti Pettschacher* ejusdem Universitatis olim Rectoris Magnifici emedullatas quæstiones, quibus potissimas Ss. Theologiæ difficultates feliciter enodârunt. Ex prioris verò Disputa-

tionibus Theologicis in unum corpus collectis, auctis, & dispositis prodiit celebre illud opus *Theologia Scholastica Salisburgensis*. Ut adèd nobis vitio vertendum non sit, si in eo genere, in quo Majores nostri viam nobis monstrârunt, ac doctrinæ faciem prætulerunt, pro nostra tenuitate sequamur, & gloriosis eorundem vestigiis insistere conemur. „ Hæc ille.

Quàm difficilis ac intricata sit materia *de Gratia*, quis Theologorum ignorat? Cùm verò circa eam Patres Prædicatores, Ord. S. Dominici, & Patres Jesuitæ diu multumque hoc seculo inter se concertassent, Clemens VIII. ut hujusmodi incruentis quidem, acerrimis tamen pugnis finem imponeret, Congregationem *de Auxiliis divinæ gratiæ* anno 1598. instituit, in qua duobus Theologis è Familia Benedictina Consultoris munus demandavit. Prior erat *Anastafius Cazanicus* Abbas S. Mariæ Farfensis, sicut in Actis ejusdem Congregationis appellatur, Vir summa eruditionis ac doctrinæ; alter * *Jacobus Bossutius*, Gallicè *le Bossu*, origine Parisinus, monachus regie Abbatie S. Dionysii, ac Doctor Sorbonicus. Hic Dominicanorum sententiam *de Gratia* per se & ab intrinseco efficaci strenuè propugnavit, unà cum Ludovico de Creil, quem Academia Parisiensis ad Sedem Apostolicam pro iisdem Congregationibus delegaverat, Scripsit Jacobus Bossutius Congregationum *de Auxiliis* Diarium; & extant etiamnum ejusdem Animadversiones in viginti quinque propositiones Ludovici Molinæ, quas ille à Domino Sancio à S. Catharina Fuliensi, quò familiariter utebatur, rogatus, elaboraverat, eique dono dedit moriens.

Consultoris munus in Congr. de Auxiliis Theologis Benedictinis demandatur.

Postquam verò Molinæ ac Foncecæ, Jesuitarum, doctrina nova *de Scientia media* ventilata atque ad examen vocata fuisset, Clementi VIII. adèd probata non fuit, ut censuram adversus eam in publicum emittere cogitaret. Patres Societatis, ** dimisso Clemente VIII. cujus mentem frangere nequiverant, vim suam omnem ad flectendos Censorum animos converterunt. Salmanticæ potissimùm tentatum est. Cùm enim Romanos Censores hujus Academiæ decretis, quibus Societatis novitates proscripterat, plurimùm detulisse cernerent, vulnus ea parte curandum existimârunt. Traçari quidem illud potuit, non sanari:

N 3 quippe

* Comment. in Theol. S. Anselmi To. I. Disp. 1. Sect. IX. n. 77. pag. 73. col. 1. ** Hist. Univers. Salisburg. lib. 1. c. 3. p. 59.

* Gravefon Hist. Eccl. Tom. VIII. pag. 184. ** Serry lib. 2. cap. 10. col. 200. & 201.

quippe non ii erant Salmanticensis Academiae Theologi, qui Censuras suas rescindere vel temperare ullatenus vellent. Commendatitias duntaxat Epistolas à privatis aliquibus extorserunt, qui Societatis ac Molinae causam Censoribus commendarent, aut eam ab amicis juvari rogarent. Primi ad Ordinis sui Procuratorem in Romana Curia constitutum scripsere Monachi Benedictini Salmanticenses, die 31. Julii, ut Molinianae causae patrocinarentur; tum ob impensa sibi à Societate beneficia, tum ob contractam ejusdem urgendae causae obligationem. Cum enim Societatis opiniones, uti S. Anselmi placita publicis thesibus non ita pridem propugnassent, in causae communionem necessario veniebant. Ad eundem hac ipsa die scripsit etiam Hieronymus Marton, Abbas Vallisoletanus ejusdem Ordinis, parique studio Molinae causam suo apud Romanae Curiae Magnates patrocinio juvandam commendavit.

Benedictini Salmanticenses causae Molinianae patrocinantur.

Non eodem animo erga Molinae doctrinam affectus fuit Congregationis Hispanae Procurator Generalis in Curia Romana.

Aequiori stetit animo Benedictini Ordinis Procurator Generalis, commendatitiis licet Epistolis laceffitus à suis. Ab Viro Instituti sui primae notae, Antonio Cornexo, Abbate S. Jacobi in Gallacia, primariae olim Cathedrae in Academia Salmanticensi Moderatore, scire voluit, quid rei esset, quove animo in Molinae defensionem suorum aliqui consensissent. Rescripsit eruditus Abbas totum id à nonnullis privato in Societatem studio factum, nulla cum coeteris habita collatione: Instituti Benedictini Professores maximam partem in Praedicatorum sententiam conspirare: atque idcirco nec audiendos Romae Societatis Actores, si forte vagos illos de impenso sibi ab Hispanis Benedictinis patrocinio rumores evulgarent; nec ferendum omnino, si universum Ordinem Molinae partibus addictum effutirent, ob pauculos illos suffragatores, quorum studia à coeteris minimè probarentur. Do epistolam integram (verba sunt Jacobi Serry) cujus autographum inter Clarissimi Pegnae Adversaria videre contigit.

Ex Hispano Latine redditur.

Reverendissime Pater! Castellam, atque inde Salmanticam profectus, ad examen religiosae nostrae juventutis, quae in Collegio nostro S. Vincentii Theologiae tyronia ponit, rem didici permolestam, quae mihi, ut verum fatear, dolorem

intulit longè maximum. Romam scilicet missas audiivi Theses aliquas in Comitibus generalibus proximè habitis Praeside M. Salazario propugnatas, privato nomine atque sententiâ: quæis tota videtur Molinae doctrina de divinis auxiliis, actuumque liberorum Prædeterminatione contineri. Has Romae palam ab Jesuitis ostentatas audio, qui etiam hanc communem Magistrorum & Professorum Instituti nostri sententiam esse, dicunt. At si sic est, temerè prorsus id effutiant. Novit quippe Paternitas Vestra, Instituti nostri Professores inter Divi Thomae discipulos censeri, communi scholarum nostrarum suffragio: atque adeò Thomisticam sententiam communem Instituti nostri doctrinam reputari oportere. Quamquam verò in ea, quae Dominicanos inter ac Jesuitas movetur hodie controversia, varie circumferantur opiniones, tutiorem nihilominus viam in Professorum nostrorum pars nobilissima, eam nempe, quae D. Thomae ejusque Discipulorum est. Primariam Cathedralis Vespertinam annos non paucos occupavi: Thomistarum sententiam & ab aliis semper traditam audiivi, & tradidi ipse, non eo solum nomine, quod mihi ex Academia statuto S. Thomae doctrina legenda esset, sed quod ea mihi semper sententia probata sit, quam mihi Magistri veteres velut ex asse haeredi reliquerunt. Atque ita nostri communiter sentiunt. Quare si quid forte Romae hac occasione moveri atque attentari contigerit, iis firmiter hæreat Paternitas Vestra, quae rescribo. Ita quippe se res habet. Quid de Molinae doctrina sentiam, fusiùs scripto significarem, nisi ex publico Edicto S. Officii vetitum esset, ne quis interim pendente lite Censuram ferat. Pergratum mihi faciet Paternitas Vestra, si quo loco Auxiliorum Controversia sit hodie, rescribat; numme certa spes affulgeat, ut brevi rem totam sanctissimus Pater judicio dirimat. Vale. Datum Compostellae die ultima Julii 1603. Antonius Cornexo, Abbas S. Jacobi in Gallacia.

In celeberrimo S. Galli Asceterio cum ea seculo XVII. etiamnum consuetudo obtineret, quae in coeteris plerisque Germaniae Benedictinis monasteriis, ut Theologica dogmata transcribentibus discipulis traderentur, animadversum est longam experientiam, quod inter tam lenta & dictandi & dictata corrigendi intervalla non modicum fieret cum labore temporis dis-

In monasterio S. Galli scribendae Theologiae onere discipuli levantur.

spendium, mille incommoda assidue scripturae annexa, & planè cognata intercurrerent: discipulorum etiam, in uno eodemque studio infensentium animi, motu potius & celeritate acuendi, laxarentur; Unde visum est ejusdem monasterii Viris cum eruditis, tum informandae juventutis unice studiosis, operae pretium futurum, si Religiosis suis discipulis, hoc scribendi onere levatis, impresso potius Theologiae Cursum subveniretur. Quod etiam ab iis praclare praestitum fuit, cum brevi post Theologicum Cursum operose juxta ac doctè compositum, non jam calamo amplius excipiendum, sed typis impressum Religiosae juventuti praegerunt. Prius tamen, quam illum typis mandarent, censurae Facultatis Theologicae in Universitate Friburgensi Brisgoiae subjecerunt. Et verò à Doctoribus Theologis Societatis Jesu testimonium tulerunt, quod solidae sublimisque doctrinae prudens & accuratus apparatus in eo contineatur; ut plurimum enim Theologi Sangallenses Recentiorum sententias, maximè de Scientia Media & praedestinatione à meritis praevisis pendula amplectuntur.

Coelest. Sfondratus Nodum Praedestinationis dissolvere laborat.

Qua doctrina etiam imbutus fuit Coelestis Sfondratus San - Gallensis Scholae immortale decus ac ornamentum. Is cum rerum divinarum cognitione polleret, ut sublimitate argumenti subtile ingenium exerceret, nodum praedestinationis dissolvere aggressus est. Verum dum operi ad calcem perducendo infudat, ultima corporis aegrotatione correptus, supremam eidem manum imponere haud potuit. Ab ejus tamen obitu Operis impressionem Romae in praesentia Summi Pontificis accuravit Joannes Damascenus Ord. Min. Convent. Sac. Theol. Magister, sanctae Romanae & Universalis Inquisitionis Qualificator, Sacram Congregationum Rituum, & Indicis Consultor, & in Archigymnasio Romanae Sapientiae Theologiae Dogmaticae Lector. Vix autem praelo emerferat Opus, cum varii Theologi varias de eodem tulerunt censuras, ac judicia extremè dissentanea. Inter coeteros è nostris Joannes Mabillonius, non magis in rebus Historicis, quam Theologicis apprime versatus ad amicum in Germania 19. Octob. an. 1699, haec perscripsit. "Non dubito, quin Emin. DD. Sfondratus bonae memoriae suos habiturus sit defenso-

Quod Mabillonio non probatur.

res, sed utinam non iis indigeret. Utinam pro se habeat Scripturam, vel Traditionem ad dogmata sua comprobanda, vel etiam utrumque, sine quorum altero, quidquid irrebus Theologicis asseritur, meritò suspectum haberi debet. Quale verò est illud, quod naturalis cujusdam beatitudinis & personalis innocentiae compotes dicuntur infantes, quos filios irae nasci, & si sine baptismo decedant, in aeternum permanere conitat? Nec unquam accuratis Theologis placere poterit facilis ille modus dissolvendi nodum Praedestinationis, quem, Apostolo teste, insolubilem esse, & non nisi ad inscrutabilia Dei judicia pertinere certum est. Hæc dixerim, non animo insultandi mortuo Leoni, quem viventem colui, cujus mortui memoriam veneror: sed ut amico ingenuè mentem meam paucis aperiam, cui nihil magis est in votis, quam ut facta tecta sit Eminentissimi Viri doctrina & memoria coram Deo & hominibus." Hæc Mabillonius, omnino ad mentem & palatum illorum in Gallia Theologorum, qui Sfondrati libro unguem censorium imprefserunt. Quid? quod Gallicanae Ecclesiae illustrissimi quinque Praesules, Prædestinatio Mauritius le Tellier, Archiepiscopus nationis Remensis, Ludovicus Antonius de Noailles, Archiepiscopus Parisiensis, Jacobus Benignus Bossuet Episcopus Meldensis, Guido de Seve Episcopus Arelatensis, & Henricus Feytaud de Brou Episcopus Ambianensis data ad Innocentium PP. XII. anno 1697. vii. kalendas Martii Epistola Nodum Praedestinationis dissolutum Apostolicae Sedi, Summoque Pontifici ut gravibus scitentem erroribus, maximè Pelagianismi, denuntiarent. Quibus Papa in hæc verba respondit:

Nodus Prædestinationis Romae denuntiatur.

INNOCENTIUS PAPA XII.

Venerabiles Fratres, Salutem & Apostolicam Benedictionem. Litteras vestras vii. kalend. Martii proximè praeteriti ad nos datas grato animo accepimus. Ex iis enim vigilem ac sacerdotalem zelum, quod sacros Antistites in partem sollicitudinis nostrae vocatos flagrare maxime decet, in vobis vigere, vosque priscam erga hanc sanctam Sedem, cui nos, licet immeriti, praesidemus, debiti obsequii gloriam constan-

* Ex Praefat. Theologiae San - Gallensis: Confer etiam Ant. Possevinum in Bibl. Select. lib. I. c. 26. ubi ad quaestionem Dissandis Praedestinationibus num ingenia ladantur? affirmative respondet.

* Opp. posth. Tom. I. l. 5. pag. 430. in notis.

„ stanter retinere deprehendimus ;
 „ dum antiquæ traditionis exempla
 „ fervantes Ecclesiasticæ memores dis-
 „ ciplinæ, ad locum, quem elegit
 „ Dominus, ascendistis, ac ea, quæ
 „ in libro posthumo bæ. mem. Cœle-
 „ stini S. R. E. Cardinalis Sfondrati de
 „ divina prædestinatione nuper edito,
 „ reprehensione digna vobis visa sunt,
 „ ad nostrum Apostolatam eo fermè
 „ tempore, quo variæ doctorum ho-
 „ minum de eodem libro sententiæ
 „ etiam per Urbem ferebantur, detu-
 „ listis, nostrum hac in re iudicium
 „ eâ, quâ par est, reverentia, depo-
 „ scentes. Officii itaque nostri esse
 „ duximus, librum ipsum, resque à
 „ vobis in eo adnotatas, insignium
 „ Theologorum discussioni committe-
 „ re, ut omnibus maturæ considera-
 „ tionis trutina perpensis, quod justum
 „ fuerit, subinde decernere valeamus;
 „ non aliâ profectò quàm crediti no-
 „ bis divinitus ministerii partes, sicut
 „ oportet, implendi, habita ratione;
 „ quod ut etiam in aliis omnibus, quæ
 „ ad onerosam Apostolici muneris no-
 „ stri curam pertinent, salubriter exe-
 „ qui possimus, jugibus Fraternali-
 „ tum vestrarum apud Patrem lumi-
 „ num precationibus infirmitatem no-
 „ stram juvari vehementer optamus,
 „ vobisque Apostolicam Benedictionem
 „ peramanter impertimur. Da-
 „ tum Romæ apud sanctam Mariam
 „ majorem sub annulo piscatoris, die
 „ 6. Maji, Pontificatus nostri anno
 „ sexto. „

Signatum: Marius Spinula.

Edito etiam li-
bro im-
pugnatur.

Hiscæ quinque Illustrissimis Galliæ
 Præfulibus nescio quis ejusdem regni
 Theologus Anonymus suum Opus in-
 scripsit, quod sub hac epigraphe pub-
 lico exhibuit: *Augustiniana Ecclesiæ
 Romanæ doctrina à Cardinalis Sfondrati
 Nodo extricata per varios S. Augustini
 discipulos, Illustrissimis & Reverendissi-
 mis Ecclesiæ Principibus, Archiepisco-
 pis, Episcopis, cæterisque totius cæris
 Ecclesiastici Ordinibus Cleri Gallicani in
 Comitibus Generalibus in Palatio Regio ad
 Fanum S. Germani proximè congregan-
 dis nuncupata. Coloniae typis hæredum
 Cornelii ab Egmond cum Approbationi-
 bus MDCC.* Habuit tamen Eminent.
 Sfondratus suæ doctrinæ Vindicem
 Anonymum, nescio quem perdoctum
 Theologiæ Professore, qui libro mox
 dicto alium opposuit in hæc verba in-
 scriptum: *Disputatio Notarum Qua-
 draginta, quas scriptor Anonymus Em.*

*Card. Cælestini Sfondrati Libro, cui ti-
 tulus: Nodus Prædestinationis, quan-
 tum homini licet, dissolutus, inussit.*
 Libro Author præfixit supplicationem
 ad Beatissimum Patrem Innocentium
 XII. Summum Pontificem verbis S.
 Bernardi Abbatis ad Innocentium II.
 Romanum Episcopum descriptis con-
 textam.

In Proloquio autem ad Lectorem
 iis respondet, qui cum Mabillonio
 Em. Cardinalem inanem operam sum-
 pisse contendunt, quod nodum præ-
 destinationis teste Apostolo, insolubi-
 lem dissolvere aggressus fuerit: „Siqui-
 „ dem, inquit, Prædestinationis arca-
 „ no non unicus tantum implicatur
 „ nodus inscrutabilia Dei trahentis
 „ unum, non alium iudicia involvens.
 „ Hunc enim nexum esse ab humana
 „ mente inexplicabilem nemo rationis
 „ compos ambigere potest, idque
 „ Eminentiss. Author in ipsa prima
 „ pagina ex Scriptura comprobatur, &
 „ vel in ipsa prima periodo manifestè
 „ declarat, ac dilucidè, & luculenter
 „ in secunda pagina exponit, quem
 „ nodum in prædestinationis myste-
 „ rio explicandum assumat, eumque
 „ velut intento digito demonstrat;
 „ Complures namque difficultates in-
 „ tricatilissimæ, & insuperabiles tum in
 „ hac materia, tum in aliis Christia-
 „ næ religionis abditissimis arcanis in-
 „ volvantur, quibus tamen illumi-
 „ nandis & explicandis SS. Patres in-
 „ sudârunt, præcipui Scriptores Ca-
 „ tholici summo studio invigilârunt,
 „ iisque schola Theologica jam inde
 „ ab incunabulis suis tota virium con-
 „ tentione lucem aliquam affundere
 „ certavit, & certat etiam nunc inde-
 „ fessa, avitarum traditionum, Con-
 „ ciliarum, & Patrum monumenta
 „ excutiens, magno sacræ etiam eru-
 „ ditionis, & divinarum Literarum in-
 „ cremento. Inexhaustam quippe est
 „ penu Theologiæ Patrum, & exinde
 „ in dies effodiuntur abstrusarum re-
 „ rum elucidamenta nova, & vetera,
 „ nec ob id charitas inter Catholicos
 „ Magistros, & Doctores vel tantillum
 „ deferbit, aut defervebit. „

Post pauca in eodem proœmio Vin-
 dex causam subindicare videtur, quâ
 commoti Gallicani quidam Præfules
 Em. Sfondrati de multis erroribus,
 maximè Pelagianismo, apud Aposto-
 licam Sedem insimulârunt. Cùm enim
 Clerus Gallicanus Anno 1682. qua-

Vindi-
catur.

Alii insig-
nes Theo-
logi.
Philippus
Browe-
rus.

Occurrunt hîc memoriæ alii tres
 quatuor insignes è nostris Theologi,
 quorum nomina silentiò involvere pe-
 nè nefas duco. *Philippus Browerus*
 prius in Abbatem monasterii Brauvil-
 larii duabus horis à Colonia Agrippina
 remoti, quàm electus esset, sacræ Theo-
 logiæ erat Doctor, ac per duodecim
 annos in Seminario Benedictino Colo-
 niensi Rector vigilantissimus, summa
 cum laude gubernavit. Carnis farci-
 nam deposuit an. 1672. ætatis 64. Præ-
 laturæ 7. die 4. Martii, & qui dicere
 solitus erat, *Vivo & morior Thomista*,
 in festo S. Thomæ Aquinatis, in quo
 natus, conversus, professus, & Ab-
 bas electus erat, est etiam tumulatus
 ante altare S. Petri Apostoli in sepul-
 chro, quod sibimet paraverat.

Alphon-
sus Mari-
conda,

Alphonsus de Mariconda, vir acerrimi

tuor propositiones, quibus infallibili-
 tas & autoritas Christi in terris Vi-
 carii summoperè impetebatur, procu-
 disse, easdem Sfondratus fortiter re-
 vicat: ut igitur quidam Galliæ Præful-
 les Antagonistæ par pari referrent, ejus
 librum Romæ denuntiârunt. Sed Vin-
 dicis verba afferamus. „ Nonnulli ve-
 „ rô haud ignari, Sfondratum editis
 „ pluribus voluminibus singulari elo-
 „ quentia, profunda eruditione, per-
 „ emptorio autoritatum robore, &
 „ gravissimo argumentorum pondere
 „ præstantissimis *Regale Sacerdotium*
 „ Romano Pontifici asseruisse, & tam
 „ gloriosam Nominis sui celebratio-
 „ nem posteris commendâsse, adeò ut
 „ aliis præclaris Scriptoribus responsa
 „ quidem qualiacunque reddiderint,
 „ at nemo in Sfondratum, ejusque
 „ Opera hircere, aut mutire ausus
 „ fuerit; idcirco ab istis putatum est,
 „ quod exinde transversa quædam de
 „ eodem Authore quæsitâ fuerit vin-
 „ dicta. „ Unde non defuit, qui com-
 „ miferatione erga hujusce tincturæ Cen-
 „ sores commotus eos his verbis S. Ber-
 „ nardi epist. 36. in defuncti cujusdam
 „ Episcopi oblocutores prolatis, ab in-
 „ cepto revocandos duxerit: *Modestia*
 „ *vestra fraterna præsumptione consulo,*
 „ *quatenus (Cardinalem pium) & do-*
 „ *ctum, quem quietè vivere permisis-*
 „ *ti, mortuum inquietare desinatis, ne dum*
 „ *non valentem pro se respondere repre-*
 „ *henditis, magis hoc ex charitatis inopia,*
 „ *quàm veritatis fiducia descendere osten-*
 „ *datis.* Hæc & complura alia Sfondra-
 „ tinæ doctrinæ Vindex.

ingenii, exquisitæque doctrinæ, Profes-
 sor SS. Theologiæ publicus in Lycæo
 Neapolitano, deinde Triventinus An-
 tistes, ac tandem Acheruntinus Archi-
 episcopus. Hujus disciplinæ concre-
 ditus Angelus Maria Quirinus (hodie
 S. R. E. Cardinalis) divinæ illius scien-
 tiæ studium transmisit, tanto profectu,
 ut Theses Theologicas sine Professore
 publicè defenderit. Sed de hac dispu-
 tatione ipsum Purpuratum Patrem au-
 dire præstat. Sic verò * infit.

„ Anno 1702. Perusiam, dum ibi Cardin.
 „ Comitibus totius Congregationis Casi-
 „ nensis haberentur, accessi, Theo-
 „ logicas Theses in eo Præfulum con-
 „ ventu propugnare jussum, idque præ-
 „ stiti absque Præceptoris mei Mari-
 „ condæ præsidio, seu, ut vocatur,
 „ assistentia. Tanta me tenuit (quod
 „ valdè nunc miror) ea occasione in-
 „ genii mei fiducia, ut eundem Præ-
 „ ceptorem propius ad Cathedram
 „ quandoque apparentem, mihi que
 „ aliqua in aures infusurrantem, qui-
 „ bus ego rebar me non indigere, ob-
 „ jurgare quodammodò cœperim, nec
 „ trepidaverim multis audientibus ei
 „ dicere, ut, quoniam iis immurmura-
 „ tionibus gloriam disputationis
 „ absque Lectoris præsidio habitæ ex-
 „ tenuare conabatur; non igitur clan-
 „ culum adreperet, sed propalam ad
 „ Cathedræ latus, uti moris est in re-
 „ liquis hujusmodi Actionibus, affide-
 „ ret. At verò dolui deinde vehe-
 „ menter disputationis æstum è labiis
 „ meis verba illa extraxisse. Æstu illo
 „ incandescendi causam mihi præ-
 „ buerat Thesis adversus Scientiam
 „ Mediam validè à me propugnata,
 „ contradicente Patre Ayroldo egre-
 „ gio Societatis Jesu Theologo. Me-
 „ mini, hunc longo verborum appa-
 „ ratu, antequam eandem impetere
 „ aggredere, proluisse primùm,
 „ ac tandem à me postulâsse, Quænam
 „ foret ea Scientia Media, quam ego
 „ rejiciebam; meque ne momento
 „ quidem temporis hæsitantem, ani-
 „ mosè respondisse, Ea ipsa, quam
 „ Patres Societatis Jesu tuentur, ac
 „ docent. Subitum, & ardens dictum
 „ istud ingenti plausu excepit Confes-
 „ sus universus, at nemo magis Patre
 „ Burgoso, eximio inter Franciscanos
 „ Theologo, qui post aliquot annos
 „ Theologiâ Patavini Athenæi Cathedram
 „ est assecutus, ex qua deinde ad
 „ Cata-

* Vid. Commentar. Vitz part. 1. pag. 21.

„Catanensem Episcopatum ascendit. Ad familiares ejusdem Theologi sermones admissus, multa ex eo præcepta hausi de saniori Theologia sectanda. Rediit autem ad urbem Florentiam ex tradito mihi diplomate à generali Definitorio, Lectoris munere auctus, idque exordiri mihi contigit à tradenda Theologia, interpretandisque unà simul sacrorum Canonum functionibus.”

Claudius Mathoudius.

Claudius Mathoudius è S. Mauri Congregatione nomen suum posteritati commendavit, typis vulgando Theologiam Roberti Pulli ante Cardinalitiam Purpuram in Universitate Parisiensi publici Theologiæ Professoris celeberrimi, quam non modò ante Petrum Lombardum, Sententiarum Magistrum ac Episcopum Parisiensem, Theologorum facile principem docuit, sed literis etiam consignavit. Opus inscribitur *Sententiarum Theologicarum Libri 8.* qui incipiunt: *Ut in hoc volumine Lectori facile, quod quaesierit, occurrat, hæc præmittuntur Distinctiones: Distinctio prima: Irrationabilium rationabilis progressus, & indefessus in se recursus.* Eductum illud impressumque eruditissimis notis illustravit. Cui operi librum Sententiarum Petri Pictaviensis, veterrimi etiam Scholastici cum doctissimis pariter animadversionibus adjecit, quas eruditi spernendas non censent.

Franciscus Gesrevius.

Franciscus Gesrevius magni nominis Theologus in Congregatione S. Mauri cum anno 1699. in Abbatia S. Dionysii Theologiam doceret, Theses ipsius, in quibus non minori ardore, atque libertate & scientia veritates Christianas propugnabat, fuerunt acriter impugnatae, scripto in publicum emisso, cui titulus: *Theologiæ Scholasticæ tumultus in Theſibus San- Dionysianis.* P. Gesrevius suarum partium esse existimavit, ut temeritatem & ignorantiam aggressoris in ruborem daret, edito libro, quem inscripsit: *Theologiæ Sophisticæ tumultus sincerior.* Contigerunt hæc, fervente illa controversia, cui nova editio Operum S. Augustini à doctissimis & gravissimis Theologis Congregationis S. Mauri accurata, occasionem præbuit, ratione materiæ de gratia. Anno sequenti animum ad componendam Theologiam dogmaticam applicuit, sed cum opus irremisso studio dies noctesque immoderatiùs urgeret, laboribus ac vigiliis brevi confectus non sine magno totius Congregationis mœrore eidem immortalis est. Cæte-

rum P. Gesrevius cum aliis omnibus Congregationis suæ Theologis in difficillima illa materia de gratiæ intrinsicæ efficacia & gratuita prædestinatione ad gloriam sanctum Augustinum sibi sequendum statuerunt. cum ille ab Ecclesia Romana tanquam Doctor Gratiæ proponatur. Qua de re qui plura nôsse cupit, legat Tomum X. Operum S. Augustini Edit. Monach. Benedictin. Congreg. S. Mauri.

Non ita diu post, anno 1708. in eodem Regio sancti Dionysii monasterio sanioem Theologiam per quatuor annos docuit Dominus Antonius Augustinus Touttée, cum jam priùs eandem tribus annis in cœnobio Floriacensi tradidisset. Hanc autem docendi viam sequebatur, ut, missis Scholasticæ spinis, quid sancti Patres sensissent, unicè curaret, atque ex eorum libris, quos nocturna diurnaque manu versabat, omnem dictandi materiam comportaret. Hos ad usus literarum græcarum præsidium sibi paraverat, in quibus ita contritus fuit, ut cum excellentibus in hoc genere comparari posset. Sic instructus & munitus ad novam editionem S. Cyrilli adornandam accessit, suadentibus amicis, præpositis jubentibus. Eidem tres Dissertationes, Theologica doctrina refertissimas præmisit, in quarum tertia de divina gratiæ efficacia agit. Statum verò quæstionis his verbis proponit:

„Cum Theologos inter omnes conveniat, gratiæ, ut efficax sit, nec vacua & infructuosa ad opus bonum excitatione ejus terminetur effectus, uti tam sæpè contingit, humanam cooperationem adjungi oportere, ac liberum voluntatis, quem nunquam non potest, si velit, denegare, aut suppressere consensum; illud ulterius quæritur, gratia - ne illam cooperationem ac consensum expectet, an ipsa vi sua præpotenti exprimat, & expugnet; id - ne solum in nobis præstet, ut agere possimus, an ut etiam vel velimus agere, & reverà agamus, faciat; utrum munus ejus simplici excitatione ac permotione finiatur, cui deinde voluntas de suo assensum adjiciat, an ipsa nolentem & repugnantem flectat, ut velit & assentiatur: uno verbo, de terminetne & applicet voluntas gratiam, an gratia voluntatem?

Statu quæstionis ita proposito, mentem ac sententiam suam his verbis aperit:

„Mihi

„Mihi semper definita visa res est ex Scripturis, quæ humanum cor à Deo, quocumque voluerit, inclinari docent; Deum in nobis operari vellet & perficere, scribere leges suas in cordibus nostris, facere, ut in præceptis suis ambulemus, dare nobis cor novum, facere in nobis, quod placeat coram se: ex Ecclesiæ quoque precibus, à Deo postulantibus, ut det & faciat nos & posse & amare quæ præcipit, rebelles nostras compellat voluntates, sui amoris affectum infundat, amorem sui nominis pectoribus nostris inferat, spiritum cogitandi & agendi, quæ recta sunt, largiatur, faciat nos, quæ sint sibi placita, postulare, devotam sibi gerere voluntatem, ejusque majestati sincero corde fervire; quibus omnibus non solum possibilitas actionis, sed ipsa voluntas & actio rogatur à Deo. Adde ex Conciliis, quibus discernitur, per gratiam nobis præstari, ut quod faciendum sit, facere diligamus atque valeamus; Deum jubere homini ut velit, sed operari & facere; Deum ut à peccato purgemur, voluntatem nostram non expectare, sed facere etiam ut purgari velimus; merita nostra esse dona Dei, cum meritum omne per liberum gratiæ excitantis consensum comparetur. Ex Romanis etiam Pontificibus, statuentibus Deum in cordibus hominum atque in ipso libero arbitrio operari, ut sancta cogitatio, pium consilium, omnisque bonus voluntatis motus à Deo sit; illum agere in nobis, ut quod vult, & velimus & agamus; gratiæ donum esse, ut [ipsi gratiæ] obedientes & humiles simus. Ex Augustini tandem sententia, quæ totius Africanæ Ecclesiæ doctrina fuit, & à Romana, & omnibus Ecclesiis comprobata; qui nimirum à Pelagio, ut Catholicus demùm haberetur, exegit, ut eam gratiam confiteretur, qua futuræ gloriæ magnitudo non solum promittitur, verum etiam creditur & speratur; nec solum revelatur sapientia, sed & amatur; nec solum suadet omne, quod verum & justum est, verum & persuadetur; quæ non solam possibilitatem, sed ipsam quoque voluntatem & actionem, id est, ut benè velimus & agamus, quæ non sunt in homine, nisi quando be-

nè vult & benè agit, dono suo complectatur. Divina hæc doctrina, totius orationis & spei, atque humilitatis Christianæ fundamentum, mirabar, si ab antiquis Patribus ac Græcis præferretur, ut vulgata fert opinio, ignorata aut oppugnata fuisset. Hanc certè in Cyrillo me deprehendisse spero non obscuris argumentis.”

Pressit igitur Touttaeus laudatissimo Veterum exemplo Majorum nostrorum vestigia, ad quorum doctrinam de gratia mentem si advertere velimus, ea ipsa est, quam ex Scripturis, Ecclesiæ precibus, Conciliis, Romanis Pontificibus, sanctis Patribus, maxime Augustino, hauserant. Certè illa imbutus fuit Lupus Abbas Ferrariensis, uti ejus scripta evolventi palàm fit. Jam verò Lupus hanc doctrinam in schola Rabani Mauri Fuldæ imbibit; Rabanus in schola Alcuini edoctus eam fuit; Alcuinus in Eboracensi Ecclesia à Beda informata traditam accepit; Venerabilis Beda cum à præceptoribus suis, tum potissimum ex libris S. Augustini hausit. Ut verò Lupus Ferrariensis, ut mox dictum, eam doctrinam à Rabano Mauro edoctus fuit, sic ipse Heiricum monachum Autissiodorensis, Heiricus Remigium, Remigius suos discipulos, quos plurimos cum ex statu Clericali tum monastico habuit, eadem instruxit; per quos deinde ejus doctrina per Galliam, Belgium, Germaniam, Italiam, & Angliam propagata fuit. Quibus seculo XI. B. Lanfrancus & S. Anselmus in Schola Beccensi celeberrimi Theologiæ Magistri accesserunt. Non igitur Benedictini hanc sententiam noviter susceperunt, sed à primis Ordinis incunabulis doctissimi quique tenuerunt. An verò Benedictinis illis laudi ducendum sit, qui hac ætate, desertâ Majorum doctrinâ, in neotericorum discedunt opinionem, nolim hîc multis disputare. Quid enim aliud hoc est, ut quàm modestissimè loquar, atque metum præferre, ne pressis Majorum vestigiis ipsi posteri à semita veritatis deflectant? Vos nescitis quidquam, dicebat olim Caiphas. Forfan tamen quis dixerit, non ita veterum Benedictinorum de Gratia efficaci & gratuita, prædestinatione universalem fuisse doctrinam, ut non alii diversa senserint. Certè doctissimus Sirmondus* ea causa Hinc-

Ex Ecclesiæ precibus

Conciliis,

Romanis Pontificibus,

& SS. Patribus.

Ejus Dissertatio de divina gratiæ efficacia

* Nicol. Ant. Bibl. vet. Hisp. Tom. I. pag. 367.

Hincmari nostri, Archiepiscopi Remensis *Opus de Prædestinatione* in lucem protulisse dicitur, quod in eo Recentiorum Societatis suæ de gratiâ & auxiliis ejus, seu de prædestinatione doctrinam adjuvare sibi visus fuit.

Mabillo-
nii sen-
tentia de
Gratia.

Quamquam si Mabilonium audimus, de Gratia & Prædestinatione nobis altercandum non sit. In epistola anno 1696. die 11. Junii ad Cardinalem Coloredum data pro Novis Litterariis * hæc Romam scripsit ex monasterio S. Germani Parisiensis: „Examinatur etiam libellus Gallicè editus: *Exposition de la Foy touchant la Grace* &c. cujus censuram ab Illustri. Parisiensi Archiepiscopo apparari ajunt. O quando tandem homines de Gratia rixari desinent? Quam conducibilis esset, animos aptare gratiæ recipiendæ! Verùm hominum impetiginem reprimere quis possit? Nunquam hæc absque turbis in hoc seculo tractabuntur. „ Hæc Mabilonius, cujus adhuc juvenis in concertationibus Theologicis sic eminebat ingenium, ** ut quæcunque inter disputandum proferret, non tam à discipulo, cujus nomen amabat, quam à magistro prolata viderentur. Cùm anno MDCLXIII. in Sandionysianum Cœnobium Superiorum jussu advenisset, ibi per annum Cimeliarchæ munus ei commissum fuit: quo in munere obeundo non parum otii impenditur ac laboris, ob ingentem videlicet omnis hominum generis frequentiam, qui veneranda Regum Galliæ monumenta visendi studio adducti, eò assidue confluunt. Ad id muneris sacras licet Præpositorum rogatu conciones superadderet ac Catecheses, quæ per totum anni curriculum in ecclesia Sandionysiana ad populum haberi solent: haud tamen à solitis Theologiæ concertationibus aberat: immo sæpenumero scholas frequentabat. Id verò permirum omnibus videbatur, eum, etsi non alia quam Remensis Academiæ suscepisset Theologica documenta, atque ob infirmam valetudinem seriis jam dudum studiis nuncium remisisset, Sanctorum tamen Ecclesiæ Patrum, lectissimorumque auctorum perfectè adeò nôsse Opera, sensus intelligere, sententias aperire, deque rebus Theologiæ diffi-

cilioribus altè adeò juxtà ac eruditè differere. In materia tamen de gratiâ*** ejus opinio peculiaris erat, atque à sententia Sodalium suæ Congregationis dissidebat. Quæcunque verò fuerit, Mabilonius de Theologia, *Positiva*, an *Scholastica*? certè saniori ac meliori præclarè meritus fuit. *Extat*, inquit Doctissimus Amat de Graveson, **** *doctissimi Patris Mabilonii, quem sacre antiquitatis bono natum lubens hinc honoris causa nomino, aureus liber de Monasticis studiis, qui sanioris Theologiæ Magistris regiam planè viam sternit, cui maxima cum Theologici nominis commendatione utiliter insistant, quam qui secuti sunt ex Religiosissima Congregationis S. Mauri Familia viri celeberrimi eruditissimis lucubrationibus & sanctorum Patrum editionibus Theologiam & Ecclesiam illustrarunt hætenus, & modò illustrare pergunt.*

Et verò Patrum Congregationis S. Mauri Theologia magni facienda est, cum illam eo modo tractent, quo Romani Pontifices illam tractari volunt. Sic enim, ut Sixtus V. in Bulla quadam, cui initium *Triumphantis Jerusalem*, inquit, si hujus tam salutaris scientiæ (nimirum Theolog.) cognitio & exercitatio ab uberrimis divinarum Litterarum, Summorum Pontificum, & Conciliorum fontibus dimanant, ecquinam in eorum omnium lectione atque studio magis versati sunt, atque Patres Congregationis S. Mauri? Quod cum multis argumentis, tum præcipuè Operibus præstantissimis magno numero ab iis in lucem editis judicari potest. Vel in sola Operum S. Augustini editione, quanta quàmque sublimis Theologia ex Scripturæ, Traditionum Apostolicarum, Patrum ac Conciliorum fontibus hausta? Quàm scitè Theologica dogmata è Conciliorum Patrumque monumentis colligunt, & quæ universæ Ecclesiæ probentur, quæve improbentur, in aperto constituunt? Quàm scitè ad eadem dogmata confirmanda rationes & argumenta accumulunt? Quàm scitè & validè, confutatis Sectariorum objectis, fidei Catholicæ assertiones propugnant, & tuentur? Verè Theologi, qui ut verbis profundissimi Melchioris Cani utar, *de Deo, Rebusque divinis, aptè, prudenter, doctè, è Literis, insitu-*

* Vid. Opp. Posthum.

** Ruinart. in vit. p. mihl 16. & 20.

*** le Cerf Bibl. Hist. Crit. pag. 285.

**** Hist. Eccl. Traçt. VIII.

stitutisque sacris ratiocinantur. Quòd insulsa magis semper mihi visa est, hodièque videtur illa vox, quæ ex ore unius alteriusve in Germania Benedictini extitit, *Patres Congregationis S. Mauri esse quidem eruditos, sed non doctos.* Quam ineptissimam vocem abfit à me, ut multis refellam. Nam ut est apud Arnobium, *ajunt sanè sentientes, contradicere rebus stultis, stultitiæ esse majoris.* Ad manum sunt laudatissimæ illius Congregationis Patrum Scripta, veluti totidem argumenta, quibus clarissimè ostenditur, eos doctrinæ copia & varietate longè multumque suis præstare obtrectatoribus, quorum dicendi libertas ab ea parùm recedit, quæ insanis tribui solet, ut cùm quidlibet in quemlibet dixerint, nemo laboret. Eximios Theologos nulla sacræ Scripturæ, quæ omnis Theologiæ fons est, intelligentia, nulla Conciliorum peritia, nulla Ecclesiæ Doctorum lectione, nulla antiquitatis Ecclesiasticæ cognitione instructos! qui plures sæpe annos docuerunt, quàm vel paginas unquam in Conciliis ac sanctis Patribus legerunt. Et se Theologos tamen videri cupiunt, & quidem ejuscemodi Theologos, ut tanquam Atlante cœlum, ita Theologia sua disputatrice totius doctrinæ medullam, atque adeò encyclopædiam niti existiment. Quis illos de Theologia malè sentire non dicat, qui homines in eruditione versatos nunquam Theologos satis bonos existimant; cùm potius nemo satis bonus Theologus esse aut dici possit, qui satis non fuerit eruditus. Utinam saperent, & quid discriminis inter doctum & eruditum virum intercedat; quis verus doctrinæ conceptus, quid Pedantismus sit Theologiæ, intelligerent. Sapiunt enim verò, sed cum illo nempe Theologo, de quo vir gravissimus, Fidei Orthodoxæ Athleta, ac supremus Angliæ Cancellarius B. Thomas Morus historiam oppidò festivam refert in epistola * ad Martinum Dorpium, Theologum Lovaniensem.

Eorum
excellens
doctrina
vindica-
tur.

Historia
non ille-
pida de
Theolo-
go,

„Cœnavi olim, inquit, apud Italum quandam, non minùs doctum, quàm divitem (erat autem ditissimus) fortè aderat in cœna Religiosus quidam Theologus, disputator egregius, qui recens è continente venerat, ut quæstiones aliquot, quas præmeditatus advexerat, Londini disputaret, experturus videlicet in ea disceptandi palæstra, quid

Angli præstare possent, simul nomen suum jam apud suos celebre, apud nostros quoque propagaturus. Is quas conclusiones (ut vocant) affixerit, tum quàm bellè disputatio processerit homini, quamquàm longum esset, non gravarer profectò narrare, si tam ad hanc rem pertinens foret, quàm festivum fuit. Cœterùm in cœna nihil à quoquam dici tam bene munitum aut libratum, tam circumspectè potuit, quod non ille vix prolutum aliquo statim syllogismo convelleret, quantumvis res, de qua sermo erat, nihil ad Theologiam pertinens, ad Philosophiam tantundè, quantumvis deniq; ab universa ejus professione esset alienum: nisi quod initio cœnæ fecerat, ne alienum esse quicquam ab ejus professione posset (professus est enim, sese in utramque partem de re quacunque disputaturum) Paulatim cœpit mercator ad quæstiones magis Theologicas descendere: de usurâ proponebat, de decimis quædam, de confessionibus, quæcunque in aliena parochia Fratribus essent factæ. In omnibus nihil erat Theologo pensi, utram sustineret partem: sed utramcunque aliquis asseruisset, illam oppugnabat; ac vicissim quamcunque alius negaverat, hanc ille protinus astruebat. Tandem per jocum mercator sermonem de concubinis injecit, cœpitque defendere, minus mali unam quampiam domi habere, quàm foris per multas discurrere. Ibi rursus Theologus instare, oppugnare ferociter, non quòd usque adeò concubinam videretur odisse, sed ne cum quoquam ei quicquam conveniret, si ve quòd hominem fortassis varietas oblectabat. Cæterùm assererat, secundum conclusionem famosam cujusdam limpidiissimi doctoris, qui fecit illum singularissimum librum, sic intitulatum; *Directorium concubinariorum*, plus eum peccare, qui unam domi concubinam, quàm qui decem foris meretrices haberet: idque cùm ob malum exemplum, tum ob occasionem sæpiùs peccandi cum eâ, quæ domi sit. Respondit mercator, doctè me herclè & acutè; quæ & longum recitare fuerit, & apud te mi Dorpi! supervacaneum. At cùm olfecisset, In sacris Theologum non perinde in Scripturis, Literis atque in quæstiunculis illis exercitatum, cœpit hominem ludere, argumentarique interdum per locos ab auctoritate. Effingebat enim ex tempore, re sententias quasdam breves, suæ

Qui dis-
putat in
utramque
partem de
quacum-
que re.

* Est prima inter ejus epistolas.

„parti quæ viderentur astipulari: cùmq; ipse omnes nusquam antè auditas, pro libito fuisset commentus: hanc tamen ex epistola quapiam D. Pauli, illam ex Petri, rursus aliam ex medio citabat Evangelio: idque tam diligenter, ut ne capitulum unquam, dum citabat, omitteret, nisi quòd si quis liber in sedecim capita distinguebatur, ille datâ operâ citabat ex vicesimo. „

Earum personarum auctoritates distinguit.

„ Quid ille bonus Theologus interrim? ad cœtera certè strenuè, & tanquam spinis sese suis obvolvitur. At personatas illas auctoritates vix hercle huc atque illuc vitabundus evasit, sed evasit tamen, tantùm valetars exercitatioque differendi. Nam cùm quid in sacris continebatur Literis, omnino nesciret: neque dubitaret, quin quid inde citaretur, ibi esset, non deferre verò, cederèque auctoritati S. Scripturæ nefas duceret, ac loco depelli, vincique turpissimum: tantis circumseptus angustiis, vide obsecro! qua astutia tamen Protheus ille è mediis retibus elapsus est. Statim ut aliqua sententia, quæ nunquam erat, tanquam è sacris Literis adversus eum citabatur: Benè citas, inquit domine, sed illum textum ego sic intelligo: & jam interpretabatur non sine aliqua distinctione bimembri, quorum alterum pro adversario stare diceret, altero ipse effugeret. Quòd si quando mercator instabat molestius contendere, ejusque textus non illum verum esse sensum, quem Theologus affirmabat, jurabat homo tam sanctè, ut quivis posset credere, Nicolaum de Lyra eum textum interpretari. Profectò mi Dorpi! in illa una cœna plusquam viginti textus, totidèmq; poculenta glossemata inter pocula, atque ex poculis, tanquam è serpentis dentibus terrigenæ illi fratres & nati sunt & perierunt. Quid tu ais ergo Dorpi! Tu istiusmodi homines sacrarum inanes Literarum, quæstionibus illis Theologicis quantumcunque distentos, Theologorum censeres vocabulo insigniendos? Non opinor. „

Novus Theologus prior non multum diffimilis.

Neque ego Benedictinum illum inter magni nominis Theologos referendum existimo, qui annis proximè elapsis Disputationem publicam ex Scholastica Theologia habiturus, alium Ordinis Sodalium ad Opponendum invitavit, sed additâ expressâ conditione, ut ex sacro Codice non argumentaretur; sciebat enim illum esse

Positivæ gnarum Theologiæ. Quam ineptam, ac Theologo planè indignam conditionem, cùm invitatus meritò abnueret, aliis locum ex humana ratione argumentandi, seu potiùs argutandi reliquit, non sine tacito risu, an gemitu? quòd in Scholis Benedictinis de rebus divinis sine Dei verbo disputaretur.

Certè Nicolaus de Clemangis, sive Clamengis, Theologus Parisiensis è Navarræ domo, doctrinâ & pietate celeberrimus id genus rixatores Theologos, sacrarum expertes Literarum, nullo loco habendos esse censuit. Non possum ipsius verba hîc non repetere, cùm hæcenus narrata mirè illustrent, ac confirment. „ Quocirca miror, inquit, Theologos nostri temporis (florebat sub annum 1420.) paginas divinatorum Testamentorum ita negligenter legere, & nescio quarum satis sterilium subtilitatum indagare, ne sua ingenia contere, utque verperiti, bis utar Apostolicis: *Languere circa quæstiones & pugnas verborum*, quod Sophistarum est, non Theologorum. Quid est autem languere circa quæstiones ac pugnas verborum, & quid sibi volunt illa verba Apostolica? illos procul dubio reprehendere volunt, qui ommissa fertili & fructuosa arbore sacrarum Scripturarum, in sylvaticis & sterilibus pabulum doctrinæ requirunt, inter quas languere dicuntur, id est, fame & jejunio, nullo ibi reperto fructu tabescere; & si quem fortè illis fructum invenire contingat, similis est pomis Sodomorum, quæ exteriori quidem specie pulchra & decora videntur, ubi verò ea manû carpes, in pulverem ac fumum solventur. Pulchra namque primo conspectu videntur fophismata, ingeniosa, acuta, subtilia, sed si verborum solutâ intricatone fructum ibi requiras, velut fumus evanescent, quia intus inania fuerunt. Propterea scriptum est: *Qui sophisticè loquitur, odibilis est; omni enim sapientia defraudatus est.* Non tam subtilia vult nos Deus, quàm utilia & discere simul & docere, qui per Isaiam dicit: *Ego sum Deus tuus docens te utilia.* Et iterum per eundem: *Confundantur plectentes & texentes subtilia, & erunt irrigua ejus flaccientia. Omnes, qui faciebant lacunas ad capiendos pisces.* Solebant antiqui Patres & Theologi, quorum

Reprehenduntur Theologi sacrarum Literarum imperiti.

Eorum doctrina cum pomis Sodomorum comparatur.

Antiqui Patres &

Theologi S. Scripturæ testimoniis innixi fuere.

per Ecclesiam sunt approbata scripta, nihil dicere, vel adstruere, nisi quod Scripturarum testimonio posset confirmari. Unde & Hieronymus ait: *Quod de Scripturis sacris non habet auctoritatem, eadem facilitate contemnitur, quâ probatur.* Rectissimè planè illi quidem, quoniam in his, quæ divina sunt, nihil debemus temerè definire, nisi ex cœlestibus possit oraculis probari: quæ divinitus enunciata de his, quæ scitù de Deo sunt necessaria, aut ad salutem opportuna, si diligenter investigarentur, nos sufficienter instruunt. *Omnia, inquit Christus ad discipulos, quæ audivi à Patre meo, nota feci vobis; subaudi ad salutem vestram, & illorum, quos docturi estis, expedientia, aut de mea cum eodem Patre sempiterna divinitate per vos sciri necessaria.* Neque enim omnia divinitatis arcana, quæ à Patre & cum Patre æternaliter cognoscebat, nota illis fecerat, cùm de tempore adventus sui & die judicii, quod utique compertum habebat, vehementer rogatus indicare recusaverat, sciens, non ad salutem conferre id aperiri. Nunc autem plerisque videmus Scholasticos sacrarum inconcussa testimonia Literarum tantenus æstimare momenti, ut rationationem ab auctoritate ductam velut inertem & minimè acutam sibilo ac subfannatione irrideant, quasi sint majoris ponderis, quæ phantasia humanæ imaginationis adinvenit, quàm quæ Divinitas cœlitus aperuit, cùm, teste Apostolo: *Omnia Scriptura divinitus inspirata utilis sit ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, & erudiendum in justitia: ut perfectus sit homo Dei ad omne bonum instructus;* ad quæ illa sunt parùm utilia, in quibus hodie plurimi exercentur, quæ licèt intellectum utcunque acuant, nullo tamen igne succendunt affectum, nullo motu excitant, nullo alimento pascunt, sed frigidum, torpentem, aridum, relinquunt. Inde est, quòd ad prædicandum tardi adeò & ignavi sunt, quia scientiam ad hoc utilem minimè didicerunt, supervacuis quoque occupati utilia & necessaria omiserunt. Hæc adamantino ungue notanda gravissimus ille ac sapientissimus Theologus Nicolaus de Clamengis.

à quibus non raro etiam antiquitatis

Nuceus, veteranus cùm in Monte Casino, tum in Archigymnasio Romanæ Sapientiæ, ante adeptam Abbatialem, primùm, deinde Archiepiscopalem dignitatem ejusdem sacræ Facultatis Professor, nempe quòd cognitionem Historiæ Ecclesiasticæ nihil ad se pertinere arbitrentur. „ Me sanè, inquit, nunquam poenituit instituti mei, qui vitæ partem majorem studiis musarum severiorum transmiserim, easque ipsas aliis tres & viginti annos tradiderim excolendas. Quamvis enim inamœnæ illæ sint, ac Dryadum more sylvas inter & dumis obsita nemora versentur, quis tamen ignorat è spinis rosas decerpi, & plerumque quantò pharmacæ sunt amariora, vim iis tantò majorem inesse ad morbum depellendum? Cuduntur etiam in hujusmodi officinis arma, quæ laboranti veræ Fidei præsidio sunt, & jugulant impietatem; ut nihil mirum videri debeat, quod, qui bellum orthodoxæ Religionis indixerunt, has nostras facultates pessimè oderunt, execrantur, ac omnibus devoent. Nemo siquidem cœlum lætus suspicit, unde fulmina torqueantur; nec quisquam judicem laudat, cujus damnatur sententiâ. Eadem denique facultates aditum nobis, quoad ejus fieri potest, patetaciunt ad cognitionem divini Numinis, quam cognitionem studium virtutis, ipsiusque Numinis cultus & amor consequatur oportet, quod pretium est nostræ felicitatis. „

„ Illorum tamen non unquam potui probare rationem, qui toti scholasticarum sunt, scientiasque pertractant illotis manibus, & incompto penitus horrore, quamquam sacrosancto. Quoniam enim nomine, nisi agrestis, ac penè barbari appellem illum, qui Sibyllæ ex antro, aut Dodonæo è luco nunquam profiliens, responsa quidem ac oracula fundat è tripode, cœterarum verò rerum ita sit rudis, ut in Æthiopiæ, an in America sit Mexicum ignoret; ideòque persæpè pueris, ut Poëtæ verbo utar, deridendum se propinet? An non vel Censorino Catonirifum moverit Theologus ille imperitus, & ineptissimus, qui, cùm publicè in urbe celebri, quâdam velitatione literariâ, argumento oppugnaretur, petito ex auctoritate Concilii Florentini de Spiritus Paraclæti processione, mirabiliter sibi ad audendum mentiumque perfricuit frontem, ac D. Thomam eum Concilii locum, pro se ipso interpretatum fuisse pronuntiavit?

& historiæ Ecclesiasticæ cognitio negligitur.

Aliarum scientiarum præsidia Theologo necessaria.

* Apud Acher. Tom. I. Spicileg. nov. edit. p. 476.

„vit? perbellè scilicet ac præclare! cùm D. Thomas seculo sesqui altero Concilium illud præcesserit. „

Nuceus
severiora
studia
cum a-
mœnio-
ribus con-
jungit.

„Ergo cùm ipse me ad studia Mu-
sarum severiorum ex usu contulisset,
vicem meam desiebam tacitus, quòd
minùs liberum esset mihi in studiis
amœnioribus, ac præsertim in Eccle-
siasticis historiis, ingenium oblectare.
Non rarò tamen genio obsequer, ut
liberè in virentibus illis campis spatia-
rer, & excurrerem ad genus illud Li-
terarum, quod amabam. Id tamen
faciebam more speculatoris, non trans-
fugæ; nam intervallo modico ipse me
ad mea spatia, eoque retrahebam,
quòd me partes meæ ac muneris ratio
revocabant. „ Hæc Angelus Nuceus,*
cujus insignem rerum divinarum scientiam
tanti fecit Franciscus Barberinus,
S. R. E. Cardinalis & Procancellarius,
ut inter suos Theologos principem ei
locum assignarit. Hujus ipsius Purpu-
rati Patris jussu Nuceus scripsit Cen-
suram in Commentaria & Dissertatio-
nes Paschafii Quænel, Presbyteri O-
ratorii D. N. J. Christi, in Opera S.
Leonis M. quam cùm Cardinalis ad
Quænellium misisset, hæc ille respon-
dit: *His annexus erat viri eruditi ac in-
geniosi commonitorius libellus, pleraque
momenta complectens, quæ ad procu-
dendam censuram Romanorum Theolo-
gorum succensi sunt animi.* Egregiam
Nucei laudem! omnium primum fuisse,
qui Martem Theologicum suo ca-
lamo accendit, ut malè sanum illum
prosterneret turbinem, qui tantas sub-
inde turbas in Gallia summo dedit Pon-
tifici, ac Christi in terris Vicario.

Scribit
primus
Censu-
ram in li-
bros Quæ-
nelii.

Udalrici
Staudigel
de Theo-
logia
Scholasti-
ca, quæ
nunc do-
cetur,
existima-
tio.

Nec aures, opinor, R. P. Udalri-
co Staudigel* Monacho Andecensi in
Bavaria, & SS. Theologiæ Doctore,
esse denegandas. Is ex viro, quem
à zelo religionis, doctrinæ peritia, pru-
dentia perpicacia, aliarumque re-
rum experienciâ non incelebrem for-
tuna ipsi aliquando obtulerat, scire
volebat, quid seridè sentiret, & ex
animo de Theologia, quæ nunc in
Scholis docetur, postquam omnis abiit
in contentiones? „ Censeretne di-
gnam, ut eidem studium suum dedi-
cet juvenus, saltem religiosa, & qua-
tuor quidem integris annis? „ me certè
toties horrore concuti subjungebam
(sunt verba P. Udalrici) quoties ver-
borum Apostoli recorder. Manifestum
enim esse, contentiones ab eo-
dem mandari fugiendas; manifestum

„verò rursus, Theologiam Scholasti-
câ ex meris propè contentionibus con-
farcinatam; quidni manifestum quo-
que, fugiendam & hanc mandari,
vitandamque saltem à Religioso, cu-
jus tota professio ad concordiam, pa-
cem, quietem, charitatem, & unio-
nem debet esse composita; sed utili-
tas ejusdem, quæ, quantavè? quâ-
cum certè, solâ saltem, tametsi pro-
fundissimè calleas, nec cathedram di-
gnè vestias, nec hæreticum adoriaris,
nec sanctius illud tribunal, confessio-
nale, confidenter adeas, nec ullam
conversationem religiosè condias, aut
acceptabilem reddas. Suis enim hæc
omnia, novis, ut egregiè præstes, pro-
priisque studiis opus habent, & sin-
gularibus applicationibus. An fortè,
quemadmodum in Philosophia, etiam
in hac ad acumen recurretur, quod ad-
dat, vel addere debeat ingeniis. Pau-
ci sunt, qui segetem amplam non pro-
mittant; pauciores, qui nescio quâ
credulitate non devorent. „

„ Me verò quod attinet, diffiteri
non possum, quòd ejusmodi promissa
nunquam sine fremitu, credulitas
nunquam sine mentis exacerbatione
fuerint audita vel excepta. Tantine,
quod poeniteas, quod tandem abo-
mineris, prudentior factus, emas,
aut ingentibus studiorum expensis
compares? An non centum prius re-
perias, qui post aliquot annorum
curriculum disertè fateantur, læta-
ri se, quòd quisquiliarum, quas in
Theologia collegerant, essent oblit; quàm
decem, qui pompam faciant, aut
gloriam quærant, studii ejusdem
continuati? Quid verò conjicias ex-
inde, nisi quòd idem hoc sit, ac spon-
te fateri, animis prudentiæ maturi-
tate collectis oneri potius esse, quàm
subsidio Theologiæ Scholasticæ posses-
sionem? sed enim acumen illud, quod
addat ingenio Theologia Scholastica,
quale demum esse censemus? fortas-
sis, ut versatile sit, ad struendas, rur-
susque destruendas lites quaslibet? „
perpicax ad fallaciarum circumven-
tiones, tam exuendas, quàm intrican-
das? exercitatum ad effundendas,
quibus proposita quævis dubia red-
dantur, etiam verissima, sine nume-
ro distinctiunculas? promptum ad om-
nes versutias, fraudes, deceptiones,
technas, quibus humana conversatio
pellicitur, seu dissipandas, seu, si lu-
„beat, etiam fabricandas? aliud quod

Quòd
Theolo-
gia Scho-
lastica in-
genium
acuatur,
nihil di-
ctum.

„ sub hoc ingenii concipiam acumine,
lætabor vehementer, si edocear. Sed
enim quis non perspiciat, magnam
cum hoc acumine simul ingeniis asper-
gi perniciem? utpote litium omnige-
narum fermentum, rixarum avidita-
tem, proprii judicii pertinaciam, con-
cordiæ, mansuetudinis, submissionis,
charitatis, verbo, omnis claustralis
mellificii exterminationem. His au-
ditis, ille totus apparuit alius. Nam
quid contra porro diceret, tam prom-
ptè non suppetebat. Interrogatus
dein, an non meritò de hujus studii
cogitaretur reformatione: annuit equi-
dem, sed à quo suscipiendum scire
avebat. Reposui, tentatum id jam à
nonnullis, nec sine progressu felici-
tate: quæstiunculis autem futilibus,
rancidis, litiumque duntaxat otiosarum
pruritus spirantibus, substitutas ab
ejusmodi talibus esse serias, solidas,
ac basin in sacris Codicibus, sacris
Conciliis, & Patribus habentes; ceu
tales, quæ & studii Theologiæ nomen
condecorant, & impensum laborem,
utilitate sua, quam imbibunt, non
eludant. Hæc summa congressus di-
scursuum, & opinionum nostrarum.

Theolo-
gia Scho-
lastica re-
formatio
suade-
tur.

An in
Summâ
S. Thomæ
Aquini
quæstio-
nes inuti-
les conti-
neantur.

„ Exciderat alia occasione mihi,
plures, nam de unâ fermo tum erat,
quæstiones inutiles in Summa S. Tho-
mæ contineri. Audierat coetus ut-
cunque numerosus: tantâ verò cum
indignatione, tantòque cum fremitu
exceperat hæc verba mea, ut dubi-
tem, an cum æquali fuerit ejectus ex
urbe Hierosolyma Stephanus, aut ad
necem à Judæis petitus Salvator. Stre-
pitabatur, illatam S. Doctore gravem
injuriam, quòd dicatur, ipsum scri-
psisse inutiliter. Laudatus ex Cruci-
fixo, quòd bene scripsisset. Verùm
utique tum ita sentientium clausos te-
nebat intellectus oculos trabalis susce-
pti præjudicii fascino; ut discernere
non potuerint, multum ab invicem
differre, inutilia scribere, & inutiliter;
quemadmodum longissimè distant, do-
cta scribere & doctè: sancta facere &
sanctè. Scimus, horridarum olim ere-
morum sanctos incolas, stercas suas
per diem contextas, ad vesperam dis-
solvisse rursus. Sed somnium à ne-
mine, quòd labores suos defudaverint
inutiliter, quamquam ne illi quidem,
qui sentiendi libertatem sancto subdi-
derunt Doctore, fateri detrectent,
„ quòd easdem in juventute sua con-

„ cepisset. „ Hæc Andecensis ille The-
ologus, quæ ego cum omni venera-
tione & respectu erga Doctorem Ange-
licum relata esse cupio, non ignarus,
ejus doctrinam Benedictinis Theologis
summæ semper fuisse venerationi. Cer-
tè Urbanus V. Summus Pontifex, &
ipse Benedictinus, inter varias ratio-
nes*, ob quas corpus S. Thomæ Aquina-
tis voluit deferri Tolosam, istam
quoque adduxisse legitur: *tertio etiam,
quia ibi est Universitas nova in Theolo-
gia, quam volo fundari in doctrina so-
lida & firma illius Sancti.*

Cujus do-
ctrina Be-
nedictinis
summæ
semper
fuit ve-
nerationi.

Utinam eo modo studium Theolo-
gicum ubique locorum à Benedictinis
tractaretur, quòd illud in celeberrima
SS. Vitoni & Hidulsi Congregatione in
Lotharingia pertractari Reverendissi-
mus Abbas Calmetus calendis Junii
labente anno 1737. his verbis ad ami-
cum perscripsit: *In Theologicis autho-
ritatem Scripturæ, Conciliorum, Pa-
trum, ac celebriorum Theologorum se-
quimur; vanas, inutiles, spinosas, im-
plexas argumentationes repudiamus; ut
ad Positivam potius, quam ad Schola-
sticam normam nostra Theologia sit ac-
commodata.* Cùm Aristippus aliquando
fuisset interrogatus, quæ potissimum
adolescentibus essent discenda, sa-
pientissimè respondit, quæ viris usui
futura sunt. Jam verò quàm multæ
inanes, futes, frivola, implexæ,
incertæ, ac metaphysicæ quæstiones in
Theologia Scholastica hac etiamnum
ætate nostra tractari consueverunt,
quæ Viris Religiosis nec ad Religio-
nem defendendam, nec ad hæreses
revincendas, nec ad bonos mores for-
mandos, pravos corrigendos, nec ad
responsa de Divino deque Ecclesiastico
jure consulentibus danda, nec ad
conciones habendas, nec ad confes-
siones audiendas ulli unquam usui sunt,
aut esse possunt; quid juvenes igitur
Religiosos iisdem operosè, atque stu-
diosè imbui & vexari curamus? Mi-
feros nos in Germania Benedictinos,
si ineptam hanc Theologiæ tradendæ
methodum, quæ, nescio ex quibus
Scholis in monasteria immigravit, ad-
huc tueamur, & diutiùs retineamus.

Studium
Theolo-
gicum in
Congr.
SS. Vito-
& Hidulsi
delphi
sibi
tractatur.

Quæ tamen ne odio Theologiæ
Scholasticæ dicta videantur, per me ne-
mini non licet, ut iis, quæ Melchior
Canus ex sacra Prædicatorum Familia
Lib. 8. Locorum comunium de auctori-
tate

Studium
Theolo-
gicæ Scho-
lasticæ
non im-
probatur.

* Armell. Bibl. Casin. part. 1. pag. 41.

** In Præfac. ad Mabill. Tract. de Stud. Mon.

tate Doctorum Scholasticorum liquidò demonstrat, penitus acquiescat. Maxime cum alii duo non inferioris nominis ex Societate Jesu Theologi, Alphonsus Salmeron in suis ad Evangelia Prolegomenis, & Dionysius Petavius in Prolegomenis ad Theologiam Dogmaticam palam faciant, studium Theologiæ Scholasticæ non minimum adjumenti ad sacras adferre Literas facilius percipiendas, & aliis interpretandas. Quibus adjungi potest Hieronymi Vielmij Oratio Apologetica contra Theologiæ Scholasticæ obtrahatores. Absit, ut cum Erasmo Rotterodamo Scholasticas subtilitates imprudentius infecter. Illud solum contendendo, à Monachis Benedictinis, nisi forsitan Theologiæ Professores excipias, in ejusmodi subtilium quæstionum nimis enucleata & anxia inquisitione male tempus multo cum labore, exiguo cum fructu collocari. Præferendæ sunt eæ Theologicæ Scholæ, in quibus eæ solvuntur quæstiones, quæ plus habent utilitatis, quam subtilitatis, nisi nos æterna fallit Veritas, cum dicit: *Ego sum Deus tuus, docens te utilia.* Optimi Professores Theologiæ, qui supremi hujus Magistri & Doctoris quam simillimi docendo esse contendunt. Quibus ego præter alios jure annumeravero *Paulum Mezgerum*, authorem *Theologiæ Scholasticæ Salisburgensis*, quæ Professoribus filium *Ariadnæ* esse potest, quo discipulos ad solidam rerum divinarum doctrinam cum eruditione ecclesiastica conjunctam, haud difficulter perducant.

illos Benedictinos, quibus *Mabillonii*, Viri sapientissimi, monita de Theologia, in monasteriis tradenda sapiunt, meliorem ejus docendæ methodum, rejectis inanibus cavillationibus, obtinere, magnòque addiscentium fructu usurpari.

Eminentissimus noster * *Cardinalis de Aguirre*, qui ante purpureo galero quam ornatus fuisset, multos annos Theologiam in Academia Salmanticensi præcipua cum laude docuerat, dicere solitus erat, alio se prorsus modo, si repuerasceret, studia instituturum. Quo gravissimo testimonio confirmatus Eminent. Card. *Josephus Maria Thomasius* insignem commentationem de rectè instituendis Theologicis studiis publico bono conscripsit, & quæ vir doctissimus jam penè intermortuam in quorundam animis, & ab antiquorum semitis inclinatam veram hujusmodi studiorum rationem excitare curavit. Quæ autem erat præditus humilitate, cum ipse præ cæteris tanto operi, quod designaverat, planè sufficeret, alterum Ordinis nostri lumen *Joannem Mabillonium*, quicum arcta ipsi intercedebat morum atque studiorum conjunctio, obsecravit, ut illud absolveret, quod tamen *Mabillonius* in conscribendis Annalibus Benedictinis tunc occupatissimus, præstare non potuit. *Thomasius* tamen animum non abjecit, sed dies noctesque Ecclesiæ commodis excubans, manum ipse operi admovit; ac vix tertio volumine vulgato, eum dignitatis, ad quam fuerat evedtus, publica munera illud intermittere coegerunt; cujus quidem nullum inde fructum capere potuissemus, nisi, edito prius specimine, ad assequendum totius Operis propositum facilem nobis viam patefecisset. Porro specimen illud, seu commentationem de Studiis Theologicis rectè instituendis Eminent. *Cardinalis Dominicus Passionei*, id temporis Nuntius Apostolicus in Helvetia Abbatibus & Visitoribus Congregationis Benedictinæ Helvetæ dono misit, nullo alio fine, quam ut ad ejus præscriptum juvenes suos Religiosos in Theologia institui curarent.

Huc etiam spectat magnum sanè & plenum sublimioris providentiæ consilium, quod paucis abhinc annis mente agitabat Ill. mus ac R. mus *D. Joan. Ernestus Harrachius* Nitriensis Episcopus, de quo Vir eruditus *Raymundus Cecchetus* in ejus Oratione funebri Romæ habitâ & typis vulgatâ ita rescribit:

consilium bit: " Latissimè, inquit, in Germania patet S. Benedicti Institutum, plurimèque extant monachorum cœnobîa, eademque frequentissima, quæ propter Magistrorum inopiam vel nulla habent studia, vel prorsus inania, Jam diu erat, quum *Harrachius* iniquissimo ferebat animo, quod cum ejusdem Ordinis Monachi tum in Italia, tum in Gallia sanctorum Patrum Scientiam, Dogmaticam Theologiam, Criticam sacram, & reliqua hujusmodi summa cum laude & fructu profiterentur ac docerent, iidem in Germania, si qui Theologiæ darent operam, in solis vocularum captionibus & quæstionibus planè supervacuis sine sua, sine aliorum prope ulla utilitate occuparentur. Animadverterat porrò sæpè accidisse, ut unius viri judicium & scientia certam hominum societatem seu provinciam vel universam ad sanctitatem moris aut Doctrinæ revocasset. Noverat nostros etiam monachos non multis abhinc annis in eadem esse calamitate versatos, apud quos per duos tantum vel tres homines suos sacris Studiis honor esset restitutus. Audiêrat præsertim Patavinum S. Justinæ cœnobium incredibili sacrarum Literarum laude florere, & vehementer admirabatur tanti ac tam præclari & fructuosi ornamenti, unum *Leonardum*

" *Portiam* nunc S. R. E. præstantissimum Cardinalem, principem auctoremque extitisse. Quibus exemplis & rationibus adductus, quatuor ex Germania adolescentes monachos ingenio eximios Romam accersere constituerat, qui à doctioribus Magistris solidiorem haurirent doctrinam, optimamque rationem adepti essent. Tum denique in patriam reversi, ibi eò magis ac magis alios consiliis confirmare, auctoritate tueri, omnibus adjumentis instruere adlaborarent. Spes injecta illi erat planè explorata, hoc pacto fore, ut optima Studiorum ratio primum in Salisburgensium Academiam, in qua ab iisdem monachis disciplinæ traduntur, deinde non solum in Nitriensem Ecclesiam, sed paulatim in totam Germaniam propagaretur. Id verò non uno finxerat animo, sed jam propè erat, ut reapse perficeret. Magnum profectò atque excelsum consilium, cujus rationem ubi primum mihi declarasset, jam inde cum maximis rebus toto orbe terrarum geitis conferendum putavi, & memoriâ hominum celebrandum sempiternâ. Hæc *Cecchetus*, quæ fusiùs vel ideò recensenda duximus, ut illi, quorum efficax est hac in re auctoritas, salubre (si lubet) consilium exequi satagant.

SECTIO III.

HISTORIA THEOLOGICÆ DOGMATICO - POLEMICÆ.

Discrimè Dogmaticam inter & Polemicam Theologiam.

Utrâque jam olim imbuti Benedictini.

Exempli præeunte S. Legislatore.

fini accolat usque eò præfractos ac pervicaces esse videret, ut, licet tota Italia Christo manus dedisset, ipsi tamen ad extremum perire per obstinationem animi mallent, quam fidem Christianam amplectendo servari, eorum pervicaciam expugnare constituit. Nec res ei infeliciter cessit. Nam magnam eorum multitudinem teste Gregorio M. prædicatione continuâ ad suscipienda Christiana sacra adduxit, in quibus ut firmi ac immoti persisterent, crebrò pro exhortandis animabus discipulos ad hos ipsos Neophytos submisit.

Quo exemplo subinde animati conversione fecutis seculis Familiæ Benedictinæ alumni, S. Augustinus cum triginta strenuè in fociis cumbant.

Benedictini qui hinc annis Opera Theologica ediderunt.

Neque tamen in aliorum Benedictinæ Familiæ Theologorum Opera Sodalibus nostris frustrationem injiciam, quin illis etiam legendis operam navent; cujusmodi sunt *Ludovici Babenstuber*, Ettalensis, Universa Theologia, Partibus octo comprehensa, *Placidi Renz*, Weingartensis, *Curfus Theologiæ Scholasticæ abbreviatus*, *Anselmi Schnell*, itidem Weingartensis, *Curfus abbreviatus*, *Thomæ Schmitz*, Brauwelleriani, Theologia Scholastica ad mentem S. Thomæ Aquinatis exacta, *Benedicti Schmier*, Ottoburani, Theologia Scholastico-Polemico-Practica, *Cælestini Herman*, Theologia Selecta, *Benedicti Petschacher*, *Lamberti Peri*, *Bertholdi Vogl*, *Corbini Thomas Elchingensis*, & complura aliorum Opera Theologica, quæ singulis ferè annis in lucem prodeunt, quæque indubio sunt argumento, apud

Card. Thomasius li-
brum edit
de studiis
Theologicis re-
ctè insti-
tuendis.

quem
Card.
Passionei
Benedi-
ctinis do-
no mittit.

HARRACHII Nitriensis Episcopi

fociis in Angliam profectus; S. Aman-
dus in Belgium; S. Wilibrordus &
S. Wolfrannus in Frisiam & Bataviam;
S. Bonifacius in Germaniam; S. An-
scharius in regiones septentrionales;
S. Adalbertus in Ruffiam; itémque hu-
jus nominis alter in Poloniam, aliíque
innumeri depravatas impurissimis opi-
nionibus idololatrarum mentes velut
de integro Christianæ fidei dogmati-
bus interpolârunt, ac veterum super-
stitionum errores dedocuerunt.

Abfurda
Abbatibus
Trappen-
sis senten-
tia

At enim, si Abbas * Trappen-
sis non magnoperè fallitur, ad hoc nullâ
opus erat Theologiâ, nullius sublimio-
ris scientiæ studio. *Hujusmodi Mini-
sterii (infit) quod ut magnum quiddam
atque præclarum nobis exhibetur, sum-
ma redit ad nonnullas instructiones, seu
catechismos complectentes fidei rudi-
menta & ad id, quod præstitit S. Bene-
dictus erga quosdam Idololatrâs, quos
erudire curavit.*

refellitur. „Absonum profectò & inauditū hoc
est, meritò exclamat Mabillonius**,
quidquid eximium à Monachis Bene-
dictinis gestum unquam fuit, adeò ele-
vare, specie oppugnandi eorum stu-
dia. S. Gregorius Magnus auditâ Ang-
lorum conversione, maximâ perfun-
ditur lætitiâ, ut liquet ex pluribus ejus
Epistolis: Et S. Augustinum in illa re-
gione Apostolum monet, ne fortè su-
perbiâ efferatur occasione miraculo-
rum, quæ Deus per ejus ministerium
operabatur. Eadem mente, atque
lætitiae sensu afficiuntur Gregorius II.
& Gregorius III. propter Fidei in Ger-
mania progressus, quos S. Bonifacii
laboribus acceptos referunt. Grego-
rius IV. atque ejus successores haud
minora grati animi signa testati sunt
erga S. Ansharium Septentrionis Apo-
stolum. Tot populi propriam con-
versionem illis se debere fatentur. At
si D. Abbati credimus, egregia hæc
facinora, & alia quàm plurima ad ni-
hil aliud rediguntur, quàm ad nonnul-
las instructiones, seu catechismos. „ Si
ista vel ab extraneo dicerentur, vix ef-
sent æquo animo ferenda.

In Genti-
bus con-
vertendis
magni
subeundi
labores.

„ Putâsne, pergit Mabillonius, fan-
ctissimis illis viris leves quasdam in-
structiones, sive catecheses fat fuisse ad
convertendas inhumanas gentes, ut
plurimum indociles, & omnigenis er-
roribus, ac vitiis obrutas. Non est
opus eruditione & doctrina (farebor

enim) ad hoc, ut quis catecheses jam
ab aliis concinnatas simpliciter enun-
ciet, aut legendas tradat pueris, viris,
& si lubet, etiam mulieribus. At si
erudiendi sint populi, de quibus modò
dicebam, si ab eorum erroribus, va-
nis cogitationibus, libidinibus retra-
hendi: si efficaci persuasione ad my-
steriorum nostrorum fidem perducendi
fuerint: si Gentium superstitiones evel-
lere, mentes & corda horrore crimi-
num, quæ falsorum Deorum exemplo
fuerant quodammodò consecrata, per-
cellere: si denique odium ejus, quod
credebatur, & amabatur, fidem, me-
tum, & amorem ejus, quod antea
ignotum erat, inferere oportuerit; ne-
mo id conficiet, aut confecit unquam
doctrinâ & scientiâ destitutus infusa
aut acquisita; nec populorum millia,
integras provincias, & regna ad fidem
videris converti nuda & jejuna horum
dogmatum enunciatione: Est unus
Deus in tribus personis; Verbum ho-
mo factum est pro nobis; vitium ab-
jiciendum est, colenda & exereenda
est virtus: ut verba apprimè diser-
ta, ab optimæ notæ catechismis de-
prompta adhibeas. Necesse est effica-
citer instruas, urgeas, vehementer hor-
teris, acriter objurges, validè refellas:
*ut potens sit exhortari in doctrina sana,
& eos, qui contradicunt, arguere.* De-
nique jacienda sunt Ecclesiarum fun-
damenta, erudiendi & ordinandi sunt
Sacerdotes; hæc autem omnia sine
scientia & magna vi doctrinæ peragi
nequeunt. „)

Quemadmodum verò S. P. Bene-
dictus discipulos suos ad neophytos
illos, quos, depulsis idololatriæ tene-
bris Christianæ fidei luce collustravit,
pleniùs erudiendos, ex Casinensi suo
monasterio identidem submisit, ita vo-
luisse quid ni credendum est, ut iidem
sui alumni hæreticos, velut errantes
ovículas ad Ecclesiæ Catholicæ redu-
cerent ovile, ipsas verò hæreses, quæ
plurimæ illo ævo grassabantur, impug-
narent, everterent, extirparent? Hu-
jus S. Legislatoris intentionis haud
ignarus B. Alcuinus in prologo libri,
quem Radoni Abbati S. Vedasti & Ca-
roli M. Archicancellario inscripsit, eum
monuit, ut Religiosos suos exhortetur,
ut *sanctas diligentissimè legant Scriptu-
ras. Non confidant in linguæ notitia,
sed in veritatis intelligentia.* „ Instare
quippe tempora periculosa, quibus
multi pseudo-prophetæ surgent, no-

S. Benedi-
ctus hæ-
reticos à
suis con-
verti
vult.

„ vas introducentes sectas, qui Catho-
licæ fidei pietatem impiis assertioni-
bus maculare nitentur, ideò neces-
se esse, Ecclesiam plurimos habere
defensores, qui non solùm vitæ san-
ctitate, sed etiam doctrinâ veritatis
castra Dei viriliter defendere va-
leant. „ Quibus verbis Theologiæ
Polemicæ utilitatem, ne dicam, neces-
sitate, in monachis suis satis super-
que probat Alcuinus.

Magno
studio ac
fervore id
veteres
Benedicti-
ni præsti-
terunt.

Quanto autem zelo ac ardore id
à majoribus nostris præstitum fuerit,
audiendus est Petrus * cognomento
Venerabilis, Abbas Cluniacensis. Non
potuerunt, inquit, illi pati quamli-
bet vel parvam jacturam fidei Chri-
stianæ, nec adversus sanam do-
ctrinam insanientem multiformium
hæreticorum vesaniam toleraverunt.
Caverunt esse muti, ubi loquendum
erat, advertentes, imò plenissimè
scientes, non minùs se adducendos
in subtili apud Deum statera judicii
de infructuoso, vel, quod majus est,
de damno silentio, quàm de ver-
bo otioso, vel noxio. Ideò episto-
lis, ideò libris, ideò diversis ac robu-
stis tractatibus obstruxerunt os lo-
quentium iniqua, & omnem, juxta
Apostolum, fatanæ altitudinem ex-
tollentem se adversus scientiam Dei,
loquente per eos spiritu Dei pro-
straverunt, calcaverunt, destruxe-
runt.

Benedi-
ctini The-
ologiam
Polemicâ
tempore
S. Grego-
rii M. do-
cuisse fe-
runtur.

Quid? quòd si Constantino Caje-
tano ** fidem non abnegamus, anti-
quis temporibus summorum Pontifi-
cum, & præsertim Magni Gregorii cau-
tum fuerit; „ ut propter sacrilegas hæ-
resum, & schismatum, atque eth-
nicismi impietates, quæ latè per or-
bem debacchabantur, nullibi atque
à nemine, nisi in solis Benedictino-
rum monasteriis, atque à solis eorun-
dem monachis Doctoribus fideles
sacras docerentur literas. Quare ob
benè conservatum à Benedictinis
præceptoribus sacre fidei depositum
atque ob benè communicatas ab iis-
dem scientiæ ac sapientiæ divitias
beneficentissimus Deus fidelissimè eo-
rundem Religioni concessit, ut à du-
centis ferè supra mille annis, quibus
ipsa in Ecclesia palmites suos exten-
dit, ubique floruit, ac fructus pro-
tulit, nullum produxerit hæresiar-
cham, hæreticis bellum indixerit. „
Hæc Cajetanus, quorum postrema uti

non ivero inficias, ita tum demùm
prioribus fidem habebò, si ipse anti-
quitatis monumenta, quibus innixus
ea scripsit, in medium adduxerit; ne-
que enim solâ ipsius, plura sæpiùs di-
centis quàm probantis, autoritate
niti volo. Certiùs illud mihi videtur,
quòd quo tempore S. Gregorius M.
animo agitabat, Monachos ex Rom-
ano D. Andreæ monasterio educere,
quos in Britanniam ad gentes illius
regni Christianis sacris imbuendas de-
stinaret, studia Theologiæ Dogmatico-
Polemicæ priùs ab ipsis haud segniter
excoli voluerit. Quàm enim hæc cum
ad conversionem gentium accuran-
dam, tum hæreses extirpandas non
commodent modò, sed planè necessa-
ria sint, paulò antè dictum. Post Be-
nedictinorum verò in Britanniam ad-
ventum, tum Gregorius M. Britanno-
rum Gymnasia transfulisse ad monaste-
ria *** scribitur, ut hæresis Pelagiana,
quæ tradebatur in scholis, extirpare-
tur. Quod igitur de Benedictinis in
Britannia monasteriis intelligendum
venit, id Cajetanus pro more suo lar-
gâ nimis auxesi ad omnia Familiæ no-
stræ monasteria extendisse mihi vide-
tur.

Ipsius verò Gregorii M. operâ Eu-
tychius Patriarcha Constantinopolita-
nus errorem de Resurrectione depo-
suit. Cùm enim à Pelagio Pontifice ad
Tiberium Imperatorem missus fuisset,
in sermonem venit cum Eutychio Con-
stantinopoleos Patriarcha, qui tameti-
vir aliàs sanctissimus esset, resurrec-
tionem tamen, Origenis dogma secutus,
minimè tractabilem fore asserbat.
Hunc verò errorem tam apertè falsi
convicit Gregorius, ut Patriarcha eo-
dem anno morti proximus, manûs suæ
pellem dextrâ contingens professus
fuerit, se indubitanter credere, resur-
rectionem in hac ipsa carne futuram.
Integram de hac quæstione concerta-
tionem refert ipse Gregorius libro XIV.
Moralium, quam huc referre non fi-
nit institutæ brevitatis consilium. Per-
actâ disputatione Tiberius Aug. qui
præfens aderat, Gregorii doctrinam
calculo suo comprobavit, deliberavit-
que de libro Eutychii flammis abo-
lendo.

Postquàm verò Gregorius in Ro-
manum Pontificem electus fuit, præ-
cipua ejus sollicitudo fuit, insurgen-
tes errores, mox ut innotescerent, dif-
cutere

P 3 cutere

* in Prolog. Lib. adversus sectam Saracenorum num. 2. extat in Collect. Ampl. Edm. Martene
Tom. IX. p. 1125. Vide etiam Felic. Egger in Idea Ord. S.B. lib. 2. Part. IV. Dissert. I. & II. prolizè.

** in Notis ad vit. Gelasii II.

*** Possév. Bibl. select. tom. 1. l. 1. c. 5. p. 4.

* Amandus Buthilierius de Rance in Respons. ad Tract. Mabillonii de Stud. Monast. pag. 357.
** Tract. de Stud. Mon. vol. 2. art. 25. §. 3. p. 177.

Agnoita-
rum hæ-
resis.

cutere & opprimere. Non ita pridem ex-
orta erat Alexandriae hæresis Agnoitarum,
cujus initia quidam referunt ad The-
mistium Diaconum, unde dicti sunt
Themistiani. Hanc hæresim excitasse
quosdam Monachos ex Palæstina au-
ctor est S. Eulogius Alexandrinus, qui
adversus hujusmodi hæreticos decer-
tavit. Hi verò Christo ignorantiam
tribuebant, ex nonnullis Evangelii
locis malè intellectis. Nimirum Chri-
sto de Lazaro sepulto inquirente, *Ubi
posuistis eum?* & alibi dicente: *De die
autem illo vel hora, nemo scit, neque
Angeli in celo, neque Filius;* inde as-
ferendum putabant, ipsum ea igno-
rasse. Contra hunc errorem scripsit
Eulogius, & ad Gregorium lucubra-
tionem suam approbandam mittere cu-
ravit; quam Papa valde laudavit, ut
doctrinæ Ecclesiæ prorsus consentane-
am: *De doctrina vestra, inquit, con-
tra hæreticos, qui dicuntur Agnoitæ,
fuit valde, quod admiraremur, quod
autem displiceret, non fuit. In eo-
dem autem sensu jam dudum communi
filio nostro Anatolio Diacono plurima
scripseram. Ita autem doctrina vestra
per omnia Latinis Patribus concordavit,
ut mirum mihi esset, quod in diver-
sis linguis spiritus non fuerit diver-
sus.* „*Nam hoc quod de ficulnea dixistis
in eo sensu proprie beatus Augustinus
loquitur, quia cum Evangelista sub-
junsit: Nondum enim erat tempus
ficorum, aperte cognoscitur, quod per
ficum Dominus in synagoga fractum
quererat, quæ folia legis habuit, sed
fructum operis non habebat.* „ Non
enim poterat Creator omnium nescire,
quia fructum ficus non habuit; quod
tunc tempus ficorum non esset, omnes
poterant scire. Pergit sanctus Pater
ostendere mirum consensum doctrinæ
Eulogii cum Augustiniana, quam ipse
sitibundus hauserat, & inebriatus
eructabat. Certè sufficit Gregoriana
hæc epistola ad Agnoitarum somnia
refellenda, in ea occurritur omnibus,
unde Christo qualiscunque ignoran-
tia posset attingi. De hoc argumen-
to scribendi occasionem habuerat do-
ctissimus Papa. Quippe ante bien-
nium Jerosolymitani quidam Monachi
Constantinopolim venerant, & ea de
quæstione, ut conicere licet, Ana-
tolium sanctæ Sedis Apocrifarium in-
terrogarunt. At ille Diaconus respon-
dere distulit, donec Gregorium con-
sulisset: Cui, ipse inquit ad Eulogium,
ego ante longum tempus, quam vestra

scripta susciperem, contra eandem hæ-
resim ipsa respondi, quæ postmodum in
epistola vestra sanctitatis inveni; atque
omnipotenti Deo magnas gratias retuli,
quia de cunctis inquisitionibus Romano-
rum atque Græcorum Patres, quorum
nos sequaces sumus, uno spiritu sunt
locuti.

Si quis tamen de Gregorii Theo-
logia Polemica nôsse plura cupiat, le-
genda ipsi est Dionysii Sammarthani,
novissimi Operum ipsius editoris do-
ctissima præfatio, ubi commonstrat,
quanta sit vis ac energia Gregorianæ
doctrinæ ad revincendos errores Ma-
nichæorum, Arrianorum, Nestoria-
norum, Eutychianorum, Pelagianor-
um, & Quietistarum: deinde quæ
fuerit ipsius mens de beatitudine San-
ctorum post mortem; de igne purga-
torio, de pœnarum reprobis debita-
rum duratione; de doctrina Eucha-
ristiæ adversus novos hæreticos asser-
ta, præsertim de novæ Legis sacrificio,
& præsentia reali Christi in Eucha-
ristia, de Confessionis absolutionisque
necessitate, & de Ecclesiæ auctorita-
te, de Canone librorum Machabæo-
rum, de ejusdem sententia, de vici-
no judicii die &c. Quid plura? Om-
nes fidei articulos*, de quibus nobis
est cum Protestantibus controversia,
ex S. Gregorio figillatim probatos &
assertos legere licet in Confessione Gre-
goriana, auctore Theodoro Petreio
Campenii Cathusiæ Colonienfis alum-
no.

S. Gregorio M. amicitia vinculo
fuit conjunctissimus S. Leander, Hi-
spalensis Episcopus, qui Arrianam hæ-
resim in Hispania profligavit, Gentem
Gothorum ad fidem Catholicam cum
eorum Rege Recaredo adduxit, unde
non immeritò Gothorum audit Apo-
stolus. Cùm verò adhuc orthodoxæ
fidei causâ in exilio versaretur, scrip-
sit, ut Isidorus ait, *adversus hæretico-
rum dogmata duos libros, eruditione
sanctarum scripturarum ditissimos: in
quibus vehementi stilo Arrianæ impieta-
tis confodit, atque detegit pravitatem:
ostendens scilicet, quid contra eosdem ha-
beat catholica Ecclesia, vel quantum dis-
set ab eis religione, vel fidei Sacramen-
tis.* Quibus non contentus elucubra-
vit *ad iud. laudabile opusculum adversus
injuncta Arrianorum, in quo propositis
eorum dictis suas responsiones opponit.*

Monachi Luxovienses cùm anima-
rum zelo æstuarent, ad studia Pole-
mica animum appulerunt, quò Gen-
tiles

Ejus Theo-
logia Polemica
laudatur.

S. Lean-
der hære-
sin Arria-
nam pro-
fligat.

Viget
Studium
Theolo-
giæ Pole-

mica in
monaste-
rio Luxo-
viensi.

tiles Evangelica lege imbuere, & qui
ab Ecclesia defecerant, hæreticos eo-
dem reducere possent. Præceptore
us fuerunt ipso S. Columbano Abba-
te, qui rerum theologiarum scientia
imprimis excelluit. * Accidit, ut cùm
aliquando in pulpito confidens caput
circumageret, quò, quinam præstò
essent, videret, ecce monachus ju-
venis Walaricus se infert, perque Gym-
nasium odorem ambrosium diffundit.
Facile olfecit S. Columbanus, fum-
mis viris similem aliquando futurum.
Atque is ipse est, qui postmodum do-
ctrina instructus ex schola Luxoviensi
egressus in idola movit, arma contra
tartarum tulit, plurimòsque in agro
Ambianensi christianæ fidei rudimen-
tis imbuat. Ejus magister S. Colum-
banus cùm relicto Luxovio in Italiam
se contulisset, ab Agilulpho Longobar-
dorum Rege, ejusque pientissimâ con-
juge Theodolinda rogatus fuit, ut hæ-
resin Arrianam firmis radicibus Lom-
bardia inhærentem, cum sociis evel-
leret. Ille excellens negotium prom-
ptè suscipere; in prava dogmata inve-
hi; Arium è loco superiore premere,
Cœpit deinde agitare secum, an non
isthanc in rem vel maximè futurum esset,
si edito in lucem libro turpes errores de-
tegeret, quibus impius Arrius mortale
genus involyisset. Fecit. Ductum viri
etiam quàm plurimi sint sequuti, Lom-
bardia tamen hoc lolio perpurgari non
potuit, eo quòd nonnulli deinceps
Reges steriles hujusmodi avenas præ-
justâ segete mordicè tenuerint. La-
bentibus verò annis monasterio velu-
ti arce adversus orcum erecto, paula-
tim concessit hæresis, ut neque vesti-
gium sui reliquerit.

S. Ilde-
phonfus
literis in-
stituen-
dus ex
monaste-
rio Aga-
liensi alio
mittitur.

Mos jam olim apud veteres Bene-
dictinos obtinuit, ut monachi ali-
quando ad percipiendas scientiarum
disciplinas ad Magistros, qui doctri-
næ laude præ aliis florerent, amanda-
rentur. Quæ res cùm multis exem-
plis comprobari possit, illam vel foli-
us S. Ildephonsi institutio conficiet.
Fuit is ex Agaliensi monasterio missus
ad S. Isidorum, Hispalensem Episco-
pum, qui doctrinæ præstantiâ totius
Hispaniæ ora in se atque studia homi-
num converterat. Ab hoc cùm re-
rum divinarum scientiâ probè excul-
tus fuisset, domum remissus, primùm
Abbas Agaliensis, post verò Toleta-
nus Episcopus electus fuit. Fortè per

id tempus perverfi è Gallis hæretici ve-
tus Helvidianæ & Jovinianæ hære-
seos venenum, jam ab Hieronymo dis-
sipatum, per Hispanias disseminare
moliti fuerant. Quorum perverfis Helvidia-
conatibus ut Ildephonsus quàm pri-
mum occurreret, libellum in lucem
emissit, quem de *Virginitate S. Mariæ
contra tres infideles* inscripsit. Quinam
verò fuerint tres hi infideles, compellatio
ipsa eos arguentis extra dubium
ponit. Jovinianus nempe Helvidius-
que, noti admodum superioris ævi hæ-
resiarchæ, & à Maximo Doctore Hiero-
nymo peculiaribus libris confutati,
ac tertio loco Judæus quidam, sectæ
suæ tantum appellatus nomine. Pri-
mus ** olim negaverat, Mariam Dei-
param in partu virginem permansisse,
Secundus, *** post partum semper vir-
ginem fuisse. Tertius verò integrita-
tem in puerpera omni tempore sacri-
legus respuebat. Jovinianum igitur
primo capite (*libellos* appellat Herman-
nus monachus Laudunensis) Helvi-
dium altero, Judæum tertio, & his,
quæ tertium sequuntur, refutat. Hic
enim postremus hostis profligandus
fuit majoribus copiis argumentorum,
in quo etiam Jovinianus & Helvidius
seorsum prius impetiti de novo pro-
sternerentur.

Verè enim in hoc versari debuit
Marianæ integritatis tota defensio, ut
verum Dei Filium ex ea natum dispu-
tatio stabiliret, potuisse Deum in clau-
stra se penetrare incorruptæ matris,
atque inde formatum sibi corpus æquè
inviolato pudore virginis in dias lumi-
nis oras educere. Hoc ergo inculcan-
dum prolixius fuit Judæo infideli, quod
sectæ ejus maximè repugnabat; & per
Judæi corpus cœterorum cœcæ men-
tis Antidico-Marianitarum, quomodo
Epiphanius in *Panario* appellat, jugu-
lum petendum. Hi enim posteriores
Christum in ore, Christianismumque
habentes, ferè ab omnibus Mariæ
propugnatoribus, Ambrosio præser-
tim epistolarum Lib. 10. epist. 79. &
81. Hieronymoque *Adversus Helvi-
dium*, tanquam asseclæ Hebraicorum
dogmatum traducuntur. Ita nempe
de his tribus veri hostibus hoc libro
debellatis rectè sensit Alphonfus Vas-
quez Mirandensis, defœcati judicii
ac plurimæ doctrinæ, Mercenario-
rum sodalis, Abbas, cùm viveret,
S. Anastasiæ in regno Sicilia, conscri-
pto

* Yepes. Chron. Gen. Cent. 2. pag. 46.

** Joviniano hanc hæresim S. Augustinus adscribit, quamvis S. Hieronymus in libris adv-
eum scriptis non meminerit.

*** Helvidius affirmabat, Deiparam post editum Salvatorem cognitam.

pto vernaculo libello de S. Ildephonso, ejusque scriptis, agens cap. 4. libri 4. Idem Gabrieli Vasquio Jesuita venit in mentem in commentario ad tertiam S. Thomae partem disput. 121. cap. 11. nisi quod Cherintum aut Carpocratem, qui ambo fatum ex Josepho & Maria Jesum Dominum nostrum Judaica persuasione olim docuerant, ut ex Epiphonio I. *Adversus haereses libro*, & aliis constat, in persona Judaei, quem hic appellat Ildephonsus, configi adseveravit. Verum haec ejus sententia plane impugnatur ex hujusmet Operis cap. 3. & 4. in quorum utriusque principio de Diva Virgine ad Judaeum dicitur, ex stirpe five gente ipsius eam esse: quod non bene accomodes ei, qui verè non est Judaeus origine, sed secta aut haeresi duntaxat. Ego magis puto, verbis utor Nicolai Antonii, * non privatum aliquem, sed totam sectam Judaeorum confecto sibi ex iis uno, quem argueret, tot capitibus ab Ildephonso refutari. Nec aliter rectum sensum habere capitibus septimi ad Judaeum verba haec possunt: *Nam de passione, contumeliis, cruce, clavis, morte, & sepultura, quid tibi jam loquar? cum te fecisse illa non dubites.* Et mox: *Quando de homicidio innocentis reus teneris, & hanc mortem ejus à te quidem crudeliter illatam, ab illo autem sponte susceptam, &c.*

Operæ navatae mercedē à B. V. consequitur.

Hi ergo sunt tres illi infideles, quibuscum in suo libro congregari voluit Ildephonsus. Minimè verò illos audirendos existimo, qui dicunt, quod ex devotione tantum in beatissimam Dei Genitricem novos sibi hostes ex veteribus etiam profligatis suscitare voluerit, quod stilum pietatis, veluti declamatores solent, exerceat. Nullo enim operæ pretio, aut potius temerè, Ildephonsus haeresin extinctam, etiam ut stilo configeret, è tumultu excitare, atque hominum advertere mentibus praesumpisset. Coeterum operæ ab Ildephonso navatae merces casula fuit è caelo allata, quam ille ** à Beatissima Virgine accepit, mense Decembri, cum ad nocturnas preces Deo persolvendas sanctae Leocadiae basilicam adisset, vigilias festi nuper à Toletanis Patribus in concepti Verbi memoriam instituti, celebraturus. Cum verò Ildephonsus hunc suum librum Quirico *** Barcinonensi Episcopo legendum concessisset, hic, eo perlecto, non modò Ildephonso gratias egit, sed eundem etiam hortatus est ad disseminan-

dum, cum stilo, tum voce, Verbum Dei ad utilitatem Ecclesiae Matris charissimae, quae & nunc nobiscum gemit in terra, & ad quam suspiramus in caelum. Ad haec Ildephonsus respondit, se id quidem cupere ex pia devotione, ut in meditatione Dei lingua simul & vita non sileant: sed temporum necessitate sic atteri vires animorum, ut nec vita propter imminetia mala in tuto sit.

Quam periculosè Pelagius haeresiar-cha Catholicam doctrinam de gratia Christi, quae Christiani sumus, impetierit, nemo eruditorum nescit. Inter alias ejus scriptiones habetur epistola ad Demetriadem Virginem nobilissimo sanguine ortam, hortatu verò S. Augustini sanctimoniam virginalem professam, anno 417. exarata. Quae cum ornatè elegantèrque scripta esset, multos etiam à Pelagii interitu semper habuit lectores, ne dicam, laudatores & admiratores. Unde magnum suberat periculum, ne ex ejusdem lectione plures Pelagianae haeresis venenum haurirent: neque enim pauci erant, qui epistolam illam sancti & Catholici Doctoris Hieronymi esse temerè arbitrati fuerunt. Venerabilis Beda, qui sacram Theologiam in Angliae monasteriis docebat, operæ pretium facturum sibi videbatur, si virus variis locis reconditum lectoribus monstraret. Nempe quod ibi legere est, *multos Philosophorum castos fuisse, patientes, modestos &c. atque hominibus alienis à Deo, ista quae Deo placent animi bona non aliunde adfuisse, nisi de naturæ bono.* Tum etiam illos, *exemplo suo sibi invicem ostendere, cum omnium natura una sit, omnia ista virtutum ornamenta in omnibus esse posse, quae vel omnia in omnibus, vel singula inveniuntur in singulis.* Deinde quod *si etiam sine Deo homines ostendant, quales à Deo facti sunt; inde intelligere liceat, quid Christiani possint, quorum in melius per Christum instaurata natura est, & qui divina quoque gratiae juvantur auxilio.* Præterea quod *Job aperiens occultas naturæ divitias, & in medium proferens ex se, quid omnes possimus, ostendit.* Et quod *hanc injuriā vindicanda natura est, ne ejus vitio ad malum videamur impelli, qui nec bonum sine voluntate faciamus, nec malum, & quibus liberum est, unum semper ex duobus agere, cum semper utrumque possimus.* Quod idè alii *judicaturi sunt, alii judicandi, quia cum*

Pelagius haeresios venenum fundit.

Ab illo V. Beda lectores praeservare studet.

cum omnes idem possimus, diversa faciamus. Quod non à justo Deo, aut ille puniri meruisset, aut hic eligi, nisi uterque utrumque potuisset: hocque etiam de Esau & Jacob geminis intelligendum sit; ac sciendum, solam voluntatis esse causam, cum in eadem natura merita diversa sunt. Quod neque alia nobis causa difficultatem bene vivendi facit, quam longa vitiorum consuetudo. Tandem quia nec impossibile aliquid potuit imperare, qui justus est, nec damnaturus est hominem pro eo, quod vitare non potuit, qui pius est. Haec Venerabilis Beda ex Pelagii epistola, seu libro, ut vocat S. Augustinus, non industriè magis decerpit, quam solidè excussit, & confutavit, uti ex ejusdem verbis mox intellecturi sumus.

Confutat Pelagii doctrinam.

Nulla vera virtus aut sapientia sine gratia Dei.

Rom. 12. 4.

1. Cor. 15. 54.

„ In his singulis, inquit, quas ex uno ejus excerpti libello, sententiis, quanti sint errores, facile cuivis docto patet. Quia idè tam multas coacervatim posui, ut pluribus errorum probamentis convincerentur hi, qui hunc librum à catholico beati Hieronymi calamo scriptum contendunt; cautioreque erga ejus lectionem redderentur, quem haeticum esse didicissent. Quibus etiam sententiis pariter omnibus strictim respondere commodum duxi, utpote quae cunctis, ut dixi, clariùs luce, quam sint nefandae patefcant. Quod ergo dicit: *Multos Philosophorum patientiam, castitatem, modestiam, aliasque de naturæ bono habere virtutes:* constat, quia quicumque Philosophorum Christum Dei virtutem, & Dei sapientiam nescierunt, hi nullam veram virtutem, nec ullam veram sapientiam habere potuerunt. In quantum verò vel gustum aliquem sapientiae cujuslibet, vel virtutis imaginem habebant, totum hoc desuper acceperunt, non solum munere primae conditionis, verum etiam quotidianae ejus gratiae, qui creaturam suam nec se deserentem deserens, dona sua, pro ut ipse judicaverit, hominibus, & magna magnis, & parva largitur parvulis. Quod verò dicit, *Omnia in omnibus posse esse, quae vel singula inveniuntur in singulis:* contradicit Scripturae, quae ait: *Omnia autem membra non eundem actum habent, & multi unum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra, habentes donationes secundum gratiam, quae data est nobis, differentes.* At cum „ mortale hoc induerit immortalita-

tem, tunc demum possunt esse omnia in omnibus bona virtutum; & ne tunc quidem de naturæ bono, sed per gratiam ejus, de quo scriptum est, *Ut sit Deus omnia in omnibus.* Sed & quotidiana nostrae fragilitatis documenta probant, non omnia in omnibus esse posse: ubi tam multi inveniuntur, qui summam nitentes instantiam, nequaquam ad eas, quas alios vident habere, possunt pervenire virtutes. Quod homines sine Deo dicit ostendere, quales à Deo facti sunt: adè longè à veritate abest, ut nec homines Deo proximi valeant ostendere in hac duntaxat vita, quales à Deo protoplasto facti sunt. Quis enim sapientiam vel vitam major esse poterit, eo, qui prius quam carnis debitum solveret, usque in paradysum, vel tertii caeli adyta raptus, civium supernorum & conversationem contemplatus est, & audivit colloquia? Qui tamen dicit: *Condelector enim legi Dei secundum interiorem hominem, video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meae.* Quod parentes generis humani, quam diu naturæ bonum intemperatum custodiè, constat dicere non potuisse. Quod *Christianorum naturam in melius dicit instauratam esse per Christum; & eos divinae gratiae juvari auxilio,* si de his solummodò, quae in remissione peccatorum per baptismum nobis donata sunt, vult intelligi, haeticum est: si autem & de quotidiana ejus gratia, quae nos in mente & corpore instaurare & juvare non cessat, catholicum est. Quod dicit: *Beatum Job aperuisse in virtutibus suis eximias occultas naturae divitias, & ex se, quid omnes possimus, ostendere:* quanto melius diceret, quod aperuit ineffabiles divinae gratiae divitias, & in se, quia haec omnibus quibuscunque vellet, dare posset, ostenderet. Quod dicit, *Nos vitio naturae ad malum non impelli, qui nec bonum sine voluntate, nec malum faciamus:* repugnat Apostolo dicenti, *Scio, quia non habitat in me, hoc est, in carne mea, bonum: nam velle adjacet mihi, perficere autem bonum non invenio: non enim quod volo bonum, hoc facio: sed quod nolo malum, hoc ago.* Quod dicit, *Liberum nobis esse unum semper agere, cum semper utrumque possimus:* contradicit Prophetæ, qui Deo supplex loquitur dicens: *Scio Domine, quia non sit hominis via ejus, nec viri est, ut ambulat, & dirigat gressus suos.* Sed & Apostolo majorem se facit, qui dixit: *Ego*

Ibid. 28.

2. Cor. 12. 4.

Rom. 7. 22. & 23.

Rom. 7. 18. & 19.

Jerem. 10. 23.

* in Bibl. Vet. Hispana Lib. V. cap. 6.

** Mabill. Annal. tom. 1. p. 488.

*** Acher. in Spicil. tom. 1. p. 308.

„igitur ipse mente servio legi Dei, carne autem legi peccati. Quod dicit, *Non aliunde alios judicare, alios judicari, nisi quia in eadem natura dispar voluntas sit, & quia cum omnes idem possimus, diversa faciamus*: contradicit Catholicæ fidei, quæ etiam parvulos esse judicandos confitetur eos, qui in eadem natura positi, prius quam aliquid boni malive facere aut velle aut saltem nôsse poterant, sine baptismo rapti sunt. Quod *Esau & Jacob, cæterosque tales, solâ voluntatis causâ dicit esse discretos, ut in eadem natura merita haberent diversa*: contradicit Apostolo, qui de eisdem loquens ait: Cum enim necdum nati fuissent, aut aliquid egissent bonum aut malum, ut secundum electionem propositum Dei maneret, non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei: Quia major serviet minori: sicuti scriptum est: Jacob dilexi, Esau autem odio habui. Quod dicit, *Non aliam causam nobis difficultatem bene vivendi facere, quam longam vitiorum consuetudinem*: contradicit Scripturæ, quæ dicit, Grave jugum super filios Adam à die exitus de ventre matris eorum. Quod dicit, *Dominum non impossibile aliquid præcepisse, qui justus est*: verum profectò dicit, si ad ejus respicit auxilium, cui catholica vox supplicat: Deduc me in semita mandatorum tuorum. Si verò viribus animi sui fidit, refellit eum veridica ejusdem justi Conditoris sententia, quæ dicit: sine me nihil potestis facere. Quod dicit, *Eum, qui pius est, non damnaturum esse hominem pro eo, quod vitare non potuit*: contradicit ejusdem pii Redemptoris & justi Judicis sententiæ, quæ etiam de parvulis ait: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, non potest videre regnum Dei. Quamvis, ut sanctus Augustinus ait, mitissima prorsus poena vel damnatio erit omnium, qui præter peccatum quod originale traxerunt, nullum insuper addiderunt. Nec tamen tales à damnatione prorsus esse possunt immunes, cum manifestè dicat Apostolus: Quia regnavit mors ab Adam usque ad Moysen, etiam in eos, qui non peccaverunt. Et quasi quæreretur, quare regnaverat in omnes, qui non peccaverunt; mox rationem reddit adjungens: In similitudinem prævaricationis Adæ; id est, non propter sua propria peccata, sed quia sui similes genuit prævaricator Adam. Dicendum ergò no-

„bis in hac parte quæstionis, quod dixisse audivimus eundem Apostolum Paulum, qui de Esau & Jacob geminorum ex uno concubitu nascentium dispari forte disputans ait, Quid Rom. 9. ergò dicemus? Nunquid iniquitas 14. 15. & apud Deum? Absit. Moyses enim dicit: Miserebor, cui miserebor, & misericordiam præstabo, cui misertus fuero. Igitur non volentis neque currentis, sed misertus Dei est &c. usque dum plurimum hac quæstione lassatus ita conclusit: O altitudo divitarum sapientiæ & scientiæ Dei! quàm incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus! Hæc de opusculis Juliani ad cautelam legendum prælibare, commodum rati sumus. „ Ita Venerabilis Beda, celeberrimus sacrarum Literarum in Anglia Professor, cujus confutationem Pelagianæ hæresis non alio fine hinc diductiùs retulimus, quàm ut ea argumento sit, scientiam rerum Polemicarum in antiquissimis Benedictinorum scholis traditam fuisse.

Certè in ea perdiscenda Angli Benedictini industriam suam desiderari nequitiam sunt passi, maxime illi, quibus propositum erat, relicto patrio solo in Germaniam se conferre, ut ejus populos ad Christianam fidem adducerent. Divo Bonifacio autem, Angli Benedictini Theologiae Polemicæ studio: præcipuo Germanorum Apostolo, non cum idololatria tantum, sed ejus etiam sorore hæresi, iteratæ pugnae fuerunt pugnandæ. Omnium primò cum quatuor in Thuringia * hæreticis congressus est; quorum qualia perversa fuerint dogmata, etiam hodie nesciatur, pro explorato tamen habetur, quòd magnas licet adversus S. Bonifacium turbas cierent, illum tamen perfecisse quàm modè ac patienter omnia ferendo, quàm contra illos eruditè ac sapienter disputando, ut damnationis in eos lata sit sententia. Cum sub annum DCCXXXIII. infaustum nomen *Evenwolfus* ** homo hæreticus, primus, cujus memoria inter Boios extet, si his quoque pestibus annotandis operæ pretium facimus, flagitiosa impiorum dogmatum labe ferenda grassari cœpisset, Bonifacius, ut erat acri in divinum cultum studio, properè accurrens, ne virus latius serperet, auctorem sceleris maturè ex sacrorum Canonum præscripto damnatum ab Ecclesiæ communione rejicit, simul popululum salutaribus concionibus admonitum

tum in viam revocat: Ernulfo quamvis represso multæ adhuc ejus generis pestes tota provincia volitabant. Pars se Episcopos mentiri, pars Presbyteros, alii alia, ut cuique commodum, fingere, Ecclesias pervertere, popululum (*vulgus enim novando in primis capitur*) seducere. Utilo, Bavarie Dux, tantam & tam latè patentem, tamque perniciosam improbitatem coercendam ratus, Bonifacii opem implorat. Is Româ reversus, commodum apud Luitprandum Ticini hærens, statim vocatus, affuit, & omni Boica perlustrata, impuros nebulones profligavit: popululumque pravis opinionibus corruptum, Christianis mysteriis ab ipsis iterum rudimentis instituit. Multum ei rei operæ, multumque temporis impensum. Quantum deinde laboris in pestiferâ Adelberti & Clementis hæresi profliganda Bonifacio subeundum fuerit, ex ejus gravissima ad Zachariam Pontificem * epistola data perspicuum fit. Mirum quid de S. Præsulis cum illis disputatione ex Hagiologo notavit Serrarius **. *Revertit S. Bonifacius disputando Adelbertum. Nam is pænè seduxerat Carolum. Porro ab eo conflictu debortati fuerant Bonifacium sui Clerici, Lullus, Megingauzus, Sturmio, & alii. At ille responderat: Major est, qui in nobis regnat, quàm diabolus, qui illum possidet. Victus phantasta, & carcere Fuldensis monasterii reclusus diu vexabatur. At nescio, quo postea modo elapsus est, & novas rursus cum Clemente, ac tertio quodam Godalschalco concitare turbas cœpit; adeò ut novum contra hydas istas prælium iterandum fuerit, prout indicat Zacharias Pontifex in ep. lib. II. vitæ cap. x. Putasne verò futurum fuisse, ut D. Bonifacius toties victor ex arena discederet, nisi armis Theologiae Dogmatico-Polemicæ probè munitus & instructus in eandem descendisset?*

Nestorii hæresis resuscitatur in Hispania.

Impia & nefanda Nestorii hæresis, exeunte seculo VIII. in Hispaniis renasci cœpit. Felix Urgellensis atque Elipandus Toletanus Antistes mali fundus, occasioque ***. Deceptus enim uterque contagione forsan infidentium cervicibus, aut è proximo blasphemantium Mahometanorum, Jesum Christum adoptivum Dei Filium appellare ac docere non erubuerunt. Redivivam hanc Nestorianam hæresin, ne ra-

dices ageret, extirpare aggressi sunt sanctus noster *Beatus Abbas Hispanus* in Asturiis unà cum *Etherio*, Episcopo Oxomensi, Religionis olim Benedictinæ consorte, emissis in lucem libris duobus adversus Elipandum Toletanæ Sedis Archiepiscopum. Gabrieli Vafquez, celebri Societatis Jesu Theologo, res admiratione digna visa est, quòd quo tempore sub immani Saraceno-rum jugo gens Hispana graviter ingemiscebat, Musis toto ferè regno exactis non defuerint, qui controversiæ adeò obscuræ ingenio ac doctrina sua tantum lucis affuderint, quod præcipuè *Beato* laudi dandum est, qui, si vera scripsit Alvarus Cordubensis, impeditiore lingua fuit, idcircoque ad scribendum, quàm ad disputandum habilior & promptior. Utrique in debellando Felicis hæretico dogmate socium se præbuit Felix alter, Abbas Obonensis cœnobii. Cum autem Urgellensis veneni sui haustum Germanis & Gallis propinare conaretur, Caroli Magni jussu, & Adriani I. auctoritate congregata synodus Ratisbonæ, cum erroris sui auctore Nestorio præsentem anno DCCXCII. condemnavit. Nescitur, an Felix Apostolicam Sedem appellârit. Certè ab Angilperto nostro, monacho Centulensi, subinde Abbate & regio Capellano, Romam ad præsentiam Hadriani Papæ perductus fuit, ubi in Basilica S. Petri hæresin confessus, eam abdicavit, uti refert Eginhardus in Annalibus suis sub Ludovico Pio conscriptis. Sed infelix Felix ad hæresin suam unà cum Elipando tuendam denuò lapsus fuit, imò impœnitens vitâ functus in Lugdunensi relegatione, uti Ado Viennensis auctor est. Extat hujus Elipandi epistola, quæ pro vafana sua sententia stilum stringens, *Beatum*, unaque *Etherium* incusat, eò quòd inconsulto præfule Toletano, imò contra sentiente, Asturiarum incolæ ipsi, quod velut opprobrii loco jacit, quæ sibi viderentur, docerent populos; laudansque Arcarium quendam Episcopum prudentiæ & obsequii nomine, qui super utriusque Beati atque Etherii doctrinâ officiosè eum consuluisse; ad ultimum sperare se extincturum *Beatianam* (sic à *Beato* appellat) in Asturiis hæresin. Huic sanè epistolæ reposuere ii, quos diximus, *Beatus & Etherius* veræ sententiæ apologma.

Strinxit

* eam Othlonus in vita S. Bonifacii l. 2. c. 5. refert.

** Not. XXX. p. mihi 319.

*** Nic. Ant. Bibl. vet. Hisp. Lib. VI. cap. 2. p. 323.

* Serar. Rer. Mogunt. lib. 3. notat. 22. p. 297.
** Welferus Lib. V. rer. Boic.

Huic extirpandæ student duo Benedictini,

Beatus

& Felix Abbas

Nec non Alcuinus. Strinxit & contra Elipandum calamitatem; multisque cum eo super dogmate isto Alcuinus egit. Alcuinus, inquam, Caroli Magni magister, quem ille ab Elipando literis de suo perverso dogmate interpellatus, hoc ipso tempore propter doctrinae existimationem à Britannia evocaverat. Leguntur namque in hujus Operibus Parisiensis editionis ab Andrea Duchesnio procuratae, tum ejus ad *Elipandum Toletanum Epistola cohortatoria in catholica fide*; tum *alia Elipandi ad Alcuinum continens responsiones prioris alterius*. Item *libelli duo Alcuini contra Epistolam sibi ab Elipando directam, quibus evacuat pravas illas assertiones*. Nec non libri VII. sub nomine Paulini Aquileiensis, in bibliotheca veterum Patrum vulgati, quos idem Dufchesnius Alcuino asserit. Voluit etiam Carolus, ut Alcuinus Concilio, quod Francofurti anno DCCXCIV. celebratum fuit, interesset. In eo Felicianae haeresis impietas cum suo auctore Felice anathemate percussa fuit. Ad hoc quod Alcuinus plurimum contulisset, magnam sibi apud Concilii Patres gratiam conciliavit. Unde ipsi ab Elipando vitio datum, ac si Carolum erroribus imbuisset. Hujus convitii Alcuinus merito impatiens, in libro primo adversus Elipandum scripto, respondit, se eo consilio in Franciam advenisse, non ut Carolum perverteret, sed ut ei in fide orthodoxa stabilienda adjumento esset, quam ille à prima aetate imbibisset, & in qua tum à christianis progenitoribus, tum catholicis praceptoribus optimè fuisset institutus. Illud verò memoratu dignum, quod idem Alcuinus in epistola, ejusdem libris praemissa, asserat, se non sine divina providentia, uti animum inducebat, ad Regem Carolum iter suscepisse; quemadmodum sibi à quodam sanctissimae vitae viro, prophetiae spiritu praedito, id divinae esse voluntatis, praedictum fuerat; subjicitque, se à venerabili praepatore suo Aelberto, sc. Eboracensi Antistite in mandatis accepisse, ut sicubi novas disseminari doctrinas intelligeret, quae cum iis, quas Apostoli tradiderunt, pugnarent, mox eisdem bellum indiceret, ac propugnandae orthodoxae fidei quantas maximas posset vires, impenderet. Quod monitum Alcuinus non sibi tantum dictum putavit,

sed aliis etiam nostri Instituti Sodalibus, ut supra diximus, inculcavit.

Etsi verò Felix Urgellensis cum haeresi sua proscriptus esset, ejus tamen impium dogma deletum non erat. Gothiae Hispanicae vicina erat Septimania Galliae provincia, in quam pestifera haec lues se inferre moliebatur. Sed à sancto Benedicto, Anianae Abbate, strenuè repulsa fuit. Is enim adversus nefandam haeresin disputationum jaculis, uti Smaragdo loqui libet, armatus saepe congressus est. Quò factum, ut sanctissimus juxta ac doctissimus Abbas non suos tantum coenobitas, sed multos etiam Ecclesiae Antistites, nedum rudes ac infirmos ab Secta, sanie ac veneno plenà, immunes praestiterit.

Ut bella seculo IX. reipublicae statum affligerent, ita haud leves controversiae per id tempus Ecclesiam perturbarent. Prima attinet ad Augustissimum Eucharistiae Sacramentum, de cujus veritate dubitari non nihil coeptum est. Quam etiam ob causam, inquit * Eminentiss. Cardinalis Stanislaus Hosius, à Carolo Calvo Rege jussus, Presbyter quidam *Bertramus*, librum scripsit, in quo quale corpus in Eucharistia contineretur, explicare conatus est: atque ita perplexè materiam hanc tractavit, ut quid senserit, vix intelligi queat: ac magis in eorum sententiam propendere sit visus, qui praesentiam Christi corporis in hoc Sacramento negant. Nil tamen is egit ea dere pertinaciter. Quin suam inscitiam prope modum confessus, libellum suum his verbis clausit: *Si haec minus placuerint, id nostrae deputetur insipientiae, quae quod optavit, minus efficaciter valuit explicare*. Neque desunt, qui negent hunc librum à Bertramo scriptum unquam fuisse. Pertinacior autem paulò fuit in ea sententia *Joannes Scotus* Monachus Benedictinus, aequalis Bertrami. Cujus librum ea de re scriptum nobis videre non contigit. Verum adeò non fuit haec illius opinio recepta, ut cum eam in auditorio publicè defendere conaretur, graphiis discipulorum prius excœcatus, deinde confixus, justam impiæ suae doctrinae mercedem acceperit. Quoniam autem vixit eodem illo seculo *Paschasius*, librum

&

& ipse scripsit de Corpore & Sanguine Domini in Sacramento Eucharistiae, quo quæ minus catholicè dicta fuerant à Bertramo & Scoto, confutavit. Hæc Eminentiss. Cardinalis, quem tamen hinc notitia historicae veritatis fugit. Imprimis enim *Joannes Scotus Erigena* nunquam fuit professione Monachus Benedictinus, sed vir aulicus, Philosophiae quidem & Græcæ linguæ peritus, sed sacramentorum Scripturarum penitus ignarus; contra cujus librum, in quo docebat, quod *Sacramenta altaris non verum corpus & verus sanguis sit Domini; sed tantum memoria veri corporis & sanguinis ejus*. Adrevaldus Floriacensis Monachus auctoritates Patrum collegit de eodem argumento, sub hac epigrapha: *contra ineptias Joannis Scoti*. Quem verò Cardinalis Bertramus presbyterum vocat, sequutus undecimi seculi scriptores (quo Francica vocabula corrumpi coepta) fuit *Ratramnus* veteris Corbeiae Monachus & Theologus. Hujus asserta de Sacramento Eucharistiae non Paschasius Radbertus confutavit, sed ipse potius contra Paschasium in calamum incumbens librum vulgavit. Occasionem scribendi sibi datam fuisse autumavit, ratione libri de Corpore & Sanguine Domini, qui à Paschasio elucubratus fuerat. In hoc doctrina de reali praesentia Corporis & Sanguinis Christi in Altaris Sacramento, & de Transubstantiatione tantà perspicuitate ob oculos constituitur, ut Paschasius ab Ecclesia Romana laudem tulerit, quod sit in hoc dogmate velut Apostolicæ traditionis fidelissimus interpret, & eximius assertor. Nec hoc Ratramnus in contentionem vocabat, ut anili commento haeretici fingunt, sed de hoc disceptabat, an *Corpus Christi in Eucharistia esset illud idem corpus*, quod ex virgineo Mariae utero editum fuit; quod Paschasius fidenter adstruebat, Ratramnus verò inficias ibat. In eadem cum Ratramno sententia erant Rabanus Maurus Archiepiscopus Moguntinus, Herigerus Abbas Laubienfis, aliique Benedictini. Non igitur inter utramque partem controversia de re ipsa, Corpore scilicet & Sanguine Dominico agitabatur, sed adversa sententia erat de vocibus tantum ac modo loquendi. Frustra proinde sunt Calvini asseclæ, cum Rabanum, Herigerum, Ratramnum, aliosque è nostris in fronte constituunt, quò eo-

rum scriptis evincant, novum dogma de Transubstantiatione contra receptam de Sacramento Altaris fidem usisse proculsum à Paschasio Radberto.

Libri à *Ratramno* scripti & sub nomine *Bertrami* primùm typis vulgati In quo duæ sunt partes. * In priori expenditur, an quod in Ecclesia ore fidelium sumitur corpus & sanguis Christi, in mysterio fiat, an in veritate. Id est, utrum aliquid secreti contineat, quod oculis fidei solummodò pateat: an sine cujusque velatione mysterii hoc ad spectus intueatur corporis exterioris, quod visus mentis inspicat interioris, ut totum quod agitur, in manifestationis luce clarescat. Uno verbo, an hoc Sacramentum nulla sub figura, nulla sub obvelatione fiat, sed ipsius veritatis nuda manifestatione peragatur. Posterior pars est, utrum in Eucharistia ipsum corpus sit, quod de Maria natum est? Hæc contra Paschasium pugnat, non illa prior, quippe qui dedita opera tum in libro suo, tum in epistola ad Fredugardum probat, hoc Sacramentum veritatem simul esse & figuram; & si quis contrarium dixerit, totum Sacramentum dissipare ait. Non ergo Paschasium in illa priori parte aggressus est Ratramnus, sed fortè Haimonem ex Monacho Fuldeni & sacrae Theologiae Praelectore Abbatem primùm Herfeldensem, tum Episcopum Halberstadensem, aliosque cum eo consentientes, qui, quemadmodum apud Græcos Johannes Damascenus, figuræ vocabulum ab Eucharistia removeri volebant, ne veram Christi corporis praesentiam negare viderentur. In Haimonis sententia panis ille sacratus & calix signa dicuntur, non quantum ad carnem Christi & sanguinem, quod tamen quidam erronei, sensibus carnis omnino dediti, mente caecati stolidissimè putant. Jam enim, inquit, corpus & sanguis Christi non essent. Quippe nullum signum est illud, cujus est signum; nec res aliqua sui ipsius dicitur signum, sed alterius. Corpus ergo Christi & sanguis Sacramenta dicuntur, non sui ipsius, sed ad similitudinem sumentium. Ex his intelligimus, tempore Haimonis, qui Rabani & Ratramni aequalis erat, hac de re controversiam fuisse in Ecclesia Gallicana & Germanica, aliis dicentibus, panem & vinum consecratione facta esse signa carnis & sanguinis, tametsi hæc continerent, quos Haimo erroneos vocat, aliis negantibus esse figuram ac signum relate ad corpus Christi, quos impugnat hoc

Q 3

hoc

hoc loco Ratramnus. Neque tamen negabat Haimo, corpus Christi eucharisticum, ejusque sanguinem speciebus alienis velatum esse, immò id disertè in suo tractatu confitetur; sed tamen nolebat dici figuram corporis & sanguinis Christi, hoc adductus argumento, quod *nullum signum est illud, cujus est signum*. Quà sententia impugnanda Ratramnus eò progressus est, ut diceret ex ea consequi, nullum esse in Eucharistia mysterium, nihil velatum; sed totum ipsius veritatis nuda manifestatione peragi. Quam tamen consecutionem adversarii pernegabant. Hinc Ratramnus ait eos negare, quod affirmare creduntur, & quod credunt, destruere. *Corpus etenim sanguinemque Christi fideliter confitentur: & cum hoc faciunt, non hoc jam esse, quod prius fuisse, procul dubio protestantur*. In his ergo Haimoni non contradicebat Ratramnus, quod fideliter confiteri eos dicit, nempe cum & corpus sanguinemque Christi in Eucharistia confitebantur; & cum post consecrationem panem & vinum *non hoc jam esse, quod prius fuisse protestabantur*. Atqui Haimo veram & substantialem conversionem panis & vini in Corpus & Sanguinem Christi assererat. *Credimus, inquit, & fideliter confitemur & tenemus, quod substantia illa, panis scilicet & vini, per operationem divinæ virtutis, substantialiter convertatur in aliam substantiam, id est, carnem & sanguinem*. Hanc verò confessionem probat Ratramnus, dum eos id fideliter confiteri dicit. Itaque hac in re cum Haimone consentiebat; in eoque tantum diffidebat, quod Haimo figuram in corpore Christi admittere nollet, ex quo consequi ait Ratramnus, ut destrueret, quod credebatur. Huc tota incumbit prioris partis vis ac moles, in qua nihil reperias, quod ad fidem catholicam, hoc præmissa scopo, non reduxeris. Denique auctoris catholicam sententiam probat hujus prioris partis conclusio, quæ sic habet: *Ex his omnibus, quæ sunt hætenus dicta, monstratum est, quod corpus & sanguis Christi, quæ fidelium ore in Ecclesia percipiuntur, figuræ sunt secundum speciem visibilem; at verò secundum invisibilem substantiam, id est, divini potentiam verbi, corpus & sanguis verè Christi existunt*. Ad hanc confessionem, ad hunc scopum religanda, & restringenda sunt, quæ in posteriori parte duriuscula videntur, ut certè

Ejus argumentum.

In Ratramni doctrinâ nihil re-

restrinxere in indice librorum expurgatorio Doctores Duacenses, qui nihil reprehensibile in Ratramno agnovère, præter obscuritatem elocutionis, & vocum quarundam sententiarumve ineptam vel usurpationem vel interpretationem; & qui duo illa difficillima auctoris, qui videtur sensisse, non magis corpus Christi in Eucharistia esse, quàm populi, & quod mysterio geritur in Ecclesia, non posse Christum dici, de externa specie tantum esse accipiendam censuere: cum toties, inquit, verum Christum post consecrationem asseveret, & transubstantiationem doceat**. Nec planè inficiantur ipsi Centuriatores Magdeburgenses, qui transubstantiationis semina in Bertramno, ut illi vocant, agnovère.

Altera controversia excitata fuit occasione doctrinæ, quam *Gothescalcus*, Monachus Orbacensis apud Suesfiones in subtilibus & implexis quæstionibus tractandis studiosè versari solitus circa geminam prædestinationem, unam bonorum ad vitam, alteram malorum ad interitum per Italiam, Germaniam, & Galliam vulgavit. Se verò S. Fulgentii sententiam de gemina prædestinatione tueri prætendit: cui alias de libero hominis arbitrio, divina voluntate salvandi omnes homines, ac pretio sanguinis, quem pro hominum salute Christus Dominus in ara crucis effudit, postea superaddidit. Quæ quidem de prædestinatione controversia per se satis intricata valdeque abstrusa, non seculo tantum nono diu multumque Ecclesiam Gallicanam vexavit, multis non vixit modò, sed publicè in Synodis pro Gothescalco pugnantibus, verum patrum etiam nostrorum ætate recruduit, aliis etiam ex Catholicis in gratiam Gothescalci ejusque doctrinæ apologias concinnantibus, aliis ex adverso ejus doctrinam ceu hæreticam proscribentibus. Et verò, uti sapientissimè monet Dionysius Petavius*, Gothescalci primùm quis verus de prædestinatione ac reprobatione sensus extiterit, non tam est accuratè scire facile, quàm si illius scripta superessent, quibus opinionis suæ capita comprehendisse dicitur. Nunc tantum de illius dogmatibus novimus, quantum ex aliorum contra ipsum editis libris eruere, ac pervestigare possumus. Quæ veri inquirendi ratio tali in re fallax est & incerta propter odia quamlibet justis suscepta de causis, & studia partium, quibus non

Gothescalcus docet geminam prædestinationem.

Quæ fuerint ejus dogmata, non satis liquet.

* Theolog. Dogmat. Tom. VI. lib. 13. cap. 8. n. 5. p. 178.

** Mabill. in Præf. II. ad sœc. IV. Bened. n. 126.

affici, offundique litigantium, & altercantium animos, difficile sit: tum quisque propter eruditionem acutiùs videt, & quid ex quaque re consequens sit, acutiùs perspicit; eò magis ad illa, quæ disertè contrariarum auctores partium asserunt, annectit ea, quæ ex positis & confessis ratiocinando ducuntur. Non est autem consentaneum id reverà, explicatèque sentire aliquem, quòd ex aliis ejus dictis argumentando concluditur: eò quòd sæpenumerò fit, ut qui prima concesserit, posteriora, quæ cum illis obscure necluntur, minùs animadvertat.

Superfunt duæ Gothescalci de prædestinatione confessiones, una brevior, altera prolixior: in utraque verò Catholica ejus est sententia*. Sic quippe Gothescalcus prædestinationem ad interitum in prolixiori asserit, ut eam Deo, ac divinæ ejus præscientiæ cœternam asserat: & in utraque confiteatur, quòd Deus, ut electos ad vitam gratis æternam, sic diabolus cum omnibus suis apostaticis & hominibus reprobis, propter præscita certissimè ipsorum propria futura mala, prædestinavit pariter per justissimum judicium suum in mortem merito sempiternam, ut in priori confessione legitur: seu quòd posterior habet, quos præscivit, per ipsorum propriam miseriam in damnabilibus perseveraturos esse peccatis, illos, tanquam justissimus judex, prædestinavit ad interitum justè ac merito, quòd sanctorum Augustini ac Fulgentii, aliorumque Patrum doctrinæ, immò & Catholicæ veritati omninò consentaneum est.

Contra Gothescalcum tamen steterunt plures Theologi, è nostris præcipuè duo Archiepiscopi, *Rabanus* Moguntinus, & *Hincmarus* Remensis. Ille, cum à Gothescalco libellum, quo summam suæ doctrinæ complexus est, sibi oblatum perlegisset, Synodum Moguntinæ anno Christi DCCCXLVIII. coegit, in qua Gothescalcus auditus, & ut Rabanus loquitur, inemendabilis repertus, in Gallias ad Remensem diocesis, cui præerat Hincmarus, remissus est. Hic anno proximo DCCCXLIX. aliam synodum in Carisiacensi palatio congregavit, in qua Gothescalcus hæresis accusatus, ab assertione geminæ prædestinationis frustra revocatus, virgis cæsus, & in carcerem retrusus est. In eadem synodo, auctore Hincmaro, quatuor Capitula, contra

Gothescalci dogmata, procusa fuerunt.

Non defuerunt tamen Theologi, Partes doctrinæ non minùs, quàm morum probitate eximii, qui Gothescalci partes contra utrumque Archiepiscopum Rabanum & Hincmarum tuebantur. A S. Remigio Lugdunensi Archiepiscopo* Rabanus incusatus fuit, quòd non necessariam, nec ad rem, de qua agebatur, pertinentem disputationem assumpserit. Neque enim illud quæri, utrùm impios Deus, & iniquos prædestinaverit ad ipsam impietatem & iniquitatem, quòd nullus dicere vel dixisse invenitur, cum sit immanis & detestabilis blasphemia: sed illud potius quæri, utrùm eos, quos veraciter omninò præscivit, proprio vitio impios & iniquos futuros, & in suis impietatibus atque iniquitatibus usque ad mortem perseveraturos, justo judicio suo prædestinaverit æterno supplicio puniendos. Aurem Rabano vellicandam esse, ne sub istorum personâ, quos tam facillè hæreticos vocat, sanctos potius & venerabiles patres, qui ita docuerunt, & definierunt, damnare inveniantur. Contra Hincmarum & Carisiacensem synodum pro Gothescalco in arenam descendere non dubitavit Ratramnus in Academia Corbeicæ veteris magni nominis Theologus. Is & geminam prædestinationem asseruit, & duo alia capita exposuit duobus libris, quos Carolo Calvo, Galliarum Regi inscripsit, præfatus, se regio jussu id operis perfecisse. Cujus lucubrationi Hincmarus aliud magnæ molis volumen, plures in libros distributum opposuit. Cujus libri superest sola Præfatio ad Carolum Regem, quam Flodoardus nobis servavit.

Gothescalco etiam favit *Lupus* doctissimus Abbas Ferrariensis. Fortè iis temporibus Carolus Calvus post captam Tolosam, ad urbem Biturigum accessit, anno DCCCXLIX. Aberat ab ea urbe *Lupus* Abbas Ferrariensis itinere tantum unius, aut alterius diei. Itaque quòdnam facilis erat accessus ad Regem, illuc accessit. Carolus verò post solennem exceptionem, ut Lupi verbis utar, quæsivit haud dubiè ab eo, quid novi ferret. Ille verò habitam synodum differuit in causa Britonum, tum excitatas graves controversias de libero arbitrio, de prædestinatione, deque sanguine Christi. Quippe nonnulli ajebant liberum arbitrium sic ho-

mini

* Mabill. Annal. tom. 3. pag. 21. Utramque verò Gothescalci confessionem exhibet Præf. Magrinus in Vindiciis Gratiæ & Prædestinationis tom. II. pag. 7. seq.

** in lib. de trib. Epist. cap. 41.

mini redditum per Christum, ut nihil tamen homo vi liberi arbitrii possit absque gratia Christi; quosdam ab aeterno praedestinos esse ad gloriam, alios autem ad poenam, ita ut id, quod Deus se praesciverat esse judicando facturum, haud dubie eventurum sit. Tertio sanguinem Christi pro fidelibus tantum esse fufum, non autem pro infidelibus. Quarto neminem salvari nisi per Christum, omnes autem salvari, quoscunque ipse voluerit, ac per hoc quicumque non salvantur, penitus non esse voluntatis illius, ut salventur. Addidit haud dubie Lupus, ex ea occasione in partes distrahi ingenia hominum eruditorum. Erat Karolus talem curiosus. Itaque ex Lupo quaesivit, quanam ipsius in his quaestionibus esset opinio. Usus est Lupus facilitate Caroli; librumque ea de causa scriptum, anno nimirum DCCC. XLIX. uti ipse testatur initio hujus Libri (*de tribus Quaestionibus*) sed is liber adversus illum concitavit odium plurimorum; qui ex eo collegerunt, & in vulgus sparserunt, Lupum de Deo non pie fideliterque sentire, & ostentandae eruditionis causa recedere a receptis opinionibus. Ea de causa epistolam apologeticam, quae est velut epitome* quaedam Libri *de tribus Quaestionibus*, ad Carolum scripsit anno sequenti.

verò Lupus cum Hincmaro in doctrina consentiens non erat, non tamen Gothescalci partibus occaecato animo assentatus est, sed ejus nimiam quaeritandi pruriginem gravi epistola, ut alio jam loco diximus, repressit.

Alia hoc seculo in Academia Fuldeni quaestio de Partu Virginis disceptari coepit; Non equidem Beatae Virginis integritas in partu in contentionem vocabatur, sed de modo, quò Christus ex utero processerit, disputatum fuit. Cum verò Benedictini ex Gallia Fuldae rerum divinarum scientiis operam navarent; factum est, ut haec quaestio postea in Galliae monasteria invecata fuerit. Forfan non erravero, si *Lupi Servati* operam id contigisse dicam; qui tamen nullo modo inficias ibat, MARIAM in partu virginem mansisse, ut ex ejus libro de tribus Quaestionibus constat; ubi de Christo: *Hic virgine satus, inquit, virgine natus, ut absque delicto conceptus & ortus, sic absque ulla offensae macula conversatus.* Utcunque sit, in Academia Corbeiae veteris hac de re doctissimos duos inter Theologos *Paschasium Radbertum, & Ratramnum* disputatum fuit. Uterque enim cum S. Leone Papa *virginem integritati nihil corruptionis intulisse partum salutis*, assererat, sed non uterque perpetuam Dei Genitricis virginitatem rectè explicabat; unus enim Virginis uterum in partu patefactum fuisse, alter occultum mansisse affirmabat. Contentionis principium Ratramnus in libello de Nativitate Christi***, quem ignoto cuidam Monacho; & quidem, (ut credere pronum est) Germano nuncupavit, obsecrans, ut sibi hoc de argumento respondere non gravaretur, sic breviter exponit: *Fama est, & quorundam non contemnenda cognovimus relatione, quòd per Germaniae partes serpens antiquus perfidiae novae venena diffundat, & Catholicam super Nativitatem Salvatoris fidem, nescio quà fraudis subtilitate jubvertere molitur, dogmatizans Christi infantiam per virginalem januam vulvae, humanitatis verum non habuisse ortum, sed monstruosè de secreto ventris incerto tramite luminis in auras exiisse, quod non est nasci, sed erumpi.* Hoc in libello, quem Ratramnus *de more studentium* lusit, ut in fine testatur, liberius aliquando invehitur

Disputatur de Partu Virgineo

Paschasium in partu & Ratramnum.

Librum edit de tribus Quaestionibus.

Ratione cujus postea apologiam scribit.

In hac verò epistola**, quae est inter Lupinas centesima vicesima octava, respondit Lupus Carolo, à quo ut audivimus, interrogatus fuerat, quid de controversis Gothescalci Capitulis sentiret. *Dudum, inquit, in urbe Biturigum quaesivisti de praedestinatione, ac libero arbitrio, ac redemptione sanguinis Christi, quid sentirem; & ego, quae in divinis literis didiceram, & in maximis authoribus inveneram, vestrae majestati strictim aperui. Et quoniam aliter videtur quibusdam, qui me putant de Deo non pie, fideliterque sentire; ipso Deo, cui ab intelligibili aetate plurimum confisus sum, sensum & stilum meum regente, memoratas quaestiones, quas audacter multi ventilant, intelligenter pauci capiunt, breviter, veraciterque perspicueque dissolvam.* Superioribus verbis notare videtur Hincmarum, eique adherentes, qui Lupum non rectè de his quaestionibus sentire putabant, quòd Gothescalci sententiae accedere videretur. Et si

* Baluz. in not. ad Epist. Lupi.

** Mabill. Annal. Tom. 3. pag. 3.

*** Ex Mabill. l. c. cap. III. Confer. etiam Graveson Colloquio tertio in Histor. Eccles. Sec. IX. & Dissert. 1. §. 2. p. 26. de mysteriis & annis Christi.

in Adversarios suos, quos novae haereses insimulare audeat, sed majore, ut dicebam, libertate, quam decet. Verè articulus Catholicis nunquam controversus, quòd sicut in conceptione, ita & in partu MARLÆ integritas servata fuit; quod autem ad miraculi formam attinet, quae foetus divinus è claustrum virginali fuit solutus, unicuique argutari liberum & integrum fuit; licet quam hodie sententiam de miraculo penetrationis Recentiores tumentur, passim in Scholis obtineat. Mox in Ratramnum insurrexit Paschasius Radbertus, ratus ex eo libro Deiparæ virginitatem ex obliquo, seu consequenti impugnari. Unum erat, in quo conveniebant diversae partes, nimirum Deiparam perstitisse virginitatem ante partum, in partu, & post partum; sed tamen Radbertus id ita ab Adversariis adstrui dicit, ut id ipsum, quod confitentur, evertant.

Photius bellum movet Rom. Ecclesiae.

Quarta contentio fuit Graecorum adversus Latinos, quibus illi varia capitula suggerente Photio Pseudopatriarcha objecerunt. Photius quippe cum deturbato Ignatio, sanctissimo viro, in Sedem Constantinopolitanam à Michaeli & Basilio Imp. intrusus fuisset, nec intrusionem suam Romano Pontifici potuisset approbare; in tantum contra Latinos excanduit, ut quidquid sinistri corradere potuit, ipsis objiceret ad faciendam invidiam Ecclesiae Romanae. Capitula illa numero erant omnino decem, nempe de processione Spiritus S. ex Patre Filioque, de jejuniis Sabbati, de coelibatu Presbyterorum, de chrisimatione fontis baptizatorum vetita, de abstinentia octo hebdomadarum ante Pascha non inchoata, de barbæ ratione Clericorum, de Episcoporum ordinatione per saltum, de primatu Romani Pontificis, de consecratione chrisimatis ex aqua fluminis, & de oblatione agni in festo Paschæ. Hæc capitula Nicolaus Papa Galliae Episcopis transmisit, dato mandato, ut de his singuli in suis dioecibus propriis unà cum Suffraganeis convenire tractarent, & sibi, quae reperissent, ad respondendum suggerere curarent. In provincia Ormeni hæc cura demandata est Odoni, ex Monacho & Abbate Corbeienfi Episcopo Bellocensis, qui, teste Flodoardo, con-

Cujus errores refutant Benedictini.

tra Graecorum errores librum scripsit. Id muneris etiam Ratramnus*, doctissimus ejusdem Corbeiae veteris Theologus, sibi ab Episcopis impositum, accuratè, eleganter & profusè eruditè quatuor libris peregit.

Nec levis etiam, sed peracris iisdem temporibus fuit contentio agitata de cultu sacrarum imaginum, quae ex Oriente in Occidentem propagata est. Cum enim Synodus Nicæna septimum nomen adorationis *προσκύνησις* sacris imaginibus tribuisset, eâ re non bene intellecta Synodus Parisiensis offensa fuit. Post hæc Claudius Taurinensis Episcopus, natione Hispanus, Felices Urgellitani discipulus, auctoritate, qua apud Ludovicum Augustum polebat, nimis quam elatus, Imagines & Cruces ex parochiae suae ecclesiis abegit, confregitque. Ea re comperita, Theodemirus Gallus, Abbas cujusdam monasterii, in quo centum quadraginta Monachi sub Regula S. Benedicti vivebant, Claudio coeteroquin familiaris admodum & acceptus, adversus eum ob istud factum commotus, conquestus est scripta epistola, quae retinendas Imagines, non tamen adorandas assererat. His literis ab amico directis superbè ac protervè Claudius respondit apologetico (quod vocant) edito adversus Theodemirum, cujus defensionem *Dungalus Reclusus*** monasterii San-Dionysiani in agro Parisiensi suscepit, biennio post Synodum Parisiensem, edito Scripto, in quo Claudii errores confutavit.

Ad calcem libri de cultu Imaginum *Dungalus* hæc habet: *His ergo omnibus superius comprehensis certissime & evidentissime patet, picturas sanctas, & sanctam Domini Crucem, & sacras Electorum Dei Reliquias dignis & congruis honoribus à Catholicis & Orthodoxis in Deo & propter Deum venerari oportere, non ut sacrificando eis divinus honor & cultus soli Deo omnium Creatori debitus, sit à quoquam deferendus: sed ut in ejus amore, honore, laude & gloria sua sancta insignia & venerabilia vasa, prout decet, singula eorum à fidelibus & religiosis salva fide & non ficta honorentur, & amplectantur.* Ubi nemo non videt, Imaginibus à Dungalio tribui religiosum cultum, qualem sanctae Crucis & Reliquiis Sacris tunc temporis impendebat Gallicana Ecclesia.

Eun-

* Acher. in monito ad horum librorum editionem Spicileg. nov. edit. Tom. I. p. 61.

** Nat. Alex. Hist. Eccl. Sec. VIII, Dissert. VI. Tom. V. pag. 799.

Walafridi.

Eundem etiam cultum sacris Imaginibus tribuerunt *Walafridus Strabo*, Abbas Divitis Augiæ, & *Hincmarus Remorum Antistes*. Et *Walafridus* quidem in libro de Rebus Ecclesiast. cap. 8. non tantum eas retinendas censet, sed etiam ob amorem eorum, quorum similitudines sunt, animis videntium arctius imprimendas. Et quidem in eo devotionem & utilitatem, qua commoveri vel instrui appetimus, non esse culpandam: sed in his colendis superstitionem & hebetudinem, quæ spirituales cultum ad corporalia traducere erronei nituntur, esse dammandam. Itaque tam eos improbat, qui easdem imagines ultra quam satis est venerantur; quam qui illas ut quasdam idololatriæ species penitus respiciunt. Unde intelligitur à *Walafrido* non damnari quemlibet imaginum cultum; sed tantum immodicum, maximè spiritalem. Quod omnino consonat *Nicænæ Synodi Decreto*, quæ honorarium duntaxat cultum, id est, externum Imaginibus tribuit.

Walafridus re-
tè sentiebat de
honore
Sanctorum.

Præter ea *Walafridus* ne ipsos quidem sanctos homines, vivos vel mortuos, divinis colendos honoribus vel honorandos ait: Quæ certè doctrina sana est, maximè si ad ejus interpretationem extendatur: Rogamus enim, inquit, Sanctos, non ut ipsi præstent per se, quæ salutis nostræ necessaria sunt; sed ut ab Auctore honorum, utpote illi proximiores meritis, & ideo certius audiendi impetrent, quæ salutis petentium opportuna non nesciunt. Deum autem oramus, ut sua bonitate gratuita meritis & intercessionibus Sanctorum, quæ pro nobis judicat commoda, largiatur. Et huic quidem ut Deo, Domino, Judici, Creatori, Omnipotenti & Salvatore supplicamus; illos verò ut Dei amicos, Domini famulos, Patronos verè honoratos, & pleniter salvatos in adiutorium vocamus. Tales esse preces fidelium, qui publicas Ecclesiæ orationes consideraverunt, dubitare non poterunt. Ex his patet *Walafridum* de Sanctorum honore & appellatione rectè sensit, eos nempe honorari, precibus interpellari posse, ac debere: at nequaquam iis uti Deo, ac Judici supplicandum, quasi ab ipsis petita accipere possimus; quæ in re divinos honores reponit. Post hæc demum tam Sanctorum, quam sacrarum Imaginum cultum ita concludendo exponit: Cum itaque talis sit Chri-

stiani perfecti sensus; non sunt omnimodis honesti & moderati Imaginum honores abjiciendi. Hæc tam clara sunt pro religioso, ac legitimo cultu Imaginum, ut mirum sit aliquos dicere, cautè hoc in loco legendum esse *Walafridum*. Nam etsi divinos Imaginibus, ipsisque Sanctis honores negat, honestos tamen & moderatos concedit.

Neque audiendus *Petavius* in lib. 15. Dogmatum cap. 16. num. 8. scribens, *Walafridum* in hoc tantum illos honores reposuisse, ut minimè conculentur, aut deleantur. Etsi enim id subinde admonet; tamen aliquid amplius desiderat, cum agit de moderato Imaginum Cultu, quo aliquam externi honoris significationem omnino designat. Imò non tantum in externo cultu *Walafridus* reponit hunc honorem; sed & in affectu interno, ut patet ex ultimis ejusdem capituli verbis: Sic itaque imagines & picturæ habendæ sunt & amandæ, ut nec despectu utilitas adnulletur, & hæc irreverentia in ipsorum, quorum similitudines sunt, redundet injuriam; nec cultu immoderato fidei sanitas vulneretur, & corporalibus rebus honor nimis impensus arguat nos minus spiritualia contemplari. Itaque ex *Walafridi* sententia amandæ sunt Imagines, non despiciendæ, ita ut amor ille externum à nobis honorem in picturas sacras exigat, & in exemplaria dirigatur internus affectus.

Eundem etiam cultum picturis sacris *Hincmarus Remorum Antistes*, qui flagitantibus Coepiscopis fratribus suis librum scripsit, qualiter Imagines Salvatoris Nostri, vel Sanctorum ipsius venerandæ sint, testante *Frodoardo* in *Historiæ Remensis* lib. 3. cap. 29. quod *Hincmari* Opus etsi exciderit, tamen ex *Frodoardi* verbis intelligitur, *Hincmarum* Imaginibus non denegasse cultum omnem, sed saltem qualemcumque concessisse. Itaque inter omnes Auctores Gallicanos, inquit celeberrimus Criticus & Theologus *Antonius Pagi**, hætenus commemoratos nulli sunt, qui propius ad *Nicænæ Synodi Decretum* accesserunt, quam *Hincmarus*, *Dungalus*, & *Walafridus Strabus*, omnes ex Ordine sancti *Benedicti*.

Cum singulari Numinis providentiæ seculo decimo vel nullæ, vel certè quidem perpaucae hæreses, quæ Ecclesiam

Ejus mens ab aliquibus male explicatur.

Hincmari doctrina de cultu Imaginum.

Anthropomorphitarum hæresis,

quam Ratherius impugnat.

Immortalitas animæ à Durando asseritur.

clesiam aliis malis sat oppressam magis affligerent, fuerint enata studio Theologiæ Polemicæ, non ita, atque cæteris labentibus seculis opus fuit, nisi quòd contra *Anthropomorphitas*, qui Deo humani corporis ac membrorum speciem attribuebant, pugnandum fuerit. Quæ hæresis non primùm circa *Theodosii* prima tempora in *Ægypto*, ut *Petavius** credebat, sed jam secundo seculo à veteribus *Ebionitis*** exorta est. Postea verò à Monachis pæne omnibus magno ardore fuit suscepta, repugnante contra illos *Alexandrino Præfule Theophilo*, & *Paschalibus* suis literis eos incessente, ut inter alios auctor est *Gennadius*, & *Cassianus*. Ac præcipuum firmamentum dementissimæ illius opinionis ex eo *Genesis* loco petatum esse, quo factus homo dicitur ad imaginem & similitudinem Dei, omnes illi, cæterique confirmant: ut eo nomine jure ab *Audio*, vel *Audæo*, qui sic interpretatus est, nata Secta ista dicatur. Et quamvis *Theophili*, aliorumque, qui tunc eruditione claruerunt, operâ, & scriptis hæresis illa profligata sit, non sic tamen est obtrita, ut non superstites ejus reliquiæ ad posteriora tempora pervaserint. Etenim in Italia presbyteri quidam *Vicentinæ Dioceseos*, ad crassum hunc & supinum errorem credendum projecti & faciles, longo postliminio illum revocarunt. Quem verò *Ratherius* ex *Monacho Lobienfi Episcopus Veronensis*, verbo scriptisque, ut *Sigebertus* & *Trithemius* testantur, impugnandum suscepit, tum in *Sermone I. de Quadragesima*, tum in defensione ejusdem *Sermonis*. Ibidem etiam *Ratherius* carpit superstitionem quorundam, qui ad ecclesiam *S. Michaelis* fatius ducebant ire feria secunda, quam cæteris, rati sanctum *Michaelem* ipsa die *Missam* cantare solitum. Erant etiam in Italia, nempe in *Diocesi Patavina* reliquiæ quædam *Arrianorum*, quas ut eliminaret *Ratherius*, nulli operæ pepercit.

Sub mediū verò hujus seculi *Walfredus* quidam*** hæresim negantem immortalitatem animæ in *Occitania* publicaverat: quam *Durandus Castrensis Abbas* validè ita impugnavit, & confutavit, ut hæreticus rationum & eloquentiæ pondere obrutus cedere

coactus fuerit, & nascentis erroris cursus continuo subfiterit, ut testantur versus fronti majoris januæ ecclesiæ *S. Benedicti Castrensis* inscripti:

*Walfredus spargit doctrinæ semina falsæ:
Corpus & unā animam morte pevre docet.
Insurgit contra verò sermone Durandus,
Et gladio linguæ dogmata falsa secat.*

Apud *Treviros* *Rathbodo***** *Monachus*, scholæ *S. Maximini Magister* præfectus, magnum eruditionis suæ in rebus Polemicis palam experimentum dedit. Nam *Peregrinum* doctrinā hominem hæreticum, cunctis, ut putabatur, invincibilem, primo disputationis congressu vicit, & mox ad poenitentiam convertit. Qui in eodem cœnobio *S. Maximini* factus *Monachus* in omni sanctimonia vitam consummavit. *Rathbodo* enim *Præceptor* juvenum *Monachorum* non solum scientiā *Scripturarum* fuit illustris, sed etiam vitæ merito præclarus, & ideo non solum ad scientiā discipulorum intellectum illuminare studuit, sed multò magis affectum ad Dei amorem inflammare curavit.

Ecclesiæ fides de sanctissimo *Eucharistiæ Sacramento* seculo *XI.* flammarum studio contra *Berengarium Sacramentarium* parentem, erat defensus à *Benedictinis* validissime impugnatur. *Is* enim apertā perduellione insurgens præsentiam realem *Corporis & Sanguinis Christi* negavit. Hanc verò pecciferam ejus hæresim continuo *Viri* nostris doctissimi, alii vivā voce, alii stilo impugnarunt. *Præcipui* fuerunt *Hugo Lingonensis Episcopus*, *Durandus Troarnensis Abbas*, *Lanfrancus Archipræful Cantuariensis*, *Guitmundus Aversanus Archiepiscopus*. Et *Lanfrancus* quidem anno *MLV.* in *Concilio Turonensi* contra *Berengarium* disputavit, ita feliciter, ut eum saniora sapere docens, ad ejurandam coram *Sedis Apostolicæ Legatis* hæresim suam adduxerit. Quatuor post annis, nempe an. *MLIX.* cum *Nicolaus II.* *Concilium* centum & tredecim *Episcoporum Romæ* coegisset, præfens *Berengarius* adfuit. Hæreticum tamen suum dogma propugnare adeò non fuit ausus, ut illud etiam publicè revocaret. Ad hæc cum formula fidei ab *Humberto Cardinali* conceptis verbis studiosè scripta, jussu *Nicolai Summi Pontificis* ipsi proposita fuisset, eam

Peregrini hæretici conversio.

Berengarii Sacramentarium hæresis à Benedictinis validissime impugnatur.

* Theol. Dogmat. Tom. I. lib. 2. cap. 1. n. x. pag. 88.

** Theophil. Alet. in Notis ibidem.

*** Nat. Alex. Hist. Eccl. Tom. VI. p. 933. & Mabill. Tract. de Stud. Mon. vol. 2. art. 20. p. 117.

**** Trith. Annal. Hirsaug. ad an. 999.

sacramento confirmare, eidemque propria subscribere manu non recusavit. Ut primum verò Concilii Patribus terga vertit, fidem jurejurando firmatam scripto in lucem emisso denuò abnegavit, multis contumeliosis verbis in Cardinalem Humbertum, istius formulæ fidei auctorem invecus. Erat is è Lotharingia oriundus, Tullensis cœnobii Ordinis nostri monachus, & propter singularem, quâ pollebat, eruditionem à Leone IX. SS. Pontifice creatus Episcopus Sylvæ Candidæ, inter S. R. E. Cardinales cooptatus, ac Legatus Constantinopolim missus, ut Orientale schisma componeret, causam Ecclesiæ strenuè propugnavit adversus Michaellem Cerularium, Patriarcham Constantinopolitanum, Leonem Acridanum, & Nicetam Pectoratum, quorum calumnias in Latinos, editis libris, egregiè confutavit. Post hæc Gregorius VII. Pontifex Maximus iterum eidem Berengario audientiam in duabus Synodis concessit, in quarum prima anno 1078. habita Berengarius fidei professionem composuit, in qua de industria subdolis veri Corporis ac veri Sanguinis verbis Catholicam fidem profiteri videbatur. At cum hæresim suam sub ejusmodi speciosa larva occultare solet, minus sufficiens visa est hæc Berengarii confessio, eique alia fidei formula in secunda Romana Synodo celebrata anno MLXXIX. proposita fuit, cui, insistente Alberico, Diacono Casinate, & S. R. E. Cardinali SS. Quatuor Coronatorum, vox *substantialiter* * addita fuit. Hujus rei testem habemus Berengarium ipsum, quem in refutatione novissimæ istius formulæ ab ipso met facta, quam ex veteri codice Gemblacensi descripsit Mabillonius, Albericum acriter, imò petulantè fugillat, quòd vocem illam *substantialiter* prædictæ formulæ addendam curavisset, contra sanctos, ut hæreticus ait, Patres, & contra ipsam veritatem. *Non enim realiter*, inquit ille, *eorum quisquam, non substantialiter, quia nec ipsa veritas addendum putavit. Erravit potius, facilius planè erravit Casinus ille, non monachus, sed dæmoniachus Albericus* (hæ sunt hæretici hominis amœnitates) *mentitúsque est errare me de mensa Domini, nisi cum dicerem, Panis sanctus in Altari est Corpus Christi, adderem sub-*

Inter quos excellit Humber-tus Card.

Albericus hæresi Berengarii larvam detrahit.

stantialiter. Ex quibus, aliisque intelligitur, Albericum contra Berengarium decertasse in posteriori synodo Romana anno MLXXIX. habita, in qua hæc vox *substantialiter* ultimæ Berengarianæ fidei professioni inserta est.

Berengarii discipulus fuit in prima adolescentia V. Hildebertus noster, Monachus primùm Cluniacensis, tum Episcopus Cenomanensis, ac denique Archiepiscopus Rotomagensis; non incautus tamen, ut puerilis ætas solet, magistri errorem hausit, nihil quippe ex pestifera ejus circa sacram Eucharistiam doctrina immutatus, intemertam sanamque in Scriptis suis de tanto mysterio præfert sententiam. ** Ser-mone V. in Cœna Domini TRANSSUBSTANTIATIONEM EUCHARISTICAM his clarissimis verbis asserit: *Nec dubitare debemus, quin panis per sacra verba benedictionis Sacerdotalis, in verum corpus immutetur, ita ut panis substantia non remaneat, sed colorem & saporem panis voluit (Christus) remanere, & sub illa specie veram Corporis Christi substantiam latere, ne, si in ea qualitate, in qua verà est, appareret, verum hominem animus hominis sumere abhorreret: Unde cum Dominus diceret: Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis: hæc audientes quidam abierunt retrorsum, abhorrentes & putantes eum sub ea specie, quæ eis apparebat, jubere comedi. Debet autem necessariò credere Christianus, manibus sacerdotis cujuslibet, tantummodò sacerdotii Ordinem habentis, sive boni sive mali, æqualiter per verba potestativa benedictionis, Corpus Domini posse consecrari, & tunc Spiritum sanctum in consecratione illa adesse. In Tractatu verò de Sacramento Altaris humanam rationem in nullo virtutis divinæ effectu sic deficere, ac in Eucharistia, his verbis docet: *Nunquid sensui humano capabile est, qualiter substantia panis & vini in substantiam Corporis & Sanguinis Domini conversa, non tamen conversa sunt pariter, sed manent immutata sine panis & vini substantia, tam panis, quam vini accidentia? Quomodo accidentia sine subjecto, vel hæc accidentia, in quo nata sunt sine subjecto? Via in istis est ignota rationi, sed non penitus ignota fidei. Ratio hæc totum ignorat, sed fides præsumit, quod ratio non capit. Ex rationis defectu proficit fides.**

Hildebertus Berengarii discipulus contra magistrum veram de Eucharistia doctrinam altruit.

Novit

* Mabill. Annal. Tom. V. lib. 65. pag. 132.

** edit. Beaugend. pag. 422.

Novit fides per gratiam, quod ratio per nullam scire potest experientiam. Quod autem ratio hæc infirmior, eò fides fortior. Quid? quòd Hildebertus voce TRANSSUBSTANTIATIONIS Berengario, ejusque sectatoribus tantoperè exosa primus Theologorum usus fuit. Ita enim Ser-mone VI. de Diversis, cum profero, inquit, *verba Canonis, & verbum TRANSSUBSTANTIATIONIS &c.* Quo verbo nonnisi post ipsum usi sunt Petrus Cellensis, Stephanus Augustodunensis, & alii. Sanè unicam hanc ob vocem Hildebertus in magna apud Theologos Catholicos celebritate ver-fari meretur.

Roscelini error circa mysterium SS. Trinitatis

Alium errorem eodem seculo erravit Roscelinus, natione Britto, seu Armoricus, qui circa Mysterium sanctissimæ Trinitatis lapsus est. Asserebat quippe Novator in Deo tres Personas tres res ab invicem separatas, sicut sunt tres Angeli, aut tres animæ; ita tamen, ut una sit voluntas & potestas: aut Patrem & Spiritum sanctum esse incarnatum, & tres Deos verè posse dici, si usus admitteret, sicut testatur Dodechinus in Appendice Mariani Scoti ad annum MXCIV. Raynaldus Remensis Archiepiscopus Synodum habuit Sueffione, & ad eundem Roscelinum epistolam scripsit S. Anselmus tunc Abbas Becensis, rogans eum, ut se apud synodum purgaret, mentemque suam de sancta Trinitate omnibus Prælati aperiret. Verebatur siquidem S. Anselmus, ne Roscelinus publicè assereret, quod in scriptis, & in privatis conventibus falsò dicere solebat, *Lanfrancum & Anselmum* idem secum sentire. Hæc S. Anselmi ad Roscelinum epistola legitur in Operibus ipsius lib. 2. ep. 41. Citatus in hoc Sueffionensi Concilio Roscelinus, ut fidei suæ rationem redderet, errorem suum passus abjuravit. Sed post solutum Concilium ad vomitum rediit, asserens, se non ob aliam rationem decantasse palinodiam, atque sententiam suam damnasse, quàm quia pertimescebat, ne ab ignaro populo lapidibus obrueretur, seque in eadem, quam ejurare coactus fuerat, sententia semper permanere velle. Obstinato animo errori suo adhærentem Roscelinum egregiè confutavit S. Anselmus in Tractatu de Incarnatione * quem contra ipsum edidit, & Urbano II. Pontifici Maximo nuncupavit. Qui sanctus Archipræsul, teste Eminent. Card. de Agvirre **, quamdiu vixit,

confutatur à S. Anselmo.

Fidem Catholicam Ecclesiæ Romanæ constantissimè defendit, ac docuit aureis scriptis adversus Atheos, Ethnicos, Judæos, Hæreticos, & Schismaticos. Hos contra definitiones Sedis Apostolicæ pertinaciter negantes processionem Spiritus sancti ex Filio in Concilio Barenli adeò nervosè & manifestè erroris convicit anno 1097. ut Urbanus II. coram cœteris Patribus, qui synodo aderant, conversus ad Anselmum dixerit ipsi: *Benedictum sit cor, & sensus tuus, & os, & sermo oris tui sit benedictus.*

Eadmerus, *** testis oculatus, rem paulò pluribus enarrans in ipso Concilio, inquit, dum plurima de Fide Catholica Summus Pontifex, facunda ratione, rationabilique facundiâ diffusi-ruiisset, mota est quædam quæstio ex parte Græcorum Evangelicâ auctoritate probare volentium Spiritum sanctum processionem non habere, nisi tantum à Patre. Huic errori tum multis argumentis, tum plurimis rationibus Papa contraire jussus, inter alia quiddam de Epistola sibi olim ab Anselmo de Incarnatione Verbi edita & directâ, exempli gratia, intulit, quod suæ disputationi non parùm claritatis ac firmitudinis attulit. Verùm cum nonnulla objicerentur, & redditæ rationes, quemadmodum instabilibus mos est, disquisitæ enucleatius exponi peterentur, imperatum silentium primus ipse Pontifex rupit altâ voce dicens: *Pater & Magister Anselme, Anglorum Archiepiscopo ubi es? Sedebat enim idem Pater in ordine cœterorum inter primos Concilii Patres, & ego ad pedes ejus: Ubi ergò se requiri audivit, surrexit continuo, & respondit: Domine Pater, quid præcipis? Ecce me! at ille: Quid quæso facis? cur in aliorum silentio degis? Veni, veni obsecro, ascende usque ad nos, cui suam integritatem vides Græcos istos conari adimere, & nos in id ipsum nefas, si facultas eis tribuatur, præcipitare. Succurre igitur quasi verè pro hoc à Deo missus huc. Videres itaque circa folium Papæ quosque perstrepere, sedes mutare, locum sedendi viro parare, & sic demùm honorificè levatum ad se propè Papam collocare. Concilio stupente ad hæc, & percunctante, quis esset, aut unde? Tum compresso tumultu, omnibus in commune viri sanctitatem atque industriam Papa exposuit; & quia propter justitiam multas persecutiones pas-*

Græcorum error de processionem Spiritus sancti

eum S. Anselmus confutare à Papa jubetur:

R 3

sus

* Graveſon Hist. Eccl. Sec. X. colloq. 3. p. 51.

** in Dedicat. Theolog. Tom. I.

*** Hist. Nov. lib. 2. p. 53.

fus, atque injuria de sua sit terra expulsum, reverenda voce innotuit. Cum igitur ad imperium ejus Anselmus praesto esset, motae quaestioni mox respondere, visum nonnullis est, melius fore in crastinum rem differri, quod liberioribus animis dicenda expeditius proponerentur. In crastino itaque maturius conventu disposito, Anselmus ex condicto debitum solvere postulatus est.

Surrexit ergo & coram universis in edito stans, sic de negotio, regente cor & linguam ejus Spiritu sancto tractavit, differuit, absolvit, ut in ipso conventu nemo existeret, qui non inde sibi satisfactum consentiret. Sed quibus hoc argumentis, quibus rationibus, quibus vel divinae Scripturae autoritatibus, & exemplis egerit, scribere superfedemus, eod quod ipsemet Anselmus postmodum inde diligentius atque sublimius tractans egregium Opus scripsit; idque per multa terrarum loca, ubi ejusdem erroris fama pervenit, ab amicis suis rogatus direxit. Ergo ubi finem dicendi fecit, intendens in eum Summus Pontifex, ait: *Benedictum sit cor & sensus tuus, & os, & sermo oris tui sit benedictus.* Hinc in laude viri demoratum est, & fides ejus atque prudentia divulgata, magnificata, nec non eorum perfidia, si qui forent, qui ea, quae de proposita quaestione docuit, suscipere, & credere nollent, exprobrata, atque perpetuo anathemate percussa atque prostrata.

Cassiani errores refelluntur à Bernone Abbate.

Ne Monachi in legendis Joannis Cassiani Operibus, in quibus assidui erant, in erroneam de libero arbitrio doctrinam impingerent, curae habuit Berno Divitis Augiae doctissimus Abbas, è vivis anno 1048. sublatus. Is cum aliquando Coloniae Agrippinae esset, cum Friderico, Monacho, an Clerico? certè quidem viro rerum Theologicarum summè perito in sermonem venit. Inter differendum de variis Sacrae Scripturae argumentis mentio Cassiani injecta est. Tum verò Fridericus, quaeso, inquit, o Berno! quid causae est, quod Cassianus, qui de Institutione Monachorum & multa & utilia composuit, in multorum reprehensionem incurrerit? Cui interrogationi Abbas Berno doctè respondit. Ut verò Friderico rem adhuc magis gratam faceret, in Augiam reversus,

responsionis suae momenta scripto complexus est. Literas igitur * his verbis scriptas ad eundem dedit:

Suus suo Berno Friderico, ut verae pacis diviti cum misericordia & veritate semper osculanti bonum, quo non praestantius.

Bernonis Epistola ad Fridericum.

Ignis ille perpetuus, de quo Legislatori à Domino praecipitur, ut nunquam de altari deficiat, in arca cordis tui jugiter flagrat, ex quo thymiana devotae orationis adoleatur. Cujus ego inter coeteros amicitiae tuae viros odore attractus, etiam si volo, immemor tui esse nequeo, praesertim cum tui verba sapientis, juxta illud Salomonis sint apud me quasi clavi in altum defixi, quorum ego vel memoria ipsa recreor. Igitur dum praesenti anno Coloniae convenissemus, ibique dulcis quaedam de sacra Scriptura inter nos habita esset collatio, subito quaestionem intulisti, cur Cassianus, qui de Institutione Monachorum multa composuit utilia, idem reperiatur, qui praecipue ejusdem reprehensor esse videatur. Ades ergo animadvertens, quae dico.

† Loc. corrupt. f. quaedam

Cassiodorus ex Senatore monachus, vir in divinis & humanis literis eruditus, cum Psalmi sexagesimi noni primum versum, qui incipit: *Deus in adjutorium meum intende*, exposuisset, adjunxit: *Sed non sequendus in omnibus generaliter hunc locum facundissimus Cassianus in decima Collatione plurima de ejusdem versus hujus utilitate edisserens, tanto honore concelebrat, ut quicquid monachi adsumpserint, sine hujus versiculi trina iteratione non inchoent.* Item in alio Opere ad monasterii sui Fratres: *Cassianum, inquit, Presbyterum, qui conscripsit de institutione fidelium monachorum, sedulo legite, libenter audite, qui inter initia ipsa sancti propositi octo principalia vitia dicit esse fugienda.* Et paulò post: *Qui tamen de libero arbitrio à beato Prospero jure culpatus est. Unde monemus, ut in talibus rebus excedentem sub cautela legere debeat.* Cujus dicta Victor Martyritanus Afer Episcopus, ita Domino juvante, purgavit, & quae minus erant, addidit, ut ei rerum istarum palma merito conferatur.

ae S. Prospero ommissa sunt, qui praecipue ejus reprehensor &c.

„Qui à tribus reprehenditur, quorum

* Bernonis epistola asservatur manuscripta in Bibliotheca Augiae Majoris Brigantinae, ex qua Bern. Pezsius eam typis vulgavit Anecd. Tom. VI.

rum testimoniis errasse convincitur, dum Cassiodorus dicit, eundem non in omnibus sequendum, & beatum Prosperum jure de libero arbitrio eum culpasse adfirmat, & Victorem Episcopum ejus dicta purgasse conlaudat. Et quantum, à quibus, vel unde reprehenderetur, hoc est: de libero arbitrio jam aliquatenus audisti. Nunc ubi locorum in scripturis suis haereticus ille error lateat, charitas vestra diligenter advertat.

Cassianus in libro de Protectione Dei à vero aberrat.

In Libro ipsius, qui praetitulatur de Protectione Dei, introducit idem Cassianus quendam Cheremonem nomine, de gratia & libero arbitrio disputantem, cujus per omnia se probasse ac suscepisse ostendit sententiam. Ubi ab eo loco, in quo dicit: *Adest igitur nobis inseparabiliter semper Divina protectio*, usque ad ejusdem penè Collationis finem, à veritatis linea exorbitare videtur, dum alterno quodam sensu ex Sacra Scriptura adversa sibi quaedam colligit, ex quibus generali omnium fidelium divisione habita affirmare contendit, quod alii sint, quos Deus per gratiam salvet; alii, quos natura per liberum arbitrium justificet. Unde de Deo infert: *Qui cum in nobis ortum quandam bonae voluntatis inspexerit, illuminat eam confestim atque confortat, & incitat ad salutem, incrementum tribuens ei, quam vel ipse plantavit, vel nostro conatu viderit evenisse &c.*

Si verò objicis, nil jam reprehensionis in illo reperiri posse, eod quod supra diximus, Auctore Episcopo eundem emendatum fuisse, Cassiodoro teste, noveris, illum emendatum penes nos minimè haberi: sicut nec ipse Cassiodorus tunc temporis habuit, quando haec scripsit. Unde & dicit: *Quem, librum videlicet, inter alios de Africae partibus citò nobis credimus esse dirigendum.* Sed vos, inquit, carissimi fratres Dno juvante eas partes legite, quas salubriter cognoscitur ille laudasse, nisi fortè tu illam habeas, in quo inter odoriferas suavium sententiarum rosas spinas errorum inveniri non metuas: nec illud Virgilianum ibi putes auribus admittendum: *Fugite o pueri! latet anguis in herba.*

Oppugnatur à S. Prospero.

Verum ne fastidium lectori videamur ingerere, si omnia hujusmodi falsitatis dogmata in hac epistolari brevitate volumus detegere, praecipue cum contra easdem haereticæ pravitatis ineptias, Dei gratiam impugnant nitentes, liber extet Catholicus,

à beato saepe jam dicto Prospero editus: Libet pauca de multis ejusdem gratiae divinae defensoris verba ponere, ut clareat ex adverso, quis horum merito ferat palmam ex hoc certaminis campo.

Postquam enim Doctor praedictus in Catholica acie constitutus inimicum gratiae Dei Sacrae Scripturae armatura expugnavit, murumque infidelitatis fidei ariete contrivit, ante finem Libri sic ait: *Necessarium nunc sanè aestimo ante conclusionem voluminis ea, quae ostendimus non congruere catholicae veritati, breviter conjunctimque digerere, ut quae interjectis responsionibus nostris possunt recordationem legentis effugere, fidelius simul decursa recolantur.*

Prima ergo diffinitione dictum est, non solum actuum, verum etiam cogitationum bonarum ex Deo esse principium, qui nobis & initia sanctae voluntatis inspirat, & virtutem atque operationem eorum, quae rectè cupimus, tribuit peragendi. *Omne enim datum optimum, & omne donum perfectum desursum est, descendens à Patre luminum. Qui & incipit, quae bona sunt, & exsequitur & consummat in nobis.* Quod Prosperus & nos valde amplectimur, Catholicumque esse profiteamur.

Secunda diffinitione dictum est: *Cassianus. Adest igitur inseparabiliter nobis Divina protectio, tantaque est erga creaturam pietas Creatoris, ut non solum comitetur eam, sed etiam praecedat jugiter providentia.* Quam expertus Propheta confitetur dicens: *Deus meus misericordia ejus praevienit me.* Qui cum in nobis ortum quandam bonae voluntatis inspexerit, illuminat eam atque confortat, & incitat ad salutem, incrementum tribuens ei, quam vel ipsa plantavit, vel nostro conatu viderit emeruisse.

Jam hic à praemissa diffinitione descenditur, & quod totum gratiae fuerat datum, ex parte nunc libero arbitrio deputatur.

Tertia diffinitione dictum est: *Cassianus. Nisi quoddam in his omnibus & gratia Dei & libertas declaratur arbitrii: quia etiam interdum suis motibus homo ad virtutum possit extendi appetitus, semper verò à Domino indigeat adjuvari.* Nec enim cum voluerit quis, sanitate perfruitur, aut de aegritudinis morbo per arbitrii sui desiderium liberatur. Quasi medicus noster non etiam hoc donet morbidis, ut veram desiderent sanitatem.

Quarta diffinitione dictum est: *Prosperus. ut autem evidentiùs clareat, etiam per naturam*

naturæ bonum, quod beneficio Creatoris indultum est, nonnunquam bonarum voluntatum prodire principia (quæ tamen nisi à Domino dirigantur, ad consummationem virtutum pervenire non possunt) Apostolus testatus est dicens: velle adjacet mihi, perficere autem bonum non possum. Quasi Apostolus ex naturali affectu, & non ex gratiæ bono bonam habeat voluntatem, qui proficitur ex Deo sibi esse sufficientiam cogitandi.

Prosp.

Cass.

Quinta diffinitione dictum est: Et ita sunt hæc quodammodo indiscretè permixta atque confusa, ut quid ex quo pendeat, inter multos magna quæstione volvatur, id est: utrum, quia initium bonæ voluntatis præbuerimus, miseretur nostri Deus: an quia Deus miseretur, consequamur bonæ voluntatis initium. Multi enim hæc singula credentes, ac justo amplius asserentes, variis sibi que contrariis sunt erroribus involuti. Si enim dixerimus, nostrum esse bonæ principium voluntatis, quid fuit in persecutore Paulo, quid in publicano Mathæo, quorum unus cruce ac suppliciis innocentium, alius violentiis ac rapinis publicis incubans attrahitur ad salutem? Sin verò pro gratia Dei semper inspirari bonæ voluntatis principia dixerimus, quid de Zachæi fide, quid de illius pietate in cruce latronis dicemus, qui desiderio suo vim quandam regni cælestis inferentes specialia vocationis monita prævenerunt. In errore esse dicitur & is, qui ex gratia nasci bonam voluntatem, & is, qui dicit gratiam ex bona pendere voluntate: Et tamen utraque sententia suscipienda decernitur, dum unius in Paulo & Mathæo, alterius in Zachæo & latrone forma præfigitur.

Prosp.

Cassian.

Sexta diffinitione dictum est: Hæc ergo duo, id est: gratia vel liberum arbitrium sibi quidem invicem videntur adversa: sed utraque concordant, & utrumque nos pariter debere suscipere pietatis ratione colligimus, ne unum horum homini subtrahentes, Ecclesiasticæ fidei regulam excessivè videamur. Quasi ita utrumque recipiendum sit, ut in aliis hominibus voluntas gratiam, in aliis gratia præveniat voluntatem: & non ita, ut in omnibus voluntas gratiam subsequatur: quoniam secundum ipsos si aufertur liberum arbitrium, cum gratiâ prævenitur, aufertur gratia, cum libero arbitrio prævenitur.

Prosp.

Cassian.

Septima diffinitione dictum est: Conceptit ergo Adam post prævaricatio-

nem, quam non habuerat, scientiam mali: boni verò scientiam, quam acceperat, non amisit. Cum utrumque sit falsum: quia & à quanto malo Adam cavere deberet, Deo monente prædicit: & in quanto bono esset constitutus, dum diabolo credidit, oblitus est. Sicut autem pessima scientia mali est, malum esse: ita pessima ignorantia boni est, bonum non esse.

Prosp.

Octava diffinitione dictum est: Unde cavendum nobis est, ne ita ad Deum omnia Sanctorum merita referamus, ut nil nisi quod malum est, humanæ naturæ adscribamus. Quasi natura ante gratiam non sit in damnatione, non sit in cœcitate, non sit in vulnere, aut non gratis justificati sint, quorum inde sunt merita, unde justitia.

Prosp.

Nona diffinitione dictum est: Dubitari ergo non potest, inesse omni animæ naturaliter virtutum semina, beneficio Creatoris inserta. Sed nisi hæc opitulatione Dei fuerint excitata, ad incrementum perfectionis non poterunt pervenire. Quasi de spiritualibus bonis nihil Adam prævaricando perdidit, & virtus non ut habeatur, danda, sed ut facilius perfectionem apprehendat, hortanda sit.

Prosp.

Decima diffinitione dictum est: Quod etiam in Job, probatissimo Athleta suo, cum eum Diabolus expetisset ad singulare certamen, Divinam legimus providisse justitiam. Si enim contra inimicum non sua virtute, sed Dei solius fuisset gratia protegente congressus, & absque ulla virtute patientiæ suæ divina tantum opitulatione suffultus, multiplices illas, ac tota inimici crudelitate quæsitæ tentationum moles & exitia pertulisset, quomodo non illam calumniosam diabolus, quam prius amisserat, vocem adversus eum justius iterasset: nunquid Job gratis colit Deum? Nonne tu vallasti eum, & universam substantiam ejus per circuitum? Sed aufer manum tuam, id est: sine eum mecum suis viribus decertare, nisi in faciem tuam benedixerit tibi: Sed cum nullam hujuscemodi querimoniam calumniosus hostis post conflictum audeat iterare, non Dei, sed illius se victum viribus confitetur. Licet enim gratia Dei non in totum illi defuisse credenda sit, tantam tentatori tentandi tribuit potestatem, quantam & illum resistendi noverat habere virtutem.

Cass.

Si Deus scivit tantummodò, quòd Prosper Job posset, non etiam donavit, ut posset, testis patientiæ ejus, non auxilia-

„xiliator fuit. Et in quo erit necessarium gratiæ adjutorium, si humanis folis viribus tanta illa est patrata victoria?

Cass.

Undecima diffinitione dictum est de Centurionis fide: Miratur eum Dominus atque eum laudat, cunctisque illis, qui ex Israelis populo crediderant, præfert dicens: amen dico vobis, non inveni tantam fidem in Israel. Nullius enim laudis ac meriti esset, si id ideo Dominus, quod ipse donaverat, prætulisset.

Prosp.

Impius sensus, qui putat beatiorum esse hominem, cui Deus nihil dederit, quàm cui universa contulerit.

Cass.

Duodecima diffinitione dictum est: Inde est, quòd orantes non solum protectorem, sed etiam susceptorem Dominum vocamus. In eo enim, quòd prior advocat, & ignorantes nos atque invitos attrahit ad salutem, protector atque Salvator est. In eo autem, quòd annitentibus nobis opem ferre, refugientesque suscipere ac munire consuevit, susceptor ac refugium nominatur.

Prosp.

„Huic sententiæ is potest præbere consensum, qui se à Christo non vult esse salvatum. His itaque diffinitionibus hoc docetur, hoc scribitur, hoc editis disputationibus prædicatur, quòd Adam peccante anima ejus læsa non fuerit, sanumque in eo manserit, unde peccavit: si quidem scientiam boni, quam acceperat, non amisit, nec potuerint posterius ejus perdere, cuius damnum nec ille pertulerit. Inesse autem omni animæ naturaliter virtutum semina, beneficio Creatoris inserta, ut possit, qui voluerit, judicio naturali Dei gratiam prævenire, & adjutorium ejus, quòd facilius ad perfectionem perveniat, promereri, quia nullius sit laudis ac meriti, qui donatis bonis, non propriis adornatur. Cavendum quoque esse, ne ita ad Deum omnia Sanctorum merita referantur, quasi per se nil boni possit agere humana natura, cum tanta sit virtutum ejus integritas, ut etiam ipsum diabolus sævitiâque ejus usque ad extrema supplicia sine auxilio Dei valeat dimicare. Hanc autem possibilitatem in omnibus hominibus esse naturaliter, sed non omnes ingeneratis sibi uti velle virtutibus. Tantam autem circa universos homines bonitatem esse Creatoris, ut alii ab eo, quia sponte veniant, suscipiantur laudati: alii autem quia resistunt, attrahantur inviti: Atque „ideò volentium susceptor, no-

„lentium verò Salvator sit. Et cum pars Ecclesiæ ex gratia, pars autem justificetur arbitrio, gloriosiores sint, quos natura provexit, quàm quos gratia liberârit: quia ad omne opus bonum tam libera sit voluntas in Adæ posteris, quàm in Adam fuerit ante peccatum.

„Hæc interim tibi ad ea, quæ interrogasti, dilectissime, sufficiant. „Coeterum si quid plenius super hoc nosse desideras, ipsum Librum beati Prosperi inde compositum lege, & liquidò comprobabis, Cassianum, virum licet in aliis probatum, in hac parte jure culpatum.

Jam verò quis ex hac Bernonis epistolâ non intelligit, Monachos Benedictinos Opera Cassiani, quæ S. P. Benedictus suâ in Regula Collationes Patrum indigitavit, suisque discipulis semel atque iterum impensè commendavit, non ita manibus versasse, ut quæ censuram & confixionem merebantur, non obelisco notarent. Equidem non nescio, quòd Joannes Fran-

Buddei Doctor Theologiæ in Institutio-
Theologiæ Dogmaticæ Lib. 3. c. 1. notatur.

„nulli religioni scribere sibi duxerit, Monachos ex Cassiani Collationibus unâ cum sanæ doctrinæ lacte etiam Pelagianæ aut Semipelagianæ hæresis hausisse venenum. Sed hæc contumelia est, quam nobis certè quidem Benedictinis nullatenus ferendam existimo. In medio sunt Gregorii M., Ildephonfi, Aldhelmi, Bedæ, Bonifacii, Ambrosii Autperti, Alcuini, Rabani Mauri, Paschassi Radberti, Lupi Ferrariensis, Petri Damiani, Lanfranci, Anselmi, Petri Venerabilis, Ruperti Tuitiensis, aliorumque complurium Benedictinorum Opera; sed in quonam illorum Pelagianum aut semipelagianum virus delitescit? Ostendat hoc Buddeus, aut se non sine gravi aliorum injuria scripsisse fateatur. An non Venerabilis Beda, uti supra audivimus, Pelagii hæreticam doctrinam non fusè magis, quàm solidè confutavit? An non Abbas Beruo, uti ex modò allata liquet epistolâ, Semipelagianos errores doctè confixit? An non Alardus Gazæus, ut ad tempora nostris propiora veniamus, Cassiani Opera castigata, & censuris suo loco subjecta, magna cum laude evulgavit. An non Theologi à Congregatione S. Mauri in castigatissima Operum S. Augustini editione Pelagianæ hæresis errores annotant,

S

per-

perfringunt, refellunt? Nolim igitur *Buddeo*, Theologo aliàs inter suos A-catholicos percelebri, istam excidif-se criminationem.

Judæi
cur non
penitus
delecti.

Si necesse sit, esse hærefes & schif-mata, ut qui probati sunt, manifesti fi-ant, non sine singulari Dei providen-tia factum, ut Judæorum perfida na-tio, ac propter horrendum in Chri-stum scelus perpetratum omnibus ex-secranda, non omnino deleteretur, ut vel pagani ipsis de sacrorum Codicum veritate testimonium perhibens, fi-dei lucem aliis præferret, quam nec ipsa vult aspicere. * Hinc bellè *Petrus Blefensis* cap. 1. Lib. contra perfidiam Judæorum post S. Augustinum, & V. Bedam: *Ideo etiam Judæis hodie vita indulgetur, quia casarii nostri sunt, dum ad assertionem nostræ fidei Prophetas circumferunt, & Legem Mosaicam, nec solum in eorum codicibus, sed in vultibus eorum Christi legimus passionem.* Cum autem implacabili odio Christianam religionem persequantur, nec eam aliquando & factis & dictis impugnare destiterint, frequentes cum ipsis concertationes non habere non potuerunt Ecclesiastici Doctores. Sed cum seculo præsertim XII. Christianis essent infensi, per plures eo tempore scriptores, eosque omnino insignes cal-lamum adversus eos exacuere necessarium fuit. E nostris verò quatuor præcipuè Abbates *Gilbertus Westmonasteriensis*, *Rupertus Tuitiensis*, *Petrus Venerabilis*, *Guibertus de Novigento*, cum habitis disputationibus tum editis scriptis Judaicam perfidiam fortissimè oppugnârunt.

Eorum
perfidia à
Benedi-
ctinis op-
pugnatur.

Petrus
Ven.
præterea
& Maho-
metanos
infecta-
tur.

Quem verò tertio nominavi loco, *Petrus Venerabilis*, non Judæos tantum singulari libro confutavit, sed ætatis etiam suæ hæreticos prostravit, scripto adversus *Petrobrusianos* egregio Tra-ctatu. Sed nec intensissimos Christiani nominis adversarios, Mahometanos dictos, reliquit intactos. Anno MCLXI, profectus negotiorum causa in Hispaniam in tres incidit Scriptio-nes. Prima erat Disputatio quædam adversus impiam Mahomedis doctrinam. Altera erat ipsius Mahometis Alcoranus. Tertia fuerant ejusdem Pseudopropheta fabellæ cum Judæis habitæ. Hæc tria Scripta ut Latinam converterentur in linguam, omnem adhibuit curam, advocatis ad hoc negotium tribus Arabicæ linguæ peritissimis viris, Roberto Kecenensi, Ar-

meno Dalmata, & Petro Toletano, quibus, ut versio ipsa omnibus esset numeris absoluta, quartum addidit Sa-racenum nomine, utpote patriæ lin-guæ magis gnarum, nullis omnino pecuniarum expensis parcens. Et quia minus familiaris erat illis lingua Latina, dedit etiam eis adiutorem doctum virum, dilectum filium, & fratrem Petrum, Notarium suum. Reversus in Gallias ex his tribus Scriptis non Alcoranum, ut Scaliger & post eum Edmundus Martene frustra exultant, ad D. Bernardum transmisit, sed Disputationem adversus Mahometis deliria. Fecit verò hoc, ut Mellifluo Doctore ad scribendum contra tam perniciosum errorem animos adderet, atque collatam ei divinitus Doctrinæ magnificentiam animaret. Quod si facturus esset, se Alcoranum etiam ad ipsum transmissurum esse, fidem suam obstrinxit. Colligimus id ex Petri epistola anno MCLXIII. data, quam habes in Bibliotheca Cluniacensi pag. 1109. Bernardi ad eam responsum hætenus disideravimus. Sed neque aliquid unquam eo de argumen-to, ab illo tractatum fuisse apparet, relicta Abbati Cluniacensi hac provincia. Igitur *morem illum Patrum sequutus, quo nullam unquam suorum temporum vel levissimam hærefim si-lendo præterierunt, quin ei totis fidei viribus resisterent, & scriptis disputationibus esse detestandam ac damna-bilem demonstrarent*, egregium Opus adversus nefandam sectam Saraceno-rum elucubravit. Unde ejus indefes-sum zelum in confutandis Ecclesiæ ho-stibus Petrus Pictaviensis his verbis celebravit: „Solut enim vos estis nostris „ temporibus, qui tres maximos fan- „ tæ Christianitatis hostes, Judæos „ dico, & hæreticos, ac Saracenos, „ divini verbi gladio trucidastis, & „ matrem Ecclesiam, non ita orba- „ tam, vel desolatam bonis filiis osten- „ distis, quin adhuc Christo propitio „ tales habeat, qui possint omni po- „ scenti rationem reddere de ea, quæ „ in nobis est, spe, fide, & humiliare om- „ nem arrogantiam & superbiam dia- „ boli, extollentem se adversus alti- „ tudinem cœli.”

In Germania *Eckbertus* ** ex Ca-
nonico Ecclesiæ Bonnenfis Monachus
& Abbas cœnobii S. Florini Schoen-
augiensis, in finibus Trevirensis dice-
celis, frater Beatæ Elifabethæ Abba-
tissæ,

Eckberti
Abbatis
disputa-
tio contra
hæreti-
cos.

tissæ, cœnobii monialium ibidem, tan-tæ eruditionis & facundiæ fuit, ut hæ-reticum quendam Cardensem, malè de Corpore & Sanguine Domini fen-tientem, & subtiliter dogmatizan-tem, omnibus formidabilem primâ (congregatis multis viris doctis) di-sputatione devicerit. Denique anno Domini millesimo centesimo sexa-gesimo tertio, indictione undecima, secunda die mensis Augusti, quæ fuit sexta feria, in civitate Colonienfi tres hæresiarchas Cataphrygas, seu Ca-tharos, *Arnoldum, Marsilium, & Theo-dericum* disputando convicit, ut nihil contra mutire possent. Qui pertinaciter in errore permanentes, combu-sti sunt cum sex viris & duabus mulie-ribus extra civitatem, juxta sepulturas Judæorum in colle, qui dicitur *Judai-cus*, & contra talium hæresin nonnul-la scripsit Syntagmata. Claruit anno Domini 1170.

Albericus
Card.
voce &
scriptis
hæreticos
impugnat.

Inter tres celeberrimas legationes, quas *Albericus* * ex Abbate Viceliacensi S. R. E. Cardinalis jussu Sedis Apostolicæ seculo XII. obivit, tertia fuit, quæ functus est in Gallia anno 1145. mandante *Eugenio III.* assumptis secum duobus Collegis D. Bernardo Clarevallesi & Gaufrido Carnotensi contra *Henricum Petrobrusianum*, qui primò Baptismum Infantibus collatum inutilem esse contendebat; secundo verum Christi corpus in Eucharistia non existere, ac tertio mortuis suffragia fidelium non patrocina-ri; Hunc cum suis alleclis Pontificio nomine damnavit, & execratus est. Et cum esset in Theologia Polemica versatissimus, scripsit primò de realitate Corporis Christi in Eucharistia; tum contra *Petrobrusianos*. Albericum Baronius *hominem vocat doctrinâ potentem, ac sanctitate conspicuum, columinamque Ecclesiæ.*

Godefridi
Abb.
Vindoc.
doctrina
de baptis-
mi neces-
sitate.

Et quia baptismi mentio facta est, jam olim Donatistæ & Pelagiani necessitatem illius inficiati fuerunt. Achil-les eorum erat exemplum boni Latronis, qui paradisum adeptus est, quin prius baptizatus fuerit. Hoc argu-mento S. Augustinum lacelebant, cujus quæ fuerint reipsones, me hîc non attinet dicere. Præ ipso tamen nodum hunc feliciter extricari videtur, qui hoc seculo ætatem egit, Godefridus noster Abbas Vindocinensis, & S. R. E. Cardinalis Sermonem X. de Latrone salvato in cruce. Sic verò lo-

quitur: *Huic beato & mirando virò nullum salutare defuit Sacramentum. Nam quod per vicarios Christus visibiliter agit in aliis Christianis, hoc invisibiliter egit in illo per semetipsum. Per Christum itaque baptismum in cruce percepit, & cætera Sacramenta. Nisi enim à Christo baptizatus esset, & factus omnino perfectus Christianus, ei Christus minimè diceret: Hodie mecum eris in paradiso. Jam enim dixerat: Non intrabit in regnum cœlorum, nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto.* Quibus verbis Godefridus nihil aliud dicere volebat, quàm quòd Christus suprema auctoritate per seipsum Sacramenti baptismatis effectum Latroni sine Sacramento baptismi contulerit. Hoc ad revincendos hæreticos quid solidius? Quamquam ab iisdem frustra ac ineptè Latronis boni exemplum ad inficiendam baptismi necessitatem adducatur, cum quò tempore Christus cruci affixus fuit, nulla adhuc ejus suscipiendi data fuerit obligatio.

Negotia monasterii Cabnensis per hæc tempora expetebant, ut *Petrus Diaconus* Monachus Casinas ad ea componenda in aula Lotharii II Imperatoris versaretur. Quàm acris disceptatio fuerit cum Græcis de Processione Spiritus sancti à Patre, Filiòque, ipsius verbis ** referre juvat: „Legati, „ inquit, Johannes Constantinopolita- „ ni Imperatoris ad Augustum Lo- „ tharium pervenerunt, congratu- „ lantes, & munera magna deferen- „ tes propter victoriam contra Roge- „ rium à Deo sibi collatam. Inter quos „ quidam Philosophus veniens, & „ ante Imperatorem eminens astans, „ canino latratu sanctam Romanam, „ & Apostolicam Sedem, totamque „ Occidentalem Ecclesiam corrodere „ cœpit, dicens, Romanum Ponti- „ ficem, non Episcopum esse, Cleri- „ cosque Romanos excommunicatos, „ azimitas vocare: contra quem *Petrus Diaconus* conversus, opportu- „ nè importunè contra eum altercare „ modis omnibus cœpit. Sed cum „ non supradictæ disputationi finem „ daret, Lotharius Imperator præ- „ cepit, ut summo mane ante Impe- „ riale consistorium convenirent, & „ si quid Græcus contra Romanam „ haberet Ecclesiam, in medium pro- „ ferre non morigeraret.”

Disputa-
tio Petri
Cas. cum
Græcis de
Processio-
ne Spiritus
S.

„ Quod

* Apud Martene Thes. Anecd. Tom. V. pag. 107. Præfat. in Anonymi Tract. contra Judæos.

** Tract. de Vir. Ill. O. S. B. l. 2. c. 121. & in Chron. Hist. ad aa. 1163. pag. 451.

* Eggs Purp. Doct. lib. 1. pag. 66. Item M. B. E. pag. 194.

** In Continuat. Chron. Leon. Marf. lib. IV. cap. 115.

„ Quod dum factum fuisset, Græcus in hanc vocem prorupit: Viri cordati, & sensu vigentes, advertite, & in vestrae mentis folio æquâ libratione decernite, si excommunicatus cum Catholico debet conferre sermonem. Petrus autem Diaconus reputans, Græcum contra se jaculum excommunicationis protulisse, dixit ad eum: Contra quem anathematis jaculum intulisti, si placet, edicito, contra me, an contra omnem Occidentalem Ecclesiam? Græcus respondit: & contra te, & contra omnem Occidentalem Ecclesiam. Petrus Diaconus dixit: Cur? Græcus respondit: Quia Decreta Nycæni Concilii transgressi estis. Petrus Diaconus dixit: in quo transgressi sumus statuta Nycæni Concilii? Græcus respondit: in eo, quod adjunxistis, quia Spiritus sanctus procedit à Patre & Filio; nam in eodem Concilio scriptum est, quia Spiritus procedit à Patre. Petrus Diaconus dixit: Si nos excommunicatos appellatis pro eo, quod adjunximus, quia Spiritus procedit à Patre & Filio: ergo & vos excommunicati estis, qui adjunxistis, quod procedit à Patre solo.

Concilia de Processione Spiritus sancti

à Patre

Fugulans profectò fuisset, inquit *Angelus de Nuce*, * *Petri redargutio, dummodò absolutè vera*. Pro quo notandum: Concilium Nicænum primum in Symbolo Fidei proposuisse credendum, *In Spiritum sanctum*. Concilium verò Constantinopolitanum primum addidisse: *Qui ex Patre procedit*: Concilium autem dixit, id quidem assertivè, non tamen exclusivè; & quòd ea fuerit synodi mens, patet, quia tunc ex Græcis etiam plerique docebant, Spiritum sanctum habere esse *ex Filio*, & *per Filium*, Athanasius, Basilius, Nyssenus, aliique. Particulas verò *ex* & *per* originem importare Theologi probant. Non ergo hi Patres potuerunt verba Concilii accipere in sensu exclusivo. Quoniam tamen Ecclesia non consuevit definire dogmata; nisi cum opposita urget hæresis, tunc autem nondum orta erat difficultas de processione Spiritus sancti à Filio: ideò Concilium nil de hoc proposuit, sed verbis tantum Scripturæ *Qui à Patre procedit*, Joan. 6. Paracleti originem symbolo addidit. Hinc Nazianzenus epist. 2. ad Celidonium ait, Nicænam Synodum non tradidisse

perfectam doctrinam de Spiritu sancto, quia nondum exorta erat quæstio de Spiritu S. Exorta dein ea controversia de processione Paracleti à Filio circa annum Domini 430. acriusque agitata anno 860. Ecclesia Latina ipso sancto Spiritu edocta, existimavit sibi licere, dogma illud declarare credendumque proponere, addendo symbolo, *Ex Filioque*.

Quandonam autem fuerit addita Nicæno symbolo particula illa *Filioque*, Filioque.

& cœptum de Spiritu sancto in Ecclesia dici, *Qui ex Patre Filioque procedit*, non satis liquet, inquit *Petrus Annatus* ** *Tractatu de sacris Ecclesiæ Conciliis*. Volunt enim aliqui, additam fuisse in Concilio quodam in Occidente congregato, non assignando locum, neque tempus ejus; alii [*ut novissime Abbas noster Petrididier Tractatu de Auctoritate & Infallibilitate Summorum Pontificum cap. IV. p. 26.*] additam credunt à *Damaso* Papa anno 381. in habito Romæ Concilio; alii verò à II. Nicæno Concilio anno 787. alii denique anno 858. à Nicolao Romano Pontifice hujus nominis I. additam fuisse, probabilius esse contendunt.

1. Quia non potest certò dici addita in Concilio quodam Occidentali, cujus nec nomen, nec locus, nec tempus assignatur. 2. Non potest pariter dici à *Damaso* addita in Concilio Romano; nam si à *Damaso* Papa fuisset addita, illam non improbasset, nec rejecisset sine dubio *Leo III.* consultus à *Gallis*, & rogatus à *Carolo Magno*, ut hæc præfata adderetur symbolo particula: *Leonem* autem III. illam improbasse & rejecisse constat. Non denique dici potest in II. Nicæno Concilio ab Orientalibus addita; quia si ita esset, sine dubio non latuisset Græcos, & aliqui saltem Codices (præter eum, quem Græcis opponebant Occidentales) ita habuissent, quod tamen falsum esse constat; ergò in illo II. Nicæno Concilio addita dici nequit, ac proinde multò probabilius est à *Nicolao I.* Romano Pontifice fuisse additam, anno circiter 858. eo videlicet tempore, quo cœpit *Photii* Græcorum Antesignani schisma; quia id colligitur 1. Ex Encyclica *Photii* ad sedes Orientales epistolâ. 2. Ex eo, quòd *Nicolao* exprobrat *Photius*, ipsum ob additionem illam incurrisse anathema ab *Ephesina* synodo latum contra quoscunque Nicænae fidei symbolo quidquam addentes. Dixi à *Nicolao I.* fuisse

fuisse 1. additam, auctoritate videlicet *Romani Pontificis*; nam præter *Romani Pontificis* auctoritatem, longè antè additam fuisse tenent eruditi ferè omnes, à Concilio *Toletano VIII.* circa annum 553. in *Hispania* celebrato, ante ortum Græcorum schisma.

Græcorum Schisma.

Ægrè verò id tulerunt Græci, & arrepta occasione antiquas cum Latinis similitudines exercuerunt, politicisque motivis hanc additionem prætendentes, schisma fecerunt, dicentes, non licuisse Occidentalibus addere symbolo Nicæno, quin etiam eos excommunicationem incurrisse, eò quòd in Concilio *Ephesino* vetitum fuerat, quidquam addere vel demere Nicæno symbolo, & anathemate plectendos, qui id præsumpissent. Ideòque Ecclesiam Romanam à dignitate primæ Cathedralis cecidisse. Gliscentibus demùm partium studiis Græci conati sunt defendere, Spiritum sanctum à Filio non procedere, quò magis pateret, illicitum fuisse Latinis id credendum proponere. Cœterum quamvis ita opinarentur, symbolo tamen non addiderunt particulam *solum*, seu *solo*, ne viderentur *Ephesini* Concilii sanctionibus & ipsi contraire, quod Latinis objiciebant, & reverà si id ausi fuissent, aliqua hujus audaciæ mentio facta fuisset in Concilio *Florentino*, in quo acerrimis studiis de hac controversia hinc inde actum est; & tamen Græcis nunquam in ea synodo reperitur id exprobratum à Latinis.

Petri igitur nostri redargutio: *Ergo & vos excommunicati estis, qui adjunxistis, quòd procedit à Patre solo*, ad sensum potiùs, quàm ad factum referenda videtur Græcorum. Unde potuisset Græcus negare, id à suis adjunctum. Quia tamen *Petrus* ad eorum mentem rectè responderat, ideò Græcus conticuit, conscientie pudore convictus. Nisi fortasse Græci aliqui particulam illam *solo* tunc addiderunt symbolo, quòd certè postea fecisse videntur; de quo videndus *Belarm.* to. 1. Contr. 2. lib. 2. cap. 23.

Henricus Abbas S. Egidii Brunswic.

Eandem de Spiritus sancti processione quæstionem *Henricus* Abbas S. *Egidii* Brunswicensis, vir rerum divinarum scientiâ perinde ac vitæ sanctimoniâ insignis, ac postea Episcopus Lubecensis in aula Græcorum Imperatoris fortiter contrivit. Cùm enim in comitatu esset *Henrici Leonis*, potentissimi Saxonie & Bavarie Ducis, qui

iter votivum in *Palæstinam* susceperat, cum eo *Constantinopolim* pervenit. Hic die quâdam contra Græcos, apertos Processionis à Patre & Filio hostes decertavit. Summam disputationis *Arnoldus* noster Abbas Lubecensis * hisce verbis refert. " Post meridiem cùm

Græcos confutat.

Rex cum Duce lætior esset, movit quæstionem Dominus *Wormaciensis* una cum *Lubecense*, cum literatioribus Græcorum, de processione Spiritus sancti. Dicunt enim Græci, Spiritum sanctum procedere tantum à Patre, & non à Filio, verbis Domini nimis adhærentes, qui de processione Spiritus sancti loquens, ait: *Cùm venerit Paracletus, qui à Patre procedit &c.* Opponentibus autem nostris, Quia Spiritus sanctus procedit à Filio, sicut à Patre, quia Spiritus sanctus est Patris & Filii, & cùm Spiritus sancti gratia datur hominibus, profectò mittitur à Patre, mittitur & à Filio, procedit à Patre, procedit & à Filio. Quia ejus missio ipsa processio est. Græcis verò adhuc contradicentibus, quasi plenis auctoritatibus nondum essent conclusi, Abbas *Henricus*, vir literatissimus & facundissimus, modestè inchoans: Nunc erratis, inquit, ô catholici & religiosi viri, dicentes Spiritum sanctum tantum à Patre procedere, & non à Filio, quia planè procedit à Filio, sicut à Patre, quòd negare hæreticorum est. Quòd enim de utroque procedat, divinatorum eloquiorum testimoniis comprobatur. Dicit enim *Apostolus*: *Misit Deus Spiritum filii sui in corda nostra*. Ecce hic dicitur Spiritus Filii. Et ibi: *Qui autem spiritum Christi non habet, hic non est ejus*. Ipse etiam Filius de Spiritu sancto in Evangelio ait: *Quem ego mittam vobis à Patre*. Patris autem spiritus dictus est, ubi legitur: *Spiritus ejus, qui suscitavit Jesum à mortuis, habitat in vobis*. Et ipse Christus dicit: *Non enim vos estis, qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis*. Et alio loco: *Quem mittet Pater in nomine meo*. His & aliis auctoritatibus ostenditur, quòd Spiritus sanctus procedit à Patre & Filio. Ad illud autem, quòd de Evangelio opponitis, *qui à Patre procedit*, ita respondemus: quia cùm dicat in eo Veritas, Spiritum sanctum à Patre procedere, non addit *solo*, & ideò etiam à se procedere non negat, sed ideò Patrem tantum nominat, quòd ad eum etiam solet

* in Notis ad loc. cit. Pet. Diac.

** Artic. III. de Concil. Constantinopol. I.

referre, quod ipsius est, quia ex illo
habet. Vestri etiam Doctores unam
eandemque sententiam esse intelli-
gentes, quâ Spiritus sanctus dicitur
procedere à Patre & Filio, & esse Spi-
ritum Filii sicut Patris, professi sunt,
Spiritum sanctum procedere à Filio,
sicut à Patre. Unde *Athanasius* in
symbolo fidei: *Spiritus sanctus à pa-
tre & filio, non factus, nec creatus, nec
genitus, sed procedens.* Ecce Spiritum
sanctum à Patre dicit procedere,
& à Filio. Item *Joannes Chryso-
stomus* in Homilia quadam sic ait:
*Iste est procedens à patre & filio, qui
dividit dona propria prout vult.* Item
Cyrillus Episcopus, *Spiritus*, inquit,
*sanctus intelligitur per se, secundum
quod spiritus est, & non filius, sed ta-
men non est alienus ab eo. Spiritus
enim veritatis nominatur, & profuit
ab eo, sicut à Deo patre.* Ecce etiam
à vestris Doctoribus aperta habetis
testimonia, quibus Spiritus sanctus
à patre & filio procedere ostenditur.
Omnis ergò lingua confiteatur, Spi-
ritum sanctum procedere à Patre &
Filio. His aliisque autoritatibus,
maximè suis, non valebant contra-
dicere Magistri Græcorum, conce-
dentes, Spiritum sanctum procedere
à Patre & Filio. Et magnificatus
est Abbas *Henricus* in conspectu Re-
gis & Pontificum collaudantes do-
ctrinam ejus, & fidem non modi-
cam adhibentes verbis illius.

Wicleffi
hæresin
impug-
nant Be-
nedictini.

Cos uti ferrum, ita Wicleffiana hæ-
resis seculo XIV. exorta studium Theo-
logiæ Polemicæ in Benedictinis Angliæ
monasteriis exacuit. Cùm *Joannes
Wicleffus* sua contra Ecclesiæ Catho-
licæ fidem venena evomere cœpisset,
continuò è nostris, ne latius ea serpe-
rent, nobiliâque etiam & vitalia Ec-
clesiæ membra inficerent, omnem ope-
ram dederunt. Imprimis *Simon Lang-
ham* Archiepiscopus Cantuariensis ex
ungue, quod ajunt, leonem, & ex
cauda draconem agnoscens: jam tum
illius ferox ingenium prævidit, & ne
diutius majori damno venena sua oc-
cultando noceret potentiùs, detexit,
ut caveretur. Quam ejus providen-
tiam, si reliqui Episcopi diligentius
fuissent æmulati, nec impedivisset *Jo-
annis Lancastræ Ducis*, sequaciùmque
illius in Clerum invidia; certè Wic-
leffica anguina soboles in ipso, quod
ajunt, ovo fuisset extincta.

Sed cùm jam Principum potentiâ fre-
tus hæresiarcha cœpisset palàm contra
religionis Catholicæ sanctissima secreta
furere; tunc à nostris etiam monachis
validissimos sensit antagonistas. Fuit
enim circa annum Domini 1370. de
Abbatia cathedrali Nordovicensi *Guil-
elmus Bingham*, de quo Doctor *Joan-
nes Pitseus* hæc habet: „ Vir pius, Guil-
elmus Bingham.
ingeniosus, & doctus, zelo etiam di-
vinæ gloriæ plenus. Hunc in eo fanè
felicem meritò pronuntiârim, quod
inter primos inventus, si non omnium
primus, qui, ut *Leandri* verbis utar,
antiquorum rituum observantissimus,
Wicleffo novarum rerum cupido se
constanter opposuit. Nam saltem in-
ter primos erat, qui deprehendit, &
aliis detexit pestilentem hominis do-
ctrinam, ejusque perfidas machina-
tiones scripto doctissimo libro refuta-
vit. Oxonii contigerunt ista: nam
illic uterque simul studebat; illic *Bing-
hamus* perspicaci oculo vidit lupum
venientem, & non fugit, ut merce-
narius, nec oves prædoni dilanian-
das reliquit; sed ut bonus pastor stre-
nuè restitit, & ab insidiatoris rabie
Christi gregem, quantum potuit, de-
fendit. Erat vir alioquin modesto, quie-
to & tranquillo ingenio, constanti ta-
men, & veritatis tenacissimo. Scripsit
igitur Opus omni fanâ eruditione refer-
tum contra positiones Wicleffi.

Eodem tempore floruit *Utre-
dus Boltonus* in Anglia Transfabrina, ut *Le-
Boltonus.*
landus** loquitur (ait *D. Pitseus*) na-
tus, Ordinis S. Benedicti, monachus
Dunelmensis, vir cujus tum doctrina,
tum pietas suo tempore multum illu-
xit. Infelicia etiam, in quæ incidit,
tempora felici hominis ingenio per oc-
cupationes pessimas exercitium dede-
runt, & incrementum. Nam divina,
ut interpretor, providentia, tum flo-
rere, & inter viros doctos eminere cœ-
pit, cùm *Joannes Wicleffus* pestilens
errorum suorum venenum, & in scho-
lis inter doctos spargere, & è suggesto
in concionibus imperitæ multitudini
nequiter propinare, & impudenter ob-
trudere satagebat. Cui se strenuè, con-
stanter, magnanimiter opposuit *Utre-
dus*, & de eo tanquam de hoste publi-
co superato non semel triumphavit.

Hujus socius & cooperarius erat in
palæstra *Simon Southbraius*, monachus
Ord. S. B. ex cœnobio sancti Albani,
De

* Clem. Reyner. in Apostolat. Benedictin. Discept. Hist. Sect. 2. §. 4.

** quem vide cap. 449. pag. 392. ubi libros ejus contra Wicleffum editos recenset.

De hoc ergo *D. Pitseus*. „ Erat sacre
Theologiæ Doctor Oxoniensis. Hunc
pietas, doctrina, divinæque gloriæ
zelus celebrem in Anglia reddiderunt.
Cùm verò per id tempus *Wicleffus* er-
rores suos spargere inciperet, hic om-
ni, quâ potuit, ratione illi obstitit, &
communicato consilio cum quodam
Dunelmensis cœnobii monacho, Do-
ctore etiam Oxoniensi (nimirum *Utre-
do Boltomo* jam dicto) multum labora-
vit, & publicis disputationibus, & pri-
vatis colloquiis, & libris tandem scri-
ptis contra præfatum *Wicleffum*, ut
impiam ejus doctrinam refutaret, & ab
Ecclesia Christi periculum hæresis propul-
saret. Scripsit igitur in hac Dei,
& Ecclesiæ causa librum unum contra
Wicleffitas, alium de auctoritate Ec-
clesiæ, & alium de Sacramento Alta-
ris. „ Hæc *D. Pitseus*, qui etiam de
Joanne Wellio Ramesiensis cœnobii
monacho, testatur, fuisse hæretico-
rum omnium, & præsertim *Wicleffi*,
suorumque sectatorum juratum hos-
tem, & unum ex illis duodecim, qui
primi omnium illum & illius errores
damnaverunt.

Joannes
Wellius.

Nicolaus
Radelif-
fus.

Eodem tempore floruit *Nicolaus
Radeliffus* Ord. S. B. monachus (verba
sunt *D. Pitseii*) ad S. Albanum, & ibi-
dem Archidiaconus. *Joannes Lelan-
dus* à piis studiis & à pietate studiosa
admodum laudat, & quidem non im-
meritò. Nam quicquid ingenio, in-
dustria, doctrinâ poterat, id omne ad
Dei gloriam, animarum salutem, fidei
propugnationem, & hæresum extir-
pationem totis viribus applicabat. Et
quoniam incidit in illa infelicia tem-
pora, quibus hæresis *Wicleffiana* cœ-
pit invalescere, nullum non movit la-
pidem, ut perfidum illud dogma (sic
loquitur *Lelandus*) & impium ejus pro-
gressum, perniciosumque Reip. Chri-
stianæ incrementum impediret. *Wic-
leffum* igitur in privatis colloquiis, in
domesticis exhortationibus, in schola-
sticis disputationibus, in publicis con-
cionibus, & tandem in libris scriptis
tanquam novarum doctrinarum inven-
torem, antiquarum desertorem, veri-
tatis oppugnatorem, mendaciorum ar-
tificem & fabricatorem, inimicum
Crucis Christi, & Ecclesiæ juratum &
publicum hostem, semper insectaba-
tur. Scripsit contra eum doctissimos
dialogos de sanctissima Eucharistia,
quod Opus inscripsit *Viaticum animæ
salubre* &c.

Et ita satis opinamur, fidelibus te-

stimoniis demonstratum, *Wicleffia-
nam* hæresim in suis exordiis à *Mon-
achis Congregationis Anglicano - Be-
nedictinæ* inter primos fortissimè fuisse
oppugnatam.

Cùm verò *Joannes Hufs* *Wicleffia-
na* somnia seculo XV. in Bohemia sus-
citasset, facemque non ad Bohemo-
rum modò, sed totius Orbis Catholici
interitum accendisset, *Benedictini* non
postremi fuerunt, qui eam extinctum
iverunt, quo factum, ut ferè cuncta
per Regnum Bohemiæ monasteria mar-
tyrio exhausta monachorum sanguine
stillarent. Præ cœteris *Brevnovien-
ses Ascetæ* à *Georgio Crugero* * Soc.
*Jesu docto Presbytero in sacris Regni
Bohemiæ Memorii* commendantur,
quòd, ut populares suos è laqueis hæ-
reseos exsolvent, non verba modò
disputando fecerint, sed proprium
etiam sanguinem fuderint, ne sanguis
Jesu Christi frustra pro eis esset effusus.
Henricus verò Abbas ad S. Lambertum
in Stiria genere & doctrina clarus in
Concilio Basileensi contra *Hussitas* di-
sputando acriter decertavit, acceptus
propterea *Eugenio IV.* ab eo privile-
giorum monasterii confirmationem
acceptit.

Innumeræ hæreses, ferò hiantes In sectis
rictu cùm seculis duobus proximè su-
rioribus venenum ad præsens ani-
morum exitium spargerent, Abbates
sapientiores omninò è re catholica fu-
tutum existimârunt, si monachos suos
Theologia Polemica institui curarent, speciatim
quos deinde è monasteriis emiserunt,
ut in orthodoxa fide suos præsertim
subditos retinerent, alienos saniora
sapere docerent, omnibus contra hæ-
reticorum fraudes, conatus, & dog-
mata consulerent, à semita veritatis
exerrantes, in eam reducerent, alios,
ne abduci se paterentur, sedulâ insti-
tutione præmunirent. Atque hoc ab
illis præcipue Abbatibus est factum,
qui nullius alterius Domini, quàm
Augustissimi Imperatoris jussa reveren-
tur; vel novam omnem doctrinam
execrati, aditu suas in provincias pro-
hibuerunt, seu denique quorum mo-
nasteria in Republica libera sita fue-
runt. Quâ re est factum, ut in tan-
ta tamque exitiali tot mortalium à ve-
ra fide per utramque Germaniam de-
fectione, non minima planè illius
pars Christo & Ecclesiæ à *Benedictino*
Ordine fuerit conservata. Ne verò
sine exemplis verba faciamus, pauca
è multis afferemus.

Joannes
Hufs hæ-
resiarcha
adversa-
rios habet
Benedicti-
nos.

In sectis
seculi
XVI. de-
bellandis
laborant
Benedi-
ctini,
speciatim

* mens. Junio die 6. pag. 35.

Joachimus Abbas S. Galli.

In Helvetia * Joachimus S. Galli Abbas LXII. è cathedrâ in Zwinglii dogmata perversa strenuè investus, ad subjectum sibi populum verba facere, eumque sacrâ doctrinâ imbuere, aliquando per totam Quadragesimam non est dedignatus. Non excelsi minus animi fuit *Laurentius de Heydegg* ** Abbas Murenfis, qui indefesso prorsus studio Romanæ fidei integritatem fartam tectamque ita servavit, ut ex iis, quos Pater Sanctus tradidit ipsi, non perdiderit quemquam. Ubique irrepentem Novatorum sectam strenuè expugnabat, & expungebat; quem etiam in finem binos è monachis suis ad publicam fidei disceptationem Badenæ indictam ablegavit. Adeò zelum Catholicæ Religionis temperare non potuit, ut adversariis extremam sibi, ni cum suis deficeret, ruinam minitantibus, insultare non dubitaret, nec illorum prius cesserit comminationibus, quàm armatâ manû Muros jam irrupissent Bernates, quorum vix reliquerunt rudera, qui tamen singulari Abbatis industria pristinum ad splendorem brevi rediére.

Joannes Turbeyt.

In Bavaria Joannes Turbeyt *** Schirensis Cœnobii Abbas, Alberto Bavaræ Duci, ob egregias virtutes intimè charus, in ejusdem provinciæ monasteriis literarum non minùs studia, quàm pietatis cultum promovit, quibus Religiosos ad ridendos & exfufflandos hæreticorum assultus obarmaret, & Catholicum populum in fide confirmaret. In eadem Bavaria **** quo anno (erat millesimus quingentesimus decimus septimus) Martinus Lutherus novi Evangelii præco esse cœpit, Wolfgangus Sedelius ad monasterium Tegernseense venit, absolute de more tyrociniò vota Benedictina nuncupavit. Erat Ss. Theologiæ Doctor, ac simul Hæbraicæ, Græcæ, aliarumque linguarum peritissimus. Monachii in ædibus Augustinianis ultra viginti annos munus egregii Concionatoris implevit. Nihil illo in sacro suggestu eloquentius, nihil in orthodoxa contra hæreticos tuenda fide ardentius, atque vehementius. Unde ipsi postmodum ad multorum preces ab Abbate suo potestas facta est per speciale indultum, ad alia etiam transmigrandi loca, & verbum Dei prædicandi, aut etiam Theologiam tra-

dendi &c. prout & rei catholicæ & fidei nostræ contra sectarios defendendæ exigeret necessitas. Quâ provincia ita præclare functus est, ut à multis locis hæresin repulerit, ac quàm plurimos in gremio Catholicæ Ecclesiæ conservârit.

Ut verò ex Germania in Italiam tantisper transeamus, Romæ hoc tempore, aut paulò seriùs degebat Isidorus Clarius ***** cum Gregorio Cortesio Abbate ad S. Georgium Maj. Venetiis, quem ad eam urbem comitatus fuerat, dum iste cum Contareno, & aliis à Paulo III. Pontifice accersitus eò fuisset, ut in rebus ad Christianæ Reip. emendationem pertinentibus versarentur. Itaque ne sibi videretur otiosus comes additus, ex omni parte Patri, & Præceptori suo (ita Cortesium vocabat) suum in illo negotio obolum offerre cogitavit cum Evangelica muliere. Is autem fuit *Adhortatio ad concordiam*, quam exaravit ad eos, qui à communi Ecclesiæ sententia discessere. Ista autem à capite ad calcem adhibitos à nostris in reparanda Christiana Republica conatus ita collaudat, ut unâ simul maximè damnet captam, ut à communi ejus sententia discederetur, occasionem exvitiis, quæ in eandem irrepserunt. Unum & alterum locum Card. Quirinus in Diatriba ad Epistolâ Reginaldi Poli exscripsit, ut Romanæ Ecclesiæ hostes intelligant, eorum partibus Clarii dicta nihil minùs, quàm favere. *Verum, inquit, nulla tamen existere debuit tanta perversitas, quæ nos provocaret, ut vetustissimum, sanctissimumque morem à Christi Ecclesia tolleremus, qui cum per se optimus sit, id tantum enitendum fuerat, ut ad veterem formam priscumque institutum revocaretur, & tanquam auro suus color, & species restitueretur. Etenim tutius multo est, ea instaurare, quæ experti antea fuimus recta, atque honesta, remotis, quæ hominum negligentia obrepserant, vitiis, quàm incertis eventibus sese committere. Quam cogitationem plerique vestrum si habuissent, non fuisset, opinor, necessarium, tam invidiosè, & tanto cum stomacho Romanam Sedem insectari, & optare dejectam esse, ac dirutam. Et paulò post: Quare utilior omnibus & vobis honorificentior, & summo cum Principum, tum populorum favore excepta*

Isidorus Clarius.

* Dion. Sanmarth. Gall. Chr. Tomo V.

** Loc. cit. pag. 1042.

*** Gab. Bucel. in Bened. Rediv. pag. 61.

**** Vid. monum. antiq. Tegernse. apud Pezium Thef. Anecd. Tom. 3. part. 3. col. 554. & 555.

***** Card. Quirinus in Diatriba ad Epist. Regin. Poli part. 2. p. CXVII.

ratio fuisset, si postulatum esset, ut staret quidem suo gradu Romana Sedes, neque ulla ex parte illius dignitas immiueretur, verum ad priorem speciem, pulchritudinemque revocaretur. Ita Isidorus Clarius, ob virtutis & doctrinæ præstantiam subinde ad Episcopalem evectus dignitatem; cujus autem *Adhortatio ad Concordiam* anno 1540. typis Mediolanens. exscripta, & Cardinali Contareno inscripta fuit.

Hæretica pestis cum ex Gallia & Germania undique in Belgicas etiam provincias irreperet, contra nascentes atque adolescentes hæreses, earumque præcones, defensor ac propugnator inter alios à Deo datus fuisse videtur *Ludovicus Blofius*, Abbas Lætiensis *. Visuntur inter Opuscula ejus duo illa adversus Novatores scripta, ex quibus luculentum zelui sui pro domo Dei testimonium Blofius habet, *Collyrium hæreticorum duobus distinctum libris & Facula illuminandis & ab errore avocandis hæreticis accommodata*. Brevia illa fortassis & primo aspectu tenuia videri tela possint, si cum omni illa conferantur armatura fortium, quam postea Deus in Ecclesia sua suscitavit: sunt tamen omnino solida, vimque omnem & quasi succum ac medullam habent eorum, quæ fusiùs solent contra nostræ hostes religionis disputari. Estque id ad Blofii laudem eximium, potuisse eum sub ipsum perniciosissimi schismatis exortum, tam dextrè in omni ferè quæstione, immanis illius belluæ jugulum configere. Nec verò scriptis Blofianis pro seductorum ad Ecclesiæ gremium reductione, vel Catholicorum confirmatione, inferiora sunt facta illius. Multa enim in vita sua egit pro reducendis ovibus ab ovili Ecclesiæ, & à salute æterna seductis, & pro Catholicis stabiliendis. Serenissima Hungariæ Regina Maria, Caroli Cæsaris soror Provincias Belgicas gubernabat. Ea cum probè nôset Blofii insignes ardores, quibus inflammabatur ob zelum Ecclesiæ Dei; & à nonnullis deinde Episcopis didicisset, duabus illum manibus pollere, virtute videlicet & doctrinâ, ad retrahendum à perfidiâ Novatores; illius prudentiæ & pietati credidit claros quosdam nobilitate viros, qui à Majorum fide turpiter desciverant, ut domesticis Blofianæ vitæ exemplis, & quotidianis, dum in

monasterio essent, dissertationibus impulsi, ad viam salutis, unde per devios errores abiverant, reducerentur. Inter hos unus ante alios eminuit eximia nobilitate Vir, de cujus conversione Blofii literæ ad Reginam Mariam datæ in ejus vita leguntur,

Cum anno 1588. Andreas Jacobus Schmidelius Lutherani verbi præco, & *Formula Concordiæ* fabricator Joannis famofus Ratisbonam venisset, suam sectariam visitaturus ecclesiam, disputationem de puro Dei verbo adversus Catholicos proposuit. Reverendissimo Ordinario Ratisbonensi è re Catholica fore visum est, si par disputatio contra heterodoxos celebraretur. Ex omnibus verò *Joannes Jacobus Albi*, Monachus primùm, tum Abbas monasterii Scotorum ad D. Jacobum omnium dignissimus est visus, cui hoc munus imponeretur. Disputatum fuit 31. Jan. & 10. Febr. ejusdem anni in palatio Episcopi, ad quod invitatus comparuit Doctor *Schmidelius*, multis trivialibus objectis nostra oppugnare, & sua statuere connifus, sed ita repressus, ut confusione atque dedecore obrutus, confessum deseruerit, & urbe eo ipso die ad suos Wittenbergenses excesserit. Qui verò arena excedit, victas dare manus cognoscitur. *Joannis Albi* disputatio typis edita fuit primùm Latine, deinde Germanicè in solatium plebejorum Ingolstadii eodem anno MDLXXXVIII.

Constantiæ ad Lacum Podamicum cum Magistratus, populùsque maximam partem Lutheri dogmata amplexus esset, incredibile dictu est, quanto fidei ardore animique constantia, Monachi è Domo S. Petri, & nominatim P. *Antonius*, insignis verbi Divini Ecclesiastes, Augustanam illam Confessionem noviter procusam ex urbe eliminare contenderint. Si quod manuscriptum hac de re multis ante annis evolvi, ad manum mihi esset, nonnulla scitu dignissima ex illo excerpturus essem, ut huic intexerentur historiæ.

Augustæ Vindelicorum *Bernardus* Abbas ad SS. *Udalricum & Afram* præclara eruditione, ac rerum polemicarum scientia præditus, unica ferè Religionis Catholicæ anchora fuit: pulso liquidem xiv. Cal. Junii anno MDCXXXIII. universo Clero Vicarius

Lud. Blofius Abbas Lætiensis

Libros Polemicos edit.

Ejus in convertendis hæreticis labores.

Wolfgangus Sedelius.

rius Generalis Episcopi, priusquam ex urbe discederet, Abbati Bernardo amplissimam dedit potestatem solvendi quoslibet casus Episcopales, approbandi, & admittendi ad regimen animarum, quotquot necessarii forent, & alia disponendi pro Religionis utilitate, demum etiam causas Matrimoniales unâ cum Advocato Consistoriali iudicandi, siquæ aliunde ad urbem fuissent coniectæ. Itaque quatuordecim erant Monachi Benedictini, & præter Abbatem quatuor ad animarum regimen idonei. Cum verò Pæcæciæ Catholicæ sex essent, easdem Abbas ad quatuor redegit, quarum prima erat D. Virginis Mariæ; Altera S. Udalrici & S. Mauritii in unam contracta; Tertia S. Crucis & S. Georgii; Quarta S. Stephani cum suburbio S. Jacobi, & singulis suum præfecit Curionem; ipse Concionibus in Templo S. Udalrici, ubi solummodò permixtum erat publicum Exercitium, intentus. Fœminarum etiam Cœnobiis, quorum tria erant sacris adhuc coetibus referta, S. Catharinæ & S. Ursulæ Ordinis S. Dominici, & Stelæ S. Francisci Conventualium, suos præfecit Capellanos, qui statis diebus Sacra coram iis facerent, itémque Confessores, qui earum curam haberent. Ita igitur liberam habebant potestatem eundi Religionis causa ad quoscunque ægros, quæcunque loca, tam die quam noctu, ubi opus erat, nemine sive cive sive milite hæretico impediante aut molestiam inferente. Primâ die Solis, quæ erat sanctissimæ Trinitati sacra, primam Concionem habuit Administrator, ad populum tam frequentem, ut mirarentur etiam Adversarii, tot Catholicos adhuc in urbe esse. Et quia manè non omnes ad sacra venire poterant, ne scilicet domus Catholicorum vacuæ periculis exponerentur, ad instantiam quorundam Civium etiam post prandium festivis diebus Conciones institutæ fuerunt, quas alii quidam Patres per vices habuere maximo * rursus Auditorum numero auscultante. Quâ ratione factum, ut Catholica religio ab unis Benedictinis San- Udalricanis conservaretur ad usque annum MDCXXXV. quo à Cæsareo milite occupata urbe Augustana, Clerus suis ecclesiis restitutus est viii. Idus Aprilis.

Eidem Lutheranæ sectæ multi Mo-

nachi & Abbates per Sueviam, Austriam, Bohemiam, aliasque Germaniæ provincias quâ concionando & catechizando, quâ disputando, & libros scribendo fortiter se objecerunt. Aliquos in exemplum adduxisse me non poeniteat. *Paulus Neccarus*, Abbas Urfinensis in Suevia, non pietate minus, quàm eruditione insignis, in circumjacente provincia plurimum laboravit, ne Kaufburæ, urbe Imperiali, invalescens hæreseos venenum latius serperet, multosque retinuit jam in præceptis agendos. *Benedictus* Abbas Faucensis finitimos populos in fide corroboravit Catholica, lapsos verò ad eandem reduxit. *Henricus Clausius*, Abbas Wiblingæ propè Ulmam, doctrinæ & fidei luce illuminatissimus, hæreticorum oculos perstrinxit. Alii Cœnobia Wiblingenses quantos in Ducatu Wirtenbergenfî labores rei catholicæ causâ subiverint, quantasque molestias, difficultates, atque ærumnas perpessi fuerint, quem non ignorare delectat, eorum evolvat Annales. *Jacobus Gruessius*, Majoris Augiæ Brigantinae Cœnobita hæresin Anabaptistarum, quæ in Jaghausen, perantiquo sylvæ Brigantinae pago, invaluerat, labore per novem annos continuato, extinxit. *Henricus Vredensis*, cognomento *Boinck*, Abbas Tuitiensis meritissimus, juratus hæreticorum omnium, & Bucerii inimicus hæresiarchæ hostis, quocum sæpius feliciter confixit, & disputando convictum, confusumque elinguem reddidit. Vir zelo religionis & avitæ propugnandæ fidei incomparabilis, cui plurimi in ipso servati præcipitio immortaliter debent suam post Deum salutem. *David Georgius Cornerus*, sacerdos erat secularis, cum Monasterium Benedictinam in Gotwicensi inferioris Austriæ monasterio amplexus est, cujus postea gubernacula, ad Abbatis dignitatem evectus, prudentissimè moderatus fuit. Adhuc Novitius ad reducendam ab hæresi Lutherana Austriam superiorem missus, rem egregiè gessit. Non longè à martyrii palmâ abfuit. Cum enim Freystadii, laboribus Apostolicis intentus, degeret, hæreticorum & perduellium rusticorum globus urbe potitus, *Cornerum* cum quinque Capuccinis Patribus in arcis sacello deprehensum, pugnis ac calcibus impetum, inverso sclopo ferociter adeò ceciderunt, ut humi pro-

* Histor. Basilicæ SS. Udalrici & Astræ part. IV. p. 36. & P. Corbin. Kham. Hier. Aug. part. III. Regul. cap. 1. Sect. XXXIII.

prostratum, semianimem reliquerint, interfecissentque penitus, nisi sociorum Patrum quispiam lapsu suo jaentis corpus contexisset, excepissetque ictus, qui *Cornero* parabantur: quam lucuosam sanè scenam *Cornerus* ipse in epistola ad Abbatem suum data, quæ etiamnum Gotwici asservatur, describit: plebe inde ad arcis direptionem conversa, ipse paullum ad se rediit; verum mox à reduce furentium manu vestibibus spoliatus in carcerem coniectus est, nec antè dimissus, quàm à Cæsareo milite Freystadium denuò caperetur. Nondum abiit biennium, cum Gotwico adhuc præfuit Amplissimus Abbas * *Godefridus Beselius*, cujus Opus Polemicum est illud, quod *quinquaginta Romano-Catholicam fidem omnibus aliis præferendi Motiva* complectitur, ac Latine primùm, dein etiam Germanicè prodiit 1710. 8. Moguntia, ubi Auctor Electoralis & Archiepiscopalis Officialis ac Consiliarius fuit. Liber hic non uni Sereniss. Brunsvicensi Duci *Antonio Ulrico*, qui in eo loquitur, sed sine dubio plurimis aliis cum luce salutem attulit. Authoris amplum elogium edidit *Æmilianus Kazi*, vir doctus, ac Professor *Gottwic*, qui his verbis suum Præfulem post cœtera affatur: „*Si ab exemplis Oratorum eloquiis* „*major est radius, nervus, & emphasis,* „*splendidissima hujus veritatis demon-* „*stratio, & Augustissima Panegyris* „*meæ figura erit Serenissimus gloriosiss.* „*memoriæ Princeps & Dux Brunovi-* „*centis Antonius Ulricus, qui vera san-* „*ctioris tuæ industriæ & laboris evase-* „*rat Proles, quem sanctissimo partu* „*Ecclesiæ Romano-Catholicæ genuisti,* „*genitum verò solidissimis veræ fidei* „*documentis excoluisti, & ita excul-* „*tum depositis prius in aures tuas huma-* „*nis noxis, & dicto in manibus tuis* „*Ecclesiæ sacramento ad ubera Ecclesiæ* „*applicuisti, & tandem ut verus ejus-* „*dem spiritualis Pater Pane Angelorum* „*refecisti, & Angelum perfecisti: Alte-* „*ra Proles, quam Ecclesia Romana non* „*minus zelo tuo, quo in salutem ani-* „*marum ardes, debet, est Augustissima* „*invictiss. Imperatoris nostri Caroli VI.* „*consors Elisabetha Christina, cui &* „*tu Brunsvicum & Guelfenbutelam* „*ut Legatus Moguntinus missus cum* „*reliquis famosissimis Controversiarum*

„*Proceribus etiam sapientiæ & doctrinae* „*tuae radiis veræ fidei diluculum ac-* „*cendere in tantum collaborasti, ut tan-* „*dem Augustissima hæc Proles errori* „*suo denata, & veræ fidei renata tan-* „*dem in Orthodoxæ Ecclesiæ gremium* „*concesserit &c:*

Quanto catholicæ fidei zelo *Ab-* „*Bates & Monachi Brevnoviensis* „*in viensis* „*Bohemia flagrant, argumento est,* „*quod pro ea defendenda alii sangui-* „*nem profuderint, alii exilia subierint,* „*& asperrima quæque perpessi fuerint,* „*Eorum indefesso labori, atque ardori* „*grè defu-* „*debetur, quod Brauna civitas, oppi-* „*dum Policense, pagi quadraginta, &* „*omnis latè vicinia, damnata hæresi,* „*orthodoxam fidem hodie profitean-* „*tur. Mentis verò inops est, qui hæc* „*sine ardenti Theologiæ Polemicæ stu-* „*dio fieri potuisse dixerit.*

Angli *** ex Gentilismo operâ *Mo-* „*nachorum Benedictinorum, ad fidem* „*Christi conversi, plurima monasteria* „*in Anglia* „*iisdem grati animi argumenta erga suos* „*Apostolos construxerunt. At post-* „*quam à vera fide recesserunt Angli,* „*monachos stirpitus eradicare sunt co-* „*nati, multosque diverso mortis gene-* „*re, qui ibi pro Catholica Religione* „*firmanda & conservanda studebant,* „*cruciarunt. Mihi hîc solum sermo erit* „*de Joanne Feckenamo **** Abbate* „*Jo. Fecke-* „*Westmonasteriensis, ac fidei orthodo-* „*xæ Confessore. Quo tempore is in car-* „*cere tenebatur, septem autem annis* „*supra viginti tenebatur, aliquando ex* „*eo eductus septem solennes habuit di-* „*sputationes circa præcipuos fidei arti-* „*culos: primam in ædibus Comitum* „*Bedfordiæ in hospitio Sabaudico Londini;* „*alteram in ædibus D. Guilielmi Cecili,* „*in vico, quem vocant Canonicorum;* „*tertiam in ædibus D. Joannis Checi,* „*in domo, quæ fuerat olim Carmelita-* „*rum, & in tribus colloquiis habitis de* „*religione propter nobilium virorum,* „*in quorum ædibus habebantur, reve-* „*rentiam fatis benigniter habitus fuit.* „*Sed disputationem hanc Londini in-* „*choatam finire coactus fuit in agro* „*Wigorniensis, ubi beneficio Ecclesia-* „*stico adhuc potiebatur: ibi igitur D.* „*Philippo Hobbio, qui eum ex turri pro* „*aliquanto tempore, ut ipsius Fecke-* „*nami verbis utamur, quasi mutatum* „*acce-*

* Pez Ep. Apol. pro Ord. S. B. p. 166. & 176.

** Vide Epist. Historic. Regii hujus Monasterii, quam an. 1740. typis vulgavimus.

*** Stanisl. Sczyelski Aquilam Polono-Bened. p. 320.

**** Clem. Rayner. in Apostolatu Benedictin. Sect. 3. §. 2. p. 234.

acceptit, satagente, comparuit in disputatione Feckenamus, ubi Hooperus Pseudo-episcopus Wigorniensis quatuor diversis disputationibus solemniter habitis praefedit, quarum prima fuit in visitatione Hooperi Pershorensi (fuit olim Abbatia percelebris Congregationis Benedictino-Anglicanae) ultima in Cathedrali Ecclesia Wigorniensis fuerat celebrata; opponente inter alios Joanne Ivellio Sarisburiensi, ita solide respondit Hoopero Feckenamus (inquit Stapletonius) ut non immerito Hooperus sibi satisfactum esse fateri cogeretur, & Feckenamus inde dimissus ad carcerem suum in turrim Londinensem reductus fuerit, in quo perseveravit usque ad primum annum Reginae Mariae.

Quemadmodum vero ipse in carcere, velut egregius fidei Catholicae athleta post viginti septem annorum decursum vitam absolvit, ita & multi alii Angli Benedictini martyriis, carceribus, exiliis, laboribus plurimis fidem Catholicam promovere & amplificare conati sunt, & adhuc conantur. Quod ut expeditius faciant, specialis Congregatio Anno Christi 1598. instituta est, quae scilicet post tria Religionis vota ad acceptandas Missiones in Angliam ultro se obstringit & offert. Ejus author fuit V. P. Augustinus, qui cum aliis quinque Anglis in monasterio sancti Martini Compostellano, vestem monasticam Ord. S. Benedicti suscipiens, expletisque sex annis in monasterio cum iisdem fociis in Angliam missus per tres ibi annos, inter aliquos occultos Catholicos, eos verbo & exemplo in fide Orthodoxa confirmando, latuit. Postmodum idem Augustinus, relicto ibi fociis, ipse in Belgium veniens, monasterium Duaci, & aliud Mussiponti in Lotharingia aedificanda curavit, eaque solis monachis Benedictinis Missionis Anglicanae dicavit. ipseque recentis Congregationis Generalis, approbante Pontifice, per suos constitutus, insignes viros per plures aggregavit, qui nunc soli paene insignem Universitatem Duacenam regunt, virique doctissimi ab omnibus jure habentur.

Primordia Congregationis Anglicano-Benedictinae pro tuenda Catholica fide.

Ejusdem Collegia & studia Polemica in Hispaniis.

Abbates etiam & Superiores Congregationis Vallisoletanae * in Hispania praeter Collegia antiqua, duo nova excitaverunt sub annum 1604. ubi soli Angli Benedictini acciperentur. Designati etiam Professores, qui in uno

artibus liberalibus, in altero Ss. Theologia, praesertim controversiis, quae Catholicis cum haereticis de fide intercedunt, bonos discipulos instituerent, facinore aeri incidendo, a quo magnos fructus Ecclesia Anglicana cepit. Non pauci enim ad cruentam Calvinistarum arenam ineundam firmati CLEMENTE VIII. Pont. Max. probante generosos spiritus, spreto periculo tentarunt vadam. Anglia vero potiti sparfos Catholicos adierunt: corroborarunt: metu mortis discusso eosdem Ecclesiae Catholicae agglutinarunt: catenae sancti Petri iterum innexuerunt. In tanta spe lucri Congregatio Casinensis sibi haud oscitandum rata, cordatos Monachos Theologiae Polemicae peritos submisit, qui grassantem haeresin premerent: retia Principis Apostolorum Petri piscatoris hominum, sollicita fronte explicarent: vagos pisces in vasa Christi colligerent, cum tanto sudore olim ac sanguine Ordini nostro constitissent.

URBANUS vero VIII. merita nostrorum ex tot laboribus & periculis pro eruditione Angliae exantlatis, & tot gloriosos videns successus, solenni Diplomate Congregationi Anglicanae Collegium Gregorianum in Urbe a CLEMENTE VIII. Collegio de Propaganda fide unitum transcripsit, ut plures educarentur Alumni diversarum Nationum ad eandem Catholicam fidem propagandam addicti & obstricti. Quibus cum ad hunc finem assequendum scientia Theologiae Polemicae ut cum maximè necessaria sit, cum cura in eadem instrui haecenus consueverunt.

Qui primus vero Collegii Gregoriani fundamenta jecit, fuit Constantinus Cajetanus Abbas S. Baronti e Congregatione Casinensi. Catholicae enim religionis zelo aestuans illud Romae in Transtiberiana regione propè Ecclesiam S. Benedicti in Piscinula est ad ortus; eo quidem consilio, ut Religiosi Alumni sub D. Benedicti institutis militantes, exemplo Majorum adversus Catholicam veritatis hostes calamo, & voce inde in aciem prodirent, quarto propterea ad id voto constricti. Cujus etiam Collegii anno 1621. ipse Constantinus Praesidens a Pont. Max. est constitutus. ** Licet autem opus adeo egregium variis de causis perficere ac stabilire non potuerit, ejus tamen occasione, ut refert Antonius Mongitore

Collegii Gregoriani Anglica in corporatur.

Quod sua primordia debet Constantino Cajetano.

in Bibliotheca Sicula verbo Constantinus Cajetanus, Gregorius XV. Collegium de Propaganda Fide Romae erigi ad radices Montis Pincii, eique superius laudatum Collegium a Constantino coeptum uniri iussit, ingenti adeo Catholicae fidei utilitate & amplificatione, ut omnes norunt, institutaque a se ibidem Sac. Cardinalium Congregationis Cajetanum Consultorem creavit; cui propterea moriens idem Constantinus libros suos, aliaque omnia, quae habuerat, testamento legavit; cum jam pridem Summi Pontificis auctoritate extractus e claustris, & a Regularium Praelatorum subjectione exemptus fuisset, ut praedicti Collegii Gregoriani aedificationi, ac regimini commodius ac facilius vacare posset; quod quidem laudabile opus molitum se esse non satis existimans, calamum quoque contra heterodoxos valide strinxit, libris haud vulgaris doctrinae in lucem editis.

V. Leander a S. Martino.

Quam illud vero memorabile, quod Venerabili P. Leandro a S. Martino, * Congregationis Anglicanae insigni ornamento, juveni etiamnum, nec quod spectaret, intelligenti contigit. Erat parentibus editus haereticis in Britannia, & cum ingenio esset florentissimo, praemature studiis literarum applicitus, & quod tenui marsupio parentes essent, magnamque de ipso spem Magistri conciperent, ad studia pseudo-Theologica traductus, mira & magna olim, uti Professores ominabantur, contra Catholicos praestiturus. Insignierat ipsum natura, & naturae parens eam vultus gratia, formae elegantia, ut quod Gregorio Magno primo contuitu Anglorum visum, Angelos appellandos, hoc in Leandro conduplicatum appareret. Accessit ingenii subtilitas, iudicii acrimonia, vis tanta eloquentiae, quae supra paene hominis naturam viderentur. Contigit saepius, ut propter eximiam eruditionem, in Disputationibus publicis, in summa frequentia Universitatis, de industria saepe juveni, & quidem ex tempore disputandi & argumentandi occasio & licentia a Professoribus praerberetur, tanta omnium cum admiratione, ut fama dein latius sparsa, magni etiam Principes, tantum ut juvenem hunc audirent, Disputationibus interesse volupe ducerent, & qui audissent, vix satiari possent.

Verum quam gratum id coeteris, ita deinceps Professoribus odiosissimum fuit, cum juvenis dictante procul dubio Numine talia in medium afferret argumenta, & quidem summè Theologica, quibus solvendis nemo omnino Professorum sufficeret, & perurgente juvene omnes obmutescerent, obstupescerent, tanto majore Principum plausu, quanto majore Academicorum Doctorum confusione. Evocatus ab his non semel, & graviter objurgatus, quod Catholicus esset, & libris atque Magistris uteretur Catholicis, negavit, & pro virili se purgavit, imò ad sui purgationem testum satis, & quotquot haberet domesticos, omniumque suorum gressuum conscios adduxit. Exarsere in curiositate majorem, quotquot de hoc juvene audierant Britanniae Magnates, ita ut quotiescunque disputandum theologicè & publicè esset, certatim & frequentissimi maximi undecunque Proceres concurrerent, & vel ab invitis extorquerent, ut in arenam Leander committeretur, ipso enixè deprecante, donec vel invitatus, etiam ab invitis & in speciem simulantibus cogere, eodem semper successu, ut hoc triumphante, Doctores omnium sibilo exponerentur, Conclusum proin secreto consilio, juvenem innocentem Universitate solenniter excludere, imò ut haereticum ejicere, frustra illo deprecante, & veniam rogante. Ita moerore absorptum, rubentibus & turgentibus oculis Angelica facie juvenem contuitus & miseratus, quidam Societatis Jesu Theologus, secularem indutus vestem, amanter alloquitur, causas tristitiae sciscitatur, nihilque non, ut moerorem solaretur, pollicetur, donec captus ille benevolentia viri, sese totum expectorat. Rogavit argumenta Pater, & mirari satis non potuit, adeo docta, firma, praevolentia. *Et non potuere haec solvere tui Professores?* inquit. Ille: *Non poterunt. Atqui, ait, Tu forte poteris, qui sic argumentaberis. Minime, respondit: nam ideo proposui, ut mihi solverentur. Sed quid mi juvenis, ait Pater, si reapse insolubilia sint, si Dictata divina, si merae veritates?* Ita attonitum, & benevolentia captum, cum domum reverti praerubescencia ipse dubitaret, facile ad suum persuasit hospitium, & prolixius informavit, optime habitum, propriis

Ejus adhuc heterodoxi disputationes de rebus Polemicis graves accidunt Professoribus.

Universitate ea propter excluditur.

* Yesei. in Chron. cent. 1. p. 477. col. 1.

** Bulla Gregorii XV. extat in Bullario M. To. 3. Const. 6. & in Casinensi Const. 287.

* Ex Bucelini Benedicto Redivivo.

que jam suis, imò Divinis captum argumentis, convictumque, ut facile persuaderet insidias & odia Professorum declinare, & quò digitum intenderet, eò verti, asserens in portu proximo navem consistere, quæ prima nocte secundiore vento aspirante in Hispanias vela factura esset, ibi non minus, quam inter navigandum, à se omni modò providendum. Annuuit promptissimè juvenis, & vespere ductus ad navim, paulò post feliciter appulit in Hispanias, in Collegio Patrum Societatis Vallisoleti optimè accommodatus, perbenignè habitus, & studiis Theologicis adhibitus, in quibus ad miraculum profecit. Divino autem monitu nomen subinde dedit Familiæ Benedictinæ in Congregatione Anglicana, cujus postmodum Præses Generalis creatus fuit. Docuit etiam in Academia Duacena linguam Hebraicam, inter Theologos ejusdem Universitatis nulli secundus. Quo tempore in lucem edidit Biblia sacra cum glossis, in cujus utilissimi Operis dedicatione *Philippo Caverellio S. Vedastino apud Atrebatas celeberrimo Abbati* facta, foris, inquit, in florentissima & Catholicissima Academia Duacena (quæ ipsa Tuo Monasterio multò maximum debet suæ celebritatis firmamentum) magnificum erexisti Collegium triplex, seu tripartitum, ad pietatem, & literas, & fidem propagandam; ad doctrinam tuis, aliorumque „ monasteriorum alumnis, & secularibus etiam adolescentibus affundendam; ad fidem & pietatem, ac doctrinam Anglis per Anglos Monachos, alumnos tuos refundendam. „ Quid Anglis dico? etiam aliis Nationibus contra hæreticos ex Gregoriano hoc Collegio tuo operarios non contemnendos mittere potuimus, „ per quos & conscientias medelam, „ & erroribus emendationem allatam „ fuisse non solæ Britannicæ, verum „ etiam aliquæ Gallicanæ, & Germanicæ civitates, cum celeberrima Colonia legii hujus tui Gloria testabuntur „ &c. „ Hæc ille in Dedicatione. Nec vana, more Dedicantium, de suis prædicasse, præter cæteros fidem facere possunt *Serenus Cressius, Maurus Corbicus, Eduardus Levellinus, Petrus Sybenius, Richardus Hadlestonius*, qui vel voce vel calamo hæresin strenuè aggressi fuerunt. Nec semper infeliciter. Certè quem postremo loco nominavi, do-

ctissimum Opus *de Brevis & recta via ad Fidem & Ecclesiam* in lucem emisit, ex cujus lectione Carolus II. Rex Angliæ primam suæ conversionis faciem accendit. Cùm igitur Ven. *Leander à S. Martino* optimè intelligeret, quantoperè rerum Polemicarum scientia non modò proficua esset, sed eâ etiam opus haberent, qui Anglos heterodoxos ad Catholicæ fidei veritatem reducere vellent, neminem suorum eam in Insulam ablegavit, nisi qui in Polemica Theologia optimè institutus esset. Unde hujus scientiæ studia in tota Congregatione Anglicana magnoperè ejus ævo fervebant, nec hodie tepent. Testem hujus rei laudare possum Em. Card. Quirinum, qui in sui literarii itineris per Belgium descriptione: *Duaci, inquit, hospitio me exceperunt Monachi Angli, qui in ea urbe congregantur, ut iis præceptis, & institutis formentur, unde idonei reddantur ad Hæreticos suæ gentis Catholica fide, ac doctrinâ imbuendos.*

Gallia seculo XVI. Calviniana hæresi, ceu infernali furia gravissimè excitari cœpit. Unde Theologiæ Polemicæ Doctoribus opus erat, qui nocentissimam hanc hydram quâ disputando, quâ concionando, libròsve scribendo pro virili parte debellant, vel certè quidem Catholicos ab orcinò ejus rictu defenderent. E nostris, qui laboranti Gallicanæ Ecclesiæ opem tulerunt, tres nominabo Episcopos. Primus est * *Antonius*, aliàs *Arlandus de Vienna*, ex Monacho & Abbate Firmitatis Cabillonensis Episcopus. Joannes Chen ipsum appellat *Doctorem subtilem in his, de quibus nunc ferè omnis inter Theologos controversia versatur.* Et in Colloquio Poissiacò cæteris præcelluisse dicitur. Alter est *Gilbertus Genebrardus*, Archiepiscopus Aquensis, hæreticorum juratissimus hostis, verbo & sapientia incomparabili mirâ rationum, argumentorum, & demonstrationum vi eos felicissimè convincebat, sed & Scriptis doctissimis confutabat. Hinc Scaliger ille, cymbalum mundi, Genebrardum ausus est nominare *maledicentissimum pecus, insolentissimam bestiam.* At hæreticorum convitia sunt Catholicorum encomia. Fallitur verò *Gabriel Bucelinus*, ** cùm Regem Navarræ, postea Henricum IV. Galliarum Regem, à Genebrardo fuisse per-

* Bucel. l. c. p. 81.

** Bucel. l. c. p. 154.

motum scribit, ut de ejuranda hæresis susciperet cogitationes, donec tandem Catholicum sese publicè profiteretur. Certius illud, quòd Genebrardus contra Henricum Sectæ Calvinianæ etiamnum adhærentem vehementer è sacro declamârit suggestu. Unde hoc regium solium conscendente, ille Aventionem exul abiit, Archiepiscopatu amisso, & ad alterum translato. Felicius fuit *Joannes Gobelinus* *, monachus Regiæ Abbatie ad S. Dionysium in Francia. Ex numero enim illorum erat Doctorum, quos Henricus IV. delegit, ut ab iis in religione Romano-Catholica instrueretur. Tantam verò magnus ille Rex de Gobelini doctrina, cœterisque præclaris ejus dotibus existimationem conceperat, ut abjurata hæresi continuò illum iis Doctoribus associârit, qui Legatum ipsius Ducem Nivernensem Romam comitaturi erant. Auctor est Doubletius, quòd Rex Joannem Gobelinum adhuc constitutum in itinere, Archiepiscopum Turonensem denominârit; quia is verò in reditu, cùm Mantuam delatus esset, ex morbo interiit, dignitate, ad quam Rex illum evecturus erat, perfrui haud potuit. Hujus ipsius Monarchæ Capellanus, Theologus, ac Concionator fuit *Joannes Garnier* ** ejusdem Regiæ Abbatie San - Dionysianæ monachus, qui tantam sibi eruditione singulari, nativòque facundiæ robore famam conciliavit, ut sacris in pulpitis verba facientem haud semel demiratus sit Henricus IV. Galliarum Rex. Ubique verò se dabat occasio, hanc suam præstantem eloquentiæ vim cum pari rerum Theologicarum doctrinâ conjunctam contra Calvinii assclas asseruit. Factus, favore Regis Henrici IV. Episcopus Monspeliensis hæreticos acrius insectatus est; cùmque suo fano hunc titulum præfixissent VERÆ RELIGIONI SACRUM, hanc illatam Ecclesiæ juriam non ferens Præsul, ad Regem hac de re scripsit; quo accepto sectarii alium substituere.

Nihilominus Henricus *Edicto Nannetensi* potestatem fecit hæreseos exercendæ. Quod edictum ab ejus nepote Ludovico XIV. sublatum fuit, qui præcones hæreticos, omnesque, quibus volupe non esset valedicere Calvinii Sectæ, solum vertere ac regno migrare jussit.

* Felibien in Hist. monasterii S. Dionysii Gallicè scripta l. 7. p. 426.

** Gall. Chr. Tom. 6. col. 816.

*** le Cerf Bibl. Hist. Crit. pag. 460.

**** Cùm anno 1554. Calvinus, subscribentibus Collegiis omnibus, copiosam Servetianæ Doctrinæ refutationem edidisset, rationes etiam adjecit, cur &c. quatenus à Magistratu quoque legitima præeunte cognitione, puniri hæreticos oporteret. *Mastricht apud Placcium de Pseudon. pag. 116.*

Cùm verò hæretici ob hanc emigrationem æquissimas de Rege Ludovico se habere querelas sine fine dicerent, Dionysius Sammarthanus *** è Congregatione S. Mauri responsum ad eorum querelas vulgavit, in qua palam facere contendit, *Francicam persecutionem*, ut vocant hæretici, non usque adeò acrem fuisse, quin imò longè adhuc ab ea acerbitate abfuisse, quâ Imperatores hæreticos ad mortis supplicium condemnârunt. Vel ipsos sectæ antesignanos **** *Calvinum, Farel, Jurieu*, huic veritati testimonium perhibere, ut qui sententiam propugnârunt, quòd gladio in hæreticos animadverti possit. Denique querelas Protestantium ob Edicti Nannetensis violationem omni favore ipsos complectentis, haud solido niti fundamento, cùm illud armatâ manu à Regibus Galliarum extorserint. Hæc Dionysius Sammarthanus, qui cùm magno Calvinii religionem excindendi, eaque imbutos gentiles suos ad Catholicorum castra traducendi desiderio semper flagraret, ejus rei gratiâ plura Scripta Polemica vulgavit, quæ virum non minus in Scriptorum à Catholicorum sensu recedentium, quam veterum Patrum ac Conciliorum monumentis apprimè versatum esse demonstrant. Et verò utrumque illi perneccessarium est, qui nomen Theologi Polemici cum dignitate tueri velit.

Quemadmodum verò Dionysius Pontificis Sammarthanus causam Regis sui Ludovici XIV. contra Protestantes strenuè egit, ita alii Benedictini contra eundem Galliarum Regem partes Romani Pontificis in gravissimis Controversiis non minus impigrè defendendas susceperunt. Præcipui fuerunt Cardinales *Sfondrati & Aguirre, Angelus Nuceus* ex Abbate Casinensi Archiepiscopus Rossanensis, atque *Augustinus Abbas* Einsidensis, & S. R. I. Princeps. De primo duntaxat loquar.

Quo tempore Ludovicus XIV. tam ob extensionem Regaliæ, quam alia Capita graves cum Innocentio XI. simultates susceperat, Gallia, ut Regi suo assentaretur, ægrè etiam Summo Pontifici facere volebat; unde anno 1682. coacto Clero Gallicano octo Archiepiscoporum & viginti quatuor Episcoporum in Nationali Synodo qua-

In Hispanias abijt.

Fit Benedictinus &

Professor publicus in Academia Duacena.

Ex Collegio Atrebatensi prodeunt insignes fidei Catholicæ Athletæ.

In Congregatione Anglicana studia Polemica.

Jo. Gobelinus designatus Archiepiscopus Turonensis.

Joannes Garnier.

Edictum Nannetense à Ludovico XIV. abrogatur.

Gilbertus Genebrardus Archiepiscopus Aquensis.

Gallicani Cleri IV. propositiones.

quatuor propositiones Romanorum Pontificum auctoritati & infallibilitati summopere adversas procudit, quas Ludovicus non ratas tantum habuit, sed per universas Regni sui provincias doceri etiam & propagari iussit. Erant verò illae, 1.mo *Nulli Principum secularium in rebus temporalibus à Romano Pontifice quidquam seu directè seu indirectè præcipi posse.* 2.do *Concilium Universale esse supra Pontificem.* 3.º *Pontificiae potestati per cuiuslibet Nationis privilegia & statuta limites poni posse.* 4.º *Edictum Pontificis sine consensu Ecclesiae, etiam cum de rebus fidei agitur, nullius omnino esse valoris.* Provocatum etiam re ipsa fuerat à Senatu Parisiensi ad Concilium Universale. Archiepiscopus verò Parisiensis singulos quosque Ecclesiasticos Ordines, ut factae provocationi assensum præstarent, seorsim convocari iussit. Adfuit etiam inter ceteros Prior monasterii San- Germanensis, qui inconsultis & inficiis Congregationis suae Sodalibus assentiri non dubitavit. Re Romam perlata Eminentissimus Cardinalis Leander Colorado graviter de eâ, epistola ad Joannem Mabillonium data, conquestus est, cui hic sequentibus literis respondens, S. Mauri Congregationem ab Appellatione ad Concilium injecta an. 1682. purgavit.

Mabillon. Epistola ad Card. Colorado.

EMINENTISSIME DOMINE,

ET si multa sunt in postremis literis tuis, quæ me mirificè recreârunt, imprimis quòd & te valere, & mei memoriam, immò & tuam in me benevolentiam post tam diu intermissa literarum officia, integram etiam nunc apud te vigere intelligam; unum tamen est in iisdem literis, quod cor meum lancinavit, nimirum dolor ille, qui pectus istud, pectus inquam tuum ita commovit, ut lacrymas ex oculis tuis expresserit. Tanti verò doloris causam hanc esse significas, quòd non solum nostrates Episcopi, de quibus tam præclara coram differueramus, sed etiam religiosissimus (ita enim vocas) Coetus noster secessionem quandam à S. P. Innocentio palàm ac publicè facere non dubitaverit. Nempe, si bene conjicio, quod provocationi ad Concilium factae subscripsisse nos persuasum habeas. Id si ita E. T. relatam est, atque creditum, cum bona tua venia dicam, rem longè aliter se ha-

bere. Hic non disputo, an omnis à Pontifice ad Concilium provocatione injusta sit; neque etiam an legitima sit illa, quæ nuperrimè à Senatu Parisiensi facta est, quæ quidem longiorem exigunt, quàm epistolaris brevitatis finit, tractationem. Sufficiet hoc loco exposuisse E. T. historiam facti, ut quæ fuerint nostrorum hac in re partes, intelligas.

Post sancitam à Senatu Parisiensi provocationem Ill. Parisiorum Archiep. singulos Ecclesiasticos Ordines seorsim convocavit, ut factae provocationi assentirentur. Vocati primùm Ecclesiae majoris Canonici, deinde Parochiarum Rectores acquievère. Demum accersiti Superiores, seu Præfecti omnium Religionum, quos inter & Prior noster interfuit, nobis plerisque ignorantibus, omnibus inconsultis. Cùm ad locum Comitiorum advenisset, rogatus est ab Ill. Archiepiscopo, ut nomine non solum nostri monasterii, sed etiam omnium aliorum sententiam diceret. Paruit ille non obtentâ deliberandi facultate, & nullorum suffragiis requisitis, dixit, se tum sui Coetus, tum aliorum, qui aderant, nomine, factae provocationi acquiescere. Nemo contra mutire ausus est. Nullus porò erat ex nostro Coetu ad illa Comitium cum Priore nostro deputatus. Quibus verbis id expresserit Prior noster, novit E. Tua, cùm ad te eisdem acta pervenerint. Ubi primùm hæc in Sodalium nostrorum cognitionem venerunt, mox omnes reclamare coeperunt, & factum Prioris nostri improbare, non modò, quòd verbis usus esset, quæ non ipsi & nobis conveniebant, sed quòd nomine omnium sententiam dixisset, tametsi omnibus inconsultis. Verùm res uti transacta fuerat, publicata est, ægrè ferente ipso Priore nostro, quem mox facti sui poenituit, sed seriùs. En facti series, ex qua videat E. Tua, quid ad hanc provocationem contulerit Coetus noster. Et doleo quidem vicem Prioris nostri, qui aliàs vir religiosus est, & optimè affectus in summum Pontificem; verùm in lubrica & ancipiti occasione non pati aliquid humanum, maximè ubi deest consilii capiendi & deliberandi facultas, difficile est. Ad me quod attinet neque deliberationis parti-

,,ceps,

ceps, neque provocationis factae conscius fui. Unum est, quod in his rebus periculosissimis me confortatur, nimirum, quòd eum habemus Pontificem, qui moderatè ferat auctoritatem suam, quòd eum habeamus Regem, qui filiali observantia in Pontificem affectus sit. Sed nescio quo fato nostro tanta moderatio cum tanta observantia simul convenire non possint. Scilicet inimicus homo superfeminavit zizania. Eradicari ea vetat Christus Dominus, immò potiùs vult ea ad tempus dissimulari. Id enim verò postulat afflictæ Gallicanæ Ecclesiae status, ad quem restituendum sola Pontificis & Regis nostri concordia restat. Faxit Deus, ut tandem simul conveniant. Excusatum me habeat Eminentia Tua, quòd longiori epistola ipsi toedium afferam, quo paucioribus verbis literarum tuarum particulæ respondere vix potuerim. Salutem plurimam E. Tuæ mecum offert noster Michaël Germain, teque ambo valere plurimùm optamus. Parisiis 6. Januarii 1689.

Quatuor Propositiones Cleri Gallicani refellendas suscepit Coelestin. Sfondratus.

Opportunè verò factum, quòd eodem adhuc anno quatuor illæ Propositiones à Gallia in Germaniam Salisburgum delatæ fuerint. * Coegit ea res sæpiùs Senatam Academicum, qui ut suadente Archiepiscopo easdem propositiones validis argumentis oppugnaret, doctam Coelestini Sfondrati id temporis SS. Canonum Professoris pennam animavit. Nec sefellit eventus bonorum omnium expectationem. Primùm lucem aspexit Regale Sacerdotium Romano Pontifici ascriptum, ac quatuor Propositionibus explicatum in 4.to Anno MDCLXXIV. cui dein An. MDCLXXXVII. subjunxit Galliam Vindicatam, in quâ testimoniis exemplisque Gallicanæ præsertim Ecclesiae, quæ pro Regalia ac quatuor Parisiensibus Propositionibus à Ludovico Maimburgo Jesuita, aliisque producta sunt, refutantur. Unde Clerum Gallicanum easdem propositiones vel semel edidisse, meritò poenitere debuisset.

Propositio de Infallibilitate.

Verùm non semper candor vincit ruborem, sed plerumque accidit **, quòd ii, qui auctoritate & famâ cœ-

teris præminent, quòsque vulgustanter P.M. in quam Magistros, Doctoresque suos Gallia de- reveretur, nunquam aut saltem rarò, nuò oppugnatur. errasse videri volunt; ita planè in causa Infallibilitatis & auctoritatis Pontificiae evenit. Quamvis enim propositio illa Cleri Gallicani, quâ Summo Pontifici in rebus fidei decernendis Infallibilitas adimitur, irrefragabilibus, ac invictis ex omni demonstrationum loco petitis argumentis per Cardinalem nostrum funditus everfa fuerit, Gallia tamen hæc in parte adversus dictam Summi Pontificis Infallibilitatem mentem hæctenus obstinasse videtur; dedecus fortè arbitrata, si tot & tam defœcata, quibus Conventus anni 1682. conflatus erat, Gallicana ingenia errorem protulisse fateretur: vel forsan quòd opinionem suam obscuris quibusdam, nec sufficienter examinatis ac discussis factis ab Historiæ Ecclesiasticæ memoriâ petitis adhuc fulciri autumet.

At verò quantis turbis ac discordiis erronea hæc doctrina januam longè latèque panderit, ipsa suo damno Gallia, hac, quâ vivimus ætate edocta est; testes sunt conventiones illæ, quæ occasione Constitutionis *Unigenitus* à p. m. Papa nostro Clemente XI. adversus 101. propositiones ex *Questnelli* libro excerptas ad Regis Galliarum Ludovici XIV. instantiam vibratæ, Prælatorum ac Theologorum Gallicanorum mentes fatigarunt, fatigabuntque deinceps, stante videlicet debili illo fallibilitatis Pontificiae principio.

Vix enim dicta Constitutio Gallias Constitutio *Unigenitus* appulerat, cùm statim inventi sunt, qui hoc principio fulti, non modò se habet in ei palàm opposuerunt, sed & ab ea, Gallia adversarios. quòd variis erroribus scaterere, præcipuèque Christianæ Religionis Dogmata pessumdare inauditâ temeritate asfererent, ad Oecumenicum Concilium appellarunt, ibi subitura lituram.

Hem! quò audaciæ præstans illa opinio in Conventu Cleri Gallicani anno 1682. adversus Pontificiam auctoritatem prolata Prælatos Theologosque Gallos impulerit, ut Constitutiones dogmaticas & circa Fidei quæstiones à Sanctâ Sede emanatas repudiare, imò quod horribile est, erroris criminari non vereantur.

Cùm

* Hist. Salisburg. Univerf. l. i. c. 9. p. 144.

** R. P. Gallus Cartier, interpres Latinus Tractatus Theologici Abb. Petiti dicitur De Aurt. & Infall. P. M. in Præfat. ad Lector.

Cum enim apud Gallos fixum ratumque sit, nullum Papæ iudicium in materia Fidei irreformabile esse, nisi universa Ecclesia, id est, omnes totius terrarum orbis Episcopi illud suo calculo approbarent, quid obfuit, quominus non tantum quivis Episcopus, Pastor, Doctor, aut Theologus, sed & quivis plebeius calo aut lixa Constitutionem *Unigenitus* rejicere valeret, donec ipsis demonstratum fuisset, ab universa Ecclesia acceptatam esse, in eaque omnes totius orbis Episcopos antiquæ ac primitivæ Ecclesiæ fidem agnovisse?

Et verò magnæ notæ nominisque in Galliâ Antistites, qui in Summi Pontificis Constitutione Catholicam veritatem agnoverunt, reliquorum eandem acceptare detrectantium audaciam repressuri, innumera ferè testimonia, quibus totius pene Europæ Episcoporum dictæ Bullæ acceptatio comprehendebatur, prodixerunt.

Adver-
santium
vana ef-
fugia.

His tamen aliud nihil effectum est, quam ut ii, qui prius Summum Pontificem erroris proditæque Catholicæ veritatis arroganter insimulaverant, nunc quoque Episcopos illos, quorum ingenti numero testimonia proferebantur, imperitiæ ac ignorantiae, exemplo à Pelagianis ducto, arguerent, testimonia hæc esse vociferantes ab indoctis & ignavis extorta Episcopis, quorum mentis aciem longè superaret damnatarum propositionum profunditas, ideoque non multum curanda. Addebant insuper, per ea totius Ecclesiæ unanimem consensum illum, quem Ecclesia Gallicana ad conficiendum Fidei articulum requireret, sufficienter non probari; quo subterfugio tute Constitutionem eludebant; in hoc quippe & ab acceptantibus Episcopis in contrarias abitur opiniones, quibusdam ad conficiendum fidei articulum sufficere asserentibus, modò potior totius orbis Episcoporum pars Papæ de Fide definienti assensum præberet, reliquis verò principium istud rejicientibus, omnimodamque aut saltem quasi-Unanimitatem totius Christiani Orbis Episcoporum requiri contendentibus. Quid autem, aut in quo consistat hæc qualificata Episcoporum unanimitas, donec Gallia unanimiter, aut saltem quasi unanimiter definierit, avidè expectamus; necdum enim inter partes convenit, quotus quantisque Epi-

scoporum numerus ad eam constituendam necessarius sit, istis minorem, illis majorem adfruentibus; ita ut totam hanc tam magni momenti questionem ad litem de numeris, solo Anticonstitutionistarum res suas inde promoventium commodo, tandem per Gallos abductam videamus.

Hæc cum R. mus Mathæus Petidier Abbas S. Petri Senonensis Ord. S. B. & Congregationis SS. Vitonis & Hidulphi Præses, qui triginta jam ante annis adversus Doctorem Eliam Dupinium Cathedræ Apostolicæ in toto terrarum orbe unitatem propugnarat, hæc, inquam, cum serio apud semetipsum revolveret, istoque *quasi-Unanimitatis* debili argumento, quod nullum antiquitatis exemplum fulciret, contentiones foveri potius quam finiri pervideret; ad Infallibilitatem Summorum Pontificum, principium toto terrarum orbe, si exiguam Galliæ partem excipias, tantoperè celebratum, quoque semel probè stabilito, momento lites terminatas iri perspiciebat, se convertit.

Proinde & veritati & Ecclesiæ Gallicanæ tantis vexatæ discordiis prodesse cupiens Tractatum Theologicum edidit, Summoque Pontifici p. m. Innocentio XIII. dedicavit in quo repetitâ omnium seculorum Historiæ memoria Infallibilitatis Pontificiæ Doctrinam in Ecclesia semper traditam, & agnitam fuisse demonstrat. Difficultates, quibus obscurari videbatur, mirâ perspicuitate enucleat; objectiones adversus eandem formatas summâ soliditate diluit; & Conventus Parisiensis anni 1682. propositionem dictæ Infallibilitati infestam incredibili energia explodit, ac confutat.

Quis igitur non crederet post hæc tam clara solidaque argumenta, Galliam tandem ad se ipsam reversuram veritatique manus daturam? at nihil minus factum est; quin potius liber mille injuriis impetitus, supremi Galliæ Senatus excitati, qui illi aquâ & igni interdicere, Decreta ab ipsis procusa, libellus in publicis urbium compitis per carnificum manus flammis injectus, totoque regno proscrip-tus, cunctis præterea Bibliopolis, ne eundem penes se retinerent, aut venum exponerent, sub gravibus interdictionum poenis. Hæc in Gallia libri fors fuit; livido quippe furore compensandum erat, quod veritas ratioque

nega-

negabant; tantum quoque apud Gallos præconcepta de fallibilitate Summi Pontificis opinio valuit, ut illius gratiâ veritas etiamnum ex ipsorum finibus amandari debuerit.

alibi verò
communi
plausu
excipitur,

Romæ
præfer-
tim.

Verum bruta vanaque hæc supremorum Galliæ Senatum fulmina minime obfuerunt, quin rarum, præstansque Opus ab omnibus cordatis sincerisque veritatis amatoribus communi lætitia & applausu exceptum sit. Ipsimet Summo Pontifici Benedicto XIII. ita acceptum fuit, ut quam primum in linguam Italicam illud vertendum, & prælo dandum curaret, gratumque insuper sui animi erga Authorem affectum literis per modum Brevis Apostolici ad eundem datis, quarum Apographum hic in tui gratiam Amice Lector subijcio, testari dignatus sit.

BENEDICTUS PAPA XIII.

Breve A- postoli- cum Be- nedi- cti XIII. ad Ab. Pe- tididier.

Dilecte Fili, Salutem & Apostolicam Benedictionem. Quod eruditionem tuam ad ornamentum Domini Dei conferre gestias, in tui quidem nominis ac pietatis laudem, animi verò nostri singularem lætiam cedit, ac fore etiam confidimus, ut infirmis aut errantibus strenui labores tui doctrinam consulant, ac proficiant exemplo. Itaque dignum tuam virtute ac religione erga hanc Sanctam Sedem studium gratissimo paternæ benignitatis sensu complexi sumus, tibi que persuasum esse optamus, Nos ad omnem gratificandi tibi occasionem libenter incubituros; præsertim autem, ut jurium tuorum in causa Abbatie Senonensis ratio (sicuti par est) habeatur, diligenter curabimus. Neque ullas benevolentiae partes omitteremus, ut à laudabili cura, utiliumque studiorum proposito, ulla te aut molestia aut necessitas avocet. Perge igitur Pontificiam tibi benignitatem, bonorum laudem, ac divina potissimum beneficia demereri, quorum pignus esse cupimus Apostolicam benedictionem, quam tibi dilecte Fili peramanter imper- timur. Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo piscatoris die 24. Decembris M. DCC. XXIV. Pontificatus nostri anno primo.

P. Ziegelbauer Hist. P. II,

Quod verò haud obiter notandum, R. mus Abbas *Petididier* non semper ab Infallibilitate Romanorum Pontificum steterat, sed in illorum castris, qui acriter eam oppugnabant, aliquando militaverat. Id quod ipse sequentibus nos docet verbis: „ Equidem „ ipse ingenuè fateor, me ex ho- „ rum numero fuisse; cum enim sub „ Dominio, ubi opinio doctrinæ, „ quam modò stabilio, contraria in „ Statu quasi legem transferat, edu- „ catus fuisset, eandem veriore eff- „ se persuasum mihi cum multis aliis „ habebam, hinc autoritate Illu- „ stris Cleri cujusdam, celebrisq; Uni- „ versitatis illectus, illinc autem qui- „ busdam ex antiquitate erutis factis, „ quæ non satis extricaveram, addu- „ ctus. Cum verò huic articulo fun- „ ditus examinando animum adjecis- „ sem, deprehendi, quod Galliæ E- „ piscopi, qui Conventum anni 1682. „ composuerunt, antiquam suarum „ Ecclesiarum Traditionem deserue- „ rint, facultasque Parisiensis Theo- „ logica doctrinam suorum primorum „ Magistrorum mutarit.

Post hæc Reverendissimus Abbas Ejus ex- Ordinis nostri Religiosos, in Gallia nempe, obtestatur, ut recogitent, quod inter omnes Religiosos Ordines nullus sit, qui Sanctæ Sedi magis obstrictus sit, aut majori zelo illius Privilegia, præcipue quæ Infallibilitatem spectant, propugnaret, quam Ordo S. Benedicti.

Ex quo hic Ordo coepit habere Scriptores Ecclesiasticos, tum in illa Sancta Sedes Privilegiorum suorum testes Prærogatarumque suarum Defensores adversus Hæreticos aut Schismaticos, qui ei desuper litem movere attentarunt, invenit. Profectò quin etiam de D. Gregorio Magno, aliisve, qui hunc Ordinem professi sunt, Summis Pontificibus, quidquam dicam, inter testes *Infallibilitatis*, sanctæque Sedis autoritatis Defensores reperientur plures, videlicet septimo & initio octavi seculi Ven. Beda; nono seculo, Hincmarus Archiepiscopus Remensis, & Rathramnus Monachus Corbeiensis; decimo Ratherius Episcopus Veronensis; undecimo S. Petrus Damiani Cardinalis, & Episcopus Ostiensis, S. Lanfrancus Archiepiscopus Cantuariensis, & S. Anselmus illius tamen Abbatia Beccensis, quam Sede Cantuariensi

U 2

ensu successor; duodecimo Divus Bernardus, præclarum illud Ecclesiæ Sidus, S. Thomas Cantuariensis, Petrus Abbas Monasterio-Cellensis, Ruperus Abbas Tuitiensis, Potho Abbas Prumiensis, Episcopatus Trevirensis. Plures adhuc alios tum ex iisdem, tum sequentibus seculis adducere possem, sed isti sufficiunt ad ostendendum, quòd, cum doctrina de infallibilitate Summorum Pontificum in Ordine Divi Benedicti quasi hæreditaria fuerit hucusque S. Patriarchæ filiis, turpe sit, horum sui Ordinis præclarorum Siderum doctrinam deferere, atque à zelo, quem semper pro Ecclesiæ Capite testati sunt, degenerare. Hæc dum ita eloquor, illud dumtaxat intendo, ut scilicet illos Benedictinos ad hanc reducam sententiam, qui ab ea se fortè elongarunt, suorum prædecessorum exempla ipsis ob oculos ponendo.

Doluit certè nobis in Germania Benedictinis, quòd V. C. *Renatus Massuetus* in literis suis IV. Non. Octob. MDCCXV. ad R. P. Bernardum Pezium è Gallia datis, Pontificiæ Infallibilitatis assertores per contemptum *Infallibilistas* nominarint. Doluit etiam aliis, quòd vir ille Religiosus, non Mellicensis, sed alterius monasterii, cui velut amico Cl. Pezium hæc literas dederat legendas, ipso inscio, non clam tantum descriperit; sed per summam impudentiam, an nequitiam? cum *Schelhornio**, Viro docto, sed Lutheri assecla, communicarint. Etenim is continuò illas in Pontificiæ auctoritatis contemptum typis publicis excubendas curavit. Ut primùm verò in *Christophori Heumanni*, celebri in Academia Göttingensi Acatolica Professoris, pervenerunt manus, conclusit is continuò, licet minùs scitè, *Massuetum* equidem esse, ut doctissimum quemque Pontificium in Ecclesia Romana, sed non de Ecclesia Romana. En Heumanni verba: ** *Quàm ex animi sententia Pontificius fuerit Renatus Massuetus Benedictinus Parisiensis clarissimus, ex eo apparet, quòd in epistola quadam nuper à Schelhornio divulgatà verè Pontificios appellat contemptim Infallibilistas. Dividi igitur oportet Ecclesiam ipsorum in partem Pontificiam, & in partem Nicodemiam.* Hæc ille; sed ut dicebam, minùs scitè, atque ex arenâ funem texens. Ac si verò fieri possit, ut *Massuetus* existat

in Ecclesia Romana, neque tamen sit de Ecclesiâ Romanâ; cum inter hæc duo nihil intercedat discriminis: quid enim est, esse in & de Ecclesia Romanâ, nisi iis, quæ credenda ab ipsa proponuntur, firmiter adhærere, & assentiri? Jam verò Ecclesia Romana, Pontificem Maximum esse infallibilem, nondum hæctenus suis asseclis credendum expressis verbis proposuit; in casu verò, quò id à suis credi exigeret, neque eorum tamen quispiam fidem illi adhiberet, tum is neque in neque de Ecclesia Romanâ amplius foret, sed futurus esset sicut *Ethnicus & Publicanus*, eò quòd Ecclesiam non audiret. Esse possunt dogmata quædam adhuc inter Scriptores dubia, atque ab Ecclesia nondum calculis postremis definita. Hæreticum nomen alterutram partem tuentibus tunc tribuere non licet. Ubi Ecclesia sententiam tulit, tunc aliter sentire quàm Ecclesia, nefas est. Ex quo quis non intelligit, inscitè ab Heumanno concludi, *Massuetum* esse quidem in Ecclesia Romana, sed non de Ecclesia Romana; cum is ejus doctrinæ nunquam non assensum præbuerit, neque, quòd ipsa ceu fidei articulum credendum proposuit, unquam negaverit. Sed mittamus disceptationes.

Alius Auctor anonymus, quem *Jourdainum**** vocari audio, vir eruditus, sed à Sacris Romanis alienus, ut festivus sit, ludòsque lectoribus Acatolicis faciat, lepidam narrat fabellam. Etenim in succineta, sed erudita descriptione Itineris Literarii, quòd paucis retrò annis (1733.) in Galliam instituit, de R. P. D. *Alidon*, Congregationis S. Mauri Præposito Generali refert, quòd, cum acceptationem Constitutionis *Unigenitus* apud suos urfisset, his verbis usus fuerit: *Allons recevoir la Bulle; nous en ferons penitence après; Agedum, recipiamus Bullam, penitentiam eâ causâ postea acturi.* Quam fidem verò doctus hic fabularum architectus promereatur, ex Cl. Anselmi Banduri verbis intelliges, quæ ad calcem Historiæ Studii Antiquarii subiciemus.

Hic partem Epistolæ****, quam Vir Cl. *Jacobus Martinus* ex monasterio San-Germanensi, nomine Sodalium suorum, inter quos hodie familiam in re literaria ducit, ad Eminent. Cardinalem Quirinum anno 1742. exaravit, ad-

adduxisse sufficiat: „ *Cavemus inprimis, uti oras atque obtestaris, quin charitate Christi urgente communes, ne scientia illa Majorum nostrorum, quam nobis Montfauconius in exemplum proposuit, unquam à justitia & reliqua virtute se jungatur, ne calliditas & versutia, non sapientia sit.* *Παύροπλα* enim, quâ tamdiu jactatam fuisse Ecclesiam Gallicanam dicis, ut plurimum confessa est Scriptis San-Germanensium; quos inter (si gloriari oportet, non expedit quidem) gloria qualiscunque mea mihi parta est. Sicque evenit, ut quòd de industria Ludovicus decimus-quartus, re & nomine *Magnus*, dum in vivis esset, fieri jusserat, paulò post mortem ejus factum sit. In ejusdem gloriosi Principis proposito, susceptoque consilio tres Ecclesiæ Gallicanæ Purpurati Patres permanentes, Historiam Constitutionis *Unigenitus* potissimum à nobis confici texique voluerunt. Unus etiam è nostris, Unus, inquam, Epistolis Theologicis miracula à Jansenistis contra Doctrinam Constitutionis *Unigenitus* conficta, asserta, atque ad coelos usque elata, ita explosit, ut nunc ab omnibus exhibentur. Tela etiam in eandem Constitutionem intenta & contorta acriter fortiterque retudit, eaque re Episcopalibus Infulis donatus est. Quanti autem sint hæc Epistolæ Theologicæ, probant plura testimonia, quæ ex iis Sanctissimus Dominus noster Benedictus XIV. Pontifex Maximus in doctissimum suum uberrimumque de Sanctorum Beatificatione & Canonizatione Opus cum Auctoris elogio traduxit. Hinc fit, ut à Rege, aliisque Regni & Ecclesiæ Proceribus è nostris eligantur ad sedandas dissensiones, quæ in Religiosorum Monialiumque Conventibus à Sedis Apostolicæ hostibus excitantur.

In Congreg. S. Mauri una fides mentium, & pietas actionum.

„ Quanta autem nos observantia, quantoque nexu Ecclesiæ Romanæ, utpote Christianæ Religionis centro, adhæreamus, adglutinemurque, patet ex ea, quâ factum est diligentia, ut intra Congregationem nostram una ferè sit nunc fides mentium, & pietas actionum. Adeoque dicemus obiter, inopinatam illam Benedictinorum San-Maurinorum in melius commutationem Clero Gallicano, Regi Christianissimo, ipsique Summo Pontifici instar miraculi admirationi esse, eamque Christianis omni-

bus & singulis in testimonium debiti redditique Sedi Apostolicæ obsequii proponi. Si qui autem etiam nunc apud nos secus sentiunt, præterquam quòd ii de die in diem ad bonam frugem se recipiant, ac magna est spes fore, ut brevè ultròque unius moris inhabitent in domo Dei: tacent illi quidem, ac in Dei Ecclesia scissuras esse nolunt: respuunt enim dici esse Pauli, aut Appollo, aut etiam Cephæ, cum Christi esse debeant. Urget inprimis exemplum eorum, quos Beatissimi Papæ BENEDICTI XIV. ad summi Pontificatus apicem promotio ad sanio rem mentem certatim revocavit. Mirari enim nobiscum, & revereri non desinunt Virum, cujus laus dudum est in Evangelio, cujus Electio Spiritus sancti opus est & fructus, cujus mores Apostolorum tempora respirant, cujus virtus animi supra dignitatem est, cujus actus salutis sunt documenta, cujus charitas nos omnes cupit in visceribus Christi, cujus sollicitudo omnium Ecclesiarum Laicis est norma Justitiæ, Clericis sanctitatis forma, Episcopis vigilantie pastoralis delineamentum, Regibus & Principibus rectæ administrationis exemplar; Qui non quærens quæ sua sunt, Dei æmulatione Deum ipsam Ecclesiamque Sponsam dumtaxat æmulatur; Qui Legum & Canonum est Defensor, orphanorum Pater, & Judex viduarum; Qui Petri navem regendam non suscepisset, si extra eam salvari quis posset; Qui tandem de Sanctorum Beatitudine & Canonizatione scribens, Beatitudini & Canonizationi suæ viam stravit.

„ Hæc, ut nos amas, Antistes Præstantissime, Summo Pontifici, meo & Congregationis nostræ nomine quàm primùm in memoriam revoces velim. Nam uti Ille Superiori nostro Generali significavit, *sapius auditum Romæ fuit de ejus in Apostolicam Sedem singulari obsequio, de studio retinendæ monasticæ disciplinæ, de sollicitudine evellendæ à Sodalibus nostris perversæ doctrinæ, quæ pristinum ipsorum Decus inobscuraverat.* Hinc Sanctissimus Dominus noster mirificè delectari se testatur, veterem tranquillitatem exercendis ingenis fovendæque pietati nimis utilem, nobis tandem restitutam fuisse. Hæc, inquam, sedulò in memoriam revoca, ut Apostolicam Benedictionem

* Amœnit. Liter. Tom. XIII. pag. 303.

** CompeGt. Reipubl. Liter. Cap. V. n. 55. p. 265.

*** *Jourdain* est nomen perionatum, *Richay* genuinum est.

**** Existat Epistolæ. Decad. III. Em. Card. Quirini Epist. I. pag. 10.

Doctrina de infallibilitate Pontificia in Ordine S. B. receptissima.

Renati Massueti literæ ad Ber. Pezium.

defenditur contra Heumannum.

nem nobis ac Ordini nostro, quem præstantissimum dicere haud gravatur, peramanter impertiri pergat." Hæc Cl. *Jacobus Martinus*. Quæro jam ex Jourdaino, Nunquid & hujus animum acceptatæ Constitutionis poenitentia subiit? Nugæ! ne dicam, calumniæ.

Benedictini in Germania nunquam non fortiter stetimus ab infallibilitate Summi Pontificis in ferendo iudicio de rebus, quæ ad fidei & morum doctrinam pertinent. Id enim genus scientiæ illi necessarium est, quem Christus D. N. ad sui Vicarii dignitatem evexit. Omnia Concilia, atque adeò Tridentinum divinam & humanam Legem distinxerunt. In priori Infallibilitas Papæ extra controversiam posita est, non verò in posteriori. Lex divina tam immutabilis est, atque Deus ipse; at verò Canones, & mutari & tolli possunt, prout temporum & personarum exigunt circumstantiæ. Papa non habet potestatem in iis dispensandi, ad quæ Deus nos obligat; neque potest vel formam vel materiam Sacramentorum immutare, vel eorum numerum augere, aut imminuere. Neque ejus definitio in rebus fidei arbitraria est; sed solum Dei mentem & voluntatem declarare & exponere valet; multò minùs novum fidei articulum condere & statuere potest. Neque enim hic valet Brocardicum Juris Civilis; illius est interpretari, cujus est jura dare. Ad expositionem necessaria lux divinitus illi affulget, juxta promissionem Christi: *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem seculi*. Deus illius mentem illustrat, ut optimam deligat opinionem; & in hoc ejus Decisionem sequi omnes tenentur Christiani. Ejusmodi Infallibilitas cum Pontificia Dignitate devincta est, quæ verò ad Decisiones Canonicas se non extendit, in quibus Papa falli potest, ac proinde Successori abrogare licet, quæ ejus Antecessor ordinavit.

Ab hac, & non alia Summi Pontificis Infallibilitate uti nos Benedictini in Germania nunquam non fortiter stetimus, ita Bullam *Unigenitus* unanimi consensu, nemine refragante, ac debita cum reverentia suscepimus. Non ita pridem verò V. C. *Gallus Cartier*, Congregationis Argentinensis in monasterio D. Ettonis propè S. Landelinum, vulgò Ettenheimmünster dicto in Brisgoia, Ss. Theologiæ Professor, & Prior, Opus in lucem dedit,*

* Prodiit Augustæ Vindel. 1738. in 4to.

in quo nec Historiæ & Antiquitatis peritiam, nec Theologiæ doctrinæ soliditatem desideres; in hoc verò præclaro Tractatu Auctoritatem & Infallibilitatem Summorum Pontificum in Fidei & Morum quæstionibus definiendis stabilivit, & adversus *Benignum Bossuet*, Episcopum Meldensem, nec non D. *Honoratum Tournely*, Theologum Sorbonæ, stabilivit.

Sex annis antea, anno vid. 1732. in lucem prodierat Cl. *Benedicti Schmier*, Ss. Theologiæ Professoris in Universitate Salisburgensi ampla Disputatio, sive liber de *Militante Ecclesia*, in quo Primatus atque Infallibilitas Romani Pontificis asseritur. Inter cætera argumenta, quibus Author usus est, etiam ad Epistolas Anacleti, Evaristi &c. provocavit. Sed brevè ex A catholicis eum excepit adversarius personatus Lutheranus, sub nomine, *Sinceri Pistorophili*, qui ex his epistolis, cum sint fictitiæ, Summi Pontificis infallibilitatem minimè adstrui posse, non male ostendit. Et verò si etiam nos Catholicici, quod res ipsa est, fateri velimus, Decretales Pontificum Epistolas usque ad Papam Siricium spurias, & & maximam partem commentitias esse, vel illud solum nobis Benedictinis argumento esse debet, quòd Rabanus Maurus, & Abbas adhuc Fuldensis, & postea Archiepiscopus Moguntinus, easdem nunquam receperit. Quam fidem mereantur, præter alios legi potest *Petrus Coutantius*, ex Congregatione S. Mauri in Prolegomenis ad Epistolas Romanorum Pontificum. Eximius tamen P. Schmier doctrinam suam de Infallibilitate Pontificis minimè deseruit, sed Sincero Pistorophilo in Theologia Polemica postea respondit.

Jam olim, seculo XII. de poenis apud inferos, sintne æternæ, inter Mathæum Laudunensem & Ægidium Delphensem in utramque partem disceptatum fuisse legimus: illo æternas esse inficias eunte, & contra isto affirmante. At hoc ludicrum erat tantum certamen, ab utroque ad fundenda susceptum carmina. Nunc verò hac nostra ætate res seriò agitur, Anglo heterodoxo post plures jam alios, in publicum prodeunte, atque librum in vulgus spargente, quo poenarum æternitas, quæ immensæ Dei bonitati repugnet, præfractè negatur. Quod exitiale, ac planè pestilens Scriptum cum Dom. *Sinsartus*, monasterii in Sinfart valle S. Gregorii è Congregatione Lotharin-

tharingica doctissimus Abbas legisset, continuo intellexit, illud ita comparatum esse, ut omnem Christianam religionem funditus evertat. Quare ad tuendas ejus partes contra Adversarium in arenam descendit, atque libro Gallicè scripto, inque lucem dato, ejus sophismata detexit, errores profligavit, dogmæque Catholicæ tantâ argumentorum vi, atque robore astruxit, ut omnium confessione, nisi eorum fortè, qui sceleribus suis poenas sine fine duraturas irrogari nolunt, à fidei hoste palmam reportârit.

Biennio verò antequam cum Anglo congressus fuit, omnes in Germania Protestantæ adortus, Librum de *veritate Catholicæ Religionis* doctissimè conscriptum, illis objecit, quem, ut solent, magis neglectui aut contemptui habere, quàm revincere possunt.

Cum plures verò sint Benedictini, qui hoc sæculo ad studium Theologiæ Polemicæ incumbentes, calamum cum fidei orthodoxæ hostibus conseruerunt, eorum nomina & Opera in lucem data Parte IV. hujus Historiæ non tacebimus.

SECTIO IV. HISTORIA THEOLOGICÆ MORALIS.

Clericatus & Actio in Ordine Benedictino.

Benedictinæ Familiæ Institutum, natalisque & propagine deputato à præjudiciis animo si quis penitus inspexerit, fateri omnino debet *Clericatum & Actionem*, seu *Sacerdotium*, & *prædicandi officium* inde à primis illius exordiis non minùs inter nostros, quam alterius cujusque stematis sacri alumnos perpetuò viguisse ac etiamnum florescere. Relucet primùm ex ipsa divi Benedicti regula cap. 62: ubi sanctissimus Legislator ita decernit: *Si quis Abbas sibi Presbyterum vel Diaconum ordinare petierit, de suis eligat, qui dignus sit Sacerdotio fungi*. Alterum inde luculenter apparet, quòd S. *Benedictus*, teste Doctore Angelico opusc. 19. cap. 4. *divino judicio reputatus fuerit idoneus, cui immediatè à Deo cõmitteretur prædicationis officium; & sic tam verbo, quàm exemplo suos discipulos imbuat utraque vitâ, ut scalam quam exererat in regula, ascenderent contemplativi ad Deum, & Angelorum more descenderent per compassionem ad proximum*. Quod idem S. P. *Benedictus* Sublacensibus extremum valedicens, his expressit verbis: *Audite me Fratres! nam mihi Dominus meus JESUS CHRISTUS præcepit, ut ad culturam idolorum exterminandam castrum petam Casinum*.* Quo autem zelo, quantoque cum fructu Apostolicum hoc munus obiverit S. P. *Benedictus*, satis prodit Gregorius M. in ejus vita: *Contrivit enim idola, subvertit aras, lucos succendit, & commorantem circumquaque*

Prædicationis munus S. Benedicto divinitus commissum.

*multitudinem prædicatione continuè ad fidem vocabat, à vitiis revocabat... Ut verò universæ posteritati indubitato demonstraret argumento, institutam à se Religionem ad idem prædicationis Evangelicæ munus destinari, non solum sanctioris vitæ legibus ipse neophytos erudit, sed discipulos sublimioribus sapientiæ moralis præceptis à se imbutos in diversas misit provincias pro impertiendis verbis exhortationis, & Deum precatus est, ne permitteret suos ab infidelibus interim; quoniam decreverat, ut illi nomen ejus per totum orbem terrarum prædicando circumferrent.** Quo deinde factum, ut posteri tam luculenta pii Patris vestigia presso pede secuti longè latèque verbi divini sementem spargerent, gentes barbaras fidei lumine illustrarent, ubique vitiis, corruptisque moribus bellum indicerent. Longum foret ac etiam superfluum vel illustriores diversarum provinciarum Apostolos hic enumerare; *Quis enim nescit*, inquit *Benedicti Browerus*,*** *Benedictinæ familiæ laudem hanc esse propriam, ut ambiat meritum & rectè factorum gloriam, quàm latè patet, orbem Christianum? Etenim ut palmas taceam & adoveas in reliquo Occidente partas, certè innumeras abstulit ex hac Germania nostra magna, cujus inferæ, superæ Regionibus tot retrò seculis, hæc unica ferè dedit scientiæ, veræque pietatis Doctores, Duces, Magistros; Unica, inquam, Boreæ populis citimis, extimis in magna errorum no-**

Benedictinorum in Ecclesiam meritum.

* Vid. Gordianus in vita S. Placidi apud Surium 5. Octobris & Decretum Gratiani Causa 16. q. 1. Can. generaliter.

** S. Gregor. libr. 20. cap. 17.

*** Brevverus in Antiquit. Fuldens.

Et prætulit veri honestæque facem. Scilicet hæc virtutis ardua via, & non mortali Doctrinarum curriculo, communem Mortalium mensuram supergressa, pondera tot Cathedrarum ingentia suorum humeris, velut Atlas cælum sustulit; excelsæque loco in Republicâ Christianâ non populis duntaxat, & urbibus, sed Principibus, terrarum Dominis, bene beatæque vivendi leges & præcepta dedit. Hæc ille S. J. Scriptor non inglorius, minimæque de partium studio suspectus.

Theologiae Moralium cultus.

Jam verò si Apostolicum prædicationis Evangelicæ officium Benedictinis conveniat; si qui Sacerdotes, presbyteri, conscientiarum arbitri, verbi Dei præcones, atque animarum Rectores, & salutaris Doctrinæ Magistri in monasteriis fuerunt, uti semper fuisse palam est, hos suo ut ritè fungentur ministerio, eâ utique scientiâ imbutos esse oportuit, quæ humanas operationes secundum divina præcepta, Sacrorumque Canonum ac Legum decreta, & purioris Ethices regulas dirigit. Talis verò scientia est Theologia Moralis, quæ versatur potissimum in salutis humanæ negotio, & ad mores instruendos, Casusque Conscientiæ explicandos maximè conducit. Huic igitur disciplinæ Benedictinos jam inde ab antiquissimis temporibus sedulam navasse operam credere pronum est. Licet enim inter alta claustrorum silentia, inter prolixas nocturnæ quietis vigilias, inter dulces lacrymarum imbres, in pulchritudine divinæ contemplationis, elevatis cum corde ad astra manibus deliciari nostris perfolenne semper fuerit, ita ut in secretiori ascesi salubrius eruditi, propter eminentem scientiam JESU CHRISTI, omnia cum Apostolo, arbitrarentur ut stercora; huic tamen Theologiæ, seu primario Status religiosi proposito, non ita continuo incubuere affixi, quin subindè alienæ etiam salutis procurandæ intenti, Angelorum more, uti superius diximus, descenderent per compassionem ad proximum. Illustre omnino hujus rei specimen edidit S. P. BENEDICTUS, quando montis Casini, viciniquè agri incolas communi errore vagos in regiam viam revocavit, prædicatione suâ ut vero Deo cervices submitterent, persuasit, rudes, ignaros, nobiles & ignobiles instruxit, salutis suæ ut confulerent, à vitiis recederent & ad

Deum tenderent, admonuit, suæque orationis suadâ stimulos admovit, calcaria subdidit.

Derogare igitur aliquid videmur honori & cultui, quem Sanctissimo Patriarchæ nostro debemus, nisi primo eum Theologorum Moralium S. BENE-
choro adscriberemus; idque exemplo Theol-
Trithemii, qui dum seriem Scri-
ptorum Ecclesiasticorum Ordinis nostri digessit, S. Benedictum velut sum-
mum Theologum, ac principem & institu-
torem Monachorum, divinâ sapien-
tiâ præditum, supremo loco reposuit; quem profectò facilè eidem concedent, qui de re magis ipsâ dispiciunt, quàm de voce litigant. Cum enim Cassiodorus, Dionysius Romanus, Equitius, & alii quos, ætas illa ab eruditione celebrabat, ad subsellia S. Benedicti sese dimiserint, & capto discipulorum loco ipsum habuerint pro Magistro, ad discendum prompti, in proclivi est credere, scientiâ & doctrinâ ab ipso fuisse superatos, uti appositè observat Jepsius*. Non enim est discipulus supra Magistrum. Qua de causa D. Gregorius verbo doctrinæ non mediocriter eum fulsisse dixit. Non equidem multa Benedictus lucubravimus volumina; sed lineam duxit, e qua Appellem cognoscas, Regulam nempe sermone luculentam, quæ tot moralis doctrinæ documenta complectitur, ut, nî livor linguam strinxerit, fatendum sit, plus in hoc libello esse quod veram Theologiam, morumque disciplinam spiret, quàm in mille veterum Philosophorum, aut sequiorum Scholasticorum voluminibus vepretatis nobis, tribulosque & spinas exhibentibus. Felix igitur penna, quæ unâ hac lineâ integram virtutum syllogen velut in nuce iliadem complexa est, atque regiam ad superos viam tot millibus mortalium fidei ductu commonstravit subdens: *Facientibus hæc, regna patebunt æterna***.

Hinc appositè Poëta:
*Quæ dedit ad superos multis tentare volatum,
Pneumate divino penna referta fuit.*

Alter in Ordine nostro Moralis Gregorius Theologiæ cultor eminent Doctor ille sanctissimus GREGORIUS MAGNUS, qui, teste Sarisberienfi***, melleo prædicationis imbre totam rigavit & inebriavit Ecclesiam, & Matthesin ab aulâ recedere jussit. Is inquam zelo succensus Apostolico tollendis inutili-

utilibus & noxiis Philosophorum gentilium libris, quibus à verâ pietate levia seducuntur ingenia, curam omnem & operam impendit, iisque sublati meliora & pietatem Christianam magis decentia Ethices præcepta surrogavit. Hinc puriorem doctrinam aggressus celebratissimos illos Moralium libros conscripsit, qui cum ab auctore profecti essent, cujus summa erat autoritas, & tum pietatis, cum eruditionis opinio maxima, maturè summam sibi famam fidemque conciliârunt, plurimique habiti sunt. His verò fontibus usa est à seculo VII, Ecclesia, ut moralis doctrinæ præcepta disceret & doceret. Nec dubium est, quin Monachi illius ævi Christianæ disciplinæ amantissimi, iisdem sanctioribus præceptis animos strenuè excoluerint. Quo denique factum, ut monasteria essent veluti totidem Seminararia, è quibus desumerentur salutaris doctrinæ Magistri, verbique Divini præcones, Confessarii, & Sacramentorum administrari, qui, ut Browerus ait, non populis duntaxat, & urbibus, sed Principibus etiam ac terrarum Dominis bene beatæque vivendi leges & præcepta propinabant. Vix autem hanc sibi provinciam vindicaverant nostri, quum monastici nominis hostes, qui nullo unquam ævo defuerunt, ipsos ab eâ deturbare & arcere moliti sunt, quos verò Bonifacius IV. P. M. congregatâ Romæ Synodo an. DCX. graviter coërcuit, ita decernens*: „Sunt nonnulli stulti dogmatis, magis zelo amaritudinis, quàm dilectionis studio inflammati, asserentes Monachos, quia mundo mortui sunt, & Deo vivunt, sacerdotali officio indignos, neque poenitentiam, aut Christianitatem seu absolutionem largiri posse, per sacerdotalis officii injunctam gratiam. Sed omninò falluntur: Nam si ex hac causâ veteres æmuli vera prædicarent, Apostolicæ Sedis compar Beatissimus Gregorius monachico cultu pollens, ad summum apicem nullatenus conscenderet, cui ligandi solvendique potestas concessa est. Augustinus quoque ejusdem sanctissimi Gregorii discipulus, Anglorum prædicator egregius, & Pannoniensis Martinus, alique quamplurimi sanctissimi Viri, pretioso Monachorum habitu fulgentes, nequaquam annulo pontificali subarrarentur. Neque enim BENEDI-

Decre-
tum Bo-
nifacii
IV. con-
tra vete-
res Mo-
nacho-
Maltiges.

„CTUS monachorum præceptor hujus rei fuit aliquo modo interdictor, sed eos secularium negotiorum dixit expertes esse debere; quod quidem Apostolicis documentis & SS. Patrum institutis, non solum Monachis, sed etiam Canonici summopere imperatur: utrisque enim perspicacibus SS. Patrum exemplis, ut mundo mortui sint, præcipitur.

„Credimus igitur à Sacerdotibus Monachis ligandi solvendique officium dignè administrari, si tamen dignè contigerit ad hoc ministerium sublimari. Quod evidentè affirmat, quisquis statum Monachorum & habitum considerat. Angelus enim græcè, latinè Nuncius dicitur. Sacerdotes igitur Monachi & Canonici, qui Dei præcepta annunciant, Angeli vocantur; sed unusquisque angelicus ordo, quanto vicinius Deum contemplatur, tanto sublimiùs dignitate firmatur. Nunquid non ut Cherubim monachi sex alis velantur? duæ in capite, quo caput tegitur, veris demonstrantur assertionibus; illud verò quòd in brachiis extenditur, alas duas esse dicimus; & illud quo corpus conditur, alas duas. Sic sex alarum numerus certissimè conficitur.

„Decertantes igitur contra Monachos in hac re, sacerdotali officio carere præcipimus, ut ab hujusmodi nefandis ausibus in posterum reprimantur, quia quanto quisque excelsior, tanto potentior.

„Ex Decreto Gregorii Papæ, Episcopus debet missam celebrare in ordinatione Presbyteri, & Abbas in consecratione Monachi, & quatuor Evangelia super caput ejus dicere, ut sicut per quatuor Evangelia docetur, ita per quatuor orationes consecretur; & ita usque in diem tertium, velatum habeat caput, cum summo silentio, & debitâ Deo reverentiâ, figuram gerens Dominicæ passionis. Die tertio tollat Abbas capitium de capite ejus, ut depositâ tristitiâ veteris peccati, revelatâ facie gloriam Domini speculetur.

„Secundò ergo baptizatus est, & Monachus plus de oportet eum majorem habere sollicitudinem, & pro peccatis hominum orare, & plus valere peccata eorum solvere, quàm presbyteri secularis.

„Apo-

* Jeps Chron. gen. O. S. B. Tom. I. p. 45. Egger. in Idea lib. 3. pag. 51.

** Cap. ultimo Reg. S. Bened.

*** Libr. II. cap. 26. pag. 128.

* Vid. Rom. Hay in Aulzis pag. 562. Mabillon. Præf. in Sec. I. Bened. n. XCIV.

Apostolorum vivunt, & eorum sequentes vestigia, communem vitam ducunt.,,

„Ideo nobis videtur, his, qui sua pro Deo relinquunt, & à passione ejus & morte sumunt exordia mutatae conversationis, dignius licere baptizare, communionem dare, poenitentiam imponere, peccata solvere. Tribus diebus sunt in silentio juxta Apostolos, qui ob metum Judaeorum in conclavi residebant, usque dum die tertiâ Dominus resurgens diceret illis: *Pax vobis*. Sic Abbas pacem det Monacho, & capitium de capite ejus auferat... Censemus ergo eos praedicare, baptizare, communicare, poenitentes solvere, juxta constituta trecentorum decem & octo Patrum in Concilio Nicæno... Hæc Bonifacius albo sanè notanda lapillo.

Monachorum æmuli reprimuntur.

Cùm verò hæc contra Monachos æmulatio aliquot post secula recrudesceret, B. Petrus Damiani Cardinalis & Episcopus Ostiensis Apologeticum Monachorum contra Canonicos scripsit, hos ita affatus*: *Multum, Fratres charissimi! si digni estis audire, miramur, quomodo & ob quam causam conamini nos à consortio, & unitate universalis Ecclesiae separare, cum constet à Monachis, non à Canonicis universalem Ecclesiam fundatam, gubernatam, & à diverso errore cribratam.* Tùm verò Synodus Nemausensis anno 1096, Urbano II. præside Monachorum æmulos feveris iterum verbis, editoque gemino Canone fortiter repressit; *Censemus, dicebant Patres, eos, qui Apostolorum curam tenent, prædicare, baptizare, communionem dare, suscipere poenitentes, peccata solvere &c.*** Huc etiam pertinet Decretum Eugenii Papæ I. quod in Concilio Romano Ludovici Augusti anno XIII. sancivit, de Abbatibus canone XXVII. ita statuens: *Sacerdotalem quoque honorem sint adepti, ut peccantium sibi subjectorum valeant omnimodis refrenare & amputare commissa.* Sed magis ad propositum facit, quod probati referunt Historici, *Monachos nimirum in Anglia in locum Canonicorum & Curatorum incontinentium, in Cathedralibus & Parochialibus Ecclesiis autoritate Joannis XIII. Pont. Max. & Edgari Regis passim fuisse introductos.* Nec hoc mirum cuiquam videri debet, cùm Monachi quàm plurimi non ad Episcopale tantum

munus, sed ad Pontificiam quoque Dignitatem magno numero assumpti***, successores illius facti fuerint, cui Christus aliquando dixit: *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in caelis; & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in caelis.* Unde etiam jam Æræ Christianæ seculo octavo, Ordinis tertio, potentissimi Magnates, Principes, Reges, ac Imperatores Monachos delegerunt, apud quos de suis peccatis confessi, ea, salutari accepta poenitentia, ritè expiarent****.

Sic S. Ansbertus Fontanellensis Abbas ac postea Rothomagensis Episcopus Regi Theoderico à consiliis & confessionibus erat. Carolus cognomento Martellus, MARTINUM Corbeiae veteris Monachum, vitæque continentissimæ Virum, apprimè eruditum in summa habuit veneratione, eidem peccata sua confiteri solitus. Carolo autem Magno à confessionibus erat sacris Waldo, Abbas Divitis Augiæ. Waldericus Ludovici Pii Confessarius, ab eo primus Abbas Murhartensis constitutus fuit. Rudolpho Fuldensi Monacho ætatis suæ longè doctissimo Theologo, Ludovicus Germaniæ Rex conscientia suæ latebras aperire solitus erat. Donatus Scottus Fesulanæ Ecclesiae Episcopus, Ludovico & Lothario Imperatoribus à Confessionibus fuisse perhibetur in Tomo III. Italiae sacrae. Humbertus seu Bertus, Offiæ Regis Merciorum Capellanus, conscius ejusdem Secretorum & Confessor appellatur apud Spelmannum in Conciliorum Angliæ Tomo primo. Dunstanus Regii palatii Capellanus Turkerulo Cancellario à secretis familiarissimus & Confessionum suarum communicator confidentissimus dicitur apud Ingulfum. Sic etiam Theodericus Abbas cœnobii sancti Petri apud Carnutas Confessor Richardi Normannorum Ducis; Avicius, Prior monasterii Eveshami, Confessor Comitum Leofrici, uti & Lanfrancus Comitum Waldeni, apud eundem Ingulfum appellantur. Bertinus Sithivensis Abbas Walberto Comiti Pater Confessionum fuisse dicitur. Adelbaidis Imperatrix Ottonis M. conjux apud B. Sanderadam, Abbatem Gladlacensem, & Weissenburgensem animi noxas expiabat. Mathildis, celeberrimæ illius Heroinæ, ac Comitissæ conscientiam Anselmus Lucensis, Vir

Regum & Principum Confessarii.

Vir sanctissimus moderabatur. Margaritæ, sanctissimæ Scotorum Reginae, confessiones Theodericus Monachus Dunelmensis excipiebat, quem ipsa ob singulares ejus virtutes ac doctrinam præ cæteris magni faciebat. Friedeboldus Abbas ad SS. Udalricum & Afram Augustæ Vindelicorum, Vir imprimis religiosus, & præclarè doctus S. Henrico Imperatori à confessionibus fuerat, quem ille tanto amore pariter & honore prosequabatur, ut quotiescunque curiam Imp. adiret, eicum primatibus assurgeret, & nunquam prius ipsi daret licentiam abeundi, quàm aliquod clenodium acciperet à Rege. Conradus I. ejusdem monasterii Abbas doctrina & prudentia singulari conspicuus Ludovici Bavari Imperatoris confessiones excipere solitus erat; cujus etiam omnes liberos de fonte levavit baptismatis. Maximilianus I. Joanni ejus nominis primo, Abbati Cremifanensi ob insignem doctrinam & vitæ integritatem intimos animi recessus aperire non dubitavit, & sacrae confessionis administrum, cujus in sinum arcana conscientia deponeret, elegit. Antonius aliàs Arlaudus de Vienna ex Monacho & Abbate Firmitatis Cabillonensis Episcopus, cùm aliquamdiu Catharinæ Mediceæ, Galliarum Reginae à confessionibus piacularibus extitisset, ab eo munere absolvi petiit, & non nisi post enixissimas preces obtinuit. Henricus II. & Franciscus II. Galliarum Reges apud Crispinum de Bricbantean, Monachum San. Dionysianum, postea Sylvanectensem Episcopum conscientia maculas poenitentia Sacramento eluerunt. Petrus Aimericus de Campo, Valentia in Hispania natus, sacrae Theologiae Doctor, ex Familia Patrum Prædicatorum Audomarenfi, deinde Benedictinæ religionis alumnus, cùm esset verbi divini præco facundissimus, & Alexandro Farnesio, Duci Parmensi, ac Provinciarum Belgicarum Governatori, à sacris confessionibus, ejusdem operâ factus est Abbas S. Andreae Brugensis. Hieronymi Ruscelli è Congregatione Casinensi eximia virtus & doctrina Clementi VIII. ita probata fuit, ut eum in conscientia arbitrum expetierit; quem tamen honoris gradum vir modestissimus deprecatus est.

Eorum Rigor.

Quàm verò hi animarum rectores, atque conscientia arbitri ad peccata

summorum etiam Principum, minime cujus specimen blanditiis ac populum demulserint, nec in eodem usque luto hæere permiserint, juvat gemino eoque illustri exemplo declarare. Primum est, quod refert Osbertus* in vita S. Dunstani nostri, Archiepiscopi Cantuariensis.

„Hostis malignus accendit animum
„Edgari Christianissimi Regis in amorem Deo devotæ virginis, ut quem à tramite justitiæ Dunstanum dejicere non potuisset, eum, quem præcipuè Dunstanus diligebat, & super quem totius religionis vigor incubebat, dejicere tentaret. Perpetrato itaque in virginem velatam peccato, atque ad publicam populi audientiam perlato, Dunstanus tam pro culpa quàm pro infamia Regis, gravissimo dolore affectus, mox illum veluti alterum David cum Bethabee dormientem, alter ille, sed longè severior Nathan, intrepidus adiit, furibundus ad eum introiit. Assurgens autem Rex venienti obviam Pontifici extendit manum, ut eum ad regium deduceret thronum, qui renuens manum dare, oculos cum quadam animi indignatione illum torfit, & ait: *Tu Pontificis manum audes contingere, qui virginem Deitatis munere arratam non timuisti præripere? Sponsam Conditoris tui adulterasti, & amicum sponsi aliquo tuo obsequio existimas posse placari? Nolo amicus esse, cui Christus fuerit inimicus.*”

„Territus ergò verborum tonitruo Rex objurgantis se pedibus Pontificis prosternitur, extemplo scelus flebiliter fatetur, veniam humiliter precatur. quod ut vidit Pontifex, expavit, perfulumque Regem lacrymis, lacrymis & ipse madens, tellure levavit. Deinde cùm magnitudinem peccati per amplificationem exposuisset, & paratum illum ad omnem satisfactionem reddidisset, septem ei poenitentiam indixit, ut in toto hoc spatio coronam regni non gestaret, jejunium in hebdomada biduale transigeret, avitos pauperibus thesauros largè dispergeret. Super hæc sacrandis Deo virginibus monasterium aliquod fundaret, quatinus qui unam per peccatum Deo virginem abstulisset, plures ei per plura”
”seculi

* Petrus Damiani Tom. III. opusc. 28.

** Vid. S. Thomas 2. 2. Q. 187. art. 3. ad X.

*** Gregorii XV. Constitutio Salvatoris nostri...

**** Vid. Mabillon. Pref. I. ad Sec. III. Bened. n. 86.

* Mabill. Sec. Ben. V. pag. 689.

seculi volumina aggregaret. Clericos etiam male actionales de ecclesiis propelleret, monachorum agmina introduceret, justas Deoque acceptas legum rationes sanciret, sanctas conscriberet, conscriptas per omnes fines imperii sui populis custodiendas mandaret. Nihil ergo residuum erat, quod minus aut fegnius Rex impleteret, quam à rectore vitæ suæ præceptum fuisset. Septimo autem anno, cum redeunte quasi Jubilæo termino, poenitentiae tempus exactum fuisset, facer Pontifex, accitis omnibus imperii Anglorum Principibus, Episcopis, Abbatibus, & universis Ecclesiasticæ dignitatis Ordinibus, imposuit Regi coronam coram omni multitudine populi Anglorum, lætantibus cunctis, & ineffabilibus jubilationis vocibus Deum in Dunitano laudantibus."

Item Romualdus præbuit S. Romualdus Classensis Abbatensis. OTTO II. Imperator Crescentium Senatorem Romanum contra promissam sub jurejurando securitatem interfici curaverat. Quod perjurium cum S. Romualdo confessus fuisset, severam justus est agere poenitentiam. Igitur jubente * sancto Confessario " nudis pedibus de Romana urbe egrediens, sic usque in Garganum montem ad sancti Michaelis perrexit ecclesiam. Per totam etiam Quadragesimam in Classensi monasterio beati Apollinaris, paucis sibi adherentibus mansit. Ubi jejuniis & psalmodiæ, prout valebat, intentus, cilicio ad carnem indutus, aurata desuper purpura tegebatur. Lecto insuper fulgentibus paliis strato, ipse in storea de papyris confecta delicati corporis membra terebat. Promisit denique beato Romualdo, quod Imperium relinquens, monasticum susciperet habitum: & cui innumeri mortales erant obnoxii, jam ipse pauperculo fratri coepit esse subiectus."

Quid verò hinc magis admirer, an Apostolicam Romualdi libertatem, vel Ottonis submissionem, anceps hæreo. Hincque documentum datur, inquit NATALIS ALEXANDER **, Magnatum Confessarius, non esse cum iis minorum severitate agendum, quam cum cæteris: siquidem apud Deum, cujus vires agunt in tribunali poenitentiae, non

est personarum acceptio: & eadem est, imò sæpè major in Magnatibus, quam in plebeis peccati gravitas, quia scandalum majus: idem Deus, qui offenditur, eadem Dei justitia, cui fieri satis necesse est. Documentum etiam datur Principibus, quò intelligant, se à Christi sacerdotibus, apud quos peccata deponunt, secundum Dei, Ecclesiæque leges debere judicari, & pro gravissimis peccatis gravissimos aulterioris poenitentiae labores subire.

Justa fuit, inquit FRANCOLINUS ***, Utriusque agendi ratio probata Francolino. ea poenitentia, quam EDGARUS Angliæ Regi S. Dunstanus inflixit, eaque, quam S. Romualdus imposuit. Sed id factum fuit à sanctissimis illis viris, non ex lege communi, sed Deo interius impellente, ut in Ecclesia, sicut reliquarum virtutum exempla, ita extaret aliquod poenitentiae rigidioris exemplum: cum cæteroquò humano judicio culpandus non videretur Otho Imperator, ejusque exercituum Dux, dum Crescentium receptum quidem in fidem, sed iniquissimum tyrannum, & nova semper contra S. Sedem moliturum, ipso impellente, qui factum probare posse videbatur, neci dederunt. Ita laudatus ille Theologus, qui anno 1704. Romæ edidit *Clericum Romanum* contra nimium rigorem munitum duplici libro. Quod verò dicat, Otho-nem humano judicio culpandum non videri, Guidoni de Grandis, Theologo Camaldulensi, ejusque sacræ Facultatis Professore doctissimo non probatur; unde Dissertatione II. Camaldulensi cap. 2. n. 9. p. 25. exclamat: *In hac quippe devenimus probrosa secula, quibus & magna scelera (adulterium, homicidium & perjurium) suos inveniunt Patronos. Sicque, si Superis placet, tolluntur peccata mundi; nec bonus reputatur Theologus, qui hac vertigine non laborat.*

Ut ne verò solam in Confessariis severitatem atque rigorem boni consulere videamur, exempla, in quibus insignis erga poenitentes benignitas ac mansuetudo elucescat, medium afferamus. S. Vulstanus ex monacho cathedralis monasterii Wigorniensis ejusdem Ecclesiæ Episcopus mira in confessionibus excipiendis erat lenitate. Homines, inquit author vitæ, ad confessionem peccatorum venientes, jocundè suscipiebat, benignè reovebat, confitentes gratissima humanitate

* in vit. apud Mabill. in Act. SS. O. S. B.

** Hist. Eccl. Sec. IX. & X. c. IX. Art. VII.

*** Disput. IX. n. 53. p. 221. editionis Monacensis an. 1707.

nitente audiens, non arroganti gestu fastidiens; lacrymabiliter descendens illorum delictis, non resiliens sicut inauditis. quæ res effecterat, ut ex tota venientes Anglia, ea quæ nulli alii crederent, illi confiteri non erubescerent. Non pudebat ergo illi duntaxat dicere, quod pigebat fecisse. Ipse quoque parem in confitentes refundebat gratiam, sedulo, ne desperarent, admonendo, qualiter peccata caverent, qualiter commissæ diluerent, instruendo. Nec illud minori, nescio an majori prædicatione dignius, quòd eos semper familiariores in posterum haberet, quorum peccata & poenitentias nôset."

S. Odilo,

S. Odilo * Abbas Cluniacensis, in promulgandis porrò judiciis ac modis poenitentiae præfigendis, tam pius erat, & tantâ moderantibus humanitate compatiens, ut nequaquam districtum patris imperium, sed maternum potius exhiberet affectum. Unde se reprehendentibus hujusmodi verbis solebat eleganter alludere: *Etiamsi damnandus sim, inquit, malo tamen de misericordia, quam ex duritia vel crudelitate damnari.*

S. Ignatius Loyola Joanne Clanone confessario usus

S. Ignatius Loyola, inclytæ Societatis Jesu Fundator, cum à vulnere, quod in propugnatione Pampelonensi acceperat, utcumque convalescisset, Montem Serratum, Instituti Benedictini Asceterium totâ Hispaniâ celeberrimum, adiit. Ibi, inquit Petrus Ribadeneira **, Joanni Clononi, optimo confessario, totius vitæ suæ crimina per triduum ex scripto confessus est. Fuerat is Mirapicensis olim Ecclesiæ Vicarius, qui veneraturus Deiparam, cum se aliquando illuc contulisset, religiosus captus monachorum exemplis, & innocentia, valedixerat seculo; abdicatâque à se officii dignitate, & facultatibus, monasticam vitam professus fuerat anno ætatis trigésimo altero: inde ad octavum & octogésimum, eodem quo primùm ardore, in eo Ordine duravit. Valens, aut ægrotus, juvenis aut senex decrepitis carnes attigit nunquam, & ex diurno quoque dimenso, partem in pauperes tertiam divisit. Vestitus illi vilissimus, promissum ad genua sub veste cilicium, noctes, demptis paucis ad quietem horis, precando pervigiles, partim cum cœ-

teris in choro, partim in cellulæ secreto transiegit. Morbis diurnis, & gravibus viri patientiam excoxit Deus, annis præsertim decrepitis, qui vel uni pro gravi morbo sunt: in his dolores æquissimo semper animo excepit, semper Dei laude & gratiis rependit. Demissione verò sui & obedientia tam sublimi fuit, totque aliis eminentibus, ut ad instaurandam Ordinis disciplinam multis per Hispaniam & Lusitaniam domibus exemplar auctore que fuerit. Prosperè itaque, inquit Hagiographi Bollandiani ***, ac feliciter, ita rem moderante divina providentia, accidit, ut S. IGNATHUS in hujusmodi conscientia suæ arbitrium incidit; cujus præstantissimi coenobitæ laudes recensuisse paucis, haud nos poenitet, non imemores utique, quam præclare is tunc de sancto Patre nostro meritus fuerit, primus, ut cum Quartemontio loquamur, in cujus veluti patris ac magistri sinum consilia sua, intimasque animi cogitationes effunderet.

Cum igitur Ecclesiæ Præfules viderent, Sacramentum Poenitentiae à Monachis Benedictinis præclare administrari, sapienter se facturos crediderunt, si eos in partem curæ animarum assumerent. Cujus rei cum multa suppetant exempla, ex iis pauca in medium afferre liceat. In Gallia Leidradus **** Lugdunensis Archiepiscopus S. Benedictum Lirinensis Insulæ Abbatem amplam instruxit jurisdictione totam diocesin visitandi loco Archiepiscopi, tum ob conservandum penitus illibatam fidei orthodoxæ candorem, tum etiam ad impediendum, ne perverforum errorum dogmata illuc aliquando intruderentur. Nec primus Abbatum fuit S. Benedictus, cui hoc fungi munere licuit. Ut enim Leidradus, mox laudatus Archipræsul in Epistola **** ad Carolum Magnū testatur, Abbates Monasterii Insulæ Barbaræ ad Ararim fluvium Vicarii Generales fuerunt Lugdunensium Archipræsulium, & Sede Vacante illius Rectores. Monasterium Regale Insulæ Barbaræ, inquit, ita instauravi, ut tecta de novo fuerint, & aliqua de maceris fundamentis erecta; ubi nunc Monachi secundum regularem disciplinam numero nonaginta habitare videntur. Cui etiam Abbati tradidimus potestatem ligandi &

Monachi in curæ animarum partem assumti.

Benedictus Lirinensis.

Abbatas Insulæ Barbaræ.

* S. Petrus. Dam. in vit.

** in vita S. Ignatii de Loyola.

*** Comment. præv. ad vit. S. Ignatii. §. IV. n. 34. & 35. Julii Tomo VII. p. 415.

**** Mabill. Tract. de Stud. Montipag. 13.

***** extat Tomo XIV. Bibl. PP. edit. Lugdup.

solvendi, uti habuerunt prædecessores sui, scilicet Ambrosius, Maximinus, Licinius, clarissimi viri, qui ipsum locum rexerunt: quos Eucherius, Lupus, atque Genesius, cæterique Episcopi Lugdunenses, ubi ipsi deerant, aut non poterant adesse, mittebant cognituros, utrum Catholica Fides rectè crederetur, ne fraus hæretica pullularet. Quibus illis in tantum erat commissæ cura, ut si Ecclesia Lugdunensis viduaretur proprio Patrono, ipsi in cunctis adessent Rectores & Conservatores, quousque Ecclesia à Domino dignissimo illustraretur pastore. Nos similiter posteris illorum hanc potestatem tradimus. Ex antiquis Abbatia Lobiensis * monumentis discimus, Lobenses Abbates Leodiensium Episcoporum Vicarios Generales fuisse, & Lobensem Ecclesiam inter cæteras totius amplissimi Episcopatus Ecclesias, post Matricem primæ Sedis Ecclesiam primatum habuisse. Keroldus monachus Sangallensis sub annum 973. Constantiensis Episcopi in illis partibus Vicarius ac plebis Rector erat. Petrum Abbatem vulgò Cellensem nuncupatum, tametsi id temporis in Archicœnobio S. Remigii Abbatem, tanti faciebat Henricus à Campania Remensis, & antea Senonensis Archiepiscopus, ut cum Alexandrum Papam III. honoris causa anno millesimo centesimo sexagesimo quarto comitaretur, pastoralis sui officii vices per totum Remensem Archiepiscopatum commiserit, ut patet ex lib. VI. epist. IX. Hoc etiam perspicuum fit ex epistola VIII. Libri I. quâ Petrus Abbas Regem Sueciæ, Duces quoque ac Principes precatur, ut se habeant excusatum, quòd Fulconem Episcopum, monachum quondam suum, ac in disciplina monastica ab ipso enutritum apud se justo forsan diutius retinuerit: id enim per eam duntaxat causam esse factum, quòd Domino Archiepiscopo Romam iter faciente, ejus operâ ipse Petrus Vicarius Generalis constitutus opus habuerit. Cum enim in Dedicatione ecclesiarum, vel in ordinatione Clericorum, aut in Confirmatione Christianorum, Abbatis non assurgat dignitas, per Fulconem Episcopum, quod per se non potuerit, implere curaverit. Quibus peractis Fulco ad suum in Suecia Episcopatum reversus est. Guillelmus de Ulmo Abbas Casæ Dei in Arvernia, cum nondum esset in Ab-

batiali constitutus dignitate, legitur ** Licentiatu in Decretis, & Vicarius Generalis in Spiritualibus & Temporalibus R. in Christo Patris & D. Claromontensis Episcopi in remotis agentis anno millesimo trecentesimo quadragesimo nono. In Episcopatu Florenti Vicarii Generales erant Guillelmus Abbas monasterii de Mauricio, Maurus anno 1361. & Bertrandus de Monte Claro, Prior Villæ Dei 1371. Antonius Teralius Abbas Athanacensis fuit Vicarius Generalis Archiepiscopi Lugdunensis anno 1445. Baldericus in Chronico Cameracensi de Ansberto Hadulfi Episcopi successore hæc in literas retulit: Sequitur Ansbertus, vir videlicet liberalibus disciplinis eruditus, qui tunc Atrebatensis monasterii æquæ monachus atque Cameracensis Ecclesiæ Archidiaconus, postmodum verò prorebus sancti Vedasti, quas in pago Baduensi providebat, Imperatori notus culmen episcopalis cathedræ adeptus est. Idem verò olim Archidiaconi officium erat, quod hodie Archi-Presbyteri, Officialis, aut Vicarii Generalis est. Usuardus Abbas, cui Lupi Ferrariensis epistola 80. inscripta est, idem etiam Archidiaconus erat. Singularis fuit hæc de re Willeberti Catalaunensis Episcopi ad Hincmarum Remensem epistola, quem interrogat, an ex monacho, necessitate cogente, Archidiaconum constituere possit? Eandem ferè quæstionem, seu potiùs murmur, non ita multis ante annis moverunt viri quidam Ordinis Ecclesiastici in Archidiecepsi Moguntinâ. Cum enim Eminentissimus Archipræsul & Elector Franciscus Lotharius Godefridum Beselium (postea Reverendissimum Abbatem Gotwicensem) Officialem constituisset, indignè quidam tulerunt, quòd ad id muneris monachus evectus fuisset. Ex quibus cum Eminentiss. Princeps sciscitaretur, quis S. Bonifacius, quis Rabanus, ante Archiepiscopatum fuissent? non potuerunt non respondere, monachos fuisse Benedictinos. Tum ille: Si potuit monachus fieri Archiepiscopus, quanto magis Officialis. Quò dictò æmuli in ruborem dati conticuerunt. . . Celsissimis Principibus & Reverendissimis Episcopis Monasteriensibus & Paderbornensibus, Christophoro Bernardo, Ferdinando, Hermanno Wernerò à Consiliis Ecclesiasticis & in Spiritualibus Vicarius Generalis

* extant Tomo VI. Spicilegii.

** vid. de his Vicariis General. Gall. Christ. Dionysii Samaritani.

*** Mabill. Præfat. in Sec. V. Ord. S. B. §. VI. n. 130.

Laurenti- lis fuit Laurentius à Dript Monachus
us à Dript. Gladbacensis, antehac Ss. Theologiæ
Lector, doctrinæ moralis & SS. Canonum peritissimus, ut ejus libri typis vulgati luculentum ferunt testimonium. Sic etiam Adamus Adami Brauweilerensis Professus à Maximiliano Henrico Colonensium Archiepiscopo Vicarius in Pontificalibus per Dioecesis Hildesensem constitutus est, totiusque Episcopatus satis ampli cura, eidem ob eminentem doctrinam est demandata. Taceo alios propè innumeros, ne prolixior fiam.

Theologia moralis necessitas ex obligatione comparandi in Synodis.
Eo etiam ex capite Theologia Moralis Abbatibus præsertim erat necessaria, quòd non solum conscientias dirigere, mores lævigare, disciplinam doctrinam excolere, sed & sæpenumerò Conciliis & Synodis interesse, mentem suam explicare, inque illis subinde Episcoporum vices fungi juberentur. Sic in septima synodo generali, quæ Constantinopoli sub Agathone Papa, & Constantino Prognato Imperatore A. 681. celebrata est, Abbates & Monachi pariter ad suam sententiam ferendam vocati sunt, & in Actione quarta cum Episcopis sua nomina Decretis subscripserunt. Sic tempore Caroli M. & Ludovici Pii Abbatibus post Episcopos jus suffragii concessum ex ipsis Conciliorum Actis discimus. Sic in Moguntinensi Synodo A. 813. Abbates suas dixere cum aliis sententias. Sic & in Aquisgranensi A. 817. celebrata interfuere Benedictus Anianensis, Arnulfus Heriensis, Apollinaris Casinensis, Euticius Balmenis, Alveus Andaginenis, Apollinarius Flaviniacensis, Josue S. Vincentii ad Vulturum, & alii benè multi Abbates cum suis monachis, ubi communi consilio, ac pari voluntate, septuaginta duo capitula, disciplinam & mores concernentia, à Regularibus inviolabiliter conservari decreverunt. Inde verò obinuit consuetudo, ut & Abbates cum inaugurantur, sese jurejurando obstringant ad comparandum in Conciliis, ubi à Pontifice advocantur. Sic Roberto de Monte Abbati doctissimo Alexander III, qui Ecclesiæ præfuit ab anno 1159, speciali mandato injunxit, ut Synodo Turonensi adesset. Prætereo alia ejusmodi exempla. Istam autem consuetudinem ab antiquis retro temporibus introductam, usque confirmatam, & in Conciliis Lateranensibus, Lugdunensibus, Constantiensibus, Basileensibus, Florentino, aliisque approbatam, novissimè Pau-

lus III. in ipso convocationis ad Concilium Tridentinum diplomate fartam testamque voluit, dum omnes ex omnibus locis tam Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, & Abbates, quàm alios quoscunque, quibus jure aut privilegio in Conciliis generalibus residendi, & sententias dicendi permissa est potestas, solenni ritu convocavit.

Ad Curam animarum & concionandi officium.
Quid jam dicam, quòd multis ante sæculis facultas à Summis Pontificibus & Conciliis facta sit Benedictinis, quòd Laicorum confessiones tam in monasteriis, quàm parochiis excipere, curamque animarum administrare possent; Patet id ex variis diplomatibus, quibus parochiales ecclesiæ, unà cum decimis & proventibus, monasteriis administrandæ subjiciuntur; Hinc & in Concilio Moguntino sub Rabano Archiepiscopo jubetur Canone XIV. Ut qui Monachi Parochialibus Ecclesiis præfecti fuerint, rationem Episcopo reddant, & convocati ad Synodum veniant. Nec etiam pauci in ipsa Romana Curia Pœnitentiarii munus obiverunt. Sic teste Trithemio, Andreas ex monacho nostri Ordinis Episcopus Megarensis, & Civitatis, ac deinde Ajacensis natione Hispanus, Romanæ Curie Pœnitentiarius scripsit de Pœnitentia librum unum. De modo & forma confitendi Tractatum brevem, sed utilem. Ad hæc concionandi munus adeo Monachis non inhibetur, ut potiùs, ad id ipsum ritè persolvendum reliquis, teste S. Thomâ *, magis idonei sint ex exercitio Sanctitatis, quod assumpserunt. Oportet autem illos, qui alios docere tenentur, esse doctos in Lege divina, continuos in lectione Patrum, Dogmatum, Canonum, ac præsertim in disciplina morum, ut possint sanam aliis instillare doctrinam. Oportet, ut ex eo, quod pro concionibus multo labore & studio congerunt, in seipsos spiritualis profectus redundet: Ne dum aliis prædicaverint, ipsi reprobi inveniuntur, & dum alienæ saluti prospicere satagunt, suam negligant, aut dum aliis virtutes persuadere gestiunt, cor proprium torpescat aridum, usque virtutibus vacuum remaneat. Quæ de his fusiùs ac solidiùs rescribit Mabillonius in Tractatu de Studiis Monasticis, quilibet legere potest cap. 6. & seq.

Fuit verò nostrorum Theologia Veterum Moralis conscientie puritas & vitæ innocentia, doctrina Evangelii, Patrum ac Conciliorum dogmata, Libri Morales

* S. Thomas 2. 2. Q. 187. art. 3.

& præfer-
tim GRE-
GORII M.
Theolo-
gia Mora-
lis.

rales Divi Gregorii Papæ, atque Episcoporum decisiones, ex quibus ad dubia, quæ occurrere solebant, resolvenda, affatim luminis hauriebant. Id magis ut elucescat, libet tractationis filum altius repetere. Et quidem quæ fuerit ipsius Gregorii M. Theologia Moralis, abundè ejus lucubrationes, præsertim *Expositio in Job, Liber Pastoralis, & Homilia in Evangelia*, testantur. Etenim Lib. xix. in cap. xxix. in Job num. xxx. instruit Ecclesiæ rectores, quo nomine Confessarii ut cum maximè veniunt, qui se in sacro pœnitentiæ tribunali gerere debeant; nempe vigore sint non rigido, nec mansuetudine dissoluta. *Sunt namque, inquit ille Doctor, nonnulli ita districti, ut omnem mansuetudinem benignitatis amittant: & sunt nonnulli ita mansueti, ut perdant districti jura regiminis. Unde cunctis rectoribus utraque summopere sunt tenenda, ut nec in disciplinæ vigore benignitatem mansuetudinis, nec rursus in mansuetudine districtiorem deserant disciplinæ; quatenus nec à compassione pietatis obdurescant, cum contumaces corrigunt, nec disciplinæ vigorem molliant, cum infirmorum animos consolantur. Regat ergo vigor mansuetudinem, & mansuetudo ornet vigorem, & sic alterum commendetur ex altero, ut nec vigor sit rigidus, nec mansuetudo dissoluta.* Juxta hanc sapientissimam S. Gregorii M. regulam debent pastores & rectores animarum à rigidiori, sicut & à molliori morum disciplina ex æquo abhorre, & in medio consistere, ne ad extrema impingentes auctores sint ruinæ & damnationis multorum. Sunt enim nonnulli, ut doctissimus Amat de Grave-son * inquit, qui in regimine animarum, quod S. Gregorius M. *Artem artium* appellat, se ingeniosos præbent in evellendis spinis pœnitentiæ, in dissipanda lege Christi, in excutiendis conscientiæ scrupulis; solertes in excogitandis lenociniis, & flexibilibus quibusdam regulis, quod peccatores, sarcinâ licet criminum gravati, commodiorem vitam agere, & in utramvis, ut ajunt, aurem dormire possint; sagaces in præscribendis vivendi formulis, quæ in malis bona, in ambiguis certa, in laboribus otium, in dubiis securitatem, in periculis promittant tranquillitatem, quin stupenda rerum mutatione efficiunt, ut dulcescat, quod amarum est, blandiatur,

quod horrendum est, formosum fiat & suave, quod deforme & foetidum est. Sunt verò ex adverso alii nonnulli, qui nimiam morum asperitatem peccatores adedò terrent, ut in causâ sint, cur in desperationem suæ salutis adducti prorumpant ad præcipitium, & cum infelice Juda ad funestum laqueum confugiant. Ab utroque itaque extremo salutem animarum perinde noxio ut sibi caveant rectores animarum, debent juxta hanc regulam à S. Gregorio M. prudentissimè statutam, esse erga peccatores mansueti æquè ac severi, ut possint infirmos lacte nutrire, ne periclitentur, robustis solidiorem cibum porrigere, ut in virtute adolescant, alios mansuetudine allucere, alios rigidioris disciplinæ virga à vitiis deterre, sicque omnibus omnia facti omnes peccatores Christo lucrifaciant.

Præterea S. Gregorius M. Homilia XXV. in Evangelia docet Pastores, & eos, quibus incumbit cura animarum, quod pactò ligandi atque solvendi potestate uti debeant: *videndum est, inquit, quæ culpa præcessit, aut quæ sit pœnitentia secuta post culpam; ut quos omnipotens Deus per compunctionis gratiam visitat, illos Pastoris sententia absolvat. Tunc enim vera est absolutio præsentis, cum interni arbitrium sequitur iudicis.* Quæ altera sanctissimi Pontificis regula damnantur laxi illi animarum rectores, qui consuetudinariis & inveteratis peccatoribus toties impendunt absolutionis beneficium, quoties ipsi, quasi canes ad vomitum revertentes, peccata sua confitentur, etiam si nulla in illis veræ pœnitentiæ ac sinceræ conversionis signa appareant.

Tertiò S. Gregorius M. Homilia XX. in Evangelia peccatoribus jam ad meliorem frugem conversis modum constantem ac veram pœnitentiam agendi præscribit his verbis: *Aliud namque est pœnitentiæ fructum facere, aliud dignum pœnitentiæ fructum facere. Ut enim secundum dignos pœnitentiæ fructus loquamur, sciendum est, quia quisquis illicita nulla commisit, huic jure conceditur, ut licitis utatur, sicque pietatis opera faciat, ut tamen si noluerit, ea, quæ mundi sunt, non relinquat. At si quis in fornicationis culpam, vel fortasse, quod gravius est, in adulterium lapsus est, tantò à se licita debet abscondere, quantò se meminit & illicita perpetrâsse.* Ad hanc S. Gregorii

Modus
agendi
pœnitentiam à S.
Gregorio
præscribitur.

gorii moralem doctrinam si peccatorum conversiones, quæ nostris temporibus fiunt, exigantur, quàm paucæ pro dolor! inveniuntur veræ, sinceræ ac diuturnæ. Mitto brevitatibus ergo alia quàm plurima utilissima morum præcepta, quæ S. Gregorius passim tradit in suis libris Moralibus, videlicet in libris xxxv. Moralium in Job, in duobus libris in Ezechielem, & in duobus libris in Evangelia, in quibus totus est SS. Pontifex, ut Christianos adhortetur ad amorem Dei super omnia, ejusque mandatorum observantiam, ad dilectionem proximi, ad timorem judiciorum Dei, ad dignam celebrationem Festorum & Sacramentorum susceptionem, ad tolerantiam malorum in adversis, ad omnium vitiorum fugam ac detestationem.

SEculo
VII.
Theodori
Archiep.
Pœnitentiale.

Seculo VII. vixit Theodorus Cantuariensis Archiepiscopus, qui scripsit insigne *Pœnitentiale*, Opus satis amplum, & omnibus fermè Pœnitentiæ casibus accommodatum, quod cum Spelmannus * reperisset in codice manuscripto S. Benedicti Cantabrigiæ, nec ei liceret per custodes eum exscribere, notum tamen esse voluit, ut potuit, descriptis scilicet Capitulorum titulis Tomo I. Conciliorum Angliæ. Verùm cum pro comperto non penitus habeatur, Theodorum Ordinis Benedictini professionem emisisse, haud plura de ipso dicenda mihi videntur.

S. Ildephon-
sus
excellit
morali
doctrinâ.

Certius illud atque omnino exploratum, quod S. Ildephon-
sus, Archiepiscopus Toletanus, à puero in Agalicensi monasterio educatus, sumpto sancti Benedicti Ordine, solemniter vota nuncupavit. Ejus Operum non contemnendam partem, quam eruditi non sine dolore putabant interiisse, è tenebris superiore seculo eruit Cl. Stephanus Baluzius **. Est verò *liber adnotationum de cognitione baptismi*, & alius *de itinere deserti, quod peragitur post baptismum*, sive, ut vocat Julianus Hildephonsi successor in cathedrâ Toletana, *de progressionem spiritualis deserti*. Putavit autem Baluzius, illos placituros hominibus eruditis, imprimis verò magistris Theologiæ, & iis, qui pro suo in Christi gregem affectu suscipere amant curam & sollicitudinem dirigendi conscientias fi-

delium ejus in viam salutis. Nobis ex libro *de cognitione baptismi* unam tantum moralis doctrinæ stricturam adduxisse sufficiat. Capite igitur LXXXII. in peragenda pœnitentia non considerandam esse mensuram temporis, sed doloris, & nonnisi in Ecclesiâ remitti peccata posse, his verbis præclare docet: „ In actione autem pœnitentiæ, „ ubi tale commissum est, ut is, qui „ commisit, à Christi etiam corpore „ separetur, non tam consideranda „ est mensura temporis, quàm doloris. Cor enim contritum & humiliatum Deus non spernit. Verùm quia plerumque dolor alterius cordis occultus est alteri, nec in aliorum notitia per verba vel quæcunque alia signa procedit, cum sit coram illo, cui dicitur, *Gemitus meus à te non est absconditus*; rectè constituuntur ab his, qui præfunt Ecclesiis, tempora pœnitentiæ, ut fiat satis Ecclesiæ, in qua remittuntur ipsa peccata. Extra eam quippe non remittuntur. Ipsa enim propriè Spiritum sanctum pignus accepit, sine quo non remittuntur ulla peccata, ita ut quibus dimittuntur, vitam consequantur æternam.

Seculo VIII. quàm pura & illibata apud nostros fuerit doctrina moralis, ex Venerabilis Bedæ non modò *libro Pœnitentiali*, sed *Epistola* *** etiam ad *Egbertum* Eboracensem in Angliâ Archiepiscopum scripta colligi potest, in qua ipsam rogat, „ ut populis sufficientes Doctores vitæ salutis adhibeat, & hoc eos inter alia discere faciat, quibus operibus maxime Deo placere, à quibus debeant se abstinere peccatis, quàm frequentia diligentia signaculo se Dominicæ Crucis, suæque omnia munire: quàm salutare sit omni Christianorum generi quotidiana Dominici Corporis ac Sanguinis perceptio, juxta quod Ecclesiam Christi per Italiam, Galliam, Africam ac totum Orientem solerter agere noverrat. Quod videlicet genus religionis, inquit, ac devotæ sanctificationis tam longè à cunctis pæne Provincie nostræ laicis per incuriam docentium, quasi peregrinum abest, ut hi, qui inter illos religiosiores videntur, non nisi in Natali Do-

* Acher. Tom. I. Spicil. nov. ed. p. 486. veteris IX. p. 52.

** Miscell. Tom. VI.

*** Edita fuit Dublini an. 1664. 8. quam recudi fecit Henricus Warthon Londini 1693. 4.

mini, & Epiphania, & Pascha sacrosanctis Mysteriis communicare præsumant: cum sint innumeri innocentes, & castissimæ conversationis pueri ac puellæ, juvenes & virgines, senes & anus, qui omni die Dominico, sive etiam in Nataliis sanctorum Apostolorum & Martyrum, quomodo ipse in sancta Romana Ecclesia fieri vidisti, mysteriis coelestibus communicare valeant. Ipsi etiam conjugati, si quis sibi mensuram continentia ostendat, & virtutem castitatis insinuet, idem & licenter possint, & libenter facere velint. Venerabilis itaque Beda * non omnes promiscuè Christianos octavi seculi ad frequentem communionem hortabatur; sciebat enim Sanctum non esse dandum canibus, neque margaritas ante porcos projiciendas, id est, sacram communionem hominibus in peccata mortifera relapsis non esse impertendam statim, ac è cœno emerferunt, vel sua crimina adhuc fumantia præcipiti confessione, in aurem sacerdotis infusurrarunt; sed duntaxat eos invitabat, qui erant innocentes; ait enim: cum sint innumeri innocentes & castissimæ conversationis. An non his verbis sanctissimæ vivendi regulæ præscribuntur, nec minimum extat vestigium harum opinionum, quas ad excusandas excusationes in peccatis invenerunt moderni quidam Casuistæ à Sede Apostolicâ non semel proscripti; quorum nomina, nedum libros, utinam orbi Christiano nescire licuisset?

quæ etiam à nostris in Hispania traditur.

Eandem de frequenti communione doctrinam in Hispaniis hoc seculo tradiderunt, *Etherius* & *Beatus*, uterque Benedictinus, ille Episcopus, hic Abbas; qui sub octavi seculi finem celebres Fidem Catholicam (ut in Historia Theologiæ Polemicæ audivimus) adversus *Felicis* & *Elipandi* hæresim strenuè propugnârunt. Eorum verba, Venerabilis Bedæ aliorumque dogmati consona, quæ regulæ instar Fidelibus esse possint, hæc sunt. * „Dicunt aliqui: semper communicare debet Christianus, nisi aliquo intercedente peccato, Corpus Domini quotidie accipiendum; Hunc enim panem dari quotidie nobis, jubente Domino, postulamus dicentes: *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.* Quod quidem bene di-

cunt, si hoc cum religione, & devotione, & humilitate suscipiant; nec confidendo de justitiæ præsumptione, superbiendo faciant. Cœterum si talia fuerint peccata, quæ quasi mortuum ab altari removeant, prius agenda poenitentia est, ac sic deinde hoc saluterum medicamentum suscipiendum: *Qui enim manducaverit indignè, judicium sibi manducat & bibit.* Hoc est enim indignè accipere, si eo tempore quis accipiat, quod debet agere poenitentiam. Cœterum si tanta non sint peccata, ut excommunicandus quisque judicetur, non se debet à cœna Domini Corporis separare: ne dum fortè diu abstinens prohibetur, à Christi corpore separetur. Ipse enim vivit, qui Corpus Domini semper comederit. Et manifestum est enim, eos vivere, qui corpus Domini nostri Jesu Christi attingunt. Unde timendum est, ne dum satis quisque saparetur à Christi corpore, alienus maneat à salute; ipso Domino dicente: *Nisi comederitis carnem Filii hominis, & biberitis ejus Sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Qui enim jam peccare quievit, communicare non desinat. Conjugatis autem abstinendum est à coitu plurimis diebus, atque orationibus vacare, & sic deinde ad Christi corpus accedere. Relegamus Regum librum, & inveniemus, Sacerdotem Abimelech de panibus propositionis noluisse prius comedere David & pueros ejus, nisi antè interrogaret, utrùm mundi essent pueri à mulieribus, non utique ab alienâ, sed à conjugate? Et nisi eos audisset ab heri & nudius tertius vacasse ab opere conjugali, nunquam panes, quos prius negaverat, concessisset. Quantum inter propositionis panes & corpus Christi; quanta differentia est inter umbram & corpus, inter imaginem & veritatem, inter exemplaria futurorum, & ipsa, quæ exemplari præfigurabantur? Quapropter eligendi sunt aliqui dies, quibus prius homo continentius vivat, per quem ad tantum Sacramentum dignus accedere possit. „ Hæc illi.

Quid de conjugatis sentiendum?

Commodum verò hic mentio fieri potest libelli illius, quem de *Frequentia Communionis* inscriptum, atque Maximiliano

de frequentia communionis oppugnatur.

miliano Austria Archiduci, tum fortè in aula Regis Catholici degenti, subinde verò Romanorum Imperatori, ejus nominis secundo nuncupato, Benedictini Compostellæ ad S. Martinum in lucem miserunt. Cùm verò eidem nonnulli contradicerent, *Petrus Vincentius Marzilla* *, in Compostellano Gymnasio Theologiæ Professor, rerumque ad fidei tutelam attingentium Censor, sodalium suorum doctrinam defendendam suscepit, edito novo scripto de *frequentia*, cum quâ licet & proficuum est secularibus recipere Ss. Eucharistiæ Sacramentum.

Doctrina V. Bedæ de necessitate Confessionis.

Quòd verò ad Venerabilem *Bedam*, de cujus eximia morali doctrina circa frequentem communionem paulò antè diximus, nostra revertatur oratio, in causa est *Joannes Dalæus* Calvinianæ Sectæ Minister, qui in libris suis anno 1661. Genevæ editis contra Catholicum dogma de *necessitate Sacramentalis Confessionis*, duo protulit Bedæ testimonia, quibus evincere contendit, sanctum Doctorem docuisse, non omnes Christianos, sed certis tantum peccatis obnoxios, Confessionis lege teneri. Prius Bedæ testimonium extat in Commentario in Jacobi Epistolam, in hæc Apostoli verba: *Confitemini alterutrum peccata vestra.* In hac, inquit, *sententia illa debet esse discretio, ut quotidiana leviâque peccata alterutrum coequalibus confitemur, eorumque credamus oratione salvari.* Porro gravioris lepræ immunditiam juxtâ legem sacerdoti pandamus, atque ad ejus arbitrium, qualiter & quanto tempore jusserit, purificari curavimus. Alter locus extat libro 5. in Lucam cap. 69. in hæc Domini ad Leprosos verba: *Ite, & ostendite vos sacerdoti.* Nullum, inquit, Dominus eorum, quibus hæc corporalia beneficia præstitit, invenitur misisse ad sacerdotes, nisi leprosos; quia videlicet sacerdotium Judæorum figura erat Sacerdotii futuri regalis, quod est in Ecclesia, quo consecrantur omnes pertinentes ad Corpus Christi summi & veri Principis Sacerdotum. Et quisquis hæretica pravitate, vel superstitione Gentili, vel Judaica perfidia, vel etiam schismate fraterno, quasi vario colore per Christi gratiam caruerit, necesse est, ad Ecclesiam veniat, colorumque fidei verum, quem acceperit, ostendat. Cate-

ra verò vitia, tanquam valetudines, & quasi membrorum, atque sensuum, per semetipsum interiùs in conscientia, & intellectu Dominus sanat, & corrigit. Quibus verbis, inquit Dalæus, Beda clarissimè constituit, non alios Fideles sacerdoti necessariò confiteri debere, quàm qui lepræ spiritualis immunditiâ laborant, hoc est (ut ipse in secundo loco interpretatur) vel hæretica pravitate, vel Judaica perfidia, vel superstitione Gentili, vel etiam schismate fraterno; cœtera vitia sacerdotis absolutione non egere, neque adeò vocali apud eum confessione, sed & mutuis coequalium, id est, fratrum quorumvis precibus expiari, & à Christo interiùs in conscientia, & intellectu sanari & corrigi.

Dalæo loco mei dudum respondit Dalæo Doctissimus ** *Natalis Alexander*, in primo Venerabilis Bedæ testimonio Confessionem disertè adstrui, & nomine gravioris lepræ, quæ sacerdoti pandenda est, mortalia quælibet peccata intelligi. Gravioris enim lepræ immunditiam opponit quotidianis levibusque peccatis. At non hæretica tantum pravitas, Judaica perfidia, Gentilis superstitio, & schisma fratrum quotidianis levibusque delictis opponuntur, sed gravia quælibet, mortaliâque peccata: Igitur omnia peccata mortalia gravioris lepræ nomine Beda intellexit, quæ sacerdotibus pandenda est. Unde immediatè ante verba in objectione laudata ait: *Si ergo infirmi in peccatis sint, & hæc Presbyteris Ecclesiæ confessi fuerint, ac perfecto corde ea relinquere atque emendare sategerint, dimittentur eis.* Neque enim sine confessione Sacramentali mortalia peccata queunt dimitti.

Locum secundum idem *Alexander* Natalis cum nostro *Goffrido*, Vindocinensi Abbate, sic exponendum ait, ut quatuor illa à Beda commemorata crimina non soli Sacerdoti, sicut in cœteris agitur, sed universæ Ecclesiæ velut esse confitenda. Cœtera verò vitia per semetipsum Dominum à Beda dici sanare & corrigere, quia sacramentali apud unum Sacerdotem confessione sanantur. Ita quidem hunc Bedæ locum explicat laudatus Abbas libro 5. epistola 16. ad Guilielmum suum olim Magistrum. data: *Credens, inquit, ni fallor,*

* Nic. Ant. Bibl. Hist. Nov. in Petro Marzilla.

** Hist. Eccl. Sec. XIII. & XIV. Dissert. XIV. §. XXXIII. Tom. VII. p. 652.

* Graveson I. c. Sec. VIII. pag. 102.

** Referuntur à Nat. Alex. Hist. Eccl. Sec. VIII. cap. 3. art. 8. pag. 686. Col. 1.

fallor, proposuisti, quod solummodo quatuor peccata confessione indigebant; cætera autem à Domino sine confessione sanabantur. Quod te invenisse asseris in expositione Bedæ de Evangelio; ubi decem Leprosi sanati à Domino memorantur. Sed hoc intelligendum minimè censemus, & juxta Fidem Christianam sic intelligere nec possumus, nec debemus. Determinanda est enim ista sententia sapienter, ut intelligi possit utiliter, & fidei nostræ integritas conservetur. Illa utique quatuor peccata, videlicet error gentilis, schisma fratrum, hæretica pravitas, & Judaica perfidia, in quantum prævalent, universalis Ecclesiæ castitatem commaculant. Unde necesse est, ut quicumque istis peccatis, vel uno ex ipsis polluuntur, non jam soli sacerdoti, sicut in cæteris agitur, sed universæ Ecclesiæ confiteantur, & sic ad ejus unitatem redeant, cuius fidem antea impugnabant. Justum est enim, ut qui alios diabolica præsumptione infidelitatem docent, eos etiam publica satisfactione in fide confirmant. Et quibus ante fuerunt occasio & exemplum publicæ perditionis, forma & exemplum fiant publicæ reconciliationis. Cætera verò vitia, sicut dicis, per semetipsum Dominus sanat, & corrigit. Licet enim omnia, quæcunque sanantur, Dominus sanet, & corrigat, quædam tamen per semetipsum sanare atque corrigere perhibetur; ea videlicet, quæ sibi privata in confessione revelantur, ut sanentur. Sibi dico; quia illi, qui in ejus loco esse dignoscitur. Certum est, nihil hoc certius, omnia peccata vel crimina confessione indigere & poenitentia. Et quamvis quædam ex ipsis per publicam poenitentiam puniri videantur; nulla tamen alia publica confessione opus habent, nisi ea, quæ communem Ecclesiæ fidem violare conantur. Hæc Goffridus noster Abbas Vindocinensis, postea S. R. E. Cardinalis, quibus doctrinam Venerabilis Bedæ non egregiè tantum vindicavit, sed contra Guilielmum, suum quondam præceptorem, Confessionis necessitatem, de quibuscumque lethiferis noxis velut Dogma Catholicum propugnavit.

Vindiciæ
moralis
doctrinæ
V. Bedæ.

SEculo
IX. Pa-
schafius
Radbertus
&
Drutmarus.

In monasterio Corbeie veteris seculo nono vitam monasticam egerunt Paschasius Radbertus, & Druthmarus, Theologi pietate & doctrinâ præcipui.

Uterque edidit Commentarios in S. Mathæi Evangelium. Et S. Paschasius quidem præter alias præclaras morum doctrinas, confessionem peccatorum ad veram poenitentiam esse necessariam his verbis docet: „ Unde apparet, nullum rectè poenitere posse, nisi primum confiteatur peccata sua, & prioris vitæ errores damnaverit, ut efficiatur idoneus percipiendæ gratiæ, & tum demùm divinis mysteriorum sacramentis consecretur. „ De Confessione verò infirmorum & extrema unctione ita docet: „ Secundum Apostolum cum aliquis infirmatur, prius adhibenda est confessio peccati, deinde oratio plurimorum, post sacrificatio unctionis: quia impossibile est per medicinam sanari ullius artis, quem divina ultio premit. Et si medicina est sectanda, tamen hoc prius agendum Christiano: quoniam si in Angelis pravitas est inventa, & astra non sunt munda coram eo, quanto magis homo immundus probatur, nisi confessione & bonis operibus quotidie purgetur. Quibus verbis sanctus Abbas præclare id docuit, quod postea Summi Pontifices Medicinæ Doctoribus sub gravi præcepto injunxerunt, ut periculoso morbo decumbentibus prius medicamenta non adhibeant, quàm animum illi noxarum confessione expiaverint. Quia impossibile est per medicinam sanari ullius artis, quem divina ultio premit. Druthmarus verò in Confessarium inceptum, qui confitentem de furtis & rapinis à vino aut à carne quadraginta dies abstinere iussit, ubi ante omnia ad faciendam restitutionem obligandus fuisset, his verbis graviter invehitur: O perditio animarum! non enim, ut D. Augustinus inquit, remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.

Iisdem ferè temporibus gravissimi duo alii familiæ nostræ Theologi ad Archiepiscopalem dignitatem assumpti fuerunt, Rabanus ad Moguntinum in Germania, Hincmarus ad Remensem in Gallia. Si, Paulo teste ad Timotheum, oportet Episcopum esse aptum ad alios docendos, nec Rabano, nec Hincmaro hæc aptitudo defuit. De utroque illud Malachiæ verè prædicari potuit: Labia sacerdotis custodiunt scientiam. Et quod ad Rabanum attinet, edidit ille anno hujus seculi quadragesimo primo celebre suum Pœnitentiale. Dicuntur verò libri Pœnitentiales, qui poenas explicant, unicuique crimini secundum canones infligendas, Multis

* pag. 158. ** pag. 1577.

tis temporibus hoc Pœnitentiale Suffraganeis Episcopis, Rectoribus Parochiarum, & Confessariis in sacro poenitentiae tribunali per totam ferè Germaniam usui fuit. Adversus morum relaxationes scripsit Rabanus homilias plures, quas antecessori suo Haistulpho Archiepiscopo Moguntino nuncupavit, ut eas populo recitandas curaret. Inter has extat homilia de ratione quadragesimalis jejunii: ubi, Nullus, inquit, in isto sacratissimo tempore exceptis Dominicis diebus prandere præsumat, nisi fortè ille, quem infirmitas jejunare non permittit: quia aliis diebus jejunare, aut remedium est, aut præmium: In quadragesima verò non jejunare, peccatum est. Alio tempore, qui jejunat, accipit indulgentiam; in quadragesima quoque qui potest, & non jejunat, sentiet poenam. Et ipse tamen qui jejunare non prævalet, secretius sibi soli, aut si est alius infirmus, cum ipso sibi in domo sua præparet, quod accipiat, & illos, qui jejunare prævalent, ad prandium non invitet, ne sibi augeat etiam de alterius gula peccatum. Ita Rabanus. An illi ergo à peccato nostræ ætate immunes habendi sunt, qui cum nescio quàm legitimis ex causis secum in abstinentia à carnibus dispensari procuraverint, non contenti, quòd ipsi carnibus veicantur, alios etiam, ne soli comedant, quod magnæ molestiæ loco habent, ad prandium invitant, in quo tamen nihil præter carnes apponi carant? Hi profectò de alterius gula peccatum sibi augent. Ita respondebam, cum aliquando ea de re à Viro Illustri, qui ad hujusmodi prandium invitatus, nulla cogente necessitate, carnes comederat, interrogatus fuisset. Scio alium recentiorum Theologum respondisse, probabile esse, quòd licitè potuerit, ne impranso domum contra decorum discedendum esset. Ac si verò, qui præceptum Ecclesiæ observat, in leges decori peccaret. Ex Rabani, antiqui Theologi, doctrinâ non modò tutius, sed probabilius est, quod licitè non potuerit. Gula fuit invitati carnes comedisse, de qua invitans sibi auxit peccatum. Mitto de aliis Rabani Homiliis dicere, quòd non liceat cuiquam venatum, vel aleas in sanctis diebus exercere, quòd justè sit judicandum, & falsi testes non recipiendi; de iracundia & homicidio cavendo &c. in quibus non vera tantum Christiani Præsulis idea perspicitur, sed multa etiam præclara Theologiæ Moralis

Qui de alterius gula peccatum?

dogmata exhibentur. Utinam hæc Homiliæ Sodalibus nostris, qui è sacro suggestu verba ad populum faciunt, sæpius ob oculos versarentur.

Nec insigni morum doctrinâ destituta sunt, quæ * responsa dedit Rabanus super quibusdam interrogationibus Reginaldi Chorepiscopi. Unum atque alterum eorum audire juvat. Primò interrogabas, inquit, quid de eo faciendum esset, qui homicidium fuerat, & in Paganam gentem tradendo vendiderit, à quibus ultra ille venditus se eruere non possit. Ad quod tunc tibi respondi, homicidii reatum ipsum hominem sibi contrahere mihi videri. Quod & postea legens divinam sanctionem in Deuteronomio ita probavisse reperi, cum homicidæ & furi hominem vendenti, parem vindictæ modum imposuisset. Nam sicut ibi legitur, animam pro anima homicidæ debere reddere, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede, sic & ipsum hominem, qui deprehensus fuerit, sollicitasse fratrem suum de filiis Israël, & vendidisse accipiendo pretium, jubet interficere, & ita auferre malum de medio populo Dei. Unde mihi videtur, sicut par sententia in Lege Divina est constituta de homicida & fure hominem vendente, sic & Canonica auctoritate pari modo plectendum esse, qui fratrem furando & sollicitando vendiderit, & illum, qui proximum suum Christianum hominem injustè peremerit; & eò gravius, quòd eum in Paganam gentem tradiderit, nec de animæ suæ ruina ullam compassionem habuerit. In Concilio Ancyrano ita scriptum est: Qui voluntariè homicidium fecerint, poenitentiam quidem jugiter se submittant, perfectionem verò circa finem vitæ consequantur. De homicidiis non spontè commissis, prior quidem definitio post septennem poenitentiam perfectionem consequi præcepit, secunda verò quinquennii tempus explere. Sed in omnibus judiciis temperanda est sententia juxta intentionem & studium poenitentis: si quis enim veraciter poenitentiam egerit, cum lacrymis jejunia & orationes solvens, elemosynas largiter impendens, hujus ergò habet sacerdos potestatem

Respon-
siones Ra-
bani ad in-
terrogatio-
nes Re-
ginaldi
Chorepi-
scopi.

Deut. 19.
Ibid. 24.

Can. 21.

Y 3

tem

* extant in Delectu Actorum Ecclesiæ Universalis Tom. I. col. 997. seq.

Doctrina
de servo
fugitivo.

1. Pet. 2.

tem mitigare iudicium. Qui autem mentis est duræ, & negligens est ad agendam poenitentiam, in hoc omnino decretum est tempus servandum. „ De servo autem illo, qui fugerit Dominum suum, interrogabas, si ille in ipsa fuga mortuus fuerit, utrum liceret pro eo Missas cantare, aut psalmodias? Hoc in divinis libris non invenimus prohibitum: sed tamen scimus ab Apostolis fortissime præceptum, ut servi subditi sint in omni timore Domini, non tantum bonis & modestis, sed etiam discolis. Et obediens illis fiant in omnibus. In Canone autem Gangrensis Concilii ita scriptum est: Si quis servum sub prætextu divini cultus doceat Dominum contemnere proprium, ut discedat ab ejus obsequio, nec ei cum benevolentia, & omni honore deserviat, anathema sit. Unde datur intelligi, quod si ille anathema meruit, qui docet servum Dominum proprium contemnere, & ab ejus obsequio recedere; quanto magis ille, qui Dominum suum spernit, & ejus servitio subdi noluerit. Sed tamen distantia est inter eum, qui per superbiam, & illum, qui per necessitatem fugit, coactus crudelitate Domini sui. Nam Agar famula Saræ fugam iniiit affligente eam Domina sua: sed Angelo admonente, ut reverteretur, & fieret subiecta dominatrici suæ, reversa est ad Dominam. Sic & Onesimus servus Philemonis effugit à Domino suo, sed Paulo Apostolo docente credidit Christo, & baptizatus est: & sic per patrocinium Apostoli restitutus est proprio Domino suo. Admonendus est enim servus quilibet fugitivus per fideles Doctores, ubicunque fuerit, ut revertatur ad Dominum suum, & fiat ei subiectus, ne fortè contemnens præceptum Domini, perpetuo anathemate percutiatur. Attamen si in ipsa fuga obierit, orandum est pro eo, nisi fortè aliquo crimine majori implicetur, aut in perfidiam devolvatur, unde fructuosa pro eo non possit esse oratio. Attamen Augustinus ad Laurentium scribens inter alia ait: Cum ergo sacrificia sive altaris, sive quarumcunque eleemosynarum, pro baptizatis omnibus offeruntur; pro valde bonis gratiarum actiones sunt; pro non valde malis propitiationses sunt; pro valde malis etiam

si nulla sint adjumenta mortuorum, qualescunque tamen consolationes sunt vivorum. Quibus autem profunt, aut ad hoc profunt, ut sit plena remissio, aut certè ut tolerabilior ipsis fiat damnatio. Fuit Rabanus discipulus Alcuini, qui epistolam planè insignem, ac lectu dignissimam ad Pueros S. Martini de confessione peccatorum scripsit. Pueri verò dici consueverunt, qui ab ineunte ætate in monasterio versabantur, vel saltem à prima juventute monasticam vitam agere cœperant.

Hincmarus autem ex Monacho S. Dionysii * Archiepiscopus Remensis Hildeboldo Sueffionensi Episcopo gravi morbo decumbenti, accepto Confessionis illius breviculo, absenti in literis absolutionem impertivit, atque oleum sacrum per presbyterum transmisit, quò in remissionem noxarum ungendus esset. Hæc absolutionis formula: Frater & Confacerdos noster, Hildebolde, confitenti tibi peccata tua per Ecclesiasticam Apostolicam auctoritatis potestatem, quam Dominus noster Jesus Christus tradidit discipulis & Apostolis suis, dicens: Accipite Spiritum sanctum, quorum remisistis peccata, remittuntur eis, & per eosdem Apostolos suos ipsorum successoribus, quorum vices licet indigni teneamus, etsi non merito, tamen nomine atque officii susceptione eandem potestatem donavit, & in se credenti fideliter dixit: Fiat tibi secundum fidem tuam: gratia & omnipotentia sua, virtute sancti Spiritus, qui est remissio omnium peccatorum, dimittat tibi omnia peccata tua, liberet te ab omni malo, conservet in omni bono, perducatur te ad vitam æternam, & ad sanctorum Sacerdotum consortium, Amen. Generaliter Hildeboldus se de peccatis accusaverat, non omnia sigillatim exponens; adeoque nec ejus confessio sacramentalis erat: quæ tamen tum usitata erat, ut fuit semper ab Ecclesiæ primordiis. Commoneo, inquit Hincmarus, ut præter istam generalem Confessionem, quæque ab ineunte ætate, usque ad hanc, in qua nunc degis, te commississe cognoscis, specialiter ac sigillatim Deo & Sacerdoti satagas confiteri: & dum unumquodque erroris tui inquinamentum singillatim confiteris & desles, simul te de omnibus actorum lacrymis mundes. Unde dicitur per Prophetam: Divisiones aquarum deduxit oculus meus. Divisam quip-

Hincmarus
absentem
Episcopum
absolvit.cujus tamen
confessio
non fuit
sacramentalis.Unde
Hincmarus
suam
moralem
doctrinam
hauferit?

quippe ex oculis aquam deducimus, quando peccatis singulis dispersitas lacrymas confitendo exhibemus. Quæ sigillatim de singulis semel sacerdoti sufficit confessio facta, &c.

Hincmari Theologia moralis fuit deprompta ex divinis Literis, Conciliis, Operibus SS. Patrum, maxime ex libro Pastoralis, & libris Moralibus S. Gregorii M. Ex his hausit, quidquid in suis Opusculis & Epistolis præclare disputat de vera confessione, ac dolore de peccatis, de dignis poenitentiae fructibus, de vitiis avaritiæ, superbiæ, luxuriæ, gulæ, invidiæ, & iræ. De juramentis & perjuriis, quòd sine dolo jurandum, & fides etiam hosti servanda sit; de peccatis cogitationum, de multis modis, quibus peccata committuntur. De castitate verò conjugali: Sciendum est, inquit, quia non solum est castitas in virginibus & viduis, & continentibus, sed etiam est castitas conjugalis in legitime conjugatis, & legitima jura conjugii conservantibus. Quibus tamen scire necesse est, quia suscipiendæ prolis causa habentur conjuncti, & cum immoderata commixtioni servientes propagationis articulum in usum transferunt voluptatis, perpendant, quòd libidini servientes nimis, in ipso conjugio conjugii jura transcendunt. Unde necesse est, ut crebris orationibus, & quotidianis elemosynis deleant, quòd pulchram copulæ speciem admixtis voluptatibus sedant.

Hincmarus
con-
sulitur de
divortio
Regis Lotharii.

Magnam etiam Theologiæ moralis peritiam Hincmarus in libro * ostendit, quem de Lotharii & Thietbergæ divortio conscripsit. Cùm enim Rex Lotharius repudiata Thietberga, legitima uxore, concubinis, præprimis Waldradæ, totum se dedisset, enorme scandalum exortum est. Ea super re Hincmarus ab Episcopis in Regno Lotharii consultus fuit. Quæstiones verò septem supra viginti proposuerunt, ad quas Hincmarus ita respondit, ut præstans iudicium cum scientiæ Theologicæ copia in rebus moralibus planè eluceat. Præprimis responsiones xv. xvi. & xvii. multa scitu digna complectuntur. Interrogabant enim Episcopi decimoquintò. Si hoc verum esse possit, quòd plures homines dicunt, quia sunt feminae, quæ malicio suo inter virum & uxorem odium irreconciliabile possint mittere, & inenarrabilem amorem iterum inter virum & fe-

minam serere, & quòd vir legitime sortitam conjugem maritali commercio non possit adire, & aliis valeat feminis commisceri, & itidem eodem maleficio, potentia concumbendi, & dilectio quondam habita, per artem maleficarum possit restitui. Respondit Hincmarus: Potest sæpè occulto, sed nunquam & nunquam injusto, divino iudicio, sicut scripturarum auctoritate, & majorum doctrina in Opusculi corpore demonstrabimus. Interrogabant decimosextò: Quæ sit causa, cur Deus, ut dicitur, sæpè in legitimo conjugio permittat talia fieri? Respondit Hincmarus: Occulta justitia Dei licentia malignis spiritibus datur, ut quos volentes in peccati laqueo strangulant, in peccati poenam ex justitiæ retributione etiam nolentes trahant. Interrogabant decimosextimò: Et si fortè tales viri malefici, vel incantatrices feminae inventæ fuerint, quid de hujusmodi fieri debeat? Respondit Hincmarus: Vehementius pastoralis custodia erga tales debet invigilare, atque publicè in populo contra hujusmodi rei viros sermonem facere, eosque à tanti labe sacrilegii, & divini intimatione iudicii, & præsentis vitæ periculo, adhortatione suasoria revocare. Quos tamen si emendare se à talibus atque corrigere nolle repereris, ferventi zelo debet comprehendere: & si quidem servi sunt, verberibus cruciatibusque, ut ad emendationem pervenire valeant, castigare: si verò liberi, in clausione digna & districta poenitentia debet eos coercere. Rex autem, si hujusmodi homines Ecclesiastica medicina sanari non possunt, æquitatis iudicio, ut impios debet de terra perdere. Atque hæc summa est trium responsionum Hincmari, quas in decursu libri diductius exposuit.

Seculo X. Ratherius ex Laubiensi monacho primùm Veronensis, tum Ratherii Leodiensis Episcopus creatus, sed ob rigidam in observatione Canonum disciplinam ter solum vertere à Clero coactus fuit. Et verò quàm impensè sacram legis & Ethices Christianæ doctrinæ severitatem coluerit, ex ejus scriptis etiamnum colligi potest. Certè Præfuli huic ** ignota erat Lesbia illa morum regula, quâ nonnulli postremis hisce temporibus ad exufflandum rigorem Canonum, duras Christianæ Ethices normas cereis, teneris, flexibilibus, & in quam velis formam ductilibus Institutis mollire ac depravare

SECULO X.
Ratherii
Episcopi
doctrina
moralis
minimè
laxa.

* Hincmari Opp. Tom. 2. pag. 686.

* Opp. Tom. I. pag. 557.

** Graveson H. E. Sec. X. Colloq. V. pag. 138.

vare conati sunt, easque ad nihilum redegerunt, nisi Summi Pontifices, & Ecclesiarum Præpositi ejusmodi corruptelas ac nefaria dogmata censuris confixissent, atque nataliis tenebris omnino damnassent.

SECULO
XI.
S. Gregorius VII.
falsas pœnitentias
graphice
depingit.

Seculo XI. S. Gregorius VII. ex Monacho Cluniacensi Romanus Pontifex in Synodo, quam Romæ anno 1078. celebravit, falsas pœnitentias execratus, eas descripsit verbis sanè luculentis, & quæ memoriæ, inquit Alexander * Natalis, commendare sacerdotes omnes, qui confessiones audiunt, & concionatores populis inculcare, operæ pretium est, ut quod miseris hisce temporibus tam latè adhuc grassatur falsæ pœnitentiæ malum, ab Ecclesia eliminetur. Falsas, inquit, Pœnitentias dicimus, quæ non secundum auctoritatem sanctorum Patrum pro qualitate criminum imponuntur. Ideoque quicumque miles, vel negotiator, vel alicui officio deditus, quod sine peccato exerceri non possit, si culpis gravioribus irretitus, ad pœnitentiam venerit; vel qui bona alterius injustè detinet, vel qui odium in corde gerit, recognoscat, se veram pœnitentiam non posse peragere, nisi arma deponat, alteriusque non ferat, nisi consilio religiosorum Episcoporum pro defendenda justitia; vel negotium derelinquat, vel officium deserat, & odium ex corde dimittat, bonaque, quæ injustè abstulit, restituat. Ne tamen desperet; interim quidquid boni facere poterit, hortamur, ut faciat, ut omnipotens Deus cor illius illustret ad pœnitentiam. Ad veram pœnitentiam tres imprimis conditiones exigit Gregorius VII. 1.) ut affectus peccandi deponatur. 2.) ut occasiones proximæ deserantur. 3.) ut aliena, cum fieri potest, restituantur. Hæc Moralis Christianæ certissima principia, quæ absque hæreseos nota, nemo, ut arbitror, negaverit. Ad eandem falsæ pœnitentiæ consuetudinem eradicandam, Synodum in Britannia minori celebrari jussit Gregorius VII. præside Amato Oleronensi Episcopo, S. R. E. Legato Apostolico, ut constat ex illius epistolâ lib. VII.

S. Anselmi
moralis
doctrinæ
admodum
eximia.

In Academia Beccensis monasterii S. Anselmus, Cantuariæ postea Archiepiscopus, docuit & scripsit, cujus doctrinæ morales sunt omnino præclaræ. Et quidem ut de solo pœni-

tentiæ Sacramento loquamur: Vera, inquit**, pœnitentia verâque confessio est, perpetrata mala plangere, & plangenda amplius non admittere. Potest Deus, cuicumque vult, hoc ipsum efficaciter dicere, quod dixit paralytico: Dimittuntur tibi peccata tua. Sed quicumque sine suo labore, vel contritione, vel confessione, vel etiam oratione, sibi hoc dicendum expectat, nunquam ei remittuntur peccata***. Quoties verò peccator redierit cum digna pœnitentia, recipitur, sed hæc pœnitentia peccanti non promittitur. Alio loco**** habitum pœnitentis his verbis depingit: Porta semper verecundiam in vultu de recollectione delicti: porta pudorem in facie de memoria commissi peccati. Peccati pudore oculos tuos attollere erubescere. Incede deposita facie, abjecto vultu, mæsto ore, percussio corde, lugubri veste, sacco indutus, opertus cilicio corpus, semper lugens, semper mærens, semper gemens, semper suspiria cordis emittens. Sit compunctio in corde, lamentum in pectore: delectet te semper plangere & luctus.

Cum de Sodomitico peccato, quod id temporis erat in Anglia publicum, extirpando cogitaret, Regem Wilhelmum hoc nomine II. his verbis allocutus est: "Nefandum Sodomæ scelus, ut illicita consanguineorum connubia, & alia multa rerum detestandarum facinorosa negotia taceam, scelus, inquam, Sodomæ noviter in hac terra divulgatum jam plurimum pullulavit, multosque sua immanitate foedavit. Cui fateor, nisi districtius à te prodiens sententia iudicii & Ecclesiasticæ vigor disciplinæ celerius obviet, tota terra non multo post Sodoma fiet. Sed conemur unâ, quæso, tu regia potestate, & ego Pontificali auctoritate, quatenus tale quid inde statuatur, quod cum per totum fuerit regnum divulgatum, solo etiam auditu, quicumque illius fautor est, paveat & deprimatur. Hæc ad Regem Wilhelmum; ad Sacerdotes verò conversus, quomodo se pro sacro tribunali erga confitentem de execrabili hoc peccato gerere debeant, hæc constituit: De illis, qui ante excommunicationem, vel post excommunicationem nescientes eam factam, Sodomitico peccato peccaverunt, par & similis erit sententia, si confitentem pœ-

Implorat
regiam
potestatem
ad
vitia
extirpanda.

Statuit
pœnitentiam
pro
Sodomiticis.

nitentiam petierint. Quam secundum discretionem vestram dabitur, considerantes ætatem, peccati diuturnitatem, & utrum habeant uxores an non: & secundum quod videatis eos pœnitere, & deinceps integram correctionem promittere. Considerandum etiam est, quia hætenus ita fuit publicum hoc peccatum, ut vix aliquis pro eo erubescat, & ideo multi ejus magnitudinem nescientes, in illud se præcipitabant. Quam etiam in vestra discretionem secundum prædictas causas ponimus. Ad extremum Anselmus ex hoc gravissimo contra naturam, impudicissimo, & planè nefario peccato casum reservatum, ut Theologi Morales vocant, in Synodo Londinensi fecit: in ea siquidem anno MCII. celebrata canone vigesimo octavo, Sodomiticum flagitium facientes, & eos in hoc voluntariè juvantes, gravi anathemate damnavit, donec pœnitentia & confessione absolutionem mereantur * - - Et ne hujus criminis absolutionem aliquis nisi Episcopus facere præsumat, En casum reservatum, à quo ut soli Episcopi absolvere possent, fancivit Anselmus.

Abolvit
absentes
monachos:

Illud etiam observatu dignum, quod sanctissimus hic juxta ac sapientissimus Archiepiscopus juvenes monachos Beccenses à peccatis, ut petierant, absentes absolvit. Et illis, qui meam in literis suis se significaverunt velle absolutionem, & illis, qui quamvis eam per literas non petierunt, tamen eam volunt, mando meam coram Deo absolutionem, & benedictionem; & oro, ut Deus omnipotens illos ab omnibus peccatis absolvat, & in vitam æternam benedicat, Amen. Et quidem, quod magis mireris, absolvit cum impositione pœnitentiæ. Sic Idam Comitissam à peccatis, injuncta pœnitentia, absolvit. Placet integram illius referre epistolam; * Anselmus gratia Dei Archiepiscopus Domine & Matri, Filie charissimæ, Idæ Comitissæ, salutem & benedictionem Dei & suam, si quid valet. Gratias ago Celsitudini vestræ pro benignitate & largitate, quam Legatis nostris nuper Româ redeuntibus exhibuistis, sicut mihi & omnibus nostris facere soletis. De hoc, quod mihi per Dominum Johannem mandastis, nullam possum vestram culpam intelligere: Sed quò-

niam semper tutius est in hujusmodi magis timere, quam confidere, laudo timorem vestrum, quia beatus homo qui semper est pavidus. Et beatus Job dicit: Verebar omnia opera mea. Solo igitur hoc amore, & mali, quod contigit per malos homines, dolore, quem habuistis, credo vos Deo, quantum ad vos pertinet, satisfecisse. Quoniam tamen scio, quid desideretis, oro Deum, ut vos ab hoc, & ab omnibus peccatis vestris absolvat, & ad gloriæ suæ contemplationem perducat, Amen. Unum præteritum pro omnibus peccatis vestris dicite, secundum opportunitatem vestram. Ex hac epistola liquere videtur, quod Ida Comitissa per internuntium nescio quem Johannem confessa, & ab Anselmo in literis absoluta fuerit. Vetus tamen nec illa sacramentaliter confessa, nec absoluta fuit. Illius confessio tantum fuit declaratio anxietatis suæ, ne fors alicujus peccati se participem fecisset, Anselmi verò absolutio erat tantum deprecatio, ut Deus illam, si quem reatum contraxisset, absolveret; quæ utique ad rationem tum confessionis tum absolutionis sacramentalis non sufficiunt. Quod uti nemo Theologiæ Moralis intelligens in dubium vocat, ita ex aliis ejus absolutionibus ostendi potest. Sic in epistola ad Alferum, Priorem & Monachos monasterii S. Edmundi scribit: Nullus vestrum amet aut velit celare peccata sua; sed ea puro & simplici corde Domino Priori, aut cui ipse concesserit, confiteatur, & secundum judicium ejus emendet, & de cætero, ut sese custodiat, modis omnibus enitatur. Eos autem, qui hoc modo, & hac voluntate sua peccata confessi sunt, vel confitebuntur, quantum possum eâ auctoritate, quam mihi Deus concessit, vice beati Petri Apostolorum Principis absolvo, & ut eis omnipotens Deus indulgeat, suppliciter oro."

Anselmi antecessor in Archiepiscopatu Cantuariensi, Præceptor vero in Academia Beccensi, fuit B. Lanfrancus à multiplici litteratura, summaque rerum divinarum cognitione apud universos propemodum Scriptores commendatus. Qui, cum ejus tempore in Anglia ex violatione sigilli sacramentalis multa mala fuissent orta, libel-

* l. c. Sec. XI. cap. 1. art. XI. pag. 24.

** Orat. VI. ad Deum.

*** Medit. XV.

**** Exhort. ad contempt. temp.

* Epist. 58. lib. 3.

libellum edidit de celandi confessione, cujus argumentum Lucas Acherius * his verbis exponit, „ Quæri videtur „ in hoc libello, cum proprius facer- „ dos pœnitentis confessionem publi- „ caverit, cuinam pœnitens confi- „ teri debeat? I. Probata Ecclesiæ vir- „ ginitate & unitate, ostendit author, „ quantorum malorum causa extite- „ rit sigilli confessionis infractor. II. „ In hoc casu, ubi nimirum pœni- „ tenti sacerdotum inest penuria tan- „ ta, ut nullus queat profus reperiri, „ posse eum Clericis, quin etiam & „ Laicis mundis, hoc est, fidelibus „ confiteri; non quod illa confessio „ (ut proferam hac in re Theologorum „ sententiam) gratiam ex opere ope- „ rato conferat (neque enim sacra- „ mentalis est) sed ex opere operan- „ tis, nempe ex contritione & humi- „ litate, quam testatam facit confi- „ tens in sui delicti revelatione, ma- „ jorem ut sibi ruborem adsciscat; „ unde quodammodo Deus suppleat „ officium. III. Ubi nec Sacerdos, nec „ Clericus, nec Laicus invenitur, non „ de salute desperandum, sed soli Deo „ confitendum, ex diversis probat „ SS. Patrum auctoritatibus. „ Ex- „ posito argumento legi possunt ejus- „ dem Acherii Notæ, quibus totum li- „ bellum doctè illustrat. Haud inficia- „ tur tamen, quibusdam in locis fen- „ sum abstrusum, neque facili negotio „ posse explicari, quod amanuensium vi- „ tio atque inscitia vertendum; id quod „ nemo non ex cœteris B. Lanfranci scri- „ ptis facillè perspecturus sit.

SEculo XII. Nemo nisi pœnitens & satisfaciens absol- vitur.

PASCHALIS II. * ex Cluniacensi Monacho Romano Pontifex anno millesimo centesimo duodecimo Romæ Synodum celebravit: in hac quarta die de Guiberti Ravennatensis Pseudopapæ affectis quæstio facta est, quod dicerentur, quasi ex permissione Papæ, interdicta officia celebrare. Tunc Pontifex ait: Nec excommunicatos, sicut ajunt quidam, generaliter absolvi: constat enim neminem, nisi pœnitentem & satisfaciens absolutionis gratiam consequi. Hodie Religiosi quidam mendicantes populo ex cathedra generalem, ut vocant, absolutionem nonnullis in locis impertiuntur. Quid sibi vult ista generalis absolutio? cujus est ultra sacramentalem absolutionem virtutis & efficacis? constat enim, neminem, nisi pœnitentem & satisfaci-

cientem absolutionis gratiam consequi. Si quid ergo generalis illa absolutio operatur, gratiam utique non ex opere operato, sed ex opere operantis conferet. Seculo XII. non defuerunt in Familia nostra magnæ doctrinæ Theologi; Guibertus de Novigento, Petrus Cluniacensis, Petrus Cellensis, Petrus Pictaviensis, Radulphus Flaviacensis, Goffridus Vindocinensis, Arnoldus Bonavallensis, & alii complures, in quorum scriptis & lucubrationibus nullum earum laxitatum deprehenditur vestigium, in quibus excogitandis molliores quidam sequiorum temporum Casuistæ malè operam suam collocarunt.

Ut brevitatis ergo folius Venerabilis Hildeberti ex Cluniacensi monacho Cenomanensis Episcopi Opera hinc allegem, documenta passim in iis traduntur de Sacramentis in genere, & in specie de Baptismo, cujus aqua non habeat virtutem, nisi ex effusione sanguinis Christi, & quanti baptismalis abrenuntiatio fit facienda; de Eucharistia, cujus doctrinam egregiè exponit; de Pœnitentia, ejusque tribus partibus: cordis compunctione, oris confessione, operis satisfactione; de matrimonio, quod non est necessitatis, sed voluntatis, post obligationem verò fit necessitatis; de peccatis capitalibus, & eorum effectibus; de duobus modis, quibus peccatur, cupiditate & timore; de discrimine inter peccatum & delictum; de virtutibus, ac in specie de inimicorum dilectione; de elemosyna pauperibus eroganda; de justitiæ officiis & gradibus, ejusque duobus oppositis vitiis, truculentia & negligentia; de charitate erga proximum; de jejuniis, quomodo fiat vitiosum, eorumque reprehensione, qui ideo per diem jejulant, ut ad vesperam lautius cœnent: mutant, inquit, isti in jejuniis tempus, sed non mutant vitium; mutant horam, sed non mutant culpam; reservant enim ventrem suum ad luxuriosam cœnam; de correctione pœnitentium, ejusque optimis regulis, quas his verbis præclare explicat ***: „ Si- „ cut corporalis medicinæ ratio vel „ depellere morbos, vel curare vul- „ nera, salutem servare vel augere in- „ tendit, nec medicus contrarius si- „ bi videtur, cum pro qualitate vel „ quantitate ægritudinis vel ægrotan- „ tis

V. Hildeberti Theologia Moralis.

Abælardi doctrina Moralis à S. Bernardo reprehenditur.

„ tis, nunc mordentia, nunc molli- „ entia ægrotanti medicamina appo- „ nit, & nunc ferro secatur, cui fo- „ mento subvenire non poterat; & è „ converso ei subvenit ungento, quem „ ferro secare non audebat: ita spi- „ rituales medici (Doctores videlicet „ Ecclesiæ sanctæ) nec à se, nec in- „ ter se dissentiant, cum illicita pro- „ hibent, cum necessaria jubent, „ summa suadent, venialia indul- „ gent; cum secundum duritiam „ cordis delinquentium, pro corre- „ ctione eorum, vel cautela cætero- „ rum, severas pœnitentiæ leges impo- „ nunt, vel cum secundum devotio- „ nem dolentium, & refurgere vo- „ lentium, considerata fragilitate va- „ sis, quod portant, indulgentiæ ma- „ lagma superponunt. Nam qui in- „ dulgent, majoribus morbis amoven- „ dis provident, & qui illicita pro- „ hibent, à morte deterrent; qui ve- „ rò in necessariis indulgent, salutem „ cupiunt conservare; qui autem „ summa suadent, salutem student „ augere. Ita V. Hildebertus.

Non eandem sanæ & præstantis doctrinæ Moralis laudem tulit Petrus Abælardus, Monachus sancti Dionysii in Francia, scribendo librum, quem ipse alicubi vocat *Ethicam*, vel veriùs *Theologiam morum* sancto Bernardo adeò invisam, & à magnis Seculi XII. Theologis, ut erroribus infamem, condemnatam. Legite, inquit Mellissus epist. 188. ad Rom. Eccl. Cardinales, legite librum Petri Abælardi, qui inscribitur: *Scito te ipsum, & animadvertite, quanta & ipse sylvescat segete sacrilegiorum atque errorum: quid sentiat de anima Christi, de persona Christi, de descensu Christi ad inferos, de Sacramento Altaris, de potestate ligandi atque solvendi, de originali peccato, de concupiscentia, de peccato delectationis, de peccato infirmitatis, de peccato ignorantia, de opere peccati, de voluntate peccandi &c.* Ubi vides, quid Bernardus maximè in hoc Abælardi libro *Scito te ipsum*, reprehenderit. Cœterum, inquit Cl. Bernardus Pezsius, num adeò malè Abælardus de peccato ignorantia, de suggestione, delectatione, & consensu &c. docuerit, ut S. Bernardo visum fuit in capitulo errorum eidem imputatorum XI. & XXIII. aliis dijudicandum relinquimus. Certè passim in hodiernis scholis traditur

inadvertentiam malitiæ, ac ignorantiam invincibilem à formali peccato excusare, quo amplius fortè Abælardus noluit. Sed quidquid demum Abælardus scripserit, fenseritque, illud omnino liquidum est, eum hæreticum fuisse nunquam, ut cujus hæc verba in Apologia sint: *Scripti fortè aliqua per errorem, quæ non oportuit; sed Deum testem & judicem in animam meam invoco, quia in his, de quibus accusor, nil per malitiam aut superbiam præsumpsi.*

Wasselinus Abbas monasterii S. Laurentii in suburbio Leodiensi, cognomento Momalius, vir ecclesiasticæ disciplinæ studio insignis, obiit diem supremum anno MCXLVII. ut refert Bartholomæus Fisenus S. J. in *Floribus Leodiensibus*. Scripsit epistolam ad Florinensem Abbatem de continentia conjugatorum ante communionem, quam primùm edidit Jo. Mabilonius Tomo I. Veterum Analectorum. Ait pius & eruditus Abbas, quæstionem esse ejusmodi, quam non contentiosa disputatione ad publicum proferri, sed discreta ratione oporteat in consilio tractari. Status quæstionis erat, si fortè conjugati nocte celebri, propria superati fragilitate se non continuissent, an illis ipsa die pro solennitatis reverentia & plebis adstantis frequentia, *Discretione aliqua credenda essent Divina mysteria*, ne publicè in Ecclesia confunderentur, & minùs Catholici judicarentur. Præmittit, conjugum copulam, quamvis licitam, non carere culpa, sed quæ venialis sit, & levi solvatur pœnitentia. Usus matrimonii ad propagandam sobolem à DEO institutum habere tam ex antiquæ Legis auctoritate quam ex reverenda Canonum sanctione, præfixam sibi legem continentia. Arctiorem continentiam jure exigi in Nova Lege, ubi verus imolatur Agnus, cujus caro & sanguis à fidelibus piè sumitur. Tandem ubi de dispositionibus ad sacram communionem præviis differuit, ad propositam Quæstionem respondet, eos, qui in nocte observabili intra terminos legitimæ copulæ lapsi fuerint, ipsa die pœnitentia expiatis ad sacram communionem admitti posse. Videtur, inquit, nobis indiscretum, ut dicat quis, negandam illi in Ecclesia participationem Sacramentorum Divinorum, cujus nega-

Wasselinus Abbatum doctrina de continentia conjugatorum ante communionem.

* Differt. Itag. in Tom. III. Theol. Anced. Noviss. pag. XX.

** Ita Alex. Nat. H. E. Sec. XI. & XII. Tom. VI. pag. 524.

* Editor Opp. B. Lanfranci an. 1648.

** Concil. Tom. VI. Hard. edit. Tom. X.

*** Epist. Lib. 2. ep. 53. col. 162.

re non potest, ante Deum per pœnitentiam solutum esse peccatum. Erit autem in arbitrio sacerdotis, ut iudicet, & faciat, secundum quod viderit animum, & cor pœnitentis.

Quo jure sacramentalis Concepta, undecimo continuata, duodecimo adhuc viguit, de necessitate nimirum sacramentalis Confessionis. Erant enim Theologi, qui eam de jure divino necessariam esse negarent, quorum opinionem tametsi ferret Ecclesia, non tamen approbat: imò cœteri Theologi, & quidem, qui auctoritate & doctrina præstabant, illi sententiæ adversari fuerant. E nostris S. Anselmus Cantuariensis, Goffridus Vindocinensis, & Rupertus Tuitiensis eminebant. Et quidem S. Anselmi in Elucidario verba sunt clarissima: Sicut in Baptismo originalia, ita in Confessione remittuntur peccata actualia. Est enim iudicium. Duo sunt iudicia Dei. Unum hic per confessionem, aliud in ultimo die per examinationem, in quo ipse Deus iudex, diabolus accusator, homo reus. In isto vero Sacerdos Christi Vicarius, homo & accusator & reus; pœnitentia est sententia. Goffridi verba ad & contra Guilielimum, suum quondam Magistrum, jam supra retulimus. Rupertus autem libro 10. in Evangelium S. Joannis cap. 11. Cavendum est, inquit, eis quorum hoc officium vel potestas est, ne hunc modum prætereant, id est, ne ligent nisi mortuum, neque solvant nisi voce confessionis significante redivivum eundem esse de sepulchro productum. Nam si arbitrio vel animo suo illum viventem ligent, hunc autem mortuum solvant, videlicet condemnantes justum, & justificantes impium, ipsi illa, non sua, sed Christi potestate se privant, & viventem quidem ligando sic mortificare nequeunt: mortuum autem solvendo, non solum non vivificant, verum etiam & fetorem cunctorum naribus ingerunt.

Non satis liquet de Gratiani nostri de sacramentalis Confessionis fuerit necessitate, non satis liquet de Gratiani. Quænam verò mens ac sententia Gratiani nostri de sacramentalis Confessionis fuerit necessitate, non satis liquet de Gratiani. Nam Distinctione I. de Pœnitentia, ubi statim ita quærit: Utrum solâ cordis contritione & secreta satisfactione absque oris confessione quisque possit Deo satisfacere? tum: sunt, inquit, qui dicunt, quemlibet criminis veniam sine confessione facta Ecclesiæ, & sacerdotali iudicio posse promereri. Mox istorum sententiam plurimis Scri-

pturæ, & veterum dictis in consequentibus confirmat. Sed & oppositæ opinionis, quæ negat, cuiquam remissionem sine vocali apud sacerdotem confessione contingere, firmamenta ex altera parte explicat, productaque huc usque disputatione, ipse quidem nihil definit, sed rem totam lectoris arbitrio permittit. Videri potest inter alios viros eruditos Alexander Natalis*, qui Gratianum ab omni suspicione liberat erroneæ doctrinæ.

An Attritio intra Sacramentum sit sufficiens dispositio ad justificationem, quæstio est, quæ non nostro primùm, aut superiore ævo moveri cœpit, sed multis ante seculis agitata fuit. Adamus Abbas Perfennia, exeunte seculo XII. primùm erat Canonicus Regularis, deinde niger, id est, Benedictinus monachus, ac demùm Cisterciensis. Is necessitatem amoris Dei in Sacramento Pœnitentiæ propugnavit**, epistola ad R. Abbatem de Vernusia Diocesis Bituricensis, ubi eam ex professo stabilivit, & facta sibi hac objectione: Si sola cordis contritio peccata diluere creditur, cur oris confessio tam corpore quàm corde facienda jubetur? interim enim oris confessio pœnitentibus dicitur esse necessaria, ut qui tempus habens confiteri neglexerit, indulgentiam peccatorum consequi omninò non possit. Sic respondit: Dicendum est itaque, quòd contritio cordis peccata diluit, & tamen oris confessio facienda sit. Si quæras, quare facienda sit confessio, cum sufficiens sit peccata delere contritio? Respondeo tibi, quia præceptum est, ut fiat. Si præceptum est, obedire teneris; si teneris, & non obedias, cum possis, contemnis; si contemnis, superbus es, si superbus es, tibi resistit Deus, qui alta à longè cognoscens, non nisi humilia respicit. Quòd si etiam præcepti causam requiras, humilitati tuæ satis esse debuerat, Dei cognoscere voluntatem, non inquirere rationem. Ided ergò præcepit, quia voluit; ided voluit, quia sic nobis expedire cognovit &c. Ex tam claro ac perspicuo testimonio Auctoris ante annos quingentos scribentis, Cl. Edmundus Martene*** patere existimat, non novam esse opinionem de necessitate amoris Dei in Sacramento Pœnitentiæ, imò esse antiquissimam. Cui quòd & ipse cum Sodalibus suis à Congregatione S. Mauri accesserit, ex antecedentibus ejus verbis colligo. Necessitatem, inquit, amo-

Alia quæstio de attritione, quam ad justificationem etiam intra sacramentum non sufficere docet Abbas Perfennia.

vis Dei in sacramento pœnitentiæ propugnant optimi quique Theologi, eam è contrario negant alii longè inferioris notæ, qui hanc necessitatem inter Jansenistarum commenta amandant. Opinor, Virum Clarissimum de Theologis Gallis loqui: nam in Germania Benedictinorum communior hodie sententia est, ad justificationem in Sacramento Pœnitentiæ consequendam, sufficere attritionem, id est, imperfectam contritionem, seu charitatem inchoatam, minimè verò contritionem perfectam, seu charitatem intensam. Hanc sententiâ Theologi Benedictini non in Universitate modò Salisburgenfi*, sed tota ferè Germania tuentur; neque tamen ea propter contrariæ assertionis patronos Jansenismi postulant; cum eam Cardinali Pallavicino, & Contensonio, gravissimis Theologis, placuisse non sint nescii. Cujus etiam sententiæ veteres & antiqui Benedictini ante natam fuerunt scholam.

SECVLI XIII. & XIV. & XV. vereor, ut ne cum chorda disciplinæ regularis doctrina quoque moralis apud nostros in non paucis monasteriis laxata fuerit. Quamvis pro certo & explorato id affirmare non ausim, cum vel libros de conscientia casibus non scripserint, vel quod verius est, ego illos, si quos tamen scripserunt (uti Joannes de Cumpidona, Cœnobita Mariæ-Celensis in Austria, Bernardus de Baching, Prior Tegernseensis in Bavaria, Andreas de Escobar, Episcopus Megarensis in Hispania scripsisse feruntur) in promptu, ut percurrerem, non habuerim, ac proinde eorum doctrinam nec albo nec atro calculo signare possim. Quo tamen tempore post seculi XV. initia collapsæ per Austriam disciplinæ monasticæ instauratio in Mellicensi monasterio à Nicolao de Mezen, Abbate religiosissimo cœpta fuit, multi viri docti è Clero seculari nuntio rebus mundanis misso, solennia secundùm instauratam D. Benedicti regulam vivendi ratio uti erat rigida & austera, ita morum doctrina minimè mollis, laxa.

Mellicensium, speciatim Joannis de Spira minimè laxa. Seculo XIII. XIV. & XV. vereor, ut ne cum chorda disciplinæ regularis doctrina quoque moralis apud nostros in non paucis monasteriis laxata fuerit. Quamvis pro certo & explorato id affirmare non ausim, cum vel libros de conscientia casibus non scripserint, vel quod verius est, ego illos, si quos tamen scripserunt (uti Joannes de Cumpidona, Cœnobita Mariæ-Celensis in Austria, Bernardus de Baching, Prior Tegernseensis in Bavaria, Andreas de Escobar, Episcopus Megarensis in Hispania scripsisse feruntur) in promptu, ut percurrerem, non habuerim, ac proinde eorum doctrinam nec albo nec atro calculo signare possim. Quo tamen tempore post seculi XV. initia collapsæ per Austriam disciplinæ monasticæ instauratio in Mellicensi monasterio à Nicolao de Mezen, Abbate religiosissimo cœpta fuit, multi viri docti è Clero seculari nuntio rebus mundanis misso, solennia secundùm instauratam D. Benedicti regulam vivendi ratio uti erat rigida & austera, ita morum doctrina minimè mollis, laxa. Eminuit inter alios Ven. Joannes de Spira ex Presbytero seculari monachus primùm, ac deinde Prior Mellicensis. Is in Libro de studio Lectionis regularis**, capite xx. exempla affert eorum subditorum, qui in varia peccata ob scientiæ Moralis inopiam prolabantur. Atque ut exemplum è plu-

ribus unum speciminis gratia afferamus;

„ Consideras, inquit, quòd frater tuus gratus est Prælo vestro communi, & quòd ab eo amatur, & contra frater tuus amat Prælato, & tu times, ne occasione istius tui amoris perdere possis honorem ab eo actu consecutum, vel non consequi, quem ab eo expectas, & inordinatè concupiscis. Vides illum fratrem excedere, & gaudes de ejus excessu, eò quòd speras te invenisse, quo possis eorum amicitiam dissolvere. Et hoc solo intuitu denuntias eum Prælo, ut dum ipse illi indignetur pro excessu, & ei pœnam infligat, quam iste invitus ferat, fiant discordes, & tu ex hoc reddaris securior ad retinendum vel assequendum honorem pravè concupitum. Quo facto æstimas te non peccasse, sed benè egisse, eò quòd fratrem peccantem Prælo suo denuntiasti: Sed non perpendis, quòd hoc mala voluntate fecisti, & susurro factus sis: & per hoc ambitioni tuæ servieris, & ita dupliciter mortaliter peccaveris. Quòd sic ostenditur; quia finaliter quæsti honorem per te inordinatè dilectum vel concupitum, & ad hoc susurationem illam ordinasti. Et sic fuerunt ibi duo mali fines, & unus alteri subordinatus: & idè in uno actu duas malitias commisit, unam ambitionis, alteram susurationis: & sic patent prædicta per ea, quæ S. Thomas docet 1. 2. q. 18. a. 6. & 2. 2. q. 74. & etiam alibi. Actus quidem denuntiationis fuisset & actus charitatis, si eum ordinasses ad emendationem fratris, qui peccavit. Sed quia in casu prædicto ordinasti eum ad dictos fines, dupliciter peccasti, ut dixi. Item quia simulasti te hoc agere ad emendationem fratris tui, & tamen per hoc dolosè machinaberis ad aliud, sicut præhabitum est, videtur, quòd etiam peccaveris peccato astutiæ contra prudentiam. Et si in susuratione intentione prædicta dixisses falsum, vel aggravasses factum dicendo plus, quàm verum fuisset, vel verbum aut factum fratris tui indifferens interpretatione depravasses, addidisses præmissis peccatis peccatum mendacii vel calumnationis. Hæc Ven. Joannes de Spira.

Z 3

Sub

* Alex. Nat. loc. cit. ** edita à Cl. Edm. Martene Anecd. Tom. I. p. 751. *** idem cit. loco.

* vid. Babenstuber Theol. Moral. Tr. VIII. Part. VI. Disp. IV. Art. III. §. 2. N. XIX. p. 1043. col. 1.
** Edidit illum Bern. Pezius Bibl. Auct. Tom. IV. pag. 193.

SECULO XV. Jo. Trithemio quaestiones ex Theologia Morali solvendae proponuntur.

Sub finem ejusdem seculi XV. aetate egit *Joannes Trithemius*, Abbas Spanheimensis, cui *Nicolaus* Presbyter Mernicensis tres ex Theologia Morali solvendas proposuit quaestiones. Primò, utrùm confessionem, vel illud, quod sub sigillo confessionis alicui committitur, liceat unquam revelare, & si sic, in quibus casibus? secunda quaestio fuit, quando sint inchoanda festa celebria, & quando terminanda? Tertia de facto, an aliquid, & utrùm excuset peccatum, & quid super his opinionibus rusticorum sit respondendum. Ad quas quaestiones Trithemius responsa dedit sanè quàm prudentissima, quæ cum longiora sint, prætermitto; tu verò, si lubet, consule ejus librum Epistolarum epist. xv. Non possum tamen hic non adscribere ejusdem sapientissimi Theologi epistolam numero vigesimam *, prudentiæ, discretionis, ac doctrinæ moralis plenam, ad quendam sacerdotem de casu quodam in foro poenitentiali.

„ Frater Joannes vocatus Abbas Spanheimensis Domino P. Presbytero salutem. Interrogas me, quam debeas poenitentiam imponere iis, qui de negligentia filium perdidērunt in igne, & quod est deterius, duodecim annis in hoc reatu scienter communicantes perdurârunt, nunquam nisi hac vice confessi. Debueras à sapientioribus, quàm ego sum, ista inquirere, qui in talibus experti de singulis plenius te potuissent informare. Quia tamen à me flagitas consilium, hoc tibi faciendum suadeo, quod in simili casu, si essem ut tu, facerem & ipse. Mitte poenitentes hujusmodi, si potest fieri, ad Episcopum, aut ejus Poenitentiarium, ut tu interim cautiùs agas. Quòd si ad Episcopum ire renuerint, ad Fratres Minores mittantur, qui & experientiam habent & auctoritatem. Si verò nec ad illos ire consenserint, cum habeas hoc tempore auctoritatem Pontificis, fac quod bonus Pastor, ne oves lupi dentibus exponas rapacis desperatas. Quod autem de modo poenitentiae interrogas, non est meum tibi dare mensuram, quia cum poenitentiae qualitas in discretionem sit posita Confessoris, poteris eis juxta modum eulparum, & personarum dispositionem talem satisfactionem injungere, qualem confitentium tibi contritio

videtur postulare. Poenitentiae namque hoc tempore arbitrariae sunt, quemadmodum 26. q. 7. c. *Tempora* cum seqq. plenè describitur. Cave autem, ne desperatos à te in damnationem ire facias, si aut indisciplinatus fueris, aut nimia severitate austerus. Sic enim habet canon præallegatus c. *alligant* circa finem. Deinde etiam erramus modicam poenitentiam imponentes, nonne est melius propter misericordiam rationem reddere, quàm propter crudelitatem? Ubi enim paterfamilias largus est, dispensator non debet esse tenax. Si Deus benignus est, ut quid sacerdos ejus austerus? Vis apparere sanctus? circa vitam tuam esto austerus, circa alienam benignus. Oportet autem distinctionem & mansuetudinem ab invicem non separare, sed sic unum temperare ex altero, ut nec sine misericordia distinctio faeviat, nec misericordia sine vigore disciplinæ evanescat, ut habes liquidè 45. dist. *sunt namque*, & in sequentibus: Vera justitia compassionem habet, falsa verò dedignationem: quamvis & justi soleant rectè peccatoribus indignari, sed indignetur vir sanctus & justus peccantibus, sed poenitentibus misereatur, indulgeat veniam deprecanti. Nequaquam tamen sunt tam gravia delicta sine poena dimittenda, sed unicuique secundum sacerdotis discretionem erit imponenda satisfactio, ne impunitas sceleris culpam reitet erroris. Tuum igitur erit, hominibus illis moderari poenitentiam, qui contritionis habes discernere qualitatem. Nemo etiam obligatur ad impossibile, cum feceris, quod pertinet ad te, animam tuam liberasti. Poenitentes etiam, supra quod possunt, restringendi non sunt, ne dum nimis cupias mundare æruginem, vasa fragilia confringantur. His à me quaeritis esto quietus, nil mihi amplius determinare conceditur. Aliorum si placet, sapientium require consilia. Causa enim necessitatis tibi breviter ista rescripti, cum de casu nonnihil ad nos credam pertinere. Opto te in Domino benevalere memorem nostri. Anno Domini MCCCCLXXXV. Id. Martii. „ Hæc Trithemius.

Seculo XVI. Theologiæ moralis in Monte Casino peritissimus fuit *Thomas ab Ebulo*, qui postquam ejusdem scientiam

præstans Theologus Moralis.

tiam tradidit, libros scripsit Synodaliolum: librum examinis Confessorum, & promovendorum ad sacros Ordines, & eorum, qui mittendi sunt ad parochiales ecclesias. Subinde Vicarius Generalis in tota diocesi Casinensi extitit. Ejus meritorum causa Casinates hæreditatem, quæ ipsi à patris morte obvenerat, forori suæ D. Lucretiæ uxori D. Sproverii dono dederunt. Ex eodem Archisterio Theophilus Senensis, doctissimus Theologus, ob insignem in rebus moralibus doctrinam Romæ in Basilica S. Pauli Poenitentiae Ministris Pontificiis à Gregorio XIII. adscriptus fuit.

Præ quo magis adhuc excellit Gregorius Sayrus.

Utrique accedit, imò utrumque antecedit *Gregorius Sayrus*, quem non tantum schola Casinensis, sed Ecclesia Romana inter præcipuos, quos unquam habuit, Theologiæ Moralis Doctores numerare jure ac merito potest, nisi principatum illi assignare velit. Is siquidem insigni Opere, studioque indefesso *Conscientiæ Casus*, ut vocant, collegit, pulcherrimæque methodo & industria singulari ita digessit, ut cæteris omnibus, quotquot de hac materia scripserunt, Doctorum judicio palmam præripuisse videatur. Ita ut dignus sit, qui omnium omnino hominum, quotquot ex hujus vitæ casibus lubricis & tenebris ad stabilem illam felicitatem & lucem inaccessam aspirant, assiduò manibus & mentibus teratur, & revolvatur, & canescat *saeculis innumerabilibus*.

Cui palmam dubiam facit Jac. Grassius.

Palmam tamen Sayro dubiam subinde fecit *Jacobus Grassius*, ad S. Severinum Neapoli monachus, Theologiæ Moralis in celeberrimis Congregationis Casinensis monasteriis Professor, & Neapolitanæ Urbis ac Dioceseos non solum librorum Censor, sed etiam (quod in Regulari Viro ibidem hætenus inusitatum) Major Poenitentarius; de quo Hieronymus Ghilinus * in Theatro Virorum illustrium, inter omnes Casuum Conscientiæ Professores, neminem tam Recentiorum, quàm Antiquorum clariùs ac puriùs Grassio necessariam illam ac salubrem doctrinam exposuisse affirmat: neminem faciliùs & efficaciùs graviora dubia his de rebus dissolvissè, ejusque Opera *pulcherrimos ingenii fructus* appellat, Confessariis, ac Poenitentibus, moralisque Theologiæ studiosis summè utilia, ac plurima laude dignissima.

Seculo XVII. Eminentiss. Card. de Aguirre in *Probabilismo*, uti de se ipse testatur, quasi in pulvino, communi ferè sensu aut judicio abductus quievit, ac plerumque studium suum in eo posuit, ut examinaret potiùs, *an aliquid sit probabile, quàm investigarit, an esset verum?* Detecta enim probabilitate, nullatenus dubitabat, se posse illud in praxi sequi, aut aliis consulere &c. Cœpit itaque rem maturiùs examinare ab anno circiter 1672. lectis & relectis plurimis Auctoribus recentibus, qui hinc inde controversiam, *an liceat sequi sententiam minus probabilem, relicta probabiliori simulque tutiori*, profli-

gaverunt ex instituto. Deprehendi verò, inquit, ingens periculum salutis in sectando aut consulendo aliis Probabilismo, sive usu cujuslibet opinionis minus probabilis, faventis libertati in concursu alterius probabilioris adhærentis præcepto. Unde *Probabilismo* valedicens, in rebus morum doctrinam Patrum non sibi solum sequendam statuit, sed aliis etiam, ut illam amplecterentur, auctor fuit. Id etiam curârunt eo tempore nonnulli celebres Scriptores aut Doctores Benedictini: veluti in doctissima & observantissima Congregatione S. Mauri Galliarum Joannes Mabillonius, *Tractatu de Studiis Monasticis* parte secunda cap. vii. *Gabriel Gerberon* toto ferè libro de *vero Poenitenti*. In Congregatione Helvetica Illustrissimus Dominus Cœlestinus *Sfondratus* Abbas sancti Galli, & S. R. I. Princeps, in Disputatione Juridica de Lege in præsumptione fundata, quam edidit Salisburgi anno MDCLXXXI. dum esset publicus sacrorum Canonum in ea Benedictina Academia Professor, pariter illum impugnavit pag. 15. & seq. Sunt & alii plures ejusdem sententiæ in diversis Congregationibus Benedictinis Italiæ, Galliæ ac Germaniæ. Quantum verò studii collocaverit laudatus Princeps *Sfondratus*, non modò in Theologia, sed in sacris Canonibus, unde doctrina morum solida eruitur, satis ostendunt celeberrimi ipsius libri, qui præ manibus eruditorum omnium summa cum laude versantur.

Verum longè antea in Congregatione Benedictina Hispaniæ non defuit, qui doctrinis Casuistarum laxis antidotum pararet. Anno MDCLIII. vivente adhuc Innocentio X. electus fuit Generalis ipsius Reverendissimus Magister

illum impugnat Cœlestinus Sfondratus

* extat inter ejus Opera Spirit. à Busæo edita pag. 958.

* vid. ejus Præfat. ad Tom. I. Collect. Max. Concil. Hisp. n. 29. p. 5. item Tom. I. Theol. S. Ansel. Disp. 2. Sect. 6.

Bernardus Hon-rius Theologiae Professor in Ovetensi Academia, Theologus Majestatis Catholicae, ac Consultor Supremi illius Fidei Senatûs, vir spectatissimae pietatis ac sublimis doctrinae. Is ab eo tempore acerrimè invehebatur adversus laxas Casuistarum opiniones, inter quos & ipse Aguirre numerabatur. Postea anno MDCLVII. fuit electus Episcopus Ecclesiae Calagurritanae, eodem tempore, quo praerant, Oxomenfi D. Joannes de Palafox, & Placentinae D. Ludovicus Crespi. Tres iis Praefules doctissimi pariter & vitae exemplarissimae famâ ac scriptis insignes, hortatu Eminentissimi Cardinalis D. Balthasar de Moscoso, & Sandoval, Archiepiscopi Toletani (cujus memoria pariter in benedictione est) coeperunt communi consilio exagitare Probabilissimum, tunc longè ac latè grassantem. Hontiveros speciatim scriptis suis ea de re titulum dederat: Lacryma Militantis Ecclesiae. Verùm anno MDCLXII. initio Novembris, fractus mortificationibus, studiis, ac laboribus, circumstante toto Clero illius Ecclesiae, & pauperibus ejulantibus tam pii Patris obitum, immortalis fuit Operi nondum perfecto, quod proinde in lucem edi non potuit. Idem ferè acciderat Palafoxio, qui triennio ante sanctissimè obierat; id est, anno MDCLIX. die tricesima Septembris. Unde licet tot libris antea editis, sparsim perniciosas ac laxas quorundam Recentiorum opiniones impugnasset, non potuit perficere volumen aliquod ex instituto in eundem scopum. Denique Episcopus Crespius distentus occupationibus variis, & legatione Majestatis Catholicae in Urbem pro causa Conceptionis, solum potuit edere Disputationes Morales selectas adversus Casuistas prurientes auribus, & nominatim praecipuè adversus Caramuelem. Cavendum enim est, inquit Mabillonius*, ab iis, quae Joannes Caramuel pra aliiis, licentiùs, quam par est, scripsit in suis Commentariis in Divi Benedicti Regulam, quae unâ cum aliis ejusdem Doctrinae Moralis Operibus utinam nusquam fuissent luci tradita. Obiit verò Crespius magna sanctitatis opinione relicta eodem circiter anno MDCLXII.

Ejus Scripta.

Crespius edit disputationes morales.

Caramuel notatur.

Card. de Aguirre doctrinam Pa-

ac Cynosuram sibi statuit doctrinam Patrum, quam ut alii sequerentur, gravissimis verbis eos exhortatus est. Potiùs, inquit, standum est ipsorum Patrum doctrinis moralibus simpliciter, & ingenuè acceptis, quam quorumlibet Recentiorum, qui sicut ab iis incomparabili excessu superantur in honestate morum, puritateque vitae, ita etiam in divino lumine ad cognoscendum & docendum, quid agere debeamus, seu quam ratione mores sint instituendi. Unde oporteret (faxit utinam Deus) ut quemadmodum aliqui praecellentes in Christiana Republica viri praefertim hoc seculo, & praecedenti perlegerunt intenta consideratione Opera SS. Patrum ad refellendas haereses, & illustrandam Theologiam Scholasticam: ita etiam aliqui eximiè pii & docti id ipsum praestarent circa Theologiam Moralem, recta methodo & ordine distributam, juxta eorundem Patrum doctrinam communem. Sic certè omnes eisdem sententiis (quoad fieri possit, ac servato medio inter laxitatem & nimiam austeritatem, veluti inter Scyllam & Charybdim) duceremur in rebus summi momenti, quales sunt rerum agendarum; praeccludereturque effroenis quorundam licentia opinandi, & laxandi in rebus morum eò perniciosior, quò facilior vulgatu in totum Orbem Christianum ex libris quotidie editis. Sanè plurimum timeo, ne fortè ii apud Christum Dominum audiant caeci, & duces caecorum, eveniatque tandem, ut si caecus caecum ducat, ambo in foveam cadant. Sequamur itaque communem sanctorum Patrum doctrinam in rebus morum, sicut & fidei potiùs, quam Recentiorum quorundam liberrimè opinantium: qui proinde non sibi solum, sed & aliis exitium parant. Nimirum in propriae & alienae salutis periculum faciunt cum metu aliorum: qualiter, qui per funem in summa vitantur, multos solent excitare clamores, cum jam jamque casuri videntur, ut quidam olim dixit.

His verbis Purpuratus Pater Probabilissimum exagitat in praefatione sua ad Tomum I. Collect. Max. Concil. Hisp. de qua praefatione ipse in Epistola ad Joannem Mabillonium scripta literis sequentia consignavit: "Non dubito, gra-

Ejusdem de Probabilissimo Epistola ad Mabillonium.

* Traçt. de Stud. Mon. Part. 2. c. 7. pag. 145.

gratam fuisse Illustrissimo Remensi Archiepiscopo praefationem illam meam ad novam Conciliorum Hispaniae Collectionem, in qua probabilitatis commentum antiquis Patribus, & gravibus Theologis ignotum, usque ad finem ferè praecedentis seculi rejicio; quamvis obiter solum. Vellem illud latiùs, atque ex instituto refellere: sed impedior occupationum onere, & literarum multitudine innumerabilem, quae vix me respirare sinunt. Praeterea eam provinciam in se plures viri praestantes receperunt à me laudati eo loco. Insuper modò è praelo prodibit Liber R. P. Generalis S. J. Tyrsi, quem ferè omnes avidè expectant, iis exceptis, quibus monstrum illud Probabilissimi placet, & jam diu altè insedit potiùs cordi, quam menti. Credo proditurum intra tres aut quatuor hebdomades.

Salisburgensium doctrina.

Hæc Eminentissimus Cardinalis, qui fallitur tamen, scribens, quòd Alma & Celeberrima Universitas Salisburgensis communi Doctorum consensu Probabilissimum refellat; cum Ludovicus Bibenstuber in Theologia sua Morali Salisburgensi, quae est ejusdem Academiae Professorum doctrina, ex variis eorundem scriptis & lucubrationibus collecta, & in unum corpus congesta, licitum usum probabilitatis, uti coetera omnia, more suo Scholasticè defendat.

Mediam ingrediatur viam P. Benedictus Schmier.

Novissimè tamen Eximius Pater Benedictus Schmier in eadem Universitate Salisburgensi Ss. Theologiae Professor emeritus, rationibus pro utraque sententia expensis, mediam, ceu tutissimam viam, ingressus est. Prae oculis siquidem habuit duplicem propositionem damnatam, unam anno 1690. ab Alexandro VIII. Pont. Max. sub num. 31. positam, quae dicebat: Non licet sequi opinionem vel inter probabiles probabilissimam: alteram anno 1679. ab Innocentio XI. profligatam, quae asserbat: Generatim, dum probabilitate, sive intrinseca, sive extrinseca, quamvis tenui, modò à probabilitatis finibus non exeatur, consili aliquid agimus, semper prudenter agimus. Prima propositio censebatur nimis rigida: secunda nimis laxa: unde vir doctus mediam, uti dicebam, viam ingressus est. Quanquam si in alteru-

tram viam vel nimiae laxitatis, vel severitatis declinandum sit, hanc posteriorem sibi terendam putet, ne jam proclives hominum mentes ad sese in vitia demergendas ab ipso exuberante indulgentiâ urgeantur. Illud etiam in suâ Theologia Morali prudenter cavet, ne tot libidinis secreta, quot nonnulli alii in suis libris, literis mandaret, quae Confessarios quidem pro excipiendis confessionibus instruere, sed unâ etiam non paucos eorum scele- rum antehac ignaros erudire, ne dicam, ad malum faces iisdem subicere queant.

Author est Abbas Armellinus in Maurus Bibliotheca Benedictino-Casinenfi*, Tantucium Maurum Tantuccium, Florentinae Abbatiae, Badia vocatae, alumnum, Salisburgum à Principe Archiepiscopo accersitum, Moralem Theologiam sacrosque Canones in monastica illa Academia plures annos publicè docuisse. At verò fallitur eximius Abbas. Tantuccius neutram illam facultatem, sed Philosophiam per biennium magna cum laude Salisburgi docuit; quo exacto Germanicae impatiens auræ, lugentibus omnibus, & desiderium Viri in Mathematicis, Philosophicis, Juridicis & Theologicis scientiis nulli secundi ægrè ferentibus, domum recessit. Quid verò Florentiam reverso acciderit, Placidus Puccinellus** refert. Quum enim Abbatis sui jussu, qui eum ad curam animarum ecclesiae S. Simeonis monasterio subjectae elegerat, Archiepiscopo Florentino se- fe approbandum obtulisset, ab eodem repulsam tulit, quamvis ad interrogata optimè respondisset, quia nimirum Archiepiscopus nolebat hujusmodi Ecclesias curam animarum habentes à Regularibus administrari. Sed Romam appellantis Monachis, examen ad Episcopum Fesulanum remissum est, qui perspecta Mauri doctrina eum libentissimè admisit, ac dioecesis Fesulanæ Examinatorem & Visitatorem constituit. Quemadmodum etiam Doctorum Collegio adscriptus, Serenissimi Caroli Cardinalis Medicei Theologus factus, Sacraeque Inquisitionis Consultor electus fuit. Eâ itaque occasione Maurus Theologiae Moralis studiis impensius incubuit, sexque ea de scientia tomos conscripsit publica luce dignissimos. Et primus quidem de Sacramentis, quamvis impri-

Indignè à cura animarum repellitur.

ad dignitates eventus

Libros Theologiae Moralis scribit.

* Part. 2. p. 150. Confer. tamen Histor. Univers. Salisburg. p. 394. ** In Apparatu Histor. de vir. Ill. Abbatiae Flor.

imprimi Genue jam incepisset, ob Auctoris tamen mortem, ac subinde pestilentiam insequutam, usque ad impressionis finem progredi non potuit; itaque semiexcusus in Bibliotheca Abbatiae Florentinae adhuc visitur; reliquis tomis eadem de causa deperditis.

Christop.
Rafsleri
bellum
Scholasticum
cum
Georgio
Gobat.

Theologiæ cathedram in eadem Universitate Salisburgenfi *Christophorus Rafsler* non tam occupavit, quam ornavit ab an. MDCLII. usque MDCLVIII. quò à suis Abbas electus *Zwifuldam* se recepit. Inclaruit quoque eadem ætate Scriptis Practico-Theologicis R. P. *Georgius Gobat* è Soc. Jesu Constantiæ Casuum Professor, & Poenitentiarius Episcopalis, inter quem * & Dominum Præsulem anno 1654. bellum exarsit Scholasticum. Tuba belli fuit sententia à Patre Gobato paulò inclementius in doctrinam circa definitionem Confessionis Sacramentalis, quam *Christophorus Abbas* cum aliis magni nominis Authoribus in præclaro suo Tractatu *Speculativo - Practico de Sacramento & Virtute Pœnitentiæ* à se edito tradidit, vibrata: *Confessio est legitima & Sacramentalis accusatio de propriis peccatis ad eorum veniam virtute clavium obtinendam, coram sacerdote facta.* Hæc definitio petita est è Catechismo Rom. de Sacram. Pœnit. §. sed ea Confessionis utilitate proposita. Afferuit tamen *Jesuita*, posse ex eâ Domini Abbatis doctrinâ crudè intellectâ, rudem Parochum facile infernum sibi mercari. Expostulavit Dom. Præful cum Gobato super acerbo obelisco, eique calumniæ crimen impexit, scriptâ bene longâ Apologiâ, quâ & suam sententiam defendit, & injuriam sibi ab haud æquo Cenfore factam ostendit, interpellato etiam per literas pro injungenda P. Gobato revocatione, Præposito Societatis Provinciali. Multum atramenti hac in pugna fufum, scripta & rescripta inter se pugnantium amicis, virisque doctis communicata. Gobatus vim intentatæ sibi cupidis demissis aliquamdiu excusationibus & explicationibus eludere frustra conatus, promisit demum se in altera editione, aut appendice prioris Operis, quæ pararet, illato vulneri cataplasma ad plenam satisfactionem impositurum, irritatricisque lineolas ostracismo damnaturum; cu-

jus promissi impletionem ad *Calendas*; ut aliquibus visum, *Græcas* tacita mentis reservatione extendit verfutus fenex.

Illud verò, absit verbo jaçantia! Benedictinis Theologis laudi dandum, quòd in Scriptis suis Theologicis doctrinâ morum nullas tradiderint ita laxas sententias, ut ad eas delendas in spongiam incumbere meritò eos oporteret; quin potiùs nimiam aliorum laxitatem refutârint. Ita inter alios fecit *Laurentius à Dript*, supra laudatus, Theologus Gladbacensis, atque Episcoporum Paderbornensium in Spiritualibus Vicarius Generalis. Cùm enim seculum proximè elapsum, utinam non etiam modernum, sententiarum & opinionum quâdam quasi contagione laboraret, quæ licèt probabilibus passim circumferri soleant, minimè tamen essent, earum quàm plurimas, edito insigni libro, refellendas suscepit. Titulum Operi præfixit: *Antidecalogus Theologico - Politicus Reformatus* **. Ea nempe fuit luxuriantium ingeniorum, estque adhuc libido, ut satis illis non fuerit voluntaria divina & humana jura novis suis non fundatis adinventionibus sub specioso probabilitatis titulo convellere: si non & moralia Decalogi, quæ legis naturalis & æternæ sunt participatio, ausu temerario aggredierentur, & cœlestis illius Psalterii decachordi suavissimam harmoniam fœdis suis sanctioni divinæ & naturali repugnantibus sententiis turbâssent, fuissentque infidi duces ad devia per se nimis quàm volubilibus. Quâ verò Auctor insigni fuit modestiâ, neminem eorum, cujus doctrinam ut æquo laxiorem perstringit, nominare proposuit, ut irasci jure nemo ipsi posset. A quo etiam proposito nunquam recessit, nisi quòd sui oblitus semel *Palawm* (si bene memini; neque enim librum jam in promptu habeo) nominârît.

Pari modestia excelluit *Almericus de Almericis* *** nobilis Cæsenas, è Congregatione Casinensi eximius Theologus, præsertim in eâ facultate, quæ mores ad divinæ legis præscriptum componit, & dirigit; eam namque quinquaginta propemodùm annorum spatio Cæsenæ docuit, Episcopis idcirco illius Urbis, ob singularem consummatamque ejus scientiæ peritiam, apprimè charus, & ab Eminentissimo Cardi-

Benedi-
ctinorum
doctrina
moralis in
laxitatis
repre-
hensionem non
vocanda.

Laurentius à
Dript,

de Almericis
Theologiae
Professoris
infirmis
modestia.

* Annal. Zvifalt. Part. 2. Sect. 6. Period. 5. cap. 8. p. 290.

** Vid. Auth. Præfat.

*** Armellini. Bibl. Casin. part. I. p. 68.

Cardinale Ursino, qui postea Benedictus XIII., *Magnus Theologus* passim nuncupatus. Hic cùm ad summam senectutem pervenisset, morti jam proximus coram Abbate, & monachis sibi astantibus, copiosis lacrymis laxiorem morum disciplinam detestatus, si quas nunquam molliores, aut minùs tutas sententias dictâisset vel docuisset, eas se retractare, obliterare, & improbare protestatus est, seriò & ineluctabilibus rationibus, quotquot aderant, ad tutiorem, arctioremque morum doctrinam tradendam, & sectandam etiam, atque etiam adhortans, sanctissimis deinde Sacramentis piissimè susceptis, in pace quievit octogenario major circa annum 1698. reliquit plura volumina MSS. in omnes Tractatus ad Morum doctrinam spectantes.

Claudius
Mathoudius
severioris
morum
doctrinæ
retinendæ
studiosus.

Claudius Mathoudius è Congregatione S. Mauri, acerrimo pollens ingenio, in Theologia Domnum *Hilarionem le Febvre* audiit, à quo nulla laxiorum opinionum scabie infectus, sed earum potiùs odio imbutus fuit. A quibus quàm longè abesset, non modò in insigni illo Commentario demonstratum dedit, quo *Roberti Pulli*, & *Petri Pictaviensis* veterimorum scilicet Scholasticorum Theologorum libros Sententiarum illustravit, sed eo maximè tempore, quo Magni Vicarii munere sub *Ludovico Henrico Gondrino*, Senonensi Archipræsule, functus est. Cùm enim intellexisset, quosdam Regulares in dirigendis aliorum conscientis laxioris Ethices propinare dogmata, eos ab excipiendis confessionibus arcuit, & à sacro abstinere tribunali coëgit.

Caramuelis
Theologia
Moralis.

Sed quid de *Joannis Caramuelis* Theologia Morali dicturi simus? Hanc à *Joanne Mabillonio* aliisque timoratis viris atro carbone notatam supra audivimus; nec nostrum est illius hyperaspisten agere. Quid ita verò? Causa est, quòd *Caramuel* ad Cistercienses potiùs, quàm ad Benedictinos pertineat Scriptores. Non equidem præterit, illum à V. C. *Bernardo Pezio* in album Benedictinorum * his verbis referri: *Joannes Caramuel ex Cisterciensi Benedictinus Emautinus Pragæ & Monserratenfis Viennæ Abbas.* Cu-

jus suæ assertionis testem laudat *Nicolaum Antonium* Bibliothecæ Hispanæ Novæ eruditissimum Auctorem. Verùm licèt is disertis verbis ** testetur, *Caramuelem* quidem à *Ferdinando III.* Augusto *Monserratenfis* duobus Benedictinorum monasteriis *Viennensi* & *Pragenfi* fuisse præfectum; hoc tamen sine aliqua Professionis mutatione factum est; cùm id fieri posse, ac sæpè factum esse *Caramuel* pervicerit. Quando igitur famigeratissimus hic Auctor Cisterciensibus primariò adscribitur, eisdem quoque laxiores justo doctrinas, quas inter eos hauserat, defendendas relinquamus. ***

Valeat etiam *Joannes Barnesius* ex Jo. Barnesius Lessii Congregatione Anglo-Benedictina, qui nullum operæ pretium fecisse dicitur, doctrinâ moralem impugnat. cùm moralem doctrinam *Leonardi Lessii*, percelebris è Societate Jesu Theologi edito libro, cui titulus: *Contra Æquivocationes*, impugnandam suscepit. Nactus est enim continuò Adversarium, qui librum ei opposuit hac epigraphæ inscriptum: *Splendor veritatis Moralis, collatus cum tenebris mendacii, & nullo æquivocationis ac mentalis restrictionis, quibus Joannes Barnesius, Anglus, O. S. B. Monachus Leonardum Lessium S. J. Theologum oneravit per Fr. S. Emonerium, Ord. Min. Convent. S. T. D. & ejus Ordinis apud Salassios Commissarium &c. &c. Lugduni apud Anton. Berterium MDCXXVII.* Liber pseudonymus, quem scripserit *Theophylus Raynaudus* Jesuita, memoratur num. 26. & ultimo *Indicis Jesuitarum, qui in certamen* (ut auctor exemplo *Sirmondi* **** se loqui scribit) *larvati prodierunt.* Præfixus est Index iste initio Tomi III. Operum *Petri Aurelii*, seu veriùs *Justi Vergerii*, Abbatis *San-Cygirani.* *Barnesium* vindicavit *Samuel Rachelius* ***** homo acatholicus, qui æquivocationis doctrinam, *velut nequitiae ludum, pestemque moralis Theologiæ*, impetiit, hujusque Auctorum aliquot uno collegit & confutavit libro *Helmstadii* edito. Num is majus operæ pretium fecerit ac alii, in medium relinquo. Nec hujus, nec *Barnesii* liber mihi visus, neque ejus confutatio lecta fuit; unde à quo veritas steterit, dicere non ausim: *Neque enim omne, quod splendet, aurum est.* Ut

* Epist. Apolog. pag. 234.

** loc. cit. pag. 507. col. 1.

*** Vid. *Caroli Vajebii Bibl. Cisterc. art. Caramuel. Sartorius in Cisterc. tit. 20. Egger in Idea Part. II. Diss. III. p. 238. Yepes Chron. Gen. Tom. I. pag. 31.*

**** Vid. *Placcius de Script. Anonym. c. 2. n. 805. pag. 137.*

***** *Morhofius Polyhist. Tom. III. libr. I. n. 12. p. 488.*

Ut tamen quod sentio, candidè edisseram, haud majorem solidæ doctrinæ moralis copiam in eo contineri, atque in aliis ejusdem libris, mihi credere in proclivi est. Etti enim *Pitfeus* in libro de Illustribus Angliæ Scriptoribus *Barnesium* ab eruditionis & doctrinæ præstantia commendat, eum tamen virum extitisse sui impotentem, cuique haud sanum fuerit incipit, ex Morotrophio Romano, cui demùm inclusus fuit, colligere pronum est. Privatæ tamen notitiæ, (*ne quid dissimulem*) perhibent, ipsum *probabilissimo*, quem novi Casuistæ præcipuum Theologiæ suæ Moralis fundamentum constituunt, *exagitando & profligando* tam fervidè insudasse, ut Romam profectus, cum propositiones aliquot laxiores Summo Pontifici denunciasset configendas, nec quicquam impetrasset, cætro percitus, in delirium prolapsus fuerit, & morotrophio reclusus. Quæ narratio an veritate nitatur, penes alios esto iudicium.

Abbatis
Petitdidier apo-
logia pro
Montaltii
litteris.

Nec sine etiam formidine cespitandi, gradum ad *Matthæum Petitdidier*, doctissimum Congregationis Benedictinæ Lotharingicæ Abbatem, promoveo. Is Apologiam Literarum Provincialium personati *Ludovici de Montalte*, id est, nisi fallor, *Blasii Paschalis*, contra doctrinam Patrum Societatis conscripsit. Fecit id non expresso suo nomine; an etiam verò adicito alieno? me oppidò latet. Cùm verò subinde Opus Apologeticum Abbatis à perverso quodam genio, variis assutis centonibus ita flagitiosè non interpolatum modò, sed conspurcatum etiam fuisset, is Scripto quodam Romæ die 30. Sept. anno 1726. typis vulgato, illud à se removit. Magnoperè tamen mirari subit, Præsulem Eruditissimum operam post triginta quatuor annos sumpsisse, ut eas Montaltii literas notis illustraret, quæ à *Sarasa* Part. II. Artis semper gaudendi Tract. IV. num. 19. pag. 102. Decreto Senatûs Regii Sanctioris de die 23. Sept. 1660. quod ibidem & Gallicè & Latinè exhibet *Sarasa*, cum notis *Wendroschii & Irenæi*, larvatorum Auctorum, flammis addictæ perhibentur. Hæc cùm mihi

haud satis sint comperta, ideò paucis refero, ut qui Sodales nostri hanc Historiam, uti sperare fas est, & cæteras elimaturi sunt, in uberiores & certiores eorundem cognitionem inquirere non graventur. His in chartam jam conjectis, lego sequentia in Commentario de rebus pertinentibus ad Ang. Mar. S. R. E. Cardinalem Quirinum Part. II. lib. I. c. 14. n. 234. "Haud diffitebor, valdè gratum mihi fuisse, cum eo hospite (*Matthæo Petitdidier, Præsule Lotharingo*) de quàm pluribus rebus prolixè sermocinari. Recensuit ille mihi lucubrationes omnes, quas in lucem ediderat. At nihil auribus magis intentis percepi, quàm ejusdem narrationes de libro, *Apologie des lettres Provinciales de Louis Montalte*, quem sibi omninò falsò adjudicatum fuisse narrabat, quamvis non deforent, qui testimonium perhiberent, eundem amicis suis palàm fassum fuisse, authorem ejus libri non alium esse, quàm seipsum."

Cæterùm, ut concludam, portentosum illud æquivocationum & restrictionum Mentalium systema, cæteraque monstrosa doctrinæ Moralis capita tot ante seculis incognita, & tam præclaris Theologis non perspecta, adeò bonis omnibus hodie exosa sunt, ut qui ejusmodi hydras stylo suo gnæviter confoderet, *Herculis* nomen & laudes eo factò à grata posteritate reportaret. Sicut enim semel admissò in viscera morbo, magna inde per universa membra sequi solet corruptio, & labes concepta serpit, virisque acquirit eundo, ita Theologia Moralis conceptis Probabilissimi feminibus, & recepto isto æquivocationum ac restrictionum mentalium systemate, illud doctrinæ genus peperit, quod *scepticismum*, magnum Reipublicæ juxta ac Ecclesiæ malum invexit, laxamque conscientiam ad patranda quævis portam aperuit; Dignum proinde, quod detestetur, quisquis boni sensûs & integræ mentis est, atque à serio virtutis & salutis studio alienum non servat animum.

Conclusio de æquivocationis systemate.

SECTIO V.

DE THEOLOGIA MYSTICA ET ASCETICA.

Argu-
menti tra-
ctandi ra-
tio.

Magna est *Theologorum Mysticorum & Asceticorum* in Familia Benedictina celebritas, ingens numerus, nec minor præstantia & utilitas; sed dolendum maximè neminem hætenus fuisse, qui justæ mensuræ & conditionis historiam hujus scientiæ scripserit, cùm innumera sint, quæ de ea observari mereantur, & quæ sciri omninò literarum præcipuè sacrarum interest. A quo labore suscipiendo deterruisse viros doctos videtur totius tractationis molestia in infinitum propè decurrens: ita enim cultissimus *Felix Egger* istud argumentum subindè aggressus, *Hujus, inquit, orationis difficilius est exitum, quàm principium invenire; præsertim ubi temporum injuriâ, antiquitatis minus exactæ vitio, & ob typi defectum innumera nobis interiere cælo notissima, & in decretorio olim judicii ultimi die manifestanda.* Nec à nobis proinde in universali hac rei Literariæ Benedictinæ tractatione talis historia plena & perfecta vel postulari vel exspectari debet, quæ sola integrum unius Scriptoris studium sibi vindicat magnamque peritiam, industriam & prolixitatem exigit. Ne tamen cælestem hanc disciplinam, cui primas debemus, prorsus neglexisse videamur, & sanctioris hujus doctrinæ Cultores opellam nostram hac in re desiderant, congruum duximus, breviter adnotare, quidquid ad illius historiam & notitiam majori consideratione dignum occurrerit.

Quid rei
sit Theo-
logia My-
stica.

Et primò quidem *Theologia Mystica*, ab aliis *Scientia Sanctorum* nuncupata, nihil aliud est, quàm *notitia rerum divinarum in oratione & contemplatione modo supernaturali, seu speciali Luminis divini adminiculo comparata; discenda proinde in Academia cælesti potiùs, quàm in terrestri, ut quæ ex ipso bonorum omnium fonte DEO profluit, & in eundem iterùm refluit.* Est nempe hæc scientia, juxta alios, *charisma illud & donum Spiritûs sancti, quo imbutus homo cognoscit, quæ credenda & agenda sunt, seu modum piè justèque vivendi ad consequendam felicitatem æternam.* Geminò autem id dono perficit Spiritus sanctus, Intel-

lectu scilicet & Scientiâ: per donum intellectûs instruit & disponit facultatem hominis naturaliter intellectivam, ut non erroneam, vanam & fucatam, sed veram & solidam rerum imaginem seu apprehensionem formet. Per donum Scientiæ juvatur ipse intellectus, seu vis hominis naturaliter discursiva, ut sincerum & conforme rebus ipsis iudicium statuatur, atque sic per rerum creaturarum cognitiones, velut per quosdam *Jacobinæ Scalæ* gradus ad ipsius, qui scalæ summitati innititur, *Dei Conditoris & Remuneratoris* pulcherrimam beatissimamque contemplationem pertingat, eoque voluntatem & actus omnes dirigat.

Hujus autem Scientiæ habitus duplex est, *Speculativus* nimirum & *Præbitus*; hic agenda, ille credenda proponit, & uterque modum, quò id ipsum fiat, per internas illustrationes edocet, vocaturque talis habitus *Scientia Sanctorum* ea de causa, quòd ex Deo sit, & in Deum per viam salutis æternæ alumnos suos deducat. Unde feliciores illius disciplinæ Cultores non tam *Theologi*, quàm *Theophili* dicuntur. Ejus verò Magister primarius est ipse Doctor Doctorum **JESUS CHRISTUS**: Discipuli sunt Animæ Christianæ, simplices tamen & humiles, quæ vana ignorare, & ignorari in ipsius Mundi theatro unice concupiscunt. Quæ etiam in centrum ignorantie rerum terrenarum sese deprimentes, Christum circumplexæ, fortis denique & scientiæ ejusdem merentur fieri participes, & in secretiori Ascesi salubrius eruditæ, propter eminentem scientiam *Jesu Christi omnia arbitrantur ut sterco-ra.* His sublimior Philoſophia, *scire Jesum Christum, & hunc crucifixum.* Quocirca non immeritò veterum, qui à via salutis & veritatis deviârunt, Philoſophorum futilem fluxamque scientiam irridens mysticus Poëta cecinit:

Si Christum nescis, nihil est, si cætera discis.

Cælestis hujus sapientiæ primigenia soboles, comésque individua est propagatio *Theologia Ascetica*; unde utramque sub una epigraphe non irrationabiliter placuit exhibere, non quod nos lateat,

discrimen inter *Mysticos & Ascetas*, quò primi circa actus *internos* versantur, posteriores verò actus spectant *externos*, ita tamen ut plures ex illis utramque sustineant spartam. Ubi autem à Patre luminum DEO tam affluenter illustratur fidelis anima, ut felici Magisterio istam *Sanctorum Scientiam* non modò docere alios, & in caelestis Philosophiæ disciplina erudire possit, sed etiam hostes fidei, ac opinionum adversantium fundamenta evertere pariter valeat, huic tunc animæ juxta Doctorem Angelicum* confertur *Gratia gratis data*; quæ tamen non ad salutem necessaria, nec singulis licet justis propria est; sed iis ferè conceditur, quos *ardens evexit ad æthera virtus*, aut qui ad conversionem gentium cælitus destinantur. Et hæc est altera Theologiæ mysticæ propago, quæ jure merito sublimiori *Theologiæ mystico-polemice* titulo insignitur. In ejusdem verò *Scientiæ Sanctorum* regali quasi obsequio ancillantur reliquæ omnes disciplinæ, ita ut sicut nulla est, quæ non ex hoc fonte inexhausto promanat, sic nulla sit, quæ non divinum quid, velut *characterem* circumferat. Sed quia nimis immergi sumus nobis ipsis, & inani opinionum splendore oblectamur, quod in scientiis divinum est, impeditur & obtegatur. Quod si animum paululùm in se revocemus, Deoque *scientiarum Domino* permitteremus, & simplicissimos naturæ intueremur progressus, expeditior esset ad veritatem via, & Divinæ menti nostram arctius & felicius jungeremus.

De eo, quod in scientiis mysticum est.

Occasione hujus volupe esset per omnes scientiarum facultates excurrere, & quid in iis mysticum seu Divinum pelluceat, ostendere. Sed quia id longiùs à proposito nos abduceret, paucis rem expediemus. Et in ipsa quidem primâ rerum apprehensione, quæ non divina sæpè animadvertimus vestigia? Sunt qui fulmineâ ingenii vi omnia perrumpunt, quorum animus in specula positus uno quasi intuitu omnia simul comprehendit: quasi non sensuum ministerio, non præceptorum aut discursuum apparatu ad intelligendas res indigerent, sed geniorum instar omnia pervaderent & quasi absorberent. Ita quæ tardius affequentur alii, longisque præceptionibus circumducti, illi quasi volatu uno transmittunt, omniâque præcipere ipsi videntur. Vidimus ad cer-

tas disciplinas quosdam quasi divinitus incitatos, ea in his confecisse spatia, ut in prodigium res illa traheretur. Fuere ad varias artes liberales & mechanicas aliqui velut à naturâ facti, ut nullis usi doctoribus ipsos in illis rebus artifices superarent. Quin & vaticinandi quibusdam instinctum adeò efficacem fuisse accepimus, ut mera oracula funderent. Vidimus oratores sacros, divino quasi Spiritu ductos, citra ullam meditationem ad dicendum prosilire, atque extemporali sermone plus præstitisse, quam elaboratis orationibus alios. Poëtas qui non humanâ sed deorum linguâ loqui dixit, aliquid homine majus in illis agnovit. De eo, quod in Musicâ divinum est, præclare veteres Philosophi, ut qui ad sonorum harmoniam, mirabilem fanè & mysteriis plenam totius universi mensuram inierint. Ecquid verò divini non est in Mathematicis, aliisque omnibus propemodum disciplinis? Pepones profectò sint & fungi, qui in his omnibus præsentem Dei Spiritum non agnoscunt. Nempe *Sedibus æthereis Spiritus ille venit*, qui nos ducit in omnem veritatem, & usque ad contemplandam Divinæ celsitudinis speciem perducit.

Ex quibus parçâ licet manu deductis colligi facile potest, quanta sit Theologiæ mysticæ præstantia, quanta utilitas. Ejus verò natales si inquiras, *Est ex æterni luminis in cordibus hominum signati fonte derivatus radius*; Est rationalis animæ parentis nobilissimæ nobilissima soboles, sine quâ nihil scit, qui scire vult omnia. Hæc quippe clavis est regia scientiarum omnium referans sacraria. Hæc docet docere, docet & discere, sola hæc scientes potest facere. Quo autem in honore semper habita fuerit, docent tùm Theurgici Gentilium, tùm etiam mystici Hebræorum & Christianorum libri, quibus doctrina de Deo, deque ceremoniis, & secretioribus mysteriis tradebatur. Theurgiæ Gentilium arcana, non volaticis narrationibus sparsa, sed suis rationibus deducta, apud *Jamblichum* in libro de *Mysteriis Ægyptiorum* operosè proposita sunt; sed videri super multis doctissimus Sipientiæ Ægyptiorum vindex *Borrichius* meretur. Quod vel ideò monendum duxi, quia Ægyptiorum doctrina in his præcipui aliquid habere videtur, cùm ab Ægyptiis in Græcos, & ab his in Romanos multa sint derivata. Hebræorum

Theologiæ Mysticæ natales & progressus.

rum Theosophici libri, quos illi *Cabalisticos* vocant, longè plurimi fuerunt, quorum Esdras ultra LXX. collegit, non nisi Sipientibus legendos. Circumfertur hodie dum apud Judæos Abrahami Patriarchæ, (cui tribuitur) *Sepher Jetzira* id est LIBER REFORMATIONIS. *Ex illo*, inquit Bartoloccius*, *quotquot de cabala scripserunt, tamquam ex fonte turbido potârunt, totamque illam hauserunt Judæorum Theologiam, quam Mysticam vocant, & de qua mira jactitant, sed multis falsationibus incrustata.* Legendi de *Cabalisticis* Reuchlini & aliorum libri, quos aliquot voluminibus in folio *Joan. Pistorius* Basileæ A. 1587. edidit. De *Elia, Eliseo, Therapeutis & filiis Prophetarum*, qui præcipui fuerunt veræ Theologiæ myst. cultores, plura dabunt alii.

Mystici Christianorum libri.

Christianorum jam à primis quoque temporibus mystici quidam in Theosophia libri fuerunt; quos inter locum sibi principem facile vendicant decantata illa *Dionysii Areopagitæ Opera de Hierarchia Ecclesiastica; De divinis nominibus; De Theologia mysticâ.* Hunc *Dionysium* S. Pauli discipulum fuisse passim traditur, multoque rationum conquistarum apparatu, laudata ejus Opera genuinis esse illius partus defendit Petrus Halloix in *vita S. Dionysii, & questionibus de vitâ & operibus ejus.* Supposititios esse contendit Dupinius**. Nos illam alii litem dirimendam relinquimus. Libri Certè illi, à quo demùm cùmque scripti sint, rerum divinarum profundissimis meditationibus pleni sunt. Etsi verò Theologia veterum Christianorum unum ferè fuerit sacræ Scripturæ studium, *Mystica* tamen, quæ jam Seculo Ecclesiæ quinto invalescere cœpit, propiorem viam ad unionem cum Deo ostendere voluit, hocque sacratoris doctrinæ genus maxime operibus *Dionysii* adjutum Seculo IX. in Occidentalibus Ecclesiis propagatum fuit, & ex hoc Seculo in sequentia traductum. Quæ res omnino fusiùs hîc discutienda foret: siquidem Historici munus est, in illius scientiæ, quam tractat, origines, progressus, fata & vicissitudines, depulsis præjudiciorum & opinionum nebulis, diligentius inquirere; Verùm cùm hæc tractatio magis ad universalem, quam ad particularem spectet

Historiam, materiem illam hoc loco vel leviter attigisse sufficit: Nunc propiùs ad res nostras, quarum enarratione *Historia Theologiæ Mystico-Ascetica* juvari maxime & illustrari possit, progredimur.

Etenim cœlestem hanc disciplinam Theologiæ Asceticæ apud Benedictinos cultus. in Religione Benedictina jam inde ab initio viguisse, & perpetuâ fœcunditate hæcenus virefcere, tam certum est, atque dilucidum, ut nullis prorsus armis ad roborandam ejusmodi veritatem, sed ad eam dignè illustrandam robustiori potius faciendâ opus sit. Caput primò intueamur, quo reliqua deinceps membra eò faciliùs possimus dignoscere. S. BENEDICTUS primus est hujus familiæ parens. *Hic nobilioris genere ex provinciâ Nursiæ ortus*, ut in ejus vita refert Gregorius M.*** *Romæ liberalibus literarum studiis traditus à parentibus fuerat. Sed cùm in eis multos ire per abrupta vitiorum cerneret, eum, quem quasi in ingressu mundi posuerat, pedem retraxit: ne si quid de ejus scientia attingeret, ipse quoque postmodum in immane præcipitium totus iret. Despectis itaque literarum studiis, relicta domo rebusque paternis, soli Deo place-re desiderans, sanctæ conversationis habitum quæsit. Recessit itaque scienter nescius, & sapienter indoctus.* In quæ verba digitum intendens doctissimus Felix Egger**** *Admirabile*, inquit, *elogium tribuit Benedicto Gregorius, dùm illum scienter nescium & sapienter indoctum appellat.* Quanta enim in brevissimâ antithesi profunditas! quanta in humili ad speciem præconio sublimitas! quanta in pauculis adeò verbis multiplicis arcani fœcunditas! Nulla luci cum tenebris unquam, & æquè nulla scientiæ cum incitiâ, aut sapientiæ cum ignorantia societas unquam fuit. *Immo verò, subdit, est luci cum tenebris, incitiæ cum scientiâ, & cum ignorantia sapientiæ fœdus arctissimum.* Quâ hoc? *Lux omnem illuminans hominem, DEUS, qui, cùm Judaici populi Ducibus olim loqueretur, nebulam inhabitabat, & cùm Salomoniam Basilicam præsentem impleteret Numine, indice Majestatis fumo totam involverat; Qui etiam cùm sibi tabernaculum fabrefieri vellet arte variâ elaboratum, suâque in partes distinctum * Beseleel implevit Spiritu, sapientia, intelligentiâ, & scientiâ in om-*

* Bartoloccius in Bibliotheca Rabbinica Romæ editâ.

** Dupin in Bibl. Eccl. Auctor. Latinæ edit. p. 52.

*** S. Gregor. Papa Dialogo II. & ex eo Antoninus in Summa Historiali Tit. XV. c. 13.

**** Egger in Idea Ord. Bened. lib. I. pag. 120.

in opere, ad excogitandum quicquid fabricari potest, ex auro, ære, argento, marmore, gemmis, & diversitate lignorum. Idem, inquam, ille Deus, qui Scientiarum Dominus est, ac Fons Sapientiae limpidissimus, sanctioribus, quas in suam semel scholam admittit discipulas, animabus hanc in solenni statim ingressu legem dicit, ut sint simplices sicut columbae, ut inscitiae ambiant tenebras, quod per humilem simplicitatis & ignorantiae caliginem ad arcanioris Scientiae lucem, humanis aliis viribus inaccessibleem, felicius pertingant.

S. BENEDICTUS
Sanctorum
Scientia
illustratus,

Hujus nobilissimum capesis exemplum in S. P. BENEDICTO. Romae, ut jam audivimus, in amplissimo totius orbis theatro, navabat ille literis operam, nondum ephebos egressus; Paternae dextrae digitus, & qui linguas infantium facit esse disertas, Spiritus Scientiae ac consilii, doctrinae & virtutis, suavibus ad sublimiora stimulis innocens pueri inflammare pectus, caelestis disciplinae inspirare desideria, & in eremum, ubi sanctarum mentium Gymnasia florent, teneillum adhuc tyronem evocare. Nec furdas caelum aures reperit: nam profanis illic valedixit Musis, ut diviniore jungeretur; a perituris abiit scientiis, ut perennaturas adiret, & Romam antro Sublacensi commutans, cum in solitudine ad eorum loqueretur Patris Sapientia, & quotidiano eundem magisterio CHRISTUS imbueret, tam copiosis & mirificis in sacra illa caligine luminibus superfusus est, ut exinde Stellae instar Matutinae per oppositas sibi nebulas erumpentis, lucens in diebus suis universam Christi Ecclesiam uberrimis hujus Scientiae Sanctorum radiis illustraret. Quam ingeniosè igitur Gregoriana suada BENEDICTUM scienter nescium, & sapienter indoctum nuncupavit! Ast talem immeritò nuncupasset, nisi pariter omnium Justorum spiritu plenum extitisse asseruisset. Secularium quippe Scientiarum cisternas sanctiori consilio deferens, penetravit ad fontem aquarum viventium, & his ipsis dum totus inebriatus fuit, quis ambigat, non imbibisse Scientiae plenitudinem, cui omnium innatat Justorum Spiritus, qui in ipsa statim mundi creatione ferebatur super aquas, & symbolicè mentes divinissimi Fontis & Scientiarum unda irrigandas designabat.

Non solet quidem DEUS mortaliisque lem unum beare omnibus illis donis, gratiis cumulatim, quae gratiae gratis datae dicuntur: *Unum enim*, inquit S. Paulus*, *datur sermo Sapientiae; alii sermo Scientiae; alteri fides; alii gratia sanitatum; alii operatio virtutum; alii prophetia; alii discretio spirituum; alii genera linguarum; alii interpretatio sermonum;* prout nempe ad utilitatem Ecclesiae, & animarum salutem aliis alia atque alia congruit impendere. Atqui S. BENEDICTUM in munus singulare altumque jam pridem destinatum, donis & gratiis illis instruxit, stipavitque universis; quod privilegium incomparabile merito censeas. Id secum exigens D. Gregorius & demirans, BENEDICTUS, exclamat**, *omnium Justorum spiritu plenus fuit.* Par enim erat infinitae multitudinis futurum Magistrum, & ejus Reipublicae Caput, cui se ita varii mortales jurejurando essent adstricturi, supra ceteros eminere. Cum ergo Deus Opt. Max. delectu inter homines habito, S. Benedictum destinasset, qui exemplo, verbis, scriptis Ecclesiam Latinam sanctè imbueret, Spiritum illi dimisit caelestem: *sapientiam & dexteritate instruxit, ut officium quam rectissime fungi posset, & omnis ordinis ac aetatis homines prudentissime captare & ad Deum adducere sciret.**** Quam ob rem D. Gregorius libr. 2. Dialogor. ponderatis ejus meritis, cap. 36. velut per lancem saturam addit: *Hoc autem nolo te lateat, quod Vir Dei (Benedictus) inter tot miracula, quibus in mundo claruit, doctrinae quoque verbo non mediocriter fulsit.* Ut verò in nitido solent speculo oppositi Solis radii pulcherrimè reverbatione signari, sic in una sanctissima Regula, quam sanctissimus Pater suis praescripsit, totius caelestis Scientiae dogmata perfectissime contenta emicant. *Exiguus quidem mole libellus est, inquit doctissimus Egger****, sed haec tenuitas ejusdem pretium extollit: quia in eo velut in parvula gemma totus ultramundanae Sapientiae discus solaris non sine prodigii specie venustissime relucet...* Sed quia critico, quo vivimus, seculo plures sunt, qui recentiorum verba parvi pendunt, agens dispiciamus quanti Regulam hanc duxerint Viri sancti, quorum libros universus Ecclesiae calculus probavit.

Divus Gregorius rerum spiritualium Censor egregius; & quae Pontifex maximus

Veterum hac de re testimonio.

* S. Paulus 1. Corinth. 12.

** S. Greg. lib. 2. Dial. cap. 8.

*** Yepes in Chron. Generali. O. S. B. pag. 45.

**** Felix Egger in laeta Ord. hierarchico Bened. Lib. I. p. 122.

maximus, & quae Ecclesiae Doctor eximius, nullam laudandae S. BENEDICTI Regulae dissimulavit occasionem. Illam enim quae Pontifex approbavit; quae Doctor Discretionem praecipuam & sermone luculentam* dixit, ejusque auctorem Vitae strictioris excellentem Magistrum, & discipulum à divina Veritate illuminatum asseruit**. Singula, quae Sancti fundunt, verba pondus habent. Titulo priore cohonestari solent sancti doctique Viri: posterior non omnibus contingit, quo D. Gregorius sublimius effert S. BENEDICTUM, illum nempe discipulum à divina Veritate illuminatum asserens, quod nempe suam scientiam non aliunde, quam è caelo hauserit. Idem ferè repetit Ludovicus Pius Imperator in sua ad Eigilem Abbatem Fuldensem exhortatione his verbis***: *S. Benedictus Regulam Monachorum Spiritu sancto repletus cum magna discretionem conscripsit.* Patres Concilii Daziacensis anno 874. celebrati de eadem ita sentiebant: *S. Spiritus per B. Benedictum eodem spiritu, quo & sacri Canones editi sunt, Regulam Monachorum edidit...* Et iterum, *Beatus gratia & nomine Benedictus, inquit, sancto Spiritu inspiratus consona sacris Scripturis, & aliorum orthodoxorum Patrum praedicationibus in sua Regula dicit.* Memoranda quoque Leonis Archiepiscopi Ravennatis ad Durandum monachum rescribentis sententia: *S. BENEDICTUS, inquit, ab eodem Spiritu sancto edoctus, cum se hac luce revelante Deo sciebat esse transitorium, ad petitionem discipuli sui MAURI hanc Regulam suis beatis manibus descripsit, eique tradidit, ut perfectè sciret, qualiter se suosque discipulos imbueret.* Tum verò Durandum admonens; *Tu verò, subdit, noli sequi reprobum sensum, sed imitare Regulam electam ab electo Divo BENEDICTO editam, à sancto pioque Spiritu dictatam, & à praeclaro Doctore Gregorio Pontifice summo laudatam, & à perfectis viris imitatam, quae sectatores suos ad Regnum caelorum perducit.* Huc etiam spectat Venerabilis Odonis Cantuariensis Monachi sententia ad Adam Fratrem suum Igniacensem Novitium graviter rescribentis in haec verba****: *O admirabile mysterium & admirabile sacramentum! primum Testamentum dedit Deus in cordibus hominum, quod vocatum est, Lex*

naturalis; quod si servassent, secundo non indigerent. Sed quia novitatum amatores sunt homines, per inveterationem primo Testamento neglecto, secundum dedit in circumcissione, quod propter sui novitatem paulò libentius amplexati sunt quidam. Sed hoc iterum inveterato, atque neglecto tertium dedit in Baptismo, quod praedestinatum est, ut stet in aeternum. Sed quia longà consuetudine inveteratum cepit ab hominibus paulatim in negligentiam duci, quartum dedit in cuculla, ad cuius novitatem amator novitatum paene totus jam confluit mundus. Post hoc quintum non erit, quia in hoc novo & mirabili modo omnium gentium benedictiones continentur. Quicquid enim Religionis & sanctitatis in tribus praecedentibus testamentis continetur, totum in testamento Benedicti constringitur. Haec ille: sed expressius S. Hildegardis, cui Spiritus sanctus multum lucis communicavit, Regulam D. Benedicto dictatam caelo esse insinuat, tum in vita S. Disibodi his verbis: *S. Pater Benedictus Regulam, quae spiritualibus hominibus esset accommodata, è Sanctorum vitis Spiritu sancto docente & ostendente, condiderat;* Tum etiam in ejusdem Regulae Commentario: *ipse S. P. Benedictus, inquit illa, in timore & pietate, in charitate & castitate doctrinam suam scripsit, aded nihil eidem doctrinae addendum vel auferendum est, quia ei nihil deest, quoniam à Spiritu sancto facta & completa est...* Hinc procedente tempore usus apud omnes ferè obtinuit, ut *κατ' ἐξοχήν* Regula sancta diceretur. Et verò eam suggerente Spiritu sancto fuisse conscriptam, solus stylus & dicendi ratio argumentum palmare esse queant. Si enim studiosius animum advertas, ita omnia sunt comparata, ac si Vir sanctus capto calamo Secretarii officio fungens, scripsisset tantum, quae Numine dictante accepisset; sic quippe orditur: *Ausculta o fili! praecepta Magistri...* i. e. Spiritus sancti ad cor loquentis, aut Christi ad suam imitationem invitantis. Procul enim aberat à S. P. Benedicti humilitate, ut nomen Magistri in fronte Regulae suae sibi arrogaret. Hinc postmodum tertià semper utitur personà, tanquam non suam, sed Divini Numinis auctoritate lege ferret: *In omnibus, inquit, omnes Magistram sequantur Regulam...* Sicque passim

* S. Greg. lib. 2. Dialogor. cap. 36. & ** super cap. 4. Reg. cap. 9.

*** In vita Eigilis auctore Candido Sec. IV. Bened. Part. I.

**** Extat Odonis epistola Tom. 1. Ver. Analect. p. 349.

passim de ea loquitur, ut crederes subditum esse, aliorum instar, & de re non sua verba facere.

de illius præceteris excellentiâ.

Atque hæc, ni fallor, satis demonstrant S. P. Benedicti Regulam sapientiâ humanis viribus majore conditam esse, nunc quid de illius præceteris perfectione & excellentiâ Veteres censuerint, volupe est paucis exponere. Libellus quidam de *Confictu Virtutum & Vitiorm*, typo vulgatus sine Authoris nomine, jam verò *Ambrosio Autperto* assertus, & in fine Tomi VI. Operum S. Augustini novæ editionis Gallicanæ insertus, in hæc verba definit: *Tu igitur juxta Regulas Patrum vivere semper stude, maxime autem sancti Confessoris BENEDICTI: non declines ab ea in quoquam, nec illi adas quidpiam, nec minuas; Totum enim quod sufficit, habet: cujus verba & imperia sectatores suos perducunt ad cæli palatia.* Ita est. Innumeros enim mortales, à quibus sanctè culta fuit, superis inferuit, & mundum à contagiis liberavit; optimo sanè documento, bonam arborem ex fructibus cognosci. Unde & Patres Concilii Augustodunensis sub S. Leodegario A. 670. celebrati, can. 15. *De Abbatibus*, inquit, & *Monachis ita observare convenit, ut quidquid Canonicus Ordo vel Regula S. Benedicti docet, & implere, & custodire in omnibus debeant.* Si enim hæc omnia fuerint legitime apud Abbates conservata, & numerus Monachorum, Deo propitio, augebitur, & mundus omnis per eorum orationes assiduas malis carebit contagiis. Miris quoque laudibus eandem Regulam celebrat *Ludovicus Pius* in citata ad Eigilem Fuldensem exhortatione: *Regulam*, inquit, *Vir Dei Benedictus* luculento sermone conscripsit, in qua nihil doctrinæ latentis, nihil obscuritatis comprehendit; quapropter non indiget expositione, sed admonitione. Hæc est enim angusta porta, & arcta via, quæ sequentes se ducit ad Deum. Hæc sanè in tantum discretionem, mensuram, & caritatem te docet habere, ut etiam cum caritate hortatus prævaleas ipsa vitia rescare, agere cuncta propter pusillanimes mensurata, discretionem S. Jacob cogitare, & semper in his omnibus fragilitatem tuam tibimetipsi ad memoriam revocare. . . His consonant ea, quæ *Joannes Monachus* in vita S. Odonis Abbatis Cluniacensis graviter enuntiat in hæc verba: *S. P. Benedictus thesauros in Regulæ*

observatione latentes Monachis explicavit, nullumque illius apicem, prudenti inconsultum, proficenti inutilem, credenti difficilem, pœnitenti asperum esse, suo & multorum exemplo docuit. Quapropter *Benedictus* Abbas Clusensis in exhortatione, quæ refertur in ejus vita cap. 4. suos feriò admonet: *Ut postpositis quibusdam superstitionibus, & humanis institutis, quæ ad rem non pertinent, & à vera religione abhorrent, Regulæ S. P. N. Benedicti studiis, in qua omnis Evangelica & Apostolica perfectio constat, animum ad purum intendant.* Elegans etiam est ac ponderosa *Petri Damiani* sententia opusculo 13. cap. 7. his expressa verbis: *S. Regula quasi ampla quædam capax & spaciofa domus facta est, ad omnia hominum genera capienda, pueros videlicet & senes, fortes & debiles, deliciosos & multimodorum inæqualitate diversos.* Sed nec leve pondus habent, quæ *Gausfridus Vindocinensis* Abbas in fermone de S. Benedicto differit: *Fuerunt*, inquit, *ante S. Benedictum Abbates & Abbatum institutiones, sicut ante Christum Legislator extitit Moyses. Bonam quidem & sanctam judaico populo Moyses attulit legem, sed sicut Christus Christiano populo contulit meliorem; ita sancti viri illius temporis secundum datam sibi à Deo gratiam Monachorum leges statuerunt; sed Pater & Legisfer noster BENEDICTUS sicut à Deo majorem gratiam percepit, ita meliorem legem instituit: nam quidquid illi minus vel amplius faciendum prædixerunt, vel fieri permisissent, ipse post illos correxit. . . Quidquid verò instituit, ita totum Spiritus sancti providentiâ destinatum est, ut nihil utilius, nihil sanctius, nihil felicius excogitari posset.* S. Antoninus Archiepiscopus Florentinus non modò in hanc quoque concedit sententiam, sed insuper Regulis aliis Benedictinam anteponit*: *Regula S. Basilii*, inquit, *satis intricata est: Regula S. Augustini multum generalis, & ad particularia parum descendens, sed per constitutiones additas à diversis Religionis ejus professoribus, austeritatibus, & ceremoniis ordinata. Regula S. Francisci brevis, & propterea multa ibi præcepta scrupulis plena. Sed Regula S. Benedicti singula quæque clarè describit.* Si hæc censura à Monacho quopiam Benedictino profecta esset, nimii in proprium Ordinem studii postulari posset. Atqui S. Antoninus in Regulam

D. Au-

* S. Antonin. tit. 15. & 13.

D. Augustini juraverat, ut causam ejusmodi affectus procul habuisse censendus sit. Nec magis suspectum videri potest *Thomæ Galei* testimonium in libro, qui inscribitur, *Religiosus* cap. 1. referentis, quòd *Cosmus de Medicis* Magnus Etruriæ Dux subindè interrogatus: *Cur assidue Regulam S. Benedicti versaret in manibus?* responderit illud se facere, quòd scilicet ex tam prudentibus S. Patris præscriptionibus, ad populos suæ fidei concreditos valde accommodata media caperet.

Summorum Pontificum & Conciliorum testimonia.

Innumera sunt, quæ alii Patres & Doctores in eandem D. Benedicti Regulam contulerunt encomia; at cum singulis indulgere non possim, haud committam, ut Divi Thomæ, Summorumque Pontificum & Conciliorum testimonia præteream. Isti enim sat frequenter eandem Regulam in medium adducunt & extollunt, non secus, quàm si coelo demeasset; id quod maxime facit Doctor Angelicus opusculo 17. contra impugnantes sacras Religionis, & 2. 2. Q. 161. art. 6. ubi duodecim gradus humilitatis sapienter à S. Benedicto digestos docet. Summi verò Pontifices & Concilia multis eam locis produxere, & tanquam amissim ad reformandas Religionis, aut decidendas lites adhibuerunt; veluti causa 16. quæst. 1. Bonifacius IV. monachos administrare posse Sacramenta pronunciat, eò quod Regula S. Benedicti id nullibi prohibeat. Glossa verò omne id Monachis licere affirmat, quòd S. Benedictus non prohibuisset. Adeò numeris omnibus absoluta hæc Regula est, ut nec unicum verbum necessarium desiderare queas. Causa 18. diversis Canonibus, dum varios Religiosorum casus expediverunt Pontifices, auctoritatem Regulæ S. Benedicti prætulere. Nec minoris eam fecere Concilia, veluti Turonense III. sub Leone III. & Carolo M. anno 813. celebratum, quo verbis gravibus sancitum fuit, ut monachi professionis formulam ederent in manus suorum Abbatum juxta Regulæ præceptum. In Cabilonensi secundo eodem tempore celebrato, jussi Monachi vitam suam ad Regulam S. Benedicti componere. Tunc quoque Concilium agebatur Moguntinense primum, cujus Canone XI. Abbates ad vitam communem subditorum, à qua secesserant, revocati, ipsisque & monachis norma vivendi præscripta

juxta Regulam S. Benedicti, Concilio Aquisgranensi, Ludovico Imperatore, sancitum monachis, non tantum Regulam non violare, sed etiam *memoria mandare.* Plura in alium locum differre lubet. Dictorum compendium esto, quod hæc Regula tantam brevè apud omnes obtinuerit auctoritatem, ut antonomasticè *Regula sancta, Regula Canonica & Monastica* passim fuerit nuncupata, aliasque regulas tantò post se reliquerit intervallo, ut testante S. Odone*, *etiam in ipsorum Patrum cœnobis, qui normam sancti propositi fideliter ac religiose promulgaverunt, hanc proprii clientes eorum maluerint profiteri; non immeritò arbitrantes, quòd hunc (S. Benedictum) specialiter tanquam alterum Moysen Deus prædestinaverit, per quem Monasticæ legis decreta sanciret.*

Fortasè hæc tam latè prosequendo nimius videar, sed quando huc devenit oratio, ut manifestius ostendam Regulam D. Benedicti verum ac proprium *cælestis Scientiæ* seu *Theologiæ Mysticæ* gerere characterem, præmittere non possum, quin paucis ipsius finem scopumque exponam; sunt enim qui existiment ipsam esse simplex quoddam cæremoniale, seu libellum, qui exteriora duntaxat exercitia, corporales observantias, jejunia, labores, Officii divini cæremonias & ritus, refectioisque, & somni tempora disponat ac temperet. Verum falluntur quàm maximè. Licet enim univèrsa, quæ ad disciplinæ conservationem necessaria sunt, sollicitè exhibeat, & custodienda præscribat; non tamen in hisce observantiis rei summam S. P. Benedictus constituit unquam; sed finis præcipuus sanctissimi Legislatoris est: *Veros in spiritu & veritate efformare adoratores, discipulos ad Christianæ perfectionis sublimitatem perducere à mundi commercio sejunctos, opitulante Silentii, Orationis, Laboris, ac Vigiliarum custodia ab omni ruinæ spirituales occasione facere alienos, immò reddere securos.* Hanc ob causam per paupertatem, quam profitentur, fallacibus divitiis, omnique proprietate eos exuit, otium per manuum opera ab ipsis removet, superbiam propriique arbitrii libertatem per obedientiæ & humilitatis laborem coërcet ac deprimit, atque tandem ad suavissimam Christi imitationem, sublimiorumque Virtutum praxin instructos omni cura-

scopus Regulæ S. Bened.

* S. Odo in Serm. de S. Benedicto.

tum abjecto strepitu per jugem animi collectionem, perpetuumque meditationis exercitium, ad altissimam coelestium contemplationem ipsos attollit & provocat, ut dilatato corde inenarrabili dilectionis dulcedine currant viam mandatorum Dei, & in ejus doctrinâ usque ad mortem in monasterio perseverantes, passionibus Christi per patientiam participant, regni que ipsius mereantur esse consortes. Quidquid autem B. Patris nostri Regula docuit, hoc nobis, inquit B. Gauffridus*, lectio Evangelica commendat; nec aliud sonuit veritatis præco, quàm Veritas ipsa prædocuit, dicens: Qui non renuntiat omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus.

Statûs
monastici
antiqui-
tas & præ-
stantia,

Perperam ergo de vita monastica sentiunt, qui eam velut humanæ mentis inventum traducunt, aut commodi proprii causâ, vel solius quietis amore, aut ambitiosâ cæteros supra fideles eminendi cupiditate in Ecclesiam volunt noviter esse introductam. Id namque genus instituti usque ad veteris Testamenti Prophetas & perfectiores Christi Salvatoris nostri discipulos suam refecit originem. Samuel, Elias, Eliseus & alii, perfectionis studio, ut Scriptura meminit**, hoc vitæ genus secuti sunt; Eandem vivendi normam filii Prophetarum, Therapeutæ, seu contemplantes, (de quibus tam magnificè Philo) ipse denique Joannes Baptista, & quotquot illum sequebantur, imitari & assequi allaborârunt. Præprimis tamen pauper, humilis & laboriosa JESU CHRISTI vita sanctissimo huic instituto præluxit, & illud etiam his verbis apprimè commendavit***: Qui non renuntiat omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Et iterum: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Hoc Christi monitum deserta & solitudines incolis, hoc claustra Monachis, hoc orbem vix non innumeris implevit monasteriis. Duas hinc vitas sibi divinitus prædicatas, & commendatas semper agnovit & coluit Ecclesia; Quarum una, inquit Augustinus****, est in fide, altera in specie; una in opere actionis, altera in mercede contemplationis; una flagellatur malis, ne extollatur in bonis; altera tantâ plenitudi-

ne gratiæ caret omni malo, ut sine ulla tentatione superbiæ cohereat summo bono. Ergo una bona est, sed adhuc misera, altera melior & beata. Ista significata est per Apostolum Petrum, illa per Joannem; hæc per Mariam, ista per Martam. Utrâmq; verò sectantur Monachi, istam quidem contemplativi ad Deum, hanc declives ad seculum. Neque enim æquanimiter omnes ferunt primarium vitæ monasticæ institutum. Aliqui ut à vitâ contemplativâ declinent, Activam præferunt; hi ut Monachos deprimant, Clericos extollunt; quidam pro choro forum, alii pro meditatione studium, isti pro divinis officiis, concionandi, catechizandi, & alienæ salutis incumbendi affectant officium; displicent nonnullis quo demùm cunque sese vertant Monachi; si enim in cænobiis contemplationi, silentio, mortificationi sensuum, precibus, lacrymis & gemitibus pro salute militantis Ecclesiæ se dederint, proclamantur inutilia terra pondera, ventres pigri, desidiosi... Sin' pro publico bono populum instituere, animarum conversioni invigilare, professorum Academicas adire voluerint, replicant vetus istud Hieronymi dictum: Monachus non docentis sed plangentis habet officium. Adeo rarus cespes est, quem à Monachis insidari cupiant.

Nolim ego ex eorum esse numero, qui ejusque de Ordinis sui præ aliis dignitate, de in Republica utilitate, contemplativæ super Activam præstantiâ, aut etiam de majoribus in Ecclesiam meritis, & similibus longas ferunt disputationes. Quæ hactenus de Regulæ Benedictinæ excellentiâ & objecto retuli, eò tantum spectant ut expressum in eâ scientiæ Sanctorum seu Theologiæ mysticæ characterem luculentius demonstrarem. Quia verò Heterodoxi & Monachomastyges, id vitæ genus, ut jam audivimus, velut desidiosum, & Reipublicæ Christianæ nocivum ac inutile passim traducunt, non incongruum duxi ea, quæ doctissimus Mabillonius ex adverso differit, hinc paulò liberaliùs admetiri; ita verò ille****: An, inquit, desidiosum genus hominum instituisse Antonius, Pachomius, Basilii? Laudasset Athanasius, defendisset Chrysostomus, sectati essent cum Basilio & Chrysostomo Gregorius Nazianzenus, Marti-

* Gauffridus B. Bernardi Notarius homilia in Evangelium: Ecce nos reliquimus omnia.

** 1. Reg. X. 5. 10. 19. 20. 3. Reg. 13. 4. Reg. xviii. &c.

*** Luc. xiv. 33. & Math. xi. v. 24.

**** S. Aug. Tract. 124. in Joan. post medium.

***** Mabillon in Præf. I. ad Sec. IV. Bened. n. 66.

nus, Hieronymus, Augustinus, Fulgentius, Casarius, & (ut infinitos alios fileam) Gregorius Magnus, omnes præclarissima Ecclesiæ lumina? Itane otiosos approbaret Ecclesia, Concilia Patresque laudarent, tanquam illustriorem Gregis Christi portionem, confirmarent, foverentque piissimi quique Principes, Reges & Imperatores? Audiant illi Monachorum Censores, quid de monastico Instituto pronuntiaverit Justinianus in novella 133. Singularis vita, hujusque contemplatio res est sacra, & ex hoc evehens animas ad Deum; & non solum juvenans eos, qui ad hanc accedunt, sed etiam aliis omnibus pro ejus puritate & supplicatione ad Deum præbens inspectam utilitatem. Unde & præcis Imperatoribus studii fuit, & à nobis non pauca sancita sunt de eorum honestate & ornatu. Hanc verò utilitatem inferiùs explicat his verbis: „ Si enim illi puris manibus, & nudis animabus pro Republica supplicent Deo, manifestum est, quod „ Exercitus habebunt benè, & Civitates benè disponentur. Deo quæque placato & propitio existente, „ quomodo non universa plena totius pacis & devotionis? Sed & terra nobis feret fructus, & mare quæ sua sunt „ dabit, illorum oratione propitiationem Dei ad omnem Rempublicam „ deducente. Sed & ipsum commune schema hominum reverentius „ erit, & vivet meliùs illorum erubescens perduratio. „ Idem sensit de Monachorum Instituto magnus ille Johannes Alexandrinæ Ecclesiæ Episcopus, cognomento Eleemosinarius, qui cum non fuisset Monachus, nolens autem, teste Leontio Episcopo, hujus boni esse expertus, congregavit Alexandria duos Ordines Sanctorum Monachorum, & statuit eis omnem utilitatem tribui de villis suis in civitate sua; & faciens eis cellulas in duobus oratoriis: Ego, inquit, post Deum utilitatem corporalem vestram procurabo, vos autem spiritualis habetote meam curam salutis. Quantum verò inde utilitatis acceperit Alexandria, subdit Leontius dicens: ad similitudinem monasterii ex his civitatem pænè vixisse, & in diversis locis pervigiles hymnodias Deo retulisse. Hæc vera Monachorum officia, quorum Institutum nemo poterat meliùs aut exprimere aut tueri.

etiam in
hujus tem-

Ad eum verò modum comparatam esse proborum quorumque hu-

jus etiam temporis Monachorum vitam, nemo, nisi livor oculos tinxerit, non videt. Quis enim verò, si modo de Christiana pietate sentit rectè, remque depurato à præjudiciis animo æquâ lance coram Deo examinat, quis, inquam, Ecclesiæ non perutiles existimet eos, qui Christi vitam atque Evangelium factis suis assidue promodulo confirmare, ac protestari conantur? Qui præcipuum religionis officium, Dei scilicet cultum, quantâ possunt pietate celebrant, corpore & animo in perfectum laudis Sacrificium contrito & mactato? Qui Christianæ poenitentiae antiqua vestigia specimenque in Ecclesiâ retinent? Qui virtutis publicas scholas aperiunt? Qui veterum Scriptorum monumenta labore suo transmisere ad posteros? Qui Clericis laudabiles instituendi Societates exemplum dedere? Qui denique quot Monasteria, tot Xenodochia erexere, in quibus animorum morbi curantur, innocentia per Baptismum parta inviolata servatur, aut perdita restauratur, omnium pauperum egenorumque inopia sublevatur? Xenodochia, inquam, monasteria sunt, in quibus non solum Monachi à seculi corruptelis vindicantur; sed etiam mundus omnis, ut testatur Leodegarius, immo Gallicani cum eo Episcopi in Concilio Augustodunensi: qui cum ad servandam S. Benedicti Regulam Abbates & Monachos cohortati essent, hæc subdunt in Canone 15. Si enim hæc omnia fuerint legitime apud Abbates & Monachos conservata; & numerus Monachorum Deo propitio augetur, & mundus omnis per eorum orationes continuas malis carebit contagiis. Denique quis dicat eos civili ac Christianæ Reipublicæ inutiles, qui Provincias ferè totas incultas, & in solitudinem redactas, oppidis, vicis & incolis impleverunt, ornârunt ædificiis, literis excoluerunt, erectis Episcopatibus, Pastoribus institutis, multis paganorum millibus ad Fidem conversis, profligatis hæreticis, populis in fide roboratis? Hæc qui per Monachos patrata nescit, planè in Historia novus hospes est. Quanam igitur est animi perversitas, ut cujusdam * verbis utar, qui Monachorum potius censor, quàm adulator est, odisse Monachum ob hoc ipsum quod Monachus est? profiteris te Christianum & adversaris eis, qui Christo simillimi sunt? Hæc protinus occident,

Scio, plerosque plurimum abesse ab hac imagine priscorum Monachorum. At quotus quisque est Christianorum, qui primitivæ Ecclesiæ sanctimoniam hactenus retinuerit? Nullum igitur vitæ genus probabimus, si propter malos oderimus & bonos... Deflexerint tantisper à primario proposito suo Monachi: At certè nullus ordo, nullus status, nullusve locus à generali corruptela ex integro immunis est. De probis Monachis illud audeo dicere, nullum esse in Ecclesia statum, qui ad primigenios instituti sui mores postliminio redire ferventiùs contendat, & in dies fieri melior avidiùs concupiscat.

Religio-
nis Bene-
dictinæ
merita.

Hæc per excursum attigerim, non quòd secularium hominum aut heterodoxorum probra, dicas, scomata & querelas hoc modo temperari posse existimem; sed ut apud æquiores rerum arbitros Ordinis monastici, & vitæ contemplativæ causam paucis pererem; ac demùm ut statûs sui dignitatem intelligant Sodales nostri, neque ab eo deflectant Adversariorum improperiis, quæ homini Christiano (quanto magis Monacho?) æquanimiter toleranda sunt. Jam verò quia ex fructibus bona dignoscitur arbor, defultorio saltem oculo prospiciamus, quàm uberes sacra Religio Benedictina protulerit fructus. Et hos quidem duodenario numero comprehensos, uno veluti fasce colligatos Lectorum oculis objicit Hæftenus noster in disquisitionibus monasticis ita disserens.*

„ Fuit Sacratissima divi Benedicti Religio, 1.) In universalis Ecclesiæ gubernatione admirabilis. 2.) In particularium Ecclesiarum & diocesium regimine sollicita. 3.) In Gentilium conversione infatigabilis. 4.) In hæresum extirpatione invicta. 5.) In Schismaticorum ad Ecclesiam reductione pacifica. 6.) In Scholarum & Academiarum erectione utilis. 7.) In sacræ Scripturæ interpretatione assidua. 8.) In Juris Canonici collectione fidelis. 9.) In Historiarum & veterum monumentorum conservatione incorrupta. 10.) In Deiparæ Virginis cultûs propagatione pia. 11.) In cæremoniis ac rituum Missæ sacrificii, & divini officii, Festorumque institutione devota. 12.) In utilium rerum adinventione, bonarumque artium & scientiarum illustratione ingeniosa, ita quidem ut si ipsæ in omni genere disciplinæ ra-

tionem, si linguâ, si voce pollerent, unanimes & gratissimæ profiterentur se Benedictinæ familiæ vel ortum debere & cunas, vel incrementum & splendorem, vel beneficam instaurationem, aut vigorem, quem amiserant reditum: Quidquid enim apud antiquos eruditum ac scitu dignum, quidquid apud Patres piæ & sapientiæ plenum, quidquid in Conciliis sanctum, quidquid in Libris sacris divinum, quidquid in Historiis firmum solidumque est, totum id per Monachorum nostrorum manus ad hæc usque tempora pervenit; ut eruditè suo more edisserit Mabillonius in Præf. ad Sec. I. Bened. num. 114.

Sed hæc dum tam fusè prosequor, Vitæ contemplativæ eminentia, nonnemini fortè vacuus & otiosus ad argumentum haud proprium Historiæ literariæ dilabi videbor. Verùm cum mihi consilium sit Theologiæ mysticæ, adeoque vitæ contemplativæ præstantiam & dignitatem ostendere, sicque contemptores illius refellere, silentio mihi ista non esse hîc prætereunda judicavi. Neque verò illud omittendum, sacratioris ejusmodi Theologiæ Sectatores ceteris eminentiores esse in vitæ sanctimoniâ & perfectione. Id quod in promptu jam est demonstrare. Cùm enim universo orbi notum sit, Religiosos ferventiori contemplatione tendentes ad Deum, arctam viam, quæ ducit ad vitam, laxiori præferre, jejuniis, flagellationibus, vigiliis, orationibus, divinis officiis, strictiori paupertati, clausuræ, solitudini, frequentiori rerum cœlestium meditationi, variisque corporis macerationibus incumbere; quis eos in vitæ sanctimonia & perfectione eminentiores non judicaverit illis, qui seculi negotiis immergi, congregandisque divitiis intenti, mollibus vestiti, sine choro, sine jejuniis, sine nocturnis excubationibus, ducunt in bonis dies suos? Et quis verò eos à laboriosâ Christi vitâ longiùs recedere non censeat, qui arctam viam, quæ ducit ad vitam, ampliori viæ, & corporis illecebris suaviori postponunt? Mihi certè ineptum videtur, imò à verâ pietate & doctrinâ Christi alienum, lene rigido, suave aspero, dulce amaro in spirituali & religiosâ vitâ præponere, & illum vivendi tenorem laxum effrenumque ceteris, quibus perpetua oratio, ferventior contemplatio, amica poenitentia, & corporis assidua maceratio, velle præferre.

In albo
Sancto-
rum.

Favemus omnium statuum sacrorumque Ordinum gloriæ & felicitati, & dum nostro consulimus, in alios injurii esse nullo modo volumus. Vivant illi, ut volunt, sentiant, ut lubet; at certè si sentiant, ut debent, inficias ire non poterunt id vitæ genus, quod sequimur, tot indigetes coelo intulisse, ut majorem Catalogi Sanctorum partem impleant Benedictini. Horum quidam numerant quindecim millia, alii triginta sex millia, nonnulli quinquaginta sex millia. Raulinus vir doctissimus*, & cum eo Trithemius** illibata fidei scriptor, asseverat: Temporibus Joannis XX, alii XXII. summâ diligentia innotuisse calculum, & ex Annalibus summorum Pontificum, veterumque Historiis repertos fuisse ex Ordine S. Benedicti Sanctorum catalogo insertos quindecim mille, quingentos quinquaginta novem. Jepesius*** verò ingenuè fatetur non nimium sibi hunc numerum videri præterita secula expendenti; nihil tamen de his certius dici posse, ait, quàm numerum esse innumerum. Quicum vetus Poëta appositè concinit:

*Iste quot indigetes, quot divos protulit Ordo;
Vix fasti capiunt numerum: sunt atbere plures,
Quam qui Sanctorum sunt in monumenta velati.*

Ambigat jam qui potest, utrum in Religione tot Sanctis conspicuâ Spiritus vigeat scientiæ Sanctorum? Hæc communis dos est, inquit Egger****, quam desponsandis animabus largitur DEUS; illâ ergo non poterunt carere in hac vitâ, quos in alterâ coronare cælum statuerat. Sed quid in cælitibus enumerandis occupamur? cùm integræ legiones & Congregationes, velut foecundissimi germinis propagines, ex hac unâ Benedictinæ Arboris radice prodeuntes ipsum propemodum orbem universum impleant. Sub eadem namque Regula militant Cluniacenses, Cistercienses, Camaldulenses, Specuenses, Carthusienses, Wilhelmitæ, Olivetani, Ordo Scotorum, Sclavorum, Vallis-Umbrosæ, Fontis-Ebraldi, Montis Virginis, Cælestinorum, Humiliatorum, S. Ambrosii, Vallis Caulium, S. Pauli primi Eremitæ, de S. Burga vidua, Fulienses, Grandimontenses, Trappenses, & aliæ Religiones inclytæ, in quibus quot cœnobita, tot vitæ contemplativæ sacraria, quot Religiosi, tot ferè Theologiæ mysticæ cultores & consecrati.

In Beae-
dictini
Germinis
propagi-
ne.

Et ne sublimium quoque hominum ordo ad splendorem deesset, plures etiam Equestres Familiæ hanc toties, & nunquam dignè fatis laudatam Salutis Regulam susceperunt, videlicet Equites de Avis seu de Ebore, Equites de Calatrava, de Alcantara, S. Mariæ de Mercede, de Montefia; Equites Jesu Christi, S. Mauritii, & S. Stephani Papæ. Quin etiam, teste S. Odone Cluniacensi Abbate in sermone de S. Benedicto, illius laudes non una vox, non una Congregatio, neque una urbs, vel provincia proclamant; sed ubicumque sancta Ecclesia diffunditur, per tribus, per nationes, per linguas, laus BENEDICTI frequentatur. Si autem in multitudine populi dignitas Regis est, ut ait Salomon, quantam putamus esse dignitatem istius Regis, quem tam numerosus prosequitur exercitus Monachorum? Quis unquam Rex aut Imperator in tantis mundi partibus imperavit, aut ex tam diversis nationibus tantas sibi legiones conduxit, quantas videlicet cujuslibet sexûs & ætatis in Christi militia voluntariè juratas disponit?

Quòd si Fastos Ecclesiasticos paulò diligentius evolvere lubuerit, insignis omninò sese oculis nostris ingeret tum summorum Pontificum, tum Patriarcharum, Cardinalium, Archiepiscoporum ex Ordine S. Benedicti assumptorum numerus. Suo namque è gremio dedit Ecclesiæ summos Pontifices quadraginta sex, è quibus plerique sancti, non alio quàm virtutis & scientiæ meritò in Romani Principatûs fastigium everti, Ecclesiam plurimum illustrarunt. Dedit Patriarchas quinquaginta duos, dedit Cardinales ultra ducentos; dedit Archiepiscopos plures quàm mille ducentos, dedit Episcoporum millia quatuor, sexcentos & ultra. De quo etiam Ordine GREGORIUS XV. in Constitutione suâ, quæ incipit: Salvatoris nostri... testatur, tot Imperatores, tot Reges, tot Duces, tot Principes, regalibus sceptris, Regnorumque & Provinciarum gubernaculis depositis illum fuisse ingressos, ut tantum, totque potentissimorum procerum sub uno Imperatore BENEDICTO exercitum haud immeritò admiremur, eò magis, quòd hi omnes, certè plerique, non tam seculum exuisse, quàm induisse Christum ad miraculum usque contestati sint, spectaculum Angelis &

* Hæftenus Disq. Monast. lib. 2. Traçt. 4. Disq. 1.

Eave-

* Raulinus in sermone capitulari de vineæ plantatione.

** Trithemius de Viris illustr. O.S.B. lib. I. cap. 4.

*** Jepes Chron. Gener. Tom. I. pag. 146.

**** Egger in Idea O.S.B. lib. I. pag. 124.

& hominibus facti planè admirandum. Jam verò, si gloria Patris, juxta Divinum Oraculum, est sapiens ac illustris filius, multiplici fanè gloriâ circumfuit BENEDICTUS, sub cujus signis tot militârunt Principes, cujus etiam ex familia tot Religiosos in S. R. E. Cardinales & Prælatos assumptos, tótque ad summi Pontificatûs apicem evectos fuisse constat, ut, teste eodem Gregorio XV, *longâ & continuatâ multorum seculorum serie, Ecclesia ipsa nullos alios, quàm Familiæ Benedictinæ alumnos Summos Pontifices habuerit.* Eorum verò non pauci, turbidissimis temporibus, ut notant Mezgeri, steterè magis, quàm sedere in Petri cathedra, inter procellas constantissimi. Nec invidendus erat honor, in quo tantus labor, quies nulla, nullæ, quæ appetitum irritarent, delicia. Talibus ergò viris, & Patri, qui illos genuit, & Matri, quæ educavit, Religioni non parum debet illa, cui omnes debent, Catholica Ecclesia: nempe inter pericula Tutoribus, inter minitantes ruinas Columnis, inter tempestates fidis Gubernatoribus.

Ex quibus ca- lumnia ab O.S.B. revellitur.

Ex quibus denique omnibus, si nulum aliud suppeteret argumentum, divinæ Sapientiae typum in divini Benedicti Regula impressum quilibet homo queat luculenter deprehendere; Isti enim, quos jam laudavimus, Pontifices, Patriarchæ, Cardinales, Archiepiscopi, nec vel crucem, vel purpuram, vel pallium aut Tiaram alio sunt adepti sudore vel merito, quàm eo, quo discipuli Crucis in schola Christi sub Magisterio habentis scientiam vocis internè loquentis suaviter diffiunt. Ex his insuper, licet sobriè deductis, perspicuum omnibus fit, in universo actionum sublimiorum genere ac obsequio, quibus coli Deus cœlùmque possit, quibus etiam Ecclesia & Respublica ornari, illustrari & augeri valeat, gloriosum Benedictinæ propaginis zelum marte semper felici, & integrâ mente desudasse, nec quæ sua sunt, sed quæ Jesu Christi ferriò quævisse. Non est igitur cur tantoperè monachis & vitæ contemplativæ sectatoribus obstrepent æmuli, ac eos quasi Reipublicæ Christianæ inutiles traducant; pauca enim, quæ ex innumeris vix obiter attigimus, Benedictinorum in Ecclesiam merita hanc calumniam satis revincunt, docentque liquidò vulgare illud Sectariorum, Ordinisque monastici hostium scomma: *Monachos esse inutilia terræ pondera,*

commentum esse dignum vulgantibus, ab ipso patre mendacii, omnisque invidiæ fabro proculsum, & ab iis jactitatum, qui, utinam! inutiles solummodò essent, nec ita perniciosi ac pestilentes Reipublicæ & pacis turbatores, totiùsque religionis everfores comprobarentur. Verùm hæc cursim tetigisse sufficit. Nunc tandem ad ipsos Theologiæ mysticæ Doctores & Asceseos celebriores Magistros gradum faciamus.

S. P. BENEDICTUM omnium Justorum Theolo- Spiritu plenû in terris effulsiisse jam fup- gite My- præ ex D. Gregorio aliisque ostendimus; itica & Radicis indoles solet ramis adnasci, & asceseos genuina nunquam degenerat à Patre Magistri. soboles. Non est igitur quòd ambigamus ex pleno Divinæ Scientiæ, ac tam sancto Patre plenos pariter cœlesti sapientiâ, & Sanctos omninò FILIOS descendisse. Inter primos Dvri Benedicti discipulos fuere Maurus, Flacidus, Faustus, Tertullus, Eutyebius, Gordianus, aliique nobiles Romani, quos à parentibus sancto Præceptori Benedicto erudiendos fuisse traditos memorant passim hujus Biographi; at certè si hæc non de institutione literaria (quod aliqui contra receptam opinionem urgent, contendentes ipsum S. Benedictum à literis profanis averso planè fuisse animo, easque contemplisse) saltem de Ascetica & monastica instructione, quæ ad vitæ sanctimoniam, evitandâque seculi vitia, & virtutes amplexendas comparata est, intelligenda esse inficiari nemo ausit. Quàm altè autem sublimiorem illam sapientiam imbiberint, ex eorum Actis abundè liquet. In eadem schola doctû quoque S. Equitium D. Benedicto coæ- S. Equi- vum, refert D. Gregorius lib. 1. cap. 4. tius, & cum eo Doctor Angelicus opusculo 19. cap. 4. immò ipse sanctus Equitius, *Quadam nocte, inquit, speciosus mihi per visionem juvenis adstitit, atque in lingua mea medicinale ferramentum, id est, phlebotomum posuit dicens: Ecce posui verba mea in ore tuo. Egredere ad prædicandum. Atque ex illo die, etiam cum voluero, de Deo tacere non possum.* Ita quondam cum Isaia Prophetâ actum legimus. Scientia hujusmodi postea pluribus de nostro Ordine infusa fuit, veluti Kuperto Tuitiensi, Hermannò contracto, Ailredo Rievalensi, B. Angelo de Gualdo, Trithemio, & aliis quos suis locis pleniore manu dabimus. Nec ab hac cœlesti doctrina expers fuit sequior sexus, qui Gertrudes, Mechtildes, Resvitas, Hildegardes,

des, Elisabethas, & quas non alias cœlesti lumine illustratas protulit.

Cassiodorus,

Cassiodorus, qui eodem cum S. Benedicto tempore vixit, Institutiones divinas humanasque, sive Lectiones asceticas pro monachis suis Vivariensibus condidit, ut manu ductionem haberent ad Theologiam mysticam, seu ad divina humanaque studia, quæ viam, quâ pertingatur ad perfectionem, ostendunt. Producendi jam in medium essent alii S. P. N. Benedicti discipuli, S. Antoninus Abbas Surrentinus, S. Herculanus Episcopus Perusinus, Dionysius exiguus &c. magna fanè nascentis Familiæ Benedictinæ nomina & lumina, quos Theologiæ Mysticæ Cultores eximios fuisse constat; sed quia per singulos ire longum foret, celebriores duntaxat Asceseos Doctores & Magistros scriptis illustres retulisse satis fuerit.

Martinus Dumien- sis Abbas,

Horum in numero primus occurrit Martinus Dumien- sis Abbas & Bracaren- sis in Lusitania Archiepiscopus sub annum Christi 563. conspicuus, qui jactis in utroque regno Galliciae & Portugalliae fidei fundamentis, mores quoque sibi excolendos sumpsit. Quocirca succedens oneri, de quatuor Virtutum Capitibus conscripsit librum, quem Regi Miro inscripsit. Multas insuper Epistolas ad varios dedit, quibus sacratoris Asceseos mella lectoribus propinavit. Stylo, acumine, sententiis, maximè quâ Virtutibus Cardinalibus operam indulget, adeò propè ad Senecam Iberum accessit, ut hujus nomine frontem inscriptam ac impressam, diu illius libri circumtulerint, donec ultimis Germaniæ & Galliae editionibus grandis error correctus est.

Gregorius Magnus.

Quid jam dicam de laudato toties Gregorio Magno, qui in Moralibus, Mysticis & Asceticis, nec primum similem visus est, nec habere sequentem, cui etiam Spiritus sanctus sub visibili columbæ specie in humero assidere, & Sanctorum scientiam instillare, eique arcana Mysteriorum divinorum invisibili magisterio referare visus est. Gregorius Papa, inquit S. Isidorus*, *plenus compunctionis & timoris Domini, tantum scientiæ lumen, gratiâ Spiritus sancti habuit, ut nemo vel hodiernorum, vel antiquorum Doctorum ipsum æquaverit.* S. Ildelfonsus Magistri sui de viris illustribus lucubrationes ulterius

producens, Gregorium etsi laudibus à S. Isidoro jam antè satis onustum, rursus orbi spectandû dedit hoc elogio** : *S. Gregorius adeò undique clarus fuit, ut missis comparationibus ad viros omnes illustres, nihil habeat antiquitas, in quo plus gloriari possit; Nam Sanctitate superior fuit Antonio, eloquentiâ Cyprianum vicit, sapientiâ Augustinum.* Quæ ubi prolixius exequutus est, denique felicem ac fortunatum eum censet, cui obtigisset Gregorii M. libros legere & intelligere; *Felicissimus, inquit, & nimium felix, cui dedit Deus studiorum ejus omnia perpendere dicta.* Multa alia ab antiquitate encomia afferre promptum nobis esset; at nolumus hæc promulside festinantem morari.

Post S. Gregorium hîc jure quodam S. Isidorus suo memorandus venit S. ISIDORUS Hispalensis frater Fulgentii & Leandri, summis in Ecclesia honoribus functorum, qui & ipse Archiepiscopalem dignitatem Hispali post fratris obitum anno 595. adeptus, obiit A. 636. Quantum verò ille vir fuerit, ex elogio discipuli potest, quo eum mastravit Concilium Toletanum viii. anno DCXXXVI. habitum, ubi audit ejus seculi egregius Doctor, Ecclesiæ Catholicæ novissimum Decus, *præcedentibus ætate postremus, doctrinæ comparatione non infimus, & quod majus est, in seculorum fine doctissimus, atque cum reverentia nominandus.* Eundem Leo IV. pari cum Hieronymi & Augustini titulo Doctoris Sancti honorat. Hinc referente Mariana, cum Bonifacius VIII. deliberaret de iis, qui Doctorum Ecclesiæ nomine & numero essent cohonestandi, fuerunt, qui Isidorum Ambrosio præferendum, aut quatuor certè aliis ceu quintum esse adjiciendum judicarent. Alia Ildelfonsi, Braulii, mediique ævi Scriptorum de ipso testimonia tacemus. Certè virum fuisse non sacræ modò, sed & profanæ literaturæ peritissimum ejus scripta passim à Bibliographis enarrata abundè demonstrant. Inter hæc autem multa sunt, quæ ad ascetism spectant, videlicet Libri tres de summo Bono. De conflictu vitiorum & Virtutum liber unus. Commentaria in Regulam S. Benedicti, &c. De quibus recentiores historiæ literariæ Scriptores vix non omnes cum laude prolixius agunt.

Theologis virisque doctis suo quoque merito accensendus venit S. EUGENIUS ex monacho Massæ Candidæ Toletanus Archiepiscopus.

* Isidor. de Vir. illustr. cap. 40.

** S. Ildelfonsus de Vir. illustr. cap. 1.

Ietanus Archiepiscopus rebus gestis & scriptis Sec. VII. clarissimus: tantum enim temporis & studii in libris posuit, ut ipse tam soluta, quam ligata oratione partus quosdam ediderit, è quibus uni Ss. Trinitatem argumentum esse voluit, perquam difficile sanè ac impeditum: is tamen ita scitè explicavit, ut etiam in Græcia & Africâ tum temporis eruditione excultis lectores inveni- rit. Alios insuper duos elucubra- vit libros, unum versu, prosâ alterum, ad varias materias deflectens, unde haud exiguum capias fructum. Præ- terea Dracontii libris notas adpersit, vitiatam lectionem dispungendo. Hoc volumen sibi Gothico charactere obla- tum testatur *Morales*, ac carmina ali- quot subjicit ab eodem facta, unde argutum viri ingenium æstimes:

*Excipe Christe potens! discretâ corpore mente M;
Ut possim picei panam vitare barathri.
Grandis inest culpa, sed tu pietate redundans
Elue probra Pater! & vitæ crimina toll E.
Non sim pro meritis Sanctorum cælibus exul.
Iudice Te profuit sanctum vidisse Tribuna.
Vis Lector! uno quis sim dignoscere versu?
Signa priora lege, mox ultima nôsse valebis.*

sterio à Præceptore *Maildolpho* nomen *Maildulsburgum* fecit, ex quo hodie- rum *Malmshurienſe* factum est. Tan- dem Haeddi occidentalium Saxonum Episcopi anno 705. vitâ functi partem Episcopatus obtinuit, alterâ *Davidi* cuidam attributâ, ac post quatuor an- nos ad Superos migravit, uti Beda te- statur libr. 5. Hist. Angl. cap. 19. ubi ipsum *virum undecunq; doctissimum, & scripturarum tam liberaliam quàm Ecclesiasticarum eruditione mirandum* nuncupat. Quæ ejus eruditio ascetin- facram quoque attigit. Scripsit enim in- ter alia *de Virginitate librum eximium*, inquit Beda, *quem in exemplum Sedulii geminato opere & versibus hexametris & prosâ composuit*. In utroque B. P. Be- nedictum, vitâmq; monasticam ab eo institutam magnificè commendat; sic verò orationis elogium concludit:

*Primo qui statuit nostræ certamina vitæ
Qualiter optatam teneant cœnobii normam,
Quòque modo properet directo tramite sanctus
Ad Superos scandens cœlorum calumina cultor.*

Præter hunc librum alia quædam con- didit opuscula ascetica, videlicet *de vi- ta Monachorum*; *de octo vitiis princi- palibus*; *de charitate mutua*; *de frater- na admonitione*; *de pugna vitiorum*. & alia *Baleo*, *Pitseo* aliisque Bibliographis laudata.

Medio ferè seculo octavo inter Venerab. Anglos emicuit velut inter ignes luna Beda, minores Venerabilis *BEDA*, cujus in Asceticis eruditio fuit incomparabilis, & nascentis hinc fama, gloriâque ferè sine exemplo: Illius enim adhuc videntis *Homiliæ* cœlesti doctrinâ refer- tissimæ in publicis Ecclesiæ conven- tibus ad instruendos Christi fideles, & in DEUM obsequio cultûque inflam- mandos prælegebantur; Unde cum *Sancti* titulus non posset, *Venerabilis* antonomasia ei præfixa est. Habuit ille nil prius, quàm ut vel oraret, vel legeret, vel scriptitaret, ac doceret, quod ipse testatur his verbis: *Cum essem septem annorum, cura propinquo- rum datus sum educandus R.ºº Abbati BENEDICTO, ac deinde CEOLFRIDO, cum- ctûmq; ex eo tempus vitæ in monaste- riî habitatione peragens, omnem medi- tandis Scripturis operam dedi, atque in- ter observantiam Disciplinæ Regularis, & quotidianam cantandi in Ecclesia cu- ram semper aut discere, aut docere, aut scribere dulcè habui*. Hæc ille, dignus, qui plures habeat imitatores.

Flaccus

Alcuinus. FLACCUS ALCUINUS haud multum Be- dæ in Theologicis dissimilis est. Claruit ille ad An. 804. atque præter alia meli- oris notæ scripta, Ascetis reliquit *Specu- lum parvulorum*, Tractatum insignem *de Virtutibus & Vitiis*; *Doctrinam de Deo*; *Dialogos ad discipulos*; item Tra- ctatum *de naturâ & immortalitate ani- mæ ad Eulaliam sororem virginem, &c.* Is verò non solum propter eruditio- nem seculo suo majorem laudatur, sed & propter magnum quo barbariei se objecit animum, & propter egregiam, quam in docendo scribendoque de- monstravit prudentiam, modestiâ & perspicuitate stipatam. Haud parum etiam illius gloriam, famamque eru- ditionis auxere ejus discipuli, *Raba- nus Maurus*, *Ludgerus* Monasterien- sis, *Haymo* Halberstadiensis, & alii plures magni in Ecclesia nominis viri.

Rabanus, RABANI opuscula ascetica sunt; *Libri tres ad Bonofum Abbatem de videndo DEO*; *de puritate cordis*; & *de modo penitentiæ*. *Commentaria in Regulam S. Benedicti*. *Libri tres de vitiis & vir- tutibus*; *de peccatorum satisfactione & remediis*; *opusculum de Anima & Virtuti- bus*; *Homiliæ diversæ*; & alia alibi fusius recensenda... Ejusdè ferè cœnatis sunt, quæ HAYMO ex Fuldensi Monacho Hal- berstadiensis Episcopus scripsit *de am- que cœlestis Patriæ*. Excelluit ille uti ingenii magnitudine, ita etiam eximio sanctitatis splendore; cumque omni- um judicio vir esset incomparabilis, ad humillima promptior ultimis se dimisit, in sacro etiam otio negotio- sus, & in dulcissimæ contemplatio- nis studio assiduus, qui & mirandâ dexteritate, nec minori concinnitate sublimiora universæ Scripturæ arcana commentariis complexus, ferè poste- ritati istud commodavit, ut ab occu- patis parvo temporis dispendio Scri- ptura legi, & à simplicibus facillimè possit intelligi. Obiit Doctor & Pon- tifex meritis annis 853.

Sancti-
moniali-
um asce-
seos stu-
dium,

Neque apud viros solum consti- tit sacratoris asceseos studium, sed etiam in sacris Deo Virginibus multò magis excultum fuit, quarum in- numera (ut ita dicam) millia tanto de- cursu seculorum Ordo Benedictinus Virginum Sponso consecravit. Certè unus & Magnus Gregorius noster in solâ urbe Roma tria, ut ipse rescribit, millia sustentavit, apud quas asceseos & orationis fervor adeo constitit, ut illis omnem servatæ Romæ atque Ita- liæ post Deum salutem adscribat. Una

P. Ziegelbauer Hist. P. II.

etiam, quod mireris, *S. Florentina*, SS. *Leandri*, *Fulgentii* & *Isidori* no- strorum germana soror, regii gene- ris virgo, diversis in cœnobiis decem millia Virginum sanctissimè institu- legitur, suoque & verbo & exemplo ducens mirificè expolivit, accendit, & mundum perfectè cum illecebris suis triumphare docuit. *Bonifacius* quoque in Germaniam profectus Re- ligiosas feminas illuc è Britannia ad- vocavit, ex quibus *CHUNICHILT*, & fi- lia ejus *BERATHGIT* valdè eruditæ in li- berali scientia in *Turingorum regione constituebantur Magistræ*, ut *Othonus* memorat. *LIEBA* verò *Bischofheimen- si* parthenoni præfecta, lectionis fa- ctæ studio tantâ diligentia incumb- bat, ut nisi orationi vacaret, nunquam divina pagina de manibus ejus abscede- ret. Sed & dicta sanctorum Patrum & decreta canonum totiùsq; Ecclesiastici Ordinis jura plenitudinè perfectionis ad- jecit, ut perhibet *Rudolfus* in ejus vitâ. *Eo in parthenone*, inquit idem, non parvus *Ancillarum Dei numerus collectus est*; quæ ad exemplum beatæ *Magistræ cœlestis disciplinæ studiis in- stituebantur, & in tantum doctrinâ pro- ficiebant, ut plures ex illis postmodum Magistræ fierent aliarum: ita ut nulla aut etiam rara in illis essent monasteria feminarum, quæ non discipularum ejus magisteria disiderarent*. De aliorum asceteriorum monialibus rescribit *Wil- libaldus*, ipsas *Bonifacio præceptore sacrarum paginarum seriem transcur- rentes, cœlesti instanter scrutinio inhæ- sisse, & Sacramentorum arcana, My- steriorumque abdita jugiter meditari con- suevisse*...

Non hîc stetit parum Virginum Et in li-
conatus, sed etiam processit in scri-
bendis
communem rei publicæ & ferè posterita-
tibus exerci-
utilitatem. Uti enim Monachi li-
tium.
bris tum exscribendis, tum compo-
nendis meliorem impendebant ope-
ram, sic illæ laudabili æmulatione ad-
ductæ utrumque laboris genus expe-
riri studuerunt. Quas inter maximè
celebrandæ sunt Monachæ *Eikenses*
in Belgio, quæ tum legendo & me-
ditando, tum scribendo atque pin-
gendo vacare solebant. In primis ve-
rò *Harlindis & Renildis Abbatissæ*, teste
Anonymo, qui earum Acta in literas
retulit, præter textilia opera, quatuor
Evangelia, *Psalterium*, *integram ali-
osque plures divinæ Scripturæ libros con-
scripsisse, ac liquido auro, gemmis,
margaritisque exornasse memorantur*.
Præcesserat istius facti exemplum in

Cc 2

Cæsa

S. Ildes- Eugenio anno 657. è vivis sublato
fonfus **succesit S. ILDEFONSUS** seu *Alphonsus*
ejusd. fe- **monasterii Agaliensis Abbas**, quem
dis Anti- **auctores penè omnes viris Virtute ac**
stes. **eruditione præstantissimis adjungunt.**
De eo ita *Rodericus Toletanus* quo-
que *Archipræsul*: *Quia divina gratia*
perfuderat os illius, Ildesofusus os aureum
dicebatur; & quia in diversis libris mel-
lissuè loquebatur, & de Virginitate B.
Virginis nitido politoque eloquio perora-
vit, Anchoræ fidei ejus tempore in to-
ta Hispania & Gothica Gallia roboratur,
& libri ab eo editi, postquam fuere in
Conciliis approbati, tanquam cibi divinæ
gratiæ in fide pusillanimes refecere...
Ex his porrò huc potissimum spectat
Protopopæia imbecillitatis propriæ. De
reliquis consulendi Bibliographi.

FLORUIT EXSPIRANTE SECOLO SEPTIMO
& oriente octavo **S. ALDHELMUS**, quem
alii *Adelmum*, *Adelinum* & *Athelmum*
vocant **. Is natione Anglus, ex regia
Isae Viti-Saxonum Familia oriundus,
cum *Theodorum* Cantuariensem, *Adria-*
num & *Maildolphum* domi præcepto-
res habuisset, juvenis adhuc Galliam
& Italiam peragravit, tantoque ardo-
re & industria in literas incubuit, ut à
nemine sui temporis facile vinceretur.
Redux primò monachus, deinde *Ab-*
bas Bladunensis factus est, cui mona-

* Vid. Mabillon. Præf. H. in Secl. III. Bedit. n. 16.
** Pitseus de Script. Britan. p. 116.

Cæsaria Arelatenſi Abbatifſâ , cujus fodales inter Pfalmos atque jejunia , vigilias & lectiones ſacras , libros quoque divinos pulchrè ſcriptitabant , ipſam Magiſtram habentes , uti refert Cyprianus in vitâ S. Cæsarii Epifcopi Arelatenſis, *Cæsariae* germani. . . *Diemudis* Weſſofontana Monialis, cujus acta alibi dabimus fuſius , multa quoque volumina tam ad divinum cultum, quàm ad Monasterii Bibliothecam ſpectantia caractere optimo deſcripſit, quæ pleniùs retulit *Pezius* in Diſſert. ad Tom. I. Theſauri Anecd. noviff. pag. xx. Earum porro Sanctimonialium è noſtris, quæ proprii ingenii monumenta literis conſignârunt, numerum inire non eſt hujus loci. Exemplo ſint *Koswita* Gandersheimenſis, *Bertrada* Vilecenſis, *Adela* Marcianenſis, *Heloiffa* Paracleti Abbatiffa, *Elifabetha* Schonaviensis, *Hildegardis*, *Gertrudis*, & *Mechtildis* ſores, *Regina Jurata*, *Maria Crucifixa* à Conceptione, *Maria de Blemur* & aliæ, quas Parte III. Capite V. prolixiori calamo celebrabimus. Nunc in viam revertendum, & Theologiæ myſticæ curſus, quem à ſeculo Eccleſiæ nono tenuit, inveſtigandus,

Theologia vices
Seculo
IX.

Haſtenus poſitiva methodus Theologiam tradendi ex immediata ſcripturarum ſacrarum lectione mirificè ac ferè unicè floruerat; ab octavo autem ſeculo cum ſtudioſis in promptu jam eſſet priſcorum Theologia Patrum, quâ nihil excellentius, nihil ſolidius ſperare vel præſumptuoſi auferent, ſapientes illius ætatis viri cœperunt quærere ac diſcere *Scientiam ſanctorum*, ſeu *doctrinam ſacram*, non tam ex ipſismet libris ſacris, quàm ex iſtorum commentariis, ſobrio planè ac maturo judicio arbitrati horum ſententiis, plusquam proprio ingenio fidere ſe poſſe ac debere, eò quòd depositum primitivæ Eccleſiæ, ſaniorisque doctrinæ ab iis fideliter cuſtoditum, & poſteris traditum crederent. Verùm cum ſeculo æræ Chriſtianæ nono Philoſophia cœpiſſet invaleſcere, quidam hujus inſcati promulſide, propriisque conceptibus tumidi, nihil ex veterum doctrinâ recipere voluerunt, niſi quod ſuo ſenſu approbâſſent; ſicque ex applicatione Philoſophiæ ad dogmata ſacra, tandem nata eſt *Hermaphrodita*, nescio quæ, Theologia, quam licèt externo duntaxat habitu à *Poſitivâ* & *Myſticâ* differre contendat, utriusque tamen ſpeciem ſummoperè

immutavit. De Theologia *Poſitiva* jam ſuprà abundè diximus, nunc de *Myſticæ* fatiſ & viciffitudinibus ſpecialia paucis indicabimus, ut ſaltem conſtet, quem uſum habeat Hiſtoria literaria, quàmque neceſſe ſit abjectis præjudiciis ad veros errorum fontes ea duce reſpicere.

An, reparatæ ſalutis DCCCXXIV. Scripta miſerat *Michael Balbus* Græcorum Imperator *Ludovico Pio* Imperatori Occidentis Scripta *Dionysii Areopagitæ* de *cæleſti Hierarchia*, de *divinis nominibus*, & de *myſtica Theologia*. Quæ cum magnâ in veneratione eſſent apud Græcos, & invidendis ſe theſauris Occidentis Dominum beare haud obſcurè ſignificâſſet Imperator, cupido inceſſit *Ludovici* filium *Carolus Calvum*, qui literis impenſè favebat, hos libros legendi, curandique, ut in latinum ſermonem verterentur. In quo eum conſilio indubiè plurimum confirmavit univerſalis, quæ tunc obtinebat, opinio, *Dionysium Areopagitam fuiſſe primum Gallie Chriſtianum Doctorem ſive Apoſtolum*. Ad hunc enim cum ea Scripta eſſe referenda omnes tunc ſentirent, non potuit non apud hanc gentem magna eſſe ſcriptorum horum Auctoritas. Huic itaque deſiderio Imperatoris cum ſolus poſſet velificare *Joannes Scotus*, quem *Eri-* Eorum interpres Johannes Scotus, *genam* vocant, magnæ tum celebritatis Philoſophus, laborem iſtius verſionis ſuſcepit, librosque ſuprà laudatos in latinum ſermonem tranſtulit; Et ita quidè cum his libris, ipſam, quæ exhibent, *Theologiam myſticam* in Occidentales regiones invexit: quæ tamen cum Orientalium ſyſtema emanativum contineret, multis deinceps controverſis & erroribus materiam præbuit, uti oculatiores obſervarunt Critici.

Licèt autem interpres *Scotus* magnam eo labore gratiam apud *Carolus* ſibi conciliaverit, non tamen apud ſummum Pontificem *Nicolaum I.*, qui cum reſciviſſet *Dionysii* libros ab eo in latinum eloquium tranſlatos, ſcriptâ ad *Carolus Calvum* epiſtolâ, eos ad ſe mitti juſſit, ut verſio illa Romæ examinaretur, præſertim quòd rumores de *Joannis* heterodoxiâ perlati ad aures Pontificis, ſuſpectum Romæ eum reddidiſſent: *Relatum eſt*, inquit, *Pontificatui noſtro*, quòd opus *B. Dionysii Areopagitæ*, quod de *divinis nominibus*, vel *cæleſtibus ordinibus* Græco deſcripſit eloquio, quidam vir JOANNES SCOTUS *genere, nuper in latinum tranſtulit, quod*

quod juxta morem nobis mitti, & noſtro judicio debuit approbari, præſertim cum idem *Joannes*, licet multæ ſcientiæ eſſe prædicetur, olim non ſanè ſapere in quibusdam frequenti rumore dicitur. Hanc itaque cauſam moviſſe *Nicolaum*, ut *Joannem* Romam poſceret, ex ipſis literis patet, quòd nec probatum, nec emendatum opus edidiſſet; quamvis aliunde ſuſpectum fuiſſe Romæ *Erigenam*, ipſa epiſtolæ verba fatiſ innuant, quibus tacitè ejus ſententia de *Dei præcognitione* & *prædeſtinatione ante conditum mundum*; de *libero hominis arbitrio*, ejusque cum *gratia Dei concursu*; de *punitioe reproborum*, *maiorumque Angelorum* &c. tangitur, quam fervente tum de prædeſtinatione controverſiâ à nonnullis oppugnatam fuiſſe *Annales Ecclèſiaſtici* referunt.

An idem, qui Æthelingiæ Abbas.

Nùm Pontifici morem geſſerit Imperator, non ita pronum eſt definire; id conſtat, *Anaſtaſium* Bibliothecarium memoratam verſionem cum præluſio & notis *Carolo* remiſiſſe; *Erigenam* verò *Parienſem* ſcholam deſeruiſſe, nos docent *Bulaeus* & *Dupinius*. *Carolo* autem fatiſ functo, cum ab inſidiis ſibi caveret, in Angliam rediſſe dicitur, novum ibi Mecænatem *Ælfridum* Regem nactus. Verùm ſummoperè dubium eſt iter hoc *Erigenæ* in Angliam, variisque virorum doctorum diſceptationibus controverſum. Qui hunc *Scotum* in Anglia miſerabili fato periſſe contendit *Oudinus*, eundem confundit cum altero *Johanne Scoto* *Æthelingiæ* Abbate, quem *Lelandus* An. 895. à diſcipulis trucidatum refert, & ab *Erigenâ* diſtinguit, eum inter Martyres & viros doctos numerans. Hoc argumentum, quod copioſè & eruditè jam tractaverat *Anſelmus Parisius* *Canonicus* Ord. S. *Augustini Gallicanæ* Congregationis, *Mabillonius* poſtea in elogio *Johannis Æthelingiæ* Abbatiffæ *Seculo* IV. *Benedictino* fuſius eſt proſecutus, hunc à *Johanne Scoto* *Erigena* diſtinguendum eſſe tribus ostendens argumentis, quorum primum eſt, quòd hic, ut cognomen indicat, *Scotigena* fuerit, teſte *Hincmaro*, id eſt, *genere Scotus*, uti explicat *Nicolaus* *Papa I.* aſt *Johannes Æthelingiæ* *Abbas* *Ealdſaxo* ex *Aſſero* in vita *Ælfridi* Regis, non *Eaſtſaxo*, ut quidam interpretantur. *Ealdſaxones* verò antiquos Germaniæ *Saxones* eſſe probat idem *Aſſerus* præter alios: cum

Eaſtſaxones ſint *Angloſaxones* Orientales. Alterum argumentum eſt, quòd *Johannes Æthelingiæ* *Abbas* *Presbyter* & *Monachus* extitit, non *Johannes Scotus*. Tertium, quòd ille ab *Elfredo* in Angliam accitus ſit doctrinæ cauſâ, non *Johannes Scotus*, qui in Francia perfeverâſſe videtur. Hæc prolixius diſſerit *Mabillonius* in elogio *Johannis Æthelingiæ*. Sed iſti controverſiæ diutius immorari aut judicium interponere noſtrum, nec libet, nec licet, monentibus nec patriam, nec tempus ejus fatiſ certum eſſe cognitum, cum de utroque veriſimiliter in utramque adhuc partem diſceptari poſſe videatur; id unum conſtat *Johannem* illum *Scotum*, quem Martyrem dicunt, in Angliam ab *Ælfrido* Rege anno 877. accitum novæ *Academiæ Oxoniæ* fuiſſe præfectum; exortâ autem triennio poſt inter *Scholasticos* *Oxonienſes* diſcordiâ, *Malmesburium* eum ſeceſſiſſe, & in celebri illo monaſterio ludum literarium inſtituiſſe; ibi verò cum morum ipſius ſeveritatem & diſciplinæ rigorem non ferrent diſcipuli (quos alii *Monachos faciunt*) anno 883. vel ut alii volunt 888. aut 895. ſtilis & graphiis eorum confoſſum occubiſſe.

Duplici autem nomine ſingularem Quanam in Scoto animadvertenda. in hiſtoria Theologiæ myſticæ attentionem meretur *Johannes Scotus*, cum ob vulgatos inter *Latinos* libros *Dionysii Areopagitæ*; tum ob librum de *viſione Dei*, & de *naturâ rerum*. Illos enim *Latinis* auribus accommodando doctrinam ſimul *Alexandrinam*, quæ pleroſque haſtenus in Occidente latebat, notam fecit, anſamque dedit, ut Theologia tum *Scholastica* cum *Myſtica* caput extolleret. Libro autem de *viſione Dei*, idem, teſte *Mabillonio* *, tractat argumentum, quod *Lupus* *Abbas* *Ferrariensis* in *Epiſtola* 30. ad *Gothelcalcum* *Orbacenſem* *Monachum*. Aſt in libro *Περὶ φύσεως* ſeu de *naturâ omnium rerum* etſi acumen & ſubtilitatem ingenii demonſtraverit, attamen poſt fata damnationis notam incurrit. Cum enim *Seculo* XIII. viri quidam docti hanc tractationem in aula *Romana* velut ſuſpectam detuliſſent, ab *Honorio* *Papa III.* peculiariter Bullâ fuit proſcripta, uti his verbis indicat Pontifex apud *Albericum* in *Chron.* ad A. 1225. Significavit nuper *Epifcopus Parisienſis* eſſe quemdam librum, qui *Periſiſis* tituletur, in-

* Mabillon Præf. II. ad Sec. IV. Bened. n. 135.

ventum, tot scitentem verbis hæreticæ pravitatis, ideoque ab Archiepiscopo Senonensi reprobatur; se itaque, eo quod claustrales nonnulli Viri & Scholastici ejus lectione se occupent, præcipere, ut ubicunque inveniatur, Romam mittatur ad comburendum. . . Ex quibus videas, quàm cautè ista Johannis Scoti scripta sint tractanda.

Theologia Mystica ex libris Dionysii promota.

Quantum interim Theologia Mystica ex divulgatione Scriptorum Dionysii latinè redditorum promota fuerit, ex eo facilè colligitur, quòd Occidentalis Ecclesia ipsius doctrinam velut sanctam ac prope divinam ambabus, quod ajunt, manibus complexa fuerit, summâque in veneratione eam deinceps habuerit. Hanc verò non solum Monachi mirati sunt, quòd unionem cum Deo, ac miraculas perfectionum promissiones protenderet, sed etiam laudârunt eandem illi quoque, qui à severiori hoc pietatis internæ exercitio abhorrebant, eò quòd Dionysii nomen ipsis summè esset venerabile; hic verò parens illius Theologiæ haberetur. Quo denique factum, ut quisquis solidiorem pietatem affectabat, avidè in eorum librorum lectionem involaret. Istam autem Dionysiani nominis famam & venerationem plurimum auxerunt Hilduinus Abbas S. Dyonyssii Parisiis, & Anastasius Bibliothecarius Abbas Romanus. Ille enim jussu Ludovici Pii anno 835: adeoque ante Johannem Scotum, Areopagita conscripsit, narrationemque de rebus gestis, passione & scriptis Dionysii Areopagite contexit, in quâ plura ad horum librorum tum veritatem tum antiquitatem probandam comperias. Anastasius autem Encomium Dionysii à Methodio græcè conscriptum, latinum fecit, illudque cum versione Operum Dionysii notis illustratâ submisit Carolo Calvo, ut refert Dupinius in Bibliotheca nova Scriptorum Eccl. edit. Latinæ Tom. I. pag. 56. Atque hoc pacto admirationem Dionysianorum, quâ jam capta erat Ecclesia, admodum auxit, eodemque ex fonte rivuli Theologiæ Mysticæ ab Oriente in Occidentem derivati sunt.

Hilduini Areopagita.

Anastasio Biblioth. notæ in Dionysiana.

Eginhardus Abbas Selingstadiensis.

Præter eos, quos jam laudavimus in hac disciplinâ Magistros, hîc quoque memorandus venit EGINHARDUS eodem Seculo IX. dignitate & eruditione clarus, ob doctrinam dictus Sapiens, de cujus vitâ, fatis & scriptis, post Mabillonii & Joannis Wein-

kens, aliorumque messem, spicilegium, quod addamus, non habemus. Hic non solum ob vitam Caroli M. cultiori, quàm illa ætas tulit, stilo exaratum in factis nostris memoriâ dignus est, sed ipse quoque talem in Theologia ascetica se præstitit, qualem ipsum fuisse indicat Epistola ad filium sub Rabani disciplinâ Fuldæ artibus liberalibus vacantem data. Ad eum enim inter alia hæc habet Studiosis albo sanè notanda calculo: Sicut te præsens monui, in studio discendi te exercet, & quidquid ex ipso lucidissimo & abundantissimo magni Oratoris (Rabani) ingenio assequi nobilis scientiæ potueris, nihil intactum relinque. Maximè autem probos mores illius, quibus excellit, imitari memento. Quoniam Grammatica & Rhetorica, ceteraque liberalium artium studia vana sunt, & valde nociva servis Dei, nisi per gratiam divinam bonis moribus subesse noscantur; quia scientia inflat, charitas verò edificat. Melius quidem mihi est, ut te mortuum videre contingat, quàm inflatum & scitentem vitis. Hæc Eginhardus, dignus, qui nullo non tempore audiat.

Nec in hac tractatione prætermittendi Benedictus Anianensis & Euticius Balmenis in Gallia Abbates; & ille quidem præter Statuta Synodi Aquigranensis, & Concordiam regularum, author habetur illius libelli, qui in MS. codice Gemeticensi Memoriale Monachorum, apud Hæftenum verò, Ordo monasticæ conversationis, inscriptus est. Verùm cum in excerptis, quæ Ardo in Benedicti vitâ adducit, vix ullum hujus libri appareat vestigium, iste partus Euticio potiùs, quàm Benedicto adscribendus videtur. Hunc enim & virum fuisse eruditum, & Ascetam eximium satis probat Joannes Monachus in libro I. vitæ S. Odonis his verbis: Cum esset Laicus & peregrinis studiis eruditus, deserens ea, unde superbire solet humana fragilitas, totum se dedit beatorum Patrum regulis & institutionibus; ex quibus nempe auctoritatibus diversas consuetudines sumfit, unòque volumine evulgavit. Quod volumen non aliud esse putat Mabillonius*, quàm quod jam meminimus ab Hæsteno editum sub titulo: Ordo monasticæ conversationis. Eidem Euticio tribuit Mabillon Dialogum de statu sanctæ Ecclesiæ, qui à Joanne Cordesio in lucem datus est cum opusculis Hincmari. Benedicto autem præter lauda-

laudata opuscula tribuitur *judicium de diverso penitentiarum modo*, qui monachis lapsis imponi debet ex Regulæ præscripto. Huic porro multum obstricta est res literaria præsertim Ascetica, quam disciplinæ regularis fociam & opitulatricem vir prudens non immeritò reputavit, ob idque quantâ potuit sedulitate promovere fategit, ut observat Mabillonius in Præf. ad Seculum IV. Bened. num. CLXXII.

Alii celebriores Ascetæ.

Alii ex Ordine nostro viri sacratiores Asceseos laude Seculo IX. celebres censentur, Ansegisus Lobiensis primum, dein Fontanellensis Abbas. Adalhardus Corbeiensis; S. Simpertus Episcopus Augustanus. Smaragdus Abbas sancti Michaëlis ad Mosam, & Hildemarum Regulæ S. Benedicti primi commentatores; BEDA Junior in D. Bervigni Italiæ monasterio asceta divinarum scientiarum literarum præstantissimus; Hincmarus Remensis Archiepiscopus, cujus nobilis est in eo quod tractamus studio memoria, ob argumentum morale & politicum, quod rarò eâ ætate exemplo tractandum in se recepit, de Regis nempe personâ, & regio ministerio. De cavendis vitis & virtutibus exercendis; nec non de diversa & multiplici animæ ratione. Quibus in lucubrationibus ad emendandos sui temporis mores aulicos respexit; quod & alios eo tempore fecisse constat, cum Principum aures ad ejusmodi monita haud illibenter paterent. Huc etiam referendus Paulus Warnefridi Casinensis Monachus, diviniore scientiæ & eruditionis splendore eodem seculo conspicuus. Nec prætereundus silentio nobis est Lupus Servatus Abbas Ferrariensis, ex cujus epistolis liquet, quantum in sacratori disciplinâ excultus fuerit, quantoque studio lævigandis moribus incubuerit. Testes damus verba ejus ad Ebrardum Monachum, singulari attentione digna: Reviviscentem, inquit, in his nostris regionibus sapientiam quosdam studiosè callere pergratum habeo; sed hinc haud quaquam mediocriter moveor, quod quidam nostrum partem illius appetentes insolenter partem repudiant. Etenim plerique ex eâ cultum sermonis querimus: Et paucos admodum reperias, qui ex eâ morum probitatem (quod longè conducibilis est) proponant ad discere. Sic linguæ vitia reformamus, & purgare contendimus; vitæ verò de-

licta parvi pendimus & augemus. Lupi discipulus fuit Herricus, Heiricus vel Ericus Autissiodorensis Monachus, qui ut ipse quoque testatur, Haymonis disciplinâ enutritus est, cujus collectanea cœlestis sapientiæ melle exuberantia extulit Mabillonius. Tulit etiam hæc ætas Angilbertum Abbatem Centulensem; Clementem Scotum; Wandelbertum & Reginonem Frumenses; omnes Ascetas eximios; quibus addi possent plures, nisi modus esset tenendus, ne prolixior fiat nostra tractatio.

Neque tamen ipsa Cleri vitia hîc tractanda sunt, quòd illa sacratori disciplinæ non levem obicem injecerint, & pluribus è nostris ex adverso scribendi ansam dederint. Certè quantum à laudabili regula discessum sit, invecata tunc temporis Canonici irregularis seu secularis appellatio fatis ostendit: qua de re Alberti Kranzii verba oppidò memoratu digna, cum passim adducta sint à viris doctis, adscribere nolumus*: Id unum addimus, quòd dum Clerici inter mensæ lautitias, inter venationum strepitum, inter comibonum ovationes, & reliqua voluptatum genera consenescerent, ætas ipsa in plumbeam conditionem abiit, & infelix illud peperit seculum X. Quod quàm omni ex parte corruptum fuerit, nemo ignorat, qui res hujus temporis attento perlustravit oculo; nec opus erit rem omnium confessione certam prolixè probare. Testem unum provocamus Remensem Synodum apud Baronium ad A. 992. ita inter alia de Clericis conquerentem: Sed cum hoc tempore Romæ nullus penè sit (ut fama est) qui literas didicerit, sine quibus, ut scriptum est, vix Ostriarius efficitur, quâ fronte aliquis docere audebit, quod nunquam didicit? Cæterum invalescenti per Clerum barbariei, & morum corruptelæ gnaviter obstitisse monachos, testantur passim Scriptores Ecclesiastici: Ita enim Carolus Sigonius**, cum in sterilitate hujus seculi literarumque ignorantia depingendâ versaretur, Literarum, inquit, eâ ætate studia inter Monachos ferme nulla. . . Qui verò ceteris exoritur antecedere eloquentiæ laude ac variâ nata, literarum doctrinâ putabantur, ii plerique Monachi erant. Hos inter eminuerit illo seculo in Anglia Bridferthus Ramensis; Dunstanus Pigorniensis primum, deinde Cantuariensis Antistes, qui regulam scripsit vitæ Monasticæ; Ethelwoldus

Facies SECULI X. à Clero deturpata.

in Anglia.

* Mabillon in Præf. ad Sec. IV. Bened. num. 172. & Tom. V. Act. O. S. B. pag. 616.

* Vid. Kranzii Metrop. lib. IV. cap. 1.

** Sigonius de Regno Italiæ L. VII. cap. 179.

waldus, qui scripsit contra Presbyteros fornicarios, & de consuetudine Monachorum Ordinis S. Benedicti; *Oswaldus*, qui statuta synodalia lævigandis Clericorum moribus apta condidit; *Alfredus* Abbas Malmesburiensis, & alii, quibus obstetricantibus factum est, ut in Anglia vix ullo unquam tempore tot tantique pietate & doctrinâ viri, quot isto seculo, insignes existent, uti observatum Mabillonio * ex *Wilhelmo* Malmesburiensi, qui de tribus *Eadgeri* Angliæ Regis Præceptoribus *Dunstano*, *Ethelwoldo*, & *Oswaldo* ita rescribit **: *Eo tempore micuerunt per Angliam sanctorum Virorum lumina, ut crederes è cælo arridere sidera; ita his tribus viris, quasi trifurmi lumine Angliam servante vitiorum tenebræ evanuerunt.*

Galliâ,

In Gallia sanctitatem morum, & doctrinam suffulsi cum primis S. ODO Abbas Cluniacensis secundus, qui adhuc Monachus, *Turpionis* Lemovicensis Episcopi rogatu, scripsit *Collationum Libros duos* contra vitia sui temporis, atque in his corruptos Clericorum mores egregiè exagitavit: ut quasi alter *Jeremias* ad hoc à Deo electus videretur, qui *evelleret noxia, & utilia implantaret.* Ex eadem Cluniacensi Congregatione prodierunt viri pietate & doctrinâ insignes, qui Ecclesiæ faciem exemplis ampliùs, quàm verbis reformârunt: quos inter haud postremus fuit *Abbo* Floriacensis, cujus industriâ & religione Ecclesia Anglicana refloruit pietate & literis ab eo excolta. His jungendi *Remigius* Autissiodorensis, *Gerbertus* Aurelianensis, *Constantinus* Floriacensis, *Fulbertus* Carnutensis, vitâ sanctissimus & prophetiæ spiritu imbutus.

Germaniâ,

In Germania pereuntes cum literis mores retraxere S. *Wolfgangus*, *Notkerus* Sangallensis, *Ratbodus* Trajectensis, *Bruno* Colonienfis, *Udalricus* Augustanus, *Adalbertus* Magdeburgensis, *Sigismundus* Halberstadenfis, & alii, quos pro meritis celebrare longum foret. Sed fortassè in Italia desideret aliquis viros per illa tempora doctos, quorum operâ Ecclesiæ doctrina & disciplina adversus corruptos mores inviolatæ permanerint. Non defuit etiam hac in re Dei miserantis providentia; cujus testes appellare licet *Ratherium* Veronensem & *Attonem* Vercellensem ex monachis Episcopos; è quibus ille, dum in mores hominum

tam scriptis, quàm verbis mordaciter nimis inveheretur, & nec potenti nec humili penitus deferret, fede sua non semel deturbatus est. Sic invisi erant tunc temporis Episcopi boni perverfis Clericis.

Seculo Ecclesiæ XI. afflictis inter calamitates publicas Musis, qui à natura ingenium acceperant studiis idoneum, sibi potissimum in monasteriis consulere, & sublimioris sapientiæ cultui operam dare visi sunt; quales non paucos hac ætate celebres nominat *Trithemius*; inter quos notandi *Rupertus* Casinensis, *Guimundus* Archiepiscopus Anversanus, *Alphanus* Salernitanus, *Helpericus* Sangallensis, *Berthorius* Casinensis, *Algerus* Corbejenfis, *Humbertus* Tullensis, *Berno* Augiensis, *Joannes* Fiscamensis, *Marianus* Scotus, *Guido* Aretinus, *Theodoricus* Monachus, *Adamus* de Perfenna, *Anselmus* Lucensis, *Guntherus* Elnonensis, *Olbertus* Gemblacensis, *Burchardus* Wormatiensis, *Ditmarus* Mersburgensis, *Bernardus* Corbeiensis, *Ruthardus* Hirsfeldensis, *Hugo* Cluniacensis, *Wilhelmus* Hirsfaugiensis, cujus unius merita laudésque, si quis uno conetur volumine complecti, næ ille æquè faciliè in nuce iliadem comprehenderit. His jungi possent *Leo* Ostiensis, *Albericus* Casinensis, *Theodoricus* S. Trudonis, *Wolphelmus* Brunwillerensis, & alii præstantes omnino illâ ætate in *Scientia Sanctorum* Magistri. Nemo tamen inter eos magis celebratus est, quàm *Lanfrancus* Beccensis Abbas, & exinde Cantuariensis Archiepiscopus, cujus in asceticis æquè ac in aliis solidioribus disciplinis eruditio fuit penè incomparabilis. Ex ejus schola prodiit S. *Anselmus* Cantuariensis post eum Archipræsul, qui in singulis propè, quæ scripsit foliis, nihil spirabat nisi *spiritum scientiæ*, & in sanctis Meditationibus se exercens, lacrymarum imbres fundens, plerumque ante nocturnas vigilias parum aut nihil somni capiebat. Extant ejus meditationes Operum Parte II. editionis novæ pag. 112. quæ cum aliena luce non egeant, actum ageremus, si quid laudis addere nostra eisdem balbuties vellet. In honoris potiùs obsequium comitentur illos præstantiores itidem in hac sacratori disciplina Doctores, *Petrus* Damiani, & *Gilbertus* Crispinus Westmonast. quorum editi libri *scientiæ*, quam tractamus, *spiritum*,

vix

* Mabillon. Præf. in Sec. V. Bened. n. 27. & 28.

** Wilhelm. Malmesbur. de Reg. Angliæ Libr. II. c. 8.

vix non ubique palpabilem exhibent. De *Otholono* Sant-Emeramensi, *Francone* * Affligemienfi, & aliis, qui hac ætate aliquo *Scientiæ* hujus characterè conspicui inclaruerunt, fufiùs ex proposito agemus parte IV. hujus Historiæ cap. I. Sect. IV.

Theologia Mystica Status Seculo XII.

Seculo inde seculo XII. aliam iterum faciem induit *Theologia Mystica*. Cum enim eo tempore Aristotelis *Metaphysica*, præcisionibus mentalibus, & abstractis speculationibus plena innotuisset, ita Scholasticorum tunc invalescentium subtilitas hisce crepundiis aucta est, ut omnem penè orbem philosophicum suo sub imperio deinceps tenuerit, ipsamque adeò Theologiam penitus immutaverit. Opponi quidem huic Philosophiæ jam tunc coepit *Theologia Mystica*; quæ cum sterilitatem à Scholasticis ubique proditam exosa internam mentis emendationem & reductionem ad fontem suum DEUM urgeret, meliùs sapuisse sibi visa est. Hinc contentiones, jurgia, anathemata, hæreticæ labis objectio, & quæ alia fuerunt scholasticarum litium terriculamenta, quibus ad execrationes & diras usque pars utraque digladiata est. Quamvis autem theoretici isti Theologi, quos *Scholasticos* vocamus, vehementer invisi fuerint *Mysticis* sive *Practicis*, qui captata occasione vehementiam affectus contra illos prodere non sunt veriti, ut vel ex uno *S. Bernardi*, & sequacium exemplo constat, qui hoc nomine *Abelardum*, *Gilbertum* Forretanum, *Petrum* Lombardum, aliòsque hujus ætatis Scholasticos gravi persecuti sunt odio **, accidit tamen, ut qui Scholasticæ Philosophiæ, & Theologiæ non levem posuerant operam, *Mysticæ* interdum quoque *Theologiæ* infudarent. Cum enim in eo, quem ingressi fuerant, campo infelix lolium & steriles ubique dominarentur avenæ, coacti fuere Scholastici, exulante doctrinâ morali, ita animis pabulum suppeditare, quod negabat Theologia Scholastica. Hoc autem pacto denique factum est, ut syncretismus quidam *Scholastico - Mysticus* *** emerget, puritati doctrinæ Patrum non minus adversus, quàm reliqua malorum & hæresum Ilias, quæ ex vesano Philosophiæ Peripateticæ studio, & præ-

posterâ ejus ad Dogmata sacra applicatione exorta est. Nihil hinc Lectori propinamus, quod non literaria sacraque seculi XII. & sequentium historia luculentis demonstrat exemplis. Unum de *Abelardo*, ut de reliquis ferri possit judicium, hinc admetiri lubet ex *Trithemio* in catalogo Script. Eccl. cap. 381. ita rescribente: *Petrus Dialecticus Parisiensis dictus ABELARDUS natione Gallus, vir in seculari Philosophia eruditissimus, & in divinis Scripturis nobiliter doctus, gaudens novitate terminorum, & altiora se scrutari tentans, oppressus à gloria plures incidit in errores, & agente sancto Abbate BERNARDO in Senonensi Concilio cum pravis suis doctrinis condemnatus est. Ab hoc tempore Philosophia secularis sacram Theologiam sua curiositate inutili fœdare cepit.*

Cæterum quæ fata, quæve calamitates expertus sit *Abelardus* postea S. Gildasii O. S. B. Abbas, patheticè exponit *Gervasius* Trappensis Antistes in ejus *vita*, quæ sanè egregium sapientiæ & stultitiæ exemplum nobis exhibet, & quibus fortunæ procellis subinde jactentur viri docti, quid virtus valeat, quid invidia, qui Cleri ad odia & persecutiones excitati mores sint, & quæ alia luculenter docet; illustri autem hoc specimine juniores monentur à voluptatis & ambitionis devitiis recedere, unumque Dei timorem & reverentiam vitæ studiorumque suorum ducem adhibere, quorum neglectum fuisse verum fontem *Abelardi* calamitatum, attenta ejus vitæ lectio edocebit. Egregium verò exemplum Ascetis reliquit in suo ad Cluniacenses secessu, ubi extremos vitæ dies ita exegit, ut referente *PETRO* Cluniacensi, *Mens ejus, lingua ejus, opus ejus semper divina, semper philosophica, semper eruditiora meditaretur.* . . *Tali nobiscum, pergit ille, vir simplex & reclusus ac timens Deum & recedens à malo, tali inquam per aliquantum temporis conversatione ultimos vitæ suæ dies consecravit Deo, . . . nec momentum præterire sinebat: quin semper aut oraret, aut legeret, aut scriberet, aut diceret.* . . Tandem toto corpore inusitatis ulceribus occupato mortalitatis debitum persolvit XI. Cal. Maji A. MCXLII. vir melioribus fati & temporibus digniffi-

* Franconis Affligen. De Gratia seu Beneficentia Dei libri XII. prodire Eriburgi Brisgoiæ 1620. in 12.

** Vid. Launois de contentione Joachimi Abbatis Florentis, & Gualteri Prioris contra Lombardum Cap. III. pag. 191.

*** Caspari Erhard Sant-Emmerami Amica unio Theologiæ Scholasticæ cum Ascetica.

gnissimus; cujus *Theologia Christianæ* libros quinque vulgavit primus *Edmundus Martene* Anecdotorum Tomo V. p. 1156. eisque erudita prolegomena præmisit, ascetos cultoribus ferè trutinanda.

Ascetæ celebres, Bruno Segnien-
sis, Inter illustriores hujus seculi Theologiae Mysticæ Doctores haud postremum locum occupat *S. Bruno* Segnien-
sis, cuius sive summam vitæ innocentiam, sive impensum juvandis hominibus laborem, sive religiosæ vitæ flagrantissimum studium, sive libros piè luculentèque ab eo conscriptos perpendas, virum planè admirabilem, & cuius Reipublicæ Christianæ statui salutarem affirmaveris, ut ex *M. Antonio* Scipione notat *Bucelinus* ad An. 1125.

Rupertus Tuitien-
sis, Admiranda quoque pietate & nominis famâ tunc effulsit *B. Rupertus* Abbas Tuitien-
sis, cuius *Doctrinæ cælestis* excellentiam non solum multa ab eo scripta volumina indicant, sed etiam miraculum, quo sublimiorem hujusmodi sapientiam accepit infusam. Ejus Opera sanè *Divina*, ut *Wionius* appellat, nuper recusa sunt *Venetis*, ubi pro Ascetis maximè notandi *Libri duo de meditatione mortis*.

Hildegardus Turo-
nen-
sis, Hoc etiam tempore Gallias illustravit *B. Hildegardus* ex Cluniacensi monacho Turonensis Archiepiscopus, quem *S. Bernardus* meritorum Cenfor eximius *Sacerdotem magnum* & magnam *Ecclesiæ columnam* nuncupat; talèque fuisse testantur relicta ab eo ingenii monumenta, quæ Asceticæ disciplinæ cultoribus oppidò deiervunt. Huc itidem referendus *Ven. Stephanus Parisiensis*, monachus (ut puto) Casinensis, qui elegantem expositionem in Regulam *S. Benedicti* circa A. 1187. conscripsit hoc exordio: *

Stephanus Parisiensis, *Venerabili Patri & Domino venerando ROFREDO Insulano, Div. Prov. SS. Marcellini & Petri Cardinali Presb. & S. Cænobii Casinensis Abbati*. . . Neque verò præmittendus *Elmerus* Cantuariensis in Anglia Ascetos Magister utroque & virtutis & eruditionis merito cultissimus, uti perhibet *Thomas Smithus*, & abundè produnt ejus Epistolæ, in quibus tractat *de munditia cordis; de discretione judicii; de affabilitate in sermone*, & aliis ejusmodi materiis. Vixit A. 1130.

Alii illustres se-
culi, Seram quoque seculorum posteritatem relicta ingenii præstantissimis in

hoc genere monumentis sibi devinxerunt magni è nostris Doctores & Scri-
ptores, *Hugo Cluniacensis, vir inter magnos Magnus*, Rothomagensium Archiepiscopus; *Sugerius* Galliarum Salomon; *Petrus Venerabilis; Malachias* magnus ille Angliæ Reformator; *Gratianus* Juris Phœbus; *B. Rupertus* Limburgensis in Palatinatu Rheni Abbas; *Hugo Corbeiensis; Adelphus* Abbas; *Conradus Hirfaugiensis; Eckardus* S. Laurentii; *Guilielmus* S. Theodoric; *Ailredus* Rievallensis à scientia infusa planè mirificus; *Henricus* S. Ægidii Brunswicensis; *Baldwinus Devonius* ex Fordensi Monacho Cantuariensis Archiepiscopus; *Bernardus* Casinensis Abbas, singuli singulis illustrandis seculis sufficientes sacræ Ascetos Magistri, de quorum operibus plura alibi. At enim ut Sol stellas, minoræque sydera, sic *S. Bernardus* Clarcvallisensis reliquos illustres ejus seculi viros obscurare visus est; *Vir*, Baronii elogio, *verè Apostolicus, imò verus Apostolus, missus à Deo, potens opere & sermone, illustrans ubique & in omnibus suum Apostolatam signis & prodigiis*. Eodem tempore effulsit sanctissima illa Bingen-
sis Abbatissa *HILDEGARDIS*, quæ S. Hildegardis, admiranda reliquit scientiæ divinitus infusæ monimenta, inter quæ ad Theologiam mysticam spectantia recensentur: *Scivias*, i. e. *de scientia viarum Dei & hominis*, Opus grande & mirabile, quod in Eibingensi Monialium asceterio hodièque adservatur. manuscriptum, *Divinorum* item *Operum* liber unus; *Vitæ meritorum* libri tres; *Exhortationum & Homiliarum* libri duo; *Epistolarum & Quæstionum* volumen grande; *De futuris quoque periculis* ad Clerum Coloniensem, & Treverensem, aliæque. Iisdem ferè diebus illuxit Prophetissa illa admirabilis *B. ELISABETHA* Schönau-
giensis, in agro Treverico Abbatissa, quæ etiam divinitus edocta seræ posteritati consuluit variis ad Ecclesiæ utilitatem Scriptis, è quibus huc spectant, *Revelationum diversarum* libri duo; *Viarum Dei* libri quatuor; *Epistolæ ad diversos* Divino Pnevmate refertæ. . . Quibus æquiori perpensis judicio, quis hîc non miretur præsentem Dei manum? vel sacrarum Virginum ceu publico inutilium contubernia damnare aut spernere ausit?

Initia seculi XIII. illustravit *Joachimus* Coratii apud Venetos Abbas, Florentis Congregationis Institutore sapien-
tissimi.

ter Ascetas
Joachimus Florentis

&
Joannes Gersen,

tissimus, & prophetiæ spiritu inclutus, cujus insigne illud opus posteritati mirandum, Ecclesiæ *S. Marci* pavementum, ubi & parietes & fornices vermiculato opere, insolenti planè prodigio secuturis etiam seculis eventura quælibet majoris momenti prænuntiant. Ea verò, quæ in ascetarum usum conscripsit, sunt, *Libri sententiarum; de consolatione; de futuris temporibus &c.* Producendi jam essent in theatrum alii celebriores ascetos Magistri, quorum felices calami Theologiam mysticam Christianæ pietati consignarunt; at ut in uno reliquos speculo intueri liceat, prodeat ille celebratissimus *JOANNES GERSEN* de Canabaco Vercellen-
sis in Italia Abbas circa annum 1220. orbi conspicuus, quem aurei libelli *de imitatione Christi* conditorem & scriptorem esse, nemo hodie peritus dubitat, quando post annorum plurium celeberrimam acerrimis agitatum studiis, & summo rigore pertractatam controversiam, ab Ill.ºo Parisiensi Archiepiscopo & viris in re antiquaria, ac omni præterea doctrinæ genere versatissimis, nec non illustri dignitate famæque conspicuis anno tandem 1671. in nostri Ordinis favorem, & pro ipso *Gersene* definitum fuit. Delectos tunc Judices ad ita decernendum præcipua hæc impulit causa, quòd autographa manuscripta *Gersenis* ex variis hinc inde locis Lutetiam Parisiorum com-
portata, & ab adversariis falsi perperam postulata, omni prorsus carere vitio, & nullius falsi vel minimam in iis suspicionem latere, manifestè deprehenderent. Hoc peritissimorum Virorum judicium *R. P. Franciscus Delfau* Monachus ac Presbyter Congr. *S. Mauri* per Apologiam pro *Gersene* omni argumentorum genere stipatam toti subinde orbi literario promulgavit. *Quamvis* (si verum fateri velimus) *non Joannes, sed ipsa potius Divinitas, atque* (ut cum *Cajetano* loquar) *sacer ille Spiritus, habitator quietis puræ mentis penetralibus dilapsus, per os viri illius altitudinem divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei mortalibus patefecit*. Ejusdem porrò *Joannis* Abbat-
is Vercellen-
sis censetur libellus *de Professione Monachorum*, quem extulit *Pezius* in Tomo I. *Theauri Anecdotorum*, plura de eo differens in *Præf. pag. LXXX. n. 12.*

Eodem seculo & subsequenteribus antiqua Reipublicæ Monasticæ facies non parùm imutata est; *distracta unio*, inquit *Mabillonius* *, *in diversos fines, unus Ordo in multiplices distinctus Ordines, imò & Religiones*. In variis tamen hisce Ordinibus præsertim sub regula *Divi Benedicti* militantibus, perseveravit unus atque idem veteris Monastici Ordinis genius, unus idemque scopus, qualem superius exposui, qualemque *Mabillonius* graphicè depingit his verbis **: *Primaria vitæ monasticæ regula erat abdicatio rerum omnium, tum propriorum studiorum, quæ in Evangelio præscribitur. Ad hæc secessio à seculi tumultu, officia divina statis horis, obedientia summa, jure silentium, labor manualis, ciborum tenuitas & delectus, corporis castigatio, delictorum etiam levium pænæ graves; in summa, propriæ salutis una ferè & maxima cura; pro aliena continentes & sollicitæ preces; pro Ecclesia etiam suscepti labores, ubi postulabat caritas aut necessitas. . . Verum ut nihil est tam sanctum, nihil tam firmum, in quod non subinde irrepit abusus & corruptio, ita nec ab hac forte immunis fuit vita ascetica seu contemplativa. Fuere enim nonnulli *claustrales & scholastici viri*, ut loquitur *Honorius III.* ***, *qui lectione librorum Joannis Erigenæ & Dionysii Areopagitæ nimium occupati*, cum Scriptores illos ubique visionem Dei, unionemque cum summo Ente, ac Deificationem quamdam protendere animadverterent, neque porrò pretiosum à vili, solidum à carioso satis distinguere nõssent, mirabantur internam animi à corporis nexu liberationem, ascensumque ad supremæ bonitatis fontem urgeri & sanctimoniam posci externâ simulatione meliorem, quæ hominem ad angelicam perfectionem adduceret, qua semel adeptâ se velut deificatos (*sit venia verbo barbaro de re sacrâ*) & impeccabiles existimabant; sicque fanaticam nescio quam sibi finxere Theologiam, quæ Pantheismo, Enthusiasmo, & Quietismo **** locum fecit; cujusque ne hodie quidem radices exaruerunt. Patrum namque memoriâ vixit Presbyter quidam *Cæsaraugustanus Michaël Molinos*, qui sub pallio sanctitatis cum insigniter impius esset, ultra duodecim annos sacrâ exhomologesi*

* Mabillon in *Præf. ad Sec. IV. Bened. n. LXV.*

** L. c. num. LII.

*** Honorius in Bulla apud Albericum ad A. 1225.

**** Bossuet de nova Quæstione Tractatus tres 1. Mystici in tuto. 2. Schola in tuto. 3. Quietismus redivivus. Paris. 1698.

conscientiæ navos eluere distulit, utut quotidie ad aram facere non cessaret. Cardo autem ipsius errorum in eo versabatur, quod assereret *Animum exercitatione quadam internâ cum Deo velut affigi debere per contemplationem. Quo semel obtento nullum deinceps scelus corpore vel sensu perpetratum iri, quo à Deo ejusque gratia se jungi jam amplius homo possit.* . . . Egregia scilicet doctrina, quæ dum animum per unionem in Deo quiescere asserit, nullum abhorret nefas in corpore vel sensu. Ab illa autem quam stultè sibi finxerunt quiete, *Quietistarum* nomen hauserunt, quotquot perditæ doctrinæ manus dedere. Quæ hinc vel ideo memoranda duximus, quia non minùs aliorum offensionibus, quàm præceptis sapere discimus.

Reliqui
Ascetas
Doctores,
Seculo XIII.
clari.

Quemadmodum autem Regi Macedonum Philippo quondam Orator acclamavit: *Summam hanc ejus esse laudem, quod Alexandrum genuerit*; ita & nos potiori jure Religioni Benedictinæ aggratulari possumus, quod hoc sterili seculo protulerit non tantum celebratissimum illum sacratoris Ascetas Magistrum *Joannem Gersemem*, sed etiam plures alios, qui in totius humani generis uberrimos fructus, varia ejusdem fere commatis opuscula posteris consignarunt; quos inter memorandus: 1.) *CÆSARIUS* EX Abbate Prumiensi* factus Heisterbacensis Monachus, qui post secessum scripsit inter alia *Collationes de transfiguratione Domini in monte Thabor*; *Expositionem moralem super Passionem Christi secundum omnes Evangelistas*; *Sermones ad Monachos*; *Homilias*, & *alia sublimiori ascesi exuberantia*. Vi-

Joannes
Algrinus.

Joannes Algrinus. Cluniacensis Monachus Priorque Abbatissæ villæ, ex Magistro Scholæ Parisiensis Archiepiscopus Visuntinus, & postea S. R. E. Cardinalis, de cujus scriptis plura alibi. 3.) *BERNARDUS* Casinensis Abbas & S. R. E. Cardinalis ad A. 1272. superstes, cujus *Speculum Monachorum* typis exscriptum prodiit Venetiis A. 1505. & Dilingæ 1616. in 12. opus sanè in nostrâ disciplinâ præstantissimum. Plures quidem viros eadem scientia Sanctorum illustres in medium adducere volupe esset, sed filum abrumpere jubent occurrentes sanctissimæ Virgines, *GERTRUDIS* Abbatissa Elpediana, & soror ejus *MECHTILDIS* Helftenensis Monialis, genere & virtute nobiles ac divino Spiritu illu-

S. Gertrudis
&
Mechtildis.

minatissimæ, admiranda planè contemplativis, & *Theologiæ mysticæ* studiosis exemplaria, de quarum visionibus & revelationibus videndi libri ab utraque conscripti & sæpiùs typis descripti. Et illa quidem Deo & coelitis familiarissimè conjuncta, ex instinctu Spiritus sancti, à quo fuerat edocta, posteris reliquit libros quinque *divinarum insinuationum*, & alterum *Spirituum exercitiorum*, qui latinitate donati & evulgati sunt à F. *Joanne Landspergio* Carthusiano**. *Mechtildis* verò scripsit de *Spirituali gratiâ & consolatione* &c. Ex quibus abundè liceat colligere etiam Moniales nostras non uni duntaxat provinciæ & seculo, sed orbi universo & omni ætati profuisse, & divinæ gratiæ fluentia summo cum divini nominis honore in legentes, lecturos & audituros longè latèque derivasse, quod nec ipsi Professores arum præstiterint, minùs verò illi, qui pulcherrimi nominis obiectu fallere dum pergunt, Moniales loco pellere satagunt.

Seculo XIV. inter præstantiores Ascetas eminuerunt: *ENGELBERTUS* Admontensis in Styria Abbas; *GUIDO de Castris* S. Dionysii Lutetiæ Antistes; *GUILLELMUS Kishangerus* S. Albani in Anglia; *Jacobus Richardi* Populeti Monachus; *PETRUS BOERIUS* S. Aniani Abbas & demùm Urbevetanus Episcopus, eximiâ sacrorum Canonum peritiâ celebratissimus, qui omne tempus vitæ dictando & scribendo consumpsit, atque inter alia sui ingenii monumenta reliquit duplicem in Regulam S. P. Benedicti expositionem; in quarum primâ novo planè invento, confert ipsius S. Regulæ sententias, cum SS. Patrum sententiis; in alterâ verò omnia Regulæ non solùm capitula & dogmata, sed etiam verba, consilia & præcepta Juri Pontificio conferens, mirabili subtilitate Decretalibus, Canonibusque summorum Pontificum & Patrum approbat. Scripsit etiam in *Bernardi Casinensis Speculum* Monachorum commentaria, & alia quædam alibi recensenda. Egregiis quoque scriptis inclaruerunt, *Richardus Walingfordus* Albanensis; *Thomas Pontius*; *Joannes Thanatensis*; *Rogerus Hardenus* Cestrensis; *Joannes Everidenus*; *Petrus Rogerus de Malomonte* Abbas Fiscanensis; *Guerricus Igniacensis* Abbas; *Richardus Cicestrius*; *Richardus Stradleius* Herefordensis Abbas; *Gualterus Bederichworthus* scripsit *Moralita-*

Seculi
XIV.
Ascetæ
celeberrimo-
res.

itates in Psalteriam; Collationes monasteriales &c. *GALFREDUS Watertonus* S. Edmundi Cantuar. Asceta lectissimus plura in honorem Deiparæ conscripsit. Ut nihil de Joanne Malverneo Wigornienfi; Stephano Brikingtono; Wilhelmo Torneo, Castortono Norvicensi; Mathæo Westmonasterienfi; Utreedo Boldon Dunelmenfi; Simone Sonthraio seu Ponthraio Albanenfi; Edmundo Bromfeldo Buriensi; Nicolao Radelisso; aliisque memoremus; in eo præsertim, quod tractamus argumento excelluit *JOANNES WILTONUS* cognomento *Junior* Westmonasterienfis rerum sublimium & cœlestium contemplationi mirificè deditus, *cujus scripta*, inquit Pitfius, *pietatem redolent, & animum à terrenarum rerum contagione penitus alienum demonstrant.* *JOANNES* de THINMOUTH S. Albani Monachus, teste Pitfio, *omni genere virtutum ornatus & multiplici melioris eruditionis supellectile instructissimus, sacris scripturis legendis, meditandis, explicandis impense deditus*, ut concivium suorum animos exemplis accenderet, vitas sanctorum Angliæ, Walliæ, Scotiæ & Hiberniæ ingenti volumine complexus est, in cujus & aliorum operum laudem prolixius excurrit Pitfius. *PETRUS BERCHORIUS* seu *Berthorii* Prior S. Eligii Parisiensis, *vir*, ut Trithemius meminit, *in divinis scripturis studiosissimus & valdè eruditus*, scripsit inter alia insigne opus tribus voluminibus distinctum sub tit. *Repertorium Morale*; *Reductorium quoque & Inductorium Morale*; *Sermones & Homilias*; *Commentarios in Psalmos* &c. Celebratur sub hæc quoque tempora inter mille alios *JOANNES Castellensis* in Bavaria monachus, cujus est insigne opus, *Commentarius in Regulam S. P. N. Benedicti*, & alia commendatione digna, de quibus suo loco fusiùs. Nec hinc prætereundus *ADAMUS ESTONIUS* ex Nordovicensi Monacho Londoniensis Episcopus ac demùm S. R. E. Cardinalis, qui inter alia ascetarum legivo commisit insignem Tractatum de perfectione vitæ spiritualis. Alios alibi dabimus.

Seculi
XV.
Scriptores
Ascetici.

Ineunte seculo XV. effulfit *Ludovicus Barbus* rarioris sanctitatis elogio commendatus, qui abdicato seculi fastu S. P. Benedicti legibus mancipari felicitatis veræ compendium reputavit, & celeberrimæ illi Congregationi S. *Justinæ de Padua* initium dedit, quæ

grandibus incrementis succrescens innumeros hinc cœlo pro mundo Intercessores ac Tutelares præmisit. Ut autem videas quæ Ascetarum vivendi ratio in eâ fuerit, ex Cavacio* describemus: *Quod in primitiva Ecclesia legitur fuisse omnium cor unum & animam unam, de priscis illis patribus etiam refertur. Divina officia noctu diuque ab universis celebrabantur, Meditationes, jejunia tum regularia, tum ultronea agebantur frequentius. Silentium statis horis inviolatum, sermo, cum liceret, de divinis rebus, qua in eruditos docerent & eruditos accenderent. Privata exercitia ad normam veterum Eremitarum, in codicibus scribendis, vel in hortuli alicujus cura. Doctiores Patres vel in audiendis confessionibus, vel in exponendis sanctis auctoribus laborabant.* . . . Ita ille de monasteriis Italiæ. In Germania diversis quoque in locis Benedictinus se spiritus prodidit, & in novum florem Religio revirescere coepit. Certè aliis Austriæ coenobiis facem prætulit *Joannes à Dagsperg* Lambacensis ad sinistram Traunæ Monasterii Abbas, insignis disciplinæ monasticæ restitutor. Pari zelo *Joannes de Spira*** Prior Mellicensis, aliique ejusdem coenobii Ascetæ doctissimi rem monasticam egregiè illustrarunt. Apud Treviros *JOANNES* DE RODE Abbas S. Mathiæ, moribus & vitæ conversatione conspicuus, regularisq; observantiæ zelator insignis, pro instauratione monasticæ disciplinæ plurimum sudavit, multumque profecit. Scripsit verò insignem Tractatum de bono regimine Abbatissæ, quem nuper extulit Bern. Pezius in Bibl. Ascetica Tom. I. Constitutiones etiam condidit pro reformatione Ordinis, & quædam alia ad Monachorum ædificationem exercitia. *ADAMUS VILVICUS* vulgò *Mayer* S. Martini Maj. Coloniae Abbas, cui, teste Trithemio***, *non fuit illa ætate similis cujuscunque etiam Religionis alius, nec surrexit post eum quisquam usque in præsentem diem tam zelosus amator custosque & reformator disciplinæ regularis*, omnia Ord. S. Benedicti coenobia per provincias Coloniensem, Leodiensem, Trajectensem, Monasteriensem, totumque Belgium ad meliorem disciplinam reduxit. Plurâ verò foecundi ingenii monumenta posteris consignavit, inter quæ numerantur, *Sermones breves*, & *Orationes*

D d 3

quæ.

* Cavacius libr. 5. Hist. Coenobii S. Justinæ.

** Bernard. Pezius Anecd. Tom. II. pag. 570. & Tom. II. Bibl. Ascet. pag. 81.

*** Trithem. in Chron. Hirsau. ad A. 1499. Hontheim Hist. Trevir. Dipl. Tom. II. p. 324.

* Hontheim Hist. Dipl. Trevir. Tom. I. p. 640.

** Confer. Simonis Huebman Doctrinæ salutares ex libris B. Gertrudis Salisburgi 1673.

quædam Capitulares; Libellus de tribus votis monasticis; Egregium quoque opusculum de statu Religiosorum; Aliud de statu Archi- & Episcoporum ac Patriarcharum ad Hermannum Col. Archiep. . . Unus tamen instar omnium nobis est, *Tractatus Asceticus de septem gradibus spiritualis ascensionis in Deum*, non tam mole, quam saluberrimis documentis magnus; eloquio quidem simplex, sed patheticus, & igneis veræ pietatis scintillis splendidus, quem typis exscribendum in se recepit D. Martinus Veitbius Bibliopola Augustanus. Eâdem ætate claruit Joannes de Westphalia Abbas Bursfeldensis, cujus opusculum de triplici regione Claustralium * TRITHEMIUS styli sui cote expoliit ediditque *Bursæus* inter hujus opera spiritualia, omnibus religiosæ vitæ cultoribus maximè commendata, de quibus alibi fusiùs. Hic quoque memorandus venit HENRICUS GULPEN Abbas S. Egidii Norimbergæ, cujus inter alia Ascetis commodat *Liber de Passione*. . . JOANNES RAULINUS celebris Theologus & Cluniacensis Asceta religiosissimus posterorum legivo reliquit insigne opus de triplici genere mortis, videlicet *Corporis, culpæ & gehennæ*, quod vulgò dicitur, *Doctrinale mortis*, excusum Parisiis anno 1523. plures egregiâ vitæ sanctitate in celebri illo Cluniacensi Archisterio, facem Galliæ atque orbi prætulere, magno fervore venerabilis *Odonis de Pereria* ejusdem loci Abbatis concitati; è quibus alii tum *scientiæ Sanctorum*, tum eruditionis splendore insignes, novam planè Religionis nostræ faciem visi sunt induxisse. Sed horum undique se ingerentium copia calamum fragilem penè opprimit, ut consultò manum de tabula subtrahamus, remisso Lectore ad numerosiore omnino feriem parte IV. cap. I. sect. VI. suscipiendam.

Notantur veterum Ascetarum Censores.

Ast tacitus forsân cogitabis & ogeres, plerosque ex assignatis scriptoribus antiquos esse, ac effcetam præse ferre senectutem, quæ nihil vividum, nihil sublime, nihil delicatum spirat. Corrupta enim & malè consuta plerumque veterum Theologia præsertim *Mystica* erat, cujus summa in eo consistebat, ut ex prisca Doctoribus nonnullæ sententiæ, atque dicta, aut testimonia temerè corrasa exhiberentur, & compilationes ejusmodi instituerentur, ex quibus quid Virtus,

quid vitium, quæque emendandi animi via esset, sanus nemo discere posset. Verùm quisquis ita tecum ipse judicas, da veniam, erras maximè. Non hac ego te censurâ noto, sed æquissimus & nullo partium studio corruptus arbiter *Dominicus Musantius* S. J. Scriptor non incelebris sincerusque antiquitatis cenfor & cultor, qui in suâ Face Chronologica tab. IV. sic in rem nostram rescribit: *Hoc ævo*, inquit, *fortassè literis obest nimia librorum copia, quæ nos inopes facit sapientiæ; quia dum novorum multitudine occupamur, optimos veterum plerosque negligimus.* Cujus rei indignitate subinde commotus Clarissimus P. *Bernardus Pezius* Mellicensis Bibliothecarius de orbe literario optimè meritis, dum in Bibliothecarum perlustratione permulta egregia vetera juxta ac recentiora omnium generum & argumentorum opuscula detexisset, ea verò miserè inter tineas & blattas relinqui animadvertisset, ut dolorem suum quoquo modo leniret, constituit primùm lectiora ex his *Asceticis opusculis* in Thesaurò suo Anecdotorum novissimo proferre; id quod etiam non sine fructu ab eo factum fuisse viri quidam non minùs docti, quam pii existimârunt. Verùm cum postea animadvertisset, eo modo *Ascetarum veterum* memoriæ quidem probè consuli, sed animorum tamen fructum, quem in hujusmodi opusculorum editione præprimis spectabat, tanto minorem cum tempore futurum, in quantò plura volumina Thesaurus excresceret, consilium aliud iniit, & *opuscula Ascetica*, quæ deinceps in manus inciderant, in opus separatum transtulit, quod sub titulo: *Bibliotheca Ascetica antiquo-nova*, prodiit Ratisbonæ sumptibus *Joan. Conradi Pezii* ab anno 1723. eâ quidem formâ & ratione adornatum, ut nec Lectorum commodo, nec fortunis, utut tenuibus admodum officiat. Ita verò ipse iniquiorem ejus commatis opusculorum sortem deplorat ** *Dolui nempe vehementer, dum in Bibliothecarum perlustratione permulta egregia vetera juxta ac recentiora omnium generum & argumentorum opuscula detexissem, ea tam miserè tantòque tempore inter tineas & blattas relinqui, ne quemquam esse, qui manum ad ea in lucem publicam & communem usum vindicanda strenuè admoveret. Quo in genere*

* Editum A. 1498. in 4. sine loco.

** Bern. Pezius in Præf. ad Tom. I. Bibl. Ascet.

nere nullorum Scriptorum libellis iniquior fortuna est, quam Ascetarum, qui tametsi omnium serè maximum præsentissimumque piis & attentis animis fructum spondeant, in ignobilioribus tamen & obscurioribus Bibliothecarum forulis, ceu in ergastulis captivi, neglecti abjectique plerumque detinentur, quasi eo nomine atrocius habendi forent, quòd animorum morbos ac vulnera, & liberius prodant, & certius persanent, communi scilicet plerisque mortalibus vitio, qui malorum suorum remedia, paulò tristiora & acerbiora, præ ipsis malis non raro averfantur.

Recentiores Mystici & Ascetæ.

Ceterùm, quia, ut idem doctissimus *Pezius* scitè admonet, *monumenta literaria, præcipuè Ascetica, non ex ætate, sed ex robore atque soliditate doctrinæ pendenda sunt*, omni verò ætate familia Benedictina, utpotè divino Christi magisterio illustrata fecundatâque Spiritûs sancti charismatibus protulit ejusmodi Theologos absolutissimos; horum aliquot postremis seculis conspicuos, prout in calamum venerint, summatim indicandos duximus. Et primo quidem loco occurrit LUDOVICUS BLOSIUS Mysticatorum facile princeps, aut si mavis, *divini amoris suavissimus asceta*, ad annum 1566. superites, qui multa scripsit opuscula melle pietatis, favòque cœlesti referta, quæ anno 1633. accurante *Jacobo Frojo* Lætiensi cœnobita simul excusa sunt, & iterùm recusa Campoduni 1672. in 4. Ingolstadii 1726. in fol. Ejusdem *sententiæ selectæ*, seu *Calendarium Benedictinum* Salisburgi An. 1664. & iterùm 1730. editæ Ascetis summâ in veneratione sunt. Blofio succenturiandus venit GERARDUS BELGA, cujus opuscula pia; *Mancipatum Deiparæ; Meditationes per annum de tempore, de Passione & de Sanctis*, publici juris fecit Gabriel Bucelinus Weingartensis Augustæ Vindel. 1632. 1673. & Ingolstadii 1726. in. 12. Utrique succedit BENEDICTUS HÆFTENUS Affligemienfis in Brabantia Præpositus, magni vir inter Ascetas nominis, qui primævam & strictiorem Regulæ Benedictinæ observantiam in Belgio instauravit non animo tantùm, sed opere etiam & calamo, quem egregiè fatigavit in solida Religiosorum solatia conscriptis duodecim libris *Disquisitionum Monasticarum*. . . Cui erudito operi alia non minùs pia quam docta addidit, reformationem in omnium hominum cor-

Ex BELGIO Ludovicus Blofius.

Gerardus Belga.

Benedictus Hæftenus.

dibus ac moribus promovere contendens, qualia sunt: *Schola cordis*, sive averfi à Deo ad eundem reductio; *Via regia Crucis* iconibus illustrata; *Venatio sacra*, sive de arte *querendi Deum*, opusculum verè asceticum, & inter præstantiora ejus commatis monumenta reponendum; *Panis quotidianus*, seu *Meditationes sacræ* in singulos anni dies distributæ; *Paradisus*, seu *Viridarium catechisticum* odis ad muscos tonos reductis. &c. His celebrioribus Belgii Ascetis propè accedit LUDOVICUS SOMBECHUS Gemblacensis Abbas, qui insigne opusculum conscripsit contra præsentis seculi calamitates sub titulo: *Funiculus triplex*, in quo Passionis, Mortis, & Crucis Dominicæ mysteria & documenta SS. Patrum verbis expressa repræsentat. Memorandus etiam VEN. ANTONIUS HOVÆUS Anton. Hovæus. Egmondanus excellentis vir ingenii, qui doctrinæ singularis ac pietatis exemplo ceteris præluxit, eoque nomine ad Epternacensis in Ducatu Luxemburgensi Abbatia regimen evectus est; Solutâ scripsit oratione *Dialogum de seculi calamitate*; vincitâ lusit Ovidiano stylo & imitatione, sed ad res sacras & castas Poësin transferens, de arte amandi Deum; Odarum item & precum librum unum &c. HUBERTUS Hubertus Affonvil. ab Affonville Altimontensis Prior, Vir, teste Valerio, à vitæ integritate, morumque sinceritate, & rigore disciplinae monasticæ commendatus, literis consignavit *Promptuarium*, ut ipse indigat, *Curiositatis alphabeticum*, festivo exemplorum atque sententiarum apparatu exornatum. Edidit etiam *Parænesin*, seu *Commonitorium* ad errantes in Fide, ut ad Ecclesiæ Catholicæ unitatem se recipiant. ANDREAS Andreas Crocquetius, Duacensis Prior Hafno-Crocniensis & Ss. Theol. Doctor reliquit Ascetis *Paraphrasin in septem Psalmos pœnitentiales; Catecheses Christianas &c.* CORNELIUS Columbanus Uranxius ad Corneli- lius Uranxius. D. Petrum in Elandinio Abbas, iisdem consignavit: *Colloquia de miraculis B. M. V. deque vita & laudibus ejusdem; Consolationem Animarum in Purgatorio &c.* CORNELIUS LUMINÆUS à Mar- Luminæus. ca in Monte Blandinio, Poëta, Orator, Historicus, & Theologus, ita excellens, ut omnia in unum confluisse putes cœlica dona Virum. Hujus rei fidem faciunt ejus *Tragœdiæ sacræ, Musæ lacrymantes, Diarium Sanctorum, Orationes sacræ, & Homiliæ*, aliâque opuscula de variis Religionis Christianæ Mysteriis, in quibus ea ubique verbo-

verborum ac sententiarum majestas
ducet, ut nihil ferè hic priscis debeat,
quibus non æquare solùm, sed & præ-
ferre eum liceret, nisi vetustatis ob-
staret reverentia, uti testatur Valerius
Andreas in Biblioth. Belgica pag. 159.

EX HISPANIA Garsias de Cisneros
Belgicis è plagis in Hispaniam de-
meanti occurrunt duo viri Ascetis ma-
ximè commendandi, GARSIAS DE CISNE-
ROS * & JOANNES DE CASTANIZA, genui-
ni sanè magni parentis BENEDICTI in
spiritu filii, & ejus in speculatione di-
vina præ ceteris æmuli. Et ille qui-
dem nobili ortus stemmate, sed pie-
tate & religione nobilior, è Pinciano
cœnobio ad Monferratense accitus,
magnòque omnium consensu Abbas
cooptatus, aurea duo posteris reliquit
opuscula, videlicet *Excitatorium*, vel
ut alii legunt, *Exercitatorium vitæ
spiritualis*; & *Directorium Horarum
Canonicarum*; è quibus, inquit Nico-
laus Antonius, *quidquid Asceticorum
hodie librorum est, videtur dimanasse.*
Certè Wionius & cum eo Bucelinus
non verentur asserere *Patres S. J. om-
nem suæ religionis perfectionem, medi-
tandique modum ex iis desumpsisse.* Sed
de his ipsis, & de quadruplici item
DEUM in Monte Serrato laudantium
genere per eundem Garsiam instituto
consulendus Antonius Yepes Tom. IV.

Joannes Castaniza
Chron. gen. O. S. B. Alter verò *Joan-
nes de Castaniza* monasterii S. Salvato-
ris de Onna veteris Castellæ cœnobi-
ta, Bucelini elogio, *planè cœlestis &
Angelicus, Apostolo Paulo prædicatione
simillimus*, claruit ad A. 1599. atque
posteris legavit insigne prorsus opu-
sculum vernaculè conscriptum, & de-
inceps ob præstantiam varias in lin-
guas translatum, quod postremò la-
tinè prodiit Viennæ in Austria A. 1732.
sub Epigraphe: *Pugna spiritualis*, seu
*Tractatus asceticus de Christiana ac re-
ligiosa perfectione.* . . Proximus ex me-
rito utriusque accedit HIERONYMUS LAU-

Hieron. Lauretus
RETUS Montis Serrati monachus re-
ligione & doctrinâ percelebris, qui
duo duntaxat, sed lectissimi argumen-
ti ac momenti gravissimi scripsit vo-
lumina sub titulo: *Sylvæ Allegoria-
rum* . . . quæis & sublimis ingenii acu-
men ostendit, & apicem gloriæ apud
posteris attingit, *inter Scriptores sui
ævi princeps* dictus, teste Bucelino ad
A. 1564. Pari laude mastrandus venit
ANTONIUS PEREZ Tarraconensis Archie-
piscopus seculo XVII. clarus, de quo,
Perez. & de ipsius in Ss. Regulam commen-

tariis ita censuit Generalis Hispanicæ
Congregationis Præses: *Invenimus
spiritu & nomine Antonium: in quo
Deus duplicavit annonam, dum panem
vitæ & intellectus, non de dimidio in-
tegrat, sed integrum sine fractione fran-
git, quem parvuli, immò & magni,
hucusque petierant, nec erat, qui fran-
geret eis.* . . Nolim ire ulterius per hanc
messlem, quæ profectò in Hispaniis
amplissima est, unus tamen & alter ho-
noris gratiâ, vel solo nomine indican-
dus: ac cum primis BENEDICTUS de la Ser-
na San-Vincentinus Triumpho de im-
maculata Conceptione; JOSEPHUS verò
de la Cerda Episcopus primùm Alme-
riensis, tum Pacensis *Tractatu de Ma-
ria & Verbo incarnato*, aliisque opu-
sculis cœlesti doctrinâ refertis incla-
ruerunt. FULGENTIUS de Oviedo & Hevia
Pincianus Ascetas sibi obstrinxit in-
signi opere morali sub tit. *Praxis Rei-
publicæ regularis.* PETRUS de Burgos
Monferratensis; GONSALVUS de Illescas
Abbas in Fromes; FRANCISCUS Ruiz
S. Facundi Antistes; LAURENTIUS de Za-
mara; DIDACUS de Silva Pacheco; GRE-
GORIUS Baptista Lusitanus; FRANCISCUS
Lemos S. Zoili Abbas, aliique Theolo-
gi in nostro argumento percelebres huc
quoque fusiùs venirent recensendi, sed
ad finem properanti, sufficiat indi-
care Joannis Caramuelis à Lobkowitz
MUSEUM MORTIS, Bruxellis anno 1638.
editum, in quo & sanos & ægrotos
morti præparat, paucis multa com-
plexus hoc Disticho:

*Si benè vis tandem devivere, vivere discet;
Ut benè contingat vivere, discet mori.*

Apud Gallos opulentissima quoque
Ascetarum seges protuberat; è quibus
paucos dabo nominatissimos. Ac pri-
mo quidem loco memorandum venit
HIERONYMUS JOACHIMUS LE CONTAT, è Con-
gregatione S. Mauri asceta percelebris,
qui posterorum usui dicavit, *Exerci-
tia spiritualia; Meditationes; Conferen-
tias; & Exhortationes monasticas*, à R.
P. Francisco Mezger latinitate dona-
tas, in quibus spiritus ille, cui beatus
Benedictus Abbas servivit, vix non
palpabilem se exhibet. JOANNES FIRMI-
NIUS RAINSSANT ex eodem sodalicio vul-
gari sermone conscripsit, *Meditatio-
nes in Evangelia & præcipuas totius an-
ni festivitates*, quæ ejus sunt metalli,
ac pretii, ut non modò tota Congre-
gatio S. Mauri, sed & plura utriusque
sexûs monasteria iisdem cum fructu
utantur. JOANNIS MABILLONII liber de

Benedi-
ctus de la
Serna &
alii.

EX
GALLIA

le Con-
tat,

Rainssant

Mabillon

de morte Christiana. . . gallicè ad Regi-
nam Angliæ exaratus, præclaris om-
ninò monitis & Sanctorum exemplis
exuberat. Plura quoque Gallico idio-
mate, eaque pia admodum & utilia
edidit CLAUDIUS MARTIN ejusdem Cong-
regationis Asceta piissimus, qualia
sunt: *Meditationes quotidianæ*, & *pro
Festis principalioribus; Præctica-Regulæ
S. Benedicti; Schola Spiritualis; Ma-
nuduçtio exercitiorum menstruorum, &
alia sæpiùs excusa.* CLAUDIUS BRETAGNE
publici fecit juris *Meditationes exqui-
sitas super vitam monasticam*, deùm-
ptas ex formula professionis, ex S. Scri-
ptura & SS. Patribus; quibus attexuit
*Spiritualem Recollectionem & Exercitia
decem dierum*, Ascetis oppidò comen-
data. Quæ ANTONIUS JOSEPHUS MEGE
ex eadem Congregatione protulit
*Commentaria in Regulam S. Benedi-
cti*, aliæque opuscula, pari habentur in pre-
tio; sed maximè celebrantur EDMUNDI
MARTENE & AUGUSTINI CALMET Comen-
tarii in eandem Regulam historico-
morales, quibus præfixam in fronte
leges prolixiorum Scriptorum in sa-
cræ Regulæ recentionem. LAU-
RENTIUS BENARD Doctor Sorbonicus &
Prior Collegii Cluniacensis Lutetiæ
Parisiorum, plures eximios protulit
libellos ad instituti monastici sancti-
tatem maximè facientes, cujus com-
matis sunt: *Paræneses Christianæ*, seu
*Instructiones monasticæ; Memoriale vi-
tæ religiose &c.* PHILIPPI FRANCOIS
è Congregatione Lotharingica, *Dir-
ectorium spirituale ex Regula S. Benedi-
cti ad Novitios instituendos, Regula item
emedullata & alia ejusmodi opuscula*,
non sine plausu & fructu ab Ascetis ex-
cepta sunt. LUDOVICUS BULTEAU è Con-
gregatione S. Mauri opusculum condidit
de Cura Clericali, cujus præstantiam ex
eo conjicias, quòd Mabillonius censor
egregius illud præ reliquis legendum
consulat. Anonymi ex eadem Con-
gregatione *Effusio cordis*, sive *Collo-
quia spiritualia & affectiva animæ cum
Deo*, gallicè sub hoc tit.: *Effusion de
Coeur, ou Entretien spirituel & affectif
d'une ame avec Dieu sur chaque verset
des pseumes & des cantiques de l'Eglise
Parisii A. 1729.* Tomis V. in 8. edita
perpetuis ad Scripturas sacras allusio-
nibus, velut vernantibus quibusdam
flosculis ita sunt exornata, ut quod-
dam Christianæ eloquentiæ Divinis
dignæ specimen exhibeant. Mitto
alios cœlestis hujus doctrinæ magi-
stros, ne ultra propositam metam tra-
ctatio excurrat. Plures dabunt tum
P. Ziegelbauer Hist. P. II.

Pezius & Le Cerf in Bibliotheca Sant-
Mauriana; cum etiam Lucas d'Achery
in indiculo Asceticorum, quæ inter
Patrum Opera reperiuntur.
Inter Italos meritissimus de orbe &
posteritate univèrsa seculo XVI. medio
enituit ISIDORUS CLARIUS monachus pri-
mum S. Joannis Evangelistæ Parmen-
sis, dein Abbas S. Mariæ Cefenæ, ac
demum Fulginatis Ecclesiæ pontifica-
tu sublimatus. Vir, inquit Buceli-
nus, & morum integritate, & Scriptu-
rarum intelligentiâ, nec non linguarum
peritia clarissimus; ex cujus scriptis,
quibus Ecclesiæ ornamentum insigne
addidit, & nomen suum æternitati
consecravit, huc præsertim referendæ
*Orationes sexaginta novem in sermo-
nem Domini in monte habitum. De ju-
stificatione hominis & gloria*; nec non
*Tractatus de modo divitiis adhiben-
do homini Christiano.* . . GREGORIUS
CORTESIUS ex Abbate Mantuano S. R.
E. Cardinalis, latinè & græcè peri-
tissimus, inter alia fecundi ingenii
monumenta, hanc in extremis dignam
Principe Ecclesiastico protulit sen-
tentiam Ascetis maximè notandam:
*jam annis pluribus, ajebat, Cardina-
lis fuimus, quid autem nunc superest de
isto honore? Quanto Ab! quanto satius
fuisset in Religione mori, ubi minus
erat animæ periculum.* . . ALPHONSUS
VILLAGUT Præses Congregationis Casinen-
sis inter Mysticos inclaruit insigni opu-
sculo sermone Italico Venetiis A. 1587.
typis exscripto, & sæpiùs recuso sub
hac epigraphe: *Guida e Thesaurus de
Tribulati*, id est: *Dux & Thesaurus
Tribulatorum.* . . Opus, ut ajunt, sacra
undique ac profanâ eruditione refer-
tum, dignum omninò, quod in alias
linguas ad plurium utilitatem verta-
tur. Pari ferè in pretio habetur
BERNARDI BISSI Genuensis è Congr. Ca-
sin. *Hierurgia*, sive *rei divinæ peractio*,
Genuæ Tomis duobus in fol. A. 1686.
edita. Quod Opus in hoc genere ab-
solutissimum dixere periti. His jure
quodam suo addi debent *Eutychieus
Cordesi* S. Justinæ de Padua mona-
chus, Tridentini Concilii lumen nobi-
le; *Joannes Baptista Folengus* Mantua-
nus, doctissimis in Psalmos Commen-
tariis clarus; *Prosper Martinengius* in
linguis originalibus exercitissimus,
alter sui temporis Homerus; *Angelus
Sagrinus* Abbas Casinensis; *Basilius
Gradius*; *IGNATIUS* Abbas Florentinus;
Joannes Baptista Parmensis, aliique
plures cœlesti è semine Divinûm, magni
E e in

EX
ITALIA

Isidorus
Clarius

Gregor.
Corte-
sius.

Alphon-
sus Villa-
gut.

Bernard.
Biffus, &
alii.

* Obiit MDX. 27. Novembr.

in sacris pariter ac profanis literis viri, de quibus consulenda *Armellini Bibliotheca Casinensis*.

Apud Germanos, * *Mith.* v. 37.
 Caspar Erhard,
 Joannes Trithemius,
 Henricus Clausius,
 Placidus Murenfis,

In Germania Mysticorum & Ascetarum *messis quidem multa*, * sed plerumque sesamo & papavere scholastico resperfa. Argumento sunt Principia Theologico-Ascetica ex Nodo prædestinationis Cardinalis Sfondrati Salisburgi An. 1733. edita. . . CASPARI ERHARD Sant-Emeramensis *Amica unio Theologiae Scholastica cum Ascetica; Dissertationes de septem perfectionibus divinis; Introductio & manu ductio ad Theologiam Mysticam; Tractatus de Fide, Spe & Charitate*, aliæque ejus opuscula. . . JOANNIS EVANGELISTAE ROTTNER Mallerstorffensis, *Status Religiosus Ascetico-Theologicè expensus*. Et alii ejusdem commatis Scriptores, qui utramque Theologiam Mysticam & Scholasticam contrariis quidem signis inter se concurrentes, sed in eundem finem tendentes, conciliare moliti sunt; quos brevitatis causâ prætermittimus, eos duntaxat indicaturi, quos unctio Spiritûs sancti *Scientiâ Sanctorum* cum eruditionis reliquæ ancillatu magis imbuunt. * Hos inter oculis primus animisq; occurrit celebratissimus JOANNES TRITHEMIUS Spanheimensis primùm de in S. Jacobi Herbipoli Abbas, cujus copiosissima juxtâ ac piissima ingenii monumenta, si laboris planè gigantæi, & divini Pnevmatîs fœtus dixeris, in viri laudem magnificè quidem pronuntiasti, meritam tamen ejus commendationem minimè absolvisti. . . Pari vitæ innocentia dignissimoque religionis exemplo posteritati prævit

HENRICUS CLAUSIUS Abbas Wiblingensis ad annum 1551. superstes, *Vir, Bucelini elogio, fidei luce illuminatissimus, & contemplatione celestium, quantum mortali homini licet, iisdem proximus*, qui & nomen suum labore sanctissimo Ascetis commendavit, his divino calamo exaratis libris: *Hierapolis, sive de cœlesti Curia; Orationes ad cœlestem curiam; Speculum propriæ cognitionis; Dialogi de vita Christi, Exercitium ad Deum & Ss. Patronos; Dialogus*, cui titulus: *Pater negligens; Dialogus ad patrem & filium religionem ingredi volentem; Sermonum & Miscellanearum libri duo &c.* Spectabilis quoque inter sacra Asceseos Cultores extitit PLACIDUS Abbas & Princeps Murenfis, qui opus insigne edidit sub tit. *Spiritus duplex humilitatis & obedientiæ per varias spirituales exhortatio-*

nes. . . Sed oppidò præ reliquis celebrandus JOACHIMUS SEILER Fischingen- Joachimus Seiler, sis Abbas, spiritu teneræ ac solidæ pietatis amabilis, alter *Salesius*, cujus vitæ suavitas & pennæ amœnitas certare inter se videntur. Certè dum *Fasciculum Myrrhæ*, ut ipse vocat, Lectoribus porrigit, Crucis candidatos ad eum scientiæ gradum promovet, ut cum Apostolo fateri cogantur: *scilicet nihil scire, nisi Christum, & hunc crucifixum*. . . ANSELMUS BISLING Einsidlensis cœnobita, Mysticos omni industria contendit per *Montem Thabor* (sic ipse librum suum *Exercitiorum decem dierum*, nobili stilo exaratum indigitat) ad perfectionis culmen, & unionem cum Deo pertrahere. Opus hoc prælo plus simplici vice subjectum, benevolenti semper animo, ac magno utrimque fructu susceptum est. Cui aliud vernaculum adjecit, mole quidem parvum, argumento autem peringens sub tit: *Das spatte Wolte Gott! sive serum ah! serum nimis Utinam!* Hunc secuti sunt alii ejusdem illustrissimi Asceterii Ascetæ per celebres, WOLFGANGUS WEISHAUPT; MICHAEL LANG; MARIA- ANSELMUS BISLING, nus SCHOTT. . . Et ille quidem per *Solitariam suam Angelam* in Exercitiis decem dierum expressam, patrio, sed eleganti idiomate loquentem, eodem conatu Mortalium animos, præsertim religiosos, ad unionem cum Deo perducere allaborat. Eodem collimavit *Michael Lang*, in opusculis pro sub- Michael Lang, dio Virginum Deo sacratarum inprimis, earumque Confessariorum elucubratis; inter quæ excellit *Pascua animæ* vulgò *Seelen-Weid*. . . MARIANUS MARIANUS SCHOTT, ut religiosarum mentium cor- Schott, da erigeret ad Virtutum exercitia, varios edidit Tractatus, videlicet *Exercitia hebdomadaria præsentia Dei; decemdialem spiritûs religiosi renovationem; Vitam Christi & B. Mariæ Virginis ad imitationem propositam; Ideam totius religiosi Status; Compendium sacrarum Historiarum &c.*

E Congregatione Suevica summum perfectionis & elogiorum apicem attingit PLACIDUS SPIES Imperialis monasterii Placidus Ochsenhufani Prior, cujus *Alveare sacrarum Meditationum* eo ubique habetur in pretio, ut vix ullus sit Religiosorum cœtus, qui eo careat. Ejus quoque *Praxis catechistica* omnium ferè Parochorum & Catholicorum in Germania manus occupat. Quæ ANSELMUS FISCHER ejusdem Cœnobii Anselmus Fischer, Prior

Sulger & Wanner.
 Placidus Helbock.
 Kretz & Roehher.
 Petrus Ower.
 Carolus Stengel.
 David Cornelus,

Prior nuper vulgavit opuscula, paricum plausu, nec minore fructu excepta fuerunt. Laudantur etiam in eodem argumento opuscula, quæ *Arse-nius Sulger*, & *Conradus Wanner* Zwi-faltenses ediderunt. Prior Vitam S. Benedicti colore didactico innovavit, & *Armarium Spirituale pro extrema mortis lucta* construxit, ut mole parvum, ita spiritu sacro plenum. Alter veluti apis argumentosa, *Exercitia Spiritualia* in octo dies digessit, sub tit. *Apicula Solitudinis Melligo Doctrinae Spiritualis* 1695. PLACIDUS HELBOCK Prior Major-Augiensis juxta Brigantium, præclaros etiam Tractatus asceticos pro animarum salute pietatisque Religiosæ incrementis, patrio idiomate conscriptos evulgavit sub his titulis: *Cordis flamma quadruplex; Scala Jacob; Amarum animæ balneum; Ars bene moriendi*. . . ALBERTUS KRETZ Ottoburanus piissima *Sebastiani Roehher* ejusdem loci Ascetæ opuscula posthuma in lucem dedit; addiditque suo è penu *Paradigmata practica Recollectionis triduanæ*, & libellum sub tit. *Cura sine cura sanitatis & longæ vitæ corporis*. PETRUS OWER cœnobita Petri-Domus, Latinæ, Græcæ & Hebraicæ linguæ peritissimus, ut erat integerrimæ vitæ, ita præclara ingenii sui monumenta posteris reliquit in suis libris, quæ impressis, quæ manuscriptis, quos ultra viginti, cœlestis doctrinæ & odoris plenos indefesso studio contexuisse memorat ejusdem loci Asceta bene doctus *Felix Egger* in *Idea* lib. II. pag. 555.

Miræ itidem pietatis flammæ in Sueviâ sparfit CAROLUS STENGELIUS ex Imperiali ad SS. Udalicum & Afram Augustæ Vindelicorum asceterio Abbas Anhusanus, cujus opuscula Ascetica sunt: *Historia Passionis D. N. Jesu Christi; Theatrum cruciatuum Salvatoris nostri J. C.; Vera effigies D. N. J. Christi secundum carnem depicta & descripta; Parthenium Decus Maria; Gazophylacium sacrarum cogitationum; Optica Prælatorum; & alia idiomate teutonico*. DAVID GREGORIUS CORNERUS, Gottwicensis in Austria Abbas sapidâ quoque pro animarum Pabulo condivit fercula, qualia sunt: *Universæ Theologiæ Mystico-Asceticæ in vita D. N. Jesu Christi expositæ libri XXX. Commentarii Ascetici de descensu ad inferos & resurrectione Jesu Christi. Promptuarium Catholicæ devotionis. Horologium Christianæ pietatis &c.* E montibus Styriæ SIMON HUEBMAN fan-

ctæ quietis & contemplationis studiosissimus locupletavit divina Ascetarum studia per diversos libros, quorum potissimus est *Philosophia Cœlestis*, tradita ab æterna Sapientia S. Gertrudi ex ejusdem libro Insinuationum divinæ pietatis collecta. Nobilem hunc partum exceperunt alii Germano sermone fusi, ut illustrissimo Parthenoni Göffensi, cujus Confessarium agebat, magis serviret. Pio quoque pietatis ardore succensus re & nomine PIUS Abbas & Princeps San-Gallensis, edidit *Tricentarium virtutum*, in quo velut in specula ad leges sibi ultrò præfixas vitæ totius actiones componere solebat. GREGORIUS Schyrensis in Bavaria Abbas protulit egregium in eodem genere opusculum sub tit. *Manu ductio ad perfectionem Romæ A. 1690.* typis excusum. *Benedicti Abelzhauser* Abbatis Seittenstadiensis in Austria *Alveare Meditationum juxta tres vias, purgativam, incipientium &c.*, uti & *Annona animæ quotidiana*, magno inter Ascetas habentur in pretio. Quæ *Theodorus Thier* Abbas Werdinenfis Ascetarum Theodorus Thier, legivo commisit opuscula, velut ad illuminandum & inflammandum fidelium corda oppidò accommoda prædicantur. *Basilii Finckeneis* Instrumenta virtutum, seu bonorum operum, Viennæ An. 1695. edita, iis maxime utilia videntur, qui in monasteriis ad pietatem exercentur. *Alphonfi Wenzel* Viridarium sacrarum meditationum, Alphonfus Wenzel, opus tale est, in quo ex floribus S. Scripturæ & SS. Patrum decerptæ veritates Religiosæ salutem animæ suæ curantibus proponuntur ad procurandum horrore peccati, & implantandum amorem virtutis. *Ruperti Presinger* ad S. Rupertum Salisburgi cœnobitæ piissimi *Considerationes super Regulam S. Benedicti, Magister*, ut intitulat, *Novitiorum; Candidatus ite Benedictinus*, necnon *Sacerdos Benedictinus*, uti & *Benedictinus ærotans & moriens*, aliâq; ejusmodi opuscula, nostris maxime commendantur. Utile tamen, si quod aliud, pietatis opus cenfetur *Wunibaldi Reichenbergeri* Prüllingensis *Tractatus de Patientia*. Lau-Reichenberger, felicitate Religiosi ab officiis liberi, atque obligationis & salutis suæ studiosi. Huc quoque spectant opuscula ascetica *Josephi Langenaver; Eli-landi Bayr* Benedictoburani; *Cœlestini Leuthner* Wessfontani; *Augustini Dornbluth; Pauli Mezger; Hieronymi Giungi; Ruperti Gansler; Anselmi Capeller; Æmiliani Naisl; Ægidii Rambeck; Bonifacii Pfaffenceller;*

Simon Huebman.

Pius Abbas Sangall.

Gregorius Schyrensis.

Theodorus Thier.

Alphonfus Wenzel.

Rupertus Presinger.

Reichenberger.

Veremundi Eiswogl; Amandi Krenner; Ignatii Clavenaw; Xaverii Gerbel Prüllingenfis; Stanislai Sczygielski; Odilonis Schröger Emsdorfenfis; Ignatii Brentani; Joannis Bapt. Hutschenreutter; Valentini Larfon; Bedæ Seeauer; Martialis Keller Ottoburani; Brunonis Charmans Gladbacensis; Ignatii Trauner Sant - Emmeramentis, & Simonis Rettenbacher Cremifanensis, qui edidit *Consilia Sapientiae*, seu *Epitomen Axiomatum Salomonis*, necessariorum potissimum ad vitam prudenter instituendam; *Sacerum* item *Connubium*, sive *Sanctos Agnores*, quibus perfectio Animæ Christianæ variis narrationum involucris depingitur. *Flammam divini Amoris Animæ ad perfectionem anhelantis*; *Meditationes in omnes Dominicas*; & *Tubam Evangelicam*. ANSELMUS DESING

Rettenbacher.

Desing &c.

inter alios fœcundi ingenii partus edit *Cogitationes de vitâ bene degenda*, opus de meliori notâ commendatum, in quo pius author vitæ, quam proficitur, eçtypum seipsum exhibet. Hic quoque cum laude memorandus *Corbinianus Thomas Elchingensis*, cujus *Tractatus de Officio hominis ad Deum* Salisburgi A. 1740. editus, inter præstantiora hujus generis opera merito reponitur. Mitto alios propè innumeros, atque occasione hujus, de quâ hætenus actum, *Scientiæ Sanctorum*, ad alias digredior disciplinas, quæ in illius, ut dixi, obsequio ancillantur, & humanâ obtineri possunt industriâ sine speciali luminis divini adminiculo. Inter eas verò præcellentiæ merito primum sibi vendicat locum Jurisprudentiæ, de quâ porrò:

Corbinian. Thomas.

gressus, & vicissitudines, quatenus illa inter Benedictinos inde ab initio Ordinis exulta fuit, historicè exponendas progredimur; Quia verò Jus illud positivo-humanum tripartiri solet in *Ecclesiasticum* seu *Canonicum*, *Civile*, & *Publicum*, triplici quoque sectione totum hoc perstringemus argumentum. Sit Igitur

SECTIO I.

De origine, progressu, vicissitudinibus & cultu Juris Canonici seu Ecclesiastici.

Quid sit Jus Canonicum.

JUS Canonicum derivatur à verbo Græco *Canon*, quod latinè significat *Regulam*. Regula autem Ecclesiastica est sic dicta, eò quòd rectè ducat, nec aliquando aliorum trahat, quàm ad rectitudinem, vel quòd normam rectè vivendi præbeat, aut quòd distortum pravumque corrigat. Unde Jus Ecclesiasticum seu Canonicum rectè definitur: *Regula justè ac piè vivendi Christiano præscripta*; sive ut alii volunt, *Est Jus positivum ex sacris Canonibus seu regulis Ecclesiasticis collectum, & ad rectè pièque vivendum æternamque salutem consequendam, & justitiam in populo Christiano conservandam à summis Pontificibus Ecclesiæ Catholicæ traditum, constitutum & approbatum*. Ut autem justè pièque vivat Christianus, necessum est omnia ejus negotia ritè ordinari sive interna intellectus & voluntatis, sive externa conversationis & societatis fuerint. Hæc Christiani negotia aut publica sunt, aut privata. Pro utroque genere requiruntur regulæ: unde resultat divisio Juris Ecclesiastici in *Publicum* & *Privatum*. Jus publicum ordinat statum Ecclesiæ universalis, & negotia illi connexa; Jus privatum causas concernit singulorum. Tribus prioribus seculis Ecclesia vix alias leges habuit, quàm Scripturam veteris & novi Testamenti. Charitas quâ ducebantur Christiani, litibus vix locum fecit, & si quæ nascebantur (uti natas perhibet Epistola *Clementis* ad Corinthios) illæ per Apostolos, eorumque successores Episcopos, piósque pastores componebantur. Quorum auctoritas eo respectabilior videbatur, quòd innixa esset potestati, quam Christum Pastoribus in Gregem suum dedisse cuncti agnoscebant. Apostoli quoque Episcopis ac Presbyteris nonnulla præcepta, ad curam animarum Ecclesiarumque gubernationem generatim spectantia tradiderant, quæ longo tempore hominum memoriâ

conservata, ad ultimum scriptis consignata sunt; unde nati *Canones Apostolici*, seu *Constitutiones Apostolicæ*, quæ S. *Clementi* Papæ tribuuntur; licet earum auctoritas non sit omni exceptione major, quandoquidem diversæ diversis temporibus lacinia iis fuerunt assutæ.

Secutis inde temporibus crescente Concilia Ecclesia, & multiplicatis Episcopis, nonnunquam ad decidendas controversias, causasque majoris momenti convenere simul sacrorum Antistites & Presbyteri, quorum Conventus Latinis *Concilia*, Græcis *Synodi* audiunt. Primis quidè Ecclesiæ seculis, ob persecutiones rariùs ejusmodi conventus agebantur; nonnulli tamen etiam ex remotis istis temporibus ad nostram pervenerunt notitiam, veluti Concilia sub *VICTORE* Papa A. 196. de Controversia Paschali habita*. Concilium Carthaginense sub *Agrippina* Episcopo, cujus mentionem facit Cyprianus Epist. 71. Ipsa quoque *Cypriani* Concilia, aliæque plura. Toties enim habebantur, quoties id fieri commodè poterat: Sed ex quo *CONSTANTINUS* M. Ecclesiæ pacem restituit, frequentiores, atque ordinatiores fuerunt Episcoporum Conventus. Ipso enim imperante celebrata sunt anno 314. Ancyranum in Galatia & Neo-Cæsariense in Ponto, quæ sunt eorum, quorum *Canones* supersunt, antiquissima Concilia. Ejusdem auspiciis coactum fuit anno 325. Nicææ in Bythinia Concilium oecumenicum primum à cunctis orbis Romani Episcopis frequentatum. Secuta sunt tria particularia, videlicet Antiochense anno 341; Laodiceum in Phrygia 370; Gangrense in Paphlagonia 375: quorum *Canones* maximi habebantur. Denique anno 381. celebratum fuit Constantinopolitanum Conciliū inter Oecumenica secundum.

Horum septem Conciliorum, videlicet duorum Universalium, & quinque particularium, *Canones* in unum corpus

& Canonum Collectio prima.

Ee 3

* Fleury Hist. Eccl. libr. 4. n. 43.

CAPUT II.

HISTORIA JURISPRUDENTIÆ ECCLESIASTICÆ, CIVILIS, ET PUBLICÆ, PRÆSERTIM IMPERII ROMANO-GERMANICI.

CUM Jurisprudentiæ propago sit Ethices & Politices, atque in his disciplinis quasi solum & fundus hujus doctrinæ consistat, necessariò quidem harum historia illi, quam aggredimur, veniret præmittenda; sed ne longius abire contingat, intra limites Jurisprudentiæ, strictè sumptæ tractationem nostram duximus coarctandam. Per hanc verò nihil aliud intelligimus, quàm scientiam Juris pro *Lege* sumpti, quatenus nempe est *Regula justitiæ*, seu *justi* in genere. Jus autem hoc sensu acceptum dividi solet in *Naturale* & *Positivum*. Jus Naturale est illud, cujus obligatio non ex liberali alicujus præcipientis Legislatoris voluntate, sed ex ipsa rei præceptæ vel prohibitiæ natura oritur: Sive, ut aliis placet, est *lumen rationis signatum in cordibus nostris de eo, quod Deo debemus & hominibus*. Ita juxta Apostolum ad Romanos 2: *Gentes quæ legem non habent (id est scriptam) naturaliter ea quæ legis sunt, faciunt, ejusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum*; ut v.g. *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. Jus Positivum* est illud, quod non ex rei natura, sed ex libera Dei, vel hominis voluntate pendet & vim obtinet. Dicitur *Positivum*, quia à Superiore, non ex quadam necessitate, atque intrinsecâ exigentia objecti, sed liberè & contingenter ponitur, vel à DEO supremo Legislatore, aut ab auctoritate humana aliquid præcipiente vel prohibente. Si à Deo procedat, dicitur *Jus divinum*; Si ab homine, *humanum*. Illud verò continetur Scripturâ veteris & novi Testamenti, & per traditionem Ecclesiæ explicatur. Jus porro divinum naturale esse immutabile patet ex eo, quòd idea rationis æquè omnis expers sit variationis, ac ipse Deus, in quo solo ea æternùm subsistit. Sed Jus divinum Positivum mutabile esse inde arguitur, quòd conformatum sit utilitati hominum in certo statu viventium. Jus verò humanum adhuc multò mutabilius est, non solum pro necessitatibus, quibus mederi cupiunt Legislatores, diversitate, sed etiam, quòd procedente tempore comperimus optimis remediis nos usos non fuisse. Ad hujus itaque Juris disciplinæ origines, pro-

Primitivæ Ecclesiæ regiminen.

Constitutiones Apostol.

corpus collecti sunt, quod appellatum fuit *Codex Canonum Ecclesiae universalis*: quo Conciliū Chalcedonense usum fuisse constat ex canone 1. Huic Codici accesserunt Canones Concilii Ephesini, Oecumenici III. quod anno 430. habitum, & Chalcedonensis Oecumenici IV. anno 450. celebrati. Denique quinquaginta Canones Apostolorum, necnon Canones Concilii Sardicenis, quod anno 347. celebratum & à pluribus Ecclesiis pro continuatione Concilii Nicæni habitum est, eidem Codici fuerunt adjecti. Omnes isti Canones græcâ linguâ concepti erant; sed in Ecclesiis occidentalibus recepta fuit antiqua versio latina, cujus auctor incertus est. Unde Jus Canonicum duplex statui solet, illud quod in Oriente obtinuit sub Imperatoribus Græcis, & quod deinde *Pontificia auctoritate* à compilatoribus latinis collectum in occidentalibus Ecclesiis prævaluit. Antiqui illius non fuit ista auctoritas, quæ Juris Canonici Pontificii, constititque solum Canonibus Conciliorum in orientali Ecclesia celebratorum. Edidit Photius *Nomocanonem*, quo pleraque comprehenduntur, quem græco illustravit Commentario Theodorus Balsamon. Postea autem *Christophorus Justellus*, vir doctissimus, quicquid nancisci potuit veterum Canonum, & hunc ipsum *Nomocanonem* Photii uno libro in folio collegit sub titulo, *Bibliotheca Juris Canonici*. . . . Quod Opus rarissimum quidem est, sed in quo multa continentur, quæ spectant ad veterem disciplinam Ecclesiasticam, ut ita non ratione Juris tantum, sed & ratione Historiæ Ecclesiasticæ prodesse possit.

quibus ex instituto nunc agendum nobis est. Ut verò ritè ac ordine nostra procedat tractatio, tres in classes eos distribuemus; Alii enim sacrorum Canonum collectiones instituerunt; alii in eos exegetes & commentaria scripserunt; alii denique in scholis eisdem ex cathedra explanarunt. Collectores quod attinet, inter antiquiores primo loco reponitur DIONYSIUS Exiguus, Abbas Romanus circa A. 530. conspicuus, quem Cassiodorus cap. 23. *Professione Monachum, gente Scytham, moribus Romanum, Græcæ & Latine linguæ juxta doctum* indigitat **. Primus ille Laurentii Romanæ Ecclesiæ Presbyteri rogatu, novam Canonum Græcorum versionem & collectionem, eamque multò fideliorum adornavit; cui adjecit omnia, quæ tùm temporis græco cœdice continebantur, videlicet 50. Canones Apostolorum, Canones Conciliorum Chalcedonensis, Sardicenis, Carthaginensis, ac nonnullorū aliorum in Africa habitorum **. Idem Dionysius collegit *Decretales Epistolas* Pontificum inde à Siricio, qui anno 398. obiit, usque ad Anastasium II. anno 498. defunctum. Appellabantur autem *Decretales Epistolæ*, quibus Pontifices ab Episcopis consulti decidebant momenta disciplinæ, quæve Canonum loco habebantur, quemadmodum Græci his æquiparabant *Decretales Dionysii Alexandrini, Gregorii Thaumaturgi & Basilii M.* ad Amphilochem Epistolas.

Tanta autem fuit Dionysianæ collectionis auctoritas, ut Ecclesia, teste Cassiodoro *** eâ semper deinceps in judiciis Ecclesiasticis usa fuerit sub appellatione *Corporis Canonum*: cujus exemplo Galliarum quoque Episcopi maximâ veneratione eandem amplexi in judiciis Canonicis adhibuerunt. In Hispaniis verò MARTINUS ex Abbate Dumienſi Archiepiscopus Bracarenſis, qui circa annum 570. floruit, idem fecit, quod Dionysius Exiguus Romæ, novamque compegit collectionem, duas in partes distributam, in quarum prima Canones, qui ad Clericos, in secunda, qui ad Laicos pertinerent, digessit; quibus insuper nonnullos Conciliorum Hispanicorum Canones at-textuit. Hæc Collectio à Lucensi Synodo in Gallæcia probata est A. 571. quam sæpè laudat Gratianus sub nomine

SECVLO VI.
Dionysius Exiguus Canonum collector.

Ejus collectionis auctoritas.

Martini Bracarenſis Collectio.

Collectiones aliæ pro occidentali Ecclesia.

Juris Canonici Ecclesiæ occidentalis collectiones antiquas non habemus alias, nisi quas concinnarunt *Benedictini*, ut proinde per hoc utilem toti Ecclesiæ ac præsertim Jurisconsultis operam navasse Benedictinum Ordinem nemo non fateri cogatur, qui consideraverit ab eo profluxisse tot Canonum ac Decretorum Collectores, & clarissimos Pontificii Juris interpretes; tot etiam in illud exegetes & commentarios, hósque non ex cerebrina seu potius cerberinâ quadam statûs ratione heri demùm vel nudiustertius natâ, sed juxtâ SS. Patrum sententias, & Conciliorum decreta adornatos; de

* V. Yepes in Chron. O. S. B. Tom. I. pag. 154.

** Natalis Alexander Hist. Eccl. Sec. I. Dissert. 22. pag. 222. Fleury Inst. Juris Eccl. Part. I. cap. 1. §. V.

*** Cassiodorus Div. Lect. cap. 22.

mine Papa in Concilio. In Francia tamen, & in iis, quæ tùm in Germania, ut Irenæus ait, *fundatæ erant Ecclesiæ*, sola vetus illa compilatio in usu fuit, donec CAROLUS M. Dionysianam, Romæ ab ADRIANO I. Pont. anno 787. traditam, domū referret. Adeo enim studiosus erat Carolus Sedis Romanæ, ut omnia ad ejus normam componere, & quæ reformatione indigere videbantur, ad ejus instituta conformare studeret, uti Mabillonius in Actis Ss. Ord. S. Bened. ad Sec. I. ostendit. Ceterum de ista Collectione Dionysiana nobis videtur intelligendus esse Wilwaldus in vita S. Bonifacii Germaniæ Apostoli de Gregorio II. Papa scribens: *Deditque illi (Bonifacio) simul libellum, in quo sacratissima Ecclesiasticæ constitutionis jura Pontificalibus congesta sunt Conventibus.*

Orientalis interea veteri codici Canonum nonnulla adjecerunt, videlicet 35. Canones Apostolorum, qui reliquis quinquaginta additi; Canones item Africanæ Ecclesiæ, & Concilii Trullani anno 692. habiti, ut vicem sustinerent Canonum Conciliorum oecumenicorum V. & VI. quibus nulli Canones fuerant proditi; denique Canones Concilii Nicæni II. oecumenici VII. anno 787. celebrati. Atque his partibus constitit *Codex Canonum Ecclesiæ orientalis*. Hæc pauca Præcepta universæ Ecclesiæ Catholicæ per VIII. secula suffecere. Occidentales pauciora habebant, eaque ab Orientalibus maximâ partem mutuata. Præter hæc in usum Ecclesiæ Romanæ particularem nulla tradita deprehendimus. Tantâ enim constantiâ ac fidelitate inhæsit disciplinæ ab Apostolis traditæ, ut his remediis vix indigeret, ipsæque Pontificum *Decretales Epistolæ* inde haustæ aliis Ecclesiis scriberentur: quæ deinde codici Canonum illatæ sunt. Ex his autem non immeritò præcipuos inter Ss. Canonum fontes recenseri possunt GREGORII Magni Epistolæ, Rescripta, Sententiæ, quibus Jus Canonicum refertum habetur. Et verò hunc nostrum Pontificem Max. Juris fuisse peritissimum & consultissimum, satis probant ejus Decretales, maximè libri XIII. quadragesima quinta, ubi docet, quid in Januarii Malacitani cujusdam Presbyteri, necnon Stephani Episcopi causis inquirendum & statuendum sit. Reliquos è Familia Benedictina Pontifices Juris Pontificii seu Canonici assertores & promotores sigillatim hinc excutere

Addimenta Codicis Græci.

S. Gregorius Canonum peritissimus.

genuini quidem Benedictini partium res esset, sed brevitatis causâ juvabit de his Wionem consulere; Nos ad alios Canonum compilatores recensendos pergimus.

Hos inter primus occurrit memorandus ISIDORUS, quem Hincmarus Remensis confundit cum Hispalensi. In nonnullis veteribus MSs. Codicibus legitur *Isidorus Mercator*, in aliis *Percator*. An hic porrò Benedictinorum catalogo veniat inferendus, sub judice lis est, cui nostrum nolumus interponere arbitrium. Collectionem verò ab ipso adornatam vel ideò hinc commemorandam duximus, quòd ex ea natum sit *novum Jus Ecclesiasticum*. Extremis enim Caroli M. temporibus ex Hispania per universum Occidentem disseminata fuit illius compilatio, quâ continentur Canones orientales ex interpretatione latina, Dionysianâ antiquiore; Canones item plurium Conciliorum Francicorum & Hispanicorum, & quod omnium maximum, ingens numerus Epistolarum decretalium, à Pontificibus quatuor primorum seculorum scriptarum inde à *Clemente I.* usque ad *Siricium*, à quo auspiciatus erat Dionysius; licet hic, qui ducentos ferè annos ante vixerat Romæ, contestetur ab ipso conquistis summâ diligentia fuisse, quotquot reperiri potuerint, superiorum Pontificum Constitutiones. Compendia harum Decretalium inserta fuere Collectioni, quam *Ingelrammus* Mediomatricum Episcopus edidit anno 781. * pluraque earum capita irreperunt in capitularia Regum Francicorum, sæpèque allegabantur. Sed *Hincmarus* Remensis, cum videret *Nicolaum I.* his abuti ad stabiliendam suam jurisdictionem in Episcopos, contendit Decretales istas, quòd corpore Canonum non continentur, plus auctoritatis, quam ipsos Canones habere non debere. Pontifex contra benè monuit, auctoritatem earum non è corpore Canonum, sed à Scriptoribus, quos Pontifices fuisse existimaverat, esse derivandam. Plenius hæc deducit Claudius Fleury in Historia Eccl. l. 44. ubi: *Hincmarus*, inquit, *summus alioquin Canonum interpretis, nunquam potuit falsitatem earum detegere. Noverat quidem optimè decretales has præcedentibus seculis planè fuisse incognitas, imò is ipse fuit, qui ostendit, quo tempore in scenam prodierint. Sed destitutus erat arte critica, ut indicia falsitatis animadvertere non potuerit,*

* Vid. Fleury Hist. Eccl. l. 44. n. 22.

tuerit, utut aliis in oculos incurrant. Hæc ille, quæ liberalius admetiri libuit, quoniam illæ Decretales per plura secula pro genuinis habitæ, magnam subinde disciplinæ Ecclesiasticæ mutationem invexerunt, præsertim in argumento Appellationum ad Pontificem. Nostro autem ævo denique compertum est illas esse supposititias, qua de re infra uberius.

Rhegino Prumiensis Abbas.

Interea RHEGINO Prumiensis Abbas in libris duobus, quos de Ecclesiasticis disciplinis, & Religione Christianâ scripsit anno circiter 906. jussu Radbodi Archiepiscopi Trevirensis, cujus in metropoli degebat, in sancti Maximini monasterio, in quod Prumiensis Abbatia fecerant, Canones antiquos, dicta SS. Patrum, & sincera Pontificum Romanorum Decreta congessit. Observat verò Cl. Stephanus Baluzius*, quod qui post nonum seculum se rei Canonice applicuerunt, cum discere & docere vellent, Collectiones canonicas & ipsi ediderint integras, & servato temporum ordine, ut factum erat ab antiquis; sed in titulos & capita distribuentes has synodos & epistolas, præterea addiderint permulta ex Conciliis habitis in Gallia, Germania, & Hispania, tum etiam aliunde; dicta quoque sanctorum Patrum adferentes, ita haud dubiè existimantes, plurimum dignitatis conlaturum Collectionibus illis sanctissimorum ac doctissimorum hominum auctoritatem. Existimabat vir Clarissimus Franciscus Florens Burchardum, Wormatiensem Episcopum, & Ivonem Carnotensem primos fuisse, qui hæc methodo usi essent. Neque mirum est, virum doctissimum ita sensitse, cum nondum ullus in publicum emissus esset Canonum ac Decretorum Collector duobus illis Episcopis antiquior. Attamen Rhegino Abbas Prumiensis exemplum dederat, ex quo pleraque acceperunt Burchardus & Ivo, sed præcipue Burchardus, qui capita DCLXX. aut circiter ex Collectione Rheginonis in suam transtulisse videtur. Hanc Collectionem aggressus est Rhegino jussu Rathbodi Archiepiscopi Trevirensis ad usum ejusdem Archiepiscopi. Eam Rathbodo ac Rhegino mentem fuisse patet ex titulo Operis, sed præterea extat in capite tertio libri secundi Sacramentum synodale, in quo præcipitur, ut causæ synodales celari non debeant Episcopo de Treveris, aut ejus

Collectionem suam Rathbodi jussu aggressus est.

Missio. Quod satis indicat, hanc Collectionem factam esse ad usum illius diæceseos. Verum cum illa commendaretur ob sui utilitatem, varia illius exempla facta deinde sunt, quæ ad diversa loca emanarunt. Usus est autem Rhegino non vulgari artificio in condendâ lucubratione istâ. Divisit illam in duos libros ad exemplum, ut arbitratur Baluzius, Martini Bracarenensis; in quorum primo tractat de rebus & personis Ecclesiasticis; in secundo de vita & conversatione laicorum, ut ipsemet Rhegino docet in epilogo libri primi, & in Præfatione secundi. Continent autem ambo nonnongenta ferme Capitula, ut etiam observatum à Trithemio est. In fronte libri primi ponitur Inquisitio, secundum quam Episcopi interrogare debeant de vitâ Clericorum, in initio autem secundi Inquisitio ab Episcopo faciendâ circa laicos. Deinde his generalibus Inquisitionibus subjicitur auctoritas canonica, id est, canonum ac decretorum, aliarumque sanctorum institutionum auctoritas, quibus fulciri & approbari possunt capita, quæ in utraque Inquisitione habentur. Hæc sunt Rheginonis verba post Inquisitionem libri primi: *Hæc quæ supra capitulatum inquirenda expressimus, auctoritate canonicâ roborari oportet.* In libro secundo, ante caput sextum, id est, post inquisitionem de vitâ laicorum: *Capitula hæc, quæ per ordinem adnotavimus, canonicis oportet roborari decretis.* Ad probationem itaque istorum capitulorum affert canones Conciliorum, decreta Pontificum Romanorum, dicta sanctorum Patrum Basilii, Ambrosii, Hieronymi, Augustini, Gregorii, Cassiani, Ferrandi, Benedicti, Fructuosi, Aureliani, Theodori, Bedæ, Rhabani. Adducit præterea leges ex Codice Theodosiano, seu potius verba Aniani Interpretis. Plerumque etiam utitur auctoritate Capitularium Regum Francorum, Karoli Magni, Ludovici Pii, & Karoli Calvi, tum etiam lege Burgundionum, & lege Ripuariorum; Epistolas Romanorum Pontificum laudat, eas frequenter, quæ veræ illorum creduntur esse citra controversiam, adducit; pseudepigraphas autem & supposititias rarò, tantum fortassis ne contemnere videretur.

Post Rheginonem ABBO Floriacen-Abbo Floriacensis. Abbas & Martyr, eodem Seculo X. declivi clarus, alteram adornavit collectionem.

lectionem, quam Mabillonius in lucem dedit Tomo II. Analectorum. Constat illa quinquaginta duobus Capitulis, quorum plura ad monastici Ordinis defensionem spectant; nonnulla etiam Regis ministerium & subditorum erga Principem officium concernunt. Quantum verò studium & affectum erga Ss. Canones, & Romanam Sedem gereret RATHERIUS ex Lobienfi monacho Veronensis Episcopus eadem ætate conspicuus, patet ex opusculo, quod *Itinerarium* * inscripsit, ubi inter alia se Romam proficisci ait, ut *Canones magis discat*, quorum scientia in Romana Ecclesia potissimum viget. *Quid enim, inquit, de Ecclesiasticis dogmatibus alicubi scitur, quod Romæ ignoratur? illi summi illi totius orbis Doctores; illi præstantiores enituerunt universalis Ecclesiæ Principes; illi decreta Pontificum, universorum examinatione Canonum, approbatio recipiendorum, reprobatio spernendorum. Postremò nusquam ratum, quod illic irritum, nusquam irritum, quod illic ratum fuerit visum. Ubinam ergo melius insipientiæ consulitur meæ, quam ubi fons cernitur esse sapientiæ?* Hæc ipse; ex quibus summa ejus relucet in Apostolicam Sedem observantia. Nec minor fuit zelus ipsius pro Clericorum suorum emendatione & Canonum observatione, de quorum contemptu singularem edidit librum, asserens ex duplici capite oriri seculi sui corruptos mores, nempe ex *vilipendio Canonum & luxuria Sacerdotum*; contemptorem Canonum esse salutis ac Catholici nominis penitus expertem: *Si enim quod Catholicum est, inquit, Catholica defendit Ecclesia; Catholicum se usurpativè reor pronuntiat, qui Canonibus sanctis præsumptivè repugnat.*

Ratherius Lobienfis.

SECOLO XI. Burchardus Wormatiensis Canones colligit,

Ineunte Seculo XI. claruit BURCHARDUS ex monacho Laubienfi ** Episcopus Wormatiensis, de quo vitæ scriptor anonymus testatur, eum fecissse ad quandam sylvam, duobus à Wormatiâ miliaribus distantem, ibique collectarium Canonum elucubrâsse, Walterio Episcopo Spirensi adjuvante, & Brunichone Præposito exhortante, idque operis aggressum fuisse, quia *Canonum jura pœnitentiùmque; judicia in Episcopatu omnino neglecta fue-*

runt. Addunt verò Chronographi Laubienfis & Gemblacensis, OLBERTUM Laubiensem monachum, & postea Gemblacensem Abbatem, præcipuum hujus Operis adiutorem fuisse, quò certè magistrò usus est Burchardus, etiam Episcopus factus. Passim habetur hæc Canonum collectio, sive, ut vocari solet, *Decretum* in libros XX. distributum, cui præmittitur ejusdem vitæ in editione Colonienfi. De Burchardo audiendus etiam est Hermannus Conringius ***. *Justiniana prudentia, inquit, hoc sæculo per totum terrarum orbem nullo planè in usu fuit, obtinentibus in foro quidem Constantinopolitano legibus illis Basilicis, in Occidente autem à Carolo M. Profectis. Canonice tamen vel Ecclesiasticæ Jurisprudentiæ haud parva jacta sunt fundamenta per Burchardum Episcopum Wormatiensem, qui initio hujus Seculi XX. libros Decretorum ex Conciliis, Pontificibus, & SS. Patribus collegit. Addit Strauchius ****, Burchardum ab Italis Brocardum appellari, & inde Brocardica fuisse dicta, id est, regulas canonicas, quas Damasus vetus Juris Canonici Doctor conscripsisse dicitur, & Petrus Salutus Aquilius recognovit ex manuscriptis exemplaribus, qui in Præfatione libelli ita scribit: Burchardica inscribuntur à Burchardo Episcopo Wormatiensi, qui primus eâ tempestate coepit Jus Pontificium ad generales quasdam theses revocare. Quem exterorum plerique, originationem verbi ignorantes, corruptè Brocardam & Brocardum appellant. Sanè Burchardicas ejusmodi regulas non dubitat appellare Cujacius in præfatione ad consultationes suas. Nec in Jure Civili Burchardum omnino hospitem fuisse, indicio est, quòd, ut idem Strauchius ***** ostendit, Authenticas ex Codice in testimonium vocaverit.*

cooperante Olberto Lobienfi.

Anselmum Lucensem etiam Juris Anselmus Lucensis. Canonici collectionem adornasse, apud plerosque eruditos in confesso est, frustra Stephano Baluzio, quem Natalis Alexander defloravit, in contrariam abeunte sententiam.

Sub medium Seculi XII. cum Gratianus monasterii SS Felicis & Naboris Bononiensis Monachus ***** videret, mul-

SECOLO XII. Gratianus methodi-

* Ratherii Itinerarium extat in Acherii Spicil. Tom. II. p. 267.
** Dion. Sammarth. Gall. Chr. Tom. V. n. 668.
*** De Scriptor. Sec. XVI. cap. III. Sec. XI.
**** Amœn. Jur. Can. Eclog. 1. c. VI. p. 11. 12.
***** Dissert. cui titulus: *Irnerius non errans.* cap. 2. thes. 5.
***** Math. Weiff. Lyc. Bened. cap. 12.

cam canonum collectionem adorant, multos in colligendis sanctionibus & Pontificum Decretis egregiam praestitisse operam, nec tam copiam desiderari, quam ordinem & concordiam, rem aggressus est summâ laude dignam; atque utinam admovere ultimam limam vel voluisset, vel potuisset. Opus, inquam, concinnavit, ita quidem ex sacris Canonibus constans, ut tamen modum adhiberet, ac methodum, non scilicet in immensum congerendo *Canones*, sed quousque satis esset, ut ex *Decretis*, aliâ passim, sine ordine [nisi fortè quoad Titulos quosdam] vagantibus, *Scientia*, aut quasi *Scientia* constitueretur. Exorsus enim, ut fieri solet, ab ipso *Jure*, deinde ad *Juris partes* progressus, tum de Ecclesiasticis Prælatibus, Ecclesiæ ministris, eorumque officio, criminibus; tandem *Judiciis*, & judiciorum ritu; rebus Ecclesiæ, *Monachis*, *Matrimonio*, & hujus occasione, de *Pœnitentia*, ac demum, *Sacramentis*, & *Consecrationibus* differuit; ea dispositione & methodo, quam, si quis perficere, aut similem aliam excogitare possit, aut etiam velit, fortè *Scientiam* aliquam, ex infinitis *Decretis* effecerit, si modò in tantâ rerum humanarum varietate, & *Canonum* necessitate ac multitudine *Scientia* talis constitui potest. Ut ut sit, *Decretum Gratiani*, seu, ut ipse inscripsit, *Concordantia Discordantium Canonum* ab Eugenio III. approbatum est, & ad eò in *Scholas Juris sacri* receptum, ut non minus, qui ei cum fructu studuisset, præscriptumque studiorum circulum confecisset, quam qui *Petri Lombardi*, *Gratiani* ferè æqualis, &, ut aliqui dixerunt, fratris germani, sententias didicisset, Doctor & quidem *Decretorum* renuntiaretur.

Ex Decreto Gratiani renuntiantur Doctores, sicque ex iis scientiam, vel quasi scientiam constituit. Cum enim, teste doctissimo * Amat de Graveson, Eugenius III. Pontifex Maximus in Universitatibus, seu studiis Generalibus, maximè Bononiæ, *Decretum Gratiani* publicè prælegi jussisset, suggerente eodem Gratiano, gradus quosdam Academicos excogitavit, non tam ariorum, quam profectus, scilicet Baccalaureatus, Licentiatûs & Doctoratus, ut hocce specioso titulo ad Jus Canonicum amplectendum excitaret, & privilegiis accenderet. Aliqui ante Gratianum collectiones *Canonum* dederant, ut Dionysius Exiguus, Cresconius, Burchardus, Ivo, & si qui alii sunt, solus tamen Gratianus id

obtinuit, ut publicè in scholis prælegeretur, & multorum doctissimorum virorum commentariis illustraretur, nec minus apud Canonici Juris tractatores Gratianus, quam apud Theologos Petrus Lombardus Magistri nomine intelligeretur.

Joannes Launojus, ne fides ulla habeatur Gratiano, quem suæ erroneæ doctrinæ nullo modo faventem habet, audacter suo more negat, Gratianum collegisse *Decretum* auctoritate Eugenii III. Sed fateri cogitur, inquit doctissimus *Alteserra in Epist. 2. ad Naubleum*, hoc opus editum à Gratiano tempore Eugenii III. Et Opus ita vastum est, ita Pontificium est, ut vix perfici potuerit sine auctoritate & ope Pontificis, nimirum copia facta variorum codicum scrinii Vaticani, nec sine auctoritate Pontificis in scholis legi ceptum credibile est; non multis enim post annis in Academia Bononiensi surrexere varii Doctores, qui Jus Canonicum docuere, & Gratiani decreto usi sunt, & proximo seculo claruit *Joannes Teutonicus*, qui primus glossavit *Decretum Gratiani*, teste auctore Paralipomen. Abbate Urspergeni ad annum 1250. quæ omnia nequaquam facta sunt sine nutu Romanorum Pontificum, quibus Gratiani *Decretum* placuit tanquam prima pars & singulare promptuarium Juris Canonici; Cujus etiam præ reliquis utilitas ex eo relucet, quòd veterem disciplinam, & systema primævum omnium optimè exponat. *Decretales* namque Gregorii IX. & reliquæ collectiones non pertingunt eò usque, sed principiis recentioribus innituntur. Hinc & illius studio ita captus fuit *Joannes de Turrecremata* Dominicanus, Vir in negotiis causisque Ecclesiasticis solertissimus, atque ob doctrinæ præstantiam inter Patres Purpuratos ab *Eugenio IV.* cooptatus, ut non tantum Commentarios integros in illam Gratiani compilationem scripserit, sed totum ejus Opus à se refusum ad formam & seriem Raymundianam, additis, ubi opus fuit, novis rubricis, restituerit. Scripti hujus exemplum in Barberinâ Bibliothecâ adhuc adservatum fuit, cujus editio tandem *Justo Fontanino* Archiepiscopo Ancyrano injuncta est, quam etiam Romæ anno 1727. elegantibus typis procuravit, & notis illustravit.

Coeterum in longo ac perdifficili Opere multa à parum æquis hominibus exagi-

summorum Pontificum suscipitur, exagitabantur; nonnulla pii etiam & verecundi interdum desiderabant. Quamobrem ne hujusce utilissimi & gravissimi Codicis vacillaret auctoritas, placuit primùm Pio IV. ac subinde Pio V. & Gregorio XIII. (apud quem etiam hujus perfecti Operis, quemadmodum & aliarum maximarum rerum, laus fuit) ut illi corrigendo summa opera daretur, mendæ librorum tollerentur; si qua etiam in re Gratianus, ut homo, minus vidisset, modestè notaretur, ipsaque omnino capita suis auctoribus quam diligentissimè restituerentur. Itaque & Romæ Vaticana Bibliotheca, & monasterii Dominicani supra Minervam, aliæque non paucae excussæ sunt, & ex aliis urbibus, atque regionibus invitati doctissimi homines, qui idem facerent, & si quid invenissent, quod ad hanc rem pertineret, pro sua pietate libenter communicarent, atque ad Pontificem mitterent. Quâ diligentia illud factum est, ut cum jam magnam partem suam unicuique tributum sit, ac propterea intelligi plerumque possit, quæ Synodorum generalium, quæ Summorum Pontificum, quæ Provincialium Conciliorum, quæ Patrum decreta ac sententiæ, atque inter hæc, quæ sanctæ Romanæ Sedi probata sint, quæ minimè, vix quisquam errare, atque incerta pro certis sequi, certa verò pro incertis suspecta habere posthac queat.

felici successu.

Ejus recensores.

Rainerus author Collectionis Decretalium Innocentii III.

Gratiani autem *Decreto* recensendo, anno scilicet 1582. adfuerunt Illustrissimus Cardinalis *Caraffa*, *Franciscus Turianus*, postea Jesuita, *Petrus Diaconus*, Presbyter Hispanus, *Flaminius Nobilius*, Theologiæ Doctor, cui Annotationum cura demandata est, *Hieronymus Parisetus*, Juris Canonici Doctor in studio Rom. *Lalenus Salemius* Viterbiensis annos natus LXXV. *Morinus* Gallus.

Denique sub initium Seculi XIII. eadem nempe ætate, quâ Innocentius III. floruit, *Rainerus* * Diaconus, & Pomposiæ Monachus, ut constat ex Præfatione ejus ad *Collectionem*, quam adornavit ipsarum Innocentii III. *Decretalium*. Scripsit enim ad multorum instantiam, sed præsertim *Johannis* ejusdem Papæ Capellani, *Collectionem primam Decretalium hujus Pontificis* compositam & collectam ex tribus primis libris *Registarum Epistolarum* illius An. 1198. 1199. 1200. in

Titulos XL. vel XLI. digestam, unde liquet, quòd annò *Rainerus* Collectionem hanc adornavit. Primus illam *Stephanus Baluzius* in lucem produxit, acceptam ex antiquissimo MS. Codice S. Theoderici Remensis, quam inseruit editioni *Epistolarum Innocentii III.* à se duobus in folio voluminibus procuratæ Parisiis an. 1682. collectam Vol. I. post librum secundum *Epistolarum* ejusdem p. 543. - ad 606. cujus mentionem facit *Baluzius* ibidem. Quanti *Rainerus* *Innocentium III.* fecerit, conicere licet ex Præfatione, ubi eum *Salomonem* suæ ætatis ob insignem doctrinam appellat.

Præter has Canonum Collectiones, Bullarum quoque recenseri meretur *Bullarium Magnum* à Leone M. usque ad *Benedictum XIV.* ab *Angelo Maria Cherubino Casinensi* Monacho adornatum, & deinde ab aliis, qui recentiorum Pontificum constitutiones hæctenus promulgatas collegerunt, auctum & illustratum, ac postremò *Luxemburgi* ab anno 1736. usque ad 1742. Tomis XIV. in fol. editum. *Epistolas* porro Romanorum Pontificum, & quæ ad eos scriptæ sunt, à *Clemente I.* usque ad *Innocentium III.* *D. Petrus Constantius* à Congregatione S. Mauri operose collegit, ediditque Parisiis anno 1721. Tom. I. in fol. majori.

Huc etiam referri posse videtur *Concilia Hispaniæ & novi orbis, Epistolarumque Decretalium, nec non plurimum monumentorum ad illa spectantium, cum Notis & Dissertationibus, quibus SS. Canones, Historia, Disciplinæque Ecclesiastica, & Chronologia illustrantur.* Cura & studio JOSEPHI SAENZ de AGUIRRE S. R. E. Card. Romæ typis Joan. Jac. Komarck An. 1692. in fol. De quo præclaro sanè opere plura, eaque notatu digna dabunt *Eruditi* Lipsienses in Actis, anni 1696. Tomo XV. pag. 120. &c. Utinam verò ad pios ejusmodi & perhonorificos Martiri nostræ Religionis Benedictinæ ausus præclaris hisce exemplis excitarentur doctissimi Sodales nostri per Germaniam, atque pro locorum opportunitate contractâ inter se societate, mutuis officiis, studiis & operis, similem Conciliorum Germaniæ collectionem adornarent; optimè profectò de Patriâ & Ecclesiâ merituri.

Colle-

* Hist. Eccl. Sec. XII. Colloq. V. p. mihi 260.

* Oudin. de Script. Eccl. Tom. 2. p. 1720.

Conditores Canonum: Collectores hactenus enumeratis addere liceat *Lupum* Abbatem Ferrariensem, non quod & ipse sacros Canones collegerit, sed novos potius in Conciliis condiderit. In epistola ad Marquardum Abbatem anno 847. data illum * invitatur, ut iter ad se arripiat. *Nam quinto decimo*, inquit, *die post Pascha synodus magna, ut ajunt, apud Attiniacum celebrabitur; cui me abesse nequaquam, ut credo, nostri Praesules patientur.* Quippe, ut rectè Baluzius observat, sanctissimi Gallicanae Ecclesiae Antistites tanti faciebant *Lupum* nostrum, ut spectarent veluti *Conditorem Canonum*, atque adeò ejus praesentiam in synodis quodamodò necessariam existimarent. Jam enim experimentum sacrae eruditionis fecerat in Canonibus Concilii Vernensis 844. condendis numero duodecim.

Quà occasione alii Ordinis nostri Abbates in memoriam mihi revocantur. Primus est *Alcuinus*, qui quòd plurimum contulisset ad condenda Concilii Francofurtensis Acta, à Carolo Magno Rege toti Synodo commendatus fuit, ut in Patrum confortio, & orationibus reciperetur. Alter est *Ahyto*, seu *Heitto* ex Augiæ Divitis Abbate Basileensis Episcopus, qui insigne Capitulare scripsit XXV. Capitibus constans, quod Eminentissimi Cardinalis Bona beneficio acceptum edidit Lucas Dachorius in Spicilegio. Tertius est *Hincmarus* ex monacho S. Dionysii Archiepiscopus Remensis, qui conditis Anno Christi 857. variis Capitulis suæ Dioecesis Presbyteros instruxit, quibus alia post aliquot annos adjecit: iterum alia quinque anno 874. & iterum alia Archidiaconis in Visitationibus observanda. Erat in scientia Canonum, teste Caveo, eruditissimus, licet interdum nimis iis favens super Apostolicæ Sedis Decreta eos extulerit. Et sanè Ecclesiæ jura & leges nemo melius intellexit, nemo animosius defendit. Fuerunt tamen, qui illum criminati * sunt apud Joannem Papam, quòd nollet auctoritatem recipere Decretorum Pontificum Sedis Romanæ: at hic, inquit *Marlottus* noster, convitiatores suos in Synodo Tricastina egregiè refellit, & adhuc postea in Apologetico, asserens, & se Decretalia Pontificum Romanorum à sanctis Conciliis recepta, & approbata reci-

pere, & sequi discretè, prout sunt sequenda. Etenim cum acris disceptatio ei fuerit cum *Hincmaro* Laudunensi, qui ex antiquis Decretalibus probare nitebatur, se nullam Metropolitanam debere obedientiam, tantum abest, ut earum auctoritatem exsufflaret, quin potius in eum aliquot harum allegat **. Præsertim libro 55. Capitulum cap. 15. ubi Clementis & Anacleti citat Epistolas, & cap. 20. *Apostolicæ*, inquit, *Sedis Pontifices ante constitutiones sacrorum Conciliorum, etsi non fide sibi adversa, tamen stylo diverso in suis Epistolis pro diversis causis emergentibus datis, de Episcopis statuere judicia, considerantes qualitatem personarum, necessitatem rerum, & opportunitatem temporum &c.* Hinc certum est, pergit *Marlottus*, *Hincmarum* de Epistolarum antiquitate nihil dubitasse. Immò nec de earundem auctoritate, quamvis mens ipsius fuerit, eorum, quæ in Conciliis definita essent, majorem præ illis habendam esse rationem. Quod clarissimè demonstrat libro allegato cap. 25. ubi agnoscit ipse in iis utilia quidem præcepta contineri, sed pro ratione temporum quandoque immutata, & quoad quæ immutata sunt, posthabenda Conciliorum Canonibus. Unde quòd fugillet alicubi collectionem *Hincmari* Laudunensis, non eò factum est, quòd vel fraudem in illis Epistolis subolferet, vel saltem eas contemneret, sed quòd Laudunensis Decreta exinde collegisset, quæ nullius tunc roboris existerent, ut pote per subsequentes synodos abrogata. Unde subtiliter & acutè sic claudit laudatum Capitulum in *Hincmarum* Laudunensem: *Ecce habes secundum leges & Evangelium plenitudinem testium testificantium de sequendis inconcussè Conciliis, & de non studendis peregrinis assertionibus; peregrinas vocans cum Innocentio; quia ex quo sacra Concilia in Ecclesia Catholica celebrari ceperunt, illa quæ suo tempore partim viguerunt, nisi quantum ex eis sacra Concilia assumenda viderunt, ab Ecclesiastico usu effluerunt, quæ tamen retines, ut ad ea, quæ adspiras, libenter transire possis in affectum cordis licenter, & à nullo coerceri, vel judicari valeas regulariter.* Hæc *Marlottus* pro vindiciis *Hincmari*; de quo tamen fatendum est, quòd quæ Capitula *Hadrianus* Pontifex Carolo Ma-

gno

* Frod. lib. 3. cap. 21.

** Metropolit. Remens. Hist. Lib. III. cap. XXXVIII. pag. 479.

*** Abbas Fleury Discurs. III. Hist. Eccl. notat, Decretales illas ab *Hincmaro* respu, sed cum in ipsius rem essent, allegari.

gno, dum Romæ agebat, ad usum Occidentalium Ecclesiarum dedit, cap. 24. adversus nepotem scribens acriter impugnaverit; eò quòd eorum compilator, quiscunque demùm fuerit, primò omnium usus fuerit Decretalibus primorum Pontificum suppositiis, quæ prius nemini uni cognitæ fuerunt. Quod *Hincmaro* æquè parùm vitio dandum erat, atque *Rabanus Maurus*, Archiepiscopus Moguntinus, per eadem tempora ætatem agens, in reprehensionem vocatus fuit, quòd Epistolas, antiquorum Pontificum nomine venditatas, recipere noluerit. Illas verò *Isidorus Mercator*, seu *Peccator* collegisse fertur. Qua sua collectione de Ecclesia Catholica pessimè meruit. Hinc enim, ut *Petrus Coutantius* noster * verè scribit, *debilitati penitus fractique disciplinæ nervi, perturbata Episcoporum jura, sublatae judiciorum leges, aut miserum saltem in modum afflictæ, hinc discordiarum ac litium seges immensa, quæ tot seculis ad Ecclesiæ dedecus, fideliumque offensionem fructificavit.* Jam verò *Rabanus*, ut hæc reciperet Epistolas, nunquam persuaderi potuit. Primùm enim, ut erat Critices non imperitus, plerasque subleste esse fidei judicabat; deinde nervos disciplinæ Ecclesiasticæ, cujus observantiæ tuendæ nunquam non studuerat, iisdem nimium quantum infringi animadvertibat. Qua de re viri doctissimi, *Stephani Baluzii* **, verbis hæc consignemus. „Ævo deinde, „ inquit, *Karoli Magni* insertæ sunt „ famosæ illæ Epistolæ, quæ priscis „ Pontificibus tribuuntur, quas verò „ *Riculfi*, Archiepiscopus Moguntinus, à bono illo Mercatore *Hispanso* comparatas in hunc terrarum „ orbem primus detulit. Disputatum „ valdè est illo seculo de auctoritate „ istarum Epistolarum, Gallicanis „ Episcopis litem adversus eas moventibus, quòd intelligerent, illas antiquis regulis esse contrarias. Vicit tamen fortuna populi Romani. Itaque nihil frequentius post illa tempora insonuit in auribus Christianorum, quàm istarum Epistolarum auctoritas, & mentio, ita ut qui deinceps collectiones Canonum & Decretorum composuerunt, etiam istis Epistolis usi sunt tanquam bonis mercibus, quamvis non omnes. „ *Rabanus* enim tametsi Abbas Ful-

„ densis esset in Dioecesi Moguntina, „ licet Moguntinus & ipse Archiepiscopus fuerit post *Otgarium*, adeoque *Riculfi* (anno 841. defuncti) „ successor, Epistolis illis non utebatur, ut rectè observatum est ab *Antonio Augustino*. „

Quartus est *GOFFRIDUS*, Abbas *Goffridus* Vindocinensis, ac postea S. R. E. Cardinalis, qui quantoperè in sacris Canonibus fuerit exercitatus, ejus Opuscula de Investituris, tantorum dissidiorum materia abundè testantur. Nomen illius immortalitati fuit consecratum, quando post regiones ferro ignique vastatas, Pontifices vel captos, vel in exilium ejectos, jura inter Sacerdotium & Imperium ita sapienter distinxit, ut pax & Ecclesiæ & Imperio restituta fuerit, difficillima & diuturna dissensione Pontifices inter & Imperatores sic composita, ut penitus extingueretur. Primùm verò *Goffridus* fuit, qui allegoria duplicis gladii, seu potestatis Ecclesiasticæ & Secularis, usus, eandem summis Pontificibus attribuit, quæ deinde *Gregorius VII.* nimium quantum in *Henricum IV.* Imperatorem animadvertit.

Quintus est *PETRUS*, Abbas *Cel-lensis*, ac subinde Episcopus Carnotensis, ad quem adhuc Abbatem sacrorum Canonum peritissimum, complures *Alexandri II.* Pontificis Max. Epistolæ extant, quibus ei diversarum causarum judicium committit, quarundam etiam inter seculares. Denique ut plures alios omittam, sextus est *Robertus* de Monte seu Abbas sancti *Michaëlis* in de Montepiculo maris, vir doctissimus, ac Ecclesiastici Juris consultissimus, cui *Alexander III.* Papa speciali mandato injunxit, ut Turonensi Concilio adesset.

Hactenus de illis, qui sacros Canones vel condiderunt, vel collegerunt: quod sequitur, ad Juris Ecclesiastici peritos cum Interpretes tum Doctores attinet.

Cum *S. Raymundus* de Penna Forti, Ordine Dominicanus ***, ac *Gregorius IX.* Capellanus, seculo XIII. liberos quinque Decretalium ab *Alexandro III.* in quo desierat *Gratianus*, ex variis collectionibus compilasset, primus fuit *INNOCENTIUS IV.* O. S. B. qui Commentarios in eosdem quinque Decretalium libros Lugduni composuit;

F f 3

* in Collect. Epist. Rom. Pontif. pag. 127.

** in Præfat. ad nov. edit. Reginonis.

*** Graveson Hist. Eccl. sec. XIII. pag. mihi 184. confer etiam Conring. de Script. sec. XIII. cap. 3. de Jureconsultis, & quos allegat.

fuit; quò tempore Concilium habuit ea in urbe Lugdunense I, in quo Fridericum II. Imperatorē anathemate perculit. Suâ doctrinâ promeritus est summus ille Pontifex, ut à Viris Juris utriusque consultis *Pater Juris & Organum Veritatis* appelletur. Sanxit verò, ut in Curia Romana esset semper schola Juris utriusque. *Ibidem vigeat studium Juris divini & humani, Canonici videlicet & Civilis.*

Lapus Abbas in VI. & VII. Decretalium primus commentatur. BONIFACIUS VIII. cùm sextum librum Decretalium circa annum 1298. evulgasset; CLEMENS verò V. anno 1313. septimum Decretalium, quem hodie *Clementinas* vocamus, publicasset, LAPUS Abbas monasterii S. Miniati propè Florentiam Benedictinus omnium primus utrumque exposuit.

Joannes Fabri J. U. Doctor. Claruit eodem ævo *Joannes Fabri le Febvre* Vedastinus, qui cùm esset Legum Doctor eximius, Regi Galliarum à consiliis anno 1377. esse meruit. Et certè Rex eo Abbate sæpè usus est variis in negotiis. Misit enim eum ad Papam an. 1376. ut probat Baluzius in Notis ad vitas PP. Avenionensium, Scripsit adversus Johannem de Lignario, qui Urbani VI. partes tuebatur, Tractatum inscriptum *de planctu bonorum*, qui legitur in Cod. MS. 812. & 814. Biblioth. Colbertinæ, in cujus præfatione ipse se dicit natum Parisiis, ubi Doctoris lauream promeruit. Denique anno centesimo trecentesimo nonagesimo septimo à Rom. Pontifice confirmatur Episcopus Carnotensis, sub initium diuturni Schismatis.

Guido de Mimo Sub idem tempus *Guido de Mimo* *, natione Burgundus, ex villa de Mimo Dioceseos Augustodunensis, nobili genere oriundus, junior vitam monasticam in Abbacia S. Germani Autifiodorensis, sub Joanne Josnual Abbate consanguineo suo professus est. Illic paulatim proficiens in literis, cùm aliquamdiu in cœnobio, observantia & ætate profecisset, ad Academiâ Aurelianensem & Parisiensem missus Theologiæ & Juri Canonico non ignavam per novennium contulit operam. Per novennium dixi, quod notent, velim, illi Superiores, qui juniores suos monachos non in Academiis, ubi à chori officiis exempti sunt, sed in cœnobiis suis, ubi nullam ipsis exemptionem vel ab una unica Hora Canonica cum cœteris in sacro Odeo decantanda concedunt, Cursum Theo-

logicum unâ cum Jure Canonico intra tres quatuor annos absolvere jubent: quò autem profectu quivis imaginari sibi potest, præsertim cùm Professores in didandis Scriptis ea quandoque prolixitate laborent, ut discipuli ea non tantùm studendo percipere non possint, sed sæpè nec legendo percurrere valeant, idque ob summam, quâ premuntur, ob prolixa Chori officia, aliâsque occupationes, temporis inopiam. Interea fugaces elabuntur anni, & discipuli ex ignorantia tenebris vix aut ægrè admodum educuntur. At enim redeo ad *Guidonem de Mimo*, qui domum reversus scientiam SS. Canonum non frustra edoctus fuit, utpote quâ summè opus habuit. Post varios enim gestos honores, atque mortem Abbatis sui in locum ejus electus est. Sed coortâ mox factione, monachi adversæ partis *Joannem* quemdam *de Thyengis* Anglum in Abbatem sibi elegerunt. Hac autem lite multos annos durante Guido semel atque iterum ingentibus & expensis & laboribus Romanam profectus est; neque enim causam suam dubiæ fidei aut doctrinæ Procuratoris committere voluit, sed eam ipse SS. Canonum peritissimus agere decrevit; Id quod tam egregiè præstitit, ut controversia tandem in ipsius gratiam, licet primùm post octennium decisa fuerit. Ecclesiam igitur sancti Germani pacificè susceptam ab anno MCCXXVII. ad annum MCCCIX. gubernavit, quò regimine suo se ultro-neus abdicavit, & in cellam quandam privatam secedens, obiit sexto calendâ Martii año MCCCXIII. postquàm Ecclesiam suâ per integros ferè XXIV. annos gubernasset.

Exeunte seculo XIII. ut *Nicolaus de Fractura* animum ad Juri Canonici studium appelleret, occasionem, si non causam dedit, S. Cœlestinus V. Summus Pontifex. Cùm enim à Casinatus exigere, ut mutato habitu nigro suum assumerent, Nicolaus ne id faceret, è monasterio Casinensi discessit, deditque Bononiæ operam Juri Canonico, ut hisce ejus verbis ad cap. 55. liquet. *Alios verò, quos ad susceptionem habitus sui prædicti nequivit inducere* (S. Cœlestinus V.) *de monasterio Casinensi per Fratrem Angelerium monachum Murronensem, quem ibi Abbatem instituit, expelli voluit, mandavit; de quibus unum fateor me fuisse, qui cùm nec terrore concuterer, nec blandimentis seducerer, petitâ demùm licentiâ*

& obtentâ ab ipso domno Cœlestino, monasterium Casinense cùm pluribus aliis sociis exiens, solus Bononiam petii, studiumque Juris Canonici ibi per nonnulla tempora frequentavi &c. Quâ in facultate Doctor fuit, atque Abbas, deinde S. Vincentii in Vulturno, ut constat ex iis, quæ refert Gattola in Historia Casinensi.

SEculo XIV. uti Jus Canonicum per multas leges incrementum, ita suos etiam accepit Interpretes. *Clemens V.* Pontifex Max. post Concilium Viennense Anno MCCCXI. celebratum Constitutionum librum unum colligi fecit, quem septimum Decretalium dici voluit: *Joannes* verò XXII. ejus successor Constitutiones, quæ dicuntur Extravagantes, id est, extra Corpus Collectionum Canonum & Decretorum quasi vagantes, tribus libris collectas edidit, quibus vulgò clauditur Juri Canonici volumen. Continuò autem in novum Jus Pontificium commentatus est *Guillelmus* noster Abbas Pictaviensis vulgò *de Monte Lauduno* cognominatus, vir sua ætate ob insignem Juri Canonici peritiam celeberrimus, utpote, qui illud Parisiis primùm, deinde Tolosæ, tandemque Pictavis in tribus famigeratissimis Gallia Universitatibus docuit. Recensetur inter Doctores, qui claruerunt temporibus * *Benedicti XII.* in vita hujus Pontificis, quam refert *Stephanus Baluzius* in vitis *Paparam Avenionensium* col. 208. his verbis: *Item Tolosæ Guillelmus de Monte Lauduno, Abbas monasterii Novi Pictaviensis, Doctor elegantissimus Decretorum, qui super Clementinis lectionem perutilem edidit.* Alia etiam hujus Opera frequenter laudârunt *Richardus Armachanus* Archiepiscopus in Tractatu MS. *De audientia Confessionum.* *Bernardus Laurentus* Præses Tolosanus in Tractatu *Juris Regaliæ.* Glossator Libri VI. Decretalium & alii, quos silentio prætermitto. Hic sufficiat elogium ex Codice 349. Bibliothecæ Colbertinæ à Cl. Baluzio depromptum, quo *Doctor excellentissimus* in Decretis vocatur. Apud *Dionysium* verò *Sammarthanum* in Gall. Christ. Tom. II. ex codice *Gualteri Notabilis Doctor* in Decretis cognominatur.

Clemens VI. Decretales Epistolæ Quo tempore autem in vivis etiamnum erat, aut paulò antè è vita *Guillelmus de Lauduno* excessit, *Petrus Rogerius Casæ Dei* in Arvernia monachus

in Summum Pontificem electus est. Erat verò *Clemens VI.* ita enim appellari voluit, Juri Ecclesiastici longè scientissimus. *Extant*, teste *Possevino*, *Romæ in Bibliotheca Vaticana Epistolæ & Decretalium ejus plura Volumina MSs. quæ in cubiculo secretiori asservantur, quod est ad levam ingredientibus bibliothecam.* Hæc *Possevinus* **, quibus *Oudinus* *** addit, ista volumina *Epistolæ & Decretalium* sæpè allegari, atque ex iis interdum potissimas quasdam epistolâ referri integras, ab illustribus illis *Annalium Cæsaris Baronii* exceptoribus, *Abrahamo Bzovio*, *Ordinis Fratrum Prædicatorum*, & *Odorico Raynaldo Presbytero Oratorii Domini Jesu.* Itémque interdum citari ab *Henrico Spondano* in *Continuatione Annalium Baronii*, ut nullum omninò sit dubium, quin ibi dormiant hæc volumina Decretalium Epistolæ *Clementis Papæ VI.* Extant eductæ ex hoc *Regesto Epistolæ Clementis Papæ VI. Epistolæ decem* apud *Bzovium* ad annum 1342. &c. *Aliæ XXX.* apud *Waddingum* in *Annalibus Minorum*, Tomo III. ad annum 1342. &c. *Aliæ CXXII.* ibidem in *Regesto Pontificum* pag. 1. Quæ epistolæ profectò fidem faciunt indubitam, *Clementem Juri Ecclesiastici* fuisse peritissimum; cujus etiam ante summum adhuc Pontificatum strenuissimus vindex atque assertor fuit. *Famosa* siquidem est in *Annalium* monumentis concertatio, quæ anno 1329. fuit *Lutetiæ* coram *Philippo Valesio* inter Episcopos, & *Petrum de Cugneriis*, *Advocatum Regium*, acriter conquerentem, quòd *jurisdictio Ecclesiastica* ad se traheret cunctas causas absque delectu. Inclaruisse autem multùm eâ occasione constat *Petrum Bertrandi.* Sed tamen maxima pars hujus defensionis debetur *Petro Rogerii*, electo *Senonensi*, qui unus pro omnibus respondit argumentis allatis à *Petro de Cugneriis* adversus nimiam *jurisdictionis Ecclesiasticæ extensionem*, *Chronicon Rotomagensis* editum à *Philippo Labbeo* ad annum MCCCXIX. *Hoc anno, inquit, factâ convocatione Prælatorum totius regni Franciæ, coram Rege fuerunt multi articuli propositi contra Jurisdictionem Ecclesiasticam. Sed Prælati virtuosissimè responderunt, & viriliter restiterunt, & Magister Petrus Rogerii, electus Senonensis, Magister in Theologia, responsionem fecit solenniter*

* Oud. Tom. III. p. 966.

** Appar. Sac. Tom. I. p. 732. *** Tom. III. p. 933.

niter pro Prælati. Patet etiam istud in Actis istius disputationis, quæ edita sunt Parisiis A. 1495. & dein recusa in Bibliotheca Veterum Patrum, & Manuscripta reperiuntur in antiquis quinque Codicibus Bibliothecæ Colbertinæ. Legi tamen hac de remerentur, quæ Abbas *Florius Discursu VII. super Historiam Ecclesiasticam N. XIV.* proponit. Ex hujus Scriptoris sententia Causa Ecclesiæ in hac concertatione quàm malè à *Petro Cugnerio* impugnata, tam malè à *Petro Rogerii* defensa fuit. Contigit id ex eo, quòd neutra pars illam rectè cognitam habuerit, atque ex falsis principiis, vera non intelligens, argumenta deduxerit.

Heli-
Abbas
Nobili-
acensis.

Huic Pontifici charus admodum fuit Heli-Abbas Nobiliacensis * in Gallia Dioecesis Pictaviensis, qui cum ob eximiam eloquentiam, & insignem Juris Canonici peritiam Episcopus Eduensis electus fuisset, à Clemente per Cabillonensem & Matisconensem Episcopos pallium accepit.

Jam quantum illud, quàmque memoratu iterum dignum, quòd eodem ævo eademque in Gallia, paucis post annis, ob eximiam cum vitæ sanctimoniam, tum Juris Ecclesiastici intelligentiam alius Ordinis nostri Præsul in summum Pontificem fuerit cooptatus. Erat is *Guillelmus Grimoardi*, monasterii S. Victoris Massiliensis Abbas, Decretorum Doctor, multisque annis tam apud Montem Pessulanum, quàm apud Avenionem publicus SS. Canonum Professor. A Francisco Petrarca *Juris utriusque peritissimus* vocatur. Postquam autem Pontificia Tiara redimitus fuit, URBANUS V. dici voluit. Tum verò, ut quos sacros Canones in scholis docuerat, in Ecclesia observarentur, omnis ejus mens ac cura versata fuit. Unde concubinariorum, & alios vitam inhonestam publicè ducentes, Ecclesiasticos maximè, rigidis legibus compescuit, & ad correctionem & emendationem venire coëgit. Usurarios admodum persecutus est, aded ut suo tempore ex malè comparatis, occasione hujusmodi restitutionis ultra ducenta millia florenorum in curia deposita dicantur. Simoniacos autem, ementes & vendentes beneficia, sive spirituales curas execratus est. Ipsos etiam occasione talium exactiones indebitè facientes, *puniri multimodè ordinavit*, imò &

quàm plurimos eorum curiâ exire coëgit. Beneficiorum multiplicationem, præsertim incompatibilem, in eandem personam concurrentium invitissimè toleravit, imò multos, qui plura obtinebant, illis privavit, relictis tantum illis, quæ suo statui & sufficientiæ congruè convenire judicavit. Extat ejus *Constitutio adversus pluralitatem beneficiorum* Concil. Tom. XI. col. 36. Plura ejus Epistolarum Decretalium volumina in Archivis Vaticanis extare dicuntur, de quibus suo loco.

Hic ipse verò Pontifex Urbanus V. PETRUM BOHERIUM S. Aniani Abbatè, insignè suo tempore Juris utriusque Doctorem ac Theologum ob notissimam Canonum scientiam, vitæque probitatem Urbevetanum Episcopum renuntiavit. Extat autem præter cætera hujus *Petri Boherii* Commentarius in Regulam D. Benedicti, cui adaptat Regulas & Canones Juris. Quò vel unico opere in ruborem dari potuisset Præpositus ille, qui nostrâ ætate in Germania non minimum negotii suo faceffivit Abbati, quòd SS. Canones suo in monasterio explanari ac doceri jufferit, per eam causam, quòd fieri haud difficulter possit, ut Monachi Juris Canonici scientia imbuti contentiones suis cum Abbatibus suscipere præsumant; quò nihil magis lepidum, ineptum, aut insulsum cogitari, aut dici unquam potuit. Ac si verò Jus Pontificium, quòd unice ex Scripturis sacris ac sententiis præcorum Patrum, Conciliorumque Decretis, & Pontificum sanctionibus conflatum est, Monachis faces subdat, ut frontem suis ostendant Abbatibus, & non potiùs iis humiliter morem gerant, atque obsequantur. Næ Pontifices summi, aliique Ecclesiæ Antistites in leges prudentiæ insigniter peccassent, quòd editis Constitutionibus decreverint, ut Monachi Benedictini Jure divino ac humano, i. e. sacrorum Canonum scientiâ instruerentur. Quid? quòd eorum permisso factum, ut qui Monachi doctrinâ præstarent, honorum titulis & prærogativis condecorarentur. Sic quo tempore (erat annus 1394.) PETRUS ** Abbas S. Eligii Noviomensis publicè Jus Canonicum docebat, nonnulli è Monachis Majoris Monasterii lauream Baccalaureatus obtinere. Equidem non nescio, Bene-

Petrus
Boherius.

Notantur
Abbates
juris olo-
res.

Constitutum

tio Bene-
dicti XII.

dictum XII. constituisse, quòd de singulis Monasteriis, & Prioratibus Conventualibus, tenentibus certum numerum Monachorum, certi monachi mittantur ad studia generalia literarum causa ediscendi, & quòd eis in libris, victu & vestitu de proventibus dictorum monasteriorum, vel Prioratuum certo modo per ipsum ordinato & limitato provideatur. --- voluisse tamen, quòd tales, qui mittentur, & ad hoc deputabuntur per Ordinem, & expensis ejusdem, non in *Jure Canonico*, & multò minus in *Civili*, sed solum in primitivis, aut Philosophia vel Theologica facultate studeant, & contra oppositum attentantes excommunicationis sententiam fulminasse, vel promulgasse. Verumenimverò ut Benedictus XII. plerasque alias pro regimine Monachorum Nigrorum editas Constitutiones, velut nimium rigidas, aut parum practicabiles subinde mutavit, aut emendavit, ita etiam, inquit Stephanus Baluzius *, de studio *Juris Canonici & Civilis existimari debet*. Videnda est Constitutio ejusdem Benedicti data Avenione Nonis Decembris anno sexto, in qua plerasque ex iisdem Constitutionibus mutavit, aut emendavit. Extat in codice regio, & in archivo monasterii Montis Olivii. Unde fides habenda Joanni Mabillonio **, dum scribit, quòd idemet Pontifex Benedictus XII. decreverit, ut completo Philosophiæ studio Regulares subinde instrui debeant Jure divino ac humano, id est, sacrorum Canonum scientiâ.

Varii ex
Ordine S.
Benedicti
Decretorum
Doctores.

Nec illud sine animadversione prætereundum, quòd cum Benedictus XII. Bullam suam pro Benedictinis resingeret, præter Cardinales in consilium adhibuerit, *Petrum Cluniacensem, Joannem Casæ Dei, Gilbertum Massiliensem, Raymundum Salmodiensem, Guilelmum Montis Soluti, & Gregorium Isidorensensem*, Monasteriorum Ord. S. B. Abbates, qui omnes, ut ipse Pontifex in Bullâ suâ fidem facit, erant *Decretorum Doctores*. Optimè ergo, inquit *Laurentius à Dript* ***, Monachus, Theologus, ac Canonista Gladbacensis, Celsissimi & Reverendissimi Principis & Episcopi Paderbornensis in Ecclesiasticis Consiliarius, & Vicarius in Spiritualibus Generalis,

optimè ergo, salvo meliori judicio, etiam hac ætate facerent Prælati, si dum Capitulum Generale, vel Annale celebrare, atque in eisdem statuta condere intendunt, unum aut alterum insignem non solum nomine, sed re Canonistam accerferent, cujus, vel quorum consilio nihil contra SS. Canones statuerent, Dominicanorum, Franciscanorum aliorumque Ordinum exemplo, qui nunquam talia Capitula celebrant, quin præclaros Magistros, sacre Theologiæ & sacrorum Canonum Doctores & Lectores Jubilatos assistentes habeant. Præsertim dum inter viginti, triginta, vel plures Prælatos in Capitulo comparantes, aliquando pauci sint, qui sacris Canonibus ex professo studerint. Superiores Regularium, maxime illi, qui perpetui & inamovibiles sunt, ut plurimum non nisi studio & resolutioni casuum conscientiæ, amplificandæ rei domesticæ, extructioni novorum, & ampliorum ædificiorum &c. rarò autem nobilissimæ sacrorum Canonum scientiæ se applicare, & nihilominus (in Capitulis Generalibus, vel Annalibus statuta condere, Processus gerere Juridicos) in occurrentibus suorum Regularium subditorum, etiam criminalibus causis, nullo adhibito processu judiciarii *Summarii* gnaro, se solis causas examinare, & non attentis ad substantiam judicii requisitis sententiare solent. Ex quo non levia monasteriorum damna, Religiosorum gravamina, gravissimas injustitias, Legis naturalis & divinæ transgressiones, nec non irreparabilia subditorum corporis, famæ, honoris, imò æternæ salutis pericula non emergere moraliter impossibile est, uti experimento didicimus, & adhuc quotidie pro dolor discimus.

Necessitatem præterea hujus studii in monasteriis egregiè demonstravit Venerabilis *Potbo* Monachus Prumiensis, non virtute minus, quàm doctrina, tempore S. Bernardi, conspicuus, quilibet. III. *de Domo Dei* hortator & impulsor monachis est, ut intelligendis sacris Canonibus studeant. Particularia præcepta, inquit, quæ

Hujus
studii in
monaste-
riis ne-
cessitas.

cui-

* Dion. Sammarth. in Gall. Chr.

** Acher. in Catal. Abbat. Major. Monast. pag. 592.

* In Notis ad vit. quæ extat inter vitas Papat. Avenion. col. 805.

** Traçt. de Stud. Monast. part. 1. c. 12. p. mihi 46.

*** In Cautione Judiciali Prælatorum Sect. 2. art. 6. p. 154. & 155.

cuilibet professioni sunt assignata, ab universalibus institutis in nullo discordare debent; nam particularia instituta si ab universalibus discreparent, vim suam amitterent, sicut ramus ab arbore, rivus à fonte præcisi, ariditate perirent. Huc accedit, quod monastica Professio, quæ particularia instituta ex quavis Regula sanctorum Patrum servanda suscepit, ab universalibus institutis, quibus Canonica auctoritas, omnem Ecclesiasticum Ordinem instruit, nequaquam excluditur; nam Monasticus Ordo sic Regulæ suæ terminis contentus esse debet, ut etiam qualiter eum oporteat sacris obedire Canonibus non ignoret; sunt quippe in Monastica vita quam plurimi, qui simpliciter Monachi dicuntur, quia sacris Ordinibus minimè funguntur; sunt, qui Monachi simul & Clerici vocantur; isti nimirum & Regulæ suæ obedientiam, & sacris Canonibus reverentiam exhibere debent; habent enim ex Regulâ vivendi præcepta, quibus obtemperant, & habent ex Canonica traditione ritum ministrandi, quem servant, sicque sunt Regulæ suæ debitores, ut & sacrorum Canonum debeant esse observatores. Amplius igitur ex debito obligati sunt, qui ex Regulæ custodia, & ex Canonum observantia reddituri sunt rationem: *Quod contra illi desipiunt, nescientes, quæ loquuntur, neque de quibus affirmant, qui cum sint in sacris constituti, in solâ tamen Regula gloriantes dicunt: Quid nobis cum Canonibus? Habemus Regulam nostram, hac igitur contenti sumus.* Bene & argutè Regulæ præterdunt auctoritatem. An non Regularum omnium magistra est Canonica auctoritas? Nonne Romani Pontifices, qui in plenitudine potestatis Ecclesiæ præfuerunt, illis præferendi sunt, qui in partem sollicitudinis vocati, particularia duntaxat nonnullis instituta in suis Regulis edidit? Sanctus quoque Pater *Benedictus*, quamvis spiritum omnium Justorum plenus, tamen in Regulâ, quam Monachis specialiter scripsit, testatur, non omnem iustitiam esse constitutam; Neque enim Regula ejusdem sancti Patris, neque ullæ majorum traditiones, quæ morum correctionem docent,

honestæque vitæ formam demonstrant, his, qui in monasteriis degunt, imminuere, vel infirmare ullo modo possunt sacrorum Canonum auctoritatem, quorum videlicet, observantia cum generaliter omnibus Ecclesiæ filiis indicta sit, Monachi soli non excipiuntur. Nam Canones ad Monachos quoque pertinere, eosque Synodalibus Patrum decretis obedire debere, ex scriptis Magni Gregorii liquidò nobis constat, qui in sua Synodica sanctissima quatuor Concilia confirmat, dicens: Sicut sancti Evangelii quatuor libros, sic quatuor Concilia suscipere & venerari me fateor, Nicænum scilicet, in quo perversum Arii dogma destruitur; Constantinopolitanum, in quo Eunomii ac Macedonii error vincitur; Ephesinum primum, in quo Nestorii impietas judicatur; & Chalcidonense, in quo Eutychetis Dioscorique pravitas reprobat, tota devotione amplector. Secus enim justè timeri potest, ne ipsi quoque sententiæ ac punitioni Divinæ aliquando subiaceant, quam Sacerdotibus quibusque Deus per os Prophetæ minatur: Quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi, Hæc Venerabilis Potho, vir æquè doctus, ac pius, de obligatione Monachorum addiscendi Ecclesiæ Canones, cum pro Ecclesiasticis specialiter edi videantur. Quæ si Præpositus ille, aut Prior, de quo supra, legisset, nullas utique Abbati suo turbas dedisset, quod Jus Canonicum in monasterio doceri demandaret.

Benedicti XII. Constitutio de Monachis in Jure Canonico instituendis Seculo XV. in Concilio Basileensi anno 1436. renovata fuit in quodam Capitulo, seu Comitii Generalibus ex pluribus Provinciis nostri Ordinis celebrati coram Eminentissimo Cardinali S. Angeli, & Episcopis Diniensi & Lausanensi Benedictinis*. Decreta autem hujus Generalis congressus leguntur in quibusdam Bibliothecis, nominatim in manuscripto quodam Abbatiae S. Vitoni, vulgò de *Saint-Vanne*, Viroduni. Etsi verò Monachi Germani, apud quos non Ecclesiastica tantum Jurisprudentia, sed aliarum etiam doctrinarum studia Seculo XV. passim elanguerant, dicto minus audientes fuerint, alii tamen cum in Italia, tum in Gal-

Gallia & Anglia excitari se passi sunt, ut Jus Canonicum non addicerent modò, sed illius etiam & docendi & commentariis quoque illustrandi curam susciperent.

Nicolaus Parnorm. SS. Can. Profess. Quâ in re, magna cum nominis gloria, & Reipublicæ Christianæ utilitate multos annos versatus est *Nicolaus Siculus*, ex Francisci de Zabarellis Bononiæ SS. Canonum Professoris discipulo Abbas Benedictinus, ex Abbate Archiepiscopus Panormitanus, & denique S. R. E. Cardinalis, adeò ut *Lucerna Juris* diceretur. Nec est quisquam Juris Canonici paulò studiosior, qui aut Panormitani auctoritatem ignoret, aut non cum Panormitano errare malit, quàm cum multis aliis sapere. Nimirum excocta, matura, & rebus, quàm verbis plenior est Panormitani doctrina, quantumvis nec ipsa volumina sint exigua. Decem ipsos annos cum Senis, tum Parmæ, ac tandem Bononiæ, assignato octingentorum aureorum stipendio, publicè è cathedrâ Decretalium libros interpretatus est, & quidem labente anno 1422. se in amplissimâ & nobilissimâ Senarum urbe, secundum librum ordinariè legisse, ibidem testatur. Evoluto publicæ interpretationis decennio, animum ad commentandum & scribendum adjecit, eâ felicitate, ut non tam Commentaria, quàm Jus ipsum scripsisse videretur. Unde *Juris Lucerna* cognominari meruit. Sanè vir iste, inquit Antonius Posssevinus*, insignis inter Canonistas cum pleraque difficilibus quasi falebris essent in hac facultate impedita, complanavit, illustrans distributionibus, distinctionibus, verborumque ac rerum claritate, eademque opera sententias veterum & recentiorum ad suam usque ætatem afferens, veritatem liquidiorum ob oculos studiosorum posuit. Qui labor Episcopis, Judicibus, Confessariis fuit utilissimus. Solet verò Nicolaus Tudeschus à Juris Pontificii interpretibus sæpe sub *Panormitani*, vel sub uno *Abbatis* nomine vocari.

Petrus Alberti, In Gallia *Petrus Alberti* Monachus & Prior monasterii Cluniacensis ab anno MCCCCXX. claruit, qui in Bibliotheca Cluniacensi *Decretorum Doctor* famosissimus vocatur, cui in officio majoris Prioratus successit Jacobus de Mouffiaco etiam *Decretorum Doctor*,

magis tamen doctus, quàm eloquens. Unde hoc ævo SS. Canonum studia in Archimonastrio Cluniacensi viguisse pro comperto habetur. Quàm verò admodum nihil observantiæ regularis disciplinæ adferentur, argumento esse potest, quod de Jacobo Mouffiacenfi synchronus tradit, qui eum cognoverat, ac sæpe viderat: *Hic unus fuit illorum*, inquit, *qui statuta cæremoniisque Ordinis illibate servaverunt, propter quod toti Orbi venerandus habetur.*

Petrus Baston antiquissimi monasterii S. Maxentii in Dicecesi Pictaviensi-Baston, si cum esset vir in literis tam divinis, quàm humanis apprimè versatus, conventibus Cleri Gallicani Generalibus Lutetiæ congregatis pro extinctione schismatis Gregorii XII. & Benedicti XIII. interfuit, ac denique Concilio Pisano anno 1409. ubi Gregorio & Benedicto exauthoratis suprema Ecclesiæ dignitas Alexandro V. delata est. Anno 1431. die 1. Februarii præfuit coetui habito Pictavii pro erectione Pictaviensis Universitatis. In eâ primus omnium Jus Canonicum docuit, ejusdemque privilegiorum conservator & magnus Prior Monachorum Ord. S. Benedicti, & S. Bernardi in Universitate studentium, cum potestate coercendi delinquentes meruit nominari. Ista verò prærogativa Conservatoris anno 1432. die 1. Junii Abbatibus S. Maxentii in perpetuum asserta fuit.

Paucis post annis, nimirum an. & alii Decretorum 1459. *Thomas Luffaudi* Prior S. Hilarii cretorum de Metulo, *Mesle*, & *Petrus de Aze* Doctores. baco Camerarius, Doctores in Decretis, Jus Canonicum in eadem Academia Pictaviensi docuerunt. Quò ævò etiam *Guillelmus Episcopi*, Abbas monasterii S. Germani Pratenfis Jus Canonicum in Universitate Parisiensi prælegisse memoratur. Anno 1479. Johannes de S. Johanne** in utroque Jure Baccalaureus ex Congregatione Cluniacensi actu legit in Universitate Avenionensi. *Ludovicus d' Aube* aliàs de *Rupemarina**** Avenionensis Dicecesis, sacrorum Canonum Professor, & Auditor sacri Palatii Apostolici Avenione primùm extitit monachus Montis-majoris, tum Prior S. Petri de Aliigno, deinde S. Martini de Coelismartio al. de Collis, è præceptore tandem S. An-

* Appart. Sac. Tom. II.

** Dion. Sanmarth. Gall. Chr. Tom. I. pag. 883.

*** ibid. l. c.

S. Andreae Abbas eligitur, ac Bullâ Pontificiâ Leonis Papæ X. data ix. Maji anno incarnationis 1521. Pontificatus ix. confirmatur, in qua quidem Deretorum Doctor, & in Academia Avenionensi cum laude docens appellatur. Ejus successor & nepos fuit *Franciscus de Castellana* etiam Canonum Professor. *Ambrosius de Wocstine*, Brugis in Flandria nobili Familia natus, Priorem egit Tornaci in monasterio S. Martini, Parisiis an. 1497. Decretorum Juris Pontificii laureâ decoratus, Jus Canonicum versibus complexus est, hoc initio: *A Jove principium*: quod opus aliquando lectum fuisse in monasterio Septem Fontium juxta Bruxellas testatur * Foppenius.

Petrus Regius.

Præ his tamen mentio mihi facienda fuisset de *Petro Regio* ** (le Roy) Abbate S. Michaelis (de Monte Tumba in Normannia) qui insigni præditus doctrina publice sacros Canones in Academia Parisiensi interpretatus est. Postea diversis functus legationibus nomine Caroli VI. Regis Francorum in Arragonia, Hungaria, & Anglia, Pisas fuit profectus, quâ in urbe, vel, ut aliis placet, Constantiæ, facunda atque vehementi oratione ita Cardinalium sibi conciliavit animos ac voluntates, ut communi consensione Otho-nem (*Martinum V.* postea vocatum) Summum Pontificem proclamarent.

Joannes à Stipite.

Nec is tamen eâ nominis fulgebat claritate, ut *Joannis à Stipite* ***, vulgò à *Stochis*, fama non parùm major esset. Hunc, qui id temporis ignoraret, nullum eximium Juris Ecclesiastici peritum sibi omninò scire videbatur. Erat verò ad S. Laurentium Leodii professor, simulque Prior Berteriæ in Gallo-Brabantia, Decretorum Doctor, ac vir magnæ famæ. Concilio primùm Pisano anno 1409. tum Constantiensi anno 1416. interfuit, cujus Sessioni xvi. subscripsit. A Patribus Concilii designatus fuit arbiter quæstionum inter Polonos & Equites Ordinis Teutonici; ad Benedictum XIII. seu *Petrum de Luna* in Arragoniam ablegatur, quò hunc Antipapam vel ad cedendum induceret, vel refragantem ad Concilium citaret; ac demùm (pro summæ scientiæ indicio) post Cardinales Concilio præfentes numero viginti, unus ex aliis tribus Electoribus è quinque Nationibus ad id designatis, qui datis

suffragiis Summum eligerent Pontificem: id quod cum cœteris fecit, atque *Othonem Columnam*, Cardinalem Diaconum, dictum deinde *Martinum V.* delegit. Atque sic honorificentissimum jus eligendi Pontificis Maximi Monacho Benedictino summa sacrorum Canonum peritia comparavit.

Numerum Juris Ecclesiastici peritorum in Germania pensare potest & debet *Boldeminus*, Abbas S. Michaelis in Luneburgensi civitate, cujus Chronicon Beccense his verbis meminit.

„ Hic fuit *Doctor Decretorum*, & Con-
„ siliarius Ducum, vir dives, industrio-
„ sus, & excellentis scientiæ: cujus
„ consilio Duces & Civitates regula-
„ bantur: qui & causas etiam Regum,
„ Principum, & Nobilium justè judi-
„ cabat, & perorabat. Unde anno
„ MCCCCXXV. in Archiepiscopum
„ Bremensem electus fuit, & Eugenius
„ Papa dedit ei pallium, & Sigismun-
„ dus regalia sua. Introductus fuit
„ in Dioecesin per Duces de Brun-
„ wick & Luneborg cum multa cater-
„ va Episcoporum & Comitum: &
„ totus Clerus cum Prælati venit ei
„ obviam usque ad S. Paulum cum
„ crucibus, reliquiis, & vexillis, &
„ cum honore deducebant eum in Ec-
„ clesiam suam. Et fecit ibidem ma-
„ ximas impensas: & quando ipse ve-
„ nit Bremam, tunc Capellanus suus
„ Dn. Henricus Wolteri crucem juxta
„ Clementinam tulit equester ante il-
„ lum, & in ecclesiam pedester. Et
„ Marschalcus Segebodus à Krans-
„ borg portavit gladium evaginatam
„ ante ipsum; Capellanus à dextris,
„ Marschalcus verò à sinistris. Et quo-
„ tiescunque venit, semper Capitulum
„ & Consulatus venerunt sibi obviam.
„ Etiam devotus fuit, & quoties ve-
„ nit Bremam, sub crypta infra cho-
„ rum, quando Capellanus suus cele-
„ brabat, ipse etiam post eum statim
„ celebrare incepit coram omni popu-
„ lo devotissimè. Etiam per se semel
„ ibi Ordines celebravit, & Clericos
„ ab infimis ad summos consecravit in
„ Ecclesia Bremensi. Et portavit ibi
„ sacrosanctum vivificum Sacramen-
„ tum per civitatem Bremensem, ad-
„ junctâ sibi catervâ universi populi,
„ sequenti die post Corporis Christi.
„ Et celebrabat ipso die Pentecostes,
„ similiter & ipso die Corporis Christi
„ summam Missam, cantando ante
„ sum-

Boldewi-
nus Abb.
S. Micha-
elis Lu-
neburg.

Barthol-
dus Mey-
erus Ju-
ris Ponti-
ficii Do-
ctor.

„ summum altare, ut decuit. Ipse eti-
„ am sequenti anno consecravit Lube-
„ censem Episcopum, & celebravit
„ ibidem cum suis Suffraganeis præ-
„ sentibus Ducibus Saxoniae Magno-
„ polens, & Sleswicens, & Episcopo
„ Verdensi, ac Duce Wilhelmo de
„ Brunswick & Luneborg. Ipse sedit
„ in sede Bremensi vi. annos & men-
„ ses iv. & obiit in claustrum Luneborg,
„ & ibi honorificè sepultus est. „ Plu-
„ ra de ejus insigni Juris Ecclesiastici
„ scientia jam alias à nobis commemo-
„ rata fuerunt, non iterùm hîc loci
„ repetenda.

Profuit etiam *Bartholdo Meyero*, monacho Sancti Ægidiano in urbe Brunswicensi, Juris Pontificii fuisse Doctorem: cum enim à monachis cœnobii Bergensis propè Magdeburgum an. 1440. in Abbatem fuisset electus, Archiepiscopus verò Fridericus Hermannum Molitorem monachum Bursfeldensem præferret, ab eo confirmationem nullo modo impetrare potuit. Unde Romam profectus, causamque suam ipse strenuè agens, tantum effecit, ut tam Archiepiscopus, quàm ab eo confirmatus Abbas ad dicendam causam evocaretur. Quibus non comparentibus sententia pronuntiata condemnati sunt ambo. Accidit autem non multò post, ut Brunswigæ Abbas eligeretur Bartholdus; quò facto inter dissidentes constituta est concordia eâ ratione, ut Bartholdus acceptis ducentis aureis Rhenensibus, juri per postulationem legitimam acquisito, renuntiaret, Hermannus Prælatorem sine contradictione retineret. In hac compositione cautè, & consilio omnia egit Hermannus, vir singulari bonitate & modestia præditus, ingenuè fassus, in controverso negotio habere se conscientiam perturbationem; metuebat enim, nequa Simoniae labes intervenisset.

Leonar-
dus Ab-
bas Vlier-
bacensis.

In Germania inferiori claruit post medium sec. XV. *Leonardus* Abbas Vlierbacensis, monachus S. Bertini, Decretorum Doctor, & in Academia Lovaniensi Professor. Serius aliquanto, nempe circa annum 1595. floruit *Joannes Dorotheus*, monachus S. Mariæ Vallenensis, è Congregatione Cluniacensi, J. U. Doctor, & in Universitate Dolenfi Burgundiæ minoris Professor primarius. Famâ raram ejus eruditionem, ac prudentiam divulgante, ab Archi-

episcopo Bisuntino in Suffraganeum, ab Eminentissimis verò Cardinalibus Granvellano & Lotharingo in Vicarium delectus, atque utriusque Purpurati Patris appellatus *commune in negotiis expediendis Oculum*.

Nec in Anglia Benedictini Juris Canonici studium abjecerunt. In primo Capitulo Generali celebrato post Benedicti XII. constitutionem de resuscitandis literarum studiis in Ordine D. Benedicti apud Northampton anno 1338. mentio fit Domini Prioris de Bello, Inceptoris, i. e. Professoris in Jure Canonico. In secundo Capitulo Provinciali **, seu Generali celebrato iterùm apud Northampton an. 1340. ordinatum fuit, ut scribatur Priori Norwicensi pro D. Joanne de Withelye, ac Abbati de Reading pro D. Guillelmo de Stiverington Canonistis, ut ad studium Oxonium mittantur, sacros Canones docturi. In Capitulo tertio *** anno 1343. stipendia Canonum Professoribus decreta fuerunt, videlicet ut Inceptor in Jure Canonico percipiat in inceptu suo xx. marcas; & si duo vel tres simul concurrant, prædicta curialitas inter eos æqualiter dividatur. Anno 1444. in Capitulo Provinciali statutum fuit, quia ante hæc tempora ad evitandas expensas, quæ in Magistrorum incoptionibus esse solent, nonnulli ad incipiendum in Jure Canonico propinqui ad sua monasteria à studio fuerint revocati, in totius Ordinis verecundiam generalem; volentes igitur ut hoc futuris non contingat temporibus, sed in nostro Ordine Juridicæ Facultatis Doctores crescere possint, præcedentis auctoritate Capituli statuimus, ut quilibet nostræ Religionis inceptor Oxoniæ in Jure Canonico, si eo anno, infra quem incoeperit, alium non contingat incipere, percipiat de communi collecta viginti marcas: si autem uno & eodem anno duos in eadem facultate Juris Canonici, sicut prius incipere contingat, percipiat uterque eorum de dicta collecta tantummodò decem marcas. - - Item statuimus, quòd nullus nostræ Religionis, & nostri Capituli incipiet in Oxonia, vel in Cantabrigia in Jure Canonico, nisi sub Doctore ejusdem Religionis, & ejusdem facultatis, si talis Doctor in studio in tempore in-

Constitu-
tiones
Anglicæ
de Juris
Studio.

Studen-
dum sub
Ordinis
Professo-
ribus,

G g 3 " coeptio-

* Bibl. Belg. p. 48. ** Acher. in Not. ad Opp. B. Lanfranci p. 251. col. 2.
*** Foppens l. c. p. 801.

* Clem. Reyner. Apostol. Bened. Append. part. 3. p. 101. ** ibid. p. 104.
*** ibid. p. 107.

qui in honore habentur.

coceptionis cathedram occupare con-
tingat. - Item ordinatū est, quod Do-
ctores Ss. Theologiæ, & Juris Canon.
post susceptum gradum Doctoratūs,
in monasteriis Abbates superiores ha-
bentibus, & aliis Ecclesiis Cathedra-
libus Abbates non habentibus,
in Capitulo Provinciali, in claustris,
choro, Refectorio, Capitulo, Pro-
cessionibus, tam extra monasteria
quàm intra, & ubique locorum, post
Priores claustrales proximas sedes
habeant, & post Supprios Cathedra-
les propter gradus dignitatem,
eos consimiliter volumus honorari;
dum tamen ipsorum Doctorum mo-
res & conditiones Religionis Docto-
ralique gradui sint conformes. -
Item statuimus, quod Licentiati in
Jure Canonico in suis gradibus susci-
piendis caputia capparum schola-
sticarum cum buggio furrata habe-
ant, sive cum syndone nigro linita,
& similiter Baccalaureos ad lecturam
Decretalium admissos caputiis cum
buggio furratis, uti de cæteris ordi-
namus. - Præterea studentibus no-
stri Ordinis præcipimus universis,
ne quis eorum, quasi ab exteris men-
dicando, apicem Magistralem, seu
gradum alium temptet ascendere,
vel præsumat, sub Magistro ali-
quo seu Doctore, qui nostræ non fue-
rit professionis &c. Atque ex his
cuivis primum est existimare, quanto-
pere Anglicanæ Congregationis Su-
periores laborarunt, ut eorum mona-
chi ad Juris Canonici studium se re-
ferrent.

Excellit
præ aliis
Feckenam-
mus.

Quantam verò, quàmque insignem
illius cognitionem non pauci sibi com-
pararint, testis esto *Venerabilis Joannes
Feckenamus*, Westmonasteriensis
Abbas, & invidus fidei orthodoxæ
Confessor in suo Opusculo contra Jura-
mentum Suprematūs Regis Anglorum
in causis spiritualibus. Cùm enim
scrupulos conscientie, & rationes,
quæ à suscipiendo juramento de Supre-
matu regio ipsum retinerent, Wintoni-
ensi Episcopo in scriptis tradidisset,
atque hic Feckenamo eos eximere la-
borasset, ille Episcopi resolutiones &
responsiones sacrorum Canonum sci-
entiâ instructus doctissime infirmavit.
De Feckenamo seculi XVI. non mini-
mo Ornamento plura suo loco.

Joannes
Bischoff

In Helvetia eodem ævo Joannes
Bischoff * monachus San- Gallensis,

Decretorum Doctor, Vir in utroque
Jure versatissimus Ticini cathedram
Juris Canonici publicè docendo te-
nuit. Non semel etiam ad alias Aca-
demias postulatus. Quem & Olive-
rius Episcopus Sabinensis S. R. E. Car-
dinalis Neapolitanus in suorum fami-
liarium & continuorum commensa-
lium numerum cooptavit. Diversas
Romam, atque alias legationes obivit.
Ex Operibus ejus supersunt quatuor
magni Tomi in Juris via ab eo con-
scripti.

Apud Fuldenses ** PHILIPPUS
SCHENCK (Latinè *Pincernam* voca-
mus) à Schweinsburg, nobilis Hassiæ,
vir prudens, doctus, & eloquens; qui
jam inde ab adolescentia bonis mori-
bus, literisque deditus, operam Juris
utriusque prudentiæ in Maguntinensi
& Coloniensi Academiis tantam na-
vavit, ut inter Jurisperitos primo lo-
co numerari potuerit; Facundiâ mul-
tos quidem pares, sed vix paucos us-
piam superiores habuit. Promeruit
certè partim liberalium studiorum se-
dula inquisitione, partim verò mona-
sticæ religionis severitate, ut dignus
idoneusque habitus fuerit, cui cura
omnis & tota ista gubernatio Fuldanæ
ditionis ante etiam crederetur, com-
mittereturque, quàm Abbas & Prin-
ceps fuisset electus. Eligitur verò in
Abbatem & Principem Fuldensis Ab-
batumque Germaniæ omnium Prima-
tem & Imperatricis Archicancellari-
um anno Domini 1541. præfedit lau-
dabiliter novem annis, quibus exactis
naturæ debitum exsolvit.

Inter ejus successores fuit JOAN-
NES BERNARDUS, qui tempore tricen-
nalis belli magna virtutis ac pruden-
tiæ laude Fuldensis rexit Ecclesiam.
Is doctrinam, atque utriusque Juris
peritiam, quæ insigni præstabat *Roma-
nus Hay* Imperialis monasterii Ochsen-
husani in Suevia Presbyter Theologus,
magni fecit, eique ad jura Ordinis
vindicananda præcipuos addidit stimu-
los. Nempe post Transactionem Pas-
saviensem Sectarii in Germania, quæ
vi, quæ astu, Religiosis Ordinibus mul-
ta monasteria eripuerant. Quod cùm
hi graviter nec immeritò ferrent, Cæ-
saris supremi Judicis officium implorâ-
runt, ac Processus Judiciales ea propter
in Camera Spirensi instituerunt. Æquif-
simam habere causam cùm visi fuissent,
sententiâ secundum eos latâ, Ferdi-
nandus

* Mezlerus de Vir. Illust. San-Gallens. lib. 1, c. 54.
** Bruch. Mon. Germ. Chronol. p. 66.

nandus II. Imp. anno 1629. Edictum
vulgavit, quò Status Acatholici mo-
nasteria injustè occupata & detenta
dimittere jussi fuerunt. Cui edicto
Summus Pontifex Urbanus VIII. cum
Purpuratorum Patrum Senatu bene-
dixit, miraque idcirco jucunditate ani-
mum suum fuisse repletum ad Cæsa-
rem perscripsit. Ordines igitur anti-
qui rem judicatam pro se habebant,
ac solam executionem & immisionem
in monasteria exspectabant; cùm ecce
nonnulli, ut bona antiquis Religiosis
Ordinibus debita ad suam derivarent
societatem, varias adhibuerunt ma-
chinas. Eritis scriptis monasteria fuisse
Extincta contenderunt, adeoque
antiquis Ordinibus ullum jus agendi
aut competiisse aut competere negâ-
runt. Religiosi Ordines, nisi mona-
stera sua in deperditis habere mal-
lent, causam suam contra hosce Ad-
versarios defendendi necessitate ad-
acti fuerunt. In Conventu igitur Ra-
tisbonensi, quem conditâ die Abba-
tes Ordinis S. Benedicti celebrârunt,
P. Romano Hay negotium fuit datum,
ut jus Ordinis Benedictini, antiquo-
rumque Ordinum, quorumcunque Re-
ligiosorum in Cœnobis sua ab Hære-
ticis detenta vindicaret. Is proinde
Fuldæ, instructioris Bibliothecæ &
solitudinis ergò cum Illustriss. Princi-
pe Joanne Bernardo, Abbate Fuldensi
descendens, *Astrum Inextinctum* scri-
bere cœpit, etiam à cæteris Ordini-
bus antiquis deinceps animatus, &
rogatus.

Vindicem hunc haud magni face-
re visus est Paulus Laymannus; unde
elato supercilio in eum sic è sublimi
detonare non erubuit *, *Valde dubito,
num sciat Adversarius noster, quid sit
monasterium extinctum esse. Si enim
id intellexisset, ipsum titulum Animad-
versionis in causa monasteriorum extin-
ctorum, non sine reprehensione aliqua
reliquisset. Docebo itaque Hominem,
dummodo doctrinæ capax sit.* Quibus
verbis P. Hayus se contemptum, ac ve-
luti pro stulto habitum, qui disciplinæ
capax non sit, haud immeritò conque-
stus est. Longè alia verò opinio at-
que existimatio Doctorum ac Profes-
sorum in celeberrimis Universitatibus
Duacenâ, Lovaniensi, Viennensi &c.
de Patris Hay doctrina atque utriusque
Juris peritia fuit. Ii perlecto *Astro In-
extincto* conceptis verbis asseruerunt,
Astrum Inextinctum, planis, eviden-

*tibus, solidissimisque rationibus, è sa-
cris Canonibus petitis demonstrare,
bona monasteriorum antiquorum, ab
hæreticis per injurias bellorum, & tem-
porum detenta, non fuisse Extincta
aut Emortua, etiam per mortem om-
nium Religiosorum, qui ea possidebant,
adeoque ea cum omnibus bonis, jus re-
petendi, & recuperandi, Religiosis sive
exemptis, sive non exemptis, ejusdem
Ordinis prorsus competere.*

ASTRO INEXTINCTO, quod ma-
gna Auctoris gloria ubique radiabat,
ut *Joannes Crusius* caliginem induce-
ret, ejusdem *Eclipsin*, sive *Deliquium*
in publicam lucem emisit; quibus
P. Hayus *Aulam Ecclesiasticam, & Hor-
tum Crusianum* opposuit. Quod
Opus, ut Facultates utriusque Juris
in Alma Universitate Lovaniensi
censuerunt, solidissimis rationibus
apparet expolitum, quo imprimis
quid sint bona vacantia Civilia, quid
Ecclesiastica rectè definitur: Se-
cundò monasteria seu quaslibet Ec-
clesias Collegiatis per mortem om-
nium de Collegio particulari, vel
alios fortuitos casus nequaquam ex-
tingui, rationibus ex utroque Jure
depromptis adeò nervosè demon-
stratur, ut diversæ sententiæ nulla
penitus ratio superfit. Tertio dilu-
cidè tractatum, & ex Doctorum ve-
riori sententia rectè conclusum per
mortem omnium de Collegio Eccle-
siastico Jus providendi de alio Præ-
lato, seu Capite, ipso jure devolvi
ad immediatum Superiorem, penes
quem aliàs est potestas confirman-
di Electum. Quartò Electionem per
mortem omnium de Collegio Eccle-
siastico ad Superiorem devolutam
non pendere ab ejusdem Superioris
libero arbitrio & voluntate, sed ef-
se Collationem necessariam, & alli-
gatam qualitatibus foundationum &
beneficiorum vacantium, Docto-
rum autoritate reperitur ostensum:
Hinc quintò irrefragabiliter infer-
tur, & conficitur Ordines Regula-
res antiquos habere etiamnum spem
Juridicam, certam & proximam sua
monasteria destituta ubivis terrarum
reparandi, adeoque perperam no-
minari extincta: Sextò non im-
meritò notatas esse ultra quin-
gentas allegationes non ritè factas
à R. P. Joanne Crusio in libro,
qui inscribitur: *Astri Inextincti
Eclipsis seu Deliquium*, quæstionés
que

* *Justa* suæ dictæ defensionis fol. 443. & 444.

que inde dependentes foeliciter enodatas, aliosque ejusdem aliquot errores detectos. Hæc utriusque Facultatis Juridicæ Doctores Lovanienses in laudem *Aulæ Ecclesiasticæ & Horti Crusiani*.

SS. Canonum studium in monasterio Casinense invehitur. In Monte Casino * cùm Superiores animadvertissent studium Juris Canonici monasterio suo ante omnia necessarium esse ad illius jura defendenda, introduxerunt illud. Laus verò hæc debetur *D. Hippolyto Pennæ à Neapoli*, qui postquam magno ingenio doctrinæque Philosophiæ atque Theologiæ Prælector fuit, atque Casinensis diocesis Pœnitentiarius, ejusque deinde Vicarius Generalis, tum Cellarius, & Procurator Cœnobii Casinensis in Curia Neapolitana, denique in Abbatem electus Asceterium suum sex integris annis magna vigilantia, accuratè rexit, atque initio præter Philosophiam & Theologiam Scholasticam, & Moralem, sacrorum Canonum studium Cassinatibus potissimum ad eò necessarium invexit, operâ *D. Tiberii Gentilis* à Janua docti probique Monachi usus. Tum verò Monachos Casinenses SS. Canonum amor & consuetudo mirum quantum tenere coepit. Quos inter eminuit *Benedictus Canophilus Sangrinus*, qui priusquam monasticum institutum Casini amplexus esset, Jus utrumque Romæ docuit, ut inter insigniores J. C. ejus ætatis haud immeritò fuerit numeratus, mirisque encomiis à doctissimis in Italia legalis scientiæ per id temporis Professoribus commendatus. Novis enim ac multiplicibus præstantis ingenii foetibus Jurisprudentiam illustravit, ejusdemque facultatis studiosis, haud parùm commodi ac utilitatis peperit; Quamobrem Maximilianus Imperator in virtutis doctrinæque illius commendationem, Equitem Palatinum eum creavit an. 1512. quo tempore *Canophilus* adhuc in seculo degēbat, peregritque eam ceremoniam Cæsaris nomine *Michael de Grassis*, Cardinalis Bononiensis, & Comes Palatinus, ejusque honoris Cæsareum Diploma datum anno 1512. Julio II. Pontifice erat penes Josephum Canophilum, ut apparet ex monumento in Tabulario S. Laurentii de Aversa hæc de re asservato. Nec in Monachatu *Sangrinus* à studiis solidissimis remisit, sed Opera Juridica non pauca, eaque

insignis doctrinæ à nobis alio loco recensenda in lucem emisit. Præcipua & celeberrima illius lucubratio est *tractus de Foro fori, & Foro poli*; quem inter alios Sigismundus Brunellus, Juris Utriusque Doctor Patavinus in literis ad Canophilum datis mirificè his verbis commendavit. " Gratulor imprimis patriæ tuæ, gratulor universæ religioni, gratulor demum doctis hominibus, quòd Benedictus Sangrensis, vir literatissimus, ac integerrimus hodie illuxerit, qui suo admirabili ingenio, exquisitâ doctrinâ, summâ cum diligentia tot difficultates antea confusas, & apud Doctores sæpe dubitabiles, pro omnium studiosorum utilitate, miro ordine, atque, ut ajunt, divino quòdam spiritû motus ad breve compendium reduxerit. Vera fateri possum, mi Benedicte, non solum alios, qui antea scripserunt, te adæquasse, verum etiam longè superasse &c. Non minùs præclara sunt, quæ Jo. Ant. Rubeus, & Benedictus Bonfius celeberrimi Jurisconsulti de Canophili eximia Jurisprudentia censuerunt.

Illud certè monasterio Cassinensi aggratulandum, quòd viros semper utriusque Juris habuerit scientissimos, qui jurium monasterii egregii fuerunt assertores, quos inter Seculo XV. commendantur à Gattola *Antonius Fractensis* Archivarius, *Andreas à Sueffia*, *Honoratus Medici* jurium Cassinensium studiosissimus, pro quibus magnos diuturnosque labores suscepit; *Matthias Venusinus*, qui pluribus annis cœnobii Casinensis causas summis laboribus defendit in Curia Neapolitana, cùm ejus esset Procurator. *Gregorius Sayrus* in Thefauro Casuum Conscientiæ, ac Clave Regia Sacerdotum præcipuas Canonistarum difficultates ad communem praxin pertinentes doctissimè decidit, ita quidem, ut teste P. Gobat***, possit esse instar trium Jurisconsultorum. His jungi debent, *Virginus Valschus*, *Alphonsus Villagut*, & alii è Casinensi Archisterio, de quibus plura dabit Armellinus in Bibl. Casinensi.

Nec Casinenses solum, sed alii etiam Congregationis Casinensis Monachi vigilias suas studio Juris Canonici adixerunt. Unde sub initium Universitatis Salisburgensis *D. Gratianus Fretburgensis*

* Gattola Chron. Casin. Sec. XIII. p. 818.

** Armell. in Bibl. Casin. part. I. pag. 91.

*** Gobat Vind. Theol. num. 476.

SS. Canonius Abbas & Præsidens Congregationis Casinensis in Germaniam direxit *Thomam Mannarinum**, ejusdem Congregationis Monachum doctissimum, qui primus in dictâ Universitate anno 1624. SS. Canonum Professoris munus scitè sustinuit, ut eum elogio, quo Academia Patavina, in qua Juris lauream adeptus erat, illum cohonestavit, nemo non dignissimum censuerit; Nempe Thomam Mannarinum in rigorofo examine talem se gefisse, ut non Mannarinus, sed Abbas Panormitanus, omnium Canonistarum Pater & Magister cunctis visus fuerit.

Ludovicus Engel. Eadem celeberrima in Universitate ab an. MDCLXIX. usq; MDCLXXIV. Ludovicus Engel, Mellicensis monasterii alumnus, celeberrimus Juris Mysta** tantâ claritate SS. Canones est interpretatus, ut ab hujus eximii viri eruditione, & clarissimâ docendi methodo penderent ex dissitis etiam regionibus magno numero affluentes Auditores; hujus Oraculum ambirent doctissimi Viri; Hunc Tribonianum expeterent inclityi Principes, ut multorum audiret Consiliarius, & Universitatis Procancellarius.

Coelestinus Sfondrati. Quinquennio post COELESTINUS SFONDRATI S. Galli Monachus, ac postea S. R. E. Cardinalis Juris Canonici cathedram conscendit. Tanta initio statim viri hujus doctissimi ac modestissimi fama erat, tantisque discipulorum affluxus, ut aulæ auditoribus neutiquam sufficeret. Id quod Musæ Salisburgenses in*** Arbore Fœcunda eidem dicata ingenuè hisce deprædicarunt:

Atque ideò passim studiis excita juvenus Augustum, Themidis sacra palatia, circum Tanto discendum numero cumulavit, ut amplo Quamvis, non tamen imensam capiente catervam Limine Palladio, per apertas sæpe fenestras Affusa, aut foribus deberet plurima turba Calcibus insistens Sfondratum audire docentem.

Ægidius Rambeck.

ÆGIDIUS RAMBECK Schyrensis in Bavaria monasterii cœnobita cùm eruditione juridicâ, tum in primis pietate excellens, Ss. Canonum in eadem Universitate Salisburgensi subinde Professor, elegantissimi Callami Scriptor, inter alios præclari ingenii partus edidit, *Panopliam Liber-*

tatis Ecclesiasticæ, Opus insigne in Romanâ etiam Curia commendatum. Tabulas itidem Testamentarias; Bivium fori Contentiosum; Sylvam Beneficiorum Feudalium ex utroque Jure; Asylon fori Ecclesiastici; Pentecolon Successionis ab intestato debitæ; Ternionem Quartarum Legitimæ Trebellianæ & Falcidiæ; Dissertationem juridicam de Solutionibus; Epitomen possessionum ac remediorum pro iisdem competentium. Et hic est ille Benedictini honoris vindex, qui coelitum icones per natalitios totius anni dies distributas Historiâ exornavit, quam *Calendarium Benedictinum* inscripsit; Opus illustre prorsus & Sacro Ordini apprimè gloriosum; cujus exemplaria existant in Imperiali ad SS. Udalicum & Afram Augustæ Vindel. monasterio. ROBERTUS KÖNIG è Garstensi in Austria monasterio, in alma Salisburgensi Academia pridem Canonum Professor, principia Juris Canonici juxta librorum Decretalium feriem, nova facillique methodo per quatuor causarum genera succinctè ac eruditè explanata, publico usui dicavit edito Opere *Salisburgi A. 1697. & 1714. in 4.* In eadem Juris Cathedrâ olim Canones per XIV. años prælegit PETRUS GUETHER, Tegernseensis Abbas anno 1715, electus, qui Jus Eccl. ad normam Institutionum scitè digestum typo vulgavit Ratisbonæ 1706. Opus fanè perutile; siquidem omnium scientiarum, maximè practicarum, hæc est ratio, hæc conditio, ut rudis & inermis animus principiis primis & fundamentalibus, ex quibus systemata earum componuntur, imbuatur, ut hisce innutritus ad majora & graviora momenta, & difficultatum pondera ritè æstimanda, discutienda, & resolvenda habilis atque idoneus reddatur; quod Institutionum, ut vulgò vocantur, negotium est. Simili ferè actus consilio ALBINUS FEINHALS ad S. Pantaleonem Coloniae Monachus expeditam concinnavit *Methodum utrumque Jus, Concilium Tridentinum, Bullarium Romanum, titulos, Capitula, &c. inquirendi, legendi, & citandi*; cùm enim in his tam latè patentem campum animadverteret, quem nemo peragrarè possèt, nisi primis ejusmodi elementis institutus esset, quæ demùm mentem ad suscipiendum hoc arduum

* Hist. Univerf. Salisburg. Lib. II. cap. 7. p. 427. ubi *Mananus* vocatur, sed *Mannarinum* re- citus vocari ab Armellino Bibl. Script. Congr. Cas. Part. II. p. 198. existimo.

** Anselm. Schramb in Chron. Mellic. Part. II. p. 198. existimo.

*** Hist. Univerf. Salisb. Libr. I. p. 143.

arduum iter confirmare possent, in usum & gratiam Juris Candidatorum præfatam enucleationem confecit, ediditque Coloniae A. 1707. Majus tamen operæ pretium mihi fecisse videtur ANSELMUS SCHNELL Weingartensis, qui universum Jus Canonicum duobus Tomulis in 8. complexus, amplissimam hanc materiam velut in nuce iliadem exhibet. Neque suâ laude fraudandus ILDEFONSUS SEIDL Weichenstephanensis, cujus *Epitome Canonica* Frisingæ ab anno 1722. usque ad 1732. typis vulgata, ceu *gemma Juris* ab aliquibus habetur. Sed in castris sacrae Themidis maximè eminet veteranus ille miles, vel in primâ Jurisconsultorum acie stare dignus, FRANCISCUS SCHMIER Ottoburani in Suevia monasterii Professor, Juris Utriusque in Universitate Salisburgensi per plures annos Antecessor, ac subinde Rector Magnus, cujus *Jurisprudencia Canonico-Civilis in tres Tomos distincta*, Salisburgi A. 1716. in fol. edita, *Opus est*, ex mente ipsius Facultatis Theologicae Salisburgensis, *Reipublicæ literariæ maximè decorum*, *Universitati honorificum*, *Lectoribus universis utilissimum*. Hujus æmulus, & in eadem cathedra, Rectorisque munere successor subinde extitit Clariss. P. ODDO SCHARZ Cremifanensis, cujus *Norma legalis* Salisburgi anno 1734. in 4. edita, omnium Juris peritorum calculos promeruit; maximè verò commendatur solida ejus *Refutatio Bæbmeri* Professoris Hallensis, qui *Jus Protestantium*, ut vocat, *Ecclesiasticum* ante aliquot annos ediderat; quo in opere novus ille Simius ex præconceptis opinionibus ita tum de Fide & Religione Catholicâ, tum de sacrâ Majestate, & hierarchiâ Ecclesiasticâ differit, ut nocentissimum hæreseos venenum, sub specioso schemate incautis propinare studeat. Plures quidem adversus hunc Scriptorē calamum strinxere, sed nullus hæcenus eam, quâ Scharzius noster adhibuit ^{ausp. Beav.}, aut parem retulit laudem. Reliquæ illius commentarii partes apud Cremifanenses latitare dicuntur, sed ut puto, inelaboratæ, quarum proinde editio vix speranda est, ne turpiter atrum desinat in piscem mulier formosa superne. Æmulatus est Scharzium, & penè in honoris contentionem cum eo venit PLACIDUS BÖCKHEN* S. Petri Salisburgi Professor, & Canonum Professor publicus, qui locuple-

* Obiit 9. Februarii 1752.

tissimas in universum Jus Canonicum exegefes vulgavit ibidem anno 1735. Tom. III. in fol. in quibus id præcipui relucet, quòd author nulli se glebæ adscriptum voluerit, sed ipsis ex fontibus sua Placita Lectoribus candidè propinet. Neque verò hîc prætereundum existimo doctissimum P. THOMAM SCHMITZ Brauweillerensis prope Coloniae monasterii Professum, Theologiæ & Juris Doctorem verè eximium ac Seminarii Congregationis Bursfeldensis in eadem urbe Præsidentem, virum in utraque palæstra exercitatissimum, cujus commentarii in quinque libros Decretalium ad Theoriam & praxim coaptati, de meliori notâ commendantur. Huc etiam referendus PETRUS de MURGA Æmilianensis Hispanus, qui *Questionum & Commentariorum Canonicorum* Tom. VIII. Lugduni A. 1666. typis exscriptos posteris reliquit, operosè admodum, nec sine delectu in hoc argumento versatus.

Si jam ad eos, qui argumenta specialia ex Jure Ecclesiastico deduxerunt, velimus descendere, magnum hîc è nostris syllabum possemus atterere. Pertinent huc *Laurentii à Dript* Gladbacensis Cautio Judicialis Prælatorum Ecclesiasticorum & Regularium, Neuhufii anno 1684. in 12. edita. *Virginii Alviset* Bisuntini Tractatus de Privilegiis Regularium. GEORGII GEISSER Abbatis Villingani, Privilegia O.S.B. quæstionibus Theologico-Juridicis illustrata. YSONIS PFAW Sangallensis Directorium Abbatum Exemptorum; Apparatus Pontificiorum Privilegiorum; Compendium ejusmodi Privilegiorum monasterio S. Galli accommodatum; De Privilegiis item Congregationis Helvetico-Benedictinæ. *Martini Resch* de Jure Patronatus. *Christophori Döring* Dissertatio Juridica de causa possessoria. *Corbiniani Khamm* S. Udalric. Aug. Vindel. *Medicina Spiritualis*, seu de Censura Ecclesiastica &c. *Benedicti Widl* de Censuris, ac de Jure & Justitiâ. *Henrici Hardter* Assertio Canonica juxta seriem titulorum Libri I. Decretalium. *Corbiniani Grätz* de altâ clavium potestate. *Candidi Rottenheuser* de Consuetudine. *Gregorii Dietl* de Legibus. *Benedicti Petschacher* de Contractibus in communi. *Ægidii Kibler* Resolutiones selectæ ex Jure Canonico. Et alia ejus commatis syntagmata, quorum nondum nisi obscura ad nos fama pervenit. Hæc verò & similia vel ideo nota-

Schmiz.

Murga.

Alii Canonistæ particulares.

notatu digna sunt, quòd Scriptores ejusmodi interdum accuratiùs speciales illustrent materias, quàm illi, qui obesa nobis obtrudunt volumina.

Studium Ss. Canonum Benedictinis propriū.

Atque ex his, opinor, abundè liquet Benedictinæ Familiæ alumnos studium Ss. Canonum velut suo statui maximè congruum jam inde ab initio Ordinis præ reliquis solertiùs excoluisse, ne fortassis, ut loquitur Cassiodorus*, *reprehendi mererentur, quòd salutare Ecclesiæ regulas ignorarent, quas neglexisse scelus esse agnoscerent*. Inanis ergo & inepta est illa quorundam persuasio, quâ autumant solitariam vitam degentibus id genus studii minimè congruere, præferuntque nudam & crudam simplicitatem, seu ignorantiam, quam magis docilem & profectui religioso habiliorē esse comminiscuntur, longè profectò à spiritu sacrae Regulæ alieni: maximam enim Divo P. Benedicto infedisse curam, ut monachi doctrinas, instituta & collationes Patrum, atque adeò sacros Canones continua lectione evolverent, patet ex ultimo S. Regulæ capitulo. Hinc *Dionysius exiguus*, *Cassiodorus*, *Gregorius M.* & alii primi regulæ Benedictinæ consecranei, grandia profectò Ordinis lumina, nihil antiquius habuerunt, quàm ut monachos ad affiduam Ss. Canonum evolutionem pellicerent. Jam verò impositas nobis à Republica nostra partes implere, &

quid honestum, quid congruum sit, statuere, ex eorum potissimum scriptis docemur, qui primi sub eadem, quâ nos norma vivere. Cum igitur ex unanimi nostrorum Historiographorum relatu constet, doctissimos quosque monachos jam inde ab initio nascentis Benedictinæ Religionis sacrorum Canonum & Conciliorum studia præ ceteris complexos fuisse; ne, ut dixi, *videantur tam salutares regulas Ecclesiasticas culpabiliter ignorare*; Neutiquam porrò à vero aberrabimus contendentes, id genus studii velut proprium ac hæreditarium Benedictinis, *tamquam venerandæ antiquitatis custodibus & depositariis*, præsertim competere. Quæ de re Sodales nostros remittimus ad aureum *Mabilonii* Tractatum de studiis monasticis, ubi de hoc studio pari cum fructu & commodo à Religiosis excolendo eruditè ac solidè suo more per integrum caput V. differit, istamque nobis oppidò notabilem ingerit sententiam: *Ampliores omnino & solidiores disciplinæ Ecclesiasticæ ac monasticæ, sacrorumque dogmatum ex annuo hujusmodi studio posse hauriri notitiam, quàm si in frigidis & spinosis Scholasticorum quæstionibus tota penè ætas conteratur*. Plura possent hanc in rem adduci notatu non indigna, sed iis tantisper sepositis ad Juris Civilis historiam, quatenus hæc Disciplina inter nostros excolta fuit, pertexendam procedimus.

SECTIO II.

De Jure Civili, ejusque inter Benedictinos cultu.

Jus Civile est, quod auctoritate Principis, sive Magistratûs secularis est conditum ad Reipublicæ gubernationem, & temporalem pacem salutemque civium conservandam. Varias fortitur divisiones, de quibus Juris interpretes prolixius agere solent; Nos ad ea, quæ illius inter nostros cultum concernunt, unicè intendimus. Quâ in periocha eò breviores erimus, quòd tametsi ex Q. MUTII sententia, *Turpe sit Patrio & Nobili Viro ignorare Jurisconsultorum scientiam*, illam tamen non callere homini Religioso vitio non est vertendum. Fuerunt nihilo-

minus ex Familia nostra vel antiquissimis temporibus, qui Jurisprudentiæ studio se addixerunt. Quid enim commemorare S. ALDHELMUM, anno S. Aldhelmi Christianæ DCCIX. ad Superos mus Juris translatus? Hic *Heddæ* suo in Episcopatu Shirburnensi antecessori, quod ex monasterio Malmesburiensi ad ipsum non accesserit, per literas** aliquando se excusavit, eâ causâ, "quòd haud parva temporum intervalla in hoc lectionis studio protelanda sunt" ei, qui sagacitate legendi successus *Legum Romanarum jura medullitè rimabitur, & cuncta Jurisconsultorum decreta*

* Cassiodorus Inst. Monast. Cap. 23.

** Quas vide apud Warthon in Angl. sac. Part. II. ubi vitam S. Aldhelmi exhibet.

decreta imis precordiis scrutabitur. Quæ verò causa hunc Divum impulerit, ut in assequenda Romanarum Legum scientiâ tempus & otium contriverit, oppidò me præterit. De aliis Benedictinis, quòd pariter, ut benè de Republica Christiana mererentur, id fecerint, exemplis testatum faciam.

Post Imperatoris Justiniani tempora in Occidente non adèdè magnum Juris Justiniani usum fuisse, pro comperto habetur. Wisigothi Codicem Theodosianum compilationi dicti Imperatoris præferbant. Eorum Reges * in Hispania proprias adjunxerunt leges, quas ante annum millesimum aut circiter Petrus de Grannon cœnobita Benedictinus in S. Æmiliani, ut vocant, monasterio duobus voluminibus, *Leges Gothorum & Regum*, inscriptis complexus est, quorum prius LXIII. posterius verò LXVII. capitibus absolvitur. In principio elogium posuit auctor *Legum XII. Tabularum*, quas omnes carmine Latino comprehendit: deinde Imperatorum Romanorum, tandèmq; Gothorum Regum Leges, quod *Forum Judicum* appellant, adjecit.

In Francia binæ obtinuerant Leges, *Salica & Ripuaria*. Sub annum verò 651. Marculphus, Monachus Benedictinus in Francia, incertum cujus monasterii, libros duos Formulariū edidit, ut Notariis publicis monasteriorum, aliarumque ecclesiarum exempli loco essent: at nulla publica eis accessit auctoritas, quæ vim legis eis tribueret. Unde mirari licet, inquit Mabillonius **, *immodicam multorum Criticorum censuram, qui, si quæ invenerint vetera instrumenta, quæ tantisper à Marculphianis formulis discrepent, ea incunctanter falsa pronuntiant; quasi publici juris factæ sint hæ formulæ, mox, ut editæ sunt; aut privati hominis placita pro lege habenda essent.* Quò magis iniquiores videntur, qui etiam Superiorum monumenta ad illas formulas exigunt. Postquam verò Carolus M. Franciæ gubernacula moderari cœpit, exemplo Childeberti, Chlotarii, Carolomanni & Pipini, suorum Antecessorum quàm plurimas novas dedit Leges, *Capitularia* ex eo dictas, quòd in certa capita & sectiones essent di-

stinctæ; unde Stephanus Baluzius ***; neminem Regum Francorum veteris ævi tot leges tulisse, non ex vano asseruit. Eundem morem Caroli M. filii, *Pipinus* nempe Rex Italiæ, & *Ludovicus Pius* Imperator servârunt, & in Conciliis frequenter habitis, varia Capitularia negotia tam secularia quàm ecclesiastica concernentia ediderunt. Hæc verò Capitularia Caroli M. & Ludovici Pii ab interitu vindicavit, & in quatuor libros anno 827. digessit *Ansegisus* noster Abbas Fontanellensis, vel, ut Sigebertus Gemblacensis vult, Abbas Lobiensis, quorum duo priores causas ecclesiasticas, duo posteriores verò causas seculares continent. Post quartum verò librum tres appendices, quarum prima & secunda Caroli M. tertia verò Ludovici & Lotharii Capitularia complectitur, reperiuntur. Cùm verò ista *Ansegisi* Collectio etiam in Germania esset recepta, ut existimat Eckardus ****, in ea evolvenda etiam nostri desudârunt. Certè Rhegino Abbas Prumiensis à Trithe- mio ***** *Jurista insignis* vocatur, qui suo tempore inter Alemannos Doctor famosus habebatur. Atque de Abbatibus Ordinis nostri in universum dictum sit, quòd si eis lectio *Collectionis Ansegisianæ* quoad duos libros posteriores, ut ex eis legum civilium notitiam haurirent, minùs necessaria fuerit, carere tamen eâ non poterant quoad duos libros priores, ut sacrorum Canonum peritiam adipiscerentur, non per eam tantùm causam, quòd suos ad eorum normam dirigere, sed & Conciliis interesse, inque iis Episcoporum vice fungi, tum & alia obire munera, quæ non nisi Canonum scientia imbuti possunt, tenerentur.

In Italia, quò Longobardorum arma non pertigerunt, *Codex* tantùm & *Novellæ* in aliquo pretio erant. Cùm enim Longobardi ***** à Narsete evocati sub *Alboino* Rege Italiam occupassent, pro more victorum Leges suas Longobardicas introduxerunt, quas in scripturam primùm Rex Rotharis circa annum 637. redegit. Post hunc addidit quædam eisdem Grimoaldus, Inde Luitprandus Rex multas leges adjunxit, quæ in Codicibus MStis epigraphis distincta leguntur. Accesserunt,

runt Ratchisii & Aistulphi Edicta. His demùm Carolus M, Ludovicus, Lotharius, Pipinus, Guido, Otto, Henricus, Conradus, Imp. varia adjecerunt, quæ Legi Lombardicæ videmus inserta. Hæc verò Longobardicas Leges Petrus Diaconus Montis Casini primus omnium secundùm varia Juris prudentiæ argumenta distribuit. Quam divisionem sive distributionem Legum Melchior Goldastus tribuit Petro Diacono Casinensi, qui sub Lothario II. Anno 1137. florebat, ob variam eruditionem, librosque evulgatos Vir celebratissimus; veteresque codices hanc ab eo susceptam curam testari dicuntur.

Cùm verò devictis Longobardis, Franci, rerum domini in Italia, potestatem Italiam fecissent, Jure vel Longobardico, vel Romano, vel Francico uti, factum est, ut *Leges Romanæ* majori adhuc neglectui haberi, atque à plerisque ignorari cœperint, quousque seculo demùm undecimo in lucem denuò ac usum protractæ fuerant. Robertus de Monte * in suo Chronico nondum edito author est, Beatum Lanfrancum suo ævo reperisse Leges Romanas; id quod à vero abesse, jam aliàs à nobis ostensum fuit. Vitæ verò Lanfranci auctori fidem non detrecto, cùm de eo testatur, quòd Papæ adhuc in Italia, antequàm peragrasset ex parte Galliam, velut scientiis omnibus *Legum præsertim civilium* instructus, à doctissimis undecunque viris fuerit consultus. Quantam etiam Juris Ecclesiastici habuerit cognitionem, nullibi clariora dedit indicia, atque cùm in Anglia ad Cantuariensem Archiepiscopatum evectus de primatu cum Eboracensi Archipræsule habuit controversiam. Multò magis adhuc, quando jura Ecclesiæ contra Guillelmum cognomento *Conquæstorem* acerrimè defendit. Hic verò scientiâ sacrorum Canonum, qui armaduntaxat Ecclesiasticorum sunt, ut cùm maximè opus erat. Unde cùm sancto Thomæ nostro Cantuariensi ** etiam Archiepiscopo in simili causa contra Henricum II. Angliæ Regem pugnandum esset, Legum Canonumque lectioni usque adèdè totum se affixerat, ut eum hinc abducere compulsus fuerit Joannes Sarisburiensis, cujus ille consuetudine plurimùm &

consiliis utebatur; subijcere autem eidem sæviret truculenta persecutio, lectionem Psalmorum & Moralium Gregorii, ex quibus solatii aliquid & supernæ suavitatis hauriret, quâ amaritudines seculi temperarentur.

Anglia proprias etiam habebat Leges, scilicet *Leges sancti Regis Eduardi*. Quæ quidem prius inventæ & constitutæ fuerant tempore Regis Edgari avi sui; verumtamen post mortem ipsius Regis Eduardi, quod tempus continet annos LXVII. prædictæ Leges sopitæ sunt, & penitus prætermittæ; sed postquam Rex Edwardus in regno fuit sublimatus, consilio Baronum Angliæ, Legem LXVII. annis sopitam excitavit, excitatam reparavit, reparatam decoravit, decoratam confirmavit; & confirmata vocata est *Lex sancti Regis Eduardi*; non quòd ipse prius adinvenisset eam, sed cùm prætermittæ fuisset, & oblivioni penitus dedita à morte avi sui Regis Edgari, qui prius inventor ejus fuisse dicitur, usque ad sua tempora, videlicet LXVII. annis, Subinde à Rege Guillelmo Conquæstore confirmata fuit. In cujus aula eo tempore *Ingulphus* Abbas Croylandensis ad jura cœnobii sui stabilienda, assiduam navavit operam, in qua per virorum, qui rebus tum Civilibus tum Forensibus exercitati, consuetudinem Legum Guilielmi, hoc est, Eduardi Regis à Guilielmo firmatarum, Normannico idiomate conscriptarum, atque ab iis, quas recentiores Angli Scriptores *** habent, multùm discrepantium, exemplar nactus, Croylandiam secum detulit, atque ad Historiæ suæ calcem adjiciens posteritati servavit, velut ipse his verbis testatur. „ Attuli eadem vice mecum Lundo- „ niis in meum monasterium Leges „ æquissimi Regis Edwardi, quas Do- „ minus meus inclytus Rex Williel- „ mus autenticas esse, & perpetuas „ per totum regnum Angliæ inviolabiliterque tenendas sub poenis gravissimis proclamârat, & suis justitiariis commendârat eodem idioma- „ te, quo editæ sunt, ne per ignorantiam contingat nos vel nostros aliquid, quando, in nostrum grave periculum, contraire & offendere ausu temerario Regiam Majestatem, ac in ejus censuras rigidissimas improvidum

Petrus de Grannon Leges Gothorū congeffit circa A. 1000.

Marculphi formulæ.

Capitularia Regum Francorum.

* Nic. Ant. Bibl. vet. Hisp. Tom. I. lib. 6. cap. 15. pag. 380. col. 1. n. 347.

** Annal. Ord. S. Bened. Tom. I.

*** in Præfat. Capitul. §. 31. & §. 39. de compilatione *Ansegisi*.

**** Rer. Franc. lib. 30. n. 26.

***** de Vir. Illust. Ord. S. Bened. lib. 2. c. 54.

***** Struy. in Histor. Juris cap. V. de Hist. Juris Goth. & Longobard. §. V. p. 360.

Leges Romanæ

nùm à Lanfranco reperitæ?

ab Ingulpho Posteris servatæ.

* ad an. 1032. apud Luc. Acher. in Not. ad vit. B. Lanfranci p. 37.

** Lud. Thomass. de vet. & nov. Eccl. Discipl. Part. 2. L. 1. c. 91. n. 12. pag. 275.

*** quos allegat Joan. Seldenus in Notis ad Eadmeri Histor. Nov. pag. 30. col. 1. edit. poitr. Opp. S. Anselmi.

vidum pedem ferre contentas sæpius in eisdem hoc modo. Hæc Abbas Ingulphus. Istarum verò Legum, eodem Ingulpho teste, AYO monachus Croylandensis apprime gnarus erat.

Saculus & Godricus Monachi Legum Angliæ periti.

Alios duos Benedictinos, Saculum & Godricum legibus Anglicanis, sub Guilielmi I. tempora, id est, An. Christi MLXX. optimè fuisse institutos, testatur tabularium vetus cœnobii Abendonienfis; ubi legitur, tantam secularium facundiam, & præteritorum memoriam eventorum (id est, annalium juridicorum peritiam, ut paulò post explicabitur) eis infuisse, ut cæteris circumquaque facillè eorum sententiam ratam fuisse, quam edicerent, approbarent. Sed & alii plures de Anglis causidici per id tempus in abbacia ista (sic ibi legitur) habebantur, quorum collationi nemo sapiens refragabatur, quibus rem Ecclesiæ publicam tuentibus, ejus oblocutores elingues fiebant. Nullus autem, inquit Joannes Seldenus in celebri sua Dissertatione Historica ad Fletam, quâ de Juris Romani, Codicis Theodosiani æquè ac Justiniani in Respublicas Occidentales introductione, ac in illis acquisita auctoritate agitur, nullus eis sive Justiniani sive Theodosiani Juris usus erat hinc publicus. Sed moribus majorum tantum, patrioque utebantur illi Jure, quod & ante & ad nostra usque tempora ANGLIÆ COMMUNE vocatur, quemadmodum temporibus Anglo-Saxonicis *Wundrichte*, seu Jus seculare, seu *mundanum* ut distinctum à *Godesrichte*, seu Jure divino, quod obvium est in legibus Anglo-Saxonum. Scilicet decisiones præeuntes, quales in Juris, quibus nunc utimur, annalibus; earum rationem, mutuamque analogiam præter Leges è re nata variatim novatas mutatasque, tum in musæis tum in foro tantum adhibere solebant illi.

Rogeri- us Beccensis Codicis interpretres.

Postquam verò Leges Cæsareæ sub annum MCXL. in Angliam allatæ fuerunt, Rogerius magister Vacarius, gente Longobardus, Monachus Benedictinus, Prior, ac postea Abbas Beccensis, ac demum in Archiepiscopum Cantuariensem (quam tamen dignitatem ut acceptaret, nullo modo persuaderi potuit) electus, primus fuit, qui Codicem Justinianum tum eximiis interpretationibus illustravit, tum in compendium redegit, atque in scholis pu-

blicè prælegit. Testem hujus rei Joannes Seldenus in laudata sua Dissertatione, omni exceptione majorem adducit Joannem Sarisburiensem, Episcopum Carnotensem, authorem cœvum; cujus verba sunt: *Alios vidi, qui libros legis deputant igni, nec scindere verentur, si manus eorum Jura pervenirent aut canones. Tempore Regis Stephani silentio premi jussæ sunt Leges Romanæ, quas in Britanniam domus venerabilis Patris Theobaldi Britanniarum Primatis asciverat. Ne quis etiam libros retineret, edicto Regio prohibitum est, & Vacario nostro indictum silentium; sed Deo faciente, eò magis virtus legis invaluit, quò eam amplius nitentur impietas infirmare.* Theobaldus hic Antistes Cantuariensis An. MCXXXIX. ex Benedictino Abbate monasterii Beccensis in Normannia creatus fuit. Domum ejus Leges Romanas in Britanniam ascivisse, intelligendum Seldeno videtur de ascleis ejus, quos in comitatu seu itinere, Romæ, ubi pallium à Pontifice accepit, in Angliam redux secum habuerat. Anglos carere legibus illis tunc apud externos ita refflorescentibus noluerit illi, adeoque exemplaria earum huc transvehenda curârunt, quæ Regi ita displicuisse, ait Sarisburiensis, ut publico edicto eas vetaret. Quem verò idem Sarisburiensis *Vacarium* appellat, eo nomine, inquit Seldenus, intelligi Rogerium magistrum *Vacarium*, etiam *Wacarium* dictum, gente Longobardum, qui *Lethardo*, Abbate Beccensi, seu cœnobii S. Mariæ de Becco, Herluini diocesis Rotomagensis in Normannia (quæ tunc Anglo suberat, uti & diu postea) & Theobaldi successore proximo demortuo, in ejus locum suffectus est, atque tempore Stephani, adeoque Theobaldi, cui procul dubio charus erat, in Anglia discipulos perquam multos Jura Cæsarea è corpore Justiniano docebat. Ita scilicet expressim *Chronicorum Normanniæ* ab anno MCXXXIX. in annum MCCXXXVIII. è Bibliotheca S. Victoris Parisiensis pridem editorum autor * in anno MCXLVIII. Sed res spectat ad annum sequentem MCXLIX. Nam obiit, inquit ille, *Bechar- dus* (legendum planè *Lethardus*) VI. Abbas Becci, cui successit Rogerius magister *Wacarius*, gente Longobardus, vir honestus & jurisperitus, cum Leges Romanas anno ab incarnatione Domini MCXLIX. in Anglia discipulos doceret,

Theobaldus Cantuariensis,

& Lethardus Beccensis.

Ejus obitus 1142.

& multi tam divites, quam pauperes ad eum causâ discendi confluerent. Neque solum publicè docuit ille, sed etiam rogatu pauperum, quorum sacculi non tantos faciebant sumptus, ut Corpus Justinianum commodo nancisci quirent, uti & eorum, quibus compendiosior Juris tractatio placeret, Pandectas & Codicem (quemadmodum itidem in pauperum usum postea Summam suam Juris Canonici composuit *Raymundus*, quod ipse ait) in novem coniecit libros, qui studiosis promptuarii Juris ditissimi vicem supplerent: Idem de eo autor jam dictus, *suggestione pauperum*, statim post allata inquit, de Codice & Digesto exceptos IX. libros composuit, qui sufficiunt ad omnes legum lites, quæ in scholis frequentari solent, decidendas, si quis eas perfectè noverit. Docuerat igitur publicè hinc Jus Justinianum Rogerius Vacarius sub Stephano Rege, cujus anno XIV. id est, MCXLIX. Lethardo Abbati Beccensi datus est is Successor. Et palam videtur, per aliquot ante annos eum sic docuisse, etiam ex eo, quòd expressim dictum sit in Chronicis jam memoratis, eum tunc successisse, cum doceret hinc, & multi tam pauperes, quam divites ad eum eo nomine confluerent. Verisimilius est, etiam libros ejus hinc antè compositos, quam Abbas factus est; id est, dum Prior Beccensis erat. Priorem enim antè fuisse liquet ex Roberto de Torrione, Abbate etiam Beccensi MS. Nec fanè, postquam Abbas factus est, hinc docuisse eum facillè ex Roberto illo est eliciendum. In anno MCXLIX. ait ille, *obiit sanctæ recordationis dominus Letardus VI. Abbas Beccensis Ecclesiæ: vitæ suæ cursum virgo senex finivit VI. nonas Julii, Sabbatho infra octavas Apostolorum Petri & Pauli.* Festum illud ad Junii diem 29. spectat, adeoque obiit ille 2. Julii. Huic sancto viro, paulò post inquit idem, *successit dominus Rogerius secundus* (scilicet primus fuerat Lanfrancus ille, postea Cantuariensis Antistes) *in utroque Testamento apprime eruditus, necnon Clericali & seculari scientiâ decenter ornatus, & ab omni communiter Congregatione electus in ipsis octavis videlicet Apostolorum Petri & Pauli* (id est, die Mercurii, qui Julii sextus erat) *qui benedictus apud sanctum Wandregisilum in die festivitatis S. Jacobi Apostoli* (seu Julii 25.) *à Venerabili Hugone Rothomagensi Archiepiscopo, ab eodem coram Conventu Beccensi in Sede sua colloca-*

Juscivile docuit publicè.

Rogeri- us Lethardi Successor.

tus est, ex tunc super gregem sibi commissum pro posse suo die ac nocte decenter invigilans. Erat igitur in Anglia Rogerius, ubi Jus prælegebat, cum electus est à Monachis Beccensibus. Inde in Normanniam transiit, ubi Abbas est consecratus. Atque die ac nocte ex tunc super gregem suum decenter invigilasse dicitur; unde satis sequi videtur, eum postea haud à regimine illo sacro ad Juris Civiles prælectiones terris in exteris divertisse. Sed fanè liquet, hinc antè per annos aliquot ab allato Jure Justiniano eum illud publicè, ut dictum est, legisse. Atque observandum est, omnigena disciplinarum studia perquam eminenter in cœnobio Beccensi illis in seculis viguisse, indeque Rogerium hunc inter studiosos ita demum præcelluisse. Robertus ille de Torrione in anno MCXVII. mortuus est etiam, inquit, hoc anno vir religiosus, & magnæ literaturæ IVO Carnotensis Episcopus. Hic dum esset juvenis, audivit Lanfrancum Priorem Becci de secularibus, & divinis literis tractantem in illâ famosa schola, quam Becci tenuit, in qua multi & nobilitate seculari, & honestate morum convenerunt viri prædicti, & qui postea ad summum apicem Ecclesiasticæ dignitatis attigerunt. Etiam dum Rogerius hic noster cœnobio illi præfuit, duodecim Abbates ad regimen Ecclesiarum inde assumpti sunt. Et Seminarium erat semper feracissimum cœnobium illud, unde quàm plurimi in præfecturas apud Anglos sacras adsciti. Præfuit cœnobio Beccensi Rogerius hic Vacarius annis triginta aut circiter. Mortuus est anno MCLXXX. Obiit an. 1180. seu sub posteriora Henrici Regis secundum tempora, postquam scilicet summa cum laude dignitate jugiter functus fuisset. Nullus prædecessorum suorum, excepto sancto Herluino, primo Abbate, tanta fecit in Becco monasterio, quanta ipse, ut verba sunt Roberti Montensis, qui ea quæ feliciter præstitit, figillatim enumerat. Successit Osbernus, Prior Bellimontis, Monachus ejusdem loci. Utrum verò Oxoniæ, Cantabrigiæ, Londini, aut Theobaldi Antistitis Cantuariensis in ædibus, aliisque id genus sive secularium sive regularium professus fuerit, prælegeritque Rogerius, non omnino liquet. Nec an certo aliquo loco, quod tamen veri est multo similis.

Quod verò Stephanus Rex Angliæ Rogerio silentium indixerit, ne scilicet nus Rex Jus

* In Scriptor. Norman. pag. 983.

Angliæ
Theobal-
do Can-
tuar. in-
festus.

Jus Cæsareum, ut cœperat, ampliùs prælegeret, id in odium Theobaldi Cantuariensis Archiepiscopi, cujus afsectæ Leges Romanas in Angliam attulerant, ab eo factum est. Erat enim Rex sub id ipsum tempus Archiepiscopo infensissimus, utpote qui eum, eò quòd ad Concilium Remense injussu Regio se contulerat, proscrispfit, ut vicissim Interdicti sententia Antistes regnum percussit. Henricum etiam Episcopum tunc Wintoniensem gratia apud Regem insigniter pollentem, atque summo conamine Theobaldo rebusque ejus adversari solitum, in causa simul vix ambigendum est fuisse, ut legum prælectiones, ac libri Justiniani quorum domus Theobaldiana, ita ut dictum est, hic auctores fuere, ac splendidiùs inde clarescere cœperunt, improbarentur, atque ut eorum vetaretur usus. Postmodum autem in gratiam regiam redeunte Theobaldo, atque, ut fieri amat, secundis de legibus illis cogitationibus habitis, effectu caruit edictum illud, aut revocatum, aut evanescens. Adeoque eo non obstante, libri retenti, lectiones, professio habita. Id quod expressim testatur cœvus ille idem Joannes Sarisburiensis, ubi indictum Rogerio illi Vacario, primo hinc Legum Cæsarearum lectori publico silentium memorat. Statim enim subjungit: *Sed Deo faciente eò magis virtus legis invaluit, quòd eam ampliùs nitebatur impietas infirmare.* Sic igitur factum est, ut Rogerius Vacarius ad prælectiones Juris Cæsarei, per aliquod tempus intermissas, denuò habendas rediret.

Rogerus
cur & un-
de Vaca-
rius di-
ctus.

At curnam ac unde dictus est *Vacarius*? Ita enim, non *Wacarius*, ut in Chronicis antè citatis, nedum *Vacarius* apud Sarisburiensem, est planè legendum. Certè si familiæ cognomen fuisset, aut locum cognominis ejusmodi occupasset, haud ita commodè dictus fuisset *Rogerus magister Vacarius*, sed aut *Rogerus Vacarius magister*, aut *magister Rogerus Vacarius*. Sed fateor, locutiones hujusmodi seculis maximè in illis fuisse, ut hodiè que fatis incertas. At suspicio fanè mihi est, inquit Seldenus, *Vacarium* esse hinc nomen appellativum, quò designaretur *singulare munus susceptum, juris nempe lectioni hic vacandi, adeoque profitendi*. Quo nomine forsàn & alii illo in ævo dicti. Ut armis, choreis, philosophiæ, postulationibus vacare

usurpatum veteribus pro eo, quod est, his enixiùs præ aliis operam dare, ita *lectioni vacare ac professioni*, idque in seculo, de quo nunc loquimur. Certè minùs iniquè ita fit *Vacarius à vaco*, quàm *Accursius ab accuro*. Jam verò Accursius ipse, Advocatorum idolum illud, ut non à nomine vocatur, ad Caii verba de nominis ferendi conditione hæredis institutioni adjecta, quæ de honestis, non famosis, aut turpibus nominibus est admittenda. *Ut, inquit, instituo te heredem, si imponas tibi nomen meum, scilicet Accursium, quod est honestum nomen, dictum, quia accurrit & succurrit contra tenebras Juris Civilis. Secùs si dixi, si imponas tibi nomen Vespillo, quod est turpe nomen.* Et non ita mirum est, ejusmodi eis in seculis nominum compositiones seu derivationes factas esse, cum etiam non deessent, qui dubitarent, an Justinianus ipse à justitia sic dictus fuisset, an ex eo, quòd Justini esset filius, cui reverà ex sorore nepos erat, sed & filius adoptatus. At enim non vacat, incertæ *Vacarii* nomenclationi diutiùs inhærere.

Singularis autem viri existimatio Magna ac dignitas etiam inde ediscitur, quòd ejus æstio & modestia.
tum in D. Thomæ Archiepiscopi Cantuariensis & Martyris successorem non solum ab *Odone* Priore & Conventu, præ aliis magni etiam nominis viris tunc candidatis Lambethæ electus fuerit, verum etiam ab Henrico secundo Rege, nec sine Suffraganeorum assensu, confirmatus, tum nullo modo induci potuerit ipse, ut tantum subiret munus, tametsi instantissimè eam in rem urgeretur. At verò non insignem viri modestiam, atque animi demissionem, sed eximiam ejus Jurisprudentiam hinc spectamus. Rem cum Seldeno in pauca conferamus. Ut *Irnerius* Bononiæ, seu in Italia, ita *Rogerus Vacarius* in Anglia Juris Cæsarei in Occidente instaurati expositor fuit primus; quemadmodum etiam in Gallia, Monte Pessulano erat *Placentinus*, annis nimirum post Rogerii nostri obitum xvi. aut circiter, id est, sub annum MCXCVI. quo tempore is in Monte Pessulano cœpit: *Rogeri nominis abolendi cupidus, eique tenebras se offusurum jactans*: quia famæ ejus, ac nominis celebritati haud parùm invadebat.

Quemadmodum autem *Rogerus*, Studium Juris in monachus ac Prior Beccensis, in Angliam Germaniam.

Udalri-
cus San-
Gallenf.

glia, ut ostensum est, prælegebat, ita alii etiam monachi Juri tum Cæsareo tum Anglicano, tam in foro ac scholis extra cœnobita sua, quàm intra tunc incumbere erant soliti. Id quod etiam in Germania ab iis factum. Sic, ne sine exemplo loquamur, *Udalricus Baro de Alto Saxo* apud S. Gallum à puero educatus, Majorum jussu ac voluntate diu Parisiis & Bononiæ utriusque Juris, Civilis & Canonici prudentiæ operam dedit; quàm insigniter eruditus in Abbatem anno MCCIV. electus fuit. Hic primus extitisse fertur, quem veterum chartarum monumenta *Principem* appellant; qui missus aliquando Romam ab aliquibus Principibus, ibi ab Innocentio Pontifice infulâ quoque primus Abbatum redimitus est. Conradus de Fabaria lib. vi. de Casibus S. Galli cap. 5. de hujus Principis & Abbatis studio juridico scribens: *Dulciloquis, inquit, Grammaticæ & Dialecticæ floribus informatum Parisios & Bononiam transmisit; jurisque peritia cum summa diligentia reparatum, omnibusque bonis confirmatum ad summa provexit.* Et paulò post: *In Jure Forensi & Ecclesiastico quidquid excogitare poterat, faceto Minervæ poculo cunctis audientibus propinavit.* Quibus verbis docemur, Udalricum in Schola San-Gallensi utrumque Jus prælegisse. At ut ad Rogerium redeat oratio,

SECULO
XII.
Mos va-
candi Juri
desinit.

Mos ille quidem Jurisprudentiæ vacandi, & seculis ante Rogerium actis, & aliquantulum post ejus in Anglia professionem, haud parùm obtinuit. At verò circa quatuordecim à tempore, quo ipse apud Anglos prælectionem finivit, annos, aut planè, quantum ad prælectionem extra cœnobita attinet, desiisse, aut desinere ex Jure Pontificio debuisse morem illum, pariter est concedendum. Scilicet anno 1163, in Synodo Turonensi constituit *ALEXANDER Papa tertius*, ut *nullus omninò post votum religionis, post factam in loco aliquo professionem, ad Physicam, Legesque mundanas legendas permittatur exire. Si verò exierit, & ad claustrum suum infra spatium duorum mensium non redierit, sicut excommunicatus ab omnibus evitetur, & in nulla causa, si patrocinium præstare voluerit, audiatur. Reversus autem in choro, capitulo, mensa, & cæteris, ul-*

timus fratrum existat, & (nisi fortè ex misericordia Apostolicæ Sedis) totius promotionis spem amittat. Episcopi verò, Abbates, Priores, tantæ enormitati consentientes, & non corrigentes, spolientur propriis honoribus, & ab Ecclesiæ liminibus arceantur. Qui Synodi Turonensis ** canon in Gregorianum Decretalium corpus receptus fuit. Atque hinc planè eliciendum morem antea nec quidem infrequentem obtinuisse, ut monachi alii, quemadmodum & Rogerius noster, monachus Beccensis, tam extra quàm intra cœnobita sua Jura Cæsarea aliâque publicè prælegerent, docerentque etiam & postmodum intra cœnobita sua,

Tametsi autem in Germania occurrant hinc inde Juris Romani vestigia, leviùs tamen prioribus seculis imprefa conspiciuntur; ast seculo d. m. XIII. universim ferè nostris in partibus ita receptum videmus, ut pro Jure communi id facile haberetur. Sic in veteribus chartis & diplomatibus, passim jam occurrunt usitatæ Juris illius formulæ, puta renuntiationes factæ *Exceptioni non numeratæ pecuniæ, doli mali, actioni in factum, conditioni ob causam & sine causa, beneficio restitutionis in integrum, læsioni ultra dimidium, & generaliter omni beneficio Juris Canonici & Civilis.* Qualia legere est in *Honthheimii* Historia diplomatica Trevirensi, & in Gudeni, Lunigii, Leuchfeldii, aliorumque Collectionibus Diplomatum. Nec in contractibus solum, sed & in judiciario processu ordo Juris Romani servabatur. Exemplum hujus unum alterumve exhibet laudatus *Honthheimius* Tom. I. pag. 638. Ubi notanda præsertim sententia favore Ecclesiæ S. Castoris anno 1282. lata adversus *Robinum de Coverna* ad Juris Romani placita exactè conformata, & de consilio *Jurisperitorum* concepta, quorum consilium etiam intervenit sententiæ de 26. Martii 1287. apud eundem. Quæ licèt ita omninò se habeant, non tamen eapropter Jus Germanicum abrogatum, quin Romanum in hujus tantum subsidium receptum fuisse potiùs censebimus, ad id credendum persuasi pluribus Juris Germanici Capitibus, Romano planè contrariis, apud Teutones tunc & impostèrùm sanctè

serva-

* apud Guil. Neubrigenf. l. 2. c. 15. & in Concil. Tom. 3. part. 2. pag. 534. edit. 1618. Antiq. Collect. 1. lib. 3. tit. 37. c. 2. Append. ad Concil. Lateran. 3. part. 27. c. 2.

** Extr. tit. Ne Clerici vel Monachi cap. 3.

servatis; inter quæ unum pro exemplo hic memorasse sufficiat, sed oppidò notabile: scilicet *Decuntes usuras*, in quibusvis negotiis apud Germanos permissas, uti testantur tabulæ apud cit. relatæ ad A. 1269. 1272. & seqq.

Initio ejusdem seculi XIII. Religiosis potestas adhuc facta erat fungendi munere *Advocati* pro suis monasteriis, prout manifestum fit ex Concilio Parisiensi, quod *Robertus de Corceone* Apostolicæ Sedis Legatus & S. R. E. Cardinalis celebravit anno 1212. At enim quia his temporibus multò plures ad Juris Civilis, quàm ad Theologiæ studium se conferebant, veriti Romani Pontifices, ne Juris Civilis Professio invalesceret, ac sensim sine sensu à Theologiæ cœterarumque disciplinarum scholis studiosos avocaret, sub excommunicationis interminatione inhibuerunt, ne monachi, immò ne seculares Clerici, Presbyteri, & in dignitatibus Ecclesiasticis constituti ad audiendum Leges mitterentur. Id fanaticum fuit primùm, ut mox audivimus, ab Alexandro III. *Extrav. C. Non magnoperè. Ne Clerici vel Monachi c. 3.* tum ab Honorio III. Pontifice Maximo anno 1217. referturque lib. 3. *Decret. tit. ult. cap. super specula*, ibique leguntur hæc verba: *Quia verò Theologiæ studium cupimus ampliari, ut dilatato tentorii sui loco funiculos suos faciant longiores; ut sit fides Catholica circumcincta muro inexpugnabili bellatorum, quibus resistere valeat ascendentibus ex adverso, ad Archidiaconos, Decanos, Plebanos, Præpositos, Cantores, & alios Clericos personatus habentes, nec non Presbyteros hoc extendi volumus, & mandamus.*

Studio Legum Monachis & Clericis interdicitur.

Robertus, Massiliensis Mon. ad Legum Studia animum adjungit.

Quamquam non defuerit monachus, qui etiam post Alexandri III. & Honorii III. Summorum Pontificum, editam Constitutionem ab Abbate suo sibi potestatem fieri petiit, incumbendi ad Legum studia Pisana in Urbe. Is erat *Robertus*, Massiliensis monachus S. Victoris, qui sub annum 1213. * Abbatu suo Bonfilio his verbis supplex est factus: *Nunc autem, quia per totam ferè Italiam Scholares, & maximè Provinciales, nec non ipsius Ordinis, de quo sum, quia plures Legibus catervatim studium adhibentes incessanter conspicio. .... Si vestra igitur, Summe Pa-*

ter, dignitati placeat, ut in hoc opere studium, pro posse meo, exerceam, quaeso, & suppliciter obsecro, quatenus super hoc negotio charitativam mihi licentiam impendatis, & Pisano Priori vestris literis, ut mihi subveniat, mandare disponatis; si etenim quod exspecto, apud vestram misericordiam impetravero, Pisas, ad exercendum ibi studium, si Deus concesserit, adiero &c. Doctissimus *Fabruccius* **, hac nostra ætate in Pisana Academia Civilium Legum Professor, existimat, improbabile esse, assertum monachum metuendæ utriusque Pontificis Alexandri & Honorii Censuræ in Publicam Gymnasii lucem prodeundo, sese subicere voluisse, immò ad hujusmodi inobservantiam Superioris sui licentiam impetrare ausum fuisse. Quamobrem, si quid, inquit, tutò opinari licet, id unum est, Prælato suo supplices preces porrexisse, ut sibi facultas daretur *privatim* eximii unius, vel alterius Legum Interpretis audiendi, in ea Urbe, ubi Pandectarum Thesaurorum jam invento, ipsius Literæ consulendæ foret opportunitas. Ita *Cl. Fabruccius*. An verò privato hoc Legum studio *Robertus* monachus ab incurrenda Censura immunem se præstiterit, alii judicent. Rectius fecerunt cœteri Benedictini, quod plerique fecerunt, qui ut Pontificiæ Sanctioni, ut par erat, obsequerentur, à Legum studio se abjunxerunt. Quo pacto Juris Civilis schola minùs à nostris frequentari, contra verò Juris Canonici & Theologiæ Professio vigere magis & celebrari cœpit. Quapropter ulteriora hic non recensere prout ad Jus Civile spectant, sed sola doctissimi *Mabillonii* verba ex *Tractatu de Studiis Monasticis Cap. V. num. III.* pro coronide liberius adjiciam. Ea hæc sunt: *Quandoquidem monachos parùm decet hujusmodi studium, de eo plura tradere supervacaneum est. Præsertim cum ipsis à S. Basilio interdicitur in Epistola ad S. Gregorium; sicut etiam ab Alexandro III. Pont. Max. præter alios, quos omitto. Quod tamen de iis videtur intelligendum, qui id expressè profitentur; secus verò respectu illorum, qui Legum vel Institutionum universalem duntaxat ideam sibi comparare cupiunt, ut inde ad Jus Canonicum percipiendum faciliùs se introducere valeant &c.*

SECTIO

SECTIO III.

De Juris Publici scientia, quatenus à Benedictinis excolta.

Quid sit, & quotuplex Jus Publicum.

Ciceronis monitum est *, *ut omnis, quæ à ratione suscipitur, de re aliqua institutio, à definitione proficisci debeat, ut statim intelligatur, quid sit id, de quo disputetur.* Sapientis hujus moniti memores à definitione & divisione *Juris Publici* tractationem quoque nostram exordiemur. Triplex autem potissimum solet assignari Jus Publicum, *Naturale* scilicet, seu *Universale, Ecclesiasticum, & Profanum.* Universale, seu *Jus Naturæ & Gentium*, illud est, quo omnes penè homines utuntur: *Quod enim naturalis ratio inter omnes homines constituit, id apud omnes per æquè custoditur, vocaturque JUS GENTIUM, quasi quo Jure omnes homines utuntur,* ut dicitur *L. omnes ff. de Jure & Justitia.* Jus publicum Ecclesiasticum censetur, quod publicum, seu universalem Ecclesiæ statum & negotia illi connexa ordinat. Jus verò Civile publicum, est illud, quod statum, gubernationem & conservationem Reipublicæ principaliter concernit. Juxta trifariam hanc *Juris Publici* speciem nostra imposterum procedet dissertatio, eà brevitate, quæ Lectoris animum & patientiam minimè fatiget. Cum enim utilissimum hoc *Juris Publici* studium in disciplinæ methodicæ formam haud ita ac nunc, priscis temporibus redactum fuerit, à nostris quoque diu neglectum & quasi pro derelicto habitum fuit. Multa tamen, præsertim quæ ad Jus Naturæ & Gentium, tum etiam ad Jus Publicum Ecclesiasticum, seu credendorum & agendorum regulam Christianis præscriptam pertinent, prostant in scriptis nostrorum Theologorum hinc inde resperfa, è quibus pro usu & more temporum digestis solidè omninò refelli & convelli possint eorum ex heterodoxis Scriptorum ratiocinia, hypotheses, & systemata, qui se *Jurisprudentiæ*, quam vocant *naturalis* dictamina in disciplinæ methodicæ formam primitus coëgisse gloriantur. In ista tamen librorum mole excutienda ita est versandum, ut ea tantum seponamus, quæ spectant ad officia hominum in Socie-

tate aliqua civili constitutorum, & speciatim quæ ad *Jurisprudentiam* pertinent. Nam multa ab antiquis illis Scriptoribus pertractantur, quæ sunt fori duntaxat Theologici, aut quæ subtiliùs subinde excogitata sunt, quàm ut usum aliquem in vita & doctrina civili hodie habeant.

Interim fatemur lubentes, & à Protestantium Theologis, & à Jurisconsultis recentioribus in aliam à priscis viam callidè itum esse, ut suis repagulis expedita de Deo, de Religione, & officiis philosophandi libertate, Catholicis ea arma excuterent, quibus dogmata sua & disciplinam contutantur. Quo factum, ut Protestantes ad purum putum verbum Dei scriptum provocarent, Jurisconsulti verò ad *Naturam & Rationem* recurrerent, silere jussis Patribus, qui tum seorsim, cum in synodis, de eo, quod justum honestumque est, sententiam protulerunt. His verò sepositis, cum Scriptura nulli non sectæ levi brachio accomodari possit, & natura naturæ facile opponatur, tale jus ex opinionum suarum præjudiciis nobis procederunt, quale à *Grotiis, Puffendorffii, Thomasiis, Noodtiis, Barbeyraciis &c.* quos primordialis illius scientiæ Patres & Principes appellitant, nuper accepimus. Primùm autem hi in eo peccant, quòd Poetas, Philosophos ethnicos, damnatos primis Ecclesiæ seculis hæreticos præ iis, quos *Patres* vocamus, laudent, extollant, atque ex orco in cœlum evehant, dum ex adverso totum agmen Patrum dicunt imperitum, ineptumque ad danda morum præcepta, perspicua, ut volunt, nulli non homini, à nemine tamen ante eos perspecta. *Juris Naturalis, & Gentium* præcepta, inquirunt **, à *moralis Philosophia* ante *Grotium* nemo rectè distinxit, nec scholasticis in mentem venit peculiari tractatione de iis agere, quamvis videret unus itémque alter hanc quoque disputationem ad *moralem partem* pertinere. At certè *Grotius*, quem laudant, parùm verbis abest à Ca-

* Edm. Martene Tom. I. Amplif. Collect. quem verò circa annum, certioribus utique documentis supplet Guido Grandus in 2. Edit. Flor. Epit. Pandect. n. 9. & n. 11.

** In Dissertatione Historico-Critica de initio Univers. Pisanae. Extat Collect. Opus. Scientif. Tom. 21. pag. 7.

* Cicero 1. de offic.

** Bruckerus Hist. Phil. Tom. III. pag. 900.

à Catholicorum in Synodos, Patres, Theologos, ubi consentiunt, reverentia. Consilia Evangelica negat cum natura & ratione pugnare; sed his, ajunt, *nevis vir summus se polluit*; sic crisin modestia temperant, dum contra, si quid in Gregorio M. & reliquis Patribus castigandum putant (*putant autem quam plurima*). statim stupidæ ignorantia, simplicitati, cæcitati, imperitiæ adscribunt; tum librâ grammaticali expendunt expressiones rhetoricas, græcicas ipsi spuunt hinc inde sententias, & quasi hodie primum nata cum iis esset sapientia, his paratilis Catholicorum de obligationibus hominis erga Deum, seipsum & proximos, Doctrinam ex genuinis veri justique principiis conflata, funditus convelli dejicique autumant. Exemplis abundat Barbeyraci liber de Moralitate Patrum, quæ huc referre piaculum duco.

Eorum errores.

Peccant etiam in eo, quod ignaris Historiæ Literariæ cupiant ii ipsi videri, qui calles non ante tritos inierint, novamque viam signarint, haud satis advertentes suam doctrinam hoc ipso novitatis indicio peritis reddi suspectam. At enim frontem si porrigant, fatebuntur opinor, *Athenagoram, Justinum, Arnobium, Lactantium, Augustinum, Ambrosium*, Gentilium opinionibus subinde suffarcinatos, transiisse ad Christianorum castra; horum libros solertissimus eorum compilator Grotius & laudat, & sequitur; laudes, quibus à suis ornatur, transfundit in Patres. Illos autem hic ita sequitur, ut ubi religio in Patriâ suâ prædominans, quam colebat, secus suaderet, naturâ duce, & ratione jubente, ut præ se ferebat, à Patribus abscederet. Vidit nempè acutissimus Scriptor, Religionis maximos in hominum societate effectus esse, dignam, quam Plato *Vinculum disciplinae*, Plutarchus *Coagulum omnis societatis* appellaret. Vidit basin totius Religionis Christianæ solâ revelatione subnixam firmatamque; Sed ad pauca Catholicis & heterodoxis communia puncta totam quasi hujus revelatæ Religionis substantiam malè constringit, perperam cetera dogmata, Ecclesiæ formam, & Sacerdotium Regiæ aut Statuum potestati permittit, ac subjicit. Aliter certè veteres Germani, apud quos Sacerdotes tanto in hono-

re fuisse constat, ut in conventibus primas in voto & loco, ac etiam in jure coercendi & silentium indicendi illis tribuerent; *Ut turbæ placuit*, inquit Tacitus*, *confident armati, silentium per Sacerdotes, quibus tum coercendi jus est, imperatur*. . . Uthic verò principia à Grotio jacta sunt, ita omne est, quod illis superstruitur. *Si quis*, inquit Morhofius**, *ad heterodoxa nonnullorum Novatorum statim in limine digressus fuerit, in errores infinitos paulatim prolabetur*.

At verò si feriò proscriptis opinionum præjudiciis, ipsius naturæ rationalis intra nos loquentis dictamina, præceptionesque sequamur, liquidò apparebit istorum ex heterodoxis Scriptorum Ratiocinia, Hypotheses, & Systemata fulgere quidem vanitate, sed frangi veritate. Nec enim possibile fuit hominibus confusas & heterodoxas notiones sequentibus, ac Juris tum Pontificii, cum Civilis Leges, & Patrum effata spernentibus, sacræque profanis foedum in morem miscentibus, talia dare, quæ vel mediocriter peritis sufficere possunt. Saniori itaque ductus consilio Magnus P. Franciscus Schmier in Salisburgensi Universitate Juris Antecessor, primus inter Catholicos vadam Jurisprudentiæ universalis ritè pertractandæ tentare sibi præsumpsit, ut infra dicemus uberiùs. Hujus vestigia paulò post secutus est Clariss. Vir P. Corbinianus Thomas Elchingensis, qui Jus Naturæ & Gentium ad orthodoxiam Romano-Catholicam accommodatum, ac in disciplinæ Methodicæ formam scitè coactum dedit, sanæ Rationis viribus Catholicorum de moribus, officiis, aliisque Juris hujusmodi materiis disciplinam solidè corroborans. E veteribus referri huc possent *Hincmarus*, qui de Regis personâ & Regio officio scripsit, *Engelbertus Admontensis*, qui de regimine Principum egit, & alii plures, quos in simili argumento jam pridem versatos fuisse scimus, sed de his alibi fusiùs. Velim autem legi, expendique ea, quæ doctissimi cordatique viri *Mabillonius, Ludovicus Elias Dupinius & Morhofius* monuerunt in suis Tractatibus de studiis ritè instituendis, ille P. II, cap. 7. pag. 299. alter L. IV, pag. 88. edit. latinæ. Tertius in Polyhist. Tom. III, Libr. VI, Sect. I.

JUS PUBLICUM ECCLESIASTICUM, quod attinet, doctrinam quidem il-

Juris naturæ expositores.

Francisc. Schmier &

Corbinian. Thoma. an. Tho. ma.

De Jure Publico

* Tacitus de moribus Germanor. cap. XI.

** Morhof. Polyhist. Tom. III. libr. VI. Sect. I. n. 1. p. 557.

Ecclesiastico.

lius passim dispersam invenimus tum in Theologorum scriptis, tum etiam in Canonistarum commentariis, qui Jus illud promiscuè exponunt cum Jure privato juxta titulos Decretalium. Publicistæ itidem & Politici non pauca hujus Juris capita pertractant in decursu Juris Publici profani. Aliqui selectas de singulari argumento Dissertationes ediderunt; alii specialia politica Ecclesiasticæ Systemata elucidarunt. Ex antiquis occurrit *Adamus Villicus Abbas S. Martini Coloniae* seculo XV. declivi conspicuus, qui insignem Tractatum de statu *Archi- & Episcoporum ac Patriarcharum ad Hermaunum ab Hassia Coloniensem Antistitem* conscripsit, in quo sanè reconditoris ejus sacrorum Canonum, & Juris Publici notitiæ specimen elucet. Incipit, *Pro Patribus tuis nati sunt tibi filii*. Adservatur MS. in Bibliotheca Patrum S. J. & S. Martini Coloniae, luce publicâ dignissimum. Huc etiam spectant, quæ *Joannes Caramuel* anno 1653. editit, de summi Pontificis, Patriarcharum, *Archi- & Episcoporum, Abbatum, Sacerdotum, Diaconorum, Hypo- Diaconorum, Clericorumque inferioris Ordinis electione, promotione, necessitate & honestate &c.* Nec ab hoc argumento abludunt ea, quæ Eminentissimus Cardinalis *Cælestinus Sfondrati* graviter differuit in suo Tractatu typis S. Galli A. 1687. edito sub tit. *Gallia Vindicata*, quo in opere testimoniis exemplisque Gallicanæ præsertim Ecclesiæ, quæ pro Regaliâ, ac quatuor Parisiensibus propositionibus à *Ludovico Maimburgo*, aliisque producta sunt, refutantur. Sed huc maxime facit *Introductio ad Jus Publicum Romano- Ecclesiasticum, Coloniae an. 1714. in 4. edita*, complectens statum Ecclesiæ Romanæ, dignitatem, potestatem, Curiam, Electionem summi Pontificis, ac reliquorum Ecclesiæ membrorum, Cardinalium, Primum, *Archi- & Episcoporum*, necnon totius Cleri prærogativas, subordinationem, Jura & Privilegia, ex Jure Divino, Canonico & Civili tam publico quàm privato collecta, Authore R. P. Gregorio à *Mertzenfeldt* Benedictino ad S. Felicitatem in Schwartzachensi ad Mœnum monasterio. . . Lucem etiam Jurisprudentiæ Universalis Ecclesiasticæ nuper affudit haud exiguam Clariss. P. *Hermannus Schollner* superioris Altachæ in Bavaria Pro-

fessus, & Canonum Professor, optime de Republicâ Literariâ meritis editâ Straubingæ anno 1751. Dissertatione Juridica Historico- Criticâ de *Magistratuum Ecclesiasticorum creatione &c.* Defensores Jurium summæ Sedis, plures enumerat Doctiss. Egger in Idea lib. I. pag. 275.

Illius verò Juris, licet dignius sit & sublimius, dolendum tamen in Catholicorum maximè Principum Academicis nullam penè vel exiguam hætenus habitam fuisse rationem. Sed & in tantâ, quâ propè opprimitur orbis literarius, Canonistarum & Juristarum copiâ, vix ullus reperitur, qui illustre hoc studium methodo recenti universum sic uno clausit libello, ut is facile Antecessoris Catholiciprælectionibus Academicis queat inservire. Tentavit id quidem recentior quidam Anonimus*, editis Francofurti anno 1746. *Principiis Juris Publici Eccl. Catholicorum ad statum Germaniæ in usum Tyronum accommodatis*. Verùm Author suspicioni obnoxium se fecit, quod obscuro loco, sine nomine & approbatione editus, ea subinde arma producat, quæ commodiora hæreticis, quàm Catholicæ pietati videntur; Sortem hinc, quam dolemus, ad valvas Ingolstadii, & in quibusdam aliis Universitatibus passus est libellus, qui cæteroquin optimus erit, si pauca demas, & quædam addas. Mallemus certè balneum effundi, infantem servari. Quâ Authoris mente editus sit sine nomine partus, nescimus. Ab eo Adversarios subinde arma petere scimus. Hæc fortè non adverterat incautus Scriptor, dùmque passioni suæ plus æquo indulget, hoc à plerisque Lectoribus nolens obtinuit, ut crederetur, vel hostis occultus Ecclesiæ, vel factiosus utique filius, qui matrem laceraret, aut parvipenderet. Optant hinc boni omnes, ut ipse vel alius opusculū sanè quàm doctum ac utile refundat & emendet, hâsque aut similes quæstiones ad Jus Publicum Eccl. propiùs spectantes elucidet: I. *An in Lege gratiæ factâ inter Sacerdotium & Regnum differentia, Sacerdotii prærogativa firmata sit & stabilita?* II. *An in Lege gratiæ potestas Hierarchica summa Apostolorum Principi Petro Christi in terris Vicario, ejusque successoribus in Ecclesiam Universalis asserta fuerit?* III. *An reliquis Apostolis, eorumque successoribus*

Systema Juris Eccl. in usum Catholicorum.

Quæstiones in Jure P. E. discutienda.

li 3

legi.

* Author creditur D. Georg. Christophorus Neller Aulicus Consistorii Wirtzburgerensis olim Assessor, nunc Trevirensis ad S. Simeonem Canonicus.

gitimis plenam & perfectam in Ecclesiis particulares jurisdictionem Christus largitus sit, salva tamen subordinatione ad supremum Caput Ecclesiae? IV. Num potestas summi Pontificis sit Aristocratica, atque per jurisdictiones Episcoporum temperata? V. Utrum suprema clavium potestas limitationis, circumscriptio, vinculationis nescia, supremo Capiti immediatè à Deo tamquam libero collatore, ad contradistinctionem potestatis Civilis & profanae, liberè collata sit? VI. An spectato Jure Publico Universali Ecclesiastico ex consensu, aut jussione summi Pontificis Imperantibus, aut genti adversus gentem facultas competat cogendi infideles ad fidem & Religionem Christianam? VII. An supremum Mundi dominium ex beneficiario plarium Regnorum & Rerum publicarum cum Sede Apostolica nexu efficaciter probari queat? VIII. Quinam in Hierarchia Ecclesiastica præter summum Pontificem emineant? IX. De Cardinalibus, Patriarchis, Primatibus, Archi- & Episcopis, aliisque officialibus &c. X. Num spectato Jure Publico Universali Ecclesiastico liceat immediatè ad summum Pontificem, vel ad Legatos summæ Sedis provocare &c. . .

De Jure Publico Imperii Romano-Germanici.

Dicendum nunc aliquid de Jure Publico Civili feu profano. Sicut autem non una est Regnorum & Imperiorum forma, ita Jus quoque Publicum non est unum, sed suum cuique Republicæ peculiare ac proprium. Obvia nobis est Respublica Romano-Germanica, hinc & id, quod in ea obtinet, Jus Publicum Historiæ nostræ erit argumentum. Studium hoc Juris Publici diu à Germanis nostris, uti alia hujus commatis, neglectum fuit, cujus rei tres præcipuæ rationes afferuntur *, 1. Quòd notitia Juris ac Statûs Publici Imperantibus propria, adeoque ipsis relinquenda crederetur. 2. Quòd Civilium rerum non æquè ac aliorum studiorû exulta fuerit scientia. 3. Quòd maxima Jurisconsultorum pars Jura ad panem lucrandum, & molam farinariam facientia magis curârit. . . . Occasionem verò diligentius in cognitionem Statûs Jurisque Publici inquirendi subinde dederunt Romani Pontifices, & collisi inter se Imperii Principes; id quod præsertim Ludovici Bavari ævo factum comminiscuntur Historici. In illum enim adeo exarserunt Johannes XXII. Benedictus XII. & Clemens VI.

ut unus post alterum excommunicationis fulmine in eum detonaret. Invenit quidem Ludovicus suos ex Ordine Minorum defensores; at ex adverso Pontifices haud pauciores ex aliis Ordinibus nacti sunt Hyperaspistes. Certè quàm arcta Apostolicam Sedem inter & Benedictinam propaginem necessitudo semper viguerit, rerum à Nostris gestarum illustissima passim exempla testantur. Dolenda sunt bella & odia, quibus in Christi Vicarios nonnulli Cæsares depugnârunt; sed æquè deprædicanda pietas est, ac fortitudo eorum, qui sanctâ quâdam & simplici ac simul admirandâ generositate sese opposcentes PETRI thronum & Hæredes supremis viribus tuebantur. Id fecere plures à nostris, quos hîc referre non vacat, nec pluribus opus, ubi manifesta ob oculos versatur veritas.

Ceterum evolvit se maximè in Germaniâ hoc Juris Publici studium, postremis duobus seculis, successu temporis apud A catholicos magis magisque excultum. E nostris summa illius capita primus attigit Adamus Adami in sua Relatione Historica Pacis Westphalicæ. Sed in disciplinæ methodicæ formam coactum, & ad orthodoxiam Romano-Catholicam accommodatum primus dedit Clariss. P. FRANCISCUS SCHMIER; de quo noster, Nihil, inquit, ejus ingenio acutius, nihil judicio firmitus, nihil doctrinæ varietate, ut ita loquar, universalis. Neque enim Juris tantum Canonici, sed Civilis etiam, ac Publici tum Universalis, tum respectivè particularis, Imperii nempe Romano-Germanici erat scientissimus. Argumento sunt publicam in lucem emissa, ingentique literati orbis applausû excepta, primùm Jurisprudencia Canonico-Civilis Tomis tribus comprehensa; tum Jurisprudencia Publica Universalis ex Jure tum naturali, tum divino positivo, nec non Jure Gentium; deinde Jurisprudencia Publica Imperii Romano-Germanici, novâ & scientificâ methodo concinnata, in tres tomos distincta. Quæ Opera Juridica, quanta in Cl. Francisco Schmier recondita & exquisita Jurisprudencia fuerit, abundè testantur. Quia verò quibusdam videri poterat hoc scribendi genus dedecere Virum Religiosum & meditationibus rerum spiritualium atque Ecclesiasticarum mancipatum, ipse Cl. Author hoc repagulum solida responsione in præfatione ad Jurisprudenciam universalem removit, sic inquit: „ Quod à multis jam bene dictum, deductum, aut digestum est, utilitas publica non petit, ut ab alio recoquatur: quod verò, cum maximè docendum, aut explicandum foret, à plerisque tamen negligitur, citra dispendium omitti non potest. Quid, ait, Viro etiam Ecclesiastico magis consentaneum, quàm Jus Divinum, tum naturale tum liberum intentiori curâ & sedulitate rimari, atque exinde Jus quoddam universale, quo homines cujuscunque conditionis in universo Mundo ad bene beatèque vivendum instituuntur, compilare? Quid studiosæ, selectæ, & verè Nobilis Juventutis Rectori propius conveniat, quàm sana & secunda tradere principia, quibus tenerior ætas imbuatur? Præcessere (subdit) in themate non absimili Scriptores non vulgares, sed vitæ sanctimonia, Religionis zelo, doctrinæque præstantia inter primos collocandi, nempe ipse Doctorum Angelus, Thomas Aquinas, in libris de Regim. Princip. nec non in Commentariis in libros Politic. Aristotelis Cardinalis Bellarminus, Hieronymus Uforius, Episcopus Sylvensis &c. : Nihil dicendo in materiam, quæ merè vocatur Politica, & Aulis, quàm Academicis aptius quadrat, calamum nostrum haud excurrere, sed intra limites justitiæ contineri. „

Rationem reddit Jurisprudenciam Universalis à se conscriptæ.

„ sponse in præfatione ad Jurisprudenciam universalem removit, sic inquit: „ Quod à multis jam bene dictum, deductum, aut digestum est, utilitas publica non petit, ut ab alio recoquatur: quod verò, cum maximè docendum, aut explicandum foret, à plerisque tamen negligitur, citra dispendium omitti non potest. Quid, ait, Viro etiam Ecclesiastico magis consentaneum, quàm Jus Divinum, tum naturale tum liberum intentiori curâ & sedulitate rimari, atque exinde Jus quoddam universale, quo homines cujuscunque conditionis in universo Mundo ad bene beatèque vivendum instituuntur, compilare? Quid studiosæ, selectæ, & verè Nobilis Juventutis Rectori propius conveniat, quàm sana & secunda tradere principia, quibus tenerior ætas imbuatur? Præcessere (subdit) in themate non absimili Scriptores non vulgares, sed vitæ sanctimonia, Religionis zelo, doctrinæque præstantia inter primos collocandi, nempe ipse Doctorum Angelus, Thomas Aquinas, in libris de Regim. Princip. nec non in Commentariis in libros Politic. Aristotelis Cardinalis Bellarminus, Hieronymus Uforius, Episcopus Sylvensis &c. : Nihil dicendo in materiam, quæ merè vocatur Politica, & Aulis, quàm Academicis aptius quadrat, calamum nostrum haud excurrere, sed intra limites justitiæ contineri. „

Quæ responsio Jurisprudenciam Imperiali accomodanda est.

Quæ Author hæc pro tuendâ sua Jurisprudencia Universalis protulit, prudens Lector cum grano salis tuendæ Jurisprudenciam Imperiali applicare poterit. Addere lubet, & quærere, ubi & quot sint Homeri, qui inter Catholicos in hac subtili æquè ac difficili materiâ onus & periculum in se sumpserint? Certè pauci sunt: estque magnus iste defectus Orthodoxæ Ecclesiæ non parùm nocivus, multùm deplorandus.

Jus Publicum in Catholicis Universitatibus non doceri iusta querimonia est Hermanni Hermetis.

Unde Hermannus Hermes cum post medium seculi proximè elapsi Jus Publicum in Universitate Salisburgensi doceret, magnoperè indoluit, Juris publici in Catholicorum maximè Principum plerisque Academiis nullam vel exiguam hæcenus habitam fuisse rationem. Ab obitu Hermetis, quem Menkenius * incusat, quòd Romanis Sacris addictus eò potissimùm collimârit,

ut Catholicos à lectione Authorum Protestantium averteret, Jus Publicum in Universitate Salisburgensi doceri, nescio, quam ob causam, intermissum fuit. Quæ res cum Magnifico Francisco Schmier, Universitatis Rectori indigna, ac parùm ex usu atque commodo studiosæ Catholicæ Juventutis videretur, non manum ipse tantùm doctissimam ad scribendum applicuit, sed Celsissimo etiam Archiepiscopo Autor extitit, ut restaurandi Juris Publici cogitationem susciperet. Quia verò brevi post Franciscus noster, incredibili omnium dolore, rebus humanis ereptus fuit, ejus in Rectoratu successor COELESTINUS MAYR, Nostri Reverendissimus Præful celeberrimi monasterii ad SS. Udalicum & Afram Augustæ Vindelicorum, propositis in medium gravissimis rationibus, urgere non desistit, quoad de Celsissimo Principe pro congruâ peculiaris Professoris Juris Publici sustentatione luculentos reditus clementissimè assignârit.

Nec opinor, Religiosis nostris vitio esse dandum, si qui eorum cum Juri Civili tum Juri Publico in Universitate Salisburgensi à suis Prælatibus operam navare jubeantur. Ut enim ultrò concefferim, utriusque hujus Juris scientiam non promiscuè quibusvis Ordinibus nostris monachis esse necessariam, vix tamen eâ carere possunt illi Superiores, qui inter S. R. I. Status censentur. Novi certè Abbatem, qui quòd rerum politicarum ac Juris Publici minùs peritus esset, eas ad potentem Principem dedit literas, quæ non sine ipsius rubore non acceptatæ, sed ad monasterium remissæ fuerunt. Deinde casu accidit, ut aliquando supervenirem, dùm inter monasterii alicujus Oeconomum & Abbatis Consiliarium, regularem an secularem? acriter disceptaretur. Caput controversiæ erat de glandibus & baccis fagorum aliisque fructibus sylvestribus, utrum vi juris venandi & forestæ ad Magnatem quendam, qui isto jure in sylvis monasterii gaudebat, an verò ad monasterium, sylvæ proprietarium, pertineant. Et quidem Oeconomus vi longæ atque perpetuæ consuetudinis ad monasterium spectare contendebat, adducendo etiam Leges provinciales, quæ proprietario faverent; imò his etiam sepelitis, pro monasterio nihilominus, velut sylvæ proprietario

Nostri operum doceri incipit in Universitate Salisburgensi.

Non omnibus Benedictinis Juris utriusque scientia necessaria est.

Quibusdam tamen.

Ostenditur exemplo.

* Schvederus Introd. in Jus Publ. c. 1. §. 8.

* In Catal. Histor. §. 37. pag. 107.

tario standum esse asserbat, cum utriusque fructus tam pendentes, quam separati in dubio, attribui domino debeant. Consiliarius, qui, ut iustitiae amantissimus, ita cuique tribuere suum videri volebat, nescio, quos auctores, & nisi memoria me fallit, Gailium allegabat, qui fructus sylvestres jure venandi & forestae gaudenti adscribit. Addebat, fructus ejusmodi debere feris, ne fame pereant, relinqui, neque per glandis decussionem ac collectionem sylvam ac solum vertere compellantur. Contra Oeconomus dicebat, hanc rationem proprietarium a jure suo non penitus excludere. Meum non erat, hanc litem facere meam; existimabam tamen a Consiliario Gailium male fuisse intellectum, cum is Auctor sylvae proprietario fructus sylvestres non plane abjudicaret, sed eum in praedictum Domini Forestalis jus suum non nimis extendere debere, solum doceat; quae sententia uti rationi est consentanea, ita aliis quoque Auctoribus probatur. Certè in casu controverso Christophorus Harprechtus sylvae proprietario jura omnia favere, additis licet nonnullis limitationibus, aperte docet. Quid verò deinde factum sit, pro certo affirmare non possum, audio tamen, monasterium inter, velut sylvae proprietarium, & Magnatem, tanquam Dominum Forestae, factam fuisse transactionem; quamvis, meo iudicio, eam non admodum opus fuisset, cum monasterium longè & in jure fundata consuetudine satis se tueri potuisset. Quem casum eam verò causa brevissimè retuli, ut ex eo perspiciatur, quòd prudentia etiam Juris Civilis, hac praeserim aetate, quae jura etiam liquidissima monasteriorum in controversiam trahuntur, opus sit Religiosis. Si enim Consiliarii, uti ille, quem adducebam, tametsi aliquo modo juris non ignari, suis consiliis nocere possunt monasteriis, quanto magis qui nullam illius habent cognitionem? Hinc illae lacrymae, quibus monachi plangentis officio funguntur.

In Germania monasteriis, maxime Imperialibus Juris utriusque studium

Certè si varia monasteriorum conditio perpendatur, negari non potest, quin eorum quamplurimis in Romano Imperio non scientia tantum Juris Canonici, sed Civilis ac Publici etiam plane necessaria sit. Cum enim ditioribus gaudeant, subditosque habeant, iis tum jus dicere, tum contra vicinos,

quibuscum lites haud infrequenter exoriuntur, tueri debent. Si Antecessores nostri, inquit supra laudatus LAURENTIUS à DRIPT *, in tam nobili & praeclara scientia se diligenter exercuissent, nunquam monasteriorum jurisdictiones tantam jacturam passae essent. Felices sanè hujus temporis monachi, cum tales inveniunt Advocatos, quibus securè credi possint res monasterii, nec eos misera cogit necessitas, sub fasce rerum temporalium, quas per semetipsos procurare oportet, gemere, cum pro suis potius & alienis peccatis gemitus cieri deberent. At enim non omnes ea fide ac diligentia sunt, atque ille, de quo Gregorius Turonensis lib. vi. c. 14. refert, quòd monasterii Uticensis negotia procurans à morte ad vitam resuscitari à S. Abbate Ebrulfo meruerit. Multi in rebus, negotiis, ac causis monasteriorum administrandis incurii, negligentes, infideles sunt, prout cum novis, tum antiquis exemplis doceri potest. Unde opera danda est Religiosis, ut ne omnes saltem in utroque Jure sint hospites. Certè si Advocati vel Officiales advertunt, Dominos suos jura non calere, non nato tantum quandoque ipsos suspendunt, sed quae eorum aliqui protervia sunt, in faciem ipsis exprobrant: *Sinite nos agere, vos nescitis quidquam.* . . Meminerunt quippe scriptum Proverb. xvii. *Servus sapiens dominabitur filiis stultis; & qui stultus est, serviet sapienti;* cumque de Nummis non de Numine jam Numa consulat, & seculares rerum administri Regioni magis quam Religioni, fami, non famae studeant, *quærentes quæ sua sunt, non quæ Jesu Christi,* facile in alieno ludunt corio, liberales de non suo. Et verò quoties subinde vel Legum non satis periti, vel pecuniis corrupti res monasteriorum prodiderunt, nocivos contractus inierunt, injustas sententias dixerunt? Rem exemplis declarare possem, sed cum sint odiosa, silentio prætermitto. Hoc rerum statu quòd minus Religiosi causas suorum monasteriorum agant, non est, ut religioni vel scrupulo sibi ducant, à quo ipsos relevat S. Anselmus, qui aliquando consultus à quodam fratre, qui diceret: *Relicto seculo veni ad Ordinem Monachorum, sperans, me ibi posse penitus intendere vitæ perenni, & Deo.* *Ecce autem ex præcepto Abbatis mei secularibus negotiis intendo, & dum*

necessarium est.

res ecclesiae contra seculares defendere, tuerique desidero, placito, litigo &c. inter alia ita respondit: *Monachus obedientiae, quæ sibi injuncta est, ita studeat, ut & res ecclesiae contra omnes viriliter justèque tueatur, & protegat, & de alieno per injuriam sub dominium ecclesiae nihil redigere satagat; si in hujusmodi conversatur, & vivit, quamvis pro talibus missas perdat, nonnunquam loquatur, cum fratres in claustrato tacent, & quaedam similia horum faciat, vel dimittat, quæ ipsi nec faciunt, nec dimittunt: Obedientiae virtus, quam exercet, hæc cuncta consumit, & vas suum integrum servans, farinam de sua mole fluentem, quæ illum æternaliter pascat, totam ac puram colligit, atque recondit &c.* Hactenus D. Anselmus. Quomodo verò ipse in litibus & placitis se gesserit, vide, si lubet, in ejusdem vitæ lib. 1. pag. 792. apud Surium.

Monachis à litigiis & processibus, quantum fieri potest, abstinendum.

Ne quis verò existimet, à me Monachos & Abbates ad Jurisprudentiae studium hinc excitari, quòd lites in foro suscipiant, totòque, ut ajunt, serant horreo, eas, quantum fieri potest, evitandas moneo, ita ut cum Tertuliano * dicere possint: *Ego nihil foro, nihil campo, nihil curiae debeo: nulli officio advigilo, nulla rostra præoccupo, nulla prætoriam observo; canales non odor, cancellos non adoro, subsellia non contendo, jura non conturbo, causas non elatro. -- secessi de populo. In me unicum negotium mihi est. Aliud non curo, quàm me curem.* Verum enim verò secularium hominum improbitas monachos sæpè etiam invitos ac nolentes pro rebus temporalibus lites movere aliquando constringit, ac necessitat. Sicuti autem ** in rebus majoris momenti raptoribus bonorum monasterii cedendum non censeo; sic pro minutis servos Dei iudicio contendere non probo. *Tutius enim est,* teste D. Bernardo ***, *omni Christiano, & maxime monacho possidere quidpiam minus, quàm cum lite amplius.* Eadem erat mens Petri Blefensis ****, qui epistolam ad H. Radingensem Abbatem concludens: *Cessa igitur, inquit, immò cessent omnes Religiosi à litibus, quibus conscientiae sanctorum vulnerantur, demigratur bonorum opinio, scandalizatur Ordo, animæ jugulantur; qui enim*

pro terra litigant, aut pro pascuis, indigni sunt in terra viventium, aut loco pascuæ collocari. Numinis pietatem! quibus quàmque acerrimis verbis Petrus non in eos litigatores invehctus fuisset, qui ne solvant, quod debent, iudicio contendunt. At enim *Servos Dei,* inquit Apostolus, *non oportet litigare; & idem: Hoc ipsum delictum est in vobis, quòd judicia habeatis, & non potius fraudem patimini.* Et credat quis, delicto illos immunes esse, qui per technas & fraudes proximum, cui in ære sunt, circumveniunt? Quod certè non fieret, si benevolentiae potius, quàm litium jura perdisce-re mallent.

Si quis verò ad calcem hujus Historiae ex me scire aveat, quis primus in Ordine nostro habendus sit Jurisperitus, respondeo, mihi vero perquam simile videri, quòd fuerit monachus ille, nomine SPECIOSUS, quem S. P. Benedictus in monasterium Terracinense direxerat. Huic enim commissa fuit rerum temporalium cura, quippe qui teste D. Gregorio l. 4. Dialog. c. 8. *studiis exterioribus, id est, juxta Mabillonium, humanioribus ac civilibus eruditus erat.* Illud verò recens, atque ob novitatem suam memoratu non indignum, quòd in Patavina Academia, in qua antehac Juris Canonici Magisterium Regularium nemini, sed vel Laico, vel Doctori cuiquam ex Clero seculari deferri consueverat *****, Cyprianus Benaglia è Congregatione Casinensi à Senatu Veneto, Cyprianus Benaglia primus è Regularibus SS. Canonum Professor in Academia Patavina.

Quis primus inter Benedictinos Juris peritus?

* Lib. de Pallio.

** vid. Martene in Comment. S. Reg. c. 2. p. 88.

*** Epist. 387.

**** Epist. 117.

***** Armell. Bibl. Casin. part. 1. p. 145. Em. Card. Quirin. Epist. Dec. 1. n. 9. p. 2.

prianus Benaglia Brixienfis, monachus Casinensis, qui eam sedem nunc exornat eruditione Canonica singulari, dissertationibus sapientissimis, virtute comi, liberali, & ad pietatis normam exacta.

Apologia pro Beneficentibus, quos à publica Juris Canonici cathedra exclusos voluerunt. Cùm enim Benedictus Laudati * è Congregatione Casinensi publicus Philosophiæ in Neapolitana Sapiencia Professor sacrorum Canonum publicam Cathedralam; quæ sub annum 1697. vacabat, pro egregia sua doctrina non immeritò peteret, invidi quidam, ne illam adipisceretur, scriptum evulgârunt, quo probare nitebantur, monachis minimè conveniens esse, ut publicè scientias, minúsque sacros Canones docerent; coactus proinde illud refellere, nobili ac erudito libello id statim præstitit, ostendens tum ratione, cùm Majorum exemplis, optimè ad monachos pertinere, scientias quaslibet, sacras præfertim, etiam publicè tradere, cùm id ipsum maximo Orbis commo, celeberrimi monachi, ex quibus plerique præcipuas Europæ Academias instituerunt, summa cum laude peregerint.

Juris Canonici & Publici Professores Benedictini: In Academia Fuldensi, Cùm non ita pridem Fuldense Lycaum in Academiam evectum fuisset, Cathedra Juris Canonici cessit in perpetuum Professoři Doctori Benedictino, aliis, qui eam prima spe vix non devoraverant, dolenter id ferentibus. Ottobura verò Imperiale in Suevia monasterium, inclutum ac dudum celebre doctorum Virorum Seminarium, fuit, quæ primum Cathedræ Cl. Anselmum Erbium SS. Canonum Professore dedit, ut quâ insigni doctrina & celebritate illos in Frisingensi Lycaeo docuit, eosdem in Academia Fuldensi explicaret. Velimus autem legi, & depurato animo evolvi, quæ eruditissimus cordatusque Vir Fr. Juniperus ab Ancona graviter monuit, Tubâ altera, Clangore V. editionis Argentin. pag. 65. quæ cum aliundè nota sint, ea brevitate causâ hîc non exscribimus. Illud verò liberaliùs memorandum duximus, quod Felix Egger ** de Frisingensi Congregationis Benedictino - Bavaricæ Lycaeo nobis suppeditat: Instituit illa paucis abhinc annis publicum tam in Theologia, quàm Philosophia studium, in quo nostri Ordinis Viri, habito delectu ex tanta Doctorum copia assumpti Professorum

munere funguntur; nec vel infrequens Auditorum numerus, vel minor discipulorum fructus emergit. Hinc certè permotus Patronorum nonnullus Juris etiam tùm Canonici, cùm Publici professoram gratiosè fundavit; unde post hoc non erit aliquid, quod ad tam gloriosi scopi perfectionem & studiorum in omni genere maximam utilitatem desideretur. Hæc ut celo cedroque digna cùm lubentissimus commemoro, pari quoque præconio celebrandum existimo plenum illud sublimioris providentiæ consilium, quod nuperrimè Excellentiss. D. Abbas Cremifanensis in Austria monasterii ALEXANDER amplexus est. Instituit ille, ut alibi jam memini, Academiam Nobilium, in qua demùm è suis Digestorum & Juris Publici Antecessorem constituit Exim. P. SYLVESTRUM LANGHAIDEN, qui erudita pariter, atque ad modernum Germaniæ usum accommodatâ Senatus - consulti Macedoniani Exegeti, Styriæ typis anno 1750. editâ, alteram majoris momenti dissertationem recens impressam dedit, in qua Causarum piarum libertatem ex Jure antiquo & novo doctè solidèque tueretur adversus Anonymi Discussionem quæstionis: An Princeps præcipuè Ecclesiasticus tutâ conscientia possit Monasteria lege vel statuto ab hæreditatibus quacumque ratione acquirendis excludere? Prodiit abortivus hic partus A. 1750. in 4. sine nomine & loco editionis, quod neque invidia, neque difficultatibus carere quamplurimis, patens ipsius præsentiret. Etli verò librorum quemadmodum & liberorum, qui suos natales celant, apud eruditos cordatosque viros exile passim sit pretium, existimatioque non bona; hic tamen eo majori attentione dignus videtur, quod non veniat pacem mittere, sed gladium. Illum hoc loco suffiùs discutere nostrum non fuit institutum. Egregia verò cùm nobis præsto sit hac de re Abbatum Diocesanos Moguntinæ epistola ad R. & Excellentiss. D. IGNATIUM Cæsariensem Archiep. S. Sedis ad tractum Rheni Nuntium Apost. denuntiatoria anno 1737. die 23. Octobris data, eam hîc exhibere, non erit incongruum; Ita enim habet.

Reverendissime ac Excellentissime Domine!

„Quod in Republica usu venire videmus, ut certus & inevitabilis à bello civili

Abbatum civili atque intestino impendeat patriæ interitus, nisi tempestivè obviam eatur, & quoad ejus fieri possit, in herbas sopiatur; Hoc in domo Dei, quæ Catholica est Christi JESU Ecclesia, per Germaniam diu, ex afflato per Lutherum veneno, laborantem certò certius videtur eventurum, nisi idoneum simul ac præsentaneum latius grassanti morbo, indiesque acrius invalescenti, primâ quâque occasione remedium adhibeatur. In ea quippe qua versamur asperâ temporum crisi, eò jam res prolapsa apparet, ut non modò Principes tenebrarum, & seculi hujus Potestates, sed & ipsi, qui super gregis custodiam sunt positi, in Religionis avitæ, Divinæque pietatis exterminium unitim conspirare videantur, eos spumante vultu præcipuè designantes, quos Status religiosi excellentia, & arctioris vitæ cultus Deo viciniores, Romanoque Pontifici obsequentiores, & malis illorum artibus maximè contrarios ostendit. Cujus rei sanè tristissimæ consideratio quantumcunque bonos omnes habeat sollicitos & discruciet, auget tamen dolorem evidentia periculi illius minimè contemnendi, quod nobis hodie intentatur, non modò à Principibus seculi, sed à Successore Apostolorum, ab ipsomet Domino nostro Archiepiscopo Moguntino *, qui licet plusquam exploratum habeat, primævas monasteriorum nostrorum fundationes, sæviente in has regiones hæresi, maximam partem fuisse dissipatas, attritas, desolatas, superantesque reliquias, ceu tabulas post naufragium nantes in gurgite vasto, hodie à Nobilibus, rapacibusque harpyis & perversis hominibus passim impeti, bellisque & aliis calamitatibus certatim concuti; nihilo tamen minùs pravus Pseudo-Policorum quorundam consiliis in transversum actus, ac fucatis quibusdâ prætextibus fasciatus, postpositâ auctoritate Apostolicâ, humanisque ac Divinis Juribus, & sacrorum Conciliorum Decretis non nihil sepositis, novellâ quâdam constitutione Archiepiscopali hætenus inauditâ statuit; Ne bona immobilia deinceps ad nostras communitates, quas minùs christianè Manus mortuas nuncupant, deferantur, vendantur, legentur; Neve ingredientibus vel ingressi Religionem, sive per Testamentum, sive per donationem, vel actum inter vivos, aut alio quocumque titulo, seu prætextu directè vel in-

Constitutio Moguntina.

directè ejusmodi bona consignare monasteriis præsumant.

Quæ constitutio utut speciosis exornata verborum formulis, quæ incautis possint imponere, eam profectò in se continet indignitatem, ut finem depurato à præjudiciis animo penitius consideranti, & Divino Nomini ignominiosa, & Episcopali proposito invisa, & Religioni perniciofa, atque libertati Ecclesiasticæ æquè adversa res nulla propè appareat. Quid enim Divino honori probrosius, quàm Divini cultus propagationi obfistere, atque Dominum Dominantium vel infimissimæ fortis hominibus postponere? Quid turpius & mali exempli alea plenius, quàm si qui Canonibus asserendis sunt constituti, eos ipsi ultrò proculcent, & contra eos abrumphant, à quibus suam ipsimet consecuti sunt auctoritatem? Et quid verò iniquius, ac libertati Ecclesiasticæ repugnantius, quàm jura & privilegia monasteriorum, Ss. Patrum auctoritate constituta velle convellere, ac iis denegare, quod ne vilissimis quidem personis abnuere fas esset? Pudet dicere, inquit D. Hieronymus in sua ad Nepotianum epistola, Sacerdotes idolorum, Mimi, Aurigæ, Scorta, hæreditates capiunt; solis Clericis & Monachis hoc lege prohibetur, & prohibetur non à persecutoribus, sed à Principe Christiano. Quid si ab Archiepiscopo? Certè si in cujuslibet Principis ditione tale statutum contra abjectissimos quosque lixas & calones conderetur, nemini dubium est, quin palàm omnes injuriam & Divini pariter ac humani Juris violationem exclamarent; si Status Equestris alioquò libertatem, immunitatem & exemptionem ab oneribus publicis per omnia crepans, & manibus mortuis longè rapacior, à Principe vel Cæsare simili modo à bonis immobilibus sui juris faciendis arceretur; Si Canonici cujusdam ædis Metropolitanæ aut Cathedralis Ecclesiæ parili decreto ab eriscundis hæreditatibus, aut prædiis acquirendis, pluribusve præbendis simul occupandis prohiberentur, vel certè ad ea restituenda cogerentur Episcopi, quæ sacris Ordinibus malè subdulerunt, & suæ mensæ, ut vocant, Episcopali addixerunt; Superi! qui clamores, quæ seditiones, quot dissidia, lites, abominationes personarent? Et jam Ecclesia Christi possit ejusmodi statutum contra Statum Monasticum, contra

* Is erat Carolus Philippus ab Elza:

* Armell. Bibl. Casin. part. 1. p. 99.

** Egger in Idea Lib. I. pag. 200.

contra selectiorem corporis politici partem, & florem Ecclesiastici germinis dissimulare? & nisi dissimulet, immò benè factum acclamet, injustè agere existimabitur? Absit hoc à mente Christianâ. Melius est nobis juxta Augustinum, pro libertate Apostolicâ, pro Religione, pro patrimonio Christi, pro causâ Dei, pati supplicium, quàm pro adulatione recipere beneficium. Confidenter ista, quia, ut ille agebat, *in jure & æquo decet animi magnitudo; & quisquis metu cujuslibet potestatis veritatem occultat, iram Dei super se provocat* *; quia magis timet hominem, quàm Deum.

Repu-
gnat ho-
nori divi-
no &c.

Ast verò quis adeo plebeie mentis, vel obstipi cerebri fuerit, qui non advertat ejusmodi statuto DEUM vilipendi, pietatem Christianam diminui, Vitam Religiosam in contemptum adduci, piis animabus offendiculum strui, Religionem atteri, Monasteriis lethalem plagam extremamque perniciem importari, ac demùm sanctam illam & Apostolicam libertatem à Ss. Patribus tam masculè propugnatam, adeò strenuè defensam, hoc ariete concuti ac penitus subverti? Et primum quidem *Salvianus* Massiliensis libro III. sub *Timothei* nomine ad Ecclesiam scripto apertè his verbis insinuat: *Si qui, inquit, à Parentibus offeruntur Deo filii, omnibus aliis postponuntur; oblati judicantur indigni hæreditate, qui digni fuerant consecratione, ac per hoc una tantùm re parentibus viles sunt, quia cæperint DEO esse pretiosi. Ex quo intelligi potest, quòd nullus penè apud homines vilior est DEO, cujus utique sit despectio, ut eos parentes filios spernant, qui ad Deum cæperint pertinere.* Si enim prostibula seculi manerent, cum aliis procul dubio integram hæreditatem participarent. Hinc & illæ justissimæ *S. Ambrosii* querelæ adversus *Valentiniani* Legem Cod. Theodof. libr. 16. l. 20. in libello contra *Symmachi* relationem: *Scribuntur, inquit, testamenta ministris templorum, nullus excipitur profanus, nullus ultimæ conditionis, nullus prodigus verecundiæ; soli ex omnibus Clerico commune jus clauditur; nulla legata, vel etiam gravium viduarum, nulla donatio, & ubi in moribus culpa non deprehenditur, tamen officio multa præscribitur. Quod Sacerdotibus Fani legaverit Christiana vidua, valet, quòd Ministris Dei, non valet...*

Alterum liquet ex eo, quòd ejusmodi Leges impediunt Divinum cultum & animarum salutem; Illum quidem; quia ejus augmento, nitori & propagationi manifestè adversantur; Hanc verò; quia fideles & pios homines ab eleemosynis & bonis operibus avocant, quorum sanè intuitu nihil est, quòd magis hominibus debeatur, quàm ut bonæ voluntatis liber sit stylus. Quam ob rem veteres *Alemanii* solemnè Lege cavebant: *Ut si quis liber res suas, vel semetipsum ad Ecclesiam tradere voluerit, nullus habeat licentiam contradicere ei, non Dux, non Comes, non ulla persona; ut habet cap. 1. Leg. Aleman,*

Pugnat etiam ejusmodi constitutio non solum contra Jus commune, & Justiniani Leges, quibus Antecessorum placita correctâ abrogatâque, & monasteria ac Ordines Religiosos ad successiones Professorum admissos fuisse constat ex LL. 55. & 56. Cod. de Episc. & Clericis; sed insuper naturalem lædit æquitatem, & inscriptam cordibus hominum sanctissimam violat Legem, vigore cujus liberi ad parentum & agnatorum, ac vice versâ parentes ad successiones liberorum vocantur, quam proinde Princeps æqui & boni custos ac dispensator Legem immutare ratione nullâ valeat.

Nec relevat prætenfa Reipublicæ conservatio. Quæ enim ista conservatio velle præcipuam illius portionem destruere, ut vilior conservetur? Stante autem præfatâ constitutione, monasteria ipsa per lentas eviscerationes debere tandem in seipsis tabescere, ac in interitum vergere plusquàm manifestum est, hâc præsertim ætate, ubi plures sunt exactores, quàm benefactores, & nostri rerum Administrum onera sua ferè universa imponunt monasteriis, tótque ea angariis affligunt, ut his, quòd *Jeremias* deplorat, competere videatur: *Princeps Provinciarum facta est sub tributo...* Sive enim fossata, sive expeditiones, seu alia quælibet sibi arbitrentur agenda, de bonis monasticis ac pauperum Christi usibus deputatis volunt ferè cuncta impleri.

Vergit quoque hæc constitutio in detrimentum & perniciem Reipublicæ Ecclesiasticæ, quia hæc sine ad-
miniculo bonorum stabilium conservari nequit. Vergit etiam in damnum
Civi-

Pietati
Christia-
næ,

Æquitati
naturali,

Monaste-
riorum
conserva-
tioni.

Vergit in
pernici-
em Reip-
Eccl.

Civilis-Communitatis; Quot enim cœnobio, tot xenodochia, & pauperum ac egenorum asyla*. Immo cum cuilibet ex omni gente, sexu & conditione in solis ferè monasteriis pateat locus, & quivis aliàs ex humili statu ad honestum provehi possit, indè que oneratae prolibus familiæ exonerari, & salutem quisque suam liberius valeat operari; mirandum certè, quomodo non omnis natio, non omnis populus, non omnis homo pro defensione juris ac libertatis suæ non assurgat? Vergit denique in Immunitatis ac libertatis Ecclesiasticæ eversionem; siquidem facultas acquirendi bona immobilia, agros & prædia, monasteriis competens, germen utique est non postremum libertatis Ecclesiasticæ: atqui per ejusmodi statutum hæc facultas de jure monasteriis concessa inanis & irrita redderetur; ergo ipsa libertas Ecclesiastica omnino labefacteretur, uti pluribus palam fecerunt Scriptores, qui in simili argumento calamum contra Venetos olim strinxerunt, apud *Gretserum* de Immunit. Eccl. libr. 1. *Consid. VII.* relati.

& liber-
tatis e-
versio-
nem.

Ejus fu-
nesti exi-
tus,

Multum igitur res Ecclesiæ hujusmodi constitutione patitur, multum disciplina obfuscatur, & ipsa, quam profiteamur, Religio, ejus iniquitatem accusat, aut ipsi religionem ipsius conditorum accusamus necesse est. Et certè verendum, ne si tot justæ querelæ latius serpent, piorum offendantur animus, impiorum dicaces linguæ magis exacuantur, & Dæmoni ad vastitatem incubanti subdatur materia de ipsis hominum affectibus triumphandi: Dum nempè liberius grassante in monasteria sacrorum Antistitum libidine, bona ad luxum diripiuntur, mens fundatorum negligitur, patrimonium Christi malè prodigitur, panosa in Religiosos sævitegestas, & dum census illis deperit, perit in Episcopos amor, qui olim eorum infulas ornavit, perit observantia, pietas languet, fatescit disciplina, cum disciplina exulat Religio, cum Religione Fides, cum Fide ipsa denique naufragat Ecclesiæ auctoritas.

&
reprobatio
ex
Bulla
Cœ-
næ.

Cum itaque omnis constitutio, quæ ejus furfuris fermento est referta, ut funestos exitus secum importet, iniqua censeatur, & indigna, cui obtemperetur; immò per Bullam *Cænæ* gravi anathemate damnentur, Con-

denes statuta, ordinationes, constitutiones pragmaticas, seu quævis alia decreta in genere vel in specie, quibus libertas Ecclesiastica tollitur, seu in aliquo læditur, vel deprimitur, aut quovis modo restringitur, seu Sedis Apostolicæ, & quarumcunque Ecclesiarum juribus directè vel indirectè, tacitè vel expressè quomodolibet præjudicatur*. Ut porrò quæ perperam & inconsultè in Statu religioso & libertatis Ecclesiasticæ præjudicium in Moguntinensi Consistorio decreta sunt & publicata, ad majus faniusque judicium gradatim referantur, neque permittantur ad totius corporis perniciem invalescere, quæ privatim malè irrepsissent, humillimè hoc negotium Ill. mæ Celsitudini vestræ deferimus, submissâ, quâ par est, animi promptitudine supplicantes, quatenus sui officii præsidium apud summam Sedem benevolè interponere dignetur, ac pro virili efficere, ut Sanctissimus Dominus noster clementiæ & æquitatis suæ oculos in nos convertere, atque emanatam Constitutionem Moguntinam suppressere & destruere, ac etiam clementissimè decernere dignetur, ut si aliqua loca, quibus per Concilium Tridentinum Sess. XXV. cap. 3. similia bona immobilia possidere permiffum est, eis spoliata sint, eadem omnia illis restituantur. &c., *Hucusque Abbatum Denuntiatoriæ.*

Tanto autem vigilantius huic novitati convenit obviare, quanto periculo-
tati convenit obviare, quanto periculo-
sior radix cupiditatis per suffragia mali-
gnæ temporis apud Germanos adeò jam
invaluit, ut plerique non contenti sacras tot cœnobiorum facultates, vota
fidelium, opes Deo dicatas, suo luxui,
augendæque pantocratæ victimas ma-
ctasse, quasi imbrem in cribrum mis-
sissent, unâ velut ex auro *Tholosano*
relictis scoriis, penuriâ, cupiditate,
pristinâque fame pressi, in superantium reliquias manum admoliri non
desinant. Ipsi nempè ut sunt mirabilium captatores, à *Pharaonis* ætate
somnia repetunt, imitanturque mar-
cras illas & ob famem inexplebiles Re-
gis *Memphitici* boves, quæ devoratis
iis, quarum mira species erat, pristinâ
tamen macie squalebant. *Genesis* cap.
41. Id secum subinde exigens *Ma-
billonius* nostros providè de instanti pe-
riculo his verbis commonuit*: *Ma-
gnam, inquit, Patrimonii S. Benedi-
cti partem jam hæresis devoravit, ra-
puit.*

Kk 3

* S. Augustinus ad Casulanum relatus II. Q. 3. can. *Quisquis...*

* Vide dicta Cap. I. Sect. V. pag. 197.

** Confer Cap. *Novæ* libr. 5. Decretal. tit. 39.

*** *Mabilion* Præf. 1. in Sec. III. Bened. n. 41. & 50.

paucæque aliena manus; reliquis non parcent avari comedones, nisi obsistat Monachorum Religio, Pietas, & Vigilantia. Optimum verò ac ferè unicum grassantis illius mali remedium videtur, si Abbates parentum illorum cupiditati obsistant, qui levandæ familiæ, non devotionis causâ, filios gib-

bos, deformes, stupidos, & seculo ineptos monasteriis includere tentant; ut ita, quemadmodum S. Udalricus ajebat*, opus sit præfatis secularibus alium sibi nidum providere, ubi reponant pullos suos abortivos velut exheredatos.

* S. Udalricus in prolog. libr. III. Consuet. Cluniac.

CAPUT III.

HISTORIA PHILOSOPHIÆ, ETHICES, MEDICINÆ, CHIMIÆ, MATHESEOS, MUSICÆ, ET ALIARUM ARTIUM.

Ordo & scopus tractationis

Postquam proluxâ fatis Tractatione pervagati fumus totum Theologiæ & Jurisprudentiæ campum, nunc ad eas digredimur facultates & disciplinas, quæ in harum scientiarum subalterno veluti obsequio ancillari censentur. Quam in classem referri solent, non solum *Dialectica, Logica, Physica, Metaphysica*, &c. vulgari hodie *Philosophiæ* nomenclaturâ designatæ, sed etiam *Ethica, Medicina, Chymia, Botanica, Chirurgia, Matheſis, Musica*, & aliæ ejusmodi artes, quæ inter se cum maximè conspirent, alteraque alterius opem poscat, sub uno capite non incongruè veniunt proponendæ. Quia verò promiscuâ earum Tractatione narratio nostra valdè obscurari posset, ordinis & perspicuitatis causâ singulas singulis paratilis distinctas expendemus, pristinæque pariter ac recentiora Nostrorum studia eo usque contemplabimur, quousque illarum Scientiarum & Artium limina attigisse compertum nobis est. Enarrare enim omnia, quæ hîc dici possent, non ad nostrum, sed ad Historiæ Universalis pertinet institutum, idque jam à multis haud perfunctoriè præstitum est. Primo itaque loco ad cancellos nostros revocanda venit *Philosophia*, quatenus illa à seculo Æræ Christianæ VI. in monasteria secessit, ibique sibi, utcunque potuit, nidum paravit.

SECTIO I.

Historia Philosophiæ in genere, ac in specie Benedictinorum.

Philosophia quid?

Cum Philosophia, si nominis rationem quæras, nihil aliud sit, atque *studium & amor sapientiæ*, hæc verò *rerum divinarum, & humanarum, causarumque, quibus hæc res continentur, scientia* esse dicatur, Majores nostri ejusdem studium nihil ab instituto Monastico alienum fore existimarent. Quid dico alienum? imò ceu necessarium prærequisitum ad Theologiam omni tempore habuerunt. Et quidem primis statim temporibus nascentis Familiæ Benedictinæ in Angliæ, Germaniæ, Galliæ monasteriis, Philosophiam traditam fuisse Joannes Joachim Maderus in Epistola ad

Hermannum Conringium idoneis probat authoribus. *Cassiodorus* unâ cum Venerab. Abbate *Dionysio Exiguo* Dialecticæ studuit, hujusque operâ in tradendis Philosophiæ præceptis usus est, ut in suo libro divinarum Lectionum ipse testatur his verbis: *mecum Dialecticam legit.* GREGORIUM M. literis Dialecticis ita institutum fuisse, tradit Joannes Diaconus*, *ut nulli in Urbe ipsa putaretur esse secundus.* Ridendi ergo potius quam operosè confutandi Protestantes illi scriptores, qui *Gregorium* odio in Philosophos exarsisse comminiscuntur, ut suos nempe *Moralium* libros pro fonte sapientiæ orbi

Ejus studium in Ordine S. B. antiquissimum

* Joan. Diac. in vita Greg. I. 1. cap. 1. p. 202.

orbi obtruderet. Etsi enim cum Apostolo inanis gentilium Philosophiæ jugulum acrius petierit, librisque eorum, quos tamquam impios & blasphemos fugiebant & detestabantur Christiani, è medio tollendis omnem operam impenderit, meliora tamen, & pietatem Christianam magis decentia Philosophiæ præcepta furrogavit, conscriptis *Moralium* libris, quos Ecclesia hæctenus summâ in veneratione habuit, indignum reputans plus idolorum Mimis, quàm Doctoribus Catholicis deferre.

Aldhelmus,

De S. ALDHELMO* summo genere apud Anglo-Saxones nato jam alibi testatum fecimus, quod in Cantuariensis monasterii schola ab Hadriano Abbate Philosophicis doctrinis institutus totius Angliæ oculos in se converterit. Venerabilis BEDA cum librū S. Augustini de Doctrina Christianâ evolvendo, Dialecticam ad omnia genera, quæ in literis sanctis sunt penetranda, & dissolvenda, plurimum valere intellexisset, eam cum cæteris Philosophiæ partibus addiscere omni ope ac studio est aggressus. Neque in Dialecticæ solum cognitione, sed scientiæ etiam naturalis, cæterarumque Philosophiæ partium intelligentia consequenda unicè defudavit. Argumento sunt Opera Philosophica, quàm multa ab ipso relicta.

Beda.

Alcuinus in Dialectica Carolum M. instruit.

B. ALCUINUS, qui Carolo Magno author fuerat, ut Lutetiæ Parisiorum publicum excitaret Athenæum, in eodem Philosophiam docuit. Quod idem Turonensi in Lycæo præstitit. Quid? quod ipsum Carolum M. Dialecticæ præceptis imbuit. Hujus rei locupletissimum testem se nobis præbet Eginhardus in Caroli vitâ. „ In „ discenda Grammatica Petrum Pi- „ sanum Diaconum senem audivit, „ in cæteris disciplinis Albinum „ gnomento Alcuinum, item Diaconum de Britannia, Saxonici generis hominem, virum undecunque doctissimum præceptorem habuit. „ Apud quem & Rhetoricæ, & Dialecticæ, præcipuè tamen Astronomiæ ediscendæ plurimum temporis „ & laboris impertivit. „ Explofit verò Alcuinus absurdas eorum causationes, anilesque nænias, qui vitio vertebant, quod Carolum Magnum impulisset ad studia Dialecticæ. Contra autem ipse palàm fecit, eam Augustino visam esse adprimè necessariam,

ad elucidationem qualemcunque ejus mysterii, in quo latet adoranda divinarum Hypostaseon Trinitas: in quo usus est opportunus Categoriarum. *Ut convincerem eos, qui minus utile existimabant, vestram nobilissimam intentionem Dialecticæ Disciplinæ discere velle rationes, quas Pater Augustinus in libris de sancta Trinitate quæstiones nonnisi Categoriarum subtilitate explanari posse probavit.* Quasi verò deinde ars illa, quæ animum ad rectè ratiocinandum instituit, Reges ac Imperatores dedecet. Etsi enim in his, sicut in cæteris mortalibus humani ratiocinii facultas ea vi polleat, quæ mens unum ex alio rectè & directè inferat, extra dubium tamen est, quin intellectus multis erroribus sit obnoxius, nisi ars certis & demonstratis regulis naturali ejus potentiæ succurrat.

Porro Alcuini Dialectica inter ejus Opera: quam cum aliquando Ordinis nostri Philosopho monstrâsem, nasum ille corrugans, hæccine, inquebat, est illa Alcuini Logica? ita hæc est, reposui, quam vos haud magni facitis, cui tamen fidèi nostræ Adversarii resistere haud potuerunt, quaque hæreses ille teterrimas profugavit. Ite jam vos, vestraq; Aristotelica Logica, Lutheri, Calvini, atque Zwinglii errores eliminate. Quod non insultandi, aut ullo modo contemnendæ Dialecticæ Peripateticæ gratiâ dixi, sed ne Philosophi longè doctissimi, atque de Ecclesia Catholica meritissimi dogmata in contemptu ponantur. Pauca sunt, brevissima sunt, dilucida sunt: sed hæc idè sunt, ut ne tempus, quod sacratiora studia sibi depoſcunt, frivolis ac male feriatis quæstionibus comburatur. *Nam Dialectici (loquor cum magistro Gualtero S. Victoris Priore) quorum Aristoteles princeps est, solent argumentationum retia tendere, & vagam Rhetoricæ libertatem, & syllogismorum spineta concludere. Hi ergo in eo totos dies & noctes terunt, ut interrogent, vel respondeant, vel dent propositiones, vel accipiant, assument, affirmant, atque concludant.* Sed Historiæ filium refumamus.

B. RABANUS MAURUS, Alcuini discipulus, atque sacrarum Literarum in Academia Fuldensi celeberrimus Professor, cum optimè pervideret, quantoperè ad earum intelligentiam Dialectices studium prodesset, Auditores

* Vide dicta pag. 202.

tores suos ad illud verbis gravissimis excitavit, quæ postea lib. III. cap. xx. de institutione Clericorum intexuit. Ea ego, tametsi prolixiora, non præmittenda, vel ideò existimo, quòd ex iisdem nemo non intelligat, Dialectices præcepta in antiquissimis Benedictinorum scholis fuisse explanata. Sic verò loquitur Rabanus: "Dialectica est disciplina rationalis quærendi, diffiniendi, & differendi, etiam vera à falsis discernendi potens. Hæc ergò disciplina disciplinarum est; hæc docet docere, hæc docet discere, in hac se ipsa ratio demonstrat, atque aperit, quæ sit, quid velit, quid videat. Scit scire sola, & scientes facere non solum vult, sed etiam potest. In hac ratiocinantes cognoscimus, quid sumus & unde sumus, per hanc intelligimus, quid sit faciens bonum, & quid factum bonum, quid creator, & quid creatura, per hanc investigamus veritatem, & deprehendimus falsitatem, per hanc argumentamur, & invenimus, quid sit consequens, quid non consequens, & quid repugnans in rerum natura, quid verum, quid verisimile, & quid penitus falsum in disputationibus. In hac enim disciplina unamquamque rem quærimus sagaciter, & diffinimus veraciter, & differimus prudenter. Quapropter oportet Clericos hanc artem nobilissimam scire, ejusque jura in assiduis meditationibus habere, ut subtiliter hæreticorum versutiam hac possint dignoscere, eorumque dicta verificatis syllogismorum conclusionibus confutare. Sunt enim multa, quæ appellantur sophismata, falsæ conclusiones rationum, & plerumque ita veras imitantes, ut non solum tardos, sed ingeniosos etiam minùs dirigant, attentos decipiant. Proposuit enim quidam dicens ei, cum quo loquebatur: *Quod ego sum, tu non es.* At ille consentit. Verum enim erat ex parte, vel eo ipso, quod iste insidiosus, ille simplex erat. Tum iste addidit: Ego autem sum homo. Hoc quoque cum ab illo accepisset, conclusit dicens: Tu igitur non es homo. Quod genus captiosarum conclusionum, scriptura, quantum existimo, detestatur illo loco, ubi dictum est, *qui sophisticè loquitur, odibilis est.* Quamquam etiam sermo non captiosus, sed tamen abundantius, quam gravitatem decet, verborum ornamenta

Dialectica Clericis necessaria.

consectans, *sophisticus* dicatur. Sunt etiam veræ connexiones ratiocinationis, falsas habentes sententias, quæ consequuntur errorem illius, cum quo agitur. Quæ tamen ad hoc inferuntur à bono & docto homine, ut his erubescens, ille cujus errorem sequitur, eundem relinquat errorem, qui si in eodem manere voluerit, necesse est, ut etiam illa, quæ damnat, tenere cogatur. Non enim vera inferebat Apostolus, cum diceret: *Neque Christus resurrexit.* Et illa alia: *Inanis est fides nostra, inanis & prædicatio nostra.* Quæ omninò falsa sunt, quia & Christus resurrexit, & non erat inanis prædicatio eorum, qui hoc crediderant. At quia falsum est, quod sequitur, necesse est, ut falsum sit, quod præcedit. Præcedit enim, non esse resurrectionem mortuorum, quod dicebant illi, quorum errorem destruere voluit Apostolus. Porro illam sententiam præcedentem, quæ dicebant, non esse resurrectionem mortuorum, necessariò sequitur: *Neque Christus resurrexit.* Hoc autem, quod sequitur, falsum est. Christus enim resurrexit. Falsum est ergò, quod præcedit. Præcedit autem non esse resurrectionem mortuorum. Est ergo resurrectio mortuorum, neque Christus resurrexit. Christus autem resurrexit, est igitur resurrectio mortuorum. Cum ergo sint veræ connexiones, non solum verarum, sed etiam falsarum sententiarum, facile est, veritatem connexionum etiam in scholis illis discernere, quæ præter Ecclesiam sunt; sententiarum autem veritates in sanctis libris Ecclesiasticis investigandæ sunt. Ipsa tamen veritas connexionum non instituta, sed animadvertita est ab hominibus, & notata, ut eam possint vel discere, vel docere. Nam est in rerum ratione perpetua & divinitus instituta, quæ à Deo authore sunt facta. Hæc de Dialecticæ usu, necessitate, & præstantia B. Rabanus Maurus, qui etiam in Physica & Metaphysica, ut de *Ethica* nihil dicam, in qua planè regnavit, se minime hospitem ac peregrinum fuisse in libris tum de *Anima*, tum de *Universo* præclare ostendit, in his siquidem de Deo, humana mente, & Angelis philosophatur; postea verò de cœlestibus & terrestribus creaturis, non solum

Falsæ sententia ex veris connexionibus

de natura, sed etiam de vi & effectibus earum per multa capita & sectiones instituit. Nec dubium, quin quæ argumenta ad Dialecticam, Physicam, & Metaphysicam attinentia literis consignavit, suos prius in Fuldensi Academia edocuerit Auditores.

Samfon. In Hispania floruit seculo IX. *Samfon*, Abbas monasterii S. Zoili, quem virum fuisse doctrinâ præstanti, subtili ingenio, & in philosophiæ studiis versatum, colligit Morales * ex ejus apologetico, quod tribus libris distinctum scripsit contra Hostigesium, Malcitanum Episcopum, à quo in Concilio Cordubensi hæreticus non sine convictio vocatus fuerat.

Manno. Eodem ævo in Gallia ** *Manno* cœnobii S. Augendi monachus & Præpositus philosophiam in scholis docuit. Ejus discipulus fuit sanctus Radbodus Trajectensis Episcopus, qui primis literis apud Guntherum Coloniensem Antistitem avunculum suum delibatis, primò ad *Caroli Regis Francorum*, scilicet *Calvi*, inde ad *Ludovici ejus filii aulam se contulit: non quòd palatinos ambiret honores, sed quòd intra Regis palatium liberalium studia præclare colerentur. Præerat autem Gymnasio illi Manno Philosophus: cui sanctus puer fervens discendi studio, sedulus adhærebat.*

Primus Philosophiæ Professor in Univerf. Oxon. est Benedictinus. In Angliâ *Joannes Æthelingiæ* Abbas, vir acerrimi ingenii, hoc eodem seculo IX. ab Alfredo Rege primus Philosophiæ Professor in Academia Oxoniensi constitutus, ejusdem fontes summo regni applausu aperuit. De eo vide superius dicta pag. 205.

S. Augustini Dialecticæ à Benedictinis tradidit. Illud verò probè hîc notandum, non Aristotelis, sed plerumque *S. Augustini* Dialecticam à nostris fuisse traditam. Cum enim Stagyritam ab antiquioribus Ecclesiæ Magistris repudiatum, atque ut Christianæ fidei hostem acriter lacesitum nôssent, ab explicandis ejus placitis multum abhoruerunt. Venerabilem tamen *Bedam* Aristoteli operam dedisse, ex eo ad oculum liquere nonnullis videtur, quòd sententias ex eodem Philosopho decerptas in unum corpus redegerit. At enim collectionem illam *Beda* planè indignam, & longè recentioris esse Scriptoris eruditi contendunt Critici. Non igitur Venerabilis *Beda* Philoso-

phiam Aristotelicam amplexus est, sed illam potiùs à Christianæ fidei confinnis arcuisse quidam probare volunt ex ejusdem Lib. IX. in cap. ix. Samuelis, & in cap. vii. Levit. Ego, cum utrumque locum consulissem, cum fuisse allegatum oppidò miratus fui, cum sanctus Doctor nec verbulo Aristotelis mentionem faciat.

Re igitur incerta, juvat tantisper aures præbere *Ernolfo*, seu *Arnolfo* ex monacho Belluacensi Episcopo Rosfensi, atque amico S. Anselmi Cantuariensis, qui ad varias quæstiones, quas illi vir quidam gravis, nomine *Rambertus*, proposuerat, respondens; „In quarta, inquit, quæstione sic quaeritur: Si integer Christus sumitur, utrùm solum corpus sine anima, aut etiam anima cum corpore sumitur? Cujus generis percunctationes ab iis proponi solent, qui appetunt sapientes videri, quos magis delectat Philosophicis disputationibus elatè inservire, quàm Ecclesiasticis disciplinis & sacris auctoritatibus humiliter ac fideliter obedire. Hi timentibus Deum à fide potiùs quàm ratione probantibus, Corpus Christi sanguinemque esse, quod sumitur de altari, decipulas hujusmodi obtendere solent: Corpus Christi, quod sumitur de altari, aut est animatum, aut inanimatum; si est animatum, mirum est, cur non ex se movetur; si verò inanimatum, quomodo est illud, quod surrexit à mortuis, & vivit in sæcula sæculorum? Item sic ajunt: Corpus Christi aut est corruptibile, aut incorruptibile; si est incorruptibile, quomodo frangitur, minuitur, inveteratur? si autem est corruptibile, qualiter verum est, veram resurrectionem illud accepisse, & veræ incorruptibilitatis particeps esse? Has, ut dictum est, nodosas disputationes illi objicere moliantur, quos amor humanæ laudis, quos favor fatigat popularis, qui gaudent imperitis scrupulosarum parare laqueos quæstionum, quibus sacrarum non sufficit robur & auctoritas Scripturarum, quibus cordi est potiùs sequi rationem sapientiæ secularis, quæ stulta est à sapientia Dei, quàm fidei veritatem, quæ inscrutabilia penetrat. *Et quibusdam in-terpositis.* Hoc idcirco dixerim, ut fidei sunt, quæ sola fide intuenda sunt, in quæ-
tionem

Notantur Philosophi, qui Mysteriū Eucharistiæ ad placita Philosophiæ extingunt.

* in Eulog. pag. 215.

** Bulæi Hist. Univerf. Paris. Tom. I. ex vit. apud Surium d. 29. Novemb.

ter cre-
denda
non phi-
lofophicè
diqui-
renda.

„ fitionem non adducatis, quia non est
„ utile animæ Christianæ in solitis di-
„ fputationibus discutere mysteria re-
„ demptionis nostræ. „ Hæc Arnulfi
verba Joannes Launois * refert ex
MS. Codice, qui Rotomagi afervatur
in Bibliotheca Virorum Cl. Fratrum
Bigotiorum. Porro difputationes phi-
lofophicæ, quas auctor Ecclesiasticis
disciplinis & auctoritatibus facris op-
ponit, aliæ non sunt præterquam Ari-
ftotelicæ, quas fcilicet Aristotelis Phi-
lofophia fuppeditabat, ut nostræ redem-
ptionis mysteria ludibrio exponerentur.
Et miretur quis, si majores nostri Ari-
stotelem, ex quo veteres hæreticos de-
prompiffisse arma, quibus in arcem reli-
gionis nostræ invaderent, didicerant,
procul à fcholis fuis abigendum existi-
mârint.

Logica
S. Augu-
ftini in
ufu est
apud Be-
nedicti-
nos Pro-
felfores.

Contra verò fumo in pretio ac exi-
ftimatione illis erat Dialectica ** sub
nomine S. Augustini vulgata. Hanc
non modò in monasteriis, fed publicis
etiam in Academiis docuerunt. Ut
enim de Parifienfi folùm fchola loqua-
mur, primus, quem post Caroli M. tem-
pus Lutetiæ Parifiorum Philofophiam
docuiffie veteres tradiderunt, fuit RE-
MIGIUS noster, Autiffiodorensis mo-
nachus, de quo fic habetur in vita S.
Odonis Cluniacensis Abbatis lib. 1.
*Odo vir beatiffimus, ex Francorum pro-
fapia extitit oriundus, fed intra domum
Willelmi, robustiffimi Ducis Aquitanie
est alitus, nonodecimo ætatis fuae anno
apud beatum Martinum Turonis est ton-
fus, ibique Grammaticæ laribus est edu-
catus, deinde apud Parifium Dialectica
Muficæque à Remigio doctiffimo viro est
instructus.* Sed Parifis abeunte Remos
Remigio ***, quò à Fulcone Archiepi-
fco Remenfi evocatus fuerat, ut
fcholas hujus urbis cum Hucbaldo
S. Amandi monacho disciplinis fophi-
cis nobiliter erudito instauraret, Pari-
fios accessit Odo, qui magiftri fui ex-
emplo S. Augustini dialecticam docuit.
Qua de re fic in lib. 1. vitæ Odonis:
*Odo his diebus adiit Parifium, ibique Dia-
lecticam sancti Augustini Deodato filio
fuo miffam perlegit, & Marcianum in
liberalibus artibus frequenter lectitavit.
Præceptorem quippe in his omnibus ha-
buit Remigium.* Post hos vir illuftris,
nomine *Wilramus*, tradendæ Philofophi-
æ fumpfit provinciam, teste Trithe-

mio ad annum MLXIV. Chronici Hir-
faugiensis. *Claruit, inquit, his tempo-
ribus Wilramus ex Scholastico Bambergensi monachus Fuldenfis, & tandem ex monacho Abbas cenobii Merseburgensis ****, vir tam in Divinis Scripturis, quàm in secularibus literis non infimè doctus, qui in Parifienfi Gymnasio Philofophiam multis annis gloriofè docuerat.* Sic igitur ufus obtinuerat, ut Lutetiæ S. Augustini Dialectica à Benedictinis traderetur: eam doctiffimus ille vir Remigius tradidit, post Remigium Odo, & post Odonem Wilramus, aliique non pauci tradiderunt.

Controversiam Theologicam, an Con-
Philofophicam feculo IX. habuit *Ratramnus* verfa
Corbeienfis fcholæ Lector cum *movetur*
alio ejusdem Corbeie veteris mona- *de unita-*
cho, qui *unam in omnibus hominibus ani-* *te vel*
mam esse prætendebat. Istius contro- *multipli-*
verfæ quæftionis statum Ratramnus in *citate*
Tractatu, quem adversus hunc mona- *animæ:*
chum composuit, & quem Mabillonius *in*
in Præfatione Partis II. feculi IV. Bene- *an-*
dictini testatur se legiffe in membraneo *imæ:*
Codice Bibliothecæ S. Eligii apud No- *an-*
viomum, exponit his verbis: *Dicit*
namque, fcilicet ille monachus, contra
quem fcripsit Ratramnus, quod omnis
homo unus fit per substantiam, & om-
nis anima rationalis una fit anima per
substantiam. Quod si ita est, fequitur,
ut non fit nisi unus homo, & una anima,
quod absurdiffimum fore confpicit pru-
dentia veftra. Hanc de unitate vel mul-
tiplicitate animæ controversiam ad fi-
dem & religionem fpectare non folùm
putavit Ratramnus, fed idem fubinde
etiam vifum est fando Thomæ Docto-
ri Angelico, & omnibus post ipsum
Theologis, qui Averrois unicum ho-
minum intellectum afferentis errorem
confutârunt. Hinc Patres Concilii V.
Lateranensis sub Leone X. Summo Pon-
tificæ celebrati, folemni Decreto fe-
fione oitava, quæ habita est die XIX.
menfis Decembris anni MDXIV. defi-
nierunt, animam hominis immortalem
effe, atque in pluribus homini-
bus non unam, fed plures animas effe,
& eos, qui contrarium docent, tan-
quam hæreticos vitandos & puniendos
effe fanxerunt. Verùm, ut cordatè
fatear, cum doctiffimo Gravesonio *****
loquor, hanc de unitate vel multipli-
citate

Remigius
Autiffio-
dorensis.

S. Odo
Cluniac.

Wilra-
mus.

* de var. Aristot. in Academ. Parif. Fort. cap. 3. p. 183.

** In nova Operum S. Augustini editione RR. Patres à Congregatione S. Mauri hoc Opus S. De-
ftori abrogârunt, & in appendicem cum cæteris Operibus fpiriis rejecerunt.

*** Flodoard. Lib. IV. Hift. Rem. cap. IX.

**** Verius *Eberspergensis in Bavaria.*

***** Hift. Eccl. Sec. IX. Colloq. III. p. 151.

citæ animæ controversiam, quæ ex
Philofophiæ principiis ortum habuit,
nunc facili negotio conciliant Philo-
fophi, qui in fuis fcholis & pulpitis
docent, unam in omnibus hominibus
effe animam *unitate fpecifica*, fed non
unitate numerica, quia pro corporum,
quibus infunditur, multitudine mul-
tiplicatur. Hac folemni fcholarum di-
ftinctione evanescit, & in fumum abit
illa controversia, quam nonnulli Dia-
lecticæ argutiis plus æquo indulgentes
in Ecclesia olim excitârunt.

SEC. X.
Philoso-
phiæ Stu-
diofi &
Profello-
res:
S. Dunfta-
nus,

Seculo X. S. *Dunstanus* *, Glasto-
niensis tunc Abbas, & postea Cantua-
riensis Archiepifcopus patrium folum
vertere juffus ab Elwino Angliæ Rege,
cujus ille perditos mores redarguere
non cessabat, transiffio oceano, in
Flandriam se recepit, mansitque ali-
quamdiu in Gandavenfi S. Petri mona-
fterio, ubi Wormarus Abbas erat. Sed
cur hoc monasterium præ aliis in habi-
tationem suam elegit? *Propterea quòd*
illud cæteris istius regionis monasteriis &
professione virtutis, & philofophiæ do-
documentis excellere videbatur. In Ger-
mania claruit *Theodericus* monachus
& fcholasticus S. Albani propè Mogun-
tiam, vir in Scripturis divinis, & in
feulari philofophia doctiffimus. Ean-
dem laudem vel adhuc majorem Jo-
annes Trithemius ** confert in *Re-*
migium Mediolacensem monachum,
fcholæ magiftrum, ac postea Abba-
tem, Philofophum undecunque do-
ctiffimum: sub cujus magifterio multi
viri eruditiffimi claruerunt. Non in-
ferior utroque fuit *Othricus*, qui Mag-
deburgi in Saxonia philofophiam do-
cuit. Hujus præter alios quàm pluri-
mos difcipulus fuit S. *Adalbertus*, Epi-
fcopus Pragensis, & multarum Gen-
tium Apostolus; de quo author vitæ
fynchronus certos nos effe jubet, quòd
philofophiæ scientiffimus fuerit. *Quem*
Dominus credo, inquit ***, ad hoc hu-
manæ philofophiæ ftudere voluit, ut post
Divinæ Sapientiæ montes faciliiori gref-
fu scandere poffet: aut potius feculi ama-
ra parvulus potare debuit, ut post vir
factus Dei dulcia præcepta avidiori ani-
mo hauriret. In Gallia S. *Abbo* Floria-
censis monachus, ubi philofophiam
addifcere constituit, Remos se contu-
lit, ubi eam Remigius Autiffiodorensis,
aut Hucbaldus S. Amandi mona-

Theode-
ricus,

Remi-
gius,

Othri-
cus,

S. Adal-
bertus,

S. Abbo
Floriac.

chus, vel eorum in docendi munere
fucceffores magna cum nominis exi-
ftimatione profitebantur. Quam edo-
ctus in Angliæ fubinde monasteriis tra-
didit. Legi hac de re potest Aimoi-
nus Floriacensis monachus lib. de vita
S. Abbonis. Certè Fulbertus Carno-
tenfis Epifcopus Abbonem in epiftola
ordine XXI. *magnum Philofophum* vo-
cat. Remis etiam philofophiam hoc
ævo docuit *Guibertus*, cujus difcipu-
lus fuit inter alios Herebertus Abbas
Latiaciensis monasterii. Hic ex Ju-
dæo ortus, fed à puero Christianus in
omni divina & humana philofophia
inter Francos nulli inferior fuisse dici-
tur. Eidem Guiberto id temporis ope-
ram dedit *Fulbertus* S. Petri in valle
Carnotenfi monachus, qui omnium
fui temporis Philofophorum doctiffi-
mus est habitus, ac philofophiam
multo tempore docuit; à qua docen-
da neque Epifcopus factus destituit.
Quâ re magnam gratiam iniit à Willi-
elmo Aquitanie Duce, qui Thefaura-
riam S. Hilarii Pictavienfis ei obtulit,
ut legitur in Historia Aquitanica ****
his verbis: *Fulberto quoque fapientia*
valde ornato Epifcopo Carnotensi pro re-
verentia philofophiæ ejus à Francia ad se
evocato Thefaurariam S. Hilarii gratis
tribuit, & fummo honore eum exco-
luit.

Hujusce viri complures præclari
infignesque tum Clerici tum monachi
difcipuli fuisse perhibentur, quos in-
ter in philofophia famofus etiam ille
Berengarius extitit, qui eandem post-
modum feculo XI. in fcholis Turonen-
fibus S. Martini professus fuit. Cùm
verò per se, ait Guitmundus, attinge-
re philofophiæ altioris secreta non po-
terat; neque enim homo ita acutus
erat; novis faltem verborum interpre-
tationibus fingularis scientiæ laudem
fibi arrogare, & cujusdam excellen-
tiæ gloriam venari, qualitercunque
poterat, affectabat. „ Sed postquam à
„ domno Lanfranco (docebat is cùm
„ Philofophiam tum Theologiam in-
„ credibili omniū applaufu in Beccen-
„ fis monasterii Athenæo) de re qua-
„ dam parva in *Dialectica* turpiter con-
„ fufus effet, & per eum liberales artes
„ revivifcerent, & ad eum confluerent
„ omnes; ille desertum se à difcipulis
„ dolens, ad scrutanda impudenter
„ divinarum Scripturarum sacramen-
ta,

* Gall. Chrif. Tom. V. p. 192.

** Chron. Hif. ad an. 980. p. 122.

*** vit. c. I. n. 5.

**** apud Bulæum in Hift. Univerf. Parif. Tom. I. p. 355.

ta, homo in his minimè versatus, sefe convertit; & ea, quorum novitate omnium animos permoveret, oculosque ad se traheret, studiosè perquirens, maluit esse sub aliquâ hominum admiratione hæreticus, quam sub oculis Dei vivere catholicus. Hinc seculi hominibus, qui peccare impunè cupiunt, placentia dogmata aperuit, legitima videlicet connubia, quantum in ipso esset, & parvulorum baptisma evertens: altero, ut negato infantibus baptisate, adultis postmodum baptizandis peccandi fræna laxaret. Ad hæc veritatem Corporis Christi in Sacramento Altaris contra omnium ecclesiarum fidem negare ausus est, ut minùs timidos redderet eos, qui tantum Sacramentum indignè perciperent: quæ omnia cum per se, tum per egenos scholasticos, quibus vitæ necessaria præbebat, quaquaversum poterat, diffeminare fategit. Ut verò Berengarius hæretica sua dogmata stabiliret, fulcra ex Aristotelis Dialectica conquisivit. Quod Lanfrancus non dissimulat in libro de Eucharistia, ubi cap. VII. Berengarium his verbis alloquitur: „Relictis sacris auctoritatibus ad Dialecticam confugium facis. Et quidem de mysterio fidei auditorus ac responsurus, quæ ad rem debeant pertinere, malle audire ac respondere, sacras auctoritates, quàm dialecticas rationes. Verùm contra hæc quoque nostri erit studii respondere, ne ipsius artis inopia me putes in hac tibi parte deesse. Fortasse jactantia quibusdam videbitur, & ostentationi magis, quàm necessitati deputabitur; sed testis mihi Deus est, & conscientia mea, quia in Tractatu divinarum literarum nec proponere, nec ad propositas respondere cuperem Dialecticas quæstiones, vel earum solutiones. Et si quando materia disputandi talis est, ut per hujus artis regulas valeat enucleatius explicari, in quantum possum per æquipollentias propositionum tego artem, ne videar magis arte, quàm virtute, sanctorumque Patrum auctoritate confidere. Quibus verbis vir ille magnus non alludit, opinor, ad Augustini, vel Alcuini, vel alterius cujusdam Christiani Doctoris, sed Aristotelis Dialecticam, quæ argutias continet longè subtiliores, & vulgò periculosiores.

Post B. Lanfrancum in Academia Beccensi Philosophiam docuit S. Anselmus, qui quantoperè in eâ excelluerit, ejus Dialogi, præprimis *Monologium*, indicio sunt. Hoc enim rogatu Fratrum suorum, cum Becci Prior esset, philosophico more explicavit. Ejus potissimum argumentum est, dari quoddam optimum & maximum, & summum omnium, quæ sunt, à quo, & per quod est, quidquid est. In libro de Fide Trinitatis Dialecticos, qui non nisi flatum vocis putant esse universales substantias, à spiritualium quæstionum disputatione exsufflantes monet. Scripsit etiam ex instituto libri de Arte Dialectica, quem inscripsit *De Grammatico*, in quo cum discipulo, quem secum disputantem introducit, disputans, cum multas dialecticas quæstiones proponit & solvit, tum qualitates & qualia, quomodo sint discretè accipienda, exponit, & instruit. Quare audiendus non est Cameracensis in I. quæst. 3. litera 2. ubi ait, rationes quasdam Anselmi non modò demonstrativas non esse, sed & peccare in Logicam. Verùm longè certius ipse peccat, subiniquo in Anselmum animo: quoniam, ut jure monet Raynaudus in Theologia Naturali dist. 5. quæst. 1. art. 2. *bene intuiti patet, S. Anselmum præter cetera insignem Philosophum & Dialecticum fuisse.* Quod singillatim ostendere in singulis ejus scriptis, ubicunque opus fuerit, nostræ curæ & laboris erit, inquit Eminentiss. Card. Agvirre, qui Anselmum jure ac merito laudandum esse existimat, quòd Dialectica, & Philosophia speculatrice, præsertim verò Metaphysica, quæ & Theologia Naturalis dicitur, usus fuerit ad exornandam doctrinam Catholicam, & ab objectionibus infidelium munendam eò inferiorum disciplinarum satellitio.

Præcipuè impugnavit *Rufcelinum* impugnat Ruffinum, quem Raynaudus Pseudodialecticum fuisse scribit, quoniam assererat, nullam rem ex partibus coalescere, & locum illum Scripturæ, in quo dicitur, Christum post resurrectionem comedisse partem piscis assi, ita interpretabatur, quasi Christus comedisset partem hujus complexi vocalis *piscis assi.* Quâ dementiâ nulla unquam major fuit. Nonnulli ajunt fuisse primum Antesignanum sectæ Nominalium, & referunt non levia jurgia eam ob causam excitata in schola Parisiensi.

Addit

Addit Aventinus lib. VI. hæc faceta quidem, sed rudia & impolita carmina illius ævi contra eundem edita.

Carmen
facetum,
seu Satyra.

*Quas Ruceline doces, non vult Dialectica voces:
Jamque dolens de se, non vult in vocibus esse:
Res amat: in rebus cunctis vult esse diebus.
Voce retractetur, res sit, quod voce docetur.
Plorat Aristoteles rugas ducendo seniles,
Res sibi subtractas per voces intitulatas:
Porphyriusque gemit, quia res sibi lector ademit:
Quod res abrodit, Ruceline, Boëtius odit.
Non argumentis, nullòque sophismate sentis
Res existentes in vocibus esse manentes.*

Odo Philosophiæ
Professor

Ab infanti hujus Nominalium primipili doctrina longè abfuit Odo, Clericus primùm Aurelianensis, postea Abbas Benedictinus S. Martini Tornacensis. Annus agebatur millesimus octogésimus sextus, cum Aurelianis Tornacum à Canonicis ejus civitatis evocatus, ut Dialecticam doceret, de eadem tres libellos composuit, uti refert Herimannus Abbas monasterii S. Martini Tornacensis, qui medio circiter seculo sequenti scripsit narrationem Restaurationis ejusdem Abbatie à Dacherio Tomo II. Spicilegii typis exscriptam. Sed cum aliqui jam hoc tempore *Nominales*, alii verò *Reales* vocarentur, his ultimis adhæsit: *Eandem Dialecticam non juxta quosdam modernos in voce, sed more Boëthii, antiquorumque Doctorum in re discipulis legebat: unde & magister Rambertus, qui eodem tempore in oppido Insulensi Dialecticam Clericis suis in voce legebat; sed & alii quàm plures magistri ei non parùm invidabant, & detrahebant, suasque lectiones ipsius meliores esse dicebant.* Paulò post: *Denique dominus Anselmus Cantuariensis Archiepiscopus in libro, quem fecit de Verbi Incarnatione, non Dialecticos hujusmodi Clericos, sed Dialecticæ appellat hæreticos, qui non nisi flatum, inquit, universales putant esse substantias, dicens eos de sapientium numero meritò esse exsufflandos.*

præfer-
tur æmu-
lo suo.

Lectori non ingratum fore opinor, si quæ etiam hac de re Joannes Bucelinus Cameracensis lib. IV. Annalium Gallo-Flandriæ memoriæ prodidit, ejus verbis hinc referam. Publicè docebat Dialecticam Insulæ Lambertus (Rambertum Herimannus vocat) idem Tornaci magister Odo faciebat. Utrumque plurimi Clericorum sectabantur, & passim fama celebrabat. Sed ut affolet propter locorum vicinitatem inter discipulos, invidiâ stimulante, gra-

vis exorta est disceptatio, utri palma doctrinæ deberetur; his Lambertum, illis Odonem præferentibus, ut quemque amor rapiebat. Igitur ut finem disputationi faceret, Guibertus, Insulensis Canonicus, de quodam viro, quem furdum & mutum python infederat, quæsit curiosius, quam utriusque Doctoris scientiam majori nixam soliditate crederet. Is ita nutibus respondit, ut manum dexteram per sinistræ palmam instar aratri terram scindentis pertrahens, & digito in Odonis scholam intendens, hujus doctrinam esse certissimam significaverit. Contra de Lamberto innuens digitum ad Insulense oppidum vertit, dein manū ori admota exsufflaverit, quasi assereret, plurimum inesse lectioni ejus vanitatis. Quæ ut nullam sane fidem mereantur, saltem idonea fuere comprimendæ tum Lamberti, tum sectatorum ejus arrogantia, cum nimis Odonem fannis & probris incesserent. . . . Quid Lamberto factum non invenio. Odo Benedictinum amplexus institutum cum virtute non minùs, quàm doctrina esset insignis, Abbas primùm Tornacensis, tum Episcopus Cameracensis creatus fuit.

Fuerunt alii hoc seculo egregii Familiæ nostræ viri, quibus satis ad laudem cessit, quòd ad Philosophiæ studium se contulerint. Angelrannus, Monachus primùm Centulensis, tum Abbas eximie virtutis ac doctrinæ Carnotum missus Fulberto in Philosophia operam dedit. Postea Centulam reversus, quæ didicit, suos docuit. Hinc jam, inquit Hariulphus in Chronico*, quod ingenti studio fuerat quæsitum, profertur magnæ scientiæ margaritum: reparantur libri: conscribuntur necdum conscripti: educantur pueri; dispertiuntur quàm plurimis sapientiæ Thesauri: illustratur patria, & ab omnibus circumquaque felix vocatur Centula.

Maurilius è monacho Benedictino Mauri-Archiepiscopus Rotomagensis siquis alius pietate ac doctrina Philosophiæ excelluit, cujus epitaphium ab his duobus incipit distichis.

*Humani cives, lacrymam nolite negare
Vestro pontifici Maurilio monacho.
Hunc Remis genuit, studiorum Legia nutrix,
Potavit trisido fonte Philosophico.*

Apud Cassinates eminuit Constantinus

LI 3

nus

* Extat in Acherii Spicilegio Tom. 2. p. 321.

Constantinus Philosophus, Petro Diacono cap. 23. de Vir. Illust. Casin. *Philosophicis studiis plenissime eruditus.*

Ingulphus, De Ingulpho Croylandensi Abbate in Anglia Caveus testatur, quod bonis literis primum in Gymnasio Westmonasteriensi, deinde in Academia Oxoniensi sedulo operam dederit, Aristotelem in primis in Philosophicis duces sibi adhibens. Quin ipse de se scribit, se Westmonasterii primum, deinde Oxonii literas, & maximè Philosophiam Aristotelis coluisse, ac multos condiscipulos celeritate discendi post se reliquisse.

fiunt Peripatetici. Cùm igitur labente hoc seculo Philosophia Aristotelica ab Arabibus ad Europæos propagata caput efferre cœpisset, nostris etiam venerationi esse cœpit. Cœteros in ea antecelluerunt

Gebehardus, Augustanus Episcopus, qui quo tempore Abbas adhuc erat Elvacensis in Suevia, *Abbatum egregius* dici promeruit, & Gerbertus Remensis in Gallia Archiepiscopus, postea Sylvester II. Romanus Pontifex. Is cùm fortè in aula Imperatoris Ottonis II. versaretur, eidem opusculum* Philosophicum dedicavit. Cùm enim Imperator textus quosdam Aristotelis in medium protulisset, nec ab aula suæ viris doctis pro dignitate explicari videret, Gerberto negotium dedit, ut eos dissolveret. Id quod ipse in Dedicatione libelli sui his verbis exposuit: „Meminitis enim, & meminisse potestis, adfuisse tum multos nobiles scholasticos, & eruditos, inter quos nonnulli aderant Episcopi, sapientiâ præclari, & eloquentiâ insignes. Eorum tamen videmus neminem, qui earum quæstionum ullam dignè explicaverit, quod quædam nimis ab usu remotæ nec dubitationem antè habuerint, & quædam sæpenumero ventilatæ dissolvi non potuerint. Vestra quoque divina providentia, ignorantiam sacro Palatio indignam judicans, ea, quæ de *Rationali*, & *ratione uti* diverso modo à diversis objectabantur, me discutere imperavit.

docent Dialecticam Aristotelis, Porrò Aristotelem cùm sub seculi duodecimi initium Averroës, Arabs Cordubensis, ita illustrasset, ut Commentatoris cognomen adeptus, prope modum ipse quoque sectæ cujusdam princeps fuerit, ejus commentis

Benedictini Croylandenses in Anglia adjuti, discipulis suis abstrusos Aristotelis sensus elucidarunt. Cùm enim Joffridus Abbas plures monachos quæ humanas, quæ divinas docturos literas Cantabrigiam transmisisset, ex iis ad in Aca-
horam primam Frater Terricus, acutissimus Sophista (Logicus seu Dialecticus) Cantabrigie. *Logicam Aristotelis, juxta Porphyrii Isagogas, & Averroës adolescentioribus tradebat.* Quod quidem nostrorum consilium & studium, inquit Cl. P. Mathæus** Weifs in Lyceò Benedictino, maximo Ecclesiæ contra hæreticos adjumento fuit, cùm non jam sententiis tantum sacræ Scripturæ, sed & rationibus, idonea argumentatione conclusis, Fidei dogmata explicata sunt, & Philosophia est ad ancillandum Theologiæ vocata & admissa.

Mirari proinde subit, quod Nicolaus sancti Albani monachus Petro Cellensi Abbati morem Aristotelicum disputandi exprobravit. Sic enim loquitur in epistolâ, quæ nona est libri IX. epistolarum Petri Cellensis: *Ironico typo subsannans* (me Petrus) *hic bonum dormitasse Homerum Aristotelico more sic loquitur.* Et verò Petrus lib. IX. epistola XII. certum quoddam Aristotelis consilium laudat, quamvis illud non omnino sequatur: *Non ignoro, inquit, apud Aristotelem dubitare de singulis non esse inutile.* Non nihil tamen hujus Philosophi placitis Petrus fuisse additum, ex Nicolai exprobratione colligitur.

Hæc dum Petrus & Nicolaus inter se litigant, eodem ferè tempore Adelardus, Bathoniensis in Anglia Benedictinus, egregius, si quis alius, inter Britannos Philosophus, de rerum, sive naturalium compositorum causis cum Nepote suo disputationem instituit; quam subinde in morem Dialogi conscriptam Richardo Baiocensi Episcopo nuncupavit. Adelardi præterea in rebus Philosophicis, maximè quæ ad Physicam spectant, doctrinam testantur Problemata, sive Naturales Quæstiones LXXXVI. quod Opus, Philosopho dignum Joannes Lelandus libro*** de Scriptoribus Anglis appellat.

Hoc ævo perquam celebre etiam Abælardus à Philosophiæ studio laudatur, fuit nomen Petri Abælardi. Sanè quemadmodum veteris Græciæ Philosophorum omnium ingenia Socratico ore defluxisse

fluxisse observat ex vero Vellejus Paterculus, sic, teste Christophoro* Heumanno, Abælardus non solum vocatus est in epitaphio, sed verè fuit *Gallorum Socrates*, hoc est, dux & auctor gregis literati numerosissimi. Longè alia de Abælardo fuit opinio S. Bernardi, qui ei sese opposuit, & Dialecticam Aristotelis exprobravit. Sic enim eâ de re loquitur in epistola ad Innocentium II. *Habemus in Francia novum de veteri magistro Theologum, qui ab ineunte ætate in arte Dialecticâ lusit, & nunc in scripturis sanctis insanit. Olim damnata & sopita dogmata, tam sua videlicet, quam aliena suscitare conatur, & insuper nova addit.*

vituperatur.

Fuit Roscelini Nominalium Primpili discipulus.

cum eo insanit.

est inventor novitatum.

Otto Frisingensis Episcopus eadem de Abælardo memoriæ prodidit lib. I. de gestis Friderici I. Imperatoris: *Habuit primò præceptorem Roselinum quendam, qui primus nostris temporibus in Logica sententiam vocum instituit.* Et post alia: *Inde magistrum induens Parisios venit, plurimum in inventionum subtilitate non solum ad Philosophiam necessariarum, sed & pro commovendis ad jocos animis utilium valens.* Et de novo. *Sententiam vocum seu nominum in naturali tenens facultate non cautè Theologiæ admiscuit.* Quare de S. Trinitate docens & scribens, tres personas, quas S. Ecclesia non vacua nomina tantum, sed res distinctas, suæque proprietatibus discretas hætenus & piè credidit, & fideliter docuit, nimis attenuans, non bonis usus exemplis inter cætera dixit: *sicut eadem oratio est propositio, assumptio, & conclusio, ita eadem essentia est Pater, Filius, & Spiritus sanctus.* Ob hoc Sueffionis Provinciali contra eum Synodo sub præsentia Romane Sedis Legati congregata ab egregiis viris & nominatis magistris Alberico Remense, & Leotaldo Novariense Sabellianus hæreticus judicatus, libros, quos ediderat, propriâ manu ab Episcopis igni dare coactus est. Hinc Gualterus Lutetiæ in monasterio S. Victoris Prior Abælardum inter quatuor errorum Franciæ Labyrinthos numerare non dubitavit. Quin acriter etiam, velut inauditarum inventor & assertor novitatum à Gofvino celebri id temporis Philosopho impugnatus fuit.

Erat is honestis parentibus Duaci, vel propè Duacum natus, ibidemque primas literas didicisse videtur. Inde Parisios se contulit Dialecticæ addiscendæ studio, ubi Joslenum magistrum ha-

buit. Cùm illic scholas haberet Abælardus, & insolitas novitates doceret, eum palàm impugnasse, & disputando revicisse dicitur Goswinus. Tum in patriam reverfus, Duaci scholas aperuit, ibidemque sancti Amati Canonici factus est; sed rerum labentium inanitatem, scholæ labores multiplices & exiguos fructus, mundi denique justa pericula reputans animo, de relinquendo seculo seriò cogitare cœpit, Deum sic orare solitus: *Domine Deus, si ex te est, custodi mihi hanc voluntatem.* Hæc cogitatio sensim accendebatur ex colloquio tum Alvifi, Abbatis Aquicinctensis, tum ejus officialium seu ministerialium, qui negotiorum causa Duacum frequentabant, & suavem de se spargebant odorem; retardabatur verò amore parentum & scholarium suorum, qui eum impensè diligebant. Dum sic propositum differt, paulatim tepescere cœpit primus ille ardor, infuditque animo Parisios studiorum causa repetere cum amico, nomine Haimérico, sed cùm sodalis iste morbo, ac deinde morte interceptus esset, retentus est domi Goswinus, cujus animo sensim recalescere cœpit primigenius ille fervor, ac tandem cum Bernardo fratre Aquicinctum, celebre Ordinis nostri in Belgio monasterium, se recepit, & in cœtum fratrum receptus est. Illic brevè in meliori Philosophia, hoc est, virtutum studio profectum fecit, demùmque Abbas creatus est. Felix, qui dicere potuit:

*Linguo coax raris, cras corvois, vanaque vanis;
Ad Logicam pergo, qua mortis non timer ergo.*

Cœterum cùm ipse postea etiam Abælardus, quicum Goswinus in philosophicam arenam descenderat, in monasterio S. Dionysii monachus Benedictinus factus fuisset, ad cellam subinde extra cœnobium secessit, scholis more solito vacaturus. Ad quas quidem tanta scholarium multitudo confluit, ut nec locus hospitii, nec terra sufficeret alimentis. „Ubi (sunt philosophiam „ ipsius Abælardi verba) quod profectioni meæ convenientius erat, famaximo „ cræ plurimum lectioni studium in-concursum docet. „ plinam, quibus amplius assuetus fueram, & quas à me plurimum requirebant, non penitus abjeci: sed de „ his quasi hamum quendam fabricavi, quo illos philosophico sapore infuscatos ad veræ philosophiæ lectionem

* Edidit Bern. Pez. Tom. I. Thef. Anecd. Part. 2. p. 148.

** Cap. IX. pag. mihi 159.

*** Cap. 171.

nem attraherem : sicut & summum Christianorum Philosophorum Originem consuevisse, Historia meminit Ecclesiastica. Cum autem in Divina Scriptura non minorem mihi gratiam, quam in seculari, Dominus contulisse videretur, coeperunt admodum ex utraque lectione scholae nostrae multiplicari, & coeterae omnes vehementer attenuari. Unde maximè magistrorum invidiam atque odium in me concitavi. Quod Otho Frisingensis Episcopus testatum quoque reliquit in Lib. I. de rebus gestis Friderici I. cap. XLVII. Ubi (scilicet Parisiis) occasione quadam satis nota non bene tractatus (Abælardus) monachus in monasterio sancti Dionysii effectus est, ibi, die noctaque lectioni ac meditationi incubans, de acuto acutior, de literato efficitur literatior. Chronicon item Morini accense: Petrus Abælardus monachus & Abbas, vir erat religiosus, excellentissimarum Rector scholarum, ad quas penè de tota Latinitate viri literati confluebant. Quibus liquet verbis, Abælardum celebrem habuisse in suo monasterio philosophicam scholam, quae velut examen quoddam Parisiensis scholae fuit.

non sapit ad sobrietatem.

nimis & immeritis laudibus veteres extollit Philosophos.

Ex ejus sententia Deus fidei arcana Philosophis revelavit.

praepriis Platoni,

tem, quam nō vocant, ex Deo natam, atque ipsi coeternam esse perhibent, id est, Filium, quem Sapientiam Dei dicimus, ex Deo Patre aeternaliter genitum. Qui nec Spiritus sancti personam praetermississe videntur, cum animam mundi esse affirmarunt tertiam à Deo & nō personam. Neque id in Abælardo ferre potuerunt ejus adversarii, quod Spiritum sanctum assereret esse animam mundi. Non tamen ibo inficias, Abælardum Platoniorum verba in sensum Catholicum inflectere tentasse. Verum omnino contra Platonis ejusque sequacium mentem, qui nō, sive Mentem summo Deo, animam mundi Deo & nō seu Mente inferiorem faciebant. Et certè plures Deos à Platone admissos fuisse docet S. Augustinus in lib. de Civitate Dei, unde & S. Bernardus jure redarguit Abælardum, quod, dum multum sudat, quomodo Platonem faciat Christianum, se probat ethnicum.

3. Non solum Platonem, sed omnes ejus discipulos Christianos facere tentavit Abælardus. Nam non multo post citata jam libri ejus primi verba haec addit: Pluribus quoque Sanctorum testimoniis didicimus Platoniam sectam fidei sanctae Trinitatis plurimum semper assentiri, & eam diligentius caeteris Philosophis à Platone & sequacibus ejus distinguere ac describi. Tum referens id, quod à Valerio Maximo scribitur, Platonis parvuli dormientis ori examen apum infedisse, prodigium illud non suavitati ejus eloquii cum vatibus attribuit, sed excellentius, inquit, & convenientius id interpretandum esse non dubito, si ad divinæ dignitatis gloriam hoc miraculum referatur, ut hoc ei Deus insigne praesagii conferret, qui divinitatis suae per eum diligentius arcana revelaturus esset. Oportebat quippe, ut summæ Sophiæ, quæ Christus est, Verbum videlicet & Sapientia Dei Patris, summus Philosophus, ejusque sequaces plurimum attestarentur.

4. Fidei donum non Platonibus tantum, sed omnibus tribuit Philosophis. Sic enim in libro 2. Gentiles fortasse natione, non fide, omnes fuerunt Philosophi.

5. Eis non modò SS. Trinitatis, sed Incarnationis Verbi quoque mysterium disertis verbis asserit: Quis etiam asserat nullis eorum (Philosophorum) fidem incarnationis revelatam esse, sicut & Sybillæ, licet in eorum scriptis non videatur expressa?

6. Ex

6. Ex

6. Ex

Cælo eos asserit. 6. Ex hujusmodi principiis celestem beatitudinem Philosophis minime denegandam infert. Nulla, inquit, ratione cogendi videmur, ut de salute talium diffidamus gentiliū, qui ante adventum Redemptoris, nullo legis scripto instructi, naturaliter juxta Apostolum, ea, quæ legis sunt, facientes ipsi sibi lex erant. Et non multo post: Hæc inducimur, ne quis post legem etiam datam usque ad adventum Christi, de salute fidelium gentiliū desperet, si sine perceptione sacramentorum sobriè ac justè vixerint, inter quos quidam Philosophi tam vita quam doctrina claruisse noscuntur. Et iterum: Quid de Philosophis ante adventum Christi tam fide quam vita clarissimis diffidere cogamur, ne indulgentiam sint assecuti?

7. Longè certior fuit Abælardus de salute Philosophorum, quam de salute catechumenorum sine baptismo decedentium, unde paulò ante finem libri 2. improbat Ambrosium scribentem de salute Valentiniani Imperatoris catechumeni defuncti minime desperandum, cum hoc, inquit, non solum Evangelio, verum & sanctis Doctoribus adversari penitus videatur.

8. Philosophos suos etiam Judæis ipsis, quos in proprium Deus elegerat populum, non obscure præfert. Sic enim in libro 2. Nam & hunc finem esse eis (Philosophis) propositum constat, de perceptione sc. æternæ vitæ, quem & ipse Dominus nobis assignavit, & quem Israël minus attendebat, spe & ambitione terrenæ felicitatis magis subjectus, quam desiderio æternorum. Unde & eis literæ veneratoribus nulla retributio in lege de observatione legis juxta literam promissa, aut expectanda est, nisi prosperitas terrena, ad quam toto inhiant desiderio.

9. Inter Philosophos Socratem sanctis Martyribus comparare non veretur. Nam secundum ipsum, Socratem quasi martyrem, & certum de remuneratione occubuisse, tam divini quam seculares commemorant codices.

10. Ut sanctum efficeret Socratem, quod iste Philosophus de communitate uxorum suis præscriperat, excusare non erubuit, ad sensus figurativos ejus verba detorquens, contra manifestam Socratis mentem, qui ipso fatente Abælardo, Uxores quoque communes fore instituit, ut nullus proprios requi-

rat liberos, cum scilicet ignorarentur verorum patres.

Ex quibus omnibus satis apparet, Non tam in quantos errores Abælardus nimio men suo philosophandi studio prolapsus sit. Si quid ipsum excusare potest, illud præsertim esse existimamus, quod scripta sua peritiorum ac proinde ipsius Ecclesiæ judicio subjecisse videtur. Devixit verò Abælardus xi. Cal. Maj. MCXLII. anno ætatis suæ 63. nempe climacterico. Epitaphium demortuo sequens fuit positum.

Gallorum Socrates, Plato maximus Hesperiarum Noster Aristoteles, Logicis, quicumque fuerunt, Aut par, aut melior, studiorum cognitum orbis Princeps ingenio varius, subtilis, & acer, Omnia vi superans rationis & arte loquendi Abælardus erat. Sed nunc magis omnia vincit, Cum Cluniacensem monachum, morèque professus Ad Christi veram transiit Philosophiam, In qua longæve benè complens ultima vitæ Philosophus quandoque bonis se commemorandum Spem dedit, undenas Major revocante calendas.

Wibaldum, Abbatem Stabulensem & Corbeiensem, virum quam doctrinam prudentiâ hoc ævo insignem Conradus hujus nominis Imperator III. non magni tantum fecit, ejusque sapientissimis consiliis in maximis imperii negotiis usus est, sed quandoque etiam philosophicis, ut ita dicam, illius nugis inter prandendum oblectari coepit. Qua de re ipsum Wibaldum * in epistola ad Manegoldum scholæ magistrum audire præstat: „ Argutias, inquit, & sophisticas conclusiunculas, quas gualdicas à quodam Gualone vocant, nec exercebis superbè, nec contemnes penitus. Hæc hujusmodi sunt: Quod non perdidisti habes, cornua autem non perdidisti, cornua ergo habes. Item: Mus syllaba est, syllaba autè caseum non rodit, ergo mus caseum non rodit, mirabatur dominus noster Conradus Rex ea, quæ à literatis vafre dicebantur, & probari non posse hominem esse asinum ajebat. Jucundi eramus in convivio, & plerique nobiscum non illiterati. Dicebam ei, hoc in rerum natura non posse fieri, sed ex concessione indeterminata nascens à vero mendacium falsâ conclusione adstringi. Cum non intelligeret, ridiculo eum sophismate adorfus sum. Unum, inquam, habetis oculus? quod cum dedisset, duos, inquam, oculos habetis? quod cum absolute annuisset, unus, inquam, & duo tres sunt,

Socratem SS. Martyribus æquiparat, ineptè illum excusat.

* ep. 146, inter ejus epistolas apud Cl. Martene Collect. Ampl. Tom. II. col. 337. P. Ziegelbauer Hist. P. II. M. m

* in admon. præv. ad Pet. Abælard. Theol. Christ. Anecd. Tom. V. p. 49.

„fiant, ergo tres oculos habetis. Captus
 „verbi cavillatione jurabat se tantum
 „duos habere oculos. Coeterum fac,
 „ut hæc exsolvere non possimus, quod
 „periculum, aut quod incommodum
 „nobis imminet? de justitia, de pie-
 „tate, de frugalitate, de pudicitia
 „utraque, & illa, cui alieni corporis
 „abstinentia est, & hac, cui sui cura
 „est, disputatio neglecta dispendium
 „parit, non auræ popularis amisso
 „disputationis præconio, sed vitæ po-
 „tius atque morum detrimento. „
 Hæc ille: ex quibus docemur, præ
 Philosophia scholastica pluris facien-
 dam esse Religiosæ vitæ cultoribus, at-
 que adeo præ omnibus Christianis Phi-
 losophiam moralem. Sed de hujus
 studio postea.

Philoso-
 phiæ tra-
 dendæ in
 Universi-
 tate Pa-
 risiensi
 triplex
 metho-
 dus.

Prima
 bona.

Commodum hinc attexere Egaffii
 Bulæi * verba posse mihi videor, qui-
 bus in aperto constituit, quodnam in
 Universitate Parisiensi, in qua Bene-
 dictini non Philosophiam tantum docu-
 erunt, sed & primi docuerunt, Phi-
 losophiæ genus, seu potius Philoso-
 phiæ tradendæ methodus à primo us-
 que ad seculum quartum, id est, à se-
 culo nono usque ad duodecimum in-
 clusivè viguerit. Una methodus, in-
 quit, antiqua & simplex, altera Peri-
 patetica seu Aristotelica, tertia phan-
 tastica, & garrula. Prima bona; se-
 cunda tolerabilis; tertia vitiosa. Pri-
 ma, inquam, illa est, quæ tradaban-
 tur regulæ Dialecticæ nudæ & simpli-
 citer citra quæstionum multiplicium
 ambages, & talis methodus ab *Alcuino*
 observata fuit, ut ex ejus Dialectica
 typis impressa constat, vel legi solebat,
 quam & doctissimus *Remigius Autissio-*
dorensis suis discipulis prælegebat Pa-
 risiis circa an. 900. & post eum *Odo*
Aquitanus, & post Odonem alii ma-
 gno studio, summoque consensu, ut
 scribit *Launoius* in lib. 2. de varia Ari-
 stotelis fortuna cap. v. hæc autem do-
 cendi methodus ad Platonicam acce-
 debat, quæ simplicior erat Aristote-
 licâ.

Verum cessit Augustinus Aristoteli
 & Christianus Gentili, cujus videlicet
 Dialectica tradi coepit temporibus Be-
 rengarianis: indeque Nominales &
 Reales altercandi imò digladiandi oc-
 casionem acceperunt. Nominales op-
 pugnavit S. Anselmus noster. Aristote-
 li adherere coeperunt *Ingulphus*,
Gebhardus, *Gerbertus*, *Terricus*, *Pet-*
rus Cellensis, aliique Benedictini.

Tertium denique Philosophiæ ge-
 nus & illud quoque Peripateticum, sed
 vitiosum est, quod in quæstiones abiit
 frivolas, inutiles, & inextricabiles,
 tantæ curiositatis & subtilitatis, ut nul-
 la ingenii acies eas dissolvere posset &
 explicare. Talis erat Carnificianorum
 Philosophia apud Saresburiensem in
 Metalogico: in qua præter coeteros
 excelluisse hoc seculo perhibetur *Pet-*
rus Abælardus noster. Et ea tanto-
 perè scholaribus placuit, ut coeteri
 Magistri, qui eadem methodo non ute-
 rentur, pro asinis haberentur, & ab
 omnibus penè defererentur. Hos im-
 pugnavit *Arnulfus* noster Belluacensis,
 cujus verba supra retulimus. En tri-
 plicem Benedictinis usitatam philoso-
 phandi methodum, quæ usque ad se-
 culum duodecimum inclusivè tenuit.
 Prima bona, secunda tolerabilis, ter-
 tia vitiosa.

Seculo autem XIII. uti alia litera-
 rum studia, sic Philosophia apud no-
 stros passim languere coepit. Unde se-
 culo sequenti Clemens V. in Concilio
 Viennensi fancivit, ut monachi in pri-
 mitivis scientiis, hoc est, ut Benedi-
 ctus XII. explicat, in Grammatica, Lo-
 gica, & Philosophia instruantur. Dicto
 audientes fuerunt Benedictini Angli,
 è quibus Adamus Estonus, monachus
 Norwicensis, in Collegio Benedictino
 Oxoniensi, vulgò Aulâ Glocestrensi,
 Philosophiam ita imbibit, ut peracto
 ejus cursu Græcus Philosophus, ob
 quotidianum Græcarum literarum ex-
 ercitiū, & alter planè Plato vel Ari-
 stoteles, teste Pitseo, videretur.

Seculo XV. Aristotelem magno fi-
 bi beneficio devinxit *Guilielmus* no-
 ster Cardinalis *Totavillæus*. Cum enim
 anno 1452. Caroli VII. Regis aucto-
 ritate Academiam Parisiensem instau-
 raret, Philosophi hujus doctrinam, ma-
 ximè Ethicam, non verbis tantum
 commendavit, sed & docendam &
 discendam, edito statuto præscripsit.
 En Cardinalis verba: *Item sequens ap-*
probamus statutum, quod scholares pri-
usquam admittantur ad determinan-
dum, audiant veterem artem totam, li-
brum Topicum potissime, quoad quatuor
libros, & libros Elenchorum Priorum
& Posteriorum completè, etiam librum
de anima in toto vel in parte. Et post
alia: item illud statutum innovamus,
quod nullus admittatur ad licentiam in
dicta Facultate, nec in examine Beatæ
Mariæ, nec in examine beatæ Genovefæ,
nisi

Philoso-
 phiæ stu-
 diū apud
 Benedi-
 ctinos
 languere
 incipit.

De Ari-
 stotele
 bene me-
 retur Car-
 dinalis
 Totavil-
 læus.

nisi ultra prædictos libros audierit Pari-
 sis, vel in alio studio generali librum
 Physicorum de generatione & corrup-
 tione, de cælo & mundo, parva natu-
 ralia, videlicet libros de sensu & sensu-
 to, de somno, & vigilia, de memoria
 & reminiscencia, de longitudine & bre-
 vitate vitæ, librum Metaphysicæ, vel
 quod actu audiat eundem, & quod ali-
 quos libros Mathematicos audierit,
 quodque audierit libros morales, specia-
 liter librum Ethicorum, quantum ad
 majorem. Ad hoc autem statutum,
 quod pernecessarium est, adjicimus, præ-
 cipientes, ut prædicti libri audiantur,
 non cursim, & transcurrando, sed stu-
 diosè & graviter. Specialius autem
 mandamus, quatenus ipsi Scholares dili-
 gentius insistant Metaphysicalibus libris
 & Moralibus addiscendis, alioquin in
 Tentamine volumus & mandamus illos,
 ut merentur, repelli.

Aristo-
 telem se-
 quantur
 Benedi-
 ctini.

Cum igitur à tanto, tamque Emi-
 nentissimo Viro, Archiepiscopo ac Car-
 dinali, cujus in Aula tum Regia tum
 Pontificia ingens erat authoritas, Ari-
 stotelis doctrina tantoperè fuisset com-
 mendata, fieri non potuit, ut non
 eam quoque nostri Ordinis Philosophi
 suspicerent, atque amplecterentur;
 illi maximè, qui non homines ex Phi-
 losophia, sed Philosophiam ex homi-
 nibus, eorumque comendatione æsti-
 mare solent. Atque sic Augustini &
 Alcuini Ecclesiæ Patrum Dialecticæ
 cesserunt Logicæ Aristotelis, hominis
 ethnici, ac gentilis.

Patrum
 in Philo-
 sophicis
 auctori-
 tas.

Quod cum dico, animus dicere
 non est, præ Aristotelis Dialecticæ Au-
 gustini Logicæ (si tamen, quæ sub ejus
 nomine circumfertur, ab illo profecta
 fuit) majus pretium statuendum esse;
 Quoties enim, inquit vir doctissimus
 Ludovicus Antonius Muratorius *, de
 meris profanis rebus, sive cognitionibus
 agitur, à Religionis negotio omnino dis-
 junctis, non alio loco habendi vel ipsi
 sancti Patres, quam quo singuli privati
 Auctores. Veneranda profectò sem-
 per est Conciliorum, sanctorumque
 Patrum auctoritas, sed quæ in dogma-
 tis est certissima magistra veritatis, ta-
 lem se præstare nequit in his etiam,
 quæ sunt ultra fines sanctissimæ Reli-
 gionis, doctrinæque Christianæ. Qua-
 re nescio, quo plausu excipiendi sint
 illi, qui in Physicis, in Historiis pro-
 fanis, & hujusmodi argumentis Au-
 gustinum, Thomam, Bonaventuram,

Antoninum, aliosque sanctitate simul &
 eruditione celebres viros producant,
 rati, se istorum auctoritate firmissimum
 suis sententiis comparasse præsidium,
 & ad ista certè magna nomina incu-
 tiendum esse mirum suis adversariis ti-
 morem. At sancti Patres in hisce arti-
 bus humanis ac scientiis, non Chri-
 stum, sed Platonem, sed Aristotelem,
 sed Avicennam, homines videlicet im-
 pios aut cæcos habuere magistros, aut
 suum intellectum fallacem, aut alios
 homines erroribus obnoxios secuti
 sunt. Quid ergo hinc certi à sanctis Pa-
 tribus polliceri tibi possis? Tantum
 sanè eorum dicta valebunt apud cor-
 dados viros, quantum rationibus &
 robustissimis neque fallacibus argu-
 mentis nitentur. Prætereà non hoc
 suæ Ecclesiæ, non Conciliis, non Pa-
 tribus dedit Christus, ut populum fi-
 delem Astronomum facerent, Physi-
 cæve, Chronologiæ, Historiæ profana-
 næ, rerumque similibus sine ullo erro-
 re peritum. In Crucifixi schola fatis
 est docere, fatis ediscere, quæ verè
 de Religione credenda, quæ piè faci-
 enda, ut ametur Deus, cœlorum-
 que Regnum vi beatissima tandem rapi-
 atur. Sed hæc manifestiora sunt,
 quàm ut pluribus argumentis indi-
 geant.

Ab Aristotelis Philosophia vel la-
 tum unguem deflectere multi nostrum
 hodie sibi religioni ducunt, nisi quòd
 quidam ad Cartesii castra transferint.
 Neque hoc vitio illis à me tribuitur,
 modò ad explicanda fidei dogmata,
 præsertim de sanctissimo Evcharistiæ
 Sacramento, non infeliciter, ut ali-
 quando audiivi, Cartesium adhibeant.
 Quid ergo Superiores hujusmodi do-
 ctrinas in monasteria admittunt? cur
 non exemplo Universitatis ac Faculta-
 tis Theologicæ Parisiensis id genus
 novitates in Philosophiam introduci,
 materiam primam, & formas substan-
 tiales negari, principia Philosophiæ
 Cartesii à Novatoribus, quò transub-
 stantiationem liberius impugnent, in
 præcipuum Patronum cooptati, do-
 cere prohibent? Sed, inquis, Aristote-
 lis Philosophia hodie multis non arridet;
 Non cibi, credas velim, sed palati
 quandoq; vitium est; si fortè intelligen-
 rent, haud dubiè ipsis arrideret. Sed
 demus, meritò Aristotelem deserere; quid
 tum? ac si verò SS. Patres, aliique Or-
 dinis nostri viri doctissimi, *Alcuinus*,
Paschasius Radbertus, *Lanfrancus*, *An-*
selmus,

* De ingeniorum moderatione in religionis negotio lib. 1. cap. 21. p. m. 188.

Qua Philosophia
aut tue-
rint vete-
res Bene-
dictini.

Jelmus, Durandus, Guilmundus &c. SS. Eucharistiae dogma sine Peripateticæ Philosophiæ auxiliis propugnare haud valuisse. His nimirum sacra Scriptura & traditio, velut præcipua doctrinæ sacrae principia fatis erant ad fidei dogmata tam fidelibus explicanda, quam contra sectarios propugnanda; neque sibi alia præsidia ex philosophicis Gentilium libris conquirenda existimabant. Quid? quod de SS. Eucharistiae Sacramento ne quidem ex Philosophia disputandum existimarent: habuerunt nempe pro mysterio fidei. *Tolle verò*, dicebant cum S. Ambrosio, *tolle argumentum, ubi fides quaeritur*. Ita S. Leo IX. ex Ordine Benedictino Pontifex Romanus B. Lanfrancum nostrum in Romana Synodo An. 1050, facere iussit. Cùm enim is propter literas Berengarii non sine laude ad ipsum scriptas, quibusdam in suspicionem venisset, ne fors cum hæresiarcha adversa fidei communi de Eucharistia sentiret, Papa tunc præcepit, ut surgeret Lanfrancus, qui vocatus synodo præfens aderat, & pravi rumoris maculam à se abstergeret, & fidem suam exponeret, expositamque plus sacris autoritatibus, quam argumentis probaret. Itaque surgens, quod sensit, dixit, probavit, omnibus placuit, nullis displicuit, sicque absolutionis sententiam retulit.

Wulstani
Wigornien-
sis Doctri-
na.

Hæc de seipso nos docet Lanfrancus*, qui in Synodo Londinensi *Wulstanum* ex Monacho Benedictino Wigorniensem Episcopum, virum et li vitæ sanctimonia illustrem, ut literarum tamen nimis imperitum, nimisque simplicem ea dignitate privavit. *Wulstanus* coactus indumenta pontificalia deponere, divino animi ardore repente inflammatus Regi dixit: *Melior te his me ornavit, cui & reddam*: atque ad sepulchrum sancti Eduardi, cujus beneficio episcopus factus fuerat, profectus, & vestitu insigni sese exuens, baculum ita altè in lapide monumenti defixit, ut nulla vi extrahi posset. Quo miraculo Rex & Lanfrancus territi, magnoperè virum sanctum oraverunt, ut resumtis insignibus, suo potiretur honore. *Wulstanus*, inquit Malmesburiensis**, *non ita hebes in literis, ut putabatur: cætera sciebat præter fabulas Poëtarum, & tortiles Syllogismos dialecticorum, quæ nec nōssēt, nec*

nōsse dignaretur. Coeterum probè doctus poterat sermonem quemlibet extemporaliter facere, auditorum lacrymas, gaudia cœli, & poenas inferni proponendo movere, persuadere docendo, quod vellet, dum quadraret avitæ doctrinæ, nec aliter vivebat, quàm docebat. Ego sancti hujus Antistitis exemplo malim cum Apostolis, Apostolicisque viris rusticus censerī, & piscator indoctus, dummodò sim vir bonus, & fide catholicus, quàm cum Cartesianis sine fide sana & doctrina eruditissimus haberi Philosophus, atque contra totam Theologiam, ne dicam, totam Ecclesiam, negare, accidentia realia sine subjecto in Eucharistia remanere. Ab hac Cartesiani Philosophia longè aversus fuit *Guilmundus* nolter, Archiepiscopus Averfanus, qui annis abhinc propè septingentis ætatem egit. Is enim libro 3. de veritate Eucharistiae paulò ante medium in Tomo XVIII. Bibliothecæ Patrum editionis Lugdunensis sic ait contra Cartesianos Impanatores: *Si enim carnis & sanguinis horrorem metuunt, cur non sufficit Ecclesiæ ratio per sanctum Ambrosium in libro de Sacramentis generaliter respondentis, rerum quidem substantias mutari, sed propter horrorem, priorem saporem, colorémque & cætera quædam accidentia, ad sensus dumtaxat pertinentia retineri. Et paulò post: De colore quoque, & cæteris hujusmodi accidentibus non est difficilis ratio, cum ipse Dominus se per diversas legatur species discipulis demonstrasse, & nunc eis solitum colorem ostendisse, nunc ad instar solis & nivis transfiguratum resplenduisse, nunc se exhibuisse tanquam peregrinum. &c.* Quæ Guilmundi verba clarissimo sunt indicio, antiquos Ordinis nostri Patres & Doctores cum Ecclesia agnovisse accidentia realia, & in Eucharistia post conversionem panis & vini in corpus & sanguinem Christi realiter existentia admisisse, neque aliud per species panis & vini, quo nomine Concilia & Doctores præcis temporibus usi fuerunt, intellexisse. Quid ergo Sodales quidam nostri castra Cartesiani festantur? *cujus principia*, ut præter cæteros Catholicos Theologos pronuntiat Richardus de May Doctor Regens Ordinis Prædicatorum in Academia Tolosana, *eam continent doctrinam, quæ, etsi dubitandum non sit, de recta & Christiana Cartesiani fide, tamen quod de speciebus panis & vini in Sacramento*

* Lanfrancus in Comment. adversus Berengarium.

** De Gest. Pontif. Angl. lib. V.

mento Eucharistiae credendum est, ever-
tit, & viam parat ad Atheismum.

Authoris
protesta-
tio.

Ne verò hætenus dicta mihi apud cavillatores fraudi sint, conceptis verbis edico, à me neutiquam affirmari, quòd ubi fides de SS. Eucharistiae Sacramento præcessit, rationi & disputationi, ut ferè fit in Theologia Scholastica, subsequi non liceat; id quod non sine utilitate fieri potest; tunc nempe, quando opus est, mysterium fidei, sacram Eucharistiam, etiam per rationes naturales contra sectarios tueri, qui fidem rationi subjiciunt, ac cum magistro suo Berengario Sacramento Eucharistiae contra naturæ rationes esse contendunt. Ita cum eodem Berengario egit B. Lanfrancus, cujus nefandam hæresim non factis tantum autoritatibus, sed argumentis etiam ex Philosophia petitis prostravit.

Quid
Cartesia-
ni de Eu-
charistiae
speciebus
sentiant.

Deinde non sum nescius, quòd qui Benedictini, deserto Stagyrita, in castris militant Cartesiani, pro certissimo habeant, substantiam panis & vini in Sacramento Altaris in substantiam Corporis & Sanguinis Christi converti, persistentibus tamen ac permanentibus in Sacramento pristinis speciebus panis ac vini, sed in modo tantum, quo hujusmodi prodigium contingat, ritè explicando hæsitent, ac laborent. Ite enim ab Ecclesia nullatenus fuisse definitus ipsis videtur. Hic verò alius ab alio dissentiens, novam quisque ut plurimum comminiscitur expositionem; doctiores plerique ad dogmata aliorum revincenda, quàm ad sua stabilienda; ita ut de ipsis dicere liceat, quod olim D. Augustinus* de Manichæis asseruit: *Plus in refellendis aliis deserti & copiosi, quàm in suis probandis certi & firmi.* Fuit annis proximè præteritis Benedictinus, qui, cùm nullius explanatio ipsi satisfacere, suo ex ingenio, quo cæteroquin non obtuso præstabat, novam proculd. Ut primùm verò suam sententiam publicè in concertatione discutiendam proposuit, vix non ab omnibus *Impanator* palàm proclamatus fuit. Unde cùm supra dixi, Cartesiani sententiam de Sacramento Eucharistiae in Monasteria à Superioribus non passim admittendam esse, haud aliud dicere propositum mihi erat, quàm non cuivis Professorum permittendum esse, ut modum, quo hujusmodi prodigium fiat, sua ex mente & cerebro expo-

nat, ne quod fidei dogmati adversatur, discipulos per imprudentiam doceat.

Nostris in Gallia Sodalibus nulla Philosophiæ Cartesianæ docendæ potestas fit à Superioribus. Atque hujus denegandæ licentiæ plures sunt rationes. Primò enim constat, præcipuas Cartesiani assertiones de materia prima, de formis substantialibus, de accidentalibus, de alteratione, de transmutatione substantiali &c. fuisse jam anno seculi proximè elapsi vigesimo quarto à Facultate Theologica Universitatis Parisiensis confixas. Deinde quia Ludovicus XIV. Galliarum Rex anno 1675. edicto solenni cavit, ne quis Cartesianæ Philosophiæ dogmata imposterum docere præsumeret. Denique quia sacra Cardinalium Congregatio examini, seu indici librorum à summo Pontifice præposita, Opera Cartesiani Philosophica, donec corrigantur, damnavit. Quis igitur non demiretur, quòd quam Philosophiam Galli Benedictini docere prohibentur, ejus tradere placita Benedictini quidam Germani à Superioribus permittantur?

In Universitate Salisburgensi cùm *Fortunatus Schenzach*, vir egregiè doctus, non multis ante annis Philosophiam doceret, Theibus Philosophicis prælo subjiciendis placita Atomistica inferuit, quæ propterea jussu Superiorum suppressæ fuerunt. Demùm ad Monasterium Seonense ex Universitate redux tutamen Atomismi, editis libris, apertè suscepit; cujus tamen doctrinam alii Benedictini in Bavariæ Athenæis Frisingensi & Etalensi, scriptis in lucem datis, acriter oppugnârunt. Quos nihil moratus *Schenzachus Medullam Philosophiæ ac Theologiæ Corpusculariæ* typis mandavit; quo in Opere non fidem Christianam Atomismo, sed Atomismum fidei Christianæ se accomodare videri voluit. At virum ipsum ad suam proloqui *Medullam* audiamus: „ Id unum ad „ huc multorum conatibus, quos in „ excolendo Atomismi agro impigrè „ hætenus exantlarunt Medici, de „ esse videbatur, ut quem intra Na- „ turæ pomœria fertilissimum effecerunt, etiam intra Fidei sacrarium „ ad explicanda Religionis Christianæ „ Mysteria non infœcundum „ ostenderent. Multorum quippe „ animis altissimè fixa hæret persuasio, Fidei & Atomismo invicem con- „ venire, ut luci ac tenebris. Hinc factum, ut eidem igne passim ac fer-

ro à quibusdam sectæ potiùs dome-
sticæ, quàm almæ veritatis incre-
mento studiosis interdicitur. Fuê-
re tamen aliqui de Arte Medica opti-
mè meriti, qui hoc negotii, quam-
vis ab eorum instituto prorsus alic-
ni (ut etiam hac in parte ora ob-
tunderent loquentium adversa) in
se admiserunt, & bellam Fidei cum
Atomismo consensionem demon-
strarunt, tametsi vadam tentasse po-
tius, quàm tranasse dicendi sint.
Eorum hîc vestigia non dux, sed
miles tantum succedaneus premo,
& quò illi strenuè præcesserunt, eos
de longinquo solum insequi allabo-
ro, quia nihil facilius putavi, quàm
veritatem veritati, Naturam Fidei,
& Rationem Revelationi conjunge-
re. Non eget quidem Fides nostra
humanæ sapientiæ præsiidiis, utpo-
te cœlesti robore fulta, & sui ab-
undè secura; nihilominus tamen
haud respuit etiam congesta per sci-
entiam naturalem suffragia. Fides
levatis perpetim ad cœlum oculis,
unde totum ipsi lumen micat, in-
cedit; Ratio autem semitam com-
planare debet, ne in veritates Phi-
losophicas ad pedes projectas incau-
ta offendat. Fideles autoritate Bi-
bliorum duci, Gentiles verò & In-
creduli Rationum pondere ad obse-
quium compelli debent. Fides quid
indubiè credendum exponit; Ra-
tio, quæ credenda Naturam excedant
quidem, non tamen evertant, offen-
dit. Unde nemo facillè inficias ibit,
altissima SS. Trinitatis, Dominicæ
Incarnationis, Eucharistiæ, ac Præ-
destinationis Mysteria quoad sub-
stantiam credendorum ex revelatis po-
tissimum testimoniis pendere; quo-
ad modum explicandi tamen etiam
non nihil præiactis in Philosophia
principiis debere.

Fidei
Christia-
næ ato-
mismum
accom-
modat.

Quapropter hîc non fidem Chri-
stianam Atomismo, sed Atomismum
Fidei Christianæ accommodamus;
nec quid credendum curiosè inve-
stigamus, sed qui canones Philoso-
phici credendis ritè sint applican-
di, operosè laboramus. Fides no-
bis tota in tuto est; num illa verò
novam secum invehat entium crea-
torum classem, quam Natura igno-
rat, absque ulla temeritatis nota
penitiùs indagamus. Quidam re-
rum minùs, quàm par est, periti
Atomismum sublestæ fidei accusant,
cùmque cum Doctrina Christiana

vix ac ne vix quidem cohæreret ar-
bitrantur. Dum sine *accidentium*
absolutorum entitatulis, quæ à Cor-
pusculariis perpetuo mulctantur o-
stracismo, multa Fidei capita nec
explicari congruè, nec masculè pro-
pugnari posse opinantur. Alii per-
peram errores Berengarii & Wicleffi
ab Atomistis refricari, quin & im-
pium cum Atheis cornu exaltari
criminantur; Ast inficetè omninò,
& inolita solummodò pervicacia ob-
stetricante: nam atomismi placita
probè semel percepta Naturæ phæ-
nomena sic enubilant, & Fidei my-
steria tam expedite in propatulo
collocant, ut quibus sana in cor-
pore sano residet anima, confestim
perspiciant, quàm Ratio liberaliter
Fidei, & Fides Rationi manus porri-
gat opitulatrices, ne alterutra in
veritatem aut cœlitus revelatam,
aut physicè demonstratam impingat.
De cœtero pauca tantum hîc ex-
pono, & plura tacitus insinuo,
quia sapienti scribo. Hæc doctus
ille Benedictinus Atomista.

Seculo decimo quinto, ut suprâ ^{SECVLO XV.}
dicebam, Aristotelis Philosophia in ^{Aristote-}
Benedictinis Monasteriis altas coepit ^{lis Philo-}
agere radices, tametsi non omnes ^{sophia in}
continuò monachi ad ejus placita ^{monaste-}
animum retulerint. Certè in Italia ^{riis viget.}
Hilarion * monachus SS. Nazarii &
Celsi Veronæ, Congregationis S. Ju-
stinæ, quæ nunc Casinensis dicitur,
post annum 1460. claruit, Philoso-
phus insignis, qui cùm à Philosophia
Aristotelis abhorreret, transtulit Dia-
lecticam S. Joannis Damasceni, in
omnibus hujus sancti Patris Operibus
publicâ luce donatam. Qui verò illam
vel didicerint, vel è nostris docuerint,
me præterit; paucos fuisse conjicio.

Quòd si mihi propositum esset, ea ^{Exortæ}
tantum de Sodalibus nostris memoriæ ^{in Anglia}
prodere, quæ cum insigni quapiam ^{trix,}
laude conjuncta sunt, tacendum pla- ^{Duce.}
nè mihi foret de quibusdam in Anglia
Benedictinis Philosophis, non quòd
docti non fuerint, sed quòd in dispu-
tando modum planè non tenuerint.
Cùm enim in Universitate Oxoniensi
cum monachis Cisterciensibus sæpiùs
disputassent, & diutiùs easdem quæ-
stiones philosophicas contrivissent, pro
eo ut ex hoc attritu flamma veritatis
eluxerit, feræ discordiæ incendium
erupit. Rem gestam Antonius à Wood
in

* Vid. Armell, Bibl. Casin. Part. I. p. 224.

in Historia prædictæ Universitatis ad
annum CIOXXVII. his verbis com-
memorat.

Ineunte hoc anno, sub finem sci-
licet Quadragesimæ (quæ quidem an-
ni pars à seditionibus tum præcipue
gliscentibus infames olim reddidit Ox-
nienses) gravissima inter Benedicti-
nos & Cistercienses, de quæstioni-
bus quibusdam philosophicis, in
scholis sub id inter eosdem eventila-
tis coorta est dissensio; quæ fanè
eiusque exarsit, ut depositis argu-
mentis, non ratione, sed pugnis de-
cisum fuerit, fufis denique Cister-
ciensibus, & in Hospitia sua com-
pulsis. Cœterum nec impunè tri-
umpharunt Benedictini, quibus &
multas pecuniarias, & pœnas, ut
par erat, alias irrogavit Academia,
quæ res eorum adeò animos exacer-
bavit, ut injurias hæc (sic enim
facti sumus mortales, ut quæ passus
fuerit, non quæ meritis quisque
expendat) vel ipsorum Procurato-
rum sanguine ulcisci decreverint,
hortante præsertim, omnemque in-
dustriam eodem conferente, *Johan-*
ne Heynes, Aldermanno, Prætorè
autem nuper urbano, qui pœnis
etiam, quas meritò pridem dede-
rat, laceffitus, animum (consilio
Thomæ Birydall generi sui fretus)
adversus Academiam infensissimum
gerebat, & *Athenas* nostras turban-
di, vel (quod faxit Deus, ne un-
quam eveniat) evertendi occasionem
captabat, Benedictinos proinde ar-
mis instruens, & ad prælia omni stu-
dio impellens.

Seditio
philoso-
phica ex
verbis ad
verbera.

Decimo itaque sexto Aprilis in præ-
fati Johannis domicilio (quod utique
concrematum nuper à scholaribus quæsti-
fuerunt apud Regem Burgenses) noctu
conveniunt conjurati; horamque ibi-
dem expectant, quâ Urbem perlu-
strantes, & si qui Academicorum ex-
tra Collegia sua, Aulasve, pernoctar-
ent, explorantes Procuratores, ad
Quadrivium accederent; quos tandem
è prædictis Aedibus (ut ex equo *Troja-*
no) prorumpentes adorti sunt cum
Duce suo *Heynesio* seculares, quatuorq;
Benedictini, & rem sanè tam fortiter
gessere, ut nisi aliquorum vociferatio,
accedente porrò gladiatorum strepitu,
cives excitasset (qui nempe lectis exi-
lientes, atque arma rapientes, ad pa-
cem tuendam festinabant) superiores
evasissent. Intervenientibus autem,
quos dixi Burgensibus, in domicilium
sefe præfatum receperunt malè meriti,

latebrâsque illa nocte invenerunt; cœ-
terum ubi cum die illucefcerent con-
sceleratorum nomina, & latibulum,
fuga sibi prospiciendum arbitraban-
tur Benedictini, captis statim cum
Heynesio secularibus tribus, carceri-
que pariter mancipatis. Haud ita ^{Heyne-}
multò post habita de tumultu (in quo ^{sus,}
scilicet nonnulli haud sine vitæ discrimi-
ne vulnerati fuerant) quæstione, ejus-
dem Dux ac Incentor deprehenditur
Heynesius, & Oxoniâ propterea in per-
petuum exturbatur; de quo tamen
dubium non est, quin si injurias re-
farcire minimè recusasset, mitiùs for-
tasse cum ipso esset actum. Quinimò
aliquanto post poenitentiam simulans
veniam tandem impetravit; licet in
Urbe dein haud ita diu perstiterit, au-
thoritatem se omnem apud vicinos
deperdidisse, & apud illos juxtâ &
Academicos evilefcere in dies animad-
vertens, qui propterea Urbe ultrò ces-
sit, & egestate, ut ferunt, haud levi
pressus in exilio quodammodò diem
obiit.

Seditioni porrò isti interfuit *Tho-*
mas Birydall prædictus, qui flagitii ejus ^{Thomas}
coram Commissario compertus, ean- ^{& alii in-}
dem cum prædicto pœnam luebat, ^{centores}
eodem die S. Dionysii Oxoniâ pariter ^{relegan-}
excedere jussus; quo pariter judicio ^{tur.}
damnati sunt *Guilielmus Backer*, *Tho-*
mas Bradshaw, & *Thomas Buclonde*,
tametsi revocati tandem fuere, pœ-
nâque remissam habuerunt. Earun-
dem insuper turbarum adjutores ex
deprehensorum confessionibus com-
periuntur Dominus *Joh. Gytto*, *Capel-*
lanus, Canonici duo *S. Frideswyde*,
Dominus *Davy*, monachus *Abendo-*
nensis è Collegio Londinensi Oxon.
Dominus *Gryffyth* (qui vulneratus
cùm esset, equum conscendit, & *Hyd-*
lyngtonam propè Oxoniam aufugit)
Denique *Wraten*, *Glaynesford*, *Dray-*
cot, aliique haud pauci, de quibus
non dixerim, quas quisque pœnas sub-
ierit; uti nec qualem res ipsa exitum
fortita fuerit, hîc ut & alibi passim,
propter Registorum lacunas cœcuti-
re coactus. Hactenus *Antonius à*
Wood, qui nomina tamen quatuor il-
lorum Benedictinorum, non quòd il-
lorum famæ parceret, sed quòd in
Registro non reperisset, silentio invol-
vit. Sed quicumque hi monachi fue-
rint, stolidè in animum induxerunt, se
disputando victores fore, si manus
conferendo vicissent. Sed nempe hoc
præpostero agunt modo, quos non
amor veritatis ad disputandum allicit,
fed

sed victoriae impellit cupiditas. Infelix Philosophiae studium, quod monachi Aristotelis placita cum ostentatione doctrinae addiscunt, Christi vero mansuetudinem ac humilitatem dediscunt.

Monachi Winche-comben-ses Privi-legium obtinent.

Ab hujusmodi rixis, odiis & pugnis, quibus id temporis Universitas Oxoniensis ad horrorem passim exestuabat, ut in ejus legitur historia, longè abfuerunt alii Benedictini monasterii Winche-comben-sis, qui ab egregio suo Abbate *Richardo Kederminster* cum philosophicas, tum alias disciplinas ad sacrae Scripturae intelligentiam referre edocti erant, ut in Historia Theologiae Positivae palam fecimus. Merito egregiae doctrinae ac eruditionis sequens privilegium ab Universitate Oxoniensi impetrarunt, ut laudatus Antonius à Wood * his verbis enarrat. „ An. CIOXXI. decimo autem quarto Januarii dispensatum erat per Regentes in plenâ Congregatione Magistrorum ad instantiam Reverendi Patris *Richardi Kederminster*, Abbatis de *Winchcombe*, quod *quilibet niger, monachus Ordinis S. Benedicti, postquam sit admissus in domicilio suo ad Logicam & Philosophiam, ut moris est apud eos* (sic est in quodam Registro) *licite potest in scholis proficisci, suo scholastico amictus habitu, & ibidem post magistros & baccalureos sedere & disceptare, seu repliare: provisum tamen est, quod nullus eorum sic admissus in generalem Logicum vel in generalem Philosophum prius presumat sedere, seu hujusmodi Actus scholasticos exercere, nisi ejus admissio prius registretur, in communi registro Universitatis.* Indultum autem illud egregium nec temerè impetratum, instante, quem praediximus Abbate, in charta pergamena descriptum est, & publico Universitatis Sigillo munitum.

Joachimus Perionius Aristotelis vindex.

Cum *Petrus Ramus* ** in Acaademia Parisiensi Regius Professor, illud per- vicaci studio, totisque viribus agita- ret, ut Aristotelis doctrinam è scholis eliminaret, novas Dialecticas institu- tiones à se concinnatas protulit, qui- bus, ejusque in Aristotelem animad- versionibus ingens derepentè facta est omnium studiorum perturbatio. Cui periculosa novitati ut Senatus Aca- demicus maturè occurreret, *Joachimo* nostro *Perionio*, Theologiae in eadem Universitate publico Professore, viro non inferiori Philosophia, quam elo-

quentia provinciam demandavit, ut pro tuenda Aristotelis doctrina cala- mum stringeret. Manum is operi non segniter admovit: praeter enim geminam, eamque insignem Orationem anno 1543. editam, tres etiam libros de Dialectica Ramo objecit, quibus ejusdem malefanam doctrinam fortiter repressit. Id verò praeter ceteris omni- bus laudis retulit, quod Aristotelis Philosophiam ex graeco in latinam lin- guam eo styli nitore verterit, ut *deinceps Philosophi, qui antea, teste Wio- ne, infantes erant, latine loqui coepe- rint, & paulatim repudiatis versionibus & formulis antiquiorum, barbariem dedi- scere, quae eorum disciplinae & libri hor- rebant.*

In Monte Cassino seculo decimo sexto Aristotelis Philosophia principa- tum obtinuit, cujus dogmata mona- chi doctissimi *Benedictus San- Germa- nensis*, *Theophilus Senensis*, *Lucas Fractensis*, *Bernardus Genuensis*, *An- tonius Firmanus*, *Mathias Venusinus* cum publicè docuerunt, tum com- mentariis illustrarunt. Idem ab aliis in Germania, Italia, Hispania secu- lo decimo septimo praestitum fuit, hac- que ipsa, quam in praesens vivimus, ætate cumulatè praestatur. Eminent. Cardinalis DE AGVIRRE Aristote- lem ejusque Commentatorem D. Tho- mam Aquinatem contra recentes utri- usque impugnatores tribus volumini- bus publicam in lucem emissis propu- gnavit. Pari eruditionis & dignitatis splendore illustrissimus *Celestinus Sfon- dratus* Cursum Philosophicum Sangal- lensis tribus quoque Tomis compre- hensum typis evulgavit A. 1696. Hoc itidem tempore *Henricus Heimlein* Phi- losophiae in Universitate Salisburgen- si Professor intra brevem biennii pe- riodum omnem Philosophiam comple- xus publico dedit. Eandem limpi- dissimo stylo elucidavit *Flacidus Renz* & *Weingartensis*. *Corbinianus Khamm* ad Ss. *Udalricum* & *Afram Augustae* in pulvere scholastico veteranus *difficultates*, ut vocat, *Summulisticas* ha- ctenus penè neglectas operosè ad in- cudem denuo revocavit, easque dex- terrimè resolvit, edito opusculo anno 1699. Tandem *Ludovicus Babenstuber*, *Bernardus Oberhauser*, & alii Salis- burgenses Professore, consummatae in omni genere doctrinae Viri, suos *Cur- sus Philosophicos* ad mentem, ut præ- ferunt, *Doctoris Angelici* concinna-

Recentiores Philosophi Aristotelici,

Cardin. de Agvirre.

Sfondra- tus,

Heimlein,

Renz & c.

tos

tos ediderunt; de quibus, & aliis ejus- dem ferè generis prolixius Parte IV. hujus Historiae agemus.

Constantinus à Brixia Platonicus.

Ex diverso autem *Constantinus à Brixia* *, Monachus SS. Faustini & Jovitaë in eadem urbe alumnus insignis *Platonici* nomen sibi comparavit. Unus enim fuit ex iis Philosophis, qui praeteritis seculis decimo sexto & septimo ab Aristotelicis placitis, quae tanquam Delphica oracula antiquitas veneranda suscepit, desciscere, & in illum classicum canere non dubitarunt. Egit id Venetiis in S. Gregorii M. coenobio, ubi Philosophicas disciplinas dum celebri fama ac plausu doceret, librum scripsit Naturalis Philosophiae contra Aristotelem, eodem ferè tem- pore, quod *Bacconus de Verulamio*, *Gassendus*, *Cartesius*, alique veluti ex condito Aristotelis Philosophiam e- vertere audacter aggressi sunt; non deficientibus tamen, qui has doctrina- rum novitates, ut periculi plenas, parumque cum fidei nostrae principiis co- hærentes, improbârunt, & impugna- runt.

Vitalis Terra Rubra eclesti- cus.

In nullius etiam magistri verba cum jurasset *Vitalis Terra Rubra* **, *Parmen- sis* Monachus, atque in Academia utraque Bononiensi & Patavina Philo- sophiae Professor celeberrimus, præci- puous è priscis Philosophis diligentissi- mè consuluit, de singulis eorum sen- tentiis non tanquam honorarius ar- biter, sed peritissimus judex judi- cans: Aristotelem præ ceteris scruta- tus, Theorematis pluribus disce- ptationi publicae expositis, in tenebris palpatum coram Purpuratis Patribus & Principibus experientia sæpius pate- fecit; tanto equidem plausu, ut eum summum Philosophum omnes accla- marint.

Robertus Gabets Cartesia- nus.

Litem Philosophicam *De veritatis inquisitione*, sive *de la Recherche de la Verité* duos inter Philosophos in Gallia superiore seculo circiter agitatam, suam fecit *Robertus de Gabets*, Monachus *** ex Congregatione SS. Vitoni & Hidulphi. Cum enim *Malebranchius*, Presbyter Oratorii de veritate indaganda Opus Philosophicum publicasset, eidem *Simon Foucherius*, Canonicus Divionensis aliud opposuit. *Malebranchius* verò ab hoc Antagonista pro-

vocatus defensionem conscripsit, quam iterum *Foucherius* alio adortus est Tra- ctatu. Dum hi verò in arena philo- sophica calamos conferunt, *Robertus* liti se accinxit componendae. Evul- gavit igitur in publicum, *Critique de la Critique sur la Recherche de la Verité*, id est, *Criticam Criticæ de Verita- tis inquisitione*. Cui iterum à Dn. *Foucherio* alio Opere responsum fuit. Fuit verò *Robertus*, teste *Petro Bælio* ****, bonus Philosophus Cartesiaenae sectae addictissimus. *Missi sunt*, inquit, *huc [Roterodamum] non pauci ejus Tractatus Philosophici, qui fortean propediem in lucem prodibunt.* In his est brevis responsio Epistolae cuidam, quae sine nomine Autoris prodiit *Parisis* ante annos xv. circiter sub hoc titulo: *Lettre d'un Philosophe à un Cartesien de ses amis.* Credit ipse Autor responsio- nis, Jesuitam *Rapinum* scripsisse illam Epistolam, sed fallitur. Scripsit eam, vel omnia conjiciendi argumenta me fallunt, ipsaque adedò opinio summo- rum hac in re judicium, Jesuita *Par- dies* ex Provincia Beneamiae oriundus, & Lutetiam accersitus docendae *Mathe- seos* ergò, quae in sparta egregiè in- claruit.

Udalricus Staudigel An- decensis Empiri- cus.

Vaticinari, & deliria literis man- dare quibusdam visus est R. P. *Udalri- cus Staudigel* ****, Monachus An- decensis Congregationis Bavaricae, vir minimè indoctus, dum Philosophiae Aristotelicae, vel potius methodi, quae in scholis hodie illa traditur, partes defendendas nullatenus suscepit. Is enim posteaquam scholas, quas com- munitè altiores appellamus, & in qui- bus severiores cum Philosophiae, tum Theologiae disciplinas edocemur, reliquerat, nactus otium aliquod, ad illud animum applicuit, ut quid illud esset, quod iisdem exportarat, seriò secum reputaret. Cum igitur omnium primò in Dialectices suae penum inqui- visisset, cohibere se vix potuit, quin indignaretur ipse sibi, damnarèque studium, aut studii saltem assiduitatem, quam Logicæ consecraverat. *Non amplius*, inquit, *vacabat indulgere blandimentis, ac tanti censere, ve- lut ante hac, Opera Logicæ.* Consta- bat animus scientiis vacuus, phanta- sia chymæris turgida, facultates reli- quae

* Armel. l. c. Part. I. pag. 128.

** Carol. Patin. in Lyc. Patav.

*** Epist. de Scriptis Adefpotis, quae extat ad calcem Vincent. Placcii de Scriptor. Anonym. & Pseudon. **** Epist. mox cit.

**** Vid. Tract. Mabillonii de Stud. Monast. quem P. Staudigel Latine donavit. Morhoff polyhist. Tom. I. libr. 2. c. 5. n. 52.

quæ nedum artibus, sed & aliis adju-
mentis destitutæ. Harum econtra
locum occupabant garriendi facilitas,
disputandi pruritus, argumentandi
dexteritas, rixandi libido; paucis,
obvia quædam promptitudo, res quas
libet vocandi in dubium, vel, ut glo-
rioso scholarum utar vocabulo, de iis-
dem disputandi problematicè. Cura
ultima veri. Et hæ, quas modò te-
tigi, soboles erant illæ egregiæ, quas
in me genuerat Logica: hoc bravium,
tot sudoribus in circo Logico acquisi-
tum. Puduerat me sanè vanitatis ha-
ctenus à me tam adoratæ. Quamob-
rem à Logica cum rubore transgres-
sus ad Physicam transtuli scrutinium,
quam in me reliquerat sui imaginem
intuiturus. — Verùm totum simul
contemplatus Physicæ systema, prout
à scholis expeditur, in eodem iterum
reperi propè nihil, præter ingentem
abstractionum mathematicarum acer-
vum, contentiosas nœnias, nugas im-
pertinentes, futilium disputationum
alimenta. Quocirca non aliud ausus
eram præsumere de me, nec sentire
aliud, quàm quòd factus essem egre-
gus disputator, cymbalum tinniens,
cassa nux, magnus scientificus, at
magnus adhuc rerum naturalium igno-
rator. Quid? quòd nec aliud qui-
dem suggestum mihi fuerit, inito cen-
su, quid in Metaphysica didicissem. „
Hæc ille de nostrorum in Germania
Philosophia, seu methodo potiùs, quâ
plerumque illa in monasteriis, ex Ca-
tholicis hausta Athenæis, tradi con-
suevit. Quæ verò cum multis men-
tis aberrationes viderentur, non eam
vim ac virtutem apud Sodales nostros
habuerunt, quin non à plerisque in
philosophandi studio antiquâ oberretur
chordâ. Unde etiam multorum
reprehensionem non effugerunt.

Crisis
Philoso-
phiæ a-
pud Ger-
manos
usitata.

Possent hîc ego Jacobi Bruckeri,
recentis admodum & pereruditi Scri-
ptoris, qui Philosophiæ historiam Ger-
manicè conscriptam typis vulgavit, de
nostrorum (ut de aliis nihil dicam)
quorundam in Germania Philosophia,
ejusque tradendæ methodo * adscri-
bere verba, non quòd ea omnia, qui-
bus in Scholasticam cum Philosophi-
am, tum Theologiam, atque in Ope-
ra Philosophica à nonnullis nostrum
edita iniquior esse videtur, meo con-
firmare calculo velim, sed ne quid,
quod ad historiam Philosophiæ perti-

net, deditâ operâ silentio involvisse vi-
dear. Quia tamen & Germanicè scri-
pta, atque ejusmodi sunt, ut veri-
tatis minùs patientibus bilem movere
possint, duco prætermittenda.

Quid verò ad hæc Philosophi no- Aristote.
stri? Rident, ac magnum enimverò liadum
testimonium, inquirunt, si Bruckerus responso.
verso pollice Philosophiam condem-
net. Quid enim iste Bruckerus, quid
hominis est? an non è Novatorum
grege unus, quorum convitiis Scho-
lastica Philosophia, hæreseon malleus,
quantoperè vapulet, quis est, qui ne-
sciat? Et hujus tu Bruckeri testimonium
adducis? Hoc loco contentionis reci-
procare ferram nolim, sed Bruckerum
non tam Philosophiam Scholasticam,
per se alioquin utilem, necessariam,
& veritati tum quærendæ tum inve-
niendæ aptissimum instrumentum,
quàm ineptias à quibusdam in ea tra-
di solitas vituperasse dico. Non ille
formam syllogisticam, armorum ge-
nus contra hæreticos maximè necessa-
rium, sed futilium opinionum, ac do-
ctrinarum, ut ita dicam, fæces me-
ritò perstrinxit. An non Author Phi-
losophiæ Quadrupartitæ ex Joannis Ca-
ramuelis Grammatica audace ea suæ
Dialecticæ inseruit, quibus risum ca-
ptare, atque aucupari nonnullis vi-
sus est? Acta cum Philosophorum,
tum Eruditorum Lipsiensium ** plura
id genus afferunt exempla, è quibus
ego hîc unum adduco, sex novas nem-
pe Conjugationes verbi substantivi
Sum in Philosophia, nisi Author falli-
tur, multum utilitatis habituras. En
prima! Sam, Sas, Sat, Samus, Satis, philoso-
Sant. Secunda: Sem, Ses, Set, Semus, phia,
Setis, Sent; Tertia: Sym, Sys, Syt,
Symus, Sytis, Synt. Quarta: Som,
Sos, Sot, Somus, Sotis, Sont. Quinta:
Soim, Sois, Soit, Soimus, Soitis Soint.
Sexta: Sum, Sus, Sut, Sumus, Satis,
Sunt. Ut appareat, quantæ utilita-
tis sit inventum hoc, en propositiones:
Homo sat animal, Petrus set, Deus syt,
Deus sot, Caramuel sut alter Aristo-
teles, quæ hunc sensum habent: Ho-
mo est animal: Petrus existit: Deus exi-
stit duratione simultanea ab æterno in
æternum: Deus est & fuit, & erit:
Caramuel est alter Aristoteles: Angelus
est & erit in æternum.

Cui jam amabò, ne dicam, hete-
rodoxo, sed viro etiam catholicissimo, Ab iis vi-
ad has nugacissimas nugas nausea non dentes
obo-

abhor-
rent.

oboriatur? Enimverò novi virum &
authoritate & doctrina eximium, qui
dicere non dubitavit, se, si filium Phi-
losophicis disciplinis instituendum ha-
beret, nunquam facturum fore, ut
ad Philosophos illos, apud quos loco
sapientiæ tantum stultitiæ & ineptia-
rum compararet, eum à se dimitteret:
præstare enim rudem, atque igna-
rum, quàm talibus nugis esse erudi-
tum, quas cum didiceris, duplo stul-
tior sis. Tum ex me sciscitari coepit,
an nulla ergo nostros apud reforman-
di hujusmodi studii spes supersit? re-
spondi, aliquos, quibus veræ ac so-
lidæ doctrinæ radius illuxit, sapientio-
rem philosophandi methodum, pau-
lò post à nobis recensendam, animo
secum versari, alios autem exiguum,
aut nullam præbere spem meliora sa-
piendi; cujus rei rationem, ut hîc in
medium afferam, uti necesse non ha-
beo, ita nec existimo consultum.

Comen-
daturPhi-
losophia
Salisbur-
gensis.

Majori utique ac meliori usui esse
potest Philosophia Thomistica Salisbur-
gensis, sive Cursus Philosophicus secun-
dum doctrinam D. Thomæ Aquinatis
Doctovis Angelici in celeberrimâ Archi-
episcopali Universitate Salisburgensi,
methodo & norma ibidem usitata con-
cinnatus, ac typis vulgatus anno 1705. à
Cl. LUDOVICO BABENSTUBER*. Cùm
enim annis superioribus in lucem pro-
diisset Theologia Scholastica Salisbur-
gensis Cl. P. Pauli Mezger, doctisque
omnibus mirificè, ut par erat, place-
re coepisset, continuò in hac Univer-
sitate non tantum infimi, ac medii, sed
& summi quique auditi sunt, qui Cur-
sum quoque Philosophicum methodo,
doctrinæque hîc recepta & usitata edi-
desiderarent. Quoniam verò Doctor
ille veteranus post tot egregios per uni-
versam encyclopædiam exhaustos la-
bores præcipiti jam senectâ paulatim
fatiscerebat, ac rude tandem aliquan-
do videbatur donandus, nemo ab
ipso, utut omnes optarent, ausus est
expectare amplius rem tantæ operæ,
tantique moliminis. Cùm proinde
alius, qui susciperet hanc elucubran-
dæ Philosophiæ provinciam, circum-
spiceretur, ad Cl. Ludovicum Baben-
stuber ventum est, quòd is unus om-
nium maximè posse videretur. Quàm
multa causantem hortari magnoperè,
ut auderet, aggressi sunt ii, qui tum
authoritate apud illum plurimum po-

terant; atque ille præsertim Salisbur-
gensis Theologiæ Conditor, qui inge-
nii sui viribus plus æquo diffusum ve-
hementer excitavit. Quid multa?
dedit manus, negotium suscepit, ac
celebre opus confecit. Huic igitur
Philosophiæ operam dantes juniores
nostros Religiosos nemo jure culpa-
verit: in eâ siquidem multa sunt scitû
digna, quæ laudentur, pauca verò,
quæ meritò redarguas.

Etenim, ut quod sentio, candi- Sed ma-
dè edisseram, scitè omninò monet ximè at-
Magnus Mabillonius, multa esse cum tendenda
in Logica, tum Physica & Metaphy- Mabillo-
fica, quæ Monachis magnoperè ad- nii
discenda haud sint. „ Quid enim pro-
dest, ** inquit, exempli gr. tam acriter
„ ac fusè de Logicæ objecto disputare?
„ Quid inquirere, utrùm illud sint entia
„ rationis, an termini, qui sunt eorum
„ notæ, ac signa, eò quòd de utris-
„ que Dialectica pertractet? Rursus
„ quid scire juvat, num universale fiat
„ dependenter ab intellectu? an Uni-
„ versale genericum, vel saltem speci-
„ ficum reverâ existat ex naturâ rei?
„ an dentur entia rationis? an Deus sit
„ sub prædicamento substantiæ? Plu-
„ raque id genus alia in æquivocis ple-
„ rumque tantum consistentia, quæ-
„ que paucis verbis possent expendi,
„ æquivoca explanando, vel rationes
„ hinc inde innuendo, si fortè id etiam
„ fieri expediat. „ In eadem cum Ma-
billonio sententia esse Eminentissimum
Cardinalem nostrum QUIRINUM, ex &
iis non obscure colligere mihi videor, Cardinal.
quæ ipse in Commentario de rebus ad Quirini
se pertinentibus hisce verbis narrat: monita.

„ Philosophiam mihi (adolescenti)
„ in Brixiano Gymnasio tradidit P. Lan-
„ cellotus Jesuita, & ipse in præfens su-
„ perstes, & benè recorder, inter The-
„ ses, quas eo præside, publico exami-
„ ni subjeci, hæc fuisse: Utrùm ho-
„ mo in actuali prædicatione retineat uni-
„ versalitatem: Utrùm Propositio possit
„ transire de vera in falsam. Mirari au-
„ tem modò mihi subit, quâ fieri po-
„ tuerit, adeò ingentibus plausibus
„ meam illam actionem exceptam fuif-
„ se, ut tanquam admirandi ingenii
„ condiscipulis meis proponi merere-
„ tur; namque ingenuè fatebor, fasti-
„ dium mihi creasse exercitum pro eo
„ rum temporum more subtilitatem,
„ quum

* Legesis ejusdem præfationem.

** Traçt. de Stud. Monast. Part. 2. c. 9. §. 1. pag. 160.

* Period. 2. Sect. 2. lib. I. cap. 1. de Philosophia Scholastico - Aristotelicis. pag. 87.

** an. 1716. m. Octobr. pag. 462.

„quum in argumentis longè utiliori-
bus occupari posse arbitraretur. An
non igitur Eminentissimo Cardinali
tædium oboriturum esset ex Thesis
illis, quas publici Athenæi Professor
Benedictinus, duobus abhinc & quod
excurrit, lustris evulgavit: *Natura
Thomistice universalis in actuali prædi-
catione?* Et quid verò de aliis pluribus
ejusmodi quisquiliis? *Unde laboris
plus haurire mali est, quam ex re decer-
pere fructus.*

Cùm ego aliquando EDMUNDI
PURCHOTII *Institutiones* Philosophi-
cas nossem, in nostris Philosophiam
docenti laudassem, ille summi hujus
Philosophi commendationem surdâ præ-
teriens aure, in sermone de Logices
objecto ingressus, mirificè quendam
Benedictinum N. in publico etiam Ly-
cæo Professore laudavit, quòd in
Thesis typo vulgatis prolixè & fun-
datè probaverit, *Ens rationis esse Ob-
jectum Logicæ.* Quod cùm audissem,
misertus fui hominis, ac longè magis
discipulorum ejus, quos hujusmodi fri-
volis ac inanibus imbui placitis sum-
mæ doctrinæ loco habuit.

Id genus
inutiles
quæstio-
nes elimi-
nantur.

Mabillonii monita, de quibus pau-
lò antè, in animum altè demisit *Dio-
nysius Sammarthanus*, qui cùm ante su-
premam totius Congregationis S. Mau-
ri Præfecturam Philosophiam in mona-
steriis S. Remigii Remensis, & S. Ger-
mani à Pratis doceret, relegatis spi-
ritibus & inanibus quæstionibus, totus
in veri cognitione versabatur. Quem
virum utinam plures imitarentur, ina-
nèsque ac futiles quæstiones ex Philo-
sophiæ adytis eliminarent, ob quas
illa ipsa princeps ac regina artium Phi-
losophia nunquam tam multos habuit
sui studiosos, ut non etiam, licet im-
meritò, suos habuerit obtrectatores.
Verùm subtilis illa disputandi metho-
dus, & adulterina Philosophiæ spe-
cies ita nonnullorum, qui ab acuto
ingenio celebrari volunt, animos oc-
cæcavit, ut his quoque temporibus
Sodalium nostrorum nonnemo extite-
rit, qui verissimum illud, neque ulli
unquam in dubium vocatum primum
principium: *Quæcunque sunt eadem
uni tertio, sunt eadem inter se*, non ex-
ponere modò, quod multi faciunt,
sed distinguere etiam, quod nemo ha-
ctenus ausus est, voluerit. Cui vir
doctus paucis respondendum putavit:
*Cessà ab hac distinctione; omnis nimia
subtilitas inimica veritati.* Alius rem
magnam præstitisse sibi visus est, quòd

contra unam unicam Positionem quin-
quaginta aliquot Objectiones, videli-
cet *Contra primò, contra secundò &c.*
suis dictaverit discipulis. At enim de
hodierno philosophandi multorum
studio differere, res aleæ ac periculi
plena videtur; cùm, si minus illud
probat, ejus Professores de sua do-
ctrina & sapientia nimium quantum
detrahi existiment.

Utinam Philosophia eâ methodo
à Sodalibus nostris in monasteriis tra-
datur, quâ in Benedictina Universita-
te Salisburgensi deinceps ab iisdem
tradenda est. Venit paucis ante diebus
in manus meas *Decretum*, quo Magni-
ficus D. P. Rector ejusdem Almæ Uni-
versitatis, Vir præcellentis doctrinæ,
Dominos Academicos voluit præmo-
nitos, quam viam ad perdiscendas
scientiarum disciplinas imposterum eos
insistere oporteat, non vulgarem illam,
tritam, & modico sæpius fructu cal-
catam, sed certam, veram, solidam,
omniùmque rectè sentientium judicii
comprobatam. Decretum his verbis
conceptum est:

*Illustrissimis, Perillustribus, Multùm
Reverendis, Prænobilibus, Nobilibus, Or-
natissimis, ac Doctissimis DD. Aca-
demicis salutem in Domino.*

Decretum
Visitationis
Universitatis
Salisburg.
„Decreto nuperæ Visitationis Reve-
rendissimorum &c. &c. Domi-
norum Dominorum Præfulum Assi-
stantium hujus Universitatis ad majus
emolumentum ac splendorem inge-
niorum, maximè è Nobilitate, atque
ut animi eò magis ad SS. Theologiæ
interiorem scientiam, cognitionem-
que Juris non Civilis modò, sed &
Naturæ ac Gentium, & Publici Ger-
manorum (cujus studium Reverendis-
simus ac Celsissimus Dominus Domi-
nus Leopoldus Eleutherius, Archiepisco-
pus, & S. R. I. Excelsus Princeps Salis-
burgensis, ex Illustrissima & Antiquis-
sima Liberorum Baronum de Firmian
Profapia &c. &c. tantoperè promo-
tum voluit, ut Prælectiones Juris
Publici &c. assignata ex ærario suo
liberali dote clementissimè fundave-
rit) maturè præparentur; constitu-
tum sancitumque est

IN THEOLOGIA.

„Præter Lectiones Scholasticas &
„Polemicas in Collegiis Publicis certis
„hebdomadæ diebus horisq; Professor
„S. Scri-

„S. Scripturæ explicabit Prolegomena
„Theologiæ Dogmaticæ ex Locis Theo-
„logicis petita: videlicet tractabit de
„S. Scripturæ auctoritate, librisque
„ejusdem Canonicis; de genuina in-
„terpretandi ratione; de libris apo-
„stolicis, de Conciliis, quænam in iis
„præcipua, & contra quos hæreticos
„&c. definita fuerint. De SS. Patrum
„Scriptis juxtà seriem chronologicam:
„quâ ratione eorundem lectio sit utili-
„ter instituenda &c. De auctoritate
„veterum Philosophorum in ordine ad
„res Theologicas. Demùmque de usu
„rationis naturalis in Theologia. His
„deinde Collegiis publicis etiam priva-
„ta subordinabuntur. Sicut autem
„posteriorum frequentatio cuius libe-
„ra relinquetur, ita ad frequentanda
„Collegia publica DD. Theologi primi
„& secundi anni omninò se adstrin-
„gendos noverint, non accepturi Te-
„stimonia aut Attestata, nisi ex illis
„quoque peculiariter examinati sua
„specimina dederint.

IN PHILOSOPHIA.

„I. Peripatetico - Thomistica Phi-
„losophia integra more Scholastico ut
„hactenus tradetur, per biennium ab-
„solvenda. Sed eidem adjungetur Phi-
„losophia Dogmatico - Experimenta-
„lis, atque eruditio cœtera, quantam
„res tempusque ferent.

„II. Matura plurium annorum de-
„ liberatione gravibus sanè de causis in-
„eam sententiam concessum est, ut,
„quod aliquamdiu in scholis obtinuit
„negotium dictata calamo excipiendi,
„non quidem ex integro, sed maximam
„saltem partem tollatur. Quod magno
„commodo Auditorum fiet.

„III. Quamobrem liber prælegetur
„planus, brevis, & copiosus, facileque
„parabilis, quo singuli debebunt esse
„instructi, & ex quo permulta exerci-
„tatione erudientur.

„IV. In Logica bini per singulas
„hebdomadas, non impeditas, assigna-
„buntur dies, in quibus loco Lectio-
„nis Logicalis bis habebitur Lectio Or-
„dinaria ex Mathesi, in quâ tradentur
„non spinosa illa & sublimia mathe-
„mata, sed quantum ad Physicam &
„Historiam erit necessarium. A metu
„quoque difficultatis, & sumptus in-
„strumenta faciendi eos absolvimus;
„nisi qui intimiùs has disciplinas in-
„Collegiis privatis condiscere fortè
„volent.

„V. In Physica præter Libri expli-
„cationem scribenda moderatè dicta-
„buntur ea, quæ ad eruditionem, Ex-
„perimenta, & Observationes Phœno-
„menorum naturæ pertinent.

„VI. In eadem biduum pro bina
„lectione ordinaria dabitur P. Profes-
„sori Historiarum, à quo accipient
„Principia Historiæ cùm Sacræ tum Ci-
„vilis, maximè S. R. Imperii. Quarum
„prior ad Theologiam, altera ad Juris-
„prudentiam ipsos paulatim viâ planâ
„deducent.

„VII. Quoties opportunum fuerit,
„Collegium habebitur, in quo ea, quæ
„tradita fuerint, experimentis demon-
„strabuntur; aut nullâ discipulorum,
„aut jlevissimâ omninò impensâ.

„Ex his Disciplinis omnibus DD.
„Philosophi non secus atque ex Peri-
„patetica tam pro Gradu, quàm aliàs
„examinabuntur.

„Reliqua tam in Theologia, quàm
„Philosophia ad rerum ordinem per-
„fectionemque spectantia suo quæque
„tempore præscribentur.

„Hoc ut Deus Opt. Max. cui ado-
„rando ingenia omnia unicè laborare
„& exerceri necesse est, benè vertat, &
„ad veræ Catholicæ Romanæ Ecclesiæ
„suæ cultum, atque augmentum ce-
„dere faciat, DD. Academicos ad se-
„dulum in literis excolendis laborem
„& indefessam operam pro eo, quo in-
„ ipsorum honorem & utilitatem feri-
„mur, studio enixè in Domino horta-
„mur, & hanc ab ipsis mutuam vicem
„exigimus, quam facile speramus, ut
„quod pro eorum decore suscipitur,
„grato animo agnoscant, & sincero
„obsequio constanter exequantur.
Actum Salisburgi die 14. Augusti an-
no Domini MDCCXLI.

(L.S.) P. Oddo Schwarz, O. S. Benedicti,
Celsissimi & Reverendissimi
Archiepiscopi, & S. R. I. Ex-
celsi Principis Salisburgensis
Consiliarius Intimus, Universi-
tatis Rector mppria.

Atque hæc quidem sunt Statuta de-
cem abhinc annis condita in Benedi-
ctina Universitate, non magis pro illis,
qui Philosophiæ exponunt placita,
quàm pro eis, qui addiscunt, digni fanè
ut propter eorum observantiam
cùm epomidem, tum pallium gerant
Philosophicum.

Nunc verò Philosophus, non in-
Andreas
trepidus magis animi, quàm perspicua-
Gordo-
cis ingenii, solidæque doctrinæ in me-
aus Phi-
dium

Philosophia scholastica mutationem & emendationem suscipit.

Philosophia scholastica nomen quid intelligatur.

dium prodit, qui primus Philosophiæ in Scholis Catholicis Germaniæ mutationem & emendationem suscepit, atque veteri & Scholasticæ Philosophiæ bellum indixit. R. P. *Andream Gordonum*, Benedictinum Scotum, dico, cujus sententia est: Philosophiam novam esse veteri, sive Scholasticæ præferendam, illamque utilitatis ergo amplectendam, hanc verò futilitatis causa eliminandam*. Philosophia verò *Scholastica*, & antiqua ab ipso vocatur illa, quæ ante Copernici (& *Cartesii*) tempora in scholis ferè omnibus, fuit publicè tradita: quæ pleraque sua placita ex antiquissimis Philosophorum libris deprompta, thesaurum & quæstionum nomine, in forma Logica proponit, & rationibus atque auctoritatibus pluribus corroborat: quæ in singulis ferè quæstionibus varia sibi fingit & format argumenta, in forma syllogismi, vel alterius demonstrationis, proponi solita, respondet: doctrinam verò certam ubique paucis absolvit. *Philosophia* verò *nova* dicitur illa, quæ veritati potissimum immorans, paucas opiniones, easque non nisi levi brachio tractat, neglectis ubique syllogismorum, & aliarum argumentationum logicarum ambagibus: quæ in Physica plerasque tradit disciplinas mathematicas, & nova experimenta, omnemque respuit auctoritatem, nisi ratione, aut experientia fundatam: quæ in omnes ferè Protestantium, & in varias Catholicorum scholas jam introducta, atque in reliquas omnes, *Gordono* quidem iudice, recipi meretur. Est verò hæc Philosophiæ novæ generica tantum descriptio; illius enim abusus nemo prudens approbaverit.

Audax verò erat *Gordoni* facinus, Philosophiæ Scholasticæ inferre bellum, quæ plurimos semper habuit, hodièque habet defensores. Hinc fieri non poterat, ut ipsi non acres pugnae, atque adeò inimicitia, & quæ has consequuntur, convitia, calumniae, & detractiones suscipiendæ fuerint. Malim verò, ut ipse *Gordonus* fata sua in *nova* docenda Philosophia exponat**. Sic verò loquitur: „Cum Philosophiæ docendæ mihi imposita esset provincia, „mox inanem Philosophiam veterem, „sive scholasticam deserere, & quantum in me erat, abrogare, ejusque „in locum Philosophiam novam & utilitem substituere, decreveram. Catho-

„licorum in Germania ad hunc scopum „præiverat nemo, sed omnes gravi Philosophiæ scholasticæ veteri detinebantur immerfi. Aderant quidem „opera quædam mathematica, sed indigesta hæc sunt volumina demonstrationibus sæpè necessariis & experimentis novioribus plerumque destituta, proindeque tironibus in Collegio instituendis inepta. Physicæ „verò experimentalis præter nomen „parum omnino notum fuerat. Nullus igitur collegio meo aptus erat „Auctor domesticus. Auctoris extranei „in hunc usum difficillima comparandi copia. Autorem verò protestantem prælegere & explicare, ut nōsti, „nefas fuisset. Inveteratæ itaque ad „calamum dictandi consuetudini per „duos annos invitatus obtemperavi. „Hoc tempore omissis plerisque Philosophiæ scholasticæ quæstionibus vanis & inutilibus, multa ex eadem retinebam, paucis Philosophiæ novæ „placitis hinc & inde quasi furtim inspersis, ut sensim tandem ad scopum „propositum pervenirem, ac ne omnimoda mutatio & saltus ab uno extremo ad aliud illos offenderet, quos „lucrari cupiebam. Hoc modo de anno in annum scopo proposito magis „magisque appropinquare conabar. Verum cautelis omnibus non obstantibus observabatur facile meus Philosophiam mutandi animus partim ex „scriptis exigui fanè momenti interea „editis, partim ex sermonibus privatis. „Hinc si quid novi aut insoliti sive publicè sive privatim proponebam, contradicentibus ad unum omnibus nemo mihi ferebat opem. Juvenilis „ætas, quamvis annum 25. jam com- „plevissem, plerisque fuit lapsus offensionis, & momenta rerum à me „proposita viri gravis auctoritate destituta „exposuit ludibrio: ipsi etiam amici „mei saltem plerique, ut à scopo nuncquam attingendo abstinere, & labori, ut existimabant, inani parcerem, suadebant. Singulari tamen „Superiorum meorum prudentiæ debeo, quòd propositum laudârint, sed „froena suaviter injiciendo fervorem „fortè nimium prudenti fanè consilio „coercuerint.

„Hæc cum ita se haberent, de Philosophia integra conscribenda & edenda cogitanti A. 1740. prima mihi cura fuit invenire, qui sumptus editio- „ni faceret. Bibliopolæ verò hujus

„urbis

* Vide Scriptum Gordoni an. 1749. impressum, cui titulus: *Varia Philosophiæ mutationem spectantia*. Ex hoc omnis hæc narratio deprompta est.

** pag. 10.

„urbis & vicini quidam, utpote „testantes, oblatam operam recusabant metu styli & doctrinæ scholasticæ. Ad bibliopolas igitur remotiores confugiendum erat. Tandem „Ratisbonensis rei indignitate motus „librum edendum suscepit ea lege, ut „magnus non esset. Conditioni annuens, ut difficultatibus præfatis me „paulisper extricarem, librum dictum „conscripsi, ubi hæreseos periculum „nullum, novitatis crimen eluditur, „cum ex Auctoribus probatis & notis „pleraque deprompta sint, utilia multa atque jucunda proponuntur, & „ad Physicam experimentalem, novamque Philosophiam proximè acceditur. Circa medium anni 1743. „manuscriptum prælo paratum bibliopolæ tradidi, & Censoribus in Philosophia nova & Mathesi non nihil „peregrinis. Differebatur impressio „de die in diem, nescio qua de causa. Tandem verò pars una uni, pars altera alteri typographo demandata „fuit: Horum alter *Pedepontanus* hostium furore vexatus mox prælo utebatur, mox ab eodem aufugit, donec rebus ferè omnibus orbatus prælo per anni dimidium & ultra abstinere coactus est: pristino dein restitutus officio, charta hinc inde comparata, & literis mutuatis impressionem tanto tempore interruptam denovo aggressus est. Indè chartæ „& typi diversitas sæpè maxima, & „errores typographici frequentes: in „tanto enim rerum discrimine nihil „aliud expectari poterat, nisi opus „valde imperfectum. Talis erat, amici! rerum mearum facies, tale Philosophiæ meæ fatum.

Adversarii genius.

„Hisce adversario nova fortassis „arma suppedito, quæ tamen haud „quaquam metuo. Si enim solo veritatis amore dimicet, de illius ad „veram Philosophiam conversione non despero. Aliunde novi virum, quem „admodum ego illi haud ignotus sum: „novi illius animum rixarum haud ita „cupidum; neque è solo illius calamo „dissertationes dictas profluxisse credo, „sed „juvat socios habuisse. His fortasse „ut morem gereret potius, quam ut „famam meam læderet, quæ legi „scripsit. Fulmen hoc & alia similia „dudum, antequam vibrata fuerunt, „mihi minitanti fuerant adversarii „in partibus Socii. Sed bruta fulmina impavidum non terrent. Qua

„verò de causa tanta vi petor? Quoniam multis personatis in Germania „ad commune reipublicæ emolumentum larvam detrahere conatus fui, „& studia præcipuè Philosophica in „scholis Catholicorum reformatione „opus habere dixi. Huic conatui cum „aliis tacentibus illi soli palam resistant, querelæ antiquæ, qua „tati in literas regni arguebantur, denudò dant locum. At mundus nunc „magis sapit, quam ut amplius ita „facile decipi velit. Quòd si ergo „diuturnum in literas regnum exerceant, illis ego auctor sum, ut „futilibus abrogatis, utiliora & saniora amplectantur: secus si agent, spero, eorum in literas regnum finire „brevi.

Mutationem igitur Philosophiæ omnino necessariam esse, per undecim jam annos aliis persuadere *Cl. Gordonus** conatus fuit tum alibi sæpius, tum præcipuè duabus Orationibus ad initium studii philosophici publicè dictis anno 1745. & 1747. Prioris titulus est: *Oratio Philosophiam Novam Veteri præferendam suadens*. . . Alterius: *Oratio Philosophiam Novam utilitatis ergo amplectendam, & Scholasticam Philosophiam futilitatis causa eliminandam suadens*. Reformationis hujus negotium, difficultatibus non obstantibus, felicem progressum indignè ferentes duo è Societate Jesu Professores, alter *Wirceburgensis*, R. P. *Petrus Eisentraut*, Moguntinus alter, R. P. *Josephus Pfriemb P. Gordonum*, ejusque conatus publicè tandem impugnare aggressi sunt. Prior id fecit in quatuor dissertationibus Philosophicis de electricitate habitis; alter edito scripto sub hac epigraphe: *Apologia, quæ errores R. P. Andream Gordonum, O. S. B. contra Philosophiam Scholasticam in duplici Schediasmate commissi proponuntur, & Vindictis petitis confutantur à P. Josepho Pfriemb, S. J. AA. LL. & Philosophiæ Magistro, ejusdemque in alma, semperque Cathol. Univers. Mog. Prof. Publ. & Ordinar. h. t. Subtilis Facultatis Decano*.

Serò nimis verò id duo Antagonistæ fecerunt, cum Philosophiæ reformationem nunc pluribus etiam in Germania Catholicis arrideat: „Adversarius uterque, inquit *Gordonus*, „injuriis agit, non rationibus, hoc folum discrimine, quòd magis impudens sit Moguntini Professoris calamus,

* Lege Præfationem.

mus, quàm Wirceburgensis. Ne-
trum itaque responso directo dignor;
sed mentem Amico, qui Dissertatio-
nes Wirceburgenses mecum com-
municavit, aperui duabus Epistolis
ad illum datis. Hæ duæ Epistolæ,
in quibus Novæ Philosophiæ Historia
à P. Gordonio propugnata, à PP. Je-
suitis impugnata textitur, typis datae
fuerunt Erfordiae sumtibus I. H. Non-
nii, MDCCXXXIX. in 4. Ad cal-
cem habetur * P. S. De Scripto R. P.
Opfermann S. J. nuperrimè hic edito.
Dum hæc sub prælo sudabant (sunt
verba P. Gordonii) & illud jamjam re-
lictura erant, prodiit hic loci scriptum
sequens: *Philosophia Scholasticorum de-
fensa contra Oratorem Academicum Er-
fordiensem, sive Confutatio duarum Ora-
tionum, quas R. P. Andreas Gordon O.
S. B. Philosophiæ Doctor & Professor pu-
blicus in Universitate Erfordienfi ad so-
lemne initium studii Philosophici, in pau-
culo, qui residui erant* (Hi tamen supe-
rabant unam vel alteram Jesuitarum
in humanioribus classibus) *discipulorum
confessu annis 1745. & 1747. suasurus
amplectendam quandam Philosophiam no-
vam, & eliminandam Scholasticam
antiquam Erfordiae pronunciarit. Au-
thore P. Luca Opfermann S. J.*, Futilia
hujus scripti argumenta, & stili im-
pudentia ejusdem ferè sunt farinae,
ac Apologia modò confutata: præ-
missis igitur animadversionibus con-
futata cadunt.

Cl. Gordonii vestigia hodie premit
alius Benedictinus Philosophus sine
epomide & pallio; his tamen in quo-
vis Athenæo vel Academia minimè in-
dignus. Is est R. P. *Udalricus Weis*,
Ursini, Imperialis Sueviæ monasterii
Professus, & Studiorum Director, qui
Opus Philosophicum *De Emendatione
Intellectus Humani*, omnibus ferè do-
ctis majorem in modum laudatum ju-
ris publici fecit anno 1747. Docuerat
ille paucis ante annis in sui monaste-
rii schola noviore Philosophiam, ubi
ipsi nihil metuendum, nihil cavend-
um erat à Scholasticorum æmulatione,
livore, & invidia. At cum in-
stauratio literarum domi suæ feliciter
& tentata, & suscepta in Philosophica
Gente strepitum & tumultum excitasset,
cautiori pede incedendum sibi esse
putavit. Tacito multorum murmure
vapulavit, quòd veterem illam
& strigofam philosophandi metho-
dum in contemptu ponat, multique
qui Peripatetico veterano aut lethargo
decubuerunt, ne quidem operæ pre-

tium existimârunt, defæcatus phi-
losophandi genus ponderare, sed fa-
tis habuerunt, ut inscito clamore illi
obgannirent, atque ceu rei novitiæ
obloquerentur. Noster verò Philoso-
phus suâ parùm esse existimavit; è re
tamen esse putavit, obloquentia ora
opprimere, ut ne aliis noxio sint ex-
emplo, vel melioris gustûs ingenia
porrò in sequiora seducant, & cor-
rumpant. Adversarios suos in classes
dispersit, atque ut omnia eorum
præjudicia è medio tolleret, non tam
ferram contentionis cum illis recipere,
quàm ab omnibus se expedire
statuit, opponendo illis accuratum
Opus *De Emendatione humani Intellectus*;
quod instar Logicæ fatis perfectæ,
solidæque servire potest illis, quos
& antiquæ doctrinæ mysteria, præ-
tiumque non nescire interest, & ad
penitam rerum cognitionem regiâ viâ
eniti, dirigique. Quo etiam Opere
nemo nisi hebes ingenio non intelli-
git, Authorem & scholasticarum re-
rum minimè esse rudem, & porrò idem
faxum volvere non cogitare. Quod
verò nonnunquam acrius ferulam, re-
rum indignitate fortè concitatam,
strinxerit, bilis nemini cieri debet,
cum non tam Philosophos, quàm Phi-
losophiam ipsam tam plausibilem in-
fectetur, nec ullus tam immodestas
impotentisque crises in ejus Opere
reperiet, qualium exempla in mutuis
Scholasticorum confliatibus legere est.
Venerationi sunt Authori egregii Phi-
losophiæ Scholasticæ Promachi & Op-
timates, neque non scit Scholastico-
rum multorum in accuratam naturæ
cognitionem merita, qui ab antiqua
methodo apertè deficere religioni sibi
ducentes eam cum nova confederare,
atque componere moliti sunt, Phi-
losophi cæteroquin insignes. At vul-
garis illa, quæ tum in domesticis viget,
tum publicis etiam ut ut plurimum
Athenæis, quæ per Germaniam sacri
plerumque homines moderantur, fa-
piendi ratio longè ab illorum studiis
abest, & abhorret. Utinam verò,
exclamat Author, utinam Opus
istud reliquorum prodromum in
eum finem, in quem finem scriptum
est, nonnihil proficiat, & ad seria
magis studia explosis sterilibus, ni-
mis metaphysicis, nimis vocabula-
riis illis, salivam moveat, & cieat
orexin! Utinam Ordo saltem noster
facerrimus, sacrique Patresfamilias
etiānum in tempore elegantiores
has literas deniq; suis civitatibus do-

nent,

nent, sicque avitam in re literaria
gloriam Majorum nostrorum indu-
striâ partam recuperet gens Benedi-
ctina, ut quas, barbarie quondam
dominante, diutissimè in sacris suis
recessibus, velut asyis profugas fer-
vavère, Musas paulò severiores de-
nuò civitati, lucique primæ affere-
ret. Certè studiis istis augustiores
magnificentiae Numinis, illustriores
rerum sacrarum, Dogmatum, Re-
ligionis, Ascensosque ipsius ideas in-
generari, hominem mansuefieri, ho-
nestatis sensum exacui, affectus ci-
curari &c. passim per hoc Opus do-
cebimus. Dignæ tamen sunt tot
Illustrium Philosophorum, Viro-
rumque aliorum insignium de inuti-
litate observatae hætenus in litera-
riis methodi querimoniae, quæ de-
nique prius audiantur, admittan-
tur ad animum, & ponderentur,
quàm rejiciantur. Præsumi tamen
deberet, non sine momentis gravi-
bus, quæ saltem examinari merean-
tur, tot Athenæorum publicorum,
privatorumque studiorum inter Or-
thodoxos ipsos emendationes tum
Principum, Magistratumque jus-
sibus suscipi, & adornari, tum
passim suspirari, quod communem
de sterilitate studiorum hætenus
frequentatorum sensum abundè te-
statur. Non defunt vires, non ele-
gantia ingenia, quæ secus inutiliter
Reipublicæ tanto delectu in mo-
nasteria subducuntur, & quibus fœ-
noris talentorum suorum veri sic
ocasio adimitur, nisi desint animi,
& arctior nonnihil concordia. Se-
cùs metuo, ne denique turpiter
alienum exemplum segnes sequi co-
gamur, qui nostro præire facile po-
tuissemus. Atque his dictis Cl.
Author præfatione in Opus suum Phi-
losophicum *De Emendatione Intellectus
humani*, imponit finem, Lectorem ve-
rò posthac meliora à se exspectare ju-
bet. Et verò Operis hujus sanè quàm
præclari promulside omnium erudito-
rum accendit sitim, quàm ut proximo
quoque tempore explere possit, omnia
ei ad commentandum & scribendum
necessaria præsidia ex animo optamus.
Fuerunt tamen nostris, qui Opus hoc
cei obscurum in contemptu ponerent;
id quod cum ego aliquando ex alicu-
jus ore audirem, in mentem venit Cœ-
ci illius, qui cum utroque orbus lu-
mine nihil videret, culpam in ædes
conferebat, quòd obscuræ ac tene-
P. Ziegelbauer Hist. P. II.

Varia de
eo judi-
cia.

bricosæ essent. Certè Opus Em. Car-
dinali Quirino obscurum visum non
est, qui in Itinere suo Germanico Ur-
sinum delatus Authori ad ulteriora ani-
mos addidit. Obscurum visum non
est doctissimis Lipsiensis Academiae Pro-
fessoribus, qui illud non modò in Actis
Eruditorum, *Opus illustre* vocârunt, Quid Li-
sed Serenissimo etiam Hassiæ Lantgra-
vio Episcopo Augustano, in cujus dice-
cesi Ursinum est, laudârunt, quo tem-
pore ex thermis Carolinis Augustam
reversus, per Lipsiam iter instituit:
quâ collaudatione Celsissimus Princeps
delectari visus est, ut qui nihil majori
habet curæ, quàm ut Clerus suæ Dice-
cesis cum secularis tum Regularis eru-
ditione & doctrinâ solidiori excolatur.
Hoc de Opere Vir illustris L. B. de Pe-
trasch Societatis literariæ Regio-Cæsa-
ræ, quæ Olomucii est, Præfes & In-
stitutor optimè meritis in suis ad Emi-
nentiss. Cardinalem *Quirinum* Brixi-
ensem Episcopum idibus Novembris
anno 1748. datis ita rescribat: *Nec
ignotus tibi erit P. Udalricus Weis,*
qui excellenti suo libro, *Emendationem
Intellectus humani, Logicam sa-
nuorem, Peripateticis exutam ineptiis,*
inter orthodoxos Germanos dare nunc au-
statue-
rit. *perlucet multa monasteria Scholasticas de-
sertura argutias, ac juvenes rationibus,
non sophismis pugnare edocendos esse.
Dignioribus sese studiis impendent & ipsi
Suarezii discipuli, ac in meliora ducentur,
qui maximum firmissimumque ad
nostra usque tempora fuere columen Pe-
dentissimi. Hi enim ne unici solive re-
maneant, ac omnes Ludis suis videant ef-
fugere, certè & ipsi utilioribus se dare
vix amplius negabunt. Quid enim glo-
riosius intolerabilius contingere posset,
quàm si à duobus fermè seculis suscepta
apud vulgum Bohemicum sapientiæ Sa-
lomonice opinione deciderent. Sufficien-
tem profectò jam in Silesia sustinent mor-
tificationem superbi Doctores, dum Re-
gis Borussiae mandato Gallicos Italicos-
que Rhetoricæ ac Latinitatis instauran-
dæ Magistros in Collegium Vratislavi-
ense suscipere coacti sunt. Prævideo
quidem non ab his tantum, sed & ab
aliis Religiosorum cætibus multas Patri
Weisio oppositiones, fortè etiam perse-
cutiones oriundas esse, si his non jam
tempestivum, ut intellexisse somnior,
initium factum est. Hic Tu, Eminen-
tissime Domine! multa apud monachos
præsertim tui Ordinis in sanioris hujus
Philosophiæ favorem agere valebis, ne
bar-*

barbarico inherentes fermento hostem putent, qui depravatae rationi sese obtulit Medicum. Quoad seculares jam illum plurimae Literatorum Societates in amicitiam recepere; hic nil habet, quod timeat; nam omnibus steterant diu praedicamenta. Academia nostra Austriaca illum Socium magno honore recepit, ac ego Reginae nostrae hac hyeme me eum non absque fructu commendaturum spero. Hæc ille. In eundem verò librum & Authorem sic allusit amicus Musis nostris calamus:

Simonides olim memorandi reperit artem;
Nullus adhuc artem reperit ingenii.

Hujus at ingenue nuper moderamina scripsit
Lamindus Pritan, † ingeniosus homo.

Nunc Intellectus artem novus arte Magister
Weisius exponit, tollere mendam docens.

O felix Scriptor! felix Opus! atque Beatus,
Cui Dux à teneris Weisius ipse foret.

†
Muratorius de
Moder.
ingenior.

Weisii
Apologia.

Ceterum vix orbis eruditi conspectum plausumque subierat insignis partus, cum illic Fortunatus à Brixia è Minoritarum familia monachus ferulam in eum strinxit, ac edita de qualitatibus corporum sensibilibus Dissertatione Physico-Theologica, infelicibus aliquot plagulis nigerrimum theta Weisio inurere, hujusque orthodoxiae hostiliter detrahare non est veritus, quem tamen noster egregie excepit edita Augustae anno 1750. Epistolâ Apologeticâ ad Eminentiss. Card. QUIRINUM, in qua eum his affatur verbis: Et quò magis, inquit, querelam meam, quam ad Te converterem, MAGNE QUIRINE! Tua sedes calumniarum & criminatum, quas in me congeffit Fortunatus, patria est: Brixiae natales suos habent: interest honoris mei ibi purgari & vindicari maxime, ubi primò vulgata maxime percrebuit Fortunati criminatio, ut fiduciam & conscientiam innocentiae meae magis faciam manifestam. In oculis Tuis, quidquid rei est, gestum, unde intelligere debeam Viri Clarissimi consilium me certius apud illud Tribunal denuntiandi, cui summus à primo rei librarie in Ecclesia Judex tanta cum gloria praes. Apud Te igitur causam veluti capitis dicere incolunitatis meae refert. Hæc ipse sui vindex maxime

idoneus. Ast praestat motos componere fluctus, & spretis ejusmodi censoribus, quod res est agere.

Multa verò cum superent Virorum Illustrium testimonia, quibus Scholasticorum Philosophorum vitia liberius notantur, unum ad fidem majorem faciendam pro coronide adscribam. Ita enim Cozzandus magni vir nominis, Incidi, inquit, in nescio quod hominum genus strigosum & elatum, quos Sophistas dicunt, tricarum strophis & argutiis, ut otio abundantes, qui me à studiorum meorum dulci & amica divulserunt quiete, meque invitum & ingratiis meis in diatribas deduxerunt suas, disputationum vorticibus, verborum involucris & aenigmatibus passim strepentes, & quæ omnem prorsus excludunt Musarum suavitatem. Her-

Notantur
Philosophi
Scholastici.

cules tuam fidem! Quæ monstra verborum, quæ nominum portenta non audivi? quæ non, planè extrachorum acumina sensi? Quot disputationes? Quantum in illis animadverti inanitatis, vanitatis, ineptiarum? Quoties mihi non sine risu audire contigit illos ita simul contendere, ut absurda & ridicula alter proponeret, alter verò importuna quaedam, & nihil fanè ad rem responderet? Demonactes Epicteti Stoici auditor dixisset: *Nomme vobis videtur hic hircum emulgere, & ille cribrum subicere?* Cum his aliquot annos consumpsi, & quidem ætatis meae meliores, cum videlicet vegetum ingenium in pectore vivo vigeret; tandem cum mesaturum nugarum suarum habuerunt, fucus & gerris dimiserunt onustum, & barbarie quadam sic intimè affectum, ut vix postliminio illa exuere potuerim. Hæc ille; quicum loquitur Ludovicus Vives Valentinus in libris XII. de corruptis Artibus, & quinque de tradendis disciplinis, cum indice copioso editis Lugduni Bataavorum ex officina Joannis Mairi CIOXXXVI. in 12. quos legendos nostris Sodalibus consulimus, atque ad melioris frugis Philosophiam cum iis pergimus, de qua

SECTIO II.

Historia Ethicæ seu Philosophiæ Moralis.

Studium
Ethicæ
Monachos
maximè
delect.

Doctrina de moribus solet appellari ETHICA seu Philosophia Moralis, quæ de virtutibus & vitiis, omninoque de bonis & malis differit, ac Regulas benè vivendi intuitu æternæ felicitatis præscribit. Hanc in scholis hodiè negligentius, quàm par est, excoli queruntur boni omnes. Disputationum quidem multum est, sed vivæ validæque morum doctrinæ parum; cujus tamen cognitio monachis præsertim multò fructuosior, ignoratio multò perniciosior existit. Quæ enim inter Philosophos seu Democritos, seu Pyrrhonios, seu Peripateticos, seu Cartesianos disputantur, inanes clamores, rixas, contentiones sæpè sæpius in monasteria importare solent; quæ verò in Morali disputantur Philosophiâ, modestiam, animi demissionem, pacem ac tranquillitatem inter cœnobitas conciliare nata sunt. Ex quo intelligi potest, hujus disciplinæ dogmata monachis esse magis necessaria, iisque uberiores afferre fructus; Nullus enim unquam, quòd Peripati nesciret placita, minùs propterea religiosus, bonusque existimatus est; hæc autem ignorata, aut neglectui habita non singulis modò monachis, sed integris etiam monasteriis exitium attulerunt. Nec pluribus opus, quando veritas manifesta ob oculos versatur, remque ipsam facta patrata docent.

Huic se
maximè
devoventes
Christiani.

Quanto autem studio huic morum disciplinæ sese devoverint veteres Christiani, ex eo colligitur, quòd cum se Philosophos, non verbis, sed factis crederent, ut scribit Cyprianus de bono sapientiæ, & de rebus divinis summisque certius multò atque elegantius disserere posse, quàm seculi hujus Philosophos, nòssent, doctrinam Evangelii Philosophiam appellare non dubitarent. Ita Theodoreto Evangelica Philosophia, Salviano Philosophia Christiana, Clementi Alexandrino & Socrati ἀληθὴς φιλοσοφία, dicta est. Atque eandem ob rationem Philosophorum nomen ad Christianos traductum perhibet Clemens Alexandrinus, qui hanc nobis horum definitionem suggerit Stromatum libr. vi. p. m. 642: Philo-

sophi apud nos dicuntur, qui amant sapientiam, quæ est omnium opifex ac magistra, hoc est, filii Dei cognitionem. Partes verò illius Philosophiæ latius enumerat libro II. pag. 380. his verbis: Hæc ergò tria noster sibi vindicat Philosophus, primò quidem contemplationem; secundò præceptorum executionem; tertio virorum bonorum constitutionem, quæ quidem cum convenerint, verum Gnosticum conficiunt. Similia habent alii Scriptores Ecclesiastici, quorum loca hic, ubi alia agenda sunt, non cumulamur. Nec defuere, quibus visum est ipsam Religionem Christianam, sensu quodam excellentiori quamdam esse philosophiam. Cum enim philosophia generaliori notione veritatum & Deum & homines & utriusque partis res concernentium sylloge sit, quæ intellectum humanum à præjudiciis liberatum ad cognoscendum felicitatis fontem Deum, seque ipsum & res alias ad eundem scopum collineantes manu quasi ducit, rectè indè intelligitur, idem quoque munus Christianam Religionem poscere, quæ & sola ita nobis Deum revelat, ut digno eum majestate supremâ, quâ gaudet, modo colere valeamus; & præjudiciorum fontes nulli rationi pervios detegit, veramque inveterato malo medicinam affert, atque ita felicitatis humanæ viam non aspernantibus pandit patentissimam, dumque & intellectum instruit, & voluntatem efficaciter movet, ipsam quoque sapientiam nobis exhibet pulcherrimam.

Hac sublimiori philosophiâ coelitus S. Benedictus sanctissimus P. BENEDICTUS, dictus inter gentis nostræ Philosophos morales primatum sibi vindicat. Quis enim alius eminentioris hujus philosophiæ, quæ in vitæ ac morum emendatione potissimum versatur, præcepta tradidit uberius, explicuit luculentius, atque ipse Dictator noster sanctissimus? Socratem ferunt primum fuisse, qui Ethicam cœlo devocaverit; At quanto verius id de S. BENEDICTO affirmari potest, cujus sacram Regulam afflatu Spiritus sancti fuisse conscriptam sacra attestantur Concilia*. Quæ Socratis, quæ Platonis,

* Vide superius allata pag. 195.

nis, quæ Aristotelis Ethica cum D. Benedicti Regulâ in comparatione conjungi meretur? Quam multos deinde, quamque præclaros nactus est discipulos? Absit verbo jactantia. Quod si in Catholica Ecclesia ulla unquam exorta est Religiosa familia, in quâ Philosophia, quæ ad conformandos mores, instituendæque vitæ rationem pertinet, floruit; ea certè Benedictina fuit familia: unde quondam extiterunt tam multi, tamque propemodum innumerabiles virtute ac sanctitate illustres viri, qui Ethices præcepta sanctissimæ vitæ comprobârunt exemplo. Etsi enim quàmplurimi de Philosophiæ sententiis neque ipsi cum Adversariis confixerint, neque literis quidquam consignârunt, non eò minus è numero Philosophorum fuerunt. Vitâ illi, non oratione, factis, non dictis, moribus, non sermonibus philosophabantur: quod pulcherrimum ac verissimum est philosophandi genus. Integritatem, justitiam, fidem, fortitudinem, constantiam, omnem denique virtutem & colebant ipsi, & alios colere jubebant. Quo eorum exemplo quàmplurimi non è facie tantum plebis, sed ex flore primariæ nobilitatis incitati, Proceres, Principes, Reges, atque Imperatores, rebus humanis nuntio missio, in hujus Philosophiæ studium toto pectore, aliâ omni cogitatione posthabitâ incubuerunt.

Benedictini Philosophi Morales. S. Greg. Mag.

Quid jam de illis dicam, qui sobriè, justè, ac piè vivendi morales præscripserunt doctrinas? Gregorium Magnum fuisse arte Philosophum, scribit in ejus vitâ Joannes Diaconus. Quam verò Philosophorum sectam sit amplexus, non aperit. Ethicen ab eo cultam fuisse, nullus ignorare potest, nisi in Operum ejus lectione fuerit hospes ac peregrinus. Certè Christianorum Senecam eum libenter cum Cl. Dionysio Sammarthano vitæ scriptore, appellarem, nisi de illo satiùs videretur dicere, quod de Abraham Ambrosius: *Magnus planè vir, & multarum virtutum clarus insignibus, quem votis suis Philosophia non potuit æquare. Denique minus est, quod illa finxit, quàm quod iste gessit.* Quantæ venerationi atque existimationi ejus Libri Morales in Ecclesia Catholica semper fuerint, difficile est dictu. Vix in lucem editi, jussu Episcoporum, publicè ad sacras vigiliâs lecti, in va-

rias linguas translati, in compendium, ut semper ad manus essent, redacti, innumeris codicibus descripti fuerunt. In his verò ostendit, dari aliquod extremum, seu finem in rebus humanis, ad quem omnia, quæ agunt homines, referri oporteat: tum quid sit ille finis docet: deinde quibus rebus, fugâ nimirum vitiorum, ac exercitio virtutum ad eum perveniatur, commonstrat. Hæc qui tradit, an non veram tradere Ethicam dicendus est?

At enim manum mihi hîc injiciunt duo A catholici Professores, Joannes Barbeyracius, & Christophorus Heumannus, atque quæ ego de S. Benedicti, Gregorii, aliorumque Benedictinorum Ethicâ deprædico, nec titivilitii habenda pronuntiant. Et quidem Barbeyracius Calvinista Tractatum Gallicè scriptum vulgavit contra moralem doctrinam Patrum, quam multis sordere nævis insimulavit, Remigius verò Ceillier è Congr. SS. Vitoni & Hidulphi, edita anno 1718. apologia, ab iisdem luculenter vindicavit. Heumannus verò Lutheranus, si Superi annuerint, non Benedictum modò ac Gregorium, sed omnes, nullo dempto aut excepto, Ecclesiæ Patres de ponte Ethices dejicere ac deturbare molitur. En Heumanni verba*: *Exortâ luce Christianæ religionis simplex illa quidem, sed verissima Ethica orbi reddita fuit: quæ & produxit homines in omni virtutum genere admirabiles & in adversissimis rebus beatos. Postea verò quàm Doctores Ecclesiæ Ethicam tractârunt philosophica quadam ratione, non priùs exulta Logica, sine qua in studio Ethico parùm profeceris, simulque pro fundamento substernentes Sacrum codicem vera interpretatione, cujus illi subsidiis & admniculis carebant, destitutum; accidit, ut ejusmodi traderent doctrinas morales, quæ continent falsa multa, tandemque desinerent in monachismum, hoc est, Ethicam maximè barbaram & irrationalem.* Hæc Heumannus, publicus in A catholica Universitate Göttingensi Professor. Quid respondendum verò Sanctorum Patrum atque Ecclesiæ Doctorum non censori modò, sed etiam contemptori? num paribus convitiis cum viro agendum, aut quod præstat, rationibus contra eum in arenam descendendum? At convitari non est meum; disputare autem hujus loci æquè non est. Vindicent alii, nisi res ma-

Ethica Ss. Patrum injuriosè perstrin-gitur.

Petrus Mauriti-us Cluniac.

gis insulsa sit, insulsè dicta refellere, vindicent, inquam, contra Heumanum sanctorum Patrum, Ecclesiæque Doctorum Ethicam; nos ab historiæ filo pertexendo dimoveri nos non patiemur, ita tamen, ut Benedictinos tres quatuor ethicè philosophantes auscultemus: tum verò lector judicium ferre poterit de inepta, ut mitissimè loquar, censurâ, qua Heumannus moralem monachorum Philosophiam perstrinxit.

Prodeat igitur in medium primus S. Petrus Mauriti-us, cognomento Venerabilis, Abbas Cluniacensis, nobilissimæ profapiæ, ac nemini seculo duodecimo, quod virorum Illustrium feracissimum fuit, aut ingenii acie, aut doctrinæ magnitudine copiatque dicendi secundus. Is Petrum Pieta-viensem, ut vult Duschefnius, aut Petrum Abelardum, ut Mabillonius existimat, ad fugam seculi, vitæque monasticæ cultum invitans, cum eo sic philosophatur. „Laboranti tibi, „fili dilectissime, in secularis literaturæ scientia, & gravi humaniorum studiorum fasce onustato misertus: cum „nullam labori mercedem, nullum „oneri tuo levamen videam, te tem-pus inaniter consumere ingemisco. „Si enim verè philosophandi hic fo-„lus & certus finis est, ubinam vera „beatitudo consistat agnoscere, & „agnitam adipisci, ut ea adepta de „misero possit esse beatus, nec beati-tudo valeat dici, cui boni aliquid „deest, summum autem bonum bea-„ta æternitas est: quis dicere audeat „eum philosophari, qui universis la-„boribus suis non ad æternam beati-tudinem, sed ad æternam miseriam „tendit? Sudaverunt in hujus beati-tudinis inquisitione antiquorum in-„genia, & quod altissimè reconditum „latebat, velut de occultis terræ vi-„sceribus multo conatu eruere conten-„derunt. Hinc artium adinventiones, „hinc multiplices argumentationum „perplexiones, hinc sectarum invi-„cem compugnantium infinitæ dissen-„siones: quarum aliæ in corporum vo-„luptatibus, aliæ in animæ virtutibus „beatitudinem constituebant: aliæ su-„pra hominem quærendam esse cen-„sebant, aliæ aliud asserentes omni-„bus contraibant. Hos errare, & „quod in supernis celabatur, in imis „quærere, & mendacii confusione „mortales in terra falli, Veritas de „coelis intuens, eorum miseriæ con-„dolens, de terra orta est: & ut

„à talibus videri posset, similitudine „carnis peccati assumpta, his & simi-„libus malis laborantibus clamavit di-„cens. *Venite ad me omnes, qui la-„boratis & onerati estis, & ego vos re-„suscitem.* Tollite jugum meum super „vos. Et quia eos profunda veritatis „ignorantia teneri vidit, magisterii vo-„ce assumpta subjunxit: *Discite à me, „quia mitis sum, & humilis corde.* „Et „invenietis requiem animabus vestris. „Et cum in montem conscendisset, „apertè, non tantum ubi vera beati-„tudo invenienda esset, sed etiam qua-„liter ad eam perveniendum esset, edo-„cuit: & omnium beatitudinem in-„vestigantium curiositatem compe-„scuit, dicens: *Beati pauperes spiritu, „quoniam ipsorum est regnum celorum.* „Ecce sine Platonis meditationibus, „sine Academiæ disputationibus, „sine Aristotelicis laqueis, sine Philo-„sophorum doctrinis, inventus est lo-„cus & via beatitudinis. Sileat ergò „humana præsumptio, audito divino „magisterio. Conticescat falsitas, „quia docet Veritas. Deserat docen-„tis cathedram homo, quoniam ad „docendum residet Deus homo. *Bea-„ti, ait, pauperes spiritu: quoniam „ipsorum est regnum celorum.* Quid „igitur charissime, scholas oberas? „quid & doceris & docere conaris? „Quid per millia verborum, quid per „multos labores inquiris, quod sim-„plici sermone, quod parvo labore, „si volueris, assequi poteris? Quid „inani studio cum Comædis recitas, „cum Tragædis deploras, cum Me-„trici ludis, cum Poëtis fallis, cum „Philosophis falleris? Quid jam non „Philosophiæ, sed, quod pace tua „dictum sit, tantam stultitiæ operam „impendis? Stultitiæ, inquam. Nam „& hoc veri Philosophi dictum est: „*Nomme stultam fecit Deus sapientiam „mundi?* Curre ergo, fili mi, ad pro- „positam tibi à coelesti magistro totius „Philosophiæ unicum fructum, regni „coelorum beatitudinem: quam adi-„pisci non poteris, nisi per veram „spiritus paupertatem. Verus enim, „ut supra dixi, Magister totius mun-„di scholæ præsidens, & cathedras „falsa docentium evertens, pauperem „spiritu dixit esse beatum, quoniam „ei esset summa beatitudo reposita, „hoc est, regnum coelorum. Aggre-„dere viam paupertatis, quâ itur ad „beatitudinem regni coelestis. Viam, „inquam, aggredere paupertatis, non „tantum corporeæ, quantum spiritua-

Via ad veram beatitudinem

à Christo designata.

* Cap. V. §. XXXIV. p. 238. quem rogatum volo, ut Abbatis Elzury Discursum P. Histor. Eccles. de Doctrina Morali legat.

lis: non tantum rerum, quantum humanitatis, non tantum carnis, quantum mentis. Eris tunc verus Philosophus Christi, cum in te stultam fecerit ipse sapientiam mundi. Nam si secundum eundem Apostolum volueris esse sapiens, stultus esto, ut sis sapiens, neque te Logicæ garulitatem, Physicæ curiositatem, vel aliud quidlibet scire glorieris, nisi Christum Jesum, & hunc Crucifixum. Quia si ipso donante esse merueris: erit de te gaudium Angelis Dei: qui gaudent super uno peccatore penitentiam agente: erit & sanctis hominibus multa lætitia, quia dum gaudent unum membrum, congaudent omnia membra. Erit & mihi super omnia jocunditas, qui te quasi unicum filium suscipiam, lacte pietatis alam, gremio amoris confovebo, inter Christi parvulos educabo, inter tyronum multitudinem armis celestibus armabo, & ad spiritualem militiam quantum licuerit, animabo. Aderit supernum auxilium, ut in castris Coelestibus pariter militantes hostem vincamus, vincentes coronemur: & veraciter philosophantes, ad Philosophiæ debitum finem, beatam æternitatem scilicet, pertingamus.

Heumannus perstringitur. Quid jam censet Heumannus de hac Petri Venerabilis Ethica? Quæro ex ipso, an non falsâ illâ, ad quam pro dolor! plurimi mortalium anhelant, detecta felicitate, veram, ad quam omnes aspirare deberent, beatitudinem, ceu præcipuum Philosophiæ finem, commonstrârît? Quæro ex ipso, an non brevissimam, facillimam, atque rectissimam ad eam consequendam viam ostenderit? Quæro ex ipso, an non præclarissima moralis doctrinæ principia in animo Petri inseruerit? Si hoc inficias ire nequit; num audebit huic Philosophiæ virgam suam censoriam incutere? num audebit, ex ejusdem præceptis vitam transigere, *monachismum*, hoc est, *Ethicam maximè barbaram & irracionalem* deinceps vocare? Certè hoc facere ei non licet, nisi divinum Christi magisterium verbis injuriosis, ne dicam, impiis & blasphemis proscindere sustineat.

Ethica Ven. Hildeberti. Venerabilis Hildebertus ex Cluniacensi Monacho primùm Cenomanensis Episcopus, tum Archipræsul Turonensis erat seculi duodecimi clarissimum lumen, ac verè Epictetus; qui quàm in ea disciplina, quæ circa mores ad honestatis regulas conforman-

dos occupatur, præclarè institutus fuerit, indicio sunt primùm ejus moralis de *Honesto & Utili* Philosophia, tum *Tractatus metricus de quatuor virtutibus vitæ honestæ*, deinde *Liber de Querimonia, sive de conflictu carnis & animæ partim prosa, partim metro ad imitationem Boëtianæ Consolationis Philosophiæ*. In his Tractatibus animi perturbationibus mederi, mores componere, à teterima vitiorum servitute in justam plenamque libertatem se vindicare, ad verum decus, quod in virtute positum est, pleno gradu contendere, & Deo acceptam vitam ducere, hoc est, veram Ethicam & moralem Philosophiam præclaris monitis ac præceptis docuit. Quæ si Heumanno minus arideant, ipse ceu novus ac melior Epictetus, alia proferat, eaque in medium adducat.

Venerabilis Engelbertus Abbas Admontensis in Styriâ, cum animum non in supernarum modò ac celestium, sed moralium etiam rerum contemplatione præclarè exercuisset, de virtutibus moralibus tractationem conscripsit, quam gloriosissimis Austriæ juvenibus Ducibus Alberto, & Othoni, Alberti I. Imperatoris filiis dicavit; quorum ille, *Albertus* inquam, cognomento *Curvus* seu *Contractus*, Fratri Friderico, Pulchro, Romanorum Regi in Austriæ Ducatu anno MCCCXXX. successit, eundemque ad annum MCCCLVIII. quò ad plures abiit, strenuè sapienterque gubernavit. Otto verò ipse est, qui primus ex Austriæ Ducibus anno MCCCXXXV. die SS. Processi & Martiniani Dux Carinthiæ solenni ritu creatus fuit, eique præfuit usque ad annum MCCCXXXIX. quò maximo sui desiderio apud omnes relicto decessit. Ambobus, dum adhuc mollioris ætatis fluctibus agitantur, & inter aulæ delicias, fortunæ blandimenta, Domusque splendores, in diversos mores facile flecti possent, necessariam se operam præstiturum judicavit Engelbertus, si ea quæque saluberrima de Virtutibus, Principe dignis, præcepta, quæ uspiam apud magnos viros extarent, in unum corpus colligeret, ad quod illi ceu limpidum minimèque fallax speculum mores suos, totiusque deinceps vitæ rationes, cum Reipublicæ salute detrimentisve arctissimè conjunctas, exigent, componerentque. Quæ Engelberti, viri jam senis, & experti, consilia quàm opportuna fortunatâque fuerint, Alberti & Othonis vir-

Opus Ethicum Ven. Engelberti.

virtutes, resque præclarè gestæ à Reum Austriacarum Scriptoribus tantoperè celebratæ fatis postea demonstrârunt. Engelberti Opus Bernardus Pezius * publici juris fecit, cui, credo, Heumannus *monachismi*, hoc est, *Ethicæ maximè barbaræ & irracionalis* notam inurere nolit; cum id facere nequeat, quin inverecundos suos aculeos in sapientissimos quosque viros, quorum moralia præcepta & consilia Engelbertus collegit, non etiam conjiciat.

JOANNEM TRITHEMIUM, Abbatem Spanheimensem, fuisse magnum sui temporis Philosophum, apud omnes in confesso est: sed in Philosophia morali planè regnavit; cum infusa totius Ethicæ præcepta ejus animum penitus irrigârint. Argumento esse possunt vel solæ ejus Epistolæ Familiæ, quarum unam eamque non totam, quin nec dimidiam hîc adscribemus **. Sic verò cum Kymolano Carmelita philosophatur: „Ad veram te Philosophiam, quæ Christum Dei virtutem & sapientiam profitetur, prædicat, amat, laudat, imitatûrque, præcinxisti, in ejus oportet fideliter dilectione permanere, ut fructum sempiternæ felicitatis accipere merearis. Venire autem ad veram sapientiam nequeunt, qui falsam imitantur. Et quænâ est sapientia falsa, nisi quæ hujus mundi, divino teste Gregorio, corum machinationibus tegere, sensum verbis velare: quæ falsa sunt vera ostendere, quæ vera sunt falsa demonstrare. Hanc qui sciunt, ceteros superbendo despiciunt, hanc qui nesciunt, subjecti & timidi ipsam in aliis mirantur. Hæc sibi obsequentibus præcipit honorum temporalium culmina quærere, adeptâ temporalis gloriæ vanitate gaudere, malum pro injuriis reddere, hujusque vitæ commoda vehementius amare. Nostra verò sapientia est, ô Kymolane, nil per ostentationem fingere, sensum verbis aperire, vera ut sunt diligere, falsa devitare, bona gratis exhibere, mala libentius tolerare, quàm facere; nullam injuriæ ultionem quærere, pro veritate contumeliam lucrum æstimare. Timor autem Domini, sicut ait scriptura, initium sapientiæ est. Beatus homo qui sapientiam influxerit Christiana. Melior est acquisitio ejus negotiatione auri & ar-

genti: Primi & purissimi fructus ejus, quia pretiosior est cunctis opibus, & omnia quæ desiderantur, ei nequeunt comparari. Vera etenim sapientia Quæ vera est, cujus mens illustrata fulgoribus, & ra sit sapientia. verum quod amat intelligit, & bonum amat, quod cognoscit. Exemplum sapientiæ à sole capiamus, ut inter cognitionem & amorem possimus discernere. Sol non omnes calescit quibus lucet, & sapientia multos quidem docet, quid sit facientium, non tamen continuo accendit omnes, ut bonum velint opere adimplere quod noverunt. Nam sicuti aliud est multas scire divitias, aliud possidere, neque notitia divitem facit, sed possessio divitiarum, ita multa scire ac sapienter intelligere non verè sapientem facit, si operum exhibitio non sequatur. Omnis enim sapientia nostra in hoc uno consistit, ut cognoscamus Deum, ipsûmque ritè colentes super omnia, quia summum est bonum, totis viribus diligamus. Hæc est Philosophia Christianorum, hæc sapientia certa fidelium, ad quam omnes aliæ scientiæ principaliter sunt referendæ. Hæc est consummata sapientia, quam omnes gentilium Philosophi in tota sua vita quæsi verunt, nec unquam invenire, comprehendere, aut tenere potuerunt, quia religionem aut præcepta sustulerunt, aut omnem penitus sustulerunt. Quisquis autem hujus perfectæ sapientiæ familiaritatem obtinere meruit, verè sapiens est, eique deinceps quidquid ingenii & laboris poterit, libenter impendit: contemptisque omnibus publicis & privatis actionibus ad hujus se contemplationis studium convertit. Arbitratur enim, nec fallitur certè, multo esse præclarior divinarum humanarumque rerum investigare ac scire rationem, quàm perituris fruendis opibus, aut vanis accumulandis honoribus inhærere. Quibus rebus quoniam fragiles terrenæque sunt, & ad folium corporis pertinent cultum, nemo melior effici potest. Neque enim alia sapientia est quàm veritas, in qua tenetur & cernitur summum & incommutabile bonum, quod in nullo est loco, & nusquam deest, quia ubique est totum. Hæc nobis sola Causa philosophandi causa est, beatitudinis desiderium. Est autem mentis philosophandi est nostræ vera beatitudo summi & in-

* Tom. III. Thesauri Anecd. nos præfationem Editoris hîc deploravimus.
** Lib. I. Ep. XXVI. pag. 460.

nis defiderium.

„commutabilis boni fruitio, quæ ex
„cognitione & amore veritatis subori-
„tur. Veram nunc igitur, ô Kymo-
„lane, quæram sapientiam, quæ in
„sola fide Domini nostri JESU CHRI-
„STI formata consistit, sine cujus
„cognitione & amore nemo beatus
„evaserit unquam, sicut S. Præful Au-
„gustinus in quodam loco dicit: Nam
„qui sine Salvatore salutem vult habe-
„re, & sine vera sapientia, quæ est
„Christus, æstimat se prudentem fieri
„posse, non sanus sed æger, non sa-
„piens, sed stultus in ægritudine affi-
„dua laborabit, & fatuus in tenebris
„ignorantiæ permanebit. Ad veram
„sapientiam Christus via est, Fides
„itineris dux, custos intemerata hu-
„militas, decor & indumentum omni-
„um terrenorum contemptus. Ad
hanc facer nos Christophilus cohor-
1. Cor. 3. tans ait: *Nemo fratres vos seducat. Si
quis videtur inter vos sapiens esse in hoc
seculo, stultus fiat, ut sit sapiens. Sapi-
entia enim hujus mundi stultitia est apud
Deum, & Dei sapientia contemnitur
ab his, qui gloriantur in sapientia vani-
tatis.* Bonus Christianus, amator Dei,
contemptor mundi, hostis vitiorum &
cultor virtutum, verè sapiens est, eti-
am si omnem mundi sapientiam peni-
tus ignoret, cui nihil est alienum, nisi
quod virtuti incongruum. Quocun-
que accesserit, sua secum omnia fert,
& totus mundus ei possessio est, quo-
niam eo toto sicut suo utitur. Metu
non frangitur, nec potestate mutatur,
non extollitur prosperis, nec tristi-
bus deprimitur. Ubi enim vera sapien-
tia, ibi virtus animi, ibi constantia,
ibi fortitudo. Sapiens in Christi amo-
re fundatus semper idem est, non mi-
nuitur, ut Ambrosius ait, neque au-
getur mutationibus rerum, nec ut par-
vulus fluctuat, ut circumferatur om-
ni vento doctrinæ, sed manet perfe-
ctus in Christo, fundatus charitate,
radicatus fide. Sapiens igitur defe-
ctus rerum ignorat, & varios animi
nescit affectus, sed fulget sicut sol ju-
stitiæ sine macula coram Deo & homi-
nibus. Ut verò tales evadamus ô Ky-
„molane, summâ laborandum curâ,
„quoniam major & miserabilior cura
„non est, quàm rebus intendere vanis,
„terrenis, atque caducis, quæ animæ
„non solum nihil confert boni, sed
„maximo afficit potius malo. Disca-
„mus utilia & necessaria, quorum
„cognitio beatitudinem repromittit:

„nec imitemur eos, qui necessaria nesci-
„unt, quoniam superflua didicerunt. „
Profiliat nunc *Heumannus*, excreet, &
siquid Abbas Trithemius non Ethicè,
aut barbarè, insulsè, ac sine ratione
dixit, obeliscis suis dispungat.

Gregorii Cortesii, monachi primùm, Cortesius
tum Abbatis in Congregatione Casi- Ethicam
nensi, ac postea S. R. E. Cardinalis docet.
Philosophiam quanti *Benedictus Theo-
crenus* fecerit, ex ejus verbis ad Cor-
tesium perscriptis * abundè intelligi-
mus: *Omnis philosophiæ, cujus candi-
datus apud te professus sum, scientiam ita
in arduo positam video, ut undecunque ad
eam sine aliquo duce & prævio ingredi
parem, materia difficultate deterrear;
te unum Deus mihi obtulit, à quo cer-
tissimum ad tantam rem adeundam au-
xilium exspecto, præterea à nemine.*
Fuit verò Theocrenus vir longè do-
ctissimus, ut qui unus delectus fuit,
cujus fidei, doctrinæ, ac disciplinæ
cura & institutio primogeniti Regis
Galliarum commendaretur. Tum ve-
rò quæ virtutis, morum, ac officii
præcepta à Cortesio proponi atque ex-
plicari quondam audiit, Regium suum
discipulum cum cura edocuit. Præ-
terea de Cortesii Ethica præclarum fer-
re testimonium potest *Hieronymus
Adurnus* Urbis Genuensis Dux ac Prin-
ceps, quem, ut effrænata obscœ-
nas cantandi odas licentiam compe-
ceret, Cortesius hac Ethica episto-
lari ** aggressus est.

„Cum omnium Legislatorum ea Præclara
„potissimum mens id consilium esse Ethices
„debeat, ut civitate stabilita, optimis, præce-
„& legibus & institutis, sic ad ea ci-
„ves assuescant, ut quoad fieri potest,
„legibus ipsis mores sint consentanei.
„Maximè planè ad id assequendum
„prodest, si de his, quæ facere oportet,
„quæque evitare, cives ipsi inter
„se quàm sæpissimè fuerint collocuti.
„Maximum namque momentum ha-
„bet ad stabiliendos, evertendosve
„mores, quales quotidie sermones ha-
„beantur. Index certè morum est
„oratio, quæ tum demùm in nobis
„honestè secusve affecta esse consue-
„vit, cum jam in alterutram partem
„morem habitumve, crebro usu, actio-
„néque nacti fuerimus. At verò Re-
„gem in civitate legem vivam esse cre-
„didit Aristoteles, qui tanto melior,
„tanto solertior esse debet in regen-
„dis moribus instituendaque civitate,
„quan-

* Theocreni epistola habetur inter Cortesii Epist. Fam. p. 109.

** l. c. pag. 68.

„quanto inanimis animata præstare
„certissimum est, & ea potissimum ani-
„mæ parte viventia, quæ non in sensi-
„bus tantum, sed etiam in ratione ipsa
„dominatur. Enimverò cum in magna
„civitate multi Principes latere necesse
„sit, quòd soli diversa, & penè infi-
„nita negotia sustineant, non arro-
„gans videri debet, si honesti justique
„gratia, adde etiam amore in ipsum
„Principem, quispiam inventus fuerit,
„qui si quid in tanta mole, veluti in
„vasto corpore, luxatum fuerit, ad
„ejus notitiam deducat, ut illius o-
„pera reponatur. Morbum siquidem
„omnem, qui in quavis corporis par-
„te oriatur, in caput demùm redun-
„dare, neminem opinor esse, qui ne-
„gare audeat. Est sanè Princeps in
„civitate idem, qui in domo paterfa-
„milias, is verò, modò liberaliter in-
„stitutus sit, non obscœnè tantum fa-
„cta, sed dicta etiam turpiter, aut
„coercere, aut certè pœna prosequi
„volet. Qua in re, tanta extitit, in
„rectè institutis civitatibus, gravissimo-
„rum hominum cura, ut etiam cum
„necesse esset quippiam nominare, quod
„obscœnum aliquid in cogitationem
„revocare posset, alieno nomine ute-
„rentur; hinc nimirum metaphoræ,
„hinc similitudines, & ejus generis
„complura: etsi paullum hac in re con-
„troversia extitit inter antiquos Phi-
„losophos. Siquidem Stoici acuta qua-
„dam partitione, nihil esse obscœnum
„ostendere nitebantur. Quos tamen
„omnes & præterea Cynicos, ratio
„ipsa, communis vitæ usus, & Academi-
„corum insuper autoritas refellebat,
„verum esse negantium, quod à pe-
„tulantibus illis Philosophis diceretur,
„qui quemadmodum flagitiosa dicen-
„do obtegere non curarunt, sic in ob-
„scœnis patrandis, lucem ipsam &
„turbas non verebantur. At quanto
„secus parens ille Philosophiæ Socra-
„tes, qui cum speciosum juvenem pau-
„lò petulantius loqui audisset, plum-
„beum dixit gladium ab eo extrahi ex
„vagina eburnea. Enimverò licuerint
„omnia priscis illis Philosophis verita-
„tis expertibus: nunc verò Christiana
„lex quemadmodum in cœteris omni-
„bus, quæ laudabilia sunt, culmen
„ipsum arcemque obtinuit, sic in hac
„etiam parte, æqua fermè animadver-
„sione dicta ipsa ac facta compefuit.
„Fornicatio, inquit Paulus, nec no-
„minetur inter vos. Rurfus: Stulti-
„loquium & scurrilitas, quæ ad rem
„non pertinet. Te verò dudum ex-

„spectare scio, quoniam hæc nostra
„spectet oratio: quidque sibi velit tam Ethicare-
„altè & ex philosophia repetitum sicut ob-
„principium. Quod si non penitus scœnos
„auribus careres, aut certè si ita affe- sermo-
„ctæ tibi essent, ut Principis decet nes.
„esse, statim audita de honestate ser-
„monis, deque verecundia disputa-
„tione, quoniam perventurus essem,
„intellexisses. Quis enim non audiat,
„quinam sint perditorum adolescen-
„tium in honestissima hac civitate, per
„totas noctes, cantus, quæ sermonis
„licentia, quæ procacitas obloquendi?
„Circumstrepunt voces obscœnæ gra-
„vissimorum civium aures, feriunt vul-
„nerantque lascivi cantus tenerarum
„virginum mentes & corda. Matronæ
„porrò castissimæ, licet ad id horæ in
„tenebris & nocte versentur, cuperent,
„si fieri possit, pudore & verecundia,
„in occultiora etiam loca se illatebra-
„re. Id rogo ad aures tuas nondum
„pervenit, quod non opifices modò,
„sed vilissima quæque mancipia, & au-
„diunt & erubescunt. Parietes me-
„dius fidius ipsi hanc tantam licentiam,
„si fieri posset, incurfu suo refutarent.
„Aut si fortè & tanquam in Milesio-
„rum, aut Alexandrinorum & Syba-
„ritarum moribus sis educatus, nihil
„tibi momenti habere videntur, ad
„evertendam non disciplinam tantum,
„sed etiam statum Reip. parum mihi
„diligenter videris, pace tua dixerim,
„in Platonis tui Rep. versari. Quis
„non tantum severiorem musicam im-
„mutari prohibet, sed id fieri posse ne-
„gat, absque Reip. immutatione. An
„non audisti præclarum artificem
„Thimotheum, quòd id ausus fuerit,
„Lacedemone expulsus, extorrem
„deinceps exulémque vixisse? Hoc-
„cine illud fuit, quod de te sibi polli-
„cebantur cives tui, cum funestam
„illam universi patrimonii direptio-
„nem, moribus & ingenio tuo com-
„pensatum iri putabant, ut quantum
„detractum esset rei familiari, tantum-
„dem accessurum expectarent civili
„disciplinæ? Quare summoperè tibi
„cavendum est, ne non tantum lon-
„ga pace cumulatis divitiis, sed hone-
„stis etiam moribus direptam spolia-
„támque patriam, posteris tuis dere-
„linquas. Hic verò nequaquam ne-
„cesse est, ut id sibi impunè licere opi-
„nentur, quod poematum hæc con-
„sueverit esse licentia, ut liberè pro-
„caciter obloquantur. Ausus enim est
„mihi quidam nuper Ovidium oppo-
„nere, qui cum dixisset, nihil apud
„Me-

Verba
impura
animum
produnt
impurū.

„Menandrum absque amore scriptum
„reperiri, demum subjecerit, & solet
„hic pueris virginibusque legi. Dignus
„quidem, ut quod factum est, pro hac
„mente perpetuo multaretur exilio.
„Longè verò diversa mens fuit Pauli.
„Qui inter tot amatoria Menandri,
„præclarum illum senariolum delegit.
„Corrumpunt bonos mores colloquia
„mala. Dixerit licet de quodam Ha-
„drianus & censor & Imperator, ut
„Apuleus ait: Lascivus versu, mente
„pudicus erat. Dixerit Catullus: Ca-
„stum esse decet pium poetam ipsum,
„versiculos nusquam necesse est. Dixe-
„rit postremo alius, cujus etiam no-
„men erubescit: Lasciva est nobis pa-
„gina, vita proba. Si namque vera
„est omnium Philosophorum opinio,
„verba esse earum rerum quæ sint in
„animo notiones, nemo, ut opinor,
„adeò demens reperietur, ut cum nul-
„la labe maculatum animum habeat,
„affinis ei crimini velit esse, cujus om-
„ninò culpa carere se noverit. Sed
„nimirum perinde atque intus affecti
„sunt, sic etiam necesse est ab illorum
„verbis animum mentemque declara-
„re *ἡ λόγος γὰρ ἔργον σὴν καὶ ἀδημόκριτον.* Qua-
„te nunquam assequuntur, ut non plu-
„ris sit apud nos alius ob sermonis ho-
„nestatem Parthenices cognominatus,
„ut non magis iudicio meo probati
„sint, qui tam absolutam pudoris ra-
„tionem habuerunt, ut neque ductari
„exercitum, neque arrigi aures, neque
„quæsitum per membra soporem, vo-
„luerint dici. Quin etiam tantum ab
„illorum opinione distat opinio mea,
„ut etsi nunquam æquanimitè, minus
„tamen iniquo animo, toleraturus sim,
„id in soluta oratione, quam in poe-
„matis peccari. Cum quòd divinum
„quiddam esse carmen ipsum omnes
„ferè consentiunt, quod obscenitate
„illa nequaquam debeat inquinari,
„tum etiam quòd suavitate quadam &
„oblectatione cantus, ad verborum
„obscenitatem accedente, facilius in
„animos illabuntur carmina, & incau-
„tas audientium mentes ipsa suavitate
„convulnerant. Enimverò quid te
„ego conor instruere, sus, ut ajunt,
„Minervam? quasi per te ipse nescias
„impudentium adolescentium con-
„gressus istos, verissimè rationis obje-
„ctu refellere: qui consueveris etiam
„extemporali eloquentia, illud quod
„stantoperè oratores admirandos facit
„consequi, ut inferior causa, superior
„esse videatur. Quare cum hoc tan-
„tum adjecero, concludam epistolam,

„nequaquam sustinens eâ libertate te-
„cum uti, quam ipsemet mihi tradide-
„ris. Grave vulnus existimationi tuæ,
„familiæque vestræ ignominiam fem-
„piternam inussisse videtur, miserrima
„isthæc patriæ tuæ direptio. Quæ ta-
„men eo pacto elevare solitus es, ut vel
„omnem culpam in eos transfundas,
„qui parum memores virium suarum,
„potentissimo exercitui nullis præsi-
„diis, se obsistere posse sperarunt. Vel
„in primos exercitus ductores, quibus
„tantum aberat, ut imperare posses,
„ut etiam tibi invito, illis fuerit pa-
„rendum. Nunc autem adepto patriæ
„tuæ imperio, si corruptelam hanc
„morum, non tantum æquo animo
„toleraveris, sed præterea nutrieris
„tacendo & dissimulando, non in for-
„tunam amplius, aut ea, quæ supra
„diximus, sed in te ipsum & in per-
„versam quandam naturam, quod à
„te quidem alienum est, isti obscenè
„loquentium fluctus redundabunt. Ut
„jam optatius tibi esse debuerit, pa-
„tria carere, quæ te exule florens opu-
„lentæque visebatur, quam adepto
„regno tibi posterisque tuis, sempiter-
„num dedecus acquisisse. Quando ne-
„tu quidem negare audebis, longè
„majorem fieri honoris jacturam, si ci-
„vilitatis mores te regente corruppan-
„tur, ut ejus rei in te princeps culpa
„esse videatur, quam si nescio quid
„divitiarum amiserit, cujus jactura &
„brevis reparari potest, & ejus te au-
„storem fuisse constanter poteris dene-
„gare. „

Quid jam *Heumannus* in hac Ethica
epistolari desiderat? Negabitne, à Lutheri
sermone
convivales no-
tantur. *Cortefio* contra obscenas cantilenas
ac sermones præclarè fuisse discepta-
tum? negabitne sua eum principia al-
tè ex philosophia repetiisse? negabitne,
eum ignorasse, quibus rationibus fiat,
ut mala colloquia corrumpant bonos
mores? Expectamus ab *Heumanno*, ut
paribus principiis atque argumentis ex
ipso Ethices meditullio hausit Marti-
ni Lutheri, sectæ suæ magistri, sermo-
nes, ut vocant, convivales [*Tisch-Reden*]
tueatur, in quibus multa ita tur-
piter, propudiosè, ac obscenè dicta
sunt, ut vel ipsa in prostibulo scorta,
iis auditis, in ruborem dari possint.
Quod si hoc non unquam facturum est,
calamum deinceps à convitiis in alios
conjiciendis abstineat, quæ certè in
auctorem suum recident, eique vel craf-
sè in philosophia morali ignorantia, vel
protervæ cujusdam maledicentiæ no-
tam inurent nunquam oblitterandam.

Seculo

Cardin.
Agvirre
Ethicam
commenta-
riis illu-
strat.

Seculo superiore Eminent. Cardi-
nalis de *Agvirre*, alter sapientissimus
Socrates, postquam philosophiam mor-
um, sive libros decem Ethicorum Ari-
stotelis ad Nicomachum commenta-
riis illustravit, de virtutibus & vitiis,
non Theologicis, sed quatenus intra
terminos rationis naturalis & moralis
continentur, præclarissimè disputavit,
atque egregia etiam scripta in hoc ge-
nere posteritati reliquit. Neque tamen
ejus libri ita frequenter apud Germa-
nos Benedictinos in eorum extant bi-
bliothecis, multoque minùs aut publi-
cè in scholis exponuntur, aut priva-
tim à multis leguntur. Quid ita ve-
rò? videlicet, quia virtutes & vitia
omnibus perspecta sunt, neque quis-
quam est, ne è vulgo quidem Fratrum
Laicorum, qui se de ejusmodi argu-
mento iudicium ferre posse diffidat;
idcirco in hujusmodi libris aut expo-
nendis aut evolvendis tempus haud
esse conterendum opinantur. Quæ res
tamen multò aliter se habet, nimirum-
que quantum intercedit discrimen in-
ter eos, qui ex virorum doctrina at-

que eruditione præstantium scriptis ac
lucubrationibus de rebus ipsis sanum
ferre iudicium didicerunt. Neque de-
sunt exempla, ex quibus cognoscere
licet, quam magnum sæpè monachis
in dignoscendis virtutibus vitiisque
glaucoma obijciatur. Igitur, ut Ma-
bilonii verbis colophonem adjiciam:
„Deplorandi sunt nonnulli, religio-
„sam vitam degentes, arbitantes ethi-
„cen Christianam suâ ipsorum minimè
„interesse, sed tantum Christi fidelium
„universitati conducere; coeterum
„oportere, ut ejusmodi doctrina à mo-
„nachis præsupponatur, virtutesque
„illas unicè comparare sibi studeant,
„quæ monasticæ conversationi pecu-
„liariter debentur, quod perinde est, ac
„si monachorum conditio quid aliud
„omnino videatur innuere, præter
„perfectionem Christianam, & valeat
„quis religionem ad amissim profiteri,
„sine exacta moralis disciplinæ cog-
„nitione. „ Hæc ille, digna omnino,
quæ altiùs menti infigantur. Nunc à
Medicis animorum, ad curatores cor-
porum convertenda oratio.

Ethica
Christia-
na præ-
primis ad
Religio-
fos spe-
ctat.

SECTIO III.

Historia Medicinæ prout inter Benedicti- nos excolta.

Quid in
Medicina
Divinum

Artis Medicæ origines, progressus
& vicissitudines longius indè à
capite arcessere, nostri non est
res instituti; quid tamen in ea *Divinum*
re luceat, vel leviter tangere non erit
incongruum: sive enim corporis stru-
cturam, in qua exercetur, nostris ri-
memur obtutibus, nihil in illa est,
quod non summi Opificis sapientiam
loquatur; sive cum morbis, quibus
homo subjicitur, res nobis est, tot sunt
horum formæ, species, figuræ, tot
in illorum causis recessus, ut sæpè Me-
dicis in *τῷ θεῷ* sit subsistendum; quod
& *Hippocrates* advertit, & *Hieronymus*
Jordanus integro libro exposuit. Est &
in ipsis remediis divinum quid, quibus
utut efficacissimis sæpè manum inji-
ciunt fata. Quædam ab imperita &
plebeia manu exhibita ultra fidem ope-
rantur. Vilia tubindè & contempta
gravissimos lethalésque morbos aver-
tunt. Est ubi cœli & syderum influ-
xus vires medicamenti auget, suspen-
dit, impedit, tollit. In Medicis quo-

que ipsis singularis quædam felicitas
adjuncta divinum quid protendit. Est
in mediocriter doctis illa quandoque
animi vis, quæ doctissimos destituit.
Ne quid de illis dicamus, qui precibus
à Deo salutem ægrotorum impetrâ-
runt, sunt qui medicâ vi pollent in
morbis per tactum curandis. Sicut
autem in istis omnibus divina manife-
stè relucet providentia, sic etiam in
Ægrotorum curâ maximè sese prodit
Christiana Philosophia: *ut sicut Chri-
sto, ita eis serviatur*; quia ipse in ex-
tremo iudicio dicturus est: *Infirmus
fui, & visitasti me.* Hæc Philosophiâ
probè instructus SS. mus P. BENEDI-
TUS nihil fortius aut expressius in Re-
CURAM
INFIRMO-
RUM gra-
RANDOS jubet infirmos, sed eorum cura, viximis
inquit, *ante omnia & super omnia ad-
hibenda est, ut sicut reverè Christo, ita præcipit.*
Regula * *ante omnia* facienda aut fu-
gienda præscribit; at solam infirmo-
rum

S. P. Bene-
dictus
CURAM
INFIRMO-
RUM gra-
RANDOS
ad-
verbis
præcipit.

* Martene Comment. in cap. 36. Reg.

rum curam, ut notat Hildemarus, *ante omnia & super omnia* adhibendam esse voluit, *eoquod, inquit, nulla res ita agenda est cum tanto studio, quomodo obsequium infirmorum, nec ipsa ecclesia agenda est cum tanto studio, quanto domus infirmorum.*

Ejus merito venientes Benedictini obtemporaverunt.

Hanc S. Patris monitionem ac legem piissimi quique majores nostri coram animoque ita altè infixam habuerunt, ut quò maximam gererent infirmorum curam, vel ipsi artem medicam addiscerent, vel certè quidem unum alterumve, qui ejus periti essent, inter monachos reciperent. Neque enim consultum ducebant, infirmos ad medicos extra monasterium dimittere, ne, dum corpus curaretur, quid morbi anima ex seculari aura contraheret. Quin etiam, quò minùs medicus evocari posset, paupertas monasterii sæpiùs obnuntiabat. S. STURMIONI Abbati Fuldensi * fenio & morbis confecto Carolus M. *Winterum*, nobilem Medicum, quo ipse utebatur, adesse iussit. Fecit hoc Princeps, quod S. Abbatis operam in gravissimis negotiis quàm sacris quàm politicis multum, benèque usus fuisset. Sed medicatio infeliciter cecidit. *Winterus* enim, haud scio, an ignorantie morbi falsus, an victus gravitate, dum potionem medicatam haud satis scitè dilutam propinat, ægro mortem acceleravit xvi. kal. Jan. anni DCCLXXIX. Verùm humilium Monachorum non est, ut tanto se honore dignentur, suisque morbis à Principum, Regum, atque Cæsarum archiatri medicinam fieri discipiant. Beneficium se Abbatibus debere profitentur, si curam gerant, ut in monasterio inter fratres non desit qui aliquantum mederi possit.

Cassiodorus monachos ad Medicinæ studium adhortatur.

Verba Cassiodori *De Instit. Divin. Liter. cap. 31.* quibus Monachos curam infirmorum habentes ad Medicinæ studium adhortatur, huc cum primis spectant: „Sed & vos alloquor, fratres egregios, qui humani corporis salutem sedulâ curiositate tractatis, & confugientibus ad loca Sanctorum, officia beatæ pietatis impenditis: tristes passionibus alienis, depericlitantibus mœsti, susceptorum dolore confixi, & in alienis calamitatibus mœrore proprio semper attoniti; ut sicut artis vestræ peritiam decet, languentibus sincero studio

„serviatis ab illo mercedem recepturi, à quo possunt pro temporalibus æterna retribui. Et ideo discite quidem naturas herbarum, commixtionésque specierum sollicitâ mente tractare: sed non ponatis in herbis spem, non in humanis consiliis sospitatem. Nam quamvis medicina legatur à Domino constituta, ipse tamen sanos efficit, qui vitam sine dubitatione concedit; scriptum est enim: *Omne, quod facitis in verbo, aut in opere, in nomine Domini Jesu facite, gratias agentes Deo & Patri per ipsum.* Quòd si vobis non fuerit Græcarum literarum nota facundia, imprimis habetis herbarium Dioscoridis, qui herbas agrorum mirabili proprietate disseruit, atque depinxit. Post hæc legite Hippocratem atque Galenum latinâ linguâ conversos, id est, Theophrasticam Galeni ad Philosophum Glauconem destinata, & Anonymum quendam, qui ex diversis auctoribus probatur esse collectus. Deinde Aurelii Cælii de medicina, & Hippocratis de herbis & curis, diversosque alios medendi arte compositos, quos vobis in Bibliothecâ nostræ finibus reconditos, Deo auxiliante, dereliqui. Hæc Cassiodorus.

Igitur ita mihi videtur sentiendum, unde monachi artem medendi aut ipsi ex libris proprio Marte, ac studio sibi comparabant, aut si qui illius periti ex seculo ad conversionem venerant, ab ipsis eam addiscebant. Nec illorum respuenda opinio, qui existimant, quod cum Philosophia in monasteriis doceri solita fuerit, ejus Professores inter physicos tractatus nonnullos quandoque tradere consueverint, qui ad medicam pertinebant scientiam. Unde Alcuinus Philosophiam in Physicam, Ethicam, & Logicam divisit: Physicam verò dispeccit in Arithmeticam, Astronomiam, Astrologiam, Mechanicam, MEDICINAM, Geometricam, & Musicam. Porro MEDICINAM, ait, *esse scientiam curationum ad temperamentum & salutem corporis inventam.*

Illud certè de S. Gregorio M. memoratu dignum est, quòd, cum adhuc Abbas esset Romæ in monasterio S. Andreae, inter alios monachos aliquem habuerit (ut ipse lib. 4. Dialog. c. 55. narrat) qui medicæ artis haud imperitus ei *sedulò obsequi, atque in assiduis ejus ægritudinibus excubare solitus*

lisque liberos legendos præscribit.

tas erat. Cùm verò jam Romanus * Pontifex accepisset, per Anastasium medicum hominem secularem in quodam Virginum Parthenone multa mala contigisse, ei monasterii hujus, & cœterorū, quæ sacræ Virgines incolerent, fores occludendas esse censuit, de animæ potius, quàm de corporis salute sollicitus.

V. Beda scribit libellum de minutione sanguinis.

Venerabilis BEDA nomen aliquod inter Medicos meritis est libello quodam exiguæ quidem molis, utili tamen ac curioso, quem de minutione sanguinis edidit: quàm verò ratione ad illum conscribendum usus fuerit, non satis liquet; si conjecturæ tamen locus est, credo, occasionem cepisse ex infelici cujusdam sanctimonialis phlebotomiâ. Cùm enim S. Joannes Beverlacensis ex Benedictino Monacho Archiepiscopus Eboracensis quodam tempore iter fecisset, ad quoddam pervenit monasterium, vulgari nomine *Hunetadum* vocatum, in quo Abbatissa morabatur *Hereburc* (*Hereburga*) nomine cum sanctimonialium congregatione. Hæc ergo Episcopo lacrymabiliter narravit, quandam Sanctimonialem ex suo grege magno vexari dolore, quoniam phlebotomata est in quartanæ lunæ ætate, quam Episcopus lacrymis coactus Abbatissæ sanctissimam sua fecit oratione. Ait Beda, dixisse Johannem audisse se à Theodoro Archiepiscopo, quia *periculosa sit satis illuc temporis, nempe lunæ quartæ phlebotomia, quando & lumen lunæ & rheuma Oceani incrementum est.* Ne alii verò simile malum ex minutione sanguinis oboriretur, Ven. Beda dies fastos, ut ita dicam, & nefastos annotavit, quibus venam incidi ad conservandam sanitatem vel conduceret, vel eidem officeret.

Dido Abbas medicæ peritus.

DIDO erat seculo nono (anno 847.) Abbas monasterii S. Petri Vivianensis, ad quem medicinæ peritissimum Marcwardus Abbas Prumiensis ægrotos suos monachos curandos his cum literis transmisit „Reverentissimo & plurimorum præconiis celebrando *Didoni* Abbati *Marcwardus* plurimam salutem. Artis vestræ singularis peritia multorum oratione pervulgata, fratris *Nithardi* potissimum relatione nobis innotuit. Quo etiam referente compertimus, passim vos accessum indi-

* Lib. 5. ep. 6.

** Folcard. in vit. S. Joan. Beverlac.

*** Inter ejus epistolas 72.

**** Jo. Bapt. Mar. in Annot. ad CXII. Pet. Diac. de Vir. Illustr. Casin.

gentibus aperire, & sempiternam usuram temporali ægrotantium remedio procurare. Unde tametsi vobis adhuc fumus ignoti, non dubitavimus propter ejusdem religionis unitatem, cujus etiam vos observantissimos gratulamur, materiam præstandi nobis beneficii ultrò proponere, parati vestræ opinatissimæ liberalitati modis quibuscunque respondere. Namque & filii nostri, quos & vestros optamus, molestia corporis laborabant, quam aliquot adhibiti apud nos medici propulsa re nequiverunt. Hos, Domino & vestræ charitati fidentes, curandos vobis offerimus; ut per vos optatæ sanitatis solatia temperantes, auctori ejusdem nobiscum gratias referant, & vestro labori. Illi quidem devotionem, quam solam possunt, utpote monachi, repensent; nos autem dignum omnino servitium persolvamus. Petitionem nostram diu verbis extendere nolimus, ne fortè de vestræ charitatis perfectione dubitare videremur, quæ non solum ignotis, verùm etiam inimicis prodesse contendit. Et ideò, ut optimè nōstis, oraculi mandatum attestatione prophetica confirmatur. Optamus vos valere. Has literas ad Didonem ex persona Marcwardi scripsit *Lupus* Abbas Ferrariensis. Qui cùm in ejusdem Marcwardi monasterio nepotem haberet, qui capitis dolore affligeretur, adversus eum non aliam medicinam, quàm potus parcitatem præscripsit in literis ad laudatum Marcwardum. *Adversus capitis autem dolorem nepoti meo parcitas potus forsitan detrahatur, si ejus appetentior fuerit deprehensus, alioqui nostro curandus reservabitur medico, qui omnes, quarum nullam non ignorat, depellere se posse confidit infirmitates.* Quis verò peritus hic Æsculapius fuerit, monachus an vir secularis? memoriæ non prodidit.

S. BERTARII. eodem ævo Abbatibus Casinensis & Martyris artis medicæ peritiam commendant Tractatus medicinales de innumeris morbis conscripti, & à Leone Marficano in Chronico Casinensi laudati. Angelus verò Nuceus in Notis ad hoc idem Chronicon, „Opus non est, inquit, ad tempora recurrere, quibus Bertharius nondum Monachus, medicum egerit vel officio

officio vel doctrina, atque hos libros medicinales composuerit: Clerici enim itemque monachi, quin & Episcopi, atque Archiepiscopi medicinam olim exercuere; infra lib. 3. cap. 7. de *Alfano* Clerico. *Qui medicinae artis scientiam non parvam habebat.*, Parisiis anno 1696. 12. Gallicè auctore Medico Regio Agnano prodiit * libellus, cui titulus *le Prestre Medicin*, in quo disputatur, nihil esse congruentius, quam ut Sacerdotes & Monachi medicinam faciant: quod & ab Ægyptiis, qui iidem etiam fuerunt Sacerdotes, & in multis aliis populis omni tempore factitatum, & Doctori Legis etiam injunctum à Christo, ut exemplum Samaritani imitetur, *Vade, & tu fac similiter.* Luc. X. v. 37. *Pendant plusieurs siècles l'Eglise n'a pas eu un Medecin, qui ne fust ou Evêque, ou Pretre, ou Religieux. Quantité de Rois ont pris leurs Medecins dans les Cloitres. Les Papes ont eu souvent leurs Capelains pour Medecins, & les Chanoines ont souvent fait profession de la Medecine. Les Medecins de la Faculté de Paris n'eurent dispense & permission de se marier qu'en 1480. que le Cardinal de Touteville la leur accorda en reformant l'Universitè id est: In Ecclesia Christiana per multorum seculorum spatium vix usquam repertus est medicus, qui non fuerit Episcopus, aut Presbyter, aut Monachus. Permulti Reges, alique viri Principes haud aliis Medicis, atque Monachis usi fuerunt. Pontifices ipsi Maximi non raro remedia adversus morbos ex Capellanorum suorum manibus receperunt. Canonici etiam in multis Ecclesiis pro Medicis se gesserunt. Professoribus Medicæ Facultatis in Academia Parisensi haud prius potestas, ut conubia inirent, facta est, quam Cardinalis Toutevilleus ex Ordine S. Benedicti Universitatem reformavit; id quod anno 1480. factum esse constat.*

B. Vulferius medicus. Quæ Hugo Menardus ** de *B. Vulferio* ex Glabro Rodulpho lib. 2. cap. 19. memoriæ prodidit, lectu non indigna sunt. *Beatus Vulferius*, inquit, *fuit Monachus Reomanensis in pago Tornodovensi dulcis admodum moribus & conversatione.* „ Huic in ecclesia post horas nocturnas oranti Dominica octava Pentecostes multi apparuerunt vestibus albis induti & purpureis stolis, quos præcedebat Episcopus. Percun-

stanti Vulferio dixerunt se gladiis occubuisse Saracenorum, atque in coelum advolare, eumque brevi fecuturum; quod ita accidit. Nam cum esset artis medicæ peritissimus, mense Decembri ivit ad monasterium sancti Germani Antissiodorensis, ut quibusdam ægrotis arte suâ, si quam posset, opem afferret. Ibi diem obitus sui prædixit. Et triduo post illucescente aurora acri dolore correptus est. Accessit ad altare S. Mariæ, & Misâ ritè celebratâ se contulit ad domum infirmorum. Ubi splendida quædam virgo ei apparuit eum consolata, & paulò post obiit anno tertio supra millesimum, quo Guillelmus Dux Navarræ dictus sanctus cum Saracenis dimicavit, quo in bello prædicti illi, qui beato Vulferio apparuerunt, occubuerunt.,,

Studium medicinæ floruisse in novâ Corbeja argumento sunt plures monachi, qui eâ arte omnium celeberrimi in Germania habiti fuerunt. *Wicbertus* ex monacho Corbeiensis sextus Hildesheimensis Episcopus anno 880. creatus, primæ notæ medicus erat. *Agnius* sub Warino II. Abbate Religiosus arte medica ita claruit, ut *B. Hathumoda*, Ottonis utriusque Saxonie potentissimi Ducis filia, & *Abbatissa Gandersheimensis* non ita procul à Corbeja disiti, consiliis tum ad corporis tum ad animi curam frequentius & confidentius uti voluerit. Adfuit supremum ægrotanti, ejusque vitam ** subinde literis consignavit. „ *Si quando aliter in dolore ad aliquid gustandum adduci non poterat, hac arte sibi persuasum, si aut à nobis transmissum, aut à nobis paratum diceretur.* Ad superos concessit sanctissima *Abbatissa Thiadagus* monachus cum literis medicis apprimè instructus esset, *Boleslaus senior Dux Bohemiæ*, paralyti laborans, illum ex monasterio Pragæ evocavit, ejusque operâ feliciter usus est. Cujus Ducis favore adeptus est Episcopatum Pragensem. Jure igitur *Paulinus* *** , ipse Medicus doctissimus, qui apud Corbeiensis, *Bernardo* Monasteriensis Episcopo Abbatiam tenente, aliquamdiu egit, Monachos Corbienses celebravit, quod studium medicinæ non mediocriter excoluerint. In Chronico autem Corbeiensis ad annu 1055. notatur, *Arnoldum Abba-*

Monachi
Corbeia
medici
celebres.

Abbatem colicâ sæpiùs afflictum solis baccis Juniperi comestis dolores vicisse. Item ad an. 1159. quendam de *Ickenrod solo lacte* pro potu & cibo vitam perduxisse ad annos CXXXI.

In monasterio San-Gallensi pluribus Medicis. Fieri non potest, ut in magna hominum frequentia singuli optatâ perfruantur sanitate, nec unquam morbis laboretur. In *San-Gallensi monasterio* prisca temporibus magnus erat monachorum numerus, & inter hos, ut fieri amat, non raro infirmi, atque ægroti. Quâ verò Abbates erga suos cœnobitas erant charitate, cura, & sollicitudine, voluerunt, ut eorum quidam medicinæ studerent, quod ægrotantium confratrum morbis mederi possent. *Eckkehardus* Libro de Casibus monasterii S. Galli trium præcipuè Medicorum mentionem facit. Primus est *ISO*, scholæ *San-Gallensis* Magister perquam celebris, à nobis alio loco laudatus. Hic non tantum scientiam pretiosa conficiendi pharmaca & unguenta callebat, sed à Deo gratiâ etiam curationum donatus fuerat. De eo sic *Eckkehardus* *: „ *Ful-*

Is Magister.

„ *sit autem ibi S. Galli lucernula illa quidem per miracula.* Nam, uti plurima doctus, cum unguenta quidem facere nōset, leprosos & paralyticos, sed & cœcos curaverat aliquos. Quod quidem, dum id diu celasset, virtute sanctitatis suæ magis fecisse, vellet nollet, tandem patuit. Nam dum pauperculum quendam cœculum mendicare audisset ad ostium, misericordia tantilluli motus unguentum afferri jubens egreditur ad videndum. Cujus cum digitis benedicens tractaret oculos, unguentoque lenire inciperet, exclamavit puer, *video* (inquit) *Domine video*, & per aliquot dies convalescens oculis tandem quidem clarissimè vidit. Quod tamen ille, ut celatum esset, unguenti pretiosissimi, quod manu ferret, factum affirmans virtute non mentitus est. „

Notkerus Physicus.

Notkerus à medendi arte *Physicus*, seu *Medicus* appellatus in re medica adeò quidem excelluit, ut multis etiam longè antè morbos prædiceret, & incredibili propemodum felicitate eos inde curaret. Quam quidem ob rem Imperatorum, Regum, Principumque limina frequentius terebat, illud Hippocratis usurpans: *In quamcumque domum ingressus fuero, ad ægrotantium salutem ingrediatur.* Monachorum

enim ars medica summis Principibus jucunda fuit, quam in valetudine cum sua tum suorum experti fuerunt. Illud verò festivum est, quod de *Notkero* his verbis *Eckkehardus* narrat: „ *Medendo autem mira & stupenda frequenter fecerat opera, quoniam & in aphorismis medicinalibus, speciebus quoque & antidotis, & Prognosticis Hippocratis singulariter erat instructus, ut in urina Henrici Ducis versutè se decipere temptantis apparuit.* Qui cum ei urinam mulierculæ cujusdam cameralis pro sua inspiciendam mitteret: *Miraculum, ait, nunc & portentum Deus facturus est, quod nunquam est auditum, ut vir utero pareret; nam Dux iste circa trigessimum ab hodie diem filium ex suo utero editum ad ubera suspendet.* Erubuit tandem deprehensus ille, viroque *Dei, ne se medicare renueret* (nam ad hoc adductus erat) munera misit, foeminamque illam virginem putatam medicus *Sanctigallensis* supplicem sibi reduxit in gratiam. Nam ut prognosticus ille prædixerat, ipsa partum dederat. Sed & Episcopo *Kaminaldo* cum fluorem narium diuturnum adductus citissimè sedaret, odorato cruore variolam morbum die ei tertia prædixit futurum. Sed pustulas ille die dicta sibi erumpentes cum eum restringere peteret: *Enimverò facere potero, sed nolo, quia necis tuæ reus karrinas tot ferre non potero, quia si restinxero, morti te trado; pustulasque tandem eruptas ita in brevi sanaverat, ut nec saltim de una fuerit signabilis.* Hæc pauca de pluribus, quæ medicus egit, hinc libasse sufficiat. „ Ita *Eckkehardus*. *Notkeri* autem ævo (sub annum 954.) erat etiam *Eckkehardus* cognomento *Senior Eckkehardus* in *S. Gallo* medicus, qui *Victoris monachi* oculos, ab inimicis gravissimè læsos, sanavit.

Gerberti Floriacensis & Remensis Gerberti scholæ Magistri suo ævo celeberrimi medicarum rerum scientiam ex ejus epistola ** ad R. amicum exploratam habemus, in qua non sibi artem medendi sed remediorum materiam deesse scribit: *Grandia quidem poscis, dulcissime frater, sed tuis meritis non indubitata. Nam quid est tam optabile, quod benevolentia tua non promoveatur? quid tam humile quod conferri amicis hæc tempora sinant? Itaque cum tibi desit artifex medendi, nobis remediorum materia,*

* Vide Fabric. Bibl. Græc. vol. 12. p. 741.

** Extat in Peziano Thef. Anecd. Tom. I. Part. 3. p. 289. V. C. Eckardus Commentar. de Reb. Oriental. Franc. *Agium* à *Wicberto* non distinguit.

*** Apud Leibniz Tom. 2. Scriptor. Rer. Brunsv.

* cap. 2. pag. 51.

** extat apud Duchesne in Collect. Scriptor. Rer. Franc. Tom. 2. p. 831.

teria, *superfedimus describere ea, quæ medicorum peritissimi utilia judicaverint vitiatu jecori. Quem morbum tu corruptè postuma, nostri apostema, Celsus Cornelius à Græcis* *ἰππεῖν* dicit appellari.

Fulbertus Carnotensis

Gerberto in schola Floriacensi operam dedit Fulbertus monachus S. Petri in Valle Carnotensi, qui postea ipse, apertis scholis, discipulos suos, qui & frequentes & inclyti fuerunt, non modò ad præclarissimas quasque disciplinas, sed artem etiam medicam, quibus volupe erat, instituit. Quid? quòd Fulbertus factus Carnotensis Episcopus eam artem exercere non destitit. Extat Hildegarii ejus discipuli epistola ad E. de potione, quam præscripserat ipse Præsul. *Potionem hiera, quam D. Præsul tibi mittit, sumes cum aqua calida ante crepusculum diei: Nomen est, quòd debes eam accipere, non cenabis.* Et ipsa nocte positam potionem, in quo distemperanda est, asperges salis gemmâ, vel si hæc non adest, delicato sale ad pensum unius scrupuli. Acceptâ potione sedeas ante focum absque ullo tumultu cavens tibi penitus à frigore, & si paululum cubueris, non nocebit. Nolo tamen ut dormias, cum primùm senties moveri tibi ventrem, deambula pedetentim, & sic ad secessum vade. Si propter solutionem tandem cœperit te fitis, nequaquam bibas, nisi paululum acetum cum aquâ calida mixti propter stomachum diluendum seu relevandum. Quod etiam non urgente siti facere poteris, solutione propemodum vacante prandere differas, quousque senties catarcticum nihil amplius operari velle. *Cum sederis ad mensam, vide ne quid nimis. Neque manduces aliquid stipticum, vel plus æquo salsum.* Ipsemet Fulbertus de Uncia, Scrupulo, & ejus partibus sic scribit:

præscribit potione medicam.

Quid de uncia scribat?

Uncia viginti scrupulos & quatuor ambit. Dimidium fater, ac semiuncia dicitur ejus.

Terna due secla;

Quarta fclus, vel fclilicus, vel denique fclci;

Sextula sexta modo solet, & modò secla vocari.

Ostavam appellant dragmam.

Goisbertus Medicus in seculo

A Divo Fulberto autem, aut certe quidem ab ejus discipulis institutus fuit GOISBERTUS Carnotensis professione primùm Medicus, deinde Monachus Benedictinus. Ordericus Vitalis ad annum 1076. prolixè narrat, quantâ curâ & sollicitudine Goisbertus Medicus peritissimus plurimos, quos morbis affectos curabat, ad con-

tribuendum de bonis suis Uticensi coenobio induceret. Dum Goisbertus Medicus Compatriotas suos & amicos in Galliis visitasset, & officium artis suæ indigentibus atque petentibus impendisset, plures amicorum, & familiarium suorum, quibus antea fideliter arte suâ servierat, adiit & de suis superfluitatibus eleemosynas facere pro æternâ salute benigniter incitavit, maximèque de iis rebus, quæ ad laici personam non pertinent, Monachis S. Ebrulfi dare eos admonuit. Ipse verò Goisbertus, dum ad conversionem venit, optimam domum, quam in vico habuerat, 30. libris Carnotensium vendidit, totumque premium Uticensibus contulit. Hic erat staturâ procerus & exilis, moribus benignus, & tractabilis, magnanimus & dapilis. Et quia Medicinæ artis erat peritissimus, multis erat notus & necessarius, ac familiaris amicus, quos quâ ratione ad benefaciendum Monasterio Uticensi induxerit, legi potest ac meretur Ordericus Vitalis.

fit ipse monachus.

Nec prætereunda sunt, quæ is ipse Autor refert de Rodolpho Monacho, qui laudem non mediocrem adeptus erat inter Medicos Salernitanos, toto orbe clarissimos. Ut in Grammatica & Dialectica, in Astronomiâ quoque nobiliter eruditus est, & musicâ. Physicæ quoque scientiam tam copiosè habuit, ut in urbe Salernitanâ, ubi maximæ Medicorum scholæ ab antiquo tempore habentur, neminem in medicinali arte præter quandam sapientem matronam sibi parem inveniret.

Præ Rudolpho tamen in eadem scholâ eminuit non multis post annis CONSTANTINUS Africanus, Monachus Casinensis, seculo undecimo medicinæ scientiam ita complexus, ut ejus cognitione cum paucis conferendus, nemine inferior habitus fuerit. Ad eorum morem qui à Dispadæ morfi sunt, plenis faucibus avidè & sine interpiratione cunctas physicas disputationes haurire constituit, ut omnes dein faterentur, novum Hippocratem effuluisse, eamque ob causam, Hebræam, Syram, Chaldaicam, Græcam, Latinam, Italicam, Persicam, Arabicam, Ægyptiacam, Æthiopicam & Indicam linguam discere curavit. Huic artis medicæ scientissimo Monacho Schola Salernitana, à studio Medicinæ celeberrima, sua si non prima incunabula, certè quidem amplif-

Ejus rei testes duo Hermannus Primus Hermannus Hermes.

amplissima debet incrementa. Cujus rei testes sisto duos *Hermannos, Hermetem & Conringium.* Et Prior quidem *Hermannus Hermes* in Fasciculo Juris publici pag. 642. ita loquitur: „Picentinarum civitas, Salernum, in sinu maris Tyrreni posita ad ostium fluminis Silari, vel à Salis, vel ab ipso amne Silaro nomen mutuata est, ab exiguis principiis incrementum cepit maximum an. 974. cum *Bonifacius VII.* Pontifex hanc totius regionis metropolim constitueret. Floruerunt quidem dudum hîc *Studia Medica*, sed Regum & Principum decretis non fuit Academia, donec monachi Cassinenses, & ex iis maximè *Constantinus* (qui Opera sua medica an. 1060. *Desiderio* Abbati suo dedicavit) Medicinæ operam navarent. Hinc *Rogerius Rex Siciliae & Salerni* Princeps anno 1100. mandavit, sub confiscatione bonorum, ne quis medicinam exerceret, nisi à magistratu & iudicibus probatus, quam legem *Fridericus * Barbarossa* anno 1150. occupato regno Neapolitano ampliavit, & vetuit, ne quis ad Medicinam admitteretur, nisi à Collegio Salernitano aut Neapolitano probatus. Atque his privilegiis gaudens schola Salernitana in Academicam evecta est, maximè ob Medicinam ibi florentissimam. Hæc *Hermannus Hermes*, sequentia verò *Hermannus Conringius.*

Alter Hermannus Conringius.

„Salernitana Schola vetustate quidem Bononiensi non cedit, imò fortassis eam superat; splendore verò & institutis docendi eam plurimis sequitur passibus, minimè omnium assequitur. In vicino urbi illi coenobio Cassinensi à S. Benedicto usque Scholam habitam monasticam, verisimile quidem est, vel ex iis, quæ antè diximus in universum de id generis phrontisteriis; viris tamen doctis, perinde ut Fuldam, & Corbeiam nostram, claruisse illum locum, utut opulentissimum, haud temerè probaveris. Seculo autem undecimo habuit *Constantinum* hominem Afrum, quem post triginta novem annos studiorum gratiâ peregrinationibus per Asiam universam, sub Mahumedanorum imperio doctrinæ omni ge-

nere florentem exactos, patriâ profugum Salerni primò, inde inter monachos coenobii exceptum ferunt. Et sanè ille *Desiderio* Abbati suo, qui post *Victor III.* Papa fuit, circa annum sexagesimum post millesimum haud pauca medici argumenti ex Arabico latinè verfa (utut hoc plerumque dissimulet, sibi arrogans ea, quæ *Isaaci Aben Amram* Judæi, aliorumque esse clarissimum sit, si utriusque scripta contuleris) dedicavit. At verò Antè jam tum in ipso Salerni oppido Constantinum scholam aliquam sive medicam, sive aliam fuisse institutam, nullum indiciam nobis superest. Etenim viderat quidem hactenus Latinus orbis libros aliquot medicos partim Latinè exaratos, partim ex Græco in eandem linguam translatos, per paucos tamen, eosque non magni pretii. Cujusmodi maximè scriptis sua ætate fuerit instructa Italia, colligere est ex sermone *Cassiodori*, quo monachos suos ad divinas humanasque lectiones manuducit. Cum nemo itaque Latinorum Græcam linguam intelligeret, & latinè scripti libri medici non nisi rarissimi invenirentur, hactenus quidem medicæ artis studia ex dignitate colli haud potuerunt. At post *Constantini* operam facilius id effectû fuit, præsertim eò loci, ubi scripta ipsius omnium commodissimè haberentur. Tum demum itaque, & hæc, quam diximus occasione, nata Salerni videtur schola quædam Medica. Sanè cœpisse jam illam circa annum millesimum centesimum, haud injuriâ fortè dixeris, attendens, quam severâ Lege *Rogerius* primus *Siciliæ* utriusque Rex, & *Salerni* Princeps, rem medicam facere jussit. Sub finem ejus enim communi scholæ istius magistrorum consilio scriptus est libellus ille *Poëtici* de *conservanda valetudine* in gratiam *Roberti Normanniæ Ducis*, qui tamen, quòd sibi regiam Angliæ dignitatem vindicaret contra *Guilelmum Rufum* fratrem, Anglorum Rex audivit. Hæc *Conringius*: ex quibus profectò liquet, Constantino in acceptis referri debere, quòd Medica ars à Saracenis in Italiam, adeoque in Occidentem, translata fuerit. Quò factum, ut illo tempore

* Hic Hermes corrigendus. Fridericus Conrado III. successit, qui imperavit ad annum 1152.

** De Script. XVI. Secul. Sect. XI. de Medic.

pore Salerni, quod oppositum adjacent Casinensi monasterio, medica scientia vel institui, vel reflorescere, ac perpoliri coeperit.

Tertium de Constantino locupletem testem adduco Cæsarem Egassium Bulæum, cujus verba ex Historia Universitatis Parisiensis *, libro extra Galliam in Benedictinis Bibliothecis rarissimo, in gratiam Sodalium nostrorum, adscribere integra non gravabor: „Iisdem temporibus, inquit, „Constantinus Afer, patriâ Carthaginensis, Chaldaicè, Arabicè, Persicè, Ægyptiacè, & Indicè doctus „in Academia Babylonica à puero institutus post 39. peregrinationis annos reversus in patriam, demum in „Italiam trajiciens, monachico habitu sumpto, apud Casinum Salerni docet, multaque Opera Medica „è diversis gentium linguis transfert in Latinum, ut legitur in Chronico Casinensi l. 3. c. 34. eaque Desiderio Abbati suo Papæ factò dedicavit. „Hinc scholæ Salernitanæ fama celebrari coepit, quæ Eduardo Anglorum Regi libellum de conservanda valetudine versibus conscriptum transmissit ante annum 1066.

Verfus ex Schola Salernitana pro conservanda valetudine.

Anglorum Regi scribit Schola Tota Salerni: Si vis incolumem, si vis te reddere sanum, Curas tolle graves, irasce crede profanum, Parce mero, cœnato parum, non sit tibi vanum Surgere post epulas, somnum fuge meridianum; Non multum retine, non comprime fortiter anum: Hac bene si serves, tum longo tempore vires.

Scholæ Salernitanæ celebritas ante tempora Constantini.

Ad hanc scholam moris fuit hoc & sequente seculo mittere studiosos Artis Medicæ, ut eam illic ad unguem addicerent: At si vera scribit Joannes Saresberienfis, multum suo jam tempore nempe circa an. 1160. de fama & celebritate pristina & antiqua deperderat. Dico antiqua; non est enim credendum, natam fuisse scholam illam Constantini prædicti temporibus. Siquidem jam an. 984. celebris erat, ut indicat Hugo Flaviniacensis sic scribens de Adalberone Episcopo Virdu-nensi. In Salernum eodem anno benedictionis suæ, curationis gratia profectus, reversus in Italia obiit; 14. kal. Maij, & relatum corpus ejus Verduni sepultum est. Vixit in Episcopatu 3. annis, & successit Heymo an. 988. Similiter Oedericus Vitalis ad an. 1059. de Rodulfo (cujus supra meminimus) verba faciens, quem in omni scientiarum genere versatum fuisse ait, subjungit:

Physicæ quoque scientiam tam copiosè habuit, ut in urbe Salernitana, ubi maxima Medicorum scholæ ab antiquo tempore habentur, neminem in Medicinali arte præter quandam sapientem Matronam sibi parem invennerit.

Constantini discipuli erant Adto & Johannes, monachi etiam Casinenses: & quem postremo loco nominavi, vir erat in physica arte differtissimus; unde à Petro Diacono Medicus vocatur: qui post Constantini sui Magistri transitum aphorismum edidit Physicis satis necessarium. Obiit autem apud Neapolim, ubi omnes libros Constantini sui Magistri reliquit.

Nec silentio involvendus est Alphanus, monachus & ipse primùm Casinensis, tum Archiepiscopus Salernitanus, qui arte medendi eruditus, eaque causa Victori III. Summo Pontifici inprimis acceptus, Medicinæ studium Salernitana in urbe cum Constantino Afro instauravit.

Post Monachos Casinenses, quibus Facultas Medica Salerni plurimum debet, celebris hoc ævo fuit in Italia Dominicus Abbas Casæ Aureæ, vir religiosus & eruditus arte Medicinali, pro quâ multum placuit Henrico III. Imperatori, ut Berardus in Chronico Casauriensi testatur. Ab eodem Imperatore alius Abbas medicâ suâ scientia magnam iniit gratiam. Erat is JOANNES Fiscamnensis, ab exilitate corporis Johannelinus appellatus, monachus primùm Divione in cœnobia S. Benigni, ubi medicinali arte per ipsius Patris jussionem Abbatis sui Wilhelmi edoctus fuit. Quæ res fecit, ut Henrico III. acceptus esset, ut argumento est præfectura Erbreftenfis, quam, concedente Henrico, in Suevia obtinuit. Hinc illa familiaritatis occasio cum Agnete, quæ ob eam causam Fructuariensè monasterium, utpote à Guillelmo Divionensi Abbate, Joannis institutore, conditum excoluisse videtur. Porrò quantæ doctrinæ ac virtutis fuerit, testatur Joannes Chronographus Divionensis Cœnobii (ubi monachus fuerat Johannes Abbas) de eo tum superstitè, agens in hunc modum: Hic Italiæ partibus Ravennæ ortus, literis eruditus, ac medicinali arte per ipsius Patris jussionem edoctus, religiosæ conversationis ejus, doctrinæ quoque ac omnium virtutum ipsius præ cunctis aliis existit imitator studiosus. Qui ab exilitate Johannelin-

Constantini discipuli.

Alphanus sodalis Constantini.

Dominicus Abbas Medicus Henrico III. Imp. acceptus.

Item Abbas Joannes.

Ejus laudibus Ravennæ ortus, literis eruditus, des.

nellus diminutivo nomine est dictus; sed humilitatis, sapientiæ, discretionis, & ceterarum virtutum tanta in eo refulsit gratia, ut sicut sanctus refert Gregorius in libro Dialogorum de Constantino Presbytero, ita in hoc mirum esset intuentibus, in tam parvo corpore gratiæ Dei tanta dona exuberare, sed quia adhuc domum habitat luteam, sufficit hoc tantum dixisse.

Baldwinus monachus medicus

Apud Gallos in monasterio S. Dionysii Baldwinus monachus medicinæ scientiam ita assecutus erat, ut pauci. Unde in Angliam jussu sancti Edwardi Regis transfretavit, ut Lestanus sancti Edmundi Archimandritam curaret, qui curiositate motus ubi sanctum ejusdem corpus attrectare præsumpsisset, ambarum manuum digiti retorti sunt. Ille, Eduardus Rex, Baldwinum S. Dionysii monachum ejus artis (medicinæ) peritum dirigendum curavit; qui cum in cæteris probè, in digitorum curatione nihil promoveret, mirari coepit homo: sed causam morbi à scientibus edoctus, in loco remansit, amorem martyris totis præcordiis amplexus.

curat valetudinem B. Lanfranci.

Cum verò B. Lanfrancus, Cantuariensis Archiepiscopus, sub idem tempus morbo tentaretur, eidem Baldwinus Archipræfulis valetudo à Rege commendata fuit, ut ex Lanfranci epistola xviii. ad Osbernum Exoniensem Episcopum data discimus, cujus argumentum est; quòd Baldwinus Abbatem secum detineat, quòd minus Richardi placito adesse queat: Excusari proinde illum, & causam differri rogat.

„Lanfrancus indignus Antistes „Osberno Exoniensi Episcopo digno Antistiti salutem cum „orationibus.

„AD Frachenam villam nostram, quæ „cœnobio sancti Edmundi proxima est, veni; in quâ, Rege præcipiente, & corporis mei infirmitate urgente aliquam accipere medicinam disposui; pro qua re Baldwinus Abbatem detineo, cui Rex curandæ hujus ægritudinis curam suo ore injunxit; qui contra Richardum ad hunc conventum de quibusdam querelis placitum accepit; sed Abbate apud vos, & apud eum de hoc itinere excusato, causam ipsam dilatam esse rogo & volo, quoadusque in unum conveniamus, & pari studio pariter ipsum negotium sine aliquo partium favore de- „P. Ziegelbauer Hist. P. II.

„finiemus. Omnipotens Dominus „vos benedicat, & in omnibus vestris negotiis promptus auxiliator „assistat. „Hæc B. Lanfrancus, qui & ipse, teste Ludovico Thomassino, artem medicam calluit. Ejus discipulus erat Guitmundus, qui libros suos contra Berengarium Rogerio cœnobii Crucis sancti Audœni, seu sancti Leufredi in Neuftriâ, ni fallor, monacho, medicæ artis perito, inscripsit.

S. Anselmus cum Beccensis adhuc S. Anselmus æffet Abbas, suos inter monachos numerabat aliquem, Mauritium nomine, quem præ cæteris diligebat. Is verò cum capite vehementius laboraret, à S. Præfule in Angliam ad Lanfrancum Archiepiscopum & Cantuariensis monasterii Abbatem missus, eique commendatus fuit his verbis: „De ægritudine capitis ejus, vestram pietatem, „quantum apud vos possum, rogo „præcipuè, quatenus propter Deum, „& æternæ salutis retributionem, vobis instantibus, à dilecto amico nostro, Domino Alberto medico, quantum potest, perquiratur, & curetur. „Eisdem preces repetit in aliis literis ad Henricum Priorem Cantuariensem datis. Nec his contentus, alias iterum ad Gondulfum & Herluinum, Cantuarienses monachos, dedit, quibus de Mauritiis valetudine admodum sollicitus, eam ipsis commendat. Denique ad ipsum medicum Albertum scripsit, Mauritium ei commendans, ut arte sua medica ipsum curet. „Dominum Mauritium nostrum meritum Dominum, conversatione fratrem, „curâ filium charissimum, quem ad reverendi Domini & Patris nostri Archiepiscopi jussionem in Angliam mittimus, quantum apud vos nostra potest amicitia, & ejus exigit infirmitas, & vestra sufficit, operante Domino, medicina, vestris manibus curandum propter Deum committimus. Quatenus & illi temporalis salus per vestrâ operationem tribuatur, & vobis æterna per divinam misericordiam retribuatur; & „Frater Anselmus, quem jam possidetis amicum, in servum à vobis ematur. „Nec Albertus in curanda Mauritiis valetudine suam operam desiderari est passus. Quare Anselmus iteratis literis ei gratias agit, quas, consulendo fugam seculi, conclusit. An verò Albertus, mundo valere jussu, in Benedictinam Familiam subinde concesso, exploratum non habeo.

* Ad an. 1085. pag. 479.

Ægidius
mona-
chus Re-
gius Ar-
chiater

Seculo XII. in Gallia floruit Ægidius Corbeienſis, ſive Corbolienſis, non in Anglia ad S. Albani fanum, ut Balæus ſcribit, ſed Pariſiis natus, uti alter Ægidius Pariſienſis, qui circa A. C. 1198. ſcripſit, in Carolino libro V. teſtatur. Cùm verò in Medicinæ ſcientia ita proceſſiſſet, ut alios poſt ſe longo intervallo relinqueret, Philippi Auguſti Galliarum Regis Archiater egit. Quo in munere tum ipſa ſcientia, tum etiam fidelitate benevolentiaque Principi ſatiſfecit. In Opere autem, quod in Pariſienſium gratiam de *compoſitionum medicamentorum virtutibus* * verſibus luſit, gravi cenſura in Salernitanos animadvertit, quòd nullo facto diſcrimine, quibuslibet ad rem medicam admiſſis concederent.

notat Sa-
lernita-
nos.

*Nondum maturas medicorum ſugere plantas,
Impuberes pueros Hippocratica tradere jura.
Doctrinâ quibus eſſet opus, ſerulaq; ſlagello,
Et pendere magis vetuli doctoris ab ore,
Quam ſibi non dignas cathedra præſumere laudes.*

fit Theo-
logus.

Denique poſtquàm Ægidius cùm Lutetia tum in Monte Peſſulano in magnis diſcipulorum frequentiis artem medicam docuiſſet, Pariſios denuò reſerſus, ſequè ad Theologiæ Scholaſticæ ſtudia, Viro Religioſo utique digniora, transferens, Magiſter etiam in ea facultate ac Lector publicus ordinatus fuit.

Rigordus
mona-
chus Re-
gius Ar-
chiater.

Non minùs celebris Archiater erat Philippi Auguſti Rigordus ** ſancti Dionyſii monachus, qui etiam ipſius vitam literis mandavit.

Faricius
Abbas.

Quem Petrum Bladuinum vocant Balæus X. 45. & Pitſeus ad An. 1130. pag. 200. de eo Guillelmus Malmesburienſis lib. 2. de Geſtis Pontificum Anglorum pag. 253. „Emituit præcipuè „noſtris temporibus Abbas Faricius in „melioribus rebus: Tuſcus genere, „arte Medicus, civis Aretinus, noſter „profectò monachus. Cujus laudes „effigiare quia ſucceſſit animo, non „quod ipſe comminiſcar, ſed ſoda- „lis mei Petri monachi verſus appo- „nam, quibus & laudati hujus Ab- „batis virtus eniteſcit, & ſi quis hæc „lectione dignabitur, verſificatoris in- „primis egregii leporem animadvertet. „Erit ergò hic experimentum eloquen- „tiæ duntaxat exiguum; cœterùm ipſe „aliàs in pluribus aſſecutus eſt famam „altioris gloriæ: „

*Vir probus, & prudens, vir certè conſiliorum,
Extera ditavit, curavit & intima morum.
Omnibus inſtructus, quos tradit litera fructus,
Ad decus Eccleſiæ vertit monumenta Sophia.
Omnibus imbutus, quas monſtrat Phyſica leges,
Ipſos demeruit medicandi munere Reges &c.*

Præprimis *** Regis Henrici, qui fuit filius Wilhelmi Conquæſtoris, favorem ac benevolentiam ſibi conciliavit. Is enim Faricium Abendonienſi monaſterio præficiendum curavit per Robertum Lincolnienſem Episcopum, qui eum, utpote quovis alio utiliore futurum, monachis approbavit. Et quidem eorum exſpectationi ille optimè reſpondit, tantùmque ſui opinionem excitavit, ut Anſelmo Archiepiſcopo mortuo Rex eum ſubſtituturus fuiſſet, niſi obſtituiſſent quidam Episcopum, qui ejus inflexibilem æquitatis normam metuebant.

ADELARDUS, monachus Bathoniensis, Phyſicus ac Medicus præſtans claruit ſeculo XII. ac teſte Voſſio **** varia in phyſicis & medicina literis conſignavit.

Adelardus
monachus
medicus.

Sub annum 66. ejusdem ſeculi Wichbertus vel Wichbartus monaſterio S. Michaelis in Hildesheim præfuit, Doctor eximius artis medicæ, ex remotis partibus oriundus, quondam Canonicus B. Virginis: ſed relicto ſæculo ad monaſterium ſe contulit.

Hoc etiam ævo ad S. Bernardum, Bernardi Cistercii Abbatem, venerat monachus epistolæ de Studio Medicinæ. quidam Benedictinus ex monaſterio S. Germerii, qui inter Cistercienses recipi enixè rogavit. Cùm à Mellifluo Doctore admiſſus fuiſſet, monachi San-Germerienſes ægrè id tulerunt. Ad quos ille binas dedit epistolâs, quæ à Mabilonio allegantur, ac ſi ex iis conſici poſſet, medicinæ ſtudio à S. Bernardo in monachis minùs probari. At enim R. P. Udalricus Staudigel è Congregatione Bavarica, vir doctus, ut ſtudio Medicinæ, cujus erat Doctor, in monaſteriis tueatur, ſe penitus reperire nihil dicit in allegatis epistolâs, quòd vel peritiam damnet ſanctus, vel uſum medicinæ. „Narrat equidem in „illarum priore, quòd monachus qui- „dam venerit ad ſe, ſuſcipique roga- „verit in monaſterio ſuo. Rogatus, „cur ſuſceptionem ambiret, urgens „animæ periculum præſendit. Et un- „de periculum illud? quòd compul- „ſus ab Abbate ſuo fuerit, mederi ty- „rannis,

„rannis, raptoribus, excommunicatis. Conſcientiæ nimirùm ſibi duxit „monachus iſte, hujusmodi ſcleratis „& ab Eccleſia rejectis, ac ſequeſtra- „tis medicinam facere. Interim San- „ctus nec medicinam damnat, nec „monachum, quòd eandem exercue- „rit; ut ex epistolâ patet: ſed quòd „periculum ex obediendi circumſtan- „tiis eidem incumbens, effugerit, ſol- „lertè commendat. Quid? quòd, „dum monachi illius monaſterii, unde „fugerat medicus Religioſus, ſtrepita- „bant, illum non obedientiâ compul- „ſum, ſed proprii queſtûs cupiditate „accenſum, & vagandi curioſitate de- „pravatum, hinc inde diſcurriſſe, ar- „témque ſuam venditâſſe: ne tum qui- „dem aut artem aut ſtudioſum notave- „rit; ſed monachum propter fugæ ho- „neſtatem, tam miſericordia, quàm „ulteriori ſuorum conſortio dignum „pronuntiaverit. Sciebat utique ſapientiffimus iſte ſanctus, nec ſolem „propter involventes ipſum nebulas, „nec aurum, propter adhærentes ei- „dem leviter ſordes vituperari. „

Excursus
mona-
chorum
ad medi-
cinam fa-
ciendam
improba-
tur.

Illud verò rectè dictum, nec à vero alienum eſt, quòd labente hoc ſeculo, tum monachus ille San-Germerienſis, tum alii Ordinis noſtri, quin imò Canonici Regulares artis medicæ periti, ex monaſteriis excuſiones fecerint, ut hominibus mundanis, qui vel morbis laborabant, vel aliàs valetudine minùs ſecundâ utebantur, medicinam facerent. Id quàm viris Religioſis ſit indignum, nemo non videt. Quid enim turpius, atque abjectius excogitari poſſet, atque homines Deo ſacros ægris ſpe lucri conſulere? Non in hunc finem ipſis permiſſum fuit, arti medicæ operam dare, ſcire potestates herbarum, uſumque medendi, ſed ut ſuâ indiſtriâ, ſcientiâ, charitate Confratres adverſa cum valetudine conſiſtentes in priſtinam reſtituerent ſanitatem. Unde cùm in Concilio Lateranenſi II. Oecumenico X. ſub Innocentio II. an. 1139. celebrato Canones plures ſanciti fuiſſent, Nono prohibitum fuit, ne Monachi & Canonici Regulares Jus Civile & Medicinam gratiâ lucri temporalis addiſcant & exerceant. Eò uſque enim progreſſa erat hæc conſuetudo, ut & Monachi & regulares Canonici (verba ſunt Concilii) poſt ſuſceptum habitum & profeſſionem factam ſpeta beatiffimorum Magiſtrorum Benedicti & Auguſtini Regula leges temporales & medicinam gratia lu-

cri temporalis addiſcerent. Quod eodem canone vehementiſſimè reprehendit ſum fuit atque prohibitum. Si qui verò Episcopum, Abbates aut Priores, ad id conniverint, eos exauthorandos, & excommunicatione puniendos Concilium decrevit. Ab hoc Concilio vigintiſimus quintus agebatur annus, cùm Alexander III. anno 1163. Turonenſe celebravit Concilium, in quo Canones decem editi fuerunt, quorum octavus Medicinæ praxin & Phyſicas conſeſſiones, Legumque Civilium lectionem Viris Religioſis prohibet, ne mundanis ruriſum actionibus involvantur, & in interioribus eo ipſo deſiciant, ex quo ſe aliis putant in exterioribus providere. Iterùm in Concilio Pariſienſi, quòd anno 1212. Robertus de Croceone S. R. E. Cardinalis & Sedis Apoſtolicæ in Galliis Legatus celebravit, ſaluberrimæ conſtitutiones editæ fuerunt, inter quas & ille canon fuit, quò jubetur juxta Lateranenſis III. Concilii Decretum, ut Regulares Jurisprudentiæ aut Medicinæ extra clauſtra dantes operam, infra duos meſes ad cœnobium redeant ſub pœna excommunicationis, non obſtante Abbatis ſui licentiâ, quam dare non potuit.

Per hoſtamen Canones monachis Monasterium interdictum minimè fuit, in monaſteriis his in- tra monaſterium licet eſſe medicis; uti fuerunt artem exercere medicam, quòd contra monaſterium licet eſſe medicis; uti fuerunt tribus & ſodalibus ſuis in ægrotationibus præſtò eſſent. Nunquam enim aliàs Gregorius IX. Statuta illa, quæ Abbates Benedictini anno 1226. in provincia Narbonenſi ad reſtaurandam diſciplinam regularem ediderunt, & in quibus etiam de medicis in monaſterio, ut cum omni humilitate & reverentia faciant artes, mentionem fecerunt, pontificia authoritate confirmâſſet. Hinc poſt hæc etiam tempora & Abbates & monachi virtute ac doctrinâ conſpici extiterunt, quos in arte medica optimè verſatos fuiſſe conſtat. Quis virtute, pietate atque diſciplinæ regularis inſtauratione in Italia magis eminuit, atque Gometius Abbas Florentiæ in monaſterio S. Mariæ? Is artis ſalutaris non imperitus * Oleum, ſeu Baſamum illud pretioſiſſimum, & ubique celeberrimum contra vermes, qui in humanis, præſertim puerorum viſceribus gignuntur, eisque aliquando mortem afferunt, aliòſque graviore morbos efficaciffimum, quòd uſque in præſens in Florentina Abbatia haud parvo impendio componitur, &

Q q 3

pau-

* Apud Conring. Diſſert. 3. de Antiq. Academ. pag. 440.

** De Rigordo vide plura apud Voſſ. de Hiſt. Lat. c. 57. p. 459. ult. edit. Poſſev. Tom. 2. Appar. Sac. Carol. Duſreſne in Indice Auſtorum Gloſſar. med. & inf. Latinit.

*** vid. Mabill. Annal. Tom. 5. pag. 418. **** Cit. loco.

* Armell. in Bibl. Caſin. part. 1. p. 182.

pauperibus distribuitur, sua opera ac sapientia primus adinvenit, cunctisque largiter dari consuevit. Naturæ concessit *Gometius* in fama sanctitatis anno 1442. . . Peritiam Artis medicæ, quâ his temporibus claruit *Conradus Nurenbergensis* ex monacho Mellicensi Abbas Obernburgensis, testatam faciunt Opera Medica literis consignata.

Joannes Trithemius Medicinæ peritus.

Joannem Trithemium, Abbatem Spanheimensem, Medicinæ non fuisse ignarum, fidem facit ejus *Opus Hierarchyum* pro variis morbis depellendis. Certè Theophrastus Paracelsus ingenue fatetur, in chirurgia sua conformanda, polienda, numerisque suis absolvenda, adjutum etiam se fuisse Trithemii scriptis. Etsi verò Trithemii opem in morbis multi expeterent, nullis tamen perinde atque pauperibus adversâ valetudine oppressis præstò fuit. Horum ægrotationes quibuscunque potuit remediis levare studuit. Qua benignitate promeruit, ut invidendo elogio * *Patris pauperum & medici infirmorum* cohonestaretur. Cives amplissimæ Urbis Berolini vix desiderium Trithemii ferre poterant. Quo enim tempore apud Electorem Joachimum studiorum causâ commorabatur, compluribus morbo correptis opem tulit. Inter alios *Lescanium* presbyterum, ac postea Alberti Marchionis Brandeburgici Capellanum aulicum, gravissimus dolor capitis multo tempore afflixerat. Quos iste non consuluit Machaones ac Podalyrios? sed frustra omnes. Solus *Trithemius* aptam morbo medicinam facere novit. Unde

Lescanij solpitori suo Trithemio.

Lescanij postea sospitatori suo tantas, quantas maximas potuit, grates habuit. Testes affero ejusdem literas, ad Abbatem Trithemium scriptas **: „ Etsi parvo tempore vobiscum Reverende Pater in Ursulo sum conversatus, non parvum tamen ex ipsa conversatione profectum reportavi, quoniam vestro medicamine de gravissimo capitis mei dolore, quem per annos decem & octo continuè ac sine intermissione aliqua sustinui, & à nullo medicorum poteram relevari, Domino Deo miserante curatus sum & plenè convalui, de quo paternitati tuæ infinitas gratiarum actiones dico, meque totum in mancipium do, & impendo. Omnipotens Deus reverentiam vestram & in corpore & in anima salvam & inco-

lumem perpetuò conservare dignetur, sicut me miserum miserandumque hominem vestra pietas misericorditer respexit, & de tam gravi ac diuturno capitis dolore curavit, de quo medici nostri omnes semper, quotquot consului, desperaverunt. O spes mea post Deum unica salus & promotor egregie, calamo exarare non valeo tenui, quanta vobis sum charitate obnoxius & inclinatus, in tantum ut si vestræ complaceret paternitati, omnibus vitæ meæ diebus me vobis obligare in famulum unâ cum his quæ possideo, vellem ac optarem. Vestræ namque gratiosæ paternitatis recordatio semper apud me est, & de memoria cordis mei nullo unquam momento potest deleri, quoniam non est hora, in qua præsentiam vestri non cogitem. Valde autem sum tristis, & multi civium Berolinensium mecum dolent vehementer de perpetua paternitatis vestræ absentia, qui omnes nihil magis cupimus, quàm si foret possibile, quod aliquando ad nos rediretis. Novimus enim plures, quòd princeps noster clarissimus multum desiderat reditum vestrum, & quotidie vestrum dicitur præstolari adventum. O si ad nos citò revertatur vestra paternitas, quanto cum gaudio suscipiemini à nobis? -- Laus cunctipotentis Deo, qui non deserit sperantes in eum, cujus benignitas vestram paternitatem mihi merito colendam, felicem in ævum conservare dignetur. Amen. Ex Berlin decima tertia die mensis Maji. Anno Domini millesimo quingentesimo septimo. „ *Rescriptum Trithemii fuit sequens.*

„ Literis tuis amantissime vir, quibus mihi de tua fanitate magnificè gratias agis, quid aliud respondere aut possum, aut debeo, quàm illud quod Joannes Messue medicus in principio cujusdam aggregationis suæ præfatur dicens: *Sanat solus languores Deus, & de frugalitatis solo produxit in largitate sua medicinam benedictus, gloriosus, & excelsus.* Unde non mihi, sed Deo gratiarum actiones habendæ sunt, quia sua bonitate non solum infirmos sanat, sed cum sit omnipotens, etiam mortuos vivificat. Ego autem non

non medicum, sed monachum profiteor Christianum, cujus quid tibi profuere consilia, ille merito benedicendus & collaudandus est, à quo totum accepimus bonum, quod intelligimus. Memoriam verò mei, quam te jugiter habere testaris, cum pro peccatis meis intercedendo converteris ad Deum, esse mihi gratissimam scias, hoc est, ut quoties in altari sacrificium redemptionis nostræ oblaturus Deo Patri omnipotentem memoriam amicorum tuorum celebras, etiam orando pro mentaliter dicas: *Oro te Domine sancte Pater omnipotens æterne Deus, per dolorem vulnerum Jesu Christi Domini nostri, memento etiam servitoris tui licet pravi Joannis Trithemii Abbatis, & quicquid peccaverit in te, per sanguinem ejusdem filii tui misericorditer Ecclesiam tuam per me postulante relaxa.* Si hanc memoriam mei sedulo habueris Lescani charissime, beneficio me quàm maximo donasti. Reditum verò meum in Marchiam sicuti promittere postulantibus cum Principe amicis vobis non audeo, ita non temerè nego. Potest enim omnia Deus, cujus nutum & voluntatem sequi, omnis creaturæ salus. Futurorum autem nulla mortalibus est determinata cognitio. Vale nostri memor. Herbi poli penultima Augusti. Anno Christianorum millesimo quingentesimo septimo. „ Hæc Abbas Trithemius. O pium verò Medicum! ô sanctum Galenum! qui pro curatione morbi non æs fulvum sibi appendi, sed preces ad Deum pro se fundi exigit. Quicumque Religiosi hæc ratione secularium morbos curant, Deo hominibusque acceptabile faciunt Opus.

Nicolaus Ellenbogius.

Nicolaus Ellenbogius * monachus Ottoburanus in Suevia doctissimus lib. 3. ep. 49. scribens anno 1518. ad Sebastianum Biderb. utriusque Juris Doctorem, qui scire cupiebat historiam vitæ ejus: *Dehinc, ait, ad Sueviam reversus, amicorum consilio Galliam petii, & in nobili illo medicinali studio Montispeffulani medicos audiivi, cupiens paternæ artis hæres fieri.* Erat enim filius Udalrici Ellenbogii medici Sigismundi Archiducis Austriae.

Lucas Ant. Firmanus.

De Luca Antonio Firmiano, monacho Casinensi hæc habet Petruccius cap. 22. ** *Lucas Antonius de Firno in Cas-*

imo sub Hieronymo de Placentia Abbate monachus factus est, vir in philosophia & medicina doctissimus. Floruit temporibus supradicti Imperatoris. . . Obiit Cajetæ temporibus nostris, & sepultus est in monasterio S. Angeli.

Pius de Marra *** patriâ Neapolitanus, sed è Barulo (*Barletta*) in Apulia oriundus, nobili Familia, in cœnobio S. Severini Neapolis monasticæ militiæ nomen dedit an. 1595. Fuitque non Theologiæ tantum, ac utriusque Juris Professor celebris, sed rei etiam Medicæ insigniter peritus. Nascens etenim per id temporis Neapoli Chymicæ artis, varia & utilia pro hominum fanitate conservanda, ac restituenda, experimenta feliciter exhibuit, & alios facienda clarissimè docuit; cujus studiū æmulatus *Franciscus Cardinalis Boncompagnus*, Archiepiscopus Neapolitanus sæpissimè unâ cum *Pio* chymicis operationibus strenuè infudabat. In monasterio S. Severini nobile Pharmacopolium sua industria *Pius* erexit, copiosaque suppellectili, ac necessariis instrumentis ditavit.

Quid verò differo, quem ante omnibus forsitan nominare debuissim, *Basilium Valentinum*, natione Germanum, professione monachum in S. Petri cœnobio Erphordii, nisi fallor. Hunc Michael Majerus Philosophiæ & Medicinæ Doctor, Comes Palatinus &c. *absolutissimum Medicinæ Hermeticæ auctorem* vocat. Unde non ipse modò ejus omnia opera accuratè recognita typis vulgavit, sed aliqua eorum etiam Petrus Joannes Faber, Medicus Mospelrensis è Germanico in Latinum vertit; Quin ipse *Basilus* ****, *Libros*, inquit, *equidem meos laudare nolo, quod me etiam dedeceret, sed re ipsa periculo facto se ipsos laudabunt.* Nec opinor, Sodalibus nostris, quorum non adeò multis Basilii Opera unquam visa, ne dicam lecta fuerunt, rem ingratham facturum sum, si integram ejus præfationem de *Magno Lapide Antiquorum Sapientum* hîc adscribam, cum quæ ad Medicinæ studium attinent, in ea scitu non indigna contineantur.

„ Postquàm humani quid passus sum timoris, incepti considerare ex naturæ simplicitate miserias hujus mundi, & desievi mecum penitus delicta à primis nostris parentibus commissa, & quòd poenitentiae locus in terris

„ nullus

* Vid. Joannis Gotfridi pastoris ecclesiæ in Mandal propè Crèuzenach epistolam ad Trith. lib. 2. famil. n. xvii. p. 529. ** extant loc. cit.

* Baluz. in Notis ad vit. Pap. Avenion. p. 1053.

** apud Gattol. Hist. Casin. Sec. XI. p. 689.

*** Armell. Bibl. Cas. part. 2. p. 144.

**** in Curru triumphali Antimonii pag. 23.

„nullus esset, sed homines in dies pe-
jores fierent, quòdque poenitentiam
non agentibus aeternae impenderent
poenae absque fine impercrutabili-
ter duraturae; ideòque acceleravi,
quoad potui, malo me subtrahere,
mundòque valedicere, & me Deo,
ut famulum, addicere.”

exemplo
majorum
Medicinae
studet.
„Cùmque jam aliquamdiu in Or-
dine meo vixissem, & illud temporis
spatium, quod post absolutionem
peni mihi ipsi ad orandum impositi
reliquum foret, nollem frustra ab-
sumi, ne cogitationes meae per otium
novis peccatis causam praeberent,
constitui apud me rimari, perque
anatomiam ejus arcana indagare,
quod post aeterna illa in temporali-
bus summum reperi, & postquam
multos libros in monasterio nostro à
philosophis longè ante me scriptos,
qui & ipsi naturam studendo & in-
dagando assequuti fuerant, inven-
rim, animum hoc mihi lubentior
addidit, ad discendum ea, quae ipsi
sciverant; & quamvis difficile id mi-
hi contigerit, tamen cùm omne in-
initio grave in fine facilius sit, Deus
quoque, quem sedulo oravi, ut vide-
rem, quae alii ante me non viderant,
concessit.

Conmo-
nachum
egrotum
„In Conventu nostro collegam
habui, quem nephriticus à calculo
dolor vexabat, ita ut saepe aeger de-
cumberet. Hic medicos multos
ad se vocaverat; at à nullo praesen-
taneam opem sentiens, Deo vitam
mancipavit, ab omni humano auxi-
lio derelictus. Tum ergo institui
anatomiam herbarum, distillavi eas,
sal extraxi, & quintam essentiam;
verùm nullam ex omnibus invenire
potui, quae fratrem illum ab affectu
suo liberaret, licet permultas ten-
tarem: nam non erant in suo gradu
adeò efficaces, ut huic malo mede-
rentur: Et sic nullum vegetabile offendi,
quod non sex annorum spatio atti-
geram. Hinc acriori mentis indagine
cogitationes meas intendi circa hoc
negotium considerando, mecumque
inveniri etiam ea addiscere, scientiaque af-
sequi fundamentali, quae Creator in
metalla & mineras terrae abdiderat.
Ac quò magis quaererem, eò plus in-
veni; unus enim semper ex altero se
deducebat rivus; & Deus fortunam
mihi concessit, ut multa experirer,
ac oculi mei viderent etiam illa, quae
natura mineralibus & metallis infu-

derat, adeò diversa, ut ignaris ca-
put sit difficillimum.

„Inter ea omnia incidi in minerale, ^{sanitati}
quod ex multis coloribus composi- ^{restituit.}
tum, & in arte maximae efficaciae est,
huic spiritualementiam extraxi;
eaque fratrem meum aegrum paucis
diebus pristinae sanitati restitui. Nam
hic spiritus adeò fortis erat, ut spi-
ritum fratris mei corroborare potue-
rit, qui horas suas quotidie pro me
oravit, donec mortuus sit; super-
erat autem diu, postquam convale-
rat: Ejus quoque meaeque preces
tantum valuerunt, ut Creator & mi-
hi aperuerit, & propter meam dili-
gentiam demonstravit etiam illud,
quod prudentibus, uti se vocant,
absconditum manet.

„Atque ita hoc Tractatu Lapidem ^{Notitiam}
antiquorum ad sanitatem & consola- ^{de lapide}
tionem hominum in hac miseriarum ^{philoso-}
valle coelitus nobis, ut terrenorum ^{phico}
summum thesaurum, concessum, indi- ^{promit-}
care, & quantum mihi licitum aperire ^{tit.}
volui, velut tute leges, non pro mea,
sed posterorum utilitate scribens; post-
quam cognitionem ex scriptis mul-
torum expertissimorum virorum con-
secutus fuerim, ita ut & tu ex mea
doctrina, Philosophiae addicta, quae
brevissima verbis, at prolixa sensu,
petam, cui veritas innitatur, cum
proemio temporis ac aeternitatis voto
assequi possis, Amen.” Hæc Basilius
Valentinus, qui teste Hellemontio*,
suos omnes confratres adeptam
Philosophiam edocuit, & *universalis*
medicinae possessores effecit. Michael
Majerus supra laudatus, quò nemo
alius Basillii scripta & attentius & sæ-
pius à capite usque ad calcem perle-
gendo contrivit, se physicas claves,
quibus fons sanitatis referatur, in eis
reperisse testatur.

Superioribus annis in Andecensi ^{Udalricus}
Congregationis Bavaricæ celebri mo- ^{Staudigel}
nasterio vixit R. P. *Udalricus Staudi-* ^{Medicinae}
gel, supra à me laudatus, qui uti Me- ^{Doctor.}
dicinae erat Doctor, ita de studio &
usu medico, Clero cuivis etiam Reli-
gioso competentibus, periodos satis
prolixas concinnavit, quas Mabillo-
nii *Tractatui de Studiis Monasticis* à se
in Latinum converso intexuit. In his
verò fatetur, & pronuntiat, studium
& exercitium Medicinae per sacros Ca-
nones utrisque & Ecclesiasticis & Re-
ligiosis prudenter interdici, sed tunc
solum*: si cancellos suos egrediatur,
in

in methodum illam pervadens, quam
Galenicam nominant. „Hæc etenim
admodum lubrica est, ambagibus
tarda, lucris insidiosa, & quod ca-
put rei, quibusdam aliis operacioni-
bus, ab Ecclesiastico decore quan-
doque non parum alienis, occupa-
ta. In hac in ambitu suo librata,
quemadmodum nolim ut sese disti-
neant Reges, ita nec, ut sese facer-
dotii Regalis exercent zelus. At ve-
rò si studium Medicum ita intelliga-
tur compositum, ut verborum cer-
tas formulas constituentium effica-
ciam; herbarum, radicum, foliorum,
florum, seminum, lapidumque do-
tes naturales, jussumque Dei suis
temporibus ab ipsis exercendum, &
in opera complendum scrutetur, de-
inceps magnas earum virtutes, ad
morborum sanationes referat, acul-
timò, quando, & quomodo, ut do-
ctum suarum efficaciam in proximo-
rum opitulationem exerant, appli-
canda sint, solemter indaget: Eccle-
siasticis unquam prohibitum non pu-
tem, nec etiam prohibendum, ne
Religiosis quidem.”

Ignoran-
tiam in
reprehen-
sionem
vocat.

Præsertim P. *Staudigel* cum Helle-
montio* molestè fert, quòd non pa-
rum saepe uterque Clerus cùm Secula-
ris tum Regularis, medicam in rebus
dotem, velut impressos iisdem Divi-
nae miserationis characteres & stigma-
ta non solum in numero nullo ponat,
atque ad aram ignorantiae appendat;
verùm etiam si quem videat effectum,
ab earundem dotium applicatione pro-
fectum, nexum verò causarum cum
effectu non cognoscat, confestim ad
infernalem Rempublicam confugiat,
emicantem ex effectibus gloriam Deo
deneget, vicissim diabolo imputet,
& ejusdem interventui attribuat. Ne
verò falsam vel injustam criminationem Cle-
rum onerare videatur, ex compluri-
bus experientiis, quas ipsemet edoctus
fuerat, memorabile exemplum his ver-
bis recenset.

Verbo-
rum for-
mulam ocu-
lorum
dolores
curantur.

„Exposuit mihi quondam in sa-
cro confessionum tribunali vir quidam
mediocri fortunæ, formulam quan-
dam, quacum oculorum dolores quos-
libet indifferenter sustulit, super pa-
tientes reverenter, & cum intimam com-
passione pronuntiatam: volens scire,
num id à se fieri posset, salva cùm re-
ligionis, tum conscientiae suae inno-

centia & integritate; consideratis ver-
bis singulis, & simul eorundem com-
binatione, quid jure reprehenderem
reperi nihil. Constabat formula certis
rythmis: rythmos ingrediebantur mera
Passionis Dominicæ mysteria, aberant
sub pronuntiatione ceremoniae, nul-
lum peractam curam sequebatur mi-
nerval, gratis acceptum, gratis dabat;
sola desiderabatur in proximis aver-
runcata miseria. Perpensis bene si-
mulque combinatis omnibus respon-
di tandem, me nihil in hac formula
reperire, quod meritò reprehende-
rem: uteretur porrò pro lubitu, sa-
narè que quos posset, excluso quovis
timore, vel injuriam religionem, vel
maculam conscientiam afficiendi. Re-
posuit, usum hujus formulæ sibi jam ^{Quam}
aliquoties interdictum à diversorum ^{impro-}
Ordinum Religiosis, ceu superstitio- ^{bant im-}
sum, & saltem occultum cum diabo- ^{Confes-}
lo commercium continentem. Sub- ^{farii,}
stiti non nihil, tam responso, quam
admiratione suspensus; at paulò post
in cubiculum meum concedens, se-
quentem formulam à S. Hildegarde
matronae cuidam diuturno sanguinis
profluvio laboranti missam, in char-
tam descripsi, descriptamque bono
viro, quem interim exspectare jusse-
ram, reversus tradidi, cum additis pre-
cibus, ut eandem iisdem viris Religi-
osis, qui prius suam damnaverunt, osten-
deret, & qualem de eadem sententiam
ferrent, exquireret. Formulæ tenor e-
rat: *In sanguine Adæ orta est mors, in san-* ^{à quibus}
guine Christi extincta est mors. In eo- ^{etiam for-}
dem sanguine Christi impero tibi, & san- ^{mula S.}
guis, ut fluxum tuum contineas. Erant ^{Hildegardis}
hæc verba pectus inter & umbilicum ^{dis rejecta}
suspendenda, in nomine ejus, qui om-
nia rectè disponit. Secuta fuit Ma-
trona sanctae Abbatissae consilium, &
consecuta sanitatem: præterque Ma-
tronam complures adhuc alii. Rediit,
prout rogaveram, post aliquot
tempus sponsor, retulitque, rejectam
ab iisdem formulam, & ab uno lace-
ratam etiam in multa frustula præzeli
excandescencia. Tum enimverò me-
cum ingemui, quòd majorem, etiam
apud Theologos, nacta sit auctori-
tatem Diaboli malitia, quam divinæ
bonitatis amplitudo. Quasi verò
sathanas triumphum quaerat in illis re-
bus, per quas ipsemet ductus fuit in
triumphum. Licuit sanè Petro clau-
dum

* Loc. cit. p. 429. Fallitur verò V. C. Jo. Albert. Fabricius, dum in *Bibl. Græc.* Vol. XII. pag. 741. scribit, Hellemontii sententiam viro eruditissimo Jo. Mabilonio adeò fuisse probatam, ut eam libro suo de Studiis Monasticis infereret, lectoribusque commenda-
daret. Non fecit hoc Mabilonius, sed ejus interpres P. Staudigel.

dum erigere per hoc: *In nomine Jesu Christi surge, & ambula*: Et non licuerit per sanguinem Christi sanguini imperare, ut fluxum sistat. Hæc ille.

Lepida Cardina-
lis Quiri-
ni narra-
tiuncula.

Festivum etiam est, quod Em. Card. Quirinus sibi, adhuc Theologiæ Professori evenisse narrat. „Eventit, inquit, ut calculo per sectionem eximendo me laborare suspicarer, eaque de causa ad Laurentium Bellinum (eo celeberrimo Medico Florentinum Monasterium nostrum utebatur) confugerem. Evanuit tamen citò mea illa formido, & quo pacto id acciderit, haud abs re puto hîc referri, quòd unà simul præclarissimi illius Viri miser exitus intelligetur. Eo igitur timore correptus Bellinum adeundum censevi, paratus, quam ille protulisset sententiam, ceu Galeni & Hippocratis oraculum admittere; nam Bellinus inter plures editas de re Medica doctissimas lucubrationes, scriptorem maxime classicum se exhibuerat in libro, quem de Urinis, nec non de structurâ, & usu Renum conscripserat. Scilicet ejus domus eo moestiùs conscendi, quòd nunciatum mihi ab ejusdem famulo fuisset, herum suum viscerum dolore excruciatum in lectulo jacentem à me deprehensum iri. Ut primò ipsi factus sum propior, non quidem percontatus est adventus mei causam, sed illam exponere incepit, ob quam ipse cubili affixus manebat, dolores scilicet, unde torquebatur. A me deinde amicè poposcit, quodnam opus esset, quo me juvare posset; moxque morbum, quo tentari verebar, ipsi declaravi, quod paucis feci. Paucis pariter ipse respondit, nullum judicium de mea illa suspitione ferre se posse, nisi lotii in crystallino vitro à me redditi diligenter post aliquot horas proprietates observasset. Parui ejus præcepto, moxque discessi, æquè pariturum me spondens in reditu, quem mihi faciendum præscripserat ad diem postero. Verùm, antequam iste dilucesceret, obiit Bellinus, iisdem, quos dixi, doloribus enectus. Manavit fama, ortos ipsos fuisse ex inedia, quâ jam diu corpus suum conficiebat. Etenim pro re certa statuerat, quæ corpori suo inerat, pinguedinem, non quidem adipem esse, quem ipsius corporis habitus postularat, sed immundam quandam faciem morborum procreatricem, ac propterea si hanc extrema cujusvis cibi parcimonia abstergeret, atque ex-

„tenuaret, bene se consulturum suæ valetudini. Id mihi his ipsis verbis ante aliquot menses affirmaverat, dum unà simul jactaret per eam parcimoniam jam sibi feliciter cessisse veteris, corruptiq; hominis everfionem, atque unum in posterum studium se manere novi, fanique hominis superinduendi. Hunc in modum miserè extinctus est excellentissimus Medicæ artis Doctor, postremo hoc etiam erga se adhibito experimento demonstrans, verum fuisse, quod de ipso passim ferebatur, eundem scilicet opinionibus quibusdam suis plus æquo indulgere consuevisse. Unà cum Bellino extincta est, nescio quo pacto, morbi illius, cui me obnoxium suspicabar, formido omnis; nam paulò post certo certius cognovi, eandem animo meo insitam fuisse non aliquo vitio, quo renes laborarent, sed ex frequenti calculorum sectione, quam Florentiæ ea tempestate facitabant peritissimi Lithotomi Colligianus, & Lancisius, compluribus eo morbo affectis Florentiam confluentibus, vel ex remotis regionibus, ut ex eorum peritia & dexteritate levamen, ac remedium, si fieri posset, ducerent. Bini ex illis, ni fallor, meo in monasterio hospites recepti, eandem sibi prorsus salutiferam experti sunt; contra Strozzius Florentiæ Archiepiscopus à Colligiano exsectus intra paucos omnino dies occubuit. Nil mirum sectiones istas imaginem mali, quo reapse carebam, indidisse animo meo acri, & fervido. Vim, qua præditus is foret, pares alias imagines effingendi, quum mihi sæpe incommodam accidere, Bellino narrarem, reponerat ille, eandem cum adolescentia desitutam; durat tamen adhuc, indèque gloriari possem, ex Medici dicto, senili hac etiam ætate inesse animo meo, *quæ quondam juvenili in corpore vires.* „

In Congregatione Gallicanâ S. Mauri id genus studii pauca habet exempla; dum tamen Medicinæ professio sibi pro scopo præfigit utilitatem publicam, ejusmodi intentio rectificat, quidquid ista occupatio ab hujus instituti sanctitate posset habere alienum. Hoc fine ductus D. NICOLAUS ALEXANDRE S. Faronis Meldensis Monachus anno 1678. professus arti Medicæ & Chirurgicæ sua cum primis ad dicit studia, atque in usum egenorum duo egregia ac bonæ fragis plena edidit Opera, quorum primo titulum fecit: *La Medecine & la Chirurgie*

gie des pauvres, i. e. Medicina & Chirurgia pauperum; Alteri: Dictionnaire Botanique & Pharmaceutique, i. e. Lexicon Botanicum & Pharmaceuticum. Illud typis exscriptum prodiit Parisiis anno 1714. in 12. alterum A. 1716. in 8. Lectoris patientiâ abuti fortè viderer, si utriusque utilissimi sanè operis contenta prolixius referre vellem, id notasse sufficiat, quod *Philippus le Cerf* in suâ Bibliothecâ historico-critica Scriptorum Congr. S. Mauri pag. 5. his verbis commemorat: *Le P. Alexandre a eu principalement en vue en les publiant, le soulagement des pauvres, auxquels il prescrit les remèdes, qu'il croit les plus convenables dans leurs maladies, & qui exigent le moins de dépense.*

Medicinæ
studium
hodie in
monaste-
riis penè
cessat.

Hodie Medicinæ studium in monasteriis Familiæ nostræ passim desiit. Cum enim artis medicæ periti ubique ferè locorum ad manum sint, quid ad eam monachos incumbere necesse est? Nec quæ exempla veterum monachorum adduxi, magnoperè movent, ut literæ medicæ in cœnobis hoc ævo resumantur. Quibus enim temporibus Medicorum magna penuria erat, monachis vitio verti non poterat, quòd quidam huic scientiæ operam navarent, eâ impulsu ratione, ut fanitatem depulsa ægritudine restituere Confratribus possent. At ubi hæc ratio cessat, meritò etiam studium cessat. „ Quòd si tamen nonnulla, inquit Mabilionius*, anatomicè structuram, id neutiquam improbo, dummodo tamen honesti fines non transcendantur; poterit enim talis notitia proprii individui intelligentiæ, corporisve salutis inservire, quæ nobis curæ quodammodo esse debet. At verò distinctam morborum seriem, nec non varia pharmacorum genera peculiari indagine velle discutere, hoc, inquam, Monachis nullatenus dicimus permittendum. Quòd si contingat, aliquos jam pridem in seculo id genus scientias didicisse, poterunt, Superiore annuente, iis tantum uti in Sodalium ægrotantium commodum, *secus verò aliorum.* „

Contra
Superio-
rum vo-
luntatem
non est

Quæ duo postrema verba, *secus aliorum*, ii notent velim, qui si à Superioribus beneficium medendi hominibus impendere secularibus prohibentur, eos duos, austeros, incle-

mentes, ac si nulla viscera misericordiam haberent, infimulare non verentur. Fuit non ita multis ante annis, qui se persuaderi est passus, ut noctu, clam, inscio ac maximè invito Superiore, monasterio egrederetur, ut personæ graviter ægrotanti consuleret. Quod pessimè ab ipso factum fuit, etiam si illa subinde ejus operâ convalesceret. Nemo enim rectè charitatit litat, qui obedientiam postremo loco habet. Non placent Deo id genus charitatis victimæ, quas contra parendi studium susceptas ab altari suo velut abominabiles dudum rejecit.

Aliud, illudque sacrum Medicinæ studium hodie floret apud Patres Benedictinos *Elchingæ*, quod est celebre & Imperiale in Suevia propè Ulmam monasterium. Uti enim pietas ad omnia utilis est, ita charitas hosce Ascetas ad opem iis ferendam impellit, quos ceu effigies & imagines Dei Optimi Maximi invidia mali dæmonis per magorum & sagarum veneficia de statu integræ valetudinis deturbat, miserumque in modum variis immixtis morbis discruciat. Qui primus verò superiore seculo novo huic laudatissimoque artis Asclepiadæ studio operam dedit, fuit cœnobita *Gregorius* nomine, monasterii sui, me adolescentie, Senior, rerum experienciâ, ac doctrinâ vir eximius. Hoc medendi genus, non turpis lucri gratia, sed amoris ergò adversus proximum piè susceptum ac institutum bona fors excepit; quàm plurimi enim omnis ætatis, sexus, conditionis, ac religionis homines pristinæ fuerunt restituti sanitati. Unde ad *Elchinganum* monasterium, ceu novam Medicorum Academiam, magnus frequensque morbis è veneficio contractis laborantium concursus. Quid? quòd complures verbi Lutherani præcones, si necesse sit, nominari possunt, qui eâ causâ *Elchingam* ceu ad sacram anchoram confugerunt. Memini, me puerum audivisse virum è Lutheri secta, qui honorifica gratæque mente recuperationem valetudinis suæ à veneficis afflictæ Monachis *Elchinganis* in acceptis retulit. Monstrantur hodie dum cultri, forfices, falces, lapides, aliæque id genus monstrosa complura, quæ ex hominum corporibus veneficio infectis educta fuerunt. Urcei, si bene memini, fragmenta ex ore

* Traët. de Stud. Monast. Part. 2. c. 9. n. 4. p. mihi 163.

ore nonneminis ejecta, Abbas Meinradus b. m. insignis Mathematicus, artifex, ac Daedalus ita scitè pristinæ compagi restituit, ut integrum denuò vas exhibeant. Rogatus Gockelius, Ulmenfis in proxima vicinia Physicus, ac Medicinæ Doctor, quid de hoc medendi genere sentiat, respondit, se existimare, quòd qui ex corporibus ejuscemodi res educendi scientiam possideant, easdem etiam in illa immittendi peritiâ non destituantur. De Lutherani hujus Medici lepido ingenio si aliàs non constaret, id responsi pro sarcasmo, ac injuriosa contumelia accipi posset.

Narcissus Bóglini. Qui hodie post Gregorium supra laudatum, aliòsque successivè plures Medicæ huic seu scholæ seu officinæ præest, Narcissi Bóglini fert nomen. Ejus ope sacrisque medicamentis innumeri jam convaluerunt; quorum curationes, ut audio, ipse Vir Clarissimus haud indiligenter in literas refert, ut typis aliquando descriptæ, esse Deum, ejusque verum cultum in Israël, Ecclesiâ Romano-Catholicâ, faciant quàm testatissimum.

Benedict. Feyjod. Benedictinorum de arte Medica Scriptorum agmen claudat vel in prima horum acie stare dignus R. mus P. Benedictus Hieronymus Feyjod Hispanus, qui diuturnâ indagine variis quidem in scriptis, quæsit certitudinem Medicinæ, sed non invenit; Imò, inquit ipse, inter irritos conatus asserendi certitudinem, crevit incertitudo: quia nimirum Medici Scriptores, cum sua quisque regat diverso flamina tractu, æquè inter se mutuo, quàm mecum dimicabant. Quod hic assererat, ille negabat; quod hic moliebatur, demoliebatur ille; Quos hic Autores medicos ad cælum laudibus evehebat, ille probris cumulabat. Is Astrologiam in Medicinæ subsidium traherat, ille, & quidem meritò, in Tartarum ablegabat; Apud hunc inventa moderna florebat, apud illum in ludibrium abibant. In ipsum usque punctum difficultatis discordia propagata est. Incertitudinem Medicinæ alii fraudulenter dissimulabant, alii sincerè fatebantur, alii audacter negabant. Ita in iis ipsis scriptis, quibus propugnabant mutuam in dogmatibus concordiam, apparuit nunquam componendum dissidium. His comotus Feyjod nihil anti-

quius habuit, quàm in Medicinæ rationes curatius inquirere, Artisque illius Crisin instituere, & quid certi, quid incerti in ea sibi videretur, publicis scriptis patefacere. Id verò cum egregiè præstitisset, indictum est contra eum bellum acrius quidem quàm pro meritis. Irruerunt omni ex parte calamis, imò veriùs spiculis armati Medici, adversi rupto, ceu quondam turbine venti. Prodierunt scripta, injuriis sæva, quas æquo tamen animo tulit ille, jam pridem gnarus multum in hoc certamine convitiis agendum. Ratus tamen suarum esse partium veritatem propugnare, ad extremum adversariis libellum opposuit sub titulo: Veritas Vindicata adversus Medicinam vindicatam ad Ill. m. D. JOSEPHUM CERVI Patritium Parmensem. Quod Opusculum extat Tomo II. Theatri ipsius Critici Universalis pag. 352. editionis quintæ. Si verò ex eo quæramus, quid absolutè sentiat de Medicina hodierna, liberè respondet, prout exercetur à paucis (forsan paucissimis) subtilibus, doctis, cautis & piis, utilem & necessariam esse; prout verò à plurimis, noxiam plerumque esse, & funestam. Id præter experientiam docent sapientissimi Medici: ita enim Cardanus de Meth. Med. cap. 100. Complures, inquit, ab indoctis Medicis occiduntur longè alioquin victuri, quàm morituri ab eruditis salventur. Confer sis librum Doctoris Gerardi Goris inscriptum: Medicina contempta propter ignorantiam Medicorum.

His ita, ut sunt re ipsâ, comparatis, Nos certè Sodalibus haud suadebimus unquam, ut majorem, quàm par fuerit, huic studio operam impendant; Siqui tamen in id ipsum propensi fuerint, non pauci sunt, qui methodos varias præscribunt; quos inter è nostris unus instar omniù esse potest supralaudatus Nicolaus Alexandre, cujus Lexicon Pharmaceuticum maximè comendatur. De reliquis consuli potest Daniel Morhofius in Polyhistore Practico Tom. III. Libro VII. Atque hæc de Medicina dixisse sufficiant; quia verò cum eâ amicè conspirat Chimia, mutuâque sibi operas præstant, nunc de hac recto ordine agendum nobis est, eò maximè, quòd sub ipsa barbarie in monasteriis asylum quæsisse, diùque illic latuisse dicatur.

SECTIO IV.

Historia Chimie & secretioris Philosophiæ.

Philosophiæ secretioris antiquitas & cultus.

Tanta est secretioris Philosophiæ sublimitas, amplitudo & antiquitas, ut non superficialia impendenda esset opera, si quis ejus historiæ campum accuratius vellet emetiri. Hæc enim scientia quasi solum aliquod omnibus occultioribus naturæ & artis operationibus substernit. Fuit illa jam ab antiquissimis temporibus per sapientes, quos Magos nuncupant, præcipuè exulta; Magno quoque studio eidem disciplinæ tum Hebræos, Chaldæos, Ægyptios, Persas, Arabes, Græcos & Latinos, tum Judæos, Ethnicos, ac etiam Christianos antiquitus incubuisse ex Suida discimus. Et si verò non desint, qui hanc doctrinam vel ideò suspectam habent, quòd aut nulli sint antiqui illius Scriptores, vel plerique pseudonymi, aut supposititii: Neutiquam tamen ex eo inferri debet artis neglectus, quæ ab antiquo tempore non scriptis, sed potiùs per institutionem vivi Præceptoris propagata fuit. Cum autem crassissima barbaries, inquit Morhofius*, Græciam, Italiam, Germaniam obsideret, latuerunt illa in monasteriis apud Christianos studia, unde, si qua in publicum prodierunt scripta, ut sanè non paucanum ex iis super sunt, ob barbariem & impolitiam dictionis contempta fuerunt.

Ejus studium sapientibus congruè.

Id verò studii genus, licet plerisque hodie sordefcat, si tamen rerum naturam, non nominis ignominiam quærimus, Viris summis congruum, Sapientibus dignum, Theologis acceptum, Principibus gratum, ac ipsi Evangelio & Religioni consentaneum fatentur omnes, quibus de meliori luto finxit præcordia Titan. Magia siquidem naturalis, ut Trithemius in suis ad Joachimum Brandenburgicum literis scitè edisserit, pura est, solida est, stabilis & licita, quæ Principes maximè decet & ornat; nec unquam ab Ecclesia fuit prohibita, nec etiam jure est prohibenda: quippe quæ puris naturæ principiis innititur, nullamque superstitionem admittit. . . . Enimverò, inquit idem in sua ad Germanum Garnay epistolâ, nihil aliud per Magiam intelligi volumus, quàm sapientiam seu Physicarum & Metaphysicarum intelligentiam rerum.

Ex ista porrò secretiore Philosophia, seu consensuum rerum universalium intelligentiâ tanquam fertilissimâ fegete, orta sunt pleraque aliarum sublimiorum artium genera, inter quas prima est Chimia, quam nos illo sensu antiquo & honorifico intelligimus, ut sit scientia, quæ non abeat in fumos speculationum subtilium, aut inanum operationum, sed quæ fabricas rerum symbolizantes, ipsaque adeò mirabilia naturæ & artis considerans, cognitionem formarum abditarum ad opera admiranda deducat, vel applicando activa passivis physicè operetur ad sublevanda humanæ vitæ incommoda. Cujus quidem artis cultum & præstantiam quod attinet, ex remotissima antiquitate constat eam in summa veneratione fuisse; hancq; velut Divinam & sanctam omnes, quotquot veri sunt illius possessores, hodièdum deprædicant. Nec illo sanè indigna est titulo aut honore, si ea, quæ referuntur, præstiterit; omnium verò Gentium historicam fidem labefactare velle, extremæ profectò res esset impudentiæ. Tantum ergò abest, ut id genus studii vel operationis explodere sustineam, quin potiùs cum magni nominis Archiatro D. Hoffmanno, dolendum existimem, Excelsam, ut ait, & penè divinam hanc Philosophiam, quæ sapientissimam Dei providentiam in operibus suis, manibus quasi palpamus, nostris etiam temporibus nec satis excoli, nec ut decet tractari. Sed legi hac de re possunt libri in utramque partem copiosè scripti, præsertim à Conringio & Borrichio, qui postremus de ortu & progressu Chimie prolixius egit, & Hermetis, Ægyptiorum, Hebræorum, aliorumque Chymicorum Sapientiam egregiè vindicavit.

Secretiorem hanc Philosophiam, Hujus cujus sublimitas facilè à nominis sui Philosophiæ Cultoris & nostris in deliciis fuisse ex eorum arguimus, quòd non tam superstitionis, ut volunt imperiti, quàm absconditæ pietatis argumentum sit eorum, qui arcanis rerum naturalium, quasi typis quibusdam, rerum divinarum mysteria adumbrari sentiunt**. Quia verò

R r 3 nec

* Morhof. Polyhist. Tom. I. l. 1. Cap. XI. n. 39.

** Vid. Morhof. loc. cit. n. 43.

Quid sit Chimia.

Philosophiæ Cultores Benedictini.

nec ea mihi notitia est, nec facundia, ut omnium de hac scientia Scriptorum merita, laudesque valeam pro dignitate referre, unum saltem aut alterum ex celebrioribus in medium adducam. Et nemo quidem ex antiquis Philosophiae secretioris arcana altius penetrasse videtur, atque Gerbertus postea Sylvester II. Papa: Hac enim philosophicae eruditionis praestantiam meruit Philosophus *κατ' ἐξοχήν* appellari, eaque effecit artis mechanicæ opera, quæ attonita contemplabatur, & stupebat illa ætas, ac etiam mirata est posteritas. Quo factum, ut conspirante livore & ignorantia Magiæ diabolicæ suspectus haberetur, uti pluribus ostendit Naudæus in Apol. Viror. Mag. accusatorum.

Gerbertus postea Pontifex Sylvester II.

Basilii Valentini inter Philosophos Hermeticos excellit.

In Physica non tantum disputant nostri, utrum aurum verum per artem fieri possit, sed eorum etiam quidam in eo conficiendo desudasse feruntur.* BASILIUS VALENTINUS lapidem philosophicum, vi cuius multum & auri & argenti confici potest, indefesso studio, labore, ac industria elaborasse dicitur. Fides tamen sit penes *Michaelem Meierum*, ejus sectatorem ac discipulum. Erat verò *Basilii* seculo XIV. exeunte monachus Erphordii in S. Petri monasterio, Philosophus cum primis clarissimus, ac Chymicorum facile princeps, omniumque sincerissimus. Tempus a choro, aliisque vitæ monasticæ exercitiis vacuum, ne otio contereret, omnes animi sui vires ad artis Hermeticæ, quam scilicet ab *Hermete Chymistarum* coryphæo denominant, studium contulit, eo successu, ac felicitate, ut suo ævo inter Philosophos Hermeticos facile princeps, aut certe quidem nemini secundus, ac pro *Adepto*, ut vocant, haberetur. Quod verò omnibus pluris faciendum est, erat BASILIUS in Dei timore & sancta conversatione religiosissimus, cujus quidem rei indicia, uti & sinceritatis, fervidique zeli cujusdam sæpius ebullientis vestigia quam manifesta, suis in Operibus reliquit. Ita enim in prologo *Currus Triumphalis Antimonii* inquit: *Quandoquidem ego BASILIUS VALENTINUS religiosi votis Ordini S. Benedicti vivam adstrictus; isque status alium quendam requirat sanctitatis spiritum, quam cum quo vulgò mortales in profano hoc acquirunt seculo, meum esse putavi ante omnia in libelli hujus principio declarare, quid pio Spagirico, insatiabili artis hujus desiderio flagranti*

scitu necessarium sit, quid agere, quid collimare debeat, ut ea rei totius fundamenta jaciatur, quæ stabilita sint. . . . . In hac autem meditatione mea tandem inveni quinque præcipua esse capita, quæ omnibus tum sapientibus, tum sapientiæ artisque nostræ affectatoribus imprimis sunt consideranda: Quorum primum est invocatio Dei; secundum Naturæ contemplatio; tertium vera præparatio; quartum modus utendi; quintum utilitas & fructus. His tamen Basilii Valentini verbis nullam fidem habet D. Gudenus in Historia Erfurtenfi pag. 129. ubi eum non sine contemptu iis accenset, quos Spagyritæ in augmentum spei nominant aurum confecisse. Eiusdem Scripta, alio loco recensenda, de metallis, mineralibus, præsertim de Antimonio magnis hodie dum laudibus ornantur.

Joannem Tritheimium, Abbatem Spanheimensem, fuisse philosophiæ, non cujuscunque tamen, sed experimentalis studiosum, ejus scripta testantur; ea enim solum digna studio suo existimavit, quæ rationi consentanea sunt, ac experientiâ firmantur. Cum verò *Magiæ naturalis* etiam esset studiosus, fuerunt rudes quidam ac indocti, qui illum magiæ diabolicæ, superstitiosæ, atque ab Ecclesiâ damnatæ insimularent. Quod merito ferens animo periniquo, apologiam** his verbis pro se scripsit; „Nec sum „nescius, quosdam esse, qui me calumniantur injustè, Deus scit, quasi „malis artibus, & necromanticis vanitatibus, ne dicam maleficiis, animum deturpaverim. Multus enim „& magnus de me rumor apud plures „exivit, nescio quibus occasionibus, „quod sciam, fecerimque miranda per „nescio quas artes, aut quorum ministerio spirituum suscitaverim mortuos, recuperaverim furta, prædixim futura, ostenderimque mirabilia, „quæ omnia conficta sunt, & falsa, „nec in mea voluntate fuit unquam, „nec in potestate talium fatuitatum operatio, vel ostensio. Necessarium tamen ratus his obviare mendaciis, „brevem hic mei defensionem posteritati relinquo; ne forsitan aliter de me feratur opinio, quam sese veritas habet. „Sum enim fidei Christianus, in fide nutritus Catholica: cum sancta in omnibus, quæ sunt fidei, sentiens Romana Ecclesiâ; sum Presbyter & monachus, Minister JESU Christi; nulla „mihi commercia cum artibus malis, „nulla

Joan. Tritheimius Philosophiæ experimentalis studiosus,

Magiæ insimulatur,

Ejus apologia.

„nulla cum dæmonibus unquam societate, seu pactio fuit. Deum in Trinitate personarum unum adoro, ipsum „timeo, ipsum colo, ad ejus participationem gloriæ venire post hanc vitam cupio, spero, & confido. Si „quæ novi, si quæ scio, si quæ feci, quæ non capientes mirantur, non dæmonum sunt opera, sed naturæ, „sed industriæ, sed speculationis philosophicæ. Qui enim facit, quod nemo, mirantur omnes. Sed accipeatio „nem, ne plus quam oportet, mireris. „Eo tempore, 1495. quo Maximilianus Rex Romanorum, magnum illum, diurnumque conventum Principum suorum coadunavit in Vormacia, venit „ad me in Spanheim ex Francia, nomine meo excitatus, ut dicebat, *Libanius Gallus*, vir in omni doctrina celebris „institutionis, & non minus fide Christiana morumque sanctitate, quam „eruditione venerabilis. Hic aliquamdiu cum *Pelagio* illo monacho, & *Heremita* in insula Majorica conversatus omnium librorum ejus, mortuo „illo, factus est hæres, & multa ab eo didicit arcana in philosophia, in fide Christiana, de natura spirituum „bonorum & malorum, & de naturæ „mysteriis, & alia multa, quæ non sunt passim vulgaria in scholis hominum istius tempestatis. Iste, inquam, „*Libanius*, vir certè undecunque doctissimus, cernens mei dispositionem „animi, & indefessum studiorum affectum congaudens dicebat mihi: *Tritheimium* quæsi, & inveni, quem „*Minerva* suo est dignata cognomine insigniri, dignumque facere, quem „nihil debeat eorum latere, quæ nos „cum labore magno primum à *Pelagio*, „ac deinde à *Joanne Pico Mirandulano* „Comite, aliisque multis per annos triginta capere potuimus. Incipiens „itaque, de majestate naturæ, de sapientia occultisque philosophiæ multa disputavit, multa legit, multaque „interpretatus est, quæ mihi prius „erant incognita: quorum principiis „utcunque intellectis primum sapere „mihi visus sum, quæ sit differentia inter *Magiam naturalem*, quæ docet facere opera mirabilia, ut *Picus* „ait, mediantibus virtutibus naturalibus per applicationem earum ad invicem, & ad sua passiva naturalia, quam „nunquam damnavit Ecclesiâ: & illam, quam spirituum malignorum „fieri cooperatione dubium non est: „sive *Necromantia* in mortuorum cadaveribus, sive *Piromantia*, sive dæmonum invocatione *Exorcistica*, sive

Libanius Tritheimii Instructor.

Quæ sit differentia Magiæ naturalis à superstitiosa,

„*Erotica*, seu quolibet alio nuncupetur „vocabulo: & hanc perniciosam pestiferamque magiam cum omnibus „speciebus suis, quæ sunt *Necromantia*, *Idromantia*, *Geomantia*, *Chiromantia*, *Auruspicium*, *Augurium*, *Auspicium*, *Pedomantia*, *Orincomantia*, *Sortilegium*, *Evromantia*, *Maleficium*, cujus etiam multæ sunt species. Omnes istæ dæmonum artes „ab Ecclesiâ sancta Catholica damnatæ sunt: & earum usus omnibus Christianis est interdictus, illicitus, ac „prohibitus: quanquam *Geomantia* & *Chiromantia* in parte, non in toto, „videantur à plerisque tolerandæ, earumque temperatus usus nonnunquam pro exercitio, & recreatione „potius, quam veritate plerisque est „non ubique dissimulandus. Præstigi- „gium verò cum sit multiplex, una „non poterit sententia comprehendere. „Est enim præstigi- „gium, quod fit arte „diabolica, & malignorum cooperatione spirituum: & hoc ab Ecclesiâ „sancta non est tolerandum. Est & „præstigi- „gium malæ & perversæ crudelitatis: quod fit verbis, carminibus, „incantationibus, aut rebus per modum tamen superstitiosum & malum. „Est præstigi- „gium deceptionis, quo circumcelliones isti utuntur, quos vocant joculatores, & hoc ipsum non „est unum, sed varium & multiplex. „Est ultimò *Præstigi- „gium naturale*, quod „solum ad magiam pertinet naturalem: „quando per applicationem naturalis „virtutis occultam mirandi producuntur effectus: quorum causas nesciunt, „qui mirantur. De omnibus magiæ „damnatæ prædictis speciebus multa „extant diversorum volumina, quæ „habere, & aliquando cum necesse fuerit, pro reprobatione malarum artium „legere, sicut bonis doctisque viris & „castis mentibus non obest, ita indoctis & carnalibus hominibus & habere ea non licet, & legisse procul dubio nocet. Magiam autem naturalem, quam *Picus Mirandula*, neque „damnata ab Ecclesiâ unquam fuisse, neque posse damnari scribit, „multi Ecclesiastici, viri doctissimi, approbaverunt, & secuti sunt. Inter quos „magnus ille *Albertus*, vir suo tempore celeberrimus atque doctissimus, „usque adeo Magiam naturalem, id est, sapientiam naturæ profecutus „est, ut propter mirandam scientiam „naturalem occultarum virtutum in vulgi suspicionem venerit usque in „diem præsentem: homo sanè rectus, „pius, atque sanctissimus, qui damna-

* Hac de re Feyjous Tom. III. disc. 8.

** In Nepiacho apud Eccard Corp. Hist. med. cxi pag. 820.

Quid sit Præstigi- „gium naturale.

„tam

„tam illam ab Ecclesia magiam ut ani-
 „mæ pestem semper expugnare, explo-
 „dere, & detestari confuevit. Est au-
 „tem hoc vocabulum *Magia Perficum*,
 „& Latinè dicitur sapientia : inde
 „Magi dicuntur sapientes ; quales fue-
 „runt illi tres viri, qui juxta Evange-
 „lium, natum in carne Dei filium ab O-
 „riente venientes in cunabulis adorâ-
 „runt. Cum quibus *me philomagus ap-
 „pellari non pudet : quoniam amator sum
 „sapientiae divinae, humanae, ac natu-
 „ralis.* Hæc est magia mea, quam
 „sequor : alteram verò, quæ super-
 „stitiosa, diabolica, & ab Ecclesia
 „sancta jure damnata, nulli fidelium
 „est licita, execro, abhorreo, despi-
 „cio penitus, cum suis autoribus con-
 „demno. Quisquis aliter de me sen-
 „tit, quisquis alterius mihi crimen
 „imponit, quisquis superstitiosum me,
 „aut malis artibus deditum credit ; in-
 „juriam mihi coram Deo & Angelis &
 „Hominibus facit, contumeliam stru-
 „it, mendacium dicit. Reliquum est,
 „ut me consoletur conscientia mea,
 „quæ horum se scelerum novit conta-
 „gione innoxiam.”

Hæc Trithemius, cujus aliæ duæ
 epistolæ de Magia naturali scriptæ ha-
 bentur. Prima data est ad Joannem,
 Comitem Westenburgicum *De tribus
 naturalibus Magiæ principiis, sine quibus
 nihil in ipsa ad effectum produci potest.* Al-
 tera exarata fuit ad Joachimum Mar-
 chionem & Electorem Brandeburgi-
 cum *De rebus convenientibus vero Ma-
 go.* Ex quibus liquidò apparet sum-
 mum hunc virum in scrutinio naturæ
 non parùm defudâsse, ac complura
 sublimiorum adinventionum myste-
 ria supra vulgi mediocritatem altiùs
 penetrâsse : ita enim ipse in suâ ad
 Westenburgicum epistolâ : *Magiam me
 penitus ignorare naturalem dicere non
 possum, per quam, quæ miranda fiunt,
 naturaliter fiunt.* Et rursus ad Joa-
 chimum Brandeburgicum, *utinam !
 infit, locorum distantia inter nos bre-
 vior esset, advolarem protinus, aperi-
 remque profunda secretissimâque Ma-
 giæ naturalis, quæ aut neminem, aut
 paucissimos hodie scire & intelligere cre-
 diderim.* Similia occurrunt passim in
 aliis ejus epistolis, unde non imme-
 ritò *perfectissimus Magiæ naturalis,
 summusque Philosophus* dicitur in sub-
 jectâ ejus Iconi epigraphâ ; Sed huc
 præsertim conferri merentur ea, quæ
Gaspar Schottus S. J. Scriptor haud

spernendus de eo rescribit in suis Mi-
 rabilibus Naturæ & artis, aliisque ejus-
 dem commatis operibus.

Eundem doctissimum Abbatem An Tri-
 Alchymia fuisse & studiosum, & peri-
 themius
 tum, pluribus contendit argumentis fuerit Al-
 V. C. *Oliverius Legipont**, Benedicti-
 chymia
 nus ad S. Martinum Coloniae, in vitâ studiosus?
 Trithemii, quam doctè & eruditè ab
 ipso conscriptam sequenti libro daturi
 sumus. Quamquàm ego in diversa
 sim sententia; neque enim id evincunt
 vel literæ *Cornelii Agrippæ*, quibus
 librum suum de occulta Philosophia
 Trithemii judicio & censuræ submisit;
 vel aliorum Alchymistarum testimo-
 nia, qui ut arti suæ existimationem
 concilient, præstantissimos quosque
 viros eidem operam dedisse jactitant;
 nec libri chymici nomine *Trithemii*
 inscripti fidem faciunt, qui ut empto-
 rem vocent, atque faciliùs cum lu-
 cro divendantur, eximii hujus Auto-
 ris nomine incrustantur; nec epistolæ,
 in quibus *Trithemius* elogia non pau-
 ca in Alchymiam contulisse dicitur,
 rem conficiunt. Quænam enim illæ
 Epistolæ? Certè non illa est**, quam
 Colonia ad *Rogarium Sycambrium* scrip-
 sit, in quâ inter alia : „ Si scire vis,
 „ inquit, quæ circa me aguntur, ac-
 „ cipe paucis. . . Cum Jacob de Ma-
 „ seck Medico & Philosopho singu-
 „ laris eruditionis mihi bellum & con-
 „ tinua decertatio est contra stultiti-
 „ am, inanisque Alchymistarum spes,
 „ qui magna promittunt, cum sem-
 „ per nihil habeant ipsi., Nec illa
 epistola*** est, quam ad Germanum
 de Ganay scripsit, his verbis eum ad-
 monens : „ Non acquiescas insipien-
 „ tissimis Alchymistis, quoniam fatui
 „ sunt, & simiarum discipuli, hostes
 „ naturæ, & cœlestium contempto-
 „ res, sine quorum intelligibili cogna-
 „ tione nihil est Alchymia., Quis de-
 inde credat, quòd doctissimus ille Ab-
 bas studium Alchymia vel in epistolis,
 vel aliis suis lucubrationibus ex animo
 commendat, cujus vanitatem pluri-
 bus allatis exemplis in Chronico Hir-
 faugienfi abundè ostendit? Duorum
 Ordinis nostri Abbatum exempla huc
 spectant.

Bernardus Abbas in Northeim, Sa-
 Bernardi
 xoniae oppido, nostri Ordinis simul & Abbatis
 observantia regularis, moriens ante
 Nor-
 sex ferè annos (1481.) abhinc retrò, heim ma-
 gno sui
 monasterium suum in decem nec mi-
 nùs florenorum millibus obligatum ære
 rii damno
 alieno

* Temporis egestas spatium scholiis negavit; Id notâsse sufficiat, me nil aliud contendere,
 quàm Trithemium veram Chymiam, Magiamque naturalem calluisse & coluisse.

** Epist. Famil. 20. p. 454. *** Epist. 34. p. 472.

studet Al. alieno dimisit; cujus gravaminis cau-
 chymia. sa principalis & major, sicut certò
 cognovimus, Alchymia fuit : quam-
 quàm non defuerint, qui debitum ab
 eo contractum ad 12000. omne taxa-
 verint. Pluribus namque annis nec
 paucos in Alchymia operantes in suo
 monasterio secretè, postea manifestè
 habuit, quibus non modica impen-
 dit.

Item An-
 dreas
 Abbas
 Bamberg.

Andreas Montis Monachorum pro-
 pè Bamberg. Abbas Ordinis & ipse me-
 morati, à profanis Alchymia inquisi-
 toribus in officinam vanitatis introdu-
 ctus, per annos quinque aut sex pro
 amore virginæ meretricis Alchymia
 (quam ab origine orbis conditi plu-
 res habere cupientes semper intactam
 reliquerunt) non sine magna spe la-
 boravit; verùm expositis tribus aut
 quatuor florenorum millibus, postea-
 quàm domina Alchymia suum non
 consentiret communicare amorem,
 præferens nuptiis novis suam antiquis-
 simam imò perpetuam virginitatem,
 pedem *Andreas* retraxit, & comitan-
 te verecundia pudicum lupanar exi-
 vit.

Nec Trit-
 hemius
 nec ejus
 monachi
 Alchy-
 miae stu-
 dio fue-
 runt de-
 diti.

His aliisque exemplis, quæ, quòd
 ad alterius Ordinis homines attineant,
 silentio prætermitto, recitatis, exclam-
 at Trithemius : „ Indulgeat tibi
 „ Deus ô mendacii confictor *Boville!*
 „ qui una in epistola tua ad Germa-
 „ num Ganay congallum tuum, &
 „ me Trithemium Abbatem tunc in
 „ Spanheim, mentitus es magum feu
 „ necromanticum, & è fratribus meis
 „ nonnullos Alchymia, vanitatibus
 „ intentos; in caput tuum, iterum
 „ dico, mentitus es bove rudior *Bo-
 „ ville;* quòd pravis concedis artibus,
 „ quod non intelligis, ars per natu-
 „ ram operatur. In animam juro
 „ meam, quòd magiæ superstitiosæ
 „ operam dedi nunquam, neque the-
 „ atrum Alchymia intravi, neque
 „ fratrum meorum aliquis intendit
 „ hisce vanitatibus. Si tempus mihi
 „ datum fuerit otii tanti, mendacia
 „ tua, in te *Boville,* scriptis refun-
 „ dam si quo minùs, ad Dei tribu-
 „ nal suo tempore citatum esse volo,
 „ injuriis responsurum., Quis ex his
 Trithemii verbis non intelligit, præ-
 clarissimum hunc Abbatem summi con-
 vitii loco duxisse, quòd *Carolus Bovil-
 lus* ipsum ejusque monachos Alchy-
 mia studio deditos fuisse dixisset? Intel-

ligebat nempe vir prudentissimus, ar-
 tem hanc incertissimam, ne dicam cum
 multis, vanissimam omnino dedecere
 asceticæ vitæ cultores, Quòd si verò
 Cl. *Oliverius Legipont* * per Chymiam
 haud aliam artem intelligit, quàm quæ
 arcana naturæ omnis generis pervesti-
 gat, elementorum intima scrutatur,
 plantarum abdita profert in lucem,
 animalium texturas recognoscit, tel-
 luris opaca subit, ut pharmaca gratio-
 ra & subtiliora temperet, ut inspiciat,
 versèque omnia, & Creatorem in o-
 peribus suis admiretur, laudet, extol-
 lat, tunc *Trithemium* à Chymia non
 modò non aversum, sed eidem addi-
 tissimum fuisse concedo. Quòd si
 verò per Chymiam ars aurifactoria in-
 telligatur, tum verò nullum ad eam
 vel addiscendam vel docendam studi-
 um à Trithemio unquam fuisse colla-
 tum affirmatè pronuntio. Quo tem-
 pore Pius Nicolaus de Garelli, Pro-
 mius non
 tomedicus Caroli VI. Imp. Augustæ scripsit
 Bibliothecæ præfectus fuit, ad ean-
 dem vir nobilissimæ profapiae accessit,
 sibi que *Aurifodinam* Abbatis Trithemii
 exhiberi petiit. Cùm verò responsum
 tulisset, nullam Trithemii *Aurifodi-
 nam* adesse, non acquievit. Igitur
 alia die rediit, idèmq; Opus vehe-
 mentius expetiit. Cujus rei cùm D.
 Præfectus certior redditus fuisset: *Di-
 cite stulto,* inquebat, *nullam unquam
 Aurifodinam Trithemium lucubrâsse, sed
 opus esse fictitium, aut supposititium fe-
 ctum.* Et verò cujus stultitiæ est, aliis
 de Trithemio testantibus majorem ad-
 hibere fidem, quàm Trithemio ipsi,
 ac juratò quidem de se testimonium
 ferenti? In ejusdem Operum catalo-
 go, ubi maxima minima cum cura re-
 censet, nulla *Aurifodina*, vel similis
 de auro conficiendo lucubratio oc-
 currit. Non ita desipuit Trithemius,
 ut in arte dudum à se explosa otio abu-
 teretur. *Tempus profectò inutiliter
 transigunt,* inquit *Mabillonius***, *quod
 nobis à Deo ad penitendum conceditur,
 nec non à proprio instituto longè recedunt,
 qui Chymia, Lapidum Philosophorum, Ar-
 ti Raymundi Lulli, quæ merum est
 commentum, atque aliis ejusmodi scien-
 tiis incumbunt.*

Qui LULLI lapidem querit, quem querere nulli
 Profuit, haud LULLUS, sed mihi nullus erit.

Optarem etiam majorem habere cog-
 gnitionem de Benedictini cujusdam in
 An-

* Atqui hæc mea est opinio, quam fusiùs deductam videbis in vitâ Trithemii Parte III.
 hujus Hist. lit. Confer. Samuel Reyherus de numis Chymicis cap. 33. Feyjod Tom.
 III. disc. 2. n. 31. ** Tract. de Stud. Mon.

Anglica-
næ Leges
circa
Chymia
studium,
variant.

Anglia Præfulis Alchymia, qui quòd auri conflandi non imperitus fuerit, vel certè quidem ejus artis gnarus ac intelligens haberi voluerit, dubium omne nobis adimit illius Testamentum, quod cum paucis fortè nostrum lectum fuerit, huc in medium afferam. Prius verò quàm id faciam, advertendum est, leges & constitutiones Anglicanas circa Alchymia studia tantum variare, quantum in nullo alio Europæ regno. Modò enim artem aurifactoriam publicè ac liberrimè exerceri permittunt, modò illam sub poenâ capitis prohibent. Author etiam est Martinus Delrio*, olim in Anglia optimam viguisse legem, ne cui sine permissu Principis sub poenâ capitis liceret Alchymiam exercere; quam legem, addit Delrio, expediret etiam alibi fieri. Cui tamen legi Henricus IV. aliam opposuit, quâ in universum Regni subditos constrinxit, ut auro conficiendo, & Lapidi Philosophico indagando operam navarent, quòd regnum ære alieno oppressum liberarent. Adjecit etiam causam, ob quam Clerum, cui tamen à Joanne XXII.** sub poenis gravissimis infamiae atque carceris interdictum erat, in auro ex metallis producendo operam suam collocare voluit, nempe cum Presbyteri aded felices essent, ut panem & vinum in corpus & sanguinem Christi converterent, eo facilius ab ipsis vile metallum in pretiosum conversum iri. Quæ ratio etsi ficulnea, elumbis, ac nullius sit momenti, colligere tamen exinde licet, quòd, cum Reges haud ludi gratia leges atque edicta ferre soleant, egregius speciminibus, quæ præsertim Raymundus Lullus sub Rege Eduardo III. dedisse fertur, Rex Henricus commotus in eam venerit opinionem, quòd ad artem aurifactoriam addiscendam nulli perspicacitas ingenii deesset. De Lullo siquidem asseverat Robertus Constantinus apud Conringium Lib. II. de Hermetica Medicina Cap. XV. Hunc ego inquirendo comperio apud Anglos, re quidem vera præstitisse, quod suis libris profitetur: & in arce Londini, jussu Regis, probatissimum aurum confecisse: mihi que genus nummi ostensum est, quod adhuc appellant Nobile Raymundi, auri scilicet puri & obryzi, summæque utilitatis. Jam verò Raymundum Lullum Cremerus, Abbas Westmonasteriensis, ex Italia in Angliam adduxit, ab eoque artem

aurifactoriam edoctus fuit, ut mox audiemus.

Testamentum Cremeri Abbatis
Westmonasteriensis.

Cremeri
notabile
Testa-
mentum.

Alchymia hæc est perfectio, & veritas ratione perspicua vocabula omnia ipsius artis prætermittens, quòd hujus disciplinæ omnibus professoribus fuit impedimento non mediocri. Et ego hujus artis facultatisque veluti sectator studiosus mirandum in modum fui retardatus, re obscurè mihi in multis variisque codicibus explanata, quos legi, exercuque suis per spatium triginta annorum instructionibus, ad meum magnum sumptum, detrimentumque laboris mei. Quantoperè magis legi, tantò magis erravi, usque dum in Italiam divinâ providentiâ me contulerim, ubi Deo Optimo Maximo visum fuerit, me in sodalitiū unius viri non minus dignitate, quàm omni genere eruditionis præditi, Raymundi nomine, destinare, in cujus sodalitate diu remoratus sum, sicque favorem in conspectu hujus boni viri nactus sum, quòd iste aliquam partem hujus tanti mysterii aperuerit: propterea illum multis precibus ita tractavi, quòd mecum in hanc Insulam veniret, mecumque duos annos manserit. In cujus temporis tractu sum absolutivè totum opus consecutus. Posteaquàm hunc virum egregium in conspectum inclutissimi Regis Edwardi deduxi, à quo merita dignitate recipitur, & omni humanitate tractatur, ibique multis promissis, pactis, conditionibusque à Rege inductus erat, contentus Regem promissione divinâ sua arte divitem facere. Hac solum conditione, ut Rex in propria personâ adversus Turcas, inimicos Dei, bellum gereret, imperetque super domum Domini, minimèque in superbia, aut bello gerendo adversus Christianos: sed proh dolor! hoc promissum erat irritum à Rege violatumque: tum ille vir pius in spiritibus penetralibusque cordis sui afflictus hinc trans mare lamentabili miserabilique more auffugit, quod cor meum urit non mediocriter, secumque esse quotidie in corpore efflagito; nam ejus quotidianæ vitæ

Manda-
tum Cre-
meri.

vitæ aspectus, morumque integritas faciliè obstinatos peccatores ad poenitentiam deduceret. Ego (beatissime Raymunde) pro te Deo Optimo Maximo preces effundam similiterque Fratres mei.,

Post verò quàm Abbas Cremerus aliqua præcepta ad aurum conficiendum necessaria tradidisset, subjungit: Fratribus meis Charissimis in hac monasticali & professione, & vita, Alexandro, Richardo, quibus imperium do, ut hæc regulas in nomine beatissimæ Trinitatis descriptas observent, summamque diligentia & cura custodiant.

Inprimis jubeo, ut hoc divinum opus nulli humanarum rerum avido, aut nequissimo facinore contaminato manifestent, aut alteri cuilibet, præterquàm Abbati & Priori, qui in hoc domicilio imposterum successerit, & hoc nec antequam quidem claves ærarii nostri sibi in custodiam committantur, tumque jurandum ex eis capies de sacrosanctissimis Evangelistis, ne patefaciant hoc mysterium potenti cuiquam aut nobilissimo viro, neque quibusvis inferioribus fratribus hujus domus.

Præterea impero, ne quis vestrum hoc opus excerceat in hac domo nostra, nisi in penuriam aut ruinam aliquam labatur, quod quidem impossibile fieri vobis & mihi videtur, propterea quòd tantum thesaurum (quod vos non latet) reliqui, proptereaque mandatum vobis do, quòd vos, qui in supremo dignitatis gradu in hac domo estis collocati, videlicet Abbas, Prior, gravissimique seniores, ut aliquis vestrum renovet hoc meum opus, exercitiumque rescriptione, quotiescunque numerus sexaginta annorum finiatur; Nam illud hoc meum opus conservabit, ut quàm rectissime possit intelligi. Et quoniam ratio scribendi literas per characteres variatur; rescriptio de integro est via tutissima conservandi operis nostri, ut integrum & inviolatum successoribus nostris relinquatur.

Est ficti-
tium.

De hoc Cremeri, Abbatis, ut ferunt Alchymistæ, Westmonasteriensis, testamento judicium penes lectorem esto. Quòd si vera Cremerus de arte sua aurifactoria prædicavit, locum inter Adeptos nancisci dignus est. Verùm, ne quid dissimulem, an ullus unquam Cremerus cum Abbatis pote-

state Westmonasterio præfectus fuerit, vehementer addubito. Optandum, ut catalogum hujus celeberrimi monasterii Abbatum in promptu haberemus; verùm nullum reperire licuit. Dugdalu & Dodesworthus in Monastico Anglicano de Westmonasterio agunt, sed nullum Abbatum catalogum texunt. Joannis Flethi, incertæ ætatis scriptoris, Annales Westmonasteriensis exciderunt. Joannis Darti Historia & Antiquitates Abbatia & Templi S. Petri Westmonasterii equidem prodierunt Londini Tomis II. sed Opus Anglicano sermone conscriptum nec intelligo, nec in promptu habeo. Evolvit tamen illud in mei gratiam singulari illâ humanitate ac benevolentia, quâ omnes rei literariæ studiosos complecti solitus est, V. C. Johannes Erhardus Kappius Eloquentiæ in Academia Lipsiensi Professor Publ. Ord. & verè alter Saxoniae Demosthenes, qui literis an. CIO CCXLII. d. ix. Octobr. ad me datis hæc inseruit: Quod ad Abbatem Westmonasteriensem CREMERUM attinet, quem Alchymistæ jactitant, is, uti rem acutè tetigisti, est fictitius, & in catalogo Abbatum non occurrit. . . His seriem Abbatum Westmonasteriensium subjicit Kappius, quam hoc loco integram sistere nimis prolixum foret; nec tanto opus est apparatu, quando dictis sua constat fides.

Mathæus Westmonasteriensis Chronicon sui monasterii scripsit, sed quod publici juris nunquam factum fuit. Fors etiam Cremeri Abbatis tempora non attigit. Si enim Cremerus (ut in ejus Testamento legitur) RAYMUNDUM LULLUM [non illum seniore in Majorica vitæ sanctimonia clarum, ut Olaus Borichius libro de Ortu & progressu Chymia contendit, sed juniorem, cognomento NEOPHITUM, Hebræorum Rabbinum, fictè ad Christiana sacra conversum, postea Religiosum cujusdam instituti, qui Luca Waddingo teste in Annalibus Minorum Tom. VI. ad annum 1315. num. 13. pag. 235. libros de Alchymia edidit.] secum in Angliam adduxit, factum id esse oportuit, quo tempore Mathæus Westmonasteriensis jam devixerat, nempe sub Eduardo III [VI.] ut vult Cambdenus, cujus etiam in Testamento fit mentio, quique ab anno 1325. ad annum 1376. Angliæ sceptrum tenuit, vel sub Eduardo IV [VII.] ut Seldenus perhibet, sub hoc enim Rege in Anglia anno 1343. regni sui anno 17. primus

* Disquis. Mag.

** Cap. Spondent. in Extrav. comm. lib. 5. de crimine falsi.

ex chymico auro nummus, seu moneta cusa fertur, quæ nomen tulit *Rose Noble, Nobilis Rosatus*, uti testatur *Thomas Walsinghamus* his verbis: *Hoc anno ad turrim Londoniarum jussit Rex florenos fieri, scilicet denarium, obulum, & quadrantem.* Et *Henricus Knighthon* ad an. 1344. *Eodem tempore Nobile, & Obulus & Ferthinus de auro ceperunt florere in regno.* Si autem *Cremerus* adeptus ille, ut vocant, eo tempore claruit, atque in Alchymia à *Raymundo* edoctus fuit, quid causæ habuit; ut ejus fugam deploraret? Cur ad patriam ære alieno levandam non ipse etiam aurum confecit? An timuit, ne & illud Rex *Eduardus* in bellis contra Christianos gerendis malè collocaret? Cur *Henricus IV.* *Eduardorum* successor, subditos suos non ad *Westmonasterium* se conferre jussit, ut artem aurifactoriam ex relicto *Cremeri* Testamento addiscerent? Quò Manuscriptum hoc, pretiosum super aurum & topazion, & in cujus manus devenit? Num neglectum contra *Cremeri* ordinationem custoditum? num furto ablatum, vel à tineis & blattis corrosus fuit? Nugæ! quibus refellendis immorari, otioque abuti non libet. Quare non suspicari modò, sed pro certo habere fas sit, *Cremeri*, cujus nullum nomen in Catalogo *Abbatum Westmonasteriensium* habetur, Testamentum, uti cætera multa, à nescio quo *Raymundi Neophyti* nepote, pro more id genus impostorum confictum fuisse.*

Alchymia & Studium Monachis indignum,

Quidquid tamen ejus rei sit, mihi ad Alchymia studio monachos incumbere, res indigna semper visa est. Vel enim conficiendi auri studium cupiditas incendit, vel curiositas extimulat? Si prius: avaritia est, in hominibus paupertatis voto obstrictis minime ferenda. Si posterius: non in laude, sed in vitio ponendum, quòd bo-

* Vide Feyjod Tom. III. Discursu 8. p. 157.

SECTIO V.

Historia Studii Mathematices.

Trivium & Quadrivium quid?

QUI de scholis veterum agunt, in aliis *Trivium*, in aliis *Quadrivium* traditum fuisse affirmant. Complectitur verò *Trivium* Grammaticam, Rhetoricam, & Logicam; quemadmodum *Quadrivium* quatuor disciplinis mathematicis, Arith-

metica, Geometria, Astronomia, & Musica absolvitur. Et quidem *Trivium* in antiquissimis scholis *Benedictinis* traditum fuisse, nemo ferè est, qui diffiteatur. An verò *Quadrivium* etiam ratio habita fuerit, non perinde apud omnes extra dubitationem pos-

sum scandalum, quòd qui Religiosi Statùs professione summam divitiarum contemptionem præferre deberent, nimiam suam erga illas propensionem Alchymia studio prodant, ac manifestent. Apud Majores Alchymia studio erat labor manuum, quò monachi vitam tolerare consueverant, aurumque magis erogare, quàm consilare mos erat. Certè *Divus Benedictus* suo docuit exemplo, quâ arte nummi, si quibus opus foret, comparandi essent, non arte scilicet chymicâ, sed oratione ad Deum fusâ: queis deinde impetratis non arcam flagellavit, sed in egestate ac inopia pressum erogavit. Superiore ætate *Abbatum* quispiam, cum opes ab antecessore suo relictas, plerasque dilapidasset, ad aurum conflandum, & thesauros effodiendos incubuit, sed spes corvum delusit hiantem. Non felicior navaavit operam alius Alchymista *Benedictinus*, à viris Principibus, & quidem Ecclesiasticis evocatus, cujus quinquam lapis philosophicus, quemque in modum casu inopinato non sine maximo foetore effusus fuerit, non absque risu & facetiis ab ejus Sodalibus narrari audivi. Justo Dei judicio Religiosi, qui divites fieri, aut alios augere divitiis volunt, in laqueos ac tentationes diaboli incidere permittuntur. Aliorum duorum nostræ ætatis *Abbatum* duo exempla nemini laudata silentio prætermitto, atque ad utilius & amoenius studii genus propero.

etique præferendus labor manualis.

hand tractum est. Quid enim monachis cum mathematicis disciplinis, præsertim astronomia, quæ, teste *Mabillonio* atque adeò ipsa experientia, nimium quantum mentem distrabit, & liberam spiritui facultatem surripit ad iis vacandam, quæ sunt monasticae conversationi magis consentanea? Non igitur veri est simile, studium Matheseos in scholis *Benedictinis* fuisse excultum.

Contrariæ alii sunt opinionis.

Quibus non obstantibus idonei haud desunt authores, qui prolixè contendunt, etiam mathematicas disciplinas, ceu sacrae Scripturae ministras, à scholis *Benedictinis* minimè fuisse exclusas: „Singulae namque, inquit *V. C. Thomas Erhardus*, illi velut potenti *Reginæ* vel ornamento sunt, vel emolumento, & non rarò à cubiculis; „ut fores omnes ad sacrae Scripturae sensum oppressulatae videantur, nisi „clavim porrigat *Philosophia*, *Arithmetica*, *Geometria*, *Astronomia*, „aliave ex scientiarum choro saltem „mediocriter exculsa *Polihymnia* reconditorum secretorum penetrare pandere queat. Hinc *Turrecremata* „inter *Lectiones sanctas*, quas *S. Benedictus* libenter audiendas præcipit, „connumerat *Grammaticam*, *Logicam*, „*Rhetoricam*, quin, ut ipse ait **, „alias „artes, sive scientias ad intelligentiam „sacrae Scripturae conducentes, sive „manuducentes. Dicitis fidem adstru- „cturus subdit; omnes enim, inquit, „hujusmodi scientiæ ex ordine, & intentione *S. Benedicti*, singulas ad sacrum Literarum profectum ordinantis, „possunt dici sanctæ, & si sensum *S. Patris* ritè penetrò, etiam debent. „Sanctitatis namque sibi compendia facturus videbatur, si ipsemet artes liberales doceret, ac rapse (velut aliàs vidimus) Professoris provinciam capessere nil dubitavit. Porrò licet varia in sacra Regula deprehendere vestigia, quibus si arctius insistimus, du- „cemur ad Mathematicam, videbimusque *S. Virum* in ea excelluisse. De hac „testimonium dicit *Hæstenus*. Cum „enim, inquit, tunc ætatis nondum horologii usus repertus esset, & *S. Patris* „ter ad normam sacrae Regulae dignatus sit ipsemet horam Operis Dei nunciare; illam nocturno tempore non nisi ex siderum cursu adminiculante „astronomia deprehendere potuit. Vide, si placet, dignam lectu & visu „*Hæsteni* tabulam, in qua ad siderum

„fidem ita *Benedictina* tempora dispensat, ut illa distinguere nemo facile „possit, qui à Mathematica subsidium „repetere non didicerit. „*Hæc Clariss. Erhardus*.

Mihi tamen, ut quæ animi mei sensa de *S. Benedicti* Mathesi sint, non dissimulem, ista collectio: *S. Benedictus ipsemet dignatus est horam Operis Dei nunciare, ergò mathematicam calluit; ista, inquam, illatio, plus ingenii, argutiæ, ac subtilitatis, quàm nervi ac roboris habere videtur; aliàs enim inferre liceret: Quo tempore usus horologii nondum repertus erat, multi piissimi Abbates exemplo *S. Benedicti* horam Operis Dei nunciare dignati fuerunt, ergò Mathematicam calluerunt. Quam dialecticam uti facile nemo admittet, ita ut in *Hæsteni* atque *Erhardi* concedam sententiam, à me nullus, opinor, desiderabit. Ut nihil dicam de horologiis miræ artis, quæ *Cassiodorus Senator* & juxta *Garetium monachus S. Benedicti*, cujus tempore ætatem agebat, habuisse dicitur. De longè alterius atque sanctioris Astronomie studio narrare mihi videtur *S. Gregorius Papa* his verbis: *Cumque vir Dei Benedictus quiescentibus adhuc fratribus, instans vigiliis, nocturnæ orationis tempora prævenisset, ad fenestram stans, & Omnipotentem Deum deprecans; subito intempestâ noctis horâ respiciens, vidit fusam lucem desuper, cunctas noctis tenebras effugasse, tantoque splendore clarescere, ut diem vinceret lux illa, quæ in tenebris radiasset. Mira autem res valde in hac speculatione sequuta est, quia, sicut post ipse narravit: omnis etiam mundus, velut sub uno solis radio collectus, ante oculos ejus adductus est. Qui Venerabilis Pater, dum intentam oculorum aciem in hoc splendore coruscæ lucis insigeret, vidit Germani Capuani Episcopi animam in sphaera ignea ab Angelis in cælum deferri.* En *Divi Benedicti* astronomiam, quâ intempesta nocte oculos ad sidera ferebat, non ut stellarum observaret cursum, sed divinum Numen deprecaretur. Quo exemplo filiis sanctus Pater præluxit, ut quandoque nocturnæ orationis tempora præveniando Deum vigiles exorarent. Et verò Acta Sanctorum Ordinis certos nos esse jubent, *Abbatum* & monachos fuisse quàm plurimos, qui, dum alibi fratres necessariae quieti adhuc indulgerent, abrupto somno in preces incubuerint. Quotusquisque verò est,*

S s 3

de

* *Glor. S. B.* lib. 2. part. 3. cap. 2. §. 5. pag. 62.

** *Tract. 41.* in cap. 14. Reg.

Aldhel-
mus Ab-
bas nun-
tium mit-
tit Astro-
logiæ.

de quo mentio occurrit, quòd siderum studio ductus vigilias confecerit? Nisi fortè Aldhelmus sub annum 825. Castrensis Abbas in Gallia se comemorari velit. At enim hic à siderum speculatione, atque ab Astrologorum deliriis conversus est ad speculanda librorum sacrorum mysteria, ut ex his versibus * intelligitur.

*Quæ ventura forent, tentavit prodere Adelmus,
Astorum vanis lufus imaginibus.
Ex libro Moſis vita secreta futura
Novit, & hoc ſacro lumine vera videt.
Astorumque loco ſunt illi vulnera Chriſti,
Non ſunt majora his ſidera vulneribus.*

Astrono-
mi Bene-
dictini.

Neque tamen eâ causâ dixerim, nullos in familia nostra fuisse astronomiæ peritos. Certè in monte Casino ** Pandulphum Capuanum, Albericum Diaconum, Theophilum Senensem, aliòsque complures eximios fuisse astronomos eorum Opera, quæ nobis manuscripta reliquerunt, testatum faciunt. In Anglia monachi Benedictini omnium primi in Mathesi à monachis Romanis, Theodoro & Adriano instituti fuerunt; nam ut apud Bedam Venerabilem, & ipsum, ut ejus Opera fidem faciunt, Mathematicum ætatis suæ longè doctissimum, legitur; Theodorus factus Archiepiscopus, qui floruit anno 670. & Adrianus ecclesiasticam disciplinam & metricam & astronomiam discipulis tradiderunt. Erant, inquit Pitseus ***, insuper in ista regione (Anglia) ea tempora, quæ nunquam profus vel ipsius Bedæ confessione, ex quo Britanniam petierant Angli, habuere feliciora: dum Theodorus, Cantuariensis Archiepiscopus, ex Tharso Ciliciæ natus, vir & seculari & divina literatura, & græcè instructus & latinè: & Adrianus natione Afer, sacris diligenter imbutus monasterialibus simul & ecclesiasticis disciplinis institutus, græcæ pariter & latinæ linguæ peritissimus, ambo à Vitaliano Papa rogatu Egbrechtii Regis eò missi, congregata discipulorum caterva, scientiæ salutaris quotidie flumina, irrigandis eorum cordibus emanabant, ita ut etiam metricæ artis, arithmeticæ ecclesiasticæ, & astronomiæ disciplinam inter sacrorum apicum volumina suis auditoribus traderent, & de eorum discipulis essent, qui latinam græcâque linguam, æquè ut propriam, in qua nati erant, nossent.

Discipli-
næ ma-

Notâstin' ex his Venerabilis Bedæ verbis. *ecclesiasticæ?* Ut enim doctif-

simus Ludovicus Thomassinus advertit, Beda declarare voluit, humanas literas jam non humanas, sed ecclesiasticas dici debere, cùm ecclesiasticis famularentur & collaborarent. Igitur vox illa *Ecclesiasticæ* non Arithmeticæ modò, sed & Astronomiæ & Poësi aptanda est. Quippe Poëticam etiam Ecclesia hymnis & laudibus Creatoris sui dedicat, cogitque Astronomiam & Arithmeticam inservire annorum, festorumque dierum & sacrarum solemnitatum computo.

Nihil aliud verò *Computus*, sive *Computus* erat atque notitia cursûs Lunæ, ac kalendarum, sive scientia certificandi tempus secundum Solis & Lunæ progressum, ut Durandus ait lib. 8. cap. 1. Rational. Nempe nomen ductum à computando, quod necessarium sit computare Solis Lunæque cursum, annos, menses, ac dies, ut discantur Cycli, Decemnovenales, Epactæ, Bissextus, saltus Lunæ, Kalendæ, Idus, ac præcipuè Paschatis tempus, atque alia id genus, quæ omnia nunc Kalendarii appellatione communiùs significantur. In computi verò explicatione præter Rabanum Maurum, Walafridum Strabonem, Helpericum San-Gallensem, Abbonem Floriacensem, Marianum Scotum, Gerbertum Aquitanum, Hidulphum Hirsaugiensem, Pandulphum Casinensem, Adalardum Bathoniensem, aliòsque complures Benedictinos, quorum Opera de Computo suo loco recensimus, excelluit præprimis Venerabilis Beda, cujus non unum hac de re Opusculum inter ejus Opera occurrit. Studium etiam suum addixerat lucubrandis Opusculis astronomicis de argumentis Lunæ, de circulis sphaeræ & polo, de Astrolabio &c. cùm non ignoraret, horum scientiam ecclesiastico computo deservire posse.

Atque hanc genuinam fuisse rationem, quòd Benedictinis ab ipsis Instituti primordiis Astronomiæ cœterisque disciplinis Mathematicis operam navare licuerit, ut credam, facilè in animum induco. Neutiquam verò à Thoma Erhardo, cujus verba paulò suprâ adduxi, persuadeor, ideò hujus studii facultatem ipsis factam fuisse, quò faciliùs in adyta S. Scripturæ penetrare possent. Divus enim Legislator Benedictus inter ἔργων & παρέργων S. Scripturæ optimè discernere novit.

Ergon

thematicæ cur
ECCLESIA-
STICÆ VO-
centur?

Compu-
tus quid?

Mathe-
maticæ
Discipli-
næ sunt
Parerga
non Er-
gon.

Ergon sunt divinatorum dogmatum, & præceptorum moralium peritia. *Parerga* sunt, ex quibus hæc hominum erga Deum officia minimè pendent. Astronomia, cœteræque disciplinae mathematicæ ad *Parerga* non ad *Ergon* spectant. Jam verò sanâ fide, ac perfectâ morum disciplinâ, non *Parergorum* scientiâ, quæ ad fidei ac morum integritatem nihil confert, alumnos suos D. Benedictus imbutos esse voluit: ideò *Parerga* in postremis habuit curis. Quod idem fecerunt S. Gregorius M., Venerabilis Beda, S. Paschasius Radbertus, B. Rabanus Maurus, aliique magno numero Benedictini, qui in sacris Literis exponendis res astronomicas ceu *Parerga* in suis Commentariis silentio planè præterierunt.

Studium
Astrolo-
giæ in
monachis
non pro-
batur.

Quid autem hîc de Astrologia judiciaria, quæ ex astrorum positu ac cursu de vita ac fortunis hominum discernit, mentionem injiciam, cujus studium quot jam dementes ac deliros fecerit, quis est, qui nesciat? Oliverio * Malmesburiensi in Anglia monacho Astrologorum ineptiæ non despectui tantum, sed exitio etiam fuerunt. Is post humanioris literaturæ decursa studia, studiis se dedit curiosis. Ex naturalium rerum causis effectus, qui naturæ transcendunt ordinem, deducere & concludere conabatur, de futuris contingentibus mira conjicere, multa prædicere, audacter præfumebat. Per Mathematicarum rerum scientiam, artem collegit, imò exercuit judicariam. De quodam cometa sui temporis fertur suum judicium protulisse, & sententiam in hæc verba dixisse: *Venisti? venisti? multis matribus lugendum malum! Dudum te vidi, sed multò jam terribilius, Angliæ minans prorsus excidium.* Poëticis etiam fabulis occultam aliquam subesse suspicatus veritatem, multa, quæ Poëtæ scripta reliquerunt, experiri gestiebat, fictane essent an facta. Nec ab his phantasticis desit imaginibus, donec, ut inquit ille, coelum ipsum stultitia peteret. Manibus enim & pedibus aptavit arte Dædalea pennas, consensòque cellissimæ turris fastigio, ut alter Icarus, avibus (sed infaustis avibus) similis tentans per inane volatum, corporis gravitate deficientibus pennis, ingeniosæ levitatis luit poenas, emensòque, ut fertur, in aère stadio, præceps cecidit, crura confregit, nec diu post in-

fortunium supervixit, Britannia talem & tantam insipientiæ suæ notam relinquens, qualem & quantam Icarum Cretæ reliquisset Poëtæ comminiscuntur. Hæc, si vera tamen sunt, seculo XI, quo ætatem Oliverius egit, sub Angliæ Rege S. Edwardo Confessore contigerunt.

Ætate superior fuit Alcuinus, qui Alcuinus ex eadem Britannia insula in Franciam in Mathe- evocatus, Carolum M. cùm in aliis disci- si præce- plinis, tum in Astronomia, qua pecu- ptor Ca- liariter delectabatur, imprimis instituit. roli M. *Apud quem* (Alcuinum) inquit Eginhartus in vita Caroli, *Rhetoricæ & Dialecticæ, præcipuè tamen Astronomiæ ediscendæ, plurimum & temporis & laboris impendit.* Regis verò, ut fieri amat, exemplo nobilissimi quique purpuratorum eidem Alcuino in mathematicis disciplinis se instruendos præbuerunt. Quos inter Helingaudus Comes, & Aulæ Caroli Præfectus, & Ercanbal- dus Regis Cancellarius familiam duxerunt, qui, ** teste Quercetano, Eckharto creduntur authores multiplicium observationum Astronomicarum, quas non modò ipsi summa accuratio- ne inspexerunt, sed & historiis consignatas ad posteros transmiserunt. Rabanus etiam Maurus ab Alcuino in omni genere Mathefeos, in Arithmeticis, Geometricis, Astronomicis exercitus fuit, qui & ipse subinde Otfridum presbyterum & monachum Weissenburgensem in mathesi ita præclare instituit, ut astrorum præfertim peritiâ excelleret.

Post Alcuinum Remigius Autifiodorensis, & Hucbaldus Elnonensis cùm Mathe- feos pu- blici Pro- fessores Remigius & Huc- baldus, tum Remis, præcipuis ac florentissimis totius Gallia civitatibus, Mathefesin docuerunt, ad quos ceu publicos Professores, vel eorum successores, se contulit S. Abbo Floriacensis monachus, cùm in ætatis flore astronomiam addiscere cuperet, ut Aimoinus Floriacensis monachus in ejus vita testatur: *Quapropter Parisios atque Rhemos ad eos, qui philosophiam profitebantur, profectus aliquantulum quidem in astronomia, sed non quantum cupierat, apud eos profecit.* Aliud Aimoini testimonium de S. Abbonis mathesi in his verbis habemus: *Post elucidatos syllogismos, post exaratas computi calculationes, post Solis ac Lunæ viarum declaratas dimensiones, in divinas quoque animam intendit scripturas.* Abboni familiaris admodum erat Bridferus monachus Anglus cœnobij

* Mabill. Annal. Tom. 2. p. 496. Acher, in Spicil. nov. edit. Tom. 3. p. 571.

** Vid. Pet. Diac. de Vir. ill. Casin.

*** De Scriptor. Eccles.

* Pitf. de ill. Angl. Scriptor. æt. xi. pag. 187.

** Rev. Franc. lib. 27. n. 40.

nobis Ramesiensis, ad quod Abbo ex Gallia missus fuerat, ut monachos literis excoleret. Bridfertus * enim inter aliam, quâ laudatissimus extitit, multiplicem eruditionem, in mathematicis etiam disciplinis non mediocrem habuit peritiam. Et videbatur esse inter eos acerrima quædam æmulatione, uter eorum in hac literaria palæstra alterum superaret; quæ causa fuit, ut uterque doctior, & in his scientiis accuratior evaderet.

Lupus Abbas Ferrariensis, seculo IX. eruditionis ac doctrinæ fama clarissimus, quod astrologiæ non imperitus fuerit, perspicuum fit ex ejus epistola ad Alwinum, monachum Fuldensis scripta. Hic ex Germania literas ad eum in Galliam dedit, quibus eum consuluit, quid ipsi de Cometis, qui tum temporis se conspiciendos præbebant, videretur? respondit Lupus. „ De Cometis, qui visi sunt, timendum potius, quam disse- rendum videtur. Et quia de his nil usquam divina loquitur auctoritas, id opinari, immò metuere possumus, quod Gentiles illis apparentibus usu deprehenderunt. Hi portendere Cometas pestilentiam, vel famem, vel bella tradiderunt. Hinc Mantuanus vates, morte Cæsaris ac bellis civilibus imminentibus, inter alia, quæ ponit monstra - - *Nec divi, inquit, totiens arsere Cometæ.* Josephus quoque prodit, priusquam everteretur Hierusalem, fuisse stellam, in morem gladii per totum annum super eandem urbem. Sed ut in spem aliquam adducamur, clementiora experiendi, refert Pompejus Trogus, Mithridatis regis futuram excellentiam præmonstratam his verbis: „ *Nam & eo, quo genitus est anno, & eo, quo regnare primum cæpit, stella Cometes per utrumque tempus septuaginta diebus ita latuit, ut cælum omne fulgurare videretur. Nam & magnitudine sui quartam cæli partem occupaverat, & fulgoris sui radiis nitorem solis vicerat, & cum oriretur occumberetque, quatuor horarum spatium consumebat.* Vidi ego præterea hoc Aprilis post mediam fermè noctem, stellam quandam subobscuram; quæ sub Leone posita, radium ad spicam Virginis usque porrexit. Quam rem aliquot dies scrupulosè observans, stellam eandem contempla-

tus sum; sed radium deinceps non vidi. Deinde ipsa quoque stella sublata est. „ Hujus responsi priora verba *Lupum* Abbatem in historia verbatim, posteriora verò astronomiæ non imperitum probant.

Ex Gerberti etiam Floriacensis scholæ sua ætate celeberrimi magistri cum epistolis tum libris satis intelligi potest, disciplinas mathematicas, aliasque egregias artes seculo decimo nequaquam adeò jacuisse incultas, ut quorundam recentiorum scriptorum animo infedit. Ut enim de *Quadrivio* tantum loquamur, Gerbertus epistola centesima tricesima secunda arithmetiæ regulas Remigium Trevirensis monachum edocet. Sed quid monachum testem laudo? Otto III. Romanorum Imperator literas ad Gerbertum humanissimè scriptas dedit, quibus ab eo in Arithmetica facultate instrui expetiit. Epistola de spheræ constructione ad Constantinum Floriacensem Monachum exarata, atque à Mabillonio ** juris publici facta Gerberti in Astronomia peritiam extra omne ponit dubium. Alia epistola ad Bernardum Aureliacensem monachum data, si quisquam vestrum, inquit, curâ talium rerum permovetur, & in musica perdiscenda, & in his quæ sunt ex organis, quod per me adimplere nequeo, si cognovero certum velle Domini Abbatis Raymundi, cui omnia debeo, per Constantinum Floriacensem supplere curabo; est enim nobilis scholasticus, ad primè eruditus, mihi quæ in amicitia conjunctissimus. Denique Epistola ad Adelboldum Episcopum Ultrajectenum scripta, liberque de Geometria in lucem editus, satis manifesto sunt indicio, quantopere arcana hujus artis percullerit. Fortè non adeò multi vel nostro politissimo seculo de Geometria Gerberto elegantius, brevius, & apertius commentati sunt. Fuit verò Gerbertus cœnobii S. Geraldii apud Auriliacum monachus, à suo Abbate commissus Borello citerioris Hispaniæ Duci, ut in artibus erudiretur, atque ab eo Hattoni cuidam Episcopo traditus instituendi causa, apud quem plurimum mathesi studuit. Quanti Gerberti eruditionem Adelboldus monachus & scholasticus Lobienis, & ab anno 1008. Episcopus Ultrajectenus in rebus mathematicis fecerit, argumento est ejus libellus, quem de ratione inveniendi crassitudinem spheræ

Gerbertus infignis mathematicus.

* Pict. æt. 10. pag. 177.

** Epist. 20. pag. mihi 41.

*** Analect. Tom. 2. pag. 112.

ræ ad illum scripsit. Cum enim difficilior ei visus fuisset locus ille super somnium Scipionis, ubi ait, *comperitum esse apud Geometras peritissimos, ut in duobus circulis, si diametrum unius duplum sit diametro alterius, ejus circuli crassitudo, cujus diametrum duplum sit, octupla sit crassitudini illius circuli, cujus subduplum est diametrum,* rem omnem ad Gerbertum deferendam censens; in his omnibus, inquit, si erro, oro, ut ad viam veritatis reducar; si viam teneo, nihilominus peto, ut via, quæ me dubitantem tenet in tenebris, vestri assensus auctoritate illustrata reluceat. Cum igitur Gerbertus in mathematicis disciplinis insigniter eruditus esset, miris inventis non in admirationem modò, sed stuporem etiam rapuit omnes. Unde factum, ut complures rudi illa ætate præstigiis ea fieri opinarentur. Nec mirum, quod mathematicis studiis plurimum delectatus malè audierit, cum Mathematici eodem loco atque Magi ab antiquis non rarè habiti sint. Unde Tiberio imperante * facta de Mathematicis, Magisque Italia pellendis Senatusconsulta: quorum è numero L. Pituanus Saxo dejectus est.

ob studium mathematicos malè audit.

sed immeritò.

Sed illud planè non ferendum, quod Martinus Polonus ** aliique quidam etiam recentiores Bennonem schismaticum secuti, ineptè Gerbertum magiæ accusarunt; quam calumniam satis refutant laudes, quibus eum exornarunt cœvi Scriptores, & Sergius Papa IV. in epitaphio, quod ei composuit. Anno millesimo sexcentesimo quadagesimo octavo dum instauraretur basilica Lateranensis, in loculo marmoreo ejus corpus inventum est integrum cum vestibus pontificalibus; sed *** ubi primùm patuit aëris impressioni, omnia in pulverem redacta sunt præter crucem argenteam. Gerbertus itaque de Necromantia & aliis magicis artibus non aliam ob causam suspectus fuit, quàm quod summa ejus in mathematicis disciplinis peritia & ingeniosa in novis horologiis & aliis machinis elaborandis industria opem requirere dæmonis videretur. „ Occasionem dedit, inquit Natalis „ Alexander ****, fingendi ipsum magis artibus deditum fuisse, summa

ejus in Mathematicis peritia, in novis horologiis, aliisque machinis excogitandis, acerrimum ingenium, in perficiendis industria, quæ rudi seculo ineruditus hominibus absque familiari genio, & dæmonis ope fieri non posse videbantur. Rumor rem ineptum auxit summa ejus felicitas, quod facilè se insinuasset in amicitiam Principum, quod Archiepiscopus duos Galliæ & Italiæ primarios obtinisset, ac demum ad Sedem Pontificiam esset proventus. „ Hæc vulgariter ficta (ut Willelmi Malmesburiensis verbis utamur) eò quod soleat populus literatorum famam ledere, dicens, illum loqui cum dæmone, quem in aliquo viderit excellentem opere. Unde Boëtius in libro de Consolatione Philosophiæ queritur propter studium sapientiæ se de talibus notatum, quasi conscientiam suam sacrilegio polluisset ob ambitum dignitatis. Non conveniebat, inquit, vilissimorum me spirituum præsidia captare, quem tu in hanc excellentiam componebas, ut consimilem Deo faceres. Atqui hoc ipso videmur affines maleficio, quod tuis imbuti disciplinis, tuis instituti moribus sumus.

Claruerunt alii ex Ordine nostro insignes seculo XI. Mathematici; è quibus Constantinus Luxoviensis monachus eminuit, in cujus epitaphio **** Gudinus auctor cœvus exclamavit: *Matheseos in doctrina quis valebit melius?* Odericus verò Vitalis ad annum 1059. de Rodulpho attestatur monacho, eum in *Astronomia nobiliter eruditum fuisse.* In Germania Marianus Scotus Coloniae, Fuldæ, ac Moguntiae Astronomiam & Arithmetiam docuit, eò quod ecclesiasticis famularentur disciplinis. Unde, si prolixior esse vellem, multos veteres monachos, qui in *Quadrivio*, seu mathematicis quatuor scientiis, Arithmetica, Astronomia, Musica & Geometria, egregiè instituti fuerunt, enumerare possem; duos tamen, quos præ cœteris à Matheseos peritia Joannes Trithemius commendat, silentio involvere haud decet. Prior est B. Wilhelmus ***** Abbas Hirfaugien- sis, qui patriam Bavarum honestis parentibus erat ortus, quorum donatione puer in monasterio S. Emmerami Ra-

* Tacitus lib. 2. c. 22.

** Bulæus Hist. Univerf. Tom. I. in Indice Scriptorum, voce Gerbertus; ubi Martinum Polonum refellit.

*** Lud. du Mesnil Discipl. & Doctr. Eccl. Tom. 4. lib. 43. p. 39.

**** Hist. Eccl. Sec. IX. & X. art. xvi. pag. 37. col. 1.

***** Apud Mabill. Analect. Tom. 3. pag. 532.

***** Chron. Hirfaug. ad an. 1069. pag. 220. edit. Sangall.

tisbonæ fuit oblatuſ, in quo cum tempore crevit non ſolum corpore, ſed etiam vitæ merito valde profecit, & tam in divinis ſcripturis, quàm in ſeculari Philoſophia doctiſſimusevaſit. A bonis præceptoribus optimè inſtitutus, quidquid ad monachi conſummationem pertinet, perfectè didicit, & omnes coætaneos eruditione ſcripturarum, & morum puritate facilè ſuperavit. Nemo illum unquam vidit otioſum, nemo vanitatibus notavit intentum, lectioni & orationi ſemper fuit deditus, aut certè aliquo manuali exercitio per obedientiam occupatus. In omni genere ſcientiarum evaſit doctiſſimus, & brevi tempore Præceptoribus altior factus, omnes artes, quas liberales vocant, penetravit. In Philoſophia diſputator acutiſſimus extitit; in Muſica ſingularis eruditionis fuit, utpote qui cantus in laudem Sanctorum & plures & varios compoſuit. In Aſtronomia, Mathematica, & Arithmetica quàm peritus fuerit, ejus volumina teſtantur; de his facultatibus multa lucubravimus. Fuit verò, ut ſancti Abbatis animum vix non aliquando ſubiret poenitudo, quòd ad ſtudium Aſtronomiæ vigilias ſuas contulerit; cum enim quàm multi eſſent, qui ab ipſo eadem inſtitui ſcientia expeterent, bonas horas, quas in rebus divinis meditandis collocabat, ipſi ſuffurabantur. Alii verò erant, qui *Monachis nihil liberalis ſcientiæ præferim Quadrivii, licere aſſerebant.* Quæ res cum magnæ ipſi eſſet moleſtiæ, ac non minimum afferret dolorem, ſupervenit vir magnæ prudentiæ, idemque amicus intimus, qui his cogitationibus defixo omnem exemit ſcrupulum, multis allatis rationum momentis, quibus & maligna loquentium refellebantur dicta, & ſanctus Abbas in priſtino Aſtronomiæ ſtudio confirmabatur. Quo factum, ut illud in nomine ejus, qui numerat multitudinem ſtellarum, & omnibus eis nomina vocat, reſumpſerit, ut ipſe nos docet in epiſtola bene longa ad *Otochum* monachum ſcripta, quam alio loco exhibebimus.

Hermannus Contractus
Alter eſt * Hermannus Contractus, filius Comitum de Veringen in Suevia. Hic puer infirmus, debilis, & contractus, quia ad mundum videbatur inutilis, parentum conſilio in monaſterium S. Galli, Domino ſerviturus, perpetuò traditur, & Helperico ſcholarum Magiſtro imbuendus ſingulari fi-

ducia commendatur. Qui cum anorum eſſet XIV. claudus & contractus, & parum propter ingenii tarditatem in literarum cognitione proficeret: coepit ipſe miſeriam ſuam vehementer deplangere, & novercantem ſibi fortunam accuſare. Cernens autem Helpericus Præceptor juvenem duplici calamitate afflicto, & animo ſemper tristem: altera quòd corpore fuit contractus, altera verò, quòd ingenio diſcendi obtuſus, ejus deſolationi compaſſus monuit, quatenus ſe tota mentis devotione ad orationis ſtudium converteret: ac pientiſſimam Dei Genitricem intactam ſemper Virginem MARIAM in adjutricem ſedulò invocaret. Hermannus miſerabilis ſua conditione puer monitis libenter acquievit Magiſtri, formansque ſibi conſuetudinem orandi congruam, ſanctam Deiparentem devotis aſſiduè precibus invocavit. Et ecce, biennio necdum plenè revoluto quadam nocte Beatam Dei Genitricem in ſomnis ſibi apparentem vidit, quæ diceret: *Orationes tuas obone puer! audivi, & in auxilium tuum rogata adveni. Nunc ergo duorum tibi datur optio; quorum alterum, quod volueris elige: quod me præſtante conſequeris. Aut ſanctam tibi corporis tui, ſi volueris, dabo; aut omnium, quam poſtulas ſcientiam & eruditionem ſcripturarum.* Qui amore ſcripturarum, neglecta corporis ſui imbecillitate, ſcientiam ſibi dari poſtulavit omnium ſcripturarum. Ex illo tempore ingenium docile ac promptiſſimum habere coepit; & brevi doctiſſimus in omni ſcientia tam divina, quàm humana præ cæteris condiscipulis evaſit. Et qui priùs propter ingenii traditatem, aut nihil aut parum diſcere potuit, poſt hanc viſionem omnes ſubtilitate & promptitudine animi ſuperavit. Nam inter omnes Germaniæ Doctores ſui temporis Philoſophus, Rhetor, Aſtronomus, Poëta, Muſicus, & Theologus celeberrimus habitus eſt: & multa præclara Synthemata ſcripſit, etiam mathematica, ſuo loco recenſenda. Hic eſt edit opera mathematica.
Hermannus ille, qui dulciſſonam de Beatiffima Virgine MARIA compoſuit Antiphonam; *Salve Regina, Mater miſericordiæ.* Et illam: *Alma Redemptoris Mater.* Illam quoque: *Oſtorens Roſa!* Et proſam illam, ſive ſequentiam: *Ave præclara maris ſtella.* Ut enim Promotrici & Illuminatrici ſuæ Beatiffimæ Virgini MARIÆ gratum ſe

ac

ac dignum poſſet exhibere miniſtrum, multos in ejus honorem Cantus & Proſas compoſuit: quas dulci & regulari modulamine decoravit. Valde namque fervidus in ejus veneratione extitit: per cujus meritum tam inæſtimabile ſcientiæ donum à Domino accepit. Tantâ etiam ingenii dexteritate de *Aſtrolabio* ſcripſit, ut à multis ipſius Aſtrolabii inventor haberetur. Hæc verbatim Trithemius; cujus equidem verbis fidem præſtamus, niſi quòd abnuamus, *B. Hermannum Contractum* fuiſſe monachum S. Galli, atque operam Helperico dediffe: cujus noſtri diſſenſus cauſam alio loco reddemus. Coeterum Trithemius mathematicarum cultum diſciplinarum in monaſteriiſ Benedictinis antiquitùs viguiſſe, ſcitè nobis in Chronico Hirſaugienſi ad an. 890. his verbis expinxit: *Erat hiſ temporibus in monaſteriis noſtri Ordinis conſuetudo celeberrima, ut ſcholæ monachorum in ſingulis pænè cænobiis haberentur, quibus non ſeculares homines, ſed monachi moribus & eruditione præſciebantur nominatiſſimi; qui non ſolum in divinis ſcripturis docti eſſent; verùm etiam Mathematica, Aſtronomia, Arithmetica, Geometria, Muſica, Rhetorica, Poëſi, & in cæteris omnibus ſecularis literaturæ ſcientiis eruditiſſimi haberentur.* Hæc ille, in quibus ſubiſtimus; Nec enim per ſingula monaſteria, in quibus præſertim viguère hujusmodi ſtudia, excurrere vacat.

Studiis mathematicis monachi excoluntur.

Disciplina mathematica non minus diſciles quàm a-mœnæ.

Ut verò proniori alveo ad reliquos mathematicarum diſciplinarum cultores noſtra decurrat oratio, notandum earum ſtudia non plures amœnitate atque curioſitate ſua invitâſſe, quàm difficultate deterruiſſe. Quis acie ingenii magis valuit, atque *Petrus Abælardus*? Erat is ſæculi XII. Philoſophorum in Galliâ princeps, cum verò ad diſciplinas mathematicas addiſcendas animum adjunxiſſet, non minimum difficultatis eſt paſſus. In Codice Emmeramienſi, ex quo Librum *Scito te ipſum*, clariffimus Bernardus Pezius eruit, hæc de ipſo memoriæ produntur. „*Petrus, qui Abælardus à plerisque Bajolardus dicitur -- primùm Grammaticæ & Dialecticæ, hinc Divinitati operam dedit. Sed cum eſſet inæſtimandæ ſubtilitatis, inauditæ memoriæ, capacitatis ſupra humanum modum, auditor aliquando Magiſtri Roſcii coepit eum cum feſtuca-*

„ tione quadam ſenſuùm illius audire. „ Attamen imperavit ſibi, ut per annum lectionibus ipſius intereſſet. „ Mox ergo ſocios habere, & Pariſiis palàm Dialecticæ atque Divinitatis lectiones dare coepit, & facile omnes Franciæ Magiſtros in brevi ſuperavit. Qui cum de *Quadrivio* nihil auდიſſet, clam Magiſtro *Tirrico* in quasdam Mathematicas lectiones aures dabat, in quibus ſuprà quàm æſtimaret, obtentù difficultatis, intellectus reſiliebat audientis. Cui ſemel afflicto & indignanti per jocum Magiſter *Tirricus* ait, quid canis plenus niſi *lardum bajare* conſuevit? *Bajare* autem lingere eſt. Exinde *Bajolardus* appellari coepit. Quod nomen tanquam ex defectu quodam ſibi impoſitum cum abdicaret, ſub literaturâ non diſſimili *Habelardum* ſe nominari fecit, quaſi qui haberet artium ſcilicet ſumam & lardum,„

Cum igitur Matheſeos ſtudium non arduum modò ac difficile ſit, ſed inde etiam monachi nimium diſtrahantur, & libera ſpiritus facultas ſurripiatur ad iis vacandum, quæ ſunt mathematicæ converſationi conſentanea, *Mabillonius* rectè * exiſtimat, incongruum ipſis eſſe hoc ſtudium. Rurſus tempus, quod ſuper eſt poſt exercitiâ communia, ſatis non eſſet ad explendam cupiditatem majora ſemper indagandi in iſtis ſcientiarum generibus. Præterea multa ad hoc inſtrumenta non ſine magnis ſumptibus requiruntur, plurâque fieri debent experimenta, queis valde diſtorquentur animi, ac proinde Aſcetas minimè decent. Proderit nihilominus Geometriæ ſaltem principia haud ignorare, & quatuor præcipuas Arithmeticæ regulas; reliqua verò monachis non videntur adeò neceſſaria.

Ex alia tamen parte Matheſeos ſtudium Benedictinis in Germania neceſſarium videtur, cum non in Univerſitate modò Salisburgenſi, ſed in aliis etiam Lycæis munus Profeſſoris ſuſtineant, ac juventutem ſeculare, maximè illuſtrem in diſciplinis mathematicis inſtituendam ſuſcipiant. Unde etiam non ſine laude ac nominis ſui celebritate complures Matheſin docuerunt, quorum nomina in *Historia Univerſitatis Salisburgenſis* recenſentur. *Joannes Hoſſus*, Abbas *Faucensis* in Suevia

* Traſt. de Stud. Mon. Part. 2. c. 9. n. 4. p. mihi 163.

Suevia, anno 1458. electus cum Astro-
nomiam calleret, sub ejus regimine
monachi doctrinâ, præsertim in fide-
rum scientia plurimum claruerunt, è
quibus Gallus Knorringer doctrinâ &
pietate cæteris excelluisse proditur.
Mentionem etiam facit Bruschius * de

argumento Opusculis nominatissimos.
Sed hinc maximè commendari meren-
tur *Ephemerides Ecclesiasticae, Astro-
nomicæ, Ethicæ, Politicæ, Cosmographicæ*,
quæ quotannis Salisburgi prodeunt;
ubi plura ad Mathefin spectantia com-
perias.

Præ Germanis tamen Itali Benedi-
ctini longè maiori studio, animique ar-
dore ad Mathematicas disciplinas seu
capessendas, seu aliis tradendas incu-
buerunt, hodièque magna nominis sui
existimatione incumbunt. Quod tan-
tò confidentiùs dico, quantò illustria
magis hujus rei exempla in promptu
sunt, quæ in medium adducam. *Theo-
philus Martius* monachus **** Casinas, Theophi-
lus Mar-
tius

in optimis scientiis, Mathefi præsertim
ita profecit, ut *suis temporibus in no-
stra Congregatione*, inquit Placidus Pe-
truccius, *mirabilis haberetur*. Pervul-
gatâ verò famâ singularis, profundæ
que ejus doctrinæ in Mathematicis di-
sciplinis Gregorius XIII. Pont. Max.
eum Romam accersivit, ut Reforma-
tioni Kalendarii unâ cum aliis erudi-
tissimis ex toto orbe accitis Viris insu-
daret, qui acerrimo judicio rem tra-
ctandam cum suscepisset, non solum
novam Kalendarii reformationem ab-
solutissimè confecit; verum etiam om-
nia incommoda, quæ ex reformatione
ab aliis pariter proposita tractu tempo-
ris oriri poterant, indicavit, & vali-
dissimis rationibus ostendit. *Hierony-
mus Rascelli* ***** Astrologiâ & Astro-
nomiam, Mathefin quoque, Arithme-
ticam, Cosmographiam, Musicam,
Architectonicam, Algebram adèò per-
calluit, ut easdem scientias præclaris
ingenii sui inventis plurimum illustra-
verit. Varia siquidem, eaque nova
& hætenus inusitata instrumenta pro
Mathematicis disciplinis excogitavit
& perfecit, regulasque ad eorundem
usum conscripsit. *Valerianus de Fran-
chis* ***** quàm excellenti Mathemati-
cæ facultatis præditus fuerit peritiâ,
satis ostendebat structura monasterii &
Ecclesiæ ad S. Nicolaum de Arenis, per
totam nedum Siciliam, sed Italiam
quoque celeberrima, & ab omnibus
plurimum commendata, & non sine
admiratione conspecta, quam Valeria-
nus ad exactissimæ ac pulcherrimæ Ar-
chitectonices leges disposuit, & ordi-
navit, quæ tamen anno 1693. die 11.
Jan. maximo ac tremendo per totam

Insu-

* Mon. Germ. Chronol. pag. 91.

** Lit. Amæn. Tom. XIV. p. 412.

*** Trithem. in Chron. Hirsaug. & Bucel. Annal. Ben. ad an. 1458.

**** Armell. l. c. part. 2. pag. 194.

***** l. c. pag. 221.

***** Armell. l. c. part. 1.

Georgius *Georgio Adamo* monasterii S. Michaëlis
Adamus, Bambergæ extra muros Abbate, quòd
fuerit eximie doctus in sacris & pro-
fanis Literis, morum item honestate &
integritate conspicuus: Mathematicum
studiosus investigator, & Solanorum,
omnisque generis Horologiorum Com-
positor ingeniosissimus. Obiit 1549.
Nicolai Elenbogii monachi Ottoburani,
quasdam epistolas manuscriptas inter
reculas suas adservare scribit *Schelbor-
nius* **, quæ egregium hunc Virum in
Astronomia haud mediocriter versa-
tum fuisse evincunt. Alius *Nicolaus*

Nicolaus *Ellenbogio* antiquior, cognomento
de Donis. *de Donis*, æternâ nominis famâ sub me-
dium seculi xv. in Germania claruit.
Erat is *** monachus Richenbachensis,
Congregationis novæ Bursfeldensis,
divinarum Scripturarum non ignarus,
& Græcè atq; Latinè insigniter doctus,
Philosophus, Mathematicus, & Cos-
mographus nulli suo tempore secun-
dus. Cum sua igitur vigilantia Ptolomæi
tabulas cosmographicas multis
ante seculis deperditas reperisset, saga-
citate suâ ita eas instauravit, & admi-
rando opere cum picturis, & novis ta-
bulis elegantissimè ordinato sic diligen-
ter correxit, ut novi operis potiùs
compositor, quàm reparator existime-
tur. Quod in septem partes seu libros
divisum Paulo II. Pontifici Maximo de-
dicavit. Secutis inde temporibus in
iisdem disciplinis celebres enituerunt,
Wilhelmus Birckman cognomento
Krabben S. Martini Coloniae professor,
Maximiliano Henrico Colonienfium
Archiepiscopo in paucis charus, & *Jo-
annes Caramuel*, qui varia de Mathefi
vetere & nova edidit opuscula. Inter
recentiores veneratur Germania *Otto-
nem Aicher* ad S. Vitum in Bavaria pro-
fessum; *Marianum Schott* Einsidlen-
sem; *Edmundum Egg* Garstensem;
Anselmum Desing Ensdorffensem; *Cor-
bimianum Thomas* Elchingensem; *Udal-
ricum Weis* Urfinensem, & alios tum
in Universitate Salisburgensi, tum in
Lycæis domesticis Mathematicarum
artium Professores, editis variis de hoc

Insulam terræ motu penitus corruit,
unâ cum aliis ferè omnibus ejusdem
civitatis ædificiis, miserando utique
casu; nam præter opus adèò insigne
solo æquatum, etiam triginta novem
monachi, dum divinas laudes canen-
rent, illis in ruinis mortem ac sepul-
chrum eodem temporis momento in-
venère; sed quid hoc cum civium strage,
quæ in Urbis excidio contigit?
Nunc autem tam cœnobium, quàm
civitas maxima ex parte est restituta, in
pristinum illum splendorem, ac magni-
ficentiam, si fieri poterit, aliquando
surrectura. *Benedictus Castelli* * per-
acutum, quod à natura obtinuit inge-
nium, sub celeberrimi Galilæi disci-
plinâ feliciter excoluit, eò sanè pro-
fectu, ut inter primarios ejus seculi
Mathematicos sit numeratus, & Ma-
thematicam ipsam scientiam novis
præclarisque inventis illustraverit, præ-
sertim decurrentium aquarum men-
suras primus omnium deprehendens,
ac Geometricè demonstrans; quam
sanè ingenii perspicaciam, ac soler-
tiam, secretioris Philosophiæ dogma-
ta, aliarumque facultatum præsidia,
mirè adjuvabant. Itaque in Pisana
Universitate, Ferdinando II. Magno
Hetruriæ Duce exposcente (cujus ipse
Castellus Præceptor olim fuerat) tre-
decim prorsus annos Mathefin publi-
cè docuit; deinde in Romana, quæ
Sapientia vocatur, jussu Urbani VIII.
Pont. Max. sexdecim integros annos,
ab anno scilicet 1628. usque ad annum
1644. quo ibidem obiit, eandem di-
sciplinam explicavit. Sed & Floren-
tiæ annos quinque potiori parti nobi-
lium Adolescentium, ipsique Principi
Laurentio de Medicis Mathematices
præcepta antea tradiderat. Romæ
verò Taddæum Principem Barberinum
scientiâ eadem instituit, prosperam
ubique insuetæ virtutis opinionem ab
omnibus obtinens. Non solum autem
Theoriâ, sed etiam ipso actu & praxi
ostendit, quantum hac facultate præ-
staret. Cum enim Trasimeni lacus
emissarium à Braccio Fortebraccio
olim constructum, ævi diuturnitate,
ingenti Perusini agri pernicie, tunc de-
jectum esset, feliciter Benedictus illud
reparavit, in antiqua litora coercito
lacu; quod etiam Baccanensi lacui
præstitit. Ejus proinde lucubratio-
nes avidè ab omnibus expetebantur,
utpote quæ foecundissimi ejus ingenii
aliquid semper novi proferrent. Ex
ejus schola plures viri per celebres re-

conditæque doctrinæ in rebus Mathe-
maticis prodiere; quos inter præ cœ-
teris laudantur Evangelista Torricelli,
& Bonaventura Cavallieri ex Ordine
nunc extincto Jesuatorum; publicus
postea in Bononiensi civitate Mathe-
maticus. Ipse celeberrimus Galilæus
in suis Epistolis impressis plurimum lau-
dat Castellum, ac eidem adscribit in-
ventionem videndi in papyro maculas
solis, tubo optico ad illum inverso.
Vivere desiit *Castellus* Romæ anno
1644. cujus effigies Florentiæ in cele-
berrimo Magni Ducis Museo visitur,
depicta inter præcipuorum Mathe-
maticorum imagines propè Galilæum.
Alderannus Desiderius Vir sanè ut vitæ
integritate, ac morum candore vene-
rabilis, ita peracuto, ac perspicaci
pollens ingenio, quo rerum Mathe-
maticarum, Astronomiæ præsertim, Geo-
metriæ, & Arithmetices intelligentiam
non exiguam est assequutus, quarum
artium præsidio plura admiranda, &
curiosa effecit. Clemens XI. quòd
virum in Astronomicis egregiè doctum
famâ accepisset, Alderannum Romam
accersere statuerat, ut in reformatio-
nem, seu correctionem Kalendarii
unâ cum aliis doctissimis viris ab ipso
Pontifice ad id opus selectis incumbere-
ret. Obstitit quidem nimis provec-
ta Alderanni ætas, affectaque valetudo,
ne Romam proficisceretur; at non de-
fuit ipse, quò minùs æquissimo Pon-
tificis, ut poterat, votis satisfaceret;
scripto nimirum libello de *Cyclis sola-
ribus, & Literis Dominicalibus*, qui
jussu ejusdem supremi Antistitis Viro-
rum in hisce rebus præstantissimorum
trutinâ expensus, probatusque publi-
cam aspexit lucem, eò quidem even-
tu, ut periculum omne, quod ex dis-
fidentia Epactarum à Noviluniis immi-
nere videbatur, penitus sustulerit;
nam Methonis & Sosigenis regulis usus,
deprehensoque & emendato circa
Epactas & Novilunia errore, novisque
exhibitis tabulis temporariis, incom-
modis omnibus, providè occurrit. *Se-
raphinus Casulanus* ** quanta rerum
Mathematicarum, præsertim Archi-
tectonices, polleret peritiâ, clariora
nusquam indicia patefecit, quàm quo
tempore Abbas Senensis Architectis
modum ostendit facillimum elevandi
à terra supra altissimam publici palatii
turrim, quam Senenses *Del Mangia* di-
cunt, maximam æneam campanam,
quæ diu in terra jacuerat, cum nul-
lus antea rationem eam sublevandi,

T t 3

suprà-

* Armell. l. c. part. 1. ** Idem part. 2. pag. 170.

Supràque turrim collocandi invenire potuisset.

At verò Sciagraphiam duntaxat scribenti * *Ægidius Sarniculus, Angelus Centurioni, Angelus Pajolus, Basilus Paradisi, Cæsar Gotho, Cyprianus Benaglia, Cyrinus de Sanctis, Innocentius Novariensis, Jo. Andreas Astezati, Josephus Guffantius, Josephus Porta, Laurentius Gazinus, Odoardus de Tonis, Paulus Andreas Gualterius, Paulus Racchi, Tibertus de Tibertis, Valerianus Deganus* aliique plures Itali Benedictini Mathematicis disciplinis insignes prætermittendi sunt, qui vel singuli, nisi copia obstaret, satis amplam ad dicendum materiam suppeditare possunt.

Ang. Maria Quirius

Angeli tamen Mariae Quirini, S. R. E. Cardinalis, virtute & doctrina Eminentissimi, verba, quibus studii sui ardorem, quo ad Geometriæ studium olim in prurientis flore ætatis excolum ferebatur, silentio involvere nolim. Sic verò loquitur **: „Auctus Perussii in Comitibus totius Congregationis Casinensis à Generali Definitorio Lectoris SS. Theologiæ & sacrorum Canonum munere, privatis tamè studiis incumbere non destiti, inter quæ locum etiam invenerunt Euclidis Elementa. Extat mea in Bibliotheca horum Volumina, ubi quot folia impressa, totidem alba eo tempore per industriam meam compacta visuntur, atque in alteris hisce novæ quædam Euclidis Demonstrationes, ad Algorithmi scilicet leges exactæ, meoque calamo descriptæ comparent. Ad manus tunc habebam, ut Mathematicen primoribus saltem labiis degustarem, librum Patris *Lamy De la Grandeur en general* inscriptum, ex eoque volu mihi erat plura decerpere, quæ viam præbere mihi videbantur ad expeditius demonstrandas Euclidean Propositiones, quàm factum fuisset à celeberrimo isto Geometrarum Principe. Quare alba ea folia literulis quibusdam juxtà Algebrae methodum distinxi, quas nimirum ex se folis idoneas putavi eam ipsam parere Demonstrationem, quam prolixiori verborum circuitu Euclides in medium attulerat. Dum studio illi ferventiùs vacarem, incidi in Propositionem 21. lib. VII. Euclidis, eamque haud quàm contentus nova ea methodo comprobare, eò præterea audaciæ processu, ut traditam ab Eu-

Euclidis Propositionem impugnat.

„clide ejus Propositionis Demonstrationem ceu mancam, & imperfectam redarguerim. Juvenili meo ingenio adeò præclarum visum est facinus istud, ut Epistola data ad præstantissimum Mathematicum Florentiæ tunc agentem, Guidonem Grandium, ipsum quodammodo provocaverim ad tuendas Euclidis sui partes, quod tamen fieri posse pernegabam. Rem istam testatur ejusdem Grandii responsum ante decem, & amplius annos in hac Urbe impressum, curante P. Fortunato à Brixia Min. Ref. doctrinarum hujuscemodiperitissimo, qui causam meam fovere humaniter suscepit eo libello, quoin medium protulit Animadversiones meas in memoratam illam Propositionem, & insuper Demonstrationum Algebraicarum specimen depromptum ex Euclidis Elementorum exemplari, quod ad id Operis artificiosè compingendum curaveram, ut jam indicavi. At P. Grandius responso illo suo comendavit quidem amorem, quem erga Mathematicas facultates conceperam, monuit tamen unà simul, ut Euclidi earundem Principi laudem illam relinquerem, quâ per tot sæcula apud omnes Mathematicos Scriptores constantissimè fruebatur, quod scilicet absque omni penitus erroris, seu paralogismi nota Elementa sua conscripserit. Data visuntur eæ Grandii literæ VIII. kal. Octobr. anni 1704.

Italis Benedictinis eâ causâ annu-merari gestit *Ludovicus Maynerius ****, cuius Aquilæ sextis in Gallia Narbonensi nobili Familia natus, quòd quo tempore Lirinense cœnobium Congregationi Casinensi adhuc unitum fuit, ipse solennibus votis se Numini in eo obligaverit. Fuit verò in Mathematicis disciplinis adeò versatus, ut plures annos superiore seculo Parisiis degens Regios Galliarum Principes erudiverit.

Quis verò ille fuerit Benedictinus, qui alium in somno instrumenta ad Opticam pertinentia conficere edocuit, non facillè divinaverim. Rem oppidò miram memoriæ prodidit Cl. P. Carolus Meichelbeck in Historia suâ Frisingensi. *Noverint multi, inquit, qui hæc lecturi sunt, vix alibi locorum perfectiora conspiciant, tubosque opticos fabricari, quàm hic Frisingæ, ex quâ urbe etiam in remotissimas regiones expeti solent magno, imò tanto numero, ut sæpè*

* de his vid. eundem Armell. Bibl. Casin.

** Commentar. vitæ part. 1. pag. 24.

*** Armell. l. c. part. 2. p. 88.

sæpè multorum desideriis satisfieri non possit. *Quanam sanè ratione hoc singulare artificium Frisingensis quidam artifex doctus fuerit, modò narrabimus.* Cùm Reverendissimus ac Serenissimus Ordinarius noster *Albertus Sigismundus* ex Serenissima Domo Bavarica natus circa annum Christi 1676. animi causa ad varia superioris Bojoriæ monasteria sese contulisset, in famulatio suo ex more habuit *Christianum Mur*, Opticum suum, quem ceu virum miri ingenii semper inter famulos primæ admisionis numerabat. In eo itinere cùm sua Serenitas delata esset ad celeberrimum nostrum monasterium Andecense, ibique pernoctasset, contigit, ut prædicto D. Christiano Mur in somno se præberet conspicuum Monachus quidam Benedictinus, qui eum idiomate Germanico - Belgico allocutus, illud disertè edocuit, quod is jam à multis annis necquicquam proficientibus speculationibus assequi statuerat, nempe artem præparandi instrumenta, ad tubos opticos expedite atque scitissimè conficiendos opportunissima. Id totum cùm satis percepisset Christianus, videri desiit monachus: ipse verò expergefactus propè se dormientem venatorem Georgium Empacher è somno excitavit, eumque rogavit, ut cùm è strato surrecturi essent, se admoneret Belgæ monachi. Et factâ commonitione uterque rursus dormiit. Cùm ecce Belga monachus iterum Christiano spectabilis adstitit, totumque, quod jam antehac exposuerat, ordine repetiit, ansamque dedit, ut quæ minùs expedite Christianus fortè fuisset assecutus, sibi clariùs explicari posceret: quod etiam monachus libenter præstitit, ac rursus disparuit: ejus autem instructio vivæ Christiani memoriæ tenacissimè inhæsit.

Somnium non somnium.

Domum postea reversus *Christianus* statim manum admovit operi, experturus, num re ipsa vera essent, quæ sibi in somno monachus exposuisset? Et ecce! omnia successere ad vota: asseveravitque deinceps sæpissimè *Christianus*, uti etiam aliæ personæ eidem conjunctissimæ, filia scilicet *Barbara*, & gener *Joannes Steer*, impossibile sibi videri modum præparandi instrumenta ad tubos opticos exactissimè perficiendos æquè apta atque utilia: Et hinc pro ea arte quasi divinitus sibi revelata, ac augendis rebus domesticis, & sublevandis pauperibus summè proficua, gratias infinitas Deo, tum ipse

dominus *Christianus* ac filia retulerunt, & superstes hodièque D. *Joannes Steer* ipse refert: qui rem totam propria manu ante biennium exactè conscripsit, scriptumque suâ manu ac sigillò firmavit: cui etiam uxor *Barbara* (quæ tum adhuc in vivis erat) autographum suum apposuit. Eam fidelissimam descriptionem etiamnum præ manibus habemus, dignamque omninò censuimus, quæ Frisingensi Historiæ inferatur, maximè quia auctis deinceps virorum illorum fortunis Frisingense Orphanotrophium primordia sua sumpsit. *Hactenus Historiographus Frisingensis.*

Ego verò, nisi scirem, comparationem omnem, ut vetus habet paræmia, esse odiosam, ad calcem hujus historiæ studia nostra in non paucis Germaniæ monasteriis cum Majorum nostrorum studiis in comparatione conjungere nullus dubitarem. Illi non tantum Trivium & Quadrivium decurrerunt, id est, non in Grammatica tantum, Rhetorica, & Logica, sed in Mathematicis etiam disciplinis, Arithmetica, Geometria, Astronomia, & Musica cum cura instituti fuerunt. Nos quid post Grammaticam, Rhetoricam, & Logicam summis degustatas labris, addicere jubemur? circa quæ occupamur? quæ ventilanda nobis proponimus? vultis dicam, in Physicæ non experimentalis, sed speculativæ questionibus, sæpè frivolis ac inutilibus defixi, ad nullam ferè mathematicam disciplinam addiscendam pedem promovemus, ita ut in Arithmetica & Geometria, disciplinis necessariis, ut de Astronomia & Musica nihil dicam, planè simus hospites ac peregrini. Quanto perè igitur supra nos plerosque, quibus tantoperè studia nostra hodie placent, Majores nostri non virtute tantum, sed doctrina etiam eminuerint, Hypsæa cœcior est, qui non pervideat. De Mathematicis, ne longius ab argumento recedam, ita differit *Ludovicus Vives* Libro V. de causis corruptarum Artium; *Hæ artes, inquit, quæ ad usum pertinent, versæ ad contemplationem usu remoto longissimè, sunt ad ea jam evectæ, quorum nullus est fructus, sed tantum sterilis quædam speculatio & inquisitio infinita; & sicut hujusmodi disciplinarum initia, legitimeque progressus juvant animos, acunt, oblectant; sic magna & assidua exercitia carnificinæ sunt generosarum mentium & terribilissima debilitium.* Sed porro ad pulpitem Cantores!

SECTIO VI.

De Musices inter Benedictinos Cultu.

Quid sit
Musica,
& quæ
ejus præ-
stantia.

Geometriæ, Arithmeticæ & Poësi plurimum debet *Musica*, quæ sonos moderatur, affectus incutit, incussos mulcet, animosque penè quo vult abripit. Eam Boëtius dicit esse facultatem differentias acutorum & gravium sonorum sensu & ratione perpendentem. Ratione, inquit, quia in Musices non omne iudicium sensui, cum variè hic possit impediri, sed partim attribuendum est intellectui, qui receptis à sensu speciebus, etiam aliquantulum impeditis, ex ipsis conclusiones necessarias deducit, mediante nimirum auditu, sine quo nulla esse potest de modulamine solida dissertatio. Disciplinam hanc velut planè divinam, donumque eximium à Deo mortalibus concessum celebrant ejus cultores. In tanta etiam veneratione apud veteres fuit, ut non crederetur esse doctus, qui illam nesciret. Gloriabantur de hujus Artis peritiâ Principes, Milites, Philosophi, Monachi, immò teste Calepino, *Musica appellatione prisca humanitatem literarum significabant, in qua ingenuos homines docebant otium contemnerent, animamque recreare.* De eo quod in Musica divinum est, præclare *Jamblicus* libro de Mysteriis Ægyptiorum sect. 3. cap. 9. philosophatur. Esse in sonis aliquid ex eo arguimus, quod ad illorum contemperationem, mirabilem fanè & mysteriis plenam, totius universi mensuram veteres Philosophi inierint; quos ubi numeris suis Poëta scitè illigaverit, ad orphica penè miracula patranda aptos dixeris. De illius præstantiâ Cassiodorus, *gratissima*, inquit, *utilisque nimis Musica cognitio, quæ & sensum nostrum ad superna erigit, & modulatione permulcet.* Hinc in primitiva Ecclesia nihil usitatius, quam in psalterio & cythara, in tympano, chordis, & organo laudare Deum. Ejus verò nominis etymon nobis graphicè exhibet Owenus hoc epigrammate:

*Optima Musarum est, reliquis idcirco negatum
Artibus, à Musis Musica nomen habet.*

Ejus in Ordine Benedictino originis.

Sunt autem nonnulli, qui ab ipso Ss. mo P. BENEDICTO Musices historiam in Ordine nostro repetunt. Hunc enim in utero materno cum so-

rore *Scholastica* non germanâ tantum, sed gemellâ etiam, cecinisse ferunt. Quid verò prodigiosus iste cantus nisi præludium erat, quo *Benedictus* & *Scholastica* cum Monachis, tum Monialibus sub signis suis olim congregandis, suavissimè præcinuerunt? At enim hæc hujusmodi nullò scriptore veteri, nullò teste, nullò antiquitatis monumento prolato, facilius dicuntur, quàm creduntur. Nescio etiam, quàm firmò nitantur talò, quæ Constantinus Cajetanus in Notis * ad vitam Gelasii II. memoriæ posteritati-que prodidit. Duas namque præcipuas Romæ Cantorum scholas, alteram propè Lateranum, alteram ad Vaticanum ab Hormisda Pontifice, promotore sanctissimò Patre Benedicto institutas fuisse asseverat. Ejus verba subjicio. „Quod ad scholas Cantorum Romanas pertinet, non fuerit illæ ex his officinis, vel domibus, in quibus nostrâ hac ætate per clamores & strepitus pueri docentur Musicam. Nihil reverâ minimum, nihil humile, sed altissimum quiddam hinc cogitandum est: arcanum ingens sub rudibus, veteribusque verbis illis latet. Videamus, an rem obscuram, aliis hucusque imperviam, possimus, acû tangere. Quanta sit Ecclesiæ Catholicæ Romanæ in Divinis Officiis celebrandis majestas, ipsis oculis inuenimur quotidie, atque admiramur. Nec est, cur ego illam modo coner describere, solum interrogogo: quis tantam in Ecclesias induxit Divinorum Officiorum, & sacrorum Rituum dignitatem? Aperiam.

„Pontifices Romani, qui S. P. N. Benedicti seculum præcesserunt, vel continuis exagitati persecutionibus tyrannorum, in antris & montibus latitarunt, si de remotioribus loquamur: vel si de vicinioribus Sylvestro in Hormisdam, quam quàm in pace, tamen propter Ethnicorum, & Barbarorum Regum multitudinem, sævitiam, & persecutionem, contra Circenses, Luperciales, Theatrales, aliòsque profanos ritus, contra immanem Principum

Quid C.
Cajeta-
nus de
duabus
Cantorum
scholis
tradat?

Quod
suggeren-
te S. Be-
nedito
fecerunt.

„cipum tyrannidem dimicandum fuit Pontificibus Romanis, ut magnum fuerit, & difficilis aleæ Ecclesiæ rectam aleam tueri; non autem vacaverit majestatem illius in Divinis Officiis ampliari, vel sacris studiis ordinatè erudiri. Et planè non eo usque Ecclesia produxerat Pomœria sua, non eatenus Paganismum devicerat, ut in ipsâ Urbe, Religionis Arce, non gemuerit, multos Gentilium erroribus detentos fuisse. Clarissimum hoc est ex historiis Ecclesiasticis, & nos de his plura in Commentariis de *Præstantia Religionis Benedictinæ.*

„Divinas igitur laudes, & literarum studia, hi sanctissimi Pontifices, injuriis temporum coacti, non eâ, quâ par esset, cantabant, vel in Academiis sistebant; donec Omnipotentis Dei fulmen & tonitru Benedictus Hormisdæ Pontifici Maximo inelamavit, ut intrepidè ministros in Ecclesiâ collocaret, sacris præditos literis, qui diu noctuque aptè dignèque ad Altaria, Hymnos, Psalmos, & Cantica Conditori ac Redemptori nostro, invitis quibuscunque terrenis, aut infernis potestibus personarent; se, suosque illicò huic muneri obtulit devotus. Consilio & voto Magni Patriarchæ Benedicti annuit Hormisda, statim Monachis in Basilicas Romanas introductis (Anastasio in primis S. R. E. Cardinali Bibliothecario teste) *Clerum composuit, & Psalmis erudit.* Et ut deinceps erudiretur, scholas Cantorum, alteram propè Lateranum, propè Vaticanum alteram erexit. Scholas, inquam, ubi à sapientissimis monachis Clerici Basilicani, itidem monachi, modum componendi, & enunciandi Divinas laudes, temporibus, officiis, atque festivitibus Christi, Sanctorumque per annum recurrentibus aptas, concinnatasque edocerentur, instituit. Unde vir ille eruditissimus Jovianus Pontanus de S. Benedicto in ejus Hymno:

*Primus & hic Italia posuit sacraria Genti,
Et clausit sacros mania in una choros.*

Hæc Constantinus Cajetanus rei Benedictinæ admirator ac laudator mirificus, aliquando magnificator nimius. Quid si negem, D. Benedictum à suo

in eremum secessu unquam Romam rediisse, è quibus veterum monumentis id Cajetanus probabit? Si hoc non potest, quantò magis in afferendis deficiet argumentis, quòd coram ac præfens Papæ Hormisdæ cantus ecclesiastici instituendi autor extiterit. Ut cunque verò res se habeat, certum illud atque extra controversiam, quòd scholas Cantorum Divus Gregorius noster, cognomento Magnus, ita fovit, ampliavit, reformavitque, ut à Johanne Diacono Auctor earum appelletur. Cujus etiam verba subjicere me non pigeat. „Deinde in Domino Domini, more sapientissimi Salomonis, propter musicæ compositionem dulcedinis, Antiphonarium concentum studiosissimum nimis utiliter compilavit: scholam quoque Cantorum, quæ hætenus eisdem institutionibus, in sanctâ Romanâ Ecclesia modulatur, constituit: eique cum nonnullis prædiis duobus habitacula, scilicet alterum sub gradibus basilicæ Beati Petri Apostoli, alterum verò sub Lateranensis Patriarchii domibus fabricavit; ubi usque hodie lectusejus, in quò recubans modulabatur, & flagellum ipsius, quo pueris minabatur, veneratione congruâ cum authentico Antiphonario reservatur, quæ videlicet loca per præcepti seriem sub interpositione anathematis ob ministerii quotidiani utrobique gratiam divisit.

A Divi Gregorii obitu in Apostolorum Principis ecclesiâ munere Archicantoris fungebatur Johannes monasterii ad S. Martinum Abbas, quod Basilicæ S. Petri proximum id temporis erat. Hunc sanctissimus ille in Angliâ Præsul *Benedictus*, cognomento *Biscopus*, cum Romam iter instituisset, in reditu secum in patriam adduxit, quò & monachos suos, & Anglos omnes cantum Romanum, coeterasque res ecclesiasticas edoceret: quod Johannes non solum in Witeruthensi Biscopi monasterio, sed & in aliis penè omnibus ejusdem provincie fecit. Quâ ratione factum, ut Angli monachi leges musicas edocti, eas & ipsi aliis oretenus traderent, & scriptis consignarent. Præcipui fuerunt Heddius, Venerabilis Beda, & Flaccus Albinus, sive Alcuinus. Et Heddius *** quidem cum Musica &

S. Gregorius Mag. scholas Cantorū instituit.

Joannes Abbas Archicantor

adducitur in Angliam.

* Lib. 2. cap. 6. in vit. S. Greg.

** Mabill. Annal. Ben. Tom. I. pag. 545.

*** Cav. in Hist. Eccl. a d an. 720.

Benedictinos cantare docet.

cantionis ecclesiasticæ admodum peritus esset, à Wilfrido Archiepiscopo Eboracensi in Northumbrorum regnum evocatus est, ut provinciales Musica ad id tempus ignaros doceret. Venerabilis Beda Opus de Musica Theorica & Practica in usum eam addiscere cupientium conscripsit, quod inter ejus Opera etiamnum extat. Idem præstitit Alcuinus, sed ejus liber de Musica inter ejus Opera deperdita habetur.

Cantus tam vocalis, quam instrumentalis in divinis officiis.

Veteres tamen Angliæ Monachos ex id genus libris non minimum profecisse, mihi argumento est, quod subinde Alfredus in Glastoniensi educatus monasterio, atque inde ex Abbate Malmesburienfi Episcopus Cridienfis in Westsexia Devoniam Angliæ cantum tam vocalem, quam instrumentalem libenter inter Missarum solennia, & alia officia divina adhibuerit. Laudans Deum in chordis & organo, & in cymbalis bene sonantibus. Cuthbertus Venerabilis Bedæ discipulus, ac postea Girwenfis Monasterii Abbas in epistola ad Lullum Archiepiscopum Moguntinum S. Bonifacii successorem sibi ab eo citharædum mitti his verbis efflagitat: *Delectat me quoque citharistam habere, qui possit citharisare, quam nos appellamus rotæ, quia citharam habeo, & artificem non habeo. Si grave non sit, & istum quoque meæ dispositioni mitte. Obsecro ut hanc meam rogationem ne despicias, & risioni non deputes.* Nicolaus Serrarius, qui Bonifacianas Epistolas (inter quas Cuthberti est 89.) notis illustravit, Cur? inquit, citharistam sibi mitti postulat? *Nam Emervant animos cantus citharæque lyræque.* An ut David? Aleman apud Plutarchum in Lycurgo: *Ferro præponderat egregiè fidibus canere.* An verò S. Lullus Cuthbertum voti damnaverit, citharædum ex Germania in Angliam transmittendo, incompertum habeo; illud verò me non præterit, quod in Concilio Cloveshovienfi per ea tempora, nimirum anno 747. celebrato decretum fuerit, ut ex monasteriis citharistæ, aliisque fidicines expellerentur. Nec immeritò: Si enim Cœnobia, ut S. Paschasius Radbertus dicere solebat, sunt *Domus luctus*, quid in eis faciunt Citharædi, Lyricines, Aulædi, & id genus plures Musici? Ejicite ergo ex *Domo Luctus* fidicines, frangite barbiton, cymbala, tubas &c.

Expeditur ab Abbate Citharædus

Citharistæ, & id genus Musici.

Nolim verò hæc intelligi de *Præcentoribus*, quorum officium in Angliæ monasteriis honorificum, non nisi præcellentioribus viris conferri solebat. Nam *Præcentoris* erat saltem diebus sollemnioribus, Psalmos & Antiphonas inchoare, & intonare, & omni tempore quid cuique cantandum, aliis præscribere, divinum officium ordinare, & disponere, Rubricarum sensum in dubiis explicare, Hymnos, Sequentias, Lektionen ex historiis Sanctorum ad usum chori, & divinum obsequium componere, & similia præstare, quæ non nisi per virum eruditum fieri poterant. Ita in Ecclesia cathedrali monasterii Dunelmensis *Præcentor* erat Simeon, primariis Angliæ Historicis meritò annumerandus; in Ecclesia cathedrali monasterii Cantuariensis Joannes Thannatensis, vir pius, eruditus, & mathematicarum scientiarum peritissimus; in Ecclesia cathedrali monasterii Wintoniensis Wolstanus, non mediocris doctrinæ & eruditionis cœnobita; in præpotenti S. Albani monasterio Thomas Walsinghamus Chronographus insignis; in monasterio Malmesburienfi Wilhelmus Somersæt Bibliothecarius & Historiographus celeberrimi nominis & famæ. Omitto plures in medium adducere, cum hi pauci pro testibus satis idoneis haberi possint, neminem Monachorum in Anglia extitisse, cui partes *Præcentoris* demandatæ fuerint, nisi qui eruditione ac doctrinâ præstaret: Quod hodie in non paucis nonasteriis multò fit aliter; in quibus, qui unus omnium optimè cantat, citharam pulsat, fidibus ludit, sæpe illiteratissimus habetur.

In Gallicanas Ecclesias cum Cantus Romanus seculo VIII. fuisset indutus, Pippini Regis haud dubiè rogatù ex Urbe missus ad Remigium episcopum Rotomagensis *Simeon* Benedictini in Gallia cantum Romanum addiscunt. secundicerius cantorum, qui monachos ejus diocesis Romanum cantum edoceret. Verùm mortuo *Georgio* Primitivo cantorum, revocatus à Paulo, Summo Pontifice, rem imperfectam reliquit. Unde Remigius quosdam è suis monachos Romam misit, ut à Romanis Cantoribus perfectè eruditi, reversi ad suos Romanam modulationem cœteris traderent. Horum testis est epistola quadragesima tertia codicis Carolini ad Pippinum Regem, apud quem Paulus excusat, quod *Simeonem* revocare coactus sit, atque

se

se dedisse operam, ut Monachi à Remedio, seu Remigio, fratre suo, missi in Romanam modulationem accuratè erudirentur. Sic itaque cantus Romanus in has partes, sublato Galliano, inductus est per Monachos Remigii Episcopi: *quod factum ob unanimitatem Apostolicæ Sedis, & Sanctæ Dei Ecclesiæ pacificam concordiam*, tradit Carolus Magnus in Capitulari Aquisgranensi.

Postea idem Carolus animadvertens cantus modos in diversis Galliarum ecclesiis discordare, duos Clericos Leoni Papæ direxit, in schola Romana instruendos, quorum alterum apud se retinuit, alterum filio suo Drogoni, Episcopo Metensi assignavit; cujus Drogonis industriæ ejusmodi cantus per totam Franciam in tantum propagatus fuit, ut Metensis subinde appellatus sit. Unde Amalarius non semel meminit Antiphonarii Metensis, in exemplum cœterorum: ad cujus normam etiam Sancti Gallensium conformatum est. Rem fusiùs explicat Ekkehardus Monachus, atque Carolus Magnus, cum cisalpinas Ecclesias à Romanâ in cantu multum dissonare animadverteret, ab Adriano Papa secundo petiisse, ut Romani cantus peritos mitteret in Franciam: missos proin ad ejus petitionem Petrum & Romanum, in cantu Romano, & in liberalibus disciplinis versatissimos, Metensem Ecclesiam primum adituros: At Romanum ad Cumanum lacum febre correptum, ad sanctum Gallum declinavisse, ac secum Antiphonarium renitente Petro, attulisse, ibique Caroli jussu perquam libenter remansisse, ibidemque instrumentum quoddam, quod Cantarium vocant, ad Antiphonarii authentici amissim reliquisse, ad cujus inspectionem Antiphonaria faciliè corrigi possent; ac primum esse, qui literas alphabeti notulis cantus apposerit, quas postea Notkerus Balbulus petenti amico explicavit, ut mox dicturi sumus, mentione priùs facta de *Hugbaldo* & *Humbaldo*, monachis rei musicæ peritissimis in cœnobiò Elnonensi, quod vix quatuor à civitate Tornacensi miliaribus distitum est. Uterque Caroli Calvi temporibus sub annum 858. claruit. Et prior quidem librum de arte musica, & cantus multorum Sanctorum, dulci & regu-

lari melodia concinnavit, teste Sigeberto** de Script. Eccl. In hoc autem libro sic temperare studuit chordas monochordi literis Alphabeti, ut posset quis per eas sine magisterio alterius discere ignotum sibi cantum. Alter de S. Davide, Rege quondam Hebræorum, & aliis multis cum Christo regnantibus in cœlo, cantus regulari atque dulcissimâ modulatione plures composuit, ut à Trithemio in Chronico Hirsaugiensi*** edocemur. Nunc ad Notkerum Balbulum doctrina & vitæ sanctimonia conspicuum.

Cum literarum Alphabeti usus, quas In Monasterio Romanus ille Notis in cantu adjecterat, sub finem seculi noni jam obsoletus esset, Lantbertus S. Galli monachus earum significationem ex Notkero interrogavit; ad quam quæstionem ille respondit. Extant verò illæ explanationes in Annalium Benedictinorum Tomo IV. appendice pag. 688. Præterea Notkerum modulandi ritum in Ecclesia correxisse ad melodias moris Romani, & Gregorii Magni antiphonarium, Ekkehardus junior, Decanus S. Galli apud Goldastum & Canisium testatur. Deinde cap. 16. ait, eum socios docuisse disciplinam Angelicam in *jubilis Sequentiarum* agendam, probatis Nicolao I. Pontifici Maximo. Hofce verò Jubilos, seu Sequentias modulatas ad distinctionem Metensium *Frigidoras* aut *Occidentanas* appellare consueverat: quas & inter SS. Mysteria toties olim repetebat Ecclesia.

Notkeri latus uti jam pridem in schola, ita & nunc claudat B. Tutilo, Tutilo, Monachus San - Gallensis. Erat insignis Musicus voce clarâ & dulci, sed in omni genere fidium & instrumentorum & fistularum præ omnibus; nam & filios nobilium in loco ab Abbate destinato fidibus edocuit. Sed inter hæc omnia, quod præ aliis est, in choro strenuus, in latebris erat lacrymosus, versus & melodias facere præpotens. Ea autem, quæ dictaverat, singularis & agnoscibilis melodiæ sunt, quia per psalterium seu rotam, in quâ potentior ipse erat, neumata inventa sunt dulciora, ut apparet in tropis: *Hodie cantandus, & Omnium virtutum gemmis.* -- Quos quidem tropos Carolo Crasso obtulit canendos ad *Offerendam*, seu ut in Rituali Romano vocatur

* Vid. Mabill. Annal. Tom. 2. ad an. Chr. 758. p. 184.

** Cap. 108.

*** Ad an. 858.

Hugbal-
dus &
Humbal-
dus rei
musicæ
peritissi-
mi Mona-
chi.

Notke-
rus Bal-
bulus.

Tutilo,

catur, *Offertorium*, scilicet *Viri Galilaei*, quam ipse fecerat. Hanc etiam Rex *Offerendam* cum dictasset, Tutiloni misit, & versus addere injunxit. At ille apposuit: *Quoniam Dominus Jesus Christus cum esset omnipotens genitor, fons, & origo*, cum sequentibus: *Gaudete & cantate*. Alia etiam plura ad invicem conscripserunt: sed ista proposuimus, ut quia dispar ejus melodia sit coeteris, si Musicus es, nois. Ita Ekkehardus in vita B. Notkeri cap. IV. ubi etiam refert, quanto honore

alio ejusdem B. Notkeri discipulus, Monachus etiam San-Gallensis, coram Rege & Imperatore cumulatus fuerit. Ejus verba haec sunt: „Agente Imperatore Cunrado pascha apud Moguntinam Civitatem, S. Galli monacho scholas inibi regente & procurante etiam Cantoris officium, ut solitum est, in medio chori imponens [sive ut nunc loquimur *, *Intonans*, i. e. prima Officii verba cantando praehens] crebro coronatus & infulatus, adornatusque pretiosissimis indumentis: cumque manum ille ad modulos Sequentiae pangendos rite levasset; tres Episcopi, hominis quondam discipuli, Imperatori suo in throno proximi: Ibi-mus, ajunt, domine Rex, & magistrum in eo, quod ipse nos docuit, juvabimus. Illo hoc gratum fore dicente, descendentes vestiti Pontificalibus fociantur S. Galli monacho, & inclinantes inclinato, opus Dei, quod docuit, reverenter cum eo perficiunt. Flebat homo cum gaudio, gratias referens sancto Gallo. Post Missas peractas vix ille, coactus pedes Imperatoris, ut moris est, petere, auri uncias in eis positas sustulit: ad Imperatricem vero, ridente Imperatore, per vim tractus, & ibi aurum ejus sumpsit e pedibus. Mathilda quoque soror ejus annulum ei in digitum, vellet nollet, inseruit. „ Hae Ekkehardus. *Helpericus* autem ejusdem San-Gallensis Asceterii monachus seculo X. cum esset in arte musica exercitissimus, librum de ea scripsisse fertur a ** Joanne Trithemio. Nec in coeteris Germaniae & Angliae monasteriis cantus & symphoniae monachos fuisse imperitos, argumento sunt libri, quos *Regino Prumiensis*, *Osbertus Glasconiensis*, *Wolstanus Wintoniensis*, *Marquardus S. Willebrordi Epiternacensis*, *Engelbertus* & *Florbertus*

S. Mathiae propè Treviros, alique conscripserunt.

Apud Casinenses, eodem labente seculo, Ambrosianus cantus, qui sonorus & fortis est, dulciori cantu Romano mutatus fuit jussu Stephani IX. qui ex Abbate sacri illius loci Summus Pontifex creatus fuerat, ut legitur in libro II. Chronici Casinensis cap. XCVII.

In monasterio Corbejae veteris etiam In Corbeia veteri novus cantus. iisdem temporibus sub annum 986. (inquit Chronographus Corbejae veteris) inceptus est novus modus canendi in illo monasterio per flexuras & notas, per regulas & spatia distinctas, cum nullae antea extarent in libris Antiphonariorum, & Gradualium ejus loci. Ejusmodi notas & flexuras, sed absque lineolis, exhibet egregius ille codex Sacramentorum ab Hugone Menardo laudatus, quem Ratoldus Abbas Corbejae veteris scribi jussit, ex quo idem Menardus ectypon excudi curavit in Sacrament. pag. 96. Eadem notae habentur in codice Sacramentorum Eligiano, quo Menardus itidem usus est in edendo Sacramentario.

Cantus verò mutatio in Fiscamen- Cantus mutatio in monasteriis causamagnorum motuum. nensi *** monasterio hoc aeo facta magis ibidem motus excitavit, sed qualis fuerit illa mutatio, incertum. Non minores turbas ob mutationem cantus dedit *Turstinus* **** monachus Cadomensis, quem Rex Angliae Willelmus, cognomento Conquestor, Glastoniensi monasterio praeposuerat. Hic, ut protervus erat, suos Glastonienses cantum, quem à beati Gregorii Papae discipulis acceperant, relinquere, sibi que ignotum, nec auditum antea cantum à Flandrensibus & Nortmannis ediscere coegit. Hinc orta lis est acerrima, quam mox sacri Ordinis contumelia subsecuta est. Cum enim nova instituta recipere detrectarent monachi, & nihilominus contumacis pertinacia magistri persisteret; laici Abbati suffragati monachis vim intulere: quorum alii crudeliter percussi, alii lethaliter sauciati sunt.

Quid verò de Organis ***** dicam, Organorum usus in monasteriis quando coeperit, uti exploratum non habemus, ita illum penes monachos seculo X. fuisse discimus ex versibus Wolstani

stani monachi Wentani in Anglia, quibus Elfegum Wentanum Episcopum ob organum in Wentano monasterio *triginta follibus instructum*, quos *septuaginta viri agitabant*, dilaudavit. Id quod etiam de Fiscamenensi monasterio adfirmat Baldricus Dolensis Archiepiscopus in epistola ad Fiscamenses: quamvis rariora in monasteriis id genus instrumenta fuisse dicat, adjectis verbis, *non omnibus probari*. Quem admodum etiam nostro aeo non defunt, qui Organorum usum in ecclesiis, maxime verò coenobiticis, improbant; alii media incedentes via tolerant ea, ubi sunt, inducenda esse, ubi non sunt, pernegant. De S. Wictherpo, Ordinis Benedictini alumno, & Civitatis Augustanae Episcopo, medio seculo octavo, quidam hoc literis consignavit, quod tamen ex quo fonte hauserit, se ignorare fatetur Carolus Stengelius Abbas Anhusanus in praclaro suo Commentario de Rebus Augustanis Part. 2. cap. 5. p. 66. *Idem cum fuerit Musicae artis peritus, Organum pro temporum conditione satis elegans in nova Basilica Divae Virginis Mariae fieri procuravit*. Sed fides penes auctorem esto.

S. Wictherpus Epif. Aug. Organum fieri procurat.

S. Adalbertus canticum composuit,

Sed enim nullum seculo X. celebrius canticum, atque quod D. Adelbertus noster, Pragensis Episcopus, Bohemos, populares suos, docuit. Cum anno salutis 972. sanctus Antistes * ad instantiam illustrissimorum suorum parentum, Lybicensium Comitum, ecclesiam S. Georgio ab illis erectam Lybicum venisset, patriam, id est, Slavicam linguam *Canticum composuit, populum informavit, & cum populo illud cantavit ad Dominum Deum, ut famem & guerras averteret*. Sed hoc Lybicii tantum & quasi privatim. Cum enim anno 981. Romam in Bohemiam, jussu Summi Pontificis, reversus fuisset, Urbs Praga in occursum effusa gratanter Episcopum ut Patrem, suscepit: & Metropolitanam S. Viti ingredientem, Pius Boleslaus Princeps cum domestico Presbyterorum choro diu desideratum Antistitem flexo genu salutavit, & manum osculatur: omnemque deinceps à se, & suis Bohemis praestandam obedientiam promittit. Id ipsum acclamante populo, Adelbertus meliora à Bohemis, quibus ob morum ac vitiorum insolentiam terga prius verterat, sperare coepit: novas etiam, quas apud sanctissimum Benedictum VII. gratias obtinuerat, Pragensibus nuntiavit: vide-

licet, indulto Summi Pontificis Bohemis concessum, ut Kyrie eleyson Slavonicum in Metropolitana S. Viti, singulis diebus decantetur: quod si facturi sint, coelitus sibi promissum affirmat, Deum posthac Regno futurum propitium: nec fecunditatem terrae prohibitorum imposterum; si tamen à caedibus, rapinis, praestigiis magicis, coeterisque peccatis mortalibus respiscant. Princeps igitur, & universus populus, Eja Pater, inquit, hymnum quem commendas, exhibe; fervare promittentes edoce; à vitiis Deo tibi que contrariis posthac abstinebimus. Respondit Episcopus, Amen: confirmet hoc Deus in vobis filii charissimi; mox immisâ manu dextram in peram, à sinistra pendulam, primò mundi panis frustum, dein vas ligneum, ex quo bibere consueverat, coram exemit: tandem & membranam Slavicis literis, & notis musicis exaratam Boleslao Principi, Clero, coeteris etiam Ordinibus palam ostendens, Hymnum desideratissimum altâ voce praecihemis praeiavit, in hunc sensum scriptum:

Hospodyne pomylug ny
Jezu Kryste pomylug ny
Lys Spasa vsseho mira
Spashz ny i v oslyshz
Hospodyne Hlasy nasse
Dag nam vssem Hospodyne
Zizu, a mir vnassy zeun
Kreles, Kreles, Kreles.

Latinè sic eum transtulit vitæ Scriptor juxta notarum decursum:

O Domine miserere:
JESU Christe miserere:
Salus es totius mundi,
Salva nos: & percipe
O Domine voces nostras.
Da cunctis o Domine
Panem, Pacem nostrae Terrae.
Kyrie eleison, Kyrie eleison,
Kyrie eleison.

Post cruentam verò S. Adalberti mortem frequentatum fuit ejus Canticum de familiarum electione, & coronatione Principum liare sibi & Regum Bohemiae; item in electionibus Episcoporum & Archiepiscoporum Pragensium: cantatum etiam fuit à Bohemis ante pugnam cum hostibus initam: in aggratulationibus Principibus factis, ex periculo liberatis; deinde in quibusdam solennitatibus publicis: ac demum in adversis quoque casibus ac publicis calamitatibus, prout Mathaeus Benedictus Bolesluczy de Hradest ex

U u 3 Hage-

* Bollandiani in notis ad cit. cap. die 6. April. pag. 590.

** de Vir. Ill. O. S. B. c. 352.

*** Mabill. Annal. Tom. V. ad an. 1070. p. 21.

**** Idem ibid.

***** Idem Praefat. I. in Sec. III. Ord. S. B. §. vi. n. cv. & in Annal. Bened. lib. 23. n. 29.

* Bolesluczy in Rosa Bohemica, seu vite S. Adalberti.

Hagecio, Dubravio, Cosma & aliis Scriptoribus, non paucis iisque præclaris illustrat exemplis. Cum subinde verò, ut fieri amat, sacra hæc cantilena in oblivionem venisset, R. mus Dominus Simon Broffius ab Horstein, Præpositus Ecclesiæ Pragenfis anno 1667. cum notis textuque Bohemico & Latino luci reddidit: nec mora, tantum incrementi sumpsit in Regno, quòd eodem corrente anno propter periculum ingruentis nimie siccitatis primùm in tota Tri-Urbe, demùm etiam per districtus Regni mandato Venerab. Consistorii cantanda demandata fuerit, & in hodiernum usque toto Regno refecit.

Studium Musices seculo XI. tanta fuit auctoritas & existimatio, ut nemo Scholasticus sive Professoris Philosophiæ & Theologiæ munus suscipere posset, qui eam non esset exercitissimus; qui verò illam arte pollerent, inter consummata eruditionis Philosophos numerarentur. Quo factum, ut illi, qui paulò acutiùs videbant, hanc simul artem Philosophiæ nomine excolerent. Ut autem in hujus disciplinæ studio & amore monachi constanter perseverarent, non *Hermannus* tantum *Contractus*, *Remigius Mediolacensis*, *Joannes cœnobii S. Mathiæ* apud Treviros Scholasticus, sed *Berno Augiensis*, *Wilhelmus Hirsaugiensis*, *Rodolphus S. Trudonis Abbates*, *Humbertus Cardinalis*, *Leo IX.* & *Victor III.* Summi Pontifices exemplum ipsis præiverunt. De singulis breviter dicendum est. Et quidem *Hermannum Contractum* suo tempore Musicum celeberrimum fuisse habitum, multaque Opera musica composuisse, jam antea diximus, & suo loco uberius dicturi sumus.

Remigius Mediolacensis * primùm monachus ac Scholasticus, deinde Abbas, Musicus omnium suo tempore celeberrimus habebatur. Sermones multos & cantus in diversorum honore Sanctorum elegantissimos fecit. Litanias & cantilenas, quæ in Rogationibus frequentantur, ipse composuit. Huic *Remigio Scholarum Magistro*, Serenissimus Imperator Romanorum *Otto II.* auream camœnam gracilem destinavit per nuntium, designans, eum omnium suo tempore Musicorum principem, ob artis simul & vocis elegantiam. *Joannes S. Mathiæ* prope Treviros ** Religiosus, & Scholarum Præfectus, uti erat, teste *Trithemio*, in omni genere scientiarum doctissimus, ita in Musica

præcipua eruditione singularis, qui ad honorem Omnipotentis Dei, & Sanctorum ejus multos Cantus & profas composuit, ac regulari melodia dulciter ornavit. *Berno Augiensis Abbas* cum esset in arte musica doctissimus, præpollens opus elucubravit, de regulis symphoniarum & tonorum, quod *Sigebertus* laudat, & quod in *mensurando Monochordo* ultra regulam *Boëtii*, sed assensu minoris *Boëtio Guidonis* supposuit unum tonum tetrachordo hypaton, & contra usum majorum, in ipso tetrachordo hypato inseruit utiliter synemenon. Alia ejus Opera Musica suo recensenda loco reservamus. *Wilhelmus Abbas Hirsaugiensis* in musica, ut supra ex *Trithemio* diximus, singularis eruditionis fuit, utpote qui cantus in laudem Sanctorum & plures & varios composuit. Aliud ejus Opus musicum suo loco commemorabimus. *Humbertus* in *Mediano Tullensis Diocesis Religiosus* cum artem musicam apprimè calleret, *Brunonis Tullensis Episcopi sanctissimi*, qui eam delectabatur, amicitiam & gratiam adeò sibi devinxit, ut factus Summus Pontifex *Leo IX.* *Humbertum* secum in Italiam abductum S. R. E. Cardinalem creaverit, atque eo adjutore in præcipuis ac magis arduis Ecclesiæ negotiis usus sit. In *Leone* verò sapientia divinarum humanarumque artium resplendebat amplissima, maxime artis delectabilis musicæ peritia, quæ antiquis auctoribus non modò equiparari poterat, immò in mellifica dulcedine nonnullos eorum præcallebat, uti fidem facit *Wibertus* *** vitæ author cœvus, & ejus in Episcopatu *Tullensi Archidiaconus*, *Wiberto* concinunt *Sigebertus Gemblacensis*, & *Anonymus Mellicensis*, quorum testimonia aliàs proferemus. *Victor III.* prius Abbas *Casinenfis*, Cantus in honorem *B. Mauri* composuit, in quibus, ut *Petri Diaconi* verbis utar, qui vult artis Grammaticæ tramitem, & *Monochordi sonori Magade* reperiet notas. *Magadium* verò, ut *Jo. Bapt. Marus* explicat, in dicto cantu indicatum ea pars est lyræ, in qua plectrum illiditur, ubi scilicet percussio chordarum fit manu dexterâ.

At enim palmam in arte musica hoc seculo omnibus præripuit *Guido Aretinus*, à patria, urbe *Aretio* in *Hetruria*, cognominatus, monachus cœnobii *Pomposiani* propè *Ravennam* in Ducatu *Ferrariensi*, circa annum Christi

1024. Hic sonos omnes seu gradus, per quos fit vocis ascensus & descensus in Musica, his oculis expressit, ut, re, mi, fa, sol, la, quas sumpsit ex primis syllabis hemistichiorum hymni *S. Joannis Baptistæ*:

Inventor
Ut, re, mi,
&c.

Ut queant laxis Resonare fibris
Mira gestorum Famuli tuorum
Solve polluti Labii reatum.

Ut verò suum systema *, quod ad 20. chordas seu gradus produxerat, nempe ad sextam supra duplicem Octavam, tyronibus familiare redderet, singulas ejus voces digitorum in apicibus & flexuris apposuit. Unde dictum est *Mamus*, vel etiam *Gamma*, quoniam infimus ejus gradus seu chorda ab ipso notatur litera Græca *Gamma*, scilicet *Gamma* ut vel *G* ut; deinde *A* re, tum *B* mi &c.

Artem
Musicam
mirè fa-
cilitat.

Quâ ratione *Guido* effecit, ut quod vix decennio addisci antea poterat, abhinc annali spatio, aut ut multum biennio in posterum disceretur. Hinc quod illi magnam apud omnes gratiam conciliare debuerat, gravem conflavit invidiam, quæ eò usque progressa est, ut è monasterio suo discedere coactus sit. Postea tamen cum à *Joanne Pontifice Romam* vocatus, & honorificè acceptus fuisset, à *Guidone Pomposiæ Abbate*, viro sancto, qui ipsius æmulis aures faciliùs præbuerat, apud *Pomposiam* retentus est: quæ omnia in epistola ad *Michaëlem* ejusdem loci monachum scripsit, à *Baronio* non sine mendis relata, quam integram verò *Mabillonius* ex codice *Villingensis* in *Suevia* monasterii descriptam *Annalibus* suis inseruit.

Guido
Aretinus
neglectæ
musicæ
artis num
repara-
tor?

Quòd verò in *Chronici Gottwicensis Prodro* dicatur *Guido Aretinus neglectæ musicæ artis reparator*, non satis rationem assequor. Equidem ego inficias ire nolim *Guidonem* inventis suis ad cantus hodierni choralis perfectionem multum contulisse; quòd verò seculo X. Musica ita in deterius iverit, ut medicam ei manum seculo XI. adhibere *Guido* coactus fuerit, in animum inducere non possum, ut pro vero habeam. Exempla enim seculi X. quæ ex *Germaniæ*, *Angliæ*, *Galliæ*, *Italiæ* monasteriis in medium adduxi, planè repugnant, Musicamque in iis non incultam jacuisse, sed magno in honore fuisse habitam, oppidò declarant. Neque ad hoc tempus revocandum est testimonium, quod interpres *Hugonis Reutlingensis* de neglectu mu-

ficæ artis apud *Benedictinos* tulisse à *Goldasto* fertur. Ejus tamen verba proferre non gravabor. *Processu tamen*, inquit, *temporis quidam Alemanni*, & præcipuè *Canonici Ordinis S. Benedicti*, qui cantum Musicalem non solum ex arte, verum etiam ex usu & consuetudine perfectè & cordatenus didicerant, ipsum, omissis clavibus & lineis, quæ in *Neuma*, seu nota Musicali requiruntur, simpliciter in libris eorum notare ceperunt, & sic decantaverunt: deinde juniores, & suos discipulos sine arte ex frequenti usu, & ex magna consuetudine cantum informare; qui cantus sic per consuetudinem doctus, ad diversa pervenerat loca. Unde non jam Musica, sed Usus est denominatus. In quo tamen cantu discipuli deinde à Doctoribus, & Doctores à Discipulis multiformiter discrepare ceperunt. Ex qua discrepantia & artis ignorantia usus dictus est confusus. Quo usu confuso spreto nunc ferè omnes Alemanni hætenus miserabiliter per cantum seducti ad veram artem Musicæ revertuntur. Hæc ille, cum necdum Musica in *Choralem* & *Figuralem*, ut nunc se habet, esset distincta. ** Quibus verbis equidem quid sit Usus in cantu, præclare explicatur, quòd autem Musica apud *Benedictinos* seculo X. neglecta jacuerit, minimè innuitur. Contraria assertio cum verbis *Ekkehardi junioris*, *Decani monasterii San-Gallensis*, celeberrimæ & antiquissimæ in *Germania* Cantorum scholæ, manifestè pugnat. En verba *Ekkehardi*: Abinde (à temporibus seculi X.) cantus sumpsit exordium totâ ferè Europa & maxime ferè Germania, sive Teutonia, secundum modum & formam, sicut in monasterio *S. Galli* viri peritissimi ediderunt, *B. Notkerus Balbulus* & *Romanus*, cæterique Magistri correxerunt, juxta exemplum authentici *Antiphonarii Gregorii* elegit cantare, & hunc ritum modulandi servare, quem etiam omnes Usus appellaverunt. Hos itaque supradictos secutus *Berno monachus S. Galli*, postea *Abbas Augiensis*, super hunc Usus valde subtilem scribit ad *Peregrinum*, *Episcopum Colonensem* &c. Idem *Ekkehardus* cap. 16. de *B. Notkero* asserit, eum socios docuisse disciplinam Angelicam in *Jubilis* *Sequentiarum* agendam, probatis *Nicolao I.* Summo Pontifici. Verum his immorari non vacat, nec tanti est.

Post ævum *Guidonis Aretini* usque ad seculum XIV. & XV. neque adeò multi, neque tamen etiam nulli seu

* Trithem. in Chron. Hirs. ad an. 980. p. 122.

** Chron. Hirsaug. ad an. 1047. pag. 184.

*** lib. 1. c. 13.

* Edmund. Purchot. Instit. Phil. Tom. 2. part. 1. Phys. Sect. V. c. 5. p. 413.

** Confer. *Olivieri Legipont* Dissert. V. de Musica p. 313. n. 10.

Abbatibus seu monachi, seu Abbates, qui fo-
 Muficæ amatores norum studio caperentur, in Chroni-
 cis & Annalium monumentis legun-
 tur. Christophorus Hartmannus, in-
 insignis Chronographus Eremitani in
 Helvetia Asceterii, de Joanne hujus
 nominis 1.mo Abbate Heremi XXI.
 Principe Imperii quarto, ex Baroni-
 bus à Schwande refert *, quòd Mufi-
 ca figurali delectatus fuerit. Primus,
 inquit, in Odœum, Chorum nunc
 vocant, cantum per facrorum Offi-
 ciorum celebrationem musicum intro-
 duxit, accitis magnis salariis è diver-
 sis regionibus magistris, & multa pe-
 cunia coëmtis [Muficorum] libris,
 cum hætenus cantum, quem di-
 cunt ufuaem, solum ufurpaviffent.
 Lessum verò Mufici Joanni Abbati
 anno 1327. cecinerunt. Bruschius **
 in Monasteriorum Germaniæ Chrono-
 logia Udalscalci Abbatis ad SS. Udal-
 ricum & Afram Augustæ Vindelico-
 rum, velut eximii seculo XII. Mufi-
 ci & Componistæ meminit. Plurium
 mentionem facere iterum tanti non
 est, nisi quòd Abbas Trithemius si-
 lentio non prætermittendus mihi vi-
 deatur. Erat vir graviffimis moribus;
 unde mirari fubit, quòd, cum Colo-
 niæ apud Joachimum Electorem Bran-
 deburgicum moraretur, ad Capelle-
 rium Mathematicum an. MDV. his
 verbis scripserit. „ Rogamus, ut
 „ quamprimùm ad nos venias Mufis
 „ comitatus & Lyra, quoniam & lo-
 „ cus nobis est opportunus & tempus
 „ ad philosophandum, nostrumque
 „ institutum prosequendum fatis ad-
 „ modum copiosum est. „ Ecquid
 Thritheius *lyram* ad se afferri pe-
 tiit. Malim credere, sub ejusdem
 nomine citharam Apollinis ab ipso in-
 tellectam fuisse; id quod ex Mufarum
 comitatû intelligere mihi videor.
 Muficam tamen fovendis literarum stu-
 diis accomodatam esse *Gregorius* no-
 ster *Cortefius* S. R. E. Cardinalis his
 verbis in epistola ad Fregosum Episco-
 pum Salernitanum testatur: „ Tan-
 „ tum dicam, si celeberrimi Philo-
 „ sophi audiendi sunt, nihil tuis stu-
 „ diis æquè oblectamento esse potest,
 „ atque interdum muficis recreari.
 „ Hac, ut nôsti, somnum & depellebant,
 „ & arcessabant Phytagorei; hæc epu-
 „ larû, hæc itineris comes erat: hac ipsa
 „ & occultarum caufarum perveftiga-
 „ tionem, & sacra omnia aufpica-

„ bantur; hæc eadem affectis tædjo
 „ animis hilaritatem pristinam atque
 „ adeò mentis tranquillitatem revo-
 „ cabant: postremò, ut Marcus Tul-
 „ lius ait, summam eruditionem fitam
 Græci censebant in nervorum vocum-
 que cantibus, ut qui id nesciret, ne-
 quaquam fatis excultus doctrinâ pu-
 taretur.

Mufica *Figuralis* ubi seculo XV. ex
 Italia in Germaniam translata est,
 tunc in multis Monasteriis, Græco-
 rum ferè exemplo, in fidium vocumque
 cantibus res sita esse credebatur. JOAN-
 NES **** hujus nominis I. Abbas San-
 Blasianus in Sylva Nigra, doctrina &
 moribus insignis, Muficam primus in mo-
 nasterium introduxit, è vivis sublatus
 anno 1413. „ Quàm pium specta-
 „ culum erat, inquit R. mus *Mar-*
 „ *quardus Hergott* Principis & Abbatis
 „ San-Blasiani Locum-tenens ****, in
 „ choro videre monachos, alios qui
 „ buccis tumentibus in pneumatica in-
 „ strumenta insufflarent, alios, qui
 „ fidicines agerent, alios denique,
 „ qui unice cantui modulando incum-
 „ berent. Quàm Regulæ S. Benedi-
 „ cti conveniens, cum adolescens quis-
 „ piam in monasterium admitti postu-
 „ labat, interrogare ante omnia,
 „ Muficamne calleret; deinde utrùm
 „ se à Deo ad illam vitæ conditionem
 „ vocatum esse compertum haberet?
 „ Sed lugere hæc magis, quàm irride-
 „ re decet. Vetant innumera Conci-
 „ lia, ne Clerici muficis Concentibus,
 „ qui theatro, non ecclesiæ conveni-
 „ unt, utantur, & Ecclesiæ Cathedrales
 „ non paucae huic præcepto
 „ etiamnum religiosè obtemperant.
 „ Quanto id magis monachos dece-
 „ bat, quos eorum Legislator jubet à se-
 „ culi actibus se facere alienos. Hæc
 „ autem inducta Mufica est, ut auxilio
 „ esset adversus psalmodiæ, & cantûs,
 „ ut appellant, *choralis* productionem,
 „ atque ut choro addictis levamen af-
 „ ferat: rogo, utrùm melius sit breviter,
 „ sed bene, an diu & malè psallere? „
 Hæc vir ille Clariffimus: quibus ego
 de mufica in refectorio, vel mensa quo-
 rundam Abbatum nolim quidquam ad-
 dere, metuens, nequis aurem mihi vel-
 licans, illud infufurret: *Noli hanc multò*
chordulam tangere, malè sonat &c. An
 nescis, audivi aliquando ex Abbate
 convivante, Muficam esse signum præ-
 destinationis? nempe, cogitabam jux-
 ta

* pag. 303. ** pag. 120.

*** Epist. famil. p. 218.

**** Gall. Chr. Tom. 5. p. 1026.

***** in Præfat. ad vet. Discipl. monast. §. III. de div. offic. N. CXII. p. LV.

tà illud Christi: *Beati, qui lugent.* Po-
 tuiffem forfan etiam illud profani Poë-
 tæ, quod optimum fit, quærentis, *con-*
vivium, respondere: *in quod choraules*
non venit. Quid verò de illis dicam
 Abbatibus, qui æquo ferunt animo,
 connivent, si non etiam quandoque
 jubent, ut Monachi ipsorum fidibus
 canant, quò profani hospites libero
 pede pulsare humum, choreasque &
 faltus in Monasteriis agitare possint?
 Vidit hæc annis abhinc paucis R. mus
 Abbas *Calmet*, Lotharingicæ Congre-
 gationis Præses, in quodam Germaniæ
 Monasterio, sed non probavit. Ad
 virum nobilem, qui præfens mihi fu-
 binde narravit, conversus; Monachi,
 dicebat, meæ Congregationis Mufices
 imperiti sunt, sed in sacro Codice, Hi-
 storia Ecclesiastica, Conciliorum noti-
 tia, aliisque studiis, quæ viros decent
 Religiosos, versati habentur.

Gregorius
 Abbas
 Weingart,
 Mufica in-
 strumen-
 ta ex mo-
 nasterio
 profcri-
 bit.

Auribus haud fatis æquis hæc for-
 san aliqui accepturi sunt, sed si Vene-
 rabilis *Gregorius*, * Abbas Weingar-
 tensis, non inferior prudentia, quàm
 morum sanctimonia, adhuc in vivis
 existens ea legeret, minimè diversa fen-
 tiret. Is enim instrumenta Mufica non
 à mensa tantum, sed etiam ab ecclesia
 profcripsit. Cantum Gregorianum mi-
 re commendabat. Figuratum rarò ad-
 mittebat, & hunc rariffimè ad orga-
 num, absque ullo alio Mufico Instru-
 mento, quæ pessimè oderat, & *mul-*
tas olim in Ordines diversos distractiones,
sacri rigoris & silentii relaxationes, in
ipso templo levitates, imò scurrilitates,
inductura prædixerat. Nec falsum fuif-
 se augurem innumera testantur exem-
 pla. Ipse sub Gregoriano cantû sæpius,
 ferè autem semper, dum sacris operare-
 tur, lacrymis defluebat. A qua Gre-
 gorii Abbatis, veterumque pietate non
 parum in Monasteriis descitum est; ex
 quo Muficorum Instrumentorum con-
 centu Monachorum aures titillari ac
 recreari, non animi verò ad compuncti-
 onem extimulari coeperunt. Quod
 nisi sit ecclesias nostras prostituere, quid
 fit planè ignoro. *Non in tibiis*, inquit
 Dominus, *non in tibiis viri beneplacitum*
erit ei. Pf. 146. „ Tibia quippe, expo-
 „ nit Petrus noster Abælardus ep. 8.
 „ ad Heloifs. sonitum emittit ad dele-
 „ stationem voluptatis, non ad intelli-
 „ gentiam mentis. Unde bene in ti-
 „ biis cantare, nec in hac Deo place-

„ re dicuntur, qui melodia sui cantûs
 „ sic oblectantur, ut nulla hinc ædifi-
 „ centur intelligentia. . . . Nihil ve-
 „ rò de doctrina vel studio cantûs ad-
 „ monet BENEDICTUS, cum ipse plu-
 „ rimùm de lectione præcipiat, & ip-
 „ sa legendi tempora, sicut & laboran-
 „ di diligenter assignet, & in tantum de
 „ ipsa quoque seu scribendi doctrina
 „ provideat, ut inter necessaria, quæ
 „ ab Abbate Monachi sperare debeant,
 „ tabulas etiam & graphium non præ-
 „ termittat. „

Quòd si Patres Concilii Tridentini
 Muficam figuralem ex ecclesiis elimi-
 nandam statuiffent, ut statuere vole-
 bant, multus, magnusque tibiæ, lyra-
 rum, fistularum, aliorumque id
 genus Instrumentorum abusus in Mo-
 nasteriis sublatus fuiffet. Intercessit
 verò *Joannes Petrus Aloysius* Prænesti-
 nus, id temporis Mufices Princeps,
 ejusque in sacris tutor & conservator.
 De hoc Josephus Suaresius Lib. II. Præ-
 nestes antiquæ ex Lælii Guidiccioni e-
 pistola ad se Roma xvii. kalend. Febr.
 anno 1637. perscriptâ memoriæ se-
 quentia prodit: „ Ita res est, uti dice-
 „ bamus (vir quocunque nomine præ-
 „ stantissime!) Tridentini Patres conve-
 „ niunt, decreto prohibitori sacris ædi-
 „ bus concentus articulatos (*credo*) per-
 „ moti tam multis, tam fractis, explicatis,
 „ iminutis vocû impressionibus, quæ plus
 „ nimio diversæ traducebantur ad rem di-
 „ vinam, diem decernendo dixerant, eâ
 „ die inter Sacra notæ adhibentur, id-
 „ circo transmissæ à Joanne Aloysio
 „ Prænestino Carpenfis Legati jussû
 „ contra deliberantis, & partes Mufi-
 „ cas sustinentis. Hæc pii Patris in-
 „ dustria, casta & castigata Magistri lex
 „ ad suaviffimos excitata concentus,
 „ unanimsque cantorum alacritas &
 „ contentio, id omne subsidio fuit, id
 „ nobis scilicet cantando restituit rem.
 „ Dulcibus enim auditis exquisitissimæ
 „ & æquabilis harmoniæ sonis, statim
 „ sententiæ in contrarium mutantur,
 „ Decretum rescinditur, res Mufica co-
 „ alescit, & Prænestino semine per Chri-
 „ stianum Orbem (Benedictini etiam
 „ Ordinis Monasteria) mirificè propa-
 „ gatur. „

De Germanis Benedictinis, quo-
 rum non pauca Monasteria perlustravit
Joannes Mabillonius, in Itineris sui Ger-
 manici Descriptione ** hæc perhibet:
 „ Germani maxime in hoc (templo-
 rum)

* Bucelin. in Benedicto Rediv. p. 216.

** Mabillon Itinerarii Germ. pag. m. 21. & 22.

rum) elegantiâ, & in multiplici vo-
cum & instrumentorum variorum
concentu pietatem locant, quæ nos
pietatis impedimenta Galli reputa-
mus. De musica musicisque instru-
mentis loquor; nam optandum esset,
ut ille ecclesiarum nitor ita apud nos
vigeret, ut apud Helvetos & Ger-
manos musices amor. Sed forte
an hic quadraret illa Alcibiadis senten-
tia? *Filii Thebanorum quum philosophari
nesciant, peregre tibid modulantur.*
Certè nil aliud causæ esse puto, cur So-
crates Musicâ Reipublicæ periculosam
esse statuatur, nisi quod juvenes novis
modulationibus illecti, animo distra-
huntur, virtutes negligunt, & à rebus
feriis avocantur.

Maurus Chiaula Cœnobii S. Martini
de Scalas alumnus, Musicâ facultate
non solum Panormi, sed etiam Romæ
& Venetiis sua ætate plurimum celebra-
summisque Principibus eâ de causa val-
de acceptus fuit & gratus. Antonius
Mongitor in Bibl. Sicul. par. 2. pag. 25.
& seq. * eum in *Musicis cationibus* a-
deò excellentem vocat, ut in iis ad stu-
porem inclauerit; singulariter autem
in ordinandis plurimarum vocum & In-
strumentorum pleno choro ex propor-
tione respondentium symphoniacis mo-
dulationibus eminentem fuisse asserit,
suamque assertionem sequenti narra-
tione confirmat. „ Anno 1581. cum
Senatus Panormitanus in ecclesia S.
Mariæ dicata, cui nomen vulgò della
Pinta, exponere statuisset Acta Cre-
ationis Mundi, Marcus Antonius
Columna tunc Siciliae Prorex, no-
strum Maurum ad cantus egregiè mo-
dulandos vocavit. Peritissimus har-
monicæ facultatis Magister ita ex-
cellenter munus sibi inunctum ex-
plevit, ut unus fuerit Proregis & om-
nium Auditorum sensus, inter Ange-
lorum Choros in cœlis tantum audi-
re posse præstantiorem suaviorémq;
harmoniam. Hinc quæ harmonicis
numeris concinnavit, publicis typis
tradenda sancitum est &c. Singu-
larem Mauri peritiam testantur ad
nostra usque tempora Musices Mo-
deratores, qui in Trifugio solemnium
Missarum *Sanctus, Sanctus, Sanctus*,
decantando, sublimiorem con-
centus formam adinvenire despe-
rantes, eodem utuntur, quod in
prædicta celebri Actione cœlestium
Spirituum Chori, in eorundem

creatione, divinum proclamavere
pro gratiarum actione Trifugium, &
vulgò adhuc vocatur *Il Sanctus del-
la Pinta.* „ Non solum autem præ-
laudata Actio della Pinta Mundi crea-
tionem amplexa est, sed etiam alia cœ-
lestium, & Heroum tragica Poëmata,
interque ea S. Christinæ, S. Cæciliæ,
& S. Catharinæ Tragœdias; nam quot
annis Panormitanus Senatus harum ali-
quam magnificentissimo apparatu po-
pulo exhibebat; quas omnes, nempe
Mundi creationem, & prædictas Tra-
gœdias *Theophilus Folengus*, Mantua-
& Modunus, Monachus è Congr. Casinen-
si, per octennium in monasterio S. Marti-
ni commoratus est, circa annum 1542.
Italico & Latino carmine concinnavit,
Maurus verò Chiaula musicis notis con-
signavit.

Forfan Laurentii Gazii prius me-
mini debet: is enim seculo XVI.
ineunte Patavii in Cœnobio S. Justinæ
Asceta musicâ arte adeò excelluit, ut
præstantissimi quique ejus facultatis
Professores, *veluti Oraculum illum con-
sulerent, nec eo improbante quidquam in
publicam lucem auderent emittere.* EN-
GELBERTUS quoque Trevirensis S. Ma-
thiæ cœnobita *Muscorum*, inquit
Egger, ** *facile Antesignanus, præcla-
ra de Arte symphoniacâ, & Monochor-
do syntagmata posteritati reliquit.*

A monachis verò, ut ferè fit, Mu-
sica figuralis ad moniales propagari cœ-
pit. Anno 1547. Sanctimoniales Ur-
springenses in Suevia ejusdem cœpe-
runt studium, in quo (sunt verba Bru-
schii) tantum profecerunt sub Domi-
no Blasio Hippolyto, egregiè docto
monacho cœnobii Blaubeurensis, ut
cum Regiis etiam vel Imperatoriis Mu-
sices (quod pace tamen ipsorum dixe-
rim) certare possint. Nec hodierni
ævi *Vestales Urspringenses* cantus seu
choralis seu figuralis imperitæ sunt, imò
verò in utroque ita excellunt, tantâ-
que gravitate, suavitate, ac pietate
laudes divinas decantant, quantam
vix in ullâ monachorum sacrâ aede au-
dire est. Quid plura? Ordo S. Benedi-
cti in utroque sexû reliquis arte musicâ
semper antecellit, hodièque, *absit
jactantia verbo*, antecellit. En tibi
syllabum eorum, qui sacræ nuper Har-
monicæ Magistros in Germania sese præ-
buere datis in lucem præclaris Musi-
ces operibus; *Joannes Caramuel à Lob-
kowitz*, qui novum Musurgicæ speci-
men

men dedit Viennæ A. 1645., recusum
Romæ 1669. de quo ipse: *Præscri-
ptos, inquit, mille annorum errores in-
geniosè proscribo: quæ triennio non ad-
discebantur, horâ doceo, & quia insti-
tutio ipsa loquitur, & viva exempla,
nec verbum addo.* LEOPOLDUS à Pla-
wen Zwißaltensis; *Valentinus Molitor*
Sangallensis; *Antonius Ziggeler* Wein-
gartenensis; *Fidelis Molitor* Wetingen-
sis; *Georgius Geißer* Villingensis; *Mau-
rus Moser* San-Trudpertinus; *Bernar-
dus Rauchenstein* Petrusianus; *Roma-
nus Weichlin* Lambacensis; *Cajetanus*
Kolberer Andecensis; *Antonius Holz-
mann* Schütteranus; *Udalricus Nüech-
ten* Mellicensis; qui dum Opus suum
Musicum sub typo *Francisci Straub*
Constantiæ sudaret, morte interceptus,
piè in Domino defunctus est; Ejus ta-
men frater germanus *Philippus Nüech-
ten* secularis prælo illud Ulmenfi perfi-
ci & in lucem edi curavit, suumque
præfigi nomen; sed perperam, & libe-
rali nimis in fratrem defunctum fidu-
ciâ. *Marianus Braunsperger*, & *Gothar-
dus Wagner* Tegernseenses; *Meinradus*
Spies Ursinensis, cujus *Antiphonarium*
Marianum Campidonæ 1713. editum
maximè commendatur. Reliquos vi-
desis fusiùs enumeratos Parte IV. hu-
jus Historiæ.

Discussio
quæstio-
nis: An
Musica
nostri
temporis
sit perfe-
ctior ve-
teri.

Qui verò de natura, proprietati-
bus, origine, progressu, cultoribus &
studio Musices bene instituendo plura
rescire desiderat, sitim haud turpem
explere poterit in erudita Dissertatione
Cl. V. P. *Oliverii Legipont*, inter editas
Norimbergæ 1746. quintâ: ubi egre-
giè illam * explodit opinionem, quâ
plerique occupati Musicam nostri tem-
poris antiquâ majoris esse perfectionis
arbitrantur. Et isti quidem illius sim-
plicitatem velut rudioris adhuc facul-
tatis defectum reputant: *Oliverius* ve-
rò cum doctissimo Abbate *Calmeto* Mu-
sicæ jam perfectæ dotem fuisse illam
simplicitatem contendit: *Quo enim
ad naturam ars aliqua magis accesserit, eò
perfectior habenda est; simplicem autem
Musicam ad naturam magis accedere, &
hominis vocem ejusque passiones melius
imitari, quis neget? Labitur illa faci-
lius in intima cordis, movendisque affe-
ctibus nihil simplicitate veteri aptius.*
Hinc admirabiles illi Musicæ effectus,
vel ad sanitatem corporum, vel ad mo-
tus animorum excitandos sedandisque,

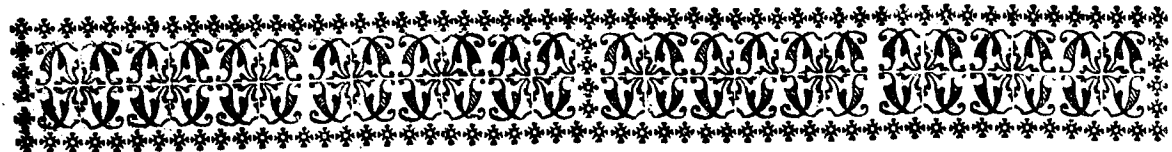
de quibus magni Authores prodide-
runt, jam olim nulli sunt: quia nem-
pe subtilissimæ atque absolutissimæ illi
animi nostri harmoniæ minùs congruit
exterior hic nostrorum temporum con-
centus rudis ac crassus, quàm ille ve-
terum subtilis ac eruditus, ideòque mi-
nus habet nunc virium ad aliquid effi-
ciendum in nobis, quod tum ex simili-
tudine & convenientia obtinebat. Nec
instrumenta retinemus, ac ne nomina
quidem sunt nota, quæ à *Folluce*, *Athe-
naeo*, *D. Hieronymo*, & aliis recensentur.
Illud quoque commodi Musicæ veteri
præ nostra accidebat, quod instrumen-
torum sonus verba non obrueret, sed
adjuvaret, unâque simul melodia aures
mulceret, & cor pariter blandâ titilla-
tione emoveretur, cum interim spiri-
tus carminis elegantiam, suavitate, &
majestate caperetur. *Nihil est proinde,
cur miremur, si de Musicæ veteris effe-
ctibus mira feruntur; juncta enim simul
habebat, quæ in nostris symphonis non
nisi divisa delectant.* Hæc ille.

Ut verò ex sterili ad mores fegete
aliquod etiam animis pabulum suppe-
ditemus, illud pro epilogo hinc memo-
randum venit, quod Magnus Cassiodo-
rus suos olim docuit his verbis: *Musi-
ca, inquit, per omnes actus vitæ nostræ
hac ratione diffunditur, si Creatoris man-
data faciamus, & puris mentibus statutis
ab eo regulis serviamus. Quidquid enim
loquimur, vel intrinsecus venarum pul-
sibus commovemur per musicos rythmos
harmonia virtutibus probatur esse sociat-
um. Musica quippe est scientia bene
modulandi: quod si nos bonâ conversa-
tione eam tractemus, tali disciplinæ pro-
bamur semper esse sociati; quando verò
iniquitates gerimus, Musicam non ha-
bemus.* Notabilis quoque est illa S. Au-
gustini sententia, quam nostris Musicis
feriò observandam monet Religiosissi-
mus *D. Joachimus* Abb. Fischinganus in
suis ad Regulam Ss. P. Benedicti Anim-
adversionibus pag. 100. dicit enim ille
in suis confessionibus, *Arbitrari se pec-
casse pœnaliter, si à naturali suavitate
melodiæ abductus, in illa potius, quàm
in attentione ad sacram textum moratus
ac delectatus fuisset.* Quibus illud Con-
cillii Carthaginensis monitum adjici-
mus: *Quod ore cantas, credas corde,
& quod corde credis, operibus comproba,
bonus eris Musicus.*

CAPUT IV.

* Citatus Dissert. V. pag. 296. Feyjod *Cartas eruditas* Tom. I. p. 373. n. 44.* apud Armel. in append. ad Bibl. Casin. p. 8.
** Egger in *Idea* lib. I. pag. 162.

CAPUT IV.

HISTORIA STUDII SACRÆ JUXTA AC PROFANÆ HISTORIÆ, NECNON MONASTICO-BENEDICTINÆ.

Historiæ
Utilitas.

EMenso Philosophiæ, artiùmque Mathematicarum circulo, nunc ad illud progredimur studii genus, cujus præterquam quòd jucunda sit tractatio, incredibilis quoque est non modò ad vitam, sed ad omnes etiam artes utilitas. Quippe si quodcunque aliud, certè studium historicum ad præstantissima quæque virtutum decora suos cultores excitat, & turpissimorum quorumque facinorum horrorem inspirat, dùm velut in speculo illarum pulchritudinem ac præmia, horum verò foeditatem & pœnas non unâ factorum eventuùmque imagine ob oculos ponit, idque efficit, ut præteritis non minùs videamur interfuisse, quàm præsentibus, & iis perinde uti possimus ac nostris. *Historia, inquit Cicero, testis est temporum, lux veritatis, vita memoria, magistra vitæ, nuntia vetustatis*; quæ si adsit, ex pueris senes facit; sin absit, ex senibus pueros reddit. Nemo enim patrem, nemo majores suos nôset, nemo jus suum aut alienum vel scire posset, vel obtinere, nemo quam regionem incolat, quomodo illuc pervenerit, nemini sua possessio certa esset & rata, nisi historiæ munere. Hæc est, quæ jucundissimam tot Rerum, Locorum, Gentium, Urbium, Heroum recordationem suggerit. Hujus beneficio ipsa divinitatis, humanarùmque rerum notitia, fidei jura, spes æternitatis, totiùsque Religionis & Civilis Societatis officia in mundo conservantur, viget Majestas, animi ad sapientiam, pietatem, prudentiam, cœterasque virtutes instruuntur. Neque id solum *Historia*, sed & aliis omnibus ferè Scientiis lucem foeneratur maximam: Etenim Scripturas, Concilia, Traditiones, Ritus veteres illustrat, Ingenium, Mores, Consuetudines, Instituta, Antiquitates Populorum referat. Doctrinas Juris Canonici, Civilis, Publici limat; Principum prærogativas à neglectu & insultu malevolorum vindicat; Provincialia negotia in ordinem collocat, & si quid majus in Reipublicæ commodum expectari poterit, exequitur, quin superat quàm manifestò.

Quapropter ut benè observat LUDOVICUS VIVES*, *Historia videri posset præstare omnibus, quæ una tot artes vel pariat, vel nutriat, augeat, excolat, idque non per amara & molesta præcepta, atque exercitamenta, sed per animorum delectationem: ut simul pulcherrima ac fructuosissima haurias, simul animum recrees ac reficias.* Quantum verò nobilissima hæc disciplina debeat Monachis**, *Joannes Marshamus* in propylæo Monastici Anglicani dignâ hâc Viro ingenuo effert sententiâ: *Absque Monachis, nos, inquit, sanè in historia patria semper essemus pueri.* Quid Ven. *Bedæ*, quid *Ingulfo* & *Turgoto*, quid in sæc. III. *Wilhelmo* Malmesburiensi, quid *Mathæis* Westmonasteriensi & Parisio Monachis, aliisque pluribus debeat Britannia; Quid *Adoni* Viennensi Archiepiscopo, quid *Wilhelmo* Gemeticensi, & *Orderico* Uticensi, quid utrique *Aimoino* & *Hugoni* Abbati Flaviniacensi Gallia; Quid *Paulo* Diacono, *Erkemperto*, *Leoni* Marsicano, & *Petro* Diacono Italia; Quid denique Germania *Reginoni* Prumiensi Abbati, quid *Witichindo*, *Mariano* Scoto, *Lamberto* Schafnaburgensi, *Ditmaro*, *Hermanno* Contracto, *Trithemio*, ceterisque Cœnobitis debeat, etiam me tacente judicabunt rerum historicarum periti. Hæc summatim ob oculos posita, paullo fufius, per partes eundo, explicare juvat.

* De trad. ut benè observat LUDOVICUS VIVES*, *Historia videri posset præstare omnibus, quæ una tot artes vel pariat, vel nutriat, augeat, excolat, idque non per amara & molesta præcepta, atque exercitamenta, sed per animorum delectationem: ut simul pulcherrima ac fructuosissima haurias, simul animum recrees ac reficias.* Quantum verò nobilissima hæc disciplina debeat Monachis**, *Joannes Marshamus* in propylæo Monastici Anglicani dignâ hâc Viro ingenuo effert sententiâ: *Absque Monachis, nos, inquit, sanè in historia patria semper essemus pueri.* Quid Ven. *Bedæ*, quid *Ingulfo* & *Turgoto*, quid in sæc. III. *Wilhelmo* Malmesburiensi, quid *Mathæis* Westmonasteriensi & Parisio Monachis, aliisque pluribus debeat Britannia; Quid *Adoni* Viennensi Archiepiscopo, quid *Wilhelmo* Gemeticensi, & *Orderico* Uticensi, quid utrique *Aimoino* & *Hugoni* Abbati Flaviniacensi Gallia; Quid *Paulo* Diacono, *Erkemperto*, *Leoni* Marsicano, & *Petro* Diacono Italia; Quid denique Germania *Reginoni* Prumiensi Abbati, quid *Witichindo*, *Mariano* Scoto, *Lamberto* Schafnaburgensi, *Ditmaro*, *Hermanno* Contracto, *Trithemio*, ceterisque Cœnobitis debeat, etiam me tacente judicabunt rerum historicarum periti. Hæc summatim ob oculos posita, paullo fufius, per partes eundo, explicare juvat.

Præfat. 1.

in sæc. III.

Bened.

num. 44.

SECTIO

SECTIO I.

De Studio Historiæ sacræ, seu Ecclesiasticæ.

Hagiographia à Benedictinis ex-culta,

quibus D. Gregorius factis literis mandare aggressus est quatuor libris, Petro Diacono ejus familiari sermonem conferente.

CUm studium rerum ecclesiasticarum habeatur omnium commendatione dignissimum, tùm verò cognitio sacræ seu Ecclesiasticæ Historiæ, quæ ad Theologiam cumprimis Positivam multum confert, præcipuis in amoribus habenda est; cui utilissimæ disciplina, ut jam inculcavimus, pro facultate illustrandæ partes suas deesse non sustinuerunt Ordinis nostri Sodales. Quum verò historiæ, quæ res Ecclesiæ docet, plures sint partes, initium facimus ab *Hagiographia*, ad quam primus è nostris calamo incubuit S. GREGORIUS M. qui res à viris sanctis in Italia piè gestas in morem dialogorum anno 593. literis mandare aggressus est quatuor libris, Petro Diacono ejus familiari sermonem conferente. Quâ id factum sit occasione, ipse hujus Operis initio exponit. Quippe cùm innumeris curis, ac negotiis ceu fluctibus in Pontificatu jactaretur, ut ab iisdem otii aliquid consequi posset, in secretum locum, ceu portum quendam se recipere decrevit. Igitur cum Petro in Divi Andree, ut antiqua habet inscriptio, monasterium concessit. Hic vitæ ex pietate religiosâ transactæ acris animum vellit cogitatio*, qualis scilicet aliquando in monasterio fuisset: ubi rebus mortalibus superior, non nisi cœlestia cogitare consueverat, & mortem quoque ipsam, quæ penè omnibus invisâ est, velut ingressum vitæ, & laboris sui præmium amabat. Perpendens itaque & quod amiserat, & quod tolerare in Pontificatû cogebatur; quasi post tergum conversis oculis, viso, quem reliquerat portu, ingemiscebat, quem ne quidem plenè cernere, utpote rerum secularium tenebris circumfusis valebat. Hunc verò dolorem augebat contemplatio virorum sanctorum, qui tunc in Italia, procul à tumultu, uni Deo placere gestiebant, quorum facta & miracula sciscitari ab aliis, & indagare per sese jam dudum amaverat. Ea itaque, quæ bonis ac fidelibus viris attestantibus noverat, vel quæ per se ipse didicerat, his quatuor libris complexus est. Extat ejus-

dem Pontificis ad Maximianum Syracusanum Episcopum, antea sui monasterii Abbatem, epistola, postulantis, ut ea, quæ ipse hoc de argumento noverat, sibi literis indicaret. *Fratres mei, inquit, qui mecum familiariter vivunt, omni modo me compellunt aliqua de miraculis Patrum, quæ in Italia facta audivimus, sub brevitate scribere: ad quam rem solatio vestræ charitatis vehementer indigeo, ut ea, quæ vobis in memoriam redeant, quæque cognovisse vos contigit, mihi breviter indicetis.* Non dubitandum, quin eadem epistola aliis etiam directâ sit ad petendas huic Operi suppetias; id quod prædictæ epistolæ titulus indicat, in quo cæteri, non expressis nominibus, fatis designantur.

Divi Gregorii exemplo innumeri alii è nostris vitas sanctorum memorantur aliorum, ac gloriæ sempiternæ commendarunt, quo in scribendi genere eorum diligentia ita enituit, ut qui historias maximè antiquorum legere voverit, vix aliorum nomen inveniat, quàm Monachorum. Si fortè dubites? Evolve *Surius*, & plerasque Sanctorum Legendas, quas refert, à Benedictinis conscriptas invenies. Si nescias unde *Martyrologia* sua habeant exordia, progressus, incrementa? Bedam Venerabilem, *Florum*, *Uffardum*, *Wandelbertum*, *Rabanum* &c. perlege, & disces his ferè unis Benedictinis ea deberi. Quid petis? Certè *Hæstenus* noster perhibet, eam fuisse Benedictinorum Cœnobarum in annotandis rerum suo, & præcedenti tempore gestarum historiis diligentiam, eam in describendis Sanctorum gestis, vel in epitomen contrahendis priorum Historiographorum monumentis fidelitatem, ut penes eos veterum Annalium Repositorium & Sanctæ Ecclesiæ Archivum fuisse videatur. *Joannes Bollandus* celeberrimus è Soci. Jesu Hagiographus postquam vel in solo mense Januario Vitas non paucas à doctissimis Monachis exaratas enumerasset, in hæc verba profectur: ** „*Singula ferè monasteria istiusmodi volumina vel ab aliis describere,*

XX 3

* Vid. Mabill. Annal. Tom. I. l. VIII. n. 42. p. 230.

** Bollandus Præf. general. in vitas Sanctorum. §. IV. pag. XIX. col. I.

vel confarcinavere paria sibi, ut suppetent, quæ & publicè in Conventibus ad virtutum institutionem legerentur, & privato cujuscunque studio volverentur. Duos memorat Georgius Wicelius in Præfat. ad Hagiologium Fuldenfes Ascetas, quorum alter RUGGERUS pietate ac doctrina præstantissimus sex ingentia volumina composuerit circiter annum 1156. Ante Ruggerum hunc diligentissimum Scriptorem, inquit idem Wicelius, sudavit in eodem lucubrandi studio ARNOULPHUS cœnobita facundissimus.

Scribendi Historias munus Benedictinis impositum.

Uti autem Fuldæ, sic fuere in cæteris quoque Asceteriis, qui tum alia præstantia volumina, tum præsertim Sanctorum historias vel scriberent, vel aliunde curarent Monachi & Abbates: Quo in præclaro scribendi genere laudem omnem aliis Nostri præripuisse videntur. Etenim ut appositè FELIX EGGER*, In consignandis Posteritati temporum superiorum Historiis tantæ fidei, solertiæ, ac judicii pariter defæcati exitere Majores nostri, ut à Regibus ideirco & Principibus in summa sint veneratione habiti, & teste Wionio, lege communi ac decreto cautum fuerit apud Gallos, Anglos & Scotos, Monasteria, imprimis verò SANDIONYSIANUM, ALBANENSE, & SANTADREANUM, quasi communem thesaurum & receptaculum debere esse, ubi reponerentur, ac fidelissimè reservarentur omnia historica gesta illius Regni, & quæcunque memoriâ ac famâ digna essent, possent memoriter statim expedire. Cùm igitur studium Historiæ ac præsertim Hagiographiæ tantoperè in Ordine Benedictino floruerit, operosum ac longum nimis foret, hinc omnes ejus studiosos recensere velle: Aliquos tamen præcipuos, quorum lucubrationes de Vitis Sanctorum ad Historiæ Ecclesiasticæ cognitionem maximè faciunt, more nostro cursim delibare licebit.

Joannes Diaconus ex Scriptis S. Gregorii vitam conscribit.

JOANNES DIACONUS, Monachus Casinas, & S. R. E. Cardinalis, seculo octavo in quatuor libris, quos de vitâ sancti Gregorii M. condidit, recentioribus Hagiographis, Vitas Sanctorum ex propriis eorum scriptis contextendi, exemplum prævit. Quod nostrâ ætate doctissimi Religiosi Congregationis S. Mauri magnâ cum laude secuti fuerunt. Sic enim è scriptis Quatuor Latinæ Ecclesiæ Patrum ac Doctorum, Augustini, Ambrosii, Hieronymi, Gregorii, eorum vitas potissimum concinnarunt. Vel unius S. Augustini Ecclesiæ Doctorum præcipui Vita quantum doctrinæ ac eruditionis ecclesiasticæ non complectitur? nam, ut Auctores Actorum Eruditorum Lipsiensium testantur, ex octo libris prolixè fatis ex ipsiusmet Augustini scriptis adornata instar esse potest Augustiniorum, imò Ecclesiasticorum, ejus temporis, quorum SS. mus Doctor pars magna fuit, Annalium. Quanta dein, quàmque insignis iterum rerum ecclesiasticarum historia in vitis & gestis cæterorum trium Ecclesiæ Doctorum Ambrosii, Hieronymi, Gregorii? Tantundem in Quatuor Græcæ Ecclesiæ Patrum ac Doctorum, Athanasii, Basilii, Gregorii Nazianzeni ac Joannis Chrysostomi Vitâ ab iisdem Congregationis S. Maurianæ Religiosis adornata: nova enim non pauca, neque hæcenus observata, fuerunt ab eis allata, præcipuè in vita S. Athanasii, quæ annalium in morem accuratè est disposita. In his certè vitis doctissimi illi cœnobitæ ostenderunt, quanto ingenii & doctrinæ lumine valerent; quanto nempe opus erat, ut abstrusioris antiquitatis caliginem depellerent, difficiliorisque ac pene inexplicabiles historiæ nodos expedirent. Unde antequam** vel hujus vel alterius Patris lectionem quis ordiatur, ad rem valde erit, ejusdem vitam ac gesta accuratè perlegere, ut inde ingenium ejus, genium, scribendi methodum, & tempus, quò vixit, comperiat.

Alter Hagiographus est WANDERBERTUS, Diaconus ac monachus Prumiensis, cujus mentio à nobis fit, non quòd Sanctorum Vitas magno numero in literas retulerit, sed quòd libello de vitâ S. Goaris, quem jussu Marcwardi Abbatis sui rudi stylo compositum elegantiori oratione expoliverit, altero libello de ejusdem S. Anachoretæ miraculis adjecto, memorabilem præmiserit prologum; In hoc namque sui ævi homines nulla dignos excusatione fore inquit, si gesta virorum vitæ sanctimonia insignium ad posterorum memoriam scribendo non deducant. „ Quippe apud Gallos, multos annos „ literarum studia jacuere, nec facile „ plures per transacta retrò spatia liberalium artium munere functi esse „ reperiuntur: quosque ad nostram, „ inquit, ætatem Principum liberalitate,

Eum imitantur Patres Congreg. S. Mauri.

Wandelbertus Prumiensis.

„tate,

tate, & optimorum virorum solertia adè disciplinarum studia profecerunt, ut invidiam criminis meritò nunc sustinere cogamur, si gesta Sanctorum virorum, quæ quidem ad nostram potuerint pervenire notitiam, posterorum scientiæ deperire sinamus. Neque verò audiendi sunt, qui tantum ætati præteritæ tribuunt, ut nunc quoque fieri, quæ digna literis æstimentur, absoluto præjudicio negent: cùm divina providentia singulis mundi temporibus ita semper, quæ humano generi pro modo & ratione congruant, ordinet, ut neque nos præcorum hominum felicitatem desiderare conveniat, neque illos nostrorum temporum statum, si qualis nunc agitur, præscire potuissent, damnatos fuisse credibile sit. Hæc vir inter clarissimos tunc temporis auctores haud postremus de actis & virtutibus Sanctorum in literarum monumenta referendis.

Othlonus S. Emmer. Ratisbon. Monachus.

Annus agebatur supra millesimum sexagesimus secundus, cùm OTHLONUS Monachus Ratisbonensis ad S. Emmeram ex suo monasterio, nescio, quâ fortunâ exagitatus Fuldam secessit*. Hinc rogatu Monachorum Fuldensium vitam S. Bonifacii à Wilibaldo olim scriptam, non faciliori tantum stylo donavit, sed epistolis, actis Conciliorum, aliisque multis eam auxit, atque in duos libros Wilibaldi unicum distinxit. In libelli autem de suis tentationibus à Mabillonio publici juris facti parte posteriori vitam etiam S. Nicolai, itemque S. Wolfgangi, & S. Magni se emendasse dicit. Proprio autem Marte scripsit vitam S. Alfonsi unâ cum quibusdam carminibus ad eundem Sanctum pertinentibus.

Goscelinus S. Bertini Asceta.

Sub initium seculi XII. floruit GOSCELINUS, seu Gotzlinus, ad D. Bertini apud Audomaropolim Artesiæ urbem monachus Benedictinus, quem, teste Molano, ** S. Anselmus, aliique multi in Angliam evocarunt: ubi primùm habitavit Ramesiæ, deinde Cantuariæ ad S. Augustinum, quibus in locis varias descripsit Sanctorum vitas. Goscelinus, inquit Wilhelmus Malmesburiensis***, multos Episcopatus & Abbatis perlustrans, præclaræ scientiæ multis locis monumenta dedit in lau-

dibus Sanctorum Angliæ nulli post Bedam secundus. Denique innumeras Sanctorum vitas stilo extulit, veterum vel hostilitate amissas, vel informiter editas comptius renovavit. Felix lingua, quæ tot Sanctis servavit: præsertim cùm in ejus conversatione certaret honestas doctrinæ.

Non minori laude extollunt Angli Joannes Scriptores***, etiam A catholici, JOANNEM Tinnuthensem, qui aliquando Joannes Peccator nominari voluit, gente Anglus, Tinnuthæ in Northanbrorum finibus ad ostium Tini fl. villæ non ignobilis Vicarius, & ad S. Albanum monachus, claruit anno 1366. Cùm ecclesiarum archiva & monasteriorum bibliothecas perscrutasset, veterumque scrinia evolvisset, ad historiam ecclesiasticam illustrandam animum adjecit, virtutemque & pietatem per priorum exempla posteris commendare fatagens, plurimorum Sanctorum vitas literis mandavit. Hujus Historia aurea circa annum 1360. scripta, extat MS. in Bibliotheca Lambethana tribus prægrandibus voluminibus comprehensa, Opus à Rev. mo nostro Ufferio, inquit Guilielmus Cave, sæpius laudatum, nec non D. Henrico Spelmano, D. Guilielmo Dugdalo, Henrico Warthono, ut alios taceam.

Sed quid plura de Benedictinorum Bollandi Hagiographia? cùm, attestante V. C. de nostris Joanne Bollandi,**** nullum reperire sit antiquum monasterium, quod quidem hæreticorum ævi hujus effugerit rabiem, quin aliqui in eo præclari de Sanctorum rebus gestis codices extant, ac plerique antiquâ manû exarati. Nec ipsi solum indefessos se præbuerunt Hagiographos, sed alios etiam in scribendis Sanctorum vitis occupatos consilio & operâ strenuè adjuverunt. Cujus rei nullum certius à me afferri testimonium potest, atque ipsius laudati Hagiographi Joannis Bollandi, qui in Actis Sanctorum describendis familiam inter suos ducit. Cùm enim in eo versaretur, ut adjuutores, qui in opere præstantissimo, sed immensæ molis ac laboris, opem ipsi tulerunt, enumeraret, primo loco Antonium Winghium Læ-Antonii tensem Abbatem posuit, quem inter Winghii Sanctos beatum degere ævum planè eelogium.

„tate,

* Mabill. Analector. Tom. IV. p. 402.

** In Natalibus Sancto. Belgii VIII. Julii in S. Grimoaldo.

*** Lib. IV. de Gest. Reg. Angl. c. ult.

**** Guil. Cave Hist. Liter. ad an. 1366.

***** Bollandus Loc. cit. §. 17. cap. 20. col. 1. ad fin.

* Egger in Idea lib. I. pag. 157.

** Ita monet Mabillonius Tract. de Stud. Monast. Part. 2. c. 3. §. 3. p. mihi 119.

Principes, Albertus & Isabella laudaverunt, & patria suspexit universa, accepisset, Heribertum Rosweydam, cujus jam antea erat ei eruditio cognita, probèque perspecta, ad illustrandas Sanctorum Vitas, omninoque in pristinum restituendas nitorem ac dignitatē adjecisse animum; & unice carum eum habuit, & quod potuit, juvit consilio & sumptu suppeditando in amanuenses, & vecturam librorum, qui peregrè peti, quique emi in eum finem debebant. Rosweydo, vitâ functo, metuere coepit Wingbuis, ne esset nemo, qui humeros auderet operi, quod tantum ac talem delassasset Heroa, supponere. Ita nunc, ut ad ipsum magnus ille S. Vedasti apud Atrebatensium Benedicinus Abbas Cavarellus, sic ipse ad Præsides nostros Wingbuis scribebat: *Eritne, qui Rosweydo succedat? Eritne aded capacis animi quisquam, qui quod ille conceperat, diuque foverat, tandem excludat atque edat opus?* Ubi ad id ego accessi, longè minori quàm Rosweyodus, rerum cognitione, judicio, auctoritate, styli vivacitate, paratus tamen certè laborem tam sancto dicare negotio; tum ille me intimè complexus, omni deinceps favore erexit, consilio instruxit, sumptu, ut antea, in libros & amanuenses sublevavit: neque conquievit unquam, quin assiduè hortaretur ac stimulet, ut quamprimùm ederem partem operis aliquam. Haud facillè verbis assequar, quanto ille studio, quàm indefesso animi ardore eam rem procuraret, quasi eâ monasterii ipsius imò & patriæ universæ salus ageretur.

Sociorū
Labores
literarii
ab uno
dirigendi.

Cùm verò intelligeret, ut neque aptus existere contentus potest, nisi sit, qui sonos, fides, modos unus temperet, neque navis cursum tenere, quantumvis validè compacta, & præstantibus instructa armamentis, nisi unus clavum regat gubernator; neque victoriam reportare exercitus, cui non Dux unus summo cum imperio præsit, sic ab uno ordinari ac dirigi rem omnem oportere; ita tamen sentiebat, nisi is aliorum fulciretur auxilio, fore, ut & succumberet oneri, & nemo fortassis deinde consilii ejus gnarus reperiretur, qui inchoatum ab eo opus vellet perficiendum capefferre. Urgere igitur Societatis Præpositos coepit, ut quia etiam mihi id gratum sciret futurum, ipsèque necessarium judicaret, socium mihi &

vasti hujus molestique operis administrum darent. Evicit tandem, quàm apud ipsos, pro singulari suâ in Ordinem nostrum benevolentia, valebat gratiâ & auctoritate, ut adjutor mihi adhiberetur P. Godefridus Henschelius, egregiè tum Latinis Græcisque literis, ac Theologicis quoque disciplinis eruditus, tum capaci cum primis memoriâ, firmisque viribus corporis, & valde studiosus.

Quia verò evenire plerumque solet, ut ad Præfectorum exempla, qui iis subjecti sunt, facillè studia ac mores componant, cæteri Lætienfes monachi tum Societatem nostram, quam inde à *Blosii* temporibus singulari semper caritate dilexerant, arctius etiam complexi sint, *Wingbii* imitatione tum studia mea favore, consilio, operâ assiduè juvârunt: præsertim qui tunc tirones alicet vitæ rudimentis instituebat, erâtque cœnobii Supprior, nunc Abbas, *Wingbii* dignissimus successor *Thomas Luytens*; & qui tunc adolescentiores collegas suos Theologiam docebat, egregiè cordatus vir, *Christianus le Roy*, qui deinde tum multibus belli Gallici cum cæteris sanctis sodalibus suis monasterio exatus, *Wingbium* optimum Patrem, xxxi. Augusti MDCXXXVII. senio, mœrore, ac demum dysenteria extinctum, ipse decimo post die secutus est, atque ad illius pedes tumulatus in templo Societatis nostræ Montibus. Nolo reliquos nominatim recensere, ne sim eorum pudori molestus, cùm sit nemo, cujus non sim benevolentiam & auxilium quoque expertus, ut facillè *Blosii* *Wingbii*que discipulos possis agnoscere.

Hæc celeberrimus ille Hagiographus *Joannes Bollandus*; cujus eruditi Socii & continuatores *Godefridus Henschelius*, & *Daniel Papebrochius* cùm annis millesexcentis sexagesimo secundo iter literarium è Belgio in Galliam instituisent, à Religiosis Patribus Congregationis S. Mauri omni humanitatis genere excepti fuerunt. *Franciscus* verò *Pomeraye**, eruditione ac doctrinâ insignis, Superiorum jussu ac voluntate, eos è Rotomagensi ad S. Audœnum monasterio ad Gemmeticensè, Fontanellensè, ac Beccensè sui Ordinis & Congregationis per Normanniam monasteria antiqua deduxit,

Lætien-
fes Mona-
chi Hagi-
ographos
S. J. ju-
vant.

Patres
congreg.
S. Mauri
iisdem
manum
porri-
gunt:

& quidquid ibi erat veterum MSS. studiosè examinandi copiam impetravit. In Commentario prævio in vitam S. Geraldii Abbatis Sylvæ Majoris iidem celeberrimi duo Hagiographi, *Henschelius* & *Papebrochius*, GABRIELEM BELLORDEAU, ejus loci Priorem ab insigni humanitate commendant*, quod, cùm ad ipsum literas pro S. Geraldii vitâ integrâ & ex originali habendâ exarâssent, is illicò per virum antiquitatum domesticarum studiosissimum ac scientissimum *Stephanum Dulaiva* ita curaverit satisfieri, ut vix potuerint amplius quid ad S. Geraldii Acta illustranda desiderare. Non iisdem maçant encomiis successorem *D. Gabrieli* præmemorato datum ingenii prorsus dissimilis; qui ipsorum hac in re operam dedignatus suorum Religiosorum promptas ad obsequendum ipsis manus compresserit, respondens esse in ipso Benedictino Ordine, qui ista curarent. Quæ viri ac Prioris morositas Hagiographos malè habuit, unde subjungunt: *Apparet, non intellexisse eum, quomodo nostrum ipsorumque de Sanctis scribendi institutum, in multis diversum mutuo juvare ac juvari possit, neque referre, utro in Opere ali- quod monumentū prius compareat &c.*

Sebastianus à S. Paulo Hagiographos impetit,

Quod Mabilionius improbat,

Subinde verò cùm *Sebastianus* à S. Paulo Carmelitarum in Belgio Provincialis, vastum illud Opus Sanctorum Acta continens, quod intra dimidium, & quod excurrit seculum à Calendis Jan. usque ad 7. Id. Junii hætenus processerat, variis scriptis Romanæ Curie odiosum reddere annis fuisset, certè quidem tantum obtinisset, ut ejus lectio, venditio, ac distributio, per totum, quàm latè patet, Hispaniarum Regnum prohiberetur, *Mabilionius* haud alio tulit animo, atque si proprium ipsius Opus (*Acta Sanctorum Ordinis S. Benedicti*) tam injusto Decreto confixum fuisset. Unde ut illa prohibitio quamprimùm tolleretur, omnem movit lapidem. Argumento sunt ejus literæ ad Eminent. Cardinalem COLOREDO 2. Jan. 1696. datæ, in quibus** *Bollandiorum* causam perinde ac suam his verbis egit: *Accepi summo cum gaudio restitutionem valetudinis tuæ, priusquam eam afflictam accepissem. Gratias Deo, qui talem Ecclesie suæ Ministrum, talem nobis Patronum reliquit.* Si nos amas, redde te tantisper otio & vacationi

à solitis laboribus tuis, dum vires pristinas resumpseris. Quàm vellem Eminentissimo, dicam, charissimo Patrono meo aliquamdiu assidere, ut eum nugis meis à feriis nimium occupationibus tantisper averterem. Sed vererem, ne non solum nugas, sed & nugatorem ipsum repelleret Dominus meus, qui non nisi gravibus & feriis rebus recreatur. Tibi itaque Eminentissime Domine, tuoque animo parendum est, & de feriis loquendum. In his illud primum in mentem venit, quod recens in Hispanica Inquisitione contra *Bollandi* Continuatores factum est. Refellerunt illi pro eo, quò affecti sunt veritatis amore fabulas antiquitatis Ordinis Carmelitarum, qui conviciis & libellis contumeliosis viros de Ecclesiâ bene meritos onerârunt. Eisdem Romam ad Tribunal Cardinalium provocârunt; sed cùm nihil apud æquissimos & oculatissimos judices proficere in rem suam potuissent, libros eorum ad Hispanicam Inquisitionem detulerunt. Patronos illic invenerunt fabulis & commentis suis suffragantes, qui totos menses, Martium, Aprilem, & Majum, id est, tredecim integros Tomos proscrisperunt, damnârunt, interdixerunt, quasi sententias erroneas, hæreticas, scandalosas, & quid non simile continerent, id est, propterea quòd fabulas de antiquitate Carmelitanâ non approbarent. Et ferenda fortè tam iniqua sententia esset, nisi eorum librorum distributio, lectio, & fructus per totum Hispaniarum regnum tam injusto Decreto impediretur. Cui malo quid opponi possit, non video, nisi fortè sanctissimi Domini nostri auctoritas, qui Opus immensum, utilissimum, & toti Catholicæ Ecclesiæ necessarium adversus tam iniquam censuram tueatur, eique suam existimationem suamque pretium restitui curet, revocando Hispanicæ Inquisitionis tam præcipiti & injusto Decreto. Sanè hoc officium ab Eminentia tua exigere videtur veritas læsa, & Ecclesiæ Catholicæ imminuta hac in re utilitas. Hæc Mabilionius.

Hagiographos excipiunt, qui post Divum Hieronymum sacros Fastos seu Martyrologia, è quibus Sanctorum cultus contra Novatores invictè eruitur, res:

con-

* April. Tom. I. die 5. §. 2. & 3. p. 411. & 13.

** Extant Opp. Posthum. Tom. I. pag. 304.

condiderunt: in quibus agmen ducit Venerabilis BEDA; cujus vestigia preserunt *Rhabanus, Ado, Wandelbertus, Ufuardus Aengulfus, Notkerus, Nevelo*, alique monachi Benedictini. Atque ut de solo *Ufuardo* sermo fiat; scripsit is jussu Caroli Calvi Martyrologium, quod & eidem nuncupavit. Quod verò Sigebertus *lib. de Script. Eccl. cap. 85.* dicat, *Ufuardum jussu Magni Caroli Imperatoris* Martyrologium condidisse, multi persuasum habuerunt, eum temporibus *Caroli Primi & Magni* anno 814. vitâ functi ætatem egisse*; at Sigebertus sub nomine *Magni Carolum Calvum* intellexit, cui aulicorum adulatio, non res præclare gestæ, *Magni* nomen indidit. Diti verò Romana Ecclesia, & pleræque aliæ *Ufuardi* Martyrologio usæ fuerunt. Certè inter Martyrologos antiquos, teste doctissimo Sollerio, *nullus Ufuardo celebrior, nullus in Ecclesia usitator, nullus toties descriptus, nullus pluribus ætitionibus Germanicis, Gallicis, Italicis, Belgicis per totam Europam dispersus*, utpote qui centum circiter annorum cursû fermè vigesies excusus fuerit, ut tertio capite suæ præfationis in novam *Ufuardi* editionem fusiùs deducit laudatus Sollerius. Desiit subinde Martyrologii istius typis exscribendi ardor, postquam Ecclesia Romano-Catholica *Ufuardum* non qualemcunque, sed usibus suis aptatum in Officio Canonico usurpandum præscripsit, quòdque proinde, mutato *Ufuardi* nomine, verè Romanum Martyrologium cœpit appellari. Hæc igitur neque infima laus ac prærogativa Benedictinis concedenda est, quòd in Ecclesiâ Catholicâ præcipui fuerint Martyrologiorum Scriptores ac quasi Patriarchæ.

Odo de la Mothe. Seculo proximè elapso** *Raymundus Odo de la Mothe* Congreg. S. Mauri *Martyrologium Gallicanum* typis dare destinaverat: verùm cum certior esset redditus, quòd *Andreas Saussayus*, id temporis parochus ad S. Lupum Parisiis, postea verò Episcopus Tullensis Opus jam occupasset, non manum quidem de tabulâ sustulit, sed suas primùm observationes cum *Saussayo* communicavit, tum eum in Martyrologio elucubrando adjuvit, ac

* In *Rayhadensi prope Brunam Moravorum Monasterio*, extat vetustissimum Martyrologium MSS. in membranis, in quo ad calcem legitur: Inde Dominus Carolus solus regnum suscepit, & Domino protegente gubernat usque in præsentem annum feliciter, qui est annus regni ejus XLII. Imperii autem VIII, *Quæ nota Chronologica soli Carolo M. congruunt.*

** Le Cerf. Bibl. Hist. Crit. p. 397.

*** Massuet in vitâ Ruinarti.

**** Ruinart, in vit.

deniq; gloriam cessit, quo sub suo solius nomine publicam in lucem emittere posset.

Ad Martyrologia proximè accedunt *Acta Martyrum sincera & selecta*, auctore *** *Theoderico Ruinarto* è Congreg. S. Mauri. Iis conscribendis occasionem dedit Henricus Dodwellus Anglus, editâ anno 1682. Oxonii inter Cyprianicas Dissertatione de *Pauccitate Martyrum* inscriptâ, in quâ contendebat, paucos admodum Martyres in primævis persecutionibus passos fuisse; tantâque Sanctorum Martyrum turbam, quam Ecclesia Catholica in Martyrologiis, aut in ecclesiasticis Officiis celebrat, nulla alia, quàm fabulorum, aut monachorum otiosorum auctoritate fulciri. Temerariam hominis sententiam, vanissimis conjecturis, ut solet, ac commentis potiùs, quàm argumentis, fultam tam validè refellit *Ruinartus*, ut is ad incitas redactus ne mutire quidem deinceps ausus fuerit.

Non procul abest ab hoc argumento historia Epistolæ, quam sub nomine *Eusebii Romani* **** *Mabillonius* ad *Theophilum Gallum* de cultu Sanctorum ignotorum an. 1698. scripsit. Nomen si dissimulaverit *Mabillonius*, fecit prudentia; quòd nimirum haud nesciret lubricum & invidiosum esse argumentum, pluribusque displicituram esse epistolam. At latebras frustra quærebat auctor, quem styli nitor, modestia, pietas, rationum pondus & efficacia, ac eruditio semper eadè sibi que constans vel invitum satis prodebant, adeò ut *Mabillonium* ex iis dotibus facilè agnoscerent periti. Conscribendæ verò epistolæ ea fuit occasio. Sæpiùs & aures & animum pulsaverat ea quæstio, an veri martyres habendi essent illi sive anonymi; sive obscuri nominis, quorum corpora è Romanis cœmeteriis eruuntur; tum quibus indiciis eorum sanctitas & martyrium discerni possint: quo denique cultus genere Sancti illi incogniti sint honorandi. Dum Romæ versaretur, his de rebus viros Romanæ Ecclesiæ peritos consulere, & subterranea Urbis cum reverenter, tum accuratè lustrare cœmeteria curaverat, ut ejusmodi quæ-

Acta Martyrum.

Mabillonius de cultu Ss. Ignotorum.

stionibus aliquid lucis afferre posset. Reversus statuit scriptis committere, quæ hac de re didicerat; tum ut piorum hominum votis satisfaceret, tum ut cavillos hæreticorum, qui Romanam Ecclesiam eâ de re traducunt, & infamant, quasi sanctos personatos fidelibus venerandos exponat, approbètque profusos illos cultus, qui ejusmodi reliquiis impenduntur nonnullis in locis. Exsequi verò distulit, aliis scilicet studiis occupatus, donec interrogatus quid sentiret de duabus duorum tumulorum inscriptionibus, quarum altera in agro Vesuntionensi, altera apud Ambianos nuper reperta erat, deque corporibus in illis tumulis inventis, essentne Christianorum, an paganorum; & si quidem Christianorum, an Sanctorum dicenda essent, iisque cultus impendi posset, qualis corporibus Sanctorum Romæ advectis impendi solet? Occasione hinc captatâ, rem altiùs repetens, epistolam *De cultu Sanctorum ignotorum* scripsit, vulgavitque. In ea epistola tria sibi discutienda proponit, expenditque; primò quid de Romanis cœmeteriis sentiendum sit, & utrùm omnes, qui in eis sepulti sunt, Martyres, an saltem Sancti habendi? Quòd si non omnes, an certis notis & indiciis Sancti ac Martyres ab aliis fecernantur? Ad hæc, an Sanctos illos, sive proprio nomine præditos, sive anonymos, quos ob inditum recens nomen *baptizatos* appellari mos est, profuso illo cultu, qualis in quibusdam Gallicanis ecclesiis impendi solet, honorari velit Summus Pontifex, cujus hac in re summa est auctoritas? Quo præstructo fundamento de prædictis duabus inscriptionibus, duobusque tumulis apud Vesuntionem & Ambianos repertis disserit.

Ejus epistola Episcopis accepta. Ea epistola eruditorum omnium favorem habuit, & quibusdam Episcopis ita placuit, ut ad præscriptum ejus Sanctorum Ignotorum cultum in Dioecesi suâ exigi voluerint. Nec semel deinceps in Gallia & Belgio tum Protestantibus, qui candidiores erant, ea lecta confessi sunt, plura sæpe Romanæ Ecclesiæ vel Apostolicæ Sedi perperam vitio verti, quæ privatorum hominum vel inscitia, vel immoderata pietas, in cultum sacrum invexit; quæ tamen Catholici peritiores palàm damnant, nec Romana probat Ecclesia. Quæcunque tamen fuisset auctoris circumspectio, ut neminem

læderet, vitare non potuit, quin aliquorum offensionem incurreret. Qui aliquosdam, quos bonus quidem, sed cæcus, ac præposterus impellebat zelus; quidâ, quos occultior quæpiâ causa, quam palàm efferre pudor erat, ægrè ferebant severioribus regulis coerceri populorum pietatem, cujus remissionem non frustra timebant. Hinc *Mabillonii* lucubratiuncula libellis aliquibus impetita fuit, sed tam infeliciter, ut vix quisquam legere dignatus sit. Alii, ut invidiam auctori conflarent, epistolam ad Romanæ Inquisitionis tribunal detulerunt, nec feliciùs. Cum enim *Mabillonius* non ipsum cultû Sanctorum Ignotorum reprehendisset, sed abusum, qui aliquibus in locis, præter regulas à Summis Pontificibus constitutas, irrepperat; hunc eum in modum excrevisse, qui ferri non deberet, ultrò facti sunt è Romanis doctiores. Quod & *Mabillonius* liquidò ostendit in *Commonitoria Epistola* ad D. Claudium Estiennot, Procuratorem Generalem Congregationis S. Mauri in Curia Romanâ, super epistola de cultû Sanct. Ignotorum. Quam cum legissent utrique Congregationi Inquisitionis & Indicis præfecti Cardinales, & Prælati, sibi admodum probari contestati sunt, virique doctissimi epistolam de cultu Sanctorum Ignotorum ab omni censurâ tutam esse palàm asseruere plures.

Ut tandem repulsis accenditur potius quàm extinguitur invidia, malevoli homines paucis interjectis annis ad solitas artes redière, acriùsque, quàm antea *Mabillonii* damnationem apud Congregationem Indicis insistere cœperunt, bene sibi cessisse putantes, si per latus doctissimi & celeberrimi viri San-Maurianæ Congregationis famæ aliquam infamiæ notam adspargere possent. Eò rem adduxerant, ut vix de lucubratiunculæ censurâ dubitaretur; cum sapientissimorum quorundam Cardinalium consilio tota conspiratio dirempta est. Sic quippe pro suo in Ecclesiæ, Romanæque Sedis studio, Summum Pontificem *Clementem XI.* adierunt, exposituri, indignum probis omnibus visum iri, si *Mabillonius*, vir doctus ac pius, præcipiti censura notaretur, quòd profusum, & interdum imprudentiorem Sanctorum Ignotorum cultum intra justos limites coercere studisset; quem ejus decessor, & Rituum Congregatio reprimere decretis suis studuerant. Hæc, ut *Mabillonio*, cujus epistolam Cardinalis legerat, propitius

tius erat Pontifex, benignè excepit, statimque Congregationem Indicis ulteriori causæ cognitione interdixit; prudenter ratus, monitum Mabillonium, pro sua pietate intimæque in sanctam Romanam Ecclesiam, & Apostolicam Sedem observantia, haud repugnanter nullaque morâ explicaturum, quidquid in epistolâ suâ obscurius videretur. Nec spem fefellit Pontificis vir optimus: nam ubi primùm ejus voluntas innotuit, illicò novam epistolæ suæ editionem vulgavit anno MDCCV, in quâ retractato argumento, novisque accessionibus aucta lucubratione, si quid scrupulum injicere potuisset, explicuit; si quid durius, emollivit; si quid minùs accuratum, emendavit; omnemque vel levissimam offensionis occasionem amoliri fategit. Romanis omnibus probata est nova hæc editio, Summo Pontifici inprimis, qui ea lecta, laudavit, gratulatoriasque ad auctorem suo nomine scribi iussit literas per Procuratorem Generalem Congregationis S. Mauri. Scripserunt & Cardinales multi, in quibus Eminentiss. Otthobonius iis verbis usus est: „ ut in fac-
„ ra Indicis Congregatione comparuit,
„ (nova editio) Eminentissimorum
„ Patrum unanimi consensu plenisque
„ suffragiis commendata & approbata
„ fuit. „

Mabillon retractat argumentum.

Vitæ Romanorum Pontific.

Historiæ Ecclesiasticæ pars etiam magna sunt *Vitæ Romanorum Pontificum*, quas primus è familia nostra conscripsisse vulgò dicitur ANASTASIUS Abbas Romanus Monasterii sanctæ Dei Genitricis MARIE Virginis trans Tyberim, Presbyter Cardinalis Tituli S. Marcelli. Sic enim Joannes Bufæus S. J. Vir eruditus *Vitæ Romanorum Pontificum, seu Historiam Romanorum Pontificum à sancto Petro usque ad Stephanum Sextum* inclusivè, vel usque ad Papam Formosum, & annum Christi 890. sub *Anastasi S. R. Ecclesiæ Bibliothecarii* nomine edidit primùm Moguntia anno 1604. in 4. Verùm alii ætatis nostræ Critici repugnant, integram illam Historiam, incompto, semilatio, planèque rudem barbariem olente stylo ab *Anastasio* fuisse profectam, ut quæ virum eruditione atque facundiâ insignem minimè referat. Nec minor *Anastasi* est fides, ac veritatis studium, quò Historiam Pontificiam literis mandavit. *Fide omnium dignum scriptorem V. C. Georgius Eckardus* * appellat. Unde illiberale

capit convitium, quòd Hermannus Conringius Anastasium *Aula Romanæ* Conringius perstringitur. *mancipium* vocare non erubuerit. Ac si verò major *Conringio*, homini novo, acatholico, atque Apostolicæ Sedis auctoritatem maledico dente ubique arrodenti fides sit habenda, atque *Anastasio*, ex Romani archivi scriniis vitam Pontificum quàm insigni candore, tam magna soliditate scribenti. Sed quæ causa indigni hujus in Anastasium collati convitii? *Anastasi* nempe, ut *Conringius* vult, primus & solus fuit, qui donationem à Constantino Imperatore Romanæ Ecclesiæ factam, à Pippino Rege Francorum auctam fuisse scripsit, *cùm illa Constantini donatio conficta sit, ut nec ipsi Pontificii Scriptores hodie negare audent.* At respondetur Conringio: Licet donationis instrumentum, quod sub Constantini nomine hodie venditatur, foetus sit spurius, quem nugacium Græculorum fraus in deperditi authentici locum supposuit, pro comperto tamen habetur, ** plurium donationum, quibus Constantinus M. Romanam Ecclesiam cumulavit, instrumenta in sacro Scrinio Lateranensi recondita, atque ad fidem faciendam Carolo M. ab Hadriano I. Pont. Max. exhibita fuisse. An non deinde *S. Adalhardus*, S. Adalhardus Constantini donationem adstruit. *Corbejæ veteris Abbas, Caroli M. agnatus, atque Pippini junioris in gubernandâ Italiâ adjutor, Romam à Constantino M. Pontifici fuisse donatam in libello de Ordine Palatii affirmat, teste Hincmaro Archiepiscopo Remensi, qui illum evolvit, atque ex eo ep. 13. c. 13. scripsit: Constantinus M. Imperator Christianus effectus --- locum, ac sedem suam, Urbem scilicet Romanam B. Papæ Silvestro edicto privilegii tradidit.* Quid *S. Ado* ex Monacho Ferrariensi Archiepiscopo Viennensis? *Constantinus*, inquit in Chron. æt. 6. caput totius Imperii Romam Beatis Apostolis Petro & Paulo, sub testamento tradidit.

Sed qui alii Benedictini donationem Alii à Constantini M. à Pippino Francorum Rege auctam fuisse perhibent? *Eginhardus, Leo Ostiensis, & Anonymus monasterii Laurisheimensis.* Quid igitur *Eginhardus*, perhibent. *Caroli M. Cancellarius aulicus primùm, ac deinde Abbas Seligenstadiensis in vita hujus Imperatoris cap. 6. scribit? Pippinus Haistolphum (Longobardorum Regem) compulit, & obsides dare, & erepta Romanis*

* *Reg. Franc. lib. 24. n. 138.*

** *Vid. Hadriani epistola I. ad Carol. M. Tom. 19. Concil. Edit. Reg.*

nis oppida, & castella restitueret. Quid *LEO Ostiensis?* postquam *Chronici Casinensis* libro 1. cap. 8. complures civitates, Exarchatum Ravennæ, & Ducatum Beneventanum enumeravit, quæ *Pippinus* concessit, subjungit, *eam donationem manu propria, & filiorum, plurimorumque Judicum, & Optimatum subscriptione roboravit.* Ejusdem testimonio, *Rex Pippinus, unâ cum Romano Pontifice in Italiam veniens, Ravennam, & alias viginti civitates memorato Aistulpho sublatis Apostolicæ Sedi subjecit.* Quid monachus *Laurisheimensis?* *Pippinus*, inquit ad annum 756. *redditam sibi Ravennam atque Pentapolim, & omnem Exarchatum Ravennam pertinentem ad S. Petrum tradidit.* En tibi præclara ac ferè præcipua monumenta, ex veteribus Benedictinorum Scriptis eruta, quibus accessionis à Pippino ad Constantini M. donationem factæ fides adstruitur. Quamquam quæ *Pippinus & Carolus M.* Apostolicæ Sedi contulerunt, non tam donatio, quàm restitutio rectius dicenda sint. Si enim solum excipias Ducatum Spoletanum, nihil novi contulerunt; sed quæ Longobardi Romanis Pontificibus injustè eriperunt, vi armorum vindicata eisdem restituerunt. Sed hæc pluribus illustranda huc non spectant. Ad Pontificiæ Vitæ Scriptores revertor.

S. Abbo de vitis Pontificum.

Illud igitur magis exploratum, atque extra dubium habetur, quòd *S. Abbo* monasterii Floriacensis Abbas & Martyr seculo decimo Epitomen de Vitis Romanorum Pontificum concinnarit. Ejusdem Asceterii, seculo verò duodecimo, monachus erat *Richardus*, cujus opusculum de Romanis Pontificibus usque ad *Innocentium III.* veteribus Scriptoribus atque excerptoribus haud ignotum *Guillelmus Rhede* * *Cicestrensis* Episcopus *Chronico* suo inseruit, & usque ad *Gregorium XI.* hoc est, annum Christi 1367. continuavit. Quo etiam ævo *Joannes Birchingtonus* Ecclesiæ Cantuariensis Metropolitanæ monachus Romanorum Pontificum gesta scriptis suis illustravit, quæ, teste *Henrico Warthono* ** in Lambethana Archiepiscopali Bibliotheca asservantur. Ejus synchronus fuit *Petrus Boërius* sancti Aniani Abbas, insignis suo tempore Juris utriusque Doctor ac Theologus ab *Urbano V.* Summo Pon-

Petrus Boërius.

tifice ob notissimam Canonum scientiam Urbevitanus Episcopus renuntiatus. Cæterùm cùm inter Urbanum VI. & Clementem VII. schisma funestissimum exarsisset, *Petrus Boërius*, eò quòd Gallus esset, Pseudopontificis partibus adhæsit. Itaque cùm ad causam dicendam ab *Urbano VI.* coràm aula Romana citatus fuisset, venireque contempsisset, tanquam contumax cum aliis rebellibus anno 1378. honore Episcopatus Urbevitanus spoliatus est. Reversus in Galliam, & factus certorum quorundam negotiorum Orator Regius scripsit ibidem Commentarium in vitas Romanorum Pontificum, quem se vidisse manu exaratum in Bibliotheca S. Victoris Parisiensis Canonorum Divi Augustini Regularium, itémque in Colbertina testatur *** *Casimirus Oudinus.*

Seculo XV. ALBERTUS, natione Germanus ****, *Sigebergensis* monasterii *Sigeber-* genfis. *alumnus, Romanorum Pontificum historiam, potissimùm à Gregorio XI. usque ad annum Christi 1454. in literas redegit.* Centum post annis floruit in Hispania, celeberrimus ille Historicus noster *Gonsalvus de Illescas* Historiæ Pontificiæ & Catholicæ auctor, quæ sæpiùs jam typis excusa, æternâ *Gonsalvi* gloriâ, toto orbe circumfertur & legitur.

Quid præcipuè in causa fuerit, cur *Em. Card. QUIRINUS* Cardin. Quirinus Gestæ Pauli II. illustrat. *Pauli II. Gestis* illustrandis manum admoverit, illicò quivis intelliget, qui ad ejus Pontificis Patriam [Venetias] ad Titulum, quem diu gessit, Basilicæ S. Marci, ad beneficium, quibus eam Ædem affecit, ac demùm ad amplum Palatium propè eandem ab ipso constructum mentem advertat. Hæc enim omnia ejuscemodi sunt, ut ab IPSO, cui illorum, Patriæ scilicet, Tituli, ac domicilii divino munere obtigit communitio, grati animi vices depoposcerint. Has ut magis, magisque exhiberet, eidem Vitæ præmittendas censuit Vindicias quasdam ad propugnandam, defendendamque adversus *Platinam*, aliosque obrectatores, sanctissimi Pontificis memoriam. In hisce verò Vindiciis nemo ingenii fertilitatem, animi judicium, eruditionis immensitatem, styli elegantiam, aliisque scribendi virtutes desiderabit.

Eadem laude Purpuratus Pater ***** *Item Pauli III.* li III. præstitit in illustrandis *Gestis Pauli III.*

Y y 3

Farnesii

* *Oudin. Tom. II. pag. 1599.*

** *Ang. Sac. Tom. I.*

*** *Tom. III. pag. 125.*

**** *ibid. pag. 693.*

***** *Vid. Em. Quirini Dec. 5. Epistol. p. xxiv.*

Farnesii, primo ejus Pontificatus Quinquennio. In quo Opere evulgando Ipsi nihil antiquius fuit, quam ut in propatulo posita tanti Pontificis incredibili bonitate atque sapientia, nemo foret, cui statim non constaret, perperam prorsus Heterodoxos, quò suam à Catholicorum cœtu secessionem tueantur, omnem lapidem movere, ut Pontificis, quo sedente altas illa radices egit, nomen ac fata atris coloribus expriment. Jo. Antonius Saxius, Ambrosianæ Bibliothecarius, magnoperè probavit hanc curam à Cardinale susceptam propugnandi ejus Pontificis Gestas, quæ nemo hætenus æqua lance expendere ac vindicare suscepit; idque proferendo è tenebris, ut Quirinus fecit, testimonia aded clara & sincera Cardinalium integerrimæ auctoritatis, ut nullus contraire in posterum valeat, nisi qui contra impetum fluminis niti velit, atque in meridie cæcutive. Cùm verò vir eruditus, Joannes Georgius Schelhornius, Memmingensis Bibliothecarius, per literas significasset, sibi non deesse, quæ de Paulo III. è genuinis historiæ monumentis regerere posset, à Cardinali provocatus, imò scripto in publicam lucem edito rogatus fuit, ut id liberè præstaret, ac proinde proferret, quæcunque immortalibus ejus Pontificis laudibus adversantia è Bibliotheca suæ armariis depromere potis fuisset. Sed eo tacente, Vir doctus, Johannes Rudolphus Kieslingius, Publicus sanctæ Linguae Professor in Lipsiensi Academia, epistolam typis impressam anno 1747. ad Cardinalem transmissit, quâ librum ipsius de Gestis Pauli III. ad examen revocavit, susceptum à laudato Pontifice Paulo III. religionis emendandæ negotium discussit, nec non consilium de instituendo aliquo ad componenda partium dissidia Concilio tanti non esse æstimandum, quanti illud Cardinalis fecit, multis propugnavit. Ut primùm verò Cardinali reddita fuit, eam in Articulos XXXVI. partitus est, totidémque Animadversiones opposuit, quibus ea inest virtus, ut veritatis Catholicæ triumpho mirificè inferviant.

Item
Pauli IV. Vix autem Cardinalis hoc certamine cum *Kieslingio* defunctus fuerat, cùm ei rursus arma capienda fuerunt adversus Jo. Georgium Schelhornium, virum multiplicis doctrinæ ac eruditionis, Memmingensem Bibliothecarium. Is impetere aggressus est Pau-

lum IV. quod sanctum Novemvirale Consilium à Paulo III. institutum de emendanda Ecclesia, veterum librorum catalogo indere non fuisse veritum censuerit. At *Quirinus* ostendit, *Schelhornium* irrito conatu pulvereum turbinem glomerasse, quo cœlum ipsum, si fieri possit, involvat. Equidem cœlum atrâ caligine prætexere censendus est, qui ejus Pontificis ingenio, cujus Apostolica in vitiis castigandis severitas vel nullos, vel paucos omninò superiores, Historicorum omnium judicio, nacta est inter beati Petri successores, vitia potius tegendi, quam emendandi studium accomodat.

A Romano Pontifice contra Henricum VIII. Angliæ Regem Cardinalis *Reginaldus Polus*, & ipse ex Regio Anglorum sanguine procreatus imperterrito animo stetit; at cùm *Burnetus*, *Schelhornius*, aliique acatholici Scriptores de tanti Viri (*Poli*) memoria nimium quantum detrahere ausi fuissent, eorum commenta & calumnias Cardinalis doctè & acutè profligavit, ut qui eas in posterum repetere velit, se omnium ludibrio, judice Athenæo Lipsiensi *, certissimè sit expositurus.

At enim, inquit hîc non nemo, *Historiæ Pontificiæ insignem aspersit labem* Marianus Scotus de Joanna Papiſſa. *MARIANUS SCOTUS*, *S. Martini Coloniae monachus*. Is namque, ut *Baronius* autumat, primus omnium fuit, qui fabulam de *Joanna Papiſſa* commentus est. Verùm hanc notam Cardinalis *Mariano* immeritò inurit, inquit *Antonius Pagius* in *Critica Historico-Chronologica* in *Annales* ejusdem *Cæsaris Baronii* ad annum 853. n. XVI. pag. 624. col. 1. Nam *Leo Allatius* in *confutatione fabulæ de Joanna Papiſſa*, ex monumentis Græcis num. 3. jam demonstravit, in sinceris *Mariani Scoti* codicibus hanc fabulam non fuisse exaratam, testari *Scriptorem* non ignobilem, qui *Metropolim Alberti Kranzii* Notis illustravit ad lib. 2. pag. 100. editionis *Coloniensis* año MDLXXIV. curatæ, sed *Notam* illam *typographos Francofurtenses* erasisse; *Mariani Scoti* codices *Mss.* aliquos antiquissimos, qui adhuc extant, nihil de *Joanna Papiſſa* habere. Anno, pergit *Pagius*, MDCLV. *Lucas Waddingus*, egregius suis libris omnibus notus, ostendit mibi veterem codicem *Mss. Mariani Scoti*, in quo nulla *Joannæ Papiſſæ* mentio habetur. Mortuus est autem *Marianus Scotus*

* Vid. Dec. V. Epist. Memmingensis cum Cardinalis Animadvers. p. 47.

Scotus anno MLXXXVI. & à nullo ex hujus fabellæ assertoribus in suæ sententiæ patrocinium laudatus reperitur.

Sigebertus Gemblac. Jactant deinde Novatores *Sigeberti* nostri *Gemblacensis Chronicon*, in quo historia de *Joanna Papiſſa* reperiatur; sed sincera Manuscripta *Sigeberti* exemplaria de hoc anili commento altum tacent; quemadmodum etiam nihil habent de jure eligendi Pontificem, quod *Hadrianus Papa* *Carolo M.* concessisse à sectariis fertur; quæ verò *Sigeberti* verba adducuntur, ab interpolatore schismatico procusa & intrusa fuerunt.

Eginhardus, Aimoinus & alii de translatione Imperii. *Eginhardus*, *Aimoinus*, *Regino*, & *Lambertus Schaffnaburgensis* uno ore attestantur, Regnum Francorum de gente Merovingica ad *Pippinum* ejusque posteros per *Zachariam* ex Ordine *S. Benedicti* Summum Pontificem fuisse translatum. Hac veterum quatuor *Benedictinorum* Scriptorum auctoritate haud moventur heterodoxi Scriptores plerique, quin factum illud *Zachariæ Pontificis* improbent, ut illegitimum, audacissimum, & extra limites Pontificiæ potestatis fuisse assererent, secuti suos patres ac majores, *Centuriatores Magdeburgenses*, qui scribunt *Centur. 8. cap. 10. Zachariam Papam quasi divinam potestatem assumpsisse*, & *Calvinum*, qui lib. 4. *Instit. c. 7. §. 17.* dicit, *injustè à Zacharia Pontifice Childericum Regno Francorum esse spoliatum*. At quis hosce miseros, nulliusque auctoritatis Novatores, constituit *Judices Pontificum & Regum*, ut sua perversitate *judicii*, & facto toto orbe & applausu omnium approbato iniquam proferre ausi sint sententiam?

Quid eâ de re Maimburgus. Inter hos *mediam viam* eligere voluit *Ludovicus Maimburgus* in *Tractatu Historico*, quem de institutione & prærogativis Ecclesiæ Romanæ, ejusque *Episcoporum* conscripsit; quo opere cùm paucis foliis ostendisset *S. Romanæ Ecclesiæ primatum*, reliquam operis istius partem evertendis ejusdem Pontificii primatûs præcipuis fundamentis studiosè impendit; atque à capite XXVI. usque ad finem libri calamo in Pontifices prorsus infesto impugnat omnem, qualemcunque incidentem, aut indirectam Pontificum in Reges & Principes potestatem, quam adulatores non Sedis, sed Curie Romanæ (hæc enim multum ait differre) olim excogitaverint, atque obvia quæque ex historiis arripit, ad impugnandam hanc indirectam Pontificum po-

testatem, nec religioni sibi ducit, unum præ alio asserere, quippe fraudis securus, inopiâ aut temporis, aut Historicorum, qui paucis lectorum ad manus sunt, lectori ubique imponit dicens, non auctoritate *Zachariæ Pontificis*, sed consilio, regnum Franciæ à Merovingica stirpe ad *Carolinam* translatum: asseverâtque, *Zachariam* non imperasse, sed tantum consuluisse, & qui contrarium dicat, ignorantia laborare rerum Gallicarum; nam & hoc quoque solemne habet, ut sua magno factu attollat, aliena pari neglectu habeat, vel silentio involvat, ne fraus in scribendo deprehendatur. Quid enim verius, quam quòd omnes antiquissimi auctores, & consuluisse *Zachariam*, & imperasse dicant, ejusque auctoritate translationem hanc factam? *Annales Francorum* vetustissimi sic habent: *Datâ auctoritate suâ (Zacharias) jussit Pippinum Regem constitui*. & infra: *Secundum Romani Pontificis functionem, Pippinus Rex Francorum salutatus est*. *Eginhardus* *Caroli Magni* aulicus & à secretis: *Hildericus Rex jussu Stephani Romani Pontificis depositus, ac detonsus, & in monasterium detrusus est*. Et infra: *Pippinus autem per auctoritatem Romani Pontificis ex præfecto palatii Rex constituitur*. *Stephani* jussu id factum scribit *Eginhardus*, quia licet antea jussu *Zachariæ Pippinus* in Regem fuerit proventus, & *S. Bonifacii* unctione initiatus, tamen ab eo tempore, quo à *Stephano* Papa in Regem inunctus est *Pippinus*, cœpti sunt numerari anni ipsius Regni, ut docent vetera monumenta Francorum citata à *Baronio*, anno DCCLIV. n. 6. *Aimoinus* lib. 4. de gest. Franc. Pontifex, inquit, *data auctoritate sua, jussit Pippinum Regem institui*. *Regino* lib. 2. *Chronici*, *Zacharias per auctoritatem Apostolicam jussit Pippinum Regem creari, & sanctæ unctionis oleo ungi*. *Lambertus Schaffnaburgensis* in *Hist. Germ. Pippinus Decreto Zachariæ Papæ, per unctionem S. Bonifacii Rex appellatus est*: hisce cæteri *Scriptores* omnes rerum Francicarum, tum veteres, tum recentiores absque controversia adstipulantur.

Hæc omnia & complura alia anti-Maimburgi testimonio silentio premit *Maimburgus*, dissimulatque perinde, la fides, ac si nunquam legisset, cùm certissimum sit lecta ab eo esse, eorumque præteritione conatur persuadere Lectori, in hac translatione non auctoritate & jussu, sed consilio Pontificis hæc omnia gesta esse, ut vel ex hoc liqueat, non

Quid alii veteres.

non pro veritate scripsisse, sed arbitrio dominantium, quorum libidini serviliter ancillante eloquentiâ suos foetus protulit: ipse profitetur se mediam viam elegisse, quâ Protestantibus maximum obstaculum redeundi ad Romanam Ecclesiam ademptum fuerit, & tantum effecit (verba sunt Gerhardi Hagenshami *) sua mediâ, quam molitus est vid, quantum Theologi illi, qui mediam excogitarunt scientiam. Labes verò, quas Maimburgus Historiæ Pontificiæ aspersit, magnâ curâ, eruditione ac doctrinâ deterfit in Gallia Vindicata, & Regali Sacerdotio Coelestinus Sfondrati Abbas & Princeps Sallengensis, S. R. E. Cardinalis.

Benedictus Bacchinus.

Vindicem etiam Romanorum Pontificum egit *Benedictus Bacchinus*, cum librum Pontificalem, sive Vitas Pontificum Ravennatum, auctore *Agnello*, sive *Andrea* conscriptum illustravit, cum enim *Agnellus* sanctissimos Romanæ Sedis Pontifices passim infectetur, & ea tradat, quæ primæ Sedis in Ravennates Episcopos jura, in dubium revocent, & in Augustos devolvant, Bacchinus *Agnelli* errata magis quàm narrata funditus evertit. Nec *Hieronymum Rubeum*, clarissimi alias nominis Scriptorem prætermisit, quin ejus in Ravenate Historia celebre commentum de præfatio per *Valentinianum III.* Privilegio, quò scribitur, *Augustum* Ravennati Ecclesiæ duodecim Episcopos subieciss, & præterea Pallio uti in sacris dedisse, validissimis rationibus confutaret.

Joannes Diaconus.

Alii Benedictini si non omnium Romanorum Pontificum, certè quidem aliquorum, vel unius Acta conscripserunt. Sic *JOHANNES Diaconus* rogante *Gauderico*, Veliterno Antistite, adorfus est scriptionem Gestorum S. Clementis Papæ, quemadmodum ex *Gauderici* epistola intelligitur. Idem attestatur ipse *Joannes* in fine lib. IV. de vita S. Gregorii M. *Ego tamen divina spei fiducia roboratus, quia Gaudericus Veliternus Episcopus exposulat, ad Clementem Romanæ Sedis Antistitem suffragante Domino, stylum convertam: quatenus, qui continuis infortunis atenuantur, amicis meis, à quibus utcunque sustentor, meritum rependere nequeo, saltem verba, quæ valeo, minime denegasse cognoscar.* At authorem prius vitâ fuisse functum, quàm ultimam manum huic operi imposuerit, ex *Gau-*

derici epistola docemur. Idem *Joannes Diaconus* ** monasterii Casinensis alumnus, vitam Gregorii Magni, sanctissimi Pontificis, à Paulo Diacono monacho etiam Casinensi compendiosè descriptam, præclarè fusiori stylo complexus est. Quasi enim pro acceptis tot beneficiis gratum se ostendere voluisset mons hic sacer, sancti Gregorii scriptis mirè celebratus, ac laudes laudibus rependere: non satis habuit ad ipsius historiam posteris consignandam unum suppeditare scriptorem, sed alterum addidit, & quidem diligentissimum Historicum. Nostrâ ætate *Dionysius Sammarthanus* è Congreg. S. Mauri ejusdem sanctissimi Doctoris vitam ex ejus potissimum scriptis concinnatam prius Gallicè tum Latine publicavit. Hanc autem lucubrationem felicitatis recordationis Innocentio XII. acceptissimam fuisse, Eminent. Cardinalis Spada literis datis 8. Aprilis an. 1698. Sammarthano significavit, atque ad majora audenda, impertita nomine tanti Pontificis benedictione eidem animos addidit. Quare is statim ad novam omnium S. Gregorii Operum editionem se accinxit. Multum etiam commendatur Historia, quam de Gestis Urbani II. Papæ è nostris Theodericus *Ruinartus* eruditè, ut cætera omnia, conscripsit. Acta *Gelasii II.* notis amplissimis & integro Commentario *Constantinus Cajetanus* illustravit.

Cum Papam inter ac *Ludovicum* *Bavarum* magna fuissent orta dissidia, *Marsilius Patavinus* in gratiam Imperatoris Opus edidit contra Romanos Pontifices, quod etsi belli maximum seminarium, ipse tamen pacis defensionem appellare non dubitavit. Quâ etiam occasione opinionem illam, *Divum Petrum nunquam fuisse Romæ*, primus insigni impietate procudisse dicitur. Utcunque sit, placuit hæc opinatio postea *Calvino*, ejusque affectis, qui ut in arcem ipsam caputque totius Religionis Christianæ invaderent, *Divum Petrum* nunquam Romam vidisse, affirmare ausi fuerunt; quod eo consilio fecerunt, ut penitus abrogata Rom. Pont. auctoritate reliqua corporis pars trunca capite inanis inutilisque abjiceretur. Huic ulceri pessimo, & jam latius serpere incipienti salubre medicamentum apponere statuit *Gregorius Cortesius* Abbas doctissimus è Congregatione Casinensi, postea

Dionysius Sammarthanus.

Num. Pe. trus Rom. mæ fuerit.

Gregorius Cortesius.

stea verò S. R. E. Cardinalis. Edidit igitur insignem Tractatum historicum, in quo, ut Adversarios fortissimè premeret, eam præcipuè agitavit quæstionem: poteritne Petrus Romam aliquando proficisci, ut ex ejusmodi professione nihil contrarium, nihil pugnans iis, quæ in sacris Literis habentur, omnino resultet? Quod cum dilucidè ostendisset, tum verò licere sibi putavit, ut illorum auctoritatibus inniteretur, qui proximè ad Apostolos accedunt, & tempore, & sanctitate, qui uno ore ejusmodi professionem ad urbem Romam tam verè quàm constanter affirmant.

Historia Episcopalis. Pontificiam sequitur *Historia Episcopalis*: non minori enim labore ac studio à nostris defudatum fuit, ut variarum provinciarum Episcopos, eorumque res gestas memoriæ proderent. Prius verò quàm de his sermonem instituerem, pauca verba de *Hincmaro* nostro, Archiepiscopo Remensi, facienda mihi sunt. Hunc *Hadrianus Valesius* * acerbius exagitat, post hujus ævi scriptores ipsi infensissimos, quasi *Caroli Martelli* damnationis historiam in prologo ad vitam S. Remigii Archiepiscopi Remensis commentus fuerit, sicq; Episcopalem Historiam turpissimâ labe foedavit: putat enim *Valesius*, *Hincmarum* 1mo. pugnanti loqui, dum ait *Eucherio Aurelianensi* Episcopo prædictam damnationem fuisse revelatam, qui ante *Carolus* è vivis excefferat.

An eam foedavit Hincmarus?

2.do Non audiendum, dicentem eam accepisse ex relatione eorum, qui apertioni tumuli interfuerunt, cum ipse ad Episcopatum Remensem centum annos post *Caroli* obitum pervenerit. 3.^{tiò} Denique hallucinatum, dum refert *Pippinum Regem* & *Fulcardum* Capellanum ab *Eucherio* monitos, ut horum jussu *Caroli* sepulchrum aperiretur, qui necdum his dignitatibus pollebant.

Ejus vindex Marlottus.

Verum *Hincmarus*, inquit ejus *Vindex* *Guillelmus* noster *Marlottus* in *Historia* *Metropolis* *Remensis* Tom. I. lib. 2. pag. 290. ex fama damnationis *Caroli*, quæ per totam Galliam increbuerat, tum ex aliorum dictis & scriptis prædictam historiam suis Operibus eâ fide intextuit, quâ *Bernoldi* ac *Flotildis* visiones Neoterici quidam ac summæ eruditionis viri retulerunt. Nec adeò imprudenter & ineptè. Etenim cum *Carolus* ob tyrannidem longâ torsione, & ve-

renda morte consumptus dicatur in S. Bonifacii Epistola ad *Ethelbaldum* Merciorum Regem, facile his, quæ de eo vulgabantur, creditum est; cujus poenitentia non constabat. Obitus *Eucherii* epocha, cui præsertim innitur *Valesius* post *Baronium*, valdè incerta est: *Dionysius* siquidem *Petavius* *Chronologorum* facile princeps *Ration. temporum* lib. 8. cap. 5. pag. 508. probat ex *Sigeberto* *Eucherium* *Aurelianensem* in exilium actum à *Carolo*, sequenti anno, post *Caroli* obitum decessisse, quod ante eum docuerat *Carolus de la Saussaye* ex *Chronico* monasterii S. Trudonis, qui in suis *Anna-*libus per annum integrum ei superuisse tradit. Quod secundo loco objicit de temporis intercapedine, prorsus infirmum est; quid enim vetat *Hincmarum* adhuc puerum à senibus accepisse, qui præsentis apertioni tumuli fuerunt? sanè ipse ego, inquit *Marlottus*, qui adhuc Dei gratia superstes sum, & hoc anno 1665. scribo, inaugurationis pompam *Henrici II.* certissimè accepi à senibus, qui interfuerunt, quamvis hæc anno 1547 peracta sit. Nec alicujus momenti est, quòd jussu *Pippini* & *Fulradi* regii Capellani, qui nedum his fulgebant gradibus, tumulus dicatur apertus; ut prior conditio posteriori plerumque non officit, sic nec posterior priori, & passim videmus, illustres viros per majorem dignitatem denominari, licet eis seriùs hæc accesserit. Et hæc à me dicta sunt non animo prædictam Historiam tuendi, sed ut *Hincmarum* à convitiis vindicem, qui nimis credulitatis ad summum culpari posset, non verò mendacii & falsitatis. Nunc ad Episcopalem Historiam.

In Italia seculo VIII. *PAULUS Diaconus*, magni nominis vir, vitas, seu historiam Episcoporum *Metensium* conscripsit, & quamquam primus ille non fuerit, qui ejusmodi generis historiam literis consignare coepit, attamen *Italiam* ingenii illius exemplum ad paria elucubrandam stimuli loco fuisse persuasum sibi habet *V. C. Lud. Ant. Muratorius*.

In Gallia seculo IX. *HILDUINUS* *Abbas* monasterii S. Dionysii propè *Parisios*, doctrina ac pietate insignis jussu *Dionysii Ludovici Pii* Imperatoris, vitam S. *Dionysii Areopagite* composuit cum prosa tum carmine; quæ lucubrationes vul-

* Lib. de Nominis Nobilitate lib. 1. Tit. XI. pag. 67. cujus est tota hæc narratio.

** vid, Dion. Sammarth. in Præfat. ad tripl. vit. S. Greg. M. Opp. Tom. IV.

* Tom. 3. lib. 25. pag. 542. Hincmarus verò hanc historiam non tantum in cit. prolog. refert, sed etiam in epist. ad Ludovicum Germaniæ Regem data.

gò *Areopagitica* appellantur. Sed quæ de Dionysio Parisiorum Episcopo tradidit Hilduinus, graves superiori seculo inter Viros eruditos controversias excitârunt; quorum benè multi existimant, in hoc peccâsse *Hilduinum*, quòd componens vitam S. Dionysii Episcopi Parisiensis eum cum S. Dionysio Areopagita Atheniensi Episcopo malè confuderit. Hinc non multis ab hinc annis varios libros de opinionibus *Hilduini* circa S. Dionysium Areopagitam ejusque scripta viri doctissimi hac super controversia inter se discordes in publicum ediderunt. E Congregatione S. Mauri sententia Hilduini placuit *Hugoni Menardo*, *Simoni Milletio*, *Claudio David*, qui cum aliis nomen *Areopagitarum* tulerunt, quòd S. Dionysium Parisiensem, atque S. Dionysium Atheniensem, unum eundemque fuisse Episcopum propugnarent. Quorum scripta, atque qui ea oppugnârunt, noscendi desiderium si quem tenet, Dissertationem legat doctissimi *Nicolai Nouvry* è Congr. S. Mauri Tom. I. *Apparatus ad Bibliothecam Maximam Patrum*, & *Philippi le Cerf Bibliothecam Historico-Criticam*.

Herigerus de Episcopis Leodiensibus. Seculo X. HERIGERUS Laubienensis monasterii Abbas *Gesta Pontificum Leodiensium* literis mandavit, quem subinde plures alii secuti fuerunt*. Quantum enim decus Leodiensi Ecclesiæ scriptis suis nostri contulerint, quis ignorat? Nónne his unis referendum, si modò pluribus lætatur monumentis, si horum laudat sanctitatem, si doctrinam illorum miratur, si hujus constantiam, si cæterorum virtutes alias enumerat? Hæc omnia à nostris ferè unis edita, è nostris unis Bibliothecis prodierunt. Quis Acta S. Amandi edidit? Nónne *Baudemundus* & *Milo Elnonenses* monachi? Quis S. Remacli vitam conscripsit? Nónne Anonymus *Stabulensis*, & *Notkerus* S. Galli monachus? Quis Acta S. Theodoradi? Nónne *Sigebertus* Gemblacensis? Quis S. Lamberti? Nónne *Galfridus* monachus *Elnonensis*? Quis *Wolbodonis*? Nónne *Renierius* S. Laurentii monachus? His adde cæterorum Antistitum series & gesta, continuatâsque historias nostrorum plerumque studio collectas, digestas, adornatâsque, ut meritò Benedictinos Historiæ Leodiensis parentes appellaveris.

Eadmerus scribit vitam Willielmo propter immunitatem eccle-

siasticam multa fuisset passus, in exilium anno MXCVII, sponte ultrò abiit, cujus fidiſſimus Achates erat EADMERUS Cantuariensis Ecclesiæ cathedralis monachus. Huic ab infantia mos fuerat semper *Nova*, quæ fortè & maximè in *ecclesiasticis rebus* occurrebant, diligenti intentione considerare, ac memoriæ commendare, ut de se ipso loquitur. Quo studio in virum doctissimum evasit, sinceritate historiæ, & orationis facundia præ cæteris illustrem. Ipse S. Anselmi Cantuariensis Archiepiscopi auditor & discipulus, deinde convictor & amicus, exiliorumque ac laborum ejus individuus comes, Regis irâ & odio nihil territus, ab eo nunquam recessit. Romam cum eo profectus, urbanè ab Urbano II. susceptus, & in magno honore habitus est, adeò ut ipsi Anselmo Edmerum præficeret, à cujus jussis totus penderet, id ipsum Anselmo enixiùs rogante, ne obedientiæ meritum cæteris prælatus perderet. Anselmo denato privatam vitam *Eadmerus* aliquamdiu duxit; sed postmodum Ecclesiæ S. Andreae in Scotia Episcopum creatum ferunt. Scripsit *Historiam Novorum*, in qua ea, quæ inter Reges Anglorum & Anselmum Archiepiscopum Cantuariorum facta sunt, maximè circa investituras Episcoporum, & Abbatum per baculum, & annulum, inconcussa veritate designavit.

S. *Godefridus*, eximie vir sanctitatis, Divi Quintini apud Peronam primùm monachus, inde Abbas S. Mariæ de Novigento, tandem Episcopus Ambianensis, cum post suam electionem Chronicon legisset, quò *Baldericus*, cognomine *Rubeus*, Episcopus Noviomensis *Gesta Cameracensium* & *Atrebatensium Præsulum* complexus fuerat, literis mense Majo anno MCVIII. scriptis eum interpellavit, ut suæ etiam Diocesis Ambianensis Annales exarare non gravaretur.

Dilecto Confratri Balderico Noviomensi Episcopo Geofridus Ambianensis Episcopus salutem in Domino.

ME indignum ad hanc Pastoris curam evexit Deus, ut quod dignum devotione gregis est, faciam. Cum itaque in hac diocesi peranti quæ sint Ecclesiarum foundationes, & jam injuria hominum diruta pleraque claustra, ut ea oblivioni perpetuæ non tradantur, sed piorum locorum

recor-

recordatio sublevet fidelium animos, ad devotionem propagandi cultus divini, & ut multis intercessoribus Deus super militia nostra fiat placabilis, & misericordiam largiatur, precor obnixè in Domino, ut te labori pio accingens, aut potiùs in eo labore perseverans, nostræ Diocesis & Ecclesiæ fias Exscriptor, & Scriptor, sicut in Ecclesia Cameraensis & Morinensi fuisti fidelis calamus scribæ velociter scribentis, non abscondas talentum in terra, & benefaciens, noli deficere. Salutat te Petrus Archidiaconus, & ego tuus conservus in ovili Christi, in quo vale. Scripsi ad S. *Quintinum*, meas delicias, juxtâ *Perronæ villam* an. 1108. in Majo.

condit Chronicon Ambianense. Ex quo satis compertum est, inquit Sammarthani*, dignam esse rem Episcopali sollicitudine, Ecclesiarum origines & monumenta perquirere, & iis quasi vitam restituere, quos & mortis & temporum calamitas oblivioni damnârat. BALDERICUS verò non laude tantum ingenii ac doctrinæ præstans, sed insigni etiam humanitate & facilitate præditus, ut amici precibus obsequeretur, Chronicon Ambianensis Ecclesiæ ex schedis secum communicatis elucubravit; quod MS. Franciscus Swertius & Andreas Valerius apud Cenomanenses Benedictinos asservari perhibent, nemo hætenùs verò, quod sciam, publicam dedit in lucem.

Odo Abbas scribit de miraculis S. Thomæ Cantuar. Seculo XII. in Anglia claruit ODO Abbas S. Martini de Bello, antea Prior Ecclesiæ Cantuariensis, qui libros quinque miraculorum S. Thomæ Cantuariensis Archiepiscopi & Martyris scripsit, quorum ipse Odo plurimorum se testem oculatum profiteretur, quos confestim post S. Thomæ mortem conscripsit ab anno nimirum 1171. ad annum 1175. quò Abbas de Bello in Anglia electus est. In his miraculis (sunt verba Casimiri Oudini**), tametsi ab Ordine Religioso, & Orthodoxa fide Apostata) in his miraculis Odo elegans, devotus, ut vix in hoc argumento, quod fragile admodum est, aliquid unquam gravius & sincerius legerim, quæ ferè ad quadraginta, quod stupendum, excurrunt, ut si hæc vera sint, verus thaururgus Thomas Cantuariensis extiterit.

Alanus Eodem tempore claruit ALANUS

* Qui epistolam *Codefridi* exhibent Gallia: Christ. Tom. II. p. 97. & Tom. III. pag. 816.
** Oudinus Tom. II. col. 1514.
*** de Scriptor. Wirceburg. Præfat. §. XIV.
**** apud Pistor. R. G. Script. Tom. I. pag. 1117.

Tenkesburiensis Abbas, Magister ap- ejusdem pellatus, quod ita tunc temporis viri epistolâ scientia illustres literarum vocitarentur. Colligit omnes epistolas tam S. Thomæ Martyris ab eo in exilio, & alibi conscriptas, quàm aliorum ad ipsum, vel quæ ad causam ejus spectabant. Quam collectionem citatus Oudinus *Opus egregium atque admirabile* ad illustrationem Ecclesiasticæ seculi XII. Historiæ apprime conducens appellat.

Seculo XIII. JOANNES TAXSTON Joannes Abbas cœnobii S. Edmundi seu vulgò *Taxton*. Buriensis, vir multæ eruditionis, ut ex Lelando colligitur, multa scripsit de gravi illa controversia, quæ inter Robertum Capitonem, Episcopum Lincolnensem, & Innocentium Papam IV. diu flagravit.

Seculo XIV. STEPHANUS BIR-STEPHACHINGTON Ecclesiæ Cantuariensis Metropolitanæ monachus Historiam condidit Archiepiscoporum Cantuariensium; Thomas verò *Radburnus* cœnobii *Radburn* momento *Junior* Ecclesiæ *Cathedra-nus*, lis S. Swithuni cœnobii monachus Historiam de fundatione, incrementis, atque Episcopis Wintoniensibus seculo XV. adornavit. Sub finem hujus ipsius seculi in Germania *Joannes Tritheimius* Abbas *Spanheimensis* libro suo *de Origine Francorum Vitas & Gesta Episcoporum Herbipolensium* inferuit. Quo in vitulo, inquit Illust. Ludewigius***, *Casparus Bruschius*, aliique succedente tempore scriptores *Rerum Herbipolensium strenuè araverunt*.

TRITHEMI discipulus fuit PAULUS LANGIUS**** Cygnæus, monachus *Bozavien-* Langius, zaviensis, qui seculo XVI. Chronicon Citizenſe de illius Dioceseos Episcoporum Gestis ab anno Domini 968. usque ad annum 1515. perduxit. Quid ipsum verò permoverit, ipse docet, dum quidam Ludimagister, *Petrus*, Catalogum Episcoporum *Numburgensium* mancum atque erroneum ediderit. Sic enim ipse: Propter ejusmodi itaque errores, quibus ille *Petrus* scatet catalogus, ordinemque præposterum atque confusum, quem in locatione & serie episcoporum nominum continet, quod ex variis horum privilegii episcoporum, pariterque antiquis chronicis multis collectum; venerando Domino de Schönberg anno superiori, qui fuit nostræ salutis MDXVII. obtuli, quod ipse gaudio magno ceu diu de-

fide-

federatum thesaurum lætus suscepit, meque honesto munere dotatum reverenter ac honorificè dimisit &c. Postquam autem otium nactus, hoc opus ab anno 1518. ad 1520. revidit, emendavit, atque diversis locis adauxit. Digestum illud ab an. 968. usque ad an. 1515. in eodemque historiam Episcoporum atque Episcopatus persequitur, à prima ejusdem foundatione ad Joannem III. usque è familia Schönbergiorum, ita ut Episcopos, horumque Gestas figillatim exponat.

Josephus
Mezger.

Seculo XVII. JOSEPHUS MEZGER, San-Petrensis, Historiam Salisburgensem, hoc est, vitas Episcoporum & Archiepiscoporum, nec non Abbatum monasterii S. Petri ibidem: ac quæ per illos ab anno Domini 582. per XI. continua secula usque ad annum 1687. gesta fuere, historica relatione proposuit, ut hujus tota Germania nominatissimæ, nobilissimæque Metropolis originem, progressus, sanctitatem, inter prospera & adversa tempora sibi constantem, non jam ex alienis fluentis sparsim delibare, sed ex proprio & domestico fonte, ideoque purius haurire possis. Quia verò P. Josephus, cum ad Ernesti Archiepiscopi tempora pervenisset, fatis interceptus fuit, ejus fratres germani *Franciscus & Paulus*, etiam San-Petrenses monachi, reliquam Operis partem ad finem perduxerunt.

Acta Archiepisc.
Rotomag.

In Gallia *Joannis Francisci Pommeraye* præcipua laus fuit, quod primum Acta Archiepiscoporum Rotomagensium, tum Historiam Rotomagensis Ecclesiæ Cathedralis conscripserit. Non absimili laude dignum se præstitit *Claudius Hugo Mathoudius*, qui cathedralogum Archiepiscoporum Senonensium ad fontes Historiæ noviter accuratum publicæ dedit luci. Nec se silentio prætermitti vult *Guillelmus Marlottus*, cui Historiam Metropoleos Remensis, omnium laudibus celebratam debemus.

Remensium.

Episcoporum
Frisingensium.

Denique quo vivimus seculo non ita multis ante annis à Joanne Franciscio Episcopo Frisingensi, lucidissima Germaniæ Præfulum gemmâ, CAROLO MEICKELBECK Benedictoburani in Bavaria percelebris monasterii alumno in mandatis datum fuit, ut Ecclesiæ Frisingensis Historiam concinnaret; qua provincia vir ille doctissimus præclare admodum defunctus fuit. Eandem spartam ultrò post *Carolum Stengelium*, Abbatem Anhusa-

num in Commentario rerum Augustan. Vindelic. subivit CORBINIANUS KHAM Cœnobita San-Udalricanus in adornanda *Hierarchia Augustana* in qua feriem Episcoporum, resque eorum ad posteritatis memoriam magis illustres curatè descripsit. IGNATIUS GROPPII, doctissimi ad S. Stephanum Wirceburgi Cœnobitæ, & antehac Prioris, perpetua erit gloria, Præfulum Wirceburgensium, Franciæ Orientalis Ducum, Gestas Tomis IV. comprehensa literario exhibuisse Orbium.

Wirceburgensium.

Nec inanis gloriæ vitio, ut opinor, mihi vertetur, si dixerò, me Olomucensium Episcoporum Acta, quæ admodum in obscuro sunt, improbo duorum aŋorum labore in majori collocasse luce, quibus fors tertium additurus sum, in quo Scripta eorundem Antistitum, qui doctrina & eruditione præ cæteris claruerunt, cum typis jam descripta, tum adhuc in manuscripto latentia, conjunctim comparebunt. *

Olomucensium.

Quorum Scriptorum monumentis historicis à me delibatis potius, quam expositis, satis tamen docuisse mihi videor, quantum Sodales nostri ad Historiam Episcopalem illustrandam contulerint. Nunc ad Historiæ Ecclesiasticæ Universalis auctores gradum promoveamus.

Seculo VIII. floruit JOANNES Diaconus Monachus Casinas, S. R. E. Cardinalis, vir sua ætate eruditissimus, magnoque Historiæ Ecclesiasticæ desiderio accensus, ejus conscribendæ consilium suscepit. Ad id verò exequendum ANASTASIUS noster, Abbas Romanus S. Mariæ trans Tyberim S. R. E. Cardinalis & Bibliothecarius Joanni petenti suppetias tulit ex copiis Græcis à se Latinè versis. Inprimis igitur Historiam seu Chronologiam tripartitam contexuit Anastasius ex

Jo. Diac. de conscribenda Historia Ecclesiastica cogitat.

tribus authoribus Græcis, Nicephoro Georgio Syncello, & Theophane Abate, cum præfatione ad *Johannem Diaconum Urbis Romanæ*, quam ita orditur: *Ecclesiasticam, carissime frater, & digne Christi Levita Johannes, scripturus Historiam exigis à me quedam in Latinum stylum ex Græcis voluminibus transferenda: quæ & ipsa quoque proposito inseras Operi & intexas.* Alterum Anastasii Opus in gratiam Joannis sunt *Collectanea de iis, quæ spectant ad Historiam Monothelitarum*, quæ Jacobus Sirmondus juris publici fecit. Quid ex his suppetiis à Joanne confectum fuerit, non constat. Videtur suo

fuo proposito conscribendæ Historiæ Ecclesiasticæ immortuus, quæ ad nos certè quidem non pervenit.

Cassiodori
Historia
Tripartita.

Fuerunt tamen alii è nostris, qui operam suam in elaboranda Historia Ecclesiastica non malè collocarunt. Omnium antiquissima est CASSIODORI, quæ *Tripartita* dicitur, quam ex Græcis Authoribus, Socrate, Sozomeno, ac Theodoro, per amicum suum Epiphanium Scholasticum Latinè versam in unum corpus redegit. HAYMONIS Episcopi Halberstattenensis deliciae fuerunt Historia Ecclesiastica Eusebii Cæsareensis, in qua evolvenda indefesso studio occupatus eandem in libros decem compendiarie stilo redegit, qui sæpius deinde typis excusi fuerunt. Seculo XII. ODERICUS Vitalis & HUGO Floriacensis in Galliis floruerunt. Quorum primus præcepto Rogerii Abbatis sui Uticensis tredecim Historiæ Ecclesiasticæ libros à Natali Christi Domini usque ad annum MCXLII. elucubravit, quos in volumine Scriptorum Rerum Normannicarum publica luce donavit Duchesnius. Alter, *Hugo* nempe de S. Maria cognominatus, nobile ac insigne Opus, Ecclesiasticam Historiam quatuor libris sub annum 1110. compilavit in gratiam Adelæ Comitissæ Blesensis. Eodem seculo claruit alius HUGO ex monacho Viridunensi factus Abbas *Flaviniacensis* in Ducatu Burgundiæ, qui de Historia Ecclesiastica Universali optimè etiam meritus fuit, conscribendo Chronicon Viridunense, duas in partes distributum, quarum prima incipit à Christo nato, & desinit ad annum MIII. Secunda verò ab anno MIII. perducitur ad annum MCII. Hoc Chronicon tanti fecit Labbeus, ut illud *Thesaurum incomparabilem* appellaret, & ex ipso Authoris authographo in Bibliotheca Soc. Jesu Claromontana Parisiis asservato ediderit in Bibliotheca Nova MSS. Magni etiam ab eruditis habetur LEONIS *Marsicani* ex Decano Casinensi S. R. E. Cardinalis Chronicon Casinense, plausibile doctis Opus, quod Ecclesiasticorum Annalium parenti, Cæsari Baronio non parùm sæpe insignem præstitit usum. In quo Chronico, ait Belarminus, non pauca attinguntur ad Historiam Ecclesiasticam illorum temporum valde utilia.

Haymo
Epitoma
Historiæ
Eccl.

Odericus
Vitalis &
Hugo
Floriac.

Hugo
Flavinia-
censis

Leo Mar-
sicanus.

Abbas
Heim-

cognomento *Heimbertus*, qui ab Henrico Præposito Hilverdeshusensi in Saxonia rogatus, Historiam Ecclesiasticam sui temporis multo labore ac industria in ejus gratiam condidit, ac cum ipso subinde communicavit. At cum *Henricus* ingratum se præberet, *Joannes* Abbas iniquo ferens animo sequentes ad eum dedit literas. „Sæpius mi Domine Præposite, à me petivisti, ut *Speculum* meum *temporum*, sive *Computum Ecclesiasticum*, ut vocant, abolverem, tibi que communicarem; in quo ego eò libentius tibi gratificari volui, quò te monasterio nostro rursus benevolentiam exhiberes. Non enim speravi, te lucubrationes meas, studium, sumptusque meos tantos tam negligenter in tenebrosam & profundam quasi speluncam ingrati tudinis præcipitasse, quòd tamen neque ego neque totus noster Conventus de te, ut tute scis, demeriti sumus: Sed quid multis opus est? quamvis te hac in re exigua nobis facilem præstitisses, vix minimæ tamen laboris mei parti satisfecisses; quorsum autem isthæc inhumanitas? & quid tandem ista tua ingrati tudine aliud agis, quàm quòd ipse pectoris tui fenestras & portas aperias, quo cui libet perspectum sit, quòd nihil in te nisi mera ingrati tudo habitet, quòd tamen non rectum opertum malumus, si te non ipse hoc modo prodidisses. Unde in te rectè quadrat; *Conveniunt rebus nomina quæque suis.* Tu enim semper fuisti *Quadratus*, & re ipsa quadratus homo, & magis quadratus asinus, ingratusque cuculus manebis per omnes casus in fempiternum. Ideò nostra oratio diurna pro te erit, ut ingrati tudinis poenâ ab insculptibili & quadrato corde nunquam recedat. Fiat, amen. Legas & cognoscas, vale. Ad *Henricum Quadratum* Præpositum Hilverdeshusensem.

Aliam Epistolam, non stomachi atque indignationis plenam, sed eruditione ecclesiastica refertam, atque adeò Abbate Benedictino magis dignam afferamus. Quo tempore *Joannes Trithemius*, Abbas Spanheimensis Berolini apud Marchionem Joachimum, rei literariæ amantissimum Principem commorabatur, THEODERICUS Lubecensis Episcopus per literas ex eo sciscitatus est, quæ ipsius de Apollonii Tyanei miraculis esset sententia?

* Insigne hoc Opus post defuncti Authoris fata sibi usurparunt Olomucenses ejus Supellectili literariæ incubui.

Respondit Trithemius * hac epistola : „ Quid sentiam ego de vitâ Apollonii Tyanei Philosophi , quam Philostratus ex comportatis à Damide cæterisque discipulis illius octo libris descripsit , ex me scire paternitas tua reverendissima cur' velit , non satis valeo admirari. Cùm enim ipse sis doctissimus in omni varietate tam divinarum quàm humanarum scripturarum , nihil te poterit latere , quod ego vel intelligere , vel scribere possim. Quare fatis mihi verecundum est in hac re tuo respondere imperio , cùm ingenio & eruditione me sine comparatione præcellas : & quicquid ego possum adferre , prius in armario tui pectoris multipliciter constat esse repositum. Sed ex adverso niti , tuisque nolle obedire mandatis , non solum temerarii , sed dementis quoque animi , manifestum mihi videretur indicium , cujus à me longè maculam semper consuevi propellere. Malo enim , si alterum oporteat subire , coram tua paternitate insipientiæ redargui , quàm inobedientiæ seu temeritatis. Breviter itaque & sine ordine disputationis tumultuariè ut potero , quid sentiam de Apollonio , simplici narratione exponam , sine injuria cujuscunque melius sentientis. „

Apollonius Tyaneus quando vixerit?

„ Eo vixit Apollonius tempore , quo Christi Apostoli atque discipuli per universam Græciam & Asiam coruscantibus signis atque miraculis fidem prædicavere catholicam , ipsiusque Domini & Salvatoris Jesu Christi vitam , doctrinam , virtutes , passionem & miracula Gentibus annuntiârunt , convertentes eos , qui fuerant prædestinati ad cognitionem summæ veritatis , & magnam in populo admirationem simul & sui reverentiam suscitantes. Audientes hæc , quæ sancti prædicatores de vita & miraculis Christi per orbem sparserunt universum , Damis & reliqui Apollonii sectatores , quanquam facta non crederent , quæ de Salvatore dicebantur , similia tamen de suo præceptore post ejus mortem finxerunt , ut quem philosophum noverant , eum aliquid esse supra hominem , & ob id Christo non inferiorem , st ultis hominibus persuaderent. Existimabant enim miraculis de nominatissimo tunc Philosopho Apollonio scriptis quanquam ementitis , quod homines latebat , fidem non tardiùs duros auditores , maximè cùm ea philosophi prædicare viderentur no-

„ biles , quàm his quæ de Salvatore imperiti nunciassent piscatores. Sumentes ergo de veris Christi miraculis audaciam , similia de suo præceptore confinxerunt , non minorem in populo fidem sibi promittentes , quàm sanctis prædicatoribus (quos ut simplices & indoctos despiciebant) datam à credentibus viderunt : Christum de medio Judæorum ad præcipitium ductum audientes transisse intactum , suum Apollonium de conspectu Cæsaris evanuisse subitò , longèque factum extra urbem fabulantur. Item Dominus Jesus tres mortuos in mysterium baptismatis revocavit ad vitam , & Apollonium suum puellam Romæ mortuam resuscitasse mentiuntur. Super Dominum Baptizatum paterna vox audita est , Apollonium Hercules cæterique gentilium dii allocuti feruntur : quod si verum est , larvæ dæmonum necessariò fuerunt : si non est verum , Damis utique sicuti & reliqua multa , vel ipse Apollonius confinxit. Item Dominus Jesus post resurrectionem suam januis clausis ad discipulos intravit : Apollonium Romæ compedibus vinctum , Damis , quoties voluerit , se fecisse liberum mentiuntur. Longum & nimis foret audire tædiosum , si omnia vellem revocare ad calamum , quæ de Apollonio Philostratus narrat miracula , quibus ut ea patrare potuerit , nulla ratio suffragatur , quia manifestum est eum hominem fuisse mortalem , cultoremque idolorum , & de animarum transmigratione in corpora multa sæpius tenuisse perniciosum errorem. Juvenem introducit nobilem apud Hiarcham ac Indiæ sapientes , literas , & omnem philosophiam in odium Homeri calumniantem , propterea quod cùm in bello quondam Trojano Dux esset magnanimus , ejus invidia nullam inter illustres memoriam recepisset. Tunc ergo hominem reindutus priorisque injuriæ memor , omnes una pertinaciq; sententia tractatores aspernatur literarum. Quid hac fatuitate dementius , hominem , quid fuerit ante mille ducentos annos (tantum enim ferunt effluxisse temporis inter excidium Trojanum & Apollonii hujus Tyanei ætatem) rememorari , cùm scire nequeat , ubi , vel quid , aut quomodo fuerit , priusquam ex matris utero egrediretur ? Aut quomodo hæc fabula etiam secundum Pythagoricos Platonicosque aliquam poterit habere similitu-

Figmenta de Apollonio.

„ litudinem veritatis , qui transmigrationis & reversionis in primum punctum annos ponunt quamplurimos ? Sed vetante pudore loqui diutiùs de his vanissimis deliramentis , quæ somniis sunt vaniora , non debeo , sed reliqua brevi narratione prosequenda fuerint. Quale est illud contra omnem rationem naturæ manifestum Damidis fictitium , quo in congressu Apollonii cum Indianis philosophis Hiarcha præsentate , inaudita & nusquam visa introducit miracula , è terra prorupisse philosophorum sedilia , solémque ministrasse sacrificiis perpetuum ignem , & phialam sæpiùs à philosophis exhaustam poculo , rursus & subitò plenum & copiosum exsudasse liquorem , ut quoties epotata fuisset , toties iterum plena exundaret. Transeo cætera simili præsumptione conficta , levatos in excelsum cantores , expulsos ab hominibus per epistolam dæmones , futurorum prædictiones , occultorum & nominum & rerum editiones , hirundinum aviumque interpretatos garritus , larvarum & lemorum denudata facinora : & quicquid sui de Apollonio miraculosum scripserunt , paucis verbis meâ sententiam de miraculis Tyanei tibi , Rev. me Præsul , quoniam ita jubes , aperiâ. Miracula , signa & prodigia , quæ in octo Philostrati voluminibus Apollonio leguntur adscripta , mea sententia firmiter indubitantèrque tenendo , aut conficta sunt & falsa , aut si facta extiterunt , absque ulla hæsitazione dæmonum fuerunt cooperatione perpetrata. Quod sint conficta , ementita , & falsa , magna mihi persuasio est. Damis ipse discipulus Apollonii , qui quoties magnum aliquid & arduum miraculosumque scribit de illo , condiscipulos semper introducit fuisse absentes , seq; aut solum , aut cum paucissimis interfuisse præsentem , sæpius autem neminem fuisse cum Apollonio , dum grandia faceret aut loqueretur cum larvis , commemorat. Quod si fidem dictis meis non satis conciliat memorata persuasio , volueritque aliquis Tyanei defensare miracula , quisquis ille fuerit , mihi dicat inprimis : Si Apollonius sibi adscripta patrat miracula , cujus ea virtute facere potuerit ? propria videlicet , an aliena ? Certè non propriâ , neque aliquam scientiam naturalem ea patrandi adsecutus fuit , cùm se ad pleraque talia , quæ narrantur de illo , virtus magiæ naturalis minimè extendat. Fuit enim „ Apollonius homo corruptibilis atque

Judicium Trithemii de miraculis Apollonii.

„ mortalis , qui sua virtute nihil potuisset credendus sit ultra communem naturæ ordinem , quod nomen mereatur miraculi. Sequitur ergo , si quid talium fecerit , non sua , sed virtute patratum aliena. Sola verò potentiâ Quâ vir-
divinâ miracula patrantur vera , quæ tute ea
facere Tyaneus nullatenus potuit , qui patravit.
cultor existens idolorum & multa superstitione plenus , longè à veri Dei cognitione alienus fuit. Virtute quoque propriæ intelligentiæ spiritus sui , aut magiæ naturalis pleraque majora , quæ de ipso narrantur , eum potuisse minimè , certa est mihi ratione persuasum. Nihil etiam idololatræ cum sanctis Dei spiritibus commune fuisse credendum est. Restat igitur indubitata diffinitione tenendum , si ea fecit miracula , quæ sui de illo scripserunt , non alia quàm dæmonum patrata cooperatione atque virtute , quibus non est difficile miraculis falsis hominum sibi dæditorum etiam in majoribus decipere sensus , quippe qui nobis naturâ & industriâ per longam consuetudinem ad figmentorum productionem subtiliores existunt. Sed magices argui Apollonium sui non patiuntur. Adhæreo itaque priori sententiæ , quam dixi , miracula inscripta Apollonio , vel per ipsum , vel per ejus discipulos excogitata , conficta , & ementita : neque induci ut aliter sentiam , facilè me posse existimo , nisi forsitan artibus dæmonum attribuenda concedant. Quid mirum si homines mundanæ dediti sapientiæ ac philosophiæ , cognitionis quoque divinæ penitus ignari , laudis & æstimationis inter homines cupidissimi , de suo præceptore majora confinxerunt miracula falsa , quàm Apostoli de Salvatore nostro per orbem universum prædicaverint , & in ejus nomine fecerint vera ? Ut ergo summatim universa Tyanei miracula concludam : si fecit ea , quæ sui miranda in ejus laude scripserunt , Magus profectò & dæmonum larvarumque infernalium excantator fuit. Si non fecit (ut mea sententia habet) nulli dubium esse potest , quin omnia per Damidem cæterosque discipulos ejus sint excogitata , conficta , & ementita , ut falsis magistrum exornarent laudibus , quo & ipsi gloriam inter mortales consequerentur æternam. Si facti miraris temeritatem , cogita quid ab initio non præsumpsit Græcorum audacia scriptorum ? Multorum sententia est , Græcorum historias confictis scaturire fabellis , & „ exci-

Græcorum le-
vitas.

* Extat lib. 2. ep. fam. n. 22. p. 534.

„excidium illud ingens Trojanum Poëtarum est figmentum. Libenter Apollonianis commentitiis dæmones credimus impendisse operam, ut per hæc Damidis sociorumque illius figmenta, christiana vilesceret inter gentiles religio, cum Tyaneus non minora videretur fecisse apud Græcos, quam Christum audivissent operatum apud Judæos. Arbitrabantur etiam forsitan hominibus facile persuadendum Christum propter miraculorum exhibitionem non esse Deum, quorum patratione & ipse Apollonius idolorum cultor, qui nullam de se prædicari divinitatem propterea voluerit, non minus extitisset insignis. Quam autem fuerit iste Tyaneus æstimationis & humanæ gloriæ cupidus, multa per Damidem scripta in diversis testantur locis, maximè ubi Deos & animas defunctorum in templis idolorum sibi apparuisse locutosque grandia ipse Apollonius discipulis recitat. Quicumque ergo Tyaneum conscripta de illo miracula aut sua virtute naturali, aut sapientia philosophica, & sanctimoniam puritate, aut scientia naturali, quam magiam physicam appellant, fecisse credit, caveat ne Christo Salvatore omnium injuriatur, quia si ea fecit, dæmonum excantator potius, quam philosophus fuit. Hæc est candidissime Præful, mea de miraculis Apollonii sententia, quam scire voluisti, cui quidem si quis voluerit esse contrarius, non satis mihi videtur intelligere, quousque humanæ se naturæ vires extendant. „ Hactenus *Trithemius*, cujus doctissimi Abbatis Annales etiam Hirsaugiensis magni ab eruditis fiunt, in quibus Historiam Ecclesiasticam apprimè illustrat, dum tot sectarum & hæresium auctores, affectas, dogmata, & extirpationem in medium producit; dum tot populorum ac gentium ad fidem christianam conversionem describit.

Trithemius in Chronico Hirsaugiensis Historiam Ecclesiasticam illustrat.

Idem faciunt alii Benedictini.

Seculo proximè elapso GABRIEL BUCELINUS, Asceta Weingartenensis in Suevia, Historiam Universalem Ecclesiasticam in compendium redegit, quod brevè post dignum est visum, ut è Latino in patrium sermonem transferretur. *Bucelini* vestigia subinde pressit *Otto Aicher* è S. Vito in Bavaria celebris author. Nostræ ætate *Anselmus Desingius*, & *Brentanus Cimarollus* non sine eximia laude idem præstiterunt. Quibus palmam tamen in studio Histo-

riæ Ecclesiasticæ *Cornelius Margarivus* è Congr. Casin. minimè concesserit, qui vastum ac pereruditum Opus octo tomis comprehensum ad pedes Innocentii XI. Pont. Max. eâ, quâ decet, veneratione anno 1680. deposuit, quod tamen adhuc ineditum latet.

Cæsar Baronius, Eminentiss. Annalium Ecclesiasticorum parens, suos habet Continuatores, Epitomatores, adversarios & patronos. Duos inter priores inclytus habetur *Henricus Spondanus*; qui cum de eruditione ac doctrina *Raymundi Odonis de la Mothe* * Religiosi è Congregatione S. Mauri certior factus esset, illum à Superioribus dictæ Congregationis expetiit, quod ejus operâ ac studio in componendis Annalibus Ecclesiasticis adjuvaretur. Inter Baronii patronos ac vindices numerandus venit Illustrissimus Princeps ac Abbas Einsidlenis, *Augustinus Rheding*, ut qui Vindicias Annalium Ecclesiasticorum Cæsaris Baronii anno 1680. monasterii sui typis excusas vulgavit. Quid? quod ipse *Baronius* è nostris *Constantinum Cajetanum*, ejus eruditionem veneratus (utor verbis Antonii Mongitore **) in suorum Annalium lubricationibus ipsum sibi aliquando adiutorem elegerit; quapropter multis in locis se à *Constantini* scientia lumen accepisse fatetur, ut Tom. II. anno 1002. n. 4. an. 1065. n. 16. an. 1072. p. 34. Tom. XII. n. 3.

Henricus Spondanus in scribenda H. E. coadjutorem petit Benedictinum.

Augustinus Rhedingus Baronii Vindex.

Cum *Tillemontius* antiquitatis & Historiæ Ecclesiasticæ peritissimus mortalitatem explevisset, ejus Scripta à *H. E. à Ben. Domino Naino* in monasterium S. Germani à Pratis perlata fuerunt, adjunctis precibus, ut R. P. Præpositus Generalis Patrem *Coutantium* ea profectui juberet. Abbas *Fleury* cum hac de re aliquid rumoris percepisset, continuo ad *Theodericum Ruinartum* *** hæc perscripsit: „ Non sine magno meo solatio intellexi, quod manuscripta à *Tillemontio* relicta ad S. Germani monasterium transmissa fuerint, typis à vestrum nonnullis vulganda, quibus ea provincia demanda data fuit. Nullus dubito, quin ejus spartæ partem magnam sis expleturus, abs te tamen efflagito, ut rem penitiùs me edoceas, quod sciam, ad quem literas me scribere oporteat. Propositum enim mihi est, si licuerit, eum, qui his manuscriptis prælo parandis occupatus fuerit, in consilium

Tillemontii Historiæ Ecclesiasticæ peritissimus mortalitatem explevisset, ejus Scripta à H. E. à Ben. Domino Naino in monasterium S. Germani à Pratis perlata fuerunt, adjunctis precibus, ut R. P. Præpositus Generalis Patrem Coutantium ea profectui juberet.

„ adhibere, quod complurium difficultatum, in quas Historiam Ecclesiasticam elucubrando nunquam non offendi, explicationes ab eo accipiam. „ In spem adducor, in optatis etiam vobis esse, ut ex tantæ elegantiæ Scriptis proficiam, cum mea non aliò, atque ad Ecclesiæ collineent utilitatem. „ Tanta erat celeberrimi Abbatis Florii opinio atque existimatio de Monachorum Congregationis S. Mauri scientia & peritia Historiæ Ecclesiasticæ. At enim *Petrus Constantius* postquam *Tillemontii* manuscripta per aliquot dies excussit, perlustravit, atque examinavit, tanta, tamque recondita eruditione referta esse perspexit, ut quâ erat modestia, iis prosequendis calamum addicere recusavit. Quare *Tillemontii* Scripta ad D. *Nainum* remissa fuerunt. Aliam & veram causam forsan deprehendes in *Montfauconii* præfatione ad novam editionem Operum S. Joannis Chrysostomi §. VII. In majori pretio, atque amore ac deliciis *Tillemontium* habuit, hodièque habet Historiæ quâ sacræ, quâ prophanæ callentissimus Cardinalis *QUIRINUS*. Nondum sacrâ ornatus purpurâ cum anno 1711. Parisios venisset, quanti *Tillemontium* * faceret, San-Germanensibus *Benedictinis* ingenuè professus est, binos Ecclesiasticæ Historiæ Scriptores, *Claudius Fleury*, & *Franciscum Timoleonem Choisy* cum *Tillemontio* in comparatione conjungens. Concham maximæ molis *Tillemontium* sibi videri dicebat, aquas scilicet effundentem, quibus redundaret, & post illas effusas novis, novisque superflueret; dum contra bini Scriptores, de quibus sermo, imò verò *Alexander* etiam & *Dupinius* urceo assimilari possent, quem aquæ inde emissæ vacuum & inanem relinquerent. Meum hoc dictum (sunt verba Em. Cardinalis) probârunt plerique ii Patres, & præter ipsos quàm maximè *RENAUDOTIUS*, eorumque omnium gratiam mihi magis magisque conciliavit, quod certiores ipsos fecerim, totum me in evolvendis *Tillemontii* libris Florentiæ fuisse, dum *Fontaninus*, & unâ cum ipso *Passioneus* præclarum valde adorsus sunt facinus, libros illos, Romani Indicis censuræ à Patre *Jacobo Laderchio* subjectos, ab eadem eximendi, remque hanc ab insignibus hisce duumviris gestam, quum mihi *Magliabecchius* nunciasset, eos me plausus edidif-

Quod tamen facere renunt, & quare?

Tillemontii Opera magni facit Card. Quirin.

se, quos iidem maximè gratos habuerunt, ut ipse *Magliabecchius* mihi comprobavit, *Fontanini* Epistolâ oculis meis suppositâ.

Quanti autem *QUIRINUS Dupinius* faceret, ulterius ex ipsius verbis cognosci potest, quæ hæc sunt. „ *Lüde Dupinovicus Ellies du Pin*, etsi quorundam judicio in Italia præfertim, censeretur nemini fuisse secundus in omnigenæ eruditionis laude, visus tamen mihi est levis proorsus armaturæ, ac pro hujusmodi homine habetur à San-Germanensibus meis. Hisce excitantibus periculum non unâ tantum vice facere mihi libuit, num solida, an fucata tantum ille eruditione polleret. Unum duntaxat referam, quo palam comprobatur, quàm inconsideratè, quàm tumultuariè ex Authorum Scriptis sua concinnaret excerpta. Expendenda susceperam quæcunque spectarent ad *Edmundum Richerium*, quumque putarem, uberrimam de eo argumento messem à me inventum iri in *Dupiniana* Bibliotheca Scriptorum Ecclesiasticorum Seculi XVII. miratus præter modum sum, in eadem diligenter à me versata nec ipsum *Richerii* nomen comparere. Dum semel igitur domi *Dupinium* convenissem, narraui ipsi, quod mihi recens acciderat. Ille indignanti similis manum statim admovit libro, quo continetur Tabula generalis ejusdem Bibliothecæ, facilièque in eâ detecto *Richerii* nomine meam indiligentiam verbis haud ita lenibus redarguit. At ego, cui compertum jam erat nomen illud in ea Tabula extarcam, provocavi è vestigio ad Bibliothecam ipsam. Tunc ille mihi apertius subirascens Bibliothecæ Tomum in eâ Tabula allegatum avidis manibus arripuit, certò confidens, *Richerii* res gestas, quas interea affirmabat se lato calamo tractasse, in eodem non defuturas. Eum itaque totum à capite ad calcem semel iterumque pervolutavit, nec destitit id agere, donec certo certius dignovisset, *Richerii* nomen, quod extabat in Tabula, in Bibliothecâ omnino desiderari. Pudore ergo suffusus, ut verba narrationis jam jam laudatæ huc transferam, il prit le parti de se jeter sur les complimens. Ego autem comiter cum eodem egi, ut decebat, ac proinde multo etiam abfui, ut

QUIRINUS Dupinovicus Ellies du Pin, etsi quorundam judicio in Italia præfertim, censeretur nemini fuisse secundus in omnigenæ eruditionis laude, visus tamen mihi est levis proorsus armaturæ, ac pro hujusmodi homine habetur à San-Germanensibus meis.

Richerius in ejus Bibliotheca omisus.

* Le Cerf. Bibl. Hist. Crit. pag. 397.

** Cit. ab Armell. Bibl. Caf. Part. I. pag. 134.

*** An. 1698. d. 8. Febr. Vide Thuillier in notis ad Florii epist. quæ extat inter Mabill. & Ruinar. Opera posthum. Tom. I. p. 308.

* In Commentar. Histor. de rebus ad se pertinent. lib. 2. cap. 3. p. 115.

reliqua verba ejusdem narrationis potuerim usurpare, *je l'entrepris, & je le menais si rudement &c.* Probârunt magnoperè San-Germanenses, postquam domum reversus rem ipsis exposui, abstinuissè me ab omni asperitate; at nec ipsi, nec ego abstinuimus à cachinnis, quos utique eventus ille merebatur. Haud valde dissimiles mihi cum homine illo confabulanti, aliis etiam vicibus, contigerunt. Inde verò satis intelligere potui, cujus generis foret acervus, quem in sua Bibliotheca Dupinius collegit.

Quòd si jam sermo de Historia ecclesiastica particulari instituendus sit, non pauci memoriæ occurrunt, qui eam pertractârunt. Venerabilis BEDA Historiam Ecclesiasticam Gentis Anglorum usque ad annum tricesimum primum supra septingentesimum quinque libris à se scriptam Ceolwfo gloriosissimo Regi Northanumbrorum, cujus imperio suberant *Wirense & Gwirense* monasteria Bedæ commemoratione illustrata, dedicavit. Hunc enim si non inchoandæ, saltem absolvendæ Historiæ incentorem habuit Venerabilis Beda, factæque approbatorem, uti ipse testatur in præfatione eidem Regi inscripta: in quâ præcipuum ipsius Opusculi (sic ille ex modestia vocat) adiutorem, imò auctorem laudat *Albinum* Abbatem Cantuariensem, virum per omnia doctissimum, qui monumenta omnia ad Cantuariorum spectantia provinciam, aliasque contiguas regiones ipsi suppeditaverat. Præterea Episcopi varii ex archivis suarum Ecclesiarum ei certa monumenta misere, Romanorum verò Pontificum epistolæ ex Romano Registro descriptas accepit. Quædam autem à Beda ipso indicta refert *Hugo Candidus*, alias *Witbe*, in Historia Burgenfis monasterii, de primitiva Merciorum Ecclesia. At enim sepultam fuisse, conqueritur *Willelmus Malmesburiensis*, cum Venerabili Beda omnem gestorum penè notitiam usque ad sua tempora. Adeo, inquit, *nullus Anglorum studiorum ejus æmulus, nullus gratiarum ejus sequax fuit, qui ommissæ monetæ lineam persequeretur. Pauci, quos æquus amavit Jesus, quamvis literis non ignobiliter informati, vita tota ingratum consumserunt silentium: alii vix primis labris illas gustantes ignavum confoverunt otium*: Ita *Willelmus Malmesburiensis*; qui quàm proclivi calamo suam in scribendis Historiis in-

dustriam commendare amat, ita alios Ordinis sui sodales ignaviæ & desidii infimulat: sed uti mihi videtur, immeritò. Certè ante ipsius ætatem non plerique in Anglia Monachi ita ignavo se otio permiserunt, ut quæ ad elucidandam Gentis Anglorum Ecclesiasticam Historiam attinere dignoscantur, in literas referre non satagerent. Ut enim *Historiam novam Eadmeri* hîc non denuò commemorem, quos, amabò, Vitæ sanctissimorum Anglicanæ Ecclesiæ Præfulum auctores habent, nisi plerosque iterum Benedictinos? Vitam seu Acta S. Augustini Cantuariensis Archiepiscopi, atque Anglorum Gentis Apostoli literis consignavit *Goscelinus*, cujus jam supra mentionem fecimus. Vitam S. Aldhelmi Shireburnensis Episcopi justo libro complexus est *S. Egwinus* ex Monacho Wigorniensis Episcopus, doctrinâ & eruditione conspicuus. Vitam S. Wilfridi Eboracensis Archiepiscopi edidit *Odo Cantuariensis*, sancti Bregwini Archiepiscopi etiam Cantuariensis *Osbernus*, verius *Joannes Tinnemuthensis*; vitam S. Odonis Archiepiscopi iterum Cantuariensis *Osbernus*, verius *Eadmerus*, à quo etiam præter vitas S. Oswaldi Episcopi primùm Wigorniensis, deinde Archiepiscopi Eboracensis, habemus res gestas SS. Dunstani, Bregwini, Lanfranci, Anselmi, & Radulphi Archiepiscoporum Cantuariensium. Quæ verò tempestate, videlicet anno 1070. B. Lanfrancus Archiepiscopatum Cantuariensem suscepit, Ecclesia Cantuariensis incendio conflagravit. Intererunt eâ calamitate præcipua Ecclesiæ Cantuariensis monumenta, & veterum Archiepiscoporum & Sanctorum Anglicorum vitæ elegantiores, auctoribus Monachis Benedictinis conscriptæ. Superfuerunt duntaxat aliqua in Anglicam linguam conversa. Ut hanc jacturam refarciret, & ex Anglicanis reliquiis Archiepiscoporum vitas Latine concinnaret, sibi à commonachis suis provinciam fuisse impositam *Osbernus* Cantuariensis monachus ac præcentor in præfatione ad S. Dunstani vitam innuit. An hoc verò est, nullam eorum habuisse rationem, quæ ad condendam Gentis Anglicanæ Historiam Ecclesiasticam commodare possunt? Multa literarum monumenta incendio absumpta fuerunt, quæ quòd *Malmesburiensis* non viderit, non ideo à monachis in chartas non relata fuerunt. Utcunque verò ista se habeant, post ævum

V. Beda
Gentis
Anglorum
H. E.
scribit.

Nullos
sequaces
Beda an
habuerit?

Alii rerum Anglicarum Scriptores,

Goscelini, Aldhelmi, Egwinus,

Odo Cantuariensis, Osbernus,

Ecclesiæ Cantuar. literaria monumenta incendio absumuntur.

Stephanus Birchingtonus &c.

Gilberti Burnetii Historia religionis in Anglia ab Henrico VIII. immutata.

ævum *Willelmi Malmesbur.* imò ipsius adhuc ævo multi Benedictini extiterunt, qui de Historia Ecclesiastica Anglorum Gentis benè mereri studuerunt. Testis esto vel sola *Henrici Warthoni* ANGLIA SACRA, duobus comprehensa tomis in folio. In hanc velut unum corpus eorum sunt scripta congesta, quæ res Ecclesiasticas Nationis Anglicanæ calamo ad posteritatem propagârunt. An non verò hos inter & plerique & præcipui sunt Benedictini? Tolle Scriptores Benedictinos, & tertiam, & præcipuam *Angliæ Sacræ* partem sustulisti. Duo sunt in Anglia Archiepiscopatus, Cantuariensis & Eboracensis. Quis verò Gesta Antistitum utriusque hujus amplissimi Archiepiscopatus conscripsit? Præter alios *Stephanus Birchingtonus*, & *Simeon Dunelmensis*. Quis cæterorum Episcopatum Wintoniensis, Roffensis, Norwicensis, Bathoniensis, Eliensis, Dunelmensis, Hagulstadenensis dedit Historias? *Thomas Radburnus*, *Ernulfus*, *Bartholomæus de Cotton*, *Adamus de Domersham*, *Thomas*, *Richardus*, & *Robertus Elienses*, *Turgotus*, aliique complures Familiæ Benedictinæ alumni. Operâ verò *Turgoti* in Historia Episcoporum Dunelmensium proprio Marte contentenda se usum fuisse *Henricus Warthonus*, quo ingenio est candore, proficitur. Ingratum etiam se futurum inquit, si dissimularet, *Historiam Ecclesiasticam Anglicanam, præsertim antiquiorem, monachorum Abendonensium diligentia plurimum debere.* Ex nullo enim cœnobio plures prodierunt Annales Saxonici, Latini, Latino-Saxonici, rerum antiquitatis gestarum monumenta, historiæ, chartularia, & librorum melioris notæ apographa. Quantum denique lucis eidem Historiæ Ecclesiasticæ superiore seculo non affudit *Clemens Reynerus*, Abbas Lambspringensis, in præclaro suo Opere, quod *Apostolatium Benedictinorum* in Anglia inscripsit?

Nostrâ ætate ac memoria *Gilbertus Burnetius* * Episcopus Sarisberiensis, opus in lucem edidit, quò mutata ab Henrico VIII. in Anglia veteris religionis Historiam complexus fuerat. Hanc ex Anglico in Gallicum idioma conversum *Angelus Maria Quirinus*, hodie S. R. E. Cardinalis, tum verò Ss. Theologiæ Professor Florentiæ perlegerat. Cùm subinde verò, insituto

in Galliam literario itinere in Angliam trajecisset, ipsum convenit *Burnetium*. Falsus hic *Quirinus* ingenuè est, ad eam Historiam multum operæ contulisse Doctores *Loydium*, & *Tillotsonium*. Quare ab ipso *Quirinus* amicè quæsit; eunam ergò ex tribus magis deberentur eæ intemperæ, quibus actus Historicus Catholicam Religionem laacerandi occasionem omnem captabat. Erubuit leniter, dum id *Quirinus* percunctaretur, *Burnetius*, eoque magis quòd statim *Quirinus* subdidisset, paribus probris scaterere itineris Italici descriptiones, quascunque Angli in lucem emiserant, hisque verbis eas ab ipso designari intellexit, quæ *Burnetii*, *Missonii*, & *Addissonii* nomina præferunt. Obiit *Burnetius* an. 1715. ac proinde triginta annis antequàm Opus illud suum, paulò antè memoratum *Histoire de la Reformation de l'Eglise d'Angleterre* oppugnare *Quirinus* cœpisset in Epistolarum Cardinalis Reginaldi Poli Editione. Nemo verò negaverit, cui *Quirini* Diatribæ ad Poli Epistolas lectæ fuerunt, *Burnetio* non alias in conscribenda *Historia Reformationis*, ut vocant, *Ecclesiæ Anglicanæ* leges præstitutas fuisse, quàm ut commentis, fabellis, calumniis rerum gestarum veritati caliginem & nebulas induceret. Quare quâ operâ *Quirinus* falsò & calumniosè narrata refellit, eadem etiam Heterodoxos Scriptores omnes revincit, qui post *Burnetium* *Henrici VIII.* defectionem literis mandârunt; ex quibus præcipui sunt *Rapinus de Thoiras*, *N. Tindal*, *Thomas Rymer*, *Isaacus Lavey*, qui omnes (quod spectat ad res Religionis in eo Regno immutatæ) Historiis suis laudem parere putârunt, si *Burnetium* diligenter exscriberent.

At verò ab Anglis ad Bohemos *Christianus* *Christannus*, Brevnovienfis in Bohemia monachus, Vir religiosissimus juxtâ ac nobilissimus, frater germanus *Boleslai Pii*, Bohemiæ Ducis potentissimi in Actis Sanctorum *Ludmillæ* & *Wenceslai* Religionis Christianæ in Bohemia primordia non inusitatus Ord. diligenter exsequutus est. Ejus narrationem *Bobuslaus Balbinus* ** percelebris Rerum Bohemicarum Scriptor, dignissimam censet, quæ ab omnibus Bohemicæ antiquitatis studiosis diligentissimè legatur, utpote *primi*, quod sciat, in *Bohemia Scriptoris*, cujus extet

* Em. Card. Quirin. in Comment. vitæ suæ part. I. pag. 51.

** Epit. Hist. Rer. Bohem. lib. I. c. IX.

tet lucubratio, & qui plurima aliis ignota summâ brevitate perstrinxerit: quæ ille eruditus Observationibus ac Notis illustravit. Fuisse verò Bohemos gente Slavos, quis est, qui nesciat? Slavorum autem ad Christiana Sacra conversionem, eorumque Historiam Ecclesiasticam condidit *Helmoldus* Presbyter, quem excepit, atque egregio supplemento continuavit *Arnoldus*, Abbas Lubecensis.

Statum
Catholi-
cæ Reli-
gionis sub
primis
Franco-
rum Regi-
bus scri-
bit Rui-
nartus.

Cùm Clodovæus Francorum Rex Christianam fidem amplexus fuisset, ea magnoperè in Galliis florere cœpit. Quis verò sub primis Christianissimis Regibus Catholicæ Religionis status fuerit*, *Theodericus Ruinartus* eruditè pertractat. Apud hunc leges, quantâ Episcopi apud Reges autoritate fuerint, à quibus in consilium adhibiti, cæterisque in suo regno omnibus prælati fuerunt, nempe quòd Reges optimè gnari essent, Antistites Ecclesiæ esse Christi vicarios, & mysteriorum Dei dispensatores. Major adhuc erga Romanum Pontificem Francorum Regum erat reverentia, qui orthodoxæ fidei ita tenaces erant, ut uxores hæresi infectas ducere nunquã voluerint. Quòd si scire aves, quænam tunc temporis apud Francos vigerit disciplina, differentem audies *Ruinartum* de Episcoporum electionibus, translationibus, coadjutoribus, & successoribus designatis. Si quæ verò eorum causæ discutiendæ essent, id in totius nationis conciliis fieri consueverat. Non minùs præclare differit de Episcoporum munitis, eorumque in res ac personas ecclesiasticas potestate. Postea Historiam textit de Liturgiis Gallicanis, Lectionibus, Missa, reverentia in sacris peragendis, ecclesiarum forma, Reliquiarum cultu, Sanctorum tumulis, asyis, prisca Gallicæ Ecclesiæ consuetudinibus, festis, supplicationibus, exsequiis, Benedictionibus, Sacramentorum ritibus, censuris ecclesiasticis, fidei dogmatibus, aliisque id genus argumentis. An non hoc verò est Historiam Gentis Francorum Ecclesiasticam condere?

Dionysius Samaritanus Gallicam Christianam refundit.

Anno decimo supra millesimum septingentesimum cùm illustrissimus Franciæ Clerus Parisiis congregatus, ex Archiepiscopo Narbonensi cognovisset, insignem totique Ecclesiæ Catholicæ gloriosam esse operam, quam *Domnus Dionysius de Sainte Marthe*, Presbyter Congregationis S. Mauri in famoso Majorum suorum Opere, hoc est, *Gallia Christiana* non emendanda

modò, augenda, illustrandaque, sed talem in modum recudenda, ut nova editio nihil præter prioris titulum retineret, hætenùs posuisset, doctissimum virum non modò publicè collaudavit, verùm etiam, ut strenuè pergeret, adhortatus est, omnèque patrocinium ac favorem addixit, datis ad omnium Francicarum Ecclesiarum Antistites literis, quibus ad communicanda cum *Dionysio* sua monumenta vetera invitabantur. Pater *Dionysius* igitur, ne quid in re tanti momenti neglectum à se putaretur, inter alia eruditorum quæsita præsidia, è sua S. Mauri Congregatione multos adjuutores accersivit, qui scrutarentur iterùm atque iterùm ecclesiarum & monasteriorum tabularia; quâ difficili fanè provincia *D. Edmundus Martene*, multis libris in communem Ecclesiæ & rei literariæ utilitatem editis notus, per sex circiter annos, assumpto socio *D. Ursino Durand*, per totam ferè Galliam, & in finitimis provinciis defunctus est. Præter Dominos verò *Martene* & *Durand* alios laboris socios ipse *Domnus Dionysius* in præfatione nominat *D. Bartholomæum Petit de la Croix*, *D. Felicem Hodin*, *D. Joannem Thiroux*, *D. Benedictum du Clou*, & ante omnes nominandum *D. Claudium Stephanotium*; quorum eruditioni ac doctrinæ debetur, quicquid majoris momenti, ac curiosæ lectionis toto in corpore continetur: Unde nullum Opus literarium Congregationis S. Mauri magis meruit typis vulgari sub nomine Religiosorum hujus Congregationis atque *Gallia Christiana*, Opus X. tomis constans, qui quando in lucem particulatim hætenùs prodierint, alio loco dicturi sumus.

Quæ præsidia & Sodalium adjumenta si *GABRIELI BUCELINO* in scribenda *Germania Sacra* præstò fuissent, eam non quasi attigisset tantum, sed lato calamo, & nonnihil magis accurato, credo, pertractasset. Quanquam viro strenuo & indefessi laboris gratiæ sint agendæ, quòd Germaniam Ecclesiasticam inter primos, si non omnium primus, scriptis suis illustrarit, aliisque si sequi velint, facem prætulit. Qui Vir diligentissimus eâ etiam laude mandandus est, quòd res ecclesiasticas Rhetici, Lacus Podamici, ac Urbis Constantiæ peculiaribus libris ab oblivione vindicavit. Certè ut rem Germaniæ ecclesiasticam *Bucelinus* illustraret, multos diu nocturneque subiit labores, nec minores aliquando concoxit

Ejus laborum socii.

Gabriel Bucelinus autor Germaniæ Sacrae.

injurias. Cùm enim ad quosdam provinciae suæ Religiosos literas dedisset, quibus humanissimè scriptis, ut quædam literaria monumenta secum communicarentur, petebat, nonnemo eorum, ubi hoc rescivit, aliis literis continuo Sodalibus suis auctor fuit, ut nihil cum *Bucelino* communicarent, per eam causam, ne fortè aliquid ineptiret. Proh ineptam & inficetam repulsam! sed *emulatio nempe & invidia*, ut cum *D. Ambrosio* loquar, *etiam sanctos, nedum monachos amburit.*

Benedictini Historiam de Cruciatibus condunt.

Aliud non illustre minùs Ecclesiasticæ Historiæ argumentum sunt sacrae expeditiones, à Christianis ad recuperandam Terram sanctam susceptæ: quarum descriptiones cùm alii tum è nostris complures, e. g. *Robertus* monachus S. Remigii Remensis, *Baldricus* monachus, dein Archiepiscopus Dolensis, *Fulcherius* monachus Carnotensis, *Guibertus* Abbas Novigenti, *Guntherus* Elnonensis, aliique concinârunt.

Petrus Venerabilis miracula sui temporis literis mandat.

Nec operam lusit *S. Petrus Mauritianus*, cognomento *Venerabilis*, Abbas Cluniacensis, quòd sui temporis prodigiosè Gestæ, ne oblivioni traderentur, literis mandavit; cùm inter Spiritus sancti charismata gratia miraculorum non parvam obtineat dignitatem, utpote quæ tantam in se continet utilitatem, ut maximè per illam & mundus ab infidelitatis tenebris liberatus, & æterno lumine veritatis donatus sit: & adhuc in multorum fidelium cordibus, quibus aliquando hoc videre datur, per eam fides augeatur, spes crescat, veritas confirmetur. *Indignari sæpe soleo*, inquit prudentissimus Præsul*, *cur ea, quæ nostris temporibus proveniunt, cùm non sit, qui ad illa scribenda animum applicet, quæ prodesse legentibus manifestata poterunt, infructuoso silentio tecta dispereant...* Doleo, & supra quàm multis fortè credibile sit, torpori multorum irascor, qui cùm scientiâ, literis, atque eloquio abundant, miranda Omnipotentis Dei Opera, quæ sæpe in diversis terrarum partibus ad instructionem Ecclesiæ fiunt, memoriæ posterorum mandare scribendo pigritentur. Et cùm antiquus mos fuerit, non solum apud primos Christianæ fidei patres, sed etiam apud gentiles, ut quæque digna memo-

riâ literis traderent, isti nec Christianorum, nec paganorum studia imitantes, universa suis temporibus accidentia, quæ succedentibus non parùm possent esse utilia, languentes animo perire permittunt. Cùmque dicat Deo divinus Psalmus: *Confiteantur tibi Domine omnia Opera tua*; hoc est, laudare de omnibus operibus tuis, quomodo de illis operibus Deus laudabitur, quæ nesciuntur? Quomodo ab his, qui ea non viderunt, scientur, nisi dicantur? Quomodo in memoria recedentium, & succedentium temporum permanere poterunt, nisi scribantur? & cùm omnia sive bona sive mala, quæ vel volente, vel permittente Deo in mundo fiunt, ipsius glorificationi, & Ecclesiæ ædificationi inservire debeant, si ea homines latuerint, quomodo de his aut Deus glorificabitur, aut Ecclesia ædificabitur? Ad tantum autem jam infructuosa hujus silentii segnitie pervenit, ut quæcunque in Ecclesia Dei, sive in regnis Christianis à quadringentis, vel quingentis fermè annis facta sunt, universa penè nobis, & omnibus ignota sunt. Tanta enim apparet distantia nostrorum temporum, & priorum, ut quæ ante quingentos & mille annos gesta sunt, nobis notissima, quæ verò exinde ipsis quoque diebus nostris acta sunt, prorsus ignota sint. Inde est, quod historiis antiquis, Ecclesiasticis gestis, libris multiplicis doctrinæ Patrum instructiones & exemplarum continentibus abundamus: eorum autem quæ temporibus nobis contiguis contigerunt, nescio si vel unum habemus. Scrutabantur priores illi rerum utilium diligentissimi, etiam apud remotas gentes & ignotas, si quid inde dignum & humanis commodis inserviens, possint eruere. Vnde Ægyptii Græcorum, Græci Latinorum, Latini Græcorum & Hebræorum sive aliarum gentium linguas & scientiam studiosè indagantes, invicem sibi, quæ necessaria cognoscebant, variis scriptis, diversisque translationibus communicabant. At è converso, Latini nostri non solum nulla peregrina rimantur, sed nec sibi proxima cognoscere, vel aliis ea scripto vel verbo commendare dignantur. Hæc Petrus Venerabilis, qui damnata ætatis suæ desidia, si quid dignum

perstrinxit suæ ætatis incertiam

dignum vel utile memoratu invenire potuit, duobus libris complexus laudatissimo labore posteris reliquit.

Cum hinc verò sine prolixitatis vitio fieri haud possit, ut eos omnes auctores, qui alia quàm plurima Historiæ Ecclesiasticæ varii argumenti capita à se pertractanda susceperunt, diductius recenscam, eorum tantum, qui nostris ferè temporibus id præstiterunt, nomina allegare liceat. Præ cæteris verò commemorandi veniunt *Hugo Menardus* in Notis & Observationibus ad librum Sacramentorum S. Gregorii M. Lucas Dacherius in Spicilegio, *Johannes Mabillonius* in Annalibus & Actis Sanctorum Ord. S. B. *Theodoricus Ruinartus* in Actis sinceris SS. Martyrum, Historia Persecutionis Vandalicæ, Vindictis Ecclesiæ Parisiensis &c. *Cælestinus Sfondratus* in Regali Sacerdotio, Gallia Vindicata, & Nepotismo. *Josephus Saenz de Aguirre* in Dissertationibus ad Concilia Hispaniæ & Novi Orbis; *Benedictus Bacchinus* in Notis amplissimis ad Agnelli Librum Pontificalem, sive Pontificum Ravennatum; *Edmundus Martene* cum in Thesaurò Novo Anecdotorum, tum Collectione Amplissima veterum Monumentorum, ac præcipuè in Tractatù Historico de Disciplina in Sacramentorum administratione. *Petrus Coutantius* in præviis Admonitionibus, Notis Criticis ac Dissertationibus ad collectionem epistolarum Roman. Pontificum; *Anselmus Bandurius* in editione Operum Nicephori Constantinopolitani, Theodori Antiocheni, Philonis Carpathii, & aliorum Patrum, si nondum typis vulgatâ, tamen accuratâ; *Augustinus Calmet* in Historia Lotharingica, atque in Dissertationibus Commentariis in sacram Scripturam præmissis; *Remigius Ceillierus* in Historia Generali Auctorum sacrorum & Ecclesiasticorum; *Hieronymus Pezsius* in Actis S. Colomani è Scotiæ Regum prosapia oriundi: *Bernardus Pezsius*, qui quantum rerum ecclesiasticarum scientiâ valuerit, multis literarum monumentis publica luce donatis palam fecit; etsi verò quidam vel erroris caligine occæcati, vel livoris veneno suffusi ea despiciatui habere non erubuerint, ab aliis tamen, quibus cor, ut ajunt, sapit, magni semper fiunt. Possent hinc non nostræ tantum Religionis, sed Lutheraniæ etiam ac Calvinianæ professionis viros perdoctos in testimonium adducere; è quibus Authores novæ ac Magnæ Bibliothecæ Eccle-

siasticæ in primo suo tomo *Pezsius* non simplici tantum vice doctum, elegantem, accuratum, atque Historiæ Ecclesiasticæ peritum vocant authorem. R. P. *Josephus Stöcklinus* S. J. in celebri suo Opere, cui titulus est, *Nuntius novi Orbis*, Mansiones Israelitarum in Deserto à S. Hieronymo descriptas, seu potius enumeratas tantum, magna eruditione prætermittas supplet, & describit: quo in labore insignem ipsi usum præstitit Itinerarium in Terram Sanctam R. M. P. *Georgii*, celebris Carthusiæ in Gammingen Inferioris Austriæ quondam Prioris; quod *Pezsius* verò Tomo II. Thesauri Anecdotorum juris publici fecit. Prætereo plura id genus exempla. Testatur verò idem *Pezsius* * in Relatione Itineris sui Literarii, quod anno hujus seculi decimo septimo in Bojoariam & Sueviam instituit, se egregio ingenio pollentes juvenes perquam multos reperisse, qui cum ad summa quæque studia, maximè ad animosiorum Historiæ Ecclesiasticæ cultum, qui in Germania Catholica cum tanto Ecclesiæ ac Reipublicæ detrimento jam diu nullus est, aptissimi essent, à se impensè collaudati, & ad rem strenuè agendam incitati de nullo acerbius, quàm de bonorum librorum penuria, & temporis angustiis conquesti sunt. *Utrique sanè infestissimo solidioribus literis incommodo medeantur religiosorum Collegiorum Præfecti necesse est; siquidem adversariorum in nos declamationes cessare velint.*

Magna id laude in Italia præstitit, Benedictissimus Abbas *Benedictus Bacchinus* * qui Mutinæ in monasterio S. Petri Ecclesiasticæ Philosophiæ scholam aperuit; in quâ egregii aliqui Familiæ & Congregationis Casinensis juvenes hisce selectioribus studiis instituerentur; atque ut eorum labores hisce novis Candidatis faciliores redderentur, in ipsorum gratiam *Manuductionem ad Philologiam Ecclesiasticam* duobus in folio Tomis comprehensam in ipsorum gratiam concinnavit. Cum verò ab aliquibus *Bacchino* suaderetur, ut Romæ, quò accitus fuerat, ut revisioni, examini, ac discussioni eximii ac laudatissimi sui Operis de *Ecclesiasticæ Hierarchiæ Originibus* præsens adesset, libens volens persisteret, atque ablato S. Universalis Inquisitionis *Qualificationis* officio fungeretur, minimè tamen acquievit, in id unum intentus, ut Ecclesiasticæ Historiæ studium Mutinæ

næ à se institutum, strenuè promovetur.

Nec parùm commendanda est methodus illa, quâ Patres Congregationis SS. Vitoni & Hidulphi, præsertim in monasterio S. Michaelis Diocesis Viridunensis, ubi præclaris instructa libris Bibliotheca habetur, ad hoc studium incumbunt. Neque omnes tamen, sed illi tantum, quos præ cæteris acriori pollere judicio censent Superiores. Delectù igitur habito, statim diebus conveniunt, de argumentis perlegendis deliberant, ac lectiones instituendas inter se partiuntur, ut quæ inter legendum annotatione, animadversione, vel uberiori elucidatione digna videantur, vel de quibus dubitatio oboriatur, quisque in chartam referat. Exacto tempore, quod præstitutum fuit, denuò congregantur, propriæ mutuò difficultates ac observationes conferuntur, & in codice ad id parato scriptis consignantur. Quò factum, ut plura jam egregia Opera publicam in lucem prodierint, quæ, ut sperare fas est, alia exceptura sunt. Hanc methodum majorem in modum Mabillonius * commendat, qui quantum ipse Historiæ atque antiquitatis Ecclesiasticæ fuerit peritus, non tantum in Annalibus Benedictinis, ac doctissimis præfationibus ad Acta Sanctorum Ord. S. B. ubi plurima eaque varia Ecclesiasticæ Historiæ eventa, atque Observationes intermiscuntur, palam fecit, sed in eruditissimo etiam illo elencho potiorum difficultatum, quæ in lectione antiquitatis & Historiæ sacræ occurrunt, disposito ac concinnato uberrimè ostendit.

Ne verò nostrum omnia maculare laudibus, atque in majus efferre videar; quod qui faciunt, in Historiæ leges non minimum peccant, nævos ac errores silentiò præterire omnes haud concessum mihi videtur. Exemplum hac in re mihi prævit Eminent. Card. de Aguirre **, cujus verbis unius nostrorum in Hispania Sodalium peccata historica, quæ in Ecclesiastica perpetravit Historia, hinc recensibo.

Sub medium seculi superioris, Hispaniæ, atque adeò literatis omnibus obtrusum fuit Chronicon sub nomine *Hauberti Hispanensis*: quod eatenus à nemine visum, aut nominatum se invenisse jactabat, & è Bibliotheca S. Dionysii Parisiensis clam abstulisse, atque

in Hispaniam detulisse, *Antonius Zapata* (ita se appellari amabat, sed re ipsa *Antonius Lupian*) in Catalonia natus, pulsandis organis in sua patria additus. Is leviter tinctus lectione Historiæ variæ, præsertim Hispaniæ, ac non parùm animatus exemplo *Romani Higuera* Jesuitæ, cui tam benè cesserunt apud plerosque fictiones ejusmodi; recentem eam chimæram invenit: in quâ innumeras novitates, paradoxa inaudita, Concilia eatenus ignota Hispaniæ, Sanctos plures externos, quasi Hispanos, Sedes Episcopales nusquam ab alio memoratas, & alia id genus portenta protulit.

Porrò id Chronicon Gothico characterè scriptum noluit unquam exhibere alicui emunctioris naris, aut satis perito in legendis antiquis literarum formis, aut veteribus MSS. quamvis sæpe & instanter rogatus fuisset à quibusdam. Nimirum intererat plurimum, ne fraus detegeretur. Sed postea deprehensum fuit à viris peritissimis, & omni fide dignis, qui fraudem suspicabantur, & diligentissimè inquirebant; intra Codicem illum nihil aliud esse, quàm *Chronicon Eusebii Casarensis* cum continuatione S. Hieronymi. Eum librum pro Chronico *Hauberti* venditavit diu *Lupianus*, & sparsit quædam exemplaria cogitationum, sive fictionum suarum, quasi ad litteram exscripta è chronico ipso apud se existente; in quo tamen nec verbum habebatur, nec nomen quidem *Hauberti Hispanensis*, cujus Opus erat. Detecta itaque fraude *Lupiani*, iidem homines eruditi, qui antea vehementer illam suspicabantur, oculis demum ipsis eam usurparunt, & *Haubertum Hispanensem* censuerunt similem chimæram illis aliis ab *Higueriano* ingenio profectis.

Verum cum juxtà vetus dictum, experimentumque commune, *nulla sit fatuitas absque patrono*, inventus fuit in Hispania, qui *Pseudo-Haubertum* protegeret, ac multis & vegrandibus voluminibus tuendum atque illustrandum reciperet: nimirum *Gregorius Argais*, professione Benedictinus. Quod ipsum licet videatur non nimis decorum dilectissimæ Religionis meæ, cui tot nominibus obstrictus sum, censui minimè dissimulandum hoc loco; ne quis existimet, me sinistro quopiam genio, aut præpostero affectu abductum strinxisse calamum adversus *Higueram*, alte-

Methodus studendi Hist. Eccl. in Congr. Lothar. laudatur.

Querela Juniorum Religiosorum de penuria librorum &c.

Venditur Chronicon Eusebii pro Chronico.

Non omnia nostrum laudanda.

Chronicon Hauberti Hispanensis.

* Tract. de Stud. Mon. Part. 2. c. 20. p. mihi 245. edit. Venet. in 4.

** Dissert. III. de variis Concil. Hispan. Tom. 2. p. 57. n. 33. 34. 35.

alterius instituti hominem. Ingenuus veritatis & utilitatis publicæ amor, qui compulsi *Bollandum, Henschenium, Papebrochium*, & tot alios Societatis claros Scriptores, ad traducendum nominatim illum *quamvis suum sodalem*, impulit etiam me ad ferendum palam iudicium de ipso, & pariter de *Lupiano & Argaizo*: verum mitius de hoc, quod non malâ fide, dolo, aut fraude, sed ab eo seductus, per nimiam simplicitatem peccaverit.

bus Ecclesiasticis assiduus esset, ita ut ad eos tanquam ad Sirenios scopulos adhæresceret. Hic verò mirari *Sfondratus*, quod qua in re monacho laus ac commendatio deberetur, eam in ipso reprehendere, atque accusare alii non vererentur. Pro eo igitur, ut Historiæ Ecclesiasticæ lectione accusato interdiceret, stimulos ei potius novos addidit, ut in ea continuanda strenuè pergeret. Subinde ad accusatores conversus, quantum momenti atque utilitatis in ejus cognitione insit, primum iis ostendit, tum autor verbis gravissimis fuit, ut eandem illam viam, quam non hujus sodalis sui tantum, sed majorum suorum, omnis memoriæ præstantissimorum virorum signatam atque impressam vestigiis cernerent, ipsi quoque toto pectore, omnique animi contentione sequerentur.

Ad Principalis Monasterii & Ecclesiæ San - Gallensis gubernacula hodie sedet *Cælestinus* prudentissimus Abbas, & Princeps; à quo Eminent. Cardinalis QUIRINUS anno 1747. in suo literario itinere, quod ad Benedictina Helvetiæ & Rhetiæ monasteria instituit*, postulaverat, ut alicui ex monachis suis provinciam demandaret vertendæ ex Italica in Germanicam linguam Historiæ Ecclesiasticæ, authore *P. Magistro Orsi* à Secretis Sacræ Congregationis Indicis, nuperrimè in publicum emissæ. Pensum hoc statim optimus Præsul cuidam Cœnobitæ utriusque linguæ perito imposuisse se narrat, postquam elogio hoc admodum justo Historiam illam exornasset. *Eandem* (Historiam) *exiguo quidem hoc tempore summo gaudio perlegebam, & reverà inveni talem Historiam, qualem jam pridem optaveram, planam scilicet absque criticis ambagibus, clarissimam, ac fundatissimam, quæ non solum intellectum illuminat, sed & voluntatem ad Dei ac veræ orthodoxæ fidei ejusque Disciplinæ amorem inflammet, stylo dein nitidissimo conscriptam.* Addit paulò post. *Utinam etiam in Latinum transponeretur. Sperarem enim ex Latino majorem fructum, quàm ex Teutonico; quippe literati Viri Heterodoxi majori gustu Latina Opera legunt, quàm Germanica; illiterati autem & sequioris sexûs homines in his partibus ad nullam lectionem, sed ad solum manuum laborem, aut mercaturam sese applicant. Præterea cum in Regularibus Germaniæ Conventibus ad*

Cardin. Quirinus suadet versionem Hist. Ecclesiasticæ. M. Orsi.

calamum. *Illum igitur*, pergit pluribus interjectis Eminentissimus Agvirre, *diu ac monetur. multum scripturientem, & libros edentem pro Hauberto* (mediocri historiæ notitia, verum majori simplicitate aut pervicacia) *monuimus multi, ne iis nœniis vacaret, aut operam luderet.* R. mus Magister *Joannes de la Riba* Catholicæ Majestatis Theologus & Concionator (qui antea fuerat *Generalis Benedictinæ Congregationis Hispanicæ*) vir fanè doctus, justitiæ, ac veritatis amantissimus, illum nonnunquam propterea increpavit, & mihi idipsum exequendum injunxit. Sed nec ipsius monita, nec mea, nec Clarissimi Viri & celeberrimi Scriptoris *D. Emmanuelis Gonzalez Tellez*, qui in eadem sententia jam dudum nobiscum erat, nec aliorum plurium quicquam profecerunt. Novaturienti enim genio præditus, & præoccupatus insanabili illo cacoëthe scripturiendi mira ac rara, undecunque ea accepisset, nunquam sibi temperavit in ea parte. Denique editis quatuordecim plus minùs voluminibus, avidissimè receptis, & auro contra non caris apud minùs peritos, atque ingenti pretio venditis in America, tandem plenus triumphis, ut sibi videbatur, reportatis ex *Pellizerio*, & aliis viris eruditis, à quibus refellebatur, in extrema senectute diem Matriti obiit anno circiter MDCLXXXIII.

Cœlestinus Sfondratus commendat studium Historicum. Quàm verò non eadem æstimatione præstantiam studii Historiæ Ecclesiasticæ omnes Benedictini metiantur, ex iis, quæ mox dicturus sum, abundè intelliges. Fuit, ut *Cælestinus Sfondratus S. R. E. Cardinalis*, cum Abbas adhuc San - Gallensis & Congregationis Benedictinæ - Helveticæ Visitator esset, virum Religiosum eo nomine ab aliis accusari audiret, non quòd bonas horas ignavo contereret otio, sed quòd in evolvendis *Cæsaris Baronii Annali-*

* Vid. Em. Card. Quirini epist. x. Dec. 5. Epistolar. pag. x.

ad mensam prandii plerumque Latina Historia Ecclesiastica prælegi soleat, ex Latina versione magnum emolumentum Religiosis proveniret. Quid amplius, exclamat Purpuratus Princeps, quid amplius ab humanissimo ac doctissimo Præsule consequi potuissent efflagitatus mei? Nihil profectò.

SECTIO II.

Historia Studii prophanæ ac civilis Historiæ.

Causæ, ob quas monachis facultas concessa cum legendi tum scribendi profanas historias. Plures sunt causæ, propter quas historica prophanorum Scriptorum Opera cum evolvere tum etiam alia proprio Marte condere nostris concessum fuit. Primò enim civilis Historiæ cognitio, iudice Augustino, ad divinæ paginæ intelligentiam, quò monachorum studia præprimis collimare debent, multum conducit: tum quia Historia Ecclesiastica adeò profanæ miscetur, ut illam sine hac profectè assequi, non arduum modò ac difficile, sed propemodum impossibile videatur: deinde quòd Superiores futurum sperarent, ut ex ejus tam lectione quam scriptione monachi rerum humanarum varietatem, inconstantiam & caducitatem non modò cognoscerent, sed quantum etiam æterna nativis, immortalia caducis, divina humanis sint anteposenda, intelligerent, atque inter legendum & scribendum cum Ecclesiaste sæpius exclamarent: VANITAS VANITATUM, ET OMNIA VANITAS! Si quid enim est, ut vel ipse Abbas Trappensis* fatetur, si quid est, quod à seculi amore, ab ejus voluptatibus, fortunis, laude, & vanitate tanquam à rebus fallacibus nos exolvere valeat, id sanè est attentæ eorum, quæ in seculo evenerunt, consideratio. Quis enim facilius fluxa hæc, caduca, & inconstantia, quæ falso nomine bona appellamus, contemnere potest, quam qui ex Historiarum per omne ævum monumentis perspectum habet, quam sæpè maximi Principes ac Reges fuerint eorum blanditiis decepti, vexati molestiis, elusi mutabilitate? in medio sunt exempla, sed ego unius Reginonis, Abbatis Prumiensis, exemplum adduxisse contentus ero.

Regino expendit utramq; Caroli Crassi fortunam. In humanis Regino agebat per ea tempora, quibus primum Carolus Crassus Romanorum Imperator, quasi Superis proximus, throno sublimis, purpurâ nitens, majestatis suæ fulgore totius orbis oculos perstrinxerat; postea verò folio deturbatus, dignitate

omni nudatus, rerum etiam necessariorum repente egenus, cuius etiam privatorum miserandus est visus. Erat, inquit Regino*, res spectaculo digna, & æstimatione sortis humanæ rerum varietate miranda. Nam sicut antè secundâ fortunâ rebus ultra, quam arbitrari posset, affluentibus, tot tantæque imperii regna sine laborum sudoribus, & certaminibus attraxerat, ita ut post Carolum Magnum, majestate, potestate, divitiis, nulli Regum Francorum videretur esse postponendus: ita nunc adversa velut in ostensione fragilitatis humanæ deficiens, quæ fortuna cumulaverat, cuncta inhonestè in momento abstulit, quæ prospero arridens successu quondam gloriose attulerat. . . Miseranda rerum facies! videre Imperatorem opulentissimum, non solum fortunæ ornamentis destitutum, verum etiam humanæ opis egentem. Hanc admirandam rerum in CAROLO Crasso conversionem cum Regino justâ admiratione profecutus fuisset, in Chronicon postea suum referendam existimavit. Ex qua etiam ipse didicit, ut injustam suam ab Abbacia dejectionem æquissimo ferret animo. Non sua igitur caret utilitate, profanas id genus historias quâ pervolutare, quâ literis mandare.

Neque verò civiles ac profanos Historicos nostri Majores tantum evolunt, sed ut ad posteros etiam transmitterentur, indefensâ & accuratâ transcriptione invigilarunt. Actum certe fuisset de Taciti quinque primis libris, nisi Corbejæ novæ in Saxonia Cœnobitæ manu sua transcriptos studiosè affervassent. Titi Livii verò postremos quinque libros in deperditis etiam numerarem, nisi eos Bibliotheca antiquissimi monasterii Laurissensis *Simoni Gryneo* suppeditasset. Glorietur *Erasmus Rotterodamus*, se Suetonium non ita passim depravatam, ut antehac, sed integrum Literariæ Reipublicæ exhibuisse, sed unde? Ex Tornacensis ad S. Martinum monasterii Bibliotheca.

Quos

* in Respons. ad Mabill. Tract. de Stud. Monast.

** ad an. 887.

Quos Fastos Consulares Idatii Episcopi, diu cum ejus Chronico eruditorum omnium votis exoptatos, Jacobus Sirmundus edidit, unde ad ipsum pervenerunt, nisi ex Metensis Familiae nostrae monasterii non ignobili, nec obscurâ Bibliothecâ?

Memoriae prodidit Scriptor quidam * [Thomas Gascoignus] sub Henrico VI. Angliæ Rege in pretio habitus, quod Insulæ illius Regibus solene fuerit, Viros doctrinâ insignes suis passim impensis in cœnobiis Benedictinis alere, quibus utique incumberet prisorum Authorum, maximè autem Historicorum & Chronographorum, Opera describere, & ab interitu vindicare. Hunc ille morem antiquitus quidem invaluisse, suis autem temporibus in desuetudinem quodammodo abiisse perhibet, evanescentibus inde veterum elucubrationibus.

Conducunt
proprio
marte hi-
storias

Nec solum in describendis aliorum Autorum historicis operibus, sed proprio etiam Marte condendis Benedictini egregiam præstiterunt operam; adeò quidem, ut Johannes Marshamus, non incelebris iterum Scriptor Anglus edixerit: *absque monachis nos sanè in historia patria semper essemus pueri.* Id quod etiam, sed longè uberius, ac multò disertius affirmat Thomas Smithus, Ecclesiæ Anglicanæ, licet Heterodoxæ Presbyter, perquam doctus tamen & eruditus, cujus verba referre me non pigeat: „ Scriptoribus hifce vetustis [Monachis Benedictinis] quæ erat illorum temporum infelicitas, bellis undique circumstrepentibus, & inducta quoque aliis de causis barbarie, defuere styli politura & elegantia, non industria, non iudicium, non amor veritatis. Frustra enim sumus, & invidiae pariter ac læsæ veritatis arguendi, si monachos omni cura sui aut posteritatis susque deque habita, ventri & gulæ deditos, turpi otio vitam transegisse criminemur. Certissimum enim est, ut, cæteris doctrinæ capitibus omissis, verba de sola re historica habeam, illos, utpote exploratores, testésque oculatos & auritos, rerum cujuspian momenti suis temporibus contingentium memoriam libris mandasse, utpote uno & altero in majoribus monasteriis ad hoc institutum munusque obeundum deputatis. Absque quibus foret, ut de rebus post

adventum Saxonum in Angliam gestis nihil comperti haberemus; non minùs ac de statu Britanniae, antequàm Julius Cæsar in Insulam appulerit, quid tribus abhinc seculis accidisset, sola incerta & fallaci traditione confisi, penitus ignoraremus, & cum nostris delicatulis comptulisque elegantius penè barbari fuisset. Ad hæc accedit, ut quicquid cum exteris Principibus, sive in foederibus ineundis, sive in contrahendis nuptiis, sive in stabiliendis commereis publicè transactum fuerit; item literas & bullas Pontificum, responsa, edicta, & ordinationes Regum, rescripta Episcoporum, constitutiones Provincialium Conciliorum, Decreta Parlamentaria, cæteraque Acta, quæ ad communem Regni & Ecclesiæ statum spectant, ea omnia in registris suis referri curaverint, ut inde futuris temporibus, si qua lis, si qua dubitatio oriretur, omni legitima contra ejusmodi factos sanctam auctoritatem, unanimèque confessionem exceptione penitus submota de illorum fide & veritate maximè constaret. Qua de causa pro summa sua prudentia universum de ipsius in regnum Scotiæ jure, deque homagiis ipsi tanquam supremo Domino præstitis processum in quorundam celeberrimorum monasteriorum chartulariis non paucis ad firmandam hanc Angliæ, quam vendicavit, prærogativam, præsidiiis ex iisdem quoque petitis, describi, & recenseri iussit inclytissimus & fortissimus Rex, EDWARDUS I., Hæc Thomas Smithus.

Et reverà, si quam habent Angliæ rerum suarum notitiam, monachis ferè solis debent *. Singulare enim est, nec silentio prætermittendum, quod apud monachos in Anglia Benedictinos statutum refertur, in singulis regalibus monasteriis deligendum esse peritum aliquem accuratùmque scriptorem, qui præcipua Regis gesta, & regni eventa notaret, & in Acta referret; omnia ad proximum Generale Capitulum post obitum Regis deferenda, ut ex omnium collatione à sagacioribus quibusdam à Capitulo designatis facta, accurata Chronica describerentur, in Archivis monasteriorum diligenter asservanda. Hinc contigit, ** *Anglici Regni Historiam aliâ quacunque longè puriorem*

riorem, ac luculentiorum esse, quam quàm vix ulla reverà legitur, quin impenso Monachorum labori ac studio tribuatur, quibus proinde jus illud immeritò contenderetur, quod in Historiis componendis jam diu sibi compararunt.

Accedit Joannis Pitsei * testimonium, quo perhibente Reges Angliæ tum in quibusdam aliis Familiae nostræ cœnobiis, tum præcipuè in sancti Albani monasterio habere soliti fuerunt ex Monachis doctissimum aliquem, qui patrias historias, & Regum gesta scriberet. Cui muneri seculo XIII. Rogerius de Vendovera, vir magnæ doctrinæ atque eruditionis, velut aptissimus præfectus, atque Historicus Regius electus fuit. Unde & in hoc genere laboris defudans erudita confecit *Gentis Anglicanæ Chronica*, & seriem rerum in Anglia gestarum optimè deduxit usque ad annum Christi 1235. Rogerium verò excepit ** MATHÆUS Parisiensis, ejusdem monasterii Religiosus, cujus fama eruditionis, integritatisque adeò per Angliam inclauit, ut ad continuandam Anglicarum rerum historiam mandato sumptibusque regiis accerferetur. Quàm verò familiariter à Rege Henrico III. sit interpellatus, juxtaque eum federe jussus, & quomodo ea, quæ tunc vidit, ut Historiæ commendaret, à Rege sit edoctus: ipse laudum suarum haud quaquam parcus vel imemor narrat in Historia ad annum 1247. Quomodo insuper cum Rege continuè fuerit in mensa, in palatio, in cubiculo, & in thalamo, & ut Rex scribentis calamum fatis diligenter & amicabiliter direxerit, ipse sibi testis pariter in eadem Historia ad annum 1257. Quantà verò Rex eum dignatus sit gratiâ, ut pro Oxoniensi Universitate intercedentem exaudierit, idem habet ad eundem annum. Imò & quanta apud eundem Regem usus fuerit libertate, cum illum in faciem imperterritus aliquando redarguerit, ipse sibi fert testimonium in Historiâ ad annum 1250. Ast non Angliæ duntaxat notus, verum ad externos etiam Principes fama ejus pervolavit. Cùm enim Monasticæ severitas disciplinæ in Norwegiæ Regni Monasteriis jam fermè in desuetudinem abiisset: nominatim à Norwegis postu-

latus fuit; & nominatim ab Innocentio Papa IV. illuc demandatus pristinum Ordinis rigorem cum laude refuscitavit, ut ipse habet in Historia ad annum 1248. Tantæ etiam existimationis apud Francorum Regem Ludovicum extitit, ut ei, quasi Legato suo, literas Nortwegorum Regi Hacconi deferendas commiserit, ut ipse idem habet in Historia ad annum 1247. Quàm charus denique & ipsi Hacconi Regi, & quid pro amore ejus fecerit, ille ipse vos edocebit ibidem ad annum 1248. nihil omittens, quod laudi suæ conducere possit.

Ab obitu Mathæi Parisii anno Guillelmi 1259. humana absolventis in Historici mus Kishanger. Regii officio ei successit Guillelmus Rishanger Anglus ***, in eodem S. Albani monasterio professus; ab Rege enim Henrico, cui in amoribus fuit, stipendiis conductus Chronographum egit, non temporibus tantum ejusdem Henrici, sed etiam Eduardi II. & III. Mos enim & consuetudo Regum Occidentalium, ac Anglorum in primis tunc fuit, ut secum haberent eos, qui Gesta eorum veritate præcipua notarent, ut in *Britanniarum Historia* Ponticus Virunnus habet. Hoc certè officium multis annis Abbatiae S. Albani Monachis in Anglia delegatum fuit, qui Regum facta per annos singulos scripserunt.

Quantà verò cupiditate ac ardore alii Angliæ monachi Benedictini studium historicum complexi fuerint, nimius videri possim, si omnes hîc enumerare instituiam, tres quatuor adduxisse pro instituto nostro sufficiat.

Simeon Dunelmensis **** Monachus Simeon ac Præcentor cum primariis Angliæ Historiis meritiò in comparatione conjungendus, ante seculi duodecimi medium floruit. Hic optimè intellexit, res Transbrinorum gestas, tum Scriptorum negligentia & socordiaque prævalentibus tot Danicis bellis, tum iniquitate temporis ita obscuras & in silentio pressas delitescere, ut brevi ad oblivionem interitumque, nisi eas diligentis aliqua investigatoris cura repararet, colligeret, & in ordinem referret, pervenirent. Quare rationem sollicitus apud se inibat, quàm malo instanti occurreret. Multa tandem cogitanti hoc succurrit imprimis & ne-

* de Scriptor. Angl. ætate 13. Scriptorum cccxxii. ex Mathæo Westmonast.

** Willelmus Wats in Præfat. ult. edit. Opp. Mathæi Parisii.

*** Oudin. de S. E. Tom. III. p. 526.

**** Joan. Leland. de Scriptor. Angl. cap. 166.

* in 1. part. Dict. Theol. p. 485. apud Anton. à Wood in Hist. Univ. Oxon. lib. 1. p. 272.

** Vid. Mabill. Præfat. Tom. V. Annal. O. S. B.

*** idem Tract. de Stud. Monast. part. 2. c. 8. pag. 148.

cessarium & utile, ut reliquias Bibliothecarum à Danis spoliatarum anxie disquireret. Nam monachi Lindisfarnenses, Coquedani, Tinomuthenses, Girovenses, Veromutenses, Hagultadenses, Sinuspharnenses, Deirosylvani, denique Eboracenses, Danorum tyrannidem miserè fugientes aliquam veteris historiæ supellectilem, & cognitionis rerum sui temporis secum detulerant, & in dies conservaverant, quas feliciter aliquando futuras sperabant. Hæc omnia perquisivit, invenit, excussit curiosa Simeonis diligentia, atque aded ut ante ardorem studii nulla ex parte remiserit, quàm historiam gentis Nortabrinæ à tempore Bedæ Girovensis ad Stephani tyranni regnum accuratè perduxisset. Non hinc, inquit Lelandus, decrevi Simeonis encomiastes esse, ejus immortale Opus est, atque aded erit, me reticente.

Gervasius simi-
li laude
præstat.

GERVASIUS * *Cantuariensis*, seu Dorobornensis monachus, qui & *Gervasius Melkelaia* dicitur, anno circiter Christi 1200. sub Joanne Anglorum Rege, quem etiam laudat, mox citatus MS. in Bibliotheca Oxoniensi publica, in illo nimirum eximio Opere, quod *de Scriptoribus Anglis* composuit, his verbis: „Gervasius Dorobornensis monachus fanum Servatoris eruditione insigni multa illustravit. Studuit supra quàm cuique credibile antiquarum rerum cognitioni; quo nomine ingentem Historiographorum numerum collegit, præcipuè verò eorum, qui res Britannicas & Saxonicas accuratè tractabant. Unde & ipse tandem in arenam descendens, ingenii periculum fecit, edito volumine planè egregio, in quo *Britannorum ab origine historiam*, tum *Saxonum* & *Nortmannorum fortia facta usque ad imperium Joannis Regis Angliæ deduxit*, diligentia quidem inexhausta. Deinde industria non minori *Vitas Archiepiscoporum Cantuariensium* perscripsit. Præterea ad cumulum addidit *Librum de Regionibus Britanniæ, deque Sedibus Pontificiis in ea constitutis*, ac denique de monasteriis in eadem à Nobilitate constructis.

Ranulphus Higdenus.

Ranulphus Higdenus, monachus Cestrensis cùm seculo XIV. ingentem Anglicorum præsertim Historicorum multitudinem, multis sibi comparaf-

set laboribus & expensis, ipse Historiæ ab Orbe condito conscribendæ animum apposuit. Illam itaque cùm ex proprio fonte nullus possit, ex variis Historicis eleganter admodum concinnavit, integras ac prolixas aliorum se ipso antiquiorum lacinias intexens, appositis tamen singulorum, à quibus acceptæ sunt, nominibus, adjunctaque ab Abrahami temporibus marginali annorum supputatione: unde vix aliam quàm Compilatoris gloriam meruit, nisi quòd libro ultimo in rebus ætati suæ proximis, multa è suo penu inferuerit. Compilatoris tamen munus tam egregiè præstitit, ut pauci admodum ex Historicis Anglis, fide, gravitate, ac judicio cum eo conferendi veniant. Quanti autem Opus istud, licet excerptum ab anterioribus aliis, meriti apud Anglos fuerit, judicent Lectores ex multitudine manuscriptorum Codicum, qui ad viginti afluunt in Anglia. Joannes Pitfeus ** *nobilissimum* vocat Opus.

Thomas Walsinghamus, in cœnobio S. Albani monachus, ubi anno 1440. & sequentibus Præcentoris munere functus est, *Auctarium Polychronici Ranulphi Higdeni* scripsit, quod quidem, si Joanni Balæo fides, *rarissimas habet historias, & à nullo alio scriptas*. Præsertim in eo habetur plena narratio de renuntiatione, resignatione, dimissione, cessione & depositione Regis Richardi II. & de vindicatione coronæ Angliæ per Henricum IV. tunc Ducem Lancastriæ. Henrici etiam V. Angliæ Regis, cujus temporibus vixit, antiquo monachorum S. Albani more, *res gestas* literis commendasse, atque Regii Historici munus obiisse dicitur. Adhæc *de Rebus Anglicis* Historiam duplicem, breviorē unam, alteram prolixiorē concinnavit.

Quemadmodum verò S. Albani monasterium in Anglia Regionum Historiographorum gloriā inclytum præcæteris fuit habitum, ita illud ad commendationem Dionysiani in Francia Asceterii observare ex *Luca Acherio* *** servatur. moris quondam fuisse, ut Chronica de Regum Francorum Gestis ibi asservarentur, & (quod in Anglicanis etiam monasteriis Benedictinis fiebat) periti designarentur ex monachorum cœterio plerique Regii Historiographi. inquit Michaël Fe-

Thomas
Walsing-
hamus.

In mona-
sterio S.
Dionysii
Chronica
de Regi
Gestis as-
servan-
tur.

Ex hoc
monaste-
rio plerique
Regii
Historio-
graphi.

libien,

Eorum
primus
Rigordus.

libien, * *si non omnes, certè quidem à Philippo I. usque ad Ludovicum XI. ferme omnes ex S. Dionysii monasterio fuerunt*. Agmen ducit *Rigordus*, qui vitam Philippi Augusti literis conscripnavit. Ex Occitania oriundus, cùm rerum medicarum scientiam aliquamdiu professus fuisset, ad præstantiorē Theologiæ doctrinam studia sua contulit. Mores suos ac rei historicæ peritiā Philippo Regi ita probavit, ut eum sibi primùm à sacris, tum à scribenda rerum à se gestarum historia esse voluerit. Unde Regem ad bellicas expeditiones sequi eum oportuit. Cùm igitur Regius Historiographus esse promerisset, se *Magistrum Rigordum*, *Regis Francorum Chronographum*, Beati Dionysii Clericorum Minimum, in præfatione Gestorum Philippi Augusti ad Ludovicum ejus filium ipsemet appellavit. Quo nomine à Guillelmo Arremorico, tanquam laudem, & vanos *Chronographi*, sive *Historiographi* titulos ambiret, sine causa reprehenditur. Neque enim, qui Historiographus est, modestiæ terminos excedit, si se *Regium Historiographum* suis in libris appellet: cum aliter aut meliùs, quàm suæ quisque professionis titulis, nemo innotescere possit. Quàm à vano quærendi nominis studio alienus fuerit, illud insuper argumento est, quòd licet decem ipsos annos in scribenda historia Regis Philippi magno labore ac industriâ contrivisset, magni tamen adeò non fecerit, ut illam suppressurus fuisset, nisi *Hugo* id temporis Abbas S. Dionysii pro imperio jusisset, ut illam juris publici faceret.

Guillel-
mus de
Nangis.

Guillelmus de Nangis, Monachus etiam Sandionysianus Chronicon suum anno 1301. inclusivè finiit, quod argumento est, ipsum circa anni vertentis initium diem suum obiisse. Licet verò Chronicon suum ab orbe condito auspiceretur, illud tamen quoad res Francicas peculiari usui esse potest ab anno usque 1113. quo Sigebertus Gemblacensis suo finem imposuit. Quod Chronicon verò Guillelmi de Nangis *Lucas Acherius* Tomo XI. Spicilegii inseruit, ab an. 1114. exordium ducit; cui ille adjunxit continuationem duorum Historicorum, æquè Religiosorum in Regia S. Dionysii Abbacia, qui historiam profèquuti fuerunt; alter ad annum 1340. alter ad an. 1368. Quod verò ad *Guillelmum de Nangis* attinet, præter

Ejus duo
Conti-
nuatores.

Chronicon majus nobis aliud Chronicon Regum Franciæ reliquit, quod pro supplemento Flodoardi habetur. Alter continuatorum Chronici Nangiani, ut dicebam, in Annalibus suis scribendis finem facit anno 1368. Auctor iste, qui nullo alio, quàm *Monachi Sandionysiani* nomine nobis cognitus est, certiores nos reddit, quòd in uno me-
viculo, cui nomen Gallicum *Venette*, lioris no-
propè Compendium in Picardia ortus, tæ Histo-
sextum aut octavum egerit annum, cùm ricus
fames Franciam anno 1315. miserè afflixit. Quo tempore Francia ex Regis *Joannis* in Angliâ captivi absentia civilibus bellis flagrabat, Historiographus noster Lutetiæ Parisiorum erat, ubi quæ memoriâ magis digna ipsi videbantur, in literas retulit. Et licet Opus ejus historicum haud plures atque octo supra viginti annos complectatur, ab anno 1340. usque ad annum 1368. nihilo tamen minus pretium ei statuendum est, quod melioris commatis Historiæ per id tempus conscriptæ sibi deposcunt. Equidem negari haud potest, quòd quas res enarrat, nullo orationis flore convesiat, sed sermonis genere satis inculto utatur, pro more illius ævi, quo literæ politiores non eo loco in Francia habebantur, quò aliàs haberi consueverant. Ast hanc styli inelegantiam Auctor acri judicio compensat. Ad hæc omni cautione providit, nequid in medium proferret, quod à vero remotum esset. Quas res vel suis ipse oculis vidit, vel ex idoneis testibus audivit, simplici ac minimè fucato scribendi genere exponit. Quod singulari in rebus discernendis mentis sagacitati attribui debet, quæ boni Historici præcipua virtus habetur.

CAROLI V. cognomento *Sapientis*, Anonymi Francorum Regis Historiam *Monachus* S. *Dionysii Anonymus* literarum monumentis prodidit, sed quæ hodie, Caroli V. licet anxie quæsitæ, in deperditis habetur **. Quàm excellens illa fuerit, æstimare licet ex Caroli VI. Historia, cujus etiam Auctor habetur. Neque enim ullus eruditorum hactenus fuit, qui cùm hanc legisset, non etiam prioris legendæ desiderio se fuisse correptum fateretur. Vir clarissimus *Joannes Laboureur* tanto in honore Anonymum nostrum habuit, ut ejus Historiam Latine scriptam Gallicè verterit. Quod judicium verò in præfatione suæ

B b b 3 verso.

* Leland. l. c. cap. 216.

** Is defloravit Lelandum de Scriptor. Brit. quem vide cap. 354. pag. 339.

*** in Præv. monie. ad Chronicon Guill. de Nang. quod in Spicil. Tom. XI. vet. edit. Tom. III. nov. extat.

* Histor. Abbat. S. Dionysii lib. IV. pag. 223.

** Felibien. Hist. de l' Abbaye. de St. Denys l. 5. pag. 294.

versionis de Autore nostro tulit, honorificentius est, quam ut silentio involvi debeat. „ *Celebris iste ANONYMUS*, inquit, *singulare decus erat eorum temporum, quibus vixit: nihil enim in eo de moribus corruptis illius aevi, nihil de ejusdem simplicitate deprehendas, nisi quod simplici scribendi genere utatur. Nulla virtutum ipsi defuit, quae in praclaro desiderantur Historiographo. Ille in arcana Regni Franciae, ille in artes Curiae Romano-Avenionensis penetravit. Nec res privatae & familiaria negotia perspicaces ejus oculos fugerunt. In summa: belli pacisque suo tempore negotia perspecta habebat universa, quae summa fide perscripsit. Affectus enim animi in tanta habebat potestate, ut eos nunquam ostenderit, nisi pro bono patriae. Et verò licet ipsi in Historia de varii statûs, ordinis, atque conditionis hominibus agendum sit, in unoquoque tamen eorum laudat & vituperat, quae ab ipsis pro diversa temporis ratione seu laude seu vituperio digna geri poterant. Quod mireris nullum in ipso partium studium, licet in regno vixerit, in quo quot homines, tot ferè vel odia, vel amores. Nullus in eo amor nisi veritatis, nullum odium nisi injustitiae. - Narrat appositè, concinnè, ordinatè. Quam doctrinam seu moralem, seu politicam Historiae intexit, solida est. Quod ad me attinet, *prosequitur interpres*, illum pro primo inter Gallos habeo, qui completam Historiam scribere aggressus est, ita ut paucos hodie Scriptores esse existimem, qui cum ipso in comparatione conjungi queant, sed multò plures, quibus ipse deinceps pro magistro scribendae Historiae in exemplum proponi possit. Atque haec, *pergit*, dico ex mente & sententia Petri Puteani, Regii Consilarii & Bibliothecarii, qui authographum ex Bibliotheca Thuani eruit. Denique secum sentire dicit, Dom. Bignonium Advocatum Generalem, cujus nomen haberi possit loco encomii excellentis doctrinae atque consummatae virtutis. „ Haec ille.*

Quibus de celebri isthac *Anonymo* adjici potest, quòd mors ipsius, quam verosimiliter anno 1416. appetiit, intercesserit, quòd minùs postremos Caroli VI. annos in Acta retulerit. Naturae autem planè senem concessisse, indicio est, quòd jam anno

1381. in Aulâ Regis Angliæ negotiorum sui monasterii causa commoratus fuerit. Universitatem Parisiensem suam matrem appellat, ex quo argui potest, quòd in ea gradum acceperit. Cùm Rex ad bella processit, officio Regii Historiographi adductus, plerumque illum comitatus fuit. Anno 1393. consultationi in *le Lingueban* habitae adhibitus fuit: quare quò ordine Principes ac Proceres regni in consensu recepti fuerint, à Duce Bituricensi literis mandare jussus fuit. Anno 1412. obsidioni *Avarici*, primariae in Bituricensi provincia civitatis interfuit. Nec multò post, biennio elapso, Compendium concessit, eam mente, ut cùm urbs illa in regiam potestatem restituenda esset, ejus restitutionis Acta ordine cuncta perscriberet.

Regii Historiographi dignitatem in Abbacia Sandionysiana egregiè adauxit *Joannes Chartier*, Monachus & Praeceptor, nobili prosapia oriendus. Quum enim majorum exemplo iisdem studiis operam dedisset, *Carolus VII.* Franciae Rex, verè gloriæ desiderio incensus, eum liberali stipendio conduxit, ut res suae bello gestae, quae erant luculento scriptore dignae, ad memoriam posteritati traderentur. Eo nomine & in aulâ frequens, & in castris praesens erat, ut rerum à Principe gestarum notitiam sibi parare posset. Ipse refert, quòd, quo tempore Aristorum, urbs Normanniae, à Rege receptum fuit, coram adfuerit. Eam verò fide ac integritate fuit, ut si quid memoratû magis dignum scripturus erat, quod ipse oculis suis non vidisset, sed ab aliis tantum auditione accepisset, non prius in literas retulerit, nisi rem ita fuisse gestam, illi juramento fidem fecissent. Tantum praecautio in rebus narrandis antea adhibuit, quam illas posterorum memoriae mandaret. Quò etiam factum, ut ejus Historia incorrupta fide conscripta in Collectione Scriptorum de rebus gestis Caroli VII. anno 1661. regis typis vulgata primo loco collocari meruerit. Praeter Historiam verò Caroli VII. extat etiam sub nomine *Joannis Chartier Magnum Franciae Chronicon* excusum cum additionibus anno 1476. quod Opus alio adhuc insignitur titulo: *Mare Chronicorum & Historiarum Franciae, Mer des Chroniques & Histoires de France.* Autor illius vulgò habetur *Joannes Chartier*; quamvis eruditi non immeritò contendunt,

dant, eum non esse unicum, qui huic Operi elucubrando infudârit, sed esse collectionem historiarum, quas Monachi S. Dionysii diversis temporibus scripserunt, atque *Joannes Chartier* in unum idemque Historiae corpus congeffit.

Estne jam, qui post tot Regios vel unius Abbatiae Historiographos, plures sibi ex aliis monasteriis enumerari postulet, qui Francicam Historiam suis extulerunt scriptis? dabimus, nec parca manu. Alii enim à prima gentis origine scribere orsi, historiam illius universam complexi fuerunt. Alii si non Regni totius, quam latè patet, omnium regionum ac provinciarum, certè quarundam condiderunt Historiam. Alii praecipuarum Urbium descriptiones eleganti scribendi genere adornarunt. Alii Regum ac Principum praecclare gesta uberi ac copiosa narratione exposuerunt. Alii antiquis Historiae Francicae monumentis eruditam lucem attulerunt. Alii Rerum Francicarum Scriptores magna eruditione in unum corpus congefferunt. Alii denique Scriptorum omnium, qui natione Franci seu Galli fuerunt, Bibliothecam gravi labore, quantaque maximâ potuerunt industriâ concinnarunt. Atque ut de primis primùm loquar; Galliae situm ac divisionem, quemadmodum *Hugo Floriacensis*, & *Robertus Autissiodorensis* ob oculos constituerunt, ita *Aimoinus* etiam Galliae divisionem & descriptionem, à quo praeterea Francorum Historiam habemus, quam à prima eorum origine orsus ad *Pipini* Regis inaugurationem, sive in Annum Christi MCLII. deducere secum animo equidem constituit, sed nescio per quam causam circa medium seculi septimi substiterit. Ubi verò *Aimoinus* scribendi finem fecit, Monachus quidam S. Germani Parisiensis, alique exorfi historiam usque ad Annum 1165. prosequuti fuerunt. Mentionem hinc etiam facerem *Roricomis* Monachi, qui Gesta Francorum ab ipsius gentis origine ad obitum usque *Clodovei I.* Regis perscripsit, nisi eadem non paucis fabulis aspersisset. Graviori judicio *Walafridus Strabo*, iudice *Trithemio*, Annales Francorum Fuldenses inchoavit, qui per alios subinde Fuldae monachos continuati fuerunt. S. Arnulphi Metensis Monachus *Anonymus* Annales Rerum Francicarum ab anno Christi DCLXXXVII. usque ad annum DCCCCIV. deduxit. Omitto

alios, satis habens si doctissimos duos Congregationis San-Maurianae Sodalibus *Josephum Vaissetum*, & *Theodericum Ruinartum* commemorem. Prior pereruditam de origine Francorum nobis dedit Dissertationem; Posterior in Apparatu suo ad novam Gregorii Turonensis Operum editionem multa egregiè pertractat, quae ad veterum Francorum historiam, leges, mores & consuetudines spectant, quaeque ad lucem Historiae Francicae affundendam conferre plurimum possunt. *Apparatus hic*, inquit *Casimirus * Oudinus*, *multa complectitur ad intelligentiam Historiarum Franciae, ac morum, quibus Franci utebantur, omissis illis, quae ad fabulas accessisse videbantur.* De bellicâ eorum virtute differit, de Religione, de Officiis, ac dignitatibus, de Regibus, eorumque authoritate monarchica. Ad haec *Ruinartus* Annales condidit Francicos ab Anno CCLV. ad Carolum M. ex antiquis Scriptoribus, Gregorio potissimum Turonensi, *Fredgaro*, aliisque.

Franciae provinciarum minimè postrema habetur Minor Britannia, cuius historiam *Guidoni Alexio Lobineau* è Congregatione S. Mauri debemus: quâ verò occasione ad illam scribendam accesserit, paucis dicendum est. „ Historiam universalem totius Britanniae minoris ab ultima gentis origine ad sua usque tempora justâ methodo qui pertexeret, toto, quod miramur, seculo septimo decimo cùm nemo repertus esset, aegrè hoc tulerunt cùm alii Britanniae Proceres, tum inprimis *Franciscus de Coetlogon* Episcopus Corisopitanus, qui cùm exploratum haberet, in monasteriis Ordinis S. Benedicti è Congregatione S. Mauri multa latere documenta, auctor fuit illius Ordinis Patribus, ut ad novos Britanniae Annales condendos animum adjicerent. Placuit hoc consilium inprimis *Mauro Audreno*, Priori Landevenecensi, qui ascitis in societatem Viris suae Congregationis doctissimis, novam patriae suae Historiam moliri coepit. „ Primùm igitur ex claustris Benedictinis, deinde cùm non sufficere videretur apparatus, etiam ex Archivis provinciae publicis, quidquid tabularum atque membranarum ad hunc finem spectantium reperiri potuit, conquistum, & incredibili labore in ordinem redactum est. Stylum qui adhiberet, delectus est *Antonius Gallois*, quem mors

mors in ipso operis exordio eripuit. In ejus igitur locum substitutus est *Guido Alexius Lobineau*, qui postquam aliquot annos in digerendis rerum gestarum monumentis consumperat, tandem se ad scribendum applicuit, vastumque Opus intra septem annos ad umbilicum perduxit. Quamquam autem credebatur, omnes boni Historici partes ad amussim explevisse *Lobinovium*, auctoritate tamen Statuum Provincialium, quorum censurae subjectum fuerat Opus, delectus est *R. P. de Caumartin*, Abbas Buscienfis, qui, antequam praelo committeretur nova haec Historia, omnium rerum, atque verborum momenta denudò expenderet. Atque sic tandem sumtibus publicis impressum est Opus, destinatis ad hunc finem ex aërio provinciae viginti librarum Gallicarum millibus: quâ singulari Statuum Provincialium munificentia effectum est, ut Opus typo & figuris ornatissimum prodierit. Etsi verò *Lobinovius* * omnem dederit operam, ut hanc Britanniae Historiam omni ex parte perfectam, nullique errori obnoxiam publico fisteret, non eo tamen communi applausu excepta fuit, quin non Criticorum senserit unguem. Vitio datum fuit Autori, quòd studiis partium abreptus Britanniam Minorem nunquam in Normannorum potestate fuisse scripserit. Unde doctissimi Abbates *de Vertot*, & *des Tuilleries* luculentis scriptis *Lobinovium* refutarunt; cujus tamen partes cum *Trivoltiensis* tueri viderentur, etiam in hos *Tuilleries* calamum strinxit. Nec ipse tamen *Lobinovius* causam suam deseruit, editis duobus libellis, quibus, quòd *Carolus Simplex*, Rex Franciae, nunquam Britanniam Minorem *Rollonis* Normannorum Ducis subjecerit ditioni, toto animi nisu probare annititur. Utut sit, hodie Dominus *Mauritius* ex eadem S. Mauri Congregatione novam Britanniae Minoris Historiam majori veritatis, quam partium studio parat, quam necdum tamen, dum haec scribo, typographis dedit excudendam. Eminentiss. Cardinalis *Quirinus* in Commentario vitae suae l. 2. c. 10. p. 230. partes *Lobinovii* non obscurè tueri videtur.

Actu etiam *Josephus Vaissetus*, S. Maurianae Congregationis alumnus eruditissimus in Historiam Occitaniae ad fastigium perducenda cum *D. Claudio*

de Vic occupatur; jam enim tria in folio volumina magnâ eruditione atque industriâ accurata in lucem emisit: supersunt alia duo volumina. Est namque Septimania Regni Galliae provinciarum amplissima: in ea sunt Archiepiscopatus tres, Episcopatus novendecim. *Urbanus Planchetus* ejusdem Sodalitii doctissimus Coenobita Historiam Burgundiae, magnâ scribendi elegantia à se concinnatam praelo Divisione in Burgundia jam subjecit, quo brevi liberandam speramus.

Quò jure *Carolus Calvus*, Galliae Rex, Lotharingiae dominatum, excluso *Ludovico II.* Imperatore, legitimo hærede sibi vindicavit, alii dicant; mihi hîc dicere sufficiat, quòd factâ postmodum inter eundem *Carolium & Ludovicum* Germaniae Regem divisione ** *Mosa*, si pauca oppida excipias, Germaniam inter & Galliam factus sit terminus; qui tamen hodie longè angustior est, postquam reliqua Lotharingia *Ludovici XV.* potestati nuper subjecta fuit. Lotharingiae verò Historiam quâ sacram, quâ profanam non ita pridem *R. MUS AUGUSTINUS CALMET*, Abbas Senonensis elaboravit, quæ cum plurimorum ac doctissimorum virorum voce celebretur, non magnoperè laudes meas desiderat. Ejus præstantiam iterata editio *Tomis VI.* comprehensa testatur.

Ex Urbium Historiis ac Descriptionibus facile palmam sibi vindicat *Michael Felibien*. Cum enim nostra ætate *D. Michael Felibien* è Congregatione S. Mauri Historiam regalis monasterii S. Dionysii magno judicio, nec minori animi candore, ac terso apertoque sermone conscriptam in lucem dedisset, Præpositis de Scabinis Parisiensium mercatorum dignus est visus, quem ex tot præstantissimis Galliae viris potissimum deligerent, ut eorû sumptibus nobilissimæ atque toto terrarum orbe celeberrimæ civitatis historiam adornaret. Equidem jam superiore seculo *Jacobus du Breul* vir doctus in monasterio S. Germani à Pratis, Antiquitates Parisienses, earumque supplementum luce publicâ donaverat, sed quæ vini instar boni gustum potius patriæ Historiæ amantibus accenderant, quàm sitim sedârunt. Igitur *D. Felibien* an. 1703. conspectum Historiæ Urbis Parisiorum primum vulgavit, ex quo si de Operis dignitate ritè conjici solet, non immeritò affirmari poterat, Historiam

riam fore multis dignam encomiis. Quinque verò voluminibus comprehensum lucem publicam an. 1723. aspexit; cum jam *D. Felibien* vitam cum morte commutasset, studio & cura Domini *Guidonis Alexii Lobineau*, qui quæ ad Operis perfectionem deerant, haud indiligenter supplevit.

Quid jam illos omnes commemorem *Benedictinos*, qui Franciæ Regum fortiter, sapienter, ac religiosè gesta perscripserunt? Historiam Franco-Merovingicam, seu primæ Regum stirpis gesta *Andreas Sylvius* Marciensis Coenobii Magnus Prior annis abhinc quadringentis in synopsis scitè redegit, quæ subinde *Raphael de Beau-champ* ejusdem monasterii Religiosus novis observationibus à se illustrata superiore seculo in vulgus emisit. Sigillatim verò vitam *Dagoberti*, filii *Clotarii II.* Monachus *Sandionysianus*, quemadmodum alius *Gemblacensis* *Sigeberti III.* Austrasiæ Regis XII. vitam memoriæ prodidit. Quis *Childerici III.* exauthorati parens fuerit, magna erat olim inter eruditos contentio, multumque disputatum fuit; cum alii *Theodericum II.* statuerent, alii alium nominarent: ostendit verò *Joannes Mabillonius* *Analectorum Tomo II.* quòd *Childerico II.* qui aliàs etiam *Daniel Clericus* cognominatus fuerat, parente natus fuerit. De Rege *Clotario III.* *Adrianus Valesius* perhibet, eum vitâ functum esse anno 668. at *Mabillonius* ex *Diplomatium* fide alium demonstrat. Quod *Clodoveus III.* regni habenas nunquam capessiverit, *Chiffletius* contendit; at *Mabillonius* duo profert diplomata, in quibus annus secundus ejus regiminis consignatur. Historiam Regum secundæ stirpis *Rhegino* Prumiensis, *Marianus* Scotus, *Ado* Viennensis, *Sigebertus* Gemblacensis, *Eccardus* Uringienensis, *Albertus* Stadenensis in Chronicis ac Summis pertractant. Res memorabiles in Franciâ gestas à *Pharamundo* usque ad *Carolium Magnum*, & ulterius *Joannes* Monachus *Besuenfis* in Chronico monasterii sui persecutus est. In *Caroli M.* vita & conversatione exponenda *EGINHARDUS* Abbas *Seligenstadiensis omnium Germaniarum Historicorum vetustissimus* *, fidem suam & officium eruditissimus hucusque omnibus ita probavit, ut nemo magis. In natale solum Magni hujus Imperatoris à

multis inquisitum fuit, sed illum *Mo-Sangall-nachus Sangallensis*, Author ferè coæ *Anony-vus*, indicavit in vita *Caroli* lib. 2. cap. 30. Ubi *Aquisgranum* *Caroli Genitale Solum* appellat, urbem Germaniæ Cisterhenanæ, quam ceu locum nativitatissuæ *Carolus* postmodum in totius Germaniæ metropolim elevavit. Ejus filius *Ludovicus I.* vitam duxit longè piissimam, quæ, ut multi volunt, ab *Aimoino* Floriacensi monacho literis mandata fuit. In causas verò dissensionum filiorum *Ludovici Pii* integrâ fide ac veritate inquisivit *Nithardus*. Quantum *Walafridus Strabo* commotus fuerit, quisque animi ejus sensus fuerit, dum *Juditham* Augustam, *Ludovici Pii* conjugem in monasterium detrudi vidit, carmina, quæ de ejusdem panxit exilio, abundè testantur. Neminem etiam legisse poeniteat consilium *Hincmari*, Archiepiscopi *Remensis de poenitentia Pippini junioris* Regis Aquitaniæ Anno *DCCCXXXII.* Nec certè ad illustrandam secundæ Regum Francorum stirpis historiam minoris momenti duxerim vitam *Walæ* *Carolomanni* Imperatoris Germani; qui rejectis aulæ illecebris pompisque regalibus, fratri *Adhalaro* *Corbejensis* Coenobii Abbati suffici promeruit; qui enim vitam hanc concinnavit *Paschasius Radvbertus*, multa, quæ literatos hactenus latuerant, de *Ludovici Pii* depositione in lucem profert: atque ut testis oculatus quæcunque in excipiendo *Gregorio IV.* Summo Pontifice gesta sunt, accuratè commemorat. Monumentum porrò istud ob eumentita nomina, quæ in ejus vita describenda, Auctor prudenter tum usurpare coactus est (*non enim tam execrandi facinoris conscios magnates palam nominare est ausus.*) obscurum adhuc ac profus implicatum lucenter adeò aperuit dilucidavitque *Mabillonius*, ** vix ut huic illustrandæ historiæ quidquam reperiri nunc queat aut præclarior aut opportunior. De regno *Caroli Crassi* Imperatoris ac Regis in Francia, atque de divisione Imperii post ejus exauthorationem ex vita *Ælfredi* Anglorum Regis, quam *Asserius* *Mernevensis* scripsit, certiores reddimur. Sub eodem Rege *Lutetia Parisiorum* gravi à Normannis obsidione pressa fuit, quam solvere *Odo Comes*, postea Rex, eos coëgit. Ejus historiam *ABBO Cernuus*, sive *humilis*, Monachus

* Voffius lib. II. de Hist. Lat. c. 33. & Hist. lit. Galliae Tom. IV. p. 550.

** Ruinart. in vit. Mabill. num. 17. p. mihi 29.

* Le Cerf. Bibl. Hist. Crit. pag. 207.

** Struv. Corp. Hist. Germ. Perio. 4. Sect. 5. §. 6.

A criticis partium studium in eâ notatur.

Unde nova hodie majori veritatis studio paratur.

Josephus Vaisset.

Andreas Sylvius.

Mabillonius.

Eginhardus Abb.

Urbanus Planchet.

Augustin. Calmet.

Michael Felibien.

Jacobus du Breul.

Paschasius Radvbertus.

Asserius.

Abbo Cernuus.

chus Parisiensis, S. Germani de Pratis duobus libris, metro exaratis, complexus est. Refert autem *Abbo*, * testis oculatus, quod ea tempestate Urbis Episcopus fuerit *Gozelinus*, olim Abbas Sancti Germani Pratensis, cui *Eubolus* ex sorore nepos tum præerat. Hunc *Mavortium Abbatem* nec immeritò vocat, cum enim Parisienses Proceres, diutinæ obsidionis laboribus defatigati, ex urbe se proripuissent, metu pestis deflagrantis, quæ ad summam malorum accesserat, *Eubolus* Abbas ferè solus obsidionis molem tamdiu sustinuit, quousque *Odo* Comes Parisiensis cum Caroli Regis copiis adveniens, Nortmannos obsidionem solvere coëgit. *Abbo Monachus*, inquit Abbas le Gendre, *si non est bonus Poëta, certè quidem bonus est Historicus*, sigillatim omnia ab obsessis fortiter gesta enarrans, atque cujusque virtuti debitas persolvens laudes.

ejus fama ex Italia in Galliam pervenisset, quod à studiis liberalium doctrinarum eruditus in civili scribenda Historiâ præcipuè excelleret, in Aulam Regiam, propositis magnis præmiis, evocatus fuit. Ludovici verò Magni Historicum esse, si quisquam est, qui parùm putet, cum necesse est, in maximarum rerum ab hoc Rege potentissimo domi ac militiæ, terrâ marique gestarum ignoratione versari. Munus verò Regii Historiographi *Syrus* ita adimplevit, ut totâ Europa vir consummatæ prudentiæ, ac civilis sapientiæ plenus audiret; cujus Opera historica quàm rara hodie sunt, tam magno in pretio à viris Politicis **** habentur.

Quid jam verò? finemne in *Victorio Syro* faciam? an priusquam de Franciæ Historiæ Scriptoribus concludam, illos etiam, qui de veteribus monumentis, quæ ad illustrandam Franciæ Regum Historiam pertinent, erudititas ediderunt Dissertationes, commemorabo? Ego verò ita faciam, neque committam, ut *Guillelmi Marloti, Ludovici Gabrielis Brossii, Michaelis Germani, Bernardi Montfauconii* obliviscar. Et primus quidem *Theatrum Honoris*, seu ritus ac cæremonias in Regum Franciæ inauguratione observari solitas, reconditâ suâ eruditione multum illustravit. Alter *Tumulos, ac Sepulchra*, quibus Reges Franciæ in Abbatiali sancti Dionysii Ecclesia illati fuerunt, Francis versibus descripsit. Tertius *Commentarium de antiquis Regum Franciæ palatiis* elaboravit, quem eò pluris fecerunt eruditi, quò is præter omnem expectationem ipsis obvenerat: adeò enim tenebris & caligine pleraque involuta erant, ut ne constaret quidem apud eruditos de eorum situ. Mirati sunt itaque omnes eo in commentario suam cuique sedem restitutam. Cum plura tamen palatia restarent, quorum ne nomen quidem *Michael Germanus* retulerat, ea supplere *Edmundus Martene & Ursinus Durand* in Vet. Scriptorum Collectione studuerunt. Iidem viri doctissimi observationes historicas oppidò præclaras, quibus Regum Franciæ Historia elucidatur, singulari eruditione confecerunt. Plurimum etiam lucis ac præsidii Franciæ Historiæ attulit *Bernardus Montfauconius*. Nec Francia alio Historico, qui antiquitates Regni

Historiographus.

Historiam Francicam eruditissimis illustrant.

Guillel. Marlotus.

Ludov. Brossius

Michael. Germanus.

Martene & Durand.

Montfaucon.

Tertiæ stirpis illustratores.

Aimoinus.

Helgaldus.

Sugerius.

Odo de Deogilo.

Rigordus & alii

Victorius Syrus Ludovici XIV. Reddetare non potuit. *** Cum enim

Nec incelebres fuerunt, qui plurimum ex tertiâ Stirpe Regum adornarunt historiam. De Gestis sub Hugone & Roberto Regibus excerpta historica protulit *Duchefnius* ex libro III. Miraculorum S. Benedicti auctore *AIMOINO* Monacho Floriacensi: Epitomen verò vitæ ipsius Roberti Regis, filii Hugonis Capeti *Helgaldus* seu *Helgaldus* ex alterius Monachi Scriptis contexit. Vitam *Ludovici VI.*, qui *Grossus* vel *Crassus* dicitur, scripsit *Sugerius* S. Dionysii Abbas, omnium præconiis & ipse celebratissimus. *Ludovici VII.* profectionem in Orientem *Odo de Deogilo*, Monachus sandionysianus, Regi comes itineris à sacris & à secretis litteras retulit. Ut *Rigordus*, *Guillelmum de Nangis*, *Joannem Chartier* aliosque ex Abbatia S. Dionysii Regios Historiographos, qui *Philippi Augusti*, *Ludovici IX.* *Caroli V. VI. & VII.* vitam descriperunt, hinc repetam, opus necquicquam esse existimo, cum jam superius eorum fecerim mentionem. Res sub *Francisco I.* gestas ** *Joannes Olivier* ex Monacho Sandionysiano Andegavensis Episcopus; ejusdem verò Regis captivitatem *Prudentius Sandoval* literis consignarunt. Ut verò *Sandovalius* gente Hispanus, ita *Victorius Syrus* natione Italus fuit, qui Regii Historiographi munus apud *Ludovicum XIV.* non tam ambivit, quàm detrectare non potuit. ***

pleniùs discussit, gloriari potest. Quis enim ad eas publico patefaciendas, æquatis cum rei magnitudine cogitationibus, parem unquam attulit industriam, eruditionem, ac doctrinam? Quis plura monumenta, quibus injuria temporum pepercit, quæque ad Reges spectant, ad Reginas, Principesque Regiæ stirpis, ad Pares Franciæ, Duces, Comitèsve, quorum ditiones in regno sitæ erant, Administros denique regios cum literato Orbe communicavit? Ea verò monumenta quinque vastæ magnitudinis continentur *Tomis*, in quorum primo agitur de origine Francorum, atque eorum primis Regibus: in secundo de *Wilhelmo Notho*, *Ludovico VI.* & Regibus aliis usque ad *Joannem II.* in tertio usque ad *Ludovicum XI.* Autor progreditur: in quarto usque ad *Franciscum I.* in quinto & ultimo historiam ad *Henricum IV.* deducit, in quo etiam desinit.

Nova Scriptorum Rerum Francicarum Collectio.

Denique si laudis avidus esset *V. C. Martinus Bouquetus*, quantum sibi ejusdem arrogare posset, quod ea doctrinæ atque eruditionis existimatione sit habitus, ut in adornanda nova, eaque amplissima *Scriptorum Rerum Francicarum* Collectione sodalibus suis veluti dux & antesignanus præfici meruerit? Magnum, illustre, splendidum, sed non minus arduum opus, in quo cum vehementer quidem à *Petro Pitheo*, & ab *Andrea Duchefnio* fuisset sudatum, ab eorum nullo tamen ad fastigium perductum, post multas Archiepiscopi *le Tellier*, & utriusque supremi Regni Cancellarii *Colberti*, & *Dagueffonii* habitas cum viris doctis deliberationes, annutu & jussu Regii Ministerii Sodalibus Congregationis S. Mauri provincia fuit demandata, ut in eo perficiendo, quantum possent, adlaborarent. Quàm *Bouquetus* verò cum suis in ea elaboranda Collectione horas non infeliciter hætenus collocarit, argumento esse potest vel primus Tomus omnigena eruditione refertus non ita pridem juris publici factus, quem alii viginti, ut audio, sunt excepturi. Nec operam hucusque luserunt alii duo ejusdem San-Maurianæ Congregationis doctissimi Sodales, *Antonius Rivetus*, & *Joannes Coulonus*, qui Bibliothecæ Universalis Authorum natione Gallorum Tomos jam plures, non minori elegantia quàm eruditione conscriptos publico exhibuerunt.

Bibliotheca universalis Scriptorum natione Gallorù.

Quid verò jam de *Montfauconio*, *Bouqueto*, *Riveto*, *Coulono* dicam? nisi *P. Ziegelbauer Hist. P. II.*

quod inter viva illa & spirantia Congregationis San-Maurianæ exempla primum locum obtinere mereantur, quibus egregiè confirmari potest, quod nostrâ ætate Galli Benedictini sicut cæterarum literarum ornamenta, ita perscribendæ Civilis Historiæ decus à Majoribus acceptum egregiè tueantur. Et si verò non minimam laudem commereantur, quod complurium Regum Gestis, ac Rerum Francicarum monumentis, quæ in obscuro aliàs jacerent, lumen præferre studeant, multò tamen majorum laudum encomiis digni sunt habendi, propterea, quod quas res humanas ac mortales enarrandas suscipiunt, ipsi vitæ coelestis in terris æmulatione ac studio non magni tantum non faciant, sed in summo ponant contemptu.

Germaniam uti Benedictini Christianæ fidei collustrarunt luce, ita inter alia & illo auxerunt beneficio, quod rerum in eadem gestarum Historiam literis ad posteros transmiserint. Quàm multas patriæ res prisca *Eginhardus* & *Nithardus*, ille tum in libro de vita Caroli Magni omnium laudibus celebrato, tum in Annalibus (qui ab aliis *Adelmo* vel *Ademaro*, monachis tamen æquè Benedictinis, rectè an perperam? attribuantur) hic verò in libro de diffidio filiorum *Ludovici Pii*, memoriæ prodiderunt? An non etiam in Annalibus *Fuldensibus*, ab *Anonymo* ejus loci monacho scriptis, quàm plurima occurrunt, quæ ejus ævi Germanicæ Historiæ de *Ludovico Rege* ejusque filiis lucem foenerantur. Utinam *Meginfredus*, seculo decimo ineunte *Fuldensis* Cœnobitæ, dein ad *Parthenopolim* evocati, sive ad *Magdeburgensis* Præposituræ regimen evecti, *Chronicon* libris viginti quatuor comprehensum, non in deperditis haberetur! Quàm multa Gentis nostræ antiquissima minùs nos præterirent? *Meginfredi* certè laboribus se plurimum adjutum asserit *Trithemius*. Ipsi coævus erat *Arnolfus* ex *Vogburgiensium* Regulorum, seu Comitum profapia oriundus, Asceta *Ratisbonæ* ad sanctum *Emmeramum*, ut ipse testatur: *Meginfredum Parthenopolitanum Magistrum pauculis beneficiis paravi mihi amicum: Hunc cum audirem frequenter disputare sapienter, mirabar ejus ingenium, ex quo & ipse agnovit meum studium.* *RHEGINO* Prumiensis in Archidiecepsi *Trevirensi* monasterii Abbas non immeritò inter Germanicarum rerum Scriptores refertur, cum Franco-

Benedictinorum merita in Germanicæ Historiam.

Meginfredus.

Rhegino.

* Mabill. Annal. Tom. IV. p. 253.

** Le Cerf. Bibl. Hist. Crit. p. 119.

*** Armell. Bibl. Casin. V. Victor. Tyrus.

**** Vid. Bœclerus in Musæo pag. 24. & Gryphius de Scriptor. Sec. XVII. Cap. I. p. 16.

rum atque Alemannorum Gesta in Chronico suo posteritati memorarit. Quis omnium primus & antiquissimus Historiæ Saxonicae Scriptor habetur? *Wittekindus* Novæ Corbejæ monachus. Cujus *Historia*, si Reinerum Reinccium audias, dignissima est, quæ ab antiquitatis Germanicæ studiosis legatur; nec facile reperias, qui de Henrici Aucupis & Ottonis Magni, Cæsarum, rebus gestis, quamvis compendiariò, vel accuratiùs, vel majori cum fide explicet. Quando nimirum auctor circa eadem tempora vixerat, & omnium ferè oculatus testis extitit. In eorundem Henrici & Ottonis Imperatorum, ut & Ottonum II. & III. maximè verò in Henrici II. imperio occupatus fuit *Ditmarus*, monachus primùm Magdeburgensis, tum Præpositus Wallibicensis, ac tandem Episcopus Merseburgensis, de quo illustrem Leibnitium audire juvat: *Ditmarum*, inquit, *et si rudem stylo & obscuriusculum subinde scriptorem, meritò in pretio habemus, quòd res sui temporis penè solus posteris tradidit ex fide peritissimus eorum, quæ scripsit. Itaque Andreas Brunerus meritò opus ejus unicam sui ævi thesaurum appellat. Germanica quidem & certè Saxonica pleraque sine ipso ignoravimus. Misnias antiquitates, patriæ meæ, meminuit omnium primus, & Silesiæ tantum sub nomine pagi Silensis. . .* Numeros etiam in ejusdem Cæsaris, Henrici II. vitâ ac regimine literis mandandis explevit *Adelboldus*, ex monacho Laubiensi Episcopus Trajectensis, Divi ejusdem Imperatoris Cancellarius, vir summæ integritatis, acris judicii, ac magnæ prudentiæ. Cujus insignis lucubratiò stylo scripta pragmatico, uti summam meretur laudem, ita magnoperè dolendum, quòd potiorum vel etiam potissimam ejus partem temporum injuriæ nobis abstulerint, quibus infeliciter intercidiisse existimanda est. Certè quæ post fragmentum à *Jacobo Gretsero* inter Divos Bambergenses vulgatum desiderantur, qui ex tenebris, quibus fortè adhuc delitescunt, in lucem eruet publicam, multorum Eruditorum vota est expleturus. Nec *Bernonis*, Augiæ Divitis Abbatis, oblivio me subeat, cum de historia Alemannorum librum scripserit, qui tametsi hodie in nulla conspicuum se præbeat Bibliotheca, *Trithemio* tamen ad manum fuit, ut qui ex eo multa se in Chronicon Hirsaugiense intulisse non diffitetur. Vixit verò sub Bernone Ab-

bate in Augiensi monasterio *Hermannus Contractus*, qui Chronico suo de sex Mundi ætatibus multa intexuit, quæ ad res veterum Germanorum, præfertim illius ævi, quòd Hermannus ætatem egit, majori in luce ponendas apprimè faciunt. Paucis interjectis annis claruit *Bruno* monachus, scripto historiam belli Saxonici complexus. In quo quòd *Gregorii VII.* partes contra Henricum IV. acriùs tueatur, odio plusquàm Vatiniano ejus Cæsaris laborasse, à *Sagittario*, Lutheri asseclâ, ac Pontificum hoste accusatur, qui *Lambertum Schafnaburgensem*, cœnobitam Hirsfeldensem, in eundem impugissè lapidem insimulat, Virum aliòquin supra captum ævi prudentem & facundum, quòq; nemo politius inter Veteres res Germaniæ literis comiserit. Sic nempe comparati sumus, ut quorum stamus à partibus, eosdem, nisi laudibus à Scriptoribus maectentur, vituperiis oneratos esse dicamus. Malè etiam fidem *Lamberti* in dubium vocare ausus est *Coloniensis Defensor juris coronandi contra Conringium*, qui *Lamberti* autoritate ac testimonio nixus jus illud coronandi Imperatoris Archiepiscopo & Electori Moguntino præ Colonienfi asseruerat: *Lambertum* enim non modo prudentem, peritum, & disertum (quod jam antè *Lipsius*, *Barthius*, & *Vossius* affirmarant) sed præter hoc candidum etiam rerum Germanicarum Scriptorum fuisse *Conringius* * evincit. Quemadmodum verò *Sagittario*, uti dicebam, *Lambertus* ab odio in Imperatorem Henricum IV. immeritò notatus fuit, ita eidem *Sigebertus Gemblacensis* in Brabantia monachus laudatur, quòd in Chronico suo, in quo varia ad Germaniæ Historiam attinentia proponit, non obscure Henrico IV. contra *Gregorium VII.* faveat. *Sigeberti* Chronico duo Abbates, *Robertus à Monte*, & *Anselmus Gemblacensis*, appendices attextuere. Sed *Sigebertum* ætate aliquantum antecessit *Marianus Scotus*, qui quòd in Chronico suo Germanicam etiam pertractet Historiam, inter Scriptores Rerum Germanicarum non infimum locum, judice *Joanne Pistorio*, occupavit. Ejus continuationem *Dodechinus* monasterii S. Disibodi Abbas suscepit, inter cætera gravissimas illas luctas, quibus concertandum cum Imperatoribus fuit, ut tandem utriusque imperio, sacro & civili, sua jura fervarentur, non indiligenter describens. *Wolphelmum*, Brun-

Brunwilerensem propè Coloniam Abbatem illustri *Leibnitius* dignum existimavit, quem inter Scriptores referret Brunswicenses; quòd vitam Comitum Palatinorum Rheni, *Ehrenfridi*, sive *Ezonis*, & *Mathildis*, eorundemque filiarum *B. Richeze*, Reginae Poloniae scriptam reliquerit. Extat illa MS. in Bibliotheca S. Martini Coloniae nonnihil ab editis diversa.

Sec. XII. S. Blasii in Hercynia Sylva Asceterio Otto San- Blasianus. *Sam - Blasianus* dictus, illustri Frisingæ Episcopi *Ottomis* Historiam magna eruditionis laude profecutus, Germanicæ Gentis res memorabiles à novercantis vetustatis injuria vindicavit. Illustre etiam argumentum nactus est *Monachus Weingartensis*, cum res gestas illustrissimæ Gentis Guelphicæ exposuit. Quam Historiam fortissimis Guelphis, inclyti sui monasterii conditoribus velut grati animi memnosynon reposuit. Nuperrimè verò de *Welfonis* Ducis rebellione, deque parata in Italiam *Conradi* Imperatoris expeditione multa studiosè atq; insigni, ut solet, eruditione collegit * *Edmundus Martene*; ut de *Gabriele Bucelino* nihil dicam, qui de Guelphicæ Domus historia nullam bene merendi prætermisit occasionem.

Historici Sec. XIII. Seculo XIII. prodeunt in conspectum *Monachus S. Justinae*, *Godofridus Coloniensis*, *Engelbertus Admontensis*. Primus facinora narrat, quæ in *Friderici II.* tempora inciderunt, quibus monachus hic æqualis fuit: quæque ab Augustalibus Vicariis, *Uberto* Marchione Palavicino in Lombardia, ac Comite *Ecelino*, ejus nominis tertio in Marchia Tarvisina pro imperii majestate tutanda, sunt patrata. Alter in monasterii sui ad S. Pantaleonem Annalibus res Germanicas insigni atque exquisita diligentia profecutus est. Tertius electionem Comitum *Rudolphi* ex Augusta Gente Habsburgica primi Imperatoris carmine celebravit, quod hodie à multis frustra expetitur, cum in deperditis habeatur. Hisce non immerito jure adjungere posse mihi videor *Albertum Stadensem*, qui tametsi ad castra Minorum transferit, ut Abbas tamen adhuc *Benedictinus* Chronicon condidit; in cujus prioribus quidem *Hermannum Contractum*, *Adamum Bremensem*, & nonnullos defloravit alios, sed ad sua pertingens tempora, quod in accuratiori Chronologia desideratur, quibusdam singularibus compensavit. Certè ejus verba de septem

S. R. I. Electoribus notatū apprimè digna sunt: *Ex prætaxatione Principum, & consensu eligunt Imperatorem, Trevirensis, Moguntinus, Coloniensis, & de secularibus, Palatinus eligit, quia Dapifer est, Dux Saxoniae, quia Marefcalcus, & Marggravius de Brandebourg, quia Camerarius. Rex Bohemiae, qui Pincerna est, non eligit, quia non est Teutonicus. Paulò post hanc dignitatem obtinuit.*

Sec. XIV. Seculo XIV. *Henricus Stero*, monachus Altachæ inferioris, ibique sub *Hermano* Abbate Capellanus in Chronico cœnobii sui res sub Imperatoribus *Rudolpho*, *Adolpho*, *Alberto*, *Henrico VII.* gestas literis custodivit. Nec pauca, quæ faciem Historiæ istorum temporum accendunt, his continentur Annalibus. Appendicem addiderunt *Ulricus & Conradus Wellingi fratres*, monachi ad SS. *Udalricum & Afram Augustæ Vindelicorum*. In *Steronis* verò Annalibus ceu vitulo *Ara- vit Eberhardus Altaichensis*, qui ad elucidandam illius ævi historiam accommodatus, præcipuè Ducum Austriae, Bavariae, ac Sueviæ Gesta illustravit. Quæ verò comites Flandriæ, inferioris Germaniæ provinciæ præclare gesserunt, planè plenèque explicata tradit *Ægidius Mucidus*, Abbas S. Martini Tornacensis.

Sec. XV. Seculo XV. *Albertus Sigebertensis* notitiam rerum Germanicarum non vulgarem ostendit in Historia Imperatorum Romanorum, quam ab Imperatore *Augusto* usque ad *Fridericum Maximiliani I.* parentem perduxit. Certè hæc Historia *Joanni Cuspiniano* in condendo Opere de Imperatoribus Romano-Germanicis magno usui fuit. Chronicon Ducum Bavariae conscripsit *Vitus* monasterii *Eberspergensis* Prior, quod inter manu exaratos Codices Cæsareæ Bibliothecæ *Vindobonensis* custoditur. Idem præstitit *Angelus Rumpferus*, Abbas *Fornbacensis*, cujus Gesta Bavariae sex libris comprehensa Monachium in Bibliothecam Electoralem delata feruntur. Utrumque Opus si typis committeretur, magnam de rebus Boicis cognitionem haurire liceret. Prodiit verò in lucem Chronicon Ducum Bavariae, Principumque Palatinorum, quod *Joannes Trithemius*, prius *Spanheimensis* Trithemius. post *Wirceburgensis* ad S. *Jacobum* Abbas elucubravit, à quo etiam Historia Belli Bavarici conscripta habetur. Alia ejus Opera, quæ ad Historiam

* Assert. de Jure coronandi Imperat. pag. ix.

* Edm. Martene in Observ. Hist. præmissâ Tomo II. Collect. amplif. §. 2.

riam civilem pertinent, suò locò nec sine crisi commemorabuntur. Quo tempore autem monasterii ad S. Jacobum habenas moderabatur, Maximilianus I. Augustus in *Societate Historica*, quam per *Conradum Celtes* instituendam curaverat, *Trithemio* primas detulit. Ab ipso etiam cum *Fridericus Saxoniae Dux* ac *Electo* petiisset, ut *Historiam de Gestis Saxonum* ab *Adamo Fuldensi* ceptam ad fastigium perduceret, ad *Sereniss. Principem* his * verbis rescripsit: Revertenti mihi nuper ex *Marchia Brandenburgensi*, *Conradus Mutianus*, Doctor tuæ *Serenitatis* desiderium exposuit, quod *Henricus* quoque de *Bunauue* miles quondam & orator tuus non minore diligentia explicavit. Ambo in unam retulere sententiam, quòd tua *Serenitas* à me consummari desideret *Historiam de Gestis Saxonum*, quam *Adam de Fulda* olim inchoavit, sed morte præventus non complevit. Animus quidem meus & promptus semper fuit & voluntarius tuis obedire mandatis, sed variis se occupationibus in medium offerentibus hactenus satisfacere, & tuis desiderii & meis votis minimè potui. Nunc verò tandem opportunâ mutatione quietem affecutus *Spanhemensem* Abbatiam resignavi, & eam, in quâ nunc pauper vivo ex more *Philosophus*, sancti *Jacobi Herbipolensem* assumpsi, & meis aptam studiis, & quietitudinis opportunitatè magis tranquillam. Si quid ergo in me est virium, quo tuæ *Celsitudini* gratum possim exhibere obsequium, paratum me invenies semper, quia præ multis dignum te laude *Principem* omnium ore hominum cognovi, quippe qui sapientia maximarumque rerum scientia, & in viros doctos favore parem habes neminem. Hæc *Trithemius*. An verò & quod à *Principe* responsum tulerit, me legere non memini. Fortè quando voluit *Electo*, noluit *Trithemius*, & quando voluit *Trithemius*, noluit *Electo*.

gavit, latentes ibidem cum antiquis chartis manuscriptos codices velut è carceribus eduxit, rectum eorum usum aperuit, *Historiamque patriæ nostræ*, tot antea nævis resperfam, ac vix hoc nomine dignam puris è fontibus hauriendam demonstravit. Exemplo hoc excitati alii *Benedictini* in id incumbere ceperunt, ut ad *Historiam Germanicam* elucidandam etiam ipsi *Symbola* sua conferrent. Equibus *Petrus Basse* Prior ^{Petrus Basse &c.} monasterii *Ballentadiensis* *Historiam Genealogiæ Principum Anhaltinorum* literis consignavit: *Joannes Bertelius* Abbas *Luxemburgensis* *Historiam* condidit patriam. *Carolus Stengelius*, Abbas *Anhusanus* post *Sigismundum* vulgò *Magistrum*, *San-Udalricanum Cœnositam*, & *Chronici Augustani* authorem, easdem res *Augustanas* luculento elucidavit commentario. *Gabriel Bucelinus*, celeberrimus *Afceta Weingartensis* in *Historia* patria multum studii ac laboris posuit, cujus *Genealogica*, teste *Sagittario*, *Rhætia*, *Lacus Podamicus*, *Sacri Romani Imperii Sanctitas*, *Majestas*, *Potentia*, & *Nobilitas*, ac reliqua in *Germanicis* *historica non minimùm* æstimantur.

Rebus in *Helvetia*, atque adeò tota *Germania* per septingentos annos gestis insignem foeneratur lucem *Christophorus Hartmannus* in *Annalibus* ^{Christophorus Hartmannus} monasterii *Eremitani* præclare scriptis. Neque tam *Annales Heremi Deparæ Matris*, quàm *Historia Imperii Romano-Germanici* dicendi sunt; cum quæ *Hartmannus* de hoc *Scriptis* mandavit, longè uberiorem ipsi paginam faciant, quàm quæ de *Sacra* differit *Heremo*. Atque ut exemplo fidem faciamus; prodiit paucis abhinc annis nescio cujus *Dissertatio Epistolaris*, quâ *Auctor* probatum dare contendit, *Friderico Austriaco* *Ludovici Bavari* custodiâ exemto nullum hoc cum *Imperatore* fuisse *coimperium*; at hæc ut chartis illinere sustineret, nunquam futurum fuisset, si quæ hac de re *Hartmannus* cum cura & fide exponit, ipsi lecta fuissent. Audiamus; sic enim loquitur **: „Anno trecentesimo vigesimo quinto, *Leopoldus*, multo, & indefesso labore, & conatu desiderioque exsolvendi è captivitate fratris, cum de pace, & remissione omnia *Ludovicus* negaret, nisi quæ *Imperialia* ornamenta, post *Henrici VII*, mortem, ex *Italia* attulerat, traderet, cum plures etiam „ primo-

„ primores fuaderent, ea tandem petenti obtulit. Sed *Principes*, & urbium magna pars *Leopoldi* constantia, raroque in fratrem amore permoti, & jam quoque *Ludovici* pertinaciam perosi, cum haut dubiam discessionem & vim captivi *Regis* restituenti minarentur, postremo perpulerunt, ut custodiâ eximeret pactis & conditionibus, quarum præcipuæ fuerunt: Pax esset: Imperium commune. Id paribus auspiciis tractarent, regerent, cum fide & cura; regio uterque titulo uteretur: Sigilla bina usurparent, quivis in suo alterius anteferet nomen; beneficia & feuda minora conferret utriusque nomine is, apud quem prima rerum facta petitio esset: Majora, qualia sunt oppida, arcès, dominia, neuter, altero inscio, & inconsulto, dandi, assignandi potestatem haberet. Quæ *Ludovicus* filio *Ludovico*, aut *Moravia* *Marchioni* genero concessit, maneat rata, & immota. Alterutro in *Italiam* abeunte, alter plena potestate *Germaniam* gubernet, alter res *Italicas* ex utriusque commodo & honore componat. Illis, aliisque paucis conditionibus, bella, inimicitia, dicta, facta, abolita, indicta, infecta sint. Ista plusculis adferenda regis *Friderici Austriaci* dignitatis, quem plerique *Scriptores* inscite an malignè è *Romanorum Regum* albo expungere hactenus solitavere. Ita *Hartmannus*. Post cujus asserta frontem exuat necesse est, qui *Friderico Austriaco* *coimperium* abnegare sustinet.

Adamus Adami.

Quid verò dicam de *Adamo Adami*, *Benedictino Brauweilerano* propè *Coloniam*, ac *Priore Murhardensis Monasterii* in *Wirtembergia*? Qui cum diu ob summam prudentiam & rerum publicarum agendarum dexteritatem in *Pacis Tractatibus* *Monasterii Westphaliæ*, multis annis *diversorum S. R. I. Principum*, *Prælatorum*, aliorumque *Dominorum Plenipotentiarium* egisset, ejusdem *Pacificationis* *historicam* relationem conscripsit. Quilibet verò rerum peritus, inquit ejus *Editor Prænobilis JO. GODOFREDUS DE MEIEREN*, fatebitur, fieri vix posse, ut à quoquam *vassissimum illud Westphalicæ transactionis atque actorum corpus* magis aptè, magisque concinnè in compendium contrahatur, quàm quidem egregius *ADAMUS* in *narratione historica* id præstitit, quoniam omnibus, quæ *perfecto historico adesse debent, subsidia a-*

„ bundè instructus fuerat. Et quæso, „ à quonam melior, fidèque magis digna sperari potuisset *historica* narratio, quàm ab eo, qui ipsemet in *Legatorum* numero constitutus, rerum à se *expositarum* testis non modò fuit, præsens & oculatus, neque nudus tantum spectator, sed qui planè *condictionis* socius: qui præterea, quod apud omnes viri fidem mirificè auget, nulla tunc neque necessitate, neque cuiquam gratificandi studio, ad scribendum inductus est, amoris, odiique causas procul habens, soli tantum litans veritati. Atque hoc ipso demum cupidius allicientur lectores, uti spero, ad cognitionem eorum, quæ necessaria maximè ipsis futura arbitramur, quandoquidem ex hoc auctore, citra tædium, & citra temporis jacturam repetere possunt, atque addiscere, quidquid ad *Instrumenti Pacis* illustrationem, & ad verum illius pertinet intellectum. Jam verò ad hoc oraculum fugiendum est, quoties de *Statu*, de *Religione*, de *Libertate* agitur inter *Germanos*. Illi autem interpretando aptissimus omnium, quotquot hodie prostare novimus, hic *Adami* libellus est censendus, qui proinde in *prælectionibus Academicis ad Instrumentum Pacis instituendis* fundamenti loco quàm comodissime ponetur, siquidem ad legem illam publici juris *cardinalem* ac *præcipuam*, auctorum mentes ritè velint præparari, tam accurata in eo omnia, tam solida, tam utilia, tam scitu necessaria. Nitor hac in parte quodammodo auctoritate gravissima *Viri summi*, *Germaniæ nostræ* *Jutorum* luminis illustri *Boehemeri*, doctoris quondam mei nunquam sine piâ mentis veneratione nominandi, qui in literis humanissimis nuper mihi redidit, hæc usus est verborum complexione: *Der Adami wird allen und jeden augenehm seyn, weil er als ein Schlüssel zu diesen grossen Schatz anzusehen, welchen der zuhoffende Index noch angenehmer und nutzbarer machen wird &c.* Sed ne putes, velim, *L. B.* luculentum hoc *Adami* scriptum mea egere commendatione, Virtute sua in supremis *Imperii* tribunalibus tantum sibi favoris dudum conciliavit, ut, quicumque litigantium ad illud provocaverit, causa nunquam ceciderit, quod ex ore habeo illustri quondam in *Imperiali* iudicio *Aulico* senatoris, harum re-

„ rum

Paulus Langius.

Ut verò *Trithemius* *Sodalibus* suis *Benedictinis* clariorem facem in studio *historico* accenderet, *Paulum Langium*, monachum *Citizensem*, discipulū suum ad perlustranda rerum publicè privatimque gestarum *Tabularia*, consulenda *Archiva*, excutiendâsque *celebriorum monasteriorum Bibliothecas* able-

* Epist. famil. lib. 2. n. 6. pag. 518.

** pag. 300.

rum peritissimi : ut nemo tunc temporis resciverit, quisnam verus libri auctor esset, quia ad unum omnes, eundem esse à Protestantium numero, contenderint, nomen ad speciem modò fictum credentes. Hæc Prænobilis de Meieren. Reputet verò cum animo suo, quisquis hæc legerit, quanta superiori seculo vel unius Benedictini Scriptoris merita in patriam extiterint Historiam.

Scriptores Historici nostræ ætatis.

Qui sunt verò, de quibus nostra gloriatur ætas? Pezii, Beselii, Hergotti, Desingii, Pockii, Brentani aliique plures. Et quidem Cl. Hieronymus Pezsius majorum exemplo, Conradi I. Abbatiss Mellicensis, Philiberti Hueberi, Anselmi Schrambii, qui Historiam Austriacam magnopere illustrarunt, duos Tomos *Scriptorum Rerum Austriacarum* vulgavit, præmissis sex perquam eruditissimis Dissertationibus de Rebus Austriacis, quæ ab viris literatis non de nihilo magni fiunt. Nec separandus ab Hieronymo est Bernardus, major natu germanus frater, qui postquam libros tres de irruptione Bavarica in Tirolim an. 1703. à Gallis & Bavaris facta perscripserat, subinde etiam in prima Augustæ Domus Habsburgi Austriacæ incunabula inquirens de ejus origine epistolam publicavit. De utriusque Germani Fratris studio historico præclarum fert testimonium doctissimus Abbas LANGLET DU FRESNOY: *Le Pere Bernard Pez, & le Pere Jérôme Pez son frere sont avec le Pere Hueber de la même Abbaye (Melk) les premiers Religieux de l'Autriche, qui depuis peu d'années ont renouvelé les études historiques dans l'Autriche, ou elles étoient tombées, & comme anéanties depuis très-long tems. Ils ont même excité quelques Chanoines Reguliers de l'Autriche à tourner aussi leurs études du côté de l'histoire & de la recherche des anciens manuscrits, qui sont dans les Bibliothèques des Abbayes & des Eglises. Il est à souhaiter, que ces heureux commencemens aient des suites avantageuses.* Id est: „Pater Bernardus Pezsius, & P. Hieronymus Pezsius, ejus germanus frater, præter Philibertum Hueber, ejusdem Abbatiss (Mellicensis) Cœnobitam, inter viros Austriacæ Religiosos primi habentur, qui non multis ante annis studia historica etiam altiùs diutiusque sepulta, in Austria denuò

excitârunt. Quin etiam non suis tantum Sodalibus, sed Canonicis etiam Regularibus * authores extiterunt, ut animum ad veterum monumentorum, quæ in monasteriorum atque ecclesiarum tabulariis delitescunt, collectionem adjungerent. Optandum, ut felicia hæc initia pari non destituantur successu.

Reverendissimus BESELIUS, Abbas Gottwicensis non tantum in Tomo Prodro-mo Annalium celeberrimi sui monasterii Palatia & Villas Regum ac Imperatorum nostrorum atque Germaniæ Pagos in majorem lucem asseruit, sed in Tomo II. redivivam veluti sistet antiquam & mediam Austriam, unà cum terminis & limitibus, quibus Styriam versùs, reliquasque confines Provincias & Gentes circumscripta est. ** Ad hæc fidem suam Augustissimo Imperatori Carolo VI. obligavit, primum illud ante omnia se conaturum, ut studium hoc historicum per quosdam ex suâ Religione continuetur. Quod eidem Augustissimo ita complacitum fuit, ut in antecessum, ut ajunt, Impressorium Generale clementissimè concesserit, quò singulis Typographis, Bibliopolis, Bibliopogis sub gravi multâ inhibetur, ne quidquid vel ab eodem Abbate, vel à monasterii Gottwicensis Religiosis Professis pro bono Rei Literariæ imposterum typis impressum fuerit, ullo modo, ullavè forma recudere præsumant. Magni ac Cæsarei stimuli, quis enim diffiteatur? ad patriæ Historiæ indefesso labore insudandum. Et verò illius scribendæ munus nulli Benedictini & obire commodius & præstare uberius posse videntur, atque doctissimi Gottwicensis, cum in promptu habeant Bibliothecam cum aliis præstantissimis libris, tum Rerum Germanicarum Scriptoribus (quorum numerus minimum ad decem millia ascendit) longè instructissimam. Quis ergo non egregium aliquod, atque tanto librorum apparatus dignum opus ab iis expectet; præsertim cum eruditissimi sui Præsulis illustri exemplo ad strenuè elucubrandum animentur, excitentur, atque urgeantur? Nec est, ut scribendi argumentum à me suggeratur, cum non nesciant, jam diu ab eruditissimis desiderari *Theaurum Antiquitatum Germanicarum, Collectionem Conciliorum Germaniæ,*

Godefrido an. 1749. 22. Jan. fati functo, vix spes superat futuræ reliquorum Tomorum editionis, ne, quod ajunt, tarpiter atrum desinat in piscem mulier formosa superne.

* Numerum pensat Cl. Raymondus Duellius editis literarum monumentis non incelebris.

** Godefrido an. 1749. 22. Jan. fati functo, vix spes superat futuræ reliquorum Tomorum editionis, ne, quod ajunt, tarpiter atrum desinat in piscem mulier formosa superne.

manie, Germaniam Sacram ad modum Galliæ Christianæ scriptam, Historiam Ecclesiasticam Germaniæ, & denique, ut plura alia silentio prætermittam, Historiam Literariam Germaniæ. De quorum Operum adornanda lucubratione legi potest V. C. Jo. Erhardi Kappii erudita ac insignis *Dissertatio de Ratione, quâ Germani merita sua in Studium Historicum in posterum amplificare possunt.*

Marquardus Hergottus.

Quàm dignum * verò & eruditione sua, & nostræ ætate Opus suscepit Marquardus Hergott, Congregationis S. Blasii in Nigrâ Sylva Magnus Cellerarius, ac Cæsareus Historiographus, dum felici fidere, ut Eruditissimus videtur Lipsiensibus, incognitam hucusque Majorum Austriacorum seriem detexit, & ingentem errorum turpissimum nubem Diplomatum ope dispulit. Contigit ei, quod quidem nescimus, an multis, ut à Carolo Imperatore Augustissimo non uberrimis solum instrueretur subsidiis, sed &, quod maximum, in dies ferè ad exigendum monumentum incitaretur. Quod ubi perfecit, Operique illustri, & sive argumentum sive doctrinam spectes, magnifico supremam manum imposuit, illud ejusdem Potentissimi Monarchæ oculos ita in se convertit, rapuitque, ut Authorem effigie sua, aureo, gemmisque pretiosis radianti Numismati inelusa, clementissimè donatum ad novos subeundos labores historicos animaverit. Cum verò Vir Clarissimus idem suum illustre Opus Clementi XII. Pontifici Maximo dono transmisisset, sequentes in modum Brevis Apostolici ab eo accepit literas.

Clementis XII. Papæ ad eum epistola.

„Dilecte Fili Salutem & Apostolicam Benedictionem. Opus ingenti non minùs mole, quàm studio à te lucubratum, cujus Exemplar humiliter Nobis offerre, ac dono dare voluisti, libenter accepimus, gratissimumque habuimus, te pertractandum suscepisse tantæ Dignitatis argumentum, & Augustissimæ Austriacæ Domus immortalè Decus, amplissimamque in Catholicam Religionem Merita, quamquam sui fama totum impleverint terrarum orbem, solertiâ quoque tuâ in omnium oculis collocasse. Confert enim ad excitantam virtutis æmulationem sæpius ad hominum memoriam revocare, quid ipsa inclytæ illi Religio-

„fissimæ Genti potentæ gloriæque attulerit; Quâ de re non exiguam retulisti à Nobis laudem, nostræque benignitatis erga te propensionem; cum Nobis dubitare non subeat, quin quicquid ibi literis consignasti, congruat omnino clarissimæ Benedictinæ Familiæ Alumno, tuoque in Nos Romanamque Sedem obsequio ac venerationi, cujus merito, faventesque eruditioni, quam præstare dignosceris, Apostolicam Benedictionem tibi, dilecte Fili, permanenter impertimur. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem, sub Annulo Piscatoris Die xxviii. Junii MDCCXXXVIII. Pontificatus Nostri Anno octavo.

Jo. Vincentius Lucchesinus.

Quantum verò in Historia non Ecclesiastica tantum, sed profanâ etiam ac civili Germaniæ præstiterit Anselmus Desingius, Viri clarissimi Opera Chronologica, Geographica, Genealogica, Heraldica, Historica Auxilia &c. cum Latio tum populari sermone festivè, tersè, ac nitidè conscripta, typisque iteratis mandata abundè testantur. Sed verò longè illustrius est Opus, cujus ideam jam aliquot abhinc annis efformavit animo, lineasque etiam primas chartis excepit. Historia nempe Imperii Romano-Germanici. Cui quòd manum nondum admoverit, in causa est, quòd eam in Universitate Salisburgensi aliis studiis habuerit involutam. Faciat nunc verò, munere Publici Professoris tametsi ægrè solutus, perficiatque precor, primus futurus, qui non ex Religiosis modò, sed etiam Catholicis universis hanc nobilem triverit arenam. Hac certè lucubratione non proprium modò & antiquum Ordinis Benedictini decus tuebitur, Historiæ nempe Imperii cultum, sed Catholicæ etiam rei consultum ibit; è cujus bono est, ut virulenti ii libri è nostrorum manibus excutiantur, quos heterodoxi quidam Scriptores, odio suo in Romanum Pontificem, Ecclesiam Catholicam, ejusque affectas imperare nescii, data opera composuerunt, ut aquam turbarent, ne lector limpida haurire possit. Non exiguam etiam laudem consequutus fuit Cl. Edmundus Pockius in Athenæo Etalensi Historiarum Professor, emissis in lucem Historico-Chronologicis ac Geo-

Anselmus Desingius.

Edm. Pockius.

* Ex Actis Erud. Lips. an. 1738. m. Jan. pag. 12.

Geographicis Tabellis, quibus meliores Germani haecenus non habuerunt, nec fors habituri sunt; ita omne tulerunt punctum. Suâ quoque laude frustrandus non est *Ignatius Brentanus Cimarollus*, Banthenensis in Francia Orientali Coenobita, qui res Germanicas in Epitome suâ Chronologica usque ad labentis seculi annum vigesimum sextum non incuriosè deduxit. Denique nec *Joannes Mabillonius*, quem fors omnium primò nominare debuisset, vir in omni Historia, cum sacra tum profana versatissimus, Germaniam tacitam reliquit, sed per Benedictinos ad Christiana Sacra adductam exhibuit, quibus illa quatuor potissimum beneficia debeat accepta; nempe conversionem gentis ad Religionem orthodoxam, Ecclesiarum Cathedralium institutionem, scientiarum disciplinam, soli cultum & ornatum. Quæ nisi comperta habeas, puer in patriâ Historia, quod turpissimum est, jure non immerito haberi potes.

Quid plura? *Debemus*, inquit V. I. Jo. * *David Kælerus*, Historiarum primùm in Altorfina, nunc Göttingana Universitate publicus ac celeberrimus Professor, *Debemus sanè illustri ac vetustæ D. Benedicti familiae, uti bene jam olim observavit Aub. Miræus, scripturam à multis retrò seculis, itémque conservationem melioris doctrinae in Historia, felicemque eam prædicamus, quod etiam hac nostra tempestate in ea non desint felices veterum monumentorum indices, & vindices, quorum curam & laborem in iis conservandis & publicandis meritò omnes magni faciunt & prædicant, qui flagrant cupiditate evolvendi perficiendique Historiam Germanicam.*

Germaniæ contermina, imò in ipsius Germaniæ medietate sita est Bohemia, cujus Historiæ nisi Benedictini scriptis suis lucem affudissent, quantis in tenebris illa hodie oberraret? Quòd Bohemia non unum antiquissimis Slavorum temporibus supremum Principem, sed complures Duces absolute imperantes habuerit, unde, nisi ex *Walafrido Strabone* compertum habemus? Quis Bohemos sub tributum à Carolo M. redactos fuisse nos docet, nisi *Eginhardus* Abbas in vitâ Caroli Magni? Quis iterum nos docet, Bohemos Slavos ab Arnulpho Rege Germaniæ, Domino suo Supremo, Sua-

topluco Moraviæ Duci, subjectos fuisse? Nonne Abbas *Regino*? Nonne idem *Regino* Bohemos à perfidiâ nota, quam alii Scriptores iisdem inurunt, his liberat verbis, dum ad an. 890. testatur: *Quod Francorum Regibus fidelitatem promissam inviolato fidei conservaverint. Quid Wittekindus Corbejenfis? Etsi Bohemiam ab Henrico Aucupe subactam testetur, Bohemos tamen cum Germanis in comparatione conjungens, non uno nomine illos nostris popularibus præfert: Est namque, inquit, ejusmodi genus hominum durum, & laboris patiens, victui levissimo assuetum, & quod nostris gravi oneri esse solet, Slavi pro quadam voluptate ducunt. Transeunt sanè dies plurimi his pro gloria, & pro magno latòque imperio, illis pro libertate ac ultima servitute variè certantibus. Boleslai III. cognomento Cæci, Bohemiæ Ducis Gesta densis involuta tenebris jacerent, nisi facem iisdem accendisset *Adelboldus* noster, Trajectensis Episcopus. Quid jam *Adelmann* seu *Ademarum*, *Hermannum Contractum*, *Dithmarum Merseburgensem*, *Sigebertum Gemblacensem*, *Lambertum Schaffnaburgensem*, aliòsque Benedictinos commemorem, qui, quod rerum Bohemicarum Scriptores silentio prætermiserunt, memoriæ produnt? Ne multis. An non singularis illa Benedictinæ eruditionis prærogativa est, quòd *Christannus*, Boleslai Pii, Bohemiæ Ducis, germanus frater, ac Monachus Brevnoviensis, omnium primus extiterit, qui res Bohemicas in literas retulit? Florem gratiæ decerpit, qui factum occupat. *Christannus* exceperunt *Neplacho* Opatovicen-Neplachensis Abbas, qui Chronicon Bohemiæ conscripsit; *Radimilius* Abbas Clatovienfis, qui Origines Urbis Clatovienfis elucidavit; *Hoffmannus* San-Emmeramenfis, qui Bohemiæ Historiam in Germanicum convertit sermonem.*

Num verò Author noster *P. Magnaldus*, de Bohemica Historia bene meritus fuerit, indicio erit *Bibliotheca Bohemica***, in qua agitur de Authoribus, qui scripsere de rebus cum sacris tum profanis Regni Bohemiæ. In hac Bibliotheca recensetur infame Opus *Rochezangi de Isencern*, in quo is Historiam Regni Bohemiæ brachio plusquam levi pertractat, jura verò Augustæ

gustæ Domûs Austriacæ in Regnum Bohemiæ verbis ac dictis summè contumeliosis proscindit, atque pro virili, at nequissima sua parte in Lectorum animis evertere conatur. Recensio autem est editionis jam secundæ de an. 1746. An non ii verò, qui nomine Augustissimæ Imperatricis ac Reginae Bohemiæ eidem Regno Bohemiæ præfunt, nihil potius, nihilque prius habere, atque sui esse officii existimare debuissent, quàm ut atrocissimè læso honori Domûs Austriacæ, atque nominatim *Mathiæ* ac utriusque *Ferdinandi I. & II.* Majorum Glorios. Mem. Augustissimæ Imperatricis ac Reginae Bohemiæ confulerent, eumque quibus modis possent, pro muneris sui debito repararent? Hoc autem quâ ratione ab iis fieri potuisset, quàm ut *Rochezangi* feditiosus & feralis Liber non modò Regno prosciberetur, ejusque lectione omnibus interdiceretur, sed ipsius etiam carnificis manu in Triurbe Pragâ publicè in foro flammis concremaretur? Quo incendio futurum fuisset, ut injustæ criminationes Augustæ Domui irrogatæ abolerentur, commeritæ autem ultimæ infamiæ nota contumelioso libro inureretur. At quia factum id non est, malim potius credere, librum Regiæ Gubernationis notitiam effugisse, quàm ejus abolitionem neglectui habitam fuisse. Grande profectò piaculum foret, cogitare, quòd Regii Administrati huic obstare malo, *Rochezangi* contumeliosè dicta æquâ aure ferre, neque gravissimè læsum honorem Regnatricis Domûs reparare voverint; cum justitiæ leges vel apud Barbaros ab omni humanitate relictos præscribant, ut in libellos famosos tantùm, quibus honor & fama aliorum indignè lacerantur, severissimè animadvertatur, ne dicam, quibus injusta Regni occupatio, oppressio, possessio à Scriptore, cœli terræque obli- to, Augustæ Domui imputatur. At quod Pragæ non factum, Viennæ Austriæ (ubi *Bibliotheca Bohemica* in Censura fuit) anno 1749. die 14. Nov. factum: quâ illucescente sub horam nonam matutinam rogos in Novo foro, vulgò *Neuen-Markt* à carnifice accensus liber infamis in illum coniectus, flammisque absumptus, nomen verò authoris *Rochezangi ab Isencern* patibulo extra Portam Scotensem noviter erecto affixum fuit. Sic *Bibliotheca Bohemica*, nondum typis data, occasione fuit, reparandi gravissimè læsum honorem Aug. Domûs Austriacæ. Est *P. Ziegelbauer Hist. P. II.*

verò hæc Bibliotheca Prodrumus tantùm ad novam Scriptorum rerum Bohemicarum collectionem Tomis IX. comprehensam; de qua quid futurum sit, tempus docebit.

Nolo jam hîc in disceptationem vocare, an Gothi, Vandali, Longobardi, ac Normanni natione Germani fuerint, certè quacunque origine eorum fortiter ac bellicè gestis, ne illorum memoria succedentibus seculis oblitteraretur, de omni Gothica, Vandatica, Longobardica ac Normannica Gentè non malè meriti sunt. Gothorum verò primam originem atque historiam primus omnium contexit *Cassiodorus*, ut in priore præfatione *Variarum* ipse fidem facit. Quam subinde *Jornandes* ex Episcopo monachus in synopsis redegit. Novam verò lucem Gothicæ Historiæ nostra ætate accendit *Joannes Garetius* è Congreg. S. Mauri, dum ad *Cassiodori Variarum* libros, seu epistolas, in quibus multus sermo est de rebus gestis Theodorici, Gothorum Regis potentissimi, notitiam dignitatum, locorum, fluminum, & id genus plurium, quæ notatu dignissima eo in Opere inveniri possunt, subministravit. Parem diligentiam atque eruditionem ad historiam Gentis Vandalicæ illustrandam attulit *Theodoricus Ruinartus*, sine cujus commemoratione multos nesciremus Principes, qui sæviente in orthodoxæ fidei affeclas Vandalicâ persecutione, regni gubernacula moderati fuerint. Quæ verò de Gente Longobardorum notitia nobis superesset, nisi illam *Paulus Diaconus*, *Erchembertus monachus*, *Joannes Casinates* in libris à se conscriptis nobis reliquissent? In obscuro etiam Normannorum Gesta jacerent, nisi *Ordericus Vitalis*, *Willelmus Calculus*, *Robertus de Monte*, *Amatus Casinensis*, *Gaufredus à Malaterra*, *Alexander Calesinus*, *Thomas Walsinghamus*, aliique plures Benedictini Scriptores bellicam eorum virtutem, quâ sedem in Francia primùm quæsierunt, tum nobilissima regna in Anglia & Sicilia constituerunt, ac maximas subinde res in Oriente magna cum laude gesserunt, memoriæ commendassent. Ut quanta armorum vi Normanni olim præstiterint, quantaque pietate ac divino cultu jam inde à conversione Rollonis, inter piissimas ac religiosissimas Orbis Christiani gentes inprimis floruerint,

Ignatius Cimarollus.

Jo. Mabillon.

Cl. Kæleri testimoniū de Historiarum studio ac merito apud Benedictinos.

Historiæ Bohemicæ lucem affundunt Benedictini.

* In Præfat. ad nov. edit. Marq. Freheri Directorii Historici Norimbergæ & Altorfii anno 1720.

** Hujus operis manuscriptum sibi vendicavit *D. Schvandtnerus* Vindobonensis, quod ut publici juris fiat optamus, ne alienis se vestiant cornicula plumis.

haud aliunde magis, nisi ex Benedicti-
norum Scriptis innotescat.

Scripto-
res rerum
Hispani-
carum.

Quid illos verò differo Scriptores,
qui in condenda rerum Hispanicarum
Historia cum aliis Viris doctissimis de-
fudârunt? Hispania nempe per mille
amplius annos Vandalicis Punicisque
armis oppressa plus de rebus fortiter
gerendis, quàm iisdem in literas &
acta referendis sollicita fuit. Quam-
primùm verò Barbarorum jugum ex-
cussit, luce historica illustrari coepit.
Ut enim præstantium ingeniorum fe-
racissima est, ita continuò Livios, Ta-
citos, Sallustios, aliòsque nobiles tulit
Historicos. De nostris tantùm, iisque
cumprimis, qui Regii Historiographi
munere fungi præ cæteris meruerunt,
loqui liceat.

Gundi-
salvus de
Arredon-
do.

Gundisalvus de Arredondo,
& *Alvarado*, Abbas illustris monaste-
rii S. Petri de Arlanza, Regùmque Ca-
tholicorum Ferdinandi V. & Isabellæ
Historiographus ineunte seculo deci-
mo sexto absolutum dedit Opus Histo-
riam Comitis Ferdinandi Confalvi de
Castilia, magni, ut Nicolai Antonii
usurpem verba, à magnis viris habi-
tam. *Prudentii Sandovalii* nomen ita
illustre fuit, ut Philippus III. idoneum
ante alios eum æstimaverit, cui descri-
bendarum Regum Hispaniæ rerum pa-
ce bellòque gestarum, continuandæ-
que Floriani Decampi, & Ambro-
si Morales Historiæ sexcentorum fe-
rè annorum supplemento munus in-
jungeret. Quà imposita gravi pro-
vincia ita perfunctus est, ut cunctas
Historici verè Regii partes omnium ju-
dicio egregiè cumulâtèque perfolverit.
Franciscus Sota Caroli II. Historiogra-
phus, licet quædam suo in *Chronico*
Principum Asturiæ & Cantabriæ pec-
caverit, neque illud numeris omnibus
dederit absolutum, multa tamen de
antiquorum Comitum, Ducùmque
Cantabriæ & Asturiarum serie, & stem-
matibus, tum & de Castellæ veterum
Comitum plurimarùmque nobilium
Hispaniæ prosapiis inibi contineri pro-
letaria nemo iverit inficias. Quatuor
autem Hispanæ Gentis excellentias
eximius ille Historicus *Benedictus de Pe-
nalosa*, intertextis præclarissimis exem-
plis, tantâ narrandi facultate expo-
suit, quantam Hispani rerum suarum
magni admiratores nec ambitiosè quæ-
sitam exoptârunt. Alius *Benedictus*,
sed de *Guardiola* Hispanis viris, grandi-
bus & miris minimè displicuit, cum
jura, præeminentias, redditus, insignia,

Pruden-
tius San-
doval.

Francis-
Sota.

Benedi-
ctus de
Penalosa.

Benedi-
ctus de
Guardio-
la.

& fœsquipedales titulos, quibus pro-
ceres & Magnates insigniuntur, Opere
historico recensuit. De Hispanæ
Gentis Politia, ejus Monarchia, ra-
tione statûs, incremento, diuturnita-
te ac perpetuitate nemo uberiolem in-
stituit narrationem atque *Joannes Sa-
lazar*. Origines Regni Arragoniæ, Re-
gùmque Asturiæ, Arragoniæ & Na-
varræ antiquitates à *Joanne Bris Mar-
tinez* magna eruditione conscriptæ in
manibus Hispanorum habentur. Regni
autem Navarræ condere Historiam,
ac multorum annorum intermorientes
res gestas è tenebris excitare *Petrus de
Valencina* sustinuit. Sebastiani Regis
Lusitaniæ manes multùm debent *An-
tonio de S. Romano*, qui eos ex inferis
in lucem quasi vindicavit, quando in-
felicem quidem expeditionem belli-
cam, mortem verò fortissimè obitam
incorrupta veritate enarravit. Quis
vitas Heroum Castiliæ, & Magni Du-
cis Roderici Diaz, atque Comitis Fer-
nandi Gonzalez res præclare gestas
elegantiùs præscripsit, atque *Joannes
de Arrevalo* S. Petri de Cardenna Cœ-
nobita? Chronicon Castellanosum,
sive potiùs Legionensium Regum à Pe-
lagio usque ad Ferdinandum, mona-
cho erudito Asceterii S. Dominici de
Silos, cujus nomen ignoratur, Nico-
laus Antonius, celeberrimus Auctor
Bibliothecæ Hispanæ Veteris & Novæ
attribuit. An non denique eximia
prorsus & præclara sunt, quæ VICTO-
RIUS SIRI in *Prolegomenis ad Mercu-
rium* tom. 2. in medium adducit, ubi
tumultus Catalaunicos non minori
prudencia, quàm facundia commemo-
rat?

Joannes
de Sala-
zar.

Jo. Bris
Martine-
nez.

Jo. de Ar-
revalo.

Victorius
Siri.

Rerum
Italicarum
Scripto-
res.

Augusti-
nus Ve-
nerius.

At non omnes Benedictini rerum
Hispanicarum Scriptores enumerandi
sunt. Jam diu enim queruntur Itali
se postremo nominari loco, qui fors
primo poni debuissent. Quid verò
primùm dicam de erudito illo ac exi-
mio Opere, quod *Augustinus Venerius*,
Cavenis Archivarius, de *Servitute Ita-
liæ* elucubravît. Consideranti enim
Viro docto, sæpèque sæpiùs animo vol-
venti ferventissima illa & assidua bella,
quæ olim infelix Italia præ cæteris Or-
bis partibus (ob Barbarorum, alia-
rùmque exterarum gentium avaritiam,
atque effrænatam regnandi cupidita-
tem) passa est; Pestèsque exinde ortas,
famésque & calamitates plurimas, qui-
bus toties prægravata est & devastata,
illud Poëtæ elogium *Servæ Italia* in
men-

mentem venit, occurritque, ac simul
quædam animi deliberatio de his ali-
quid lucubrandi, ac in posterorum uti-
litate edendi, quod tunc se absol-
visse censuit, cum præclarum Opus
de *Servitute Italiæ* edidit; ubi præcam
ejus calamitatem Lectores agnoscunt;
imò accuratiùs ex multifaria Græco-
rum, Francorum, Longobardorum,
Nortmannorum, Germanorum, Sue-
vorum, Andegavensium, Arragonen-
sium, Dyrrachensium, Hispanorum
Principum ferie, qui tum in tota Italia,
cum in singulis ferè ejus regionis urbi-
bus dominium habuerunt, certiores
fieri licet. *Valerianus Castillioneus* cum
insignem in re historica, seculari, at-
que ecclesiastica eruditionem ac do-
ctrinam sibi comparasset, Carolo Sa-
baudiæ Duci, notæ virtutis, atque acer-
rimi judicii Principi dignus est visus,
quem in suum eligeret Historiogra-
phum, tribus librarum argenti milli-
bus pro annuo stipendio assignatis;
quod etiam munus tam sub ipso & Vi-
ctore Amadeo, quàm sub Christina
Ducissa, Ludovici XIII. Galliarum Re-
gis sorore ad obitum usque egregiè ad-
implevit, relictis quàm pluribus histo-
ricis scriptis, quibus res Domûs Sa-
baudiæ mirificè illustrantur. Sed ro-
gatus à Cardinali Burghesio, & à Pe-
tro Toletano, Neapolis Prorege, ut
Pauli V. Pontificatum, & bella à Re-
ge Catholico in Italia gesta describe-
ret, utramque provinciam justis de
causis recusavit. Res à Senensibus
præclare gestas *Nicolaus Donati* Lati-
no fermone conscripsit; nec minori
veritate, quàm diligentia Belli Etrusci
inter Carolum V. Cæsarem, & Henri-
cum II. Gallorum Regem Historiam li-
bris duobus complexus est. *Placidus
Puccinellus* Memorias antiquas Urbis
& Ducatûs Mediolanensis ab oblivio-
ne vindicavit. Quæ in Regiensium
Republica ab anno 1353. ad annum
1414. gesta fuere, scripto complexus
est *Petrus de Gazata* Abbas monasterii
S. Prosperi Regiensis, illudque Chro-
nico Regiensi à patruo suo *Sagacco de
Gazata* conscripto adjecit. Res Sicu-
las *Michael de Indice*, variis iisque egre-
giis scriptis magnoperè illustravit, suâ-
que adversaria, quæ proprio usui col-
ligere inceperat, aliorum commodo
aut curiositati ad patrii soli gloriam se
perficere & impertiri paratum esse Re-
publicæ Literariæ significavit. Quod
doctius, quod ordinatius, atque uti-
lius Opus habemus ad cognitionem
Italiæ Medii ævi comparandam, atque

Valeria-
nus Ca-
stillio-
neus.

Nicolaus
Donati.

Placidus
Puccinellus.

Michael
de Indice.

ea est Dissertatio, quàm *Caspar Baretta*
pro usu *Tabulæ Italiæ* à se pariter ad-
ornatæ in lucem dedit publicam? Ea
certè tantâ eruditione atque doctrinâ
concinnata est, ut omne eruditorum
tulerit punctum, cum Author brevita-
ti summam conjunxerit perspicacita-
tem ac claritatem. Illius præstantiam
qui magis cognoscere cupit, operæ
pretium facturus est, si legat Francisci
Blanchinii epistolam ad Cl. V. Jose-
phum Ant. Saxium Bibliothecæ Am-
brosianæ Mediolanensis Præfectum. Sa-
tis etiam illustre argumentum à se per-
tractatum fuisse existimârunt *Petrus
Ursinus*, *Valerianus de Franchis*, &
Bernardus Clavellus. Prior quòd Or-
bis ac Regni Neapolitani condiderit
Historiam; alter, quòd Urbis Cata-
nensis res memoratu dignas enarrârît;
postremus, quòd Arpinum, patriam
suam, Volscorum olim valdè celebrem
civitatem, ruinis, ruderibusque ferè
nunc obrutam conatus sit, calamo suo
in antiqui nominis revocare splendo-
rem, Arpinatæ Historia edita, vel ob
id lectu digna, quod in ea Caii etiam
Marii & Marci Tullii Ciceronis, quos
ibidem natos esse constat, res gestas,
mores, militiam, facundiam & obi-
tum Italico fermone perquam accura-
tè, nec indifertè tractaverit. Non mi-
norem laudem consequutus fuisset
Mauritius Zapata, si quæ *Notabilia re-
rum Parmensium* in literas retulit, typis
ac Civitates *Florentia*, *Genua*, ac *Vene-
tiæ* cæteris Italiæ civitatibus potentia,
viribus, ac imperii amplitudine præsti-
terunt, tanto earum Historiæ cætera-
rum urbium Historiis antecellunt. Un-
de *Vincentii Borghini* & *Casimiri Fre-
schotti* celebris est gloria; illius, quòd
res Florentinas & Etruscas dictione pu-
ra, methodo exquisita, insigni perspi-
cuitate, nec minori judicio fuerit per-
secutus; hujus quòd Urbem Venetam,
ab ejus exordio, bellantem & trium-
phantem exhibuerit: Civitatem verò
Genuam, diversos ejus status, ultimum
cum Rege Galliarum dissidium, ejus-
que compositionem relatione historicâ
adumbrârît. Magnam etiam gratiam
à Nobilitate Italica *Eugenius Gamur-
rinus*, antiquitatis studiosissimus iniit,
quòd graves vigiliarum suarum labo-
res Genealogicæ Historiæ consecrârît,
illustrium Familiarum Tusciæ & Um-
briæ vetustas series Tomis quinque
complexus, qui tunc quidem à nobi-
libus Familiis utpote laudum suarum
ac gloriæ promptuarium avidissimè re-
cepti

Caspar
Baretta.

Petrus
Ursinus.

Mauri-
tius Za-
pata.

Vincen-
tius Borg-
hinus &
Casimirus
Freschot-
tus.

Eugenius
Gamur-
rinus.

* Armell. Bib. Casin. part. 1. pag. 67. quem etiam de aliis Rer. Italic.
Scriptor. O. S. B. confule.

Nicol. de Tedescis. **de Tedescis**, Episcopus Liparitanus, Episcoporum Examinator, aliorumque in Aula Romana munerum gestorum splendore conspicuus, Historiam prætenfæ Monarchiæ Siciliae primùm Italico, tum jussu Clementis XI. Latino sermone conscripsit. Absit verò, ut tacitus præteream eruditissimas Card. QUIRINI vigilias, quarum fructus est Collectio Epistolarum *Francisci Barbari*, quæ lectissimus Italicarum rerum thesaurus, ejus temporis seculi XV. appellari valent, quibusque Purpuratus Pater Diatribam Præliminarem, justo libro non minorem, præmisit.

Historiae universales Scriptores. Jam verò postquam brevi ac compendiario stylo eos recensui Benedictinos, qui Anglicam, Francicam, Germanicam, Hispanam, atque Italicam concinnarunt Historiam, ad illos veniendum est, qui vel ab Orbe condito, vel à Christo nato res humanas universè ac generatim memoriæ prodide-

runt. E multis verò, ut lectoris fatigati occurrat, unum nominò S. Odonem Abbatem, haud satis unquam laudandum Congregationis Cluniacensis Institutorem. Is certè cum res humanas, quascunque miratur vulgus, tanto haberet despiciatui, ut nihil præter æternas ac divinas amore suo dignaretur, illarum tamen ab exordio Mundi usque ad annum reparatæ salutis non-gentesimum trigésimum septimum contexitur historiam, nullo alio fine, nisi ut earum vanitatem, caducitatem, & inconstantiam mortalibus ob oculos constitueret, atque sic ab earum amore illos abduceret. Quem eundem finem R.^{mo} Abbati *Augustino Calmet* in Historia Universalis Sacra & Profana condenda ab Orbe condito ad nostra usque tempora fuisse nuper præstitum, nullus dubito. Hunc scopum, hanc metam si Benedictini in Historia profana seu legenda seu scribenda sibi præfixam habeant, eorum Historiæ Civilis studium non jam profanum, sed sacrum habendum est.

SECTIO III.

Historia Studii Historiæ Monastico-Benedictinæ.

Veteres plus gerendis quam scribendis rebus intenti. **E**Xoriens Familia nostra plus gerendis quam scribendis rebus intentata, nullum non dicam negotium, sed ne ullam quidem cogitationem de historia sua concinnanda, condendis-que Annalibus suscepit. Accidit nimirum illi, quod præcæ Romanorum Historiæ, de qua C. Sallustius: *Populo Romano nunquam ea* (quæ Græcis) copia fuit, quia prudentissimus quisque facere, quam dicere, sua ab aliis benefacta laudari, quam ipse aliorum narrare malebat. Majori ac primæ curæ habuit, alumnos suos ad virtutis studium excitare, illorum formare mores, atque ad regularis disciplinæ componere observantiam. Tum quædam religiosæ humilitatis, obedientiæ, paupertatis, castimoniam, omnis denique virtutis specimina, & exemplaria, Divum præprimis Legislatorem BENEDICTUM, ejus discipulos, *Maurum* & *Placidum*, aliosque vitæ sanctimoniam conspicuos monachos ad imitationem ob oculos ponere, & literis consignare operæ pretium esse autumavit. Sic *ÆGIL* Abbas Fuldenfis vitam S. *Sturmi* five *Sturmiionis*, primi Abbatis & Cœno-

biarchæ nobilissimi Asceterii Fuldenfis à se conscriptam fratribus ad mensam recitari præcepit. *B. Ægilis* verò vitam, *Rabano* Abbate exposcente, in literas retulit CANDIDUS ejus discipulus, cum solutâ tum ligatâ oratione, ut ipsemet fidem facit in sua præfatione, in qua & asserit, se vitam *Baugulfi* secundi Abbatis Fuldenfis in literas retulisse, sed ea ad nos non pervenit.

Subinde monasteriorum suorum historias seu chronica scribendi cupido nostris incessit: quo in genere, inquit *Mabillonius*, *Fontanellensi chronico*, quod seculo nono conditum est, nullum antiquius invenio. Magno *Mabilonio*, cui sectionis hujus Historia magnam partem debetur, contradicere, vix non religioni mihi duco; potius enim me, quam virum illum in Historiâ versatissimum falli dixerim; non capio tamen, quod Chronico *Fontanellensi* primas tribuat; cum jam Venerabilem *BEDAM* Monasterii sui Abbatem historiam scripsisse, alibi ipse dicat; quæ diu desiderata seculo proxime præterito à *Witæo* primùm in Ang-

lia, tum à *Billainio* Parisiis in Gallia typis vulgata fuit, cum inscriptione: *Historia Abbatum Wirimuthensium & Girwensium*. Sed fors in hac Historia magis res gestæ Abbatum, quam casus ac eventus monasterii describuntur; neque enim illam, ut ut optabam, videre unquam mihi contigit. Deinde duo adhuc Chronica occurrunt, quæ seculo IX. contexta fuerunt, *Fuldense* nimirum ac *Sangallense*. *WALAFRIDUS* enim *Strabo*, *Rabani* discipulus, *Chronicam* Monasterii Fuldenfis inchoavit, quæ per alios succedentes continuata, non parvum in editione *Annalium Hirsaugiensium* *Trithemio* juvamen præstitit, ut ipse nos docet ad annum 947. Idem *Trithemius* de *Wernberto* monacho, quem *Jodocus Mezlerus* * in S. Gallo floruisse circa annum 862. scribit, sequentia memoriæ commendavit: *WERNBERTUS* natione Germanus, patriâ *Curiensis*, *Rabani Mauri* auditor, viv in monasticâ disciplina exercitatus, linguæ Græcæ peritissimus, Historiographus & Theologus sui temporis nobilissimus, ἀναγλύπτης; item & Musicus absolutus, historiam rerum *Sanctgallensium* ad sua usque tempora elegantissimo volumine deduxit. *Wernbertum* excepit *RATPERTUS Senior*, qui Chronica à S. Gallo usque ad *Bernardum I.* qui præfuit anno 883. sua videlicet tempora perduxit. Synchronus ac condiscipulus fuit *B. NOTKERUS Balbulus* anno 912. ad Superos translatus; qui pariter historiam monasterii *Sangallensis*, & subsequenter temporum suam usque ad ætatem, in morem *Ciceronianum*, id est, per *Dialogos* scripsit. Si *Goldasto* credimus, ejus adhuc tempore alicubi existerunt in *Palatinatû* apud viduam *Wolfgangi Weteri* *Sanctgallensis Ecclesiastæ* ex *Calvini* secta, ad quam *Urbs sanctgallensis*, excusso *Abbatis* jugo, defecit.

Megenfridus Fuldenfis Chronicon ad sua deduxit tempora. **F**uldæ seculo decimo floruit *MEGENFRIDUS*, vir magnæ doctrinæ, qui *Chronicon* de *Abbatibus Fuldenfis* usque ad suam deduxit ætatem, quam egit sub *Ottone II.* & *III.* nec non *Henrico III.* qui *Ottoni III.* successit, & annos 23. ad Ann. Chr. 1024. imperavit. Hoc *Chronicon* *Trithemius* se & vidisse, atque adeò ad usum habuisse non diffitetur in *Hirsaugiensium* *Monasterii* *Annalibus* his verbis: *Claruit etiam his temporibus Meginfridus, Monachus Fuldenfis Chronographus, qui*

velut rosa inter spinas, ita studiosus & doctus inter desidiosos, carnales, ignavosque monasterii sui monachos clarus emicuit. Is inter cætera ingenii sui opuscula *Historiâ sui monasterii* ab origine diligenter complexus, *Abbatibus* singulos secun- dum ordinem temporis sibi ad invicem succedentes inseruit, & uniuscujusque gesta breviter annotavit, eorum quoque *Cœnobiorum*, quibus vel *Monachos* ex *Fuldensi* missos novit, vel *Abbatibus*, pari ratione meminit: quorum & successiones *Abbatum*, & memorabilia facta interserendo, compendiosè descripsit. Ex cujus viri laboribus multa me fa- teor, in hoc Opere nostro de *Hirsaugiensi* *Historia* necessariò commiscuisse. Hæc *Trithemius* de *Megenfrido*, à cujus obitu *Richardus* Abbas XIX. *Fuldenfis* sub annum 1033. monachis suis mandavit, ut facta clarorum virorum fideliter describerent, & manuscripta bibliothecæ inferrent. Quod *Richardus* præceptum multum abest ab inofficiosa illa desidiosa & ignorantia nota, quam *Trithemius* *Fuldenfis* seculi X. *Cœnobitis* immeritò inurit; cujus decursu viros industria, religione & doctrina eximios *Fuldæ* floruisse jam aliàs ostendimus. Homo fuit *Trithemius* ab animi motibus non semper immunis; unde nescio quare offensus de *Fuldenfis* ea aliquando scribit, quibus spongiâ opus est. Sed his missis præter *Megenfridi* *Chronicon*, quod excidisse eruditus ac monasticæ historiæ studiosus dolendum est, aliud quod hodie superest, *Chronicon* seculo X. scriptum fuit ab *Aione* *Croilandensi* in *Anglia* *Monacho*, in quo res monasterii sui ab anno 664. ad 974. literis consignatas posteritati reliquit.

Multò tamen plura Chronica ab undecimi seculi monachis contexta con- fuerunt. Princeps facilè fuit *Chronicon* Casinense. *Oderisius* enim * *Desiderii Leonis* Abbatis, ac postea Pontificis *Maximi* *Victoris III.* in regimine *Casinensi* successor, *LEONI* *Marsicano* præcepit, ut sanctæ memoriæ *Abbatis* *Desiderii* magnifica gesta, aliorumque *Casinatium* *Abbatum* literis mandaret: quod ille exequi aliquamdiu distulit, utpote in servitio *Domini Apostolici* scilicet *Urbani II.* jussu ipsius *Oderisii*, & ab ipso *Oderisio* in diversis negotiis occupatus, ut *LEO* ipse commemorat in *Prologo* *Chronici* sui, quod *Domino* & *Patri sanctissimo*, venerabilis *cœnobii* *Casinensis*

* Ang. Nuc. in not. in prolog. Pet. Diac. lib. iv. Chron. Casin.

nensis Abbati Oderisio, Frater Leo, cognomine Marsicanus inscribit: ubi ait, hoc Opus olim *Albano* Archiepiscopo *Salernitano*, viro sui temporis sapientissimo à *Desiderio* Abbate inunctum fuisse; sed eum operosioris argumenti periculo se subduxisse. Operi igitur se accinxit *Leo*, ac tres conscripsit libros, quos subinde *Petrus Diaconus* quarto addito profectus est. Ipsi siquidem continuandi *Leonis Marsicani* Historiam provincia à *Rainaldo* Abbate *Casinenfi* demandata fuit. Nam præterquam quòd *Bibliothecarius* erat *Casinenfis*, & in monumentis *Cœnobii*, priscisque *Annalibus*, ut ipse *Petrus* in Prologo libri IV. loquitur, versatus, universis ferè negotiis, quæ suâ ætate contigerant, immixtus fuerat: ut proinde præfens testis, & oculatus eorum, quæ scripturus erat, posset accedere: uberiori fideliorique notitiâ styli paupertatem redimente.

Eodem ævo conditum est *Chronicon Gemblacensis Monasterii*, *Dioecesis Namurcensis*, quod editum est Tomo VI. *Spicilegii Dacheriani*; *Chronicon Mosanensis Monasterii* *Dioecesis Remensis* Tomo V. ejusdem *Spicilegii* insertum; *Chronicon continuatum Abbatiae Fontanellensis* *Dioecesis Rotomagensis* Tomo III. ejusdem *Spicilegii* publicatum; *Chronicon Monasterii Affligemensis* seu *Affligeniensis* in *Brabantia*, quod extat Tomo X. ejusdem *Spicilegii*; *Chronicon Centulensis Abbatiae*, seu *S. Richarii*, editum Tomo IV. *Spicilegii*; *Chronicon Andrensis* five *Adernensis* *Monasterii* *Dioecesis* *Bolonensis*, quod habetur Tomo IX. *Spicilegii* sæpius jam citati. Omitto *Lamberti Hirsfeldensis* *Annales*, *Gregorii Catinensis* *Chronicon* *Farfense*, *Ingulphi* *Abbatis* *Croylandensis* *Historiam* sui *monasterii*, aliâque *Chronica*, quæ hoc seculo in *Italia*, *Germania*, *Gallia*, *Anglia*, aliisque provinciis condita sunt; quemadmodum & calamum abstinere ab enumerandis *Chronicis*, quæ sæculo duodecimo bene multa edita fuerunt. Silentio tamen prætermittere non possum *Chronicon Vultur-nense*, five *Chronicon antiquum monasterii olim celeberrimi S. Vincentii de Vulturno*, nullius *Dioecesis* in *Provincia Capuana*, quod V. C. *Muratorius* inter *Scriptores Rerum Italicarum* Tom. I. Parte II. luce publicâ donavit. Illius autem auctor fuit *JOHANNES* ejusdem *Cœnobii S. Vincentii*

Monachus. Ætatem suam fati ille indicat, quum scribit *, se jam septennem in celebri illo monachorum conventu susceptum fuisse, sibi que postea demandatam à *Girardo* Abbate curam *Chronici* contexendi. Opus ille impigrè aggressus est, & absolutum *Benedicto Abbati* (quem *Ughellus* in *Catalogo* suo prætermisit) jam tandem dicavit. Interea nondum perducto ad umbilicum libro, contigit, ut *Beneventum* accederet *Concilii* celebrandi causa *Paschalis II.* *Romanus* Pontifex, ad quem profectus est *Johannes* ipse *Chronici* hujus auctor, unâ cum *Benedicto* Abbate suo, tum obsequium testaturus, tum *monasterii* negotia apud illum acturus. Decurrebat tunc annus à *Christo* Nato *MCVIII.* Cœptum laborem suum eâ occasione obtulit is *Joanni* *Cancellario* *Pontificio*, qui postea ad *cathedram S. Petri* assumptus *Gelasius II.* appellatus est. Ostendit ipsi etiam *Paschali* *Pontifici*, à quo laudem non solum, sed etiam responsum hujusmodi accepit: Bene ò fili! magnum opus cœpisti, sed bene cœpta melius perficere stude.

Laudem etiam suam promeritus est *Monachus Anonymus Murenensis* in *Helvetia* *Monasterii*, qui ejusdem *Acta* *Fundationis* magnâ curâ & diligentia literis mandavit. Posteros verò monuit, ut sicut ipse, quæ vel ante eum, vel suis temporibus huic sanctæ *Ecclesie* collata fuerant, descripserat; sic & illi facerent; qui post ipsum venturi erant.

Sed subinde *Monasteriologiae* studium si non omninò prætermisum, certè quidem non parùm remissum quibusdam dicitur. Unde seculum decimum tertium cum proximo ab Orbe reparato omnium ineptissimum se comperisse scribit illustris *Leibnitius*. En verba illius ** admetior: „Seculum „decimum tertium, quò subito omnes propemodùm boni *Scriptores* „evanuerunt, cuncta in se trahentibus „monachis mendicantibus, qui tum „insurrexerunt, & mox ignorantiam „atque errorem vivicomburio sanctentibus, ut jam vix alia, quàm utriusque *Juris*, & *scholasticarum* „artium studia superessent. *Germanis* certè seculum decimum aureum „fuit præ decimo tertio & quarto; „quo tempore etiam *Jura Imperii* supina ignorantia interierunt. „Hæc *Leibnitius*: quæ verò non eâ causâ in medium

medium à me hîc allata fuerunt; ac si & ego, quæ de *Ordinum Mendicantium* *Viris Religiosis* temerè edixit, meo comprobare calculo velim: quî enim hoc facere possim, nisi *Albertum Magnum*, *Thomam Aquinatem*, *D. Bonaventuram*, *Alexandrum Hallensem*, aliòsque plurimos *Dominicane* atque *Franciscane* *Familie* doctissimos *alumnos* ignorantie ac inscitie condemnare velim? sed in hoc ferè *Leibnitio* assentior, quòd *Benedictini* nostri in *Germania* chordam *studii Historici* non parùm luxârunt. Quotusquisque enim in tanto *Monachorum* numero fuit, qui seculo decimo tertio & quarto res non dico exteras, sed domesticas, atque ad suum attinentes *monasterium* literis consignârunt? Neque tamen dixero, quòd seculum tertium supra decimum pro deplorato penitus sit habendum: præter duos enim *Conrados*, primum de *Saxonia*, alterum de *Schyra*, & tres *Sangallenses* *Monachos*, *Burchardum*, *Bertholdum*, & *Tiufburgum*, *HERICUS* *Antistes* *Campidunensis*, *Adelbertus* *Abbas* *Heidenheimensis*, *Reinerus* *Leodiensis* *S. Jacobi* *Monachus*, *Godefridus* *S. Pantaleonis* *Coloniensis* *Cœnobita*, *Hermannus* *inferioris* *Altachii* *alumnus*, *monachi* tres *Anonymi*, *Pegaviensis*, *Novientensis*, & *Admontensis* *Monasteriologiae* operam navârunt.

Seculo autem proximo, hoc est, decimo quarto minor adhuc copia fuit: extra *Gundakerum* enim *Seittenstetensem*, *Anonymum* *San-Udalricanum*, *Henricum Steronem*, & ejus deflorem *Everhardum*, utrumque *Altachii* inferioris *cœnobitam*, *Herboldum Westhemium*, vix quisquam alius conspiciendum se præbet. Quem verò postremo loco nominavi, cum esset *monachus* *Imperialis* *monasterii* *Eresburgensis* in *Saxonia*, composuit volumen * de rebus *Eresburgensibus*, quod *Theodericus* *Abbas* *Corbeje* *Novæ* *monasterii* *visitator* an. 1341. cum vidisset, laudavit maximè, stimulumque dedit ad complendum istud. Prius verò quàm hæc facta fuerant, is ipse *Abbas Theodericus*, ut *Corbejenfes* suos ad resumendam veterem in conscribendis *monasteriorum* *Chronicis* industriam excitaret, sequentes literas anno 1337. conscriptas ad eosdem dedit.

* Extat in append. ad epistolas *Wibaldi* *Abb. Stabul. & Corb. Collect. ampl. P. Martene* Tom. 2. pag. 621.

** *Leibnitz* *Introduct. Script. Rer. Brunsv. Tom. 2.*

„*THEODERICUS* *Abbas* *monasterii* *Theoderici* *Corbejenfis* *epistola.*
„*rii* *sanctorum* *Martyrum* *Stephani* *at-*
„*que* *Viti* *in* *Corbeja* *omnibus* *hasce*
„*lecturis* *gratiam* & *salutem* *in* *Domi-*
„*no* *sempiternam*. *Amantissimi* *Con-*
„*fratres*, *multum* *sanè* *refert*, *ut* *Ec-*
„*clesiæ* *nostræ* *aliarumque* *eidem* *sub-*
„*jectarum* *antiquitates*, *fundationes*,
„*dotationes*, *jura*, *privilegia*, & *lau-*
„*dabiles* *usus*, *ac* *consuetudines*, *unâ*
„*cum* *aliis* *notabilibus* *ad* *futurorum*
„*posterorum* *memoriam*, *nostramque*
„*informationem*, & *delectationem* *col-*
„*ligantur* & *describantur*. *Cum* *igitur*
„*pri* *prædecessores* *nostri* *Marquardus*
„*& Wigboldus*, *quorum* *memoria* *in* *be-*
„*nedictione* *fit*, *confratribus* *dilectis-*
„*que* *filiis* *suis* *cum* *primis* *senioribus* &
„*experientia* *rerum* *conspicuis*, *in* *que*
„*præpositura* *vel* *alia* *dignitate* *con-*
„*stituti* *mandârunt*, *ut* *quisque* *sue*
„*ecclesiæ*, *seu* *monasterii*, *cui* *pro*
„*tempore* *præerat*, *chronicon* *conte-*
„*xeret*, *seu* *ab* *aliis* *forfan* *cœptum*
„*continuaret*: *diversi* *etiam* *fratres*
„*monitis* *hisce* *obsecundantes*, *indu-*
„*striam* *sua* *egregiè* *probârunt*; *nos*
„*in* *clytis* *eorum* *vestigis* *insistentes*,
„*idem* *mandatum* *ceu* *justum* & *salu-*
„*tate* *tenore* *præsentium* *innovamus*,
„*& redintegramus*, *volentes*, *ut* *quod*
„*quilibet* *de* *suo* *monasterio*, *seu* *ec-*
„*clesia*, *chronicon* *antea* *scriptum*
„*habet*, *diligenter* *custodiat*, *idque*
„*secundum* *seriem* *annorum* *ad* *sua*
„*usque* *tempora* *fideliter* *continuet*,
„*seu* *per* *alium* *idoneum* & *fidelem* *vi-*
„*rum* *conscribi* *curet*. *Nos* *libenter*
„*ex* *archivo* & *bibliotheca* *quæcun-*
„*que* *necessaria* *fuerint*, *suppeditabi-*
„*mus* *non* *tantum*, *sed* *etiam* *cujus-*
„*libet* *studium* *uti* *antecessores* *nostri*
„*specialiter* *cohonestabimus*. *Valete*
„*in* *Domino*. *Datum* *in* *Abbatia* *no-*
„*stra* *Imperiali* *anno* *gratiæ* *MCCC-*
„*XXXVI.* *ipso* *die* *beatæ* *Veronicæ.*»

Ex his literis conspicuum fit, quòd *Chrono-*
res *memorabiles* ** *per* *annos* *in* *cele-*
berrimo *monasterio* *Corbeje* *Novæ* *in* *Corbe-*
Saxonia *consignari* *consueverint* *vaz-*
riorum *laboribus*, *qui* *sibi* *lampada*
tradebant. *Citantur* (*in* *Annalibus*
Corbeje *Saxonie* *antiquis*, *sed* *subinde*
interpolatis, & *ad* *an.* 1471. *continua-*
tis) *notata* *Isibordi* *de* *Amelunxen*, *qui*
anno 1082. *claruisse* *in* *hoc* *ipso* *Chro-*
nico *perhibetur*. *Et* *ad* *annum* 1097.
Marquardus *Abbas* *justissime* *scribitur*, *ut*
qui-

* Vid. *Murator. l. c.* in *Præfat.* ad hoc *Chron.* p. 325.

** *Introduct.* ad *Script. Rer. Brunsv. Tom. 1. n. 1163.*

quibus Præpositus monasterii Corbejæ subjecti, Chronicon ejus mitteret, ad futuram rei memoriam: quanto magis eum consuluisse credendum est memoriarum rerum in ipsâ Corbejâ gestarum? Mandatū Marcwardi renovavit *Wichboldus* anno 1149. die S. Walburgis, jubens, ut de omnibus Ecclesiis, Præposituris, & Monasteriis, ad Corbeiam spectantibus, eruditus & aptus aliquis cœnobita, rerumque harum gnarus, chronicon aliquod contexeret, & ut eò majorem adhiberent diligentiam, præmio singulos invitabat. *Schakense* monasterium describere debebat *Luidolfus de Artzen*, *Visbeccense* *Bruno de Salderen*, *Werense* *Ehrenfredus de Stochem*, *Gröningense* *Abbo de Dalem*, *Aroldeffense* *Luidolf de Wolfinghusen*, Præposituram *tom Rosdr Englerus de Martzhufen*, *Lüzi-chenssem* *Isicho de Saximonte*, *Herfortium* delineârat *Heremannus de Portfeldt*. De familia *Amelunxiana* nervosè scripsit minutum Chronicon *Frederic de Amelunxen*, in quo multa memorabilia continentur. Quidam ex his libris adhuc sunt in Bibliotheca Corbejensi, quosdam Præpositi penes se habent pro informatione privatâ. Denique seculo XV. *Antonius Schakenburgius*, illustris hujus monasterii Cœnobita, breve Chronicon Corbejæ suæ Saxonice ab anno DCCCXV. ad annum MCCCCLXXI. contexuisse dicitur; quod verò *Cl. Edmundus Martene* * opus miserum vocat, tantis tamque sædis erroribus inquinatum, ut fœtum esse ipse suspicetur mediocris cujusdam & recentissimi scriptoris, qui nec ferè Corbejam noverit.

Seculo XV. inertia crescit.

Per multa igitur Germaniæ monasteria seculo adhuc XV. tenuit, imò crevit, ac quasi augmenta cœpit seu imperitia seu inertia in scribendis Chronicis. *Casparus Bruschius* cum in monasteriorum ** Germaniæ Chronologia *Friderici Comitis de Wartenberg*, ex monacho San-Blasiano in Hercynia Sylva Abbatis *Divitis Augiæ* præclarè gesta brevi admodum synopsis retulisset, se quamdiu præfuerit, nusquam invenire proficetur; quemadmodum etiam de aliis Abbatibus, qui ei successerunt, nihil ferè præter nuda nomina in factis relatum est, quòd isti Abbates fortassis, ut aliqui superiorum temporum bellis gerendis dediti essent, & seculum barbarum non haberet amplius monachos ejusmodi

annotationum studiosos, vel de Analibus posteritati relinquendis curiosos. Audiri etiam hac de re meretur *Joannes Trithemius*, Abbas Spanheimensis, in Chronico Hirfaug. ad an. 1359. Agens enim de *Wignando*, illius monasterii tricesimo quarto Abbate asseverat, se pigritia & ignavia monachorum id causante, de ejus gestis, tametsi supra viginti annos præfuerit, aut nihil aut parum deducere posse ad notitiam posteritatis, quia & supra memoriam eorum, qui hodie vivunt, acta sunt, & à nullo literis, ut oportuerat, commendata. Nam posteaquam, inquit, amor & studium literarum à Monachis deficere cœpit, unà cum disciplinâ observantiæ regularis, mirandum non est, si nec monasteriorum suorum conditiones pro tempore sæpius variatas, nec successiones, actaque suorum literis mandaverint Abbatum, cum ex his, qui hodie vivunt, sub Reformationis *Bursfeldinæ* titulo, nec unum quidem invenire potuerimus de omnibus, qui veterum exemplo animatus, vel scribere novam, vel continuare diu inchoatam proprii sui monasterii *Chronicam*, ad informationem posteritatis aut velit, aut possit. Proh pudor! dicere de multis Abbatibus, qui sanctam observantiam regularis vitæ cum suis monachis profitentur, qui Historiæ utilitatem ignorant, quid nobis opponant, compellor. Ajunt enim, quid nobis scire conducere potest fundationis monasteriorum nostrorum antiquitatem? quid Abbatum vel successiones, vel gesta reducere ad memoriam confert, qui in pulvere mortis dormiunt, nec ullis laudibus demulcentur? ô jam sepulti ignavi homines vivi! quorum peribit memoria cum sonitû, quàm fitis asini ac rudis ingenii palam ostenditis, qui bonum contemptis *Historiarum*, quod assequi non potestis. *Historia vivis tam præsentibus quam futuris conscribitur, non mortuis.* Neque enim, si tollatur *Historia*, Evangelii sacrosancti memoria, neque martyria, & passiones Sanctorum ad nostram scientiam devenissent. Valeant ergo vivi homines ignorantia sepulti, & sibi vivant solis ignavia sua contenti, nulli utiles, nullaque in bonis actionibus vel studiis imitabiles. Hæc *Trithemius*, cujus ætate atque temporibus vixit Abbas quidam doctissimus Ordinis nostri in mona-

Trithemii hac de re testimonium.

Andreas Montis Monachorum Bambergæ &c.

Chronographi Angliæ.

monasterio *Reinhartsborn*, seu, ut certiores videtur, in Cœnobio S. Petri *Erphordiæ*, qui anno 1481. Congregationis *Bursfeldensis* Patres scripta oratione ad studium historicum exhortatus est; quæ cum primùm à Christiano *Francisco Paullini Actis & Factis Præfulum Nuenbergensium* intexta, tum iterum à *Joanne Georgio Leuckfeldio* in Antiquitatibus *Bursfeldensibus* publici juris facta, neq; tamen permultis Sodalium nostrorum lecta fuerit, operæ pretium facturus mihi videor, si eam paulò post legendam exhibeam.

Eâ tamen exhortatione seculo XV. opus non habuisse mihi videntur: *Andreas Montis Monachorum Bambergæ* Abbas *Trithemio* synchronus, qui non tantum sui monasterii Chronicon, sed & totius Ordinis S. Benedicti Historiam condidit, hodie dùm MS. in ejus loci chartulario, & in Monacensi Electorali adservatam. *Cornelius Monachus*, qui *Breviarium Fuldense*, *Ulricus Bursfeldensis*, qui *Chronicon Amelunxbornense*, *Franciscus Rivvo*, qui res *Cluniacenses*, *Adrianus de Veteri Busco*, qui Historiam sui monasterii ad S. Laurentium *Leodii*, *Arsenius à Monehi*, qui Acta Cœnobii *Sylvariensis*, *Bartholomæus Veronensis*, qui Chronicon monasterii S. Nicolai de *Litore Venetiarum*, *Hieronymus Alliotus*, qui *Annales monasterii Aretini*, *Nicolaus de Albicis*, qui *Historiam SS. Pauli Apostoli & Benigni Martyris de Capite Phari in Urbe Genua* literis consignârunt.

Non minori laude digni existimandi sunt *Benedictini Angli*, qui ad studia Historica jam inde à primis exordiis *Benedictinæ* in Anglia Religionis se conferendo, ea usque ad illius unâ cum orthodoxâ fide excidium strenuè coluerunt. Atque ut de seculo tantum decimo tertio loquar, quo studium Historicum evanuisse illustris *Leibnitius* conqueritur, Anglia complures aluit *Benedictinos*, qui Historiæ tam ecclesiasticæ ac civili, quàm monasticæ magnam lucem affundunt. Ut enim de bina illa priori nihil commemorem, an non *Hugo Candidus* scripsit Historiam monasterii *Petroburgensis*; *Joscelinus* Chronicon cœnobii sui *Buriensis*; *Joannes de Wallingford* nomina Fratrum de professione S. Albani defunctorum; *Mathæus Parisius* Chronica majora *Asceterii S. Albani*, atque ejusdem monasterii Gesta viginti duorum Abbatum; *Mathæus Westmonasteriensis* res gestas *Westmo-*
P. Ziegelbauer Hist. P. II.

monasterii? Nec ferè pauciores seculo XIV. fuerunt; veluti *Adamus de Domersham*, *Joannes de Oxonedes*, *Joannes Petriburgensis*, *Joannes Trimmouth*, *Joannes Glastoniensis*, *Stephanus Camf-ton*, *Guillelmus Thorne*, *Elias Eweshamensis*, & alii, de quibus *Lelandus*, *Baleus*, *Pitfeus*, *Seldenus*, *Caveus*, *Warthonus*, & alii videri possunt.

Revertor in Germaniam, in qua *Alii Germani* *Volradus Schube* Ecclesiæ Cathedralis *Hildesheimensis* Vicarius circa annum 1483. Chronicon monasterii S. Gotthardi, eâ in civitate siti, adornâset, ab Abbate munere non contemnendo donatus fuit. Ad parem subeundum laborem *Joannes Trithemius* à *Blasio Abbate Hirfaugienfi* donis ac præmiis excitatus fuit, ut monasterii sui *Annales* contexeret; quod ille magna doctrinæ ac eruditionis laude effectum dedit. Ejus discipulus *Paulus Langius* elucubrando Chronico *Citicensi* non postremas etiam laudes promeruit. De hujus *Langii* itinere literario, quòd *Trithemii* auspiciis pro apparatus colligendo tum ad alia argumenta, tum *Chronica Ordinis concinnanda*, aggressus est, jam aliàs à nobis dictum est. Hic tantum ex *Trithemii* commendatitiis literis, quas *Langius* Abbatibus Ordinis nostri exhibendas secum tulit, pauca repetere liceat: *P. Langio dedimus in mandatis, ut omnium monasteriorum totam per Germaniam fundationes, tempora, patronos colligat. Quapropter vos per mundi Salvatorem rogamus, ut eum benignè admittatis.*

Inter *Chronographos Monasterio* *Seculorum* seculo XVI. *Joannes Legatus* primo locò vult nominari. Erat is professus in celebri monasterio ad S. *Godhardum Hildesheimii*, cujus Chronicon superiore seculo à *Volrado Schube* Ecclesiæ Cathedralis *Hildesheimensis* Vicario fuisse adornatum, paulò antè diximus. Verùm Abbas *Hemmingus*, sive quòd in hoc Opere multa desideraret, sive quòd è honore monasterii non esse existimaret, si exterum tantum, non etiam domesticum haberet Chronographum, *Legatio* novi Chronici conscribendi provinciam demandavit. Quod cum ille perfecisset, lucubrationem suam Abbati *Hemingo* nuncupavit. Dedicationem verò his verbis auspiciatur: „Haud scio Pater „Venerande, quonam pacto ad id venisti, quod tute melius potes, facere alium imperitâris, nisi est, quod „suspicio, te mole curarum aliarum

E e e 2

„ sic

* Collect. amplif. Tom. II. Observ. præv. in epist. *Wibaldi Abbatis* pag. 154.

** *Bruschius* pag. 13.

„ sic oppressum, ut huic rei dare ope-
 „ ram non possis. Mihi historias scri-
 „ bere præcepisti, qui es ipse historia-
 „ rum plenus & veterum & novarum,
 „ & Græcarum & nostrarum. Tibi id
 „ optimè congruebat, qui non abun-
 „ das historiis solùm, verùm etiam di-
 „ ves quarumcunque rerum lectionum.
 „ Nihil apud te antiquius, nihil gratius,
 „ nihil jocundius literarum ac librorum
 „ cupiditate &c. „ Quis autem sub
 „ tam docto, tamque rei literariæ studio-
 „ so Abbate non libenter calamum exer-
 „ cuit? „

Rumple-
 rus Forn-
 bacensis
 Annales
 condit
 sui mona-
 sterii.

Angelus Rumpelerus anno MDI. in
 Abbatem Fornbacensem electus An-
 nales sui monasterii quàm acri iudicio
 tam festivo & eleganti scribendi genere
 adornavit. Henricus Bodo Cœnobii Clu-
 sani Asceta Chronicon Gandersheimen-
 se contexuit; quod Meibonius dignum
 iudicavit, quòd publicaretur, quam-
 vis in fine mutilum esset propter multas
 variâsque antiquas notitias, ad Histo-
 riam pertinentes, ipsa præcepta Cæ-
 sarum inserta. Non probo, inquit edi-
 tor à sacris Romanis alienus, non pro-
 bo quidem omnia, quæ de Saxonie Prin-
 cipibus differit monachus, multa tamen
 præclara non sine industriæ laude conges-
 sit, & tradidit. Laudibus etiam à Bru-
 schio mactatur Caspar Rieckherus ex
 Ethonis Monasterio in Abbatem Mau-
 ri-Monasterii anno 1524. postulatus,
 quòd vir fuerit doctus, & Annalium
 sui Monasterii in Rusticorum civili bel-
 lo amissorum diligens reparator, qui
 & de suo, & de vicinis quibusdam
 monasteriis multa sibi benigniter com-
 municavit. Wolfgangus Trefflerus cœ-
 nobita præclaræ doctrinæ ac eruditio-
 nis ad S. Jacobum Moguntinæ res sui
 Monasterii in literas retulit; cuius suæ
 industriæ ipse testis est in aliis lucubra-
 tionibus, quas posteritati reliquit.
 Chronicon Schwarzachense plures ejus
 loci Monachi adornarunt. De Bar-
 tholomæo Taberna, Luca Brixia, Ro-
 mano Sincero, Wilhelmo Capisacchi, Jo-
 anne Benedicto de Guardiola, Italis &
 Hispanis Chronographis quid dicam?
 cum alii quàm plures intuendos se
 præbeant, qui seculo XVII. ad in-
 dustriam condendi monasteriorum hi-
 storias se revocarunt, eamque haud
 segniter hodie prosequuntur. Jacobi
 Cavacii Historiarum libri VI. Monaste-
 rii D. Justinæ Patavinæ omnium mani-
 bus teruntur, quos Phoenix Litera-
 torum Isaacus Casaubonus unicè mi-
 rabatur. Constantinus Cajetanus Ab-
 bas S. Baronti è Congregatione Cafi-
 nensi, inter Eruditos suo tempore ce-

lebris, multa è manuscriptis Codici-
 bus sibi paraverat, quibus ad illustran-
 dam Historiam ac præcipuè monasti-
 cam uteretur. Adservantur ista apud
 Patres Benedictinos Venetiis in amplif-
 simo S. Georgii cœnobio, ejusque cul-
 tissima Bibliotheca. Licuit mihi (sunt
 verba Cl. Viri Lud. Ant. Muratorii in
 præfatione in Chronicon Breve Mona-
 sterii Casinensis tom. 2.) ex eo penitè &
 hoc Opusculum producere. Ipsum verò
 majus Chronicon Casinense præter
 Laurentium Vincentinum monachum,
 Jacobum du Breuil, Monachum S. Ger-
 mani à Pratis, Mathæum Lauretum Ab-
 batem S. Salvatoris de Castellis AN-
 GELUS NUCEUS Abbas Casinensis non
 typis modò vulgavit, sed amplissimis
 etiam notis illustravit. Quamvis Nu-
 ceus æquam de Laureto gravissimè con-
 querendi se habere causam existimet.
 Mathæus Lauretus, inquit, Abbas Sancti
 Salvatoris de Castellis, qui prodierat è
 disciplina celebris Monasterii Montis Ser-
 rati (rogatùne Casinensium, an suâ spon-
 te, obscurum) hanc ipsam historiam
 Neapoli edendam curavit anno MD-
 CXVI. sed ita, ut omnia se fidelissi-
 „ mè ex archetypis expressisse testare-
 „ tur, illudque jactaret, vindicatam
 „ ab sese à probris & repurgatam fuisse
 „ ad fidem Originalis Venetam editio-
 „ nem. Est hinc sanè lector, quod plùs
 „ satis mireris. Nemo suam fidem plùs
 „ venditat, quàm qui fide sublesta est,
 „ & infima. Quâ fronte scilicet iste ho-
 „ mo fuit, ut de suæ fide editionis
 „ tam impudenter ementiretur? quàm
 „ sæpe ab eo, quàm multarum rerum
 „ ordo perturbatus! Annorum ac tem-
 „ porum quàm depravata ratio, quàm
 „ temerè infarta, & inculcata multa
 „ è suo! Quid? quòd Mathæi som-
 „ niis nomen prætexit & auctoritatem
 „ Leonis, ac Petri, eaque his tribuit,
 „ quæ ipsis dicere nunquam venit in
 „ mentem. Alicubi securim, spongiam
 „ alicubi, ubique scilicet temerè ac in-
 „ eptissimè adhibet. Multis arrationū
 „ periodis multisque capitibus dimi-
 „ nutam, ac decurtatam & mancam ex-
 „ hibet, & in extremo, integram hi-
 „ storiam proscribit. Verba innume-
 „ ra, quæ minùs intelligit, non pu-
 „ tat irreligiosum esse immutare, multa-
 „ rumq; proinde rerum & eruditionum
 „ notitiam lectoribus invidet, subducit
 „ ac subtrahit. Quid verbis opus est?
 „ vix unum sine flagitio mendòque ver-
 „ sum deprehendas, ut non tam Leonis
 „ Historiam, quàm errorum Odysseam
 „ edidisse videatur, & tamen, quasi Fi-
 „ dei & Veritati thura quotidie adole-

Angelus
 de Nuce.

Erasmus
 Gattola.

Benedict.
 Bacchi-
 ni.

Josephus
 Peresius.

Leo à S.
 Thoma.

Dionysius
 Sammar-
 thanus.

„ ret, nihil magnificentius, quàm il-
 „ larum lucem, ac vibrantes radios lo-
 „ quitur. Ita planè falsitas non deci-
 „ peret, nisi sub larvâ fidei & veracitatis
 „ delitesceret. „ Ex quibus Nucei verbis in-
 „ telligimus, Lauretum non tam condi-
 „ disse, quàm corruptam dedisse Histo-
 „ riam Casinensem à Leone Marsicano &
 „ Petro Diacono ad an. 1138. deductam.
 „ Ut verò illa ad nostra usque tempora
 „ pertingeret, operam dedit ERASMUS
 „ GATTOLA, Abbas S. Mathæi Servo-
 „ rum Dei, & Casinensis Archivi Custos;
 „ de cujus excellentis Operis meritissimis
 „ laudibus uberius aliàs dicturus sum.
 „ Nolim verò inter Italos Ordinis nostri
 „ Chronographos hinc omittere celeberrim-
 „ um Benedictum Bacchinium, qui Hi-
 „ storiam monasterii S. Benedicti Pado-
 „ lironensis elaboravit; in quâ ex archi-
 „ vo Asceterii illius totius Italiæ amplif-
 „ simi monumenta antiqua haud pauca,
 „ ad Comitissam imprimis Mathildem
 „ comparuerunt.

In Hispania JOSEPHUS PERESIIUS,
 vir doctus, ac linguarum in Univer-
 sitate Salmanticensi Professor edidit
 præclaras Dissertationes ecclesiasticas
 de monasteriis Hispaniæ; quorum fun-
 dationes à Regibus factas peculiari li-
 bro descripsit Prudentius de Sandoval:
 fatetur autem in primo statim limine
 suæ Historiæ, se tantùm Monasterio-
 rum Regni Castellæ ducturum ratio-
 nem, quæ si cum cæteris tota Hispa-
 nia diffusis componas, perpauca sunt.
 Idem ferè in Lusitania Benedictina præ-
 stitit Leo à S. Thoma Abbas Tibianen-
 sis, & Congregationis Benedictino-
 Lusitanæ Generalis. Ut verò quæ-
 dam Hispaniæ * monasteria sigillatim
 nominemus, Historiam Asceterii Mon-
 ferratensis Anselmus de Forcada; An-
 nales cœnobii S. Dominici de Silos Ga-
 spar Ruiz; Chronicon monasterii S.
 Petri de Cardenna Hieronymus de Are-
 valo condiderunt.

In Gallia Vincentius Marfolles ** Su-
 perior Generalis Congregationis S.
 Mauri de instruenda monasteriorum
 Gallicanorum Historia sollicitus erat,
 & ad exprimendas locorum imagines
 jam multa ectypa curaverat. Dionysius
 Sammarthanus ejus celebratissimæ Con-
 gregationis Præfectus Generalis in no-
 vâ Gallia Christiana omnium Abbatia-
 rum O. S. B. in amplissimo eo regno
 Historiam compendio refert. Quam
 ut diffusius San-Mauriani Sodales ex-

ponerent, Joannes Mabillonius doctissi-
 mam iis methodum conscribendi hi-
 storias monasteriorum suppeditavit.
 Ejus verò Achates, Michael Germanus,
 synopsis historiæ monasteriorum Con-
 gregationis S. Mauri in Manuscriptis
 reliquit. Præ cæteris tria Chronica
 laudantur, Claudii Stephanotii Chroni-
 con Cazalense, Michaelis Felibien Histo-
 ria regalis monasterii S. Dionysii in
 Francia, & Jacobi Bouillart Annales
 Asceterii S. Germani à Pratis. Victor
 Cottreus in concinnandis historiis è
 Regiis Diplomatis, è Literis Sumo-
 rum Pontificum, aliisque chartis an-
 tiquioribus non parùm temporis in-
 sumpsit & operæ: Historiis, inquam,
 monasteriorum Senonensium S. Remi-
 gii, S. Leonis, aliàs S. Gervasii & Pro-
 thasii, B. Mariæ de Chanego, & alio-
 rum, præsertim verò insignis Abbatiae
 & perantiquæ S. Germani Autissiodo-
 rensis, quas publico bono in lucem se
 daturum olim recepit *** Lucas Ache-
 rius. Hujus postremi monasterii Chro-
 nicon etiam Georgius Viole adornavit,
 quinque magnæ molis voluminibus
 conscriptis.

In Helvetia **** Annales Einsidlen-
 ses magnam rebus in Germania gestis
 affundunt lucem. Augustinus inelyti
 hujus Asceterii Abbas & Princeps, ut
 primùm anno 1600. electus ad ejus cla-
 vum sedere cœpit, inter plurimas alias
 curas, quæ ipsum eodem tempore in
 continenti invaserunt, non postremam
 eam habuit, quo pacto monasterii An-
 nales, antecessorumque suorum suc-
 cessionem, & memoriam, tot casibus,
 incendiisque penè abolitam, atque ex-
 tinctam denuò repararet, & adversus
 id genus & alias temporum hominum-
 que injurias quàm lenissimè conserva-
 ret. Si enim unquam aliàs magnus
 profectò tunc temporis Historiæ usus,
 magnum emolumentum, monasteriis
 præsertim, & sacri Ordinis collegiis,
 quorum ortus, & instituta, & successio-
 nes, & privilegia nôsse; & dissensio-
 nes non modò utile & delectabile, sed
 propè necessarium videbatur. Quando
 non defuerunt, qui monasteria, & col-
 legia veluti adflicta, & exhausta nobi-
 litatis hospitia, & perfugia à Regi-
 bus, & Principibus condita, Monacho-
 rum & Sacerdotum odio, prodere haud
 reveriti sunt. Homines præposterè,
 Quasi maximorum Regum ea cura ma-
 ximè fuerit, quo profligatis & perdi-
 tis,

* Vid. Nic. Ant. in Bibl. Hisp.

** Mabill. in vit. Opp. posthum. Tom. 2. p. 38.

*** In Spicileg.

**** Vid. Dedicat. & Præfat.

Jacobus
 Cavaci-
 us.

Perstrin-
 guntur
 Monacho-
 Ma-
 tyges.

tis, qui ganea, manu, ventre, ludo bona patria laceravissent, receptus esset, aut latebra. Et non potius in id animum intenderunt suum, ut quod major eorum in terris facultas & potentia erat, eò plura & insigniora adversus divinam Majestatem, cujus vicem implerent, & erga eos homines, qui sese divino cultui & famulatu ad-dixissent totos, cæteraque omnia præ rerum immortalium amore, & desiderio posthaberent, vitamque in terris cœlestem agitarent, suæ pietatis & gratitudinis exempla & monumenta essent, & superarent. Idque non solum ad præsentis, ut fermè loquuntur, sed ad æternæ beatitudinis præmium sibi profuturum crederent. Sed id genus absurditates, & ludibria confutare, neque nostri consilii; & cum laude alii præstiterunt. Revertatur ad Abbatem Augustinum oratio. Is cum igitur & utilitatem & necessitatem condendæ sui monasterii Historiæ pervideret, id negotii Bibliothecario suo comisit. Erat is Christophorus Hartmannus, non unus è multis, sed inter multos propemodum singularis. Cujus Historiarum peritiam, elegans scribendi genus, diligentiam in colligendis, veluti magno ex naufragio tabulis, digerendisque ac componendis, cum non probare non posset, Opus ætatem latitum in publicam emisit lucem, quod publico exceptum plausu, hodie omnium laudibus ornatur.

Eundem lapidem in publicanda monasteriorum suorum Historia volverunt duo alii ejus seculi in Helvetia Abbates, Augustinus Stöcklinus, & Dominicus Tschudius; quorum prior Antiquitates monasterii Fabariensis, alter Origines Murenensis monasterii in lucem emisit. Et si fortè Hartmanni laudem non æquarint, operæ tamen pretium, multa scitu apprimè digna referendo, omnium judicio fecerunt. Omnia verò illustrissimæ Congregationis Helveto-Benedictinæ monasteria in ejusdem Idea Musæ San-Gallenfes anno 1702. scitissimè expresserunt.

E Germanis possem nominare Melchiorum Weimerum, monachum Priflingensem, Franciscum Majoris Augiæ Brigantinae Religiosum, Danielelem Molitorem Ascetam Rotensem, Clarum Fasmanum Priorem Varnabacensem, Joannem Egonium Augiæ Divitis Priorem, Joannem Winckensium Priorem Seligenstadiensem, Menradum Heuchlingerum, Priorem Wiblingensem, Arsenium Sulgerum, Priorem Zwifal-

tensem, Simonem Rettenpacherum, Cœnobitam Cremifanensem, Ignatium Groppium, Herbipoli ad S. Stephanum Professum, aliisque complures, qui vel hoc labente, vel proximè elapso seculo suorum aut etiam aliorum monasteriorum Historiâ condiderunt. Sed his brevitate studio prætermisissis, GABRIEL Bucelinus nominandus venit. Is enim primus fuit, qui diversorum in Germania Abbatiali maximè titulo insignium monasteriorum catalogum magno labore ac industria contexuit. Ejus ferè exemplum secutus fuisse videri potest Carolus Stengelius, vir incomparabilis ac planè indefessæ industriæ, nisi prius in publicum exire jussisset Monasteriologiam, in qua illustrium aliquot monasteriorum in Germania origines, foundationes, clarosque Viros ex eis oriundos descripsit. Consilii atque instituti sui rationem in proœmio ad Lectorem hifce paucis exposuit: „ Collegeram ante non paucos „ annos ordine alphabetico, aliquot „ centena supra mille Ordinis nostri „ monasteria, sed dum editionem dif- „ fero, eamque augere, & origines „ ac progressus eorundem penitius in- „ dagare laboro, ecce prodeunt in „ lucem Origines Benedictinæ à R. D. „ Autberto Miræo editæ. Nostram „ itaque collectionem supprimere, & „ tenebris sempiternis obruere con- „ stitui; non defuerunt tamen viri „ quidam reverendi, non tam doctri- „ na, quàm dignitatibus Ecclesiasti- „ cis præfulgidi, qui ut etiam foetum „ illum meum publici juris facerem, „ urgere non destiterunt. Cùm ergò „ viderem, virum alioquò doctissi- „ mum, Bruschiò, qui res monasticas „ non bonâ fide tractavit, nimis fide- „ liter inhæsisse, bonis consiliis ceden- „ dum, rursus manum operi admo- „ vendam esse sum ratus. Et quoniam „ priora consilia novis ac melioribus „ mutare consiliis, & promissa factis „ vincere in his, quæ publicis ratio- „ nibus expediunt, mihi semper vi- „ sum ex intima laude liberalitatis, „ idcirco accuratiùs in Historias in- „ quirere animum induxi; ita tamen, „ ut non absonum fidei ducam, quin „ à nobis item, ut fert humana condi- „ tio, sive dormitantibus interdum, „ & peccata, quæ *μημονικὰ ἀμαρτήματα* „ vocantur, peccantibus, sive hallu- „ cinantibus, quædam literis sint pro- „ dita, quæ doctiorum, si qui fortè „ labores nostros non contempserint, „ ungue notari possint, cùm nemo fa- „ „ cilè

Gabriel Bucelinus,

Carolus Stengelius.

„ cilè queat omne offensionis aut pro- „ lapsionis, aut errationis periculum „ evitare. Perfapienter enim Quin- „ tilianus monet: *Legentes non sibi „ persuadeant, omnia quæ magni aucto- „ res dixerunt, esse perfectâ.* Nam & „ labuntur aliquando, & oneri ce- „ dunt. Hoc minutis auctoribus quan- „ to debet esse solatio? *Omnium me- „ moriam habere, & in nullo penitus „ peccare, divinitatis est potius, quàm „ humanitatis,* inquit Imperator Ju- „ stinianus. Non erubescimus igitur „ nos hominum similes confiteri; id „ est, lapsos alicubi, & labi posse; & „ meminimus unum esse Deum „ *σοφόν,* qui decipi non potest.

Addidit icones monasteriorum.

„ Addidi tabellas æri incisas, mo- „ nasteriorum ideas utcunque referen- „ tes, æternæ memoriæ gratiâ. Nam „ veterum quosdam imaginibus *taceti- „ tium Historiarum* nomen tribuisse „ audio Horatius æri primum ferè „ in perennando locum assignat (siqui- „ dem exegisse se canit monumentum „ *ære perennius*) ita æri incisæ, & in- „ de nostrates in chartas expressæ „ quæcunque tandem effigies, non „ procul ab æternitate concilianda ab- „ esse dicantur: Hæc Abbas Stengelius non facundè minùs, quàm modeste ac prudenter.

Anselmus Schramb Mellicensis Chronographus,

Ad hæc idem Præful brevem etiam Mellicensis monasterii Historiam composuit cum Syllabo Abbatum, quâ postea diffusorem & magis accuratam Anselmus Schramb ejusdem monasterii alumnus Vindobonensis typis edidit in folio, seculi hujus anno secundo. Ejus inclyti Asceterii duo Cl. Bibliothecæ Præfecti Fratres Pezii, Bernardus & Hieronymus non pauca monasteriorum antiqua Chronica è situ & pulvere in publicam lucem protraxerunt; ille in *Anecdotorum Thesaurò Novissimo*, hic in celebri Opere *de Scriptoribus Austriacis*. Institerunt nempe vestigiis V. C. Lucae Acherii è Congregatione S. Mauri, qui multa vetera monasteriorum Chronica cum blattis & tineis in Bibliothecis decertantia ab interitu vindicavit, eque tenebris tandem eruta publicam in lucem suo in Spicilegio emisit Tomis XIII. in 4.

Chronicon Gottwicense,

Infra Mellicium situm est Gottwicium, celeberrimum monasterium, in cuius texendis Annalibus jam pluribus ante annis occupari cœpit Reverendissimus ejus loci Abbas GODEFRIDUS BESELIUS. Quod si Tomo Prodro- jam anno 1732. juris publici facto re-

spondebunt, uti nemo in dubium vocat, in Opus evadent eruditum, elegans, & nitidum. Nec hinc omittendum aliud in hoc etiam genere præstans monumentum, quod R. mus COE- LESTINUS principalis monasterii S. Em- S. Emmen- merami Ratisbonæ anno 1680. juris rami, primum fecit publici sub titulo: *Ratisbona Monastica seu Mosfolæum S. Emmerami*. . . modernus verò Cellissimus Princeps JOANNES BAPTISTA ad hæc usque tempora deductum, notis & auctariis, ac etiam insigni *probationum libro* stipatum, quartâ vice prælo dedit, Ratisbonæ A. 1752. in 4. Suâ quoque maclandus laude est R. mus BERNARDUS Lunelacensis seu Monseensis Lunela- Antistes meritissimus, qui tacito no- cente, mine nuper vulgavit insigne sui monasterii Chronicon veteribus chartis & diplomatibus benè multis suffarcinatum. Sed cum primis memorabile est *Chronicon Benedicto-Buranum*, operâ Benedi- & studiò Cl. V. P. CAROLI MEICHEL- Cl. Meichel- Beck pridem adornatum & in duas raam. partes distinctum, quarum primâ recensentur monasterii incunabula, vicissitudines, decrements, & increments, nec non Abbatum & aliorum virorum celebrium Acta, ac quam plurimæ etiam veritates hætenus reconditæ deteguntur, obscuritates tolluntur, &c. ex instrumentis, codicibus, membranisque vetustissimis, à seculo Christi VIII. usque ad hæc tempora. . . Altera exhibet instrumenta ipsa, seu *Codicem probationum*. Quod Opus posthumum, præmissâ Authoris Vitâ, in lucem prodiit accurante R. P. Alphonso Heydensfeld ejusdem celeberr. monasterii alumno, *Monachii & Aug. Vindelico*. an. 1751. & 1752. in fol.

In hoc etiam fundo non impigrè defudavit Collega noster P. Oliverius Legipont, qui Annales sui monasterii hætenus neglectos magno labore, nec minori industriâ concinnavit hoc rubro: *Chronicon Abbatie S. Martini Maj. S. Marti- Colonie, vulgò in Insula Scotorum O. ni Colo- S. B. Congr. Bursfeld. in duas partes di- niæ. stinctum, quarum prima cenobii origi- nem, Abbatum seriem, verumque patriarum, ac totius propè Historiæ sacræ juxta ac profanæ epitomen ab anno DCC. ad nostra usque tempora deductam exhibet; Altera chartas, diplomata, Bullas, & reliqua antiquitatis monumenta, ad quorum amissim exasciata est historia, repræsentat. . . Hujus Operis apographum cùm subindè Cl. P. Bernardo Pezio submisisset Oliverius inter Simzen- dorfiana,*

dorsiana, quæ tum ille pollicebatur, edendum; horum verò editio, obice nescio quo, sufflaminata non prodiret, rem suam deinde repetiit noster, tandemque recepit anno 1734. cum hac doctissimi Pezii censura: *Opus egregium condidisti prelòque dignissimum, cui id ipse jam subdidissem, nisi tumultus bellici sub finem proximi anni erumpentes, sereniora tempora exspectare me iussissent.* . . .

Alia ejusdem operis opera.

Laboriosâ vastaque istâ lucubratione ad umbilicum perductâ OLIVERIUS Fastos ejusdem monasterii heroïco carmine complexus est hoc titulo: *Fastorum Abbatia S. Martini Maj. Coloniae O. S. B. Exegesis historica per succinctam rerum enarrationem & Cœnobiarcharum seriem heroïco epicberemate deducta.* . . . Cujus itidem opusculi exemplum cum antefato Pezio inter alia tacito nomine edendum transmississet, rescripsit ille literis ad *Oliverium* 4. Junii 1730. datis in hæc verba: *Epidigma Fastorum S. Martini edam, si ejus Auctorem indicaveris. Id pereleganti ac fluido versu conscriptum est; recentioris tamen vel idè ætatis esse apparet.* Verùm *Bernardo* fatis A. 1735. erepto, utrumque Opus luce publicâ dignissimum hætenus mansit ineditum. Protulit prætereà OLIVERIUS *Historiam monasterii Disibodibergensis in Palatinatu Rheni, à se revendicati, unâ cum facti, jurisque deductione pro ejus recuperatione.* . . . Coloniae 1736. in fol. Item *Monasticon Moguntiacum, sive succinctam veterum monasteriorum in Archiepiscopatu Moguntino, vicinisque locis partim extantium, partim suppressorum, vel in usus promiscuos conversorum notitiam.* . . . Pragæ typis Joannis Julii Gerzabeck 1746. in 8. Quo de opusculo *Fama Europæa* parte CXLVII. A. 1747. plura curioso Lectori propinabit. Ipfus insuper multo labore condidit *Lexicon Monastico-Teutonicum ordine alphabetico vetera Germaniæ Monasteria exhibens.* Quod Opus, ut brevi lucem adspiciat, optant boni omnes. Adornavit etiam *Historiam Congregationis Bursfeldensis*, & alia hujus commatis plura luce dignissima. Prelum quoque exspectant

Origines San-Blasianæ.

Origines San-Blasianæ, i. e. celeberrimi & antiquissimi monasterii S. Blasii in sylvâ Hercynia Annales, quibus condendis primam manum admovit *Stanislaus Wiberts*, ultimam additurus *Marquardus Hergottus*, ambo ejusdem Abbatia alumni eruditione præcipui. Minimè etiam hîc prætereundum Opus diu desideratum, quod sub titulo: *Mo-*

nasticon Scoticum adornavit Cl. V. P. *Marianus Brockie* Prior S. Jacobi Ratisbonæ de literis optimè meritis. Cujus amplissimi Operis editionem suis sumptibus procurandam in se recepit *D. Martinus Veith* Bibliopola Augustanus. Reliquos huc spectantes Monasteriologos largiori manu dabimus parte IV. hujus Historiæ.

Atque his hætenus enumeratis Veterum Instrumentorum Collectiones, quæ vulgò *Chartularia*, aut *Veteres notitiæ*, vel *Traditionum Codices & Regesta* appellantur. Viam his cunctis aperuit FOLQUINUS seculi noni monachus Sithiensis, seu Bertinianus, quem alii subinde magno agmine secuti sunt. In his alii solas monasterii chartas retulerunt, & ex eis unum corpus confecerunt: alii Abbatum suorum seriem, & facta præcipua inseruerunt, ut *Folquinus* mox laudatus, & *Joannes Casauriensis* monachus, qui egregium chartaceum volumen, in Bibliotheca regia nunc asservatum, ex monasterii sui instrumentis & gestis Abbatum composuit.

Non defuere tamen primis etiam illis seculis è nostris Historiarum Scriptores: sed, sive quod difficile esset per ea tempora literarum commercium, sive quod disjuncta essent à sese invicem monasteria, nulla ferè societate confœderata, illustrandæ potiùs patriæ suæ aut domesticæ Historiæ, quam monasticæ in scripta redigendæ operam contulerunt. In ea classe existere apud Italos *Paulus Warnefridi*, diaconus & monachus Casinensis, & *Erkemperus*; apud Gallos *Aimoinus*, *Rodulphus Glaber*, *Hugo Flaviniacensis*, *Ordericus Vitalis*, multique alii; ex Anglis Venerabilis *Beda*, *Ingulfus*, *Willelmus Malmesburiensis*, *Mathæus* uterque *Westmonasteriensis* & *Parisus*, aliique magno numero Historici, nec pauciores apud Germanos, in quibus *Lambertus Schafnaburgensis* præcipuus est: qui omnes patriis suis Historiis, siquæ in monasteriis nostris commemoratu digna ipsis occurrerant, inferere non omiserunt. His adjungendi *Regino Prumienis Abbas*, *Hermanus Contractus*, *Marianus Scotus*, *Sigebertus*, qui generales Historiæ indices potiùs scribentes, quam Annales, de rebus quoque monasticis quasdam retulerunt particulas, eorumque exemplo cæteri, qui Annales ad paschales cyclos concinnarunt.

Primus

Quinam de Viris Illustribus Ord. S. B. scripserint.

Primus è nostris, quod quidem sciam, librum de *Viris illustribus Ordinis nostri* scribere aggressus est sub finem seculi quartidecimi *Raymundus de Rialaco* monachus Conchensis apud Ruthenos, eumque Petro cognomento d' Abazac, ex monacho Archiepiscopo Narbonensi inscripsit: quem librum in quatuor distribuit partes, in quorum prima agit de sanctis Summis Pontificibus Ordinis monastici; in secunda de sanctis Martyribus; in tertia de sanctis Episcopis; in quarta denique de Abbatibus, & Monachis, ut legitur in codice Lirinensi, in quo hic liber habetur. *Petrus Wagner* ex monacho Sanct-Udalricano Abbas Westfontanus seculo quintodecimo ad finem vergente *Collecturam* instituit *Illustrium Virorum* Ordinis nostri, eamque *Joanni de Giltingen* Abbati S. Udalrici an. 1481. inscripsit. Paucis post annis *Andreas* monasterii S. Michaëlis propè Bambergam Abbas circa annum 1489. Opus ingens composuisse dicitur de *Gestis Pontificum, Archiepiscoporum, Antistitum, Abbatum & Abbatissarum, quotquot ex Ordine Divi Benedicti in Sanctorum numerum relati sunt.* Quod extare MS. in S. Michaëlis Bibliotheca perhibet V. Cl. P. *Oliverius Legipont*, qui illud suis oculis usurpavit, nobisque laudavit.

Qui domesticos illustres Viros recensuerint.

Ante hosce Scriptores alii extiterunt, qui non totius quidem sacri Ordinis, sed certi cujusdam monasterii Viros illustres scriptis celebrarunt. *Ermenricus* monachus Augiensis circa an. 850. clarus libellum *Grimaldo* Archiepiscopo Cæsareo nuncupavit, in quo de Viris illustribus monasterii San-Galensis agit. *Reinerus* sancti Laurentii Leodiensis monachus sub annum 1120. librum edidit de Viris illustribus cœnobii sui, & Episcopatus Leodiensis. *Petrus Diaconus Casinensis* eodem ævo libros duos, unum de *Viris Illustribus*, alterum de *Sanctis ac Justis Casinensibus* composuit.

Bibliographi celeberrimi.

Præter laudatos *Guillelmus Gillinghamus* Cantuariensis in Anglia monachus eruditione & meritis circa A. 1387. conspicuus, inter alia *Bibliothecam Benedictinam* magno labore condidit, in qua, teste *Lelando* cap. 182, *omnium O. S. B. Scriptorum nomina, librorumque titulos sedulo consignavit*, illis ipsis pro insigni studio jure quodam suo adscribendus. Neutrum viderat JOHANNES TRITHEMIUS Abbas Spanheimensis, qui primus hoc de argumento scripsisse hætenus creditus est.

P. Ziegelbauer Hist. P. II.

Is cum videret alios pænè omnes in uno codice habere Ordinis sui historias, quibus juniorum animos ad præcedentium Patrum exempla imitanda provocentur; habere etiam illustrium virorum catalogos, Sanctorumque actus conscriptos suorum, indignè tulit in solo Ordine nostro, qui pro antiquitate, dignitate, & auctoritate, cæteris præstat, nihil aut parum his de rebus conscriptum esse. Quapropter commentarium de Viris Illustribus nostri Ordinis scribere in animum induxit, majori quidem studio, quam censurâ, tametsi diligentiam non vulgari; quippe conquisitis undequaque veterum Codicum subsidiis, quos ad sex millia in suam Bibliothecam Spanheimensem comportavit; & *Paulo Langio* monacho ad alias Germaniæ Bibliothecas perscrutandas misso, rem pro tempore & vitæ suæ brevitate gnæviter exsecutus est. Symbolas quoque suo è penu Trithemio non spernendas superavit *Joannes Boritzbachius* Prior Lacensis, in agro Treverico, qui insigne Auctarium Trithemiano Operi de Viris illustribus adjecit. Ipse verò Trithemius huic suo Commentario superaddidit *Chronicon Hirsaugiense*, secundis curis ab ipso recognitum & auctum, quale anno 1690. Sancti-Galensibus typis vulgatum est: quo in Chronico generalis quædam Germanicorum monasteriorum Historia continetur.

Illustre etiam Opus aggressus est *Clunias Martinus Marrier*, Prior S. Martini de Campis, vir non modò doctus, sed omnium testimonio sancti exempli, & probatissimæ morum integritatis; qui ut suis Cluniacensibus animos ad terenda Majorum vestigia adderet, eorum vitas, gesta, & scripta in unum volumen, cui nomen *Bibliothecæ Cluniacensis* indidit, congesta ipsis nuncupavit. „Quod nimirum, inquit in *Dedicatione*, ut assequar, vobis, non quod vis Monasticæ vitæ genus, sed quod sanctissimi Patris BENEDICTI Regulam, ac disciplinam sequitur, complexis: vobis, inquam, non obscuro, humili, aut ignoto loco, sed in Cluniaco, ob priscae Religionis observantiam, toto orbe celeberrimo, strictoris vitæ normam professis, non è Pythagoræ collegio, non Socratis Scholâ, non Platonis Academia, non Aristotelis Lyceo, non denique Zenonis Porticu, desumpta dogmata, sed sanctissimorum Archimandritarum

F f f

rum

rum nostrorum vitas, miracula, gesta, opera, quæcunque ad nos per membranas, codicisque MS. magnâ pro parte prælo minimè pressos, pervenere: dicare, nuncupare, ac deovovere, nostri esse muneris existimavimus. *Nam si naturâ trahimur ad simulacra & effigies magnorum virorum noscendas, & illa corpora sive hospitia, quibus cælestis se animus incluserit, quanto magis Patrum piissimorumque Abbatum nostrorum vitas, tot virtutibus & miraculis illustres atque prædicandas, non nescire, & ad unguem callere debemus?* -- Quantos verò eos fuisse arbitramur, qui Cluniacensis monasterii & Ordinis nostri prima jecere fundamenta? ODO- NEM intelligo, *Majolum, Odilonem, Hugonem, Petrum Venerabilem, & cæteros, quos vitæ meritum pietasque divorum numero sociavit, & singularis eruditio inter Ecclesiæ Catholicæ Doctores & Scriptores, non ultimos confedere fecit.* Jactent enim alii Instituti sui primævos Authores, & numerosis scriptis atque voluminibus eorum memoriam, quanquam laudandam, nobis identidem inculcent, & obtrudant; nullâ profectò ratione, seu natalium claritudine, seu vitæ morumque sanctitudine, seu doctrinæ multiplicis exuberantissima profunditate nostris crediderim æquiparandos. Unde soleo sæpe mihi ante oculos ponere, ingenique quo possum acumine contemplari tot in dies emergentia, & veluti crebris ebullitionibus scaturientia Ordinum diversorum genera, & huic nostro Cluniacensi sub primis illis Abbatibus opponere & committere. Deum immortalem! quantis parasangis, quantisque spatiis isthæc antecedit! Nam sicut *Basilium* Oriens, ita Occidens noster piissimum Patrem BENEDICTUM, tanquam Religionis auctorem ac parentem veneratur, à quo veluti viva radice, variæ deinde propages variarum familiarum, quæ idem Benedicti Institutum complexæ, nonnulla tantum reformando, vel addendo, aut leviter immutando, ab ipso discrepârunt. Harum verò prima & antiquissima fuit Cluniacensis, quæ ab *Odone* nostro & exordium sumpsit & nomen. Hic enim doctrina atque sanctitate præstans, BENEDICTI disciplinam, quæ jam (quod natura fert in omnibus ferè rebus) fenuisse videbatur, magnâque

Cluniacensium primipili.

S. Benedictus occidentali Monachorum Patriarcha.

ex parte laxata esse, ad pristinam formam revocare aggressus est, quod etiam perfecit. Cujus exemplum sequuti complures alii Abbates in totâ fermè Italia, Hispania, Germania, Anglia, in suos ipsi quoque greges reformandos incubuere, idque eodem successu, qui deinde uno spiritu ac vinculo colligati, adhibita etiam Romanorum Pontificum auctoritate, quotannis convenire consueverant ad ea tractanda, & decernenda, quæ ad tuendam disciplinam pertinebant. Magna omnino ea immutatio fuisse dicitur, in qua planè ad duo millia Cœnobiorum restituta & sanata scribuntur. . . . Quantis deinde *Majolus*, quantis *Odilo*, quantis cæteri sanctiss. Patres nostri Cluniacensis monasterii inclauerint miraculis, testantur abundè archiva & codices, quos nobis defuisse, quibus hîc caruisse, plurimum indolemus. *Unde si qua vos pietas, si quæ devotio pungit, excitat, & permovet, si quis Ordinis nostri decor, si quæ dignitas & reverentia vestris mentibus inhaeret & infixæ est, ô Cluniacenses nostri! rogamus, precamur, obtestamur, horum saltem vel copiam editioni (si Numini placuerit) futuræ contradendam, impertiri dignemini, neque tot ac tantorum virorum præclara facinora diutius relictæ & veluti conssepulta manere patiamini.*

Hæc & plura *Martinus Marrier*, S. Martini de Campis Parisiensibus Prior longè Religiosissimus, piissimus, juxtâ ac doctissimus, cujus vota atque æquissima desideria post elapsam integrum seculum, & quod excurrit, non ita multis abhinc annis Anonymus nonnemo (e cœtu Cluniacensium suspicari fas est) se impleturum adpromisit, emissio in lucem *Prospectu* novæ editionis *Bibliothecæ Cluniacensis*, quem, quod magno cum judicio, ingenio, ac doctrina elaboratus sit, hîc subjicere non gravabor.

Quoniam Bibliotheca Cluniacensis, quæ opera & studio D. *Martini Marrier*, Prioris Claustralis S. Martini à Campis, in lucem prodiit circa annum 1614. à pluribus viris, doctrina & eruditione conspicuis, plurimum laudata, multoties ab ipsis auctior ac locupletior hucusque desideratur; quia insuper difficile admodum hujus Operis exemplaria reperiuntur; ipsam Bibliothecam Cluniacensem rursus publici juris facere in animo est, ac illi varia Cluni-

Votum Martini Marrier.

Novus Bibliothecæ Cluniacensis conspectus.

centia, vel hætenus non edita, vel in aliis Operibus dispersa adjungere. Quæ omnia in diversos Tomos distributa, secundum rerum & temporum ordinem, quantum fieri poterit, facilitatem non minimam afferent.

Summaria voluminis primi.

In primo igitur Volumine ea comprehendendi posse visa sunt, scilicet *Testamentum Willelmi*, cognomento Pii, Arvernorum Comitis & Ducis Aquitaniæ, Cluniacensis Cœnobii Fundatoris anno 910. qui monasterio Cluniacensi *Bernonem* Abbatem præfecit, ut juxtâ S. Benedicti regulam in perpetuum administraretur. Huic Testamento multa de fundatione Cluniacensis Abbatie testimonia adjicientur. Deinde Testamentum dicti *D. Bernonis* Abbatis, ac ea, quæ ipsius vitam spectant. Regula S. Benedicti sequetur (ipsa quippe vivendi norma est, in Cluniacensi monasterio præscripta) Postea Consuetudines Cluniacenses à *S. Udalrico* nobis servatæ, quæ, ut ipse testatur, ibi ab exordio viguerunt: editæ habentur in IV. Volumine Spicilegii D. *Lucæ d' Achery* Monachi è Congreg. S. Mauri, ipsis autem adjungetur *Bernardi*, Monachi Cluniacensis, Opus quasi simile, quod nusquam editum fuit, licet studiosè asservatum.

II. Cluniacum caput Ordinis effectum.

In II. Volumine Cluniacum, non jam peculiare monasterium, sed primi Ordinis in Ecclesia Caput effectum conspicietur sub *S. Odone* Abbate Cluniacensis monasterii secundo, sed Ordinis Cluniacensis primo, cujus vita refertur, sicut & vitæ *SS. Aimandi, Majoli, Odilonis, & Hugonis*, ejus successorum in Ordinis Cluniacensis regimine, quo durante per ducentos propè annos innumera ferè monasteria Cluniaco adjuncta sunt, unde toties Cluniacum, tanquam Gallie decus, ab ipsis Regibus, & tanquam lumen Ecclesiæ à summis Pontificibus celebratur.

III. Acta sub Pontio &c.

In III. Volumine referentur ea, quæ acta sunt sub *Pontio* Abbate Cluniacensi Sancti Hugonis successore, cui etiam alter Hugo successit per tres tantum menses. His adjungetur vita *Petri Mauricii*, dicti *Venerabilis*, qui Cluniacensi Ordini per 36. annos præfuit, ejusque Opera omnia, mira eruditione conspicua, sicut & quorundam ejus discipulorum &c.

IV. Rerum Series ab an. 1158.

In IV. Volumine reperientur, quæ ab anno 1158. usque ad annum 1300. sub sexdecim diversis Abbatibus Acta sunt, insuper Privilegia quàm plurima,

* Typis vulgatum jam habeatur in *Petere*

Fundationes monasteriorum Ordinis, Chartæ, Diplomata, Donationes, & varia, quæ Ordinem in genere, vel Ordinis monasteria spectant in particulari.

In V. Volumine *Statuta Ordinis Cluniacensis* adducentur, quæ nobis scripta remanserunt (multa enim sunt, quæ vel non scripta sunt, vel ad nos usque non pervenerunt) hisque ommissis, quæ in I. Volumine tum ex *S. Udalrico*, tum ex *Bernardo* rationem Statutorum habent, sicut & ea, quæ sparsim in vitis *SS. Abbatum* referuntur: *LXXXVI. Statuta Petri Mauricii*, dicti *Venerabilis*, ab ipso redacta, ac ea, quæ ab *Hugone V.* circa annum 1200. collecta, postea à *Bertrando* circa annum 1300. deinde ab *Henrico I.* ejus successore, & aliis sub nomine *Statutorum & Ordinationum* prodierunt, præliminabuntur. Tum *Bullæ Gregorii IX.* an. 1233. *Nicolai IV.* an. 1289. & *Bonifacii VIII.* an. 1294. in quibus forma Capitulum Generalium Ordinis præscribitur, ipsis præficiuntur Capitulis Generalibus, quæ nobis residua sunt, numero circiter trecenta; videlicet ab anno 1260. usque ad annum 1600. quo sub *Claudio à Guisfa* Abbate Cluniacensi celebre Capitulum Generale habitum est, regis literis confirmatum: quibus sanè temporibus nimium tepuerat observantia regularis, licet ab anno 1500. ad Reformationem, tum in monasterio Cluniacensi, tum in monasterio *S. Martini à Campis*, adjuvante *D. Jacobo de Ambasia*, anhelare visa sit, cujus Reformationis varii conatus usque ad annum 1620. satis utiles fuerunt.

In VI. Volumine Acta Reformationis totius Ordinis sub *Ludovico à Lotharingia*, Cardinali de *Guisfa*, inceptæ referuntur, quæ quidem à *Jacobo de Veyni de Arbusio* tunc Priore majori procurata, ab ipso in Abbatem electo, multum stabilita, tandem sub Eminentissimo Cardinali *Richelio*, ejus successore, ad suæ perfectionis exitum perducta est. Tum sub *Armando de Borbonio* Principe de *Conty*, ac *Julio Mazarini* Cardinali, & *Raynaldo Estensi*, etiam Cardinali, Abbatibus sibi per ordinem succedentibus, diversos lucis ac caliginis dies habuit, modò Congregationi *SS. Vitoni, & Hydulphi* unita, mox disjuncta; modò Congregationi *S. Mauri* incorporata, brevè ab ipsa segregata, conjunctim ac divisim, intus & foris multum agitata

V. Statuta.

VI.

Acta Reformationis.

ta nihilominus stetit, ac multoties propè jam evertenda, auctoritate Regis roborata firmior invaluit. Quorum omnium Acta referentur in hoc Volumine.

VII. Acta ab an. 1672. In VII. Volumine ea producuntur, quæ acta sunt Sede Abbatiâ vacante post obitum Cardinalis Estensis ab anno 1672. usque ad annum 1682. quo postulatus est in Abbatem Cardinalis Bullionius; per cujus vacationis tempus auctoritate Regia Capitulum Generale anno 1676. celebratum est, pro duarum observantiarum in unum corpus & regimen coadunatione, quod quidem opus sic inceptum, per aliud Capitulum Generale anno 1678. eadem auctoritate Regia absolutum est. Quæ Capitula Generalia Literis patentibus in magno Regis Consilio registratis confirmata; alterum Generale Capitulum anno 1685. celebratum, similiter confirmatum, subsecutum est, ac ne Auctoritas Pontificia in opere tam desiderato deficere videretur, Capitulum Generale aliud anno 1693. celebratum fuit, similiterque confirmatum, præcedentium dispositiones præcipuas resumens, quod per Bullam Summi Pontificis illud Capitulum Generale ex integro transcribentem, approbatum, sub novis Patentibus Litteris iterum fuit in magno Regis Consilio registratum. Talia sunt solida & firma Ordinis Cluniacensis in præfenti statu fundamenta.

VIII. Capitula. In VIII. Volumine Capitula Generalia annis 1697. 1701. & 1704. celebrata proferuntur, quibus magnæ litis circa exercitium jurisdictionis in Ordine Acta adjunguntur, tum in magno Regis Consilio, ubi solenni Arresto causa finita est, tum in Consilio Regio coram Commissariis ad hoc deputatis, ubi novo per multas Sessiones examine causa ex integro resumpta & discussa, tandem ore Regio ipsum sui Magni Consilii Arrestum confirmante videbatur terminata; rursus in celebratione Capituli Generalis anni 1708. novis difficultatibus & ambagibus implicatur; tunc visa sunt innumera propè ex utraque parte Commentaria coram Senatûs Parlamenti Magistratibus, quibus causæ evocata attributio peculiaris commissa est; quæ quidem causa, provisione sapienter primùm & seorsim dijudicata, omninò sopita remansit. Unde pacificè admodum Capitula generalia annis 1711. & 1714. celebrata sunt, quorum om-

nium Acta sive ex integro, sive per extracta proferuntur.

IX. In IX. Volumine Jura *Volta* Cluniacensis seu Consilii Ordinis pro exercitio Jurisdictionis in toto Ordine, dum Sedes Abbatiâ vacat, aut Abbas extra Regnum absens est, Arrestis solennibus confirmata explicantur, ac multa, quæ super his acta sunt, tum in oppugnandis, tum in defendendis his juribus, sicut & transactiones in supremis Curis confirmatæ, ac ea, quæ ipsius jurisdictionis exercitium, provisionemque & præsentationem Beneficiorum Ordinis, omnimodamque administrationem spectant.

X. In X. Volumine Bullarum summorum Pontificum ordinabitur collectio, & eorum omnium, quæ à Romana Sede vel Auctoritate Pontificia prodierunt.

XI. In XI. Volumine fiet collectio Arrestorum tum à supremis Curis, tum à Regio Consilio in pluribus causis & quæstionibus, diversis temporibus digestorum.

XII. In XII. Volumine Chronicum Cluniacense ac series Abbatum, Priorum Majorum, ac Priorum in titulum, & in commendam, nomina etiam Religiosorum Professorum cum die professionis & obitus, brevibusque Virorum illustrium annotationibus adducuntur. Deinde catalogus Abbatiarum, Prioratuum, Decanatuum, Parochiarum, Capellaniarum, cæterorumque Beneficiorum, tam immediate quam mediate monasterio Cluniacensi subditorum; cui adjungitur etiam Rotulus, sive Tabula Ecclesiarum, quæ societatem precum & orationum cum monasterio Cluniacensi habere concupierunt.

Atque hinc finit præclarus sanè Prospectus novæ editionis Bibliothecæ Cluniacensis, cujus Authorem compertum nondum habemus. Equidem jam anno 1718. Kal. Jan. in *Novis Literariis Lipsiensibus* R. mus Abbas Augustinus Calmet in restituenda, amplificandaque hac Bibliotheca Cluniacensi, opere perquam raro, occupatus ferebatur, cujus consilii rationes, edito Operis conspectu, exposuerit. Cum ego autem anno 1736. ea causa ad Ampliss. Præsulem literas dedissem, is mihi his ipsis verbis inter alia respondit: *Bibliothecam Cluniacensem anno 1614. editam habemus; nullam præterea editionem sub hoc titulo novimus, nullam factam, asserere possumus. Eat jam aliquis, & indubi-*

dubitatum id genus Novellis literariis fidem adhibeat, quas certè ab aliis Novis, quæ falsis sæpenumero scaturuntur, nullatenus differre sæpè sæpius animadverti. Illud certum, quod Author ex Cluniacensium numero vir fit apprimè doctus; nemo enim tam eximii Operis Conspectum delineare potest est, nisi qui singulari præditus sit doctrina, ac maximam deinde rerum Cluniacensium notitiam ex scriniis, tabulariis, atque Archivis ejusdem Congregationis vel Ordinis Monasteriorum habeat comparatam. Etsi verò res hætenus intra promissa steterit, de elaboratione tamen vel impressione Operis aliquando futura non desperandum. Tantæ enim molis Opera non festinantur, possuntque causæ intervenire, quæ prælum aliquamdiu morentur.

Quòd si jam sermo faciendus sit de *Martyrologiorum Monasticorum Scripturibus*, primas inter eos tenet GUILLELMUS Abbas S. Pauli in Urbe, patriâ Cadurcensis, qui anno MCCC-LXXII. Kalendarium Omnium Sanctorum Monachorum necdum editum composuit. Illud autem ex diversis codicibus se collegisse dicit, maxime ex quodam volumine satis grandi, quod inscriptum erat, *Collectarium sanctorum Monachorum*, in quo sanctorum Monachorum vitæ continebantur. Præ eo longè notior est ARNOLDUS WION, Belga, Duaci natus, * in Comitatu Flandriæ. Juvenis adhuc nomen dedit Divo Benedicto Audemburgi, quod est Oppidum propè Brugas; At Hæreticorum violentia inde extrusus in Italiam venit, & inter Benedictinos admittus, in Cœnobio S. Benedicti propè Mantuam professionem sub Congregatione Casinensi emisit, & quidem felicissimo eventû, nam eandem S. Congregationem, imò universum Monasticum Ordinem doctrinâ ac virtute pro viribus illustravit, edito inter alios præclaros libros *Martyrologio Monastico*, cui titulus: LIGNUM VITÆ, quo opere promeruit, ut inter Martyrologos Monasticos Antesignanus à multis hodie vocetur. Sequaces *Wionius* postmodum è Gallis habuit HUGONEM MENARDUM, è Germanis *Carolus Stengelium*, *Gabriellem Bucelinum*, & *Ægidium Ranbeck*, qui Kalendarium itidem Benedictinum quatuor tomis cum æneis figuris

anno 1675. vulgavit. ** Paulò minùs prolixum est Martyrologium *Eduardi Maibew* Angli, qui Trophæa Benedictino-Anglicana tribus voluminibus composuit: quibus quartum de Scriptoribus adjecit. Multum quoque ad Historiam nostram contulit ejusdem nationis *Clemens Reimerus* edito insigni libro, qui *Apostolatus Benedictinorum in Anglia* nuncupatur. Quo in Opere *** conscribendo cum Duaci in Collegio & Conventu S. Gregorii degens occuparetur, litteras ad *Robertum Cottonum*, Equitem Auratum in Anglia tum eruditum tum humanum dedit, quibus obsequii plenissimis impetravit, ut Leander de S. Martino, Anglus natione, hac de causa in Angliam missus, antiquitatis monumenta, quorum nusquam aut major copia, aut major delectus exstabat, in Bibliotheca Cottoniana lustraret. Petitioni æquæ facilis annuebat Vir nobilissimus, qui thesaurum illum in publicos omnium usus collegerat, & Monachum istum placidissimis moribus, quibus se in gratiam illius insinuavit, & eruditione haud vulgari præditum, benevolò affectu complectebatur. Cum verò quidam gloriæ Benedictinæ æmuli **** hanc Antiquitatis & Apostolatus prærogativam in dubium vocarent, Reinerius *Cottonum*, *Camdenum*, *Spelmanum*, & *Seldenum*, homines nobiles in re publica Angliæ, florentes divitiarum & honorum gloria; magis autem suspiciendos eruditionis laude, & antiquitatum studiosa indagatione, toti Angliæ notissimos consuluit; qui omnes nullâ alterius rei, quam veritatis habitâ ratione de hac lite pro Benedictinis unanimem sententiam dixerunt, suorumque nominum subscriptionibus firmarunt.

Tandem verò sub initia præcedentis sæculi ANTONIUS YEPESIUS Hispanus, Vallisoletanus Abbas, quod nemo ante eum tentaverat, generale totius Benedictinæ Historiæ Chronicon scribendum suscepit; Vir sanè doctrinâ & eruditione ad id perficiendum non mediocriter instructus, illudque ad sex, quas ipse vocat, centurias perduxit: quod Domnus *Martinus Rebellius*, è percelebri Congregatione S. Vitoni, Gallicè reddidit, multisque accessionibus auxit: Linguâ verò Romanâ priores duos Tomos donavit auxitque R.P. *Tomas Weis Neresheim*.

* Armell. part. I. pag. 54.

** Quo de opere vide dicta superius pag. 241.

*** Thomas Smithus in vit. Coronæ pag. 28. col. 1.

**** Idem Smithus in Hist. Bibliothecæ Cottonianæ pag. 27. col. 1.

heimensis in Suevia Monachus, Scrip-
tor perelegans & eruditus sub A. 1650.
conspicuis. *Gabriel Bucelinus* Wein-
gartenfis eodem tempore clarus idem
Chronicon in epitomen redegit, adje-
cto compendio subsequentiū anno-
rum. Nec mirum, quod *Yepesius* in
duodecimo sæculo substitit. Cùm
enim monasteriorum historias, vitas-
que Sanctorum atque illustrium Ordinis
nostri virorum uno contextu inte-
gras semel descripsisset; nihil ferè ipsi
reliqui erat, quod scriberet, cùm &
novæ monasteriorum fundationes post
sæculum duodecimum, in quo desit,
rarissimæ fuerint; & gesta Sanctorum
illustriumque virorum, qui post illud
sæculum vixerant, in enarrandis uni-
uscujusque monasterii eventibus ab ip-
so jam relata essent. Verùm quia non
fatis amplas ad prolixum istud opus sup-
petias in promptu habuit Vir doctus
(nam præter Baronii Annales, vitas-
que Sanctorum quorundam, & Hi-
spaniæ monasteriorum tabularia, cæ-
tera ferè ipsi deerant) Historiam suam
omni ex parte absolutam reddere non
potuit. Vereor, inquit Mabilionius,*
ut quid elimatius ac solidius elucubrare

dam fovendamque pietatem inprimis
conducere persuasum habebant; tum
in colligendis vetustis illis monumen-
tis, quæ ad conscribendam Benedi-
ctinam Historiam necessaria & oppor-
tuna videbantur.

Eò locò res erant, cùm MABIL-
LONIUS Parisios venit. Ubi prima-
niò Historiæ Bene-
dictinæ conseri-
bendæ im-
ponunt,
suæ eruditionis specimina dedit, om-
nium statim opinio fuit, nec vana,
peritiorum nullum architectum tantæ
molis operi præfici posse. Paruit ille
Superiorum mandatis, remque ut ab
imis fundamentis duceret, à publican-
dis Sanctorum Actis authenticis, è
quibus præcipua Historiæ capita peten-
da erant, incipiendum esse sibi meri-
tò censuit. Ab Actis porrò SS. Ordinis
inchoandum suavit cum amor sa-
cræ antiquitatis, simul & veritatis;
tum maximè ut Benedictini Ordinis
alumni Majorum suorum exempla in
promptu habeant, atque ad eorum
normam studeant mores componere
suos: tum etiam ut autographa huic
Collectioni inserta, elaborandæ, quam
Præpositi meditabantur, generali Hi-
storiæ inserviant. De ratione ope-
risque consilio per encyclicam episto-
lam suo simul & Patris *Acherii* nomi-
ne inscriptam, præmonitis literatis om-
nibus, mox huic operi diligentem ad eò
curam adjecit, ut sequenti anno 1668.
primum Volumen publici juris fece-
rit, sub hoc titulo: *Acta SS. Ordinis*
S. Benedicti in sæculorum classes distri-
buta; quod paulatim secuta sunt alia
octo. Quanto autem applausu *Acta*
hæc Sanctorum in universa Ecclesia Ca-
tholica passim excepta fuerint, vel ex
eo duntaxat intelligi potest, quod
CLEMENS XI. incredibili Pontifex pru-
dentia & probitate, datis VI. Junii
1702. ad Præfectum Congregationis
S. Mauri literis ea *piè ac disertè* expli-
cata sit gratulatus. Ubi, erant verba
Pontificis, aliunde nobis non innotescer-
et, quàm vigeat, benedicente Domino,
in Congregatione S. Mauri pietatis cul-
tus, & sacræ eruditionis studium; satis
perspectum fieret ex Opere per nonnullos
ejusdem Congregationis monachos sin-
gulari sanè diligentia elucubrato, nupèr-
que typis & quidem affabrè excuso. ....
Constat enim vel ipso intuitu, quam in-
genti cura *Acta Sanctorum Ordinis S.*
Benedicti, quæ in eo recensentur, fue-
rint ex antiquis monumentis conquisita;
quàm etiam *piè ac disertè fuerint expli-*
cata; ac propterea quantam in Domino
lau-

Constantinus Ca-
jetanus.

Patres
Congreg.
S. Mauri.

Cùm id animadvertissent primarii
Congregationis S. Mauri in Gallia Præ-
positi, quibus res nostri Ordinis in-
primis cordi erant; delectos è suis stu-
diosos fratres ad colligenda Benedicti-
næ Historiæ monumenta designarunt:
quibus perlustratis tum Galliæ tum alia-
rum regionum bibliothecis & archivis,
copiosam inde literariam suppellectilem
reddiderunt. Hoc consilium primus
iniit Reverendissimus Pater domnus
Gregorius Tarisse, Congregationis S.
Mauri Præpositus Generalis, idemque
studiorum in illa præcipuus institutor:
cujus laudabile propositum persecuti
sunt ejus successores Reverendissimi
Patres *Joannes Havel*, *Bernardus Aude-*
bert, *Vincentius Marsolle*, *Benedictus*
Brachet, & *Claudius Boistard*: qui om-
nes bonarum sacrarumque literarum stu-
dia promovere studuerunt, tum in re-
censendis Sanctorum Patrum Operi-
bus, quorum lectionem ad instillan-

* in Præfat. gener. ad Annal. Bened. ex qua magnam partem hanc condi-
disse Historiam grati profiteamur.

laudem ejusdem Operis Auctores sibi
conciliaverint. Cùm itaque Pontificiam
charitatem peculiariter demeruisse, ii
merito confidere possint, qui ornamen-
ta præfato Ordini de Ecclesia tam præ-
clare merito quærunt, & veræ virtutis
exempla Christianæ perfectionis sectato-
ribus proponunt; gratum illud nobis ve-
hementer accidisse tibi persuadere, ac ea
omnia tibi polliceri poteris, quæ ad ejus-
dem Congregationis, tuoque ipsius com-
modum pertinere intelliges. Hactenùs
prælaudatus Pontifex.

Mabillo-
nii Præ-
fationes
cum
plausu
exceptæ.

Difficile etiam dictu est, quantope-
rè ejus *Mabilionii* in hæc Acta Præfa-
tiones à viris eruditis dilaudentur. Ju-
vat audire *Joannem Baptistam Pero-*
nium, qui eas in unum corpus colle-
ctas, typis conjunctim edidit*: „Vi-
„delicet hinc habent monachi, ubi dis-
„cant, quorumnam conatu atateque
„Benedictina Religio plerasque Euro-
„pæ, ac longinquas regiones perva-
„ferit: quo pacto sibi asserant Grego-
„rium, Amandum, aliisque vel fan-
„tatis laude vel literarum gloria il-
„lustres Viros: qua de causa Abbates
„Episcopis obedientiam diu profiteri
„detrectaverint, quandòque Pontifi-
„calia ornamenta sint consecuti. Ha-
„bent sanctissimi Patris Benedicti obi-
„tum certo tempore probabiliter affig-
„natum. Sanctæ Scholasticæ genus
„Instituti: Congregationum origines
„& consuetudines enumeratos Mar-
„tyrologiorum Scriptores: præcipua
„suorum studia, scholas, & inventa:
„Ordinis decora: ad obtrectationes
„responsa. Habent præclaram ad vir-
„tutes hortationem, si traditum lege-
„rint, quantis contemptis molestiis
„eorum Majores Christi cultum ampli-
„ficaverint, & ab erroribus ac contra-
„riis ritibus liberaverint: quam dome-
„sticæ disciplinæ languenti medici-
„nam fecerint: quem sibi ciborum po-
„túsve modum præstituerint: quantà
„vel Germani temperantia: quanto
„omnes solitudinis, corporis exerci-
„tationum, bonarum artium amore
„fuerint incensi. Atque hæc cùm Mo-
„nastices splendorem augeant, tum
„præcipuè sectatorum provocant imi-
„tationem.

Mabillo-
nii can-
dor im-
peritis
quibus-
dam dis-
plicet.

Initio tamen non omnes, è Bene-
dictina Familia præsertim, collectioni
Mabilionianæ æqui bonique consulue-
runt. Quem enim modum tenuit vir
recti amans, veritatisque studiosissimus
in deligendis Sanctorum Actis, nec nisi

veris indubitatisque Ordinis alumnis
Ordini vindicandis, & asserendis, is
displicuit pluribus, quos immodicum
Benedictini nominis studium infusca-
verat. Malè actum cum Ordine exi-
stimabant illi, si Benedictinus eos al-
bo Sanctorum nostrorum expungeret,
quos credula nimis Majorum nostro-
rum pietas Calendariis inscripserat.
Hinc multiplices in auctorem querelæ,
sparsaque scripta interdum duriora.
Quid? quod P. Philippus Bastidius
Mabilionium in Capitulo generali anno
1677. apud Congregationis Præposi-
tos, ut proditæ Religionis, ac violati
Sanctorum nostrorum Canonis reum
egerit, ut in Historia Studii Critici
pluribus dicturi sumus: Hic verba
P. *Guillelmi Fillatre*** in epistola ad
Mabilionium retulisse sufficiat. *Je*
trouve la dispute, que vous avez avec le
P. de Coimte & nos Confreres touchant les
choix de Saints de nôtre Ordre, bien
plus embarrassante. Car de quelque côté
que vous vous tournez, vous avez des en-
nemis à combattre. Hac urget lupus, hac
canis angit. Je suis pourtant de votre
avis, que le premier nous en derôbe, &
que les autres nous en donnent plus, qu'
il ne nous en appartient. Le Cardinal
Cobellutius disoit à cette occasion de l'
Abbè Cajetan, qu'il craignoit, qu'il ne
mît enfin S. Pierre au nombre des Bene-
dictins, c'est ce que l'on pourroit dire
encore de quelques uns, dont le zele n'est
pas assez éclairé. id est: „Quæ con-
certatio de Sanctorum Ordinis nostri
delectu te cum P. Coimtio & nostris
Confratribus commisit, magnis ad-
modum difficultatibus obnoxia mihi
videtur. Quamcunque enim in par-
tem te convertis, instant adversarii,
quibuscum manus tibi conferendæ.
Hac urget lupus, hac canis angit.
Tuæ nihilominus accedo sententiæ,
quod prior æquo plures nobis furri-
piat Sanctos, posteriores verò in iis,
qui ad nos minimè pertinent largien-
dis, modum excedant. Quâ oeca-
sione mihi in mentem venit, quod
Cardinalis Cobellutius de Abbate
Cajetano dicere consueverat, se in
metu esse, ne is ad extremum S. Pe-
trum in album Benedictinorum re-
ferat. Id quod etiamnum de non-
nullis dici potest, quorum zelus de-
bitæ eruditionis ac doctrinæ luce
nondum satis collustrari cœpit.

Acta Sanctorum O. S. B. primige-
nia, tanquam præcipuum Historiæ no-
stræ

* Tridenti anno 1724. in 4.

** Ep. extat Opp. Posthum. Mabil. & Ruin. tom. I. lib. 5. n. 42.

Spicilegium Ache-
rianum. stræ fundamentum exceperunt Ache-
riani Spicilegii Volumina tredecim, in
quibus varia monasteriorum Chronica
& documenta continentur. His ma-
gna ex parte vulgatis, Ludovicus Bul-
teu in Benediclinam cooptatus familiam,
postquam monasticæ Historiæ Orienta-
lis specimen, ut ipse vocat, & qui-
dem præclarum edidisset; Occidenta-
lem itidem, id est, Benediclinam, Gal-
lico idiomate ab origine pertractare
aggressus est: à primis duobus volu-
minibus, quæ quatuor seculorum fa-
cta continent, in lucem editis dum
sequentium temporum Historiam pro-
sequeretur, subita morte correptus
imperfectum opus reliquit.

Mabillo-
nii Anna-
les Bene-
dictini. Cùm igitur Benediclinæ Historiæ
quanquam ad notitiam hominum præ-
clarissimæ, multum deesset ad abso-
lutam ejus perfectionem, Congrega-
tionis San - Maurianæ Præpositi de
Annalium Conditore deliberare cœpe-
runt. Nemo magis idoneus, tantò-
que operi minùs impar visus est Ma-
billonio. Is igitur post multas excu-
sandi rationes, quæ viri doctissimi sin-
gularis erat modestia, & animi demis-
sio, arduum hoc opus, divino con-
fusus auxilio tentare cœpit, & res Be-
nediclinas in Annales pro viribus redi-
gere in animum induxit. Ubi verò an-
no MDCCIII. primum Annalium Or-
dinis volumen in publico comparuit,
ingenti eruditorum plausu nec mino-
ri gratulatione exceptum, reliquorum
cupiditatem in omnium animis exci-
tavit. In primis verò qui literariæ per-
inde ac Ecclesiasticæ rei pari studio ac
solicitudine invigilabat, consulebat-
que utriusque utilitati CLEMENS XI.
Pontifex Maximus, eodem quo cæ-
teri eruditi desiderio inflamatus, cœ-
ptum opus, quam posset maxima di-
ligentia, ut prosequeretur, vehemen-
ter Mabilonium hortari dignatus est,
suis ea de re per Eminentiss. Cardina-
lem Paulutium literis ad eum directis,
quarum hinc summam afferre, haud
ingratam futuram Lectori visum est.

Clemen-
tis Pa-
pæ XI.
Votum. Tibi, inquit modò laudatus Eminen-
tissimus Cardinalis, Sua Sanctitas sus-
ceptum opus, quod illustri ingenio exi-
miæque eruditione tua maximè dignum
putat, ex animo gratulatur; utque illud,
quantum rei moles permiserit, urgeas
vehementer cupit: rata posteris magno
incitamento futurum ad æmulanda, quæ
passim occurrunt egregia majorum ex-
empla, & parem omnino solidamque

gloriam tuo nomini comparaturum. Hæc
respondere me tibi iussit Sanctissimus Pa-
ter &c. Dat. 24. Junii MDCCIV.

Tanti Pontificis votis juxta ac li-
teris mirum in modum animatus Ma-
billonius, Reliquis elaborandis Anna-
lium tomis animum studiosè adjecit;
atque exeunte anno MDCCIV. alte-
rum tomum eodem quo primum lite-
ratorum ac bonorum omnium applau-
su publici juris fecit. Biennio post scil.
MDCCVI. in lucem prodiit tertius An-
nalium tomus, quem brevè subsequen-
sus est quartus medium circa annum
MDCCVII. evulgatus. Jamque qua-
tuor hisce tomis in lucem emissis, incre-
dibilique applausu ab omnibus exce-
ptis, quintum prælo subjecturus erat,
extoquo operam dare cœperat, cùm
ecce anno MDCCVII. labori immo-
ratur.

Ne verò egregium id Opus, in quod Operis
totum novennium insumperat, imper-
fectum relinqueretur, Theodoricus Rui-
nartus ad illud continuandum se con-
vertit, quod tamen rebus humanis bre-
vè post exemptus ferè intactum Renato
Massueto dimisit, nisi quòd quinto to-
mo, quem paratum reliquerat Mabil-
lonius, plura addiderit. Præ aliis au-
tem Præsides Congregationis MASSUE-
TUM delegerunt, quòd eruditione ac
scribendi peritia à Mabilonio & Rui-
narto minùs distaret. Is igitur Super-
iorum jussis necquicquam oblectatus
tandem provinciam Annales Benedicli-
nos continuandi suscepit, eamque ma-
gna contentione, judicio ac laude
aliquamdiu administravit.

Anno 1710. ad omnes in Italia Or-
dinis eruditos Sodales Epistolam exa-
ravit encyclicam, quæ eosdem huma-
nissimè rogatos voluit, ut quæ in An-
nalium Benediclinorum continuatio-
nem pro Tomo V. forent, secum com-
municare non gravarentur. Literæ his
ipsis conceptæ erant verbis:

PAX CHRISTI,

REVERENDE PATER,

Cœptos ab inclytæ memoriæ Re-
verendo Patre Domno Joanne
Mabilonio Annales Ordinis nostri, &
ad quintum usque Tomum, id est us-
que ad annum Christi 1157. feliciter
perductos continuandos sibi cum sus-
cepisset optimi Magistri Discipulus op-
timus Dominus Theodericus Ruinart, im-
maturâ morte consumptum rem intac-
tam infectamque dimisisse satis patet,
puto,

Editis V.
Tomis
moritur
Mabillo-
nii.

Operis
Conti-
nuato-
res.

Renati
Massuet
encycli-
ca.

puto, notum tibi. Gravis quidem
bonis omnibus ea fuit jactura, sed eo
gravior Superioribus nostræ Congre-
gationis, quòd refarcire difficilior erat.
Ne tamen imperfectum maneret opus,
Ordini Benedictino simul & Ecclesiæ
utilissimum, aliquem tanti nominis
Scriptoribus, qui cœptos Annales pro-
sequeretur, eruditione licet & cæteris
animi dotibus longè inferiorem suf-
ficere maluerunt, quàm nullum. Id
si tibi literis meis significem, quintum-
que Tomum, quem prælo paratum re-
liquit Mabilonius statim subjiciendum,
atque turbidior jam tempestas paulum
refederit, gratum me facturum putem.
Sed cùm Ordinis Historia Generalis ab
accurata rerum uniuscujusque mona-
sterii notitia maximè pendeat, operæ
pretium est, ut Monasteria omnia ad
totius Ordinis gloriam conspirantia,
historicos de rebus suis Commentarios
nobiscum communicent, eò magis ad
institutum nostrum necessarios, quò
pauciora ac rariora occurrunt tum in
editis Libris, tum in scriptis Mabillo-
nianis Monasticæ Historiæ posterioris
ævi monumenta. Quam ob rem R.
P. Superioris Generalis nomine te ro-
gamus, PATER REVERENDE, ut unum
vel plures è tuis deligas, qui dictos
Commentarios conficiant, eaque om-
nia, quàm accuratè fieri potuit, col-
ligant, quæ tum ad monasterii tui, tum
aliorum Ordinis nostri viciniorum, seu
virorum, seu sanctimonialium, Histo-
riam spectant. Id ut fieret, jam non
semel Priores monasteriorum nostro-
rum hortati sunt Superiores Generales
nostræ Congregationis, rogaverat &
piæ memoriæ Dominus Theodericus
Ruinart, scriptis ad singula monaste-
ria nostra encyclicis Epistolis: sed ha-
ctenus res non successit ex sententia.
Feliciter sub manus tuas successuram
sperat is, qui modò Congregationi no-
stræ præest R. P. Superior Generalis,
majorique studio, quàm antea nego-
tium, quod sibi maximè cordi est, pro-
motum iri. Porrò Commentariorum,
quibus indigemus, initia duci debent
ab anno duntaxat Christi millesimo.
Præcipua verò, de quibus confici opta-
mus, hæc sunt:

- I. Quis monasterii situs; qua in Dica-
cesi constitutum; cui urbi, fluvio, aut
rivo vicinum, & in cujus honorem dedi-
catum?
II. Monasterii fundatio, si anno mil-
lesimo posterior sit, à quo & qua occa-
sione facta; qui Priores disciplinam regu-
larem in monasterium induxerunt, &
P. Ziegelbauer Hist. P. II.

unde vocati? Qui præcipui ejusdem Be-
nefactores, & quæ eorum nomina, gens,
familia, ac beneficia? Hic exscribenda
sunt præcipua quæque, tum Foundationis,
tum donationis instrumenta, accuratè no-
tatis tum adscripta die, anno & indi-
citione, tum subscriptionibus, chirogra-
phis ac sigillis, servatæque eadem prorsus
ortographia & scribendi ratione, barba-
ra licet, solacismisque referta.

III. Quæ fuerint, aut etiamnum sint
monasterii jura & privilegia, & à qui-
bus concessa, & confirmata? An in con-
troversiam aliquando venerint, & quan-
do finita? Ubi etiam eadem ratione de-
scribendæ sunt, Summorum Pontificum
Bullæ, Regum ac Principum Diploma-
ta, Episcoporum Literæ, aliæque ejus-
modi instrumenta, quæ Historiæ fidem
conciliare possint.

IV. An aliquod excidium passum ali-
quando fuerit monasterium, à quibus,
quò anno, & quâ occasione? Quis re-
stituraverit, & quo anno?

V. An aliis monasteriis olim præfue-
rit, & quo jure? Qui Prioratus ab eo
pendeant, & in qua regione ac Diœcesi
siti? à quibus fundati? Ubi etiam rescri-
benda, si haberi possint, Foundationum
instrumenta. Qui ex iis Conventuales
existenterint, & quamdiu? An aliqui ab
Ordine distracti, & quando?

VI. Diligenter notanda sunt præcipua
quæque, quæ monasterio seu benè seu
malè evenerint; varii, quos experta est
disciplina regularis, casus, instituta,
usus, & consuetudines, quæ ibi vigere.
Si quæ verò Abbatia à regulari ad secu-
larem statum defecerit, habenda, si fieri
possit, Bulla, quam vocant, Seculari-
tationis.

VII. Viri Illustres, qui seu pietatis,
seu eruditionis laude floruerint, vel alia
quacunque ratione nomen sibi fecerint;
Quo loco ac genere nati, & quo anno
mortui? Quid ab eis gestum, scriptum-
que fuerit? An edita eorum Opera, an
adhuc manuscripta, & in qua Bibliothe-
ca asservata? Et si qui in album Sancto-
rum relati fuerint; an sincera vitæ Acta
nondum edita, vel ab editis diversa ha-
beantur: & à quibus, & quando scripta?
Nec omittendi, qui ex eo monasterio ad
Pontificales insulas, vel ad alia regenda,
fundanda, aut reformanda monasteria
variis temporibus, diligenter notandis,
vocati sunt.

VIII. Accurata ac continua Abbatum,
Priorum, aut Abbatissarum series, cum
præcipuis uniuscujusque seu benè, seu
malè gestis, ac die & anno obitus.

G g g

IX.

9.
Monu-
menta.

IX. *Sepultura insigniores, Cenotaphia, Epitaphia, Inscriptiones, ac vetera quæque Monumenta: quæ etiam si quis delinendi peritus deformare posset, gratissimum certè faceret; ex enim iis Historia non parum illustrari potest.*

10.
Reliquiæ.

X. *Præcipuæ Sanctorum Reliquiæ, quæ ibi olim asservatæ fuerunt, vel nunc etiam asservantur, à quo, & qua occasione illuc delatæ.*

„ Hæc ferè sunt REVERENDE PATER, quæ in Commentarios referri debent. Cætera Scriptorum diligentia atque prudentia dimittimus, ut nimirum ea omnia colligere & annotare non pigeat, quæ ad rem nostram facere posse videbuntur. Non exigimus verò, ut facta simul contexant, Historiamque continua ac coherenti oratione scribant. Commentarios, Historiæ generalis argumentum postea futuros, scribere sufficiat. Id unum duntaxat efflagitamus, ut suos quibusque factis & eventis, quàm accuratè poterint, assignent annos & indicationes, ut in veteribus Instrumentis, certisque Monumentis occurrent, nec quidquam unquam referant, nisi citatis ad marginem auctoritatibus, quæ narrationis fidem adstruant. Si quæ etiam apud vos, vel amicos exstarent Mabillonii Epistolæ, magnam à nobis gratiam inires, si earum apographa ad nos transmittere dignareris: ut luce aliquando donari possint, quæ digniores videbuntur. In ea porrò omnia curas tuas conferas, negotiūque acriter urgeas, maximoperè oro atque obtestor. Id à benignitate tua consequutur sperat

REVERENDE PATER

Parisiis in Monasterio S. Germani
à Pratis die 21. Julii 1710.

*Humillimus obsequentiissimūque
servus Frater Renatus Massuet M. B.*

Cardina-
lis Quiri-
nus de
Massue-
to.

Hic tenor erat Literarum, quas Massuetus anno 1710. ad Italos dedit Benedictinos. Prius verò quàm eas exarasset, Lutetiam Parisiorum venit Angelus Maria Quirinus (hodie Em. Card. S. R. E.) qui de Massueto in *Commentario Historico de Rebus ad se pertinentibus* * ita scribit: „Renatus Massuetus, postquam in tribus Ordinis sui cœnobii, scilicet Beccensi, Cadornensi,

„ & Fiscannenfi Philosophiam, ac Theologiam tradens, nonnullis etiam editis lucubrationibus, præsertim ad tuendam Operum S. Augustini Editionem conscriptis adversus Abbatis Alemanni censuram, haud mediocriter inclaruisset, ad San-Germanense Lyceum accersitus, S. Irenæi Operum Editionem an. 1710. publici juris fecerat, ac postea operam dedit Annalibus Benedictinis contexendis, successor in ea provincia renunciatum Mabillonii & Ruinarti, quâ tamen, ut mihi sæpius fassus est, non ita delectabatur, ac pristinis studiis suis. De hisce proinde liberius mecum differebat, quàm de iisdem Annalibus, quorum eo quidem tempore in lucem emisit Tomum quintum, at qualem reliquerat Mabillonius, paucis tantum vel à se, vel à Ruinar-
to adauctum.

Massueto bonæ spei viro defuncto, successus est Dominus FRANCISCUS ^{Francisc.} ^{Texerius.} ^{Texerius.} ^{Texerius.} prius in Majori Monasterio Philosophiæ Prælector, & in Cenomanensi S. Vincentii Abbatia per plures annos Theologiæ Professor, qui regendi pariter ac docendi peritus commissos sibi juvenes ita divinis imbuat disciplinis, ut ex eis discipulis non paucos effecerit Magistros. Nescio, an nimis Francisci dotes nocuerint Annalibus: nam hunc licet doctissimum Superiores attendentes regendis monasteriis magis idoneum; Cenomanenses S. Petri de Cultura cœnobii Priorem constituerunt, ac deinde S. Vincentii eadem in urbe Abbatem elegerunt.

Vivebat eâ tempestate vir apud litteratos satis notus dominus VINCEN- ^{Vincen-} ^{tius Thu-} ^{illier,} TIUS THUILLERIUS, acer ingenio, & laboris amans. Hic inter cæteros domino Dionysio Sanctamarthano Præposito Generali San-Maurianæ Congregationis dignus visus est, cui omnia Mabillonii, Ruinarti, & Lucæ Dacherii scrinia crederentur, ex quibus Mabillonii & Ruinarti Opera posthuma vulgavit. Verum ad profana conversus Polybii Auctoris Græci, & quidem difficillimi, interpretationem adorsus est, qua perfecta & edita, Historiam Constitutionis *Unigenitus* à sanctissimo Patre Clemente XI. promulgatæ, approbantibus tribus Gallicanis Cardinalibus suscepit conscribendam; Opus immensum, quod intra paucos annos diu noctūque vigilans confecit. Jam-
que

* part. 1. pag. 89.

** Ex Præfat. R.P. Marthene in Tom. VI. Annal. O. S. B.

que ei ultimam manum imposuerat, & patronis suis obtulerat, cum ecce Deus, qui vitæ hominum momenta omnia gubernat, *Thuillierium* pleurisi correptum ex humanis eripuit xii. Januarii MDCCXXXVI.

Edmun-
dus Mar-
thene

Sublato è vivis Thuillero dominus EDMUNDUS MARTHENE, multis iisque præclaris Operibus in lucem emissis perquam celebris, aliquot post ejus obitum dies R. P. Vicarium Generalem (*Domnum* CLAUDIUM DUPRE) suppliciter oravit, ut quod ex Annalibus Benedictinis à Mabillonio compositis supererat, sibi percurrere liceret. Roganti annuit pius pater, & statim Mabillonii Annalium volumen imperfectum ipsi resignavit. Exultans recessit, quasi invento thesauro volumen devoravit, iterum atque iterum perlegit. Inter legendum verò multa à Mabillonio omissa deprehendit, quæ percurrendo Gallicanas pene universas Bibliothecas, atque ecclesiarum cathedralium & abbatiarum utriusque sexus archiva perscrutando olim collegerat. Longè plura ministravere eximie *Wibaldi* Stabulensis & Corbeiensis Abbatis epistolæ, in quas cum Germaniam perlustraret, felici quodam fato inciderat. *Wibaldus* ille sub quatuor Imperatoribus præcipuas cum Imperii tum Ecclesiæ res gestas pertractavit. Hinc fit, ut ipsius literæ non levem hujusce temporis Historiæ lucem præbeant. Ex ipsis certè loca infinita in hoc posthumo Mabillonii volumine quodammodo vacua, seu, ut ita loqui liceat, lacunas repleri posse nullus dubitavit. Id ipsum R.P. Vicario Generali cum significasset, consilium ejus lætus approbavit, immò hortatus est, ut in perficiendo sexto Annalium Benedictinorum volumine operam collocaret suam. Nec distulit, ad opus se accinxit, & infra paucos menses ducenta & amplius maximi momenti facta Operi Mabillonii inseruit, præter ea, quæ addenda ad priores tomos in Appendice adjecit; adeò ut jam manuscriptum volumen hæc omnia efficere possint. Quod autem additum à P. Marthene fuit, uncinis [ ] includitur. Sextus hic Annalium Tomus, anno 1739. typis vulgatus, complectitur annos omnino quadraginta ab anno MCXVII. ad MCLVII. annos contentis aliis in tomis longè pauciores, sed non pauciora facta, sed neque minoris momenti. An verò to-

Sextum
Annaliū
Ord. S. B.
Tomum
complet
& edit.

mus hic fit ultimus, vel illum alii expecturi sint, tempus docebit. Ex literis verò amici anno 1740. die 14. Novemb. ad me datis intelligo, quòd Eruditissimus Vir Dominus *Benedictus Thiebaut* antiquissimi monasterii *Luxovien-
sis* in Burgundia Subprior etiam novam Ordinis nostri in præsentiarum moliatur Historiam.

Cæterum *Mabillonius*, dum luce hac vitali adhuc frueretur, uti erat illustrandæ Historiæ Benedictinæ studiosissimus, ita quoscunque novam ei lucem afferre posse existimabat, his, ut impigrè ac indefessâ industria illud facerent, animos addere solebat. *Flo-
rebat* tunc temporis in Hispaniâ *Jose-
phus Perefus* noster, de quo supra, vir eruditus, ac sacrarum linguarum in Universitate Salmanticensi haud incelebris Professor: hunc cum *Mabillonius* rei etiam historicæ non imperitum ex epistolarum commercio intellexisset, eum exhortatus est, ut dignum aliquid Historiæ Benedictinæ moliretur: cujus monitis *Perefus* * erudita respondit epistola, quam alio loco à nobis jam defloratam hæc integram dare, cum paucis Sodalium nostrorum in Germania fors lecta sit, non gravabor.

„ Diu jam erat (R. A. P.) quòd superioris Epistolam ad vos, cum se prima daret occasio, transmittendam conscriperamus, cum vestra ad nos monita an exhortationes ad aliquid Hispana Benedictinæque gloria dignum aggrediendum Roma afferuntur. Ac vellemus profectò nobis otium, aut ingenium suppetere, quò vestris æquifimis votis, ac postulatis facere satis possimus. Sed enim cum vitæ tum instituti nostri rationes, quo minus id à nobis perfici posse speremus, validè obstitunt. Hic enim Salmanticæ ad nostræ Linguarum Cathedræ moderationem, velut ad *molam trussatilem* sic religati fumus, vix ut nobis per æstivas ferias ad proximorum Cœnobiorum (quæ sanè haud ita multa in hujus urbis & Academia vicinia sunt) Tabularia excutienda excurrere liceat. Tantum abest, ut ad Ecclesiarum Primariarum, aliorumque longinquorum Cœnobiorum monumenta per otium, uti rei dignitas exposcit, discutienda divertere liceat. Ac profectò per has omnes difficultates perumperemus, veniamque à Regio Senatū hac illac discurrendi haud ægrè impetraremus,
„ spes

* Extat Mabill. Opp. Posth. Tom. I. p. 455.

Clades
Saraceni-
ca.

„spes modò aliqua quippiam tanto dignum molimine præstandi se se nobis ostenderet. Sed enim hæc jam pridem nobis decoxit. Nam clades illa Saraceniica usque ad eò nostræ Hispaniæ exitiabilis, omnia vetustiora ejus monumenta ita funditus absumpsit, vix ut ex iis aliquod tenue vestigium ei superfuerit. Hanc tempestas excepit, quâ omnia armorum fragore usque ad eò strepabant, ægrè ut nostris hominibus spiritum trahere daretur; nedum illos posteritatis, ad quam cum suæ tum superioris ætatis memoriam transmitterent, cura tangeret; nec feliciora sanè, quod ad rem literariam spectat, tempora sunt consecuta. Nam & gladius Barbaricus diu nostris cervicibus imminuit, & militares nostrorum animi mirum quantum ab omni mansuetiori disciplinâ abhorrebant. Quæ labe tam altas in Hispanorum animis radices egit, ut vix in duorum sæculorum altâ pace, Saracenicorumque armorum diutino justitio, hoc emunctissimo isto seculo veterum excusserit. Ut spes inanes fovere minimè debeamus, nos aliquid insigne, vestrisque antiquis monumentis æquiparandum quantovis labore, aut industriâ detecturos. „

Rerum
Hispan.
Scrutatores.

„Nec panicus iste noster timor, aut desperatio est. Nec enim cum hocce, tum superiori seculo viri gnavi & industrii novæ Hispaniæ defuere, quibus veteres schedas, antiquaque scrinia excutere curæ fuit. Id egregiè inprimis à nostris Sandovalio, Yepesio, Morasio, item Parybaio, Mariana, Marieta, Surita, Gundisalvio de Avila, Romano Augustiniano, Domeneco, Padilla, aliisque haud sanè paucis nec vulgaris palati præstitum fuit: quamvis non est, cur nos, aut illos rei tam præclaræ navatæ operæ magnoperè poeniteat. „

„Id itaque unum nobis in animo est (nec porro desperamus, cum bono Deo, perfecturos) ut quidquid ad nostrum Ordinem in Hispania privatim spectat, id in unum volumen communicemus, aliudque SS. Benedictinorum, quæcunque detegere detur, Actis dicemus, vestra vestigia industriamque secuti. Altè nimirum nobis sedet scitum illud: paria esse, omnia amplecti, & nihil. Quod eo magis probatur, quo nostræ penitus tenuitatis conscii sumus. „

* De P. Hermenegildo à S. Paulo loquitur, qui quoddam Opus ineptis scætenis conscripserat hoc titulo: Satisfactio Hieronymiana, ubi Benedictino Ordini infensus, tam ineptè fautor est & admirator sui, ut Ambrosium, ejusque successorem Simplicianum, Paulinum, Benedictum, neminem non Hieronymis accenset. Contra hunc bene longam Dissertationem scripsit D. Josephus Perefus Salmanticæ editam anno 1688.

„Quod porro monetis de Martyrologii Hispani Authore Salazario, in eo vobiscum sentimus. Non, inquam, quid hominis sit is Scriptor, nescii sumus. Siquid proinde ex ipso mutabimur, cautionem, quam suggeritis, fedulò adhibebimus. „

„An alicubi Biclarenfis Regula, de quâ Trithemius, delitescat; planè neficimus. Nos certè quidquam de illo Opere, ne fando quidem, hætenus audivimus. Dabimus sanè operam, ut in hanc rem curiosius inquiratur, ac sicubi compareat, eam haud invidemus literariæ Reipublicæ. „

„Quid adversus Hieronymiani illius, * intemperiem moliamur, immodè affectum jam præloque paratum habeamus, in superioribus literis inuimus. Quod autem cum hîc tum in primi tomii Actorum Præfatione de nostri Ordinis in Hispaniâ propagatione injicitis, nec illius expressa Gothicis temporibus vestigia apparere asseritis; id nos juxtâ vobiscum agnoscimus, nisi quod Cinduafindi Gothici Regis Diploma existat apud Sandovallium in S. Petri Montensis Fundatione, & apud Yepesium 2. Tom. omnium, quod sciatur, Hispanicorum antiquissimum, quippe quod Æra 684. hoc est, anno Christi 646. expeditum fuit; ex quo jam tum Benedictinam Regulam in Hispaniâ receptam fuisse, satis probabiliter elicitur. En ejus ipsissima verba: Si quis igitur --- de loco Ecclesiæ vestræ gloriæ Monasticam traditionem, aut Regulæ sanctæ Constitutionem voluerit evellere &c. Quo in loco quænam alia, præter nostram, Regulæ sanctæ nomine veniat, haud satis dispicio. Sanè nostram Regulam sanctam κατ' Εὐκρίν ab ipsis ejus incunabulis dictam fuisse notius est, & à vobis solidiùs ostensum, quàm ut in eo verba prodigere necesse sit. Quippe quam ipse sanctissimus ejus conditor quasi à Spiritu sancto sibi traditam cap. 65. hac perhonorifica nuncupatione dignatus fuit. „

„Quod ut satis firmum, & expressum non esset, ejus tamen in hoc regno antiquitati minimè officeret. Nam Actis dicemus, vestra vestigia industriamque secuti. Altè nimirum nobis sedet scitum illud: paria esse, omnia amplecti, & nihil. Quod eo magis probatur, quo nostræ penitus tenuitatis conscii sumus. „

„statim

De
Biclaren-
fi Regula.Pereffii
aucterius
Hierony-
manum
vindicia.Regula
S. Bened.
sola olim
vigebat.

„statim ab illa clade Benedictina monasteria in Hispania passim visuntur, quæ sub Maurorum sævissimâ tyrannide excitata fuisse, ne suspicari quidem leviter licet. Præterea Monachos Cordubâ & aliunde profugos sub Benedictinis signis illis temporibus militasse, est exploratissimum, & nos cuius non pervicaci demonstraturos recipimus. Eos porro vetus, quod antè tenerent, institutum cum recentiore nostro suo in exilio commutasse, minimè est verisimile. Quid? quòd Æmilianense, aliâque Coenobia Gothicis temporibus clara, semper Benedictina fuere, cum nullum, vel tenue, alius in ipsis instituti observati supersit vestigium. „

„Ex quibus omnibus, aliisque, quæ consultò hîc omittimus, illud efficitur, Benedictinam disciplinam longè ante fatalem illam cladem in Hispaniam penetrasse, quamquam de tempore, primisque ejus Inveſtoribus minùs liqueat. Id nostræ gentis Historiographi antehac persuasissimum habuere, neque dum cordatioribus Hieronymiani illius ridiculum commentum à sententia deduxit. „

De Ma-
billonia-
nâ Bern-
nardi e-
dictione.

„Illud ad extremum addimus, ex quò priorem Epistolam conscripseramus, S. Bernardi Opera sex tomis in 8.ºº ut loquuntur, excusa, tuo labore aucta, & emaculata, notisque perquam eruditè illustrata, nobis id vehementiùs optantibus, & agentibus Parisiis huc allata fuisse. Opus vestrâ cum pietate, tum profundâ eruditione profectò dignissimum. „

„Hæc superioribus addenda censuimus; Deum Opt. Max. precamur, ut te incolumem nostro Ordini, suæque Ecclesiæ diu servet, & à Germanica expeditione reduci, antiquitatisque spoliis onusto, ad bene de Orbe literario merendum vires animùmque sufficiat. Scribebam Salmanticæ anno Æræ communis 1683. Kalendis Septembris. „ Hætenus Perefus in Epistola.

Alii re-
rum Be-
nedicti-
narum
Scripto-
res.

Fuerunt varii alii variis temporibus Benedictini, qui ut majorem Historiæ Ordinis lucem affunderent, varia lucubrârunt opuscula; cujusmodi sunt HUGONIS MENARDI libellus De origine & incremento Ordinis S. Benedicti: BENEDICTI HÆFTENI, Vineæ Benedictina Restorescens: LUDOVICI BULTEAU Compendium Historiæ Ord. S. Benedicti: ANTONII MEGE Historia rerum magis memorabilium, quæ in Ordine D. Benedicti evenerunt: SIMPLICII MO-

nachi S. Sulpitii Bituricensis de senio & inclinatione Ordinis S. B. in Gallis, & ipsius speranda restitutione, Dialogorum libri tres: JOANNIS TRITHEMII Liber Penticus, id est, Lugubris de Statu & Ruinâ Ordinis Monastici: CAROLI STENGELII Corona lucida: GABRIELIS BUCELINI Aquila Imperii Benedictina: STANISLAI SCZYGIELSKI Aquila Polono-Benedictina: FELICIS EGGERI Idea Ordinis Hierarchico-Benedictini. MATHÆI WEISS Lyceum Benedictinum, seu de B. Alcuino aliisque bonarum literarum ex Ordine S. Benedicti professoribus publicis. . . Atque hi potissimum sunt Scriptores, qui ad res Benedictinas elucidandas laudabili industriâ incubuerunt; quorum Opera alio & commodiore loco à nobis uberiùs recensentur.

Et si verò Annales Benedictini ad annum usque MCLVII. operâ præcipuè Mabillonii, aliorumque à Congregatione S. Mauri Sodalium perducti fuerint, Historia tamen Benedictina nondum erit numeris omnibus absoluta, sed dimidiam duntaxat partem perfecta; cum Historia desit Literaria. Ut enim in præfatione Conspectus ad Partem Præliminarem hujus Operis dicebam ex ore sapientissimi Baconis de Verulamio: Historia mundi (quidni & Familiæ Benedictinæ) absque literaria historia statuæ Polyphemi oculo eruto non absumilis censeari potest, cum ea pars imaginis desit, quæ ingenium & indolem personæ maxime refert. Hujus Historiæ necessitatem cum Mabillonius, Annalium Benedictinorum parens ac conditor animo pervideret, in proœmio ad Reverendissimos Abbates & Superiores ac universos Monachos Ord. S. B. Quid Ma-

billonius disertis verbis eam professus est: Peculiarem quoque commentarium postulant de ea conscribenda censuerunt. defraudavi honore, at singula eorum recensere opera, & à genuinis dubia & spuria discernere, res nimium fastidiosa fuerit: quod quidem in peculiari de scriptoribus Benedictinis opere rectiùs & opportuniùs à quodam è nostris præstari poterit.

Quam provinciam Præpositus Generalis Congregationis S. Mauri, ni fallor, Carolus Petey de l'Hostellerie duobus Sodalitii sui alumnis, annis abhinc triginta, & quod excurrit, demandaverat. Sed res successu caruit. Vivebat per id tempus Parisiis in Monasterio S. Germani à Pratis Renatus Mafuet, qui cum sciret, quòd in Germaniâ Bernardus Pezsius, Mellicensis Bi-

Bernardus Pezium Bibliothecarius, intimus ejus amicus, Bibliothecam Scriptorum Ord. S. B. molitur. liothecarius, intimus ejus amicus, Bibliothecam Scriptorum Ord. S. B. molitur.

derunt, tum V. C. Christianus Buderus, * & R. mus Abbas Armellinus ** quin ita sit, nullo modo dubitarunt: unde prior in Dissertatione sua Epistolari de Bibliotheca Diplomatica his verbis Pezium allocutus est: *Egregiam tuam eruditionem testabitur amplius magna illa Bibliotheca Benedictina Generalis, quam tanto labore apparatusque adornas, & instruis, ac communibus votis desideratur, quumque jam te praelo paratam habere scribis.* Posterior vero in prologo ad suam Bibliothecam Scriptorum Congregationis Benedictino-Casinenfis: Cl. Bernardus Pez, *Monachus ac Bibliothecarius Mellicensis in Austria propè Viennam Generalem Bibliothecam Benedictinam in XIII. secula distributam jam ab anno 1716. concinnavit, in qua omnes Ordinis nostri Scriptores, quotquot à Sanctissimo Benedicto usque ad hanc aetatem, ubi vis gentium claruerunt, se recensurum promittit, Opus è jam perductum asserens, ut saltem post unius biennii spatium typis integrum commendari vulgarique potuerit, ut ipsemet in Epistola Encyclica hac de re ad omnia per Europam Monasteria transmissa, de se affirmat, quod an hæcenus factum sit, habeo incompertum, nam Opus istud, ut nuper accepi, Romæ nondum comparuit.*

Et si verò Cl. Pezium quam publico dedit fidem post vigesimū primū aſum, quò vitâ functus est, liberasset, Bibliotheca Benedictina in lucem emissâ, nondum tamen nos habere numeris absolutam omnibus rei literariæ Benedictinæ Historiam dici posset; plura enim ad hanc ritè condendam requiruntur, quàm quæ Vir ille doctissimus à se scribenda suscepit.

Quod verò mireris, idem Pezium, homo Germanus cum esset, ad perscribendas tamen memoriæque tradendas eruditorum in Franciâ, S. Mauri Congregatione, Benedictinorum, exterorum nempe, res animum appulit. Nec infeliciter: Anno enim 1716. Bibliothecam Benedictino-Maurianam juris publici fecit, in cujus præfatione plures, easque viris doctis probatas hujus sui instituti attulit rationes. Quâ erudita historia excitatus Philippus le Cerf è Congregatione S. Mauri eruditus Presbyter aliam ejusdem fodalitii Bibliothecam Historico-Criticam, præ Peziana locupletem, atque insignem anno 1726. in lucem exire jussit.

Edit Bibliothecam Scriptorum Congreg. S. Mauri.

Paucis

* Dissert. Epistol. de Bibl. Diplom.
** Præfat. pag. 17.

Armellini Casinensem adornat.

Paucis post annis nempe 1731. in Italia typis excusa fuit Bibliotheca Scriptorum è Congregatione Casinensi, quam MARIANUS ARMELLINUS S. Petri de Assisio Abbas, magno labore ac industria, nec minore doctrina & eruditione concinnavit. In præfatione verò ad hanc ipsam suam Bibliothecam se audivisse testatur, doctissimos Congregationis Vallisoletanæ Monachos in eundem, quò Pezium scopum jamdiu collimantes, universalem Scriptorum omnium Ordinis nostri Bibliothecam adornare, pro quâ absolvenda peculiare aliarum nostri Ordinis Congregationum Bibliothecas hæcenus impressas colligere, aut propediem imprimendas, ut sibi mittantur, fatagere. Utcunque res se habeat, illud mihi constat, quod R. P. D. Ludovicus Alvarez eâ causâ ad R. mum Abbatem Calmet ex Hispania in Lotharingiam literas dederit, qui doctissimus Præful, quâ est singulari humanitate, syllabum virorum doctorum, qui in Congregatione SS. Vitoni & Hidulphi floruerunt, cum eo communicavit; de quâ tamen Bibliothecâ nullum postea verbum se audivisse ad me Calendis Junii An. 1737. perscripsit. Credo ego, virum doctum nimia difficultate perterritum manum de tabulâ sustulisse. Ut enim Bibliotheca Benedictina Generalis ita adornetur, ut non pluri Scriptores silentiò prætermittantur, opus est notitiâ Authorum, qui non tantum in Hispaniis, sed Galliâ, Germaniâ, Angliâ, Italiâ &c. claruerunt. At hanc comparare hoc opus, hic labor est. Jam olim Arnoldus Wion * conquestus fuit, quòd in Historiâ Ordinis concinnanda nec literis, nec amicitia, quod justè & piè ab aliis optabat, extorquere potuerit. Quis neget, justissimas & laudabilissimas Bernardi

Ludovicus Alvarez Hispanicam.

Condenda generalis Bibliotheca Benedictina difficultas.

Pezii fuisse precès, quibus toties quàm Pezii & privatim, quàm publicè à R. mis Monachorum Præfulibus singulorum à primâ fundatione Scriptorum nomina, vitæ historiam, diem, & annum obitûs, catalogum tum typis expressorum, tum MSs. addito loco, tempore, & formâ editionis &c. expetiit? Quâ notitiâ ad condendam Bibliothecam Benedictinam Generalem opus summo pererè, habuit. Verum se votorum non semper fuisse damnatum, ipse conqueritur cum in EPISTOLIS APOLOGETICIS, tum in DISSERTATIONE APOLOGETICO-LITERARIA AD ANGELUM FONTEIUM, ubi multos esse conqueritur, qui in communicandis suorum Scriptorum notitiis adeò tardi & morosi sunt, ut nullis se precibus nullisve literis ad ferendam opem permoveri patiantur. Quem penes igitur culpa residet, nisi penes ipsos Benedictinos quosdam, quò minus seu Bibliothecam seu Historiam rei literariæ Benedictinæ perfectam habeamus? Quàm enim eorum aliqui se morosos ac difficiles præbent? Scribes ad eos literas? nullum feres responsum. Librum adufum exiguo tempore tecum communicari postulabis? denegabunt. Admitti in bibliothecam petes? vix à limine illam salutare concedetur. Rogabis, necessariis ad lucubrandum præfidiis te adjuvari? Manbu! quid est hoc? Quæ omnia non tam meis, quàm Wionii, Bucelini, Mabillonii, Montfauconii, & aliorum exemplis, nisi forent odiosa, testatum facere possem. Sed definamus querelarum: maximè cum hodiè non desint à gratificandi studio laudatissimi Benedictini, qui rebus omnibus, quibus possunt, Sodalium suorum labores literarios adjuvare non semper prætermittunt.

Sequitur nunc, cujus supra à nobis mentio atque promissio facta fuit

DE HISTORIA

SERMO CLAUSTRALIS

Ad Patres Sacræ Congregationis Bursfeldensis
ab Abbate Erfurtenfi Anno 1481. scriptus.

QUI HISTORIAM cum Sole comparaverit, sapienter certè facit. Sicut Historia enim Sol omnibus rebus in aère, tellure, & aqua, visibilibus & invisibilibus, calorem, incrementum, & sustentationem largitur: ita Historia vitam, fidem, auctoritatem, & stabilitamentum donat omnibus rebus in vita communi. Da mihi lucem sine sole, & firmamentum rerum absque Historia. Ipse Deus in sacro-sanctis Libris, quos vulgariter Biblia vocamus,

* Wion præf. ad Lignum vitæ.

Encyclicam divulgat.

mus, præter Historiam nihil reliquit nobis. In toto V. T. præter Psalmos Davidis, Proverbia, Canticum, & Ecclesiastem, pura historia, stylo divino conscripta, rerumque gravissimarum plena. Quid Prophetæ ad unum omnes enarrant, nisi historias? quid sanctissima Evangelia, quàm Liber Historiarum? quid tota Passio Dominica? certè historia, & amplius nihil. Omnes Homiliæ nostræ, seu expositiones Evangeliorum, sunt historiarum sacrarum explanationes. Seu terreas securos & impios, seu consoleris pavidos & tristes, seu confortes fideles in fide & persecutionibus, Historiâ opus est, & sine hac nihil unquam efficies. Vix molliùs ad fomnum reduxit mater plorantem infantiam tuam, quàm vel cantillando, seu prænarando historiolum licèt fictam, non factam. Poëtæ mysteria sua sacra & profana figmentis involvunt, seu narrationibus ingeniosè fictis & pictis. *Tota Theologia studium historicum est.* Legistæ provocant ad Acta sua, sed quid illa, nisi historiæ seu bonæ seu malæ fuerint? *Medici nituntur ratione & experientia.* Hæc ex multorum annorum historiis combinatur, & absque hac tota ars manca & mutila est. Per universam Philosophiam se diffundit Historia, seu speculativam seu practicam inspicias. *Mathefis* fulcitur observationibus, id est, Historiâ. *Ethicus & Politicus* semper citat historias. Omnis ætas, omnis sexus, omnis homo, seu magnus vel parvus ille sit, delectatur Historiâ. Quando rustici in cauponis inter se confabulantur, de historiis solliciti sunt, sciscitant, quid novi in vicinia seu alibi de bello aut pace, vel de aliis rebus hic vel iste audiverit. Summa: *Historia universum mundum regit, ornat, delectat, & sustentat.* Quod cum ita sit, miror sanè, demirorque RELIGIOSI SACRÆ CONGREGATIONIS PATRES, *Studium Historicum* (sine quo nullus solidè erudiri potest) adèd frigidè, jejunè, & ineptè (si tractatur) in monasteriis nostris passim tractari. Verùm *Sacra & profana Historia conjungenda est, si divinam providentiam, quæ cuncta gubernat, accuratius cognoscere, & studiosius perspicere velimus.* Meritò igitur in singulis cœnobiis *doctus Historiarum Magister* constituendus erat, qui juniores, at quid de junioribus dico? imò etiam seniores (*nam & hi plerique infantes sunt in hoc studio*) certis horis fideliter informet. O quantum inde lucrum, nec auro vel argento comparandum, quanta inde rerum experientia, quanta inde auctoritas & veneratio Ordini nostro! Annotârunt rerum naturalium Scriptores varia monstra, sed quod sine cerebro fuerit, nondùm reperire potui. Homo equidem juxtà Platonem monstrum est, quòd Sanctissima Trinitas monstret, demonstrètque in eo summum artificium, sapientiam, clementiam, & bonitatem suam, ipsèque in compendio monstret admiranda totius mundi. Sanè, *qui Historiarum imperitus est*, hunc ego, alio tamen sensu, *monstrum* dixerò. Curate igitur, Sacræ Congregationis Antistites, ut hoc studium prorsus divinum, & sua natura jucundum, honestum, & utile in scholis nostris vigeat, floreat, crescat, fructusque ferat mortali & perenni vitâ dignos. Fugite posthac monstrum illud horrendum, cui lumen rationis ademptum, *ignorantiam scilicet Historiarum.* Sic demonstrabitis vos Deo, & æternitati famulari, & ad salutem hominum natos esse. Qui aures habet audiendi, audiat, imò audiet. Obstupui, & vox mihi hæsit faucibus, si aliquando Prælatos Ordinis nostri de Fundatoribus & Antecessoribus monasteriorum suorum interrogavi, ipsos autem magis mutos deprehendi, quàm pisces. Nihil enim planè nihil respondere sciebant, seu confusè tamen, & hæsitanter, & parcius, omnium rerum antiquarum ignorantissimi. *Ordinis nostri Instituta non sunt otiosi, vel edere, vel bibere, aut saltem in choro Psalmos decantare, seu in cella aliquid orare, sed scholas etiam habere, inque iis sacras Literas & bonas artes ac scientias fideliter docere, & diligenter discere; Inter has autem Historia triumphat, & imperat, ut Regina à Deo nobis data.* Si conveniatis inter vos & faciatis hoc Statutum, ut quilibet Prælatos de conscribendis *Annalibus* vel *Historia monasterii sui* sollicitus esse debeat, quid melius, quid utilius, quid vel scitu, vel lectu jucundius præstare poterit? Dicis: *Unde otium* Abbati, qui curam debet habere rei sacræ & œconomix? Licèt ipse nec velit, nec possit hunc laborem in se suscipere, an non in Conventu idoneus aliquis, quem ad hoc opus deligere, & constituere valeat? at desit, aliunde petendus erit, qui bonum opus perficiat. Non dubito, quin alia monasteria etiam extra *Congregationem* & *Ordinem nostrum* pari diligentia accendantur, & vestigia nostra sequantur. *Si Summus Pontifex & Apostolicus Dominus universale Mandatum per totam Germaniam emitteret, ut idem studium eandemque curam in colligendis Annalibus suis quælibet*

Theologia & alia scientiæ nituntur Historiâ.

constituendus in monasteriis Historiographus.

perstrin-gitur Ab-batibus ignorantia.

Statutum condendum de conscribenda cujusque cœnobia Historia.

bet *Dioecesis & Monasterium haberet, eosque postea ceu Palladium suum conservaret; prob! quàm saluberrimum institutum foret.* Et si Imperator suum adderet præceptum, ut idem facerent omnes Principes & Comites in Imperio, quisque in suo territorio, vix aliquid gloriosius, seu utilius factum puto in Germania. Quis verò usus hujus laboris? inenarrabilis erit. Quodlibet enim monasterium *Ejus rei (de Provinciis idem erit judicium)* omnia privilegia, documenta, & acta sua utilitas, in compendio haberet, uti Homerum in nuce, & sic cum Graio isto sapiente omnia sua commodè secum portaret tempore persecutionis. Salva etiam manerent privilegia, immunitates &c. quæ aliàs variis injuriis & mutationibus, belli, ignis, infidarumque manuum exposita sunt. Quot lites & inconvenientia posteris vel præscinduntur, vel deciduntur, si membranæ integræ, & illæ in *Copialibus* servantur? Nemo poterit certius & justius admirari Providentiam Divinam in regenda navicula Ecclesiæ suæ, quàm hoc modo, si origines & progressum cujuslibet in particulari attentius legat; placebit pius fervor fidelium Principum in fundandis monasteriis, & summa eorum liberalitas, ut devotius pro tantis Benefactoribus oremus. Crassa ignorantia domum suam nescire, eamque non satis perlustrare, & majores suos ignorare. Magna ingratitude, gloriam, & memoriam ac pia facta Antecessorum suorum contemnere, eosque, si tamen possumus, ab interitu non vindicare. Sunt quidem multi Ordinis nostri viri docti, & conscientiosi, qui in hoc studio valdè sudârunt hætenus, sed unum est, quod displicet mihi. Quod nimirum à scopo aberrant, & peregrina, quæ nihil faciunt ad rem, immisceant, ut saltem volumina crescant. Nullum monasterium in tota Congregatione, fermè dixerim, Germaniâ, quod non commentarium aliquem perito Scriptori suppeditet, *Meta in rebus ordinis figenda.* ut alienarum rerum obliti, metæ nostræ, quam præfigimus, unicè insistere possimus, & debeamus. Date mihi vilissimum & obscurissimum omnium, an non *Fundatorem*, seu *Fundatricem* habuit? quis vel quænam, ille seu illa? quæ familia, vita, & intentio utriusque fuit? quæ & quanta dotatio claustris? quæ privilegia? quæ series & successio Prælatorum, seu Prælatarum? quid quisque seu quæque benè vel malè egit? quamdiu sedit? quomodo defeculo in seculum monasterium crevit & decrevit? ex quibus occasionibus & circumstantiis? an non in Dioecesi sua memorabilia, seu monumenta quædam reperiuntur, quæ, ut domesticæ adjungi possunt? Hæc & similia si diligenter inquirentur, notentur, scribantur, an non cum Deo & tempore pulchrum vobis reddi possit *Chronicon* variarum antiquitatum Monasticarum plenum? Respondete mihi ad hæc *Sacræ Congregationis Patres!* Quis non commoveatur ad *Historiam*; quandoquidem sanctissimi Viri, *Moyse, Propheta, & Evangelista* Historiarum Scriptores fuerunt. Nec labor quemquam bonum deterrebit, *Nec labor defugiendus.* Ad hunc enim nati sumus, ut volucres cœli ad volandum, & pisces ad natandum. Sed non quilibet aptus ad eum? Rectè. Non quilibet: Ergò etiam nullus? è quovis ligno non sculpsit Mercurius, nec cuius contingit *adire Corinthum.* Eleganter itaque & formentur *ingenia apta*, & hæc sanè vobis non deerunt in tanta Congregatione. Ita: difficile studium historicum est, sed *jucunditas & utilitas ex eo promanans omnes superat difficultates.* *Historicum oportet esse veritatis amatorem, qui sciens nihil scribat, nisi quod factum sit.* Hoc non considerant illi, qui tot fabulas mulierum, & vana somnia congerant, quam turpitudinem odi & culpo. *Sincerè scribendum est, & verè.* Sincerè Si tamen, uti fit aliquando à falsa narratione, veri speciem habente, ipsum scribendum & verè. factum specialius ignorans, decipiâris, veniam dabunt probi & candidi viri. Deinde potiora, graviora, utiliora, & perenni memoriâ digna notanda & excerpta sunt. Si verò minora & leviora aliquando immisceantur, ideò fiat, quia & hæc usui esse possunt, licèt alius ex ignorantia rei parùm capiat. An non ex scintilla aliquando incendium? & an non ex minutis rebus prolixæ lites cum multis tædiis? Ergo *judiciosè agendum est in omni historia.* Licèt etiam styli decor historiam maximè ornet, tolerabilis tamen erit, modò verè *Res magis quam verba* & prudenter singula colloces. *Res & pondera verum magis respiciet sapiens,* quàm *quam colorata verba sine iis.* Verba scilicet fatiant animos minime. Sed propositum meum non est docere, quo artificio scribendæ sint historiæ, potius quærèndæ. autem monere, ut communi Patrum Decreto & publica autoritate sedulo doceantur illæ in monasteriis nostris, nec studium istud sapientiæ adèd neglectum ampliùs jaceat. *Sine historia non est homo.* Sine ea non fumus Monachi, *istoria non imò sine ea nemo potest salvari æternum.* Cœlitus delapsus erat venerabile est homo. *P, Ziegelbauer Hist. P. II.* H h h istud:

istud: *Nosce te ipsum.* At quomodo sine Historiæ adminiculo te noveris inquam? scrutare & fatearis necesse est, me vera dixisse. Stulti essemus, & magni fatui, si adeò rigidam vitam eligeremus, nescientes, sanctissimos quosque eam præ omnibus mundi oblectamentis, deliciis, & divitiis amasse unice. At hoc quis tibi sine Historia dixerit? Passio Dominica est nostra exaltatio, & exultatio, nostra consolatio, & æterna salvatio. Quis verò hanc sine Historia docuit vel didicit unquam? Pauciora dixi. *Venerabiles Patres*, cum prudentibus enim loquor, & religiosis Viris. *Inter omnes Ordinis nostri Reformationes nulla pulchrior & constantior adhuc fuit, quàm hæc nostra BURSFELENSIS, quia veris fundamentis subnixæ est. Ipsa enim nucleum, medullam, animamque Regule sanctissimi Patris nostri intendit.* Scitis *Venerabiles Patres, Bursfeldam eo tempore, cum Johannes noster ex Clusa propè Gandesiam, consilio Ottonis Brunsvicensis, primum in eam veniret, fuisse horribilem abominationem totius Saxonie. Unicus enim ex tot in ea adhuc frater latebat, & quidem miserrime, præter vacuam famelicam non aliud ei sustentaculum, sacra ædes straminea erat bovm, equorum, vitulorumque stabulum. Ipse tamen Johannes bono cum Deo saluberrimum Reformationis nostræ opus in ea consummavit fideliter & feliciter.* Laudate miraculum Altissimi: Quanta postea solemnitate *Nicolaus Cusa S. R. E. Cardinalis* hujus Reformationis sacram Congregationem confirmaverit, & post hunc *PIUS II. Dominus Apostolicus*, omnes scitis. Cum igitur è fordibus levati simus, meritò *Scholas nostras* optimè constituamus. *Si verò HISTORIA desit, nihil laudis, nihil emolumenti aut fundamenti, reliqua studia habebunt.* Credite mihi *Patres*, & ad lancem rationis & veritatis singula dicta mea expendite. Ad Dei gloriam & omnium salutem dico vobis, quod dico. Singula etiam si postulatis, in solemnem Capitulo coram omnibus & singulis explicabo & demonstrabo solidius.

Qui Historiam despicit bestia bestialior est.

Nihil præscribo vobis, nec prudentiorem, seu doctiorem me judico, urgente tamen conscientia, ut fidele sacre Congregationis membrum, hæc animi mei arcana vobis ad dijudicandum propono & expono. Neminem è vobis unquam puduit, si quando in itinere dubius informari potuit à subulco, vel aniculâ rugosâ. Gratias agam puero, si in bivio trepidanti mihi digito monstret, quò tutò ire possim. Quis igitur hoc meum consilium spernet? Pietas & Doctrina fecit, ut dextera Domini Ordinem nostrum exaltaverit, eumque admirabilem reddiderit coram universo mundo. At ubi illa, seu hæc docetur & discitur nisi in scholis? Quomodo autem illa vel ista sine exemplis, sine historiis, vel juniori, vel seniori, infundi potest? Tantæ virtutes, tanta dignitas, tanta utilitas, & tanta etiam divinitas inest Historiæ, quam qui non æstimat, collaudat, & discit, *omni bestia bestialior erit.* Despectis literarum studiis soli Deo placere desiderans *BENEDICTUS Pater noster*, sanctæ conversationis habitum quæsit. Studia literarum despexit, tanquam sancto ejus proposito inimica, sed Historiam non despexit; siquidem *S. Gregorius M.* supremus Pontifex & Vicarius Christi, dum vitam ejus scriberet, nihil planè scripsit, quàm narrationes historicas; Et quid vobis miracula sunt, quàm historiæ seu relationes rei ita verè gestæ? Si quis apud Græcos & Romanos proverbialiter vel lepide & concinnè quid dixisset, subito annotabatur pro notitia, informatione, & delectatione posteritatis. Et nos piget Acta Antecessorum & Monasteriorum nostrorum pro usu & instructione posterorum, fideliter conscribere, cum tamen sic ad idem studium excitari possint? Non sufficit, quòd ego statum cœnobii mei sciam, & posterum eum scire volunt, & debent. Quomodo autem id fiat, nisi eum à nobis descriptum aliquando reperiant? An non socordiae, ignorantiae, infidelitatis, imò levitatis nos arguent, putantes: *nos cum Sardanapalo tantum edisse, bibisse, lusisse, & brutali more, presentia, futura, & præterita pari oblivione dimisisse, cum nullum industriæ & fidei specimen exstet.* Omnia quæ manu struimus, temporum injuriis pereunt, & deletur memoria eorum, & evanescit velut fumus & umbra. *Sola charta durabilis est, & perenni memoria digna.* Multi opinantur, si grande aliquod saxum, cui effigies eorum incisa, sepulchra tegat, fatutos & munitos esse ab interitu. At quid mihi cum inani istâ gloriâ, & vanis sumptibus, quos propter Deum in pauperes erogare malo? Hòcne tu pro laude habes, quòd post mortem quilibet rusticus pedibus effigiem tuam conspurcat & conculcat, dicens nihil amplius, quàm *HIC JACET PATER THOMAS, PRÆLATUS OLIM.* Ab illo laudaris, ab isto vituperaris,

S. Benedictus Historiam non despexit.

Quid posterum de nobis cogitaturi si nihil scriptum repererint.

tuperaris, prout hominum affectus sunt, qui nigrum ab albo distinguere nesciunt. Si alii facultates monasterii per avaritiam & fraudes, sique per fas & nefas trecentis &c. florenis augment, magnum se patrâsse gloriantur. Sed quid hoc cum proposito meo? Prælati præsit & profit vivis & futuris, piè & justè, secundum Dei mandatum & conscientiam suam. Oportet enim eum villicationis suæ rationem reddere in districto examine, etiam de ommissis bonis operibus. Conjungite igitur *Venerabiles sacre Congregationis Antistites, Abbates* ad conscriptionem, & delectationem hujus & futuræ ætatis, hoc negotium de *conscribendis Chronicis*, seu *Annalibus Monasterii* seriò volvite atque revolvite. Scribite, ipso Deo mandante, pro generatione altera, & populus, qui creabitur, laudabit Dominum. Scribite, quæ audieritis, & cognoveritis, quæ Patres vestri narravere vobis. Ista non celate filios, & posteritatem nostram, ut cognoscat generatio altera, ut ponant homines spem suam in Deo, & non obliviscantur operum ejus, sed mandata illius fervent in æternum. Calli-crates sagittâ per latera ictus, postquam cum aliis exportaretur, sese morientem miseratus est, non quòd pro Græcia occumberet, sed quia nihil laudabile posteris relinqueret. Ne igitur & vos obscura mors maneat, præclarum hoc institutum attendite, & scribite Deo & Posteritati. Valet & judicate. Dat. è Cella mea claustrali in Festo Fabiani & Sebastiani Martyrum. Anno Domini MCCCCLXXXI.

Quirinus de Monastica Italia Historiam.

Non tantæ tamque remotæ ætatis, sed nostri ævi, atque paucorum annorum est alia Dissertatio de *Monastica Italia Historia* conscribenda, quam *ANGELUS MARIA QUIRINUS S. R. E. Cardinalis* elucubravit. Is enim nondum sacra ornatus purpura cum ex itinere literario, quod in Germaniam, Galliam, Angliam instituit, in Italiam reversus esset, in majoribus comitiis Patavii celebratis Generalis sacre Congregationis Casinensis *Historiographus* electus fuerat: quâ provinciâ ut ritè & cum dignitate fungeretur, singula ferè, potiora certè Cœnobiorum Tabularia pervolutans, antiqua & recentiora monumenta ad monasticam Italiae Historiam efformandam undique copiosissimè collegit, in duodecim planè Tomos distribuenda. Occasionem etiam cepit, Sanctitatem suam, *Clementem XI.* exorandi, ut Collectanea de rebus monasticis à *Cornelio Margarino* in plures manuscriptos Tomos redacta, & in Arce Castri S. Angeli asservata, secum communicari juberet. Annuit illicò Pontifex ejus precibus. Priùs verò quàm scribendæ Historiæ initium faceret, *Dissertationem de eadem sapienter conscribendam* typis expressam, cum Superioribus ac Sodalibus suæ Congregationis communicavit. Quæ uti magnæ est elegantiae, ita in Benedictinis Germaniæ Bibliothecis perquam paucis habetur. Quare exemplar illius ex Italia nactus, in gratiam Sodalium nostrorum in Germania typis infrâ describi

curabo, *QUIRINUS* verò post Dissertationem modò dictam juris publici factam ad ipsum *Monasticam Italiae Benedictinam* conscribendum se accinxit. Initium à *Farfensibus Monasterii*, quondam celeberrimi, Historia facere ei collibitum fuit. Quæ causa fuit, ut ipsum Farfense monasterium mense Aprili anno 1717. adiverit. Excussò tabulario, perlectoque veteri Chronico monasterii post duos menses ad urbem Romam reversus, novam illius Cœnobii Historiam condidit, ac prælo subjecit. Hac verò vix imprimi cœpta, magna ejus imprefioni impedimenta creata fuerunt, ut ipse Eminentiss. Cardinalis in *Historico Vitæ suæ Commentario* * his verbis exponit.

„ Quamvis ex *Collectaneis Corneli Margarini*, & ex Chronico Farfensi, de quibus supra, luculentas rerum Farfensium notitias mihi comparâsem, nihilominus celeberrimum illud Cœnobium citò invisere constitui, quòd plenius ex ipso fonte aquas potarem. Adii itaque illud mense Aprili, ibique binis mensibus permansi plerasque omnes diei horas infumens in veterum chartarum investigationibus, unde idoneus efficerer, statim ac Romam remeâsem, contexendo, & in lucem edendo primo monastici Italici Volumini, quod unice sibi vindicaret Farfensium monumentorum descriptio. Nova igitur eorundem suppellectile instructus, atque ditatus Romam repetii; moxque opus, quod dixi, impigre

Abbates ad conscribenda chronica excitantur.

Ejus de Farfensium monasterii Historia relatio.

* Part. 2. lib. 1. c. 8. p. 123. seq.

grè aggressus sum, postquam à Sanctitate sua impetrassem, ut ejusdem Censor mihi statueretur *Carolus Majella*, Præful doctrinæ, & prudentiæ dotibus adeò insigniter excultus, ut nemini quoad illas in Romana Curia secundus haberetur. Porrò istum principio exoravi, ut diligentissimè animadverteret, quàm valde in lucubrationibus, quas ejus examini subjecturus essem, studuissem, ut Monumenta illa, quibus adversarii politicæ Romanorum Pontificum in ditiones sibi subditas dominationis abutebantur ad eandem oppugnandam, huic potiùs adstruendæ, ac muniendæ vehementer inservire dignoscerentur. Consilium hoc meum Apostolicæ Sedis juratutandi, imò integram Voluminis, quod construebam, dispositionem, & seriem propalarunt eo tempore erudita Diaria, quæ *Venetis* cudebantur, auctore Viro celeberrimo, & præclarissimo *Apostolo Zeno*. Ibi enim hæc leguntur: „Rerum Monasticarum Italiae Tomus Primus, Cœnobium Farfense. Authore *D. Angelo Maria Quirino Veneto*, Congregationis Casinensis Monacho & Historiographo. *Questo Tomo in tre parti è diviso. La prima parte abbraccia undici Dissertazioni, ordinate ad illustrare l'istoria, Ecclesiastica e Civile; cose la maggior parte prese da' Monumenti del Monastero di Farfa. La I. Dissertazione contiene la serie cronologica, e le azioni de' Duchii Longobardi di Spoleto. La II. contiene la polizia della Chiesa sotto i Re Longobardi. Nella III. contiene la giurisprudenza de Longobardi. Nella IV. le note cronologiche, e le formole de' veschi diplomi, ed instrumenti. Nella V. la cronologia, e le azioni d' alcuni Pontefici, Imperatori, e Rè. Nella VI. la notizia di molti Vescovi d' Italia, o taciuti, o nominati appena dall' Ughelli. Nella VII. la notizia d' alcuni Monasteri d' Italia. Nella VIII. le consuetudini Monastiche. Nella IX. la serie de' Conti di Sabina. Nella X. la descrizione geografica del territorio Sabino, Reatino, ed d' altri. Nella XI. finalmente una difesa del dominio temporale del Pontefice Romano sopra le regioni dello Stato Ecclesiastico, presa da' Monumenti di Farfa, contro le obiezioni, che prese dagli stessi Monumenti gli vengono fatte. La seconda parte abbraccia la Storia del Monastero di Farfa, la serie e cronologia degli Abbatì, che lo governarono &c. La terza parte abbraccia la Cronaca Farfese, compilata da Gregorio Catinesè; ed*

altre opere inedite, esistenti nello stesso Monastero di Farfa. At multò magis quàm eruditorum hominum plausus, Majellæ Censoris autoritas securum me fecit, fore ut meis illis conatibus faustus exitus responderet. Lectis siquidem ab eo Præfule primis quibusdam lucubrationum mearum foliis, benignè mihi per literas fassus est, eorundem lectionem jucundam sibi, utilémque contigisse; postea verò ea ipsa folia ob oculos habens, in quibus tractationem institueram de Romanæ Sedis juribus superiùs memoratis, hæc ille habet, *Vengo ad assicurarla del mio contento nel vedere tanto ben difesi i diritti della S. Sede nella sua dottissima Scrittura.*

Attamen excitatæ de *Comaclensi Ditione* contentiones adeò sollicitum habebant eo tempore Pontificem, ut facile ejus animus in suspicionem adductus fuerit, easdem magis magisque incendi posse ex Farfensium chartarum, de quibus agitur, promulgatione. Hujusce novitatis certior factus ego à *Majella*, calamum statim appuli brevi cuidam Scripto conficiendo, quo palam ostenderetur, initam à me in iis chartis evulgandis rationem non quidem detrimentum causæ illi Comaclensi, sed emolumentum esse allaturam. Ibi autem primò ostendi, nutare haud parùm quàm plura, quibus ad causam illam defendendam usi fuerant Præfules, cætera doctissimi, *Fontaninus & Zacagnius*. Atque ut specimen aliquod de meis in hanc rem animadversionibus hoc loco exhibeam, in medium attuli, quæ scribit *Fontaninus* Operis sui Tom. II. Par. 2. pag. 148. ad quam Sarebbe (hæc ejus sunt verba) *un gram ventura il poter vedere quei varij documenti, de' quali, come nella supplica vien asserito, costa aver gl' Imperadori mantenuto il Fisco, e la Camera loro negli Stati della Sede Apostolica. Noi aspettavemo a vedergli per potergli ammirare e nel numero e nel valore, giacchè ora per non avergli veduti non potiamo dar loro la dovuta risposta.* Hujusmodi documenta, quæ sibi ignota esse fatetur *Fontaninus*, omnium tamen oculis patent in Regesto Farfensi, unumque ex iis nominabo *Caroli Magni Diploma* signatum anno I. Unctionis suæ pro firmitate bonorum omnium, quibus Farfense Cœnobium fruebatur, tam in Longobardia, quàm in Romania, sive in Tuscia & in Ducatu Spoleitano, seu in quibuslibet locis, & postea subditur: *quidquid verò de prædictis Mona-*

Quid Majella cenfor Pontificius.

Excitata de Comaclensi ditione contentio,

Farfenses notitia,

Caroli M. Diploma,

Monasterii possessionibus Fiscus noster sperare poterat, totum nos pro æterna remuneratione adipiscenda Monasterio concedimus. Zacagnius autem Historiæ Dissertationis suæ n. 107. ita loquitur: *Monasterium tamen Farfense sub Protectione Augustorum tunc fuisse constat, adeoque Romanos Pontifices permisisse munificentissimis illis, deque Romana Ecclesia bene merentissimis Principibus, ut ipsi de rebus ad eosdem Monachos pertinentibus judicium ferrent.* Et si verò Præful ille, antequam eam Dissertationem conderet, adeundum sibi putasset Farfense Cœnobium, nihilominus dicere opus est, defuisse illi tempus ad perlustrandum Farfense Regestum ea diligentia, quæ necessaria foret. Adfunt enim in eo documenta, Principes illos non localem, non peculiarem tantùm potestatem sibi vindicasse in ferendo de rebus ad Monachos Farfenses spectantibus judicio, sed eandem exercuisse sedentes ad singulorum causas audiendas, & justitias faciendas, documenta insuper ab iisdem Principibus edita ad tuendam Farfensium prædiorum exemptionem à Pontificia dominatione in Civitate Romana æquè in aliqua alia parte nostri Regni Italici.

& alia documenta faciunt.

Jurium Apostolicorum vindiciæ.

Hicce autem in eo Scripto à me præmissis, transitum feci ad afferendas Apostolicorum Jurium Vindicias, quibus nihil opponi posset ex Farfensium Monumentorum auctoritate, easdemque huc transferam iis ipsis verbis expositas, quibus in eo Scripto continebantur, *Che Carlo M. e successori si arrogavano la suddetta potestà per sola ragione del Patriziato conferitoli dalla liberalità de' Pontefici, e che dalla volontà di questi dipendeva. Che i Papi tolleravano in Carlo, e successori molta autorità nelle cose donate per evitare la taccia dell' ingratitude. Che l'amicizia perpetua stabilita trà Carlo e Pontefici lasciava correre diverse cose præter consuetum rerum ordinem, & ad communem utilitatem. Che non avendo i Pontefici forze sufficienti per contenere i loro sudditi, credevano di non poter meglio fare che con raccomandare il governo di questi alla potenza de' Cesari. Che i Papi alieni dalla milizia si facevano la loro principale occupazione delle cose ecclesiastiche. Che LEONE III. rinnovò in Carlo M. il titolo d' Imperatore per dare a Roma, ed alla S. Sede un padrone ma un difensore. Che i Giudici Imperiali erano spediti nelle Provincie Pontificie non summi imperii jure, sed Advocatiæ & Protectionis æbito in ob-*

sequium Apostolicæ Sedis, & ad ejus utilitates procurandas. *Che laccettazione del Giudicio Imperiale era volontaria non necessaria ad honorandos R. E. Defensores & Advocatos. Finalmente che tutta quell' autorità veniva esercitata da Carlo anche prima di ricevere da Leone la Corona Imperiale, e però quand' era meramente PATRITIUS ROMANORUM. Ch' era esercitata in un paese come il Ducato di Spoleto, e Sabina soggetto alla S. Sede prima delle Donazioni, cioè per volontaria dedizione de' popoli. Che era esercitata anche dopo la Donazione pienissima di Ludovico Pio, che vale a dire in tempi e luoghi, ne' quali indubitatamente il Papa doveva considerarsi & essere unico supremo Padrone.*

Indulsi Pontifex, ut Scriptum illud Sacris suis manibus à me ipso offerretur. Idque quum fecissem, spondit verbis clementissimis, istud perperum à se iri animo profusus intento, & magnoperè cupido, ut collocata à me indultia in argumento, cujus tractatio ex temporum acerbitate gravissimis obnoxia foret difficultatibus, in irritum haudquaquam caderet. At revera me frustra laborasse paulò post edocuit eventus; nam literas hæc à *Majella* Præfule accepi, *La Scrittura, che mi dò l' onore di rimandare a V. P. Reverendiss. ha tuta la forza per mostrare la necessità, da cui Ella è astretta ad agevolare l' edizione dell' opera consaputa; ma non contiene alcun motivo per rimuovere S. Santità dall' opinione, che l' opera sia per riuscire pregiudiziale ai diritti della sua Sede; maggiormente essendo restata nel medesimo sentimento dopo osservato il ristretto delle risposte, che V. P. Reverendiss. dava agli avversari, che si servivano di quei monumenti. Sicchè tutta l'annessa Scrittura par che sia diretta a dimostrare a S. Beatitudine la necessità di permettere una edizione, che non può piacerle; il che è totalmente opposto alle savie e giuste mire; ed alla prudente e religiosa condotta di V. P. Reverendiss. Quando voi la Santità S. s' induceste per li motivi allegati a soffrire e tollerare la detta edizione, non vedo quale apologia si possa fare col sacro Collegio, e con tutta la Corte, la quale non è informata degl' impegni già contratti di publicar l' opera. Del resto jo vedo bene, che bisognerebbe ultimar quanto prima l'astare, ed ottenere da S. Santità la decisione, perche ancor io prevedo il bisbiglio, ch' Ella prudentemente considera. Ma la sincera e cordial servitù, che professò a V. P. Reverendissima, e la stima, che fo del singular*

Quirinus libellum Pontifici porrigit.

Majellæ rescriptū

golar suo merito, mi fa nuovamente dire, che non sia espediente d'indurre S. Santità a condescendere all'edizione, quando non sia per darne la permissione con pieno contento. In tanto io che vivamente la compatisco sospiro le aperture di poterla servire, ed attenderò l'intenzione data del consaputo Congresso, per maggiormente attestarle la candidezza e l'ossequio con cui rusegno &c. Datae sunt hæc literæ 8. Dec. 1718. ac proinde testantur, per integrum & amplius annum digladiandum acerrimè fuisse adversus objectas mihi difficultates.

Quirini
animum
vexat.

Hæc animum meum eò magis vexarunt, quòd probè intelligerem, eadem æquè obstituras, ne aliorum Cœnobiorum, eorum præsertim, quæ sitæ forent in ditionibus Pontificiis, seu etiàm in Regno Neapolitano, veteres chartæ in lucem proferrentur. Attamen parui omnino, uti decebat, Pontificis sensibus, & quem exitum tandem res habuerit, fidem faciet Cardinalis Alamanni Salviati Epistola, data post duodecim & amplius annos ad Nereum Corfinum, Clementis XII. ex fratre Nepotem, nondumque à Patruo sanctissimo ad Purpuram evedtum; recruduit enim, ut suo loco dicitur, eadem de Farfensibus chartis controversia, dum ageretur de Bibliothecæ Vaticanæ Præfectura mihi ab eodem Pontifice destinata. Hæc habet Epistola illa, Credo che sia bene, che sappia V. Eccellenza, e per mezzo suo N. S. che parlando io accidentalmente con Monsig. Riviera gli domandai se a tempo di Clemente XI. aveva sentito parlare d'alcune carte di Farfa copiate dall' allora Padre Abbate Quirini, mi rispose, che ne era informatissimo, e che quel S. Papa pensò di mandare lui stesso a pigliare quel Codice, e riportarlo in Castello, ma che poi fatta riflessione che quelle tali carte non parlavano che di qualche Giurisdizione esercitata dagli Imperatori nelle Terre della Chiesa e che di simili monumenti ve n' erano le migliaia, a quali tutti si rispondeva con altri documenti, e con buone ragioni, fustimata inutile se non dannosa questa cautela, e fu commendata l'attenzione insieme, e la fatica del Padre Abbate l'una per avere sottoposte alla disposizione del Papa quelle carte, l'altra per avere trattata la materia con tanto vantaggio della Chiesa, e più non se ne parlò. Monsig. Riviera e vivo, e vede, ed abita non molto lontano da V. Eccellenza, alla quale si ricorda sempre ben devoto, salvati.

Adeò firmè perstiti in voluntate ob-

sequendi Pontificis imperio, & Maiel-
la Præfulis consiliis, quibus præterea
omnino consentire deprehendi Cardina-
les, Fabronum, Ptolomæum, & Ot-
thobonum, ut ne hilum quidem me ab
eadem dimoverint adhibiti ad eam rem
amicorum quorundam conatus. P. Jo-
seph Maria Sandius, Bibliothecarius
S. Justinæ, hæc ad me scripsit, Il mio
profondo rispetto vuole, che comunicata
V. P. R. ma un §. di una lettera scritta-
mi dal P. D. Bernardo Pez Benedettino,
e famoso letterato, e Bibliothecario di
Melk. Dimostra egli una straordinaria
passione per la stampa della di lei Storia,
fiduole molto dell'incontrate difficoltà in
queste formali parole. „ Et quid tan-
dem sperandum de Monastico Itali-
co Clarissimi D. Quirini nostri? Opus
hoc trans Alpes incredibili desiderio
expectatur. Dolendum sanè tot ei
negotia Romæ facessita. In Germa-
nia vel Gallia hujusmodi Opera li-
berius & tutius eduntur. „ Folese di-
re che egli la stamperebbe volentieri, sen-
za che V. P. R. ma ne spendesse altro
che la briga di farle avere l'Opera MS.
ed io gliela farei avere per sicuro cami-
no. Dum incertus adhuc foret
exitus Voluminis, de quo hîc mo-
dò agitur, Joannes Frater meus Vene-
tiis Romæ visendæ causâ ad me acces-
sit mense Junio anni 1718. quàmque
isto de negotio curam amantissimè ce-
perit, publica folia Amstelodami im-
pressa in hunc modum evulgârunt, De
Rome le 17. Juin. M. Quirini, Procura-
teur de S. Marc de Venise, qui s'est ar-
reté icy pendant un mois, pour voir les
magnificences de la Ville, & les fonctions
sacrées, a été fort bien reçu par le Pa-
pe, à qui il a représenté dans une longue
audience, combien la suppression du Vo-
lume travaillé par le R. P. D. Quirini
son Frere, faisoit de tort à la reputation
de l'Authour, & interessoit tous ses pa-
rens, & bons amis de Rome, & de Veni-
se. On dit que sa Sainteté a des fortes
raisons pour n'en vouloir pas permettre l'
Edition. Le crime de l'Authour à ce qu'
on publie, est d'avoir deterré dans les Ar-
chives des Abbayes de son Ordre beau-
coup de pieces, que les Reviseurs Romains
ne jugent pas à propos de laisser publier.
Peut-être que l' Edition se fera à Padoue,
ou à Venise, ce qu'on veut que le Pape
en accordé aux instances de M. le Procura-
teur.

Hæcenus Em. Card. Quirinus, cu-
jus nunc Dissertationem, de qua su-
prâ mentis nobis facta est, subjicimus.

DE

DE MONASTICA
ITALIÆ HISTORIA

CONSCRIBENDA

DISSERTATIO

AUTHORE

D. ANGELO MA. QUIRINO VENETO

Congregationis Casinensis Monacho, & Historiographo,

Nunc verò S. R. E. CARDINALI.

Ad Reverendissimos Congregationis Casinensis Præsules pro Comitii
Generalibus Perusie convocatos.

Quod unum maximè, REVERENDISSIMI PATRES, literaria omnis Res-
publica postulabat, Quod Italici nominis dignitas expetere videba-
tur, Quod jam pridem Casinensium Cœnobitarum Cœtus officii sui
esse ducebat, Quod Majores nostri animo destinaverant, Ut nimirum
publica auctoritate Benedictina Italiæ Historia literis mandaretur, Hoc be-
nè ac sapienter Vos ipsi in postremis Patavinis Comitii præstitistis, dum de no-
vo apud nos instituendo munere HISTORICI, cui hujusmodi demandaretur
provincia, edito decreto sanxistis. Enimverò cùm exploratum foret, apud
exterarum nationes minimè defuisse Viros apprimè eruditos, qui Monasticis Pro-
vinciæ Gentisque suæ rebus illustrandis egregiam operam navaverint, quò illi
hac in re celebriori laude inclaruerunt, eò majori invidiâ Italarum Monacho-
rum incuriam, ut ipsi vocant, atque oscitantiam onerârunt; perinde ac si avi-
tus Monachismi splendor, Parentum suorum Gestæ, Familiæ, cui nomen de-
derunt, decus & gloria, nec leviter ipsorum pectora pertentarent. Quam pro-
fectò contumeliam longè probrosiorem ea de causa reputandam ajunt, quòd
sanctissimum BENEDICTI Institutum primitus apud Italos inceperit, apud Ita-
los adoleverit, quòd antiquiora ac nobiliora apud ipsos cœnobiorum funda-
menta, quòd Reges, Principes, & Magnates benè multi eorum Cœtibus ad-
juncti; quòd ipsorum Asceteria, si quæ alia, omni pietatis, & doctrinæ ge-
nere præstantissimis Viris effloruerint, indeque tot Cœlitum turmæ ad beatas
illas Sedes evolaverint, tot Præsules ad primos Christianæ Reipublicæ Magi-
stratus accesserint, supremamque etiam, quâ nulla major in terris, Romani
Pontificatus potestatem diuturno temporis intervallo administraverint. De-
decus, & invidiam augebat, quòd doctissimi Viri ad Italiæ Provincias ex re-
motissimis regionibus profecti nihil sibi antiquius esse præferebant, quàm ut
ad cœnobiorum nostrorum Bibliothecas, & Tabularia velut ad intactas fodinas
convolarent, ibique latentes omnigenæ eruditionis divitias eruerent, quas
postea in patriam reduces magnificè ostentarent, & tanquam Italicis spoliis
onusti, præter modum superbirent: dum interea nos ipsi, seu opum nostrarum
ignari, seu desides, ut illis videbatur, literariisque hujusmodi laboris
impatientes, scrinia nostra peregrinis manibus compilata, prædâque ex agris
nostris abactas tacito vultu spectaremus; Acciditque non rarò merces nostras,
vetera scilicet monumenta, ad exterarum regiones convectatas adscititio fucò,
& cerusâ peregrinâ, quin quibusdam veluti præstigiis ita ornari, componi,
atque interpolari, ut postea publici juris factæ, seu Italicæ Gentis jura digni-
tatèque imminuerent, seu nostrorum Principum auctoritati grave vulnus in-
fligerent, seu Romanorum Pontificum majestatem violarent, quin etiam Ec-
clesiasticam in universum disciplinam, & sanctissima fidei nostræ dogmata,
quantùm in ipsis erat, labefactarent, atque convellerent. Perinde quasi au-
daces illi nostro patrimonio non satis sibi divites effecti viderentur, nisi illud
ipsum in labem, atque perniciem nostram converterent; quasi etiam splendi-
do epulo excepti convivæ innocuas escas pestiferâ tæbe, quâ ipsorum laborant
præcordia, primùm corrumpere, dein verò lethales halitus, grati veluti ani-
mi argumentum afflarent. Fuere quidem, fatemur enim, ex ipsis nonnulli
probitate non minùs quàm doctrinâ excellentes, quibus Bibliothecas & Ar-
chiva

Benedicti
na Italiæ Hi-
storia jam
diu expe-
tita

Casinensium
Comitiorum
auctoritate
decernitur.

Apud exte-
ras nationes
Monastica-
rum rerum
illustranda-
rum studiū.
Italarum
Monacho-
rum quædam
veluti incu-
ria traqui-
tur.
Monachis-
mi gloria
major apud
Italos,
quàm apud
alios.

Italarum Cœ-
nobiorum
Bibliotheca
& Tabu-
laria sapienter
ab exteris
eruditionis
causâ expi-
lata.
Inde exte-
rorum veluti
de Italicis
spoliis tri-
umphus.
Quidam ex
ipsis parum
erga Italos
æqui.

Aliorum ve-
rò laudan-
dissima

chiva nostra patuisse quàm maximè gaudemus, quippe qui congestis opibus Literariam Rempublicam ita locupletarunt, ut eò se propius à veritate quò longius ab Italici nominis offensione, abesse commonstrarent. At offensio hæc ipsa erat atque admodum odiosa, quòd hujusmodi homines per immensa itinerum incommoda Italiae Cœnobita adeuntes thesauros effodiant, eripiant, avertantque, quos nos veluti damnosam hæreditatem repudiare, atque aspernari videamur; Rémque proindè vehementer pudendam iidem ipsi postea clamitabant, quòd Itali Cœnobitæ non externarum tantum sed domesticarum etiam rerum notitias ex alienigenarum eruditibus lucubrationibus haurire cogeremur, eosque vocibus illis compellere, quibus olim Tullius Varronem alloquebatur: *Nos in nostra Urbe peregrinantes, errantesque Tui libri, quasi domum reduxerunt, ut possimus aliquando qui, & ubi essemus agnoscere, Tu ætatem Patriæ, tu descriptiones temporum, tu Sacrorum jura, tu Sacerdotum, tu domesticam, tu publicam disciplinam, tu ædium, regionum, locorum, tu omnium divinarum humanarumque rerum nomina, genera, officia, & causas aperuisti.*

Italis Monachis vitio datum, quòd ab exterorum scriptis Historias suas discere cogantur. Ciceronis ad Varronem allocutio.

Incuriæ nota novo Cæsariensium Senatus-Consulto omnino depulsa.

Actio eriscundæ familiæ adversus Eruditos alienigenas intentanda.

Celeberrimum in Gallia Opus Annalium Benedictinorum.

At in eo Italorum Cœnobiorum Historia valdè juvena.

Historiographi munus Auctori demandatum.

Auctoris studia, ejusque amor erga Monasticum Institutum. Auctor Florentiæ Monasticum profiteretur. Florentiæ diu moratur, eamque habet veluti loco patriæ. P. Bembo Florentiæ

Notam hanc, & labem, quam plerique malâ bile adversus Italos exæstantes verbis contra jus fāsque asperioribus quandoque exaggerarunt, tandem Eruditi omnes gratulantur propulsatam vestro, *Reverendissimi Patres*, Senatus-Consulto, quo cautum fuit, ut è nostris unus Veteribus Cœnobiorum nostrorum monumentis conquirendis, eruendis, atque illustrandis incumberet; ut nimirum compertum fieret, Italos quoque Cœnobitas in commemorandis Patrum suorum gestis exterarum gentium studium, atque conatus æmulari, Italos quoque eruditæ vetustatis pretium utilitatēque æstimare, ac demum hac ratione peregrini homines codices, schedasque nostras excutiendi incommodo liberarentur, iidemque eriscundæ familiæ, regundorumque finium postulerentur; nec nobis amplius querulum illud carmen occinendum foret, quòd novalia nostra, quòd segetes nostras alienigenæ haberent. *En queis consevimus agros!*

Beneficium hoc nuper in literariam Rempublicam collatum gratulantur, inquam, Eruditi, At quantò alacrius, & vehementius gauderent, si, dum de hujusmodi re deliberastis, parem tantæ provinciæ hominem suffragia vestra deprehendissent; Idque eò magis optandum videbatur, quòd hac tempestate celeberrimi, iique doctissimi Viri, atque in Monasticis studiis exercitatissimi Galliarum Cœnobitæ Benedictinis Annalibus describendis egregiè defudent, jamque partim ediderint, partim sint edituri, in quibus ea, quæ Monachi nostri in Galliis, atque in exteris plerisque regionibus gesserunt, adeò ubertim tractantur, ut nihil in eo genere absolutius fieri posse videatur. Italiae honos, & familiæ nostræ decus exposcebat, ut hic quoque monasticæ rei illustrandæ unus præficeretur, qui cum ipsis ingenio, & eruditione certaret; si siquidem Cœnobiorum nostrorum Historias obiter tantum attigerunt, ita ut elaboratissimum illud Opus Annalium Benedictinorum, quod potiora Politicæ, atque Ecclesiasticæ Historiæ capita complectitur, in hac parte deficere omnium judicio existimetur.

Votis vestris, atque sententiis, REVERENDISSIMI PATRES, obviam occurrat imbecillitas ingenii mei, quod sentio quàm sit exiguum, longissimèque absit ab ea præstantia, atque exercitatione, quæ impositis tanti muneris partibus pro dignitate respondeat. Equidem quotusquisque est, qui non videat vos in hoc delectu, quid humeri mei ferre valerent, quidve recusarent, minimè pensasse, sed assiduos studiorum meorum labores, quibus à teneris unguiculis assuevi, & eos præsertim, quos indagandis Ecclesiasticarum rerum memoriis impendi. Spectastis etiam eximium amorem ac zelum erga Monasticum Institutum, quo semper flagravi, quoque non in Patriæ meæ sinu, non inter Parentum, Fratrumque complexus, non Consanguineorum & Amicorum aspectu recreatus arripui, sed longè à patriis penatibus superato Apennino in extera regione, in urbe nimirum Hetruriæ principe *Florentia*, quam postea ingeniorum, & animi cultus ibi quàm maximè vicens, politior vitæ humanitas, doctissimorum virorum copia, Civium ab omni ordine erga me benevolentia, quin ipsius Principis facilitas summa, atque benignitas, Patriam ipsam meam, si fieri posset, chariorem effecerunt; Eamque præterea mihi intimè commendabat Clarissimi Bembi memoria, qui Florentiæ, dum ibi Bernardus ejus Pater Veneti Legati munere fungeretur, Literarium fecit tyrocinium, Memoria

moria item Vincentii Quirini, qui in Florentino solo ad Camaldulensem Eremum, Petrus ibi nuncupatus, quo tempore summam Anachoretici illius Cœtus præfecturam Petrus Delfinus administrabat, convolvit, ibique diu vixit illius civitatis elegantia, morumque comitate mirificè captus, laudaturque pluribus locis ab eodem Delfino in Epistolis suis. Fortè etiam animo vestro reputastis peregrinationes meas cum charissimo, atque amantissimo Fratre in longinquas regiones usque ad divisos penitus toto orbe Britannos, non animi, non vanæ curiositatis, sed solius eruditionis causâ susceptas, in quibus pro virili parte curavi, ut viros, quotquot celebrior doctrinæ fama commendat, nanciscerer, adirem, fruererque ipsorum congressu, atque colloquiis, Academias inviserem, Bibliothecas lustrarem, Musea pervaderem, ac proinde nihil mihi utilitatis, quæ maxima ex hujusmodi peregrinationibus percipi potest, pro ingenii mei modulo deperiret. Reputastis etiam arctam familiaritatem, quâ doctissimis illis Galliarum Monachis Parisiis quotidiana duorum, & amplius annorum consuetudine conjunctus fui, & cum iis præsertim, quos Benedictinis Annalibus moderatorum suorum cura præfecerat. Considerastis integram, & constantem ætatem, firmam quoque valetudinem, quâ Dei optimi beneficio maximè fruor, nullo usque adhuc morbo tentatam, & ad cujusvis generis medicamentis, morbis ipsis quandoque deteriora, prorsus inexpertam, quam scilicet seu studiorum labores, seu itinerum incommoda adeò non labefactarunt, ut nec levissimè affecerint. Denique ante oculos vobis fuit, nihil mihi gratius, acceptiusque futurum, quàm si studia mea, labor, conatus, diligentia, atque ingenium ad eum scopum collimarent, qui mihi sententiâ atque auctoritate vestra proponeretur.

Hæc illa fuisse reor, REVERENDISSIMI PATRES, quæ animum Vestrum ad delegandum mihi hujusmodi munus impulerunt, fateorque eadem prorsus in causa fuisse, cur ipse tenuitatis meæ quodammodo oblitus tanto oneri humeros volens, lubensque supponerem. Gestit verò mihi animus Vobis hoc tempore ad generalia Comitata in unum convocatis, quàm alacriter delatum mihi Historiographi officium susceperim, publico scripto primùm testari; deinde verò cum jam præcipuas Cœnobiorum nostrorum Bibliothecas, & Tabularia perlustraverim, de Monasticorum Monumentorum usu, atque præstantiâ paucis edisserendo propositi mei rationes omnes aperire, ut scilicet nihil nisi afflatu, imperio, auspiciisque vestris aggrediar.

Vetus Eruditorum querela est, eaque admodum justa, Media Ecclesiæ Tempora tam densâ caligine contexta, & Cimmericis quodammodo obsita tenebris jacere, ut quotquot Ecclesiasticorum evolvendorum Annalium, quibus Politica etiam Historia continetur, cupiditas incessit, cum ad illa pervenerint, cœcos aditus, latebræque, & immanes hiatus offusâ undique nocte perhorrescentes sistere primùm, dein pedem retrahere compellantur. Prima siquidem post partam salutem hominum secula doctissimorum virorum lucubrationibus ita sunt illustrata, ac patefacta, ut in præsentiarum nihil profectò locupletius, nihil ornatius studium & doctrina in hac parte efficere posse videantur. Postrema verò cum à nostris propius absint, tanquam nota & pervulgata jure ac meritò reputantur. Sola itaque secula, quæ inter prima, & postrema excurrerunt, tenebris adhuc scitent, indèque in vidiolo cognomento Obscura, Tenebricosa, Caliginosa nuncupari consueverunt. Talem tantamque illorum Temporum obscuritatem inde proficisci existimaverit quispiam, Quòd Eruditi omnes, qui Vetera Ecclesiasticarum rerum Monumenta perquirunt, iisque illustrandis operam præstant, postquam immenso labore primorum seculorum stadia confecerunt, ægrum jam anhelitum trahentes non ulterius progredi valeant, sed nimiam defatigatione, & fatietate confecti in medio fermè cursu conquiescant. Ego verò hac in re humanæ mentis imbecillitatem, & inertiam minimè accusandam reor, quippe quæ cum in certis plerisque artibus & disciplinis egregia admodum irrequieti moliminis edere consueverit specimina, quæ fieri posset, ut ipsa eadem ab insita sibi ad summa quæque perveniendi virtute desciscens, dumtaxat in exornandis Mediorum Temporum rebus cursu, ac lassitudine exanimetur? Lubet potius Historicorum Monumentorum inopiam causari, nam sicuti aëris aspiratione ad vitam, ita ad Vesteres describendas Historias antiquis monumentis est opus, quæ si desint, frustra est quæcunque doctrinæ magnitudo, frustra quilibet ingenii vigor, aut acies. In aliis siquidem plerumque facultatibus humana mens ipsa sibi mate-

riam suppeditat, eamque collocat, atque disponit, at in Historicis lucubrationibus prius alienis conquirendis, dein suis procreandis debet insudare. Neque verò ex hac vetera Monumenta colligendi necessitate eorum, qui hujusmodi studiis incumbunt, obstrependum est laudi; perinde ac eximii in arte ædificandi opificis præstantia non ita celebranda videretur, quòd nisi post materiem, & saxa congesta non Imperatorias tantum domus, & Romana Palatia, sed nec ædiculam, aut rusticam casam construxerit. Hanc autem Historicorum Monumentorum, quibus Media Ecclesiæ tempora illustrentur, inopiam barbarorum populorum irruptionibus, ac dominationi debemus, quæ scilicet Romani Imperii accisis opibus, rebusque everfis Romanæ etiam literæ interire visæ sunt, omnisque ingeniorum, & animi cultus immanuetis Septentrionalium gentium moribus decedere. Visæ, inquam, sunt interire, at non omnino interierunt, namque illatam Occidentalis Imperii Provinciis vastitatem, velut ingruentem procellam aliqua ex parte declinantes, literarum potius reliquæ quàm literæ ipsæ, ad Monachorum domicilia, tanquam ad munitissimas arces, & hospitalia veluti tecta confugerunt, ibique diutiùs, sæpè tamen ad excidium conquistæ, ac proinde assiduâ formidine pavitantes delituerunt. Quare, si qua fuit per ea tempora eruditio, si quod doctrinæ studium, Cœnobitarum familiis acceptum ferimus, quibus cum probè compertum foret, Christianam Rempublicam non religione tantum, & morum sanctimonia, sed literarum etiam adjumento fulciri, atque muniri, in eam curam incubuerunt, ut in ipforum scholis, quantum illius ævi calamitas sineret, ingenia excolerentur. Hinc Media Ecclesiæ secula non alium fermè Scriptorem ostentant nisi Benedictina veste contextum, nec alia eruditionis monumenta depromunt, nisi quæ Monachorum peperit labor, aut cœnobitica Armaria ab interitu vindicârunt. Utinam verò ex ipsis benè multa Vetustatis non absumisset injuria, utinam saltem quotquot adhuc supersunt, in scriniis, & arcis blattarum epulæ non putrescerent; haud ita profectò inops Mediorum seculorum esset Historia, nec tanta illis ignorantia, & tenebrarum infamia inureretur.

Verum enimverò hac infamia se quodammodo liberâsse visæ sunt exteræ Nationes, Illustres rerum suarum Scriptores, & Explicatores nactæ, eoque magis dolendum nos Italos, unde ad illas splendor omnis literarum manavit, non ægrè pati antiquum Provinciæ nostræ statum, remque ipsam post Romanum Imperium eversum publicam prorsus adhuc in tenebris jacere, atque in ipsa vetustatis caligine obsolescere. Neminem adhuc Italorum aut patrii soli caritate incensum, aut domesticæ laudis dulcedine captum posteriora Italici Regni Tempora eâ, quâ oportebat, industriâ explananda suscepisse, vehementer in Epistola ad Jacobum Boncompagnum querebatur olim Carolus Sigonius, ipseque, ut ibidem ait, pro abstergendâ hujusmodi notâ, relinquendoque voluntatis erga Italiam suæ non obscuro testimonio, Librum de Italiæ Regno conscripsit, in quo licet laudanda admodum sit ejus diligentia, improbus labor, & egregia ingenii solertia, adeò tamen suscepti operis propositum non confecit, ut vix affectum reliquisse videatur. Defuere siquidem tanti Viri conatibus plures Mediorum Seculorum Chronographi, qui nondum eo superstite lucem adspexerant, sed adhuc in Monasticis plerumque Bibliothecis delitescerent cum pulvere, & tineis conflictabantur. Defuere celebriora Tabularia ab ipso minime lustrata, exceptis nonnullis Lombardiæ, in quibus etiam plura Pontificum, Regum atque Imperatorum Diplomata collegisse contentus uberiorem messem minutiorum schedarum, quas certè inordinatas admodum, caricæque deformatas invenerat, intactam reliquit, adeò ut, si tam antiquis, tam obsoletis, tamque dispersis Italiæ rebus exponendis, figendæque Principum, & Dynastiarum, qui per ea tempora Italiæ Provinciis imperitârunt, Chronologiæ non alium sponforem, & arbitrum præter Sigonium habeamus, vehementer extimescendum nobis sit, ne ad singulos fermè passus prolabamur.

Ego verò Monasticis Italiæ rebus describendis destinatus illicò cogitavi, non eas mihi tantum partes impositas, ut seu Præpositorum nostrorum series, seu piorum Ascetarum res gestæ, seu Facta illa, & Eventa, quæ claustrorum angustia circumscripserunt, ad hominum notitiam literis commendata deveniant, sed magnoperè etiam enitendum, ut Monasticis scriniis summa diligentia excussis in publicam lucem educerem omnia ea monumenta, quibus Media Ecclesiasticæ Historiæ secula, veluti novo eruditionis lumine col-

lustrentur. Atque ubi primùm avidos oculos, manusque rapaces in nostrorum Tabulariorum Arcas injeci, illicò pensavi materiem operis satis amplam meo proposito, atque conatui abundè respondere, quâ videlicet non Monastica tantum, sed publicæ etiam Historiæ magna pars mirificè explicetur, Chartulas ipsas, quæ jejunæ omnino, & miseræ videri possent, quibus nempe privati Contractus memoria, eaque implexis, & squallidis verbis expressa continetur, Chronologicæ rei adjuvandæ, difficilioribusque ejus nodis dissolvendis maximè inservire comperi, siquidem, prout illorum temporum usus ferebat, non Dominicæ Reparationis annis, unde nihil fermè eruditionis expectari liceret, sed Romanorum Pontificum, Imperatorum, Regum, aliorumque Principum temporariis notis consignabantur. Omnis autem eruditionis expertus, & profus inficetus habendus est ille, qui hujusmodi Chronologicarum Notarum usum non nôrit, quæ siquidem quamvis minutæ & tenues apparent, frequenter ad maximas dirimendas controversias unice faciunt, indeque quorundam factorum, de quibus non Eruditi tantum, sed Sacerdotium aliquando, & Imperium, quasi pro aris, & focis acerrimè digladiantur, seu veritas, seu falsitas, tanquam Lydio lapide comprobatur. Cavebo tamen quàm maximè, ne me Cœnobiorum nostrorum rebus illustrandis insudantem ita Chronologica hujusmodi, aliæque ad publicam Historiam spectantia veluti abripiant, ut expansis immenso pelago velis litoris, unde solvi, riparumque, quas primùm radere cœpi, quodammodo oblitus non amplius nôrim institutæ navigationis cursum moderari. Cavebo pariter, ne tot exempla virtutum, quibus monastica scætet Historia, ne religiosissimam vivendi disciplinam, ne sanctissimos veterum Cœnobitarum mores, uno verbo, ne Ascetica hæc, tanquam minuta, & privata nimis non justâ, sed perfunctoriâ tantum operâ, parciusque, quàm par est, confectemur. E contra hæc illa esse, quæ in Monastica Historia attentius à Cœnobitis spectari debent, procul dubio existimamus, sanctorum scilicet Monachorum res gestæ; ut nimirum, cum studium nostrum in piorum virorum factis memoriæ prodendis consumamus, id magnoperè consideremus, nihil nobis esse committendum, quamobrem eorum, quos laudamus, nos non simillimos præbeamus; utque nobis Majorum veluti imagines intuentibus vehementissimè animus ad virtutes accendatur, crescâtque in pectore nostro ea flamma rerum gestarum memoriâ, neque prius sedetur, quàm virtus eorum famam, atque gloriam adæquaverit.

Apage verò homines quosdam maleferiatos, quibus in mentem venit monasticorum Tabulariorum fidem omnem elevare, Monachisque teterrimam vitiorum Diplomatum, suppositarumque schedarum invidiam conflare. Vindicavit hujusmodi calumniam doctissimus Mabillonius in egregio Opere de Re Diplomaticâ apertissimè demonstrans, quòd in veterum libris, ac scriptis, quod in publicâ monetâ, aliisque passim rebus, idem etiam accidisse in Diplomatis, in quibus corrupta quædam, aut interpolata, nonnulla etiam temerariâ fraude conficta sunt; Nullum sanctius ævum, quàm nascentis Ecclesiæ, & tamen quanta falsorum Scriptorum monstra ementitis Apostolorum, aliorumque Virorum Illustrium nominibus personata pepererit ætas illa, docere inter alia Gelasii Papæ censuram, qui apocryphas, falsasque scripturas à veris accuratè discrevit; At sicuti neque omnes libros, neque genuina Patrum Opera, neque Monetas denique omnes rejicimus, propterea quòd in nonnullis imposturæ, & vitia quædam resecta sunt, ita nihilominus nefas esse vera Diplomata ob quorundam depravationes rejicere; Nullum esse hominum genus, à quo tam multa, quàm à Monachis sinceræ antiquitatis monumenta pura, illibatæque acceperimus, adeò ut Historiæ ea pars, quæ vetustis Chartis Instrumentisque continetur, manca, sterilis, ac propè nulla esset, nisi ex Archivis monasteriorum peteretur. Actum me herelè foret de omni Antiquitatis studio, si liceret adversus veterum Monumentorum fidem, atque auctoritatem hominum animos vagis quibusdam suspicionibus occupare: Querimurque vehementer hæc nostra præsertim ætate, quibusdam, qui Criticen professi ejus tamen fines, & modum ignorant, volupe esse, Historiam omnem sacram, atque Politicam scrupulis, & dubitationibus farcire, eosque tunc sibi verè doctos videri, cum Scepticorum more nihil ipsi dogmatis afferentes reliquorum omnium sententias evertant. Faciunt profectò homines isti, ut nimis intelligendo nihil in-

P. Ziegelbauer Hist. P. II.

l i i 2

telli-

Media Ecclesiæ tempora Barbarorum Populorum irruptionibus fœdatur. Inde obscuritas & ignorantia.

Tunc literæ ad cœnobita vel ad Asylum confugerunt.

Monachorum scholæ.

Scriptores per ea secula omnes fermè Benedictini.

Exteriorum in antiquis regionum suarum rebus illustrandis studium.

Vehementer de ea conqueritur Carolus Sigonius.

Plures Medii ævi Chronographi.

Proinde non omnino fidendū Sigonio.

Auctor non Monasticas tantummodo res illustrare aggreditur.

Materies ampla ex Monasticis Tabulariis.

Veterum schedarum usus ad Chronologicam stabilitatem.

Notæ Chronologicæ maximi momenti ad gravissimas controversias dirimendas.

At Monastica Historia in hoc Opere imprimis explananda.

Sanctorum Monachorum virtutes diligentius spectandæ.

ut illas imitemur.

Calumnia de Diplomatis per Monachos vitiatas exploditur à Mabillonio.

Recentioris Criticæ abusus.

telligent, & cum ratione desipiant. Stet itaque sua Monasticis Chartis auctoritas ac fides, illisque se plurimum debere publica Historia ingenuè fateatur.

An publica Historia Monasticis narrationibus sit intextenda, vel seorsim collocanda. Porro diu, multumque cogitavi, num ea, quæ ex Monasticis Monumentis excerpta publicam tamen Historiam respiciunt, ita Monasticis narrationibus essent intextenda, ut cum illis eandem quodammodo compagem efficerent, & in unum veluti corpus coalescerent; An verò expediret illa seorsim posita singularibus commentationibus explicare. Et quidem prior ratio statim arrisit, namque videbantur Monasticæ narrationes aridæ quandòque, & exiles, si publicis jungerentur, ingens inde pretium, atque ornamentum accepturæ, atque adeò legentium palato veluti condita cibaria, jucundiores futuræ. At postea consilii pœnituit, atque optimum factum existimavi, si alteram scribendi rationem secutus publica à privatis, aliena à domesticis secernerem; quandoquidem si hæc omnia in unum commiscerentur, & Monasticæ Historiæ membra quodammodo luxari contingeret, & Adnotationes illæ, ex quibus, ut speramus, haud exigua lux Ecclesiasticis Annalibus affulserit, seu brevi omnino stilo forent perstringendæ, seu fusiùs tractatæ nil aliud nisi parerga, & purpurei, qui latè splendeant, panni Monasticis, ut ita dicam, Cucullis affuti viderentur; Præterquam quod non ita domesticæ gloriæ amor nos fallit, quin videamus, multò avidius Ecclesiasticam, quàm Cœnobiticam Historiam in opere, quod molimur, à plerisque perquisitum iri; quos certè valde delectabit singula argumenta singulis Dissertationibus exposita reperire, eaque libero pede nihil moræ afferentibus Monasticarum rerum minutiis, ut videri possent, ac salebris percurrere.

Alteram postea præfert. Hoc verò non ita intelligimus, ut omnes prorsus publicarum rerum notiæ à Monasticis Actis sint ablegandæ; Illas etenim quæ hujusmodi sunt, ut ad Monasticam Historiam verè pertineant, illiq; arcto jungantur nexu, nequaquam animus est violenter à reliquo corpore divellere, ac quodammodo dilaniare, alioquin communem navem cum socio dividere videremur. Consilium nostrum eò tantum spectat, ut ea, quæ licet ex Monasticis scriniis deprompta parùm tamen, aut nihil faciunt ad Monasticam Historiam illustrandam, si publicam seu Ecclesiasticam, seu civilem clariorem reddant, ea, inquam, singularem locum in Sylloge Dissertationum inveniant. Ad sunt in Tabulariis nostris quamplurimæ Chartulæ, in quibus nihil Monastici est, quod eruamus, nisi Abbatum, aut aliorum Præpositorum nuda nomina; Eæ tamen, si curiosis oculis introspectantur, conferantur, vertanturque in omnem partem, & veluti torqueantur, incredibile est, quantus inde sæpissimè exquisitæ eruditionis succus exprimat. Ex illis nimirum Romanorum Pontificum, & Imperatorum involuta Medii ævi Chronologia accuratiùs explicabitur, Dynastiarum, qui per ea tempora Italiæ provincias gubernarunt, incerta adhuc Genealogia, & series figetur, nobiliorum apud nos Familiarum antiquitas comprobabitur, Longobardici Regiminis forma innotescet, Geographica, id ætatis Italiæ Descriptio dignoscetur, Barbari Imperii Jurisprudentia illustrabitur, Ecclesiasticæ obscuris illis temporibus Politicæ status apparebit:

Non omnis tamen historia publica à Monasticis Actis segreganda. Apparebunt etiam Oecumenicæ Romanorum Pontificum potestatis certa ubique vestigia, nec ea quidem recens in spissâ illius ætatis caligine signata, aut ex stupenda, ut quidam commenti sunt, Episcoporum reliquorumque Clericorum inscitia, & vetustorum Canonum ignorantia profecta, sed altiùs pressa, & primævæ antiquitatis, Apostolicorumque temporum consensu firmata, quæque nulla unquam hominum improbitas, nulla obscuratura sit ætas; gravisque animus nostrum admiratio percellet, quòd vel illis temporibus, quibus lurida admodum fuit Romanæ Ecclesiæ facies, Apostolicam Sedem paullo minus reveriti fuerint Fideles, optimè gnari Petri dignitatem, & auctoritatem cum commendatarum sibi ovium custodia quamvis in indignis hæredibus perseverare. Denique, ut uno verbo dicam, omnis Mediorum Temporum eruditio obscura adhuc, & cœca, ut effossum è terra aurum, perfractis Monasticorum Tabulariorum repagulis in hominum conspectum, utilitatemque prodibit. Hæc, inquam, omnia si separatim à Cœnobitica Historia locentur, hoc minimè erit membra à suo corpore distrahere, sed suam quibusque sedem assignare.

Quam multa ex Monasticis chartis illustrantur. Video tamen quam longè suscepta hujus propositi ratione labor iste meus provehatur, quanto molimine sit opus, quantis omnigenarum literarum adjumentis

mentis indigeam; Namque si congestis tantummodo Monasticis notitiis, quibus Municipalis Cœnobiorum nostrorum historia texatur, meo muneri satisfacisse me putarem, facilis quidem, & expeditus cederet labor, at non magna cum laude, neque cum multa aliorum utilitate demandatam provinciam administrarem. Labet animum erigere, & majora conari; deficientibus viribus laus erit audacia, satisque fuerit voluisse. *Multi sunt*, ait Tullius, *qui desperatione debilitati experiri id nolunt, quod se assequi posse diffidunt, sed par est omnibus omnia experiri, qui res magnas, & magnopere expetendas concipiunt. Quod si quem, aut natura sua, aut illa præstantis ingenii vis deficiet, aut minus instructus erit magnarum artium disciplinis, teneat eum cursum, quem poterit. Prima enim sequentem honestum est, in secundis, tertiisque consistere.* Quin piaculum existimarem, si Bibliothecarum, & Tabulariorum nostrorum Codices omnes, & chartulas diligentissimè evolvens nil nisi privata Monachorum gesta conquererem, colligeremque, publicarum verò rerum notitias flocci facerem, atque æterno scriniorum nostrorum carcere damnatas relinquerem. Piaculum etiam eò gravius, si cum in cœnobiis nostris non Scripta tantum nostra, sed aliena olim cujusvis generis hominum velut in thesauris reposita fuerint, & nostræ fidei commissa, ea literariæ Reipublicæ tanquam sua vindicanti, & repetenti potius quàm justè reddere, seu abnegare, seu celare mallems. Non ita desipimus, susceptique muneris rationem æstimantes nihil reliqui faciemus, quominus & Monastica Familia, & pleraque eruditorum natio, si non ingenio nostro, & doctrinâ, labore saltem, & diligentia in veteribus monumentis colligendis edendisque proficiat.

In magnis voluisse est. Ingentes hujusmodi conatus ipsimet REVERENDISSIMI PATRES auctoritate vestra præscripsistis, & ad sublimem hunc scopum tenuitatem meam altiùs respicere compulstis, dum eo Decreto, quo me Historiographum renunciastis, Benedictinos Mabillonii Annales miris laudibus extulistis; vastum illos, & elaboratissimum Opus nuncupastis, quod ferè totam Ecclesiasticam Historiam comprehendat, nihilque in eo genere doctorum hominum judicio fieri posse absolutius pronunciastis. Puderet Vos ipsos, si Ego ad tantum Exemplar vocatus humile dumtaxat, & vulgare opus molirer, tutusque; nimium, & pavidus procellæ pedem intra Monasticarum narrationum pœria continerem; Puderetque amplius, si, cum hac nostra ætate Coetum nostrum non tantum Scholasticæ, quam tamen semper apud nos honoratam, primòque loco semper habendam existimarem, ac fuaderem, sed Polemicæ Theologiæ studia, Sacrorum Canonum scientia, liberalium artium notitia, & Græcæ præsertim linguæ cognitio (absit invidia) singulariter commendent, si inquam, ipse unus in pensio meo curando nonnisi degeneris virtutis documentum exhiberem.

Annales Mabillonii à Patribus in Decreto vehementer laudati, & veluti exemplar Auctori propositi. Injurius autem in Sapientiam vestram viderer, si hoc loco pro opere, quod aggreddior, perficiendo diuturnioris otii, & longioris temporis beneficium precario obtinendum existimarem. Mabillonius ipse, cujus eruditionem non Gallia, & Italia tantum, sed universus orbis demiratus est, quamvis per ferme triginta studiorum suorum rationes pæne omnes in Monasticam Historiam jam tum retulisset, attamen impositam sibi Benedictinorum Annalium componendorum provinciam reluctantè admodum suscepit ob argumenti difficultatem, atque magnitudinem, ut ipse testatur in Præfat. ad Primum Tomum, Idemque, ne opus inchoatum præmaturè in lucem emitteret, non ante novem ab incepto labore annos de illius editione cogitavit. Post Mabillonii excessum (eheu quàm Christianæ omni Reipublicæ, & Literariæ præsertim lugendum!) Theodericus Ruinartus jam pridem ab eodem in studiorum societatem adscitus, optimi Magistri optimus discipulus se totum Moderatorum suorum voluntate ad Annales Benedictinos convertit. At per duos ferme annos, quibus Mabillonio supervixit, id unum præstitit, ut Quinto Tomo, quem typis paratum reliquerat Mabillonius, pauca quædam adjungeret. Ruinartum excepit Renatus Massuetus, qui adornatâ post aliquot annos Quinti Tomi, quem diximus, editione, eidem nonnulla de suo adjecisse testatus, Præfationeque cum Mabillonianæ, & Ruinartianæ vitæ synopsis præfixa sequentem Tomum ne aspiciatus quidem est, fatòque interceptus Sodalibus suis Mabillonianos Annales velut intactos dimisit.

Quam longo tempore indigeat susceptum Opus. Mabillonius per triginta annos Monasticæ Historiæ infudat reluctantè Annaliū Benedictinorum provinciam suscipit. Nonnisi post 9. annos de primi Tomi editione cogitat. Post Mabillonii excessum Ruinartus Annaliū pensum Ruinartus imponitur. Pauca quædam 5. Tomo, quem paratum reliquerat Mabillonius, adjecisse moritur. Ruinartus succedit Massuetus. Nil aliud præstitit, nisi ut 5. Tomi editionem adornaret. Imbecillitatem ingenii mei vobis certè deridendam obtruderem, si post adeò lentos præstantissimorum virorum conatus me in eodem argumenti genere

properanter, ac brevi imposito muneri satisfacturum jactarem, quòdque illi stadium tardo pede inchoatum nondum peregerunt, me uno veluti spiritu confecturum promitterem. Quid dignum tanto ferrem hiatu promissor? *Sat cito*, ajebat ille, *si sat bene*, pervulgatumque Augusti Cæsaris dictum, *Festina lente*, itémque Horatianum illud, *Nonnumquam prematur in annum*, ac denique ut sexcenta alia veterum effata ad damnandam præcipitem in scribendis, edendisque libris festinationem omittam, *Non potest*, inquit Cicero, *in eo esse succus diuturnus*, quod nimis celeriter est maturitatem assecutum. Historica & Chronologica studia, nam de illis est sermo, si vel à limine salutaverit quispiam, statim agnoscat, quanti negotii sit non integrum dumtaxat ad ea spectans volumen compingere, sed vel singularem texere Dissertationem, quamque scabendum aliquando sit caput, vivique unguis rodendi, ut una, aut altera temporaria nota examussum constituatur; Imoverò quàm sæpe usuveniat, ut, postquam longâ investigatione rem acu tibi quodammodo tetigisse videris, de repente, vel calculo malè subducto, vel veteris testimonio parùm æquâ lance pensitato, aut alio recens detecto omnis vigiliarum, contentionumque tuarum fructus deperat, adeò ut quæcunque scripseris, illicò veluti difflatae nebulae evanescant. Pauci sunt, qui hujusmodi hæc advertunt, quin maxima hominum pars, quò planius, & apertius difficillimas ceteroquin quæstiones pertractatas vident, eò faciliori negotio omnia ab Authore suo composita existimant, ac properanti veluti calamo excidisse, minimè gnari non nisi post multos deterfos sudores, & fummos mentis conatus eò perventum, ut obscurissima quæque non mediocri luce donarentur; perinde ac si quis Gordianum nodum alienâ operâ dissolutum inveniens vix crediderit lora illa connexa priùs & implexa fuisse; aut per amœnos agros exspatiatus vix senserit, se nonnisi post avia loca, nulliusque ante trita pede peragrata, præeuntis Ducis vestigia prementem ad illos devenisse.

Quid verò cum Monasticum etiam Anglicanum, quod nimirum sola Regni illius Cœnobia complectitur, duobusque tantum Voluminibus constat, nam Tertium complures Cathedralis, & Collegiatis Ecclesias comprehendit, impleantque utramque paginam Vetera Monumenta Saxonica primùm, eademque postmodum Latine verba, attamen non nisi labore indefesso, & triginta annorum impendio à Rogero Dodsworthio compositum fuerit, ut tradit Johannes Marshamus in ejus Præfatione; cui insuper Gulielmus Dugdalius tantam supellectilem contulit, ut Authoris alterius titulum optimè promeruerit, accedente etiam operâ Gulielmi Somneri.

Tam longas temporis inducias minimè postulamus, imoverò, ut promptior investigationum nostrarum fructus obveniat, eam inivimus rationem, ut non universam Italici Monachismi Historiam uno, eodemque opere, atque contextu complectamur, sed illam per Cœnobia dispersas Monasticum potius Italiæ Anglicani instar describamus; namque si Annales, ut Mabillonianos, componere animus esset, post lustratos tantummodo Italiæ angulos omnes, post excussas Bibliothecas universas, & compilata Tabularia, postquam immensam propemodum veterum schedarum supellectilem undique corrasam de opere construendo cogitare liceret; econtra singularibus lucubrationibus singulorum Monasteriorum Historias in scripta redigentes illud consequemur, ut congestis memoriis duorum, vel trium Cœnobiorum, aut quotquot ad unum justæ molis volumen concinnandum necessaria esse comperiemus, calamum illicò fumere, manumque operi admoveere permittamur. Suam habet utraque Methodus tam Annalium, quàm Monastici utilitatem, ac laudem, & Annalium fortasse magnificentior, ac splendidior reputabitur, at Monastici longè expeditior, multoque opportunior visâ est usui Eruditorum, quos, ut speramus, magis juvabit, singulatim cujusque Monasterii memorias unico contextu explicatas, & illustratas reperire, quàm illas huc, & illuc dispersas, & in minutissimas partes concisas, aliisque omnino disparibus colligatas ex pluribus voluminibus assiduo & fastidioso evolvendorum Indicium incommodo expiscari.

Ad finem autem cujusque Tomi, seu, ut melius, cujusque lucubrationis ampla Diplomatum, & Veterum Chartarum accedet Mantissa, ex quibus scilicet quæcunque cum in Dissertationibus, tum in Monasticis Narrationibus tradita fuerint, palam comprobentur; siquidem in veteri Historiâ explananda summa lex esse debet, ut nihil nisi exhibitis tabulis affirmetur: Ex qua præterea Mantissâ, veluti ex quodam promptuario, unusquisque, quæ ad rem

suam maximè faciunt, facillè depromet. Veterum Anecdotorum utilitatem norunt omnes, qui severiores literas norunt, egregiumque de hisce studiis iudicium ab ore Alex. VII. acceptum Jo. Bona Lucæ Dacherio olim repræsentavit, qui Spicilegium ejus laudantem Pontificem conceptis verbis dixisse scribebat: *Utilliorum præstare operam Reipublicæ Literariæ, qui eruendis è situ Bibliothecarum lucubrationibus veterum incumbunt, quàm qui novos cudunt libros; libri enim novi, si quid boni continent, ab antiquis mutuari solent.* Utilem etiam eisdem Reipublicæ præstare operam minimè diffidendum est illos, qui licet non eum investigationum suarum fructum consequantur, ut novos Veterum Scriptorum foetus in Bibliothecarum forulis deprehendant, & primi in lucem educant; attamen in prioribus Editionibus manuscriptorum codicum ope expurgandis egregiè desudant. Palam est complura Veterum Scripta primorum Editorum seu incuriâ, seu ignorantia, five etiam fraude ita manca, corrupta, sordida, hiulca, atque interpolata quandoque prodiisse, ut nobis quidvis aliud, quàm sinceros Authores repræsentent. Siqui sunt igitur, qui magnam antiquorum, ac melioris notæ exemplarium copiam colligentes, eaq; cum excusis Herculeo prorsus labore conferentes, veteres Scriptores emendant, reficiunt, atque restitunt, procul dubio de literaria Republica maximè benemereri sunt existimandi. Quam obrem vehementer mirari contigit, non deesse Viros quosdam cetera doctos, qui hujusmodi studium veterum Manuscriptorum consulendorum contemnunt, atque reprehendunt, excusasque Editiones minimè sollicitandas deprædicant, haudquaquam advertentes, has ipsas non è cœlo lapsas, sed ex veteribus Manuscriptis propagatas, ac proinde quas jactant in hodiernas Editiones minas atque convicia, eadem & in Veteres recidere. Equidem si Autographa Exemplaria ante nos habuissent sinceri & diligentes Editores, operam profectò luderet, qui novas Editiones procuraret, ut illis pretium à copia Manuscriptorum, quos ipse consuluit, accerferet. At non est, quod de hujusmodi Autographis seu priores, seu posteriores Editiones sibi admodum plaudant; antiquioribus contenti esse debemus exemplis, horumque copiam, atque delectum ad eruditionem, & ad antiquorum Authorum restitutionem maximè conducere, quicunque rem sapienter adverterit, constanter affirmabit. Quàm varia, quamque eximia nobis aliquando suggerant Variantes (ut dicere solemus) lectiones, eaque quæ nemo antea divinare potuit, aut explicare, in promptu esset pluribus exemplis edocere. Abscedant itaque malè fani Critici Veterum Manuscriptorum ofores.

Est & aliud pædagogorum genus, quos pariter procul esse jubemus. Illos intelligo, qui Latinæ linguæ nitorem, suavitatem, atque elegantiam ita depereunt, ut omnia Medii ævi monumenta tanquam impuris incompti barbarique sermonis labibus contaminata fastidiant, aspernentur, ac continuo de manibus abjiciant. Viderint ipsi, quo jure, dum Scriptores Romanam eamque Augustæ ævi puritatem redolentes se unice complecti, & exosculari profitentur, Romanos tamen illos dicendi Magistros haudquaquam imitentur. Qui siquidem Veterum suorum lectionem minime refugerunt, quamvis eorum verba allium, & cæpe, ut Varro loquitur, olerent, Qui in Ennii stercore aurum, & in testaceis vasculis thesaurum quærebant. Quicunque libri præteritarum rerum cognitionem nobis exhibent, minimè abjiciendi sunt, sed barbaræ dictionis molestia devoranda, & gravis instar cibi, studiosi stomachi calore concoquenda. *Quidquid tulerunt secula, ajebat ille, ferendum est nobis. Qui à rudiore ævo expectat elegantias, optat ille, voce ut loquatur psittaci coturnix; Non minus à mediocri, quàm à comptiori stilo suppetit nobis antactarum rerum cognitio.* Abscedant igitur, ut tandem D. Hieronymi verbis utamur, quibus non sunt suaves epulae, quæ non placentiam redolent, quas non condit Apicius, in quibus nihil de Magistrorum hujus temporis jure suffumat.

Unum tantum superest, ut vobis REVERENDISSIMI PATRES, propositum omne meum patefaciam, videlicet quòd quamvis Benedictinæ in Italia gentis Historiam literis mandare meæ futuræ sint partes, operæ tamen pretium facturus videbor, si altiùs rem repetens priùs de Monasticæ apud Italos Institutionis origine, atque primordiis, quæ Benedicti ætatem duobus fermè seculis anteverunt, Procemiale Dissertationem instituiam, atque in hunc modum primos totius Operis aditus, veluti vestibulum sternam. Specimen dumtaxat Cœnobiticæ vitæ, & quasi leviter adumbratam imaginem vetustiora ea

Sat cito, si sat bene.

Chronologicorum Tractatuum difficultas.

Monasticum con Anglicanum triginta annorum impendio conficitur.

Consilium de Monastico Italiæ describendo.

Præfertur methodo Annalium.

Utriusque methodi laus. Annalium methodus splendidior. Monastici expeditior & commodior. Mantissa Probationum ad finem cuiusque Tomi.

Veterum Anecdotorum utilitas.

Oraculum Alexandri VII.

Novarum editionum ad veteres Codd. Mss. castigatarum utilitas. Veteres Editiones plerumque manca & corrupta. Manuscriptorum operæ restituntur.

Studium veteres Codices consulendi minimè contemnendū.

Variantes lectiones admodum utiles.

Latinæ linguæ nitorem in Scripturibus Medii ævi haudquaquam quaerendus.

Devoranda dictionis barbaries ob rerum utilitatem. Quidquid tulerunt secula, est ferendum. Dicitur S. Hieronymi.

Præliminaria Dissertatio de Monachismo.

tem-

Ante-Bene-
dictione O-
peri præ-
mittenda.

tempora nobis exhibebunt, cum cœpisse potius, quam adolevisse visa sit, antequam Casinensis Legislatoris informaretur præceptis, quibus illicò ad quandam juventæ florem pervenit. Verùm enimverò primæva hæc in Italiâ Monachismi incunabula, & rudimenta mihi perquirenti nihil profectò jucundius, nihilve auspicius occurrere poterit, quam sancti Hieronymi testimonium, qui in epistolâ ad Principiam Virginem prodit, Monasticæ vitæ rationem tunc primùm Romanâ in urbe innotuisse, quando Alexandrini Sacerdotes, & Antistites, quorum agmen ducebat Magnus Athanasius, Orientalium Synodorum sententiis veluti quadam tempestate jactati Romam quasi ad tutissimum communionis suæ portum confugerunt; ipsi siquidem vitam B. Antonii adhuc tunc viventis Monasteriorumq; in Thebaide disciplinam multis apud Romanos sermonibus commemorantes in eam Urbem Monachismum ex Oriente delatum invexerunt. Itaque bono profus omine laborum nostrorum initium capere nobis videbimur, quòd ipsa præformati per Athanasium in Urbe Romana Monachismi Epocha pristinum non Occidentalium tantum, sed Orientalium etiam usum Romanam Ecclesiam omnium Matrem, atque Magistram in Majoribus Causis adeundi adstruat, atque confirmet, itémque supremam Romani Pontificis auctoritatem, quâ à primis Ecclesiæ seculis graviores totius Christiani Orbis controversias dijudicare consueverat. Fausta hæc Operis auspicia lætâ admodum gratulatione excipiemus, indèque animo præfagimus, multa Monasticis nostris lucubrationibus sese identidem obviam exhibitura, quibus sanctæ Apostolicæ Romanæ Sedis jura atque potestas novis veluti præfidiis adversus refractariorum hominum arrogantiam communiatur.

usum Ro-
manam Ec-
clesiam in
Majoribus
Causis ad-
eundi ad-
struit atque
confirmat.

Author Pa-
trum favo-
rem ac stu-
dium im-
plorat.

Accepistis jam, REVERENDISSIMI PATRES, rationes omnes meas, quas vestris obtemperaturis mandatis mente constitui, quasque Vos autoritate vestrâ approbaturis vehementer confido, quatenus me, quem Patavinorum Comitiorum suffragia Casinensis Cœtus HISTORIOGRAPHUM renunciârunt, Perusini Conventus studium, & favor ad imperia vestra adimplenda alacriorem efficiant.

Qui favor, quod studium tunc potissimum enitescent, cum Operis difficultatem; & magnitudinem æquius imposterum fortasse, quam antea ex hoc ipso exhibitio specimine existimantes subsidiis illis, & adminiculis, quæ Ipsimet labori meo maximè necessaria ab initio judicâstis, mihi que tribuenda volentes, lubentésque olim decrevistis, minimè diutiùs carere patiemini. Quam multis adjumentis, ut Benedictinos Annales, quamvis post *triginta annos* Monasticæ Historiæ præsertim impensos, indiguerit Mabillonius (cujus vel nomen, & ipsa umbra nos terrent, quid enim ad illum comparati, nisi anseres ad argutum olorem, & ad procerum cupressum lenta viburna?) palàm ipse edocet in ejusdem Operis Præfatione. Monasticon etiam Anglicanum nunquam licet *triginta annorum* Gulielmi Dodsvorthii labor peperisset, nisi plurium doctorum Virorum obstetrices veluti operæ accessissent. Æquitatem vestram appello, REVERENDISSIMI PATRES, ut scilicet quorum exempla in decernendis Benedictinis Italiæ Annalibus imitati estis, eorundem in tribuendis opportunis tanto Operi adjumentis providentiam æmulemini.

Tunc enim humanis subsidiis instructi fidentiùs divina implorabimus, Deum Optimum Maximum, à quo bona cuncta procedunt, enixis precationibus obsecrantes, ut propitius cœptis nostris aspiret, atque allabatur.

Mabillo-
nii me-
thodus
conscri-
bendæ
Monaste-
riorum
Historiæ.

Post Quirinianam hanc Dissertationem operæ pretium facturus mihi videor, si quam *Methodum* * *conscribendæ Monasteriorum Historiæ* Gallico conceptam sermone MABILLONIUS Sodalibus suis è Congregatione sancti Mauri reliquit, in gratiam nostrorum per Germaniam Sodalium à Cl. P. *Olivario Legipont* latinè redditam, hîc subjiciam.

Admonitio iis accommodata, qui in scribendis Monasteriorum Historiis versantur.

Quæ monumenta ad componendam Unde Monasterii Historiam faciunt, ab eorum collectione initium fieri oportet. Isthæc verò monumenta conquirenda sunt 1mo ex Chartulariis, 2do ex Archivis; ubi necessarium erit, au-
togra-

* Ouvrage Posthum. Tom. 2. p. 91. seq.

tographa conferre cum apographis, ut dignosci possit, an hæc ex illis fideliter sint desumpta, maximè quod ad nomina propria, & dierum notas atinet; deinde an non quædam superfint instrumenta, quæ nunquam chartulariis fuerint inserta. 3to Ad examen vocanda sunt Martyrologia & Necrologia, ut dies emortuales Abbatum, Benefactorum, hominumque aliorum illustrium annotari queant; quemadmodum etiam religiosæ illæ communitates, quæ monasterium, cujus pertractatur historia, aliis temporibus incoluerunt, disquirendæ veniunt, nec aliæ res omittendæ. 4to Si quæ habentur manuscripta, paginatim, ut ita loquar, evolvenda sunt; sæpius enim in iis reperire est res pro Historia conscribenda notatû non indignas, quæ vel in quarundam paginarum spatiis vacuis collocari, vel ad marginem manuscriptorum exarari consueverant; præprimis verò ad initium, & sub finem: nec refert, quòd id genus manuscripta toto coelo diversa argumenta, veluti Opera SS. Patrum continent. 5to Ad hæc Archiva & Bibliothecas vicinorum monasteriorum perlustrare oportet, ut quæcunque in rem, quæ narranda suscipitur, facere videntur, ex iis colligantur. Supponitur præterea lectio librorum, qui typis vulgati agunt de monasterio, cujus Historia contexenda præ manibus habetur; præprimis verò illorum, quibus gesta Episcoporum, resque provinciæ, in qua scribitur, ex instituto enarrantur.

Præcipua
capita
quæ illu-
stranda.

Præcipua verò capita, pro quibus illustrandis ejusmodi annotationes & excerpta fieri debent, sunt Monasterii fundatio, ejus destructiones & instaurationes, mutationes, casusque memorabiles, statuta ad tuendam disciplinæ regularis observantiam condita, Abbates, & alii viri illustres, benefactores, studia literarum, Prioratus, & alia Sacerdotia, Privilegia exemptionis, jus portandi mitram & conferendi Ordines minores Abbatibus concessum, ordo præcedentiæ, quem in congressibus observare debent.

Modus
excer-
pendi du-
plex.

Duplex verò est modus, quò hæc monumenta coacervare licet. Prior est, quo continenter & confusè omne id in compendium redigitur, quod ad capita prius memorata pertinet, annotando paginas chartularii vel manuscripti, ex quo quid excerptum fuit, & adscribendo ad marginem an-
P. Ziegelbauer Hist. P. II.

num, quo res contigit. Alter modus est, quò isthæc monumenta sub distinctis titulis comprehenduntur; nempe sub titulis foundationis, privilegiorum, cujusvis Abbatis in particulari, beneficiorum &c. veluti supra magis sigillatim ostensum fuit. Posteaquam verò omnia monumenta, quæ ad componendam Historiam idonea reperiri poterunt, collecta fuerunt, opera danda est, ut in unum corpus Historiæ efformentur. Id quod duplici methodo fieri potest.

Prima, & maximè nativa est, si ante omnia fundatio, quæ distincta no-
Qualiter
efforman-
mina complectitur, situs loci, & funda-
da ex iis
datores unâ cum instrumento funda-
Historia-
tionis referantur; tum si secundo loco Abbates in totidem classes vel capita distribuuntur, quot secula à fundatione Monasterii elapsa fuerunt, enarrando, quæ sub uniuscujusque regimine contigerunt, nec reticendo Sanctos, vel viros alios eximia quadam virtute conspicuos, qui pariter sub eorum præfultatû in monasterio claruerunt; donationes, quæ factæ fuerunt &c. Titulus capitum potest in hunc modum formari, v. g.

De Abbatibus Seculi Sexti. DROCTOVEUS.

Et Abbatis nomen argumento debet præponi, quod de ipso pertractandum suscipitur, veluti supra annotavimus. Postremò postquam de omnibus ac singulis Abbatibus satis superque dictum est, adjici poterit unum alterumve caput, quò certi eventus, quos determinato assignare tempore difficile est, comprehendantur; quemadmodum etiam accedere potest breve compendium cujusvis Prioratûs, qui Abbatia, cujus scribitur Historia, subjectus est.

Altera methodus est, cum Histò-
Altera
ria in duos trêsvé libros dispescitur, quemadmodum observatum fuit in Historia Regii Parthenonis S. Mariæ apud Augustam Sueffionum, quæ anno MDCLXXV. typis exscripta fuit.

In libro primo agendum est de Monasterio in universum, volo dicere, de ortû, fundatione, & progressu Monasterii, de ipsius prærogativis, disciplina, Ecclesia, & locis regularibus. In Articulo vel Paragrapho, ubi sermo de ecclesia instituitur, in alium etiam de Reliquiis Sanctorum & Sepulchris Nobilium sigillatim ingredi oportet: ita tamen, ut, si duæ hæc se-
K k k
ctio-

tionem nimia argumenti copia laborant, è re melius futurum sit, si peculiari libro comprehendantur, prout paulò post declarabitur.

Liber secundus historiam Abbatum, & quæ memoratù digniora sub eorum regimine evenerunt, persequetur: attingendo ea per transennam duntaxat, quæ alio loco & commodius & diductius exponi possunt.

Libri tertii argumentum erunt Sancti, aliique Viri illustres, qui monasterium pietate ac eruditione suâ illustrarunt; studia literarum, & benefactores magis præcipui. Cùm verò de re literaria sermo sit, à loco non alienum erit, eundem transferre ad MSs. Codices, si quibus olim magno numero locuples fuit monasterium, vel etiamnum in eo non pauci asservantur.

Librum quartum occupabunt Prioratus, & si quæ alia loca Monasterio subiecta sunt.

Ad calcem verò omnium horum librorum adjungendus est codex probationum; in quo continentur chartæ & alia instrumenta, quæ usui fuerunt ad condendam & confirmandam Monasterii historiam.

Prior methodus usum præstare poterit in contextenda minorum Monasteriorum historia, ubi res paucae commemorandæ veniunt; posterior ad majora Monasteria est accommodata.

Advertas tamen velim, quòd si sacræ Reliquiæ, & sepulchra Virorum Illustrium numero admodum magno adsint, & per hanc occasionem res non obviæ, atque omnibus notæ commemorari possint, maximè si ad Divos Coelites, aliòsque homines, quorum corpora in Ecclesia terræ mandata sunt, pertineant, liber quartus confieri possit, quo sigillatim exhibeantur 1.mo Vitæ Sanctorum, 2.do Syllabus sacrarum Reliquiarum, & ad extremum elogia atque epitaphia virorum ac foeminarum illustrium, quorum cineres in ecclesia delitescunt. Præter hæc non indiligenter cavendum est, ne vitæ vel elogia alia in publicum exire jubeantur, quàm quæ antehac in eo nunquam comparuere.

Cujusvis historiæ initio præfigi debet elenchus librorum, & capitum, qui in ea continentur, similiter cujusvis paginæ frontem libro & capite inscribere oportet, ut argumentum confestim in oculos incurrat.

Abstinendum est non minùs à prolixis descriptionibus, quæ absolūtè

ad rem non spectant, quàm ab aliis superfluis discursibus.

Cùm charta quæpiam usum præstare poterit ad fidem faciendam illius, quòd asseritur, sufficit, fragmentum ejusdem in medium adducere, quod res probatur, de qua in historiæ progressu agitur, remittendo lectorem ad calcem Historiæ, ut, si velit, eam integram percurrat; ad marginem verò adscribendo numerum, quem illa charta in codice probationum obtinet, e. g. *Scriptura* 4.

In Chartis describendis cura est adhibenda, ut quales sunt, tales describantur, quin in iis aliquid mutetur, appositis solùm ad marginem in vulgari lingua nominibus propriis locorum, & quidem è regione nominum Latinorum, quæ in chartis exprimentur. Velim, ut bona papyrus, & bonum atramentum adhibeantur; nec parcat papyro, latè scribendo, & amplas faciendo margines. Nulla fieri debet abbreviatio, aut major litera, nisi post singula puncta in nominibus propriis hominum, locorum, fluminum, & denique in vocabulis illustrioribus, veluti *Deus, Episcopus, Abbas, Comes* &c. Paginis apponendus est numerus, & postquam pars quæpiam descripta fuit, ejus collationem fieri oportet cum alio, in cujus manu erit autographum, ex quo apographum desumptum fuit. Quod si verbum aliquod ita difficile occurrat, ut legi planè non possit, talem in modum effigurari debet, quali conspicitur in autographo. Orthographia observanda est eademmet, quæ in autographis habetur, adeò quidem, ut nec solœcismi nec barbarismi corrigantur. Denique in referendis Bullis & aliis instrumentis ad fidem faciendam idoneis, cura Chronologiæ habebitur, ad initium præfigendo eis numerum vel ordinem, quem inter probationes sortiuntur. Id quod etiam observandum est, cùm in Historiæ progressu profertur fragmentum aut sumarium ejus rei, quam illa in se complectitur.

Separatim in quaternionem conjicienda sunt, quæ memoratu digna de aliis monasteriis occurrunt, totidem faciendo articulos, quot sunt monasteria; de quibus sermonem instituire animus est, quòd cum iis communicari possint, qui in illorum historiis componendis occupantur.

E re futurum est, ut qui suum laborem in ejusmodi Historiis contentionem Geographiæ, Chronologiæ, atque

tas de-
scriben-
das.

atque artis Heraldicæ sibi comparare studeant, deinde ut in delineandis sigillis, armis gentilitiis, & antiquis scripturis haud imperiti habeantur. Ante omnia cognitam habere debent Historiam Summorum Pontificum, & Regum Franciæ; neque in Historia Ecclesiastica, & Monastico-Benedictina hospites esse debent.

De libris
in usum
adhiben-
dis.

Quod ad libros attinet, quibus utendum iis est, non minimum prodesset, si Chronologiam *P. Labbe* quinque voluminibus in 12. comprehensam in promptu haberent. Exhibet enim illa scientiam temporum satis accuratam, Literas Dominicales, Indictionem Romanam, Numerum aureum, & diem Paschatis cujusvis anni unà cum eventibus memoratu dignis, qui per id tempus contigerunt. Uberes etiam fructus percepturi sunt, si ejusdem Auctoris tabellas Genealogicas ad manum habeant, in quibus reperire licet Genealogiam Regum Franciæ, Familiarum totius Regni maximè Illustrium & aliarum. Ad extremum exiguæ molis libellus *P. Labbe*, cui titulus: *Regia Epitome Historiæ sacræ ac profanæ* in 12. non caret magno suo fructu, cùm nomina & ætatem Pontificum, Imperatorum & Regum specificè recenscat, tametsi non parùm sæpè eandem crambem recoquat. Quibus libris accedere meretur ejusdem Auctoris *Bibliotheca Chronologica Scriptorum Ecclesiasticorum*.

Authoris
metho-
dus con-
scriben-
dæ Mona-
steriorum
Historiæ.

Post Mabillonianam hanc perscribendam Monasteriorum Historiæ methodum, si quis novam, eamque meliorem tradere vellet, nã is post Homerum Iliada scriberet? Nihilofeciùs consilii esse duco, si quod brevius & compendiosius narrandi genus institui possit, ut illud exponatur, partim ut comodo illorum, quibus temporis inopia pressis prolixas monasteriorum historias perolvere haud licet, inserviat, partim ut exemplum habeatur, ex quo conspicuum fiat, quem in modum narratio institui debeat, ut monasteriorum origo, fundatio, privilegia, immunitates, varii casus & eventus, Abbates, viri illustres, aliæque peculiari commemoratione digna, uno veluti contuitu inspicienda proponantur. Sanè uti haud exigui res est momenti, atque judicii, ea quæ latè patente ambitu sparsa sunt ac dispalata, in justum, brevem, ac concinnum ordinem redigere, ita in pauca capita, rescissis ambagibus, collata videre haud minoris est voluptatis. Haud ingrati ergo *P. Ziegelbauer Hist. P. II.*

me iis Sodalibus nostris facturum esse operam speravi, quibus Historia Monastico-Benedictina in pretio habetur, quosque Iliada velut in nuce conspiciendi cupido incessit, si quâ ratione diffusissimè Chronici contenta in epitomen contrahi, atque paucis capitibus comprehendi queant, edoceram. Id verò feci exemplo inlyti Asceterii Brevnoviensis in Bohemia, cujus historia scitu quidem digna, perpauca tamen nostrum cognita, à me articulis minimè multis comprehensa, typis anno MDCCXL. vulgata fuit.

Huc etiam maximè faciunt, quæ Aliud *V. C. P. Oliverius Legipont* nuper admodum eruditè disseruit in sua Dissertatione *de Archivo in ordinem redigendo* §. V. num. 8. pag. 179. Ubi postquam de Veterum chartarum descriptione, & condenda ex iis Monasteriorum historiâ prolixius egit, tantæ verò molis opus, subdit, hac methodo haud incongruè confici posset: Primò nempè indaganda erit ipsa Cœnobii origo, fundatio & dotatio; Tum Genus, Natales & Gestæ primi Conditoris curatius erunt expendenda: Ac deinde ipsius Monasterii progressus, fata, statusque antiquus & medius, atque reliqua memoratu digniora, sedulo venient recensenda. His subjungatur, *Abbatum Historia, æquissimis quidem hisce legibus concinnata, ut cujuslibet egregiæ animi & ingenii dotes, præclara de Ecclesia, Cœnobio, Republica, bonisque literis merita, dignis effervantur elogiis; Eorum verò, qui à recto tramite desciscentes, incuriã & negligentia suâ sibi, posterisque detrimentum attulerunt, sequiores mores, consilia, malefacta &c. minime dissimulentur; nihil scilicet animo, partium studio, odio vel amori privato, sed uni veritati omnia tribuendo: Cùm non minùs aliorum offensionibus cavere, quàm prudentiâ discamus sapere. . . Post hæc inseratur Codex Probationum, Bullas Pontificias, Imperatorum, Regum, Principum, Ducum, Marchionum, Comitum, Archi- & Episcoporum, aliorumque Illustrium hominum vetera documenta complectens, quibus tanquam certissimis vadibus ea, quæ in præcedentibus adserta sunt, corroborentur, & dictis fides concilietur. Utile autem fuerit ipsis instrumentis, tam obsoletis, quàm novis scatentibus, ampliorum subinde explicationem, Rituumque veterum, Legum, Observantiarum, atque vocabulorum subijcere declarationem, ac ne cui liberum sit per causam vitiatæ in quibusdam scripturæ, aut mendosæ*

Quid cir-
ca Reli-
quias &
sepulchra
observan-
dum.

Quid cir-
ca char-

Requisita
in Chro-
nogra-
pho.

chronologia, vel alio quocunque mani
prætextu, qualibet sine discrimine di-
plomata invadere, ac aperti doli aut falsi,
ut fieri amat, postulare, notulæ quæ-
dam in perplexis aut dubiis, ad cujusque
chartæ oram vel calcem erunt statuendæ.
quarum ope & usu Diplomatum hujus-
modi malè adfectis vel sanitas & inte-
gritas restitui, vel saltem venia apud
æquos rerum arbitros conciliari possit.
Hæc Oliverius. Verùm cum res ista
maximè pendeat à cujusque Scriptoris
sagacitate, industriâ & arbitrio, nostra

quidem candidè proponimus consilia
monitâque, nemini tamen leges figere
contendimus, probè rati eos nobis fat
gratiæ relatuos esse, quis nostrum be-
ne de rebus Ordinis merendi studium
agnoverint, probaverintque, ac imita-
ti fuerint. Quia verò ea omnium veri-
sissima certissimâque est historia, quæ
publicarum actionum nititur instru-
mentis, recto ordine ad Rei Diploma-
ticæ & Antiquariæ studium more no-
stro expendendum pergimus.

CAPUT V.

HISTORIA STUDII DIPLOMATICI, CRITICI & ANTIQUARII.

Rei Di-
plomati-
cæ utili-
tas.

SI quod politioris doctrinæ genus Viros decet Religiosos præsertim *Benedictinos*, haud scimus fanè an aliud quodpiam præstantius, aut honestius censerit debeat, quàm *Rei Diplomaticæ*, & *Antiquariæ*, adeoque totius annosæ vetustatis studium. Quid enim constanti illâ antiquitate pulchrius? quid publicis & legalibus retroactorum monumentis venerabilius? Quid dulcius atque jucundius, quàm ipsos Imperatores, Reges, Principes, Comites, Episcopos, & reliquos Monasteriorum Fundatores, Benefactores, Antistites, sibi quodammodo præsentis sistere, cum iis colloqui, syngraphas contrectare, mentem relegere, demirari monogrammata, symbola, cifras, imagines conspiceret, spectare pietatis magnalia, atque traditiones in secula missas venerari? Et quid verò dignius aut æquius, quàm in eorum recordatione fervere studio, excubare famulatu, qui cœnobio nostra vel primi erexerunt, vel dotârunt, vel providè gubernârunt, aut industriâ, sudore, parcimoniâ, studiis, laboribus, curisque œconomicis ampliârunt, aut collatis beneficiis, vel impetratis prædiis, censibusque solidè auctis, ac etiam juribus & prærogativis invictè propugnatis, ad eam, quam nunc spectamus, amplitudinem eadem provexerunt? Horum, *inquam*, memoriam à tot retro seculis penè sepultam, in præsentium ac posterorum exemplum suscitare, ac ne ullo unquam tempore excidat, evolutis ipsorum chartis, iisque typorum beneficio æternitati dicatis, perpetuare, quid justius atque honestius? Exigit id honor DEI & Coelitus; Idem postulat ipsa erga Fundatores & Benefactores gratitudo; Suadet id ipsum Patriæ amor & Reipublicæ utilitas; Id denique efflagitat Ecclesiæ & Ordinis decus, Historiæ rerumque olim piè gestarum ratio, ac ipsa causæ æquitas & debita Majoribus reverentia. An enim ingrato posteris silentio eos abscondemus, quibus plantantibus, quibus rigantibus, DEUS nobis incrementum dedit? An sinemus Majorum merita & præclare gesta, quæ nobis virtutum incitamenta esse debent eò fortiora, quia domestica, iisdem, quibus ipsi, cineribus obrui æternâque oblivione sepeliri? Certè aliud meruere pii Manes, aliud à nobis exspectant, aliudque requirit ipsa statûs publici ratio. Ex his enim venerandæ antiquitatis reliquiis non solum genuina domesticorum jurium notitia percipi, sed etiam sinceræ rerum origines, progressus, vicissitudines, & provincialium perinde ac privatorum negotiorum rationes, maximè quæ ad Cæsarum, Regum, Ducum, Comitum, Pontificum, Episcoporum Historiam faciunt, in suis veluti visceribus sine ullo fuce, colore, nebula & incrustatione dignosci; Vana novitiorum commentorum monstra profligari; ignorantia proscribi, & rerum successivè gestarum legalis ac genuina cognitio hauriri, atque in posteros poterit propagari. Neque verò alii limpidiores superant fontes, ex quibus tot diversæ hominum, gentium, seculorum consuetudines, ritus, leges tum publicæ, cum provinciales explicari ac-
cura-

curatiùs possint, quàm hæc ipsa vetustioris ævi documenta, non nisi singulari Numinis providentiâ ad nostram usque ætatem servata & propagata. De horum itaque monumentorum studio, & cognatis cum eo disciplinis, *Criticâ & Antiquariâ*, quatenus inter Benedictinos excultæ fuerunt, per sequentes periochas agere constitutum animo nobis est.

SECTIO I.

Historia Studii Diplomatici.

REm Diplomaticam, nullis antea hac regulis ac legibus subiectum argumentum, qui omnium primus ad artem ac præcepta scitè feliciterque redegit, fuit JOANNES MABILLONIIUS. Rei Diplomaticæ notitia * intimis Archiviorum recessibus eatenus conclusa tenebatur, nec è tenebris emergere valebat, nullo manum porrigente: vetus etsi ac vulgaris foret ejus professio, utpote quam omnes sectantur homines forenses, & Historici, docti pariter & indocti; jacebat tamen illa sine regulis, sine legibus, præter eas quas pro suo quisque captu ac ingenio confingebat. Hinc nata confusio ingens, falsa plerumque judicia de veris Instrumentis, inanes passim conjecturæ de falsis, sanctorum Diplomatum reverentia vix ulla, nulla penè autoritas, nisi apud æquiores & magis eruditos, qui animum à morosis pseudo-criticorum præjudiciis repurgatum habebant. Hanc indignè ferens *Mabillonius* rei literariæ, plagam, tentavit remedium, & quidem opportunum: opem ferre constituit, Archivis præsertim Gallicanis, quibus maximè clades hæc imminerebat. In hunc campum aleæ plenum descendit, ut desertam illam ac propemodum neglectam rei literariæ partem pro modulo illustraret, rei diplomaticæ adferret lucem aliquam, suam restitueret Sacris Summorum Pontificum reverentiam, ac præcipuè Regum Galliæ Diplomatum auctoritatem postliminio vindicaret.

Opus Criticum elicunt Papebrochius & Henschenius.

Ut tamen ** non minùs novum, quàm arduum ac salebrosum erat argumentum, nihil festinandum esse censebat vir prudens, donec maturitatem affectum esset tantæ molis opus. At cœpta dudum, jamque fatis meditata maturare compulit *Danielis Papebrochii*, viri editis Sanctorum Actis celeberrimi tentamen. Is enim, uti ante eum *Godefridus Henschenius* in sua de tribus *Dagoberti* diatriba in 4.to Antver-

piæ anno CIODCLIII. excusa, acerri-
mo bello S. Dionysianis Diplomatum, aliisque Benedictinis indicto, *Propylæum* illud Antiquarium circa veri ac falsi discrimen in vetustis membranis, anno CIODCLXXXVI. Actorum Tomo II. mensis Aprilis promulgaverat, quo non varia solum San-Dionysiana aliave Benedictinorum Diplomata pro adulterinis venditæ, sed & novas artis hujus regulas dare ausus est, quibus tamen si locum fecisset Orbis literatus, vix superfuisset Diploma, cui non partus adulterini macula inuri posset. Cum enim veterum chartarum nulla sibi fuisset parabilis copia, nullasque ferè scripturas authenticas vidisset, quod nulla sibi archiva lustrare licuisset, ut modestè fatetur vir candidus, unius dumtaxat, aut alterius chartæ inspectione in transversum actus, judicium de omnibus iniquum tulit. Pronunciare iniquè de siquidem non dubitavit, in dicto *Propylæo*, chartas fidem habere eò minorem, quò majorem præferunt antiquitatem: in toto Franciæ regno nullam chartam sinceram, ac genuinam reperiri ante regnum primi Dagoberti; paucissimas autem sub illo, ac post illum usque ad secundæ stirpis Reges scriptas haberi, quæ vel autographæ dici possint, vel ex autographis fideliter desumptæ: eodem modo ratiocinandum & de privilegiis Apostolicis, quibus ab Episcoporum jurisdictione exempta monasteria, & sub immediata Sedis Romanæ protectionem suscepta sunt: denique de Adeodati Papæ privilegio pro Martiniano cœnobio, deque aliis aliorum Pontificum pro Dionysiano, atque aliis porro omnibus, tempore primæ stirpis regiæ editis, illud omninò tenendum esse, tantò minus adhibendum eis fidei, quantò plus præferunt antiquitatis.

Hæc & alia, cum Archivum Dionysianum velut *Officinam falsorum Diplomatum* traducerent, & in omnium aliorum, in uno confessorum, imò to-

K k k 3 tuis

* Ruinart in vit. Mabillonii n. xxiv. pag. mihi 56.
** Maillet in vit. Mabill. pag. mihi 122.

Falsis eorum regulis veras opponit Mabilionius.

tus Francici regni redundarent injuriam, æquo animo ferre non valens *Mabilionius*, falsis Papebrochii regulis veras opponendas esse duxit. Ad argumentum igitur dudum susceptum jam probè meditatus accedens, quæcunque ad rem diplomaticam pertinebant, accuratius, & attentius expendit, digerit, explicat, archivorum fidem, & auctoritatem tuetur, collatisque secum invicem infinitis propemodum, quas inspexerat, chartis, regulas eruit, quibus genuinæ à spuriis, integræ à vitiatas discerni queant, veterum scripturarum varia specimina, in tabulis LX. accuratissimè delineata, oculis exhibet; & ut verbo dicam, insignem illam de re diplomatica lucubrationem in lucem emittit anno MDCLXXXI. in fol. maj. Ad novum illud antiquariæ artis genus, quod hætenus aggressus erat nemo, obstupuit literarius Orbis, ac præter mentis acumen Auctoris, ingenii sagacitatem, profundam eruditionem, immensam veterum recentiorumque lectionem miratus est rem diplomaticam certis quibusdam regulis subjici potuisse, quibus coerceri posse desperabant omnes. Ea laus poterat esse hominis duntaxat longo usu in ea arte contriti ac subacti. Plausere proinde antiquarii, forenses, omnis generis, & nationis homines, novamque sibi viam aperiri & æquari gestierunt, quam imperviam, ancipitem, & inexplicabilem esse putabant. Plausit imprimis vir doctissimus *Daniel Papebrochius*, omnemque respectum sincero, quò flagrabat, veri studio postponens, non tantum non moleste tulit, se à *Mabilionio* confutatum fuisse, nec præproperè conceptam opinionem vanis rationibus & cavillationibus tueri studuit, ut juvenculus quispiam tyro fecisset; sed scriptis ad Auctorem * literis gratias egit, eique trophæum ipse his verbis ponere non detrectavit:

R. PATER!

Papebrochius feram vitam S. Gerardi Broniensis, petitam à Reverentiâ vestrâ: quam licet audiam nunc peregrinari, postquam tamen utcunque evolvi opus vestrum de re Diplomatica, non possum celare fructum, quem inde retuli. Fructus autem hic est; quòd mihi in eâ de eodem argumento, octo foliorum lucubratiuncula, nihil jam amplius pla-

„ceat, nisi hoc unum, quòd tam præclaro Operi, & omnibus numeris absolutò, occasionem dederit. Idque his ipsis ferè verbis profitebor in præfatione ad Conatum meum chronico-historicum de Romanis Pontificibus, qui cras ad prælum dabitur. Quòd facere nolui, priusquam ex vestro libro notâsem, quid corrigere circa ipsorum Bullas deberem ad restituendam S. Dionysiano Archivo æstimationem suam, quam læsisse videor, secutus Lanunoy judicium. Cæterum non possum satis mirari, quo modo res tanta à vobis potuerit tam brevi tempore confici, quantulum edito Aprili nostro ad annum millesimum sexcentessimum octogessimum primum fluxit. In uno alterove puncto non videor satis fuisse intellectus, vel potius ipse locutus obscurius. Nam neq; absolutè dicere volui, *In nomine Patris & Filii* inchoari omnia *Caroli & decessorum Regum Diplomata*; sed ea solum, quæ invocationem habent; aliud scilicet nihil tunc curans, quàm ut ab antiquioribus, quale prætendebatur esse Horrense, amolirer invocationem sanctæ & individue Trinitatis. Secundò nec per somnium quidem cogitavi usum diuturniorem *Ægyptiæ papyri*, jam pridem persuasus, chartam lineam à Gallis & Belgis, ipsisque Germanis, non aliâ ex causa vocari *papier*, quàm quia *Ægyptiæ papyro* successerit. Lineam autem sciebam recentioris esse inventionis: sed illam posse vocari *escorce d'arbre*, & à Doubleto sic vocari, peregrinum valde mihi accidit. Verum quid hæc ad tam multa, in quibus merè accusat, & corrigit Reverentia Vestra? cui hoc nomine magis, quàm unquam antea obligor, tantum abest, ut quidquam ægrè feram. Initio quidem lectionis, fateor, patiebar humanum aliquid, sed mox ita me rapuit ex utilissimo solidissimèque tractato argumento proveniens oblectatio, & gratus emicantis ubique veritatis fulgor, cum admiratione tot rerum hætenus mihi ignotarum, ut continere me non potuerim, quin reperti boni participem statim facerem socium meum Patrem Baertium. Tu porrò, quoties res tulerit, audacter testare, quàm totus in tuam sententiam iverim, meque, ut facis, perge diligere, qui quòd doctus non sum, doceri saltem cupio. Antverpiæ 10. Jul. 1683. „ Hætenus vir modestiâ perinde ac doctrinæ & eruditionis præstantia

* leguntur in Annal. Bened. Tom. I. pag. 624. inque Librorum de Re Diplom. Supplem. pag. 5. & Opp. Posthum. Mabil. Tom. I. Lib. V. pag. 459.

tiâ eximius. Cui Mabilionius in hæc verba respondit:

Cui aliis literis respondet Mabilionius.

„ Nobis ex Itinere Germanico reversis reddita sunt *Acta S. Gerardi Abbatris Broniensis* cum Epistola tua, in quâ quid de Opere nostro Diplomatico sentias, sincerè exponis. Ego verò satis mirari non possum tantam in tam insigni eruditione modestiam, cujus exemplum vix ullum illustrius reperire licet. Quotus enim quisque eruditorum est, qui in literario conflictu victum se agnoscat, & agnitâ veritate priorem sententiam incunctanter deponat? atque id palam omnibus testatum velit? Tu verò id facis ultrò & tam amicè, ut etsi aliunde te non nôsem, statim ob id unum intimo amore complecterer. Sic non tibi sufficit doctrinæ & eruditionis primas tenere, nisi etiam primas assequare modestiæ: Utramque tibi palmam deferimus, admodum Reverende Pater, neque hæc mei solius sententia est, sed etiam eorum omnium, quibus literas tuas tuo jussu ostendi. Alii nimirum eximiam tuam humanitatem, alii modestiam & humilitatem, omnes insignem eruditionem tuam deprædicabant: sed vereor, ne, dum hæc fufius prosequor, mihi de tua confessione ingenuissima adblandiri videar. Absit hæc à mente mea cogitatio, ut ex tua modestia ego ipse superbiam. Immo verò id ita animo reputo, si quid in Opere meo dignum tua publicave æstimatione inveniat, non tam ex ingenii nostri conatu, quàm ex monumentorum copia & auctoritate æstimandum esse. Verum quidquid illud est, malim esse modestissimæ epistolæ auctor, quàm cujusvis operis vanus ostentator. Tu verò vir piissime, Deum precare, ut qui tui in Actis Sanctorum illustrandis imitator sumus, etiam in consecranda Christiana humilitate socii esse mereamur. Pridie Id. Nov. 1683. „

Bellum instauratur à Germonio.

Conquievit inde *Epist. Diplomatica*, ferè per xx. annorum spatium, donec eam iterum Jesuita *Bartholomæus Germonius* resuscitaret, *Disceptatione de veteribus Regum Francorum Diplomatum* ad Mabilionium Parisiis anno MDCCIII. promulgata. *Crozius* * in Vindiciis veterum Scriptorum contra *Harduinnum* asserere non dubitavit, Jesuitas, non ut communi rei literariæ confulerent, *Mabilionio* bellum

movisse, nec ea ratione *Papebrochium* fuisse impulsum, ut *Propylæum* suum publici juris faceret, & cum is à *Mabilionio* confutatus fuisset, Socios id ægrè ferentes *Germonio* animos addidisse, ut bello instaurato stantem *Mabilioniani* libri gloriam oppositis suis Scriptis, tanquam machinis oppugnare, atque subvertere conaretur. Quæ cum *Petrus Bælius* legisset, in suo repetiit Dictionario, in quo scribendi facilitatem cum carpenti libidine conjunxisse dignoscitur. Hanc verò infamiam *Joannes Bast. Solerius* in Epistola ad *Fridericum Schannat* datâ à suis detersere Sociis, operam adhibuit. Verum nec hic satisfecit illustri *Ludewigio*, qui in suâ ad Reliquias Manuscriptorum præfatione Tom. I. pag. 24. aliam instaurandi adversus *Benedictinos Belli diplomatici* causam indicat: *Scilicet*, inquit ille, *tædium pigritiæque Ultimos (Jesuitas) sui ortus novi ac veluti adolescentis, aliisque omnibus ætate posterioris. Id ergo egerunt Jesuitæ, ut omni vetustati indicerent bella, ne alius præcipui aliquid eos oporteret relinquere. Deinde cum antiquioris ævi Ordines insigniter gauderent suis literariis thesauris, & diplomatum festivo ac venerabili apparatus, contra hominum novorum Jesuitarum tabularia calva & vacua essent horum cimeliorum, irretorto oculo intuiti sunt, quidquid redoluit sacram vetustatem. Inde hujus instituti furor, quo chartas omnes in dubium vocare ausi sunt, simulque pretio omni eas destituere **.*

Utcunq; verò ista se habeant, certè *Germonii* conatibus non respondit pro votis exitus. Quæ enim de Auctore & Opere fuerat apud eruditos existimatio, mansit incolumis, imò ex irritis conatibus crevit. Idque verissimum esse expertus est prudens quisquis rerum æstimator, quod initio libri primi de re Diplomatica pronuntiaverat *MABILIONUS*, „ *Ad id argumentum pro dignitate tractandum opus esse in primis eruditione non vulgari, tum multo veterum chartarum atque archivorum usu, quibus etiam moderatio & æquitas accedat. Qui vel uno horum destitutus id susceperit, timendum esse, ne aut falsas regulas pro veris obtrudat, aut incidat in temerariam præcipitè que censuram. Nam, ut addit in Supplementi Caput I. si de uno singulari instrumento decretorium ferre judicium difficile est homini*

* Vide Discours preliminaire de M. La Croze à l'histoire d'un Voyage littéraire fait en France l'an. 1733.

** Confer. Cl. V. P. *Oliverii Legipont* Dissert. III. de Diplomatum Criterio §. II. pag. 156. seq. *Michaëlis à S. Josepho* Crisis de Critices arte pag. 181. Ubi: *Longè*, inquit, *nos absumus à Germonii in re diplomatica minimè tolerando pyrrhonismo &c.*

homini in hoc argumenti genere minus versato: quanto magis de universis statuere arduum & periculosum, si non adfit experientia, quæ non nisi longo hujusmodi monumentorum usu comparari potest? Nec sufficiunt ad hoc iudicium humaniores artes, orationis politioris studium, nec denique lectio assidua melioris literaturæ auctorum; imò hæc studia ad id plurimum obfunt, si eadem dicendi elegantia, vel puritas in vetustis illis instrumentis exigitur. Ad hæc enim improbanda, vel rejicienda suo prope Marte ducitur animus politioribus illis imbutus auctoribus, quorum leges aliquo modo dediscendæ erunt, ut his infimæ Latinitatis monumentis animus assuecat. Et tamen plerumque accidit, ut, qui illis studiis imbuti sunt, de his quoque summo jure judicandi potestatem usurpent, rideantque alios, qui secus sentiant. Quapropter qui se rei Diplomaticæ arbitros profiteri volunt, de his idem exigendum est, quod de pædagogis exigebat Quintilianus: nimirum, *ut aut sint eruditi plane, aut se non eruditos esse sciant.* Hactenus Mabillonius.

Mabillonii ratio in confutando adversario.

Cum autem vir clarissimus adversariorum rei diplomaticæ objectiones jam plus satis vel confutasset, vel occupasset in Opere de Re Diplomatica, vel ea principia statuisset, ex quibus omnes pæne à peritis facile solvi possent, nova scripta Doctorum iudicio permittere maluit, quam datâ operâ refellere, ne refellendo, vel eadem cum tædio lectorum iteraret, vel lites cum temporis, majorisque momenti laborum dispendio perennaret. Ne tamen & doctorum amicorum consiliis prorsus deesse videretur, mediam hanc iniitrationem. Paratum dudum habebat supplementum, novæ librorum de re Diplomatica editioni ab omnibus expetitæ, quam tum meditabatur, subjungendum; separatim tamen imprimendum, ne, qui priorem editionem sibi comparassent, novam emergere cogentur. Huic illud præmittere consultius esse duxit, ratus (nec fellit spes) id plus satis esse ad succutiendas inanes adversariorum objectiones; iis tamen, velut si nulli fuissent, ne nominatis quidem, aut expressè confutatis. Prodiit igitur in lucem Supplementum ann. MDCCIV. in fol. dilata in opportunius tempus nova editione, quæ demum vulgata est anno MDCCIX. In eo Supplemento retractato breviter Diplomaticæ totius argumenti, archetypa pro regulis proposita,

Ejus ad rem Diplomaticam Supplementum.

ipsæque regulæ denuo confirmantur, novisque specimenibus & argumentis asseruntur, & illustrantur; diplomata plura, formulæ, veteraque monumenta hactenus invisâ in lucem emittuntur, ac demum objectiones omnes, quæcunque proponi poterant, aut propositæ hactenus fuerant, sedulo excutiuntur, ac planissime diluuntur: ita ut jam nihil superesse confidens, quod lectorem æqui verique amantem remorari posset, à contentiosis scriptis abstinendum sibi merito censuerit. *Si quis, inquit, rixas & contentiones persequi & ingerere amet, nihil responsi à me expectet. Ut enim ab ejusmodi cavillationibus semper abhorruit animus, ita, nunc maxime, his tricis confici puderet reliquum hoc ætatis meæ ac temporis, quod melioribus studiis occupari decet.* Fecit, quod dixit vir pacificus; quidquid enim egerint quidam, ut veteranum militem proritarent, à proposito dimoveri non potuit, non causæ suæ diffusus, quæ jam absoluta videbatur, sed paci ac temporis consulens.

Quibusdam tamen ex Mabillonii amicis, cum major tanti viri moderatio videretur, quam res ferret; amici, veterumque Diplomatam, adeoque venerandæ antiquitatis vindicias susceperunt. Inter eos excelluit Illustrissimus D. *Justus Fontanus*, tunc in Romano Archigymnasio publicus eloquentiæ Professor, & Cardinalis Imperialis Bibliothecæ Præfectus, vir non solum politiorum Musarum studio, sed omnigena eruditione conspicuus, & ad ejusmodi pugnam, siquis alius, instructus, & munitus. Is ergo librum edidit Romæ anno MDCCV. cui titulus: *Vindiciæ antiquorum Diplomatam*, quem Summo Pontifici CLEMENTI XI. nuncupavit, in quo singulas adversariorum objectiones accuratè expendit, ac solidè & eruditè refellit. Quod verò contra *Germonium* calamum strinxerit, in causâ est *Dominicus Passionei*, tunc illustrissimus Abbas, nunc Eminentissimus S. R. E. Cardinalis, qui, ut hoc faceret, stimulos ei ac calcaria addidit.

MABILLONIUS, ut se gratum Fontanino præberet, sequentes literas ad eum exaravit: „*Pervenit tandem in manus meas à Regia Bibliotheca aureus liber tuus, Vir Clarissime! quod veterum Diplomatam veritatem, simulque meam fidem ab iniquâ Germonii censurâ vindicare aggressus es. Ubi primum illum mutuò accepi à Regio Bibliotheca-*

Alii Mabillonii & Diplomatam vindices.

Mabillonii literæ ad Fontaninum.

„*thecario, continuo eum aperui, moxque ad legendum me rapuit primò quidem typorum nitor, quo nihil elegantius, tum argumenti genus, quod meâ maximè intererat. Argumento probè respondet titulus, quò concinnius nihil, Juste nomen præferens, ad jus suum cuique reddendum. Verùm eò felicius nihil, quod SS. Pontifex CLEMENS XI. communis omnium parens & iudex, causæ tuæ pariter ac nostræ patrociniū suum impendi haud dedignatus est, passus auspiciatissimum suum Nomen libro tuo præfigi; quâ de re maximam tecum gratiam Sanctitati suæ habemus. Lecta magnifica tua ad eum epistola mox librum totum avidè lego ac perlego, in quo scribendi modus Professoris eloquentiæ nomine dignus elucet. Jam verò quàm exquisita rerum in toto operis decursu varietas, quanta rationum vis, quanta argumentorum moles! Ea sanè ut iis adversarius non tam superari, quàm obrui videatur. Quamquam vereor, ut se victum fateatur Germonius; vixque mihi persuadeam, ut is, qui se in re Diplomaticâ magistrum putabat, vix discipulum se reputari facilè sustineat. Verùm hæc de re judicabunt æqui rerum æstimatores, quos tibi applausuros esse non dubito. Hæc saltem Germonio nos debere censebimus, quòd tam præclaro operi occasionem dederit. Ad me quod attinet, etsi non dubitem, Vir Clarissime, te in componendo eandemque eximio isto libro non tam mei, quàm publicæ rei, ut par est, rationem habuisse; tamen quia mea causa cum publica conjuncta est, tæque meis studiis aliàs favere compertum habeo; verbis exprimere, nedum reipsâ non valeo, quantum tibi obstrictus sim, quòd istam lucubrationem elaboraveris, ac publici juris feceris: ex quâ certè intelligent literati omnes, quæ & quanta ex tua eruditione sperare & expectare possint, qui tam præclarum specimen ejus præter alia dederis. Quam expectationem ut factis compleas, integram & diuturnam valetudinem à summo rerum Autore tibi concedi ex animo exopto. Plura tibi nomine meo dicturus est in Urbe Procurator Generalis. Vale, & me tibi addictissimum, ut cœpisti, amare perge. Parisiis pridie kal. Novembris anno 1705.*„

Mabillonio his literis Fontanus respondit:

P. Ziegelbauer Hist. P. II.

„*Post longam corporis ægritudine, quæ vix dum impressis, neque satis recognitis Vindiciis antiquorum Diplomatam, per integros duos menses elapsi autumnii me afflixit; opportunum solamen animo nostro præbuerunt suavissimæ literæ tuæ, quibus lucubrationem meam non modò à te, Vir Clarissime, non improbatam, sed, quæ tua humanitas est, luculentis laudibus insignitam testaris: quam amplissimam sanè mercedem, haud continuo illi deberi putarem, si hoc absque injuria sinceri animi, & perspicacissimi iudicii tui fieri unquam posset. Est profectò, unde me circumspiciam, non invitâ Minervâ, tantam causam in hac luce hominum à me ita fuisse susceptam, ut Disceptatione Germonii Urbs hæc sapientissima florenti nomini tuo, seu publicæ veritati, nihil omnino detractum esse intellexerit, & oratio mea expectationem tuam sustinere potuerit; quæ licet causæ ipsius magnitudini, & operis tui celebritati potiùs, quàm ullis ingenio nostri subsidiis tribuenda esse videam; attamen mihi tanti sunt, ut non poeniteat, scriptum illud è manibus nostris elabi siviisse; quum inde certò innotuerit, me, quamvis tuis laudibus imparem, non indignum existimari, qui me tui præcipuum admiratorem profiterer. Hoc tam magno, tam præsentem, tam honesto præfidio circumdatus, vix est, cur edentula & imbecilla ea omnia non putem, quæ in Rem Diplomaticam fortè deinceps conjici poterunt. Etenim in Scripta tua veritati & immortalitati subnixâ quo majore conatû, studioque res agitur, eò leviolem infirmiorémque eandem vim existimo, quum non me unum adstipulatorem, qui tantulus sum, sed universum eruditorum consensum tibi tanto antè comparare potueris, ita ut disceptationibus te aggredi, sit contra omnes iniquâ certatione velitari. Plura nomine tuo mihi nunciavit vester in Urbe Procurator Generalis, pro quibus magnam gratiam habeo; vellem etiam referre. Valeas interim, Vir celeberrime, & qui literariæ Reipublicæ causa es natus, te etiam ejusdem causa, non tuâ solum, diu nobis incolumem præsta, quòdque mihi maximo honori ducam, me, ut facis, amare perge. Datum in Urbe nonis Januarii 1706.*„

Alter vindex est THEODERICUS RUINARTUS Mabillonii in hoc studio rucurartus

rum genere synchronus ac socius. Cum enim *Germonius*, ne causam *Mabillo-*
nio tradere videretur, anno MDCCVI. novam Disceptationem edidisset, eamque Supplemento opposuisset, veritus Ruinartus*, ne verborum pompa, & apparatus, auctorisque confidentiâ imperitorum oculis pulvis offunderetur, eam refellere sic aggressus est, ut tandem in omnibus excutiendis, quæ confidentiâ objiciebantur, tempus frustra terendum non esse merito censeret. Ex omnibus selecta una singulari charta, in quam majores fuerant impetus, hujus defensionem præ cæteris suscepit, ratus, si tutam ab adversariorum telis facile servaret, ex hoc vel uno specimine facile intellecturos omnes, quo loco habendæ, & quanti faciendæ essent aliæ in alia diplomata leviores objectiones. Testamentum *Vandemiris* est, viri illustris, & *Erchambertæ* uxoris ejus, quod insignis Ecclesiæ Parisiensis veteres titulos seu basilicas spectat, à Vandemire magnificè dotatas, quod proinde ab injuriis ictibus illæsum servari multum illius Ecclesiæ intererat. Strenuè servavit Ruinartus scriptâ anno MDCCVI. lucubratiunculâ sub hoc titulo: *Ecclesia Parisiensis Vindicata*, &c. in quâ expensis singulis objectionibus, eas nullius roboris esse invictè demonstrat.

Dominicus Lazzarinus.

Tertio qui loco sequitur, DOMINICUS LAZZARINUS est, cui stomachum Trevoltiani moverant, quòd dum librum *Fontanini* recenserent, passim causam agerent focii sui Jesuitæ. Igitur adversus illos epistolam scribit quàm elegantem tam vehementem. Libellus incriptus est: *Dominici Lazzarini ad amicum Parisiensem epistola pro vindiciis antiquorum diplomatum Justi Fontanini Foro-Julienensis Romæ (vel potius Parisiis) 1706.* In Præfatione Editor ita de Lazzarino „*Dominicus Abbas*, inquit, *ex nobilibus de Muro*, quod oppidum est celebre in Piceno, *vir apprimè humanioribus literis, Græcis, Latinisque excultus, Juris utriusque pariterque Phil. sophiæ, & Theologiæ Doctor, perfectaque disciplinarum notitia spectabilis amplissimos magistratus cum laude gessit, Juri dicundo in Perusina insigni urbe deputatus, ubi Auditoris Rotæ, ut vocant, munus, pari æquitate sagacitatisque commendatione exsecutus est. Ne multa: Genere, morum æquabilitate, eruditione, dicendâ-*

que copia perinde clarus, virque omnium numerorum &c. Habuit etiam *Lazzarinus* vehementem orationem ^{Declamatoriam contra Germonium.} coram Auditorio Maceratæ, quam Editor *Cajetanus Lombardus* Philosophus & Medicus Neapolitanus in frontibus singularum paginarum vocat *Germonianam* imitatione Verrinarum Ciceronis, & Philippicarum Demosthenis. Sub finem orationis *Lazzarinus* in Germonium, his verbis invehitur: *Ego, GERMONI! ut candidè loquar, Pyrrhonaem istam scholam, quam nuper aperuistis, ferre non possum. Vix defenderamus ab Harduini manibus Thucydidem, cæterosque Historicos & Poetas, Latinos & Græcos, ut nihil jam dicam de SS. Patribus, quos ille falsos esse diceret: cum à te literæ Principum vetustissimæ defendendæ sunt. -- Et sanè vos, ut critici maximi in historiâ habeamini, Sceptici iidemque ridiculi evasistis: nisi fortasse aliqua vestra sit machinatio in antiquitatem. Rumor est Romæ, non defuturum inter vos, qui signa omnia marmorea, quæ vestuta sint, neget vetusta esse. Certè non desunt gravissimi testes, qui unum aliquem ex Trevoltianis heroibus dixisse meminerint, cum Romæ ille degeret, columnas Antonini & Trajani non esse vetustas. Sed quid testes adhibeo? An non literis mandavit Harduinus, marmora illa Pisanâ à strenuo quodam artifice conficta esse: atque adeò nullum operæ pretium fecisse Cardinalem Norisium, qui illa eadem marmora suis dissertationibus illustraverit. Cæterum Lazzarini epistolam, de qua supra, exhibent Nova Literaria Germaniæ An. MDCCVII. mense Junio pag. 220. seq. & Germon ipse in novis Disceptationibus anno MDCCVII. editis pag. 388. seq.*

MABILLONIUS, ut Lazzarino pro ^{Mabillo-} suscepta Operis sui Diplomatici defensione gratias haberet, has ad ipsum ^{nii literæ ad Lazzarinum.} dedit literas: ** „ Incredibili gaudio, Vir præstantissime, me affecit adventus in hanc Urbem illustrissimi Abbatis *Passionei*, quem summoperè videre cupiebam, ut debitas ei gratias coram agerem, quòd ejus favore & beneficio clarissimum Abbatem *Fontaninum* adversus *Germonii* insultus strenuum vindicem habuerim. At novo me gaudio cumulavit idem illustrissimus Abbas, cum elegantissimam istam epistolam mihi legendam dono dedit, quâ tu ipse, Vir nobilissime, *Fontaninum*, communem amicum, de Tri-

„vol-

„ voltianis censoribus ita vindicâsti, ut ne mutire quidem in posterum auctori sint, si sapiant. In eas enim illos redegisti angustias, ut, si sincerè agere volent, quòd vereor, ut velint, errorem suum agnoscere cogantur, seque longè à veri scopo aberrâsse palàm fateri, cum *Fontaninum* Germonii scopum non attingisse temerè dixerunt. Sin verò culpam suam tueri pergant, habent, qui eos egregiè refellat, ac retundat. Miseret me sanè illorum angustia, inquam se imprudenter conjecerunt, quasi nemo futurus esset, qui eorum fucos & artes retegeret, & in publicum traduceret. Quòd autem id tam belle præstiteris, Vir illustrissime, & *Fontaninum* nostrum tantâ vi eloquentiæ, tam presè, tam falsè & lepidè vindicaveris, hoc nomine me tibi obstrictissimum esse persentio & agnosco. Sic enim *Fontanini* causa cum mea modò conjuncta est, ut qui illum amet ac defendat, amicus, qui laceffat, ut candidè modo tuo loquar, inimicus mihi reputandus sit. Immortales itaque gratias tibi ago, Vir illustrissime, quòd ejus causam ac meam tuendam susceperis; precorque obnixè, ut idem posthac facere pergas, meque in numerum eorum, qui te plurimum colunt, tibi que addictissimi sunt, accensere digneris. De cætero certiore te esse velim, me tui deinceps memorem semper fore apud Deum, ut præclaram tibi præbeat occasionem experiendi eximias istas, quibus ejus dono excellis, animi & ingenii dotes ad ipsius gloriam, & reipublicæ christianæ utilitatem. Vale Vir illustrissime, & veritatis veritatèque sincerè amantium defensor esse perge. Iterum vale. Parisiis VI. kal. Septembris an. 1706.

Antonius Gattus.

Ultimus vindex est ANTONIUS GATTUS in epistolâ ad V. C. *Jacobum Bernardum* pro vindiciis antiquorum diplomatum, Amstelodami (Parisiis) an. 1707. quam prolixè satis recensuit Bernardus mense Martio: vide *Nouvelles de la Republique des Lettres* An. MDCCVII. pag. 335. seq. de Autore Jcto & Mediolanensis Senatûs Professore Ticinensi, vid. *Giornale de' letterati d' Italia* Tom. IV. pag. 225. In gratiam *Fontanini* pariter hic scripsit, exprobravitque Bernardo, ephemeridumque quibusvis ferè scriptoribus, quòd in recensendis ejus generis libellis nomi-

ni Germoniano nimis parcere videntur.

Quatuorviris hisce non multò post *Germonius* respondit *Germonius*, novis de veteribus Regum Francorum Diplomatum, ^{logia.} disceptationibus adversus *Ruinarti*, & *Justi Fontanini* vindicias, atque epistolas *Dominici Lazzarini* & *Antonii Gatti* editis Parisiis 1707. Priores duas disceptationes *Ruinarto* & *Fontanino*, appendices verò *Lazzarino* & *Gatto* opposuit: *Ruinarto* respondit, parùm ingenuè secum actum esse ab illo, quòd *Ecclesiæ Parisiensis vindicata* titulo usus sit ad invidiam Germonio excitandam, quasi impetita fuisset Parisiensis Ecclesiæ, cum tantum illius quædam documenta in dubium vocaverit. Quare valde dolet de studio adversariorum, quo illi invidiam & odium universi prope modum Orbis literarii conciliarint, quasi omni antiquitati bellum indixerit, deque omnibus libris, monumentis, chartis, diplomatibus temerè dubitaret. Vide Bernard l. c. mense Sept. & Oct. 1707. pag. 243. seq. & 363. seq. Conf. Biblioth. choisie Tom. XX. p. 268. Cautiorem ergo, si non meliorem hac novissima apologia se exhibuit *Germonius*: cui tamen responderunt *Lazzarinus* peculiari contra ad quam Germonium defensione; itémque *Sci-*
pio Maranta exostulatione in Germonio pro antiquis Diplomatum & ^{dent Laz-} *zarinus*, & alii.

Nunc ad *Mabillo-*
nium, sydus illud Benedictini Ordinis ^{nus no-} nunquam occasurum, deque immor-
^{van:} tali ejus Opere, quod jure Diplomaticam proram puppimque absolvit, quæ dicenda supersunt, tribus, quod ajunt, ^{Re Diplo-} verbis attingamus. Quamvis hæc eruditionis pars, quæ rem Diplomaticam complectitur, jam satis doctè ab illo elaborata videretur quàm plurimis, eo tamen minimè contentus Vir immortalis memoriæ Mabillo-nius noster ad majora animum intendit, & opus quotidie lambendo novam, eamque perfectiorem meditabatur Operis editionem, de quâ ipsum in Supplementi præfatione differentem vide, his verbis: *Cæ-*
terum

* De quo Videsis plura in libro Gallico Parisiis A. 1708. edito hoc tit. *Histoire des contestations sur la Diplomatique.* & Italicè reddito Mediolani 1720. in 4.

* Massuet in vit. Ruinarti.

** Extant Opp. Posth. Tom. I.

terum nemo existimet, me intactam prov-
sus reliquisse primam totius Operis nostri
editionem, imò verò multa in ea novis
praesidiis auxi, & confirmavi: non pau-
ca etiam correxi, & emendavi, tum ex
meis, tum ex aliorum observationibus
&c. Sed quod magnoperè dolendum,
medio quasi laborum cursu, cum Opus
adhuc sub praelo esset, immaturè morte
an. CIODCCVII. exeunte Magnus Ma-
billonius praereptus est. Verumenim-
verò Theodericus, quem modò dixi-
mus, *Ruinartus*, hoc muneri in se
suscepit, ut Operi non praefationem
solum, de qua Auctor cogitaverat, sed
& appendicem, tum suo, tum Ma-
billonii studio collectam adjiceret, cu-
jus cura año CIODCCIX. Operis editio
Lutetiae Parisiorum recusa est hoc
titulo: *Joannis Mabillonii de Re Diplo-
matica Libri VI.* quibus, quidquid ad
veterum instrumentorum antiquita-
tem, materiam, scripturam, sigilla,
monogrammata &c. pertinet, expli-
catur: Accedit Commentarius de anti-
quis Regum Francorum palatiis: vete-
rum scripturarum varia specimina
Tabulis LX. comprehensa: Nova CC.
& amplius monumentorum collectio.
Editio secunda ab ipso Auctore reco-
gnita, emendata, & auctior curà The-
odorici *Ruinart* Paris. sumptibus *Caroli*
Robustel ch. Reg. Anno 1709.

Nova hæc, imò novissima, niti-
dissimaque editio, accessionibus aucta
quàm plurimis, nec minori eruditorum
plausu excepta est, quàm prima, quæ
anno CIODCLXXXI. Parisiis pro-
diit. Quam quidem Belgæ, ut mi-
noribus liber ob singularis argumenti
dignitatem præstantissimus impensis
haberi posset, recudere voluerunt, sed
irritò hucusque successu: Nam rerum
momenta hinc à picturis & scripturæ for-
mis pendent, non ita facili imitatù.
Præfatione. *Ruinartus* maximam par-
tem *Hickesio* respondet, qui in *Thesau-
ro Linguarum veterum Septentrionalium*
Archæologico, sed moderatione singu-
lari usus, regulas Mabillonianas sub
examen vocaverat, & ita quidem re-
pondit, ut Lector inde multum ad ve-
ritatem proficere queat.

Hactenus de Præfatione: Quod
ad ipsum Opus attinet, postrema hæc
editio cum priori penè paginarum nu-
mero congruit, subinde tamen addi-
tis nonnullis, demtis, aut etiam im-
mutatis atque correctis, cum primis
Libro VI. frequentiores observationes
adjectæ sunt, quibus vel confirmata,
vel illustrata, & quæ minùs rectè ex

apographis excerpta erant, restituta &
correcta videas quàm plurima. Acces-
ferunt præter alia, nova V. scriptura-
rum specimina: primùm Romana illa,
elegantissimis characteribus ex Pithæ-
ano Virgillii fragmento expressa, quam
vide pag. 635. sqq. collato tamen Lib-
ro V. pag. 352. & p. 354. Duo nam-
que jam supra ex Virgilio tum Vatica-
no tum Florentino produserat, nito-
re tamen ac elegantia cum hoc mini-
mè comparanda.

Totius verò Operis summam & con-
tenta recognoscere qui cupit, consu-
lat Librorum indicem ac Capitum, uni-
verso Operi qui præmittitur, copio-
sum satis, & in compendio *Acta Eru-
ditorum Latina* An. CIODCCXXXII.
pag. 130. le *Cerf Bibliothèque Historique*
*& Critique des Auteurs de la Congre-
gation de S. Maur.* p. 256. & seq. itém-
que Autorem Anonymum, quem mo-
dò *Raguetum* esse diximus, dans son *Hi-
stoire des Contestations sur la Diplomat-
ique avec l'Analyse de cet ouvrage compo-
sé par le Pere Mabillon.* Paris. 1708.

Opus ipsum VI. Libris distinguitur,
sed rei summam primis III. Auctor ipse
exequitur: Quarto namque de Fran-
corum RR. palatiis agitur, & villis
Regiis, in quibus Diplomata data fue-
re, & concessa, quæ quidem juxta li-
terarum seriem non tam Auctoris, quàm
fidelis *Achatis Michælis le Germain* ver-
bis recensentur ac commemorantur.
Quinto cum variis Alphabetis scriptu-
rarum veterum specimina Codicum,
Inscriptionum, & Diplomatum Regio-
rum à *Dagoberto I.* ad *S. Ludovicum*
curâ singulari æri incisa pag. 342. ad
pag. 361. exhibentur, adjectisque no-
tis illustrantur & explicantur. Deli-
bemus quædam, sed primis, quod
ajunt, labris: Virgillii fragmentum
pag. 354. ex Vaticano & Florentino
Codice productum modò diximus:
Scriptura Franco-Gallica, seu *Mero-
vingica* cum Alphabeto, & quas vo-
cant abbreviaturis p. 348. sq. *Saxoni-
ca* duplex ex *Isidoro* & *Hieronymo* in
Isaiam Corbeiensis pag. 350. sq. Seculi
VI. specimen ex FF. Florentinis p. 356.
sq. Adde tamen p. 636. sq. lib. VI. ubi
Alphabetum ex famosis illis FF. Volu-
minibus ab Authore ipso in itinere con-
fectum: Mittamus reliqua brevitas
studio.

Restat Supplementum, quo tamen
hæc novâ editione cum nihil omninò,
nec annus quidem CIODCCIV. quo
olim excusus fuerat, immutatus sit, hoc
unicum addidisse suffecerit, quod va-
ria

ria hinc pro candore suo, retractet Au-
tor, cum primis cap. XI. pag. 45. sqq.
plurimèque nova in Historicis eruat ac
Genealogicis. Exemplo sint appendi-
cis Pars III. quæ chartas authenticas
pro legitima origine Regiæ Stuartorum
stirpis cum explicationibus historicis
sistit, pag. 102. sqq. & ipsius libri cap.
IX. quo de *Caroli M. natali*, *Patriatu*,
obitu Pipini &c. agitur, *Carolumque*
non anno XLVII. sed DCCXLII. IV.
Non. April. & quidem *Aquisgranum* na-
tum esse ex vetustissimo seculi IX. Ca-
lendario *Laurissensi* demonstratur pag.
38. sq.

Sed dies diem docet, & in tam va-
sto doctrinæ campo quis ausit sibi pol-
liceri, quò minùs etiam, cum se atten-
tum maximè & cautum putet, vel in-
vitus non aberret? Notatus ergo sub-
inde *Mabillonius Eccardo*, *Masseio*, &
postremò quoque in præfatione *Tomi*
prodromi Gotwicensis p. 20. quæ ta-
men leviora sunt, ac vix obelo digna,
quippe quæ ad methodi, quæ tamen
arbitraria est, ferè leges redeant. Cum-
primis autem illustri *Massei* liber *Isto-
ria Diplomatica* &c. 4.º Mantuæ an.
CIODCCXXVIII. huc pertinet, Ma-
billoniano labori partim corrigendo,
partim supplendo conscriptus, de quo
suprà. Sic de Sigillis utique supplen-
dus *Mabillonius*, posteaquàm insignem
rarissimorum sigillorum messem ex va-
riis, velut *Corbeiensis*, *Goslariensibus*,
Quedlinburgensibus, aliisque quàm pluri-
mis Archivis summo studio collectam
Heimeccius libro de veteribus Germano-
rum, aliorumque Sigillis suppeditavit:
Mabillonius enim, licèt plura Lib. II.
sex capitibus à Cap. XIV. usque ad
XX., inque Supplemento cap. XI. eâ-
que egregia de Sigillis disserat; rem
tamen adeò omnem non exhaustit, ut
ultra Francica Sigilla vix quicquam ob-
servaverit. Scripturam porò tremu-
lam, saltem in majoribus literis, jam
Sec. IX. apud Germanos cœpisse, pas-
sim ex Diplomatum Apparatu ab *Eck-
ardo* & *Schannato* edito constat, licèt
contrarium *Mabillonius* verbis asserat:
Tremula porò scriptura in majoribus
saltem literis seculo X. imperantibus
Ottonibus apud Germanos invecita est.
Lib. I. cap. XI. p. 52. Ita *Mabillonius*
tres tantum Epochas Regni *Carolini*
statuit, *Eccardus* verò VI. eruit ex *Ca-
rolinis* Diplomatum, in *Animadver-
sionibus Historico-Criticis in Joannis Fri-
derici Schannat Diœcesin & Hierarchiam*
Fuldensem, fol. *Wirceburgi*. CIODCC-
XXVII. promulgatis p. 77. Omitto re-

Quæ in
Mabillo-
nio no-
tentur,
vel in
ejus Ope-
re deside-
rentur.

liqua: Nam in dies major Chartarum
ac Diplomatum apparatus passim ex
Archivis & Manuscriptis Codd. cum
coetu literario hac nostra ætate com-
municantur: Exempli loco sit *Ryme-
rianus* Thesaurus, qui solus egregia
ad *Mabillonium* supplementa abundè
suppeditare poterit: scilicet inventis
quædam faciliè addideris.

De *Mabillonio* hactenus, ejusque
præstantissimis de Re Diplomatica li-
bris; cujus Operis utilitatem præstan-
tiàmque nihil adeò commendat,
quàm quòd *Mabillonius* non cives so-
lum suos, sed & nostros, imò totius
Europæ viros eruditos doctrinæ laude
florentes ad idem argumentum tractan-
dum, & illustrandum excitasse & in-
struxisse videatur. Nam ut eos præ-
teream, qui rem per se difficilem non
tam illustrare, quàm novis ambagibus
obscurare conati sunt, de quibus su-
prà dictum est in belli Diplomatici Hi-
storia. Non modò Galliæ, verum etiam
Hispaniæ, Germaniæ, Italiæ, & Ang-
liæ Viri doctissimi in rem Diplomat-
icam post *Mabillonium* suam hucusque
operam contulerunt. Testes sunt *Clari-
ssimorum Virorum* libri hujus argu-
menti passim editi: Rei Diplomaticæ
cum primis Germanorum Scriptores,
cum Collectoribus Diplomatum ac Mo-
numentorum veterum, quorum insi-
gnis Scriptorum copia produci posset,
si speciales illos controversiarum de di-
versis Diplomatum connumerari velis.
Exemplo sit unicum *Lindaviense bellum*
Diplomaticum, quo ferè diuturnum
magis in Germania non fuit, ejusque
haud contemnendi Scriptores, tum
illi, qui *Lindaviense Diploma* tumentur,
atque defendunt, tum isti, qui illud
impugnârunt utrinque. Sed de his
alibi: Nos enim non nisi generales hoc
loco spectamus, Ordinis præsertim
S. Benedicti assèclas, non verò specia-
les vel particulares rei Diplomaticæ,
multò minùs autem bellorum foren-
sium Scriptores.

At nemo nescit, quò in *Mabillonium* *Montfau-*
studio, quòve ardore Clarissimus eun-
dem sua *Palæographia Græca* æ-
mulatus sit ejusdem Congregationis
S. Mauri Presbyter, *Domnus BERNAR-*
DUS DE MONTFAUCON; quam *Ma-*
billonii exemplo, cujus ferè methodum
quoque & tractandi rationem sequitur,
excitatus ipsemet edidisse profitetur, eo
potissimum consilio, ut ad ritè digno-
scendam Græcorum Codd. ætatem, fa-
cilémque eorundem, ut & Diploma-
tum, lectionem manu quasi duceret.

Operis
editioni
immori-
tur.

Quam ta-
men *Rui-
nartus* ac-
curat.

Literato-
rum ap-
plausu
excipi-
tur.

Quid no-
vi conti-
neat?

Ubi Ope-
ris recen-
sio ha-
berit pos-
sit?

Quæ bre-
vissima
hinc exhi-
betur.

Notitia
de Sup-
plemen-
to.

Opus præclarum, & multis nominibus commendandum. Sigillatim verò rem Diplomaticam Græcorum libro VI. tradit, cumque Orientem peragere, Græcorumque Diplomata in monasteriis, præsertim *Montis Atho* investigare Autori non licuit, solis Neapolitani ac Siciliæ Regnorum, quibus olim Magnæ Græciæ nomen fuit, Diplomaticus utitur.

In Hispania rem egit vetustissimorum Diplomatum; sed Diplomam ante aliquot annos à prima Mabiloniani Operis editione in Hispania eruditione ac scriptis clarus Benedictinus, & SS. Linguarum in Academia Salmanticensi Professor Ordinarius

JOSEPHUS PERESIIUS *Dissertationes Ecclesiasticas, quibus pleraque ad Historiam Ecclesiasticam, remque Diplomaticam spectantia curatè discutuntur, Salmanticæ anno MDCLXXXVIII. in 4.to promulgaverat.* Mabilonii vestigiis insistentem idem autor filium texuit ad rei Diplomaticæ firmandam fidem; cum primis verò Benedictinos suos in Hispania respicit, eorumque causam adversus Hermenegildum, aliosve iniquiores Aristarchos masculè satis ac strenuè tuetur ex Compostellanis, Legionensibus aliisque Benedictinorum tabulariis diversa, centum & amplius ante memoratum ab Hermenegildo Benedictinorum in Hispania adventum huic Ordini concessa in medium producit, eorumque genuitatem ac fidem egregiè vindicat.

Ang. Maria Quirinus rem Diplomaticam Benedictinorum in Italia curare habet. In Italia ANGELUS MARIA QUIRINUS postquam ex literario itinere, quod ultra montes, in Gallias præsertim, instituerat, Florentiam reversus erat, celebriora Benedictinorum * Cœnobio adiit, ut collecta ex Tabulariis & Archivis veterum monumentorum copiosa suppellectile opus aggredere- tur, cujus specimen exhibuit in Dissertatione de *Monastica Italæ Historia conscribenda*, Romæ vulgata, ac paulò post manum admovit edendo *Farfensium rerum Commentario*, quem tamen temporum acerbitas, vix uno, aut altero folio typis consignato remota est, quod minimè passa sit, priscas eas chartas, licet innocuas, publicari. Inter eas verò chartas habetur Privilegium à *Faroaldo*, Spoletano Duce, Farfensi Cœnobio concessum, cujus authenticam argumenti negativi præsidio impugnavit V. C. Lud. Ant. Muratorius Tom. II. Part. alt. *Scriptor. Rer. Italicar.* ubi Monumenta plura

Farfensia recitantur. Datum est illud Privilegium anno circiter DCCVI. transmissumque Joanni Romano Pontifici, atque ita definit: *Post autem relecta Epistola petimus, ut eorum monasterio reddatur pro perpetua securitate.* Ad quæ verba hæc apponitur nota ad calcem pag. 331. & 332. *Suspicionem aliquam confictæ seriùs Epistolæ hæc mihi movent. Ut quid enim petere, ut Romanus Pontifex Farfensibus Epistolam hanc reddat, quam ipsi ab eodem Faroaldo Duce brevius impetrare poterant? Posteriora tempora exemplum huius rei suppeditare possunt. Nescio, an & illa secula quid simile ostendere possint.*

De plerisque certè venerandæ Antiquitatis Monumentis conclamatum foret, si ea ad apocryphorum classem amandare liceret, quoties formulas præferant, quibus adstruendis fidem non faciant paria ejusdem Monumenta, dum quàm plurima in ipsis ævo absumpta periisse, nemo est, qui non nōrit, nemo est, qui non doleat. *Nescio (ajo & ipse) an illa secula quid simile ostendere possint* Faroaldi Privilegio. Ut quid igitur petere, ut illius formulæ ad parium Chartarum normam exigantur? Deinde si ea *Faroaldi* petitio, ut Romanus Pontifex Epistolam illam redderet Farfensibus, futilis prorsus haberi deberet, quòd eam ipsi ab eodem Faroaldo Duce brevius impetrare poterant, hæc ipsa inutilitas obstare debuisset, ne posteriora tempora ejusdem petitionis exemplum admitterent. Tandem miror, primæ omninò Chartæ, quæ in Farfensi Chronico legitur, falsitatis labem eâ notulâ adspergi, postquam Muratorius, Vir summus, de Farfensibus Monumentis in Præfatione ad illud Chronicon ita locutus fuerat: *Pretiosa sanè Volumina, & auro minimè redimenda; quippe tantam antiquitatum segetem complectuntur conjunctam simul, qualem vix alterum in Italia monasterium ostendere possit.* Si in vivis degeret doctissimus Fontaninus, quot turbas ab eo propter labem illam, seu suspensionem excitatum iri putamus adversus eos omnes, qui Farfensibus Chartis, ceu indubiis documentis sunt usi, quoties ad impugnandam sanctæ Sedis supremam in regiones sibi subditas dominationem quidpiam conducere posse viderentur. Ita verbatim Purpuratus ille Pater, uti dignitate, ita doctrina & eruditione summus, Epistolar. Dec. 2. ep. 6. p. 7.

In

* Vid. Epist. Dec. 3. ep. 4. pag. 3.

Austriam ex Archivis Mellicensibus illustrat Hueberus.

In Germania Cl. *Philibertus Hueber*, Archivarius celeberrimi Monasterii Mellicensis optimè de patria sua meritus est, cum Austriam ex Archivis Mellicensibus insigni Opere Diplomatico illustravit. Cum enim * per triginta ipsos annos Superiorum jussu in monasterii excutiendis, ordinandis, digerendisque Archivis versatus esset, quotidie amplius & clarius perspexit, accuratam, diligentem, constantemque veterum originariarum chartarum, diplomatum, aliorumque antiquorum monumentorum tractationem non solum stabiliendis privatis Ecclesiarum juribus maximè necessariam & opportunissimam esse, verum etiam amplissimâ luce universam Historiam, maximè patriam, perfundere, Genealogias Principum, & illustrium Virorum nomina restituere, oppida, fluvios, & notabiles olim, sed lapsu temporum velut intermortuas diverforum locorum memorias resuscitare, aliâque plurima in Republicam Literariam commoda inferre, quæ post eruditum Mabilonium, Eccardum, Ludewigium, aliosque doctissimos viros operosius hinc recensere non vacat. Itaque cum hætenus privato monasterii sui commodo duntaxat laborasset, omniâque vetera instrumenta Archivorum Mellicensium in plura majoris formæ ac molis volumina contulisset, coepit cogitare de condendo aliquo Opere, quò tot exantlati sudores in communem etiam totius Provinciæ Austriacæ usum derivarentur. Fecit, elaboravit, ac in lucem brevè post emisit Opus in tres libros distributum. Continet id Romanorum Pontificum, & aliarum Nobilissimarum Sedium Antistitum Diplomata & Bullas, quibus Ecclesiam Mellicensem ad maximum splendorem evererunt. Exhibet præterea * Austriacorum Marchionum, Ducum, Archiducum, Regum, ac Imperatorum authenticas literas, & Decreta, quibus Mellicensis monasterii possessiones vel fundant, vel cumulant, vel asserunt, ac defendunt. Repræsentantur recenturque hinc Nobilissimarum Austriæ Familiarum Nova & Insignia, ex quibus singularum longissima ætas, antiqua diverforum ab iis gestorum in Austria munerum gloria, Avitâque quàm plurima stirpium suarum decora demonstrari & illustrari possunt. Atque hoc modo inclytum Mellicense monasterium reclusis primùm Tabulariis suis exemplum aliis monasteriis idem acti-

tandi præbuit, réque ostendit, longè certiora liquidiorâque esse monasteriorum jura, quàm ut scrupulosa veterum instrumentorum dissimulatione ac occultatione defendi necesse habeant.

Post editam verò Lipsiensibus typis *Austriam ex Archivis Mellicensibus illustratam*, ad longè ampliorem, longiusque spectantem Collectionem Diplomaticam se accinxerat. Valuit ille vir mirâ in aliorum, etiam maximorum hominum, animos se insinuandi gratia, eadèmq; agendi venustate ac lepore ad subeunda secretissimorum tabulariorum adyta sibi viam stravit, & aperuit. Eum intra luculentorum Archivorum suorum septa admiserunt Reverendissimus & Excellentissimus DD. MAURITIUS GUSTAVUS S. R. I. Comes de *Manderscheid, Blankenheim, & Geroldheim &c. tum Episcopus Neostadiensis, nunc Celsissimus Archiepiscopus Pragensis*, Antistes non magnitudinè generis, quàm eruditione ac multigenâ doctrinâ major: Reverendissimus D. *Ernestus* Ecclesiæ Claustroneoburgensis Præsul immortalis memoriæ: Reverendissimus D. *Carolus* inclyti Monasterii B. Mariæ Virginis ad Scotos Viennæ Abbas, cui tanquam famigerato Literatorum Mæcenati novum suum Opus dicare constituerat: aliique quàm plurimi abditorum hujusmodi thesaurorum Domini. Jamque in maximam laborem ejus commentarii excreverant, moritur. cum ecce in gravem animi & corporis morbum incidit, diemque supremum in corona Fratrum suorum anno Domini MDCCXV. Augusti xxv. optimè de Monasterio Mellicensi meritis clausit. Ejus post obitum scrinia cum in Cl. Bernardi Pezii potestate essent, illustravit, meliora selegit, ac novæ Collectioni ordine Chronologico inseruit, adscriptis ad marginem literis P. H. quæ notæ *Philibertum Hueber* indignant, idque eum in finem, ut sua laboribus amici laus constaret, æmulisque anfa eriperetur, Pezium calumniandi, quasi qui alienis plumulis se ornaret, quam rem procul à se semper habuit.

Idem Cl. *Bernardus Pezium* Conspectum insignis Codicis Diplomatico-epistolæ Epistolæ Udalrici Babenbergensis, editione quem non diu antea in Bibliotheca Cod. Diplomat. Zwetalensi Ord. Cisterc. in Austria Udalrici lici fidere recepit, cum literario orbe Babenbergensis promiserat jam olim Cl. *Daniel Nesselius* cogitatus

* ex Autoris Præfat. ad Lect. & operis dedicatione.

ius integri Operis Udalriciani, cujus ^{ἔργον} in Bibliotheca extat, editionem; sed aut mors aut alia impedimenta consilium optimum interceperunt. Unde etiam factum, ut ne quidem quid in illo Opere contineretur, eruditi fati noverint. Quare Cl. Pezsius eo pronius spem codicis proximè edendi publicè Eruditio fecit.

Quamprimùm verò *Angelus Fontejus Veronensis*, i. e. *Benedictus Gentillotus ab Engelsbrun* Bibliothecarius Cæsareus, non verò, ut Acta Eruditorum Lipsiensium volunt, *Iustus Fontanus*, Vir celeberrimus, acceperat, Codicem illum integrum prælo parari, mentem suam in epistola publicam in lucem emissa exponens, maximà sui parte fore inutilem, doctisque hominibus ingrati editionem iudicavit, indicatis libris, ubi plurima illius Codicis monumenta jam dudum publici juris facta leguntur.

Hoc verò malè habuit *Pezsius*, suspicantem *Fontejum*, veterem suum amicum, epistola illà invidi animi documentum edidisse, ideòque dissertationem eodem adhuc anno vulgavit, quâ institutum suum edendi Codicem illum integrum non contemnendis propugnavit rationibus. Et si enim magna pars monumentorum isto codice contentorum edita jam fuerit à Grefero in libro, quem *Divi Bambergenses* inscripsit, & à Tengnagelio in *Veteribus monumentis*, quæ jam olim pro *Gregorio VII.* aliisque Pontificibus Romanis conscripta fuerunt, duo tamen hæc Opera tantæ esse raritatis ait, ut compluribus ne nota quidem sint, in Bibliothecisque plurimis frustra quærantur. Addit, quæ edita sint sui Codicis monumenta, tam mendosè, imperfectèque fuisse exscripta (cujus rei exemplum producit unum, itémque alterum) ut nova emendatiorique eorum editione omnino opus sit. Cùmque *Gentillotus* quædam illius Codicis monumenta non esse publicanda propterea censeat, quòd Lutheranis favere, causæque Catholicorum minùs patrocinari videantur; respondet *Pezsius*, consilium istud oppidò inconsultum esse, cùm ita Protestantibus causa subministratur, Catholicos Scriptorum veterum editores fraudulentia & partium studii jure optimo accusandi. Statuit contra, fideliter publicanda esse omnia, quæ in codicibus manù exara-

tis offendantur, suamque hanc sententiam non solum Melchioris Cani suffragio munit, verùm etiam gravibus confirmat rationibus, & exemplo *Mabillonii*, *Acherii*, *Baronii*, *Sirmondi*, aliorumque. Hinc tandem conclusit, se & proposito publicè Syntagmatis Udalriciani Conspectu bene de republica literaria meritum fuisse, & longè optimè de eadem integri Udalriciani Codicis editione meritum esse; cui sententiæ Collectores Actorum Eruditorum an. 1718. m. Aug. lubentissimè subscripserunt, doctissimùmque *Pezsium*, ut editionem suam maturaret, publico nomine rogârunt. Quod ipsum jam ante illos fecerat *Illustris Joannes Petrus de Ludewig*. Cùm enim in novo suo volumine Scriptorum rerum Germanicarum Codicillum etiam edidisset *Diplomatum Bambergensium*, summoperè ipsi doluit, hæc talia rei historicæ fundamenta etiamnum sollicitè abscondi, neque in publicum protrahi; quare laude dignissimum censuit doctissimi *Pezii* de edendo Udalrici Bambergensis Codice diplomatico, institutum, eumque, ut fidem datam liberaret, publico nomine, & per sacra harum literarum rogavit, & obtestatus est. Quàm bene verò *Cl. Pezsius* de Re Diplomatica in suo *Thefauro Anecdotorum* Novissimo meritus fuerit, ex alibi dicendis constabit. *

Majore adhuc famâ & celebritate Reverendissimus *GODEFRIDUS*, *Gottwicensis* in Inferiore Austriâ Abbas *Chronici Gottwicensis* Tomum *Prodromum* promulgavit, cujus parte *Imà Mabillonius* quoad eam Rei Diplomaticæ Germanorum partem, quæ tempora excepit Carolingica, suppletur, & Regum nostrorum, vel Imperatorum, inde à *Conrado I.* usque ad *Fridericum II.* ab anno *DCCCCXIV.* ad añum usque *CIOCCXXXVII.* illustrantur *Diplomata*. Rem ipse Rev. ^{mus} ** *Author* In quibus sequentibus verbis diductiùs exponit. *Mabillonius* suppleverit.

Quòd ampliorem laudem ab Orbe erudito consecutus est sagacissimus hic *[Joannes Mabillonius]* veterum *Chartarum* indagator & censor, eò acerbis dolendum est, utilissimos ejus labores intra *Diplomata à Merovingicæ & Carolingicæ stirpis Regibus* concessa, intraque tabulas, res Gallicas duntaxat spectantes, ut plurimùm substituisse, neque ad superstites adhuc in Germania verissimorum

Francia

* Recensuit hos & alios insignes rei Diplomaticæ Scriptores *Cl. Baringius* in *Clave Diplomaticâ Hanoveræ A. 1737.* in 4. editâ. ** In Præfatione Operis.

Francorum Regnum, post extinctam scilicet in *Ludovico IV.* virilem Caroli Magni profapiam, in *Conrado I.* Francorum Germanorum Rege continuatum progressos esse, adeò ut sola adhuc Germania nostra, quæ post tot aliorum Regnorum conversiones, & casus moribus antiquis, usque patrio hodièque vivit, dum immensa *Diplomatum*, tam in *Principum*, *Urbium*, *Monasteriorumque* tabulariis, quàm in publicis *Collectionibus*, ac editis libris prostantium mole gaudet quidem, nec sub *Criticum* tamen examen singula revocandi certas ac exploratas *Regulas* habet, hac parte obscurior, minùsque beata videri possit. --- Unde *Clarissimus Ludewigius* in ampla *Præfatione*, quam *Tomo I.* Reliqq. *MSs.* præfixit §. 34. jure merito notavit desiderari adhuc in Germania nostra *Diplomaticæ Artis* systema, *Mabilloniano* simile, aut fortè majus, & nostro propius instituto. Effecerunt hæc, ut ad explenda eruditorum virorum desideria, & vota, atque ad eam Rei Diplomaticæ partem, quæ tempora Carolingica excipit, & à nemine adhuc occupata est, pro virium nostrarum modulo illustrandam, & ad *Criticæ Regulas* exigendam animus adpelleremus. Cùm enim probè nobis constaret, plures viros doctos ab hujusmodi Opere manum ideò abstinuisse, quòd eo, quem hæc tractatio exigit, antiquario & literario apparatu destituerentur, nobis verò maximus ex attentâ originarium *Diplomatū & Chartarum* inspectione suppeteret, rem patriæ nostræ nequaquam inutilem nos facturos existimavimus, si ex sacratoribus *promptuariis* novam Rei Diplomaticæ lucem afferre, disciplinamque hanc, quâ quidem Germaniam spectat, ad certas quasdam *Regulas*, & normam reducere conaremur: id quod posterius non minùs veritatis & conscientia nostræ causa, quàm modestiæ dictum esto. ,,

Hæc Reverendissimus Abbas in *Præfatione*; in ipsius verò Operis contextu hæc inseruit: *Destruimus hoc subsidio [Diplomatum] novellorum quorundam partum planè immaturum, antiquorum scriptorum colore incrustatum,*

* *Chron. Gottwic. Prodrom. Lib. II. pag. 83.*

** *Loc. cit. c. 2. p. 149.* in *Henrici Aucupis* diplomatis, & aliis locis, quæ allegat *Ludewigius*. *** *Hallenses* Diurni vocantur *Observationes* multiplicium, imò omnis generis argumentorum, quæ hebdomodatim in gratiam *Orphanotropei Potsdamensis*, cui lucrum cedit, typis vulgantur.

quatenus temporibus *Conradini & Henricianis*, extinctâ nimirum stirpe *Carolingica*, nescio quæ jura affingunt *Principibus*, iisque *imaginariam* quandam libertatem antiquam quasi postliminio vindicare moliantur. * *Concidit fide Diplomatum Fictitia illa in antiquis hisce temporibus jactata Territorialis jurisdictionis. Quam partum seculorum Nostrorum scimus.* Et uberius: *Ducum potestas Vicaria tantum & Administratio est.* ** *Si quid ultra sibi advogârunt Duces Germaniæ, Rebelles fuerunt.* Et iterum: *nulla in Ducatibus HÆREDITARIA SUCCESSIO.* Et iterum: *Omnia ab ARBITRIO & voluntate Regis. Eadem COMITUM potestas, pendens ab Imperatore, non à Ducibus.*

Hisce verò verbis *Illustr. Ludewigius* *Contraria* est doctrina *Universitatis Hallensis* in Saxonia *Can-* cellarius doctrinam suam velut totidem telis acriter peti existimavit. *Is enim tum in Germaniâ Principe, tum aliis suis in Operibus contrariam non perfunditoriè docuit, nempe Duces Germanici Regni uti nostrâ ætate, ita jam ab ineunte anno 913. habuisse Territorialem jurisdictionem, eamque in Comites, Dominos, Equites, & Civitates, quinimo in Episcopos & Abbates sine exceptione exercuisse, neque ullis omnino Regalibus, seu Juribus, quæ modò Germaniæ Principum sunt, unquam fuisse destitutos. Ne nova sua verò dogmata deferta, indefensaque relinqueret, D. Abbatii *Gottwicensis* bellum Diplomaticum apertè denuntiavit, edito scripto Anno *CIOIO. CCXXXIV.* eoque *Hallensibus* *Diurnis* inserto, in quo actum est: *De vetustate Principis Germaniæ, id est, DE VERA ET GENUINA ORIGINE SUPERIORITATIS TERRITORIALIS GERMANIÆ PRINCIPUM adversus erronea & perniciose juris publici dogmata Abbatis Gottwicensis in Chronico Gottwicensi an. 1732. in lucem edito.* Quod *Opusculum* postea recusum est, atque infutum *der rechtlichen Erläuterung der Reichs-Historie* à pag. 671. ad 760. libelli finem. Qui *Halæ Salicæ* prostat 1735. in 8.º*

Cùm verò Reverendissimus Abbas provocatus nihil ad hoc *Illustr. Ludewigii* scriptum respondisset, hic durioribus, ne dicam parùm modestis verbis illum incessere, in arenam provocare,

quæ Gentilloto non probatur.

Pezii rationes in contrarium.

editio- nem ma- curare rogatur à literatis.

R. mi Ab- batis Bef- wicensis in Inferiore Austriâ Abbas Chronici Gottwicensis Tomum Prodromum promulgavit, cujus parte Imà Mabillonius quoad eam Rei Diplomaticæ Germanorum partem, quæ tempora excepit Carolingica, suppletur, & Regum nostrorum, vel Imperatorum, inde à Conrado I. usque ad Fridericum II. ab anno DCCCCXIV. ad añum usque CIOCCXXXVII. illustrantur Diplomata. Rem ipse Rev. mus ** Author In quibus sequentibus verbis diductiùs exponit. Mabillonius suppleverit.

Ejus as- fertio de juribus veterum Germaniæ Principum.

ria est doctrina Ludewigii.

cur in arenam.

care, atque ad respondendum quodammodo compellere non dubitavit. Sic enim in Præfatione Tomi XI. *Reliquiarum Manuscriptorum omnis ævi Diplomatum*, inquit: „Hoc diademate, „*Superioritate territoriali*, cum Abbas Gottwicensis *Germaniam Principem* orbare ac destituere, vel tamen conspergere voluerit maculis, impetieritque inprimis nostram doctrinam verbis acerbissimis; è repatriæ libertatis omnino esse credidimus, huic Præfuli respondere, illius opprobria, & officias repellere, atque errationis causas indicare sigillatim, specimine requisito, ex historia Archiducatus Austriae, ideo ut constet hunc Abbatem & largitorum sui collegii immemorem, parumque gratum fuisse, & in *Principem Germaniam* penitus. Vellem responderet ille argumentis nostris; quæ non ex inani cerebro efficta, sed corroborata sunt plenæ fidei dogmatibus & monumentis. Pu- deat Prælatum, beneficiarium Austriae clientem, cœnobii sui originem vel nescire, vel, quod est opinabilius, dissimulare. Quæ illum admonere debuerant, victum & cultum Cœnobitis suis non Cæsares parasse, vel parare etiam nunc; sed *Austriacorum Principum* indulgentiam & pietatem. Verùm infrunita quorundam *Clericorum* audacia tanta est, ut nutritorum suorum memoriam expungant; ne illis gratiam referre obligentur; sed sacra patrimonialia, quæ habent, cœlo delapsa esse videantur. Hæc Ludewigius, non sine acerbitate & convitiis, indignè ferens, ipsa *Germaniæ Principis* sacra impetita fuisse.

Nihil Equidem hætenus Amplissimus Abbas Gottwicensis prælium cum Illustr. Ludewigio conferere noluit; sunt tamen, qui existimant, neutiquam fore, ut semper taceat, ne silentium non fugæ belli diplomatici, sed aut respondendi impotentiae, aut publicæ confessioni tribuatur; saltem ne de silentio sibi victoriam Ludewigius canat. Verùm ex silentio non semper ritè concludi potest, quod qui pisce etiam magis obmutescit, herbam adversæ parti porrigere velit; subesse enim possunt rationes, ob quas responsione prudenter aliquando supersedetur. Ut plurimum deinde id genus literariæ concertationes haud ferè quidquam aliud, atque odia, neminique

prudenti non exosa dictoria, ne dicam, convitia generare consueverunt. Quibus non improperiis toto sacco effusis, ipse Ludewigius, jure an injuria? hinc non disputo, à Joanne Stephano Burgemeistero Ulmenfi Syndico, malæ fidei & calami venalis ergò vapulat? Jam verò Reverendissimus Gottwicensis uti pacis & quietis amantissimus est, ita omnis litigii atque convitiis maximè fugitans ab omnibus habetur: de cujus nominis, eruditionisque fama aliquid commemorare supervacaneum esse putamus: cum ipse Augustissimus Imperator Carolus VI. Archidux Austriae in privilegio Tomo Prodrogo Chronici Gottwicensis præfixo de spectata dicti Abbatis prudentiâ, literarum scientia, fide, genuino in Patriam amore, rerum gerendarum dexteritate, & probata in Publicis & Politicis de utraque Republica Ecclesiasticâ & seculari experientia, comparatisque sibi utique meritis edoctum se palam omni asseveratione affirmet. Quæ Augustissimi verba clypeus profectò sunt, quo Ludewigii inofficiose dicta fortiter repelluntur.

Quia verò non ignoramus, com- Abbatis Beselii doctrina defenditur. plures esse homines naturâ ita comparatos, judicioque adeò parùm firmo instructos, ut nihil audiant, nihilque legant, cui non fidem adhibeant, nisi id refutatum intelligunt, consilium Viro Historiæ rerum Germanicarum peritissimo natum est texendæ responsionis, quâ tum Abbatis Beselii famæ eruditionis ac doctrinæ, tum veritati à Ludewigio lacessitæ iret consultum. Equidem id forsitan esse prius factum oportuisset, ut enim Ulpianus ait de verb. signif. Lib. 12. §. 1. *minus solvit, qui tardius solvit: nam & tempore minus solvitur.* Verùm fat citò respondet, qui solidè & fundatè respondet; ut nihil dicam, quod Ludewigii scriptum an. 1734. *Hallensibus Diurnis* insertum, ac postea in *der rechtlichen Erläuterung der Reichs-Historie* an. 1735. recusum, Respondenti nostro nec lectum, nec visum antea fuerit, quàm illud ipsi anno 1741. sub autumnum Viennæ exhibitum fuit. Neque tum temporis partim per belli injurias, partim per alias gravissimas occupationes manum contexendæ Refutationi in quinque partes distributæ admovere Viro eruditissimo licuit. Anno vertente sub Maij initium non nihil otii nactus, non diutiùs cunctandum ratus est memor illius, *Barbaris cunctatio servilis: statim exequi regium.* Igitur laxatis habenis

habenis ad confutationem scribendam se conferens, partem primam magnâ eruditione absolvit, ne errores Ludewigii fobolescant, latiusque per orbem literarium serpent in dies, ipsa verò veritas ingenti beneficio fraudetur. Quâ de re major nobis dolor suscipiendus, quàm cura de tuenda fama eruditionis Abbatis BESELIJ gerenda est, qui apud quosque verè eruditos illius securus habetur; Tale enim ipse nominis sui statuit monumentum, quod

Nec Jovis ira, nec ignis,
Nec poterit ferrum, nec edax abolere vetustas.

Cæterum quanto favore & plausu non solum in Germania, sed etiam Romæ exceptum fuerit laudatum Opus, testantur inter alia Literæ R. mi ac Ill. mi D. ni Justi Fontanini Archiepiscopi Ancyrensis Romæ xi. Januarii anno 1734. ad Authorem datæ, quas hinc integras sistere non erit incongruum.

Reverendissimo & Doctissimo P. Domino GODEFRIDO Abbati Gottwicensi,
JUSTUS FONTANINUS
S. P. D.

Justi Fontanini ad Godefridum epistola ex scrip- tiis P. Oliverij.

„MUnus egregium & magnificis, ut par erat, typis ac formâ à TE editum, *Vir ornatissime!* accepi à Clariss. ac pererudito D. no Abbate Rovellio negotiorum Augustalium in Urbe Curatore, cum quo multus de TE sermo mutuâ cum voluptate intercessit. Generosam istam humanitatem Tuam suspexi, quod me tanto munere ultro dignari volueris, de quo antè Ill. mus & R. mus Dominus Nuncius Apostolicus (*Dominicus Passioneus*) ad me perhonorificè scripserat, sed non ideo putâsem præstantissimum Auctorem, Opere ipso me omninò immerentem sponte suâ donaturum. De hoc Tibi summas, ut par est, gratias habeo, eas etiam referre paratus, ubicunque Tui demerendi mihi se obtulerit occasio, quàm sanè peropto, mihi que maximo honori vertam.

„De Opere ipso pauca TE affari non licet, multa verò nimis longum esset, & vix sine probatissimi ipsius Operis excriptione fieri posse arbitror, quod adhuc incomptum evolvi non solum interdium, sed etiam noctu in lectulo cubans. Tanto solatio in eo perlegendo afficiebar! Quæ de rebus Geographicis, nedum Chronologicis, deque *Palatiis Regum vestrarum* digressisti, summè arriserunt, æquè ac egregia monumenta æri affabrè incip. P. Ziegelbauer Hist. P. II.

„fa. Sacras perinde utriusque Norici Antiquitates per TE primùm illustratum, tuâque auctoritate in lucem prolatum iri confusus, Andecensium Dynastiarum Historiam à P. Pezio in Tomo I. Thesauri Acedotorum pag. xxii. memoratam Tibi præprimis commendo. In summâ hoc dicere sufficiat, *Volumen non solum eximium, sed necessarium mihi videri, ac dignissimum planè, quod Augusto ac tanto Nomini inscriberetur ob causas à TE allatas.*

„Itaque mactè rarâ eruditione R. me Abba! quæ reliqua sunt, cum orbe literario Tibi propterea devinctissimo, quàmprimùm communica, ac scito Urbis Literatos Viros famâ ejus invitatos ad me certatim confluisse, ut illud Opus coram mirarentur; nec dubito, quin Concellitæ Tui Parisienses, cumque his noster *Montefalconius*, de eo à me certior factus id nobis invident. Deum immortalem precor, *Vir optime!* ut diu valeas hoc novo anno, compluribusque aliis subsequuturis, rei literariæ & præsertim sacre istarum partium Historiæ, quam pauci admodum attigerunt, alter *Mabilionius* immensis studiis tuis profuturus. Vale! meque, ut cœpisti, Tibi ad dictissimum amare perge. Dabam Romæ xi. Januarii A. MDCCXXXIV.

Magnam denique ac planè singularem Diplomaticæ gloriæ segetem omnium novissimè an. MDCCXXXVII. in orbe literario collegit V. C. MARQUARDUS HERGOTT Abbatis & Principis ad S. Blasium in Sylva Hercinia Viennæ Locumtenens, atque Sac. Cæs. Majestatis Consiliarius & Historiographus. Quis enim eruditum illud, splendidum, ac mirificè condecoratum Opus de *Genealogiâ Diplomaticâ Augustæ & Gentis Habsburgicæ* non suspicit, ac dilaudat? tametsi non sim nescius, plures neque exiguos ante ipsum extitisse, qui in primam Habsburgicam stirpem magno conatu ac labore inquisiverint. Præ cæteris *Dominici Thsudi* Abbatis Monasterii ad Muros in Helvetia *Genealogia Principum Austriacorum* velut majori fide digna celebratur. Certè Illustris *Ludewigius* eam non existimavit indignam, quam post tot aliorum editiones iterum prælo subjici curaret: in præfatione verò novæ suæ editionis in hæc erupit verba: „*Utinam ergo Stirpis Austriacæ indagatores* in his acquiescerent tandem Originibus, sibi que à vetustioribus commentis temperarent, illius enuntiati memores, ve-

tuftatis argumentum esse, origines ne-
scire. Verum hanc litem neque dum
esse confectam ostendimus in Ger-
mania Principe eo libro, qui agit de
Rebus Austriacis. Imò quis crede-
ret? de Originibus Habsburgicis tot
concertationum plenam disputatio-
nem esse, nisi in uno volumine, eò-
que peculiari viginti litigatores di-
versos in hanc produxisset arenam
Joannes Ludovicus Schönleben, quo-
rum singuli singulares fovent opinio-
nes. Sed alii non ad veritatem scri-
bunt, sed ad Curia Austriacæ sen-
sus; alii laureolam in mustaceo qua-
runt, gaudētque, si audiant ho-
mines opiniosissimi; plures etiam non
judicia produnt, sed delirantium
somnia, ut anus tam delira non sit,
quæ talia crederet, patereturque si-
bi persuaderi.

Quam il-
le inierit
viam ad
demon-
strandas
Origines
Austria-
cas.

At enim hisce Ludewigii verbis com-
nitoris minimè absterri se est passus
Cl. Hergottus. Cum enim in Genealogia
Augustæ Domus Austriacæ enucleanda
à recentioribus plus vice simplici, ut Ly-
ricus ait, hallucinatum fuisse animad-
verteret, certior sibi viam ad ejus
demonstrandas origines ineundam pu-
tavit. Duæ verò juxtà ejus doctri-
nam sunt semitæ, quibus ad notitiam
Genealogicam Augustæ Domus per-
veniri potest: *Scriptores, & Diplomata.*
Illam errandi periculo non carere exi-
stimat, hanc eò liberam & immunem
pronuntiat. Priorem tenuere, qui ex
Scriptoribus suas deduxere probatio-
nes; alteram ingressus est Hergottus.
Non igitur, ut Authori videtur, ex
incertis, neque ex vulgaribus Chroni-
cis Augustæ Gentis Habsburgicæ
Historiam Genealogicam, sed certis,
indubitatisque monumentis, chartis,
ac diplomatibus N^o CMLIV. maximâ
parte hætenus ineditis illustravit. Ex-
tincta proinde, ex Auctoris mente,
tandem aliquando fuit ex tot fabula-
rum & narratiuncularum inter se mi-
serè cohærentium nexibus confuta Ge-
nealogia Domus Austriacæ, indèque
longissimè relegata tot fictitiorum Ma-
jorum monstra, quæ libido Principi-
bus Viris adulandi in Progenitorum
censum invexerat. Opus splendidum,
nitidum, ac pretiosum, quod uti cha-
racterum elegantia, chartæ nitore,
omniquè accurratione, omnibus hæ-
tenus libris atque voluminibus, quot-
quot è Germaniæ prælis vulgata fu-
ere, palmam facile præripit, ita ma-
gno Cæsareæ Aulæ applausu fuit ex-
ceptum.

Eti verò Ludewigius, ut paulò fu-
prà audivimus, eos inanem fumere in-
dustriam pronuntiavit, qui post tot
Domus Augustæ Genealogistas denuò
in ejusdem Originibus in aperto con-
stituendis defudent, ut primùm tamen
Cl. Hergotti Opus oculis usurpavit, in
aliam abiisse opinionem indicio sunt
hæc ipsius verba: „Marquardus Her-
gott, qui Ordinis Benedictini gloriam in
hoc studii genere exemplo suo tuetur, ad-
augētque in Genealogia Diplomatica,
quam ante quadraginta annos egomet
habui in votis, Augustæ Gentis Habsbur-
gicæ. Non minùs præclare de Her-
gotti Opere sentit Jo. David Köhlerus,
vir celeberrimi nominis, atque Histo-
riarum primùm in Altorffina, nunc verò
Göttingana Professor doctissimus, qui
ut in Principum, Regum, ac Impera-
torum Stemmatographia ita versatus
est, ut nemo magis, ita paucis, sed
disertis verbis attestatur, Hergottum
omnibus, qui de Domus Austriacæ
origine & Genealogia quanta maxima
potuerunt, adhibita diligentia scripse-
runt, indubiè palmam præripuisse, ac
demiramdam ejus antiquitatem ab an-
no 693. per incomparabile ævum an-
norum mille & quadraginta septem
usque ad excessum Divi Imperatoris
Caroli VI. anno 1740. extincti ex fun-
datissimis deduxisse fundamentis.

Quia verò magna Opera, ut Em. Card. Aristar-
chi Cen-
sura.
BONA in Epistola ad Cardinalem de
Bouillon rectè dixit, & quæ communia
aut vulgaria non sunt, semper suos ha-
bent contradictores, ita etiam illustre
hoc Opus suum non modò Aristar-
chum, sed planè Busiridem nactum est,
qui facibus livoris ac invidiæ, ut ne-
mo Viennæ nescit, inflammatus, in
illud, ejusque Authorem non tam re-
vincendi, quàm convitiandi studio
grassatus, nulli contumeliarum gene-
ri pepercit; ineptè sperans, tum se in
altiori collocandum honoris gradu, si
alterum de ponte eruditionis ac do-
ctrinæ dejecisset. Sed dum ille suam
exercet invidiam, prodit Authoris glo-
riam.

Laudabilem quoque in re Diploma-
tica operam nuper posuit Vir Clar. P.
Oliverius Legipontius Collega noster op-
timus, quia in sua Dissertationum Phi-
lologico-Bibliographicarum pentade
Norimbergæ A. 1746. edita, magni in-
star artificis totum rei Diplomaticæ sy-
stema clausit in exiguo*. Eo autem in
opusculo agit primò, de cura & ordi-
natione Archivii, ejusque Indicis confi-
ciendi

ciendi methodum præscribit. Tum verò
tractat de Veterum Diplomatum crisi
seriò instituendâ; ubi Germonii hallu-
cinationes egregiè perstringit, & quid
circa veteres chartas, tum quoad ipsam
scripturæ formam in certo literarum du-
ctu, variisque earundem apicibus, fle-
xibus, crispaturis &c. consistentem; tum
quoad contextum, seu intrinsicam ea-
rum faciem, sit observandum, paucis
quidem, sed solidis rationibus exponit.
Inde gradum promovet ad examen
chronotaxeos diplomaticæ, variisque
annorum seriem computandi modos re-
censet, & ponderat. Denique differit
de veterum diplomatum exscriptioe,
& condendâ ex iis monasteriorum Hi-
storiâ. Atque huic demùm excursioni
metam figit recentis cujusdam facti
enarratione; cujus memoriam servare,
& in posteros propagare, cum totius
omninò Ordinis Benedictini intersit,
eam hîc in compendium referre non
pigebit.

Factum
nefandū
ad caute-
lam pro-
positum.

Anno 1733. nefarius quidam im-
postor, nomine Joannes Anton. Maria
Schenz de Schenmerberg, Juris utrius-
que, ut præferebat, Licentiatus & Imper.
Auth. Notarius publ. Matr. varias Im-
perii provincias pervagatus monasteria
præsertim Benedictina studiosius perlu-
strabat, de eorum fundatione, monu-
mentis, proventibus, & his similibus
maximè sollicitus. Novo autem au-
cupii genere nummos à Prælatibus, si
quos liberaliores, & satis credulos re-
periebat, expressurus, iis persuadebat,
vetera aliquot instrumenta ex eorum Ar-
chivis dilapsa esse, scire se ubi lateant,
sed adhuc non posse autographa in liber-
tatem asseri; factam tamen sibi potesta-
tem ea describendi, atque præsto esse illo-
rum accuratum exemplum, quod R. mus
Abbas parvo comparare posset pretio, at-
que Archivo inferre, dum ipsa origina-
lia eo redeant. . . His aliisque sermoni-
bus postquam eò, quò volebat, incau-
tos deduxerat, diploma aliquod ex
alio simili, vel ex relatione sibi factâ
fabricatum, & velut cum originali à se
vîso collationatum, seu Vidimatum,
hominibus ejus obtinendi cupidus, quo
poterat pretio, vendebat. Quâ insigni
fraude plura ejusmodi instrumenta suis
incudibus malitiosè procusa, ut lethales
rei Diplomaticæ plagas infligeret, mo-
nasteriorum tabulariis intulisset, nisi
cauta ex adverso vigilasset prudentia.
Sed bono Numine factum, ut tandem
impostura detegeretur. Cum enim si-
mile facinus Coloniae admisset, & fi-
ctitiam quamdam Leonis III. Bullam ex

alia Basino S. Maximini Treviris Abba-
ti à Gregorio II. concessâ, atque apud
Zyllesum & Miræum typis edita, tran-
sumptam nimis credulo Abbati S. Mar-
tini Coloniae Adriano Valck in copia,
ut vocant Vidimatâ, obtrussisset, spe-
ciosè non minùs ac flagitiosè obtento
Oliverium ejus loci Professum tunc
Moguntia in S. Jacobi cœnobio Theo-
logiæ professurâ distentum, fictitiæ
ejusmodi Bullæ archetypum, ex quo
suum ipse falsarius apographum hau-
sisset, clandestinè detinere, rem tan-
dem edoctus Oliverius, ne infamia sub-
reptitiæ cresceret eundo, & dum cri-
minationes falsas tacitus contemneret,
videretur crimen agnovisse, vel erro-
rem approbasse, Moguntia Coloniam
digressus legitima suæ innocentiae testi-
monia coram suis concellitis edidit, de
injuria sibi impacta decenter conque-
stus. Ut verò nefarii impostoris infan-
dum scelus, & obtricatorum mali-
tiam universo orbi palam faceret, eo-
demque argumento posteros ad caute-
lam excitaret, factum hoc nefandum,
unâ cum ipsius ementitæ LEONIS III.
Bullæ apographo, & clarissimi Viri D. nⁱ
Ignatii Roderique, Viri his in rebus ap-
primè periti judicio scriptis expresso
huic suæ dissertationi attexuit §. VI.
pag. 180. unde & illud hîc referendum,
ceu memoratu dignissimum, duximus,
Cum & in hac, quâ vivimus ætate, ver-
ba sunt Oliverii, perniciofa falsariorum
improbata, si parùm vigilet ex adverso
cauta prudentia, nonnunquam præsu-
mat malignandi materiam, & novam o-
liendi nequitia instrumenta, quibus &
sincera in discrimen adducere, & lethales
toti corpori plagas inferre. feliciter
valeat.

Amplissimam præterea Eruditionis Anonymi
Diplomaticæ segetem offert novissi-
mus duorum Patrum è Congregatione S. Mauri.
S. Mauri partus, Parisiis anno 1750. in
4. editus hoc titulo: *Nouveau Traité
de la Diplomatique &c.* Opus sanè per-
pulchrum, eruditum, sublime, elegans,
spatiosum etiam & magna cum laude
diffusum; in quo ambiguitates tollere,
scrupos, gryphosque diluere, involu-
ta evolvere, infirmare falsa, corrobora-
re vera, & Regulas à Mabillonio præ-
scriptas stabilire moliuntur doctissimi
Editores. In ambobus his quanta se
laudum offerret seges, nisi latere ipsi
maluissent! Sed licet lux suo utatur
testimonio, nec alieno indigeat suffra-
gio, haud tamen indictus hîc nobis
prætereundus Cel. mus S. R. I. Princeps
JOANNES BAPTISTA Principalis Mona-
M m m 3 sterii

* Seneca epist. 540.

Joannes Baptista S. Emmerami Ratisbonæ Abbas, Musarum cultor præcipuus, cujus studio & operâ recens è Sant-Emmeramensi chartophylacio prodiit *Codex Probationum Diplomaticus*, exhibens Bullas Ss. Pontificum, Diplomata Regum & Imperatorum, aliasque Episcoporum, Ducum, Principum, Comitum chartas ex autographis descriptas, quæ ad Historiam Monasterii Sant-Emmeramensis spectant, unâ cum sigillis, notis & animadversionibus ad roborandam veritatem magis necessariis...

Carolus Meichelbeck Bened. Stoburani in Bavaria monasterii asceta doctissimus, tum in Historia Frisingensi, cum etiam in Chronico Benedictoburano A. 1751. * *Monachii* typis vulgato sapientissimè digessit instrumenta, chartas, & diplomata ex autographis ferè deprompta, egregiè quoque *Artem Diplomaticam Germaniæ* illustrant. Idem pro virili sua portione solerter præstitere alii è nostris viri doctissimi, qui domesticis tabulariis & scriniis operosè excussis, amplas hinc inde veterum monumentorum collectiones orbi literario exhibuerunt. Ut adeò spes haud inanis affulgeat, fore ut, si Reliqui monasteriorum Antistites illustre hoc exemplum secuti fuerint, brevè uberrimum spicilegium & tempore succedente *Artem Germaniæ Diplomaticam*, Opus desideratissimum, certò simus conspecturi. Quod denique efficietur, ut omnis mediocrum temporum eruditio obscura adhuc & cæca, velut effossum è terrâ aurum, perfractis Claustralibus repagulis, in orbis eruditi conspectum utilitatè que sit proditura.

Reflexio de publicandis veteribus Chartis. Mirum quidem est, quàm sint diversæ hominum circa publicam antiquorum instrumentorum editionem sententiæ. Quidam enim membranas suas, & foundationum tabulas tam scrupulosè in scriniis custodiunt, celant, abscondunt, quasi in lucem prolatae, aut viro ejusmodi antiquitatum studio ostensæ, omnem suum illic vigorem essent exhalaturæ, aut pertimescendum foret, ne jura domestica periculo exponerentur, ipsique ceu malæ fidei possessores arguerentur, dum interim rerum legaliter gestarum tabulas subtrahendo suam ultrò produnt timiditatem, ac variis sese conjecturis reddunt obnoxios. Causam igitur meliorem fovere se demonstrant, qui suas chartas & diplomata, ceu firmissima actio-

rum juriùmque fundamenta è tabulariis & archivis petita toti orbi exhibere non dubitant, præsertim cum etiam intelligant, nullâ ferè aliâ ratione commodius, certius, securius documenta antiqua, incendiis ac direptionum periculis subtrahi, quàm si typis impressa in plurimorum manibus & oculis versentur. Quot enim Bullæ, Diplomata, chartæ, aliæque vetustatis monumenta aliàs superstitionè custodita, tum tineis, blattis, furibus, militibus cuncta per jocum scindentibus negligenter impudentè que objecta sic pessum iverunt? quibus non alia res magis quàm typus æternitatem præstare potuisset. Pereant licet aliqua editorum exempla uno in loco, at certè supererunt centena in Bibliothecis & pluteis aliis, ipsisque adeò possessoribus sua jura manebunt illæsa, & ipsa instrumenta quodammodo fient innocidia. Animadvertit id jam pridem doctissimus è Congregatione S. Mauri Scriptor *Vincentius Thuillierius* in Præf. ad Tom. I. Oper. posthum. Mabillonii & Ruinarti his ferè verbis: *Servari, inquit, facile ab incendiis & direptionibus unum alterumve volumen possunt, in quæ Documenta ac Chartæ Monasterii fidei calamo relata sunt; difficulter pluribus hinc inde sedibus dispersa. Quod quidem assertum si de Documentis calamo descriptis unumque in corpus redactis intelligamus, quantò magis id asserendum erit de instrumentis hujusmodi typo exscriptis & per orbem divulgatis?*

Sed ut taceamus direptionum & incendiis discrimina, quibus expositæ sunt fragiles chartæ, est quædam prægnantior æquitatis ratio, quæ Religiosos viros obstringit, ut sua publicent monumenta, suumque in patriam studium, & gratitudinem erga fundatores contestentur. Enimverò an beneficiis eorum utemur ceu floribus tamdiu gratis, quamdiu recentibus? An non eadem in libris æquè ac in animis viridi semper memoriâ servare studebimus? An ingrato abscondemus silentio, aut perpetuis damnabimus ergastulis, vel tandem patiemur intercidere, quibus debetur æternitas? Ecquid verò privilegia si latent recondita? Nihil profectò afferunt lucis, utilitatis nihil; *sunt munera data non accepta; sunt divitiæ pauperes, quia ignota; sunt gratiæ gratis datae, quia neglectæ; sunt opes inutiles, quia sine usu; sunt privilegia privilegii carentia.*

Urgentes ad id genus studii rationes.

quia tinearum, murium, glivium, & teredimum pabula. At verò cum ea studiosè evolvuntur, & typorum beneficio proferuntur in publicum, tunc enim lucent omnibus, qui in domo sunt, feruntque fructus uberrimos in alienam non minus, quàm in propriam utilitatem redundaturos. Quot enim facta egregia, quot viri immortalis memoriâ digni eâ ratione ab oblivione vindicabuntur? *Sexcenta*, inquit Ruinartus *, *sunt exempla, quibus quàm utiles sint, quàmque necessariae veteres chartæ, posset facile comprobari, nisi unanimis & publicus Virorum Eruditorum consensus ab ea me curâ liberaret. Hinc nata consuetudo, ut si quis modò historias maximè Monasteriorum & aliarum Ecclesiarum, Urbiumve aut Provinciarum imò & familiarum scribere aggrediatur, necesse sit, si modò sibi haberi fidem velit, ut Acta vetera & chartas authenticas ad calcem libri repræsentet, quæ monumenta meritò Probationum titulo decorantur, quod absque iis eorum, quæ narrantur, fides videatur vacillare.*

Diplomatium usus & præstantia.

Et verò quia jam de usu & præstantia Diplomatium fermo incidit, ut nihil porrò dicam de utilitate privata, quæ singulis religiosis domibus ex editione veterum chartarum accrescere dignoscitur, certè res Diplomatica, si quæcunque alia, historias referat, obscuris lucem accendit, dubiis fidem conciliat, doctrinas Juris publici & privati limat, Principum & subditorum prærogativas ab insultu malevolorum vindicat, provincialia negotia in ordinem collocat, medii ævi geographiam illustrat, genealogicas difficultates elucidat, chronologiæ dispellit tenebras, & si quid majus in Jurisprudentiæ & Historiæ commodum exspectari poterit, exequitur, quin superat quàm manifestò. Sunt enim hæ chartæ solidissima juriùm fundamenta; sunt certa minimèque dubia rerum gestarum documenta; sunt historiis, quia simul cum re ipsa natæ, plerumque antiquiores: sunt, quia temerè adulterari, citra perspicua doli argumenta, nequeunt, uti legalitate, sic fide potiores, ita quidem, ut historias non rarò ad Diplomatium amussim, non è diverso diplomata ad illarum rationem oporteat exigere, uti pluribus ostendit Illust. Ludewigius in sua Dissertatione de Usu & Præstantia Diplomatium Tom. I. Reliq. Manuscript. p. 96.

Malè proinde sibi, posteris & publico consulunt, qui ejusmodi veneranda antiquitatis reliquias, superstitionè celant, & abscondunt, cum & ipsa earum occultatio, & neglectus, aut ignorantia, easdem omninò reddat inutiles; *quod enim nescitur, non habet usum, quod usu caret, tametsi bonum est, bonum esse desinit.* Nihil prodest thesaurus intra terræ viscera sepultus, nisi eruat, & dias productus in luminis auras Mortalium commodis servire jubeatur, gemmæ & uniones, ut nitent, ex cæcis concharum matricibus liberentur necesse est; sic enim scintillantes jaculabuntur ignes; sic gratiam plausumque ab oculo spectatore merebuntur. Non dispar in veteribus chartis ratio est: Hæ si latent, ad nullam partem sunt utiles, nihil afferunt lucis, nihil habent commodi: *Quanto autem jura & privilegia prodierint in publicum clariore notitia, tanto liquidius posteritati successuræ tollitur altercandi materia.*

Verum dicet fortè quispiam, ad quid tot inficetæ, exesæ, jejunæ, infulsæ publico obtruderentur chartæ, è quibus nulla latini sermonis puritas, sed sola barbaries, & veterum ruditas innotescere orbi potest? At enim quisquis ita tecum ipse differis, longè à vero sensu deflectis. Testes sunt tum viri sapientissimi, quibus id genus instituti pridem placuit, & ab insigni utilitate seipsum commendavit. Testes etiam sunt cum aliæ disciplinæ, tum Historia & Jurisprudentia maximè, quantum lucis bonæque frugis ex ejusmodi scriptis alioqui horridulis & inficetis hauriri possit. *Chartule*, inquit Eminentissimus Quirinus **, *in quibus nihil Monastici est, quod eruamus, nisi Abbatum aut Præpositorum nuda nomina, ea tamen si curiosis oculis introspiciantur, conferantur, vertanturque in omnem partem, & veluti torqueantur, incredibile est, quantus inde succus exprimat. Sic in pratis herbula quandoque minima, quæ incauto aliorum pede proteritur, egregium alteri usum præstat. Sic & hic erunt fortè aliqua, si non tuis, fortè alterius, si non privati, saltem publicis usibus apta. Certè, inquiunt Lipsiensis eruditi ***, *nihil in antiquitatibus oportet contemni, nihil ceu inutile jugulari. Haud rarò privati hominis consignatio barbarè scripta, sæpè etiam Diploma de Monachorum ovis, caseis, pullisque movit risum,**

* Ruinart Præf. ad alteram editionem Mabilloniani Operis Diplomatici.

** Quirinus in Præf. ad Monast. Ital. Hist.

*** Acta Erud. Lips. mens. Jan. A. 1737. pag. 38.

ronio præterito, quamvis ipsius argumenta diligenter expendit in trutinâ.

Stetit promissis *Suarezii* in Tomo IV. de Statu Religionis, in quo diligentius tractat quæstionem de Monachatu Benedictino S. Gregorii, quam in tertio Tomo levi manu duntaxat insinuaverat. *Clemens* autem *Reynerius* *, qui illum Tomum tertium tantummodo viderat, promissam *Antonio Yepesio* disputationem non inveniens, mirari cepit, cur à tam sollicito veritatis indagatore fuerat prætermissa, causamque suæ admirationis cum aliqua doloris sui significatione posuit. At ubi Tomus IV. *Suarezii* in manus *Reynerii* pervenit, ea inedita voluit, quæ in primâ editione Operis sui de Apostolatû Benedictinorum in Angliâ contra *Suarezium* dixerat: cum ille Theologus maximus modestissimusque præstiterit, quæ promiserat: cujus propterea piis manibus benè precatus fuit *Reynerius*, quod sicut copiosissima doctrinâ in aliis necessariis veritatibus explicandis omnes Theologiæ studiosos adjuverit, ita & in hac controversia de Ordinis nostri gloria bene mereri voluerit, & tantum ejus ornamentum luculenta autoritate stili sui asserere laboraverit.

Non ejusdem sententiæ, nec pariter in scribendo modestiæ fuit *Philippus Brietius*, qui certè nullos in Annalibus suis flores in Benedictinos spargit, quod editis apologiis S. Gregorium sibi vindicent, sed eos ad Joannem Diaconum amandat, ut nugas suas aliquâ autoritate tueantur. Nobis verò *Brietium* ad *Dominum de Barcos*, Abbatem S. Cyri amandare liceat, ut ex eo intelligat, quàm nugæ non sint rationum momenta, quibus Benedictini Gregorium M. Familiæ suæ eunt asserunt. Is vir igitur *Brietio*, doctrina & eruditione uti non inferior, ita ab affectibus & animi motibus, quibus *Brietium* in scribendo fuisse obnoxium, ejus etiam Sodales ** fatentur, cum à *Guffanvillæo* novam S. Gregorii Operum editionem curante, consultus fuisset, quid de hac re à Baronio noviter in controversiam adducta sentiret, gravissimas pro ejusdem sancti Pontificis Monachatu Benedictino literas ad eum dedit, quas *Mabilionius* dignas existimavit, ut eas ad calcem Tomi I. Annalium Benedictinorum subjiceret.

* In prima editione *Apostolatus Benedictini*.

** Vid. R. P. Joseph. Fichler Aug. V. Carol. Hist. in vit. Caroli M. part. 2. cap. 3. n. 399. pag. 76. edit. in fol.

Cum verò Gallicè scriptæ à potioribus Sodalibus nostris in Germania non intelligantur, eas Latio, utcunque potuimus, in eorum gratiam donare nos non piguit. Ita enim habent:

„ Ego verò, *mi Domine*, opinor, nequaquam fore, ut demireris, quas ad me literas dedisti, eas me nec opinantem oppressisse dicam. Qui enim fieri potuit, ut mihi non de improviso intervenirent, qui neque me tibi cognitum esse, neque ullam à te cogitationem de me suscipi persuasum haberem. Eoque magis admirari subiiit, quod disceptationis illius, quæ te inter & Religiosos Congregationis S. Mauri agitur, arbitrum ac quasi judicem me deligere videaris. Quodsi tantum ingenii, doctrinæ, ac literarum in me non residet, quantum ad dicendam sententiam requiritur, tu tamen pro certo de me tibi pollicearis, nihil esse, quod verearis, ne illorum partes contra te injustè defendendas suscipiam. Quæ enim ratio me impellat, ut in eorum gratiam id faciam, quorum præteritis annis, ut tute nôsse potes, non ea in me extiterunt officia, quibus teneat devinctus? Unde sola veritas est, cujus unius intuitu à me asserto esse rationem, quâ adducar, ut S. Gregorium Papam Ordinis Benedictini fuisse alumnum eam inficias.

„ Primò, quia communis orbis consensus id pro certo habuit, usque ad Baronium, qui ab ævo usque S. Gregorii omnium primus extitit, qui controversiam ea propter injicere sustinuit. Neque enim vel Benedictini, vel alterius instituti Religiosi alumnum, aut alius quispiam ex Authoribus Catholicis repertus est, qui ejusdem cum ipso esset opinionis. Est hæc igitur antiqua & universalis traditio, quæ in quæstionibus de facto magni debet esse momenti. Nec gravi vacat periculo, libertatem sibi arrogare veteres & perpetuas traditiones, quæ solis hominum testimoniis nituntur, ceu falsas rejiciendi, ex levibus quibusdam nectamen convincentibus conjecturis; maxime cum nullus authorum in medium adduci queat, qui suo suffragio clarè id confirmet. Nemo unus uspiam gentium fuit, qui ante *Baronium* Benedictinam S. Gregorii professionem negaverit; uno omnium ore, qui hac de re scripserunt, contraria sententia fuit

„ asser-

„ asserta. Quod si potestas sit, res gestas ab antiquis Scriptoribus memoriæ commendatas, atque omnium consensu sine contradictione receptas reprobandi, per eam causam, quod in earum narratione tricæ occurrant, quæ explicatu sint difficiles, quam penitus historiam vel in melioris notæ libris, vel in ipsis sacris paginis mihi ostendes, quæ verso pollice damnari non possit? Est earum, & quidem præ cæteris certarum non exiguus numerus, quæ oppositis conjecturis, atque rationibus speciem veri longè majorem præferentibus, atque quam illæ habent, quæ contra monasticam S. Gregorii in Ordine D. Benedicti professionem adducuntur, velut adhibitis quibusdam machinis frangi debilitarique possent.

„ At veritati huic dedit testimonium, eamque extra dubium posuit ipse *S. Gregorius* in quarto suo libro super primum Regum, ubi dilucidis verbis fidem facit, se non Monachum modò, sed Abbatem etiam Ordinis S. Benedicti fuisse, atque vitæ religiosæ tyrones juxta Regulam hujus Sancti instituisse. Nam obtentui habere, hoc Opus à *S. Gregorio* non fuisse profectum, veluti tu facis, est discedere ab omnium Autorum, non tantum Catholicorum, sed etiam Protestantium sententia, atque opinionem prorsus novam, atque singularem in scenam protrudere. Nemo hætenus est repertus, si unum Ministrum Anglum excipias, qui in dubium vocarit, utrum hi libri in primum Regum S. Gregorium habeant authorem: verum id absolutè inficiari ausus non est; & nihilominus omnes authores perinde ex numero Protestantium atque Catholicorum suum ei suffragium denegarunt. Inter omnia S. Gregorii Opera non aliud est, quod ipso magis sit dignum, atque hoc ipsum. Non stylum modò ipsius, sed etiam spiritum sapit, magniq; momenti complectitur veritates, quas non alio loco æquè benè expressit: multum illæ debilitandæ forent, si Gregorii ipsis adimeretur autoritas. Nihil est, quò Scripta SS. Patribus falsò attributa melius detegantur, atque styli, cogitationum, ac modi eas exprimendi diversitas: quæ omnes notæ præstò & in medio sunt, ut isthoc Opus *S. Gregorio* asseratur. Dicis, quod nullibi in suis Operibus illius meminerit; verum, præterquam id satis perspicuum non sit, atque in contrarium adduci possint argumenta, si hæc ratio ullius est nervi ac roboris, complura indubia Opera

P. Ziegelbauer Hist. P. II.

„ sanctis Patribus abjudicari possunt, cum nullo loco eorum faciant mentionem, & perpauca sint, qui sua ipsorum Opera allegent. *S. Paterius* in Collectione sua, quam ex Gregorii Operibus adornavit, non solùm Commentaria in libros Regum, sed alia etiam ejusdem Sancti Scripta silentio prætermisit, nec ullus veterum auctorum est, qui de Operibus hujus Patris sermonem instituens ad unum omnia recenset.

„ Quodsi persuasum habes, satis esse argumenti, ut hoc Opus S. Gregorio adimatur, dicere, quod non ante editionem de anno 1537. in publico comparuerit, nec ullus illius habeatur manu exaratus codex, concludas necesse est, ex censu Operum SS. Patrum non pauca expungenda esse; cum exiguum præterlapsum sit tempus, ex quo in lucem edita fuerint, nec ullus alius manuscriptus habeatur codex, præterquam illè, ex quo typis exscripti fuerunt; veluti Liber S. Augustini *De Gestis Pelagii*, & plures alii. Dicis, vero videri simile, quod Commentariorum in hosce libros auctor Monachus, & non Papa extiterit. Persuaderi etiam non potest, quod de Regula sancti Benedicti nullibi quàm in hoc libro verba faciat, cum in aperto sit, quod de eadem in Dialogis suis, aliisque locis magis adhuc honorificè loquatur. Cum igitur ratio non suppetat negandi, quod Commentaria in libros Regum authorem habeant *S. Gregorium*, consequens est, nullam etiam rationem adesse inficiandi, quod ille in quarto asseverat libro. Quo argumento adhuc fortius Baronii opinio evertitur; neque enim contradicit, sed ultrò dat, Commentaria super libros Regum esse Gregorii, veluti ipsi in editionibus Romanis & aliis omnibus attribuuntur. Nec ipse, nec alius eorum quispiam, qui in ipsius concessere sententiam, ea Commentaria reddidit dubia. Involvit verò eorum sententia contradictionem in hoc, quod S. Gregorium Monachum fuisse Benedictinum pernegent, & in hoc, quod Commentaria pro genuino ipsius foetu agnoscant, in quibus se Monachum fuisse Benedictinum profitetur.

„ Porrò ut plures rationes, quibus Altera racervandis hæc epistola admodum longa redderetur, prætermittamus, factis erit, si unam adhuc in medium afferamus. Est verò hæc, quod *Monachi à S. Gregorio in Angliam missi, in dubiè ex Ordine S. Benedicti fuerint, ejusque Regulam in hanc Insulam secum allatam*

N n n 2

latam

latam in omnibus monasteriis servandam constituerint. Erant præterea Monachi ex S. Gregorii monasterio, velut ipsemet hoc asserit, atque ex monasterio S. Andreae, quod Romæ construxit, & in quo habitum induit monasticum. Jam verò extra omnem veri est similitudinem, contendere, quòd in Anglicanis monasteriis vivendi modum tenuerint diversum ab eo, quem Romæ observarunt; quòdque Regulæ, quam professi fuerant, nuntium remiserint, ut alii manus darent, eamque in novam Ecclesiam à se fundatam importarint; cum id facere haud potuerint, quin absque ratione suam violarent professionem. Nec quemquam præterit, quanta Religiosorum pro sua Regula sit zelotypia. Qui Regulæ S. Francisci se addixerunt, non illam unquam abdicaturi sunt, ut in eorum monasteria S. Dominici Regula inducatur; nec Dominicani admittunt, ut Fundatoris sui placitis Regula S. Francisci præferatur. Extra omne igitur dubium est positum, quòd hi Missionarii S. Gregorii monasteria in Anglia pro Regulæ Benedictinæ observantia construxerint, atque ex ejus præscripto vitam egerint, quam Romæ etiam observaturi fuissent; quòdque hæc Regula in monasterio S. Andreae observata fuerit, cujus disciplinam S. Gregorius haud fecus atque illi institutus est. Illud controversiam vacat, quòd hanc Regulam monasteriis in variis locis à se fundatis præscripserit, nec id sine iudicio fecerit; ea enim ipsi visa est una omnium optima, ut quæ præ cæteris quibus demùm cunque sit maximè discretæ, discretione præcipua. Et verò discretio ex mente SS. Patrum prima virtutum, atque cæterarum omnium anima est, sine qua mortuæ & vera vitia existunt. Certum igitur manet, quòd illam pro suis delegerit monasteriis, nec ullam illi aliam prætulit, cum nulli tantum statuerit pretium.

Regulæ S. Benedicti celebritas D. Gregorii ætate.

Jam verò dicere, quòd S. Gregorius Regulæ Benedictinæ nullam habuerit cognitionem, quòdque illa non antè Romæ visa fuerit, quàm Monachi Casinates, destructo ipso à Longobardis monasterio illuc eam attulerint, est rem perhibere, quæ à veri similitudine longissimè distat: tanta enim ejusdem fuit claritas, tantusque splendor, ut Divo BENEDICTO adhuc in vivis agente radios suos in Franciam usque diffuderit, ubi per S. Maurum vulgata, à Regibus maximo in honore habita fuit; quòd idem à S. Placido

in Sicilia præstitum, qui eò loci eximia magnitudinis excitavit monasterium. Cum deinde duo alia monasteria Sublacense & Casinense ab urbe Roma non longè distita essent, quis in animum inducat, ut S. Gregorium tanto temporis intervallo nihil de eadem Regula audivisse credat, famam laudes D. Benedicti vitæque monasticæ per Romæ compita ita celebrante, ut Senatorum præcipui filios suos ad eum adduxerint, veluti S. Maurum & S. Placidum, quibus ceu primis lapidibus suæ Religionis poneret fundamenta. Leo etiam Ostiensis, aliique à te allegati Authores neutiquam perhibent, quòd S. Gregorius M. à Religiosis Montis Casini, post ejus expilationem, primam Regulam Benedictinæ notitiam acceperit; sed, inquiunt, quòd inter res, quas hosti subductas Romam attulerant, numeranda omnium primò veniat Regula manu propriâ D. Benedicti exarata, tum mensura panis & vini, quam Monachis servandam præscripsit; quæ reliquiarum instar hujus Sancti habitæ fuerunt.

Elucet hoc præterea ex epistola Bernardi Abbatis Fundani ad Simpli-
cium, tertium à S. Benedicto Montis Casini Abbatem datâ, & in Bibliotheca Casinensi reperta, in qua asseritur, quòd Regula S. Benedicti à plerisque Italiæ monasteriis recepta fuerit, ut primùm in publico comparuit: & proinde cum pleraque monasteria in Regulam Benedictinam prius concesserint, quàm D. Gregorius Monachis se aggregavit, consequitur, quòd vestem induerit Benedictinam, & sub Regula S. Benedicti vixerit, quam plerique Monachi & Abbates Italiæ professi discipulos hujus Sancti se ferebant. Quæ res etiam in Francia accidit, in quam ut primùm à S. Mauro allata fuit, continuo se per omnia ferè monasteria diffudit, ut veteres Authores fidem faciunt. Excellentia enim & perfectio hujus Regulæ in causa fuit, quòd omnes Religiosi, quos timor Dei repleverat, illam cum gaudio receperint, eique colla sua posse subicere gloriæ sibi verterint; quemadmodum etiam Deus illum suâ benedictione repletum eam cummulavit virtute, ut inconditus sit discipulorum numerus, quos proventum longè uberrimo protulit. Non existimo, Domine, necessarium esse, ut super hac re plura in medium afferam, quòd, cujus sim sententiæ intelligas. Persuasum mihi habeo, quòd, quæ scripsi, in bonam sis accepturus partem; & licet

Bernardi Abbatis Fundani ad Simpli-
cium epistola laudatur.

D. Barcos solius veritatis amore calamum strinxit.

licet iis tuum addere calculum nolis, tecum tamen sis statuturus, me sine animi motu nulliusque privati commodi intuitu, solius verò veritatis studio ac amore scripsisse. Hanc in omnibus quæro rebus, non solum in fidei dogmatibus, sed in materiis longè minoris momenti, atque in omni, quæ per vitam occurrit fortuna; credo siquidem, eam nec amari, prout oportet, nec reperiri nisi hoc medio posse. Et quemadmodum veritatis, quam ambabus amplector ulnis, maximus sum amator, ita maximus etiam sum orovitatis, quæ viro cum probo tum docto uti parum esse digna, ita perinde pietati quàm scientiæ adversari mihi videtur. Quæ causa est, quòd ab antiquitate nunquam non steterim, cujus partes tuendas tum demùm suscipere desinam, cum vel autoritatum vel rationum convincentium ponderi cedendum erit. Nihil verò ejusmodi est, quòd Baronius contra veterem eamque perpetuam traditionem, quæ S. Gregorium Benedictinæ Familiæ annumerat, proferre primus sustinuit: quare ab ejus discedere opinione, nullus dubitavi, præsertim cum non sim nescius, plures ipsum errasse id genus errores; deinde quòd viderem, ejus opinionem à veritate evidenter profligari, quam confirmare tamen deberet, quòd digna foret, ut contra vim atque præjudicium totius antiquitatis recipiatur.

Ejus scribendi candor.

Vides, Domine! loquendi genus, quod tecum instituo, quem licet famam notissimum, de facie tamen penitus habeo incognitum: persuasus sum, amantem te esse sinceri candoris, nec non libertatis, quâ nullatenus destitui possunt, quibus veritas est in amore; atque hæc ratione futurum esse, ut illam favore tuo digneris, neque ad eum adhibeas usum, quò exosa illis fiat, quibus aliàs in medullis minimè hæret. Id quod si facturus es, arcto amicitiae vinculo me tibi constringes, atque ad omnem reddes occasionem attentum, quò tibi quacunque in re obsequi ac gratificari valeam. Hæc fuerunt literæ Abbatis BARCOSII de Benedictino S. Gregorii M. Monachatu.

Antonii Pagi de eadem lite sententia.

Quid jam de Antonio Pagiò, celeberrimi nominis Critico, dicam? Is, iudice R. P. Ludovico du Mesnil S. J. Tom IV. de Doctr. & Discipl. Eccl. in fine pag. 532. Baronii Chronologiam sæpius correxit, & ex vetustissimis Chronicis, San-

ctorum Actis, aliisque postea in lucem editis, quæ aded in manus Eminentissimi Annalium Scriptoris non venerunt, multa supplevit. Si utriusque Opus in unum coaluisset, nova fors Ecclesiæ Historia non desideraretur. Quæ jam verò est Pagi mens de S. Gregorii M. asceti Benedictina? An in Baronii negantem abit sententiam? minimè gentium. Sed Gregorium Magnum à Baronio Familiæ Benedictinæ levissimis reptum argumentis, eidem validis rationum momentis restituit. Quòd si igitur opera hodie danda foret, ut amborum, Baronii & Pagi Opus in unum coalesceret, utrius sententiam putas retinendam? Pagi, credo, qui Baronium emendavit, nisi me fallunt omnia. In hanc certè abiit Franciscus Pagi, magnum & ipse inter Criticos Historiæ Ecclesiasticæ lumen, non quòd patri sui esset sententia, sed quòd veritati foret consentanea. Ejus verba hic referre me non pigeat: „Quo in monasterio vitæ monasticæ rudimenta didicerit Gregorius, docet ipse variis in locis, nimirum in monasterio S. Andreae, quod Romæ construxerat, ut scribit lib. 4. Dial. cap. 21. „Benedictinam verò eò loci viguisse Regulam, ostendit Mabillonius in part. 2. Dissertationis „laudatæ, ex ipsius scilicet Regulæ „observatione, & auctoritate apud „Monachos Andreanos; ex Gregorii „singulari studio in eandem Regulam, „ejusque Auctorem; ex ipsiusmet Regulæ propagatione per Gregorii discipulos facta in magna Britannia; & „ex testimoniis Veterum, qui ab annis ferè nongentis Gregorium Sodalibus Benedictinis adnumerant. Baronius quidem, quem alii secuti sunt, Gregorium non sancti Benedicti, sed „sancti Equitii Institutum amplexum „fuisse credidit, & ad id approbandum multa congeffit; sed Mabillonius loco citato ad ejus argumenta „respondet, ut ibidem videre est. „Ita Franciscus Pagi.

Et Benedictini tamen à Brietio, Scriptoris affectibus ac motibus animi sui, uti notum est, nimium indulgentes, ad Joannem Diaconum amandandi sunt, ut nugæ suas aliquam tueantur autoritate? Ineptum convitium! quod tamen Brietius in Baronio, quem more suo contrahit, nusquam legit. Sed mittamus illud, atque Gregorii Kolbii ex eadem Societate Jesu non incelebris nostra ætate Historici effato

N n n 3

* Breviar. Gestor. Pont. Rom. Tom. I. Sec. VI. p. 258. col. I.
** Hist. Pontif. Rom. Sec. 6. pag. 73.

Philippi Bastide Dissertatio de propagatione O. S. B. per Galliam.

acquiescamus: *Fuit ferè magni Benedicti Magnus Discipulus Gregorius.*

Philippus BASTIDE è Congregatione S. Mauri anno 1672. Dissertationem, cui titulus: *De Ordinis Benedictini Gallicana propagatione*, publicam fecit. Videtur * in illa unice animum eò intendisse, ut *P. Cointium* è Congregatione Oratorii confutaret; qui posteaquam in prioribus suorum Annalium Tomis Ordini Benedictino complures illustres viros, ne à præcipuis quidem gloriæ Benedictinæ æmulis in controversiam vocatos, è manibus extroquere sustinuit, in Tomo IV. lacertos movens summa contentione id operam dedit, ut Regulam *D. Benedicti* ante finem octavi sæculi minimè in Galliis fuisse observatam adstrueret. Quæ Dissertatio ad *P. Mabillonii* palatum tantoperè fuit, ut integram ad calcem secundæ partis Seculi III. Benedictini existimârit subjungendam.

Cointii ad eam responsio, & altera P. Bastide Dissertatio.

Contra verò *P. Cointii* animum acriter pupugit, quàm ut silentium ferre posset: illam proinde in quarto Annalium suorum volumine confutare aggressus est. Id quod Patri *Bastidio* animos addidit, ut alteram Dissertationem novis observationibus illustratam, præque priori multum auctiorem adornârit: quam Autissiodori an. 1683. sub eadem epigraphe typis Francisci Garnier excusam *D. Colberto* ejusdem civitatis Episcopo inscripsit. In illius contextû planum facit, quòd Martyrologium Romanum sub oculis atque ex imperio Summorum Pontificum Gregorii XIII. & Urbani VIII. adornatum veras tueatur opiniones, quòdque disertis verbis affirmet, Regulam *D. Benedicti* mirificos in Occidente fecisse progressus, existente adhuc in vivis eodem sancto Legislatore: Quòd *S. Gregorius M.* ordinaverit, ut eadem Regula non in omnibus modò Italiæ provinciis, sed ubicunque locorum Romani sermonis usus vigeret, observaretur: Quòd eadem Regula ante *S. Gregorium* suâ sapientia, suorum præceptorum discretione, suique Autoris sanctimonia tantam sibi ipsa commendationem comparârit, ut cæteris omnibus quasi caliginem inducens, per excellentiam *Regula Sancta*, per *S. Gregorium M.* verò, & Bonifacium IV. *Regula Monachorum* fuerit appellata: Quòd Monachi bene multi etiam ante *S. Maurum* in Francia hujus

Instituti monasteria erexerint, veluti *S. Leobardus*, qui fuisse *S. Benedicti* ** discipulus existimatur; *S. Martinus Wertavenis*, & complures alii: Quòd *Carolus M.* indagari jufferit, secundum quam Regulam in Gallia Monachi vixerint ante Benedictinæ Regulæ observantiam, evidente argumento, quòd illa prius & antea, quàm hic Princeps regni habenas moderari cœpit, observata fuerit: Quòd post *S. Mauri* adventum monasteria inenso numero aucta fuerint: & quòd ab ejus obitû *Regula*, quam *S. Columbanus* in Galliâ observandam præscripsit, haud alia fuerit, atque *D. Benedicti* Regula. Id quod probat, iis capite septimo recensendis, quæ majori consideratione digna *S. Benedicti* complectitur Regula, de quibus *S. Columbanus* Regula ne per transennam quidem mentionem facit, eò quòd Monachis temporis illius ex Regulæ Benedictinæ præscripto viventibus, cujus explanatio & commentarius propriè loquendo duntaxat est *Regula S. Columbanus*, superfluum planè ac nulli foret usui, id pluribus velle ipsis dicere, quod in ista Regula copiosè adeò explicatum habetur, cujusmodi sunt, quæ attinent ad electionem Abbatis, receptionem hospitem, Cellerarium monasterii, mensuram potûs, laborem manuum, artifices monasterii, septimanarios coquinæ, vestimenta & indumenta Fratrum, denique omne id, quod spectat ad monasticam disciplinam, filios nobilium, vel pauperum, quomodo suscipiantur. *P. Bastidius* contendit, quòd ex silentio *Jonæ* contrarium haud concludi queat. Quid? quòd hujus ipsius Auctoris, aliorumque sæculi septimi Scriptorum testimoniis evincat, quòd *D. Columbanus* eorum in numerum, qui Regulam *S. Benedicti* professi fuerunt, referendus sit: quòd per Regulam sanctorum Patrum haud alia unquam intellecta fuerit, atque *SS. Benedicti & Columbanus* Regula; & quòd hæc nomenclatura fuerit usitata in isto sensu *Fontanellis*, *Altivarii*, & *Suessionibus* apud Religiosas Dominæ Nostræ.

Ad hanc Dissertationem *P. Bastide* Tertiam P. Bastide Dissertatio veteribus chartis stipulatam. aliam adjecit, quâ tractatur argumentum, ad privilegia, donationes, cæterasque monasteriorum tabulas pertinens, quas diversæ personæ diversis temporibus subscripsisse videntur: ta.

id

* Vide le Cerf. Bibl. Hist. Crit. pag. 8.

** *P. Bastidius* Mabillonio non persuasit, fuisse ex Ordine *S. Benedicti*; unde locum illis quidem dedit in Actis Sanctorum Ord. S. B. sed inter Sanctos prætermisissos.

id quod locum *P. Cointii* præjudicio fecit, ut acta hæc spuria, multumque à veritate remota esse contenderet. Præ cæteris litem peculiarem movit Privilegio, quod monasterio *Corbejensi* an. 662. concessum fuit. Eo autem nomine illud in dubium vocabat, quòd complures Episcopi, qui ad initium privilegii ne nominati quidem sunt, nihilominus in fine subscripserunt. *P. Bastidius* huic sententiæ non subscripsit, sed illam funditus evertit, demonstrando, quòd antiquis temporibus in more fuerit positum, ut non minus absentes, quàm qui præsentis & coram aderant, Conciliorum decretis aliisque actis publicis subscriberent. Quod ad Privilegium monasterii *Corbejensis* attinet, expressa Episcoporum nomina signa sunt omni luce clariora, quòd illi, quorum nomina ad initium silentio sunt prætermissa, anno sequenti subscripserint, cum Ecclesiæ *Corbejensis* dedicatio ageretur. Multa alia sunt exempla, quibus suam confirmat assertionem, sigillatim illud de *Talasio* Episcopo *Andegavensi*, qui tametsi absens Concilio II. *Toletano* subscripsit an. 461. id quod ipse verbis expressis in subscriptione notavit. Quem morem etiam Patres Concilii *Remensis* usurpârunt in privilegio, quod *S. Berchario* in favorem Monachorum *Coenobii Dervenensis* indulserunt. Quæ constitutio nostra, inquiunt, ut plenius confirmetur, cæteris fratribus & Cœpiscopis, qui ad præsens non fuerunt, destinavimus insuper roborandum. Qui mos ac consuetudo, observante *Baronio*, ita obtinuit, ut cum haud plures 125. Episcopis Concilio *Carthaginensi* an. 419. interfuerint, nihilo tamen minus ad finem actum ejusdem Concilii 217. subscriptiones legantur. Hanc sententiam magis magisque confirmat *Patris Mabillonii* observatio *Annalium suorum* Tomo tertio, ubi advertit, morem communem ita tulisse, ut diplomata & instrumenta successoribus eorum, qui primi subsignârunt, exhiberentur subscribenda.

Mabillonius de violato Sanctorum Canonone postulatur.

Si quam igitur *P. Bastidius* eruditionis palmam, criticum ineundo certamen cum *P. Cointio*, ab eo reportavit, illâ certè in contentione cum *P. Mabillonio* frustratus est. Hunc enim ipse præprimis, tum alii quidam*, nimio Benedictinæ gloriæ studio abrepti, zeloque ducti haud satis provido, in Generali Capitulo an. 1677. apud Con-

gregationis *S. Mauri* Præpositos, ut proditæ Religionis ac violati Sanctorum nostrorum Canonis rerum vocârunt; propterea quòd sanctos Monachos complures in extraneorum classem rejecisset, typisque minoribus edi curâset eorum acta, quos in domesticorum ac sodalium numero Scriptores nostri hactenus habuerant: ex adverso non nulli alterius partis homines causabantur, quòd historiam nostram Actis Sanctorum subditorum onerâset. Verum quodcunque utrobique videbatur incommodi; tantum abest, ut instituti methodum ac rationem convulserit, aut attigerit; quin potius illustrando consilio suo plurimum id conferre luculenter demonstravit. *Nihil*, inquit *Mabillonius*, convenientius aut accommodatius videtur potuisse inveniri ad utriusque partis conciliationem, quàm si Sanctos dubios & extraneos, quos tamen non nulli è nostris omnino proprios, extraneos non nulli omnino existimârunt, retineremus quidem, sed minoribus characteribus designavimus. Sic enim utrorumque votis fit satis, dum & illi habent acta, quæ legant, hi verò distinctos habent, quos eliminant, si velint. Nec melius sanè alumni Benedictini, qui Patris ac Ordinis legitima decora propugnare debet, vel Historici sinceri & veritatis amantis partes explere poterat.

Movit illum nihilominus adversa Seipsum riorum querela, eo sanè molestius, à criminatione vindicat. quòd nihil hac in re susceperat aut scripserat inconsultis majoribus: Ordinemque sibi longè charissimum tanto præ cæteris pluris æstimabat, quanto præ illis melius noverat, quæ illum verè ac legitime commendarent. Scriptis iterum consilium suum propugnare coactus, censorum objectiones ut validis, ita eruditis responsionibus confutavit, strenueque, ut par erat, causam ipsè vindicavit suam: subinde verò explicatis argumentis à Martyrologio Benedictino, atque Virorum Illustrium Scriptorum *Trithemio* petitis, quin etiam rejectis amicorum in ea contentione consiliis, eos minimè audiendos ostendit, qui in hac Sanctorum Ordinis collectione non tam accurati criterei, quòd vera à falsis discernuntur, quàm pietatis, cujus causa suscepta fuerat, habendam esse rationem; nec tam disceptanda, quàm referenda Ordinis decora; uno verbo, si quid rejiciendum, id certè domesticos dedecere contendebant.

Hoc

* *Ruinart* in vitâ *Mabillonii* n. 18. p. 43.

Animus
ejus veri
tenax.

Hoc specioso rationum obtentu per-
motis non parùm Præpositis, ne vel
minimum quidem motus *Mabillonius*
est: nec flecti unquam potuit animus
veri tenax, ut quidquam scriberet à ve-
ritate & sinceritate præcipuis Historici
dotibus alienum. *Ut æquitatis amor*,
ajebat ille in Apologia MS., *prima ju-
diciis dos est, sic & rerum ante actarum
sincera & accurata investigatio Historici
munus esse debet. Judex persona publi-
ca est ad suum cuique tribuendum consti-
tuta; ejus judicio stant omnes in rebus,
de quibus fert sententiam: maximi pro-
inde criminis reum se facit, si pro virili
sua parte jus suum unicuique non reddat.*
» Idem Historici munus est, qui & ipse
» persona publica est, cujus fidei com-
» mittitur examen rerum ab antiquis
» gestarum. Cùm enim omnibus non
» liceat eas per se investigare, senten-
» tiam ejus sequuntur plerique: quos
» proinde fallit, nisi æquam ferre
» conetur; nec fatis est tamen, ve-
» rum ut amet, & investiget, nisi
» is insit animi candor, quò ingenuè
» & apertè dicat, quod verum esse no-
» vit. Mentiri si Christianis omni-
» bus, multò magis religiosam vitam
» professis, nullà unquam ratione li-
» cet, longèque minùs, cùm menda-
» cium multis exitiale est ac pernicio-
» sum. Fieri verò non potest, quin
» Historici mendacia vergant in perni-
» ciam multorum, qui verbis ejus fi-
» dem adhibentes decipiuntur, dum
» errorem pro veritate amplectuntur:
» non levis proinde ejus culpa fuerit,
» qui tot alios secum in errorem trahit.
» *Debet ergo, si candidus sit, procul ab
» omni studio partium certa ut certa, falsa
» ut falsa, dubia ut dubia tradere; neque
» dissimulare, quæ utrique parti favere,
» aut adversari possunt, non debet à veri-
» tate se jungi pietas, neque hæc, si vera
» ac sincera sit, veritati unquam adversari.*
» Iniquè igitur agerem, si falsa ut ve-
» ra, dubia ut certa proponerem Or-
» dinis decora: siquidem id repugnat
» veritati, cujus partes Monachi, ut-
» pote Christi, qui veritas est, sectato-
» res sequi debent: tum religiosæ sin-
» ceritati, quam à nobis potissimùm
» requirunt viri seculares: tum humi-
» litati ac modestiæ; quæ viros maxi-
» mè decet Religiosos; neque enim,
» nisi fovendæ vanitati conferre po-
» test, alienæ virtutis, aut mutuati
» splendoris ostentatio; tum denique,
» quia id Ordini nocet quàm pluri-
» mùm, pessimamque de illo ingerit
» adversariis opinionem; nihil enim

» æquè de Historici fide detrahit, ac
» si vera pro falsis, aut saltem incerta
» pro certis nimio partium studio af-
» serantur, ubi quippe vel semel veri-
» tati, defuisse quis convincitur, inde
» certa quæque rejiciendi, aut saltem
» de illis suspicandi adversariis causam
» præbet. » *Fraçta*, inquit Augusti-
» nus, *vel leviter diminuta auctoritate ve-
» ritatis, omnia dubia remanebunt.*

In alio quoque loco non minùs va-
lidè illorum refellit opinionem, qui
vindicanæ Ordinis gloriæ studio ducti
cuncta sibi licere arbitrantur. *Persua-
sum*, ajebat ille, *semper habui Chri-
stianam pietatem ac religiosam modestiam
non minùs violare monachos, dum falsa
aut vana Ordini suo adscribunt, quàm
privatum quemlibet, dum indebita sibi
arroget; neque enim valet, quæ adduci-
tur adferendæ Ordinis gloriæ ratio: hæc
quippe non tam Ordini communiter fu-
vet, quàm privata cujusque cupiditati,
à qua me, pluribus licet obnoxium vi-
tiis, magnoperè semper abhorruisse pro-
fiteor.* Hæc de veritate, cui dum vixit,
sanctè jugiterque adhæsit, sentiebat
Mabillonius. Quantum porrò esset,
quo flagrabat, veritatis studium, vel in
extremo vitæ discrimine testatum fe-
cit; cùm nonneminem è discipulis ali-
quantulum turbatum advertens ob ali-
quem videlicet, qui in nonnulla ope-
rum suorum loca irrepserat, errorem,
mox sine mora emendatum voluit; ne-
que enim vel minimum vacillandum
putabat vir veri amantissimus, cùm
quidpiam aut sincerè referendum, aut
ingenuè castigandum occurrebat, tan-
tùmque abest, ut arguentes se male ex-
ciperet, ut potius ceu de accepto be-
neficio gratum se illis ac memorem ex-
hiberet; qua in re quos noverat peri-
tiores ac doctiores amicos non solum
invitasse, sed etiam coegisse satis supèr-
que docent nonnulla, quæ in ulti-
mo Annalium volumine de illorum
consilio in appendice emendata le-
guntur.

Cæterùm quamvis ista concertatio
non parùm ipsi molestiæ, atque ob do-
cumenta, quæ in sui vindicias profer-
re coactus est, laboris attulerit pluri-
mum: utrumque tamen non leviter
temperârunt, quos patronos, causæque
suæ strenuos defensores expertus est,
non sodales modò doctrinâ ac pietate
magis conspicui, sed ipsi quoque Præ-
positi Generales; quorum gratia ac pa-
trocinio nec ad sui vindictam, nec ad
sui jactantiam uti unquam voluit; vi-
cisse ac propositum suum vindicasse
con-

Peccat,
qui sibi
indebita
arroget.

Mabillo-
nii Vindi-
cias pro-
bant eru-
diti om-
nes.

contentus, quòdque mirandum sanè
est, ejus rogatu publici juris facta,
quæ adversus ipsum concinnata fue-
rat, Dissertatione, nulla exinde suæ in
censores amicitiae & existimationis ar-
gumenta non dedit. *Mabillonii* porrò
consilium, ejusque vindicias postmo-
dum probavere Literati quique, in pri-
mis verò doctissimus juxta ac Religio-
sissimus Cardinalis BONA. Is enim au-
ditis non sine quadam animi molestia
delatis in *Mabillonium* querelis, id in
ejus gratiam Operisque laudem testa-
tum omnibus voluit; *se nempe diligen-
ter perlectis Sanctorum Actis, nihil nisi
sapienter excogitatum, solerter disposi-
tum, appositèque distributum in notis sive
historicis, sive chronologicis, ac dogma-
ticis observasse, Mabilloniumque non vul-
gari laude dignum judicavit, quòd pro-
prios ac germanos Ordinis Sanctos à du-
biiis & adscriptitiis scitè adedè distinxisset.*

Præclarum hoc tanti Viri suffra-
gium, seu potius magni momenti tes-
timonium, literis quoque suis confir-
mare dignatus Clemens XI. Pontifex
Max. literarum patronus ac literato-
rum, si quis alius, longè peritissimus
æstimator - - - *Ubi, inquit, abundè
nobis non innotesceret, quàm vigeat, be-
nedicente Domino, in Congregatione
S. Mauri pietatis cultus, & sacræ erudi-
tionis studium; satis perspectum fieret ex
Opere per nonnullos ejusdem Congrega-
tionis Monachos singulari sanè diligentia
elucubrato, nupèrque typis & quidem
affabrè excuso. - - - Constat enim vel
ipso intuitu, quàm ingenti curâ Acta
Sanctorum Ord. S. B., quæ in eo recen-
sentur, fuerint ex antiquis monumentis
conquisita, quàm etiam piè ac disertè
fuerint explicata, ac propterea quantam
in Domino laudem ejusdem Operis aucto-
res sibi conciliaverint. Cùm itaque Pon-
tificiam charitatem peculiariter demeruis-
se, si non inmeritò confidere possint, qui or-
namenta præfato Ordini de Ecclesia tam
præclare merito quærunt, & veræ vir-
tutis exempla Christianæ perfectionis se-
ctatoribus proponunt; gratum illud no-
bis vehementer accidisse tibi persuadere,
ac ea omnia tibi polliceri poteris, quæ ad
ejusdem Congregationis, tuique ipsius
commodum pertinere intelliges. Hæc
nunc prælaudatus Pontifex. Atque
hæc sunt Acta Sanctorum Ordinis S. B.
à d' Acherio & Mabillonio ingenti studio,
curâ, & labore collecta, quæ ut pri-
mùm lucem publicam aspexerunt, toti
Familie Benedictinæ ita continuò arri-
ferunt, ut ea communi consensione
receperint; maximè postquam ea non
P, Ziegelbauer Hist. P. II.*

tantùm viri excellentis doctrinæ ac
præcipuæ in Ecclesia dignitatis dilau-
dârunt, sed Vicarius etiam Christi Pon-
tificio suo approbavit oraculo.

Quæ verò duobus proximè antece-
dentibus seculis nonnulli Scriptores
Ordinis nostri ediderunt, non omne
tulerunt punctum, nec eruditioribus
Benedictinis ita probata fuerunt, ut in
iisdem non majorem crism desiderâ-
rint, hodièque desiderent. Negari
enim non potest, Fastis quorundam
Benedictinis insertos fuisse Coelites, qui
Benedictinæ Familie alumni nunquam
fuerunt. Quod duplici potissimùm
ex capite factum est; aliis nempe Ha-
giographis seu Martyrologis in tanta
Actorum & antiquitate & obscuritate,
id temporis parùm adhuc discussa, non-
dum ea criticæ peritiæ lux oborta fue-
rat, ut veros ac genuinos ab extraneis
& subdititiis fatis dignoscere possent:
aliis verò ea erronea infederat opinio,
in concinnando Sanctorum elencho,
qui ab omnibus retrò seculis pro Be-
nedictinis habiti fuerunt, haud anxi-
um & scrupulosum instituendum esse
criterium, maximè cùm ex imminuto
Sanctorum numero Ordinis gloria im-
minui ipsis videretur. Quâ re tamen
factum, ut existimationi Ordinis plus
nocumenti, quàm commodi afferrent.
Certè *Philippus Brietius* Benedictinos
universim *Sanctorum plagiarios* vocare
non erubuit. Quod illiberale convi-
tium docto Familie nostræ viro ita bi-
lem in nares concivit, ut irâ commo-
tus dicterium, si non magis verum,
certè æquè acerbum regefferit, quod
ego tamen silentio prætermitto. Chri-
stianorum enim, ne dicam, Religioso-
rum est, non modò contumelias non
inferre, sed ne quidem referre. Sed
plerumque fit, ut qui acetum propi-
nat, felle perfundatur, & cùm dixe-
rit, quæ voluerit, audire debeat, quæ
noluerit. Ego qui inclytam Societa-
tem Jesu amore, Ordinem S. Benedicti
professione teneo, id genus dicteria,
quibus charitas & pax utramque inter
Familiam dilaceratur, semper animo
averfatus fui, minarum non imemor,
quas S. Paulus dicacibus intendit. *Si
invicem mordetis, inquit, videte, ne
ab invicem consumamini.* Quanta ve-
rò contumelia *Brietius* Benedictinos,
à quibus tamen minimè læsus erat, af-
fecerit, facilè intelligi potest. Esto
enim, quòd aliqui Scriptorum Sanctos
æquo plures Ordini Benedictino ad-
scripserint, nunquam ea propter tamen
Benedictini universim *Sanctorum pla-
giarii*

Quæ alii
quidam
edidère
Benedi-
ctini, non
æquè pro-
bantur.

Brietii
S. J. Scri-
bæ con-
vitiâ.

Harduini
pacado-
na.

giarii vocandi sunt. Rem exemplo minimè antiquo manifesta in luce ponamus. *Joannes Harduinus*, ut eruditorum nemo nescit, universæ rei antiquariæ internecinum bellum denuntiavit; omnibus veteribus MS. ^{is} codicibus, excepto suo *Plinio*, in suspicionem falsi adductis. Quæ ridicula scepsis ita absurda habita est, ut *Harduinus* viris prudentibus planè delirare sit visus*. Quis verò propterea omnes *Harduini* socios, totamque adeò inclytam Jesu Societatem in reprehensionem delirantis hujus scepsis vocare auit? Nemo, nisi qui præ *Harduino* deliret. Si dixisse sufficit, Societatem *Harduini* librum pro suo non agnoscere, nos *Benedictini* etiam causam diximus, si aliorum sodalium seu criticam imperitiam, seu inconsultum ardorem in Sanctis Ordini adscribendis nos minimè boni consulere protestemur. Longè aliter res se habet in Ord. D. *Benedicti*, atque Societate Jesu. Hæc, non ille, ab uno pendet *Præposito Generali*. Hujus licentia & approbatio omnibus necessaria est, qui commenta sua prelo subijcere constitutum habent. Eâ verò acceptâ, liber typis excusus à Societate pro suo habetur. Et libri tamen à Jesuitis conscripti in publico comparuere, quos Societas pro suis se non agnoscere palàm contestata est. Quâ ratione id factum sit, alii disquirant. Non ita verò, ut dicebam, res se habet in Ordine S. *Benedicti*. Is enim non ab uno pendet supremo Capite, sed singula ferè monasteria proprios suos habent Superiores. Quòd si jam hic vel ille Abbas suorum cuicdam cœnobitarum facultatem imperiatur, quò librum à se lucubratum publicam in lucem emittere possit, aliis Abbatibus & Religiosis omnia benè esse scripta præstare non est animus; minùs animo ita parati sunt, ut si quæ perperam literis mandata, aut erroribus resperfa habentur, eorum culpam præstare velint. Ex quo liquidò apparet, *Brietium* non minimam *Benedictinis* imposuisse injuriam, cum eos *Sanctorum plagiarios* vocare non perhorruit. Neque enim in plurimorum situm erat potestate, aut hodie est, ut impedire possent, ne hic, illève vel artis criticæ ignarus, vel immodico abreptus fervore Sanctos extraneos veris ac sinceris annumeraret. Sed misso *Brietii* convitio, *Mabillonius* est,

quem *Bollandiani Socii* à sinceritatis studio in scribendis Actis Sanctorum Ordinis S. B. meritò commendant**: *Quò spiritu*, inquit, *utinam omnes suorum quisque Ordinum opimenta ab antecessoribus accepta & expenderent ipsi, & expendi ab aliis patiantur.*

Artis Criticæ regulas à *Mabillonio* ^{Missio} edoctus fuerat *Theodericus Ruinartus*, ^{S. Mauri} ejus discipulus, qui subinde missionem ^{in Franci-} S. Mauri, discipuli S. Patriarchæ ^{am à Rui-} *Benedicti* in Franciam à Criticorum quorundam cavillationibus vindicandam sibi suscepit. Jam illustrissimi *Harlæi* Archiepiscopi *Parisiensis* temporibus, cum in reformandum *Parisiense Breviarium* naviter incumbere delecti ab eo periti Critici, lectionesque omnes *Breviario* inferendas ad severioris Criticæ leges expenderent, lis ea de remota fuerat, sed facilè sopita; prolatis quippe à nostris *San - Germanensibus* argumentis & auctoritatibus, quibus vetus & recepta hæc in *Ecclesia Parisiensi*, & toto Ordine *Benedictino* traditio nitebatur, firmabaturque. Sic festum sancti *Mauri* Abbatibus, quod solenni veneratione semper celebravit *Ecclesia Parisiensi*, ex quo præsertim ejus Reliquiæ in monasterium *Fossatense Parisiis vicinum* illatæ sunt, pristinam sedem & dignitatem in novo *Breviario* retinuit, cujus lectiones in eo festo legi solitæ *missum à S. Benedicto Maurum in Gallias* palàm asserere perrexerunt.

Sed cum illustrissimus Archiepiscopus *Antonius de Noailles*, paucis ante ^{Confirmatur ab} annis Cardinalis Eminentissimus *Breviario Parisiense* accuratiùs recognitum, & emendatum edere meditaretur, acriùs recruduit sopita, non extrinsecta *de missione S. Mauri* controversia. Qui enim missioni adversabantur, resumptis eâ occasione animis, eam modis omnibus concutere conati sunt; non quidem prolatis rationibus & auctoritatibus [quæ rem factam negarent, nullæ erant] sed congestis difficultatibus & cavillationibus, quibus vulgata *S. Mauri Acta* in suspicionem vocarentur; infirmatâque veteri traditione, nova opinio paulatim succresceret. Vocatis in commune consilium partibus, auditisque, ac expensis utrimque rationibus sententiam à decessore latam confirmavit illustrissimus Archiepiscopus. Nec sic tamen à coepto desistere Adversarii, sed quæ viva voce protulerant, sparsis per urbem

Ruinartus
edit apolo-
giam
A. 1702.Etiam
pro S.
Placido.

urbem scriptis, imò & in *Hollandiam* missis, publicare coeperunt. Lectis iis scriptis Protestantes pro more exultare, triumphos agere, Catholicis imò & sancto *Mauro*, quasi larvæ insultare, *Benedictinisque* ipsis palàm imponere, quasi adversariorum argumentis victi agnovissent tandem, fabulosam esse totam *S. Mauri* historiam, Sanctumque ipsum fictitium.

Hactenus nulla eâ de re Scripta protulerant nostri, satis habentes Adversariorum objectiones vivâ voce dissolvissè. Sed quod factum nondum fuerat, jam tunc factò opus esse res ipsa monebat. Hanc provinciam cum suscepisset *Ruinartus*, edidit anno MDCCII. patrio idiomate *Apologiam missionis sancti Mauri, Benedictinorum in Francia Apostoli*, in 8.vo Ab ipso limine probat, existitisse sanctissimum quendam *Benedicti* discipulum, nomine *Maurum*, quem ipsum esse primum Abbatem, ac conditorem Monasterii *Glannofoliensis* in *Andegavensi Comitatu*, recepta jam ac constantissimâ nono seculo traditio ferebat. Quam quidem traditionem à sancti *Benedicti* temporibus ad nonum seculum, dehinc verò ad nostra usque tempora continuatâ serie manasse, certissimisque argumentis, auctoritatibus & monumentis fultam esse demonstrat vir doctissimus: & quamvis *Acta* sancti *Mauri* interpolata fuerint, certos tamen in iis residos esse characteres, quibus facta tecta maneat eorum auctoritas, ac fecerint haud difficile valeant posterioris manus additamenta à primæ ductibus, qui missionis sancti *Mauri* testimonium ferunt, nullis argumentis, sive *Basnagii*, sive aliorum (quæ quàm infirma sint, ostendit) concutiendum. Et quia *Basnagius* & alii quidam cum eo Critici modum omnes excedentes, non tantum *Acta* vulgata, sed ipsum etiam Martyrium, imò & personam sancti *PLACIDI*, sancti *Benedicti* discipuli, & sociorum ejus meram esse fabulam contendebant, *Ruinartus* additamento ad calcem apologiæ suæ factò, morosiores illos Criticos egregiè refellit. Ingenuè quidem fatetur, vulgata martyrii *Acta* vix ullam fidem mereri, inconcussam tamen manere veterem traditionem, tum de misso à Patre suo *Benedicto* in *Siciliam* *Placido*, tum de ejus illic ac Sociorum martyrio, quam invictè confirmat inventio corporum sanctorum Martyrum facta anno MDLXXXVIII. in eccle-

sia sancti *Johannis Baptistæ Messanen-* si. Hæc ferè summa apologiæ sancti *Mauri*, quam Latine conversam edidit *Mabillonius* ad calcem tomi primi *Annalium Ordinis S. Benedicti*.

Alia quæstio, quæ diu inter ipsos ^{Alia lis} *Benedictinos*, *Cassinates* ^{de reli-} *Italos*, & ^{quibus Ss.} *Floriacenses Gallos* agitata fuit, nec ^{Benedicti} hodie terminata est: *quiescântne in Cas-* ^{& Scho-} *siensi Monasterio, an in Floriacensi, sa-* ^{lasticæ.} *cræ S. Benedicti & S. Scholasticæ pignora?* Itali *Leonem Mariscanum* in *Chronico Cassinensi*, ejusque continuatorem *Petrum Diaconum* sequuti, prorsus negant, ullam *Reliquiarum S. Benedicti Translationem* factam ad *Floriacense Monasterium*. Galli contra & factam asserunt, *Bedæ*, *Pauli Diaconi*, *Adrevaldi*, *Aimoini*, aliorumque veterum Scriptorum auctoritate nixi, & ipsas *Reliquias* ad *Cassinense Cœnobium* nunquam amplius relatas contendunt. Medius inter *Italos* & *Gallos* stat *Anastafius Senior*, ossa *Viri sanctissimi* in *Gallias* asportata scribens, eaque rursus tempore *Stephani II. Papæ Cassinum* delata. Hujus *Anastafii* breve *Chronicon Cassinense* publici juris fecit *V. C. Ludovicus Antonius Muratorius* * præmissâ præfatione, quæ à cæteris ejus plurimis proloquiis, quæ in Scriptorum *Rerum Italicarum Tomos* adornavit, minimè abludit, id est, eloquentiæ, doctrinæ, atque eruditionis criticæ plena est. Cum verò *Opus* hoc pretiosum sit, nec in omnibus *Benedictinis* per *Germaniam* bibliothecis habeatur, rem non ingratham iis sodalibus nostris, quibus id in promptu non est, facturum mihi videor, si laudatam præfationem huc transcribam. Ex ea enim addiscent, in quo cardo celebris hujus controversiæ tot annorum, ne dicam, seculorum decursu *Cassinenses* inter & *Floriacenses Benedictinos* potissimum consistat. Sic igitur vir maximæ doctrinæ præfatur.

„Diu inter *Cassinates* *Italos*, & *Floriacenses Gallos*, agitata est, ac etiamnum viget celeberrima Quæstio; *quiescântne in Casinensi Monasterio, an in Floriacensi, sacra S. Benedicti, & S. Scholasticæ pignora?* Hinc inde à dissidentibus patronis veterum suffragia congesta sunt, atque inter alios ab *Arnoldo Wion* laudatus est *Anastafii Liber*, de quo agimus. Attamen habes quod mirere. Neque *Italis*, neque *Gallis* *Opusculum* hoc probatur; quippe illi *Leonem Mariscanum* in *Chronico Cassinensi*,

Murato-
rii ea de
re opinio.

* *Systema P. Harduini* S. J. jam anno 1696. plures ita commoverat, ut ipsum non modò velut fanaticum, sed tanquam hæresiarcham perniciosissimum traducerent; uti referunt novellæ *Hagæ Comitum* 12. Jan. anni 1715.

** *Tom. IV. Junii* pag. 119.

* *Tom. II. pag. 249.*

„si, ejusque continuatorem Petrum Diaconum sequuti, prorsus negant ullam Reliquiarum S. Benedicti Translationem factam ad Floriacense Monasterium. Galli contra & factam asserunt, Bedæ, Pauli Diaconi, Adrevaldi, Aimoini, aliorumque veterum Scriptorum auctoritate nixi, & ipsas Reliquias ad Casinense Coenobium nunquam amplius relatas contendunt. Anastasius verò iste medius stat, ossa Viri sanctissimi in Gallias asportata scribens, eaque rursus tempore Stephani II. Papæ Casinum delata. Clarissimus ergo Vir Johannes Mabillonius in Act. Sanct. Ord. S. Benedicti sect. 2. pag. 337. Dissertatione peculiari pertractans Historiam Translationis corporum S. Benedicti & S. Scholasticæ in Galliam, Scriptorem hunc Pseudo-Anastasium appellat, & Bullas Pontificias ab eodem laudatas falsi inscribit. Tum num. 20. ejusdem Dissertationis hæc habet: *Quis ergo, inquis, fictitiæ illius Relationis auctor est, si non Anastasius Bibliothecarius? Istud sanè aliis definiendum relinquimus. Quamquam si quis attentè rem perpendat, in illa narratione quædam cum Petri Diaconi ac Bibliothecarii Casinensis stilo, atate, & genio convenire advertet.*

inclinat
in Casinensium
partes.

„Equidem in controversiam tam arduam temerè me non ingeram; Neque hujusmodi narrationem, neque Scriptoris nomen legitima prorsus, ac germana præstare mihi est animus. Imo contra stat mihi, Scriptori, qui hæc literis mandavit medio seculo Octavo, falso tribui hunc foetum. Attamen, quod est ad narrationem, & rem ipsam addere liceat, vix me intelligere, cur tot vocibus in ipsam effundantur tum Casinates, tum Galli. Ad illos quod attinet, ex eorum Bibliotheca Liber prodit; ac proinde, ut veri videtur simile, à Casinate Monacho ista venire, ita difficile excogitare possumus, nisi vera fuisset, & Casini quoque credita Benedictini tumuli expilatio per Francos facta, Casinatem Monachum eam tanquam rem certam relaturum fuisse. Multoque minùs eidem neganda fides, quum in hoc ei consentiant Paulus Warnefridi, Casinensis olim Monachus, Johannes VIII. Papa, & tot alia antiquorum testimonia, quæ Mabillonius in laudata Dissertatione congestit. Rursus quod est ad Gallos, ipsi quoque meminerint, se in suis Historiis non nihil habere, quod Casinensis Scriptoris narrationem, quod est ad rei substantiam, satis juvet. Scribit

„ille, reportata tandem Casinum sanctissimi Abbatis Lipsana. At negare ne illi quidem possunt, Adrevaldo teste, Zachariam Romanum Pontificem, literis datis ad omnes Francorum ecclesias, enixè curasse, ut Casinensi Coenobio restituerentur sublata S. Benedicti ossa. Præterea ex eodem Adrevaldo, Ademaro, & aliis habemus, Carlomanum Casinensem Monachum, Pipini Regis Fratrem, in Franciam missum, ut reportaret in Casinum corpus S. Benedicti. Denique ex Actis Episcoporum Rotomagensium, ut Mabillonius ipse concedit in Annalibus Benedicti. ad annum Christi 750. constat, à Medone Abbate Floriacensi aliquam saltem sacrarum Reliquiarum partem Casinatibus concessam, sive restitutam. Audiamus Adrevaldum in Relat. miracul. S. Benedicti cap. 17. ubi fatetur Abbatem Floriacensem Casinatibus ex ejusdem pretiosissimi Confessoris corpore Reliquias benignissime contulisse.

„Ex his satis intelligimus, restitutioni sacri pignoris narrationem à Franco-rum monumentis non abluere, quum & similia utrobique habeantur in suffurandis sacris corporibus acta, & ab utrisque Carlomanni expeditio, & quidem cum Stephano II. Papa, in Gallias referatur, ut recuperarentur Casinatibus S. Benedicti ossa. Quod si Casinas Scriptor restituta quæque scribit, Adrevaldus verò Floriacensis Reliquias tantum: cur veritatem nutare ab Itali tantum parte velis, quum non minùs simulare potuerint Casinates, quàm Franci dissimulare singula recuperata, pro suorum Coenobiorum honore? Accedit, quòd ipsius Pauli Diaconi verba, à Gallis pro se prolata, innuere videntur, restituta Casinatibus sacra Corpora. Imo idem Paulus in Homilia de S. Benedicto, dum Casini degeret, scripta, auctor est, suis temporibus hominem mutum, & surdum usum linguæ & aurium recepisse ad sacratissimum Corpus S. Benedicti. Mabillonius in Annal. Benedicti. ad ann. 797. censet, id sine dubio intelligi de corpore Floriaci posito. At Paulus suos Casinates ibi alloquitur, & ipsos ejusdem miraculi testes appellat. Neque Casinates cum Floriacensibus verfabantur. Leo etiam Ostiensis miraculum hoc ibi patratum disertissime scribit.

„Denique magnum momentum ad hujus rei elucidationem conferre poterit, quod nunc subdam. Paulus Diaconus Lib. 6. cap. 2. Hist. Longobard.

„bard. omnium gravissimus testis est, verè expilata per Floriacenses ossa S. Benedicti fuisse, eaque in Galliam asportata. Id Paulus disertè affirmat, quamquam subsequenter verbis, ut Angelus Nuceus contendit, affirmare rursus videatur, idem S. Benedicti Corpus Casini adhuc adservari. Ego locum Langobardicæ Historiæ in antiquissimo Codice MS.º Ambrosianæ Bibliothecæ per Clarissimum & amicissimum Virum Josephum Antonium Saxium ejusdem Bibliothecæ Præfectum, attentè considerandum curavi. Rescripsit ille, in editis quidem Pauli libris legi: *Circa hæc tempora cum in Castro Casino, ubi Beatissimi Benedicti sacrum corpus requiescebat &c. at in Ambrosiano Codice legi: ubi Beatissimi Benedicti sacrum corpus REQUIESCIT.* Si germana hæc Pauli lectio est, vides, ipsum quidem fateri furtum, ad simul innuere Restitutionem factam: quod & in Chronico nostro contenditur. Certè hujus unius vocis mutatio Paulum totum eripere Floriacensibus potest. Quod si restitutum sacrum illud Corpus Casino Paulus apertè non scribit, id factum, quia Langobardicam Historiam usque ad annum 754. minimè ille perduxit. Si Librum perfecisset, fortassis & hoc ibi legeremus expressum. Quare suspensio quidem gradu procedendum est. Eruditus in amplectenda Anastasiana hac narratione; sed & ab eadem rigidè atque omnino exhibenda abstinendum fortassis est, quum Pauli Diaconi auctoritas re consentire, cum hoc Scriptore videatur.

Anastasio
narratio
suspecta.

„Dixi tamen narrationem hanc ab Anastasio illius ævo abhorreere, quando ipsum velimus hæc scripsisse anno Christi 754. Nam occurrunt nonnulla, imò complura, quæ recentioribus seculis aptius conveniunt; qualia sunt intentata tam facile à Romanis Pontificibus Anathemata ipsis Francorum Regibus, quòd Floriacenses & Cenomanenses non cogerent reddere Reliquias sublatas. Præterea illorum Regnis denuntiata Interdicti Ecclesiastici minæ: qui mos tantum invaluit post millesimum annum à Christo nato, antea perquam rarus. Denique cum Seculo VIII. nullo pigmento componere possis Populorum Lotharingorum memoriam, quum constet, tunc ignoratam terris hanc appellationem fuisse. Reliqua prætereo. Leo autem Marficanus Cardinalis Ostiensis Lib. 2. cap. 22. Chronici Casinensis auctor est,

„Henricum I. Imperatorem Sanctum an. 1022. Casinum advenisse, ibique non uno miraculo certiore factum, quòd illic B. Benedicti Corpus veraciter requiesceret, *ubicunque postmodum scripturam Translationis ejusdem B. Patris reperire potuit, flammis exussisse.* Pergit dicere Marficanus, optimum illum Augustum ex ipsius falsæ Translationis serie rationabiliter ostendisse, hæc frivola esse, ac confictitia, dum sicut ibi refertur, unus idemque Angelus & illos hortabatur ad surripiendum, & Romanum Pontificem instigabat ad persequendum, rursusque illis insistebat ad fugiendum. His verbis ne putâ, Anastasianam narrationem Translationis impeti. Feriunt illa Adrevaldi, Aimoini, & reliquorum Floriacensium Historiam, ubi contraria hæc prodigia legas, quæ judiciosâ sanè censurâ Leo Marficanus explodit. Itaque si in Libello, quem edimus, de Restitutionis negotio ficta & fomniata legere tibi videris, ne ab hujusmodi quidem censura immunem se præstat Floriacensium Monachorum de Translatione assertio.

„Quod restat, in eam pendeo sententiam, Historiam hanc à Casinate quopiam Monacho post millesimum à Christo nato annum fuisse concinnatam. Vera ne is tradat, an mera figmenta dederit de reportatis ad Montem Casinum SS. Benedicti, & Scholasticæ ossibus, in medio relinquo. Sed sive vera, sive falsa referat, narrationem suam ornasse, sive infucasse videtur miraculis, Bullis, & concionibus ad rei opportunitatem sero à se compositis. Anastasio verò Bibliothecarii inscriptionem ab alio potius, quàm ab ipso, adjectam, ut major fides Historiæ Translationis accederet, veri simile puto; quippe post ipsius Translationis seriem, quæ sequuntur, nemo negabit, quin ab uno eodemque Scriptore procedant. Qui ergo se Anastasium, nempe Virum viventem anno Christi 754. effingere se ille voluerit, aut potuerit, qui Historiam Casinensem ad tempora usque Bertharii Abbatis deducit, hoc est ad annum circiter 857? Præterea in plerisque cum Leonis Ostiensis Historia Chronicon istud graditur, ut conferentibus patebit. Attamen, qualiscunque sit hic foetus, certè antiquus, non ingratum Lectoribus reor, si in publicum diem efferatur, tum quòd ad Historiam Casinensis monasterii aliquid conferat, tum quòd ad examen implicatissimæ

An Casinatis
Monachi
vera sit
aut falsa.

„Quæstionis, ubi nunc conditum jacet S. Benedicti Corpus, hæc quoque sint adhibenda. Dixi, Opusculum hoc desinere in Bertharii Abbatis Vitam; sed suspicari jure possumus, non illic constituisse Scriptorem, ipsumque alia addidisse, quæ temporis injuria exciderint. „ Hactenus V. C. Lud. Ant. Muratorius de Translatione Corporis S. Benedicti.

Quid eâ de re sentiat Quirinus.

Eminentissimus Cardinalis QUIRINUS in descriptione * literariæ suæ peregrinationis per Galliam pridem institutæ testatur, se celebrem adhibuisse Abbatiam Floriacensem, quod Galli translatum autumant à Casinenfi Monasterio à Longobardis jam everso, Corpus S. Benedicti. A Monachis illis humanissimè exceptus, haud tamen omisit acriter propugnare Casinatum suorum causam, quod memoriæ ipsius fixa hærent, quæ Angelus de Nuce, aliique de eo argumento eruditè & solide prodiderant.

Controversia de reliquiis S. Dionysii.

Non absimilis ferè contentio multis abhinc jam seculis viget inter S. Dionysii in Gallia, & S. Emmerami in Germania Cœnobitas. Utraque pars S. Episcopi & Martyris Reliquias se possidere asseverat. San-Emmeramenses nituntur auctoritate S. Leonis IX. qui publicis declaravit tabulis (quæ hodie leguntur, & subscribi possent, nisi apud Baronium extarent) fervari Ratisponæ S. Dionysii corpus furto per Arnulphum Imperatorem Parisiis olim sublatum, indeque Ratisponam deportatum. Sed contra Rigordus Historicus gente Gallus, qui sub Philippo Ludovici F. scripsit, exercitè obnititur, docetque S. Dionysii pignora custodiri Lutetiæ, nec unquam fuisse inde sublata, literas esse confictas à Bojis, quod mihi, inquit CAROLUS STENGELIUS *, Abbas perdoctus, procul à verâ videtur ratione abesse. Quæ enim causa Bojos adegisset? aut quorsum illa opinio gentem invasisset, si non Imperator ipse Arnulphus corpus in Bavariam transtulisset? an ut umbram Dionysii, vel cæcula cæli adorarent?

Mabilionii argumentum negans.

MABILIONIUS, cum itinere literario in Germaniam instituto Ratisponam ad monasterium S. Emmerami pervenisset, insignem Evangeliorum Codicem, mandato Caroli Calvi optimè scriptum sibi ostensum fuisse his verbis perhibet: *Hunc librum ex Parisiensi sancti Dionysii monasterio unâ cum*

*sancti Martyris corpore factim sublatum, donoque Arnulfo Imperatori, atque ab eodem Ecclesiæ S. Emmerami traditum asserunt. At mirum est, inquit, inquit, ARNOLFUM ejusdem cœnobii ex Comite monachum, qui sub annum millesimum scribebat, meminisse istius codicis ab Arnulfo concessi, nulla corporis S. Dionysii mentione facta. „ Est hoc præcipuum Mabilionii argumentum merè negativum, cujus quanta sit vis, si loco debito adhibeatur, Critici non ignorant. Illud tamen antiquæ San-Emmeramensium traditioni nihil officere, V. C. Bernardus Pezsius ^{à Bernar-} contendit. Ipse enim est, qui ex ejus- ^{do Pezio-} dem Asceterii Bibliotheca vetustissimum eruit fragmentum, quod The- ^{refellit.} sauri Anecdotorum Tomo III. Parti II. col. 400. inseruit. In hoc Translatio Corporis S. Dionysii è Francia in Germaniam ad monasterium S. Emmerami disertim asseritur. Porro fragmentum hoc Opusculis Othloni, qui anno MXXXII. ejusdem loci monachus factus fuit, intextum, ejusdem seculi xi. manû, qua illa, exaratum est, ut adeò vix dubio locus sit, ab eodem Auctore profecta esse, præsertim cum aliis nihil in toto codice insit, quod non sit certissimè Othlonianum. *Quantum verò momenti, inquit Pezsius, hoc Fragmentum in celebri illa de Translatione Corporis S. Dionysii ad monasterium Emmeramense afferat, nemo ignorat, qui præcipuum Mabilionii argumentum, à silentio Arnulphi seu Arnolphi Comitum in Dialogo de Miraculis S. Emmerami &c. petitum rectè unquam expendit.**

„ Verum id argumentum hoc fragmento immensum quantum infirmatur. Cum enim ipse Mabilionius Tom IV. Analect. p. 403. fateatur, „ Othlonum Arnolpho æqualem extitisse, quid traditioni Emmeramensium obsit silentium Arnolphi de præsentia corporis S. Dionysii, quam „ Arnolpho synchronus, pietatèque „ ac doctrina si non major, certè par „ Othlonus apertè prædicat? „ Hæc Pezsius, qui alia deinde rationum subjecit momenta, quibus suam corroborat assertionem. In fine verò addit: *Sed ad hanc universam rem accuratè pertractandam, non tumultuaria quædam observatio, sed vix integrum volumen satis fuerit. Mihi palàm fecisse sufficit. Monachos San-Emmeramenses nec mendacio finxisse, nec imprudenti levitate credidisse, Reliquias S. Dionysii è Gal-*

* In Commentar. vitæ lib. 2. c. 9. p. 214.

** Monasteriolog. part. I. in Monasterii S. Emmerami Historia.

è Gallia in Germaniam ad suum Asceterium fuisse translatas.

Launoii infulsus dicitur.

Quamquam si *Launoium* audimus, hæc de re disputandum non sit: litem siquidem inter San-Dionysianos & San-Emmeramenses Cœnobitas *ludicrum & umbratile certamen* vocat, quod in eo versetur, ut utriusque monasterii monachi fraudis & imposturæ dicam sibi *mutuò scribant, & ad probandum hoc crimen instrumenta contraria infumant.* Quid verò infulsus atque injuriosus ab importuno hoc Aristarcho dici potuit, qui aliis id genus pugnas frequentes sine necessitate dedit? Certè *Launojo* nec prudentia & judicio, nec doctrina & omnis eruditionis genere inferior fuit *Joannes Gregorius Eckart*, qui tamen Monachus non fuerit Benedictinus, litem tamen hanc inter utriusque monasterii Cœnobitas multis jam seculis agitatum suo examine non indignam judicavit. Optarem, ut celeberrimi hujus Scriptoris *Historia rerum Francicarum* duobus comprehensa Tomis in omnium Sodalium nostrorum Bibliothecis extaret; multarum enim rerum scitû dignarum, atque ad Historiam Benedictinam attentium ex ejus lectione comparare sibi possent; sed cum non nesciam, in permultis eam desiderari, non defugiam gravem transcriptionis laborem (Amanuensem enim non habeo) atque *Eckarti* Disquisitionem * bene tamen longam hinc subjeciam.

Eckardi disquisitio Critica de offibus S. Dionysii.

„ Erat hac tempestate (anno 893.) omnibus persuasum, illum S. Dionysium, cujus ossa in Monasterii S. Dionysii Basilica apud Parisios asservabantur, esse ipsum S. *Dionysium Areopagitam*. Ingens ideò ejus veneratio: & *Gisalberto* cuidam *Bajoario* cupido eadem de causa incessit, hunc thesaurum Gallis auferendi, & in patriam suam transferendi. Res successit secundum vota, & ossa Martyris hujus Ratisbonam tandem venere. Ratisbonenses postea non sine causa gloriati sunt, se possessores sacri corporis esse. Cum verò illud ex metu, ne ipsis à malevolis eriperetur, aut, ut postea repetemus, ab Hungaris profanaretur, recondito loco depositum esset, locus ille sensim ignoratus est. Literarum tamen monumenta varia, picturæ parietum & sculpturæ vetustissimæ aderant, quibus docebatur, idem in Basilica S. Emmerami esse. *Reginhardus* Abbas, ecclesia S. Emmerami combusta, omne studium impende-

bat, ut restauraretur. Cum rudera materiæque collapsa efferretur, anno 1052. inventi sunt tres lateres muro inclusi; in uno lectum est: *EMMERANVS AQVITAN. DIONYSIVS AREOPAG. HIC REQUIESCIT. SVB ARNVLPHO IMPERATORE ET Odone R. In altero: SVB EBVLONE ABBATE MON. SCI DIONYSII GISALBERTVS FVRAVIT. In tertio. FVRATVS EST V. N. IVL. HVC VENIT II. N. DECE. TEM. TVTON. EPI.* Sic inscriptiones hæc ex ipsis lateribus exscriptas *COELESTINUS Abbas S. Emmerani* in Mausoleo S. Emmerani publicavit. Exemptis ex muro his lapidibus, duæ capite apparuerunt; quibus apertis in una *Caput S. Dionysii*, in altera reliqua ossa ejusdem reperta sunt. Addita erat membrana cum relatione: *In nomine sanctæ & individue Trinitatis. Notum sit omnibus, quod hic est corpus sanctissimi Dionysii, qui à loco Areopagitæ, patriotico Jonius, Christiano autem agnomine est appellatus Macharius, à S. Paulo Apostolo Atheniensem ordinatus Archiepiscopus, Apostolica auctoritate B. Clementis Papæ universalis totius Gallie constitutus Apostolus pro fide Christi sub Domitiano Cæsare, Præfecto Sisinnio, VII. Idus Octobris gloriosum martyrium perpetravit usque ad locum, in quo nunc Dei dispositione requiescit humatum, sine cessatione te laudans & dicens: Gloria tibi Domine.* Hæc scilicet tunc pie credebantur. Venit anno 1052. Ratisbonam *LEO Nonus* Pontifex Summus, Leonis IX. de offibus S. Dionysii. offaque & monumenta Sancti ipse inspe- xit, ac genuina esse vidit. Monachus *Hatterslebiensis* apud *Leibnitium* Script. Brunsv. T. I. pag. 709. ex Chronico quodam in anno 1126. desinente, excerptis hæc de Leone IX. verba: *Ratisponæ verè haberi Reliquias S. Dionysii confirmavit.* Annalista Saxo, qui Chronicon suum in anno 1139. finiit, sub an. 1052. de Leone scribit. *Qui Papa veniens Ratisponam, Reliquias B. Dionysii Martyris, de quibus diu dubitatum, præsentibus Parisiorum Legatis perspexit, ibique haberi probavit.* Eadem verba habet etiam *Chronographus Saxo*, cujus Annales in anno 1188. desinunt; & *Hermannus Cornerus* Lubecensis in Chronico, quod in anno 1435. terminatur, ubi tamen verbis de Leone laudatis addit: *& Literis suis testimoniū veritati perhibuit.* Hic verò *Cornerus* se sua ex *Vincentii Bellovacensis* Speculo defumisse testatur. Idem *Cornerus* sub anno 898. dicit: *Arnulphus Imperator, secundum Sigibertum, S. Dionysium Are-*

* Tom. 2. lib. 32. pag. 739. seq.

Areopagitam de Gallia transtulit in Ratisponam, ubi nunc corporaliter quiescit, quanquam Franci mentientes dicunt, se corpus illud sanctissimum habere, non obstante testimonio, & diffinitione Leonis Papae, quae sub bulla Ratisponae habentur. Bullae hujus initium etiam affert. In vulgatis exemplaribus Sigeberti Gemblacensis nihil quidem de S. Dionysio Ratisbonam translato habetur: fuisse tamen Codicem, in quo haec lecta sint, Cornero credimus. Lerbicus in Chronico Mindensi sub Episcopo Drogone ait: Hic Arnulphus anno Imperii sui IX. corpus S. Dionysii Areopagitae de Gallia in Ratisponam Theotoniae transtulit, ubi nunc quiescit, & hoc Leo IX. Papa Bulla sua protestatur. Andreas Ratisbonensis in Chronico, anno 1422. absoluto, de Leone: Hic etiam, inquit, rogantibus Parisiorum Legatis litem, quae inter civitatem Ratisponam & Regnum Francorum diu erat de Reliquiis S. Dionysii Areopagitae, quae illuc translatae fuerant ab Arnulfo Imperatore, determinavit, & eas apud S. Emmeramum haberi probavit. Potiora deinde ex literis hac de re Leonis ad Henricum Galliae Regem scriptis subjicit.

Ejusdem literae de super editae A. 1052. Ex his aliisque testimoniis liquidò apparet Leonem Ratisbonae Reliquias S. Dionysii inspexisse & probasse; hancque rem publicè statim per omnem Germaniam divulgatam, & à Scriptoribus diversorum locorum annotatam fuisse. Gewoldus in Additionibus ad Hundii Metropolitum Salisburg. Tom. I. pag. 169. literas Leonis IX. refert, sed exactius easdem ediderunt Baronius sub anno 1052. & Coelestinus Abbas in Maufoleo S. Emmerani pag. 40. seq. Integras recitare lubet: In Salvatoris nomine Jesu Christi Amen. Leo Episcopus servus servorum Dei charissimo filio inclyto Regi Francorum, & Venerabilibus Fratribus Archiepiscopis, Episcopis, & dilectis in Christo filiis Abbatibus, Prioribus, Praepositis & Decanis universisque tam Subditis quam Praelatis ejusdem Regni salutem & Apostolicam benedictionem. Deus omnipotens, qui non immeritò per Prophetam in Sanctis suis esse mirabilis praedicatur, mira quadam inscrutabilis consilii sui profunditate disponit, quae dum considerare non sufficit mens humana, ipsa suimet infirmitate deficiens, in quendam sui excessum rapi cogitur, & stuporem. Quod ipsi nuper experti & vobis in Christo charissimis & universitati fidelium promulgare compellimur, ut & Dei opera pari-

ter admiremur. Nam cum per instantiam serenissimi Imperatoris Henrici ad partes Germaniae visitandas, ac praecipue ad urbem, quae dicitur Ratisbona, vel Regenspurg, evocati essemus, ad venerabile corpus B. Wolffgangi ejusdem urbis Episcopi transferendum, hoc ea, qua debebat reverentia & devotione peracto: Tui, Francorum Rex, in Christo fili charissime, nomine Legati tua tuorumque omnium vice sollicitè rogaverunt, quatenus litem, quae inter vos & urbem praedictam super sacrosanctis ossibus beatissimi Dionysii Areopagitae fuerat diutissime ventilata, veritate discussa dirimere curarem: Vobis quidem eadem apud vos esse dicentibus, civibus autem aut incolis urbis praefatae astruentibus, ea per invictissimum Arnulphum quondam Imperatorem ad Ecclesiam B. Martyris Emmerami esse translata, ibidemque deinceps contineri: quae quidem inibi sita est, atque ab omni subjectione & jurisdictione libera & exempta ad jus & proprietatem B. Petri Apostolicaeque Sedis immediatè pertinere dignoscitur, oblatione videlicet Excellentissimi Romanorum Imperatoris Caroli Magni ac posterorum ipsius, qui eidem hactenus successerunt, seu in Imperio, seu in Regno. Id ipsum nihilominus Venerabilis Abbas Reginhardus ac Fratres ejusdem Ecclesiae, cum universitate Ratisponensi instantissime petiverunt fieri. Nos ergo utriusque partis precibus inclinati, nec volentes ulterius corda fidelium dubii hujus ambiguo caligare, in Fratrum nostrorum ac plurimum Episcoporum praesentia & conspectu scripta Arnulphi Augusti, ordinemque rei diligentissime perlegentes, nec eo contenti, capsas, thecas, & scrinia, in quibus sacrae Reliquiae conditae dicebantur, ac titulos & epigrammata eorundem oculo tenus solerti examinatione discutiendo, nihilque omittendo, quod ad indagacionem certitudinis pertinet, tam Imperialibus quam Papalibus antecessorum nostrorum literis sufficienter instructi: picturis quoque parietum multiplicibus & sculpturis vetustissimis exprimentibus indicia veritatis & notas indubitata fide comperimus: dicti Doctoris & Martyris ossa venerabilia, excepta particula unica similiter & minima manus dextrae, apud B. Emmerami Caenobium integraliter contineri. Etenim ne testimonia hominum, quae jam diximus, non sufficerent, divina quoque non defuere prodigia & portenta, quae dubium omne penitus abegerunt: quae nos quoque conscribi jussimus diligenter, vobisque transmitti per vestros Nuntios & Legatos

gatos, nec non apud praedictam Ecclesiam conservari, ut & apud posteros gesta rei notitia deducatur, & ulterius litigandi materia penitus conquiescat. Insuper etiam districtè praecipimus, statuentes, ut translationis ipsius veneranda solennitas, tam à fratribus ejusdem Ecclesiae, quam ab universis urbis jam dictae annis singulis cum omni jucunditate & gaudio celebretur, totaque tripudiet regio Germanorum tanti Patris atque Patroni adventui non ingrata. Vos autem, in Domino Fili dilectissime*, Rex Francorum, tuique fideles, quamvis invidendi Teutoniarum gaudio videamini quidem habere justam materiam, ita ut merito putetis de Alemannorum vobis letitia esse dolendum: considerantes tamen & Dei omnipotentis & invicti Martyris sui voluntatem, quem ablatum plangitis, consolationis tamen admittite placamentum: pensantes attentius, quod nec vobis totus ablatum est, quippe qui charissimos praedicationis suae & passionis consortes Rusticum & Eleutherium in dilectionis adhuc & tutela pignus & rei certitudinem dereliquit: Nec dolete, si Germanos jam visitare dignatus est vel defunctus, qui vobis adhuc vivus praedicavit, cursum consummando, fidem servando, triumphum peregit virtuosissimae passionis, Apostolatus sui super vos signa tam in vita perficiens, quam in morte. Cur igitur Alemanniam ipsius ossa fovere non permittatis in solatium & tutelam, quem vobis Athenae, ut Christo lucrifaceret vos, vivum recipere, audire & caelo transmittere permiserunt? Accedet nihilominus consolacionis & alia ratio, auctoritas scilicet & excellentia subtractoris. Pretiosum vos quidem thesaurum perdidisse fatemur, sed Ablatoris attendite dignitatem, simulque Patris & Apostoli vestri gloriae congaudete, qui cum vos meritorum atque doctrinae suae gaza ditavit, ut Reliquiarum suarum saltem & ossium pretiositate locupletaret Teutonicas apothecas, tam devotum sui corporis furem habuit, quam insignem, auro utique atque topazio meliorem; qui sui valore ad ossa sanctissima subtrahenda Cesareum etiam verticem inclinavit; Nec majestas Imperialis, nec regia celsitudo pii furis hic notam aut nomen erubuit in Arnulpho, dummodo B. corporis exuviis vel doli vel furti vel sacrilegii modo sacrari atque ditescere meveretur: & qui fures & sacrilegos solitus erat condemnare, dummodo Macarii Dionysii pretioso corpore frueretur, fur ipse hic fieri & sacrilegus non contempsit. Cujus insuper fides & devotio dubium etiam omne

per hoc penitus amputavit; quod non ipsa Roma, non in quacunque Metropoli, non in urbe qualibet regni vel arce sibi studebat eligere sepulturam, sed ubi suum se Dionysium condidisse, & scivit & letabatur: suo se sperans patrocinio defendendum & resuscitandum in die novissimo cum beatis. Praesentibus igitur dilectionem vestram monemus attentius & hortamur, in Domino quoque praecipientes, quatenus beatis Rustico & Eleutherio contenti, non fallentes vosmetipsos & alios, beatissimi Dionysii ossa in urbe Ratisbona apud Ecclesiam S. Emmerami Martyris & noscatis & fateamini coruscare. Datum & actum Ratisbonae per manus Friderici Diaconi, Bibliothecarii & Cancellarii S. R. E. Catholicae & Apostolicae** anno Domini MLII. indict. V. (aliàs XV.) Non. Octobris &c.

Baronius ad annum 1052. easdem Literas has Leonis IX. literas ex Antonii Augustini scriptis veteribus Pontificum Romanorum exhibuit, & hoc eorundem datum protulit: Datum & actum Ratisbonae per manus Friderici Diaconi Bibliothecarii & Cancellarii Ecclesiae Catholicae & Apostolicae anno Domini MLII. Pontificatus domini Leonis Papae IV. Indict. VI. Nonas Octobris. Sed Mabillonius ait, literas has supposititias esse, & hoc vel ipsam contextus lectionem persuadere, stylumque, qui omnino à Pontificiis Leonis, aliorumque Romanorum literis alienus sit. At Leonis plures Bullas cum legerim, observavi, ipsum utique alio, quam priores Pontifices fecerant, stylo uti: Nec Bulla est, Charta haec Leonis, sed Epistola ad Regem Clerumque & populum Galliae perscripta. Falsum esse putat Mabillonius, quod in ea legitur, causam hanc diutissime ventilatam fuisse: quoniam ante hoc tempus apud veteres nulla de hac controversia mentio reperitur. Sed temporum illorum Scriptores adeò steriles & sicci sunt, ut plura notatu dignissima, & majoris utique momenti indicta praetermiserint. Certatum tamen inter Gallos & Germanos fuisse de S. Dionysii Reliquiarum possessione, fatis constat ex iis, quae paulò inferius proferemus. Falsum est, inquit Mabillonius, Leonem ad id discutiendum tam Imperialibus quam Papalibus antecessorum suorum literis instructum fuisse. Quis enim unquam has Imperiales & Papales literas protulit? At periisse potuerunt. Literae praeterea Imperiales interpretari possunt de membrana in capsula juxta Reliquias reperta, quam Ratisbonenses

* Alibi legitur, *Dilectissimi Filii*. ** In recens editis paulò aliter habet datum &c.

pro testimonio propria Arnulfi Imperatoris manu scripto venditârunt, qua in re LEO ipſis credidit. An vox *Papalis* Germanica, nec aliâs hoc ævo uſitata fuerit, nescimus. LEO tamen natione Germanus eâ uti potuit: aut illa à librariis ſubſtituta eſt in deſcribendo: *Mabillonius* ipſe multoties diplomata à librariis corrupta & interpolata profert, & remotis vitiis ea pro genuinis habet, atque ad probandas ſuas ſententias adhibet. Cùm vocem *Papalis* Germanicam eſſe dicat *Mabillonius*, miror eum hanc impugnan; cùm non impugnet Bullas *Leonis IX.* annis Chriſti notatas; ſed *Rei Diplom.* Lib. II. pag. 185. Leonem iis uſum eſſe ſtatuat, quia ex genere ortus *Germaniæ Imperatorum*, qui annos Incarnationis uſurpabant, & *Tulli Episcopus* fuerit, ubi frequens uſus hujus calculi erat, ac demùm, quia *Cancellarium* habuerit *Primicerium Tullensem*; qui ejusmodi calculo aſſuetus erat. Hac in re ſi ſequi potuit morem Germanorum, cur non potuiſſet etiam, ut illi, voce *Papalis* uti? Voces *Alemannorum* & *Alemanniæ*, quæ in his literis occurrunt, *poſteriorum temporum genium* ſapere exiſtimat idem *Mabillonius*. Aſt *Galli*, quia ex Germanis *Alemani*os vicinos maximæ habebant, jam dudum *Alemaniæ* nomen Germaniæ omni tribuerunt. Leo Germanos aliquoties nominat, ſed ex Regis *Galliæ* literis *Alemannorum* & *Alemanniæ* appellationem deſumſit, quippe qui ſcripſerat, ſibi de *Alemannorum* lætitia dolendum eſſe, ſequæ *Alemaniæ* S. Dionyſii oſſa ſovere non permiſſurum. Cùm igitur ad hæc reſponderet Leo, verba ipſa, quibus Rex uſus erat, retinuit. Falfum porrò *Mabillonius* eſſe dicit, corpus S. Dionyſii ab Arnulfo Imperatore translatum eſſe. Falfum hoc eſſe & ipſi agnoſcimus. Sed Leonem traditio *Ratisbonenſium* à vita in hunc hiftoricum errorem ſeduxit. *Ratisbonenſes* cùm in latere ſuprà recitato legiſſent, tempore Arnulfi Imp. furatum eſſe S. Dionyſium, hoc ab ipſo Arnulfo factum eſſe putârunt, qui tamen *Lutetiam* *Parifiorum* nunquam venit. Exclamat *Mabillonius*: *Qualia verba Leonis Papæ ad Heinricum Francorum Regem, quibus eum ob hanc ſubtractionem ſolari comatur? qualis ſermo Pontificis, ut Arnulfi furtum approbet?* Fateor, hunc ſermonem noſtris temporibus non convenire: convenit tamen temporibus illis, quibus Leo IX. vivebat. Hæc enim & diu etiam ante illa, furta *Reliquiarum* inter crimina non referebantur, ut tot *Reliquiarum fures*, à viris

piſſimis, *Episcopis* & *Abbatibus* ſanctitate ſua conſpicuis adamati & æſtimati oſtendunt. Legenti *Eginhardi* libros de *Translatione S. Petri & Marcellini*, *Rudolfi Monachi*, *Vitam Rabani Mauri Abbatis Fuldensis*, *Sigeberti Vitam Theoderici Episcopi Metensis*, aliòsque *Scriptores* hæc fatiſ ſupérque probabuntur. Ex his enim longus admodùm *Furum Reliquiarum* inſignium catalogus facili negotio confici poteſt: nec ii propterea ſunt culpati, ſed laudati atque amplè remunerati. Ego potiùs in literis Leonis cenſoria virgula notâſſem initium earum: *In Salvatoris nomine Jeſu Chriſti Amen*, quod *Pontificiæ* *Epistolæ* inconueniens, nec aliâs à Leone adhibitum eſt. In *Corneri* tamen exemplari hæc formula non extat. In dubium quoque vocâſſem, annum *Domini MLII.* in Dato additum. Licèt enim ſciam & jam dixerim, à *Mabillonio* aſſeri, *Leonem IX.* omnium *Pontificum* primum, annos Incarnationis aliquando in Bullis adhibuiſſe; nullam tamen hæcenus Bullam autographam atque extra ſuſpicionem falſi poſitam obſervavi, in qua annus incarnationis fuerit expreſſus. In apographis illum à librariis adjectum eſſe, magna ſuſpicio eſt. Locutio etiam *Datum & actum Ratisbonæ* diſplicet, nec cum cæteris Leonis Bullis aut *Epistolis* congruit, in quibus prætereà paſſim additur: *Vice Domini Hermannii Archiepiscopi. . .* Sed hi nævi à librariis ſciolis venire potuerunt. Res ipſa certa eſt; & litem fuiſſe inter *Ratisbonenſes* & *Gallos* de vera corporis S. Dionyſii poſſeſſione, ea ipſa clariffimè demonſtrant, quæ *Mabillonius* ſub anno 1053. longo ordine profert. *Henricus Rex Galliæ* credidit omninò, S. Dionyſium ab Arnulfo Imp. furto ſublaturum eſſe, unde illum repopoſcit, & *Leoni*, cui idem perſuaſum erat, occaſionem dedit, idem furtum mollibus verbis excuſandi. Legatis verò *Henrici* in *Galliam* reuerſis, *Monachi Dionyſiani* aſſeruiffe videntur, oſſa *Sancti* ſui nunquam ablata fuiſſe; ſed adhuc integra in ſua *Baſilica* conſervari. Unde viſitatio exacta & ſolennis decreta, quam *Mabillonius*, à *Queretano* *Script. Francic.* T. IV. p. 157. ſeqq. ex veteri auctore exhibitâ in compendio ſiſtit. Ipſis ejus verbis eam deſcribemus: *Ubi*, inquit, *ex nuntiis reſciuit Henricus Francorum Rex, quæ Ratisbonæ anno ſuperiori acta fuerunt, inventum ſcilicet fuiſſe in Baſilica S. Emmerami quoddam corpus, quod S. Dionyſii Parifiorum Episcopi eſſe*

Reliquiarum furta antiquitatis uſitata.

An Bullis Pontificum additi ſint anni incarnationis.

Reliquiarum S. Dionyſii ſic viſitatio Henrici Galliæ Regis juffu Decreta.

Ratisbonenſes jaſtitabant, ne hæc opinio ſerperet latiùs, demùmque invaleſceret, loculum, in quo S. Dionyſii corpus in ejus monaſterio ſervabatur, publicè reſerandum, ejusque ſacras *Reliquias* frequenti multitudini oſtentandas curavit. Hujus rei cauſa per *Hugonem Dionyſianum Abbatem*, *Episcopos*, *Abbatem*, & *Clericos* auctoriſſimè Regia ad hanc ſolemnitatem convocari juffit. Præmiſſis jejuniis, ad conditum diem, id eſt, ad V. Idus *Januarias*, convenit *Episcoporum*, *Abbatum*, *Clericorum*, & promiſcui ſexus plurima multitudo. Illic etiam vice Regis adfuit *Odo* ejus frater cum multis proceribus. S. Dionyſii duorumque ejus ſociorum corpora in ſcriniis argenteis, juffu *Dagoberti* Regis fabrefactis & diligenter obſeratis, ad id tempus reſerata erant poſt altare in crypta multæ profunditatis, & reclusa in alia cryptula auro & gemmis extrinſecus decorata, in qua ſub duabus ſeris etiam Chriſti Domini clavus & corona ſimul aſſervabantur. Prolato in medium ſcrinio, in quo S. Dionyſii corpus reconditum erat, & non ſine difficultate reſerato, reperta ſunt ſacra ejus oſſa, obvoluta pallio tanta vetuſtatis, ut inter manus tenentium in pulverem redigeretur. Extracta è loculo oſſa circumſtantibus oſtenſa fuere, aliòque involuta pallio, quod Rex eo præmiſerat. Tum ſolemni pompa deportatum ſacrum corpus, quod per quindecim continuos dies ſuper Altare princeps expoſitum fuit. *Rigordus* *Dionyſianus* *Cænobita* in *Vita Philippi Auguſti* meminit hujus detectionis, cui interfuere ex *Episcopali* ordine *Wido Remenſis* & *Robertus Cantuarienſis Archiepiscopi*; *Imbertus Parifiorum*, *Elinandus Laudunenſium*, *Baldwinus Noviomienſium*, *Walterius Meldenſium*, & *Fraelandus Silvanectenſium* *Episcopi* cum ſuis *Clericis* & familiaribus. Ex ordine *Abbatum* *Hugo ſancti Dionyſii*, *Albertus majoris Monasterii*, *Johannes Fiſcanni*, *Landericus S. Petri Carnutenſis*, *Robertus Offatenſis*, *Rodulfus Latiniacenſis*, & *Ganfredus Columbenſis* *Abbatem*, cum ſuis *Monachis*. Adfuit etiam *Adalbertus S. Remigii Monachus*, qui *Ratisbonæ* præſens fuerat, cum vulgatum illud corpus incerti hominis inventum eſt, Imperatori conteſtatus, Corpus S. Dionyſii in ſua æde adhuc ſuperſeſſe. Denique ex laicali ordine aderant *Odo* Regis frater, *Walterius Pontifarenſis*, *Willelmus Corboilenſis*, *Ivo Bellomontenſis*, & *Wallerannus Mellentenſis* *Comites*, aliique *Nobiles*, ac plurimi gregarii milites. *Rigordi* ipſius verba etiam adjicere placet. Iſte *Henricus Rex*, inquit, *auditis rumoribus*, quod in *Alemanniâ* in civitate *Ratis-*

Rigordi ea de re teſtimonium.

tisbona, in *Abbatia S. Emmerami Martyris* inventum fuit quoddam corpus, quod dicebant eſſe S. Dionyſii *Areopagite*: miſit nuntios ſuos ad *Henricum Imperatorem* cum *Literis* ſuis, ut diem elevationis illius corporis protelarent, quousque per certos nuntios, utrum corpus *hieromartyris* *Dionyſii Areopagite* *Athenarum Archiepiscopi*, *discipuli* *Apoſtoli Pauli*, in *Francia*, in *Eccleſia*, quam *Dagobertus* fundaverat, eſſet vel non, pleniffimè certificarentur. Quo audito, Imperator miſit magnos viros & ſapientes in *Franciam*, ut plenè rei veritatem agnoſcerent. Viſis nuntiis Imperatoriis, *Henricus Rex* convocavit *Archiepiscopos*, *Episcopos*, & *Barones* totius Regni, & cum *Odone* chariſſimo fratre ſuo ad *Eccleſiam beatiſſimi Martyris* *Dionyſii* miſit. Facta autem oratione, allata ſunt tria vaſa argentea, *Dionyſii*, *Ruſtici*, & *Eleutherii* coram omni populo, diligentiffimè ſigillata. Et aperto vaſe beati *Martyris* *Dionyſii*, totum corpus ipſius cum capite inventum eſt, exceptis duobus oſſibus de collo, quæ ſunt in *Eccleſia Vergiacenſi*, & os quoddam de brachio, quod *Stephanus Papa Tertius* ſecum ad *Romanam* portavit *Eccleſiam*; & poſuit in *Eccleſia*, quæ hodie *Schola Græcorum* vocatur. Hoc videntes univerſi populi cum lacrymis & ſuſpiriis puras manus levantes ad *Dominum*, *Deo* & *beatæ Mariæ Virgini*, & *SS. Martyribus* ſe commendantes, cum gaudio receſſerunt. Tunc *Nuntii*, qui miſſi fuerant, citiffimè revertentes, ſuper his, quæ viderant & audierant, Imperatorem pleniffimè certificaverunt. Hoc fuit factum tempore *Leonis Papæ Noni*. Anno Domini milleſimo quinquageſimo [tertio] Similia his *HAIMO* quondam *Monachus* *Dionyſianus* profert in libello peculiari de hac viſitatione *Reliquiarum* S. Dionyſii, quem ineditum *Mabillonius* ſec. V. *Benedict.* p. 113. excerptit, & annotat, detectionis hujus *Reliquiarum* S. Dionyſii feſtum quotannis in *Eccleſia* *Dionyſiana* celebrari. Ex his verò relationibus certiffimè apparet, *Henricum Galliæ Regem*, cauſa corporis S. Dionyſii *Ratisbonæ* inventi, Legatos in *Germaniam* miſiſſe, inter quos *Adalbertus S. Remigii Monachus* fuit: certum etiam inde fit, pronuntiatum eſſe contra *Gallos*, & aſſertum, *Ratisbonenſes* genuinum corpus apud ſe habere: Germanos, ut *Rigordus* vult, viciffim Legatos *Lutetiam* *Parifiorum* miſiſſe, ut & ibi corpus S. Dionyſii prætenſum inſpicerent, incertum eſt, cùm prior relatio & *Haimo* de his Legatis nihil comemorent. At, inquit, in viſitatione à *Gallis* inſtituta

Haymonis Monachi S. Dionyſii libellus peculiaris de eadem viſitatione.

An Monachi
San- Dio-
nyfiani
aliud cor-
pus sub-
stituerint?

ossa S. Dionysii in ejus Basilica restare constitit; ea enim reserato scrinio inventa & populo ostensa sunt per quindecim dies. Lubenter hoc concedo. Sed hæc quæstio primaria est: *an non Monachi Dionysiani, cum corpus S. Dionysii ablatum esse sentirent, aliud substituerint demortui hominis sceleton?* Piæ enim ejusmodi fraudes non insolitæ fuerunt. Quot, quæso, capita S. Johannis proferuntur, unum tamen solum genuinum, cætera supposititia esse debent. SS. Crispini & Crispiniani ossa Sueffionenses & Osnabrugenses apud se habere affirmant. Nota est concertatio de corpore S. Benedicti inter Casinenses & Floriacenses Monachos. *Caput Caroli M. Aquisgrani & Osnabrugæ ostenditur.* SS. *Martyrum Eobani & Adelarii* corpora Erfurti adhuc esse asseruntur, & memini, me juvenile eadem ibi inspecta esse. Sed Series Abbatum Fuldensium ab Anonymo cœvo conscripta ait, *Huoggi* Abbatem Fuldensem *Sanctos Martyres Eobannum & Adalbarium* asseruisse, & *partem corporis S. Viti, arisque in eorum honore structis & dicatis, honorificè requiescere fecisse.* Mille hujusmodi exempla addi possent; sed hæc sufficiunt. Si ergo his oriatur, ubi re ipsa Sancti alicujus corpus, de quo controversia est, habeatur, circumstantiæ temporis & personarum, qui rei intervenire, diligenter & sollicitè examinandæ, monumentaque cœva consulenda sunt. Hæc si conveniant inter se, si certa inveniantur, tum demum pronuntiari potest.

Aliud Mabillonii argumentum obtunditur. Ratisbonensium itaque causam si examines, relatio vulgaris, quam etiam LEO Papa Regi Galliæ denuntiat, habet, S. Dionysii ossa ab ipso Arnulfo ablata & Ecclesiæ S. Emmerani donata esse. Mabillonius Seculo V. Benedict. p. 109. sq. & Annal. Benedict. lib. XXXIX. cap. 29. hoc falsum esse ex Arnulfo Præposito S. Emmerani demonstrat. Is enim omnia, quæ Arnulfus Imp. Ecclesiæ S. Emmerani donavit, sollicitè recenset, nec tamen corporis S. Dionysii vel verbulo meminit. Hoc argumentum, quantum id non sit demonstrativum, ipse accipio, qui, ut antè jam dixi, certè scio, Arnulfum Lutetiam Parisiorum accessisse. Traditionibus Ratisbonensibus hæc in circumstantia fidi non potest. Nec vetus relatio, quam *Aventinus* habuit, quicquam de Arnulfo Imperatore dicit. Verba *Aventini* sunt: *Gisalbertus procerum locupletissimi*

mus, ex composito sacrilegii condemnatus, de industria ad Monasterium D. Dionysii deportatus, libenter à Monachis recipitur, cum quibus frequenter bene vivitans (nam & habebat quod dabat, & dabat nemo largius) longè gratior factus est. Ubi satis fidei sibi haberi videt, sumptus affatim suppeditans, dubiam cœnam, vinum studiose optimum Monachis & contubernaliibus omnibus Monasterii, regio luxu apparat, in noctem protrahit convivium, illisque omnibus vino somnòque sepultis, tum Gisalbertum sacrilegium perpetrassè literis proditum est. Hæc partim ex vulgari traditione protulit, partim ex tribus lateribus, quos supra recensuimus, & qui in muro juxta capsas S. Dionysii ossa continentes reperti sunt, desumpsit *Aventinus*. Lateribus his omnis res innitur. Genuinos eos esse, & ipsius *Tutonius* Episcopi jussu confectos verba iis inscripta produnt. Characteres quadrati & vetusti sunt, ut ex delineatione eorum à M. R. Abbate nuper ad me missa scio. *Gisalbertus* dicitur S. Dionysii Reliquias furatus esse sub *Ebulone Abbate S. Dionysii*. *Ebulonis* nomen alii, quàm cœtaneo homini in Germania notum fuisse vix potuit. *Martius* ille *Ebulo* vel *Ebolus* anno 886. Abbas S. Dionysii factus est, & anno 893. VI. Idus Octobris, Rheginone aliisque monumentis testantibus, obiit. *Tuto Episcopus Ratisponensis* creatus est anno 894. Cùm igitur sub *Ebulone* Abbate Quo anno pium reliquiarum Dionysii furtum contigerit. *V. Non. Julii* ablatas sit Galliæ S. Dionysii, & quidem II. Nonas Decembris tempore *Tutonius* Episcopi Ratisbonam venerit; statuendum est, pium hoc furtum anno 893. factum, & *S. Dionysii* Ecclesiæ S. Emmerami anno 894. illatum fuisse. *Gisalbertus* sine dubio ne detegeretur atque in itinere comprehenderetur, ambagibus usus est; & cùm dubius hæreret, ubi sacrum thesaurum deponeret, illum per ali- quod tempus apud se secretò detinuit. Cùm verò nulla Ecclesia *Arnulfo* tunc charior atque in Bajoaria clarior esset, quàm illa S. Emmerani Ratisbonensis, quia anno 893. S. Emmerani patrocinio fretus *Arnulfus* victoriam de Moravis retulerat, cùmque idem Rex eandem regiis planè donis ideò honorâset; *Gisalbertus* Reliquias S. Dionysii non alibi magis honorificè quàm Ratisbonæ, requiescere posse credidit, easque ad regiam hanc Urbem deportavit. *Arnulfo* defuncto, Hungari Bajoariam ab anno 907. quotannis reponit, ferè miserè vastârunt. Unde *TUTO* & *Tuto* Epi-

episcopus Episcopus, ne venerandæ Reliquiæ nuper acceptæ, ab iis fortè auferrentur, aut dehonestarentur, eas muro includit. fuisse & lateres illos tres cum inscriptione addidisse videtur. Paucos admodum hujus occultationis conscios fuisse verosimile est, ne fortè prodicione detegerentur. Hinc sensim locus, ubi conditæ fuerunt, in oblivionem venit, nec ante annum 1052. detectus est. Alatæ fuerant Reliquiæ istæ, cùm Arnulfus adhuc Rex solummodò esset; sed cùm anno 896. Imperator consecratus sit, hoc ei nomen in inscriptione, post obitum ejus facta, datur. *Gisalbertum* Traditio vulgaris procerum unum & ditissimum vocat ex conjectura; sed ego illum ex Clero fuisse suspicor; homines enim laicos Reliquias sacras furatos esse, aut manibus suis contrectâsse, rarò legitur. Atque en! in vicina Ratisbonæ Frisingensi Diocesi eodem hoc tempore, quem S. Dionysii pium furem fuisse suspicaris. Meichelbeckius Hist. Frising. Tom. I. Part. Instrumentar. cap. 805. Chartam profert, quâ dicitur, *Venerabilem Waldonem Frisingensis Ecclesiæ Episcopum & quemdã DIACONEM nomine KISALBERHT quandam conuotationem fecisse.* Dedit Episcopus Diacono prædicto cum consensu Canoniorum suorum & per licentiam *Serenissimi Regis Arnolphi* in loco, qui dicitur *Puotilimbach curtem, domum, horreum, de arabili terra jugera XXXI. de pratis carradas IIII. & in recompensationem harum rerum à Diacono recepit ad Ecclesiam jure hæreditario possidenda in loco Vilisa nuncupato curtem, domum, horreum, de arabili terra jugera integra XXXI. de pratis carradas VIII. de sylva jugera V.*

Quid præterea Mabillonius obijciat. MABILLONIUS quidem Annalium Benedictin. lib. XLVI. cap. 40. Reliquias S. Dionysii ex Ecclesia monasterii sancti Dionysii nunquam ablatas fuisse exinde probare conatur, quòd *Eadgarus* Rex Angliæ in Diplomate à *Doubleto* publicato, quo anno 960. bona S. Dionysii in regno suo, à *Togredo* regiæ Domus Præposito ablata, restituit, jusserit hoc ipsum Diploma per *Togredum* ipsum ad *sepulchra sanctorum Martyrum Dionysii & Eleutherii* deferri; quorum sacra corpora honorificè ibi locata esse asserit. Addidit Mabillonius Lib. XLVIII. cap. 92. *Ottonem II. Imperatorem* Diplomate anno 980. Broschalæ dato, quod etiam *Doubletus* edidit, possessiones *Monasterio S. Dionysii, usque hodie corporaliter ibi habiti, in regno suo con-*

sistentes confirmâsse. Sed hæc parum probant. Nam furto clàm ablatas erat S. Dionysii; Ratisbonenses eo non gloriabantur, ne fortè restitutio ejus ab iis requireretur. Monachi Dionysiani, cùm nescirent, quò sacrum corpus devenisset, damnnum suum callidè dissimularunt, ne devotio piorum hominum ac liberalitas erga S. Dionysium, ejusque monasterium teperceret. Unde etiam non mirandum est, Frodoardum Hist. Rem. lib. IV. cap. 8. dicere, grassante Nortmannorum infestatione paulo post *Arnulfi Imp. obitum* Monachos S. Dionysii in urbem Remorum se recepisse cum ipsius *Martyris pretioso corpore*. Qui præcepta Regum expetebant, ii, quicquid illis complecti volebant, fugerebant; unde concludi potest, Monachos, de absentia corporis S. Dionysii apud se certos, summo cum studio verba, quibus dicitur, *S. Dionysium usque hodie corporaliter in monasterio suo haberi, suggestisse, ut Imperatoris confessione aliquando causam suam defendere, aut iis etiam os obturare possent, qui jam de præsentia Sancti apud illos, non sine fundamento, dubitabant.*

Palmare Mabillonii argumentum, Palmare quòd corpus sancti Dionysii in Germaniam, regnante Arnulfo, non sit Gallia exportatum, ex *Witechindo* & *Ditmaro* desumptum est. *Witechindus* lib. I. tradit, *Henricum Germaniæ Regem, cui Aucupis* vulgò est cognomen, Rheno trajecto, Lotharingiæ regnum invadere cœpisse, eique occurrisse Legatum *Caroli Galliæ Regis, cognomento Simplicis, qui tunc in carcere tenebatur, eique significâsse, nihil Regi suo, ab inimicis circumvento, jucundius accidere posse, quàm gloriosos Henrici profectus audire.* Tandem Legatus ad *Henricum* ait: *Et hoc tibi [Carolus] signum fidei & veritatis transmisit: protulitque [Legatus Caroli] de sinu manum pretiosi Martyris Dionysii, auro gemmisque inclusam: hoc, inquit, habeto pignus fœderis perpetui, & amoris vicarii.* Hanc partem *unici solatii Francorum Galliam inhabitantium --- communicare tecum maluit --- Rex autem munus divinum cum omni gratiarum actione recipiens, profermitur Reliquiis sanctis, & deosculans eas summa veneratione veneratus est.* *Ditmarus Chron. lib. I. scribit: Fuit in occidentis partibus quidam Rex ab incolis KARL SOT, id est, stolidus, ironicè dictus, qui ab uno suimet Ducum captus, tenebris includitur carceralibus.* Hæc

Henrici Regis nostri, nepotis autem sui, implorans auxilium, dextram Christi Martyris Dionysii, & cum ea omne Regnum Lotbariorum, si ab eo liberaretur, sibi traditurum sacramento promisit. Ejusdem rei Annalista Saxo, Sigebertus, & Abbas Urspergensis meminerunt. His autem relatis testimoniis Mabillonius subdit: *Cum igitur principatu Henrici Regis, qui anno vicesimo post Arnulfum regnavit, hoc brachium è corpore sancti Dionysii detractum sit, consequens est, sacrum illud Corpus apud Dionysianos tum servatum fuisse. Neque enim ante illud tempus Carolo impuberi & nondum Regi declarato hoc brachium concessum fuisse verosimile est.* Ubi primò notes, Mabillonium brachium S. Dionysii vocare, quod *Witechindus* manum, *Ditmarus* verò dextram appellant. Fingit id corpori S. Dionysii nunc demum detractum esse, cum nemo tamen veterum hoc dicat. Carolus in custodia detinebatur Peronæ, alibi que, nec quicquam potestatis apud Parisios habebat; Robertus enim se jam Regem declararat, atque à Gallis plerisque pro Rege agnoscebatur. Jussu ergo Caroli brachium à corpore S. Dionysii detrahi non potuit. Nec auro gemmisque, quibus illud captivus includi faceret, abundavit. Unde sequitur, *manum S. Dionysii* sive potius *partem* ejus jam diu ante hæc tempora à corpore S. Dionysii separatam ac auro inclusam gemmisque ornatam in Capella Regia asservatam fuisse, quam Carolus ex thesauro veterum Regum, apud se residuo, Henrico Aucupi misit, eoque signo ostendere voluit, se, quæ dici & promitti fecerat, sanctè servaturum esse. Manum enim hanc auream, cui inclusa erat *pars digiti S. Dionysii*, separatim servabant jam diu ante Caroli Simplicis tempora in Ecclesia sua Monachi Dionysiani, atque super eam, tanquam veritatis indicem & perjuri vindicem, juramenta solennia exigebantur. Mabillonius Sec. III. Benedictino Parte II. pag. 343. seqq. edidit tres libros de *Virtutibus & miraculis Macarii Areopagitæ Dionysii sociorumque ejus*, ut vetus inscriptio habuit. Horum auctor, ut contenta indicant, & *Mabillonius* fatetur, sub Carolo Calvo vixit, & Cap. 23. ea quæ diximus, confirmat. Cum enim cap. xx. narrasset, *Fardulfum* Abbatem S. Dionysii anno 792. Carolum M. in Saxoniam expeditionem comitatum esse, & *pignora sanctorum Martyrum*, Dionysii, Rustici & Eleutherii secum habuisse, atque Cap. XXI. addi-

diffet, *Bosulfum* ipsius Abbatis Clericum Reliquias beati Dionysii [quod particulam earum parvulam interpretor] secum in Italiam quondam tulisse, & constructa ecclesia in honorem ejusdem præclarissimi Martyris & de sua hereditate ditata, eas possuisse, in ea fidelibus profuturas; post pauca Cap. XXIII. scribit: *Ejusdem Abbatis tempore, homo quidam vocabulo Wanilo, in servitium beati Dionysii quærebatur.* Re ad Lambertum Comitem delata, juramento secundum legem libertatem se posse tueri Wanilo respondit. Statuta ergo die affuere Comes & Monasterii Præpositus, nomine *Agleboldus*; habens secum partem digiti sancti Dionysii, auro instar manus affabre composito inclusam. Proferuntur Comitum Reliquiæ, super quas homo juramentum persolveret. Contra *Agleboldus* Præpositus rogat, ut supra manum, quam attulerat, juraret. Consentiente Comite atque iudicibus, in clypeo cum aliis Reliquiarum patrocinii indicatrix veritatis manus componitur. Ad quam dum applicare manum juraturus Wanilo vellet, sacrilegum tactum evitans, mirabile dictu aurea manus longè resistit: ut verò ille manum amovit, divina virtute acta, Reliquias continens aurea manus ad priorem locum reversa est. Cùmque adhuc homo, in proposito perseverans, manum rursus applicuisset sicut prius, cessit iterum aurea manus. Sic illo tum & iudicium, tum etiam sua sententia convicto, virtutem S. Dionysii in commune omnes, qui aderant, summis laudibus extulere, per quem Dominus tam celebre miraculum ostendisset. Manus prædicta inter alia præcipua ornamenta ad memoriam Martyris appensa, hodieque à pejerandi ausu obstinatos quosque deterret. En tibi jam auream manum ante Caroli Calvi ætatem confectam, cui pars digiti S. Dionysii inerat. En eandem manum, quam Carolus Simplex Henrico Aucupi misit in signum fidei & veritatis promissorum suorum. En manum fidem facientem narrationi, quæ literis Leonis PP. IX. continetur. In iis enim dicitur, integrum S. Dionysii corpus Ratisbonæ inventum fuisse, excepta unica & minima manus dextræ particula. Hæc ergo particula dextræ manui, ex auro fabricatæ & gemmis decoratæ, inserta fuit. Eadem verò hæc manus sive particula minima manus, aut pars digiti S. Dionysii Henrico Aucupi à Carolo Simplice donata, & in corpore Ratisbonensi non inventa, ostendit, Corpus illud, quod anno 1053. in Basilica S. Dionysii visitatum, & populo mon-

monstratum fuit, S. Dionysii non fuisse. Corpus enim illud utriusque manûs membra integra habuit, nec ei quicquam, Rigordo teste, defuit præter duo ossa de collo, quæ sunt in Ecclesia Vergiacensi, & os quoddam de brachio, quod Stephanus Papa Tertius secum ad Romanam portavit Ecclesiam. Gallorum ergo argumenta de S. Dionysio, nunquam Ratisbonam translato, nullius sunt ponderis, & corpus, quod illi ostentârunt, suppositionis convictum; validæ verò probationes, quas Ratisbonenses de possessione ejusdem sancti Corporis habent, & Gallis objicere possunt. Quam in rem præ reliquis legi meretur singularis Dissertatio à Cel. S. R. I. Principe JOANNE Baptista Abbate S. Emmerami eruditissimè conscripta & edita Ratisbonæ A. 1750. in qua post doctam amplamque præfationem, primo statim loco examinat dicta R. P. Halloix S. J. contra Translationem S. Dionysii Areopagitæ. Deinde literas subdit Leonis IX. Papæ de illâ Translatione; Tum verò *Launoi* argumenta & inficias egregiè convellit. Inde *Mabillonii* & aliorum asserta ad incudem revocat & obtundit. Postremò Sant-Emmeramensium fundamenta pro veritate Translationis stabilit, & Adversariorum objectiones subruit. Ac denique aliqua veterum MSS. Codicum hæc de re specimen æri incisa, aliæque monumenta nunquam adhuc edita sistit, & elucidat; unde plura hauriendi curioso Lectori dabitur copia.

Alia de hoc ipso S. Episcopo & Martyre controversia est, quæ multis abhinc jam seculis viros doctos inter se commisit. Ludovicus Pius Imperator *Hilduino* Abbati monasterii S. Dionysii propè Parisios provinciam imposuit, ut ejusdem Divi vitam in literas referret. Fecit ille non modò quod jussus fuerat, sed *Dionysium* etiam Parisiensem cum *Areopagita* confudit. Quod post ipsum etiam *Hincmarus* ex Monacho San - Dionysiano Remensis Archiepiscopus præstitit. Quam tamen suam sententiam non omnibus Benedictinis etiam in Gallia persuasere. *Ufuardus* enim Monachus S. Germani à Pratis suo in Martyrologio duos distinxit *Dionysios*. Quod idem *Ado* ex Monacho Ferrariensi Viennensis Archiepiscopus in suo fecit Martyrologio. *Hilduini* opinio etiam Petro Abælardo non placuit, qui in *Bedæ* concessit sententiam, quo teste *Dionysius Areopagita Corinthiorum* potius, quàm *Athe-*

nensium fuit Episcopus. Quod cum Monachi Sandionysiani, ejus sodales, animo ita ferrent iniquo, ut graves ea propter minas ei intentarent, fugâ se subduxit. Tandem, ni diris ab *Adamo* Abbate suo devoveri vellet, palinodiam cantare coactus est. Igitur epistolam his verbis scriptam ad eundem direxit:

Adæ dilectissimo Patri suo, Abbati Petri A. Dei gratia Cænobii gloriosissimorum *Mabillardii* *Dionysii*, *Rustici* & *Eleutherii* Epistola, ibidem corpore quiescentium, unaque fratribus, & commonachis suis carissimis, Petrus habitu monachus, vita peccator, gratia vobis & pax, ut ait Apostolus, à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

„Sæpe unius error multos involvit, & proni homines in malum, facilius per unum in falsitatem, quàm per multos in veritatem trahuntur. Ideò dico, quòd multi ei, quam tenemus veritati de Dionysio Areopagita unius *Bedæ* auctoritatem opponere soleant: gravioribus, qui nobis favent, aut per malitiam, aut fortassis, per ignorantiam, auctoribus postpositis. Hic quippe *Dionysium Areopagitam* Corinthiorum fuisse profitetur, cum alii, quorum longè validior est auctoritas, eum potius fuisse Atheniensium Antistitem astruant, & omninò alium fuisse *Dionysium Areopagitam*, alium *Dionysium Corinthiorum Episcopum*, suis convincant assertionibus. Ponamus itaque singulorum verba, ac deinde consideremus, si non solum diversa, verum etiam invicem adversa sibi sint, ac sibi penitus repugnantia. Quòd si viderimus, dijudicemus auctoritates ipsas, ut cum omnes salvari non valeant; illa periclitetur, quæ minore utitur dignitate. Scriptum est itaque de hoc in Ecclesiastica historia, libro quarto, capitulo vigesimo tertio, his verbis: *Veniendum nobis est tandem ad beatum Dionysium commemorationem Corinthiorum Ecclesiæ Episcopi, cujus eruditio, & gratia, quam habebat in verbo Dei, fruebantur non hi populi tantum, quos regendos acceperat, sed & procul positi, quibus per Epistolas præsentiam sui reddebat.* Extat denique ejus Epistola ad *Lacedæmonios* scripta de Catholica fide, ut alia ad Athenienses, in qua ad Evangelii credulitatem invitat, & concitat seniores. Et illud designat in eadem Epistola, quòd *Dionysius Areopagita*, qui ab Apostolo Paulo instructus credidit Christo, secundum ea, quæ in Apostolorum Actibus designantur,

Quid auctor librorum de miraculis S. Macarii enuntiet.

R. mi Abbatis Joannis Baptistæ Dissertatio de S. Dionysii Translatione.

S. Dionysii Parisiensis an idem cum Areopagita?

Authoris sententia pro Sant-Emmeramensibus.

Varia pro Dionysiorum veritate testimonia.

tur, primus apud Athenas ab eodem Apostolo Episcopus fuerit ordinatus. Sed & Hieronymus, ille, inquam, Ecclesiae Doctor egregius super hoc ipso in libro de illustribus Viris ita meminit: *Dionysius Corinthiorum Ecclesiae Episcopus tantae eloquentiae fuit & industriae, ut non solum suae civitatis & provinciae populos, sed & aliarum provinciarum & urbium Epistolis erudiret. E quibus una est ad Lacedaemonios, ad Athenienses, & caetera.* Et post pauca. *Clavit sub Imperatore MARCO ANTONINO VERO & LUCIO AURELIO COMMODO.* Nunc & ipsius Bedae verba ponamus, qui in explanatione Actuum Apostolorum, eo videlicet loco, quo dicitur: *In quibus & Dionysius Areopagita, ait sic: Hic est Dionysius, qui in Episcopatu ordinatus Corinthiorum gloriose rexit Ecclesiam, multasque ad utilitatem Ecclesiae pertinentia, quae hactenus manent, ingenii sui volumina reliquit, cognomen à loco cui praeerat accipiens.* Areopagus enim est Athenarum curia, nomen à Marte trahens. Siquidem Graecè Mars, Ἄρης, villa dicitur πύργος. Inductis itaque, sicut proposuimus, auctoritatibus, earum, sicut promissimus, diversitatem aut repugnantiam consideremus. Videntur autem duae suprapositae auctoritates, quae sibi consonae sunt, auctoritati Bedae omnino contrariae. Ex illis quippe aperte convincitur, alium fuisse *Dionysium Areopagitam*, alium *Dionysium Corinthiorum* Episcopum. Nam juxta Ecclesiasticam Historiam, Dionysius Corinthiorum Episcopus de Dionysio Areopagita scripsisse perhibetur, & ibidem Dionysius Areopagita Atheniensium fuisse Episcopus assignatur. Nec minus ex verbis Hieronymi alium hunc esse, quam illum apparet: cum videlicet dicat, *Dionysium Corinthiorum Episcopum sub Marco Antonino & Lucio Aurelio claruisse.* Constat quippe Dionysium Areopagitam, qui praedicatione Pauli conversus est, tempore Christi & Apostolorum extitisse, ac jam virum adultum adeò fuisse, ut uxorem Damarim jam tunc eum constet habuisse: de qua pariter cum eo in Actibus Apostolorum fit commemoratio. Unde & ibidem scriptum habetur, quod *quidam viri adherentes Paulo crediderunt, in quibus & Dionysius Areopagita, & mulier nomine Damaris, & alii cum eis.* A tempore autem Tiberii Caesaris, sub quo Dominus passus est, usque ad tempora praedictorum Imperatorum, sub quibus Dionysius Corinthio-

rum claruisse dicitur, amplius quam centum sexaginta annos Chronicorum supputatio assignat, ut nequaquam tanto tempore vita praedicti viri sufficeret. Scriptum quippe est in Psalmis: *Si autem in potentatibus octoginta anni & amplius eorum labor & dolor.* Ex quo liquidè colligitur, alium Dionysium Areopagitam, alium Dionysium Corinthiorum Episcopum extitisse. Atque ita praedictorum auctorum sententiis, Bedae refellimus opinionem: praesertim cum & illorum longè gravior auctoritas sit, & in ore duorum potius quam unius stare verbum conveniat. Ad Ecclesiasticam quippe historiam, quasi primum & maximum Ecclesiasticorum gestorum fundamentum, tam Bedam quam caeteros Scriptores Ecclesiasticos recurrere certum est. Quid itaque videtur tibi respondere posse Beda, si illa scripta ei adversari monstraveris, quorum se frequenter auctoritatibus protegit? Nil equidem rectius, quam sapientis illum versiculum:

Conveniet nulli, qui secum dissidet ipse.

„Ne quis autem graviter ferat, ac vehementer abhorreat, *Bedam* nonnunquam decipi, & suo spiritu, non divino, quaedam protulisse, eò videlicet, quòd ejus expositiones Latinorum maxime frequentet Ecclesia; ad memoriam *Nathan* Prophetam reducat de aedificando templo deceptum, atque ipsius quoque principis Apostolorum perniciosam simulationem à coapostolo Paulo correctam, *Quia*, inquit, *reprehensibilis erat*: nec non & venerabilem Doctorem Augustinum, qui errores proprios spontè corrigendo, omnia ferè scripta sua retractare non erubuit. Recogitet & illud Heliae proverbium: *Non enim meliores sumus, quam patres nostri.* Et tunc, profectò, cum tantorum virorum errores commemoraverit, jam de errore *Bedae* mirari desistet. Ut enim beatus asserit Gregorius in prima super Ezechielem Homilia, *nonnunquam Spiritus S. ad humilitatis custodiam mentibus fidelium sese subtrahit, & eos in errorem labi permittit*, ut videlicet recognoscant, quam inutiles Spiritu S. abscedente remaneant: qui etiam, cum mentibus praesidet Sanctorum, sic revelet aliqua, ut occultet nonnulla. Non magnoperè curandum est, si in historiis, aut in his, quae ad Catholicam fidei periculum non attinent, errasse Sanctos nonnunquam annuamus, cum aperte Augustinus de historia septimi Psalmi, in cujus videlicet Psalmi titulo legitur, *Pro verbis Chusi filii Jemini,*

per

„per Hieronymum errasse convinci possit, tanquam Hebraicae penitus expertus veritatis.

aliorum sequendo opinionem.

„Si quis autem *BEDAE* quoque auctoritate nitatur, ut omnibus satisfaciat: dicere fortassè licebit hoc loco, *Bedam* aliorum opinionem potius sequutum esse, quam suam constituisse sententiam. Sæpè etenim, ut Sanctorum auctoritates illas custodiamus, ea quae scribunt, ad opinionem aliorum potius quam ad sententiam ipsorum referimus. Sic & in hoc loco dicamus, *Bedam* aliorum introduxisse sententiam, qui ex æquivocatione nominis decepti, eundem esse aestimaverunt *Dionysium Areopagitam*, & *Dionysium Corinthiorum*: quippe cum & beatum Ambrosium adeò ab historica veritate quodam loco per æquivocationem nominis videamus exorbitasse, ut *Jacobum* fratrem Joannis, quem pariter cum Joane fratre suo & Petro ad transfigurationem sui seorsum Dominus assumpsit, eum *Jacobum* fuisse asserat, qui primus solum sacerdotale conscendit. Quod quidem de alio *Jacobo*, & qui frater Domini nuncupatus est, & primus in Hierosolymorum Ecclesiam est ordinatus, constat intelligi debere: ut videlicet ille primus hoc modo sacerdotale solum intelligatur conscendisse. Si ergò tantus Doctor per æquivocationem nominis *Jacobi*, à veritate historica, in expositione Evangelica permixtus sit deviare: quid mirum, si *Bedam* æquivocatio quoque nominis *Dionysii* vel plerosque alios fefellerit, praesertim in illa Actuum Apostolorum expositione, quam ab ipso *Beda* certum est postea retractatam esse? In cujus quidem retractationis praefatiuncula, ut breviter verba ejus comprehendamus, ita exorsus ait: *Scimus eximium Doctorem Augustinum libros Retractationum in quaedam opuscula sua fecisse: cujus induriam nobis quoque placuit imitari, ut post expositionem Actuum Apostolorum, quam ante plures annos conscripsimus, nunc in idem volumen brevem Retractationis libellum condimus, studio maxime vel addendi, quae minus dicta, vel emendandi, quae secus, quam placuit, dicta videbantur.* Qui etiam in praedicta expositione sua versus *Arati* frequenter introduxit, cujus nonnullos novimus errores, cum aperte eum Hieronymus in praedicto illustrium virorum libro errasse ostendit, „de eodem die quo *Petrus & Paulus* pas-

si sunt. Quem quidem diem non aliter eundem tam *Aratus* quam *Beda* in Martyrologio, ejus auctoritate fretus accipiat, nisi anni revoluto tempore, cum Hieronymus eodem prorsus die, anno quarto decimo Neronis tam *Petrum* quam *Paulum* passos esse pronuntiet. Denique ut hanc litem variarum sententiarum pacatissimo sine sopire penitus valeamus; facile fortassis, si duos *Dionysios* Corinthiorum Episcopos extitisse ponamus, & *Bedam* veracem poterimus tenere, & nihil per opinionem accipere: ita quidem, ut unus ex *Dionysio* Corinthiorum Episcopis, & *Dionysius Areopagita* idem sit, de quo *Beda* scribit, & in diversis temporibus idem Athenis & Corintho praeset Episcopus, & postmodum à *S. Clemente* Galliarum sit ordinatus Apostolus: alius verò ex *Dionysio* Corinthiorum Episcopis, ille fuerit *Dionysius*, de quo Ecclesiastica Historia, & Hieronymus meminerunt: atque ita arbitrator omnem controversiam absolvi posse. Omnium igitur, quae ad solutionem proposuimus, hæc summa est, ut vel *Bedam* deceptum fuisse concedamus; vel eum aliorum nobis opinionem praesentasse; vel duos Corinthiorum Episcopos extitisse. Valet in Domino dilectissimi. „ Atque hæc *Petri Abælardi* epistolaris palinodia erat, in qua tamen ad calcem ita dubitanter loquitur, ut priorem suam sententiam non ex animo revocasse jure videri possit.

Seculo proximè præterito hæc controversia, quae tumulo jam pridem illata esse videbatur, resuscitata, nec leviter agitata fuit. Ab *Hilduino* ex Benedictinis steterunt *Jacobus Doubletius*, *Hugo Menardus*, *Simon Milletius*, *Claudius David*, & forsitan alii, quorum literariae cum *Jacobo Sirmondo*, & *Johanne Launoio* velitationes alio loco commodius referentur.

Qui veteres manu exaratos codices, aliisque hætenus inedita luce publica aliisque necessaria, donare cogitant, iis ante omnia providendum est, ut regulas artis Criticae non perfunctoriè calleant, quarum nisi sint penitus intelligentes, quomodo sincera à spuris, integra à vitiat, certa ab incertis discernere poterunt? Illustrissimus *Scipio Maffei* * fatetur, Critices nomen à se ignoratum fuisse: unde cum *Cassiodori* Senatoris Complexiones in Epistolas & Acta Apostolorum, & *Apocalypsin* è vetustissimis membranarum eruisset, ab earum editione ali-

Abælardus opinionem conciliat.

Seculo XVII. lis eadè de duobus Dionysii acrius agitata.

Ars critica iis necessaria, qui veteres edunt Codices.

* vid. Acta Erud. Lips. an. 1729. pag. 166.

aliquamdiu remoratus fuit, quoad præeunte Abbate nostro *Benedicto Bacchimo*, Biblia, Concilia, Patres perlegisset, revocato animo ab iis, quibus hætenus infueverat studiis.

Patres Congreg. S. Mauri in ea excellunt.

In Congregatione S. Mauri, cum ejus Alumni præstantissimas quasque SS. Patrum editiones adornare statuisent, necessariò ad scientiam Criticam capeffendam prius se applicare debuerunt, ut errata priorum editionum corrigerent, genuina à spuriis fecernerent, plura hætenus inedita in lucem protraherent, omnia denique doctissimis præfationibus, notis, & observationibus illustrarent. Quàm insignem verò artis Criticæ peritiam fuerint consequuti, non ego, sed *Adrianus Bailletus* quàm celebris tam severus Criticus dicat. Liceat hujus Aristarchi verba Gallica Latinis intexere: *Il n'y a point d'Ecole, où la Scavante Critique, dont il s'agit icy, soit plus florissante & mieux exercée, que dans celle de Benedictins de la Congregation de S. Maur, où il semble, que le retablissement de la discipline ait procuré celui des Etudes les plus solides, & les plus utiles au Public. Car effectivement on peut dire, que le P. MENARD a commencé; & qu'il a été suivi heureusement par les PP. D'ACHERY, GERBERON, MABILLON, DELFAU, BLANCPAIN, GARET, FRISCHE, & plusieurs autres qui aiment mieux nous faire goûter les fruits de leur Critique, que de se faire connoître pour en acquérir de la reputation, & qui nous donnent tout lieu d'esperer, qu'en se succedans les uns aux autres, nous pourrons avoir dans la suite du temps une Critique successive & continuelle des Peres & des autres Auteurs, qui ont écrit sur tout dans l'Eglise d'Occident jusqu'au temps de S. Bernard.* Hæc ille*, nec abs vero. Qui enim quantique Critici eorum plerique non evaserunt? Quantus, quàmque morosè diligens, atque accuratus Criticus *Petrus Coutantius* in laudatissima Operum S. Hilarii editione? Quantus, quàmque summi judicii ac doctrinæ Criticus *Thomas Blampinus* in splendidissima, emendatissimæque Operum S. Augustini editione? Quantus, quàmque profundæ eruditionis Criticus *Gabriel Gerberonius* in perfectissima, numerisque omnibus absolutâ Operum D. Anselmi editione?

At enim quem finem nostra habitura est oratio, si doctissimos quosque

San-Maurianæ Congregationis Criticos recensere instituat? Unum tamen silentio involvere, parùm abest, ut mihi non ducam religioni. *NICOLAUS NURRIUS* is est, qui Critico suo, eoque doctissimo in Bibliothecam Maximam SS. Patrum Apparatu artis Criticæ peritiam ita ostendit, ut nemo ferè alius. Cùm enim ** virorum doctrina & eruditione præstantium impulsu de adornanda nova Patrum Bibliothecâ seriò cogitaret, non iidem modò, sed alii quoque eruditi ad eam Apparatum Criticum præmittendum esse ipsi persuaferunt. Ad eundem autem citius publicandum eo potissimum argumento *Nurrium* urgebant, quòd in omnibus Patrum Bibliothecis nullum planè, aut certè vix ullum cujusvis Scriptoris verum, genuinumque Opus à falso & adulterino distinguatur, nullum prorsùs ad certas criterii leges sit examinatum, ac nulla tandem, aut paucissima, quantumvis obscura, & difficilia cujuslibet Auctoris loca ab ullo unquam explicata, enodatâque fuerint. Quapropter quia plurimi, qui Patrum Bibliothecas pervolvere solent, sæpius in errorem inde induci poterant; idcirco docti illi homines communi eorum utilitati consultum esse volentes, jure prorsùs haud immerito contendebant ea omnia, quæ jam à longo tempore in omnibus Patrum Bibliothecis desiderabantur, hoc Apparatu *Nurriano* esse supplenda.

Atque ut acriores stimulos Viro admitterent, addebant, eos, qui Lugdunensi Patrum Bibliothecæ præpositi fuerant, summam hujusce Apparatus necessitatem probè quidem agnovisse, atque suam ideò obligavisse fidem, fore aliquando, ut eum publicam emitterent in lucem. Verùm quandoquidem hi nimio haud dubiè labore, maximisque difficultatibus ab eo opere deterriti, tam solemnibus promissis non steterant; inde illi, ex quorum *Nurrius* pendebat arbitrio, *Criticum Apparatum* ab ipso, priusquam accuratori Patrum Bibliothecæ operam daret, absolvendum esse censuerunt. His itaque rationibus victus & expugnatus, ac nequidquam virium suarum imbecillitatem excusans ad gravissimum illud onus subeundum ab iis compulsus & coactus est, quorum imperio & voluntati non parere fas sibi esse nunquam existimavit. Quanta verò cum dignitate sua, Superiorum satisfactio-

Nicolaus Nurrius præcipue laudatur.

Edit Apparatum ad Bibliothecam Patrum.

factione, omniumque eruditorum approbatione illud sustinuerit, difficile est dictu. Forfan ex ipsius verbis omnium optimè intellecturi sumus. *In hoc igitur, inquit, Apparatu nostro, omnia veterum Ecclesiæ Patrum & antiquorum Scriptorum Opera, quæ in maxima Lugdunensi Bibliotheca typis impressa sunt, ad severiores Criticorum regulas singulatim examinare suscipimus. Primum verò ea, quæ ad omnes cujusque seculi Scriptores generatim pertinent, expendimus, palamque facimus, quod fuerit eorum ingenium, quæ studia, quæ occupationes, quæ scribendi occasiones, quos Ecclesiæ inimicos, ac potissimum hæreticos impugnaverint, & debellarint, ac quæ fuerint eorum, ceterorumque Christianorum Scholæ & Gymnasia, quidve in eis doceretur.*

Quid in eo præstiterit.

„ Deinde verò clarum, pro virili parte nostra, exhibemus cujuscunque lucubrationis analysin. Tum investigamus, an genuinum, aut adulterinum sit illius, cui adscribitur, Auctoris opus, qui adhuc supersunt, manuscripti ejus codices, ac quando, ubi & quoties typis sive Græcis, sive Latinis editum fuerit. Post hæc autem novis animadversionibus & notis omnia difficilia, fæbrosa, ac notatu magis digna ejusdem commendationis loca, ordine, quo possumus, dilucidiori enucleare, explanare, & confirmare conamur. Ab his verò, quæ ad sacram spectant Scripturam, ordimur, atque ibi inquirimus, quid hujusce lucubrationis auctor de veteris novique Testamenti Scriptoribus, divinòque illorum adflatu statuat; quos libros in sacro ponat canone, vel ab eo excludat; quo sacræ Scripturæ in loco testimonia ab eodem Auctore citata, nec ab aliis indicata occurrant; quantumve à sacro textu diffideant; atque ea demùm, quæ nec ab aliis nec à nobis in eodem sacro Scripturæ textu potuerunt hætenus reperiri. De laudatis quoque ab Auctore nostro virorum Apostolicorum, & aliorum deinceps Scriptorum Operibus, de divinis & humanis, sive scriptis, sive non scriptis traditionibus, ac de veræ Ecclesiæ traditionis depositum custodientis, characteribus, & notis disputamus.

Theologica dogmata enucleat.

„ Gradum inde facimus ad theologica dogmata, atque in iis singillatim enucleandis & vindicandis ordinem, prout fieri potest, sequimur à S. Thoma, & aliis Theologis constitutum, „ Tum subinde memorata pandimus

„ Christianorum instituta, virtutes, mores, consuetudines, usus, abusus, ac varios spiritualis & mysticæ, ut ajunt, eorum vitæ ad summum usque perfectionis apicem progressus. De illorum quoque constanti & publica coram tyrannis Christianæ fidei confessione seu martyrio, & martyribus, quæ obsecurius dicta sunt, excutere non omitimus. Denique de erroribus & hæreticis, quorum mentio facta est, sic differimus, ut quidquid in eorum, sicut aliorum omnium commemoratione occulti, & abstrusi occurrat, illud pro ingenii nostri viribus reterege, & planum cuilibet facere adnitamur.

„ Quibus quidem ita explicatis, ad Ethnicorum transimus expositionem, quæ um de à Scriptore nostro de Ethnicorum religione, ac impio idolorum cultu literis senta exponit.

ac memoriæ mandata legimus. Conamur itaque singula quæque patefacere, quæ ab illo de idololatriæ origine, de falsis fictisque tam Diis, quàm Deabus, de illorum templis, aris, simulacris, statuis, imaginibus, mysteriis, sacrificiis, oraculis, aliisque nefariis superstitionibus implicatiùs scripta sunt.

„ Ad res philosophicas dehinc accedentes, manifestum utique facimus, quid ab Auctore nostro de philosophiæ utilitate, & necessitate, quid de philosophorum ex sacra Scriptura furtis, atque expilationibus, quid de illorum patria, ætate, variisque sectis & opinionibus, quid de mulieribus etiam philosophis, quid de barbaris, qui ante Græcos philosophati sunt, quid de septem Græciæ Sapientibus, ipsorumque & aliorum sententiis, effatis, philosophandi ratione, ac de ethnicis legislatoribus & vatibus statutum, traditumque fuerit.

„ Postea verò cum eodem Scriptore ad artium, scientiarum, & aliarum re-inventores, venimus, investigamusque, quid ab unoquoque inventum dicatur, ac qui de rerum inventoribus scripserint. Nec minùs enucleatè demonstramus, quinam magistri discipulos sibi fecerint similes. Pari quoque modo mutua Græcorum furta retegimus, atque ibi diligenter perscrutamur, quinam integra sibi falsò attribuerint aliorum Opera, libros, & commentationes.

„ Ad ipsasmet postmodum Artes, disciplinas, & scientias progredimur, ac eodem modo ponderamus, quid ab auctore nostro de variis gentium dia-

* Jugemens des Scavans Tom. 2. part. 1. pag. 302.

** ex Præfat. ad Lectorem.

lectis, de humana belluinâque cognitione, de verâ falsâve opinione, de demonstratione, scientia, sapientia, prudentia, grammatica, dialectico, arithmetica, & numeris; de Musica, atque Astronomia, aliisque disciplinis posteritati sit proditum.

Gentiliū ethicam explorat. „Inde procedimus ad indagandos paganorum mores, & exploranda singularia quaedam, & præclara nonnullorum populorum, hominum, mulierumque facinora. Neque ea sine aliqua observatione prætermittimus, quæ de quibuslibet Poëtris & Poëtrici- bus, ac de quibuslibet Scriptoribus, sive Oratoribus, sive Historicis, sive Poëtis, atque aliis Auctor noster obser- vanda esse iudicavit.

Opera de- „Denique de amissis differimus ejus perditâ & Operibus, & de iis, quæ ille scrip- affecta in- turum se esse promiserat, vel falso dicat. illius nomine circumferuntur. Ali- quam verò si exhibeat, chronogra- phiam, eâ cum aliis accuratioribus compositâ, finem disquisitionibus no- stris imponimus. „Hæc *Nurrius*, quæ nunquam polliceri sustinisset, mi- nus cum dignitate præstare potuisset, nisi quendam quasi principatum artis Criticæ obtinisset. Certè priores duo Tomi, quos in lucem emisit, viris do- ctissimis ita placuerunt, ut magis non potuerint.

Jacobus Billius Ecclesie Patres elucidat. Haud dissimilem ferè laborem JA- COBUS BILLIUS Prunæus S. Michaelis in Eremitio Cœnobiarcha, *Nurrio* æta- te superior subivit. Ut enim prophani prophanis, & obscœni obscœnis delectantur; & quisque similibus gau- det: ita noster *Billius* totus Deo rebûs- que sacris deditus, omne studium cir- ca sacros & orthodoxos illos Græcæ Ecclesiæ facillè principes Scriptorum col- locavit. Hi sunt, *D. Ignatius, Irenæus, Epiphanius, Origenes, Gregorius Nazianzenus, Gregorius Nyssenus, Ba- silius, Chrysostomus, Eusebius, Theo- doretus, Evagrius, Damascenus, Ni- cephorus*, & alii, quorum scripta & monumenta ab innumeris mendis, qui- bus scatebant, vindicavit, multa in eis loca restituit, emendavit, & illustravit: ita ut ejus Observationes loco docto- rum Commentariorum sæpe esse possint. Sed nihilominus hoc scribendi genus ei tandem displicere cœpit, quod non- nihil fastus & supercilii ei subolere, ip- sèque adeò sibi correctorem Aristar- chum, & severum Censorem agere vi- deretur. Quem itaque amor repur- gandorum & castigandorum illorum Authorum (quos ipse *φειλάριος* semper

unicè coluit) & rei literariæ utilitas ad hoc opus primò impulerat, ipsum Chri- stiana quædam humilitas & verecun- dia ab eo revocavit. Tantò enim di- ligentiùs semper abhorruit à scientia il- la, quæ inflat, quantò amantior il- lius fuit, quæ ædificat. *Humilis ita- que* (ut cum Scripturâ loquar) *in ocu- lis suis*, licet testimonio conscientiæ suæ, ab ejusmodi fastu vacuus esset, voluit tamen in alienis talis apparere, & omnem ostentationis suspicionem à se depellere. Quam notans in Leuuen- claiò æmulo suo, ei objiciebat, quod *D. Gregorius Nazianzenus Arrianis: Lenes, inquit, sibi sunt Judices, aliis au- tem severi Censores, vulnera habent, & aliis vibices objiciunt: turpiter cadunt, & ex aliorum maculis voluptatem sibi fin- gunt: denique oppressos trabibus oculos habent, & festucas aliis probro vertunt.* Sed hæc maximè in eos quadrant, qui ex aliorum censurâ & reprehensione doctiores & perspicaciores haberi vo- lunt: ut qui ex aliorum vituperatio- ne & infestatione inanem aliquam san- ctioris vitæ laudem & gloriam aucupari student & putant, à quâ noster *Billius* semper fuit alienissimus.

De sacro spiritualium Exercitiorum Critici de libro S. Ignatii Fundatoris Societatis libro Ex- Jesu Critica nonnullos Scriptorum Be- exercitiorum nedictinos, bene, an male? rectè an S. Ignatii perperam? exercuit. Præcipuos no- minabo. Primus est *Antonius Yepesius*, alter *Constantinus Cajetanus*, ter- tius *Gregorius Argaiusius*. De singulis nonnulla in medium afferre visum est.

R. P. ANTONIUS YEPES in *Chroni- Antonius co Generali Ordinis S. Benedicti Hispani- Yepesius. cè edito, tom. 4. centuria 5. fol. 236. cen- set, Sanctum Ignatium hujus libri haud dubiè conditorem fuisse, sed hunc ab eo ordinatum tunc, quando erat Minores- sæ, fatetur, sibi certum non esse, imò po- tiùs se tenere contrarium, tanquam ma- gis probabile. Etenim quia opus illud scaturit multis auctoritatibus scripturæ, ac doctrinæ sanctorum; Viro istarum re- rum, atque ipsius quidem Latini sermo- nis tunc imperito, illius confectionem ab- judicat; propiùs ad verum accedere cen- sens, quòd emenso Parisiis studiorum cur- riculo illud conscripserit, literis utique & experientia tunc temporis instructus; adeò ut, dum *Minoressæ* personas ad se accedentes spiritualibus imbuat Exerci- tiis, id non contigerit juxta conjecturam *Yepesii*, quia tunc scripsit *Exercitiorum Li- brum, sed quia tunc profecit Cisnerosiano. Addit, id affirmare sese non sua solius conjectura, sed vult id colligi ex gene- rali**

rali Ordinis S. Benedicti traditione, quæ originem traxerit ex usu loci sacri *Monser- ratensis*.

Quid Ri- badenei- „Ad hæc fatetur, Patrem Ribade- neiram in contraria esse sententia, ejus- statuat. que epistolam, à R. P. Francisco Giron Collegii Salmanticensis Societatis Jesu Re- ctore secum communicatam profert à fol. 237. è quâ delibo (utor verbis R. P. Jo- annis Pini Hagiographi Antwerpensi- sis, ac Scriptoris vitæ S. Ignatii.) se- quentia Latine ex Hispanico à me reddita. „Duo Ribadeneiræ statuenda viden- tur, alterum, quòd valde sit proba- bile, beatum Patrem nostrum *Ignatium* *Minoressæ* habuisse notitiam li- bri aut *Exercitiorum patris fratris Gar- ciæ de Cisneros*, atque in *melioris vitæ* initiis illo profecisse ad suam orationem ac meditationem; nec non à patre fratre *Joanne Chanones* instructum, ac non- nulla ex eo edoctum fuisse; Sanctum- que etiam libro, quem postea com- posuit, *Exercitiorum* spiritualium nomen indidisse, desumpto libri no- mine è patris fratris *Garcia* libro vel *Exercitatorio*. Alterum est, quòd S. Patris liber à patris fratris *Garcia* li- bro valde sit diversus: quia tametsi in uno atque altero materiâ tenus tra- dentur aliqua, quæ coincidunt; in modo tamen & forma tractandi valde differunt. Et postquam Ribadeneira, enumerasset varia, quæ in libro Exerci- tiorum præcipuum admodum tenent lo- cum, & de quibus in isto alio verbum occurrit nullum, statuit, dubium non esse, quin duo isti libri differant, & se- cundus è primo non sit desumptus. „

S. Ignatii „Ad argumentum, quod prome- imperi- bat *Yepesius* ex Sancti id temporis impe- tiam vin- ritia, reponit Ribadeneira, quod, ut dicat. Deus doceat & illuminet animam ali- quam, studiis aut latinitate opus non fit. Atque id, quod Pater, inquit, noster scripsit in libro *Exercitiorum*, non ideo scripsit, quia eò converte- rat studium, aut in libris id didicerat; sed quia ipsum Deus illud docuerat, id- que erat in se ipse expertus. Nam tametsi in illis principiis non sciret, quid- nam de se statuisset Dominus, sciebat tamen illud Deus, & paulatim eum disponebat, ut Fundatorem eum face- ret Societatis, magnamque Ecclesiæ suæ Patriarcham; dabatque illi unum ex adminiculis, quo debebat jungere ac subigere eandem suam Societatem; ejusque filii tantum in Ecclesia facere fructum, quantum fecere per Exerci- tia. Et mox suam sententiam confir-

mans ex fructu, quem ubique ac tot- modis Dominus noster per illa operari dignatus est, rectè iudicat, quòd eti- amsi sanctus Pater noster multum stu- duisset, suaque ex aliis libris prompsisset Exercitia, fieri tamen humano modo loquendi, haud potuisse, ut ex ideis in schola haustis, atque ex librorum etiam spiritualium ac piorum lectione erutis, sequerentur mutationes vitæ, morum reformationes, aliæque spiritus emolumenta, qualia ex libro Exerci- tiorum sancti Patris profuxere, si sin- gulari cum favore Dominus ipsi ea non dedisset ad istarum rerum executio- nem.

„Tum allegat verba Pauli PP. III. Alia ejus qui in Brevi, anno 1548. edito laudans argumen- & confirmans Exercitia, sic loquitur: ta pro li- *Exercitia spiritualia ex sacris Scripturis, bro Exer- & vitæ spiritualis experimentis elicita. citorum Spirit.* Item Patris Polanci (cujus, inquit Ri- badeneira, est *Præfatio Exercitiorum*) hunc textum citat idem auctor: „Hæc documenta ac spiritualia Exercitia, quæ non tam à libris, quam ab unctio- ne sancti Spiritus, & ab interna expe- rientia, & usu tractandorum animo- rum edoctus noster in Christo Pater &c. composuit. Et tandem laudatus Ri- badeneira ita rem concludit: *Atque is fuit communis sensus omnium antiquo- rum Patrum Societatis, qui tractavimus, & conversati fuimus cum nostro beato Patre; nec unquam alterius fuit rei co- gitatio vel suspicio.* Epistolæ Matriti XVIII. Aprilis anno MDCVII. datæ subscribitur, *Petrus Ribadeneira*. Qui- bus solidè stabiliuntur ea, quæ jam pridem dixerat lib. 1. Vitæ cap. 8. Hoc eodem tempore, *Exercitiorum* spiri- tualium librum, quem appellant, ex ac- curata eorum, quæ sibi contigerant, observatione conscripsit; tum videli- cet, quando apud *Minoressanos* degebat, prout ex antecedente ac consequente me- morati Scriptoris textu liquet. Liber itaque ille à S. Ignatio *Manresa* anno 1552. conscriptus est.

Ex his verò hætenus allatis nemi- P. Pini ni non liquet, nihil *Yepesii* nostrum S. J. scri- literis mandasse, quod à P. Pini in hæ dicte- reprehensionem vocetur. Proposita ria, ab eo fuerunt *Yepesii* argumenta, & Ribadeneiræ ad ea responiones. Per me licet, P. Pinius in suo sensu abun- det, omnéque dubium sublaturum esse dicat. Illud solum non placet, quod *Garziam Cisneros*, celeberrimi toto orbe Catholico monasterii in Monte Serrato Abbatem, sacre asceseos pe- ritiâ, & vitæ sanctimoniâ insignem

identidem patrem fratrem appellet. Id quod per contemptum esse dictum aliis videtur, qui Acta Sanctorum non contemptores è naribus efflando spiritus, sed eodem spiritu humilitatis, qui neminem comtemnit, quòque D. Ignatius Loyola, cæterique Sancti vixerunt, scribenda esse ex vero pronuntiant. At jam olim ad titulum ac nomen Fratris ROMANUS HAY Joanni Crusio solidè ac fortiter respondit. Remittit nos P. Pinus ad Nicolaum Antonium, ut breve Abbatis Cisneros elogium in ejus Bibliothecâ Hispana legamus. Sed prolixius est, quam ut hîc locum fortiatur: solum tria verba in gratiam Lectoris ex eo delibemus. Scripsit Garzias OPUSCULA AUREA DUO, UNDE QUIDQUID ASCETICORUM HODIE LIBRORUM EST, VIDEATUR UTIQUE DIMANASSE. Quid majus, quidve præclarior à Nicolao Antonio dici potuit? Quotquot ex inclytâ Societate scripserunt libros Asceticos, post Abbatem Garziam de Cisneros scripserunt. Ecce encomium! quod apud laudatum Nicolaum Antonium de hoc Abbate legitur. Tantum nemo Benedictinus dicere ausus fuisset.

Alter Criticus, quem P. PINIUS hypercriticum vocat, cui postmodum antiquam illam crambem recoquere, & nova inde ineptiarum fercula obtrudere placuerit, est Constantinus Cajetanus, à quo Venetiis anno 1641. duo libelli vulgati fuerunt. Prior titulus est De Religiosa S. Ignatii sive Enneconis Fundatoris Soc. Jesu per Patres Benedictinos institutione. Posterioris inscriptio sic habet: De libello Exercitiorum ejusdem ab Exercitatorio Ven. Servi Dei Garziaz Cisnerii Abbatis Benedictini, magnâ ex parte desumpto. De utroque libello rem accipe ex Abbatis Armellini Bibliotheca Benedictino-Casinenfi parte I. pag. 127.

Contra priorem librum, de religiosa scilicet S. Ignatii per nostros institutione scripsit P. Joannes Rhò Soc. Jesu, edito libro, quem appellavit Achates ad Constantinum Cajetanum, sed utrumque legi Sac. Indicis Congregatio prohibuit. Verum quidem est, librum de S. Ignatii, sive Enneconis religiosâ Institutione adulteratum & corruptum ab aliquo nebulone impressum fuisse. Quamobrem ipse Abbas Constantinus illum (sic impressum) respuit, tanquam Benedictino monacho, eoque Præsule indignum,

Casinenfis Familiæ, quæ D. ipsum Ignatium in vivis agentem humanitate, ac cultû maximo Casini, & apud Albanetam, alibique profectus, quita est, injuriam, & denique venerationi, quæ Divo ipsi debetur Ignatio, haud satis congruum. Quâ de re Marcus Antonius Scipio in Elogiis Abbatum Casin. pag. mihi 78. in appendice De S. Ignatio Loyola com- plures dies pietatis studiis apud Albanetam animam excolente, sic inter cætera loquitur. Quo iniquius ferendum nobis est, ac dolendum magis, inventum esse superioribus diebus nescio quem, qui opusculo D. Constantini Cajetani Abbatis pluribus jam evulgatis recondita eruditionis lucubrationibus percelebris, præfixo nomine Venetiis impresso, probrosa in S. Ignatium, ejusque Societatem inserere sit ausus, quæ præterquam, quod ab Authoris proposito themate ac scopo aberrant longissimè &c. tantum abest, ut prudens quisquam sibi persuadeat, ab homine religioso, eodemque Præsule, non tam canitie capitis, quam vitæ totius innocenter, laudabiliterque traductæ famâ venerando, exarata fuisse, typisque Christiano Orbi ad legendum propinata &c. Idem sentire se testatur Daniel Bartholus in Vita S. Ignatii Italicè scripta lib. I. pag. 59. secundæ editionis Romanæ 1659. Certamente perche egli (Author scilicet prædicti libelli) contro ogni dove, re si è usurpato il nome di un Religioso del Ven. Ordine de' Monaci Casinesi, quella savissima Congregazione non ne à sofferta la vergogna &c. statimque affert decretum Comitiorum Generalium Ravennæ celebratorum anno 1644. contra Authorem talis libelli, quem ipsi etiam nostri cœtus Monachum esse, minimè se credere profitentur. Sed hunc Cajetani librum corruptum, & depravatum fuisse, luce clarius, etiam patet ex suppleto libello sex paginarum in fol. ab eodem Constantino Sac. Indicis Congregationi oblato, qui MS. legitur in 3. Tomo Miscellan. Sac. ejusdem Cajetani in Bibl. Sapientie Romanæ existente.

SS. D. N. Pont. Max. Innocentio Cajetani X. atque Eminentissimis & Rev. DD. S. R. E. Cardinalibus S. Congreg. Indicis &c. quibus singillatim enumeratis sic incipit: Iterum provoco ad vos Principes Ecclesie militantis, Judices Con- sultissimi; nam cum Jo. Rhò magnam mihi intulisset injuriam, affirmando,

me

me scripsisse, quin imò falsitatis me accusans, falsas plurimas enumeravit contumelias, cum nihil ejusmodi excogitaverim; non enim maligna illa contra Societatem scripsit, vel scribere potuit Constantinus, sed potius I. E. N. & quod mirum est, ex eadem Jesu Societate, qui anno X. antequam Constantinus suum composuisset, ipse librum ejusmodi calumniis contextum, & scaten- tem, juris publici fecit; cujus titulus est: VIDA DEL PATRIARCHA SAN IGNATIO DE LOYOLA FUNDADOR &c. EN CARAGOSA 1631. ET MADRIT LA-TINE 1637. Hic est lapis offensionis, & petra scandali, occasio livoris, & odii, malè parta contra Constantinum, ejusque librum, cum ejusmodi errores à N. opere translati fuerint in Constantini opus Venetiis post annos X. editum. Quapropter vocatus à vobis E. mis Principibus S. Congreg. Indicis, innocentiam suam aperiens contextis calamo verbis sic locutus est &c.

E. mi & RR. DD. S. R. E. Cardinales &c.

Postquam Venetiis editus fuit liber noster de Religiosa S. Ignatii, sive Enneconis Fundatoris Soc. J. per Patres Benedictinos institutione aliquot scaten- erroribus, utpote inter alia, litera illa Florentinorum &c. Sac. Congreg. Eminentiorum Cardinalium Indicis librorum petiit, & habuit à me copiam recti originalis, & cum ultrò dedissem, in fine illius manû meâ signatum ita notavi. EGO D. CONSTANTINUS SYRACUSANUS, Romani Collegii Gregoriani Præses Ord. S. Benedicti affirmo, superiores duos libros, cum Præfatione ad illos à me fuisse conscriptos, atque in eis scribendis conatus meos adhibuisse, ut Apostolicæ Sedis leges, & decreta persanctè servarem; Quamobrem, quæ Veneta editio nomine meo impressa, atque ab hoc meo exemplari diversa, & quidem religiosis auribus offensiva, continet, tanquam non mea respuo & infringo. In cujus rei fidem hanc apocham meâ manû scripsi, subscripsique hac die 10. Martii A. C. 1624. Idem qui supra D. Constantinus Abbas Cajetanus m. pp.

Et post quædam, de Libro ejusdem Rhò, Achates dicto loquens, quare à vobis Principibus Cardinalibus jure & merito inter maledicos enumeratus, ut maledicus damnatus est &c. Plura denique profert de S. Ignatio scitū quidem dignissima, quæ tamen nimis lon-

gum, & ab instituti mei ratione alienum esset referre: hoc solum dixero de Constantino Cajetano, deque hisce duobus libellis sic in Indice librorum prohibitorum haberi pag. 424. juxtâ editionem Romanam anni 1711. De Religiosa S. Ignatii, sive Enneconis Fundatoris Soc. Jesu per PP. Benedictinos institutione, deque libello Exercitiorum ejusdem ab Exercitatorio Ven. Servi Dei Garziaz Cisnerii Abbatis Vindictis Benedictini, quos ipse Abbas Constant. tanquam supposititios, sive adulteratos propriis non agnoscit. Achates verò Joannis Rhò absolutè, & sine ullo addamento ibidem prohibetur.

Atque ex his judicium ferre potest æquus Lector, quam iniquè Abbas Cajetanus P. Pinio vapulet, qui tela sua potius contra nebulonem illum convertere debuisset, à quo libellus Cajetani depravatus est, congestis in illum malè olentibus flosculis, quos ex Jesuitæ contra S. Ignatium Patrem, & Societatem Matrem nequissimè scribentis viridario decerpit. Sic plerumque fit, ut alii delirent, alii plectantur. Si tamen per me stetisset, Abbati Cajetano author extitisset, ut ab hoc tractando argumento calamum abstineret; quemadmodum & Sodales nostros rogatos volo, ne ulla occasione illud recoctum in mensam Reipublicæ Litterariæ inferant; est siquidem invidiæ plenum. Majori nobis sit curæ, ut pax & concordia, cujus Religiosos amantissimos esse oportet, inter utramque sacram Familiam perpetua constet. Quâ ratione impulsus locum illum, qui hâc de re in Nizeroni Memoriis non ita pridem editis legitur, silentio prætermitto.

Tertius denique Criticus GREGORIUS ARGAIZIUS, quem Nicolaus Antonius & Joannes Pinus CHRONOGRAPHUM Ordinis S. Benedicti nominant. Is porro in Historia Dominæ nostræ Monasterii ferratenis linguâ Hispanicâ an. 1677. Spir. S. Matritensibus typis vulgata, S. Ignatio de libro Spiritualium Exercitiorum litem intendit, argumentis in medium prolati, quæ ficulnea magis, quam magni roboris esse judicant Adversarii. Ejus tamen disceptatio Critica imperitiæ potius ac ingenii debilitati, quam animi malevolentie tribuenda est. In hanc partem induci se passus est à Carolo de Tapia, Antonio de Lupian Zapata, Hieronymo Romano de Higuera. Quanto suppositionis flagitio, atque æterno nominis sui opprobrio, is, quem postremo loco nominavi, Rom. de Higuera

Ex Romano Hay & aliis obtunduntur.

Constantini Cajetani in eandem libellum.

contra eum infurgit P. Joannes Rhò.

Ex quo P. Pinii criminatio refellitur.

guera Dextri, Maximi, Luitprandi, Juliani, aliorumque confectis operibus Hispanicae genti illuserit, abunde intelligi datur ex Nicolai Antonii Bibliotheca Hispana cum novâ tum veteri, ubi etiam, quis Gregorius Argaius fuerit, legi potest, nempe Operum à Jesuita Higuera suppositorum parastates ac hyperaspistes acerrimus juxta ac simplicissimus. Qui quæ perperam scribendo peccavit, ea non tam malâ fide, teste Eminentissimo Cardinale de Aguirre, quàm nimiam simplicitate peccavit. Plura etsi possem de hoc bello Critico circa Librum spiritualium Exercitiorum, ejusque Authorem non adjicio, sed iis consultò abstineo atque ad alia propero.

Pro vitiosa temporis supputatione probam substituere, atque authores, qui longè alio, quàm quò, vel vixerunt, vel devixerunt, ævo recensentur, ad verum ætatis ipsorum revocare tempus, num poterit, qui criticae artis est ignarus? Rem tribus quatuor declarem exemplis. Erasmus & Brixius, ac plerique alii Basilium Magnum, & Joannem Chrysostomum eadem tempestate floruisse, maximamque familiaritatem inter se coluisse idcirco putant, quòd videant in pulcherrimis illis Chrysostomi de Sacerdotio libris loquentem induci Basilium, singularisque necessitudinis, quæ ei cum Chrysostomo intercessit, illustrem atque honorificam mentionem fieri. Quam tamen opinionem falsam esse Jacobus Billius* paulò antè laudatus perspicue demonstrat vel ex ipsis libris, à quibus in eam sententiam inducti sunt. Nam cum Chrysostomus Basilium eum, cum quo colloquitur, fugâ se subduxisse queratur; cum interim ipse ad Ecclesiae gubernacula raptus est, quis in Ecclesiasticae historiae monumentis tam rudis est ac peregrinus, quin statim animadvertat, id nullo modo convenire posse Cæsariensi Basilio, qui plurimis annis ante Chrysostomum ad hujusmodi dignitatem proventus est, hoc est, imperante VALENTE?

De anno obitus S. Benedicti.

Quò annò fatis functus sit S. P. BENEDICTUS, non convenit inter Historicos Benedictinos: sed alii in aliam aguntur sententiam. Marianus Scottus & Sigebertus Gemblacensis uno quidem ore affirmant, sanctum Patrem nonaginta sex annos in humanis fuisse: quò tamen post natum Servatorem an-

no vivere desierit, mirè dissentiunt. Sigebertus quingentesimo nono mortuum esse: Marianus sexcentessimum tertium attigisse affirmat. Alii Historici medio eunt. Venerabilis Beda mortuum esse ait anno quingentesimo vicesimo nono. Testem adducit Victorem Episcopum Capuanum. In eandem urnam calculum suum conjicit Paulus Diaconus; quantumvis animadverterint abire se à regulis computus Astronomici, quod Beda ipse utcunque fatetur Prologo supra circulos Dionysii Monachi. Ad Bedam proximè accedit Raphaël Volaterranus, qui annum quingentesimum vicesimum octavum sancti Benedicti præclara morte insignem facit. Eandem Hugo monachus Floriacensis in annum quingentesimum tricesimum sextum differt. Belforestius duos annos insuper addit, adeoque quingentesimo tricesimo octavo vitam exuisse affirmat. Tertia sententia, in quam certatim etiam hodie eunt, S. BENEDICTUM anno quingentesimo quadragesimo secundo vivis eximit. Hujus sententiæ primus auctor personatus Gordianus fuit eò libellò, quò sancti Placidi Martyrium in lucem emisit. Inter eos, qui Gordianum sequuntur, antecellit Leo Ostiensis libro primo Historiæ Casinensis: Tritheimus libro primo de Viris Illustribus Ordinis S. Benedicti. Caesar Baronius etsi hanc sententiam verisimilem censet, maluit tamen S. Fundatoris mortem in annum quingentesimum quadragesimum quartum rejicere. At Antonio Yepesio in Chronico Generali Ord. S. B. uno anno prius sanctam animam efflâsse videtur; cujus sententiæ etiam est Joannes Mabillonius in Annalibus Benedictinis. Habes hinc quinque de anno obitus S. Benedicti sententias, ex quibus conjicias, quàm difficile** fit, ad unguem signare diem, quò Vir sanctus ad beatos Superos excesserit.

Plures etiam sunt opiniones de anno obitus Venerabilis BEDÆ: una antiquissima, altera recens. In epistola Bedæ ad Wichredum Presbyterum de verno æquinoctio juxta Anatholium adducitur exemplum de presenti anno Dominicæ Incarnationis 776. Ab hac sententia Nicolaus Gundlingius, Professor in Academia Hallensi, annis XIV. recedit. Is enim typis vulgavit peculiarem Dissertationem Tomo X. Observat. Selectarum Hallensium insertam, sub

sub epigraphe: Epistola de Bedæ ætate ac cognomine Venerabilis. In hac Dissertatione Beda an. 672. natus, & an. 762. ætatis suæ an. nonagesimo denatus dicitur. Errorem suum Gundlingius mutuasse videtur à Petro Francisco Chiffletio, qui in concordia Bedæ & Fredegarii pag. 4. ex epistola Cuthberti emendatiore edita à Simone nostro Dunelmensi conclusit, Bedam è vita migrasse anno 762. Sed emunctæ naris Criticus neutri opinioni accedet, prohibitus gravissimâ auctoritate S. Bonifacii, Archiepiscopi Moguntini, anno 754. martyrio affecti. Is enim Ven. Bedam uti vitâ functum suis laudat in epistolis, quod Gundlingium fugisse videtur. Auctor libri de vita Alcuini Abbatis juxta quorundam opinionem adfirmat, Bedam nonagenarium decessisse anno 731. Sed fallitur. Humana enim absolvit Beda die festo Ascensionis Dominicæ 7. kal. Junii, qui in annum 735. incidebat. Et certe si Beda diu post annum 731. vixisset, ultra hunc annum historiam suam producturus fuisset.

Critico-rum opinio de S. Ruperti in Noricum adventu variat.

De S. RUPERTI in Noricum adventu ea multis jam annis versatur difficultas, quam doctissimi quique Critici ut pervaderent, multum studii impenderunt. Alii cum Joanne Aventino adventum S. Ruperti circa annum 570. ponunt. Alii cum Josepho Mezgero annum circiter 580. definiunt. Alii cum Mabillomo, Valefio, Pagio, Hansizio, & novissimè cum Pockio, Ettalensi Bibliothecario, excellenti Chronographo, annum 696. statuunt. Quis jam calculum rectè & ex vero posuisse existimandus est? Mezgeri sententia placuit Bernardo Pezio, qui eam in Epistola, in qua S. Trudperti Martyris Acta anno 1731. Viennæ Austriae juris publici fecit, non parùm corroborasse sibi visus est. At Marco Hansizio, Germaniæ sacrae Scriptori, ad cujus judicium & examen illam Pezium epistolam detulit, longè aliter visum. Is enim rescriptâ ad Authorem epistolâ doctè & solide ostendit, instrumentum illud, è quo Acta S. Trudperti eruit, necquidquam dignum esse, ut in Palladis sacario deponatur. Equidem Pezium novas volfellas criticas, quibus sententiam & argumenta Hansizii convelleret ac subrueret, concinnavit, nunquam tamen (morte fors anno 1735. interceptus) eas typis excubendas dedit, nisi quòd de victoria sibi certus literis ad ami-

cum datis hæc verba inferuerit: Hansizium habeo debellatum; quæ cum ille legeret, ad socium conversus, vereor, inquit, ne Pezium Hansizium debellavit, sicut Bessus Alexandrum super mensam. A Pezio tamen steterat Palignesius, in Historia Germanica apprimè versatus, cui, lectis utriusque Pezii & Hansizii epistolis, à Mezgeri sententia non tantum non discedere decretum erat, sed in Opere Historico, quod multis jam annis moliebatur, novis potius illam confirmare argumentis, uti ex ore ipsius in Cæsarea Bibliotheca non semel audivi. Sed quia Historia illa, Palignesio è vivis sublato, lucem publicam non aspexit, nec fortè aspiciet, ex alio ejusdem non illaudato Opere* quædam huc facientia me adducere non pigeat.

Reperta sunt, inquit, à celebri viro Palignesii (Bernardo Pezio) ex S. Benedicti Familia, & publici juris facta S. Trudperti Acta Martyris in Brisgavia, auctore Ergambaldo circa ann. Chr. DCC. quibus diluit, quæ eruditissimi homines contra receptam apud Salzburgenses de S. Ruperti ætate traditionem scripserunt: „Inventum profectò non una ex causa „pulcherrimum, ubi, quantum satis gen- „ti sit critica, ejus auctoritas porro de- „monstretur. Qui reperit, sanè gestiens „historicum problema de accepto moni- „mento proposuit erudita & eleganti in „epistola. Sed fidentia, qua id fecisse „apparuit, in causa fuit, cur non memor „habitus sit alicui moniti illius

„FUMANTEM NASUM NE TU TENTAVERIS URSI. „ Tangi enim sibi visus est alius perquam eruditus Scriptor (Marcus Hansizius S. J.) qui priscam traditionem, quod nonnulli Gallorum præcipui antè fecerant, impugnaverant dudum. Atque propterea totam rem commentum esse alia epistola ostendere est aggressus. Admirabar insignem in Opusculo dialecticen, methodum, ordinemque, quibus id argumenti pertractavit. Neque indelectabar urbanis leporibus, Plantinisque salibus, quibus pia & reverenda Pectora se aspersere & perficere. Sed crebrum ante omnia usum negantis argumenti fieri observavi, quo hic illum ubique obruere conatur. Desiderari enim docet **. I. Antiquitatem Scriptoris rationes vitæ Trudperti. II. In eodem gravitatem communi saltem doctorum hominum testimonio & assensu probatam.

III.

* Ex Monitis Genealogicis, Monito 31. §. 7. p. 289.

** in Responsione ad Epistolam Pezii p. 7.

* Observ. Sac. lib. I. cap. 3. pag. 5.

** De anno & die obitus S. P. B. vide Pagium ad an. 544. p. XIII.

III. Rerum, quas literis mandavit, inter se coherentiam. IV. Conformitatem cum aliis monumentis antiquis passim receptis. „Cæterum his sub iudice est; donec qui Trudperti vitam edidit, antiquitatem Ecclesie Salisburgensis restitutam, in lucem emisit, quæ uberiora rei argumenta spondit, à doctorum cœtu valde desiderata. In argumento versantur, quod ob naturam suam quàm adstruere; multò est facilius labefactare. Temperabo & insuper à proferendo apertius iudicio meo, quod tanta erga pia & doctissima Capita est reverentia nostrà, ut magis argumenta utriusque sibi etiam repugnantia, sin minus uno loco, ac perinde habere, ut Protagoras solebat, aut eadem fide excipere, quæ fatua fertur Ebræorum erga Rabinos superstitio; saltem eodem animo & voluptate eadem perlegere, quàm alterutri eorum adversari velimus. Id verò non ineptè fieri arbitramur, quia non mediocris ad rem literariam & historicam ex eiusmodi quæstionibus doctè agitatæ, & in medio etiamnum fortè relicta, potest utilitas pervenire. Atque adeò vix alicubi locorum in Germania, Gallia, Italia, Anglia & Batavia artes liberales incrementum cepisse, mirè floruisse, aut inventa aliqua celeberrima ex tenebris protracta fuisse comperimus, absque magnorum virorum à se invicem dissentientium disputationibus. Neque quia non omnia inventa æquè prosperè succedant, & obtinent, idèo tentantibus ingenii non applaudendum; quinimò animi ipsi & alii sunt addendi. Quare illis præsertim gratulandum dixeris civitatibus, quæ similes non omninò fastidiunt eruditæ lites; ignavissimis enim quibusque tantum, & quorum literarum nullus est amor, nauseam generant. Æquo autem animo & justo discrimine ac laudis ac damnationis moderamine videntur accipiendæ sine alterutrius partis vituperio, quò minus animum ipsi despondeant atque alii. Licet enim fieri non possit, quin hominum pari quidem doctrina præditorum, sed dissimili & contraria opinione imbutorum alter veritatem, alter errorem propugnet; at tamen quemque universim aliis de re bene meritum manet laus sua, atque sua à tempore arbitro causarum optimo aut merces aut vituperia certissima. Hæc Paligneus; plura verò clariss. P. Carolus Meichelbeck Tom. II. Hist. Frising. Dissert. I. prolegom.

Arte Critica præprimis Sodalibus nostris in Gallia opus fuit contra Joannem Launoium, superioris ævi Criticum, qui parem scribendi licentiam cum non vulgari eruditione conjunxit, quòque veritatis studium nemo arrogantius jactavit, nemo haud parùm sæpè foediùs violavit. Fuit is Constantiæ in Normannia, Galliarum Regni provincia, natus, vir quietis impatiens, quàm nec se nec alios frui sinebat, & nativa quadam titillatus prurigine, ac jure vel injuria carpendi Viros illustres, calamum felle tinctum in plures acuit, receptasque communi piorum suffragio opiniones laceffivit argumentis ut plurimum negativis, quæ incerta esse luculenter contra eundem Launoium evincit benè longa & eleganti exercitatione Joannes Baptista Thiers, qui Launoium etiam cum Amano in comparatione conjungit. Ut hic enim, quò Mardocheo nocere posset, totam Judæorum gentem perditum ibat; ita ille ut in Robertum Quatremarium, Congreg. S. Mauri Sodalium, à quo semel atque iterum strenuè repulsus fuerat, inveheretur, universum illud Sodalitium convitiis laceffendum putavit. Certè ut liberè dicam, inquit doctissimus Amat de Graveson*, quod olim de morosiori quodam Censore lepidè dicebat Tullius Cicero, illum videlicet Grammaticæ non Aristarchum, sed Phalaridem esse, in Joannem Launoium, nuperrimum Criticum, jure optimo detorqueri potest, cum videlicet multarum traditionum & opinionum non Aristarchum, sed Phalaridem fuisse. Ille quippe est superciliosus censor, qui non ferro, sed ferreo calamo in plures receptas opiniones ac traditiones temerario ausu grassatus est, qui facta omnia, infecta esse prætendebat, qui totus fuit in vetustissimis quibusque Sanctis è cœlo pro virili parte detrudendis, quasi depopulandi cœli partes sibi desumpsisset. Plures Divos, inquit Bonaventura Dago, doctus Carthusianus**, Deo hominibusque formidandus hic Criticus de cœlo præcipites dedit, quàm Pontifices decem ibi collocarunt: omnia in Martyrologiis suspecta habebat, ac singulos Sanctos non minori studio explorabat, quàm apud Gallos explorantur, qui Nobilis titulo gaudere debent. Sancti Eustachii apud Lutetiam Parochus agebat: Ubi Launoio occuro, pronus ac demissus pileum præ-

Launoius infestus Benedictinis Criticus.

Quæ ex dissidentibus opinionibus utilitas.

manibus habens salutem dico, veneror, ne EUSTACHIUM meum nutantem ac vacillantem humi prosternat, dejiciatque.

Unum addo (cum Ant. Dand. Alferra Jureconsulo Tolosano in epist. ad Lud. Nubleum loquor) me satis mirari non posse, quo pacto Presbyter & Theologus ætate & variis literarum studiis consummatus, tam avidè novas opiniones affectat, & tam animosè receptas oppugnat, magis studio contradicendi, quàm veritatis. Quàm multa sunt, in quibus errare juvat cum plebe; nequaquam vinci turpe est in hoc genere pugne, in quo victoria nihil prodest victori, nec Republicæ.

contra eum pugnant nostri.

Contra insolentem hunc Criticum, cujus libri complures Romæ damnati, & inter vetitos censiti fuerunt, tum à nostris, tum pro nostris in arenam sæpius descensum fuit. Nec semper infeliciter. Ut enim ipse Scriptor Vitæ Launoianæ ultrò confitetur, Hugo Mathoudus è Congregatione S. Mauri adversus Launoium De vera Senonum origine Christiana egregiam dissertationem conscripsit. Negaverat is nempe Acta S. Sabiniani, qui à D. Petro in Galliam missus Senonensem metropolim fundasse perhibetur, authentica esse, sicque eidem Ecclesie antiquitatis suæ prærogativam apertè ademerat. Unde Mathoudus non modò à Joanne de Monpezat, Senonensi Archiepiscopo, incitatus, sed à Decano etiam Senonensis Capituli Jacobo Boileau literariis sacræ antiquitatis instructus armis, scitissimè ea tractavit. Contra eundem adversarium partes Benedictinorum in privilegio Suefionensi defendendo suscepit Cl. Dandinus, sed acerbè per eam causam vexatus à Launoio. Lubeat viri doctissimi binas ad Nubleum epistolas perlegere, in quibus planè Launoium confixit.

Elie Dupin Critica.

Hujus ipsius famosi Aristarchi discipulus fuit non vulgaris eruditionis, ac penè supra magistrum, Ludovicus El. Dupinius, patriam Parisinus, & Facultatis Theologicæ Doctor, qui sequioris homo doctrinæ magistri sui* vestigia ubique pressit, ac teste V. C. Jo. Bapt. Solerio Antverpiensi Hagiographo multa temerè in chartam conjecit, quæ ab eruditis examinata manifesti erroris convincuntur, & in his, quæ edidit Operibus**, præsertim in sua Bibliotheca Scriptorum Ecclesiasticorum, quæ novendecim Tomos complectitur, de Ro-

manis Pontificibus parùm reverenter loquitur, in sanctorum Patrum Opera, stylum, & doctrinam quasi pro Tribunali sedens, virgam censoriam exercet, sanctorum Ecclesie Doctorum Augustini & Hieronymi Opera deprimit, Scriptorum Ecclesiasticorum lucubrationes pro suo gustu & arbitrio aut contemnit, aut extollit, Viris Regularibus, quos vulgò Mendicantes appellamus, præcipuè Fratribus Prædicatoribus, sese passim infensum prodit, eorumque Opera parvi facit, receptas traditiones & opiniones, quæ Fidelium pietatem alere possunt, tanquam fabulas, superstitionem, & putida commenta irridet, explodit, exhibilat, atque infelicibus conjecturis abolere conatur; uno verbo Dupinius Dictaturam nescio quam, sine eruditorum suffragiis in liberrima Republica Literaria sibi arrogat, & si quos à se vel minimùm dissentientes putat, illicò Plautino illos sale defricat, & tanquam Critices disciplinæ penitus ignaros traducit ac vellicat. Hinc hæreseos atque perversorum dogmatum ab Ecclesie Gallicanæ Episcopis accusatus, ab Archiepiscopo Parisiensi Francisco de Harlay adactus est ad palinodiam; cum jam olim ob nonnullos editos tractatus malè habitus esset; ejusque opus año 1693. tum Parisiis tum Romæ prohibitum est, magno Scriptoris dedecore. Contra hujus Critici cæterorum pereruditi insolentiam calamum corripuit doctissimus noster Mathæus à R. P. Petitdidier Abbas S. Petri Senonensis & Congregationis SS. Vitoni & Hildulphi Præses Generalis, qui aliquot vulgavit Criticarum Observationum Tomos in Bibliothecam Scriptorum Ecclesiasticorum à Lud. El. Dupinio contextam. Julianus Garnier, vir eruditus, & à novissima Operum S. Basilii editione percelebris, eximium vocat opus, quod homo doctrinam præstans Mathæus Petitdidier adversus multos Ludovici Dupinii errores conscripsit.

Mathæo Petitdidier castigata.

Aliud insigne eruditionis Criticæ specimen edidit idem doctissimus Abbas Petitdidier in Dissertatione Historico-Theologicâ, in qua examinavit, quænam mens fuerit Concilii Constantiensis, præcipuorumque, qui eidem interfuerunt, Theologorum, circa Autoritatem & Infallibilitatem Summorum Pontificum. Quia verò Galli illi Theologi, quibus Concilium supra Papam evehe-

* Hist. Eccl. Tom. VIII.

** Qui sub nomine Vigneulii Marvillii edidit Tract. I. pag. 227.

Miscellanea Historica & Literaria

* Julii Tom. IV. pag. 36.

** ita Amat de Graveson H. E. Tract. VIII. p. mihi 181.

eye here statutum est, doctrinâ Joannis Gersonii, Universitatis Parisiensis Cancellarii, præcipuè nituntur, *Petitidier* in mentè ejusdem Gersonii, nec non principia, quæ ad stabiliendam Conciliorum supra Summos Pontifices auctoritatem adhibuit, magna diligentia inquirunt. Ostendit verò Gersonium nec ab eruditione ecclesiastica, nec à fidei puritate jure ac merito commendari, ejus verò principia tam improba, & tam parùm Ecclesiæ doctrinæ esse consentanea, ut in Tractatû, cui titulum fecit: *De mediis readumandi, & reformandi in Concilio Generali*, vix pagina reperiatur, quæ errorem non contineat, & in quâ livor adversus Summos Pontifices non se prodat adeò ater, & violentus, ut ad errores Wicleffi aliorumque seculi XVI. Hæreticorum proximè accedat, si multis in locis eos omninò non superat. Quid? quòd *Gersonii* doctrina planè sit seditiosa, pestifera, execrabilis, utpote quæ non modò rebellionibus ac seditionibus, sed & generalibus subditorum à suis Principibus defectionibus januam pandat, imò potestatem tribuat eos vitâ privandi. Et hoc esse Diabolicum illud principium, quod seculo præterito Regi cuidam subditorum suorum manibus vitam ademerit, millèque alios funestos casus in aliis Europæ Statibus protulisset, nisi ipsa Europa justum horrorem, quem de tam abominandâ actione conceperat palàm testata fuisset. Hinc summâ prudentiâ *Ludovicum XIV.* prohibuisse, ne Authoris adeò perniciosi Opera in suo Regno prælo iterum subjicerentur.

Criticorum mutui mortis.

Jam verò si de mortibus loqui velimus, quos Critici non parùm sæpè aliis infigere solent, peracres & dedit & accepit *Joannes Martianeus* è Congregatione S. Mauri, qui novam Operum D. Hieronymi editionem adornavit, eamque Innocentio XII. inscripsit. Neque enim hæc tam sacra, tamque omni veneratione digna dedicatio Editorem contra Criticorum rabiem tutum ac securum præstare potuit. Agmen duxere * *Richardus Simonius* & *Johannes Clericus*, duo majoris quam melioris famæ Critici, qui non solum, ut scribit *Martianeus*, verba, sed syllabas quoque nostrorum verborum calumniantur, in eò se scire aliquid arbitrantes, si alienis operibus, ac rectè factis detrahant. Ast ambobus non modò se parem ostendit noster, sed etiam diver-

sis Operum suorum locis palàm omnibus eruditis fecit, pluscula esse, quæ *Richardus Simonius*, & *Johannes Clericus* discerent à *Martianeus*. Extant satis cruentæ (is fuerat adversariorum impetus) Apologiæ, in quibus impavidus Hieronymi Editor *Simonii* Historiam Criticam *Veteris Testamenti stultam, temerariam ac imperitam*, vocat, ipsumque *Simonium* velut *Scriptorem magno loquendi impetû fluentem, more torrentis turbidum ubique proferentem sermonem, ac falsa pro veris sæpius aut semper nobis obtrudentem* exagitat. Johannem autem Clericum, qui editis quibusdam *Questionibus Hieronymianis*, Hieronymi juxtâ & Martianeus Nomen ac eruditionem foedè laceraverat, singulari Opere, quod *Eruditionis Hieronymianæ Defensionem adversus Johannem Clericum* inscripsit, tanquam** falsum Christianum; falsum interpretem Bibliorum sacrorum, falsum artis Criticæ Scriptorem, falsum libertatis animorum vindicem, falsum quàm plurimum voluminum editorem, *merum Criticum, Sycophantam, & Clericum imperitissimum* accipit & repellit, eamque libertatem in redarguendo imperito, & parùm modesto Critico sine summa aut imperitia, aut iniquitate non posse sibi Jo. Martianeus existimat. Omitto alia *Martianeus* in *naei* non minus aculeata verba, quibus ipse, quas aliis Criticis præscripsit regulas, non satis observasse videtur. Quid prodest, dicebat in Tomi I. Prolegomenis, quid prodest spumantibus labiis, & latratû adversum nos garrere canum? Cum simplex & moderata responsio aut possit te placare, si vera est, aut, si falsa, leniter à te & placabiliter emendari. At enim in has modestiæ leges non parum ab eo fuisse peccatum scribit *Philippus le Cerf* in Bibliotheca sua Historico-Critica. Quò etiam teste, nec propriis suis pepercit Confratribus. Quàm indignum in modum Dominos *Garetium*, & *Constantium* (tametsi posterior in Congreg. S. Mauri vir esset celebratissimæ doctrinæ) acceperit, videri potest in ejus Prolegomenis ad S. Hieronymi divinam Bibliothecam.

Quæ idèd à me dicuntur, ut *Sociales* nostri, si quando bellum criticum inter ipsos oritur, ab omni verborum aculeo, ne dicam, contumeliâ se abstineant: à nullâ enim re abhorre magis debemus, atque ab illâ, quæ fraternali lædit charitatem; hæc enim præ doctrinæ atque eruditionis laude potio-

* Opp. D. Hier. Tom. 3. Prolegom. 1. apud Pez. in Bibl. Maur. lib. 2. c. 8. p. 317.
** loc. cit. col. 1159.

Monasteriorum critica certamina de Viris Illustris sibi afferendis.

potiores partes apud Viros Religiosos tenere debet. Præcipuè id tum cavendum est, cum unum monasterium cum altero ob viros pietate ac literis insignes bello critico implicatur. Scio enim, inquit *Johan. Trithemius*, nostri Ordinis Abbates, & Fratres complures, qui, ut *cenobia sua de aliena laude insigniora redant, doctores aliorum sibi usurpant*. Et ut fidem verbis vel unico demonstrarem exemplo, tacito nomine eorum, quid de *Haymone* quidam sentiant, breviter insinuabo. Constat, *Haymone* monachum fuisse Fuldenis coenobii, & Episcopum Halberstadiensis tertium: sicut superius suo loco descripsimus. Et nihilominus novi tria monasteria, quæ eum velut suum defendant. Duo autem ex eis ducentis vel trecentis annis post mortem ejus primò fundata sunt. Quomodo ergo fieri potest, ut illius coenobii monachus fuerit, cujus fundationem tot annis præcessit? *stulta est hujus rei decertatio, quæ ex laude pendet aliena.* Hæc *Trithemius*.

Jo. Egonius Criticus modestus.

Atque ut rem exemplo minùs antiquo illustremus, *Joannes Egonius*, antiquissimi Monasterii Augiensis Prior doctissimus, in studium Critices non indiligenter incubuit. Cum verò *Jodocus Mezlerus*, auctor Operis de Viris Illustribus S. Galli, quosdam Divitis Augiæ Heroës, v. g. *Walafridum Strabonem*, *Hermannum Contractum*, *Waldonem* Abbatem San-Gallensibus præfidentiùs tribuisset, *Grimaldum* verò Archicapellanum non ex Augiæ Divitis modò & Ord. Benedictini albo expunxisset, sed in Canonicum etiam & Clericum secularem transformasset, ille rem haudquaquam dissimulandâ ratus, eosdem Augiæ suæ veluti postliminiò restituere, ac vindicare aggressus est. Et quidem quod ad *Grimaldum* attinet, fuit is *Ludovici* Germaniæ Regis Archicapellanus; quæ magna erat dignitas & auctoritas, imò apex omnium dignitatum palatarum. Pro jure enim sui muneris, ut *MARCA* scribit in Lib. VIII. de Concordia Sacerdotii & Imp., *Ecclesiasticas causas in Palatio distringebat Archicapellanus*; eas nimirum, quæ communes erant, ut scribit *Lupus* Abbas Ferrariensis epist. 37. id est, graves. Præter eam auctoritatem, quæ propria erat Archicapellani, omnibus consultationibus, quæ de re publica aut privata in Palatio à Consiliariis (qui partim Clerici erant, & partim Laici) habe-

Archicapellani magna dignitas.

rentur, *Capellanus semper intererat*, ut in libro IV. ejusdem Operis *Marca* docuit. Quam dignitatem cui Episcopus habuit, cæterorum Episcoporum quasi caput constituebatur, ita ut in Synodis & Conciliis etiam Metropolitanis præfideret. *Grimaldus* verò noster ex Monacho Augiensi Abbas S. Galli & Archicapellanus *Ludovici* Germaniæ Regis præfertur *Salomonis* & *Theoderico* Episcopis in volumine Capitulorum Karoli Calvi Tit. xxiv. Tantæ verò tamque excelsæ dignitatis Virum non Augiæ modò Diviti, sed toti adeò Familiæ Benedictinæ à Scriptore Benedictino surripi, indignè ferens *Joannes Egonius* pro *Grimaldi* Monachatu Benedictino Augiensi strenuè decertavit*, sed quibus argumentis audire juvat.

Grimaldus Archicapellanus prius Monachus Augiensis.

In Antiquissimo codice nostro ante octingentos annos adhuc, antequam *Grimaldus* S. Galli Abbatiam esset nactus, conscripto, quo sub *Erlebaldo* viventium Augiensium Fratrum nomina inscripta visuntur, expressè *Grimaldi* etiam *Capellani* nomen inter alia reperitur. Et ne venerandæ antiquitati aliquid derogasse videar, palàmque constet, me bona fide codicem illum citare, & pro nobis exponere, placuit titulum ipsum, & nomina ordine suo posita, brevitate tamen causâ pluribus huc non pertinentibus omisis, adjungere. Titulus autem iste est: *Nomina Vivorum Fratrum Insulanensium*. Sequuntur verò statim hoc ordine:

- Erlebaldo* Abbas,
- Heito* Episcopus,
- Theganmar* Presbyter,
- Walvini* Presbyter,
- Sigebertus* Presbyter,
- GRIMALDUS* Capellanus,
- Sigifrid* Monachus.

Et plures alii Presbyteri, Diaconi, quod va- & Monachi &c. En oculatum, & riis adplanè incorruptum testem, qui nullus alios huic Catalogo inseruit, quàm *Erlebaldo* viventes. Non existimo potuisse inveniri aliquem ita impudentem, qui auderet viventem, & adhuc in floridâ ætate existentem *Grimaldum* (quem etiam expressè nominat *Capellanium*) Monachis Augiæ immiscere, si talis ille nunquam fuisset. Videtur præterea *Grimaldi* in Augia Professio & Magisterium optimè probari ex *Walafridi* poemate, quo mortem *Wetti-*

* Lib. de Vir. Ill. Aug. Div. cap. xv. extat in Thef. Pez. Anecd. Tom. I. p. 674.

ni, sui in Augia Magistri & Præceptoris, Grimaldi verò germani fratris, aut certè cognati deplorat, & Grimaldum, de quo sermo est, adhortatur, ut loco fratris sui Wettini Præceptor esse velit, Augiensemque juventutem edocere his verbis:

Sæpe quod adjungo ploratibus, unum est, Quòd nullus magni profertur dogmatis heres; Prædia tanta vacant, nullo vireta colente; Deperit absconsa sapientia mentis ab usu, Dicitur: heu misero! qui dum cadit, ipse levantem

Non habet, ille jacet cuncto miserabilis orbi. Tu Fratris deserta tui jam semina profer. Non torpore vacat, sancti quod lege jubetur: Est, sed fructiferum, si quis sub lege potitur. Decidit ille mibi, vicibus nemo illius adstat &c. Innumerisq; bonis meritum superaverat omne. Quis mibi nunc misero verbum demonstrat adhortans?

Annales memorare dies, mortemque notare Quis cogit, nisi sollicita sub mente retractet Proximus ille sibi jussum de nomine Christi, Ne Fraternali suo tollatur ab ordine proles. Hac jam dicta legas, Pater optime, corde receptans,

Ex hinc esse mibi dignare affabilis, atque Rebus in occultis nostrum solare dolorem &c.

Ex verbis proinde istis liquidò patet, Grimaldum Augiæ fuisse Monachum, & Walafrido octodecim tunc aëtorum adolescenti valde notum, imò etiam familiarem, quod ipsemet iterum in prologo visionum Wettini ad eundem Grimaldum his verbis testatur: Ex quo, Pater Beatissime, familiari quadam pietate exiguitatem meam dignati estis agnoscere, sedulo tenaci memoria amplexabar, cujus præsentiam summo ardore sitiebam, sicut & hætenus ago &c.

Quomodo verò Grimaldus, si Canonicus & Magister secularis fuisset, Walafrido tam notus esse potuit & familiaris? Quomodo etiam Walafridus ejusdem in Augia præsentiam summo semper ardore potuisset sitire, illumque Magistrum suum exoptare, & ejus absentiam molestè ferre? Sciebat sine dubio, aut scire debebat, Clericos seculares Monachis tum non fuisse datos Magistros, imo etiam in claustra Monasterii vix hospitandi causâ, ne dicam habitandi intromissos. Augiensis ergo Grimaldus fuit Monachus, quod insuper etiam inde constare debet, quòd is, ut primùm S. Galli Monasterium gubernandum assumpsit, cum Augiensibus suis Fratribus antiquum fraternæ charitatis & amicitiae vinculum inviolabiliter conservandum re-

novavit, & velut ex duorum Monasteriorum hominibus unam communitatem vel congregationem efformavit. Hic porro vel obiter admonuisse sufficiat, Grimaldum, quamvis ex Augiæ Monacho Archi-Capellanus Ludovici, & postea etiam S. Galli Abbas fuerit factus, nunquam tamen fuisse Abbatem Augiæ; quod quidam perperam scribunt. Nam ab anno Christi 841. quo S. Galli monasterio præsidere cepit, usque ad annum 872. quo ex hac vita migravit, Augiam nunquam interruptâ ferie rexerunt Walafridus, Folwinus, Waltherus, & Haito Abbates, prout Annales Augienses Germanicè conscripti habent, Hermannusque in Chronico apertè testatur. His & aliis de rebus opportuniore loco forsàn fusiùs agemus. Tamen etiam hinc, cum de Augiæ Doctoribus, omitti Grimaldus non debuit, cum celebris Magister, & in Aula Regis etiam Archi-Capellanus maximâ cum dignitate, honorèque fuerit.

Atque hæc sunt rationum momenta, quibus Joannes Egonius Grimaldum Archicapellanus cum Ordini Benedictino, tum Augiæ Diviti eruditè asseruit; nec in aliis Viris Illustribus Monasterio suo vindicandis contra Joannem Mezglern * infautis avibus depugnavit. Nam eo rationis & auctoritatis pondere, judicio, ac eruditione Augiæ suæ causam in doctissima sua lucubratione De Vir. Illustr. Augiæ Divitis egit EGONIUS, ut nemo non à partium studiis alienus illicò videat, longè certius jus in quosdâ magnos viros Augiensium, quàm San-Gallensium esse. Prius verò quàm in arenam criticam descenderet, pugnabimus amicè, dicebat, scribemusque sine felle & odio, quia scimus eos, quibuscum nobis certandum erit, hos non ex malevolentia nobis subtrahere, neque ullo modo Augiensium antiquæ gloriæ derogare velle, sed aliquando potiùs plus æquo amore suorum Monasteriorum captos sibi aliquid indulgisse, & inde gloriam suam præcæteris promovere voluisse. Hæc Egonius. Nec liberaliùs promissit, quàm promissis stetit. Erat enim non minùs modestus, quàm apprimè doctus.

Contrà multi faciunt, qui cum viri ac robore, argumentorum minùs polent, convitiis indulgent, acsi victoria in iis consistat, isque torphæum reportasse existimandus sit, qui liberaliùs, ac

ac toto horreo, ut ajunt, convitia sparsit. Fallitur, inquit C. V. * Marcus Hansizius Soc. Jesu, qui vim & nucleum criticæ consistere putat in dicacitate & cavillis, quos profectò nihil est artis, in res etiam optimas intorquere: erit ubilibet, cui lappam si lævus sis, appingas. Sic habeo: in ferenda præcipuè censura elucere debere bonam mentem, non illud sanmarum, & ciconiæ pinsendæ studium, illas ad traducendum insidias. Atque ut ipse observaret, quod alios componuit, in critica disputatione, quàm cum uno alterove Sodalium nostrorum in Germania instituit, eo scribendi genere usus est, ex quo non minor modestia ac candor, quàm doctrina & eruditio elucet.

Marci Hansizii modesta Critica.

Argumento est amica ** disceptatio de rebus inelyti monasterii ad S. Petrum Salisburgi, quæ cum multam in Historia Archiepiscopatus Salisburgensis paginam faciant, Hansizio occasionem scribendi dederunt nonnulla fors à receptis traditionibus devia: quæ tamen quàm rectâ mente ab ipso sint scripta, vel hinc intelligas liceat, quòd potiorem Operis partem jam prælo subductam Salisburgum ultrò, & injussus transmisit, & ad alios, & ad ipsum monasterii Petrensis Abbatem PLACIDUM (virum cujus laus est in Ecclesia, verissima bonitatis vivam effigiem) eo consilio, ut si quâ parte aberrasset acus, vimque fecisset aut juribus aut veritati, edoceret argumentis idoneis, ac reduceretur in viam. Quo viri candore, & delectatus amantissimus Præsul, & usus est, negotio dato cuidam de suis eruditissimo viro, qui aliquos asteriscos adposuit.

Convictum se fatetur de Rupertii Monasterio.

Quos cum legisset Hansizius, alicubi victas dedit manus, alicubi in pristina perstitit sententia. Convictum se fassus est de Benedictino Monasterio cum S. Ruperti, Primi Salisburgensis Episcopi, atque Bojorum Apostolici, tum primorum ejusdem sociorum; quem prius multis argumentis in dubium vocaverat. Neque hoc gratiæ cujusquam se dare, sed studio libero veritatis, protestatus est. A sententia verò, quam statuerat antea de S. Ruperti atate, ad seculi septimi finem promota, nec quidquam sibi desectendum existimavit, sed novis potiùs argumentis stabilivit.

Ut verò è nostris etiam aliquos in exemplum modesti Critici proponam,

duos ob oculos constituam, unum antiquioris, alterum recentioris & hodierni ævi. JONAS Episcopus Aurelianus adversus Claudii Episcopi Taurinensis opus cultui imaginum oppositum Libros III. conscripserat. Prius verò quàm eos Carolo Regi Ludovici F. offerret, eos Lupi Ferrariensis Abbatis censuræ submitit, adjectis precibus, ut ea, quæ corrigenda viderentur, oblatisco non parcè notaret. Hic quæ erat non tantum singulari eruditione, sed etiam modestiâ, nihil in illo mutandum duxit, hac ad Jonam rescriptâ epistolâ: „ Reverentissimo Præsuli JONÆ „ Lupus & VV. in Domino salutem. „ Librum vestrum, sicut rogastis, excurrimus; sed, ut parcissimè dicamus, in eo mutare nihil volumus, „ ut operis vestri sitis ipsi correctores, „ cujus estis auctores. Siquidem expendenda nobis fuit teneritudinis & „ tenuitatis nostræ ratio, & ætatis ac „ ordinis vestri consideratio. Nec facilitatem ac delectationem quandam „ reprehendendi, quam in quibusdam „ notare solemus, debuimus imitari. „ Stephanus Baluzius, qui Notas eruditissimas ad Lupi Ferrariensis epistolas edidit, in duo hæc verba: Delectationem reprehendendi ita doctissimè, ut sollet, animadvertit: Lupus, inquit, notat eos, qui ceu Momi, semper aliquid reprehendunt in lucubrationibus eorum, qui studia sua in usum publicum convertunt. Horum stultitiam fugiendam esse. Quòd si vir sapiens cavere debet, ne cujusquam lucubrationes obtrectet; quanto magis id cavendum in libris viri & senis & Episcopi? Itaque Lupus & Vv. ob eam causam abstinent à censura libri, quem ad ipsos Jonas miserat, additis etiam precibus. Hodie nullus tam exiguus est magistellus, qui non sibi plus licere putet. Tantum ævi longinqua valet mutare vetustas. Acplerumque fit, ut ii liberius & impotentiùs obtrectent doctorum hominum lucubrationes, qui nihil edunt, securi videlicet adversus legem talionis. Ea de causa Arnulphus Lexovienfis ægrè adducebatur ad editionem suarum epistolarum.

Jonas Aurelianus Episcopus Taurinensis opus cultui imaginum oppositum Libros III. conscripserat. Prius verò quàm eos Carolo Regi Ludovici F. offerret, eos Lupi Ferrariensis Abbatis censuræ submitit, adjectis precibus, ut ea, quæ corrigenda viderentur, oblatisco non parcè notaret.

Stephani Baluzii ea de re animadvertit.

JOANNES MABILLONIUS in doctissimis suis libris non semel Criticum agit. Si quem verò interdum refellit [plures certè, nec infimi nominis viros, ferunt ejus censura] tam modestè, tam civiliter, ac urbanè confutat, ut confutantem vel invitum amet, qui confutatur.

Cum

* in Reflex. ad Tom. II. Germ. Sac. de Archiep. Salisburg. n. CXLII. pag. 984.

** l. c. pag. 987.

In Magistrum expetitur.

Abbas factus San-Gallensis sacrum coedus in Augiense & San-Gallum

* Vid. Pez. Dissert. Isagog. in Tom. I. Thef. Nov. Anecdor.

Cum *Butblierius de Rancè*, Abbas Trap-pensis in Critico suo de Officiis Monachorum Tractatu iis scientias universas, & omnem fermè lectionem, si facras Scripturas, & quosdam libros asceticos excipias, interdixisset, *Mabillonius* in arenam contra eum descendit, sed quâ lenitate, humanitate, ac modestia? Ea certè, quam *D. Pufforius* à publicis consiliis summoperè demiratus, totâ præsentè regiâ Familiâ & coram Cancellario, Regi quâdam die dixit, *se æquo animo ferre non posse P. Abbatis acerbiter, qui lapides in D. Mabillonium coniecerat, à quo ipse rosis conspersus fuerat*; quâ datâ occasione Rex *Ludovicus XIV.* *D. MABILLONIUM omnium Monachorum in suo Regno doctissimum, atque animi maxime demissi videri sibi pronuntiavit.*

Quid de eo purpurati Patres.

Eandem *Mabillonii* modestiam eximii laudibus Eminentissimi Cardinales ornârunt. Romæ enim cum esset, ad Congregationem Indicis inter Consultores vocatus, sententiam pronuntiare, suffragiumque suum promere iussus de *Isaaci Vossii* quibusdam literis, nempe de septuaginta Interpretum Chronologia, de Dissertatione de ætate mundi, de Diluvio non universali, tanta cum eruditione & modestia protulit, ut mirati Purpurati Patres secundum eum sententiam dixerint.

Critico-rum morsus æquo animo ferendi.

Non exemplo minùs esse nobis potest *Mabillonius*, ut, si quando malè feriat Critici inofficis censuris nos vel nostra feriant, æquo eas animo perferamus. Etsi enim doctrinam maximam cum pari modestia, ac humilitate conjunctam possideret, acerrimo tamen Criticorum, duorum maxime *Thiersii* & *Simonii* morsus subterfugere non potuit, quos quantâ quàmque invictâ patientia perpeffus fuerit, vitam ejus evolventi facilè perspicuum fiet. Et quidem *Simonius* non in *MABILLONIUM* duntaxat, sed in omnes ejus doctissimos Sodales dentes exacuit, quibus eos mordere, lacerare, ac penitus discerpere incredibili ira ac furore molitus est. Si homini fides *, *falsarii sunt, chartarum, diplomatum, & manuscriptorum corruptores, prædones, sceneratores, impostores ex suppositis, Sanctorum reliquiis quæstum facientes, Calvinianorum fautores, omnis eruditionis expertes, atque ignavi, quorum editiones, quibus à tot annis incumbunt, inutiles prorsus, nec aliud exhibent, quàm*

Simonii acerbior crisis in Patres Congreg. S. Mauri.

malè congestas codicum MSS. lectiones, absque judicio, & eruditione; quorum claustra discordiæ sedes, & ut verbo dicam, demones sunt. Nihil hîc verbis exaggeratur. Iis enim coloribus passim in tota Bibliotheca criticâ delineantur monachi Congregationis S. Mauri. Et tamen sacerdos fuit, isque ferè octogenarius, qui hæc proferre, scribere, in vulgus efferre, & ad nauseam repetere non erubuit, quæ horresceret quivis ethnicus. Non mirum proinde, si tantam habuerit apud omnes offensionem, ut querelis ad illustrissimum Cancellarium delatis, Regii Concilii decreto suppressum fuerit opus, sub gravissimis pœnis prohibitum, & ad chartariorum pistillum damnatum.

Ecce verò alios, eosque ferè recentes Criticos. Anno 1734. quinque Critici Parisienses de Bibliothecâ ad Illustrissimum *Massejum* dederunt, in quibus, promissione facta de *Indice Generali, seu Bibliothecâ Alphabeticâ, Mabillonium, Montfauconium, Marthenium, aliòsque Congregationis San - Maurianæ doctissimos Sodales errorum bene multorum infimularunt.* Hi verò, ne quis modestiam in conscientiam duceret, sui fuorùmque vindicias ediderunt, quos eodem adhuc anno universæ Sorbonæ inscriptas publici juris fecerunt. Cæteris autem Sorbonicis Doctoribus multum displicuit, quòd *Salmonius* talem suscepisset operam; à cujus obitù, qui anno post contigit, ejus in Bibliothecæ præfecturâ successor, ad *Cl. Montfauconium* adiit, atque, quò erat candore, se sodalesque suos bene multos hanc à *Salmonio* susceptam contentionem ægrè tulisse edixit. *Conspectum verò Bibliothecæ Alphabeticæ, quem quinque Sorbonæ Doctores in lucem publicam dederant, Dominus** JACOBUS MARTINUS Congregationis San-Maurianæ doctissimus Monachus critico examini subjecit; in quo quantum ipse solus præ quinque illis Sorbonæ Criticis artis criticæ ac rei literariæ peritia præstaret, adeò manifestum fecit, ut planè Adversarios apud omnes omnium ordinum homines inficitæ damnatos, ac deinceps nullatenus obganire vel mutire aulos, susceptæ operæ pœnitere possit, ac debeat.*

Circa veterum Authoritatem scri-De veterum ptorum, quæ primum est Critices fun-terum da-

* Vid. vit. Mabillon. Auth. Ruinart.

** Vid. *Eclaircissement Litteraires sur un Projet de Bibliothèque Alphabétique Paris. an. 1736.*

Scripto-rum auctoritate.

amentum, mirò quoque modo variant recentés Critici. Sunt enim nonnulli, qui illam, quoties sibi adversatur, passim deprimunt. Neque verò dubitant affirmare, *Patres rem non satis examinasse; non satis exactâ usos esse criticâ; assertum ab aliis factum facile credidisse; in pluribus deceptos fuisse; sua absque sufficienti delectu ex apocryphis & lutulentis fontibus hausisse; scripta in illâ parte esse corrupta, & his similia, sæpè etiam asperiora alia, quibus admissis Ss. Patrum, aliorumque gravium Scriptorum autoritas certissimè extenuatur, enervaturque.* Verùm incautissimè hac in re versari Criticos, obvio cuique ratiocinio demonstratur: Cum enim ipsi exactam, firmam, omnibusque numeris absolutam Critices Artem construere diligentissimè procurant, non satis consulunt firmitudini præintenti operis, cui nutans supponunt *Authoritatis* fundamentum. Vacillabunt ergo ferè cuncta Ecclesiarum vetustissima monumenta; vacillabunt etiam si à nostris Criticis toto nixu propugnata: quippe eorum nobis ad fidem faciendam testimonia adducent, quorum Authoritatem ipsi infirmarunt, ac sæpè flocci fecerunt. Ut rem per se clarâ exemplo luculentius declarem, loquamur de celeberrima quæstione acerrimè inter famosiores Galliarum Criticos nuper agitâtâ, circa epocham prædicationis Evangelicæ in illis provinciis. Utraque controversiæ pars habet defensores numero elogiòque fermè pares. Omnes habentur Critices laude insignes. Propugnantes fidem in illis partibus disseminatam ab Apostolicis viris *Dionysio Areopagita* & Sociis, Authorem *Actorum S. Saturnini* prorsus contemnunt; *Sulpitium Severum* & *Gregorium Turonensem* ajunt fuisse nimis credulos, parumque in Historia exactos. Qui verò vetustiore hujusmodi Epocham impugnant, tenentque *Areopagitam* minimè in Galliâ prædicasse, antiquiores contrariæ Epochæ assertores, *Lisbium* seu *Visbium*, & *Hilduinum* omni prorsus autoritate vacuos dimittunt. Libellus enim *Lisbio* attributus passim à *Dupino*, *Launoyo*, *Tillemontio*, *Bailletto*, *Sirmondo* velut opus confictum exploditur. *Hilduini* verò famæ mirum est, quantum isti detrahant. Quem alii *Ecclesiarum Magistrum*, & *Magnum Aaronem* dixerunt, isti vocare non dubitant *Aulicum hominem; Statûs Ministrum ignorantie plenum; Audacem Impostorem, ac Inventorem* fa-

Circa epocham prædicationis Evangelicæ in Galliis,

bularum. Ecce qualem Magistrum Gallicanæ Ecclesiæ habuerunt, qualisque Aaronis sacerdotio fuere insignitæ, si fas est audaculis istis Critices Magistris credere!

De *RENATO MASSUET* sæpius à nobis laudato istud quoque notandum, quòd in suis ad *Irenæum Notis*, tanti fecerit *Severi Sulpitii* autoritatem, ut *Testem* dixerit omni exceptione majorem. Si autem penitius explorare voveris, cur iste Criticus noster tanto perè *Sulpitium* extulerit, ut ejus testimonium contra perspicuam *Irenæi* & aliorum autoritatem prævalere contenderit? In promptu causa est: *RENATO* infidebat opinio nullos Martyres in Galliis ante Lugdunenses, nullos ante *Fructuosum*, qui anno 259. passus est, in Hispaniis, nullos in Germaniis admittendos esse. Hinc inter extrema sententiarum, quibus alii æram fidei Christianæ in Gallias introductæ in primo, alii in tertio seculo defigunt, medium elegit, ut Religionem Christianam lentos in Gallias progressus fecisse assereret, nixus *Sulpitii* testimonio *Lib. II. Hist.* scribentis, *Severius trans Alpes Dei Religionem susceptam.* Huic verò *Sulpitii* testimonio repugnare videntur *Irenæi*, quin & *Tertulliani*, *Eusebii*, *Cypriani*, *Flavii Dextri*, atque aliorum autoritates; *Irenæus* namque libro contra Hæreses cap. x. circa annum 150. ita discurret: *Etsi in mundo loquelæ dissimiles sint, sed tamen virtus traditionis una & eadem est. Et neque hæ, quæ in Germaniis fundatæ sunt Ecclesiæ, aliter credunt, aut aliter tradunt; neque hæ, quæ in Iberis; neque hæ, quæ in Celtis; neque hæ, quæ in Oriente; neque hæ, quæ in Ægypto; neque hæ, quæ in Lybia; neque hæ, quæ in medio mundi sunt constitutæ.* *Tertullianus* verò Libro contra Judæos, in *Christum jam credere* asserit, *Hispaniarum terminos omnes, Galliarum diversas nationes, & Britannorum inaccessa Romanis loca Christo jam subdita; Sarmatarum item Dacorum & Germanorum.* Quibus Patrum testimonio nùm prævalere debeat relatio *Sulpitii*, qui altero post seculo vixit, in medium relinquo. Certè ipsimet Critici in suas peccare regulas videntur, qui facta adeò antiqua infirmare nituntur autoritate Scriptoris longè posterioris, præsertim ubi plura concurrunt, quæ illi adversentur: *Quod enim à recentiori Auctore de rebus antiquioribus contra alicujus vetustioris auctoritatem profertur, ab ipsismet Criticis*

& in Hispaniis, ac Germaniis.

ticis facile contemnitur. Ut quid ergo illi eundem regularum artis Criticæ usum non adhibent, quem aliis præscripserunt? Sed de his plura Pagius, Natalis Alexander, Baronius &c.

De argu-
mento
negativo. Suprà nobis sermo fuit de argumen-
to inficiente, quò Critici hæc & supe-
riori jam ætate non pauci nituntur,
ut receptissimas piorum suffragiis opi-
niones inficias eant; at enim quàm
illud argumentum non parùm sæpe in-
firmi sit roboris, memorabili exemplo
ad calcem hujus Capituli demonstrare
juvat. Suppeditant verò illud binæ
Epistolæ, quas Eminentissimus Cardi-
nalis noster QUIRINUS, omni virtutis
ac doctrinæ laude ornatissimus, ad
Rev. P. Cyprianum Benaglia, Abba-
tem & Præsidem Generalem Congre-
gationis Casinensis scripsit. Utramque
in gratiam Sodalium nostrorum, qui-
bus omnibus haud in promptu esse non
nescimus, huc transcribere non grava-
bor. Prima anno MDCCXLII. die
xiv. Julii exarata sic habet:

Cardinal.
Quirini
epistola. „Post conscriptam à me paucis ab-
hinc mensibus ad Præpositum Gene-
ralem Gallicæ Congregationis S. Mau-
ri Latino idiomate Epistolam, quam
elicuit luctuosissimus obitus Viri Cla-
rissimi Bernardi Montfauconii, gaudeo
magnopere, exoriri mihi hisce diebus
occasionem quoque, alteram hanc ad
Te conscribendi, REVERENDISSIME
PATER! qui supremam Casinensium
Monachorum Præfecturam & geris, &
eximiis animi dotibus exornas. Ut-
que de his statim dicam, an non Pa-
tavina Cathedra, ex quâ Canonici Ju-
ris Sanctiones Te ab annis jam trigin-
ta sex interpretantem exteri etiam ho-
mines ad Lyceum illud confluentes
suspiciunt, doctrinæ tuæ famam longè,
latèque ex Italicæ provinciæ fini-
bus ad valde distitas regiones propaga-
vit? Præterea an non prudentiam tuam,
ad Ecclesiasticarum rerum consilia ma-
ximè idoneam, certam omnibus effi-
ciunt Veneti Proceres, quibus in mo-
re est eandem haud rarò consulere?
An non tandem delatum Tibi nuper
universæ Casinensis Familiæ regimen,
concordibus Comitiorum ejusdem suf-
fragiis, ea Te morum sanctimonia præ-
fulgere demonstrat, quæ adeò gravis
Magistratus fastigio conveniat? „

De appa-
ritio-
ne SS. Faustini & Jovita.
„Quam eximie verò sunt dotes
istæ, quæ magnam Tibi undique ve-
nerationem conciliant, tam justa of-
fertur mihi modò causa, Te potiùs
quàm alium compellandi literis hisce,
„quibus argumentum præstat Appari-

„tio SS. Faustini & Jovita, Brixianæ
hujus Urbis Patronorum, in armis au-
reis ad ejusdem tutamen adversus Ni-
colæum Picininum, Mediolanensium
copiarum Præfectum, ipsam obsiden-
tem, ac maxima vi oppugnantem. Si-
quidem in hac Civitate & ortum du-
xisti, & post nomen Monasticæ mili-
tiæ datum, in eo ipso Faustiniano Cœ-
nobio, ubi sancta eorundem Patrono-
rum Corpora requiescunt, aliquot an-
nis moram traxisti, Philosophica, &
Theologica disciplina imbuens Cives
tuos incredibili frequentia ad Te au-
diendum convenientes; idque tanta
cum nominis tui laude præstitisti, ut
ex eo munere egregiè gesto, & ex libris
præterea, quos in publicam lucem viri-
di illa ætate eduxisti, argumentum
ceperit Senatus Venetus, Te triginta
annos nondum natum ad Patavinam
Cathedram adsciscendi, ut tuæ illius
doctrinæ fructus latius protenderetur.

„Insignis autem Apparitionis illius
miraculum non ita certis fundamentis
innixum deprehendi, ut primum hu-
jus Urbis Episcopatum cepi, ac pro-
inde nihil miratus sum, multorum de
eo fidem fluctuare. Silentium Brixia-
norum Historicorum, quotquot obsi-
dionis illius temporibus vixerunt, haud
ita levem suspicionem ingerebat. Hanc
insuper augebat, quod Helias Capreo-
lus, qui primus omnium de miraculo
illo suis in Commentariis verba fecisse
ferebatur, & octoginta integris annis
post solutam obsidionem illam deceffe-
rit, & fabulosa aliquando iisdem Com-
mentariis inferere negari nequeat, &
tandem quò de ostento illo parùm
confidenter loqui comperiat, rem
ita narrans: *Ferunt hic quidam in Pi-
cinini castris famam exiisse, duo Numi-
na super murum ad Apollonianum in
pugnantium speciem ab ipsis hostibus vi-
sa, quæ Divos FAUSTINUM, & JOVI-
TAM fuisse, postea est existimatum.*

„Accipe nunc REVERENDISSIME
PATER! præclarissimum quod Tibi
hisce literis exhibeo, Apparitionis illius
documentum, & studiis meis gratulare,
quòd iis obtigerit, eandem ab omni,
quæ non ætatis tantum nostræ, sed
superioris etiam hominum mentes per-
vaserat, suspitione vindicatam, fir-
missimo testimonio communire. Ipse
judicabis, an hujusmodi sit, quod binæ
Ludovici Fuscarenæ literæ, nunquam
antea editæ, suppeditant. Summam
fuisse ejusdem Viri, rem quamlibet
„affirmantis, auctoritatem, jam nō
„ex

„ex Epistola, quam duobus abhinc
mensibus evulgavi, inscriptisque Mar-
co Fuscarenæ, Equiti, & D. Marci
Procuratori. At nihil ille certius di-
xisset censendus est, quàm quum eidem
Apparitioni testimonium perhibuit.
Quatuordecim tantum annis post Bri-
xiam ab obsidione Piciniana liberatam,
hujus Civitatis administrationem sus-
ceperat sibi à Veneto Senatu deman-
datam; dumque illam obtineret, tan-
tum abfuit, ut ibidem alto pressum si-
lentio miraculum illud reperiret, quin
omnium ore Civium *cujusque facultatis,
dignitatis, artis, ætatis, officii usurpa-
ri*, atque ita pro certo haberi depre-
hendit ut nihil magis. Biduo siqui-
dem post aditam ab ipso provinciam
gravissimæ in ea ortæ sunt turbæ, quòd
suspicio foret, Viros illos Religiosos,
quibus nuperrimè traditum fuerat in-
colendum Monasterium S. Petri in
Monte Oliveto, consilium iniisse Bri-
xiâ Venetias asportandi SS. FAUSTI-
NI, & JOVITÆ Corpora; illasque ut
reprimeret suprema Prætoris auctori-
tas, nihil intentatum omisit, præfer-
tim cavens, ne universæ Civitatis Con-
cilium cogeretur, quòd ejus edictis
certo statuendum foret eorundem Re-
ligiosorum excidium. Unde autem
pius iste furor Brixianorum mentes in-
cenderit, disertis his verbis explicat
Fuscarenus: *Memores sunt, cum cir-
cumvallati, inclusi fame laborarent, ul-
tima experirentur pericula*, VISOS AB
HOSTIBUS TUTORES SANCTISSIMOS
AUREIS ARMIS BRIXIAM TUERI; quo
miraculo attonitus Nicolaus Picininus
Dux fortissimus, potiùs Urbis spem
perdidit, supplicii petendi, aurumque
habendi cupiditatem remisit. Quas ob-
res difficilioribus his Corporibus caverent.

Quirini
in eas re-
flexio.

Quodnam, amabo! disertius,
quodnam efficacius, quodnam luculen-
tius documentum ad rem, de quâ agi-
tur, comprobendam afferri unquam po-
tuisset? Brixianæ Civitatis tumultum
testatur Ludovicus Fuscarenus, dum
illi imperaret, exortum; ejusque cau-
sam fuisse, Civium erga Sanctos FAU-
STINUM & JOVITAM, quorum Corpora
furto Venetias asportatum iri vere-
bantur, religiosissimam venerationem,
quum ipsos in armis aureis adversus Pi-
cinini exercitum militasse, non qui-
dem recens in vulgus, à quibusdam ja-
ctaretur, sed omnes memoriâ retine-
rent, quotquot obsidionem, quæ an-
te quatuordecim tantum annos conti-
gerat, spectassent, ac tolerassent. Fuf-
P. Ziegelbauer Hist. P. II.

careni maximè intererat ejus miraculi
fidem elevare, ut Civitatis motum com-
pesceret; ejuserat, Brixianorum cre-
dulitati altum Historicorum, qui obsi-
dionem descripserant, silentium oppo-
nere. At nihil hujusmodi præstitit,
quòd nullum sibi aditum patere puta-
ret, rem immensæ multitudinis, quæ
oculatus obsidionis testis fuisset, voci-
bus comprobata in dubium revocan-
di. Unicè ipse pugnavit contra fa-
mam, quæ manaverat, Coenobitas San-
cti Petri de furripiendis Sanctorum Fra-
trum Corporibus cogitare. Hanc nisi
restringere posset, actum ei erat de Cœ-
nobitis illis, actum de Civitatis quiete,
actum de sua potestate; eaque omnia
detrimenta subire paratus erat, potiùs
quàm de re compertissima suspicionem
moveret. Eam si movisset, haud de-
esset, qui diceret, id ab ipso factum,
ut causæ suæ inferviret. Quid autem
dicere oportet, si maluit causam suam
eo præsidio spoliare?

„Supereft tandem, ut unà mecum Unde ap-
fatearis, argumentum, quod Negativum pareat ar-
Criticæ Aris magistri vocant, quòque gumen-
aliqui ex ipsis haud ita rarò abutun-
tur ad convellendam Monumentorum<sup>negati-
vi infirmi-
tas.</sup> Ecclesiasticorum auctoritatem, facile
accidere posse, ut omni ipsum aucto-
ritate destitutum comperiat. Certè
triumphare quàm maximè illud vide-
batur in subjecta huic Epistolæ mate-
ria; nam veterum Scriptorum silentium
eò vehementiùs in eandem torqueri
poterat, quòd plures modò suppe-
tant Commentarii Brixianæ obsidionis
tempore de obsidionis illius rebus con-
scripti. At quàm vanus foret ille tri-
umphus, detectæ à me Fuscarenæ li-
teræ ostenderunt. Undenam, per De-
um immortalem! certò divinare se pos-
se confidet Criticorum illorum natio,
priscis illis Monumentis, quibus ipsi præ-
cipiti ausu bellum indicunt, testimo-
nia hujusmodi olim defuisse, quum tot
sæculorum lapsu, fortè malo fato aut
omnino interierint, aut in tenebris ad-
huc delitescant? Temerè itaque excla-
mant: *Auctoritatem Breviarii Roma-
ni efficere non posse, ut fabulæ in Histo-
rias evadant, nec censei debere explora-
tæ, & inconcussæ veritatis, quæcumque
Breviario sunt inserta.* Multò minùs
ipsi (ajo ego) efficere possunt, ut ar-
gumentum Negativum ejus sit auctori-
tatis, quam eidem adjudicant, ut ex-
ploratæ, & inconcussæ veritatis cen-
seantur, quæcumque Regulis Criti-
cis à se statutis superstruere consueve-
runt. „

Ejusdem Apparitionis meminit Benedictus XIV. P. M. Meminit hujus Apparitionis novo veritatis documento ab Eminent. Card. QUIRINO firmatae SS. mus Dn. Noster BENEDICTUS XIV. in nova editione præstantissimi sui Operis *de Servorum Dei Beatificatione ac Beatorum Canonizatione Lib. 3. cap. 10. n. 5.* ubi vis argumenti negantis expenditur, & plura ejusdem argumenti exempla in medium adducuntur: nec meminit solum, sed ad ejusdem Purpurati Patris pias enixasque preces indulfit, prodigium illud in Officio Brixianæ Ecclesiæ ritè, & disertè in posterum commemorari. Sed enim quia exploratissimum fermè habemus, vix non esse magis vel minus familiaria *abmutiva*, ut vocant, *argumenta* iis ipsis, qui disertis verbis eadem contempserunt inveniuntur; operæ pretium fuerit hîc accuratius examinare, *an aliqua, & quæ argumenta negativa vim probationis apud prudentes rerum æstimatores habere debeant?* Hoc ut pro modulo nostro præstemus, sequentes Regulas à moderatioribus Criticis statutas in medium adducimus.

Regulæ argumenti negati- vi. I. Cùm Scriptores, & vel ipsi severiores Critici communiter affirmant argumenta negativa flocci esse facienda, nullumque pondus habere idoneæ ac prudentis probationis, intelligendi sunt *de argumentis purè negativis*, hoc est, de pura testimoniorum omissione, seu de pura carentia documentorum facti alicujus existentiam contestantium. Et enim ex pura monumentorum non apparentiâ rectè quidem colligitur deficere motiva ad credendum hoc vel illud factum, quatenus silentio involutum; inde tamen minimè resultat probabile falsitatis argumentum, quo scilicet ipsa facti insubsistentia suasibilis efficiatur.

II. Argumentis in speciem quidem negativis, sed quæ positivam involvunt probationem, & in argumentationem positivam resolvi queunt, vim inesse probationis idoneæ, apud saniores Criticos propè omnes in confesso est; nec infrequens est ejusmodi argumentorum usus in Conciliis, Patribus ac Theologis, ut videre est apud Launoyum, Papebrochium, Rayerum, Mabillonium, Natalem Alexandrum, Baronium, Pagium &c.

III. Unius vel alterius silentium contra aliorum testimonia rem expressè affirmantium, nullam suppeditat probabilem dubitandi conjecturam, tametsi qui siluit, Scriptor gravis atque integræ sit fidei, opportunitatèque habuerit rem commemorandi. Nam affirmantium autoritas, nisi aliunde

suspecta aut infirma probetur, silentio nihil eâ de re dicentis minimè elevatur aut minuitur.

IV. Silentium Scriptoris, qui videtur rem, de qua controvertitur, ignorare non potuisse, tum ineptius allegatur adversus idonea aliorum Scriptorum testimonia, cùm suppetit probabilis causa silentii.

V. Gravis cujusdam Scriptoris testimonium minimè deferri contemnive debet propter illorum silentium, qui ob diversas haud inverisimiles causas, vel factum ignorarunt, vel cùm scirent, omittere potuerunt aut voluerunt.

VI. Qui scriptum aliquod eò solum rejiceret, & ad supposititia amanderet, quòd contineret phrasas, voces, aut notitias, quæ in coætaneorum vel vetustiorum scriptis non leguntur; is nec legitimè, nec rationabiliter se gereret, silentioque Authorum abuteretur, perperam supponens, ea, quæ modò recepta & usitata sunt, aut non fuisse ab aliquo Veterum inventa, aut non potuisse ab uno aliquo noviter inveniri, quin vel contemporanei, vel antiquiores eadem similiter usurpassent, & scripto posteris transmississent.

VII. Rationi consonum veræque prudentiæ indoli consentaneum non est, ut ejus Scriptoris silentium ad probandum usurpemus, cujus positivum de re aliquâ minimè repugnante suffragium rejicimus.

VIII. Argumentum ex silentio Authorum petitum circa res, quas eloqui aut scribere periculosum fuit, inefficax, vel etiam nullum est. Hanc Regulam uti prudentiæ consonam expressè tradit P. Eusebius Amort *de Arte Critica P. II. §. 4. n. 3.*

IX. Licet ordinariè validum desumatur argumentum ex silentio Authorum, qui de re scribere non solum potuerunt, sed etiam debuerunt; cùm tamen facilè non sit deteminare, quando & in quibus circumstantiis Authores loqui debuerint, & an cogitaverint, aut crediderint, se ad eam rem posteritati consignandam obligatos esse; sæpius continget, ut & ejusmodi argumentum sit penitus infirmum.

X. Denique ut alicujus Authoris silentium vim habeat ad negandum, opus est 1. Quòd, qui allegat silentium alicujus Scriptoris, omnia ejus scripta evolverit, idque diligentissimè ac plenissimè. 2. Quòd supersint omnia illius Authoris scripta, nec aliqua perierint, aut alterata corruptave fuerint. 3. Quòd factum, de quo lis est, nullo modo

modo potuerit esse ignotum illi Scriptori. 4. Quòd idem Author opportunè & obligationem habuerit tale factum narrandi, nec tunc illud memoriâ exciderit. 5. Quòd non potius ad prætermittendum ultrò tale factum, gravia ipse motiva habuerit, qualia moderni maximè Historici frequentif-

simè habent ad multa facta prudenter omittenda. Has aliàsque regulas & condiciones sanè prudentissimas diductiùs insinuat Mabillonius in aureo suo Tractatu *de Studiis Monasticis*, ad quem Lectores studiosos remittimus, atque interim ad alteram hujus Capituli pericopen evolvendam pergimus.

SECTIO III.

Historia Studii Antiquarii.

Studium rei antiquariæ apud Benedictinos est quadruplex.

ANTIQUARIUM quinam, ac quàm utiles sint Ecclesiæ, bonisque artibus solidè suo more edisserit Mabillonius in sua ad Seculum I. Benedictinum Præfatione n. xciv. Est autem Antiquitatis studium in Ordine Benedicti. ferè quadruplex. Primum non indiligenti saniorum MSs. Codicum cùm custodiâ tum transcriptione occupatur, ut quidquid est sacrarum atque profanarum antiquitatum, & integritati suæ conservet, & ad posteros transmittat. Alterum in veterum Scriptorum monumentis, quæ Republicam hætenus latuerunt, publicam in lucem proferendis desudat. Tertium novis Editionibus ad veteres manuscriptos codices castigandis industriam suam addicit. Quartum in veterum Inscriptio- num, Numismatum, atque aliorum prisca ævi monumentorum scientia versatur. Quibus denique appendicis loco adjici possunt vindiciæ, quæ vetera manuscripta contra inoffensas neotericorum censuras defenduntur.

Atque ut de Benedictinorum studio in sanioribus codicibus quæ asservendis, quæ transcribendis primùm loquar, auctor est Antonius Possevinus, percelebris è Soc. Jesu Bibliographus *, *Divum Benedictum sui Ordinis primum Institutorem, & penè Parentem omnium Monachorum in Occidente, cavisse, ut successores sui Scriptorum illustrium monumenta custodirent, quibus Ecclesia cavere non posset.* Felix profectò, pius, ac laudabile studium, cujus auspiciatamque sancto Legislatore consecrantur. Unde illud jure optimo M. Cassiodorus D. Benedicti adhuc viventis exemplo Vivariensis sui cœnobii monachis majorem in modum commendavit. Sic enim cap. xxx. Instit. Divin. scribit: *Ego tamen fateor votum meum, quacumque possunt inter vos cor-*

poreo labore compleri, Antiquariorum mihi studia (si tamen veraciter scribunt) non immeritò forsitan plus placere, quòd & mentem suam relegendo Scripturas divinas scribendo longè latèque disseminant. Felix intentio, laudanda sedulitas, manu hominibus prædicare, digitis linguas aperire, salutem mortalibus tacitam dare, & contra Diaboli surreptiones illicitas calamo atramentòque pugnare. Tot enim vulnera satanas accipit, quot Antiquarius verba describit. Uno itaque loco situs, operis sui disseminatione per diversas provincias vadit. In locis sanctis legitur labor ipsius, audiunt populi, unde se à prava voluntate convertant, & Domino pura mente deserviant. Hæc ille.

Nec in Vivariensi solum, sed in Pauli Di- aliis etiam Ordinis nostri monasteriis con- multi aderant Antiquarii, qui volumi- na vel transcriberent, vel si quid vitii unde unde accepissent, emendarent. Cùm S. Adelhardus veteris Corbeie Abbas Epistolas Gregor. M. ad fidem Codicum MSs. emendatas in optatis haberet, Casinum ad Paulum Diaconum eâ causa literas dedit: hic ut ejus votis obsequeretur, suâ manu eas corrigere coepit, omnes tamen non perfecit, ut ex ejus epistola ad S. Abbatem data ** intelligitur, cujus quidem hæc forma: „ Carissimo Fratri & domino „ ADALARDO Viro Dei Paulus supplex. „ Cupieram dilecte mi, ætate præteri- „ ta videre faciem tuam, quando illis „ in partibus fui: sed præpeditus las- „ titudine sonipedum ad te venire non „ potui. Interioribus tamen oculis, „ quibus solis valeo, tuæ fraternitatis „ dulcedinem frequenter aspicio. Vo- „ lueram equidem tuis imperiis jam „ antè parère: sed utpote pauper & „ cui desunt librarii, prius hoc facere „ nequivi; maximè cùm me tam pro-

S s s 3

„ lixa

* in proloq. ad Appar. Sac. pag. 2.

** extrat apud Mabill. Ag. Sanct. O. S. B. Tom. I. pag. 397.

„lixa valetudo contriverit, ut à men-
 „se Septembri pænè usque ad diem
 „Nativitatis Domini lectulo detentus
 „sim: neque licuerit Clericulo illi, qui
 „hæc eadem utcunque scripsit, ma-
 „num ad atramentarium mittere. Suf-
 „cipe tamen quamvis serò Epistolas,
 „quas desiderasti, & quia mihi eas an-
 „tè relegere præ occupatione totas
 „non licuit, xxxiv. ex eis scito rele-
 „ctas, & prout potui, emendatas esse,
 „præter pauca loca, in quibus minus
 „inveni, & tamen meo ea sensu sup-
 „plere nolui, ne viderer tanti Doctoris
 „verba immutare. Quibus in locis
 „forinsecus ad aurem (*fortè* ORAM)
 „zetam, quod est vitii signum, appo-
 „sui. Tua itaque fraternitas, si se fa-
 „cultas dederit, reliquas epistolas ad
 „emendatiorem relegere studeat codi-
 „cem, sed & loca, in quibus minus
 „habetur, nihilominus supplere. Hoc
 „tamen sanctitati tuæ suadeo, ne pas-
 „sim propter aliqua, quæ in eis mi-
 „nus idoneos latere magis, quàm sci-
 „re convenit, publicentur. Vale Fra-
 „ter amabilis semper in bonis gliscens:
 „& cum mentem ad superna tetende-
 „ris, memento mei. Ita Paulus Dia-
 „conus ad S. Adalhardum in Gallias ex
 „monasterio Casinensi scripsit, in quo
 „solo Codices quanto numero transcri-
 „pti fuerint, difficile est dictu. Et cum
 „multò plures sint, quàm quos Scia-
 „graphiæ brevitatis enumerari omnes pa-
 „tiatur, eos saltem commemorare li-
 „ceat, quos *Desiderius* Abbas, postea
 „Victor hujus nominis Tertius Romanus
 „Pontifex, à monachis suis describi
 „curavit, quorum nomina, recensente
 „Petro Diacono, hæc sunt: *Augu-*
 „*stinum contra Faustum.* De Opere Mo-
 „nachorum. De Sermonibus Domini in
 „Monte. Omelias quinquaginta. Su-
 „per Epistolam ad Romanos, Sermones.
 „Epistolas Pauli. De Genesi ad literam.
 „Epistolas ejus. Pastorale ejus. De Bap-
 „tismo Parvulorum. Ambrosium de re-
 „bus gestis in Ecclesia Mediolanensi. De
 „Patriarchis. De fide ad Gratianum Im-
 „peratorem. Sermones ejus. Registrum
 „Leonis Papæ. Registrum Felicis Papæ.
 „Regulam Basilii. Jeronimum super
 „Ezechielem. Super Epistolas Pauli.
 „Super duodecim Prophetas. Eugipi-
 „um. Sermones Severiani. Historiam
 „Anastasio. Historiam Langobardorum,
 „Gothorum, & Wandalorum. Histo-
 „riam Jordanis Episcopi de Romanis &
 „Gothis. Historiam Gregorii Turonen-
 „sis. Josephum de Bello Judaico. Histo-
 „riam Cornelii cum Omero. Historiam

Desiderius
 Abb. Casin.
 multos Codices
 describitur.

Erckemperti. Bedam super Tobiam.
 De locis sanctis. Evangelium majorem
 auro & lapidibus pretiosis ornatum, in
 quo has reliquias posuit: De Ligno
 Domini, & de Vestimentis S. Johan-
 nis Evangelistæ. Sermones Leonis Pa-
 pæ. Sermones Gregorii Nazianzeni.
 Doctrinam Patrum. Sacramentarium
 cum Martyrologio. Sacramentarium
 aliud. Ordinem Episcopali. Gualfridum
 de Officiis. Super Regulam. Passiona-
 ria totius anni libros quatuor. Anti-
 phonaria de die duo in choro semper
 habenda. Antiphonarium de Nocte.
 Vitas Patrum. Instituta Patrum. Actus
 Apostolorum cum Epistolis Canonicis,
 & Apocalypsin. Epistolas Pauli. Para-
 lipomenon. Super Canticum Cantico-
 rum Origenis, Gregorii, & Berengarii.
 Joannem Chrysostrum de reparatio-
 ne lapsi. Dialogum, quem ipse cum
 Alberico Diacono edidit, de Miracu-
 lis Monachorum loci istius. Dialogum
 alium. Dialogum de vita S. Benedicti.
 Hilarium mysteriorum & ymnorum.
 Sedulium de Evangeliiis. Juvenum de
 Evangeliiis. Medicinalis Psalterium.
 Cresconium de Bellis Libicis. Versus
 Arichis, Pauli, & Caroli. Versus
 Paulini. Ciceronem de natura Deo-
 rum. Instituta Justiniani. Novellam
 ejus. Terentium. Oratium cum Geo-
 metria. Ovidium Factorum. Senecam.
 Virgilium cum Ecloga Theodori. Do-
 natum. Atque omnes hi codices sub
 unius *Desiderii* haud diuturno regimi-
 ne transcripti fuerunt. Joannes Bap-
 tista Marus, S. Angeli in Foro Piscium
 Canonicus, in sua perdocta præfatio-
 ne ad Opusculum Petri Diaconi de Vi-
 ris Illustribus Casinensibus, magnope-
 rè inclyti hujus Asceterii monachos à
 studio antiquitatis commendans, inter
 cætera hæc habet:

„Præterea operæ pretium est nô-
 „se, non solum innumerabiles ferè
 „monachos ex hac nobilissima Aca-
 „demia Casinensi prodiisse, cujusvis
 „doctrinæ genere refertos; verum
 „etiam assiduâ fuisse diligentiam, pie-
 „tate, ac intentione sanctorum Pa-
 „trum, aliorumque virorum docto-
 „rum volumina excubendi; ut post-
 „ea in rebus dubiis ad MSS. Codices
 „& antiquos impressos, ex quibus
 „veræ lectiones restituuntur, tanquam
 „ad oracula quædam tutissimè viri
 „docti ac eruditi confugere valerent;
 „quod lege caverunt prudentissimi
 „Imperatores *Theodosius* & *Valenti-*
 „*nianus* lib. 1. Cod. Theodof. de re-
 „sponsis Prudentium: cum non modò
 „aucto-

Laus Casinensium
 à studio Antiquitatis.

„auctoribus plerisque deficiunt, sed
 „etiam hi, qui ad manus, non æquè
 „omnes emendati sunt.
 „Locum verò *, ubi olim monachi
 „Scriptoribus operam dabant, *Scriptorium*
 „solere nuncupari, præter innumera an-
 „tiquorum testimonia, perhibet vetustis-
 „simus liber Sacramentorum Corbeien-
 „sis in Gallia monasterii, Tit. *Oratio in*
 „*Scriptorio*, quæ sic exprimitur: *Bene-*
 „*dicere digneris Domine hoc Scriptorium*
 „*famulorum tuorum, & omnes habitan-*
 „*tes in eo, ut quidquid divinarum Scri-*
 „*pturarum ab eis lectum, vel scriptum*
 „*fuerit, sensu capiant, opere perficiant.*
 „*Per Dominum &c.*

Fuldæ priscis temporibus Antiqua-
 riorum & Amanuensium erat celebre
 Musæum, quod nomen etiam *Scripto-*
rii ferebat. Erat is locus à frequen-
 tia omnique strepitu remotus, & à stu-
 dio taciturnitatis singularis, quem his
 inscriptum fuisse versiculis compertum
 habemus:

Hic sedeant sacræ scribentes famina Legis,
Nec non sanctorum dicta sacrata Patrum.
Hic interserere caveant sua frivola verbis,
Frivola nec propter erret & ipsa manus.
Correctosque sibi querant studiosè libellos
Tramite quo recto penna volantis eat.
Est labor egregius sacros jam scribere libros,
Nec mercede sua scriptor & ipse caret.

Fuldæ-
 sium An-
 tiquario-
 rum labo-
 res.

Si *Tribemio* credimus, inquit Chri-
 stophorus Browerus **, *seculo Christi*
octavo, in Fuldensi monasterio vixere su-
pra ducentos septuaginta Monachi, viri
religione eximii, & ut ipse loquitur,
pro magna parte in sacris Scripturis do-
ctissimi. Jam verò si cui prima sequenti
 vel natura vel ingenium hæc artium ac
 divinarum rerum altiora fastigia negâ-
 set, huic in secundis, tertiisque con-
 sistere, & locum inibi honestum occu-
 pare, difficile non erat. Admunicula
 igitur sufficiebant hi primis, alii spar-
 gendis in membranas paginas apicum,
 & diversi generis characterum notis;
 alii nobilibus operimentis involvendo
 vel claudendo codices; alii minio &
 rubrica, ut quodque in sententiis aut
 capite versuum emineret, signando &
 enodando illustrabant. Nonnulli quod
 temerè conjectum in schedas vel di-
 ctando elapsam ad purum excubendo
 mundabant, & ordine quæque suo ve-
 nustè digerebant. Picturam quoque &
 multiplici colorum fuco & imaginum
 exprimentarum usu haud pauci Fuldæ
 excellentes monachi florere.

Cum verò HATTO, alio nomine *Bo-*
nosus, tempore Rabani Mauri *** ob
 picturæ artem immoderatius præ Scripto-
 ribus librorum, imò etiam præ viris
 doctis se efferret, is carmine vigesimo
 nono hominem repressit, certis pro-
 bans argumentis, scriptoriam artem
 pictoriæ longè præcellere, & ad com-
 modum & salutem animæ conducibi-
 liorem esse. Hujus rei occasione quæ-
 rit *Bromerus*, an prisci nostri coenobitæ
 librarii, qui pellibus & membranis tot
 scrinia Bibliothecarum impleverunt,
 pennis, ut jam vulgò Scriptores, ex
 Anserum, Gruum, Cygnorumque alis
 usi sint? an juncis potius & arundini-
 bus, ex quibus calamos aptabant pri-
 scis? Utriusque usum viguisse certior
 sententia est: ita ut apices majusculi
 & literæ unciales calamis, minutiores
 pennis expeditæ videantur. De quibus
 legendus *Mabillonius* *Añalium* Tom. I.
 p. 528. ubi ex codice Elnonensi ima-
 ginem exhibet sancti Amandi & Bau-
 demundi presbyteri & monachi ejus
 testamentum scribentis cum penna
 vulgari ex avibus. Consimilem etiam
 pennam habet *Amandus*.

Nondum verò Fuldâ discedere li-
 cet; calamum enim *Lupus Ferrariensis*
 retinet. Is cum studiorum causa ex
 Gallia in Germaniâ ad *Rabmann Mau-*
rum Abbatem Fuldensem missus fuisset,
 admodum sollicitus fuit, ut qui-
 bus libris uteretur, eos à mendis re-
 purgatos haberet. Hinc ad B. *Egin-*
hardum Abbatem Seligenitadiensem
 literas dedit, quibus, ut sibi nonnulla
 Ciceronis Opera commodaret, enixè
 rogavit; *Lupi* verba sunt in epistola I.
 pag. 4. „*Semel pudoris transgressus li-*
minem, etiam hoc postulo, ut quosdam
librorum vestrorum mihi hic posito com-
modetis. Sunt autem hi: Tullii de Rhe-
 torica liber; quem quidem habeo,
 sed in plerisque mendosum. Quare
 cum codice istic reperto illum con-
 tuli; & quem certiorum putabam,
 mendosorem inveni. Item ejusdem
 auctoris de Rhetorica tres libri in
 disputatione ac dialogo de Oratore.
 Quos vos habere arbitror, propterea
 quòd in brevi voluminum vestrorum,
 post commemorationem libri ad He-
 rennium, interpositis quibusdam
 aliis, scriptum reperi; *Ciceronis de*
Rhetorica. Item, *Explanatio in li-*
bros Ciceronis. Præterea *A. Gellii no-*
ctium Atticarum. Sed & alii plures
 „ in

* Luc. Acher. in not. ad Opp. V. Guiberti Abb. pag. 614.

** Brovver. Fuld. Antiq. lib. 1. pag. 46.

*** Mabill. Annal. tom. 2. l. 32. n. 44. pag. 633.

in prædicto Brevi: quos, si Deus apud vos mihi gratiam dederit, istis remissis accipiens describendos mihi, dum hîc sum, avidissimè curare cupio.

In monasterio Augiensi præclari Antiquarii. Augiæ Divitis monasterio unde tanta tamque pretiosa manuscriptorum Codicum copia obvenit, nisi indefesso monachorum labore & industria? Vel solus *Reginbertus* tot suis laboribus immortale nomen, posteritati verò ingentes peperit fructus. Nam cum sub quatuor Abbatibus Waldone scilicet, Heitone, Erlebaldo, & Radhelmo in Augia Bibliothecarius, & scriba peritissimus esset, simulque sacrarum Literarum studiosissimus cultor, plurima veterum Patrum, aliorumque Scriptorum volumina partim manu suâ descripsit, partim per alios describi curavit, ut ex ejus solius fermè fama in libris adhuc extantibus meritò perennaret. Libris autem suis hoc plerumque epigramma præposuit:

Magno in honore Dei, Domini Genitricis & Almae, Sanctorum quoque multorum, quibus Anna fovetur, Condidit hoc corpus permisso adjuta Priorum Cura Reginberti Scriptoris, in usibus optans Hoc fratrum durare diu, salvumque manere. Et ne forte labor pereat confectus ab ipso, Adjurat cunctos Domini per amabile nomen, Hoc ut nullus opus cuiquam concesserit extra, Ni prius ille fidem dederit, vel denique pignus, Donec ad has ades, qua accepit, salva remittat. Dulcis amice gravem scribendi attende laborem, Tolle, aperit, recita, ne ladas, claude, reponere.

Hoc totum, inquit vir doctus * *Joannes Egonius*, Prior Augiensis, hoc totum venerandæ antiquitatis monumentum idè exscripsi, ut majorem nostrorum diligentiam nobis imitandam ostenderem, nostrorumque monachorum inertem desidiam detestandam. Tot enim *Reginbertus* noster non solum libros magna diligentia descripsit, sed etiam ex sanctorum Patrum commentationibus compendia & flosculos excerptit, & in pulchros ordines digessit, ut mirum sit, hominem choro, aliisque spiritualibus addictum hoc potuisse præstare. Vixit autem *Reginbertus* sub medium seculi noni.

Lunælacense monasterium, quemadmodum cum Augiensi ejusdem ferè antiquissimi ævi est, ejusdem S. Pirminii, ad quem Augia sua refert exordia, opera & studio seculo octavo fundatum, ita Antiquarios maximæ diligentiae & indefessæ industriæ habuit; e quorum numero solum Hieronymum de Werdea hîc no-

minasse sufficiat. Hic in Chronico Lunælacensi nuper admodum typis excuso, ex fide veteris chartæ Cremifanensis Asceterii, tot codices scripsisse perhibetur, quibus currus onustus vix à fenis traheretur equis.

San-Gallensi monasterio uti priscis temporibus nunquam viri doctrina & eruditione insignes, ita nec strenui, & nunquam à scribendis & exarandis Codicibus cessantes defuerunt Antiquarii. Sub annum nongentesimum duodecesimum Sintrammi peritia scribendi clarissima, & ad posteros insignis habebatur. Is enim Salomonis Abbatibus & Episcopi jussu, Evangelium uncialibus literis ea scripsit elegantia, ut ejus scripturæ Ekkehardi tempore nulla alia comparabilis videretur. In hac enim Sintramms se ipse superavit, & licet ejus digitos totus orbis cisalpinus miretur, ait Ekkehardus, in hoc uno triumphat. Cæterum mirari licet, hominem unum tanta scripsisse, cujus industriæ ac laboris obfides libri, ejus manu & characteribus scripti, in variis ejus regni partibus tunc habebantur. In eo porrò Sintramms excellabat, quòd cum scriptura ejus delicata & perelegans esset, atque ad miraculum directæ, raræ in eo literæ occurrerant, adeoque rara errata. Post Sintrammm Notkerus scriptor peritissimus in eodem S. Gallo vixit sub annum 973. de quo legatur Mabillonius in Annalibus Benedictinis **, & Mezlerus libro de Viris Illustr. San-Gall.

Ratisbonæ, Imperiali urbe, duo & monasteria O. S. B. habentur; alterum antiquissimum & Principale sancti Emmerami, alterum Scotorum celebre & inclytum ad S. Jacobum. In priori vixisse omni ævo diligentissimos Antiquarios, Codices ingenti numero ab iisdem manuscripti testantur. In altero, seculo XI. vixit B. *Marianus*, Scotus, seu Hibernus, alius à *Mariano* Fuldensi, quicum confundendus non est. Quis porrò librarius fuerit, quomodo otium occuparit, quàm multa aliena volumina & sacra potissimum transcripserit, Mathæus Raderus in Bavaria sancta Vol. 2. p. 218. ex antiquis chartis & monumentis, paucis vel emendatis, vel detractis, quæ temporum rationem perturbant, in hæc verba refert: (Circa) tempora pii Imperatoris *Henrici* [quartum intelligit, non semper pium] Majoris, de finibus Hiberniæ, fraternitatis dictæ quidam Vir sanctus, simplex, nomine *MARIANUS* decoro

decore vultu, crine nitenti, & ultra communem hominum valentiam formidatæ speciosus, divinis ac humanis literis, talique eloquentia erat præditus, ut Spiritum sanctum per inhabitantem gratiam in eo esse nemo eum videns dubitaret. Duosque comites sibi per omnia similes viros sanctos *JOANNEM* & *CANDIDUM* secum habens Ratisbonam prospero itinere venerunt, ibidemque opitulante divina misericordia tanquam veri Christi peregrini à veneranda matre peregrinorum Abbatissa *HEMMA* nomine, filialiter sunt recepti. Sed cum post eam ibidem ultimum diem expectare decreverat, tantam scribendi gratiam B. *MARIANO* divina providentia contulit, quòd multa ac prolixa volumina tum in superiori, quam inferiori monasterio ad honorem reverentiæque primæ & summæ Virginis & sanctarum Virginum ibidem commorantium rogatu, & intuitu æternæ retributionis veloci calamo perscripserit. Nam ut veraciter dicam sine omni fuco verum, inter omnia gesta, quæ divina misericordia per eundem virum operari dignata est, illud magis laude & admiratione dignum judico, & admirans admiror, quòd iste homo sanctus, vetus & novum testamentum cum commentariis & expositoriis suis codicibus eorundem librorum, nec semel nec bis, sed sæpenumero, æterna pro mercede, in tenui habitu & subtili victu, tunc propriis fratribus cum in superiori tum in inferiori monasterio, qui pergamenam parabant ad intus, propria manu perscripsit. Eodem quoque tempore multos libellos, multaque manualia psalteria viduis indigentibus, & clericis pauperibus ejusdem civitatis pro remedio animæ suæ sine ulla propè mercede ibidem scriptitaverat.

Signa sancti-tatis.

Præterea alio modo propalatur Dei misericordia, quia multæ congregationes monastici Ordinis, quæ fide ac imitatione B. *MARIANI* sunt derivatæ de finibus antelatæ Hiberniæ, *Wauvariam* & *Franconiam* peregrinando habitantes ex majori parte scriptis B. *MARIANI* fulciuntur. Aliud in eodem sancto patre commendans commendo, quòd ultra modernorum hominum tempora, prout mihi post *ISAAC*, qui centum & viginti annis vixerat, ejus contemporaneus, & qui sua sub ditione & obedientia degebat, non sine lacrymis mihi sæpe referebat. Quia sicut S. *Moses*, mitissimus hominum, qui terram inhabitaverant, eidem per omnia simillimus erat S. *MARIANUS*. Deinde quid attinet dicere, quot hominum species, quot variis lan-

guoribus oppressos, & præcipuè febribus audi à veris relationibus, propriisque oculis ad sepulchrum ejus sanitati restitutos viderim? juxta cujus sepulchrum cum quodam die verba jocosa plus ineptæ lætitiæ quàm religioni attentia inter se fratres alternarent, odor suavissimus, quasi de floribus paradisi de sepulchro exhalans, nares & aures loquentium inutilia perflavit, eò quòd solummodò seria & ædificatoria verba resonantia divinas laudes ibidem iterari deberent.

Ejusdem temporibus in inferiori monasterio ad revelationem & honorem hujusmodi viri felicitis quoddam miraculum dignissimum accidit. Nam quadam nocte, cum idem ipse vir B. *MARIANUS* quoddam nescio quale divinum volumen in inferiori monasterio cum luminibus, sicut erat solitus, scriberet, contigit negligente custode ejusdem Ecclesiæ lumina sibi non præbente, ipse tamen sine omni luce materiali scribere non hæsitavit. Quoniam divina misericordia tres digitos manus sinistrae ad instar trium lampadum accensos habebat, & ipse inceptum opus vitali lumine cælesti, incessanter peragebat. Cùmque Ecclesiæ ejusdem Sacrista ad mentem revocaret, quòd luminaria sancto viro de more non detulisset, surgens de lecto assumens sibi alias virgines ad cellulam viri Dei accedentes per rimas ostioli cellulae, in qua B. *Marianus* sedebat, digitos ejusdem ardere, candellamque eandem cælesti luce quasi radiis meridiani solis lucere respiciunt. Quo miraculo virgines perterritæ ac tali prodigio tremefactæ dominæ abbatissæ ac cæteris Virginitibus sacris rem ordine pandunt, ac res talis tamque miranda clero ac populo Ratisponensi mirificè prædicatur, ac circumstantibus ejusdem urbis, fidelibus, variis præconibus tanquam lætissimus rumor passim enunciatur.

In S. *MARTINI* Majoris Coloniae Antiquario sub *Adamo* Villico Abbate, ex-quisito laudum firmate à *Tribemio* in Chron. Hirfaugienfi ad A. 1499. ornatissimo, complures florere cœnobitæ, non solum pietate & doctrinâ, sed & bonæ artis famâ, & Antiquariorum elogio celebres; quos inter eminuere *Henricus Zonsbeck*, *Arnoldus Reesius*, *Leonardus de Ruremunda*, *Benedictus*, aliàs, *Chrysanthus de Monasterio Eistia*, *Theodoricus* Colonienfis, *Conradus Barscervier*, aliis de *Rodenberg*, *Adamus de Hertzenrode*, & cæteri, quos longum foret recensere, omnes sanè confortes operum per quæ servata vetustas. Ita verò Cl. P. *Oliverius Legipont* in Fa-

ftis ejusdem Monasterii labores eorum laudésque celebrat :

*Quin hic dixisses doctas habitasse sorores ;
Usque vigent artes , studiis sic quilibet instat ,
Ut prope nec lampas habeat , nec clepsidra tempus ,
Nec qua securas enervant otia mentes ,
Hic habeant partes : Etenim stimulante Magistro ,
Quisque suum festinat opus , pars una libellos
Evolvit veteres , alius monumenta Virorum
Discutit , ille notat , Rapsodia colligit alter ,
Vermiculant alii chartam , pars altera pingit ,
Castigantque moras , opere omnis semita fervet ;
Nullus amat ludos , nullus sectatur inanes
Quisquillas , nemo vacuas pertransigit horas ;
Unus præ reliquis operum speculator Apollo
ADAMUS sacri dux , lux & gloria Pindi ,
Acrius insistit venturis tradere sacris ,
Que meliora videt , rerumque suprema coronans ,
Attica Romane complura volumina lingue
Condidit , æternâ victurus laude perennis .*

In Uti-
centi Mo-
nasterio

Uticensè Monasterium à sancto Ebrulfo Abbate in Neufriâ seculo sexto constructum, ob religiosæ disciplinæ observantiam multis annis celebratissima nominis gloria existimatum fuit ; seculo autem XI. (an. 1050.) ab artis antiquariæ studio novum claritatis nomen obtinuit. Abbas enim THEODERICUS exteriores curas, quatenus poterat, devitare studebat, seseque divinis obsequiis sedulo mancipabat, in precibus assiduus, & in opere manuum, quod ipsi competebat, præfertim in scriptoriâ arte, in quâ excellebat. Hinc antiquariæ artis præclara monumenta, cum per se, tum per discipulos suos Uticensibus reliquit*. Collectaneum enim ipse, nec non graduale & antiphonarium propriâ manu descripsit, ejusque generis codices à fociis, qui secum Gemetico venerant, exarari curavit. Rodolphus enim ejus nepos heptaticum & missale descripsit; Hugo expositionem super Ezechielem, & decalogum, primamque partem Moralium; Ragerius verò presbyter tertiam partem ac libros Paralipomenon Salomonis. Denique per octo annos, quibus Uticensibus præfuit, omnes libros veteris ac novi Testamenti cum libris Gregorii Magni exarari curavit. Hinc ex ejus scholâ prodire insignes Antiquarii; in his Berengarius, qui postmodum ad episcopatum Venusiæ promotus est; Goscelinus, Rodolphus, Bernardus, Turchetillus, Richardus, aliique, qui sanctorum Patrum Operibus Uticensem Bibliothecam locupletarunt. Ad hunc laborem pius Abbas identidem discipulos suos hor-

tabatur, proposito inter alia exemplo cujusdam Monachi defuncti, quem ad Dei tribunal multorum delictorum à dæmonibus accusatum sancti Angeli vindicasse dicuntur, objecto enormis molis codice ab eo scripto, singulis peccatis opposentes singulas scripti codicis literas, cujus una sola litera numerum peccatorum excussit. Ad hunc modum Theodericus Abbas discipulos suos ad vitandam otiositatem hortabatur, monebátque, ut orarent, legent, psallerent, scriberent, manuumque suarum opera Deo jugiter sacrificarent.

In Monasterio Tornacensi S. Martini** præter Godefridum & Gislebertum peritissimos scriptores, alii quoque sub seculi undecimi finem scriptores ibidem erant, non minùs quàm duodecim, qui in claustris sedentes in cathedris, super tabulas diligenter, & artificiosè cum silentio scribentes cernebantur: qui sancti Martini Bibliothecam sacris & sanctorum Patrum libris locupletarunt. Hinc magni nominis tunc erat sancti Martini cœnobium.

Mons Angelorum***, quod est Helvetiæ Monasterium, Abbatem habuit B. FROWINUM, anno 1146. electum. Vir erat doctissimus, sapientissimus, religiosissimus, qui permultos libros scribi à suis Conventualibus fecit, & ipse sua doctrina & ingenio non paucos edidit, ut loquuntur annales domestici. B. Frowinum excepit Bertholdus, de quo sic memorant annales prædicti: Vir erat conversatione, scientia, & pietate valde venerabilis, qui nullo unquam die presbyteratus sui, imò nec die mortis suæ placidissimum Deo sacrificium missæ offerre omisit. Complures etiam libros descripsit, & à suis monachis describi sollicitus fuit.

Amplissimum, olim Regium****, & nunc totius Bajoariæ princeps Monasterium Tegernseense indefessi laboris ac industriæ Antiquarios longè plurimos habuisse, immensâ veteris literaturæ supellex, quæ post mille annos hodie passim conspicua est, nullum dubitandi locum relinquit. Qui enim mille codices manû exarati, iique præstantes hodieum superessent, nisi à monachis scripti fuissent? Nec monachi solum, sed Abbates etiam in describendis Codicibus defudârunt. Unum præ cunctis fama loquatur opus, Burchardi Episcopi Wormatiensis De-

* Mabill. l. c. Tom. IV. p. 519.

** Mabill. l. c. Tom. V. p. 535.

*** Gall. Christ. Tom. V. col. 1066.

**** Pez. Dissert. Itag. in Tom. I. Anecd. Noviss. n. 23. pag. XIV.

cretum manû B. Ellingeri Abbatis Tegernseensis exquisitè in folio descriptum.

In Sue-
viæ Mo-
nasteriis

Ex Sueviæ monasteriis tria præcæteris memoratu digna mihi videntur. Primum Hirsaugiense, alterum Wiblingense, tertium San- Udalricanum Augustæ Vindelicorum. De singulis non nihil dicamus. B. WILHELMUS Hirsaugiæ * Abbas & Ordinis Benedictini per Germaniam seculo XI. insignis Reformator, centum quinquaginta monachos in cœnobio Hirsaugiensi semper habuit, & quoties pro reformatione quoslibet ad alia monasteria hinc inde rogatus miserat, alios in eorum locum de seculo noviter conversos statim colligebat. Ita quòd ex eo tempore, quò semel quinquaginta & centum in cœnobio suo habere monachos cœperat, numerum eorum quotidie instaurando pauciores non habebat. Hi semper erant divinis laudibus dediti, & orationi, meditationi, ac lectioni sanctorum Scripturarum jugiter intenti. Illi, qui ad contemplationem cœlestium minùs videbantur idonei, necessariis deputabantur laboribus manuum, ut nullum tempus inter eos transfret otiosum. Sciens autem S. Pater experientiâ laudabiliter doctus, necessarium mentis pabulum divinarum esse lectionem Scripturarum, duodecim è monachis suis Scriptores optimos instituit, quibus ut divinæ auctoritatis libros, & SS. Patrum tractatus rescriberent, demandavit. Erant præter hos & alii scriptores sine numero, qui pari diligentia scribendis voluminibus operam impendebant. Et his omnibus præerat Monachus unus in omni genere scientiarum doctissimus, qui unicuique rescribendum opus aliquod bonum injungeret, mendaque negligentius transcribentium emendaret. Multa Fratres per temporis cursum rescripsere volumina, quorum tamen pars minima in Hirsaugiensi monasterio remansit. Sanctus etenim Pater, qui lucrum & utilitatem animarum cunctis mundi rebus semper præposuit, quoties Fratres pro reformatione ad alia monasteria destinavit, libros, & quæcunque eis videbantur necessaria, libens, & spontaneâ voluntate dedit. Quia verò numerus Monasteriorum ab eo reformatum magnus extitit, ex copiosa multitudine librorum, quos rescribi fece-

rat, pars minor in Hirsaugiâ remanserat. O virum per omnia laudabilem! qui animas Christi sanguine redemptas commodis transeuntis lucri præposuit, & aliorum utilitati consulens, mundi perituras divitias minime quæsit! profectò ista virtus paucorum est, ut Abbates propria monasteria suis dudent vel ornatibus vel codicibus, & inopiæ subveniant aliorum.

Wiblingensis in Suevia celebris * In Monasterio Ascetæ seculo XIII. in hoc scribendi labore à superioribus suis strenuè exerceri consueverant; à quibus Monachis & certus codex describendus, & terminus præfigebatur. Colligitur ex Manuscripto num. 130. ubi pag. 1. ad marginem adnotatum est: Feria VI. ante Judica portavit Prior hunc librum ad rescribendum, & dedit mihi terminum ad annum: Incepi scribere feria II. post Judica. Non erat illis in pretio, nisi laus Dei, utilitas lectoris, & precès posterorum. Inde passim posuere loco nominis hæc, vel similia: 1. Pax scribenti, salus legenti, Laus Deo omnipotenti. 2. Adsit principio Virgo Maria meo. 3. Scriptor mente pia petit unum Ave Maria. 4. Orate pro Scriptore in Christi Jesu amore. 5. Explicit iste liber sit scriptor crimine liber. 6. Laus tibi sit Christe, per quem liber explicit iste. 7. Dextram scribentis regat virtus Ommipotentis. 8. Me Deus abstergat, & ab omni crimine tergat. Atque ita factum est, ut Wiblingenses Antiquarii tam proprio Marte, quàm alieno Codicum numerum & utilitate materiæ, & copiâ maximè commendabilem reliquerint; unde indubiè labores manuum suarum manducabunt, beati erunt, & bene ipsis erit.

Scribere verba Dei plus est, quàm dicere; verbum dictum evanescit, litera scripta manet.

Catalogum verò Manuscriptorum Wiblingensium contexit P. Dominicus Vischer, insignis Antiquarius, ex oppido Altorf oriundus. Is à puero pius ac devotus Wiblingam pervenit anno 1611. Dilingæ sacris Theologicis post Philosophica instructus studiis, Presbyter factus, curam animarum cum singulari zelo habuit, juventutem diligenter erudit, Cellarius Conventus, & Oeconomus constitutus officio diligentissimè præfuit. Interea verò à studio laudatissimo eruendi ex latebris antiquitatum & viros, & scripta, minime

* Vid. Trithem. in Chron. Hirsaug.

** Ex Annal Wibling. pag. 22.

mè cessavit, cujus plurima lectu dignissima extant, præsertim autem liber (Bibliotheca vetus Manuscripta) multo sanè labore conscriptus. Ubi Catalogo primo, quid in singulis continetur, ostendit. Secundò vitas authorum exhibuit. Tertio Authores cognitos recensuit ordine Alphabetico. Quarto Auctores incognitos complexus est. Quintò Descriptores librorum ex ordine posuit. Sextò significavit, quo anno quisque scriptus sit. Addidit præterea appendices, prima Fragmenta Historica, secunda Poësin antiquorum, tertia notabilia alia, quæ perière, puto studio compactoris, in fuga sibi retinentis. Græcæ item linguæ peritus, tum epistolam, tum orationem quandam in festo S. Benedicti Dilingæ in Templo Academico, coram coronâ fratrum, & gravissimis ac spectatissimis Auditoribus recitatam reliquit. Cùm anno 1632. Suecicus miles Monasterium occupasset, is multo mœrore, curis, & sollicitudinibus confectus in morbum incidit, & ad superiores, quibuscum in hoc mortalis vitæ stadio consistens conversabatur, evolavit. Religiosus certè Antiquarius, disciplinæ regularis zelosissimus. Sunt verò, ni fallor, inquit Annalium* Wiblingensium scriptor, 524. Manuscripta, quos in suo Catalogo recensuit.

In Monasterio SS. Udalrici & Afræ

Monasterio SS. Udalrici & Afræ Augustæ Vindelicorum undecim annis, ab anno 1355. ad annum 1366. præfuit Johannes de Vilsbach, librorum ante & in Abbatiali dignitate scriptor diligentissimus. Eodem loci ætatem egit sequenti seculo, LEONARDUS WAGNER, cujus illustre monumentum est Codex membranaceus in 8. maj. ubi omnium ab undecimo seculo scripturarum formas & modos, centum speciminibus, sua unius manu ita imitatus est, ut quisque Lector pereat, ni suis quæque seculis exarata esse putet. In primo folio Leonardus Maximiliano Imperatori his verbis suum Opus, quod Probam centum Scripturarum diversarum unâ manu exaratarum inscripsit, dicat: Romanorum Imperatori Inviçissimo, Cæsari Augustissimo, Gloriosissimo Serenissimoque Christianæ Reipublicæ Tutori faustissimo Maximiliano, Divæ beatissimi Præsulis Udalrici propaginis Germani nobilissimo, sortemur Leonardus Wagner prænominam Antistitis Monasterii Augustæ man-

cipium scripturarum centum manu una exaratarum continentiam emendandam, corrigendamque humillimè offert.

Cæsaris inviçti sedes accedere cura,
atque thronum superis nunc liber ipse sacrum.
Det veniam, rogites cunctis erroribus, atque
lassatis manibus parcat amore Dei.

In tertio folio hæc Leonardus de se commemorat elegantissima manu. Rotunda omnium scripturarum est nobilissima. Vocatur etiam mater & regina aliarum: quia ratione, auctoritate & excellentia omnes scripturas excellit. Ratione, quia legibilior: auctoritate, quia nobilior: excellentia, quia præstantior & antiquior: & ideo tanquam nobilissima regina omnibus scriptoribus est veneranda. Et ego frater Leonhardus Wirflin aliàs Wagner de Schwab-Menchingen, Presbyter & Conventualis Monasterii SS. Udalrici & Afræ in Augusta Vindelicorum incepti hanc Probam, & scripsi manu propria cum sequentibus scripturis numero centum anno Domini millesimo, quingentesimo septimo. Porro in hoc Opere præcipuè stupuimus [sunt verba Cl. ** Bernardi Pezii] Auctori suppetiisse nomina, quibus singulas scripturarum formas propriè adpellaret. Eas hic recensere juvat: Rotunda. Rotundalis alta media. Poëtica vera. Antiqua major. Imperatorialis. Antiqua crassana. Textus Italicus. Eversalicana. Antiqua prisca. Rotalis minor. Globata rotalis. Compostorialis major. Papalicana. Alta poëticalis. Media rotalis. Notula formata. Cursiva rotundalis. Tenuissima. Poëticalis medicana. Clipalicana major. Regia pullicalis. Gippalicana. Literalis simplex. Altana semis major. Clipalicana galeata. Aversalicana media. Italicana formata. Fractura Germanica. Trisca caudalis lata. Notula curtana. Neutralicana. Antiqua curtana brevis. Saltana posterialis. Abscissa. Bullicalis minor. Notula formata simplex. Antiqua durana. Cespalicana. Notula semifracta. Dilatana media. Rotalis cursiva. Mediana serrata. Notula poëticalis media. Altana, Rotalis globata. Palliata tensa. Notula semis formata. Literalis Cursalica. Antiqua formata media. Antiqua Simpliciana. Antiqua polita. Cardinalicana. Textus Italicus Altus. Vagalicana extensiva. Eversalica minor. Antiqua serrata. Extensiva inæquata. Mediana utralis. Antiqua curvalis. Notula codicalis. Abscissa posterialis. Composterialis

Proba centum scripturarum.

Leonardus Wagner inter alios peritissimus scriba.

* Pag. 22.

** Dissert. Itag. in Tom. I. Thef. Anecd. pag. 34. vide etiam Bruschium in Mon. Germ. Chronol. pag. 140. qui magnoperè tamen fallitur, dum scribit, Leonardum Opus suum Divo Maximiliano anno 1522. dedicasse, & obtulisse, cum ille an. 1519. è vivis jam excesserit.

rialis minor. Flacana antiqua. Neutralicis. Priscapilicalis. Poëtica serrata. Semifractura. Curvalica simplex. Notula submissa. Curtana prævissalica. Polita media. Poëticalis cursiva. Italicana notalis. Curvana inæqualis. Cursiva Italicana. Antiqua salicana. Rotalis globata. Inæqualicis variata media. Macrana alta. Bifaricalis. Grossana. Literalis Italicana. Rotulana curvalica. Antiqua formata media. Codicalis simplex. Inæqualicana. Pictorialis major. Pillicana. Altana minor. Spissalica posterialis. Pictorialis minor. Posterialis serrata. Textus Italicus bifRACTUS. Extensiva inæqualis. Notula codicalis polita. Antiqua realicana. Cursiva litteralis. Curtana Flacca. Notula poëticalis pressa. Rotundalis inæquata. Hactenus de Leonardus Wagner Udalricani Cœnobitæ Opere, quod cùm Maximiliano Imperatori Udalricanum Monasterium inviventi offerretur, ferunt modestissimum Principem munus recusasse, ac dixisse, se neutiquam eo animo huc accessisse, ut cimeliis suis Monasterium spoliaret. De eo Necrologium B. Mariæ Virg. Scotorum Wiennæ à Cl. Hieronymo Pezio Tom. I. Script. Rerum Austriac. vulgatum hæc habet: Cal. Janu. Leonardus Monachus Ultricensis in Augustâ, qui scivit 70. scripturas formare, & plures. Et Anonymus quidam in primo Wagneriani autographi folio notat eundem devotum & religiosum Patrem, Leonardum Wagner scriptorem hujus libri Anno Domini millesimo quingentesimo viceſimo secundo, kalendis Januarii obiisse. Ejus lapis sepulchralis ita habet: Anno D. ni 1522. obiit Pater Leonardus Wirflin Monachus & Senior hujus monasterii kal. Januarii.

In Monasterio Mellicensi.

Cùm ineunte seculo XV. Regularis disciplina in monasterio Mellicensi instauraretur, utiliter multaque cum laude institutum est*, ut ad antiquorum exemplum Cœnobitæ certas horas veterum librorum excriptioni tribuerent, ne occasio eis esset, neglecto agrorum cultu, otio, quo nihil pejus, marcendi & diffuendi: Quâ in arte Johannis de Spira, Johannis de Wegheim, Johannis de Carniola, Antonii de Catalonia, Martini de Senging, Wolfgangi Frischmanni de Emerstorff, Christophori Lieb de Yjni, aliorumque plurium industria incredibilis extitit: Sanè iis temporibus tribuendum est, quòd nunc Bibliotheca Mellicensis multitudine MS. librorum monasticas omnes totius ferè Germaniæ superet.

Quantoperè in Regno Poloniae ve- In Monasterio Tinecensi. Benedictinos Tinetum studium literarum, tum manualiter in describendis libris labor quondam viguerit, præclare nos docet in Historia sua Tinecensi Stanislaus Sczygielski, vir doctus, ejusdem monasterii Religiosus ac Bibliothecarius. Quæ Historia cùm sit typis Cracoviensibus impressa, paucisque adeò Sodalium nostrorum in Germania nedum lecta, sed ne oculis usurpata quidem, Authoris verba, tametsi prolixiora, in eorum gratiam, huc transcribere non gravabor. Sic verò infit:

Transacti temporis Historiam Tinecensem prosequenti mihi occurrit speciosa narratio, de Antiquorum Monachorum laudatissimo studio, quod in describendis variorum Authorum libris, passim impendebant. Cujus rei supersunt documenta non pauca, quæ insignem laborem commonstrant, præclara scilicet & antiquissima exemplaria, tomique grandes, egregia subtilitate Monachorum conscripti, qui in Bibliotheca ejusdem cœnobii diligentissimè conservantur. Atque ut libros chorales vastissimæ figuræ & modi, nec non ponderis ab uno viro valido, vix unius exemplaris ferendi suppare in spatiosis & latis membranis, literis trabalibus Lombardicis olim descriptos, & jucunda initialium literarum ad modum lati palmi vel potiùs sesquipedalium deuratione venustos, præteream; Libri quos verè libros elephantinos, à magnitudine operum, elegantia scriptione & vastæ auri pictura admirandos, & vix reperis. riundos alibi existimaverim similes, qui etiam à frequentibus domi nostræ hospitibus, videndæ antiquitatis percupidis, dum reverenter volvuntur, laudantur copiosè; hoc addito, non facile in aliis librariis similia opera reperiri, quæ vetustas temporum ætati nostræ transmisisset. Hæc volumina, quamquam præsentis tempore apud nos jam non habeantur ad usum, cùm aliorum librorum modernæ necessitati, & sacris ritibus ferventium in promptu copiam habeamus, nihilominus folius honestæ oblectationis ergò asseranda cuncti judicant, ex quorum inspectione, antiquorum Monachorum memoranda studia, & honestissimorum laborum occupationes claustrales facile perspiciuntur.

Habentur verò exceptis choralibus Centeni centeni alii tomi in Bibliotheca Tinecensi

T t t 3 centi

* Bern. Pez. Dissert. Itag. in Tom. II. Thef. Noviss. Anecd. pag. xxxvi. & Martin. Kropff in Bibl. Mellic. passim.

tiffimè
scripti.

cenfi, manibus piorum ejus loci Monachorum, partim in solida charta pergamena, partim in regali & augusta papyro, ornatiffimè exarati, in quibus magna diligentia antiquorum vestigia, plurima devotionis priscæ, & eruditionis majorum nostrorum argumenta, leguntur, agnoscunturque. Extant Missalia, Breviaria, Martyrologia, rubro & minio affabrè depicta, & coloribus variis distincta, picturata auro figurisque cultiffimis & iconibus exornata: extant commentaria in libros sacræ Scripturæ, cum glossis & interpretationibus confecta, & manu descripta, extant libri fastorum & historici seculi anterioris, eodem artificio scripti, & eleganti colorum tinctura ad gratiam legentis vel inspicientis facilè aucupanda, comptiffimè variegati: quos dum attentius omnes intuemur, sedulam curam veterum in scribendis libris impensam demiramur. Quo tam pio & sancto labore, geminam utilitatem consecutos eos agnoscimus, dum & sibi ad cumulandam solidam gloriam egregiè profecissent, & nobis in præfenti ad vitæ honestatem & morum formam apprimè deserviant: quorum exemplo, utinam ad amorem literarum pariter accendi possumus? qui operas quidem eorum impensè collaudamus, sed ipsi prorsus duritiam laboris perosi, ad similia faciendâ manus apponere reformidamus.

Librorum
utilitas.

Erat verò Abbatibus & Monachis nostri Ordinis ad libros incredibile olim studium, quippe qui noverant, Ordinis decorem, & infirmarum animarum in eis haberi remedium. Libri enim sunt, qui nobis futuræ felicitatis desiderium faciunt, præfentis exilii miseras minuunt, vitia pellunt, virtutes inferunt, constantiam in tribulatione tribuunt, fructum indulti temporis producant. Quid enim, nisi terrena sapere possemus, si non haberemus consolationem scripturarum? Denique à mentibus hominum fides Catholica citò deficeret, si non haberentur instrumenta scripturarum. Nil ergò melius, quam Divinis Scripturis, cum desiderio amoris incumbere, quibus instrui, quomodo in via Dei sollicitè debemus ambulare.

Labor scribendi
libros Monachis
maximè

Cum autem scripturæ legi non possent, nisi scribantur prius, utile & necessarium est, ut Monachi ad scribendum eas in cœnobiis diligentiffimè exercentur. Inter omnia siquidem

exercitia manualia, nullum ad eò convenit Monachis, neque videtur magis proprium aliud illorum esse artificium, sicut legendis & scribendis voluminibus studium omne impendere. Nam divinis mancipati officiis, fodere non valemus, duos gravesque agrorum labores ferre non possumus, quia si foris in operibus rusticis per diem nos fatigari contingeret, divinum à choro servitium periret. Sed cum Dei famulatus, omnibus sit præponendus laboribus, valdè incongruus esset, ut interioribus omissis, exterioribus se Monachi immergerent. Labor autem scribendi non impedit horas divino mancipatas officio, quia dum cursus Horarum per intervalla temporum distinguitur, spatium unicuique conveniens deputatur. Sicut legimus de S. Beda venerabili Monacho, quòd licet multa volumina scripserit, tamen à divino servitio se raro propter studium consueverit absentare, sed intervallo horarum contentus, libros, quos edidit pænè innumerabiles, scripsit. Pariter fecisse & alios nostri quoque Instituti viros, in omni scientiarum genere præstantiffimos, Alcuinum Caroli Magni præceptorem, Claudium & Joannem Scotum, præfati Bedæ Doctores discipulos, qui & ipsi ab infantia propè in claustris educati, domestico studio in tantum profecerant, ut insignes Ecclesiæ Doctores ab omnibus ad hæc usque tempora iidem habeantur. Sic Rabanus Fuldenfis Abbas & Moguntinus postmodum Archipræfult, Strabusque ejusdem Rabani monachus & scriba, statis horis chorum accedentes, reliquum temporis studio consecrando, insignes in Ecclesia Dei Doctores effulsere. Sic Haymo, sic Notgerus, sic Hermannus Contractus, sic alii pænè innumerabiles Monachi Doctores excellentes sunt habiti, qui sub Regula S. Benedicti humiliter conversantes, cœnobia pro gymnasiis habuerunt. Hoc autem pacto in doctrinis altiffimis scribuntur profecisse, quod totum quicquid post peracta sacra devotionis religiosæ exercitia temporis habere poterant, legendis, scribendis, vel describendis libris impenderint, dedicarintque. Quorum ætas cum artem typographicam & impressoriam in usu necdum haberet, multum sanè laboris operæque in describendis libris impendisse eos oportuit. Sed & nunc, multis typis & officinis impressoriis constitutis, unicuique aventi & scire desideranti homini, scribendum eff-

Quem doctiffimi quique olim subierunt.

Etiam post inventam typographiam Mon-

nachis
scribendum.

se pro certo suademus, ne propter impressuram, à scribendis voluminibus unquam desistat: quia *legere, & nihil scribere est tempus perdere*; cum fragilis humanæ memoriæ hoc unicum inveniatur subsidium, quæ lecta sunt per longum, inter excerptorum breve, & adversaria conjiciantur.

S. Pamphilus

&

S. Ambrosius diligentiffimi antiquarii.

De sancto Pamphilo Presbytero id literis proditum habemus, quòd tanto amore librorum tentus fuerit, ut maximam partem voluminum Origenis, propria manu descripserit. Fertur quoque de S. Ambrosio Mediolanensi Episcopo, quòd omnes à se editos libros descripserit propria manu, de quibus Trithemius Abbas (ne paucos æstimet quis) ultra centum se reperisse scribit. Hic, jam quæso, quis Monachorum nostri seculi, in hoc audeat gloriari, quòd centum libros, ab aliis editos, in otio monasterii descripserit, cum hic Beatiffimus Pontifex in cura Ecclesiastica positus, & in multis occupatus plures etiam descripserit, quos ipse antè composuit. Amor Scripturarum cultores suos non sinebat otiosos esse. Sed quia hunc in nobis habere negligimus, otio inertis torpemus, ita ut quæ facillima sunt studiosis, nobis ad operandum difficilia reddantur. O quam felix esset Ordo noster, si exemplis horum sanctorum Patrum, illorumque veterum Monachorum nostrorum, studio incumberemus Scripturarum? quam læta tempora redirent Tineciæ, si deposito ignavia veterno ad sacrarum literarum lectionem & scriptionem subinde provocaremur? Sed nos, ô vanitas! veterum diligentias, & apices literarum, in voluminibus per eos rescriptis, aliis conspiciendos, ex jactantia libenter obtrudimus, æstimantes non parùm inde nobis, nostroque cœnobia laudis & melioris opinionis accedere posse, quòd olim Tineciæ ejusmodi scriptores inventi fuerint, qui grandes exararunt libros, in quorum contemplatione posteri detinerentur. Verùm timendum esse potius, ne iidem Parentes & Principes nostri, Ordinisque lumina, gravius in judicio exurgant contra nos, accusentque desidiam & pigritiam nostram ob hoc, quòd eos in operibus bonis & sanctis imitari despexerimus, tempus pretiosissimum inaniter contriverimus, studium honestiffimum salutarisque literas damnabiliter neglexerimus, per quos honor Dei & proximi salus aptif-

Exemplo eorum insistentium.

simè promovetur, & animarum non difficulter æterna beatitudo comparatur.

Porrò, ut hoc insuper addam, occasione Monachorum nostrorum, qui olim in literis sacris, & scribendis libris diligentes fuere; Monachus in scribendo devotus quatuor utilitates præcipuas consequitur; tempus, quòd pretiosissimum est, fructuosè expenditur; ejus intellectus, dum scribit, illuminatur; ad devotionem interior affectus accenditur; & post hanc vitam singulari mercede præmiatur. Neque enim potest monachus concessum sibi tempus fructuosius expendere, quam scribendis voluminibus cum amore Dei insistendo. Nam huic officio Deus favet, Angeli congaudentes adsistunt, omnium devotio fidelium sincera famulatur. Interim etiam, quòd bonas devotasque rescribit materias, cogitationes inanes, vel turpes non patitur molestas, verba otiosa non loquitur, foedis rumoribus non maculatur; sed quietus & solitarius sedens cum gaudio epulatur in scripturis & bonis exercitiis ad glorificandum Deum provocat intuentes. Etenim dum bonas scribit materias, scribendo in agnitionem mysteriorum paulatim introducit, & interiùs animo magnificè illustratur. Fortius enim, quæ scribimus, menti imprimimus, quia scribentes & legentes ea cum morula tractamus. Mens quoque scribentis ad devotionem felicius plerumque accenditur, dum scripturas ruminans sæpè per eas inflammatur.

Quale autem devoto scriptori præmeritum in cœlo debeatur, Joannes Trithemius Abbas doctiffimus, & spiritu Benedictino plenus, in sua Parænesi ad Monachos de laude sanctorum Scripturarum, hoc exemplo declarat. *Fuit, Cujus rei inquit, in quodam cœnobia nostri Ordinis mihi non incognito frater quidam devotus, qui in scribendis ad ornatum Bibliothecæ voluminibus magnum habebat studium, ita ut quotiescumque à divino potuisset vacare officio, ad secreta Cellæ se conferens, huic sacrato labori insistere. Unde & multa Sanctorum opuscula cum ingenti devotione excogitavit. Hujus mortui ossa, cum post multos annos levarentur de terra, tres digiti dexterae manus, quibus tot volumina scripserat, tam integri & incorrupti inventi sunt, ac si eodem tempore sepulchro fuissent impositi; reliquum autem corpus, ut moris est, consumptum ad ossa fuit. hæc Trithemius. Cujus miraculi testi-*

testimonio colligitur, quàm sanctum hoc officium apud omnipotentem Deum judicetur, cujus meritum ut ostenderet, etiam in mortuis cadaveribus membra scriptorum honoravit. Hoc etiam à quibusdam Asceticis Doctoribus traditur, quòd scriptor devotus & sincerus, in illa retributione justorum Prædicatoris aureolâ non privabitur, qui tam multos manu docere in fide & bonis moribus est adinventus; nam quod prædicator loquendo, hic scribendi officio docet. Hinc Petrus Damiani, Monastici Ordinis decus, & Ecclesiæ disertissimus Doctor Cardinalis, in libro Carminum, de laude Scriptorum manualium sic cecinit:

*Prædicat, atque studet scriptor, largitur, & orat,
Affigitur, sal dat, fontemque lucemque futuris,
Ecclesiam ditans, armat, custodit, honorat.*

Hæc ex Historia Tinecensis monasterii primariæ inter Regni Poloniae cœnobii venerationis.

Exhortatio Mabilionii ad studium antiquitatis.

Atque ita videre licet, quàm strenuè scribendi laborem exceperint S. P. Benedicti discipuli, eumque posteris suis quasi testamento reliquerint. Adeò ut quidquid apud antiquos eruditum ac scitu dignum, quidquid apud Patres pium, & sapientiæ plenum, quidquid in Conciliis sanctum, quidquid in libris sacris divinum est, totum id (procul jactantiâ dictum velim ex ore Joannis Mabilionii *) per monachorum nostrorum manus ad hæc usque tempora pervenerit. Ista fusiùs persecutus sum, tum ut hominibus ætatis nostræ nonnullis, quibus adeò invisum est nomen Monachorum, hortator sim, quòd his paullulò se præbeant æquiores: tum ut fratres ac Sodales meos admoneam, homo tenuis consilii, ut Majores imitari pergant, non jam libros exscribendo, quamquàm eos ad id etiam post typorum inventionem speciali tractatu invitat Trithemius noster; sed quàm libros editos emendando, quàm veteres Scriptores eruendo, quàm Codices MSs. studiosè asservando, & postliminiò sibi asserendo, quàm monasteriorum nostrorum historias describendo: ut pro suo quisque modulo Ecclesiam juvent, & Monastici Ordinis decus interire non patiantur.

Corbeia Saxonice Henricus Meibomius, Scriptor Acatolicus in præfatione ad tertiam Witi-chindi nostri editionem celebrat in primis monasterium Corbeiense in Sa-

xonia, quòd nobis non tantum Witi-chindum Historicum, verum multos Archiepiscopos, Archimandritas, & viros insigniter doctos dedit, adeoque primaria utriusque Saxonie Schola aliquot seculis fuit: imò rempublicam literariam insigni omnique prædicatione digno beneficio affecit, conservatis quinque priorum Annalium Taciti libris, quos Quæstor quidam pontificius inde abstulit, detulitque ad Leonem X. donatus ab eo aureis quingentis, ut Lipsius ait. Corbeia Saxonice si non præterenda, certè conjungenda hac in laude Corbeia Gallica, alterius parens, quæ tot viros illustres protulit, tot monumenta literaria Orbis Christiano servavit, ut quotidie probant homines eruditi. Meibomii testimonio accedat haud exigui hoc in loco momenti auctoritas Joachimi Vadiani, Acatolici scriptoris, in Libro primo de Collegiis, monasteriisque Germaniæ confitentis, curam aliquam studiorum illis seculis fuisse in monasteriis. Id quod testantur Bibliothecæ plures, præcipuè Fuldenfis, & Lauresheimensis, Hirsaugiensis, & Cæsariensis propè Nordlingam, aliæque non paucae in Germania: quas inter & ea, quæ S. Gallici est, meritò censetur, optimis quondam libris & selectis referta.

Sylvester II. adhuc Abbas Gerbertus à Constantino Floriacensi Monacho Ciceronis librum de Republica sibi afferri petiit; ex quo intelligitur, quod ad illud temporis in Floriacensi Bibliotheca superiuerit, quem subinde excidisse dolent literati omnes. Lactantius de interitu persecutorum editus fuit ex Bibliotheca Abbatie Moissacensis. Quid plura? Sciunt eruditi, inquit celeberrimus Baluzius **, monachorum diligentia debere, plurima antiquitatis illustra monumenta, quibus, nisi hæc eorum cura fuisset, careremus.

At enim Benedictinorum studio in S. Greg. affervandis veterum Scriptorum monumentis multum gloriæ detraxit S. Gregorius Magnus. Audiamus Hermannum Conringium ***. „ De ipso, met fanè Gregorio Primo id nominis „ Papa, quem magnum cognominant, „ lib. 2. de nugis Curialium ita scribit „ Joannes Saresbariensis non vanus aut „ proletarius auctor: Doctor sanctissimus ille Gregorius non modò mathe-

„ pepu-

* Præfat. in Sec. I. Act. Ord. S. B. §. IX. n. CXIV.

** in Notis ad libros Capitul. pag. 144.

*** in Bibl. Aug. Opp. Tom. V. pag. 554.

„ pepulit ab aulâ, sed ut traditur à majoribus, incendio dedit probatæ lectionis

Scripta Palatinus quacunquè recepit Apollo.

„ Verum illi quidem famæ fides debeatur, nec ne, incertum arbitror: De eodem enim Gregorio nonnulli quidem memorant, ejus mandato veterum ædificia diruta esse, ne peregrini & advenæ ad urbem religionis causâ venientes, posthabitâ locis sacris, arcus triumphales, & monumenta veterum cum admiratione aspicerent: veterum item statuas Gregorium obruncasse, & disjecisse, atque hinc natum illud successoris Sabiniani in Gregorium odium. Negat id tamen omne Platina, quanquàm nullo adducto pro sententia sua firmo testimonio. Post Platina idem fecit Ciaconius, sed non nisi Platinae verbis, quamvis nomine ejus improbè dissimulato. Hæc Conringius. Ejus verò Scholiastes Gœbelius addit de Gregorio: „ Tum quoque omnes Titi Livii libros comburendos curasse refert Antoninus, Archiepiscopus Florentinus P. IV. Sum. tit. c. 4. §. 3. sub fin. Factum id inde creditur, quòd Christiani nonnulli tum temporis Gentilium libros tanquam à Diabolo excogitatos abhorrent. Vid. Clem. Rom. lib. 1. Constit. 16. Concil. Carthag. IV. cap. 16.

quod negant Benedictini è Congr. S. Mauri.

Patres Benedictini * è Congregatione S. Mauri in vitâ S. Gregorii M. quam propria industria, ex ipsius præfertim Operibus eruerunt, atque adornârunt, id omne inficias eunt. Nec credo Antonini testimonium à Cl. Gœbelio adductum eos magnoperè moveret, cum sæpiùs illud in rebus historicis à viris doctis & eruditis haud immeritò deseratur. Quòd autem Johannes Sarisburiensis perhibeat, eum non solum Mathesin ab aulâ recedere jussisse, sed Bibliothecæ etiam Palatinæ, in cujus archivis recondebantur omnium disciplinarum libri, zelo intempestivo ignem admovisse, ut major esset sacræ Scripturæ auctoritas, & in ea flagrantius studium, id planè inter nugas & aniles fabulas rejiciunt, nec ulla dignum confutatione existimant. Neque Benedictini solum, sed alii etiam viri docti id explodunt. Quisquis vel unius Scipionis Amivati Differ-

tationes politicas in C. Cornelium Tacitum legerit, fabulandi aliorum licentiam detestabitur.

Mihi verò depellenda hinc à Monachis videtur insulsa Andrea Riveti criminatio, quâ illos de veterum codicum corruptione & falsificatione impudenter postulavit. Quid, ait **, à multis retrò seculis non causa est Monachorum audacia, qui cum ferè soli in cryptis suis sanctorum Patrum labores, typographica arte nondum inventâ, aut possiderent, aut describerent, tantam sibi licentiam usurpârunt, ut vix jam reperitur Codex aliquis, qui manus eorum impuros effugerit, de quo jure viri docti renascentibus in Europa linguarum & scientiarum studiis sæpe conquesti, lima judicii adhibita, medicam manum deformatis operibus adhibere conati sunt. Ain' Rivete! hæcine monachis impropere nomina ergo in specie quosdam hujus vitii reos? Forfan *** Alcuinum Flaccum nominabis; qui jussu Caroli M. corpus utriusque Testamenti, seu librorum vitio, seu temporum injuria valde deformatum, & ab integritate sua longè quidem abductum ad veterum exemplarium fidem revocavit? Forfan nominabis Paulum Diaconum **** Monachum Casinensem, qui rogatû S. Adelhardi Corbeia Gallicæ Abbatis epistolas S. Gregorii M. ad fidem MSs. Codicum emendavit? Forfan nominabis sanctum Thegerum Metensem Episcopum, & Haymonem, monachos Hirsaugienses, qui jussi ab Abbate suo ***** B. Wilhelmo quidquid in omnibus divinae historiae libris ac in toto novi, veteris quoque Testamenti corpore, quidquid vitio scriptorum inveniretur, vel corruptum, vel depravatum correxerunt, & ad veritatis regulam per distinctiones, & subdivisiones emendaverunt. Forfan nominabis sanctos Lanfrancum & Anselmum, Cantuarienses Archiepiscopos, ***** de veteribus rei literariæ monumentis ac codicibus emendatis optimè meritos? Certè Mathæus Parisensis inter laudes Lanfranci etiam hanc posuit: Libros veteris & novi Testamenti scriptorum vitio corruptos corrigere studuit: cujus emendationis luce tam Anglorum, quàm Gallorum Ecclesia se gaudet illustrari. Unicum, quod apud S. Martini Sagienfis è San - Mauriana Con-

Riveti insulsa in Monachos criminatio

depellitur exemplis.

* Vid. Act. Erud. Lips. an. 1706. pag. 394.

** Tract. de auctorit. Patrum cap. XII. pag. 18.

*** Brover. Antiq. Fuld. l. 1. p. 47. **** Mabill. in Act. O. S. B. Tom. I. p. 397. ***** Loc. supra cit.

***** Luc. Acher in Notis ad vit. B. Lanfranci p. 41. col. 1. ubi verba non Mathæi Paris. sed

Weitmonast. assert. sed qui priorem exscripsit.

Congregatione monasterium diligenter asservatur, hujus assertionis superest argumentum; nimirum decem (in editis septemdecim) priores Cassiani collationes propria manu Magni illius Pontificis ad unguem emendatæ, cum hac notula marginali in fine decimæ collationis: *Hucusque ego Lanfrancus correxi*. Quod si verò Rivete! nec Alcuinum Flaccum, nec Paulum Diaconum, nec Theogerum & Haymonem, nec Lanfrancum & Anselmum nominare potes, alios nominato. Prudentius longè facturus es, si quam fibulam odio Religionis Monachis affixisti, tui simillimis viris, veteribus hæreticis affigas, quos tam codicibus facris, quàm genuinis Patrum Operibus, aliisque monumentis ecclesiasticis violentas intulisse manus dudum à Constantio nostro, & Bartholomæo Germanio comprobatum fuit.

V. C. Muratorius partes Monachorum contra hæreticorum criminationes tueretur.

„Sæpe recentiorum temporum Novatores, inquit vir summo ingenio, ac doctrina * *Lud. Ant. Muratorius*, conqueſti sunt, adulteratos fuisse à Catholicis, & à Monachis præsertim, MSS. Codices Patrum, ne quid sententiis, quæ inter nos obtinent, quidquam illis adversi appareret. Hinc in ipsos Monachos mille injuriarum plaustra exonerata fuere: sed iniquè planè & ingratiis. Undenam enim & ipsi hæretici habent tot aut edita, aut calamo exarata SS. Patrum scripta, nisi à Catholicis, præcipuè Monachorum studio? Propè est, ut dicam; pleraque antiquitatis monumenta jam perierunt, nisi Monachos Græcos atque Latinos habuiffemus, eorum custodes, amanuenses, atque librarios. Ac proinde Monachis ferè solis debemus, quæcunque veterum Patrum scripta, integra, atque à tot mendis expurgata cunctis plaudentibus evulgantur in dies. Si quis inter illos (hoc autem nunc perpendere non vacat) adeò delicatus, imprudensque fuit, ut Catholicæ Ecclesiæ opportunum duceret, aliquid sine dolo malo immutare in Patrum Codicibus, sive quicquam illinc demere: cur omnibus Monachis vitio & crimini vertitur paucorum inconsulta temeritas? Per alios Codices à Catholicis, & iis plerumque Monachis descriptos vitiatos Codices adhuc emendantur. Gratiæ ergo potius habeantur Monachismo pro tot tantisque diligentissimè servatis, quàm

„maledicta rependantur, pro tam paucis, si quæ sunt, dedita operâ atque imprudenter corruptis. Nam & nos vituperandum parati sumus, si qui fuerunt, quibus malè sanus zelus suaferit inferendas esse violentas manus scriptis Patrum, cum contrâ æquè laudandos judicemus innumeros alios, qui ab hujusmodi facinore abstinerunt, noveruntque non solum hisce artibus non indigere Catholicam Religionem, sed per illas etiam non parum incommodi & dedecoris eidem afferri. „ Hactenus V. C. *Lud. Ant. Muratorius*.

Haud dissimiles effundit laudes in Quod Monachos *Jacobus Gretserus* è Soc. Je- idem fa- su doctissimus Theologus. „ *Illud pa-* cit Jac. lam assero, inquit, *multos nos hodie tam* Gretse- *facris quàm profanis frui ingenti cum* rus. *utilitate libris, qui exitium non evasis-* sent, nisi cura Monachorum eos nobis conservasset; „ nec Critici hujus ætatis, saltem plerique inficiari possunt, „ se in illustrandis vel emendandis bonis authoribus plurimum sæpe à libris „ Monasticarum Bibliothecarum adjutos esse, ex quibus hodièque varii „ Scriptores à viris doctis non rarò depromuntur; Et si quid bonæ frugis „ calamo exaratum reperitur in eorum „ Bibliothecis, qui ab orthodoxa fide „ recesserunt, id fermè spoliolum est ex „ Religiosorum collegiis, quibus nunquam defuere, qui studia excitatum „ irent. „ Hæc ille.

En verò alium tibi hæreticum, qui Jo. Cler. diem Monachis dicit! *Joannes Clericus* deprava- is est, qui se perspicacissimam aqua- tionem MSs. Codicum im- merito adscribit. ctuas credit. Ex ejus sententia corruptio MSS. Codicum non tam fraudi, ac pravæ voluntati, quàm imperitiæ, atque inscitæ Monachorum tribuenda est **. *Nimirum humaniorum literarum indocti, & in legendis liturgiis potissimum occupati in manuscriptos codices menda innumera admiserunt*. Esto Clerice! quod veteres inter monachos, scriptores nonnulli manuales disciplinis humanioribus parum eruditi fuerint, alii tamen iis exculi adfuerunt, qui, quæ illi transcripserunt, attento reviderunt oculo, unde illæ in fine complurium veterum codicum clausulæ: *recognovi, relegi, emendavi* &c. Certè in monasterio Hirsaugienſi, ut supra dictum, Monachus unus in omni genere scientiarum doctissimus præerat, qui unicuique rescribendum opus ali-

aliquid bonum injungeret, mendaque negligentius scribentium emendaret. Id quod etiam in Fuldenſi, Augienſi, Corbejenſi, San - Gallenſi, Emmeramenſi, Tegernſenſi, Lunælacenſi, cæterisque Ordinis nostri monasteriis, ubi plures aderant Transcriptores, fieri consuevit. Multum deinde à vero remotum est, quod rudes duntaxat literarum in Monasteriis, non autem doctrina, atque eruditione instructi transcribendis codicibus operam impenderint. Quæso enim, ut *Alcuini Flacci, Pauli Diaconi, Theogeri, Haymonis, Lanfranci & Anselmi* nomina non denuò repetam, quæso, quis *Othlonus*, ut vel hunc solum memorem, seculo undecimo fuit? Is puer artem scribendi per se didicit absque magistro, quam perfectius excoluit in Cœnobio Tegernſenſi: ubi multos libros transcripsit. In Franciam, & quidem, ut *Mabilionius* putat, Orientalem translatus adhuc puer, tam multa scripsit, ut pene videndi facultatem amiserit. Reversus è Francia sancti Emmerami Cœnobium adiit conversionis gratia, ibique tanto scribendi studio occupatus est, ut scripserit libros missales novendecim, tres libros evangeliorum, duos lectionarios cum epistolis & evangeliiis, & quatuor matutinales, præter alios plures, quos variis monasteriis & personis distribuit. Monasteria illa sunt præter S. Emmerami, Herveldense, Amerbacense, Laurehamense, Eberſpergenſe, Tegernſenſe, & Preylense virorum, nec non virginum monasteria duo Ratisbonæ, Superius & Inferius. Jam verò mirum quantum fallitur, qui *Othlonum* eâ causâ, quod tantam librorum, maximam partem liturgicorum, vim ac multitudinem descripserit, illiteratis atque ineruditis accenset monachis: quàm enim insignis Theologus, quàmque rerum divinarum eximie peritus fuerit, fidem faciunt opera Theologica, ab ipso elucubrata, quæ partim *Oudinus* recenset, partim in lucem noviter protulit *Bern. Pezsius* Theſ. Anecd. Tom. III. ubi præter *Dialogum de tribus Quæstionibus*, id est, *de divina pietate, agnitione, judiciorumque divinarum diversitate*, & *de varia bene agendi facultate*, plura ejusdem Autoris reperire licet. Quàm iniquè igitur faciunt, qui si in præſci ævi manuscriptis Codicibus quædam deprehendunt menda, continuò culpam in monachos, eosque solos rejiciunt?

Iliacos intra muros peccatur & extra. Non in monasteriis solum, sed extra etiam illa, & forsitan multò magis ab antiquis librariis peccatum fuit.

Aliam heterodoxorum calumniam Alia heresellit Eminent. Cardinalis QUIRINUS terodoxorum calumnia, * initio Epistolæ ad V. Cl. Josephum Antonium Saxium Mediolanensis Ambrosianæ Bibliothecæ Præfectum datæ iv. Cal. Aug. an. 1745. „ Inſectantur „ nempe admodum frequenter Catholicos, maximè Monachos, perinde, „ ac si isti supprimendis, sanctorum „ præsertim Patrum, & Theologorum „ exemplaribus magno studio incubant, quò locum faciant recentioribus in *Papatu*, ut illi blaterant, post „ *tempus reformationis* editis. *Nostri enim* (author heterodoxus de suis Sodalibus loquitur) *per incogitantiam fastidierunt ea* (exemplaria primarum Editionum Scripturæ, Patrum, Conciliorum, aliorumque Authorum) *illecti nitidioribus editionibus, & characteribus elegantioribus, & adversarii Pontificii ea, quantum in se est, abolitum ieverunt, posthac multa dicta, facta, scripta, edita negaturi, & primos post inchoatam reformationem Doctores nostros, qui multa ex libris illis indicaverunt ad evincendam reformationis necessitatem, mendacii & calumniæ condemnaturi: tandem concluditur, in primas ac antiquissimas editiones, ante omnia inquirendum esse, ut cum posterioribus semper conferri possint. Labem ac calumniam istam à Catholicis removet Cardinalis Quirinus, ipsosque heterodoxos hanc mendacii ac calumniæ labem abstergit, sibi accersere demonstrat. Dum ipse binis libris à se exaratis, uno de Brixiana literatura renascentium literarum Ætate, altero de *Pauli II. Pont. Max. Gestis vindicatis & illustratis* obscuriores illas priores editiones ad omnium notitiam deduxit, veterum Ecclesiæ Patrum antiquiores ac plerumque omnium primas editiones, quas antea obscura fama recondebat, ad omnium notitiam in medium protulit: quod & ipse Clarissimus Saxius Mediolanensis Ambrosianæ Bibliothecæ Præfectus in suo Opere præstantissimo: de *Mediolanensi Typographia præstitit*. En mendacium! calumniam heterodoxorum! Pontificios, Catholicos, antiquiores editiones *abolitum ire*, ut recentioribus in *Papatu post tempus reformationis* editis locum faciant.*

Venio

* De Ingen. Moderat. l. 2. p. 274.

** Artis criticæ Part. III. Sect. I. cap. I. §. 14.

* Vid. Præfat. ad Tom. I. Bibl. San. Emmeramenſ.

Alterum Studii antiquarii genus in edendis Anecdotis. Venio ad alterum studii antiquarii genus. Enimverò inter plurima studiorum genera, quibus in communem Reipublicæ Christianæ utilitatem incumbunt viri literati, illud fanè non inferiorem locum tenere debet, quò nonnulli varias perlustrant Bibliothecas, delitescetes in eis veteres codices manuscriptos cum blattis & tineis decertantes diligenter exquirunt, inventòsque sedulo percurrunt, ut ea auctorum priscorum scripta, quæ excidisse credebantur, aliàque antiquitatis monumenta, è tenebris tandem eruta, publicam in lucem emittant. Quis enim dignis exprimat verbis, quantum inde rei literariæ splendoris, quantum universæ Ecclesiæ commodi accedere possit? cum viros sua ætate insignes, non minùs pietate, quàm doctrina conspicuos, sed heu! temporum injuria, quasi oblivione sepultos derepente videas è pulvere excitatos, nova hominibus vitæ rectè instituendæ dare præcepta, mores corrigere, aut in melius informare, verum à falso, fecernendo aniles recentiorum quorundam fabulas expellere, antiquam Ecclesiæ disciplinam ob oculos ponere, denique Christianæ fidei fancita stabilire, atque omnia ipsius dogmata adversùs hæreticos propugnare. An verò hujusmodi studio hæc omnia cum fructu præstari quisquam dubitet? Quapropter non immeritò summus Pontifex Alexander VII., testante, & scribente ad Lucam Acherium, quod propriis auribus exceperat, Cardinali Bona, asseruit: *eos utiliore præstare operam reipublicæ literariæ, qui eruendis è situ bibliothecarum veterum lucubrationibus incumbunt, quàm qui novos cudunt libros: Libri enim novi siquid boni continent, ab antiquis mutuari solent.* „ Hoc studiorum genus cum plurimi hoc seculo sectati fuerint, tum maximè Religiosiss. Patres Galliè Congr. S. Mauri Hugo Menardus, Lucas Acherius, Joannes Mabillonius, Michael Germanus, Theodericus Ruinartus, Jacobus Lopinus, Claudius Chantelovius, Joannes Garetius, Claudius Stephanotius, Bernardus Montfalconius, Edmundus Marthene, Ursinus Durand, Jacobus Martinus, aliique plurimi; ex quorum labore prodierit Spicilegium Veterum Scriptorum, Analecta Latina & Græca, Musæum Italicum, aureus liber de re Diplomatica, Palæographia Græca, Diarium & Musæum

Italicum, Libri de antiquis Ecclesiæ & Monachorum Ritibus, Veterum Scriptorum Collectio Nova, Thesaurus Anecdotorum, cum variis accessionibus, quibus novissimæ veterum & sanctorum Patrum Origenis, Augustini, Ambrosii, Hieronymi, Gregorii, Hilarii, Anselmi, Bernardi, Athanasii editiones, mirum in modum auctæ & ornatae fuerunt: adeò ut non tam spicas aut reliquias aliquas, quàm messem amplissimam, viris literatis eò jucundior, quò magis feracem aut minùs speratam collegisse videantur.

Cum verò Parisiis in Gallia studium veterum Manuscriptorum Codicum ita floreat, ut nullibi magis, etiam Benedictini nostri ** in partem laboris evocati fuerunt. Quo tempore igitur Ducangius & Cotelierius, viri doctissimi, hoc est, anno 1686. incumbebant catalogo MSs. Græcorum omnium Regiæ Bibliothecæ instituendo, eodem quoque defudare jussi sunt insignes duo viri, Monachi Sancti Germani de Pratis, ut Bibliothecæ ejusdem divitis MSs. Codices omnes Latinos excuterent, atque in Catalogum recenserent: Michael Germanus Joannis Mabillonii ob eruditionem notissimi socius, & Placidus Porcheron Bibliothecæ S. Germani de Pratis Præfectus, Vir modestiæ insignis, nec pietatis inferioris. Quantum autem solidæ doctrinæ, ac reconditæ eruditionis ad id genus catalogum conficiendum requiratur, nemo nisi rei antiquariæ peritissimus crediderit. Erat Catalogus iste, inquit magni nominis Criticus *** Casimirus Oudinus, ita comparatus, ut Manuscriptorum omnium Latinorum veterum in membrana vel papyro compactorum seriem & numerum referret, ac quidquid in Codicibus MSs. singulis continebatur, per ordinem recenseret. Cum autem uterque Michael & Placidus in Codicibus excutiendis & examinandis verfatissimi essent, non tantum in hoc Catalogo observabant ad MSs. Codices singulos, quæ in illis Opuscula vel pauciora vel plura continerentur, sed juxta peritiæ suæ his in rebus opinionem in Codicibus quibusque, quantæ antiquitatis sibi viderentur, collatione inter se habita taxabant. 200. 300. vel 400. annorum vel circiter. Idem doctissimi duo viri Michael Germanus, & Placidus Porcheron unà cum Theoderico Ruinarto in alio id genus Catalogo conficien-

Catalogum MSs. Cod. Bibl. Regiæ Parisiensis condunt.

ficiendo operam collocare jussi fuerunt. Cum enim P. Philippi Labbei viri doctissimi è Soc. Jesu Catalogus Manuscriptorum, quem sub titulo *Nova Bibliotheca Manuscriptorum librorum* edidit Parisiis an. 1653. 4. mancus adhuc atque mutilus videretur, anno 1685. de novo concinnando fuit actum. Et quidem Græca Manuscripta recensuerunt Joannes Baptista Cotelierius, & Carolus du Fresne: Latina verò præfati tres Benedictini. Aliquot post annis Bibliothecæ Coislianæ catalogum pari labore nec minori laude confecit Bernardus Montfauconius, cujus Bibliotheca Bibliothecarum Manuscriptorum nova non multis ante annis prælo liberata fuit.

Crisis seculorum circa Ms. tos Codices.

Posuerat quidem olim inter desideria literaria Morhoffius crisin quandam seculorum circa Manuscripta antiquiora; sed hoc desiderium eruditè expleverunt in Latinis Joannes Mabillonius, & Godofridus Beselius, Abbas Gottwicensis; in Græcis verò Bernardus Montfauconius. Prior in libro de re Diplomatica, ubi optimas legendi veteres Ms. tos codices tradit regulas: exempli loco potest esse monumentum ex Archivo Ecclesiæ Ravennensis depromptum, eo caractere in cortice scriptum, qui cum esset lectu difficillimus, Scriptura incognita dictitari solebat, multisque etiamnum foret, nisi ejusdem legendi methodum ostendisset Mabillonius. Alter in libro primo Tomi Prodromi Chronici Gottwicensis Codicum antiquorum in Germaniæ Bibliothecis extantium, lustrum criticum instituit, quod ad penitiùs intelligenda Diplomata viam muniat, adjectis ordine seculorum vetustarum scripturarum speciminibus æri incisis. Quem postremo loco nominavi, Cl. Montfauconius præclarum Opus, *Palæographiam Græcam*, sive de Ortu & Progressu Literarum Græcarum, exemplo Mabillonii incitatus, eo potissimum consilio, diuturnâ observatione elaboravit, ut ad ritè dignoscendam MSs. codicum ætatem, facilioremque illarum lectionem manuducturus, & veterem Græcorum scripturam, variâque mutatione, quibus cujusvis seculi consuetudo eam flexit, explicaret.

In Hispania, ut de Prudentio de Sandoval, Josepho Perezio, aliisque doctis Antiquariis nihil dicam, vel solus JOSEPHUS SAENZ DE AGVIRRE S. R. E. Cardinalis utramque facere

paginam potest. Is, ut verbis utar de Agvir-Hyacinthi Amat de Gravefon*, in ex-re. *quirendis ac illustrandis veteribus Hispaniæ monumentis, præsertim illis, quæ manuscripta in antiquissimis Bibliothecis per multa secula latuerunt, maximam adhibuit diligentiam, eaque, post maturum ac diuturnum criterium, summo Reipublicæ tam Ecclesiasticæ quàm Literariæ emolumento publici juris fecit, cujusmodi sunt Concilia Hispaniæ, vastum, eruditum, & ab universo literato Orbe diu expectatum opus.*

Nec nostrâ hæc ætate hoc studii antiquarii genus apud Italos Benedictinos prætermisum fuit, è quibus verò brevitate causâ duos tantum nomino, *Benedictum Bacchinum*, & *Anselmum Bandurium*. Prior S. Mariæ de la Croma Abbas Congregationis Casinensis ex Bibliothecâ Estensi librum Pontificalem, seu Vitas Pontificum Ravennatum ab Agnello Abbate S. Mariæ ad Blachernas, & sancti Bartholomæi Ravennate seculo ix. conscriptum eruit, doctissimisque dissertationibus & observationibus, nec non Appendice monumentorum illustratum, & auctum primus omnium edidit Mutinæ anno 1708. typis Antonii Caponii, simulque dicavit Serenissimo Raynaldo Estensi Mutinæ &c. Duci. Hoc antiquitatis venerandæ monumentum Cl. V. Ludovico Antonio Muratorio non indignum est visum, quod Tomo II. Rerum Italicarum Scriptorum primo loco legendum exhiberet. *Anselmus Bandurium*, Ragusinus, Congregationis Melitensis, cum Parisiis, quò à Cosmo Tertio Magno Tusciæ Duce, rei literariæ promovendæ causâ missus fuerat, Regiæ Bibliothecæ Codices manû exaratos evolveret, in Codicem Græcum *Patria seu Origines Urbis Constantinopolitanæ* inscriptum incidit. Quâ occasione consilium suscepit multa convasandi, ac dispersa hinc inde colligendi, quæ Historiæ Byzantinæ deesse arbitratus est. Nec res viro infeliciter cecidit. Cura enim ac studio indefesso tantam vim scriptorum, partim jam vulgatorum, partim adhuc ineditorum congestit, ut Collectionem sub hoc titulo Græco-Latinam Orbi Literario sisteret: *Imperium Orientis, seu Antiquitates Constantinopolitanæ.*

Mellicensis in Austria Inferiori Asce-Mellicii studium terii longè celeberrimi non infima laus edendo- est, quòd ejus doctissimi Alumni cum rum veterum literas artesque liberales omnes incre- terum

* Edm. Martene Præfat. Collect. Nov. vet. Scriptor.

** Vid. Oudin. de S. E. Tom. 2. pag. 915.

*** De Script. Eccl.

* Hist. Eccl. Sec. XII. Colloq. IV. p. 235.

codicum
excoli-
tur.

dibili studio & amore complectantur, tum verò sacrae & profanae antiquitatis studium ita excolant, & augeant, ut non alibi apud Benedictinos in Germania magis floreat. Id quod veteres Scriptores non exiguo numero è pulvere & situ Fratrum Peziorum diligentia eruti, & in pristinum nitorem restituti abundè testantur, & futuris seculis testabuntur. Neque verò Clarissimi hi duo germani Fratres solum praeclaris codicibus in lucem protrahendis manum admoverunt, sed plures alii Mellicenses fuerunt, hodièque sunt, qui tum quotidianis Peziorum declamationibus, tum suo pte, quo pulcherrimo praediti erant, ingenio incitati, in laboris, ab omnium gentium eruditibus & prudentissimis viris tantoperè dilaudati partem venerunt. Nec ea aemulatio intra Austriae monasteria constitit, sed incessit etiam non paucos praestantes in Bavaria, Suevia, universaque Germania Benedictinos, qui omne à sacrorum pensis otium ad describendos veteres libros conferentes, multa insignia, observatūque dignissima, antiquorum monumenta Fratribus Peziis transmiserunt.

Illud etiam memoratu non indignum, quòd cum Clarissimi hi Fratres * in itinere suo literario, quod seculi hujus anno decimo septimo in Bavariam & Sueviam susceperunt, in monasterio San-Emmeramensi manuscriptos Codices lustrarent, non sine quodam Numine, ut ipsis quidem visum est, in vitam S. Alberti Prioris monasterii Superioris Altachae, antiquarii solertissimi, inciderunt. Dum verò eam pervolutant, ad eum locum perveniunt, *Nihil terrenarum rerum habuit nisi pen- nas, & inchaustum propter correctionem librorum, & glossationem, in quibus subtilissimus erat, ut in pluribus patet Ecclesiae nostrae libris. Interrogatus autem, cur abjectos, quos nemo curaret, libros tam diligenter, tam curiosè emendaret, & glossaret, respondit: veniet tempus, quo & haec & alia Ecclesiae nostrae opuscula cum diligentia amplectentur. En quamvis, pergit vitae auctor, contrarium in nobis juvenibus desidiosius videatur; sperare tamen debemus idem verbum in nobis, vel nostro tempore adimpleri ejus meritis & precibus, cujus omnia verba credenda sunt, quia non erit impossibile apud Deum omne verbum.* Quae dum clara voce Bernardus in Fratris Hieronymi aures recitat: en, in-

quit, vaticinii post tantum temporis intervallū fidem! Quid enim aliud nobis nunc propositum est, quam ut tum aliorum Bajoariae monasteriorum libros veteres, tum proximè antiqua Superioris Altachae monumenta pervestigemus? Percussit ea res tam fortiter utriusque animum, ut, siquod ad aliud Bavariae coenobium, ad Altacham Superiorem inflamato desiderio ambo ferrentur.

Non igitur de nihilo *Christianus Gottlieb Buderus* ** Ducalis & Academicæ Bibliothecæ Jenensis non ita pridem Praefectus, hodiè verò Historiarum Professor Ordinarius, ac celeberrimi *Struvii* successor Fratres Pezios vocat *Monumentorum veterum in Germaniae monasteriis Investigatores & Restitutores Eruditissimos*. Viri doctrinā & eruditione clarissimi verba haec sunt. „Vobis inprimis, qui plaudente Germania literis cultiori, bonisque omnibus aeterno apud feram posteritatem praconio, in vetustissimis Germaniae monasteriorum Bibliothecis, & Archivis fuisistis, & adhuc estis veterum Monumentorum, & in his Diplomatum Investigatores diligentissimi & Restitutores. Quas enim in eruendis bonae notae antiquis mediaeque aetatis scriptoribus & chartis, iisdemque egregiè illustrandis dotes, in eruditissimis vestri Ordinis è Congr. S. Mauri in Galis Sodalibus, *Luca Acherio, Joanne Mabillonio, Theoderico Ruinarto, Michaële Felibino, Guidone Alexio Lobineau, Bernardo Montefalconio, Edmundo Martene, ac Ursino Durand, Petro Coustantio*, aliisque miratur orbis literatus, id in *Vobis Fratribus* exquisitissimis laudibus commemorat. Tu enim *Bernarde*, reconditoris literaturae vindex doctissime, commemorabili ad posteros exemplo, non solum antiquissimi Tui Ordinis in Germania nostra Sodales, exemplo & voce ad capeſſenda solidiora studia, sed & institutis, Fratre *Hieronymo* comite, cum praesentissimo quandoque vitae periculo Itineribus Literariis ad laudabilem proferendorum è diuturnis tenebris, pulverèque & situ veterum monumentorum, non in Austria solum omnis, sed Bavariae etiam, Sueviae, Helvetiaeque, Benedictini cum primis Ordinis monasteriis, contentionem quandam, & honestam aemulationem excitasti, consortesque laborum doctissimos per omnem Germaniam monachos Tibi adjunxisti. Lo-

laudibus
ornantur.

Qui ex-
emplo &
vaticinio
S. Alberti
ad novos
id genus
subeun-
dos labo-
res ani-
mantur.

Bernardus
Pezius,

Ejus The-
saurus A-
necdoto-
rum.

„quitur insignem tuam mirabilemque prorsus in tractandis, legendis, iudicandisque Codicibus, manu quandoque flagitiosissime scriptis, & carie, putredine, antiquitate ferè exesis peritiam *Novissimus ille Tuus Anecdotorum Thesaurus*, tribus majoris formae & molis voluminibus excusus, quibus inter alia bonae notae Opuscula Ecclesiastica, nobis Codicem *Diplomaticum Ratisbonensem*, Codicem *Traditionum Sanct-Emmeramensium*, *Anamodi Traditionum Emmeramensium*, seculo IX. factarum, Libros II. aliisque plura *Diplomatica* cimelia donasti, & cuncta eruditissimis Praefationibus illustrasti; Testantur egregiam Tuam eruditionem praecleara illa *Bibliotheca Benedictino-Mauriana* duobus Libris exposita; cultissima *Dissertatio Apologetico-Literaria ad Perillustrem & Excellentissimum DD. Joannem Benedictum Gentillotum ab Engelsbrunn Sac. Caes. Maj. à Consiliis, & Bibliotheca, pro editione integri Syntagmatis Diplomatico-Historico-Epistolariis Udalrici Babenbergensis à V. Cl. Angelo Fonteio Veronensi impugnata*; Testabitur amplius magna illa *Bibliotheca Benedictina Generalis*, quam tanto labore apparatusque adornas, & instruis, ac communibus votis desideratur, quamque jam Te praelo paratam habere scribis. *Codex Diplomatico-Historico-Epistolaris*. Tu verò Domine *Hieronymo!* Historiarum & elegantiorum doctrinarum ornamentis condecorate, fratrorum itinerum & laborum confors, Nominis Tui & meritorum laudatores ipse Tibi excitasti. *Scriptores Rerum Austriacarum* veteres, sincere, egregios, plurimam partem aut primùm in lucem vindicatos, aut ex Manuscriptis Codicibus auctiores, & emendatioribus editos, quos solide cultissimeque scriptis sex Procemialibus Dissertationibus egregiè illustrasti, perpetuos de Tuis in rem historicam meritis testes, quorum comites, cum primis autem *Austriam* illam *Diplomaticam* magnoperè desideramus, qua *Marchionum, Ducum, Archi-Ducum, & Imperatorum* è familiis Austriacis oriundorum, *Diplomatum* ingentem vim, ex diversis tabulariis collectam, Orbi erudito promisisti. Vos ergò, *Fratres* eruditissimi *Bernarde* & *Hieronymo* *Pezii* in Ornamentum Ordinis vestri antiquissimi, & decus Germaniae nostrae literatae nati, *Restitutores Diplomatum* & omnis generis monumentorum veterum diligentissimi, & in his

Hieron.
Pezius.

„rebus maximè versati &c. --- Immortalis Deus Vos fervet RR. Patres Orbi Erudito, cujus commodis estis nati, labores Vestros fortunatos esse jubeat, pluresque *Vobis* in Germaniae monasteriis socios adjungat fidos, integros, eruditos, Antiquitatum, veterum Monumentorum Diplomatumque Vindices & Renovatores. „ Haec Eruditissimus *Buderus*.

Aliud non minùs illustre iudicium Lipsien- est Eruditissimorum Auctorum, qui sum de Acta * Eruditorum Lipsiae publicant eorum de studio antiquario *Cl. PP. Peziorum* operibus Fratrū. Sic verò loquuntur. „Fratrum Peziorum nomina viris doctis commendasse, & eorundem in patriae antiquitates merita multis verbis praedicasse, illius est, qui otio se abundare existimat, cum suis illi factis egregiis, & rei literariae causa susceptis itineribus, odiis, laboribus, monumenta aere omni magis perennia exegerint. Quantum Austria, & omnis Germania doctissimo Hieronymo debeat, nuper indicavimus, cum in Scriptoribus Austriacis pro more & instituto nostro versaremur; nunc postquam Reverendi *Bernardi Thesaurus Anecdotorum*, post *Martenii* puta & *Durandi* incredibilem diligentiam, *novissimus* in nostras pervenit manus, de eo etiam nonnulla proferemus in medium, cum, si de eximio opere in nostris Annalibus taceremus, dici omninò possit, id à nobis fieri injuriā.

„Posteaquam *Bernardus* in *Dissertationis Isagogicae Parte I. ma* Iter suum *Thesauri Literarii Bajoarici* exposuit; in al- dotorum tera Parte de Scriptorum Tomi I. aeta- cum lau- te, meritis, operibus, codicibusque de recen- variis doctè & copiosè differitur, quali setur. Isagoge reliqui etiam Tomi in fronte ornati sunt, ornabunturque. Sex enim minimùm Tomi diligentissimo Patri edendi restant. Caeterum uniuscujusque Tomi Scriptorum in tres veluti cohortes dispersiti sunt: in prima censentur divinarum Literarum interpretes, in secunda Theologi, Patres, Philosophi, Ascetae, in tertia Chronica, Codices Diplomatici, Monasteriorum Historiae, Sanctorum Vitae, Itineraria, alia Monumenta Historica. --- Utinam & brevè prodeant reliqui *Thefauri* hujus Tomi! quibus si Theologici argumenti paulò minùs, historici verò plurimùm inferuerit *Rev. Autor*, haud amplius *Gallis Dacherios* suos, vel *Baluzios*, ac *Martenios* invidebitur. „

Fuit

* Dissertat. Isag. in Tom. I. Thef. Anecd. n. 66. p. XLIV.
** in Dissert. epistolari de Bibl. Diplom. pag. 23. & seq.

* Calend. Jan. anno 1722.

Nimius rei antiquariae cultus in Bernardo reprehenditur. Fuit igitur *Bernardus Pezsius* studio antiquario apprimè deditus, sibi que illud Petavii verè arrogare potuit: *Non va querant alii, nisi prisca peto*. Neque quisquam reipsa, non verò nomine tantum, Modestus aliquando fuit, qui ei hoc laudis ademerit. Qui tamen nimium antiquitatis cultum in eo reprehenderent, neque pauci neque indocti fuerunt: nempe

*Qui redit ad fastos, & virtutem aestimat annis,
Miraturque nihil, nisi quod Libitina sacra vit.
Quisquis item, nisi que terris semota, suisque
Temporibus defuncta videt, fastidit & odit.*

Rursus alii in eo majorem in evulgandis Manuscriptis prudentiam desiderarunt. Sunt namque, (quis enim diffiteatur?) hac ætate nostrâ Antiquarii quidam, qui, quidquid de veteribus libris ac codicibus in manus eorum pervenit, foras statim in publicam lucem protrudendum anhelant, nullo satis habito delectu, ac criterio: quare etiam ut plurimum haud plus referunt laudis, quam qui calceos quoscunque veteres, ac ova vetera venum exponunt. Atque hoc morbo laborasse *Bernardus Pezsius* dicitur. An. MDCCXXXI. duo opuscula in lucem protraxit, quorum editio non minimum molestiæ ei subinde exhibuit. In vita Venerabilis Agnetis Blannbeckin illa præprimis displicuit narratiuncula de pellicula præputii Domini, cujus dulcedinem in linguâ gustasse sibi visa est præfata Virgo. In Historia verò V. *Pothonis de Miraculis sanctæ Dei Genitricis Mariæ* displicuit, c. 36. narratio de quadam Abbatisa imprægnata, quam verò duo Angeli à Beata Virgine Maria missi, obstetricis munus in se recipiendo, ab onere gravitatis liberarunt, puerumque Eremicolæ, ut eum per septem annos educaret, tradiderunt. Quare liber uterque, idiomate Latino conscriptus, censura confixus ac suppressus est, ne viris secularibus ac politicis (quamquam isti id genus libros rarissimâ terunt manu) offendiculo, atque occasione ad sermones minùs honestos in congressu mulierum ferendos esse posset. Neque ego hujus editionis patrocinium unquam suscepero; illud tamen ab æmulis immeritò atque imprudenter factum esse contendo, quòd eapropter Bernardo Pezio boni ac periti Antiquarii laudem continuò detraxerint. Id, inquam, solum immeritò ac imprudenter factum esse contendo.

Apud Perfes olim lege humanitatis plenâ erat ita constitutum, ut cum quis in iudicio argueretur, aliquid fecisse contra leges, etiamsi liquidò constaret, eum culpæ affinem esse, non tamen statim condemnaretur, sed prius inquireretur diligentissimè in omnem illius vitam, inireturque ratio, plurane turpiter & flagitiosè, an bene laudabiliterque gessisset; tum si vincebat turpium numerus, condemnabatur: sin præponderabant honestis turpia, absolvebatur. Cogitabant enim, humanarum virium non esse, rectum cursum perpetuò tenere: habendos pro bonis viros eos, non qui nunquam peccarent, sed qui sæpius honestè agerent. Hanc ipsam legem erga Cl. Pezium æmuli observare, neque eum confestim inter imperitos, ac iudicii minùs limati Antiquarios referre, sed antea rationem fideliter inire debuissent, an non numerus bonæ notæ veterum manuscriptorum, quæ in lucem exire fecit, multum superaret; nam id si constitisset, haud satis argumenti habuissent, cur eum syllabo insignium Antiquariorum exemptum vellent. Et verò quis inficias eat, quin Pezsius multos bonos auctores publicè antea nunquam visos, candore non minore, quam industria & labore ediderit, & ita ediderit, ut additis præfationibus, notis, & emendationibus obscuros illustraret, vitio ævi corruptos corrigeret, suumque nativum decus singulis restitueret. Quam multi in scriptis suis eruditissimi ac doctissimi quique viri allegant *Pezium*? quantas in eum ob Antiquitatis studium conferunt laudes? quantum communi nomine eum obtestati fuerunt, ut in accurata ejusdem investigatione desudare persisteret? Cùm Pezsius Guelfonis *, vulgò Senioris, duodecim epistolas è Bibliotheca Tegernseensi erutas per V. C. Georgium Eccardum Serenissimo Britanniarum Regi Georgio I. transmisisset, à Sapientissimo & Munificentissimo Principe aureo magni pretii mœnosyno honorari meruit. *Augustinus Calmet* **, quantum ætatis hujus decus ac lumen! eo nomine Rempubli- cam literariam Bernardo Pezio teneri pronuntiavit, quòd duos Commentarios in Genesin, Angelomi Luxoviensis, & Honorii Augustodunensis, dudum desideratos, in Thesauo suo Novissimo juris publici fecerit. *A Johanne Alberto Fabricio* ***, cujus no-

* vid. ejus Dissert. Isag. in Tom. I. Thef. Anecd. n. 35. p. xix.

** Supplem. in B. S. par. 1. p. 312. col. 2.

*** Bibl. med. & inf. Lat. lib. 2. p. 545. & alibi.

men apud omnes Germaniæ, Galliæ, Italiæ, atque adeò totius Europæ eruditos in magna existimatione est, *Pezsius* summo loco fuit habitus: nunquam enim eum aliàs novum quendam Germaniæ *Mabilonium* jure merito appellandum affirmasset: nunquam ejus diligentiam in lustrandis tum sui monasterii, tum aliorum, Austriæ, Sueviæ, ac Bavariæ Bibliothecis prædicasset: nunquam ejus industriam in præclaris, densis hæctenus occultatis & circumfufis tenebris monumentis eruendis celebrasset: nunquam pronuntiasset, talem illum esse virum, cui nihil neque à natura denegatum, neque à doctrina non delatum esse videatur: nunquam eum propterea publicè laudasset, quòd primus optima studia, literasque inferiores in cœnobium suum invexerit: nunquam denique ejus studiis ab ignorantibus contemptis, tantum ponderis, tantum auctoritatis accessisset, nisi tantus vir palam declarasset, quàm sæpè optaverit cum Homericæ Agamemnone: ut quales ipse ejusque frater, tales decem in aliis Benedictinæ Familiæ Germanicis cœnobiis existerent, qui clarorum hominum scripta cum tinea ac blattis luctantia ab interitu & oblivione vindicarent. Quid plura?

Fabricii PEZSIUS vocatur à Fabricio *eximius Auctor*, & tot aliis nominibus de *Historia Ecclesiastica præclare promeritus*. Quid verò *Franciscus Buddeus*, quo doctiorem sectæ suæ Theologum Lutherani vix alium ostentare possunt, de Pezii studio antiquario sentit ac scribit? Quo loco de iis differit, qui septimo, sequentibusque seculis in Scripturam sacram commentati sunt, Nec prætereundum, inquit, *virum doctissimum, diligentissimumque*, BERNHARDUM PEZSIUM in *Thesauo suo Anecdotorum Novissimo*, quædam istorum seculorum in lucem protulisse Scripta, ad hunc locum spectantia, eaque minimè indigna, quorum habeatur ratio. Cujusmodi sunt: NOTKERI BALBULI *Sangallensis liber de Interpretibus divinarum Scripturarum*; ANGELOMI *Luxoviensis Commentarius in Genesin*; CANDIDI PRESBYTERI *Expositio Passionis Domini nostri Jesu Christi*; HONORII AUGUSTODUNENSIS *Hexæmeron de decem plagis Ægypti*; in *Psalms selectos*; IRIMBERTI *Abbatis Admontensis Commentarius allegoricus*; THOMÆ *Abbatis Vercellensis Commentarius hierarchicus in Cantica Canticorum*; HERVEI *Monachi Dolensis Commentarius in Genesin*; IRIMBERTI *Abbatis Commentarius in li-*

brum Judicium; ejusdem Expositio libri Ruth; WALAFRIDI STRABONIS *Expositio XX. primorum Psalmorum*. Eat jam nescio quis *Modestus*, perfricet frontem, ac parum modestè effutiat, non majorem horum Scriptorum, quæ Bernardus Pezsius in *Thesaurum Anecdotorum Novissimum* congeffit, rationem esse habendam, quàm ut *inter involucra & cucullos piperis deputentur, cum in magno corpore parum sit animæ*. Quæ verba potiùs exulcerati animi satyram, quàm modestam, integram, doctam, & ab omni passionum æstu liberam sapiunt censuram.

Discat hic *immodestus* MODESTUS exemplo Eminentissimi S. R. E. Cardinalis, *Dominici Passionei*, saniora sapere, atque de Catholicorum Patrum & Scriptorum libris à Bernardo Pezio magno labore, industria, atque eruditione in *Thesaurum Anecdotorum* congestis & æquius & modestius deinceps judicare. Quo enim tempore Eminent. Cardinalis munere adhuc Nuntii Apostolici apud Helvetos fungebatur, sequentem epistolam ad *Bernardum Pezium* nihil tale expectantem ultrò exaravit.

Reverendissimo Patri Bernardo Pezio Bibliothecario Mellicensi

DOMINICUS PASSIONEUS, Nuntius Apostolicus ad Helvetos
S. P. D.

„Miraberis fortasse, quòd nullo nomine de te meritis, hæc literas ad te dare decreverim, & nec cognitus tecum amicitiam instituere, & me totum ad illam adjungere festinanter accurram. Duo in causa sunt: studia præfertim, quibus uterque nostrum devinctus est, & tuus *Anecdotorum Thesaurus Novissimus*, quem cum magna animi voluptate, tum maximè uberiori fructu diligenter evolvi.

„Quantum enim de Literis, & quod caput est, de Ecclesia mereantur, ii omnes, qui SS. Patrum Monumenta, Martyrum Acta, Pontificum Epistolas & Rescripta, cœnobiolorum chartas, uno verbo, quidquid Ecclesiasticæ Historiæ præluceat, è Bibliothecis promunt: et si satis exploratum perspectumque habeamus, gravissimum Alexandri VII. Pontificis Maximi testimonium rem totam exhaurit, quòd Cardinalis Bona, magnum Romanæ Ecclesiæ Decus & præ-

„præsidium reddidit *Lucæ D' Acherio*. Nomine enim Pontificis epistolam exaravit, in ipsius *Spicilegio* editam, quâ abunde testatum reliquit, illos plus utilitatis Ecclesiæ afferre, qui *veterum Patrum Scripta* ex tenebris vindicant, quàm qui nova producant.

Hortatur „ Gratulor ergo tibi, & ut in incepto maneat, vehementer exopto. Impto opere modo ut stimulos addam, scias velim, pergat.

Pontificem nostrum Innocentium XIII. re & nomine Maximum, dum mihi prorsus immerenti hoc munus demandaret, jussisse, ut quidquid in literis ageretur, diligentissimè ad Sanctitatem Suam perscriberem. Ne ferò autem certiore factam putes, jam Sanctitati Suae totam Operis tui rationem aperui, & consilium accuratè explicavi. Nec mihi ea negligenda duxi, quæ ex tuo Thesauro peti possunt ad Catholicæ & Romanæ Ecclesiæ dignitatem tuendam. Hoc unum igitur maximè urgeo, ut bibliothecas omnes excutias. Quòd si in cœnobiis Helveto-Benedictinis aliquid latet, quod tuis cœptis faveat, non committam, si id per literas rescivero, ut diutius delitescat.

Pontifici probantur Pezii labores. „ Cùm verò Sanctissimus Pontifex ex ingenti, quo fuit semper in literas, amore, magnam struat in privatis ædibus Bibliothecam, cujus curam demandavit Viro insigni & Eruditissimo Præsuli Bortono, amico meo, cætera Operis tui volumina (*edita enim Romanam jam pervenerunt*) Pontifici gratissima forè planè confido, si datâ occasione ad Sanctitatem Suam curatum iri studueris.

„ Cæterum cùm jam ex viginti & amplius annis ratione itinerum, quæ ob demandata publica munera sæpius suscepi, selectam, & amplam mihi numero ferè sexdecim mille voluminum bibliothecam comparaverim, MSs. etiam Græcis refertam, quorum nonnulla specimina exhibuit *Montfauconius* in Palæographia, de libris, quos jam in lucem unâ cum fratre tuo emisisti, certiore me facere ne graveris: iis enim potiri gestio.

„ Nuper autem Romæ suis ad me literis, *Justus Fontanus*, Vir supra omnes laudes, & domi forisque celeberrimus fratrem tuum, tanquam de Historia Austriaca optimè meritum, magno laudum præconio, ut par erat, ornavit.

„ Omnia à te habeo, si in *Caroli Stengelii* Monasteriologia, & quæ de rebus Augustanis, de Basilica S. Udal-

rici cum Mantissa, separatim edita, conscripsit, quoties per otium licuerit, diligentiam tuam adhibueris. Nul- lum enim fructum ex laboribus, quos apud nonnullos Bibliopolas mihi sumpsi, hucusque percepi. Prodiit nuper Ratisponæ, ni fallor, nova editio Metropolis Salisburgensis *Wigulæi Hundii & Gewoldi*? Sed hæc satis multa. Plura de rebus literariis scripturus sum, cùm tibi me in amicitia adjunctum esse patieris, quam omnibus officiis colendam propono. Vale & me ama. Dabam Lucernæ prid. Id. Januarias MDCCXXII.

Hucusque Epistola Excellentissimi Archiepiscopi, hodie Eminentissimi S. R. E. Cardinalis, cujus à consummata doctrina, eruditione, ac prudentia toto orbe literario celeberrimi Purpurati Patris judicium de Thesauro Anecdotorum Novissimo Bernardi Pezii utique pluris faciendum est, quàm nescio cujus *Modesti* immodesta, ne dicam, puerilis, impudens, ac scurrilis censura.

Quid verò dicam de *Hieronymo Bernardi* fratre doctissimo? Qui res Austriacas ex obscuris erutas latebris, atque pereruditis illustratas Dissertationibus suo pretiò nōrunt æstimare, Virum magni utique facturi sunt. Edidit ille non ita pridem (anno 1745.) Tomum III. Scriptorum Rerum Austriacarum, quo *Ottocari Horneckii* Chronicon Austriacum Rythmis conscriptum Germanicis continetur; cui peculiare Lexicon, labore sanè operoso, diuturno, & molesto confectum prudentissimè subjecit. Quotusquisque enim est (si nonnullos linguæ nostræ antiquo-Germanicæ peritiores excipias) qui phrasas atque vocabula Majoribus nostris olim usitata, nostro verò ævo penitus exoleta, desitâque, quæ passim apud Authorem occurrunt, absque necessariis explicationibus intelligat? quin illi quoque, qui multo jam tempore in illustrando veteri patrio fermone non sine laude, magnâque sui nominis celebritate versati sunt, multa hîc reperient, ac condiscant, quæ vel nunquam hæcenus legerunt, vel si quidem legerunt, genuinum eorum significatum minimè fortassis sunt affecti. Qui verò in cognoscendis vocum notionibus omninò hospites sunt & peregrini, lucem & adjumentum haud exiguum hinc accipient, quo veteres chartas & instrumenta verbis Germanicis concepta, aliâque vetustatis Germanicæ monumenta, quorum

rum vis ingens in Archivis & Bibliothecis hodièque adservatur, facilius noscant & percipiant. Plura non addo, ne Scriptori & Antiquario non vulgaris doctrinæ ac eruditionis, vitam adhuc, utinam longævam, agenti, os sublinere velle videar.

Cùm verò *Hieronymus Pezius* in Præfatione ad Tertium hunc Rerum Austriacarum Tomum, Sodalem suum, PLACIDUM AMBOS à magna sedulitate, & industria laudat, quâ permulta illustrandæ veteri nostræ linguæ vernaculæ inservientia præclara monumenta collegit, ac Glossis necessariis instruxit, jure ac merito hoc facit; testari namque ego possum, doctissimum hunc Antiquarium, pro sua magna facilitate ac morum elegantia, sex veterum monumentorum tomos oculis meis pluribus abhinc annis subjecisse; quorum recensionem alteri loco reservamus.

Placidi Ambos elogium.

Studium novas Editiones ad fidem Mss. Codicum adornandi.

Utilem etiam Reipublicæ Literariæ præstare operam minimè diffidendum est, inquit Eminent. Card. QUIRINUS*, qui licet non eum investigationum suarum fructum consequantur, ut novos veterum Scriptorum foetus in Bibliothecarum forulis deprehendant, & primi in lucem educant, attamen in prioribus Editionibus Manuscriptorum Codicum ope expurgandis egregiè defudant. Palàm est, complura Veterum Scripta primorum Editorum seu incuriâ, seu ignorantia, sive etiam fraude ita manca, corrupta, sordida, hiulca, atque interpolata quandoque prodisse, ut nobis quidvis aliud, quàm sinceros Authores repræsentent. Si qui sunt igitur, qui magnam antiquorum, ac melioris notæ exemplarium copiam colligentes, eaque cum excusis Herculeo prorsus labore conferentes, veteres Scriptores emendant, reficiunt, atque restituunt, procul dubio de literaria Republica maximè benè mereri sunt existimandi. Quam ob rem vehementer mirari contingit, non deesse Viros quosdam cætera doctos, qui hujusmodi studium veterum Manuscriptorum consulendorum contemnunt, atque reprehendunt, excusâsque editiones minimè sollicitandas deprædicant, haudquaquam advertentes has ipsas non è cœlo lapsas, sed ex veteribus Manuscriptis propagatas, ac proinde quas jactant in hodiernas Editiones minas atque convitia, eadem & in Veteres

recidere. Equidem si autographa exemplaria ante nos habuissent sinceri & diligentes Editores, operam profectò luderet, qui novas Editiones curaret, ut illis pretium à copia Manuscriptorum, quos ipse consuluit, accerseret. At non est, quòd de hujusmodi Autographis seu prioribus, seu posterioribus Editionibus sibi admodum plaudent, antiquioribus contenti esse debemus exemplis, horumque copiam, atque delectum ad eruditionem, & ad antiquorum Authorum restitutionem maximè conducere, quicumque rem sapienter adverterit, constanter affirmabit. Quàm varia quàmque eximia nobis aliquando suggerant *Variantes* (ut dicere solemus) *lectiones*, eaque quæ nemo antea divinare potuit, aut explicare, in promptu esset pluribus exemplis edocere. Abscedant itaque male sani Critici Veterum Manuscriptorum oses. „ Hactenus Eminent. Quirinus, qui præclare dicta suo deinde exemplo confirmavit.

Cùm enim CLEMENS XI. doctissimus æquè ac sanctissimus Pontifex novam Congregationem veterum Codicum Orientalium Ecclesiasticorum emendationi & correctioni præponendam institueret (imò verò restitueret; nam *Urbanus VIII.* illam olim erexerat, & *Lucæ Holstenio*, *Leoni Allatio*, *Joanni Morino*, aliisque viris eruditissimis eam provinciam administrandam tradiderat)** *Angelus Maria Quirinus*, id temporis sacre Congregationis Casinensis Monachus & Historiographus, nunc verò Eminentissimus S. R. E. Cardinalis ad tanti muneris negotium, unâ cum *Antonio de Simeonibus*, *Carolo Maiella*, *Petro de Benedictis*, cæterisque ab eodem *Clemente* delectus fuit. Uti verò in defungendo hoc munere nemo majores subiit labores, ita nemo alius majori molestia (unius ob æmulationem) divexatus est. Quæ indefessæ suæ industriæ, diligentia, atque eruditionis iniqua fata Purpuratus Princeps in Historico vitæ suæ Commentario his verbis exponit.***

„ Capto à Sanctitate sua consilio de instituenda sacra Congregatione, in qua ad examen revocarentur libri, quibus Græci, aliæque Orientales nationes in propriis Ecclesiis rem divinam peragentes utuntur, ei Coetui benignissimè me adlegit, affirmavitque nihil

* Dissert. de Monast. Ital. Histor. pag. 71.

** Armel. Bibl. part. 1. pag. 44.

*** Part. II. Lib. I. cap. 9. p. 136.

„se dubitare novo hujuscemodi munere æquè utilem operam me præstiturum, ac præstare conabar reliquis sacris Congregationibus, quibus eram adscriptus, imoverò utiliore, quòd illud Græcicæ linguæ peritiam magnoperè desideraret. Congregationis hujusce Præfectum instituit Cardinalè Franciscum Barberinum, eique Collegas dedit Cardinales Laurentium Cajonam, Carolum Augustinum Fabrouum, Joannem Baptistam Ptolomæum, Joannem Baptistam Salernum, Consultores verò renunciavit, Carolum Maiellam, Franc. Antonium de Simeonibus, quem insuper Secretarium instituit, Josephum Simonium Assemanum, P. Abbatem Gallianum, P. Petrum Benedetti, ac præterea totidem circiter Græcos eruditos. Junctim itaque cum omnibus hæc vacare coepi expendendis librorum, quos dixi, locis illis, qui orthodoxæ veritati haud omnino consentire viderentur. At paulò post in mentem mihi venit, unâ simul privatam meam operam collocare in curanda eorundem librorum ad fidem veterum Codicum manuscriptorum editione. Placuit verò hoc consilium meum ejusdem Congregationis judicio subicere, Observationibus quibusdam adjunctum, quas statim recito.

consilia de curanda ad Veterum MSs. fidem editione proponit.

„I. Commendaret profectò haud parum penes omnes in vitam à sacra Congregatione in expurgandis Ecclesiasticis Græcorum libris methodum cura, quæ susciperetur, palàm faciendi, expurgationem illam eorum veterum Codicum adjumento perfici, qui divino eorum Officiorum candidam, ac primævam imaginem repræsentant.

„II. Græcis innotesceret, adè longè Latinos abesse à proscribendis Græcorum Rituum observantiis, ut non aliam in jungere in animo habeant, quam fontibus illis consentaneas, quorum summa erat apud Græcos in decantandis divinis laudibus auctoritas, antequam Veneti, & Valachienfes typi eisdem evulgandis infudissent.

„III. Consultorum in dubiis locis perpendendis haud parùm labor minueretur, certiorque evaderet eorundem de illis deliberatio, quandoquidem in deliberando ob oculos habeant veterum Codicum, de quorum fide suspicio, nulla subsit, lectiones.

„IV. Eò velocius in suscepto examine Consultorum industria progrediretur, quòd apertius iidem Codices cum

impressis Exemplaribus comparati in vectos in ista à schismaticis errores patefacient.

„V. Gratum insuper erit Sacra Congregationi eorundem Codicum ope dignoscere, quibusnam additamentis interta sint ea impressa Exemplaria, nam quoties eidem consultum videretur ad breviorè molem sacros eos libros redigere, obvia illicò fierent, quæ retinenda, quæ refecanda forent.

„VI. Methodus de qua hîc agitur, consonat omninò Leonis Allatii sensibus; nam iste Dissert. I. de libris Eccles. Græcor. p. 12. optimum factum declarat, *Ex primis illis fontibus tanquam purioribus, & integrioribus divino Christi servitio incumbere. Ne illis superseminata ab homine nequam zizania dignoscereamus.* Et in Dissert. II. pag. 114. ita loquitur: *Antiqua ferè omnia plana sunt, nihil in se continent, quod pias aures offendat: recentia multis scatent erroribus, & subdolè sapius in Romanam Ecclesiam garrunt, multas etiam hæreseon labes lectionibus inspergunt; quibus abscissis liber nitore pristino restitutus nulla expurgatione indigebit.* Et p. 229. *Pentecostarii, quemadmodum de Triodio supra diximus, varii fuere Auctores, antiqui & recentiores. Antiqui sua vetustate, & modestia venerandi; recentiores ex schismate, audacia, atque omnia attentandi libidine, contemnendi . . . Nicolaus Malaxus, Archipresbyter Nauplii, multa Troparia de suo addidit . . . veteraque antiquorum Patrum monumenta novis suis deliramentis insperfit.* Et pag. proximè subsequenti recentes Editores, & Correctores carpens idem Allatius, qui initio Pentecostarii impressi Venetiis an. 1574. facti fuerant inibi contineri Synaxaria, Canones, Idiomela atque Troparia, *quæ nunc collecta sunt ex multis, ac bonis libris, & aliis Pentecostariis antea editis non inerant, hæc postea addit: A Correctoribus ipsis, & similibus librorum Editoribus petere possimus, quam auctoritate tantum facinus audent, & temeratas manus in intemeratos Ecclesie ritus imponunt? Homines vilissimi sunt, nulla scientiarum laude, nulla auctoritate, nulla dignitate conspici, qui ex arbitrio Officia Ecclesie moderantur, addunt, subtrahunt, mutant, de novo consarcinant, quidquid illis videtur.* Et p. 234. *cessent simplicibus imponere, cessent innocens fidelibus fucum facere, cessent propria, & spuria inter vera, & tot jam annis comprobata Sanctorum Scripta, & preces Ecclesie-*

Quod Leonis Allatii methodo consonat.

clesiasticas inserere. *Servent sibi dicta Patrum à maculis innoxia, servent posteris, nihil detrahant, nihil addant, nihil immutent in rebus Ecclesiasticis, sine ipsius Ecclesie consensu.*

Suadet ut latina Officia nitidius edantur, Tandem propositis exemplis præstantissimorum Cardinalium Bonæ & Thomasi, qui egregio studio veteres Latinos Codices consuluerunt, ut Latina Officia nitidius comparerent, ad parem nitorem Græcis Officiis conciliandum omnino decere affirmavi, ne Græcorum veterum Codicum auctoritas negligetur.

„Meo hujuscemodi consilio à Sacra Congregatione collaudato, nulla interposita mora Codicum perscrutandorum laboribus me dedi, quantumque brevè profecerim, fas mihi sit, Cenforum, quos mihi eadem Congregatio designavit, verbis declarare. Ex iisdem Pater Petrus Benedetti, suffragium suum in hunc modum exorditur: *Editio divinarum Officiorum Ecclesie Græcæ est opus magni & proxi laboris, à paucis tentata, à nemine hætenus perfecta, quam tamen omnes Viri docti, quotquot hanc materiam attingunt, summoperè exoptant, & meritò; ea enim Officia habent ineluctabilem vim ad redarguendos Novatores, cum contineant omnes ferè Articulos Catholice Fidei, & Universalis Ecclesie circa illorum veritatem consensum invictissimè probent.* Deinde postquam plura alia subdidisset, suffragium illud suum ita concludit: *Quæ cum ita se habeant, equidem non dubito, quin Editio Græci textus cum Latina versione, cujus primum hunc Tomum jussu &c. diligenter & inoffenso pede perlegi, tum Græcis, tum Latinis gravissima perinde, atque utilissima futura sit, sed & maximam ajo habendam esse gratiam doctissimo & eruditissimo Auctori R. Patri &c. qui opus salebris, spinisque impedidissimum, maximo labore, summa fide, in nostros usus expediendum suscepit.* Censor alter Samuel Rodota, Scriptor Vaticanus linguæ Græcæ, paucis verbis hæc habet: *Amplum & præclarum opus, cui titulus &c. vota Eruditorum exoptant, ut faustum ad exitum provehatur; ex eo quippe testimonia omni exceptione majora de Fidei dogmatibus luculenter promuntur.* Æquè honorifica mihi fuerunt Cenforum, quos Casinensis Congregatio delegit, nimirum Bonaventuræ Finardi, postea ejusdem Congregationis Præfidis Generalis, & Fortunati Tamburini, nunc S. R. E. Cardinalis, testimonia. At non vacat iis recitandis im-

non sine insigni cenforum plausu.

morari. Adè honorificis Cenforum suffragiis, duumque summorum Pontificum [Clementis XI. & Innocentii XIII.] & honorificis, ac demum Congregationis, de qua hîc agitur, non assensu tantum, sed plausu communitum meum illud Volumen adferantium cavillationibus patere potuisse, vix erit, qui verosimile esse arbitretur. Attamen quo pacto id reapse acciderit, statim Lectorem edocebo. Subortus fuit vehemens timor in Secretario ejusdem Congregationis, ne istius suppressio novi Pontificatus consilium foret, postquam ille comperisset à Scalonio Præfule, cætera haud bene erga se animato, labores meos ita ipsi Pontifici fuisse commendatos, ut Sanctitas Sua facilè adduci posset ad credendum nihil obstare, quòd minùs recens instituta Congregatio illa desineret. Quoniam verò idem Secretarius suo in ea muneri novit Deus quales spes superstruxisset, mecum primùm egit, ut à laboribus illis in posterum absterem; at quòd in irritum cadere suos istos conatus intelligeret, conversus ad Card. Barberinum, ceu Præfectum ejusdem Congregationis, nihil intentatum reliquit, ut ipsi suaderet in magnum Eminentie Suae dedecus cessuram ejus Congregationis abrogationem. Qua novitate à me comperta, ut clypeum eidem opponerem, meos labores ab omni injuria vindicare statim conatus sum eorundem scopo, in Præfatione alteri illi Voluminis Parti apposita, hæc verbis explicato: *Eo tantum animo vetera Græcorum Officia publici juris facio, quo Isaacius Habertus, Jacobus Goaurus, Joannes Morinus, alique plures Viri eruditi, & novissimè Cardinalis Thomasius Sacramentaria, & Liturgica cum antiquis Codicibus collata ediderunt, à quorum doctrina licet longissimo absim intervallo, nihil tamen vetat, quo minus positus à giganteo pede vestigiis parvulus etiam infans insistam. Eo demum animo in hanc Editionem incumbo, quo de gravioribus Apostolicæ Sedis negotiis, puta de librorum doctrina, de Propositionum sensu, & aliis hujusmodi, dum etiam ejusdem Sedis judicium expectatur, privatis Auctoribus licet absque ullo supremæ auctoritatis detrimento privatam ferre sententiam, nec non edita de illis Romanorum Pontificum Decreta pro captu quisque suo interpretari, vadum (ut dici solet) tentantes, dummodo nihil pronuntient, quod à Catholico dogmate abluat.*

„At parum, imo nihil sensibus in ea sed fru. Præfatione enuntiatis, quosque viva tra.

„voce magis, magisque declarandi occasione nullam omittebam, profeci. Omnes enim machinas adhibuerunt Cardinalis *Barberinus*, seu *Franc. Antonius de Simeonibus*, illius (*absit verbo invidia*) insufflator, ut Congregatio ipsa suam interponeret auctoritatem, ne mihi susceptum opus profequi liceret, donec ipsa in discernendis emendationibus, quibus vacaverat, & vacatura foret, suo prorsus munere functa fuisset. Ut machinis illis cederent Cardinales, *Ptolomeus*, *Salernus*, *Fabronus*, (*Cajonus* jam obierat) eorundem mansuetudo effecit. Quare prodiit post varias discussiones à Congregatione Edictum, cujusmodi emanare *Barbarinus*, & de *Simeonibus* ceu pro aris & focis contenderant. Adactus itaque fui à tabula manum removere, imperfectumque opus relinquere, ut statim indicavi, usque ad *Græcas Calendas*.

Benedicti XIII. P. M. colloquio me dignaretur, præcepit mihi*, ut ad narranda etiam digrederer, quæcunque expertus fueram contraria laboribus à me impensis in Ecclesiasticos Græcorum libros. Sanctitatem suam tamen exoravi, ut narrationi isti tunc parcendo, eandem in scripta potius redigere mihi liceret, quod me facturum promisi per otium Sublacense. Arrisit Pontifici meum hoc consilium, monuitque, ut non alteram hanc tantum, sed priorem etiam, Monastici nimirum Italici, Historiam literis mandarem, easque supplici libello infererem, quo exposcerem, novo examini subijci causam illam utramque. Pariturum me Sanctitati suæ affirmavi, & revera parui. „ *hactenus Eminent. Cardinalis*.

Aliorum Monachorum Casin. curæ circa editiones Patrum. Neque tamen dixerim, Purpuratum hunc Patrem primum ex Italis Monachis extitisse, qui novis editionibus ad veteres Mss. Codices castigandis, atque emendandis manum admoverit. Jam enim seculo decimosexto ad finem vergente Superiores Congregationis Casinensis** negotium aliquot selectis Monachis dederunt, quos inter cæteros liberalibus disciplinis, ac sacrarum literarum cognitione instructissimos, egregie item Hebraicè, Græcè, ac Latine eruditos animadvertabant, ut primò *D. Hieronymum*, de-

inde *Chrysofostomum*, & *Theophylactum*, jam antea ab ejus temporis hæreticis, atque aliis id genus nefariis hominibus passim corruptos, ac depravatos, vel etiam pluribus in locis imperitè, aut malitiosè interpretatos restituerent; quam rem pluribus hinc inde vetustissimis, hisque tum Græcis, tum Latinis, ut res ferebat, exemplaribus adjuti pro virili parte præstiterunt. Inter hos verò Antiquarios præcipuus fuit *Prosper Martinengus*, per eam causam à sacro Cardinalium Collegio sub PIO IV. Pontifice Romam accersitus. Paucis deinde interjectis annis jussu GREGORII XIII. Pontificis Maximi Græcos veteris & novi Testamenti libros ab iis erroribus ac mendis, quorum maxima pars ob ejus linguæ imperitiam, typographiæ vitio inoleverat, expurgârunt, ut potuerunt. Eos verò ita expurgatos Romam ad *Antonium* Cardinalem *Caraffam* transmiserunt, ut ejus operâ collatis aliorum castigationibus in lucem exire juberentur. Post hæc prælaudatus *Gregorius XIII.* in emendatione à se curata Sacræ Scripturæ olim scriptæ juxta editionem Septuaginta, operâ atque industriâ eorundem Monachorum usus est.

Non in aliâ tamen, sive Casinensis, Studium seu quæ demum cunque illa sit, Congregatione, studium novarum Editionum, maxime Operum Sanctorum Patrum cum Græcorum, tum Latinorum hætenus majori contentione viguit, magisque excultum fuit, atque in celeberrimo S. Mauri Sodalitio. Nam cum primùm illius Præpositi*** Fratres suos ad studia literarum applicare censuerunt, ea potissimum ab eis delecta sunt studia, quæ plus utilitatis præ se ferrent, quam ostentationis, & quæ religiosæ solitudini, & conversationi magis convenirent. In eo genere nihil aptius aut opportunius eis visum est, quam cognitio & editio nova sanctorum Patrum, cum Latinorum, tum Græcorum: propterea quòd & exercitatio ipsa per sese maxime conduceret ad lectitanda & meditanda eorum Scripta, in quibus vera & sincera Ecclesiæ doctrina ac pietas consistit, & non pauca monachis adjumenta suppeterent ad id operis suscipiendum & exsequendum. Atque ut quibusdam veluti gradibus ad hunc laborem,

Quas inter excellit Prosper Martinengus,

Provincia procurandæ operum S. Augustini editionis Delfavio, Blampino, & aliis demandata.

borem, magis arduum certè ac difficilem, quam splendidum, Sodales San-Mauriani idonei & parati sensim redderentur, à quibusdam veluti rudimentis initium ductum est, scilicet ab editione selectorum opusculorum sanctorum Patrum, deinde ab integris scriptis aliorum; donec tandem ad Opera sanctissimi Doctoris Augustini ventum est: quibus emendandis & recognoscendis ut operam impenderent, multi Ecclesiæ illustrissimi Præfules, nec non etiam togæ principes viri auctores ipsis & instigatores fuere. E primis fuit Illustrissimus *Franciscus Harleus* Parisiorum nuper Archipræful, qui hujus operis patronum, & fautorem semper se præstitit: è secundis *Guillelmus Lamoni* Senatûs Parisiensis quondam Princeps, qui pro sua in literas, literatosque benevolentia typographicam Sodalibus San-Maurianis domesticam officinam à Rege impetrare & procurare voluit, ut hæc editio in privatis ædibus commodius & facilius procuraretur. Verùm hac conditione, quantumvis in speciem opportunâ, ob varias causas, quas commemorare nihil juvat, minimè admittens, institit nihilominus Præses illustrissimus, institere & alii quam plures diversorum Ordinum spectatissimi Viri, ut tantæ molis opus subire non refugerent.

Provincia procurandæ operum S. Augustini editionis Delfavio, Blampino, & aliis demandata. Provincia adornandæ novæ editionis *Francisco Delfavio*, non minus laborum patienti, quam præstantis ingenii, ac singularis doctrinæ viro imposita fuit. At cum hic Landveneco Brestum trajiceret, eversa per inopinam procellam navi, fluctibus haustus interiit. In locum defuncti *Thomas Blampinus* subrogatus fuit. Is* ad singularem modestiam, quæ homini velut innata videbatur, omnigenarum literarum præcipue veteris Theologiæ, quam Patres posteros reliquerunt, studium & scientiam sic adjunxit, ut ad summum eo in genere fastigium pervenisse judicatus sit. Maxima illius gloria est splendidissima, emendatissimæque Operum S. Augustini, Hipponensis Episcopi editio, quam suis nemo meritis æstimaverit, quin affirmet, eo labore effectum esse, ut tantum *BLAMPINO* debeat *Augustinus*, quantum *Augustino* Ecclesia. Opus hoc viginti annorum, & plurium è Congregatione S. Mauri Sodalium, non solum in S. Germani Parisiensi, sed & in aliis aliarum provinciarum Congregationis ejusdem mo-

nasteriis, sudor & labor fuit, quem tamen maximum *Blampinus*, ejus chori ab ipsa suscepta sparta usque ad felicissimum finem princeps, exantlavit. Idem Notarum, summo judicio selectorum, observationum, & elegantissimarum, eruditissimarumque præfationum, inter quas ea excellit, quæ de Pelagianæ hæresis origine Tomo decimo præfigitur, Auctor est. *Augustinum* suum doctissima Congregatio inscripsit *Ludovico XIV.* Francicorum Regum facile maximo, cujus, uti & Romanæ Sedis auctoritate foedissimæ nubes, quas aut hæresis, aut invidia, aut denique immensum partium studium in solertissimos editores conflaverant, dissipatæ sunt. Tametsi nec ex ipsa Congregatione** *Francisci Lamii*, *Dionysii Sammarthani*, *Bernardi Montfau-*

Nubes in tolerantissimos editores conflata, & dissipata.

conii, *Renati Massueti*, aliique defuerint, qui frementium, & de Benedictinorum fide malè suspicientium impetum stylo fortiter repellerent. Poëmation à *P. Nageon* in Jesuitarum Scripta vulgatum pares laudes apud peritos rerum æstimatores promeruit. Quid? quòd Eminent. Cardinalis *Cantelmus*, Archiepiscopus Neapolitanus, literas Latinas vehementis styli, atque adversus illos, qui existimationem editionis San-Maurianæ elevare sunt ausi, irarum plenas ad *P. Montfauconium* exaravit. Tantum verò abfuit, ut pugna remiserit, ut animi etiam concertantium in dies fuerint magis exulcerati. Unde *P. Lamius* vulgavit novum Scriptum, quo perturbatæ pacis Authores ad Parisiensis Archiepiscopi tribunal vocati fuerunt. Hac querimonia Criticæ arma detracta fuerunt. Quin etiam Regis autoritas implorata fuit, qui haud gravatim Majestatis suæ nomen interposuit, quòd ignis, cujus flammæ majus excitare incendium possent, tempestivè sopiretur. Si concertatio igitur acris & vehemens fuit; sique fines Religiosæ charitati præstitutos egressa est, reconciliatio sinceræ & christianæ pacis præ se speciem tulit. In omnibus æquè Benedictinorum Monasteriis, atque in cunctis Jesuitarum Collegiis Mandata Regia, quibus silentium utrique imponebatur parti, promulgata fuerunt. *P. Charlier* celebris Encomiastes à Patribus Societatis invitatus fuit, ut *S. Ignatium* Familiæ Fundatorem pro concione laudaret; neque omissum quidpiam est, quòd è re futurum existimabatur, ut priores dissen-

* Pag. 225.

** Armell. Part. 2. p. 26. ex Epist. Nuncupat. Alexandro Farnesio à Præfide & Diffinitoribus Congr. Casin. præfixa Romanæ Editioni an. 1585. Commentariorum Jo. Bapt. Folengii in Psalmos Davidicos.

*** Mabil. in Præfat. Generali ad Operum S. Augustini novam editionem.

* Pez Bibl. Bened. Maur. l. 1. c. 39. p. 249.

** Le Cerf. Bibl. Hist. Crit. pag. 23. & seq.

diffensiones voluntaria quadam oblivione contererentur.

Bernardus Montfaucon edit opera SS. Athanasii & Chrysostomi.

Post peractam S. Augustini inter Doctores Latinos principis editionem, Cl. BERNARDUS MONTFAUCONIUS * Operibus Chrysostomi, qui parem in Ecclesia Græca occupat dignitatem, manum admove à Præfectis Sodalitii sui iussus est. Priscum consilium interceptit ad aliquot annos Athanasii editio, quæ ab ipso accurata anno 1698. lucem vidit. Deinde verò nervos omnes industriæ contendit, ut Chrysostomi Opera demum in publicum prodirent. Apparatu maximo erat opus: lustrandæ Bibliothecæ, omnis denique lapis movendus. Iter Italicum anno 1698. suscepit, unde multa ex Romanis aliisque Italicis Bibliothecis corrasit, ad hoc institutum pertinentia. Tribus exactis in hoc itinere annis, post reditum id à Præfectis suis impetravit, ut ex Sodalibus quatuor vel quinque conferendis Bibliothecarum Regiæ, Colbertinæ, & Coislinae codicibus perpetuò incumbere, & sic ope Manuscriptorum prisco nitore restitui Chrysostomus posset. Annis igitur plusquam tredecim id egerunt, id promoverunt, ut Manuscriptorum varias lectiones colligerent. Ne verò rem longiùs, quam par fuerit, extractam putes, Codices plusquam trecentos Chrysostomi Operum in hisce Bibliothecis extare certum habeas, quos de verbo ad verbum conferre non sine diuturno & multorum annorum sudore potuerunt, qui ad id muneris delecti erant. Interim verò Montfauconius id per literas egit, ut si qua in Angliæ & Germaniæ Bibliothecis ad eam rem oportuna essent, ea ipsi transmitterentur; quod à viris doctis amicisque cumulatissimè præstitum est. His autem peractis novam editionem aggressus est, quam suo recensendam loco reservamus.

Opera S. Hieronymi editionem Ecclesiæ Catholicæ dedit, JOHANNES MARTIANAY, ejusdem Sancti Maurianæ Congregationis alumnus, Græcè ac Hebraicè doctissimus. Et si verò illam incredibili studio ac labore accurarit, evitare tamen non potuit, quin non ea telis impeteretur, illorum scilicet, qui veteres manu exaratos codices nullo loco habent, in suspensionem fraudis ac corruptionis vocant, denique novas Pyrrhonismo affines substituere regulas moliantur. Hos Martia-

neus gravi hac oratione ** infectatus est: Tertio, inquit, loco copiam exemplorum manuscriptorum suscepi: laudandam, ac defendendam adversis nuperos quosdam Scholasticos Theologos, pessimosque Scriptores Criticos, qui futilibus distinctionibus, & improbis conjecturis fidem veterum librorum elevare gestiunt. „ Nam quòd sæpiùs in „ turba imperitorum perspicuitas veritatis argumentatione elevatur, totos „ intentos videas sciolos nostros in „ aucupium verborum, & in novæ „ alicujus opinionationis dogma perversum, quo cana Poëtarum præcepta & experimenta contemnant. „ Et si fuerint in disputationibus publicis puerorum applausu & cachinnis delectati, ita temerè effutiunt de monumentis venerandæ antiquitatis, ut eos putes non docere, sed debacchari voluisse. Neque his meliores Critici simul & Chronologi: „ qui vix sui compotes rem omnem „ literariam cum sacram, tum profanam evertere moliantur, dum syntagmatibus bellum parant inferendum comprobatis Paternis omnium seculorum traditionibus. Quæ „ pestis librorum veterum inimica, nisi extruderetur è republica Christiana, „ brevi nullum genuinum haberemus „ Auctorem antiquum superstitem; „ non Josephum, non Thucydidem, non Hieronymum, non Augustinum; „ quin nec Maronem, nec Flaccum, nec cæteros Poëtas aut Historicos, quos omnes confictos, in regno Francorum asserere volebat satis peritus Scriptor nuperus. Sed quàm longè à veracium rerum scientia positi sint Novatores illi effusè imperiti, pulchrè docuit Philippus Labbeus hac peculiari observatione, quam subtextuit ad expositionem fidei Patrum Mediolanensis Synodi Tomo 6. Conciliorum col. 606. „

Atque hinc Lector animadvertat velim, quantum rem literariam omnem sive sacram, sive profanam adjuvent veteres Membranæ in obscuris plerumque Bibliothecarum angulis delitescentes, quidve conferant ad eruditionem, aut qui eas magno studio conquiritas, & magno nonnunquam ære sibi comparatas viris diligentibus communicant, ut iis utantur, aut qui eas sua aliorumve opera nacti cum excusis codicibus Herculeo labore conferre non abnuunt. Ecce quàm varia, quàmque eximia in collatione præceden-

cedentis epistolæ suggererunt nobis duo, tria ve folia in nostram Bibliothecam, unde unde comportata, atque illud imprimis, quod nemo hactenus divinare potuerat aut explicare: Nos autem omnes, qui sub felicissimos, & Christianissimos à Deo custodiendos Principes Dominos nostros perexcellentissimos Reges Christianæ religionis amatores unà cum &c. Quod veteres illæ membranæ omnibus deinceps manifestissimum efficiant hisce verbis, quæ ad marginem adscriptimus supra pag. 601. &c. Nos autem omnes, qui sub felicissimis & Christianissimis, & à Deo custodiendis Principibus nostris Dominis Peretharitis & Chunibertis, præcellentissimis Regibus Christianæ religionis amatoribus sumus, unà cum &c. Qui verò fuerint Pertharitus & Chunibertus, ejus filius à patre in consortium regni Longobardici adscitus, si nescias, consule sis Pauli Diaconi Aquilegensis Historiam Longobardorum.

Theologorum in veteres Chartas intempere.

„ Multum ergò ex doctissimo LABBE S. J. adjuvant rem omnem Literariam veteres membranæ, sive manuscripti libri veteres; multum conferunt ad eruditionem, id est, ad restitutionem antiquorum Auctorum, qui cum excusis manu exarata conferunt exemplaria; vel qui diligentibus communicant id genus codices vetustissimos. Si ita res se habet optima, quid causæ est nostri temporis hominibus imperitis, ut fidem detrahant, & auctoritatem codicibus manuscriptis, quos iniqua odii præsumptione corruptos clamitant apud vulgus nostrorum? Editis ante nos, inquit, credimus libris, & his ad hærendum docemus, quia manuscripta exemplaria falsata suspicamur. Ergò sola hac imprudenti divinatione, aut periniquo potiùs animo fidem Tabularum antiquatam volunt; & quotquot habentur in bibliothecis ecclesiarum veteres membranæ, vel in sterquilinum projiciendæ, aut flammis devorandæ traderentur, si nonnullorum Theologorum, & Scholasticorum ingenio acquiesceret mater Ecclesia. At vos, ut interim alloquar, dicite Pædagogi, dicite malè sani Critici, unde habetis editiones omnium librorum ante nos typis evulgatas? nunquid è coelo lapsas creditis? aut ex veteribus codicibus manuscriptis propagatas? si divinitus ad nos delatas defenditis editiones Patrum, & aliorum Scriptorum; recedite à nobis ad Mahumedum, qui talia stultis suadere potuit de pestifero suo Alcorano. Sin autem de exemplaria P. Ziegelbauer Hist. P. II.

ribus manuscriptis edita Auctorum volumina conceditis, frustra jactatis minas in hodiernas editiones, & quæ in veteres recidunt convicia. Neque verò autographa exemplaria habebant ante nos Editores Hilarii, Ambrosii, Augustini, & Hieronymi, vel cæterorum, sed eisdem usi sunt codicibus manuscriptis, qui hodiè que asservantur in Bibliothecis Francorum, Italicorum, & Germanorum.

„ Totus igitur (si sapienter advertitis) nostrarum ac veterum editionum Erasmus & Marianus Ope- cardo vertitur in usu & copia manuscriptorum exemplarium. Habuit equidem Erasmus exemplar unum infimæ notæ ad editionem v. g. libri Hebraicorum Nominum, sicut antea monui lectorem, sed tantâ negligentia volumen illud edendum procuravit, ut typographis corruptissimum tradiderit, nec lectum exemplar, quod in manus ejus venerat. Nihilò diligentior Marianus, quàm Erasmus, novis tantum typis expressit plerumque, quod apud eum invenerat, editum ac depravatum, idque præsertim in libro Nominum, & in Epistola ad Sun. & Fretel. quàm minimè castigavit ad manuscriptos codices Vaticanos; etsi eorum usum sibi concessum fateatur alicubi. Nam quum variantes lectiones Epistolarum Hieronymi ex Vaticana Bibliotheca ad me pervenissent, consentientes reperi codices Romanos cum Gallicanis, id est, cum nostro Hieronymo, prorsus autem discrepantes ab editione Mariana æquè atque ab Erasmiana. Hanc ergo negligentiam vitare percipiens, quam potui, maximam comparavi copiam exemplarium manuscriptorum, & singula propriis oculis lustare, Herculeoque labore cum excusis conferre non abnui. Sciebam enim, nullam esse corruptam lectionem, nullum locum tenebrosum, aut implicatum, nullum contextum hiulcum, interpolatumve, qui emendari, explicari, re-fici ac restitui non queat, si præstò sit editori diligenti vetustissimorum copia librorum diversis in locis, & temporibus exscriptorum. Tali suppellectili locuples factus editionem perficere potui integerrimam, & copiosissimam, quæ sincerum Hieronymum repræsentet, stipatum eruditione sua Hebraica, Græca atque Latina, orthodoxorum dogmatum agminibus circumdatum, Ecclesiæ sanctæ Dei strenuissimum pugilem, Hæreticis infensissimum, & Catholicis amantissimum, Hæc Martianeus, ut novarum Editionum ad veteres Manus-

* Vid. ejus Præfat. in Opera S. Jo. Chrysost. §. 3. p. 10.
* Operum S. Hier. Tom. 2. prolegom. I.

Manuscriptos Codices castigatarum utilitatem ostenderet, eosque scholasticos revinceret, qui non sine supercilio hujusmodi studium aspernantur, novasque Editiones minime sollicitandas deblaterant.

Studii Antiquarii quartum genus. Est & aliud, idque quartum studii Antiquarii genus, quod -- Argentum, & Marmor vetus, Aëraque & Artes Suscipit,

quodque in explicandis priscis Inscriptionibus, illustrandis antiquioris ævi Monumentis, evolvendis veteribus Nummis, aliisque antiquorum operum reliquiis, & quasi naufragii tabulis scite occupatur. Et si verò neminem nostrorum Sodalium hoc studii genus, quod sua utilitate non caret, amplecti oporteat, referre tamen complures licet, qui in eodem magna cum doctrinæ ac eruditionis laude sint versati.

quod præter alios excolunt

Quis enim ignorat *Du Breulii* Antiquitates Parisienses, *Montfauconii* Romanas & Francicas, *Calmeti* Judaicas insigni eruditione elucidatas? Ut verò, *Constantino Cajetano*, *Benedicto Bacchino*, *Joan. Antonio Orsati*, aliisque compluribus à Congregatione Casinensi silentio prætermittis, eos tantum referam, qui Regiæ Inscriptionum, & bonarum literarum Academiae in Galliis adscribi meruerunt. In eandem à Congregatione S. Mauri *Joannes Mabillonius*, * innuente, quæ summa laus est, Ludovico XIV. Rege Christianissimo, titulo honoris Anno MDCCI. cooptatus fuit; literasque eâ de re ad illum scribere dignatus est Illustriss. Comes de Pontchartrain; cum verò vir modestissimus delatum honorem refugeret, eum non nisi suadente undequaque conspicuo Abbate Bignonio, ac jubentibus Majoribus Congregationis San-Maurianæ invitatus accepit; atque huic pro viribus respondere conatus meritorum haud inmemor Mabillonius reconditam Inscriptionum, ac Numismatum scientiam ornavit, promovitque. Vix fuerat prædictæ Academiae cooptatus, cum honoris causâ, gratulandi scientiarum Academiae de mutua, quæ inter utramque viget, atque impostèrum vigere debet, animorum consensione, præ aliis deputatur: quo in munere obeundo totam, quam concitaverat, sui expectationem egregiè sustinuit, nec minori haud ita post Academicorum laude ac plausu excepta, atque in publico confesso perlecta est,

quam in Regum Franciæ sepulchra adornaverat, erudita disquisitio. Quo demum loco Mabillonium haberet laudata modò Academia, quòve illum amore dignaretur, testatum inprimis fecit, cum gravi morbo correptum, per duos, eosque conspicuos Academicos, qui communem dolorem significarent, invisum suo nomine voluit; vel cum eidem demortuo, præsentibus cunctis Academicis parentavit: quin etiam in publicum suæ de illius virtute opinionis monumentum, in primo post obitum cœtu per eruditissimum Virum Dominicum Bozium, perpetuum Academiae Secretarium, singulari planè elogio comendari eum jussit. Quàm dignè, atque ex omnium voto de Mabillonio dixerit præstantissimus Orator, facile quis intellexit, tum ex omnium Academicorum, aliorumque applausu, tum maximè ex præclaris celeberrimi Academiae Præsidis Abbatis Bignonii laudibus: *Grande, inquit, parasti tibi elogium, dum tanti viri egregia merita tam eximie felicitèq; prædicasti.* Percrebuit mox præclari rumor elogii, eamque in omnium movit eruditorum animis ejus legendi cupiditatem, ut studiosis, nec semel iteratis precibus adducta tandem Academia id ipsum in Diario Parisiensi jam jam licet inferendum, publici juris fieri curaverit: atque inde nata, quæ tum vulgata est prædicti elogii editio, summa omnium gratulatione excepta.

Post Mabillonium uti nemo in Congregatione S. Mauri antiquitatis cum sacrae tum profanæ peritia, atque cognitione celebrior habitus est, atque eodem honore nemo dignior existimatus fuit, qui licet anno ** 1738. jam octogesimum quintum ætatis annum ageret, viribus tamen adhuc valebat, & bis in singulis hebdomadibus ad Academiam Regiam literariam se conferebat, in cujus societatem ab annis viginti cooptatus fuerat. De cujus Viri Clarissimi *Studio Antiquario*, ut olim de Carthagine enunciatum Sallustius, *filere potius puto, quam parum dicere.* Dixisse sufficiat, quòd Augustissimus Imperator Carolus VI. non aureo eum torque tantum donaverit, sed moneiri etiam jussit, pergratum sibi fore, si Opus suum de *Antiquitate* prosequeretur.

ANSELMUS BANDURIUS non equidem à Congregatione S. Mauri fuit, sed apud eosdem doctissimos Patres literis

* Ruinart in vit. n. 78. pag. 177.

** ex literis Cl. Montfauconii ad Auctorem datis an. 1738. die 23. Martii.

teris operam dedit, tantosque in studio antiquario progressus fecit, ut *Numismata Imperatorum Romanorum à Trajano Decio ad Palæologos, Latina, Græca, Ægyptiaca, omnis metalli ac moduli, distincta per classes, & quàm diligentissimè descripta, ac notis brevioribus illustrata, ad quindecim ferme millia, & in iis quàm plurima inedita, ex quibus variora ad tria millia, in ære incisa representantur, Christianissimo Francorum Regi Ludovico XIV. nuncuparit, in gratum nempe animi testimonium, quòd Magnus ille Galliarum Rex ad opus feliciter absolvendum non modò suos ipsi rei nummariæ thesauros aperiri, sed etiam certâ ex sacro ærario ad id constituta pecunia, Auctorem in regia Inscriptionum & bonarum literarum Academia titulo Socii Honorarii ornari jussit.*

Quo honore etiam dubio procul ab eodem Potentissimo Rege JOANNES BAPTISTA FERRETUS * macatus fuit, nisi morte inopinâ è vivis sublatus ad plures abiisset. Is enim Congregationis Casinensis alumnus strenuam Philosophiæ comparandæ navavit operam, ut sapientis Antiquitatis celebrioribus monumentis illustrandis illam impenderet, atque Poeticos omnes flores (quotquot legere licuit) ab eadem antiquitate posteris relictos, marmoribusque, ut perennarent, consignatos, eruditis notis exornans in pristinum virorem, venustatèque pro virili restitueret. Opus verò suum *Musæ Lapidarias* inscriptum libris V. in fol. distinctum Serenissimo Ludovico Borbonio, Galliarum Delphino, Ludovici XIV. filio dicavit. Hoc in Opere *Ferretus* diffusis ac eruditis notis Lapidarias omnes Inscriptiones carminibus signatas enucleat, quas non solum Grutterus & Appianus, aliique collegerunt, sed quàm plurimas etiam alias, nec hætenus visas. Rex autem Christianissimus unâ cum libro acceptâ famâ ejus eruditionis per Victorium Syrum Congr. Casinensis monachum, illius Potentissimi Regis Historicum Ordinarium, haud exigua pecuniæ vi Ferretum donavit, suum Historiographum renuntiavit, atque in Gallias invitavit. Nec ille munus adeò honorificum detrectavit; sed cum iter ingressus lethali morbo correptus fuisset, pro Franciæ æternitatem adiit.

Sequens Inscriptio non paucis ex Antiquariorum choro crucem fixerat.

CEPHNE. Φ ΔΩΠΙ
EY Ψ YXI. ω NE Ψ Y
E MM «. XIL H M E

apud Dominos de Monciattis

Serena bene tibi sit ann. XLV. diet. xxv.
F. Dori- on bene tibi fit an. viii. men. v.

Obscura & sensu carens visa fuit hæc inscriptio, donec eruditissimus P. D. Joannes Baptista de Miro * Abbas Congreg. Casin. Vaticanæ Bibliothecæ Custos, rem in risum vertit, separans utramque inscriptionem, & binas esse, punctis solum distinctas, agnoscens.

Quia verò rei Nummariæ studio non sufficit ad artem Numiphylacium habere instructissimum, nisi ejus ritè disponendi methodo imbutus fuerit; hanc in rem laudanda cum primis occurrit elegans & erudita Cl. V. P. OLIVERII LEGIPONTII Dissertatio de *Rei Nummariæ & Antiquitatum veterum, de rei ac Lithologiæ studio.* . . inter editas Nummariæ rimbergæ anno 1746. quarta: ubi primò tractat de utilitate, præstantia, & jucunditate studii Numismatici, ejusque Cultoribus. II. De rei Nummariæ origine & hujus apud Veteres cultu. III. Succinctam ad rei Nummariæ studium subtexit Introductionem. IV. Brevem Romanarum Familiarum notitiam ordine alphabetico exhibet. V. Romanorum Imperatorum seriem à Julio Cæsare usque ad Heracium representat, addito Numorum raritatis indiculo. VI. Agit de aliarum Antiquitatum cultu, præstantia, Studio, & Cultoribus. Denique VII. differit de Lithologia & Scriptoribus, qui naturæ curiosa suis lucubrationibus illustrarunt. Eadem de re extat vernacula altera ejus Dissertatio Wirtzeburgi A. 1747. in 8.ºº edita sub tit: *Kurtze Einleitung zur Erkannnus des edlen Studii Numismatum.* . .

Sed maximè hoc in genere eminent R. mi D. ni ALBERTI MAZZOLENI *Abbatibus Benedictini Casinatis* Opus non minus chartæ typorumque magnificentiam, quàm eruditione doctrinâque nummariâ conspicuum, *Venetis, & in monasterio S. Jacobi Pontidæ agri Bergomatis sumptibus Joan. Bapt. Albritii Hier.*

* Arnell. Bibl. Casin. part. 2. pag. 23.

** Raphaël Fabrettus Inscript. Antiq. cap. x. n. 614. p. 755.

Hier. Filii, Tomis IV. in fol. maj. editum anno 1744. hoc rubro: *Numismata aerea selectiora maximi moduli è Museo Pisano, olim Corrariorum aeneis ex tabulis expressa, commentariisque & animadversionibus illustrata.* Eo in Opere sanè tam docto, quam magnifico *Mazzolenus* post aliquot Romanæ Reipublicæ monetas, Numismata aerea maximi moduli, italicè *Medaglioni*, Imperatorum, aliorumque Augustæ Domus Principum, Virorum atque Feminarum ab *Augusto* ad *Gratianum* & ultra politissimè exhibet. Tomus verò secundus Commentarios continet Serenissimo Venetiæ Ducis *Aloysio* Pisano dicatos: Tertius & quartus Eminentissimis S. R. E. Cardinalibus *Quirino* & *Tamburino* nuncupati Animadversiones exhibent. In Commentariis singula quæque Musei Pisani Numismata breviter quidem, sed multa complexus Author explicat, Historiam præsertim Chronologiamque persecutus. Quia verò gravioribus rei Nummariæ difficultatibus de industria occurrere statuit, Quæstiones in Animadversiones congerit. Sunt porrò hi Commentarii omnium, qui eos perlegerunt, iudicio undequaque perfecti.

Quæ in
ejus ani-
madver-
sionibus
præcipua.

In ipsis Animadversionibus sublimiores difficiliorisque Quæstiones, & quidem planâ & facili pertractat methodo; ac quod majoris immò maximi est momenti, novam pænè in omnibus, quæ viginti & una sunt, statuit sententiam. Nec verò conjecturis aut levibus fundamentis, multoque minùs commentis nititur; sed melioribus rationibus, selectisque documentis rem agit. Ita etiam sua firmat, ut infirmet aliena. Promittit namque & examinat præcipuas præcipuorum Virorum sententias, easque censuræ subdit; nec priùs ab eisdem se removet, quam ad id adactum se quoque ostenderit. Tali autem tantæque moderatione ac modestiâ tum hæc in parte, tum ubique utitur, ut & suum unicuique Auctori decus servet, & aliorum iudicium lubens ipse volensque subeat. Lectorem quoque admonet, cur Nummariis aliisque profanæ eruditionis studiis incuberit. Hinc pro grati animi officio iis, per quos profecit, commendatis, rationem sui reddit instituti. Nonnulla ex plurimis, quæ docet, hæc adtingere operæ pretium erit.

Singula
Tomis
I. argu-
menta.

In prima itaque primi Tomi Animadversione, quæ de Imperatore est, observat & probat Imperatorium ob victorias nomen, non prout hucusque

creditum est, *Loydio* præcipuè, *Norifio*, *Pagio*que Magistris, sed aliâ, quam Auctor noster tradit ratione, iteratum multiplicatumque ab Augustæ Domus Principibus fuisse. Quod quantum ad Historiam & Chronologiam conferrat, doctos non latet. Aliam prætereà heic instituit Quæstionem apud alios haud obviam, quo honoris ac potestatis gradu ii potirentur Augusti, qui simul ac semel creabantur Imperatores; tum illi, qui tamquam Fratres acciti ad Imperium erant; ac demùm ii, qui tamquam Filii sociabantur Imperio. Quæ quæstio non tam novitate, quam utilitate præstat, Augusteâque dignitatem ac Pontificatum maximum similiter inlustrat. Secunda Animadversio de *Cæsare* est; ac de *Pontifice Maximo* Tertia; atque in hac novo examini subijcitur celebris illa nedum apud Antiquarios, sed etiam apud Theologos & Historicos difficultas, *utrum Christiani Imperatores à Constantino Magno ad Gratianum, Pontificis Maximi titulum admiserint?* Quarta de *Augusto* inscribitur, deque *Principe juventutis* Quinta; cui titulo explicando nova multa proponuntur. Sexta succedit de *Consule*, Historiæ perutilis atque necessaria: ibi enim & plurima docentur, & censuræ exponitur, quidquid alii, præsertim *Pagnus*, de Regulis Consularibus tradiderunt. Docta sanè & pererudita Animadversio. Huic subnectitur Septima de *Proconsule*. In Octava contra sententiam multorum ostenditur, in Nummis M. Antonii III. Viri, ab *Oppio Capitone*, tum etiam ab *Atratio*, *Fontejo*, *Bibulo*que cufis, non quidem *Cleopatram* & *Antyllum*, sed *Cæsarem* ejusque sororem *Octaviam* Marci conjugem, exhiberi. Quæ sequuntur Animadversiones numero sex, Græcam respiciunt eruditionem: Nona nempè in ordine de *Urbibus*, *Populis*que *Neocoris* tractat; de *Primatu Urbium* Decima; deque *Asiarchis* Undecima; atque in his etiam aliorum producuntur opiniones, eisque examinatis novæ adferuntur. Titulum præfert Duodecima de *Pontificibus Græcorum* & *Archontibus*; In Tertiadecima de *Perperenorum Epochâ* quæritur. Literas A. M. K. in nummis *Tarsi* & *Anazarbi* Quartadecima inlustrat. Demùm Quintadecima de *Nummis Monetæque Romanorum* agit, ac nummos omnes, etiam maximi moduli locum in commercio inter monetas obtinuisse defendit. His omnibus aliqua ad-

duntur occasione Notarum illustr. *Bimardi* in Scientiam nummariam P. *Faberti*, eaque spectant ad Animadversiones VI. VIII. XIV. & XV. Sequitur index, clauditurque primus hic Animadversionum Tomus.

Tomis II.
Animad-
ver-
sionibus.

Alter Tomus minor est Animadversionum numero, quippe qui sex tantum continet, non tamen utilitate minor, quin major fortassis est: Duæ etenim, quas principio exhibet, Animadversiones, una de *Tribunitia Potestate Augustorum, Cæsariumque Romanorum*, Altera de *Votis decemalibus*, nulli alii, immò nec pluribus simul cedere videntur. Maxima ingenia maxima & ipsa de *Tribunitia Potestate* quæstio nedum exercuit, sed & hucusque torfit. Potior Chronologiæ regula *Tribunitia ipsa Potestas*; Verùm nec ulla alia majoribus exposita difficultatibus. Conveniunt quidem ferè omnes Antiquarii in ea ita numeranda, ut eodem die, quo primùm accepta est, singulo quoque anno ipsam renovent, atque multiplicent; plurimas tamen maximasque offendunt difficultates; quibus superandis, qui se impares fenserunt, eas præterire fatiùs duxerunt; qui verò eisdem occurrere voluerunt, minùs feliciter sese ab ipsis expediisse visi sunt. Quapropter, ubi aliqua *Addenda* & *corrigenda in præcedenti Volumine* de Principe juventutis, deque *Consule*, ac de *literis A. M. K.* in Nummis *Tarsi* & *Anazarbi* adnotavit Præful noster Reverendissimus, ad principem ipsam in re nummaria quæstionem accedens, altiùs rem petit, ac de *ipsa Tribunitia Potestate* ab eo tempore, quo in Romanam invecta est Rempublicam, differere exorsus, qualis primùm fuerit, quantumque creverit, servato temporis ordine describit, delatamque, sublata Republicâ, Imperatoribus ostendit. Inde *Norifii*, *Pagii*, *Spanhemii*, & *Harduini* circa ejusdem potestatis terminos sententias examinat; tum illas *Panvini*, *Pagii*, & *Harduini* de tempore, quo conferri ipsa Potestas consuevit. Ad maximam verò illam, quo renovari Tribunitia Potestas solet, progressus quæstionem, aliorum opiniones in medium adfert, *Petavii* primùm, *Sigonii*, & *Harduini*; ac rationes, quibus illæ impetuntur, edicit: hinc illam, quæ *Toimardo* adscribitur, impugnatürque à *Pagio*, repræsentat. Communissimam postea receptissimamque sententiam exhibet, quæ ipso, quo primùm delata est, die Tri-

De Tribu-
nicia Po-
testate.

bunitiam Potestatem quotannis renovat; & in hac quoque difficultates plurimas reperiri adnotat. Quocirca non levi examine sententiarum omnium repetito, quum omnes difficultatibus laborare rursus intellexerit, minores tamen in ea sententia deprehendisse se scribit, quæ Tribunitiam Potestatem dinumerat, à die scilicet anniversario & à x. Decembris, quod & ostendit. Inter opiniones verò, quæ unicum renovandæ Tribunitiæ Potestatis principium admittunt, ea probabilior ab Auctore nostro *Mazzoleno* creditur, quæ x. Decembris, quocumque infra annum tempore accepta primum sit, Tribunitiam Potestatem renovat, ac singulo quoque in posterum anno multiplicat. Hoc autem multis rationibus atque documentis, tum exemplis, usûque ipso comprobatur.

Nonnulla dehinc inprimis de *Consulibus*, & *Imperatoribus*, deque *Consulatu* huc facientia producit; ac posteaquam observavit Tribunitiam Potestatem annosque Principatus eodem ordine parique gradu processisse, probandum fuit, ipsos principatus annos juxta Tribunitiam Potestatem dinumerari sive ad normam Magistratus Tribunorum plebis renovari consuevisse. Quod ut perficiat, id ipsum de annis Imperatorum in nummis Ægyptiis monstrat. Epochas quoque Græcorum in gratiam Augustorum institutas, pari cum Tribunitia Potestatis ordine coepisse parique processisse docet. Quâ occasione *Norifii* & aliorum in statuendo aliquot Epocharum initio opiniones examinat. Et quia res eò redit, ut omnes hujusmodi anni prima vice incompleti extiterint, nummis accenset quoque Scriptores, utpote apud quos haud infrequens est annorum incompletorum usurpatio, & quidem in designandis Imperatorum annis. Demùm adserit Tribunitiam Potestatem eo, quem ipse tradit, modo renovatam multiplicatamque, Chronologiæ & Historiæ meliùs congruere, tum etiam difficultatibus feliciùs occurrere. Quod ut probet, tempus omne percurrit, quo Tribunitia Potestatis in nummis & inscriptionibus habetur. Facto propterea à *Cæsare Augusto* initio ad *Gratianum* usque procedit, consideratisque Tribunitiæ Potestatis aliisque simul chronologiæ characteribus, statuit cujusque Principis ad Imperium accessum, atque ex eo decessum, tum etiam gesta eorum plurima. In hanc rem ejusque confirmatio-
nem alteram de *Votis X.* subtextit Animadversionem, ubi implicatissimum
De Vo-
tis X.
Animad-
versio.

ceteroquin, omninoque incertum hucusque argumentum ita pertractat, ut nedum ipsum explicet atque stabiliat, verum etiam priori de Tribunicia Pot. argumento illud adstipulari, & pondus addere demonstrat. Videre porro hec etiam est, aliorum, *Norisi* maxime & *Pagii* expensas de Decennialibus & Quinquennialibus sententias, novumque in re tanti momenti prolatum, probatumque systema. Quantum studii ac laboris insumperit hac ipsa in re unus *Pagius*, produnt ejus Opera; quae quidem votis hujusmodi referta, plurimorum oculos animosque adeo allegerunt, ut pedibus manibusque ierint in ejusdem sententiam. At contradicit, & in diversa *Mazzolenus* noster abit. Qui tertiam inde exhibet de nomine *Navarchidis* Animadversionem, in eaque novam pariter de ipso nomine firmat intelligentiam. In Quarta non eam, quam *Plinius* & *Festus* persuaserunt, diminutionem una eademque vice passum apud Romanos Asses, sed paulatim imminutum docet. In Quinta literas COL. A. A. P. in numis conspicuas illustrat. Ac demum in Sexta inscriptionem L. GAVIO. CAS. PERMIS. P. DOLABELLAE. PROCOS. CC. P. I. in nummo Tiberii exponit. Atque ita Animadversiones suas concludit. Post indicem *Addenda* & *Corrigenda* in Animadversione de Tribunicia Potestate subdit: quae eo tendunt, ut abjecto, quod alibi fuasisse videri poterat, duplici renovandae Tribuniciae Pot. principio, illud tantum retineat & stabiliat, quod die x. Decembris nititur. Demum de *Sulpicio Antonino* *Haymii* rursus inquirat, nonnullisque de eo additis conjecturis, opus perficit.

Animad-
versio
Mabillon.
in quar-
tum hoc
Antiqui-
tatis stu-
dium.

Haec nos idcirco fusiis retulimus, ut praestantissimi Operis aliqualem ideam Sodalibus nostris suppeditaremus. Ceterum, ut verba *Mabillonii* * usurpem, cum universum loquendo, isthac tum rei *Nummariae*, tum reliquiarum antiquitatis *Musaeae*, raro in *Monachorum* caenobiis reperiantur; immunes ideo ab hisce studiorum generibus erunt; quae rursus nimium curiositatis sepius excitant, unde facile possent ab utilioribus distrahi, proprio instituto apprime consentaneis. Hinc tamen non est, quod hujusmodi studium parum prodesse autem, quamquam seculares magis quam caenobitas, decere mihi videatur. Quemadmodum vero *Mabillonius* nihil a viri Religiosi ratione alienum se fecisse exi-

stimavit, quod eruditam in Franciae Regum sepulchra elaboravit Disquisitionem, ita *V. C. Marquardus Hergott*, Caesareus Historiographus, post Generalogiam Diplomaticam Augustae Gentis Habsburgicae publici juris factam, aliud nunc de Cenotaphiis ejusdem Augustae Domus eruditum opus auspiciatus, illud Tomis pluribus comprehensum, atque Iconismis magnae elegantiae in aes incisus brevi, ut sperare fas est, publico sistet. *Nummophylacium* vero *Gottwicense*, cujus in lucem emittendi *R. mus Abbas Beselius* spem fecit, & in quo Nummos a Carolo Magno, ac sequentibus Regibus & Imperatoribus nostris usque ad Carolum VI. Imperatorem cufos, typis se commissurum pollicitus est, dudum & avidè literatus Orbis exspectat.

Supereft appendix, *Bellum* scilicet *antiquarium de MS. tis Codicibus*. *Joannes Mabillonius* in illustri suo Opere de Re Diplomatica certas quasdam regulas proposuerat, vi quarum Codices manuscripti genuini & sinceri a spuris & falsis discerni possint. Contra has regulas *Bartholomaeus Germonius* Jesuita multa objecit, ut si veterum manuscriptorum codicum fidem non omnem everteret, certè quidem dubiam ac nutantem redderet. Sed quo fine, aut mysterio? Non ego, sed Reverendissimus Abbas *Beselius* ** dicat: *Non alius similium objectionum scopus est, quam ut nobilissima manuscriptorum omnium cimelia, quae antiqua merito Caenobia gloriantur, invisa redderentur, & contemptui exponerentur reliquis tanquam inutilia*. Ignoscendum tamen fuisset, pergat *Gottwicensis Praesul*, si immittes hujusmodi antiquitatum hostes, ac ofores suum in nonnulla monumenta aculeum tantum direxissent, nisi surrexisset alius adhuc, qui novello quodam dogmate, scepsi verè ridicula, & argumentis planè ficulneis indicere ausus est bellum toti rei antiquariae, antiquitatem & vetustatem omnem Codicum explodendo; *Harduinum* intelligimus, virum de cætero doctum, & eruditum, cujus magnam, quam & in editione Conciliorum, maximè verò *Plinii*, & elaboratis aliis operibus exhibuit, eruditionem, quemadmodum suspexit meritò orbis eruditus, ita quoque insolitam hanc opinionem publicis ac privatis rebus, & universae rei literariae maxime noxiam detestati sunt illicò Viri omnes, quae sacra omnia Vetustatis rude-

Vindiciae
manu-
scriptorum.

rudera cordi fuere, & literariae Rei publicae utilitas fundamento huic innitens recenti nimium auctoritati praeponderabat. Temeraria haec paradoxa praeter exteros è nostris confixit, & quae *Bartholomaeus Germonius* contra veterum codicum fidem molitus est, nullo negotio difflavit *Petrus Constantius* è Congr. S. Mauri, editis *Vindiciis* manuscriptorum Codicum Parisiis an. 1706. Cum verò *Germonius* ad haec *Vindicias* responsum edidisset, alterum scriptum vulgavit *Constantius* sub titulo *Vindiciae veterum Codicum confirmatae*. In sex partes librum dispescuit, in quarum quinta manuscripta *Corbejae* veteris ab injuriosa *Germonii* suspicione vindicavit, in sexta demonstrare conatus est, quod ejusdem doctrina ad stabiliendum *Pyrohonismum* apprimè serviat. Uti verò ad hoc *Constantii* scriptum nullum responsum redditum fuit, ita facile existimare est, quod *Germonius*, quam rationum suarum momenta sint infirma, agnoscens, palmam cesserit *Constantio*, quam dubiam reddere *Mabillonio* attentarat.

Harduini
cum Be-
nedicti-
nis lites
& ami-
cicia.

Illud verò minimè tacendum, quod *Inclita Societas Jesu Harduini* novos, temerarios, nec antea unquam auditos ausus contra veterum MSs. Codicum fidem & authenticam nullatenus & necquidquam approbavit. Enimverò *Harduinus* magnum erat ingenium, sed quod non sine mixturae dementiae ab aliis deprædicatur. *V. C. Anselmus Bandurius* noster, si Authori Anonymo in *Itineris* sui *Literarii*, quod anno 1733. in Galliam instituit *, descriptione fidem habemus, *Harduinum le Pere* *eternel des Petites Maisons*, id est, *Patrem aeternum morotrophii* vocare consueverat. *Pater Tellier* verò, ad quem *Bandurius* isthac dicebat, *Harduinum stultis annuenerat*. Et licet *Bandurius* contra *Harduinum* calanum strinxerit, illum tamen virum bonum juxta ac pium, etsi emoti nonnihil cerebri, deprædicabat, maximè ejusdem elegantiam *Latine scribendi laudibus ornare nunquam praetermittebat*. Haec ego Gallicè scripta cum legissem, videbatur mihi Author Anonymus esse quidem vir doctus juxta ac eruditus, sed æquo festivior, qui dicerii sui invidiam in *Anselmum Bandurium* rejicere voluerit: unde de ejus veritate addubitare cœpi. Ratio suspicandi falsum duplex erat. Prima, quod non ignorarem,

Anselmum Bandurium magnà quidem esse doctrinà, & singulari eruditione, sed quae cum pari modestiâ, atque erga omnes humanitate, morumque elegantia, à convitiandi libidine prorsus aliena, conjuncta esset. Altera, quod *Bandurius* in Bibliotheca sua *Nummaria* de *Joanne Harduino* agens disertis testetur verbis; *ejus viri eruditionem & subtilitatem plurimum à se fieri*. „ *Complura*, inquit, *extant Opera*, in quibus *singularem eruditionem cum miro quodam ingenii acumine conjunctam deprehendi*. . . . & paulò post: *juvabat eximium singularis Harduini subtilitatis & judicii specimen præbere in eâ re, ad quam velut ad scopulum doctissimi viri adhaeserunt*. „ Haec cum me legere meminissem, ad amicum Parisios literas dedi, qui his verbis inter alia mihi respondit: *D. BANDURIUS, de cujus valetudine & vitâ sollicitus es, bene se haberet, nisi leviori podagra laboraret. Cum autem jubente te ab eo sciscitatus sum, an vera essent, quae Itineris Literarii Auctor de eo venditat, respondit, Scriptorem Germanum esse totum ex fraude & mendacio compositum*. Quae ideo commemoranda duxi, ne *Benedictini Harduino* pro bene meritis referre convitia existimentur. Quae enim *Virille* doctissimus singulari fuit humanitate, *Anselmo Bandurio*, aliisque è Congregatione S. Mauri eruditissimis Monachis, in re literaria, quibuscunque rebus potuit, semper praesto fuit. Ingratissimi autem animi vitium est, eum onerare probris, à quo beneficiis es cumulatus.

Singularem etiam *Harduini* erga se *Quirini* comitatem *Angelus Maria Quirinus* de Patre (hodie Eminent. Cardinalis S. R. E.) *Harduino* Parisios ex Italia anno 1711. profectus, modesta relatio.

his verbis ** testatam facit: „ *Joannes Harduinus*, altero die postquam Parisios adventassem, à me aditus facilem, & expeditum mihi se praebuit ad fundenda absque fuco paradoxa sua, etsi ad eadem ejuranda haud multò antea adactus fuisset. Liberis igitur verbis affirmare mihi non dubitavit, veterum Numismatum auctoritatem maximi faciendam, insuper *Vulgatam* *Divinorum Bibliorum* Editionem, & *Concilii Tridentini* *Canones*, quandoquidem alia sacrae Antiquitatis monumenta, pleraque omnia, iuxta sublestae fidei suspitione laborarent. Somniaverat ille, quemadmodum antiquissimos prophanos Scriptores seu Ora-

to-

* Traçt. de Stud. Mon. part. 2. cap. 12. pag. mihi 193.

** Tom. Prod. Chron. Gottwic. lib. 1. pag. 7.

* Voyage Literaire en France an. 1733. Confer *Memoires de Trevoux* Maij 1733. Art. 37. ubi *Le Pere Hardouin, ce Jesuite, qui a passé pour un des plus Savans de toute l'Europe*. . .

** Comment. Histor. de rebus ad se pertinent. Part. I. pag. 103.

tores, seu Poëtas, seu Historicos, seu Philosophos, ita Ecclesiæ Patres, Synodos Episcopales, Decretales Pontificum, atque alia hujusmodi Scripta, nil aliud quam suppositiones esse doctorum Coenobitarum, qui, unâ simul seculo X. conjuratione inita, tantis fallaciis struendis, & concinnandis animum, calamumque appulissent; uno verbo, Vulgatæ Versionis, Concilii Tridentini, & priscorum Numismatum fide Christianam Religionem inniti, labantibus, ac nutantibus ex ea suspicione cæteris omnibus ejusdem fundamentis, quæ hucusque locata fuerunt. Portenta ista dum audirem, spatiando interea in Bibliotheca conjunctis cum Harduino passibus, accidit, ut oculos converterem ad librum quendam ex ligno confectum, fictitiõque titulo ornatum, pro implenda, ut alibi etiam fieri observavi, plutei extremitate, tunc statim libro illi manum injeci, ipsumque Harduini oculis obijciens, *En, dixi, hocce figmenti, de quo agitur, genus esse nemo profecto negaverit, in Jesuitarum tamen, non in Monachorum officina fabrefacti.* San-Germanenses solitum dicere Mabilonium mihi narrabant, suæ ipsos gloriæ ducere debere, quod olim Ciceronem, Livium, Virgilium, parèsq; alios Scri-

ptores Monastici cuculli apti fuerint producere. Hæc Eminent. Quirinus, cuius alia narratione huic Historiæ conronidem imponere juvat. Est verò hæc. „* *Amplissimus San - Gallensis Præsul & Princeps literis suis an. 1747. die 3. Februarii ad me datis humanissime pollicitus est, in Generali, qui instat, Congregationis Helveto - Benedictinæ Conventu nihil à se omissum iri, ut Collegas suos Reverendissimos extimulet, atque permoveat ad vetera Monumenta ex Bibliothecis locorum, quibus præsent, eruenda, sibique communicanda, unde ampla eruditæ illius supellectilis copia in publicam lucem, quod ipse vehementer postulaveram, ad magnum literariæ Reip. bonum, Monasticæque Ordinis decus San - Gallensibus typis efferenda coerceretur. Jamque ipse adeò feridè rem perpendit, ut qua ratione ea supellex in plura Volumina partitionem admittere possit, animo suo constituerit, optimo, ut ego censeo consilio. En ordo, quem mihi suæ literæ designarunt: 1. Biblica, seu sacræ Scripturæ. 2. Sanctorum Patrum & aliorum celeberrimorum Vivorum in Scripturam sacram Expositiones. 3. Liturgica. 4. Historia Ecclesiastica. 5. Historia Profana. 6. Miscellanea.*

* Dec. 5. Epistolarum, Epist. X. pag. 9.

CAPUT VI.

HISTORIA POLITIORIS LITERATURÆ, ET PHILOLOGIÆ.

Cùm à Familiæ Benedictinæ primordiis monachorum studia ad sacræ paginæ intelligentiam, sanctorum Patrum ac Conciliorum lectionem præcipuè collimarent, idcirco ii tota animi contentione in materiis istis pertractandis defudârunt, uti Opera ab ipsis elucubrata demonstrant. At enim cùm in adyta superiorum id genus disciplinarum non continuò accessus pateat, nisi inferiorum prius artium limina saluentur, per eam causam ista etiam à se terenda esse existimârunt. Atque ne longius ab ipso Legislatore D. BENEDICTO abeamus, Ordo ab illo institutus, in eam Latini sermonis ætatem incidit, quæ à Grammaticis non ferrea modò,

sed lutea etiam appellatur, Gothis primùm in Italia, tum Longobardis rerum potentibus. Quo tempore novum loquendi genus ex plebeia Romana & Germana conflatum, ut eruditi advertunt, inventum est. Nihilominus dictionis cultum, ornatum, & copiam, quibus D. BENEDICTUS suam exaravit Regulam, dudum S. Gregorius M. celebravit. *Scriptis Regulam sermone luculentam.* Atque ne gratis hoc Gregorius dixisse videatur; quis quæso, ut exemplum è multis unum proferamus, vel verborum ornatum, vel sententiarum dignitatem desiderat, cùm sub medicinæ allegoria peccati ceu morbi persanandi rationem docet? Abbatem instituit, ut sapientem medicum

Medii ævi latinitas barbara.

cum: sacram Scripturam aperit, ut saluberrimam pharmacopeiam; pias exhortationes vocat *unguenta*, monasticas diras, *ustionem*, extrema remedia, *ferrum abscissionis*. Quid limatius ad eruditionem dixeris? Aliud exemplum ab ipsis iterum Benedictini instituti incunabulis petitur Petrus Diaconus suppeditans, MARCUS, inquit, * *Patris Benedicti discipulus, & Casinensis monachus, vir egregius, & in scripturis apprime eruditus, de adventu sanctissimi Benedicti ad Casinum; de situ loci constructioneque cænobii elegantissimos versus composuit.* Sed quot annorum erat Marcus, cùm in Casinense monasterium se ingessit? haud amplius septem. Primùm igitur humanioribus, tum sacris ac superioribus literis eruditus fuit. Et quod ad priores attinet, iis fuisse non leviter tinctum, argumento sunt præter carmina, quæ sanè non iratis Musis lusit, *insignes Gnomæ An. MDXXI. Hagenoæ typis expressæ, nec non alia quædam Opuscula per Joannem Picum collecta, Parisiis autem an. MDLXIII. in 8. prælo subjecta.* Quis jam verò ita rudis ac hebes est, ut vel ex hoc unico non intelligat exemplo, literarum humaniorum studia ævo S. Benedicti nequicquam fuisse neglecta, cùm non soluta tantum, sed numeris etiam vincta oratio, & lepos omnis poëticus tradi coeperit. Certè cùm Cistercienses initio Ordinis sui Cluniacenses in reprehensionem vocarent, quòd poëtis legendis operam darent, hi responderunt: *Libros gentium legere solemus, ut per eorum lectionem, majorem sacræ Scripturæ intelligentiam nobis comparemus, quia sicut tibi notum est, sacra lectio & oratio in nostro Ordine sibi invicem succedunt.*

Marcus S. Benedicti discipulus Poëta insignis.

Cassiodorus de septem disciplinis.

Ex lege etiam M. CASSIODORI nostri ** divinis Literis ita vacare debent monasticæ disciplinæ alumni, ut liberales artes, literasque humaniores non negligerent. Tertulliani & Basilii secutus est exemplum, qui quantum commodi, quantumque utilitatis literarum humaniorum studia divinarum literarum cultoribus afferrent, & abundè intellexerunt ipsimet, & sæpius quoque docuerunt. Cassiodorus itaque viam suis monstravit, Grammaticamque artem, Rhetoricam, Dialecticam,

Orthographiam, Arithmeticam, Cosmographiam, Geometriam, & mathematicas disciplinas, in libris *de artibus liberalibus & disciplinis*, quibus olim præcipua Encyclopediæ pars absolvetur, breviter complexus est, auctoresque præstantissimos, ex quibus hæc omnia commodè haurire possint, indicavit. Avidè hinc à viris doctis eâ ætate lectus & commendatus est Cassiodorus, idque per amplius quòd postquam mentem quis hisce artibus probe excoluit, tum demùm sacrarum Literarum studiis ritè operabitur, ut exemplo *Pauli Diaconi*, & aliorum constat.

Divus GREGORIUS ***, seu author D. Gregorius Commentariorum in Libros Regum, quæ pro Monachis speciatim elucubrata videntur, egregiè ostendit, doctrinam prævidentem fructum, qui etiam ex humaniorum literarum studiis potest in spiritualibus obtineri, omnem industriam adhibere, ut nos ab iisdem retrahat, quatenus impedimento nobis sit perveniendi facilius ad rerum spiritualium intelligentiam: *Ut & secularia nesciant, & ad sublimitatem spiritualium non pertingant.* Non quia, ut S. Doctor subdit, humaniores literæ penès se tantum inspectæ multum conferant ad spirituale ædificium, sed quòd in ordine ad sacræ paginam (*cujus studium animabus iis maximè congruit, quæ ad Deum se attollere cupiunt*) potissimum juvant. Accedit Divi Basilii autoritas, qui in libello *de legendis Gentilium libris* ait, disciplinas seculares instar habere foliorum, quibus ornantur arbores, inumbrantur fructus, & muniuntur.

Erat ergo, inquit Mabilonius ****, in scholis nostris, ut virtutis studium, *Benedicta & humaniorum literarum frequens usus: quibus addiscendis etiam profanorum Auctorum, eorum, qui ab omni obscenitate abhorrent, lectio adhibetur.* Hinc Anselmus in libri primi epistolâ I.V. *Mauritio* monacho, suo quondam, tum Arnulfi auditori, præcipit, ut quantum possit, legere fatagat *de Virgilio & aliis auctoribus, exceptis his, in quibus aliqua turpitudine sonat.* Scio quid Paulinus in carmine ad Aufonium scribat, *Camænis scilicet, nec Apollini patere debere dicata Christo pectora.* Scio & Gregorii M. effatum ad Desiderium Cadur-

* Jo. Bapt. Marus in annot. ad cap. 3. Pet. Diac. de Vir. Illust. Cas. pag. mihi 14.

** vid. vitam à Jo. Gareio ejus Operibus præmissam.

*** apud Mabill. de Stud. Mon. Tr. 1. p. 1. c. 2. p. 10.

**** Præfat. I. in Sec. 3. O. S. B. §. 3. n. 42. & 43. pag. 111.

Cadurcorum Antistitem, quia in uno se ore cum Jovis laudibus Christi laudes non capiunt. Nec ignoro, quod Petrus Damiani in Opusculo tertio decimo reprehendit Monachos, qui Grammaticorum vulgus adeunt, qui relictis spiritualibus studiis addiscere terrenae artis ineptias concupiscunt, parvipendentes scilicet Regulam Benedicti, regulis gaudentes vacare Donati. Verum aliud est, quod instituendae juventutis gratia ex necessitate a pueris discitur; aliud quod ab Episcopis, a Viris ad sanctiora tendentibus exigitur; aliud quod ad usum discitur; aliud quod ad voluptatem & officium. Omnes enim artes, inquit Orator, aliter ab iis tractantur, qui eas ad usum transferunt; aliter ab iis, qui ipsarum artium tractatu delectati nihil in vita sunt acturi. Hi scilicet id unum meditantur, id unum agunt; illi iis utuntur, quum est commodum, quum postulat tempus, & ratio honesta. Recte hanc in rem LANFRANCUS, cum de quibusdam profanis quaestionibus pulsaretur, ita scribit ad Damnoaldum epistola trigesima tertia: *Quaestiones secularium literarum nobis solvendas misistis. Sed Episcopale propositum non decet operam dare ejusmodi studiis. Olim quidem juvenilem aetatem in his detrivimus: sed accedentes ad pastorem curam abrenuntiandum eis decrevimus.* Certè à primis temporibus, tanquam ex inolita quadam consuetudine, Ecclesiarum Doctores Graecorum disciplinis sese exercuerunt, ut disertè probat Socrates in Historiae libro tertio, capite sexto decimo: idque constat de Gregorio Nazianzeno, de Basilio, aliisque viris religiosissimis, quos gentiliū libros lectitasse & commendasse novimus. Hæc dixerim occasione eorum, qui humaniorum literarum expertes in aliis ejusmodi studia plus æquo reprehendunt, quæ, si debito modo ac tempore adsumantur, judicium informant, animum perpoliunt, & exornant, atque ad virtutis studium docilem aptumque efficiunt. Lege Filfaci Tractatum hac de re singularem.

Leſtio librorum gentiliū non decet Monachos.

Atqui ut consentaneum est, pueros, seu adolescentes humanioribus studiis occupare animum; ita ex adverso indecorum est, Monachos jam adultæ ætatis, nisi exigat alios docendi necessitas, libris gentiliū lectitandis meliorem dare operam. Hinc Patres Concilii Cloveshoviensis in Anglia seculo VIII. celebrati decreverunt capite vigesimo, ut provideant vigilantibus

perspectione Episcopi, ut sint monasteria juxta vocabulum nominis sui, id est, honesta silentium, quietorum, atque pro Deo laborantium habitacula: & non sint artium ludicarum receptacula, hoc est, poetarum, citharistarum, musicorum, scurrarum; sed orantium, legentium, Deumque laudantium habitationes. Appositè quidem: Non enim congruit, eos, qui omnia Deo adherendi gratiâ reliquerunt, fabulis & inanibus ludicris detineri; cum possent, deberentque animos lectione Scripturæ sacrae, Patrum, Conciliorum, & Historiæ Ecclesiasticæ imbuere, more Majorum, alias verò artes non nisi per speciem relaxandi animi paululum attingere. Nam dictū dolendum est, inquit Patres ejusdem Concilii cap. VII. quod his temporibus perpauca inveniantur, qui ex intimo corde sacræ scientiæ rapiantur amore, & vix aliquid elaborare in discendo voluerint; quin potiùs à juvenili ætate vanitatibus diversis, & inanis gloriæ cupiditatibus occupantur, atque præsentis vitæ instabilitatem plusquam sacrarum scripturarum assiduitatem vagabundâ mente sequuntur.

Quæ verba eò spectant, non ut profanorum auctorum universim studium damnetur, sed ut intelligant Episcopi, Abbates, & rebus sacris mancipati, nequaquam eos decere, ut se ejusmodi studiis immergant, quæ pueris quidem & adolescentibus ad exoliendos animos conceduntur, at nequaquam ab iis repetenda, qui sacris rebus ac literis semel sese addixerint. Inest enim profanis ejusmodi libellis blandiens quidam sapor, quò passim infectus animus ad repetenda sacrarum literarum studia inhabilis & malè affectus redditur. Unde Augustinus magni beneficii loco duxit, quò antelectionem sacrorum librorum profanis auctoribus nuntium remisisset. Nam si primò, inquit Deum alloquens, sanctis tuis libris informatus essem, & in earum familiaritate obdulcuissem mihi, & postea in illa volumina incidissem; fortasse aut abripuissem me à solidamento pietatis; aut si in affectu, quem salubrem imbiberam, persistissem, putarem etiam ex illis libris eum posse concipi, si eos solos quisquam didicisset. Quæ ideò in medium à me allata fuerunt, ut ex iis lector intelligat, quâ ratione impulsu Ordinis nostri quidam rectores, profanorum auctorum, præprimis Poëtarum lectione monachis suis interdixerint, quàmque immeritò eâ causâ in reprehensionem à Novatoribus vocentur.

Seculo

Literarum cultus in Anglia seculo VII.

Seculo septimo non Latinæ modò, sed Græcæ etiam literæ in Anglia doceri cœperunt ab Hadriano Cantuariensis Monasterii Abbate; quas præter alios non mediocriter didicisse laudatur Albinus, Hadriani in Abbatiali munere successor. Ejusdem Hadriani discipulus fuit S. Alahelmus artium liberalium eruditione visus Venerabili Bedæ admirandus. Willelmus verò Malmesburiensis, itidem ejus præco & admirator, id laudis ei tribuit, quò primus Anglorum Latina carmina condiderit; qua de re Alahelmus ipse gloriari videtur, dum in carmine de Virginitate hos versus adhibet Virgilianos:

Adelmi eadere testimonium.

Primus ego in patriam mecum, modò vita supersit, Aonio rediens deducam vertice Musas.

Extat Alahelmi epistola* ad Eadfridum Monachum, postea Lindisfarnensis Ecclesiæ Antistitem, in qua boni non omnino consulere videtur, quò Eadfridus ex Anglia in Hiberniam trajecerit, quò ad artium studia optimarum peregrè incumberet, cum domi excellentes magistri, Theodorus & Adrianus, in promptu essent, in quorum institutione acquiescere potuisset: „ Sed hæc misellus homuncio, inquit, dictando volvens, scrupulo ancipiti extemplo quantiens angebar (cur inquam) HIBERNIA, quò catervatim istinc lectores classibus advecti confluunt, ineffabili quodam privilegio efferatur: ac si istic, sæcundo BRITANNIÆ in cespite, didascalii Argivi Romanique Quirites reperiri minime queant, qui cœlestis tetrica enodantes Bibliotheca problemata sciolis referare se sciscitantibus valeant. Quamvis enim prædictum Hiberniæ rus, discentium opulans vernansque (ut ita dixerim) paucos numerositate lectorum, quemadmodum poli cardines astriferis micantium orientur vibraminibus fidei: ast tamen climatis Britannia occidui in extremo fermè orbis margine sita (verbi gratia) ceu Solis flammigeri & luculento Lumæ specimine potiat, id est, Theodoro infulâ Pontificatus fungenti, ab ipso tyrocinio rudimentorum in flore philosophicæ artis adulto; nec non & ejusdem fidelitatis cliente Adriano duntaxat urbanitate enucleata ineffabiliter prædito. „ Hæc & plura alia Alahelmus, quibus ut Lectoris fastidio prospiciam, recitandis supersedeo. Est enim hæc epistola, (quid enim diffiteamur?) stylo ita impedito & implicato

& de hujus stylo iudicium.

scripta, ut non admodum mirari subeat, etiam Guilielmi Malmesburiensis temporibus repertos fuisse, quibus hujusmodi Alahelmi scripta nauseam pepererint: non attendentibus, quò juxta mores gentium varientur modi dictaminum. Itaille, de Gestis Regum Anglorum lib. 1. cap. 2. ad dicti confirmationem porrò subjiciens: *Græcos involute, Romanos circumspicte, Gallos splendide, Anglos pompaticè dictare solere.* Mihi Alahelmus in hac epistola turgidum & inflatum scribendi genus dedita operâ confectatus fuisse, merasque ampullas scribere voluisse videtur, ut cum amico ex Hibernicis scholis in Angliam, ubi Theodoro, & Adriano, præstantis doctrinæ præceptoribus operam dare potuisset, reverso luderet, & vix non illuderet. Sanè tale quid in extremâ suâ epistolâ insinuare videtur. Sed ex loco illo, cum corruptus sit, certum quid statui non potest. Etsi verò auctor antiquarum vocum, & quidem egregius fuerit, teste Salmasio, maximè tamen etiam ingenii scriptor à Barthio vocatur.

Alahelmo adjungendus est Venerabilis BEDA, qui, uti scribit Cuthbertus ejus discipulus in illius vitâ, in Girwenfi monasterio, infantulus bonæ spei & divinæ & seculari literaturâ diligenter imbuitur. . . . Et cum in Latinâ erudiretur lingua, Græcæ quoque peritiam non mediocriter percepit. Neque verò in sola Latinâ, Græcæ, & ut aliqui putant, Hebraicæ linguæ scientiâ profecit, sed in omni etiam artium liberalium disciplinâ; id quod testantur varia, quæ post se reliquit, & hæcenus perseverant, omnigenæ doctrinæ monumenta. Porrò quam infantulus acceperat doctrinam, eandem factus in eodem monasterio magister fratribus suis postea reddidit. Verum enim verò quamvis** Confratribus & discipulis suis cum humaniores literas, tum varias scientias explicaret, nihil aliud sibi præfigebat, nisi ut per has cognitiones aditum illis ad sacrarum literarum studium patefaceret. Ejus præfatio in librum de Arte Poëtica, quem Cuthberto discipulo inscripsit, argumentum de hoc satis egregium suppeditat: ait enim, quò postquam illi principia ad librorum sacrorum peritiam conducenda tradidisset, opportunum putaverat, de Arte quoque Poëtica ad illum verba facere, cum scriptura aliquando ligata oratione

* apud Usserium in Veterum Epistolarum Hibernicarum Sylloge pag. 26.

** Mabill. de Stud. Mon. vol. 2. art. xi. p. mihi 58.

tionem usafit: eundem tamen inibi etiam atque etiam rogat, ut quibuslibet studiis hujus libri vitæ, id est, sacræ paginæ studium jugiter præferat. Similia legimus in eo opere, in quò agit de tropis, qui in divinis illis Codicibus occurrunt.

Ejus ævi Scriptores turgidi scribendi genus sectantur.

Hoc ævo igitur nostri non Latinas tantum literas, sed & Græcas amplexi fuerunt, & ad magnam si non scribendi, intelligendi certè facultatem pervenerunt. Cùm verò seculo huic suum esset scribendi genus, quod merito *ampullosum, turgidum, & inflatum* dixeris, nostri etiam plerique Hagiographi, si *Bedam* excipias, sermonis nitore, elegantia, & nativa venustate minimè contenti, vitas Sanctorum, quas memoriæ prodiderunt, immodico excoluerunt artificio, variisque colorarunt pigmentis: dum enim *tumidum scribendi genus* sectarentur, nativam illam neglexerunt elegantiam. Dicebam, si *Bedam* excipias, qui, iudice Sixto Senensi, stylum habet nec omnino inelegantem, nec affectatè elegantia curiosum, sed temperatum, qui nec verborum multitudine fastidium, neque paucitate obscuritatem pariat, sed brevi facilitate currat gratissimè. Nec ignobilis Rhetor & Poëta iisdem temporibus habitus fuit *Felix Croilandensis* in Anglia monachus. *Heddius* verò *Stephanus* cognominatus, ortu etiam Anglus, Cœnobita Cantuariensis à teneris annis ita in bonarum literarum studiis enutritus fuerat, ut jam vir factus omnium scientiarum genere evaserit instructissimus. *Multa quidem, quantum invenire potui, inquit Oudinus, non scripsit, sed illa tamen pauca puro, terso, & eleganti stylo exarata.*

Seculi VIII. Philologi &c.

Floruit seculo VIII. in arte Grammatica (sunt verba Herkemperti in fine Historia Longobardorum) *diaconus Paulus, qui fuit ortus ex Foro-Julienfi civitate; quoad familiæ originem parentibus secundum seculi dignitatem non infirmis; carus etiam Regi Desiderio in tantum, ut ipse Rex in omni arcano verbo consiliarium eum haberet.* Postquam verò in Casinenfè monasterium se recepit monachus factus, literas, quibus humanitatis nomen tribuimus, eò loci confratres suos docuit. *Vocabularium* ex Festo Pompejo excerpfit, quod Carolo Magno Imperatori præmissa * hanc epistolam nuncupavit: „*Largitatis munere, sapientia, potentiæque præfulgido domino Regi Karolo, Regum*

„*sublimissimo, Paulus ultimus servulus.* Cupiens aliquid vestris Bibliothecis addere, quia ex proprio parum valeo, necessario ex alieno mutuavi. *Festus* denique *Pompejus*, Romanis studiis affatim eruditus, tam sermonum abditorum, quam etiam quarundam causarum origines aperiens, opus suum ad viginti prolixia volumina extendit. Ex quo ego prolixitate superflua quæque & minus necessaria prætergrediens, & quædam abstrusa penitus stylo proprio enucleans, ita ut erant posita relinquens, hoc vestra celsitudini legendum compendio obtuli, in cuius ferie, si tamen lectum ire non designabimini, quædam secundum artem, quædam juxta etymologiam posita non inconvenienter invenietis, & præcipuè civitatis vestrae Romulæ, portarum, viarum, montium, locorum, tribuumque vocabula diserta reperietis: ritus præterea gentilium, & consuetudines varias. Dictiones quoque poëtis & historiographis familiares, quas in suis opusculis frequentius posuere. Quod exiguitatis meæ munusculum, si sagax & subtilissimum ingenium vestrum non usquequaque repulerit, tenuitatem meam vita comite ad potiora excitabit.

CAROLUS M. qui mitiores Musas in deliciis habebat, *Paulum* ea propter magno amore ac familiaritate completus est. Is ipse sapientissimus Monarcha, cùm ex variis epistolis parum concinnè compositis, quæ ipsi ex plerisque Gallia monasteriis redditæ fuerunt, animadverteret, studia literarum humanorum in iisdem fuisse neglectui prope modum habita, animum ad ea instauranda adjecit, ne unà cum earum interitu sacrarum quoque literarum studia in perniciem traherentur. Digna planè sunt tanti, tamque potentissimi Imperatoris verba, quæ ex epistola ad imperii sui Abbates exarata hic referantur: „Cùm nobis in his annis à nonnullis monasteriis sæpius scripta dicerentur, in quibus, quòd pro nobis fratres ibidem commorantes in sacris & piis orationibus decertarent, significaretur: cognovimus in plerisque præfatis conscriptionibus eorundem & sensus rectos, & sermones incultos: quia quòd pia devotio interiùs fideliter dictabat, hoc exteriùs, propter negligentiam discendi, lingua inerudita exprimere sine re-

& ad Abbates epistola.

„prehensione non valebat. Unde factum est, ut timere inciperemus, ne fortè, sicut minor erat in scribendo prudentia, ita quoque & multò minor esset, quàm rectè esse debuisset, in eis sanctarum Scripturarum ad intelligendum sapientia. Et bene novimus omnes, quia quamvis periculosi sint errores verborum, multò periculosiores sunt errores sensuum. Quamobrem hortamur vos, literarum studia non solum non negligere, verum etiam humillima, & Deo placita intentione ad hoc certatim discere, ut faciliùs & rectiùs divinarum scripturarum NB. mysteria valeatis penetrare. Cùm autem in sacris paginis schemata, tropi, & cætera his similia inserta inveniantur, nulli dubium est, quòd ea unusquisque legens tanto citiùs spiritualiter intelligit, quanto priùs in literarum magisterio pleniùs instructus fuerit. Tales verò ad hoc opus viri eligantur, qui & voluntatem & possibilitatem discendi, & desiderium habeant alios instruendi. Et hoc tantum ea intentione agatur, quâ devotione à nobis præcipitur. Optamus enim vos, sicut decet, ecclesie milites, & interiùs devotos, & exteriùs doctos, castosque bene vivendo, & scholasticos bene loquendo: ut quicumque vos, propter nomen Domini & sanctæ conversationis nobilitatem ad videndum expetierit, sicut de aspectu vestro ædificatur visus, ita quoque de sapientia vestra, quam in legendo seu cantando perceperit, instructus, omnipotenti Domino gratias agendo, gaudens redeat. Ex quibus Caroli verbis satis elucet, quam potissimum ex ratione Abbates Benedictinos exhortatus fuerit, ut ne humaniorum literarum studia in postremis haberent curis; nempe, ut iis, queis præesse contigerit, ad exactam sacræ paginæ notitiam hac ratione pertinere valeant; Quod examussim assequi absque isto adminiculo, nemini datur, tum propter troporum, figurarumve varietatem, tum etiam ob peculiare quosdam exprimendi methodos, quarum captus ex Rhetoricis pendet, ut fortassis ex Divi Augustini Libris de Doctrina Christiana ipse didicerat.

Carolus M. Monachos eruditioris præ-

CAROLUS verò has scripsisse literas non contentus, monachos eruditione præstantes undique evocavit, qui literas humaniores in monasteriis doce-

rent. Ex quibus *Waldonem* Angiæ Majoris Magistrum ad Dionysii monasterium in agrum Parisiorum è Suevia docendi ergo translatum scribit *Aventinus*. Sed fallitur vir bonus. Non enim *Waldo* ad docendas literas, sed ad instaurandam disciplinam monasticam id temporis in Regia isthac Abbatia collapsam, accitus fuit. Minus adhuc ferenda sunt, quæ *Christophorus Heumannus* in Via ad Historiam Literariam chartis illevis: *Illud etiam, inquit, cognitu dignum, tantum aliquam Latinarum literarum instauracionem Carolo M. deberi. Nam ipse, vel potius interpres ejus Alcuinus lib. II. de imaginibus cap. 7. ostendit suo ævo linguam Græcam ignotam fuisse Latinæ Ecclesie.* Hæc ille, nescio an ex imperitia historia, vel malevolentia erga Romanam Ecclesiam. Utra causa sit, pudendus error est, qui helluonem librorum, qualis *Heumannus* videri vult, merito in ruborem dare possit. Neque enim ipsum fugere debuisset, quòd *Hadrianus* I. Rom. Pont. Carolo M. coævus Synodum Nicænam II. seu Septimam Generalem è Græco Latinè vertendam curaverit; quanquam fatendum sit, interpretem provincia sua non usquequaque fuisse bene functum. Ejus enim incitiâ factum, quòd Patres Francofurtensi in Synodo congregati cum CAROLO M. præsentem persuasum haberent, imaginum adorationem in Synodo Nicæna fuisse statutam, quòd à vero longè remotum erat. Hæc nescivit *Heumannus*, nescire certè non debuit, quæ *Eginhardus*, omnium præcipuus vitæ Carolinæ scriptor in literas retulit. Is igitur de *Carolo* fidem facit, quòd Latinam non minùs habuerit familiarem, quàm vernaculam, *Græcam* quoque didicerit, & eloquentissimus evaserit. *Erat eloquentia copiosus, & exuberans, poteratque quicquid vellet apertissimè exprimere: nec patrio tantum sermone contentus, etiam peregrinis linguis ediscendis operam impendit: in quibus Latinam ita didicit, ut æquè illa ac patria lingua orare esset solitus. Græcam verò meliùs intelligere, quàm pronuntiare poterat.* *Eginhardi* verbis *Hedionis* & *Crantzii* accedunt testimonia. Prior enim * doctos viros & Græcè in Franciam venisse, atque à Carolo M. in Monasteria missos esse, ut *Græcam* linguam docerent Monachos, atque ita *Aegidium* in Galliis, *Apollo-* *nium* Ratisbonæ in Cœnobio S. Emmerami, *Virgilium* apud Salzburgen-

Zzz 3

tes

* Extat apud Mabill. in append. Tom. II. Anna. Ord. S. B. n. 36. p. 707.

* Hist. Eccl. Lib. vi. cap. IX.

fes sancti Petri Coenobitas inclaruiffe. Alter verò ex Privilegio Caroli M. * evincit, in Schola Osnabrugensi non Latinas solum, sed Græcas etiam literas doctas fuisse. En Caroli verba! Et ea de causa statuimus, quod in eodem loco Græcas & Latinas scholas in perpetuum manere ordinavimus, nec unquam Clericos utriusque linguæ gnaros deesse confidimus. Datum XIII. Calendas Januarii anno IV. Imperii nostri, XXXVI. regni nostri in Francia, atque XXXVI. in Italia. Actum Aquisgrani in Palatio. Sed quidquid sit de hoc Privilegio, de cujus authentia inter eruditos disceptari non sum nescius, quâ veritatis specie asseritur, ævo Caroli M. linguam Græcam Romanæ Ecclesiæ fuisse ignotam, cum is Imperator Heitonem, Augiæ Divitis Scholasticum & Abbatem, Græci sermonis apprimè peritum, à se verò Basileensi Ecclesiæ Episcopum datum, Constantinopolim ad Orientis Augustum gravibus de causis ablegavit? Româ in Angliam Pont. Maximus jam pridem Theodorum & Adrianum, illum Cantuariensis Ecclesiæ Archiepiscopum, hunc Monasterii Cantuariensis Abbatem miserat, à quibus Pelasgæ linguæ cognitionem Monachi Benedictini perceperunt. Ex eorum discipulis sua ætate superfuiffe scribit Venerabilis Beda **, qui Latinam, GRÆCAMQUE linguam æquè ut propriam, in qua nati sunt, norunt. Quid? quod sub Familiæ Benedictinæ initia Gordianus quidam, natione Romanus, literis Græcis apprimè eruditus ad Venerabilem Benedictum pervenit, seque ejus magisterio subdidit. Sed ut res de Gordiano se habeat, quem ab eruditioribus pro larvato haberi scriptore non ignoro, complures alios Petrus Diaconus libro de Viris Illustribus Monasterii Casinensis enumerat, qui literas Græcas apprimè calluerunt, hodieque callent. Cum enim trium linguarum, Latinæ, Græcæ, & Hebraicæ cognitio maximam utilitatem ad sacrarum literarum intelligentiam afferat, in antiquissimis Benedictinorum scholis præceptores & magistri fuerunt, qui in earum studio & exercitio adolescenterum monachos instituerunt. Heumanno Opera Dionysii Exigui, Martini Dumienensis, seu Braccarensis, & Flacci Albini ob oculos constituamus. Primus rogatû Stephani, Salonitani Episcopi, prisca translationis confusione offensi, Canones, qui dicuntur Apo-

stolorum, de Græco transtulit. Alter ita se Græcis addixit, ait Gregorius Turonensis, ut nulli secundus suis temporibus haberetur. In postremi verò Operibus Græcæ linguæ vestigia haud infrequenter deprehenduntur. Huic, inquit Cl. Gæbelius Operum Hermanni Conringii scholastes, Gallia & Germania omnem suam eruditionem debet.

Tametsi verò ALCUINUS fuerit Caroli M. præceptor, quem inter alia Rhetoricam docuit, viròque maximæ dignitatis in superioribus disciplinis habuerit discipulos, non dedignatus tamen est, quâ erat animi demissione, pueros Grammaticæ leges docere. Id quod in epistola ad Carolum M. de se ipse fatetur. „Ego, inquit, Flaccus „vester secundum exhortationem, & „bonam voluntatem nostram aliis per „tecta S. Martini in ollâ Scripturarum „ministrare satago; alios vetere antiquarum disciplinarum mero inebriare studeo; alios Grammaticæ subtilitatis enutrire pomis incipiam; „quosdam stellarum ordine, ceu picto „cujuslibet magnæ domus culmine illuminare gestio, plurima plurimis „factus, ut plurimos ad profectum „sanctæ Dei Ecclesiæ, & ad decorem „Imperialis regni vestri erudiam, ne „sit vana Dei omnipotentis in me gratia, nec vestræ bonitatis largitio inanis. Sed ex parte defunt mihi servulo vestro eruditionis scholasticæ libelli, quos habui in patria per bonam & devotissimam magistri mei industriam, vel etiam mei ipsius qualemcunque sudorem. Ideo hæc vestræ excellentiæ dico, ane vestro forte placeat totius sapientiæ desiderantissimo consilio, ut aliquos ex pueris vestris remittam, qui excipiant inde nobis necessaria quæque, & revehant in Franciam flores Britannicæ, ut non tantum sit in Euborica hortus conclusus, sed in Turonica emissus paradisi cum pomorum „fructibus.

A minimis autem ad majora ut Alcuinus progrediretur, Carolum imad majoribus primis monuit, ut scribendi ratio, quæ propter librariorum socordiam corruptissimam erat, ad meliorem formam reduceretur, curarentque scriptores amanuenses, ut commatum distinctiones antea neglectas observarent. Hortatoria eâ de re habetur Alcuini epistola xv. ad Carolum in hæc verba: *Pun-*

Alcuinus
Caroli
M. præceptor

Gordianus D.
Benedicti discipulus
literis Græcis eruditus.

* Lib. I. Metrop. vii.

** Hist. Eccl. Gentis Angl. lib. 4. c. 2.

etorum distinctiones & subdistinctiones, licet ornatum faciant pulcherrimum in sententiis, tamen usus illarum propter rusticitatem pæne recessit à scriptoribus. Sed sicut totius sapientiæ decus & salutaris eruditionis ornatu per vestræ nobilitatis industriam renovari incipit: ita & horum usus in manibus scribentium redintegrandus esse optime videtur. Deinde librum edidit de septem liberalibus Artibus; tum Dialogum de Grammatica, aliosque duos, interlocutore CAROLO, de Rhetorica & Dialectica: quibus varios tractatus, libros, & epistolas de rebus Moralibus ac Theologicis adjecit. Adeò ut duo tantum restent studiorum genera, Legum scilicet, Jurisque scientiæ, ac Medicinæ, de quibus nulla extant ejus Autoris commenta.

literarum
studia in-
staurat.

Ut verò de politiori tantum ejus literaturâ loquamur, non ipsius duntaxat instinctu Carolus M. ad instauranda in monasteriis literarum humaniorum studia excitatus fuit, sed ipse etiam præter libros de Grammaticâ & Rhetoricâ editos varia condidit epigrammata *, Monachosque Eboracenses similiter ad pangendos versus animavit:

Talia namque placent vestro quia munera patri,
Qui nunc egregias regalibus insonat artes
Auribus, & patrum ducit per præta sequentem
Præpulcro Sophia regnantem stemmate celsa.

Monachos à
profanorum
poetarum
lectione
cohibet.

Etsi verò Alcuinus sollicitè quæsierit, ut monachi non solutâ tantum, sed vincatâ etiam ac ligatâ oratione uterentur, ab Authorum tamen profanorum maximè poetarum lectione illos abstinere voluit. Memorabile hujus rei exemplum * in ejus vita habetur. Cum enim à Sigulfo, qui Alcuini vice disciplinæ regulari in Monasterio Ferrariensi præerat, Aldrico nobilissimo juveni, non ita pridem monasticen professio, copia Virgilii clam legendi facta fuisset, Alcuinus rem divinitus agnovit, ac severè castigavit.

Quid de
Virgilio
sentiat.

Nasum hinc fortè Virgilii Encomiastes suspendent, quod illius Poætæ lectione juventuti interdicitur, qui de ditâ tamen operâ hoc solum agit, ut ÆNEAM, insignem pietate virum, non tam laudibus celebret, quàm in omnigenæ exemplum virtutis proponat? Itane verò? Sed dicant, amabò! qui ita sentiunt, quod castimoniam exemplum Æneas in antro cum Didone? quod pietatis exemplum Æneas mor-

tuis humanas immolans victimas, ignemque cruore hominum, ceu oleo paciscens? quod mansuetudinis exemplum Æneas Turnum, quò justior alter nec pietate fuit, nec bello major & armis, licet supplices tendentem manus, licet herbam victori porrigentem, imani sævitie ac crudelitate obruncans? Hoc erat Ascanium exhortari: Disce puer virtutem ex me, verumque laborem? Scilicet his exemplis mores corriguntur, virtus docetur, pietasque insinuatur? Et miretur quis, B. Alcuinum suum in monasterio Vicarium severis corripuisse verbis, quod juveni monacho legendi Virgilii copiam fecerit? Omnino Superioribus opera est impendenda, ne juvenes monachi cum succo poetico quidpiam obfoeni, certissimam morum & animorum pestem imbibant. Cujus rei recens admodum, sed injucundum habemus exemplum. Fuit, qui in Ordinis nostri co-

Exemplum
de Romanensium
lectione.

nobio ab exactâ monasticæ disciplinæ observantia fatis celebri vitæ religiosæ tyrocinium poneret. Nescio, quocumque factum, ut in ejus manus Romanensis fabula incideret: Aperuit, legit, ejusque dulcedine suavitateque captus, tanquam in infesto Sireni mari, in quò etiam Ulysses erravit, vitæ asceticæ naufragium fecit. Ex monasterio enim brevi post discessit. Quem suum verò discessum in literis ad ejusdem Asceterii Abbatem datis postea deflevit, carmina & scripta amatoria execrando. Unde cura Superioribus habenda, ut ejusmodi libri, veteres præsertim Poætæ lascivi nondum expurgati, ex Bibliothecis, si qui in eis habentur, non secus ac carbones igniti ex veste quantocyus excutiantur. Quis Libris obæquo ferat animo in Bibliothecis monasticis asservari libros, quorum lectione juvenum animi corrumpi, atque eo nefario igne, quem facilius accendat, quàm extinguit, inflamari possunt? Cui bono id genus libri asservantur? an ut adolescenterum in eo genere sermonis fiant eloquentes, in quo pisce pontico magis mutis per omnem esse vitam longè ipsis est præstabilius? Quid animi gratia legat, quod non tantum non loqui, sed ne animo quidem cogitare ipsis concessum est? Sed redeo ad Alcuinum. Is in epistola ad Ricbodum, qui ante Episcopatum Treverensem monachus & discipulus ejus fuerat, illud obliquè castigavit, quod se neglecto, totus sit in Virgilio: Flaccus recessit, Virgilius accessit, & in locum magistri

* Epigram. 99.

** Apud Mabill. Annal. Tom. 2. l. 27. p. 256.

midificat Maro: & in fine. *Utinam Evangelia quatuor, non Aeneidos duodecim libri pectus compleant tuum, & te avebat quadriga ad caeleste palatium.* Quò quid sapientius dici, aut inculcari potuit Episcopo, cujus præcipuum munus non prædicare Virgilium, sed JESUM & hunc Crucifixum.

Alcuini celebrioris discipuli Haiminius, Milo,

Habuit *Alcuinus* complures alios discipulos, politioribus excultos literis; quos inter nominandus hoc loco venit *Haiminius*, Vedastinus Cœnobita; cui operam iterum dedit *Milo Elnonensis* monachus; qui scholis pariter suo in monasterio apertis elegantiores docuit literas. Cùm verò non ignobilis, ut ea ferebant tempora, Poëta esset, librum primò de *sobrietate* composuit; tum *vitam S. Amandi*, Episcopi Trajectensis, carmine complexus fuit. Hanc magistro suo *Haiminio* nuncupavit. Is poemate lecto, atque à styli suavitate commendato Monachos cohortatus est, ut satius velint ad simile studium provocari, quàm invidiæ facibus concremari. *Novimus siquidem* (erant scribentis ad Milonem verba) *semper cives civibus invidere, & secundum Salvatoris dictum, neminem Prophetam, sive, ut tu solitus es dicere, nullum Poëtam acceptum esse in patria sua. Sed quia parvulum occidit invidia, minor esse cognoscitur, qui invidet, quam ille, cui invidetur.* Quæ Haiminii præclare monita ad ipsum Milonem pertinuisse, videri possunt. Nec enim ab æmulatione & invidia, quæ, teste Ambrosio, etiam Sanctos amburit, penitus intactus fuisse videtur. Habebat nepotem, *Hucbaldum* nomine, qui primùm *Bertinianus*, tum *Elnonensis* monachus fuisse dicitur. *Is sub patrum magisterio non penitendos in arte poetica progressus fecit: atque ut ingenii sui caperet experimentum, composuit de S. Andrea modulamen Antiphonarum: sed & quarundam Laudum, habentium, Quæ verè pia laus, initium: Quod ubi didascalus vix tandem agnovit, graviter tulit, atque ei scholarum aditum denegavit, conquerens, eum velle super se nomen usurpare philosophi.* Hoc quid erat aliud, quàm indignè ferre, quòd discipulus doctrina singulari ac mentis acie in sublime se efferens, magistri officeret fenestris, ac si ipsi magistro propterea altiùs adhuc tollendus à discipulo ademptum fuisset? „Et

„ quia locus tunc temporis carebat „ Abbate: accedens ad Priorem, niamia discipulum infamat arrogantiae: „ protestatusque est, se & illum nequaquam posse in eodem habitaculo degere. Ille accersens *Hucbaldum*, varia rogavit majori cedere, donec mitigata ejus animositate, quæ tunc recens cens fervebat, ad locum repedaret proprium cum pace. Cujus accessens consilio, urbem expetiit *Nivernensem*. „ Ubi rogatu *Hermannii* Episcopi *vitam S. Cilianæ* matris *S. Remigii* Episcopi *Remensis* literis mandavit. Præmii loco corpus *S. Cyrici Martyris* à Præfule petiit, atque eo conivente, ad *Elnonense* transtulit monasterium. Quà re à *S. Martyre* gratiam iniisse ex eo intelligi potest, quòd eum aspectabilem habens *Officium S. Petri Apostolorum Principis* componere iussus fuit. Quo ad finem perducto, ab eodem *S. Martyre* brevi se moriturum intellexit; id quod anno 930. factum est; cùm *Milo* ejus præceptor jam anno 871. vitam cum morte commutasset. Atque hæc erant fata duorum Poëtarum, quos una capere haud potuit religiosa domus, quàm post illud dissidium brevi ingratiâ redierint.

Non parùm etiam *SMARAGDUS*, *Smaragdus Abbas monasterii S. Michaëlis in Dicecesi Viridunensi* ad reparandas literas humaniores sub hæc ferè tempora contulit, *commentariis in Donatum & Rhetoricorum libros conscriptis*, quos scholaribus, qui ejus monasterium magna celebrabant frequentia, indubiè prælegit. Sunt verò, qui *Abbatem Smaragdum* distinguendum negent ab alio *Smaragdo* cognomento *Ardone*, discipulo *S. Benedicti Anianæ Abbatis*, cujus temporibus in Gallia monasteria adeò crassa irrepsisse dicitur ignorantia, ut Monachi vix prima Latinæ linguæ elementa callerent. Cui malo ut mederetur *S. Abbas, Librorum multitudinem* congeffit, magistros constituit, humaniorum literarum studia instauravit; docuit lectores, habuit *Grammaticos, & scientia scripturarum peritos*. *Smaragdus* verò ejus discipulus *κατ' ἐξοχήν* appellatus fuit, quòd apprime esset eruditus, & alios doctrinâ instrueret.

Mos erat, ut *Trithemius* in *Chronico Hirsaugiensi* nos docet, in *Fuldensi* si cœnobio his temporibus seculo nono, monachos non solum in *Scripturis*

Sec. IX. usuf do- cendi in monaste- riis.

Jan.

* Philipp. Abbas Bonæ Spei in Historia Translationis S. Cyrici M. ad Elnonense Monasterium.

sanctis instituere, sed etiam in omni seculari scientiæ literatura ad plenum erudire; probè enim judicabant sapientissimi viri, divinas Scripturas neminem posse intelligere, quem literas secularis doctrinæ contigisset ignorare. Hinc *Rabanus*, mox ut anno XXV. ætatis suæ cum apti viderentur ad majora, gravioribus etiam informarentur institutis. - - Omnes verò, quos in auditorium suum docendos admisit, non solum prosâ, sed etiam carmine, quidquid occurrisset, scribere informavit. Eundem *Trithemium* in vita *S. Rabani* ulterius audire si placet, primus is fuit, qui ex indigenis Germanos suos populares linguas Græcam & Latinam docuit. „ Merito, inquit, *Germanorum posteritas omnis HRABANI laudes in perpetuum personabit, qui primus omnium veteri barbarie pulsa, suam fecit nationem sermone Latinam.* Primus enim „ omnium sub fide Christi Germanos & „ Græcam resonare linguam docuit & „ Latinam. Nullus ante illum apud „ Germanos vel natus vel institutus „ Græci sermonis notitiam habens, „ tot volumina tam eleganter, tam „ propriè, tamque concinnè atque „ Latine uspiam conscripsit. Si qui „ verò apud Germanos in regno Francorum ante ipsum docti fuerunt, non „ indigenæ, sed Græci, Romani, Galli, Scoti, Britanni, seu advenæ alii, unde venientes extiterunt. *Beatus* „ simus autem Christianæ fidei Doctor „ insignis *HRabanus* unicus & primus „ Germanorum institutionum Princeps „ & Magister disciplinæ, qui nullum „ ante se in sua habuit natione præcedentem scientiæ consumatæ doctorem, divino, haud dubium, succensus instinctu, quod domi habere non potuit, apud *Alcuinum* in Gallia laudabiliter quæssit, invenit, didicit, & Germanis sine invidia reportavit, priscamque de patria barbariem fugavit. *Gentem suam gemino decoravit ornatu, quòd & moribus ad sanctitatem politiore reddidit, & infusâ sermonis Romani elegantia in omnem scientiæ plenitudinem introduxit.* Ex ejus discipulis, qui & multi & insignes fuerunt, tres tantum literarum elegantio-

Rabani in Germanos merita.

Ejus discipuli

rum cultu conspicuos nominabo, *Walafridum Strabonem, Otfridum Weissenburgensem, & Lupum Ferrariensem.* &c.

Prior viros ejus temporis primarios sibi conciliavit, atque adeò à Regibus, quos versibus celebravit, non postremam iniit gratiam. Ejus poemata *Henricus Canisius* publicam in lucem emittit, in quibus quòd amore mansuetiores *Musas* complectatur, non obscure prodit, ita ad *Agobardum* scribens:

*Nam fateor, si certa mihi nunc optio detur,
Ut capiam mundi dona, vel ingenium.
Ora liberius verum secura sciendi
Aurea quam sacra, sed peritura sequar.*

Walafridi discipulus fuit *Ermenricus Augiensis* scholæ Magister, à copia & facultate dicendi minimè destitutus, ut ex fragmentis libri *de Grammatica* docemur, quem in gratiam scholarium Augiensium ita composuit, ut in Opere scholastico nulla desit humanitas. Aliud Opus scholasticum, *Synonyma*, iisdem ferè temporibus, ad usum suorum scholarium improbo labore ac studio composuit *Kerardus*, scholæ itidem Augiensis magister. Et verò vix aliam Familiæ *Benedictinæ* scholam priscis temporibus invenio, in qua major opera in condendis scribendisque carminibus fuerit collocata. Tanti res Poëtica, maximè sacra, apud Augienses olim fiebat.

OTFRIDUS *Weissenburgensis monachus* immortali beneficio Germaniam, sibi devinxit *inventione Germanicæ Orthographiæ*. Eum *Marcus Velferus* in *Boicis* * attestatur, Germaniæ sermonem eâ ætate perdifficilem, omnium primum literis tractare aggressum. Unde à *Joanne Bollandi* ** *Germanicæ Orthographiæ præcipuus inventor* vocatur.

Posteriorem verò, *LUPUM* nempe, *Lupum Abbatem Ferrariensem* politiori literaturæ maximè addictum fuisse, testes sunt variæ ejus epistolæ, in quibus ad quæstiones grammaticales respondet, ac libros ejus argumenti sibi commodari petit, vel exscribendos, vel cum aliis conferendos. Id quod ei nemo unquam vitio vertit, nisi sub finem seculi proximè elapsi *** *Abbas de la Trappe*. „ Hunc *Abbatem, LUPUM Ferrariensem*, inquit ille, literarum „ amor, fateor, summoperè commendabat, ejusque epistolæ adhuc testantur, quàm impensè acquirendis „ pro-

* Boic, rer. lib. 2. apud Brovver. Fuld. Antiq. lib. 1. c. 58.

** in vit. B. Rabani Mauri 4. Febr. p. 505.

*** in Respons. ad Mabill. Tract. de Stud. Monast. cap. xi. pag. mibi 60.

prophanis scientiis studuerit. Rogat alicubi Pontificem *Benedictum III.* ut *Tullium de Oratore* ad se mittat: nempe ista à Pontifice monachus petit! An ita se ille exercere cupiebat, ut Declamator fieret? Sed ab eo etiam petit duodecim Quintiliani libros, & Donati Commentarium in Terentium. Quantavis iste monachus celebritate inclaruerit, magno sanè otio abundabat, ut tempus in hisce studiis infumeret. Nonne verò satiùs facturus fuisset, si in claustris recessu propria & mundi peccata flevisset, ac suos ferreo illo seculo consolidasset, & indita cordis confidentia opportunè solatus esset? A Reginberto Sallustii de Bello Catilinario, & de Jugurthino Historias; ab Abbate Marcuardo Suetonii de vita Cæsarium Commentarios postulat. Colligitur ex Epistola 69. missas ad illum fuisse Epistolas Ciceronis, quas cum quodam exemplari, quod habebat præ manibus, conferre statuerat. Epistola 34. nihil aliud ferè continet præter dissertationem grammaticam circa quasdam difficultates, quas misselli quique humanarum literarum tyrones facillimè extricare valeant; Quintæ quoque ac sextæ simile est argumentum. Alibi ab Osmaro Turonensi Archiepiscopo Boëthii Comentarium in Ciceronis Topica enixè flagitat. Adalgardo gratias agit, quòd uni suorum Fratrum Macrobii correctioni operam dare permisit; cum eo disputat de Ciceronis Tusculanis, ac de nonnullis literularum quæstionibus. In epistola quinta Eginardo se excusat, quòd Aulum Gellium illi non miserit. Hæc Abbas de Trappa.

Quàm longè autem à veritate abluat species, sub qua *Lupum* ob oculos ponit, pluribus ostendit Mabillonius*, in cujus sententiam viri quique doctissimi concesserunt. Neque enim *Lupus* ita humanioribus literis se totum tradiderat, ut vel negligens, vel expers esset Theologicæ doctrinæ. Sanè quantum in illa exercitatus esset, satis superq; Opuscula demonstrant, quæ de prædestinatione in causa Gothescalci scripsit, eò sanè modo, ut nullus Scriptorum ejus temporis hoc de argumento vel solidius vel elegantius egerit. Si verò de colligendis prophanis auctoribus, qui in sua Bibliotheca desiderabantur, adeò fuit sollicitus, deque hac

re ad Pontificem, ad Episcopos, & alios spectabiles viros scripsit; id quidem argumento est, studiorum usum in ejus monasterio viguisse, quem neque Pontifices, neque civiles Potestates improbârunt; minimè verò illum otio abundâsse, ut tempus in hisce studiis impenderet. Sed reverà hinc apparet, quàm illi curæ esset, ut Monachi erudiendis juvenibus occupati, puros & melioris notæ Scriptores illis traderent; id verò non impediēbat, quòd minùs pro religione sanctitatis ipse tanquam excellens Præful haberetur, ac ejus cœnobium ex duobus & septuaginta Monachis conflatum maximâ celebritate & veneratione apud omnes, teste *Hildegario Meldensi Episcopo* ejus contemporaneo: *Pastor modò pro religione sanctitatis in Monasterio famosissimo Ferrariensi, ubi cæterus monachorum in Christo cum illo toto orbe est venerandus.*

De inculcando tum bonæ vitæ, tum scientiæ studio quàm sollicitus fuerit *Lupus*, testatur ipse in epistola 35. ad Ebrardum monachum propinquum suum: *Reviscentem in his nostris regionibus sapientiam quosdam studiosè colere per gratiam habeo: sed hinc haudquaquam mediocriter moveor, quòd quidam nostrum partem illius appetentes insolenter partem repudiant. - - Etenim plerique ex ea cultum sermonis quarimus, & paucos admodum reperias, qui ex ea morum probitatem (quod longè conducibilis est) proponant addiscere. Sic linguæ vitia reformamus, & purgare contendimus: vitæ verò delicta parvipendimus & augetur.*

Lupi discipulus inter alios fuit *HERICUS*, Monachus Antissiodorensis, qui monasterii sui scholæ præfectus, *Lotharii*, *Caroli Calvi* Regis Galliarum filii præceptor esse meruit. Hunc literas Græcas perinde ac Latinas calluisse ac tradidisse docent ejus Opera, quæ supersunt; ea enim Græcis hinc vocabulis, inde locutionibus non raro inspergit, ut *Launoius* ** advertit.

Iisdem temporibus *PROBUS S. Albanensis* apud Moguntiam monachus doctis literis humanioribus non infamam sibi gloriam ac decus comparaverat; cujus eruditio à *Lupo* Ferrariensi tanti fiebat, ut epistola 34. admirationi sibi esse dicat, non tam eum aliquid edidisse, quàm non omnibus jam scribendi materiam abstulisse. Aliâ in epistola

epistola (scilicet 20.) ad *Aluinum* monachum scripta, pænè eidem succenset, quòd certiore se non reddidisset, quid *Probus noster* exerceat? scilicet utrum in sylva Germaniæ disciplinas liberales, ut serid dicere solitus erat, ordine currat: an certè inchoatam satyram struens, *Ciceronem & Virgilium*, cæterosque opinione ejus probatissimos viros in electorum collegium admittat: ne frustra Dominus sanguinem fuderit, & inferno otium triverit. Ita *Lupus Probo* delicias facit, vel potiùs per jocum illudit, quòd eam de *Cicerone*, *Virgilio*, *Seneca*, aliisque profani ordinis authoribus sententiam imbiberit, ac si quantum ingenio & doctrina, tantum etiam vitæ probitate præstiterint; digni profectò, quos ipse in coelitem referret album.

Non cui-libet Monacho fas erat legere libros Gentilium.

Neque tamen omnibus promiscuè monachis licitum erat, libros legere *Gentilium* Poëtarum, aut *Philosophorum*, sed iis tantum, quibus id ab Abbate præcipiebatur, sicut doctissimus noster *Martene* in Commentario in caput IV. Regulæ S. *Benedicti* observat, ubi hæc scribit: *Procul ergo à nostris Gentilium libri, procul Poëtarum, aut Philosophorum fallaciæ - - nisi fortè ad eorum ineptias confutandas, & ad mysteria nostræ fidei confirmanda. Sed hæc omnium non sunt, sed Doctorum duntaxat, & eorum quidem non etiam omnium, sed quibus id ab Abbate præcipitur.* Quapropter ex mente ac sententia doctissimi *Gravesonii* facilè componi ac conciliari potest literaria illa concertatio, quam circa *Studia Monastica* seculo proximè elapso habuerunt duo præstantissimi Viri, vel potiùs duo magna Monastici Ordinis luminaria, regularisque culmina disciplinæ, *Dominus de Rancè*, Abbas *Trappensis*, & *Joannes Mabillonius* Benedictinus Congregationis S. *Mauri*. Nec enim clarissimus juxtà ac religiosissimus Abbas eo fine studia Monastica impugnat, ut lectionem Scripturæ sacræ, sanctorum Patrum, & Scriptorum Asceticorum monachis omnino interdictam esse velit, sed id duntaxat ostendendum sibi proponit, non omnes monachos prophanarum literarum, peregrinarum linguarum, mathematicarum disciplinarum, Numismatum, Inscriptionum, aliarum id genus humanarum Artium atque scientiarum notitiâ indiscriminatim imbuere debere. Quod sanè verissimum est, quia ut plurimum hujusmodi prophanæ disciplinæ sanctiorem disciplinam cum pietate enervant, su-

P. Zieglerbauer Hist. P. II.

perbiam ingenerant, neglectum vitæ monasticæ officiorum, & nimium affectum rerum mundanarum, quibus monachi nuntium penitus remittere debent. *Mabillonius* verò dum *Studia Monastica* vindicat, non omnes disciplinas monachis necessarias esse contendit, longè minùs asserit, monachos omnes neglectis monasticæ vitæ officiis, majoribus, altioribusque studiis vacare debere, sed solum studia literarum, ea maximè, quæ Viros Ecclesiasticos decent, monachis permittit, ita tamen, ut majora aut minora pro cujusque captu & judicio Superiorum modestè & cum charitate suscipiant. Si igitur (verba sunt *Mabillonii* in ea, quam *Operi de Studiis Monasticis* præfixit, & junioribus Benedictinis Congregationis S. *Mauri* inscripsit epistolâ) quas studio ac labore comparatis divinarum humanarumque rerum notitiæ hunc in vobis fructum (videlicet divinarum perfectionum notitiam, & mundanæ gloriæ contemptum) non referant; studiis nuntium penitus remittere, quàm mortifero scientiarum veneno infici, aut quem incautis plerumque pariunt, superbiæ tumore inflari longè satiùs est. In eundem igitur scopum circa studia monastica collimarunt duo illi præstantissimi Viri, quamvis, necdum satis benè perspecto quæstionis statu, discrepare videantur in libris, quos ultrò citroque ediderunt, non verborum asperitate (certè quidem ex parte *Mabillonii*) non diceris, non felle, jocisque, ut plurimum fieri solet, resperfos, sed mirâ eruditione, nec minori modestia, insolenti animi moderatione, & humanitate ubique conditos, eaque charitate perfusos, quæ tantoperè in Evangelio commendatur, virisque decet maximè religiosos.

Seculo X. *Dunstanus & Æthelwoldus*, sancti in Anglia Episcopi, monasticam resuscitare disciplinam cupientes, sopitas etiam in monasteriis scientias eâ de causâ resuscitare studuerunt: nam, ut testatur *Ælfricus* apud *Spelmannum*, usque adeò literarum studium in Anglia defecerat, ut Sacerdos nullus Anglicus epistolam nosset vel Latine edere, vel è Latinis interpretari, usque dum Archiepiscopus Cantuariæ *Dunstanus*, & Episcopus Wintoniæ *Æthelwoldus* hanc in monasteriis resuscitarent. Et si verò in gurgite vasto pauci nantes apparuerint, non tamen nulli fuerunt. Certè *Fridegodus* Anglus Benedictinus, ordine Diaconus, vir fuit Græcè do-

A a a a

ctus

* Tract. de Stud. Mon. vol. 2. art. xiv. p. mihi 68.

** de Schol. celebr. c. xiv.

Ætus, quod rarum fuit iis temporibus, teste Wilhelmo Malmesburienfi. Hic carmine complexus fuit vitam S. Wilfridi Eboracensis Archiepiscopi, idque fecit postulado Odonis Archiepiscopi Cantuariensis: nam cum ille anno 956. hujus corpus Cantuariam transtulisset, à Fridigodo petiit, ut aliquid de illius laudibus commemoraret. De stylo tamen ejus hæc notat Malmesburienfis * lib. 1. de Gestis Anglorum Pontificum pag. 114. *Scriptis versibus non ita improbandis, nisi quod Latinitatem perosus, Græcitatem amet, Græcula verba frequentet: ut merito dictis ejus aptetur illud Plautinum: HÆC QUIDEM PRÆTER SYBILLAM LEGET NEMO.* Idem Wilhelmus Malmesbur. de ÆLFRICO feu *Alfrico*, cognomento *Grammatico*, & quidem Malmesburienfi Abbate fert testimonium, virum fuisse doctrinæ singularis. Ex *Guillelmi* verò *Cavei* sententia: *Vir certe erat Ælfricus noster supra communem seculi sui sortem in Theologicis; præsertim verò in Grammaticis (GRAMMATICUS inde dictus) eruditus: tantam exinde apud populares suos famam adeptus; ut sermones ab eo scripti, vel Saxonice versi in Ecclesia publice legi juberentur: atque ex ipsius epistolis non pauca in Synodicon Ecclesiæ Anglicanæ vetustum cooptarentur.*

Ælfricus Grammaticus.

Ratherius Laubienfis.

RATHERIUS** ex Laubienfi Monacho Veronensis Episcopus, anno hujus seculi tricesimo tertio solum vertere coactus fuit. Dum autem Cumis exfularet, libellum vitæ S. Urfmari Laubienfis Abbatis primi ibi reperit, sed stylo adeò barbaro & mendoso scriptum ab *Anfone* Abbate, quin imò solœcisimis scatentem, ut eum expoliendum, & expolitum suis Laubienfibus pro antiquâ necessitudine inscribendum ac mittendum censuerit. Ex Cumis verò *Ratherius* translatus est in Provinciam Galliæ, ubi filium cujusdam viri ditissimi nomine *Rostagnum*, fortè qui postmodum Arelatensis Episcopus fuit, literis imbuendum, rogatus accepit: ad quem librum de *Arte Grammaticâ* conscripsit, quem librum gentilitio loquendi more *Speradorsum* vocavit pro eo, quòd qui scholis affuesceret puerulus, dorsum à flagris servare posset. Hujus eruditionis causa *Ratherio* episcopatus in ista provincia concessus est.

S. Adelbertus

Paulò aliter, non infelicis tamen *S. Adalbertus*, Pragenfis Episcopus,

dum à parvo puero literis humanioribus Magdeburgi apud Benedictinos operam navaret, dorsum à flagris servavit. Si enim fortè magister amoveret pedem, ut est proprium vagis puerorum animis, aliquando pereunte ludo totum consumpserat diem, cumque perlectâ lectione nec verbum saperet, & bene iratus magister flagellare inchoasset, Dimitte me, inquit, legam. Et Dimissus ut rem notam optimè legit. Dicunt etiam tribus linguis (Bohemica, Germanica & Latina) pro unâ locutum, Domine mi! magistro clamasse, cum scopæ tergum verrunt, & ferventia flagella dolentem carnem frangunt. Auditoribus enim tunc usus erat, Latialiter fari, nec ausus est quisquam eorum magistro linguâ barbarâ loqui. Quæ Latine loquendi consuetudo non in Magdeburgenfi tantum, sed Fuldensi, Sangallensi, Augiensi, aliisque antiquis Benedictinorum scholis olim obtinuit, hodièque in non paucis monasteriis, ubi Latine linguæ elementa traduntur, obtinet; cum comparandi Latini sermonis haud certius compendium sit, atque si ejusdem usus habeatur; modò ille verè Latini, non horridi, implexi ac barbari sermonis usus sit. Videmus enim non parùm sæpe juvenes non difficulter loqui, sed insulsè, barbarè, vitiosè, non Latine. Unde magistris cura est adhibenda, ut discipuli non Latinâ modò linguâ utantur, sed eadem peritè ac scienter utantur.

In Vitâ S. Odonis Abbatis Cluniacensis legimus, quòd à primis annis literas, quæ ab humanitate nomen ferunt, studiosè amplexus sit. *Virgilium* verò Poëtam aliquando dum parat legere nondum monachus, somno oppressus, vidit quasi vas insigne, sed serpentibus plenum, sibi sitienti offerri; quò visu perterritus imposterum sacris literis se totum dedit. Subinde monasterium Balmenfense ingressus fuit, in quo post nuncupata religiosa vota à S. Bernone Abbate continuò adolescentibus humanioribus imbuere literis iussus est, eò quòd illarum præ cæteris haberetur peritus.

Aliud exemplum de cavenda monachis *Virgili* lectione suppeditat nobis S. Hugonis Abbatis etiam Cluniacensis vita. *Quiddam enim nocte, dum fatigatis artibus modico sopore vir Dei consuleret, videre visus est decubantium sub capite suo serpentium multitudinem, cæte-*

Latine loquendi usus n Scholis Benedict.

Cavenda Monachis lectione Virgili.

cæteraque diversi generis reptilia, quibus ille perturbatus somnum continuare non poterat. Dehinc amotò pulvinari, librum Maronis reperit, eoque projecto, somnum duxit tranquillum. APTA REI VISIO, subjicit *Hilbertus* vitæ scriptor, non tam dignitate Episcopali, quàm eruditione & doctrinâ conspicuus, CUM NIHIL ALIUD, QUAM QUÆDAM VENENA SINT FABULÆ POETARUM*. Si hoc verò de Poëtarum gentilium castissimo *Virgilio* (quem *Virgineum* appellant nonnulli, sicut luscus inter cæcos rex dici posset) quid de illis dicturi sumus, qui non nisi furtivos amores, raptus, & adulteria decantant?

Gerbertus in bonis artibus eruditio.

Quantum *Sylvester* Papa II. *Gerbertus* antea dictus, ac *Roberti* Galliarum Regis, ejusque filii *Hugonis* præceptor, bonas artes calluerit, indicio sunt epistolæ ipsius, tum epigramma elegantissimum in *Severini Boëtii* imaginem, quod habetur apud *Baronium* Appendice Tom. VII. Ecclesiasticorum Annalium pag. 4. Ejus temporibus more receptum erat, ut non veteres modò authores, sed & recentiores quoque, qui opus aliquod edidissent eximium, in scholis prælegerentur**. Inprimis id certum est de Rhetoribus, qui ut & hodie ad majorem explanationem artis compositos ingenio & marte suo de illa arte tractatus tradebant. Id de se fatetur *Gerbertus* Ep. 92. ad *Bernardum* Monachum: » Interdum nobilissimis Scholasticis » disciplinarum liberalium suaves fructus ad vescendum offero: quorum » ob amorem etiam exacto autumnino » quandam figuram edidi artis Rhetoricæ depositam in sex & viginti » membranis sibi invicem connexis & » concatenatis: opus sanè expertibus » mirabile, studiosis utile, ad res Rhetoricæ fugaces & caliginosissimas comprehendendas, atque in animo collocandas.

Monachi in Germaniâ liberalibus disciplinis illustriores.

In Germania complures monachi in studiis humanitatis tanquam in mercaturâ liberalium artium versati fuerunt. *Helpericus* Grandivallensis in superiori Alsatia monachus adolescentibus monachos in arte Grammatica cum laude instituit. *Colonie Agrippinæ* in monasterio S. Pantaleonis *Rogerus* Monachus Vitæ S. Brunonis Colonienfis Archiepiscopi, ac fratris *Otonis* M. Imperatoris in

literas retulit, scribendi genere usus, quod oppidò nitidum, eloquens ac disertum est. Nec etiam *Notkero* ex San-Gallensi monacho *Leodiensi* Episcopo humaniores literæ defuerunt, quibus & ipse pueros instituit, & vitam S. Remacii concinnavit. In *Boica* apud *Tegernseenses* extitisse seculo X. circa annum 983. scholam, in qua juvenus etiam secularis literarum politiorum studia capefferet, ex *Gozperiti* Abbatis, qui per ea tempora incluto illi *Cœnobio* præfuit, epistola docemur. Is enim pueros, quos discendi causâ Comes *Arnoldus* eò ablegarat, ad eum eruditionis ac doctrinæ suæ specimina daturus remisit. Epistola cum brevis sit, sine fastidio Lectoris hîc commodum afferri posse videtur: *Dignissimo Comiti Arnoldo, gloria multimodarum virtutum ubique diffamato, Abbas Gozpertus fratrumque sibi subjectorum Conventus, sedulitatem precaminum & salutem in Domino. Vestrae deliberationi dimittimus illos pueros probandos, si illud opus adhuc ita sint edocti, uti vobis est honorificum, nobisque necessarium; vel si aliquid eis deesse inveniam, liceat eos remittere vobis causa meliorationis. Valet. Quem verò magistrum hi pueri habuerint, me oppidò fugit. Forfan magistri provincia Froumondo monacho imposita fuerat. Hunc enim politioris literaturæ studiosum extitisse, ejus epistolæ produnt, in quibus *Statium*, *Juvenalem*, *Persium*, *Ciceronem*, aliosque auctores ligata & soluta Latinitate insignes, ab amicis petit describendos. Loquendi enim ac scribendi elegantia, ut *Marcus Tullius* ait, legendis Oratoribus & Poëtis summoperè tugetur.*

Ad facultatem tamen Latine scribendi longè majorem pervenit seculo XI. *Lambertus Schaffnaburgensis*; nemo enim politius res Germanas, teste *Barthio*,*** literis commisit; miraturque *Scaliger*, in seculo tam squallido tantam in Monacho latinitatis puritatem, elegantiam florem, dictionis ubertatem & venustatem fuisse. *Christophorus Heumannus***** non tantum *Lambertum* Schaffnaburgensem (quod meritò facit) sed *ROSWITHAM* etiam *Roswigersheimensem* hujus seculi Monachiam (quo jure viderit) *miræ scriptores elegantiae* vocat, neque ipsi videtur seculum undecimum procreare eos potuisse

* Confer Ant. Possévin. Bibl. Select. Tom. 2. lib. 17. c. 23. ubi quàm nociva res sit, *Æneidos* libros nullo discrimine à juvenibus legi, pluribus ostendit.

** *Bulgus* in Hist. Univerf. Paris. pag. 915.

*** *Adversar.* 49. c. 4.

**** Hist. Lit. cap. 4. §. 32. pag. 99.

* Hist. Lit. Sec. X. ad an. 971. pag. 586.

** Author vitæ apud Boll. 23. April. pag. 188.

tuisse, nisi fuissent alii, quorum vel institutione vel æmulatione, vel hortatū tam longè fuissent provecti in literarum curriculo. Et verò non desunt, quos in scenam producere possumus. In Monasterio Hirsaugiensi

Peregrinus, PEREGRINUS beati *Wilhelmi* discipulus, Rhetor & Poëta, nulli priscorum inferior, si Trithemio * fidem non denegamus, scripsit metro & prosa clarissima quædam Opuscula. **Rainaldus,** RAINALDUS, seu *Raynaudus* ** monasterii S. Cypriani in Diocesi Pictaviensi Abbas, à B. Lanfranco & S. Anselmo ob doctrinæ & eruditionis præstantiam magni habitus, non superioribus tantum, sed politioribus etiam literis erat apprimè eruditus, tantâ sapientiâ præditus, ut in Conciliis publicis causarum perorator esset elegantissimus. Cujus rei gratiâ in Romana etiam Curia bene notus & exceptus erat, & in Aquitania famosus habebatur. Apud

Constantinus,

Angelramus,

Gaudio,

Anastasius,

Luxovienses CONSTANTINUS monachus, disertus Rhetor, disciplinas tradidit humanitatis. Quod idem ANGELRAMUS in Centulensi præstitit Monasterio, cui multi nobiles se bonis artibus erudiendos commiserunt; ex quibus duo fuere præcipui, GUIDO scilicet Ambianensis Ecclesiæ tum Archidiaconus, postea Præful, & Drogo Tarenensis. *Guidonem* in Poësi magnos fecisse progressus, inde liquet, quod de expeditione Guillelmi Conquestoris in Angliam, librum nondum editum composuisse Willelmus Gemmeticensis, & Ordericus Vitalis testentur. ANASTASIUM Monachum Cluniacensem, Latine & Græcè doctum laudat Robertus de Tumbalenia, Monasterii S. Victoris juxta muros urbis Bajocensis Abbas, in prologo ad Commentarium super Cantica Canticorum, cui manum ejus potissimum rogatū se admovisse dicit. Florentiæ in Monasterio S. Mariæ floruisse cum Græcas tum Latinas disciplinas, argumento sunt copiosi hoc seculo manuscripti in utraque lingua codices, quos magno ibi numero asservari *Montfauconius* in Catalogo ostendit.

Jam medium effluxerat seculum undecimum, cum in lucem editus est apud Clarum montem, Bellovacorum oppidum GUIBERTUS, *** Flaviaci futurus Monachus, & præcipuum ornamentum, ac demum Abbas Novigenti in diocesi Laudunensi. Cum aliquot annos natus esset, ad prima literarum ele-

menta discenda scholæ traditus fuit ipso die festo sancti Gregorii Papæ, quem singulari devotione colebat mater. Vix primos apices attigerat, cum Grammaticæ addiscendæ adhibitus est sub disciplinâ unius ex illis Clericis, qui matri sub *capellanorum nomine* divina celebrare consueverant. Puerum optimis moribus imbuat magister aliquanto severior, erga eum aliàs optimè affectus, qui illum à puerilibus nugis & ludis adeò revocare curabat, ut dominicis etiam festisq; sanctorum diebus ab scholari exercitio vacare non fineret, sic uni erudiendo addictus, ut aliū, quem doceret, admittere non permetteretur. Quod malè ad literarum studia successisse, ait *Guibertus*, tum propter magistri imperitiam, qui scriptionis ac poëseos expers erat; tum maximè ob nimiam illam ejus severitatem. *Quò enim præter modum*, inquit ille, *non dico puerorum, verùm omnis hominum natura meditationis assiduitate distenditur, eo amplius hebetatur, & tepescit.* Erat igitur magistro illi erga *Guibertum servus amor*: quem cum aliquando atrocius virgis cecidisset in schola, quæ domus paternæ triclinium erat, percontata vesperi mater de more, an eo die vapulasset; neganti *Guiberto* subuculam, quam camisiam vocamus, detrahit, & *liventes ulnulas* (quod notandum) *& ex viminum illusione cutem ubique prominulam deprehendit.* Quæ res ita eam offendit, ut *Guibertum* à scholis retrahere, & *Equitem* facere tunc decreverit. Verùm hanc conditionem respuit ingenuus puer, quod genitrici non minus, quam magistro placuit.

Paulò ante verò id temporis, quo *Guibertus* nondum ephebis excesserat, in Gallia tanta *Grammaticorum caritas* erat, ut in oppidis pene nullus, in urbibus vix aliquis reperiri potuisset, & quos inveniri contigerat, eorum scientia tenuis erat, nec etiam modernæ temporis Clericulis vagantibus comparari poterat. Multum igitur præstitit B. Lanfrancus noster, cujus operâ factum, ut ea infrequentia, seu potius penuria fuerit sublata. *Fuit vir magnus Italia ortus*, inquit Milo Crispinus in ejus vita cap. 1. *quem Latinitas in antiquum scientiæ statum ab eo restituta supremum debito cum amore & honore agnoscit magistrum, nomine Lanfrancum &c. Et pertransiens Franciam plures magni nominis Scholares secum habens,*

in Normanniam pervenit, & in Abrincatensi civitate demoratus per aliquod tempus docuit. Itémque cap. IV. *Lanfrancus quoque licentiâ Abbatis sui iterum scholas tenuit.* In Beccensi videlicet monasterio cœnobita factus. Ex quâ Beccensi schola, velut è limpidissimo fonte scientias Galli, Angli, Itali, & alii hausere quàm plurimi haud vulgaris doctrinæ pietatisque viri. Post hæc in Gallia restitutam esse Grammaticæ disciplinam, floruisseque humaniores literas idem *Guibertus* his verbis testatum facit: *Cum passim videamus fervere Grammaticam, & quibusque vilissimis præ numerositate scholarum hanc patere noverimus disciplinam.*

Guiberti ardor in literas,

Cum subinde *Guibertus* monachus factus fuisset, tanto discendi affectu repente se animatum fuisse ipse dicit, ut huic uni rei inhiaret, & incassum se vivere æstimaret, si vel unum diem absque ullo fructu transegisset. *O quoties*, inquit ille, *dormire putabar, & corpus, sub pannulo fovere tenellulum, & spiritus meus aut dictaturiens artabatur, aut quidpiam, objectâ lodice, dum judicia vereor aliena, legebam.* Verùm quâ intentione id faceret, ingemiscit, *conquirendæ utique gratiâ laudis, & ut præsentis seculi honorificentia major occurreret.* Ad id ipsum accendebant eum amici parum commodi, qui etsi bona ei suadebant, crebrò tamen laudes & opes ex literis ei proventuras ingerebant. Spes igitur omni aspidum ovo deteriores cordi improvido afferebant, eique gratulabantur crescentem in dies scientiam, & bonos ad seculum natales, & corporis formam. *Sed non recordabantur*, inquit, *quia per hos gradus vetuisti ascendi ad altare tuum, quod sic soleat turpitudine revelari.*

eum ad profana abripit.

Majus adhuc pietatis damnum subiit, cum Poëseos studio se abripi, & in Poëtarum immergi lectionem passus est: quippe oblitus pristini fervoris, & professionis monasticæ pudore rejecto, eorum lenociniis ac lasciviis delectari cœpit; nequaquam pensitans, quantoperè sacri Ordinis propositum ejusmodi profana lectione laderetur. Inde factum est, ut ex frequenti inhonestorum carminum lectione ad obscœnula verba sensim devolveretur, & quasdam literulas minus pudicas scribere eum non puderet. Hæc cum ad magistri sui notitiam venissent, ille ægerimè tulit, & præ tristitia in soporem

incidit, in quo seniorem quendam sibi videre visus est, qui factum discipuli sibi imputabat; quod cum ille ad *Guibertum* retulisset, nec sic tamen discipulus correctus est, sed furtim carmina scurrilia cudere pergebat: quæ cum vix sodalibus suis prodere non auderet, ea tamen nonnunquam, mentito authore, quibus poterat, recitabat, ut ab eis sub ficto nomine laudaretur. Verùm dum ejusmodi studiis insisteret incautus adolescens, lascivientem corporis infirmitate repressit pia Dei miserentis manus; quæ vexatio ad resipiscendum eum adduxit. Tunc enim demum inutilis, imò & lethiferi studii rursus marcescente amore, cum tamen otii ad spiritum impatiens esset, quasi ex necessitate, rejectis spurcis imaginibus, ad spiritualia denuò se convertit, & ad sacrarum Scripturarum studium, cujus amor à multis bonis doctoribus ei sæpè instillatus fuerat, anhelare cœpit, earumque commentationibus appellare animum maximè Gregorianis, in quibus moralium ac mysticorum sensuum claves reperiuntur. In his studiis præcipuum incentorem habuit *Anselmum*, tunc Beccensis cœnobii Præpositum, seu Priorem, *virum incomparabilem*, ut ipse ait, *documentis & vitâ sanctissimum*, qui *Guibertum* in suam familiaritatem admisit, ejusque causâ identidem & Prior & Abbas Flaviacum ventitabat.

Ex amicis etiam D. Anselmi erat *Avesgotus* *, cœnobii S. Petri de tus S. An- Culturâ, apud Cenomanos monachus, selmo nequi literis ad eum datis, habere se potem scripsit nepotem quendam juvenem, *commentat suum.* sibi maximè carum, quem in humanioribus literis ab eo potius, quàm à quopiam alio, erudiri cupiat. Cæterum se omnino securum fore, si cum illo Becci demoraretur. Non dubitare, quin ipse facillè annuat voluntati suæ; at rogare, sibi significari, quo pacto id ab ipsius Abbate ac Congregatione Beccensi impetrare possit. Ad hanc epistolam *Anselmus* respondit, se quidem cupere *Avesgoti*, seu *Avesgaudi* voluntati respondere, sed dolere, quòd eam exsequi non possit. *Non enim*, inquit, *ejusmodi studii, in quo possit proficere dilectus ille vester, de quo scripsistis, est mihi nunc licentia, nec intentio, nec opportunitas, sicut fuit olim, ante scilicet quàm monachum induisset: post monasticen enim susceptam superioribus ac Theologicis studiis occupatus erat.*

Extat

* Lib. 2. de Vir. Illustr. O. S. B. cap. 93.

** Dion. Sanmarth. Gall. Chr. Tom. 2. p. 1235.

*** Ex Mabill. Annal. Ben. Tom. IV. p. 540.

* Mabill. Tract. de Stud. Mon. part. 2. p. 73.

Anselmi epistola de literarum studio.

Extat alia *Anselmi* * epistola de literarum humaniorum studio ad *Mauritium* discipulum suum & monachum scripta. Erat hic *Mauritius* magnae spei adolescens, quem S. Anselmus linguae Latinae prima rudimenta docuerat, & ad quem praecipua quaedam operum suorum inscripsit. Post Grammaticae tyrocinium *Mauritius* docti cujusdam Rhetoris *Arnulphi* disciplinae sese tradiderat. Suadet illi D. *Anselmus* in hac epistola, ne ex schola exeat hujus Grammatici, donec *Virgilium* & alios prophanos auctores, quorum lectio nihil indecori habeat, explicare didicerit. En quantum utilitatis praclarissimus hic Doctor ex humaniorum literarum studiis monachis obvenire posse persuasum sibi habuerit. In alia epistola *Anselmo*, suo ex sorore nepoti, ut Grammaticae studeat, & plus in prosa, quam in versibus se exercent, semperque, nisi cum necessitas eum cogat, Latine loquatur, praecipit.

Joannes Uticensis humaniorum res literas tradit,

In Schola Uticensi, seu *sancti Ebrulphi* inferiorum praecipua disciplina tradidit JOANNES Monachus, de quo Ordericus Vitalis & ipse Uticensis monachus, Libro V. Historiae Ecclesiasticae ita scribit: „RADULPHUS de Monte Pincionis, dapifer Guillelmi magni Regis Anglorum, se ex toto fideliter sancto *Ebrulfo* devovit, & a domno *Mainerio* Abbate fideliter postulavit, ut aliquis in Uticensi coenobio Clericus ad Dei servitium idoneus ad monachatum susciperetur, qui pro salute ipsius conjugisque suae Deum fideliter deprecaretur. Quod & factum est: Nam Dei nutu tunc appetebat Monachatum quidam Remensis Scholasticus, nomine *Joannes*, qui ad curiam Regis ductus praedicto militi suas concessit orationes, & quos pro Christo passurus erat labores. Ille vero super hoc exhilaratus palam cunctis pedes ejus humiliter est osculatus. Deinde Monachi praedictum *Joannem* libenter susceperunt, eoque suscepto valde laetati sunt, quia Grammaticae artis erat peritus, bonisque studiis usque ad senium pertinaciter intentus. „ *Et post alia.* „ Et quia multos versus edidit, *Vitalis* Angligena, discipulus ejus, super illo versificavit, & inter lacrymas in die dimitutionis hujus, tumulatione peracta * carmen hujusmodi composuit:

Hebdomadas dum tres complisset Martius, atra Ventis & pluvius migravit nocte JOANNES. Hic Remis natus, de Francis est oriundus, Invertusque pater fuit illi, Poncia mater De subula lucro puerum quem parvit origo, Extulit ad celebres ars libertatis honores.

Nomen *Grammatici* ** etiam pro Joannes Lauder, ob styli scilicet elegantiam & gravitatem, qua ferè supra aevi illius consuetudinem B. Petri Damiani vitam mox ab ejus obitu expressit.

Hoc etiam aetate egit *Alfanus* ex Monacho Casinensi Archipraeful Casinens. Salernitanus, in quo egregia virtutum & scientiarum erant ornamenta. Cum gemina dicendi facultate, soluta scilicet & poetica praeditus esset, multa metro & prosa lucubravit, in quibus postquam *Transmundum* juvenem laudibus ornasset, quod in veterum auctorum scriptis evolvendis assiduus esset, tandem, ut hisce studiis finem imponeret, hac strophæ commonuit:

*Si Transmunde mihi credis amice,
His uti studiis desine tandem
Fac cures scire monachi professum,
Ut verè sapiens esse puteris.*

Plus justo quoque Musis addictus fuit *Baldricus* BALDRICUS, Abbas Burgulienensis. Unde ipse in Poëmate ad *Gerardum* Burguliensem, cui author est, ut quamprimum Burgulium devolet, secumque monachus esse velit, haud aliud illicii genus, quam libros, quietum otium, & maximè commodum ad studia secessum proponit:

*Sed libri desunt fortassis, & otia desunt?
Ipse locum novi, qui floridus otia gignit,
Libros & chartas, & cuncta studentibus apta:
Burgulium locus est, & Campio dicitur amnis,
Flumine perpetuo qui vitreus irrigat hortos:
Hocque loco locus est, à turbis pæne remotus,
Qui tutat fratres à sollicitudine mundi,
Et fovet in gremio diuturnos pacis alumnos.*

Aures monenti praebuit *Gerardus*, Burgulium advolavit, atque monasticam induit vestem, in qua etiam decessit. Mortuo epitaphium *Baldricus* cecinit. Cum vero non deessent, qui vitio ei darent, quod unam poeseos spartam adornaret, & huic uni incumberet provinciae, his ferè verbis in carmine ad *Godefridum*, Remensis Scholae magistrum, id temporis non incelebrem respondit:

*Ecce tibi dixi, mi GODEFRIDE, quid hoc sit,
Quod studeo, licet hoc nil valeat studium.
Carmine confiteor nil in se nostra valere,
Sed valet id, quod me devocat à viriis.* &

& inferius:

*Non mores nostros infecit carminis usus,
Nec nostros actus, ut reor, inficiet.
Denique si curæ non sunt mea carmina cuique,
Qui vult, rejiciat; cui placet, ipsa legat.
Si nulli noceo, si non exaspero quemquam,
Si nullus quatitur improbitate mea.
Dumque laboro studens, mecum quoque nemo laborat,
Cur in me nequam quilibet invehitur?*

Cæterum de hoc Abbate *Baldrico* advertit *Mabillonius*, quod sub ejus regimine fuerit luxata disciplina, nec tam de severiori vita, quam de libris & versibus curam fuisse: quod nemo prudens probat. *Virtus enim in primis, doctrina verò in secundis esse debet curis.* Illa tamen laude minimè frustrandus est *Baldricus*, quod cum ad Archiepiscopi *Dolensis* dignitatem evehctus esset, Musis illico valefecerit, unique sacrarum literarum studio, quod praecipue Ecclesiae Antistites decet, se addixerit.

Seculi XII. Decus *Hildebertus*.

Non postremum seculi XII. decus erat Venerabilis *HILDEBERTUS*, qui è Cluniaco evocatus, scholisque Cenomanensibus praefectus fuit, in literis humanioribus egregie eruditus; cujus lucubrationes juvenibus non ad doctrinam modò comparandam, sed etiam ad mores formandos tradebantur. Quod quidem de se testatur *Petrus Blesensis* ep. 102. ad R. Archidiaconum *Nañetensem* de Puerorum institutione, his verbis: *Profuit mihi, quod epistolas HILDEBERTI Cenomanensis Episcopi stili elegantia & suavi urbanitate praecipuas firmare, & cordatenus reddere adolescentulus compellebar.* Quidni ergo & ejus carmina ad juvandam puerorum memoriam composita, & quæ, teste *Orderico Vitali* Ecclesiasticae Historiae lib. 10. pag. 770. non solum in Gallias spargebantur, sed etiam Romam transferebantur, & dicacium scholis, ut ait, & *Didascalis Quiritum admiranda videbantur*, & etiam illis fortasse memoriter discenda imponebantur. Quid mirum? quando inter eloquentissimos Galliae viros refertur etiam à *Nicolao de Clemangis*, epistola ad *Galiotum de Petra mala* Cardinalem: atque veteres in eum versiculi extant:

*Inclutus & prosa, versaque per omnia primus
HILDEBERTUS olet profus ubique rosam.*

Alii Galli monachi elegantiori literatura insignes.

Praeter *Hildebertum* plures alii Galli Benedictini hoc aetate elegantiori doctrinae laudem consequuti sunt. Tres quatuorve more nostro nominare fas sit. *Richardus* Cluniacensis, teste *Platip. Ziegelbauer Hist. P. II.*

na in Adriano IV. sui temporis historiam fatis eleganti stylo scripsit; cujus laudes etiam alii Scriptores non tacent. *Marbodius* Andegavensis ad S. Albinum monachus politioribus literis excultissimus fuit: in epistola encyclica de ejus obitu *Oratorum Rex, Gallicanae eloquentiae arcem obtinuisse traditur*, atque si *Ulgerio*, ejus in scholae magisterio successori credimus, cessit ei *Cicero*, cessit *Maro junctus Homero*. *Guilielmus Blesensis*, Abbas Maniacensis in Sicilia, & Comitorum focco & Tragicorum cothurno in theatrum ingressus non paucis admirationi fuit. Ipsi frater *Petrus Blesensis* Comœdias ac Tragoedias literis ab eo consignatas tanti fecit, ut ad illum scribere non dubitaret: *Plus honoris accrevit vobis ex vestris operibus, quam ex quatuor Abbatis.* *PETRUS Pictaviensis*, de sancto *Joanne* cognominatus, Orator & Poeta sui temporis erat non ignobilis. Fuit ab epistolis Venerabili *Petro*, Abbati Cluniacensi, quem *Caspar Barthius*, celebris ille Criticus, *Scriptorem aevi sui* vocat, *eloquentiae & doctrinae laudibus admirandum.*

In Anglia cum non pauci *Benedictini* elegantioris literaturae gloria florenterent, magnam inde laudem retulerunt. *Laurentius Dunelmensis*, teste *Lelando*, erat *Orator vehemens, nec aspernandus Poeta*. *Vilianus* monachus Elyensis ubertate & elegantia differendi cognomentum Rhetoris sibi conciliavit. *Thomas* etiam monachus Elyensis in contenda monasterii sui historia à copia & facultate scribendi nequitiam desertus erat, ut de fide & gravitate, quae summam praestabat, nihil hic meminerim. *Nigellus Wrekerus* Monachus ac Praeceptor Cantuariensis in celebri suo *Speculo Stultorum* non vulgarem aut ineruditam, tametsi lepidissimam orationis attulit rationem.

Ad famam multò adhuc illustriorem ex Castaliis fontibus profluxit *Gunterus Eino-GUNTHERUS* Monachus Elnonensis in Belgio, qui poeta magni ingenii, Poeta ce-spiritusque minime spernendi, ut *Lip-lebris*, fuis jam olim censuit, & nostris temporibus *Borichius*, elegans, multisque commendandum nominibus elucubravit opus, cui titulus *Ligurni*, eò quòd res *Friderici I.* adversus *Ligures* gestas potissimum complectatur. *WIBALDUS*, Abbas *Stabulensis* & *Corbeiensis*, vir cum splendore generis, tum pietate ac rebus gestis praestantissimus li-Abbas teras

* Vide illud apud Laun. de Schol. celebr. cap. 42.

** Ughell. Tom. I. Ital. Sac. in Episc. Eugub.

teras perpetuò coluit, & certis quoti-
die horis & temporibus novi semper
aliquid addiscebatur, Poëtis fatemur,
inquit Cl. Edmundus Martene *, cum
Græcis tum Latinis, Philosophisque an-
tiquis & Oratoribus, præcipuè Ciceroni,
cujus opera undique conquistata exscribi
curavit, plus æquo videtur impendisse,
nisi fortè excusandus sit ille vir, qui
fatigatum gravioribus curis animum
blandissimis Scriptorum hujusmodi
amoenitatibus magis remitteret, quàm
alio quovis minùs utili laxamento. Tum
dicebat satis appositè, transire se in
castra aliena, non tanquam desertorem
& transfugam, sed sicut exploratorem
& spoliatorum cupidum; si fortè Mada-
gascam rapere posset, quàm pilis evasis, &
unguibus defectis legitime valeret sibi co-
pulari matrimonio: sed procedente æta-
te se ad sacrarum Literarum studium
convertit. Et judicium illud gravissi-
mum, quod epistola 197. de sumis Ec-
clesiæ Patribus tulit, de Cypriano, de La-
stantio, de Hilario Pictaviensi, de Ambro-
sio, de Hieronymo, de Augustino, de Leone
Magno, hos demonstrat fuisse sibi val-
de familiares & notos. Sed & Bedam,
Haymonem, Ambrosium, Ratpertum,
Rabanum Maurum, Joannem Scotum,
multosque alios mediæ ætatis scripto-
res pios legisse se testatur eadem episto-
lâ. Tantam verò sacri juris peritiam
comparavit, ut interdum consuleretur.
Legenda est epistola 357. quâ Arnol-
do Coloniensi Archiepiscopo, à quo fue-
rat interrogatus, utrum velari in Pen-
tecoste Sanctimonialia possent, re-
spondit; Hinc præposito Hildeshei-
mensi, à quo Philippicas, & epistolas
Ciceronis cum ejusdem orationibus de
lege Agrariâ postulaverat, durius for-
tè admonenti, recordaretur, se Chri-
stianum esse non Ciceronianum, ita
blandè suo more scribit: Rectè memi-
nisti frater, quòd quamvis libros Cice-
ronis habeamus, nos tamen Christianos
esse recordemur. --- fercula Ciceronis
nec inter præcipua, nec in prima mensa
jam habemus: sed si aliquando meliori
cibo satiatis aliquid libet, sic ea sumimus,
sicut secundis mensis apponi solent bella-
ria &c.

De Cas-
nensium
literatu-
rà.

In monte Casino quòd literæ hu-
maniorens suos habuerint cultores, fi-
dem faciunt Oratores, Poëtæ, Gram-
matici; quorum lucubrationes ex Pe-
tro Diacono recenset Erasmus Gattola
in Historia Casinensi.

Seculo XIII. cum superiorum scien-

tiarum disciplinæ non jam in Benedi-
ctinis monasteriis, sed in Academiis
passim erectis tradi cœpissent, magnus-
que ad eas fieret concursus, monachi
nostri à pueris literas inferiores edo-
cendis satietate quasi ac fastidio ab-
alienari cœperunt. Quæ tamen do-
cendi nausea parùm è re atque incre-
mento Benedictinæ doctrinæ fuit. Mo-
nachi enim oclusis scholis languere
otio, ac literas politiores etiam ipsi
dediscere cœperunt. Qui ex eorum
numero ad Academiis missi fuerunt,
ut Philosophiæ & Theologiæ, vel etiam
Juri Canonico operam navarent, non
Latinitatem, sed barbariem inde retu-
lerunt. Tunc enim temporis in vulgus
spargebatur, orationis elegantiam in in-
fimas Grammaticorum classes deturban-
dam esse, ne juvenus in superioribus
scholis ejusdem suavitate capta, Aristo-
telis, Lombardi, Gratiani, & talium
doctrinam repudiaret: Latinitatem ad
res philosophicas, theologicas, juri-
dicas explicandas prorsus ineptam esse;
Philosophis, Theologis, Canonistis,
quid dicant, non quomodo dicant,
curam habendam esse; res, quas in
cathedra exponunt, vel discipulis ca-
lamo excipiendas dictant, in examen
adduci, ipsam tamen sermonis ratio-
nem minimè attendi, nec si professori
vox minùs Latina excidat, esse, ut pro-
pterea angatur, aut per scalas cadere
velit, &c. Quâ re factum, ut Monachi
ex Academiis non tersum, purum, La-
tinum, sed agreste, obsoletum, & bar-
barum cum scribendi tum dicendi ge-
nus secum in monasteria reportarent.
Certè in eorum scriptis, quæ pauca
tamen hoc seculo in lucem emiserunt,
exigua Latinæ linguæ aut copia aut
integritas reperitur. Musas tamen mi-
tiores Mathæus Vindocinensis Mona-
chus, non verò Abbas S. Dionysii
in Francia, Custos Regni, & S. Ludo-
vici Regis in Terra sancta bellum ge-
rentis locum tenens, ut plures falso
scribunt, in deliciis habuisse videtur.
Quàm concinnè enim, quàmque ele-
ganti carmine Tobiae historiam descri-
psit! Joannes Heroldus, magnus olim
Erasmi amicus, qui illud Basileæ an-
no 1563. edidit, vocat libellum verè
aureum, cujus non solum versus singu-
li, verum etiam unumquodque verbum
sententia selectior, & testimonium ali-
quod singulare æstimandum est. Apud
Anglos principem inter Poëtâs locum
tenuit Joannes Hantivellensis monachus Joannes

Seculo
XIII. lite-
ræ politi-
ores è
claustris
migrant.

Non de-
fuere ta-
men qui
eas im-
pensiùs
colerent.

Hantivel-
lensis
Poëta ele-
gans.

in percelebri S. Albani Abbatia. Præ-
stantis, quò valebat, ingenii foetus
erat oratio, tum numeris adstricta, tum
iisdem soluta, quam libris novem com-
prehensam Architrenium, nomine à
Græcis mutuato, appositè vocavit,
Hoc est flebilium quasi summe flebile carmen.
ita tamen, ut & in lacrymis rideret. In
hoc carmine viri doctissimi, ab utroque
dicendi genere, soluto scilicet & Poë-
tico celebres, nec sententiarum pon-
dus, nec acuminum vim, nec Lati-
nitatis florem desiderarunt, sed ab hi-
sce dotibus majorem in modum com-
mendarunt. Cujusmodi inter alios fue-
runt Ludovicus Vives Hispanus, Lilius
Giraldus Italus, Joannes Textor Gallus,
Conradus Gesnerus Germanus, Hector
Boëtius Scotus; ita ut penè omnium
testimonio nationum hujus viri elegans
ingenium, & doctrina commendetur.
Multa sunt epigrammata, odæ, ele-
giæ, poemata, quibus Musas donavit.
Quemadmodum verò ipse ad Latinas,
ita alii Benedictini his ferè temporibus
ad Hebraicas & Græcas literas studia
sua contulerunt. Gregorius Hunting-
tonus * Monasterii Ramesiensis alum-
nus ac tandem Prior in linguis erat pe-
ritissimus, & in iis Hebraicæ potissi-
mum studiosissimus, in Græcâ versatissi-
mus. Monumenta doctrinæ illius,
quæ posteris reliquit, maximè ad Græ-
cas literas attinent, videlicet Ars in-
telligendi Græca, lib. 1. Explanatio-
nes Græcorum lib. 1. Rudimenta Gram-
matices lib. 1. Expositio Donati lib. 1.
Notulæ in Priscianum. Utraque etiam
lingua, Græca & Hebraica apud Nor-
wicenses Benedictinos tradebatur: in
earum cognitione longè antecelluit
Adamus Estonus ejusdem monasterii
cœnobita, postea verò S. R. E. Car-
dinalis. Præ Græca tamen majorem
Hebraicæ operam addixit, de qua non
inutilia conscripsit. Fuit etiam præ-
ter alias liberales disciplinas Stegano-
graphiâ apprime eruditus; ob quam ta-
men magnâ jactatus est calamitate.
Quo tempore enim Romæ Cardinalis
degebat, ad Carolum Dyrachium
epistolas literis ac notis secretis scri-
ptas dedit, quæ cum semel atque ite-
rum interceptæ in manus Urbani VI.
Pontificis venissent, is, ut erat earum
rudis, cum primis tamen suspiciosus,
in malam partem de insidiis vitæ suæ
collocatis interpretatus, innocentissi-

Benedi-
ctini he-
braicæ &
Græcæ
linguæ
cultores.

Adamus
Estonus
Stegano-
graphiæ
peritus.

num Estonum in carcerem conjecit, ut
in ejus vitâ dicturi sumus. Cum igitur
Benedictini Angli in Græcâ linguâ tan-
tum posuere studii, quis prudens in
animum inducat, ut cultum linguæ
Latinæ, quæ multò familiarior esse
debet, neglectui ab ipsis fuisse habi-
tum existimet? Robertus Veisus Nor-
wicensis Monachus **, vir erat in ar-
tium liberalium studiis optimè educa-
tus, & in Latini sermonis elegantia
politissimus. Ad subsidium copiæ ver-
borum ex selectissimis quibusque aucto-
ribus accuratâ diligentia Dictionarium
collegit, Humanioris etiam literaturæ
valde peritus, & elegantiae Latinæ
mirè *** studiosus erat Robertus Wan-
thamus, Monachus Cemeliensis. In
pervolvendis cultioribus auctoribus
multum operæ posuit, potissimum ut
vocalorum origines, & nativos fen-
sus exquireret, & cujuscunque dicti-
onis propriam atque genuinam signifi-
cationem intelligeret. Hunc igitur
in finem longo tempore & multo labo-
re ad expertissimorum Grammaticorum
incudem vocabula revocavit, germa-
nos eorum sensus exquisitè discussit,
& dictiones sic examinatas ordine di-
sposuit, in unum volumen conjecit,
ad publicam utilitatem luce donavit,
totumque opus Abbati suo Synwello
patrono optimo nuncupavit. Venit
postea neicio quo casu, volumen ad
manus Hunfredi Ducis Claudiocestren-
sis, qui donavit illud Oxoniensis Aca-
demiæ Bibliothecæ publicæ, quod
procul dubio pereunte illâ Bibliothecâ
perit.

Quæ cum ita sint, nihil ad Bene-
dictinos Anglos Clementis V. & Bene-
dicti XII. ordinationes pertinuisse exi-
stimandum est. Hi nempe Pontifices
cum liberalium artium inscitiam in-
multa immigrasse monasteria advertif-
sent, pro tua erga rem monasticam
Apostolica sollicitudine decreverunt,
ut in quibusvis cœnobiis habeatur magi-
ster, qui monachos eorum doceat in scien-
tiis primitivis, quarum primam ac ma-
ximè necessariam esse Grammaticam ne-
mo nescit. Quod docendi munus in
monasterio Cluniacensi subiit Petrus
Berchorius, qui quas elegantiores lite-
ras probè didicerat, aliis etiam discen-
das tam suo exemplo & studio incul-
cavit, quàm suis etiam laboribus invi-
tavit. Cum enim scholæ juniorum mo-
nacho-

Robe-
tus Veisus,

Wan-
thamus
vocabu-
larium
concin-
nat.

Clemen-
tis V. &
Benedi-
cti XII.
constitu-
tiones.

Petrus
Bercho-
rius ele-
gantio-
res literas
docet.

* Pitfeus de Ill. Angl. Script. p. 333.

** Pitf. in Append. p. 904.

*** Idem l. c. ex Lelando p. 905.

* In Observat. præv. ad Willibaldi epist. Tom. II. Collect. ampl. pag. 181.

** Felibien Hist. Abbat. S. Dion. lib. 5. p. 256.

nachorum coenobii Cluniacensis & Congregationis praefectus fuisset, omnem suam operam, labores, atque vigilias eò contulit, ut discipulos in studiis adjuvaret humanitatis, redderetque iis faciliorem viam per Commentaria, quae literis mandavit: *Primum igitur composuit Commentarium prolixum & insignem in opus metricum, inscriptum Doctrinale Metricum cum Commentario Petri Berchorii*, quo passim in Galliis utebantur Scholastici ante Joannis Despauterii Profodiam. Scripsit & Commentarium Moralem, seu *Allegorias in libros quindecim Metamorphoseon Ovidii*. Allegoriae autem miri ingenii acumine ab eo expositae fuerunt. Scribendi genus, quo in *Reperitorio, Reductorio, & Inductorio Morali*, celeberrimis Operibus, usus est, nullis profanae eloquentiae flosculis illicavit, non inemor illius, quod Divus Hieronymus in Epistola ad Pama-chium monet: *Ecclesiastica interpretatio etiamsi habet eloquii venustatem, dissimulare eam debet & fugere, ut non otiosis Philosophorum scholis, paucisque discipulis, sed universo loquatur hominum generi.*

Sec. XV. elegantia reflorescit.

Seculo XV. cum Latinae linguae elegantia regerminare inciperet, Anonymus S. Dionysii in Francia monachus, vir magni iudicii, nec minus veritatis ardens amore circa annum 1430. Historiam Regis Caroli VI. Francorum eleganti, nec contemnendo stilo contexit. Etiam si verò haec Historia in deperditis habeatur, excerpta tamen ex ea Lucas Acherius in suo Spicilegio suppeditat.

Joannes de Lydgato Anglicum Poetarum princeps.

Joannes de Lydgato vel Lydgato, utroque enim modo passim in MSs. Codicibus scribitur, natione Anglus Suffolciensis, monachus Ordinis nostri in Coenobio Buriensi, post perlustratas exterarum simul ac patriae regionum Academias, humaniores literas in coenobio suo professus est, & edocendis Magnatum liberis operam dedit. *Anglicorum suo tempore Poetarum princeps* multa patrio idiomate poemata componendo, multa ex Gallica & Italica Latinaque linguis vertendo, maximam famam apud populares suos consecutus est. Ingenium variis metrorum generibus exercuit, & elegantiae sermonis invigilans Anglicam linguam, inculta quae olim squallebat barbarie, haud parum ad incorruptam sermonis integritatem provexit. Claruit sexa-

genarius anno 1440. & Buriæ tandem defunctus inter Coenobitas suos sepulchrum obtinuit. Hæc *Henricus Warthon* in continuatione Historiæ Rei Literariæ *Guillelmi Cavi* ad annum 1440. pag. 118. cujus acatholici scriptoris testimonium nemo prudens respuet.

In Germania Campidonæ*, quod In Germania literarum cultura. monasterium titulo S. R. I. Principis condecoratur, anno 1451. praefuit *Germicus II.* à Semmetingen, sub cuius Abbatis & Principis regimine coepit Latina Schola Campidonensis.

Mellicii in Austria vixit circa annum 1427. *Petrus de Rosenheim*, quem Sixtus Senensis *Poëtam scholasticum* vocat; an quòd poëticam artem, literarum delicias, in scholis docuerit, vel quod pro comperto habetur, carmina panxerit diversi generis, quorum unum

** *Rosetum memoriale Divinum* Brandæ Castilioni Tituli sancti Clementis Cardinali dedicavit. In aliis verò Germaniæ monasteriis, quòd literarum humaniorum studia minus viguerint, culpam potissimam *Joannes Trithemius* Abbatibus attribuit. Unde vir gravissimus in Oratione habita in Capitulo Annali in monasterio Reinhartzbornensi in Hercynia Sylva V. kal. Sept. An. D. 1496. in eos his verbis inventus est:

„ Vos autem, qui excelsa ingenia monachorum sub humilitatis umbrâ supprimitis, coarctare vestros ad infima soletis: dum præter quatuor novissima, & his similia nihil monachis legendum existimatis. Enimverò si monachus secularem quempiam auctorem legere coeperit: si carmen, vel quodlibet aliud edere tentaverit, quasi jam fidem Christi abnegaverit, exclamatis: *Quid iste delirus insanit? num & ipse vult esse Poëta?* crimen est apud nos, legisse Poëtam, carmen legisse scelus, sacrilegium novisse Prudentium. Sed dicite mihi, qui hoc nomen, *Poëta*, tantoperè contemnitis, si quid Poëta fit, scitis? scio, quòd ignoratis. Quid autem si *Deum* vocari *Poëtam* etiam apud Christianos monstravero? Ecce sanctissimi Patres, qui Græcis literis fidei symbolum in Nicæna Synodo scripserunt, sic dixisse leguntur: *Credimus in unum Deum, Patrem Omnipotentem, Poëtam caeli & terræ.* Nunc ergo si malum est, esse Poëtam, quare hoc nomen Deo adscribitur? Sed erratis. Poëta honestissimum vocabulum est. Nam *ποιητής* Græcè, *factor* in-

In Germania literarum cultura.

In plerisque tamè monasteriis neglectas queritur Trithemius.

Poëta vocabulum quid significet.

„ interpretatur Latinè! Non ergo omnis Poëta mendax, sicut rudes & imperiti fingitis. Fuerunt enim multi sanctissimi viri Poëtae, sicut *Prudentius*, qui pro fide nostra carmina varia scripsit. *Sedulius, Arator, Juvenius, Prosper, Avitus, Beda, Rabanus, Adhelmus*, & alii complures, quorum apud nos incertus est numerus. O Patres! Patres! non sic olim fecerunt in Ordine nostro Abbates, qui se monachos in omni facultate gaudebant habere doctissimos. Sic *Marcus* Poëta familiaris discipulus sancti Patris nostri *Benedicti* adhuc in carne viventis heroico carmine vitam & miracula descripsit. Alios quoque nostri Ordinis monachos, & multos, & sanctos hoc loco possem adducere: qui in omni arte literaria doctissimi claruerunt; Philosophi magni, Oratores præcipui, Astronomi, Poëtae, Musici, & Mathematici præstantissimi. Hos imitari Patres atque Doctores monachis laudabile est, & omni virtute laborandum. Neque secularium Scriptorum volumina monachis interdicenda sunt: sine quorum ministerio & lectione sacrae Scripturae, sanctorumque Patrum Opuscula nemo facile intelligit. Eos autem Poëtas, qui turpia sectantes libidinem concitant, non monachi tantum, sed etiam Christiani quique legere prohibentur. Multi enim ad instructionem nostram benè scripsere Poëtae. Nam & sanctus Apostolus *Epimenidem, Aratum, & Menandrum* Græcorum allegat Poëtas: quod etiam multi sanctorum Patrum sine offensione in exemplum traxerunt. In omnibus tamen, quæ agimus, necessarium est, ut intentionem nostram ad debitum finem dirigamus. Dicit enim de intentione Salvator noster in Evangelio: *Si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus lucidum erit.* Monachis igitur secularium libros rectâ intentione legentibus B. Augustini sententia patrocinium præstat, quæ benè à Philosophis dicta in nostrum usum, tanquam ab injustis possessoribus vendicanda confirmat. Sed nostri Abbates, & cæteri claustralium Rectores, qui monachis studium literarum interdicunt, mihi veteres monachos in exemplum proponenti ita objiciunt: *Si, inquiunt, monachi nostri veteribus illis essent eruditione & sanctitate similes, si in humilitate regulari æquales, nequaquam eis studia literarum interdiceremus.* Ad quos ego: *Ut monachi vestri fiant docti, primum ne-*

Secularium Scriptorum volumina monachis non interdicenda.

Abbatum effugia

præcluduntur,

„ cessarium est, existant discipuli: Nemo enim facile sine doctore doctus efficitur: *Vos autem potius centum auri nummos in balneis & vagis discursibus inutiliter consumitis, quàm ad conducendum eruditum præceptorem Monachis vestris quatuordecim expendatis.* Denique si non placet eis præceptorem conducere: permittite saltem unumquemque in cella seorsim literis vacare. Et si monachus studio deditus carmine vel prosa coeperit aliquid quamvis pueriliter componere, noli prohibere, si eum vis quandoque doctum & eruditum evadere. *Nemo enim repente fit summus.* Amor & exercitium studium perficiunt literarium. Neque enim doctissimi nostri Ordinis veteres illi monachi unquam profecissent ad summa, si minora studia eis fuissent interdicta. Multo tempore ingenium legendo & scribendo exercitandum est in secreto, ut tandem in publicum egredi possit sine periculo. Diu volandi usum in nido exercent aviculæ, ut natura consuetudine roborata, nulla temeritatis incurrat pericula. Nemo enim doctus & eruditus nascitur; sed omnis scientia literarum usu & labore acquiritur. Vos itaque Patres, si Ordinem collapsum ad pristinum decorem optatis resurgere, nolite monachis studium bonarum artium inhibere: sed potius eos, qui literas videntur spernere, ad amorem scripturarum verbo & exemplo inducere laborate.

Hæc *Trithemius*: nec sine gravi causa; multi enim monachorum ita rudis abbas ex-rudes, atque ignari erant, ut cum Latine verba facere eos oporteret, continuo ipsis aqua hæreret. Sic cum *Nicolaus de Cusa* S. R. E. Cardinalis *Henricum Woldorpium* in Abbatem monasterii S. Michaëlis in Hildesheim electum Latino allocutus fuisset sermone, in piscem Ponticum is obmutuit*. *Fusus enim Latina loqui non potuit, quia inscius fuit & ignarus, & præ confusione recessit.* Apud alios etsi Latina lingua non penitus evanuerat, ita tamen obsoleverat, ut pauci sine vitiis ea scite ac perite uterentur. Cæterum *Trithemius* à Joanne Capnion, aliàs *Reuchlin*, in altioribus Græcæ linguae præceptis meruit edoceri: In Hebraicis quendam Judæum sacro fonte ablutum, tenuis fortunæ, sed non postremæ virtutis virtum habuit præceptorem, quem postea Abbas creatus ad se in Spanheimense monasterium evocatum, gratis Dei amore enutrivit. Ipse

B b b 3 verò

* Gall. Christ. Tom. iv. an. 953.

** extat inter ejus Opera Pia & Spirit. p. 879. & seq.

* vid. Chronicon Monast. S. Mich. apud Meibom. S. R. G. Tom. II. p. 524.

Trithemius ut apud Germanos, populares suos, tergeminae hujus linguae studium propagaret, nulli pepercit operae. Nicolaus Gerbelius in literis * ad Trithemium anno 1507. scripsit: *Gratulor, inquit, mihi ipsi scriptisculè, reverendissime Pater, me felicissimo hoc seculo progenitum, quò tot illustres viri, nec ignobilis famae, in Germania passim prodire, quos inter tu unus es, qui cum literis Latinis & Hebraeas & Graecas apud Germanos fecisti locupletiores, inter quos tantum polles & enitescis, ut an cuiquam te comparem, an praeseram cunctis, in trivio sim, fluctuamque Chremetis instar Tentantiam.*

Sed in iis modum docet retur tractandis tenuit, nec in aliis, maxime viris religiosis immodicum earum studium boni consuluit. Inter amicos numeravit Rogerium Sycambrium, Canonicum Regularem, quondam discipulum suum, qui cum diutius, quam par erat, in literarum elegantiorum cultu aetatem contereret, à Trithemio, ut iisdem tandem valediceret, per hanc epistolam ** fanè quàm prudentem commonitus est. „ Primà die mensis Augusti literas tuas ad me datas, ut apparebat in subscriptione, Calendis Maji per incertum nuntium accepi, in quibus te certa carmina in librum meum de laudibus sanctissimi Joseph nutritii Salvatoris nostri misisse scribis, quae ad manus meas minimè pervenerant. Post biduum alius quidam comparuit, qui literas mihi exhibuit tuas septima decima die mensis Julii scriptas, quas sibi ab alio nescio quo dicebat esse commissas unà cum duobus opusculis tuis, tua manu scriptis, quorum alterum carmine vario quasdam odas continet familiares: alterum verò profaicè compositum disputationem quandam complectitur minualem: non displicet materia, neque argumentum ad inventionem tuarum abhorreo, sed vellem te potioribus operam navare studiis, quod postulare abs te & tempus videtur & aetas tua. Quinquagesimum aetatis annum supergressus es, qualia te deinceps jam studia deceant, maximè tibi considerandum. Alia nos juvenus monuit, alia jubet rimari senectus. Sol vitalis nostri roboris vergit ad occasum, & vires corporis, quas meridies praebuit, hora paulatim vespertina consumit. Animae jam deinceps assumenda est cura, quae manet immortalis, fatis concessimus car-

ni, pabulo necessario duntaxat nutritur asellus, procul absit lascivia omnis. Lucubrationes cedant pueriles, & qui virum praefers aetate, synthematà canos decentia non fabulas amplectere. Sex & triginta super centum lucubrasti opuscula, & magnum est iudicio meo & laudabile, otium quod regularis permisit institutio, ad studium convertisse literarum, ac libris componendis animum potius intendisse quàm voluptatibus carnis. Numero tamen nullius sunt pensculanda opuscula, sed utilitate, si ad veram sapientiam erudiant animum, mentem legentis si à terrenis sublatam ad coelestia erigant, & in divino amore veraciter compungant. Orbis jam ubique innumerabiles ebullit Scriptores, & ut Flaccus ait:

*Scribimus indocti doctique poemata passim;
Omnibus libet insanire poetis.*

„ Sed minor pars scribentium aedificationem cogitat animarum. Ex cordis abundantia scribimus omnes, easque cogitationes scribendo literis committimus, quibus occupati sumus. Unde scribere spiritualia & divini amoris fervorem inducentia non possumus, quia pleni cogitationum mundanarum carnaliumque, proh pudor! aestuamus. Nemo enim sine fide & charitate Jesu Christi, qui sapientia est Dei Patris, veram & salutarem poterit assequi sapientiam, ut videlicet spiritualia scribat; qui carnalia & transitoria sapit. Propterea te hortor, *mi Sycamber!* cum scias te religioni monasticae juratum, ut sicut in exteriori conversatione in medio confratrum tuorum sine offensione ambulas, ita contemptis studiis puerilibus, quae parum conferunt ad animae salutem, & mentem & calamum ad spiritualia totis viribus convertas. Talia rogo posthac ede opuscula, quorum lucubratio Dei in te amorem suaviter augeat, mentemque legentis in contemptum mundanorum ducat. Cedant jam nunc ludii pueriles, senem non decent carmina Poëtarum, profaicè tibi pro senectutis honore pergendum est: tortuosis ludat versiculis immatura juvenus, planum nos iter amamus. Quod si versificare lubet, iterum dico, nulla senem debere confingere carmina, praeter penthica, forsitan epitaphia mortuorum, nisi talis sit paraphraestes, qui carminum semper habuerit usum, profaè verò nunquam, ut cum Prudentio, Sedulio, Juvenco, eorumque similibus conversus ad poenitentiam mun-

* Epist. famil. lib. 2. pag. 543.
** loc. cit. pag. 551.

„ mundanae arma sapientiae ad laudes Scripturae conferat divinae. Nulla sanctorum veterum Doctorum Hieronymi, Ambrosii, Augustini, Gregorii, Origenis, Joan. Chrysostomi, Basilii, Cyrilli, aliorumque complurium carmina legimus praeter hymnos ad Dei laudem compositos, & epitaphia paucula mortuorum, quamvis artem illos habuisse non dubitamus. Cupientes enim lucubrationibus suis animarum prodesse saluti, profa scribere quàm carmine maluerunt, propterea quòd sit difficile in omnibus, quae scribenda utiliter occurrunt, legem servare metrorum, & hoc genus docendi magis videretur juvenes decere, quàm senes, raroque contingat quempiam in utroque reperiri perfectum. „

Seculo XVI. liberalium artium studia in Ordine S. Benedicti tam floridè reviviscere coeperunt, quàm superioribus duobus seculis situ & incuria exaruerant. Apud Casinates erant viri in literis Graecis, Latinis, ac Hebraicis doctissimi: ad hæc eximii Oratores, Historici, ac Poëtae, quos Scriptores illo ævo doctissimi non minimi fecerunt. Atque ut nihil dicam de ANGELO SANGRINO, Poëta fanè excellentis venæ, *Honoratus Fascitellus* Cardinali *Farnesio* ob ingenii atque artis poëticae elegantiam fuit in deliciis, cujus etiam favore ad Episcopales Infulas promotus fuit. Purissima ejus & dulcissima poemata magnam partem typis viri doctissimi vulgârunt, quibus orexin ac salivam cum aliis movisset, *M. A. Flaminius* hæc ad illum exaravit:

*Fascitelle quid otio in beato
Dictavit tibi roscidis sub antris
Musa candida? nil soles profecto
Unquam scribere laurea corona
Non dignum: ipse miser tumultuosa
Urbe detineor: tibi benignus
Dedit Jupiter in remoto agello
Latentem placida frui quiete,
Inter Socraticos libros, & inter
Nymphas, & Satyros, nihil profani
Curantem populi leves honores.
Verum sive aliquid Marone dignum
Pangis, sive modis Horatianis
Juvat ludere, quicquid est, sodali
Tuo mitte. Alii sibi atque musis
Scribant. Tu cave carmina oculos, quae
Digna sunt in medio legi theatro.*

Nec apud Casinates solum, sed aliis etiam in monasteriis Congregationis Casinensis cum Graeca & Latina, tum Etrusca Poësis majorem in modum floruit. PROSPER MARTINENGUS* quam-

vis optimis disciplinis optimè instructus, Prosper divinarum praesertim Scripturarum intelligentiâ, SS. Patrum eruditione, lingua- rumque tum Graecae, tum Latinae, tum etiam Hebraicae intima notitia excelleret, in Graeca tamen Poësi summum gloriae verticem attigit. Nemini enim suo ævo in ea facultate concedebat, imò nec ullus ei inveniebatur aequalis, authore *Petro Ricordato*; Quamobrem à doctissimis ejus temporis, *Pindarus alter*, *altèrque Homerus* passim audiebat, ob praestantiam scilicet, incredibilemque in pangendis Graecis carminibus facilitatem; quod etiam *Petrus Victorius* variis in locis suorum operum luculenter testatur, & multo etiam clariùs egregia, quae composuit volumina, hodièque testantur.

ANGELUS GRILLUS in oratoria ac poëtica facultate cum Latina tum Etrusca adeò excelluit, ut celeberrimum quemque sui ævi vel vicerit, vel æquaverit. *Piorum affectuum Libri Poëtae Angelici* nomen illi pepererunt; *Libri* verò *Epistolarum*, styli suavitate ac elegantia, sententiarum gravitate, Italici sermonis puritate ac nitore praediti, politicisque documentis referti, nemini sui temporis in hoc scribendi genere primas concessisse, fatis ostendunt. Denique omnia, quae scripsit, sacra eadem & divina, vel probè moralia, & ad morum honestatem, & sanctitatem aptissima dubio procul docent, quantò feliciùs Christianus Poëta Davidis potius coelestia carmina, quàm Homeri vel Pindari profanas fabulas æmulari possit. Hinc jucundissima illi familiaritas ex scientiae nimirum affinitate, cum eruditissimis quibusque, ac Poëtarum summis, *Urbano* scilicet VIII. *Torquato Tasso*, *Joanne Baptista Marino*, & *Guarino*, à quibus mirificis laudibus commendatur. Imò (teste *Laurentio Crasso*) nemini contigit à tot viris doctrina, dignitate, & natalibus illustribus, amplioribus encomiis honestari, quàm *Gryllo*. Sanè Academiae omnes per Italiam florentissimae eruditionis ejus famam compulsa, ut refert *Janus Nicius Erythraeus*, gloriosum sibi fore putabant, si *Gryllum* sibi possent adjungere, *Romana* praesertim *Humoristarum* (quam ipse *Societatis Gryllus* dum esset *Abbas S. Pauli unà cum Paulo Mancino*, aliisque doctissimis viris instituerat) tantum homini tribuit, ut eum Principem sibi delegerit, ac deinde mortuum celeberrimo funere,

* Armell. Bibl. Casin. part. 2. pag. 157.

** Armell. l. c. part. 1. pag. 31.

funere, ac lugubri pompa prosequuta sit, ejusque imaginem manū egregii Pictoris, Equitis nempe *Josephi Arpinatis*, in tabula expressam, aureoque fertō redimitam, inter illustrium Academicorum Icones in magnā aulā collocaverit.

Theophilus Folengus. Quid verò dicam de THEOPHILO FOLENGO, * qui quamvis esset ingenio acerrimo, & ad quodlibet scientiarum genus propensissimo (quas mira facultate & perfectione discebat) naturali tamen instinctu ad Poësin excolendam impetū quodam ferebatur. Plura igitur poemata Italico sermone composuit, quæ in publicum producta, veluti ejus ætatis gemmæ summo in pretio sunt habita; sed Latino sermone tunc resplendente ad Latinas Musas conversus, excellens ac ingens Epicum Poëma elucubravit, quò vel ipsum Virgilium superare mens illi fuerat; sed ea spe dejectus, vel invidorum suasionē admirabile illud opus, non, ut par erat, ei laudantium, vel Episcopi Mantuani sententia, cui utpote Viro docto ac erudito, Opus suum legendum ac judicandum cum tradidisset, responsum hoc ab eo tulit: *acquisti, non superasti*, illicò opus flammis devovit, rurique degens, fecundissimi ingenii inexhausta vena, Opus aliud novo dicendi genere insigne, animique ingenua festivitate ac lepore jucundissimum condidit, in quo Latinis ac Italicis vocibus, præcipuè *Lombardis*, ut nunc dicimus, undique permixtis, servatâ metri harmoniâ amœnissimo carmine, jocose, ac facete multorum sui temporis vitia carpit, occultè tamen, & confectis eorum nominibus. Huic Poëmati placuit *Theophilo* nomen imponere *La Maccaronea*, ducto etymo ex buccellis, farinâ, ovis, & caseo trito compositis, quas Itali vernaculo sermone *Maccarones* appellant. Cui tamen operi *Theophilus*, quòd Monasticæ gravitati minimè consonum videretur, nomen subtraxit suum, fictumque *MERLINI COCAI* substituit. Opus utique doctissimum, quod communi omnium plausu exceptum, Auctori nominis immortalitatem peperit. Nihil enim eo festivius, nihil celebrius, hoc in genere hæctenus prodiit, quamvis multi præstantes ingenio ac doctrinâ viri in eadem palæstrâ postmodum defuderint. Jure igitur THEOPHILUS ingeniorum *Phœnix*, novi stili, novæque Poëseos conditor felicissimus etiam nunc audit, qui & antiquis haud imparem

gloriam sit adeptus, & posteris palmam, imò etiam victoriæ spem eo in argumento eripuerit. Sed tandem ludicræ hujus Scriptionis magna eum coepit poenitentia, tempusque feriis ac sacris deinceps lucubrationibus redimere conatus est.

Theophili Folengii frater erat JOANNES BAPTISTA FOLENGIUS, Abbas S. Mariæ de Pyro in Marchia Tarvisina, sacrarum literarum cognitione instructissimus. Edidit eximia in Psalmos Davidis Commentaria, nec non in Canonicas Apostolorum Epistolas, in quibus tersam, nitidam, ac verè Latinam attulit dictionis rationem, ita ut eum ab humanis etiam literis minimè fuisse desertum nemo non intelligat.

Elegans hoc ac verè Romanum dicendi genus GREGORIO CORTESIO, Abbati primùm Congregationis Casinensis, tum S. R. E. Cardinali mirificè placuit. Plura composuit Opera, quæ partim supersunt, partim exciderunt. Mirum verò, quantum hæc lucubrationes Latini sermonis nitor, puritas, ac venustas commendent. Ut moribus & vitæ elegantia, ita styli & scriptoris urbanitate verè erat *Cortesius*, id est, *humanissimus, elegantissimus, politissimus*. Cardinalis *Sadoletus*, cujus ore ipse *Tullius* locutus fuit, Cortesii doctrinam cum in divinis, tum humanis literis tanti fecit, ut librum suum de *Purgatorio* peculiari epistola ad eum miserit, in qua se ipsius operâ & sapientiâ adjuvari rogans: *primum*, inquit, *ut quæ scribuntur à me, ea sanctè & rectè, & ex integra verâque religione scripta sint; deinde quæ pertinent ad politiores literas, quando utriusque facultatis summum tuum est judicium, de his etiam me admoneas, neque patiaris, quæ aptè & ornate imprimis oportet scribi, ea me barbarè & inconditè scribere*. Nec cum *Sadoletto* solum, sed cum aliis etiam ævi sui viris eruditissimis literarum cum Latinarum tum Græcarum habuit commercium. Ejus Epistolæ ad transcribendum certatim expetebantur. Unde *Benedictus Theocrenus* apud Fregos Genuæ Principes longè doctissimos gratiosus, ac postea juventutis filii Regis Galliarum moderator in epistola ad Cortesium: *Nemo*, inquit, *fuit ex his, qui non omnino à Musis sunt alieni, qui non exemplum epistolæ tuæ à nobis impensissimè flagitaverint, ut non sufficienter ei transcribendæ amanuenses mei, esque tu jam hîc (Genuæ) potior, quàm*

Joannes Baptistus Folengius.

Gregorius Cortesius.

Benedictus Theocrenus.

in urbe *Mutina*, cui natales tuos acceptos ferimus. Cardinalis *Bembus* in Epistola ad *Federicum Fregosium*, Archiepiscopum *Salernitanum*, Cortesii elegans scribendi genus collaudans, eo deletam fuisse dicit *maculam jam per tot secula illi hominum generi inustam; quòd scribendi non calleat elegantiam*. *CORTESII enim epistolæ non Latine modò sunt, sed antiquius Latine, plenæque eruditionis, & candoris, quo meliora nitebant secula*. Nil mirum, inquit Cardinalis *Quirinus*, *Bembus* ita scribentem, tanti non aestimasse *Ambrosii Camaldulensis*, & *Petri Delphini* Epistolas Latinas, ut cum illis Cortesii comparari possint; etsi quàmplurimæ eorum *Coenobitarum*, quæ extant, satis ostendant, nec eruditionem, nec eloquentiam earundem Scriptoribus defuisse, nil, inquam, miror, nam *Tullianæ dictionis suavitate, quam Bembus unice sectabatur, non ita certè eorundem Scripta referre, æquè ac illa Cortesii, judicet quisvis, cui in hoc cupediæ genere sapiat palatum*.

Quid de Georgii Casinensis libro pronuntiet Cortesius. Cum GEORGIUS Monachus Congregationis Casinensis librum quendam de Syllabis Græcis à se compositum cum Cortesio communicasset, is quidem ad illius dubia & interrogata accuratè respondit, extremam tamen epistolam his verbis conclusit: *Etsi opus hoc tuum de Syllabis iccirco scripsisti, ut simpliciores fratres (sic enim ais) eo potissimum utantur; nollem tamen scriptum aliquod à nostri Ordinis hominibus prodire, quod non ut minimè eruditis utile, sic etiam eruditissimis esset probatum, quorum ratio imprimis habenda est*. Antehac Philosophi & Theologi libros suos in lucem emissos inconditis, barbaris, ac pessimè Latinis vocibus, dictionibus, ac loquendi modis passim resperferant; quæ barbaries Cortesio haud diutiùs ferenda est visa; credebat siquidem, Philosophos & Theologos minimè aptè tueri munus suum, si à copia & facultate differendi desererentur. Quare quos ipse de hisce argumentis conscripsit libros, ii ut tersam nitidam ac puram Latinitatem præferrent, nihil industriæ prætermisit. Quâ de re in epistola ad *Augustinum Grimaldum*, Episcopum *Grassensem*, ita loquitur*: *Dies noctesque versabar in gravioribus studiis, ejusmodi diligentia, ut non me paeniteret, quantum proficerem. Tentaveram postremò, ut Theologiæ & Philosophiæ*

venustas orationis, tanquam duabus matronis debitus cultus & decor restitueretur, quò per injuriam expoliata, squalentes, diùque obsoletæ jacuerant.

Pari nec minùs felici conatu *Joachimus Perionius*, *Cormæriacenus* *Benedictinus*, ac celeberrimus *Sorbonæ* Theologus. Teste enim *Genebrardo* ** in *Chronico*, *Philosophiæ Aristotelicæ curriculum ita Latine & Ciceronianè primus vertit, ut deinceps Philosophi Latine loqui cæperint, qui antea erant infantes, & paulatim dediscere barbariem, quæ eorum disciplinæ & libri erant sædati*. Repudiatis veterum versionibus & formulis hoc divinum beneficium manavit longiùs. Nam & Theologi, Medici, Jurisconsulti certatim sese ad ejus imitationem componentes antiquam *Cypriani*, *Arnobii*, *Lactantii*, *Hieronymi*, *Ambrosii*, *Augustini*, *Cornelii*, *Celsi*, *Ulpiani*, & similibus elegantiam revocârunt velut postliminio, impuritatem loquendi è suis scholis & libris depulerunt, suumque seculum adedò facundum reddiderunt, ut cum quovis de eâ laude facillè possint contendere. *E Jacobus nostris Benedictinis eminuit JACOBUS BILLIUS*, Abbas S. *Michaelis* in *Eremon*, Latine, Græcè, & Hebraicè doctissimus. Quæcunque literis mandavit (*plurima autem mandavit*) pura, tersa, nitida sunt. *Ignatiùm*, *Irenæum*, *Epiphanium*, *Origenem*, *Gregorium Nazianzenum*, *Gregorium Nissenum*, *Basilium*, *Chrysostrum*, *Eusebium*, *Theodoritum*, *Evagrium*, *Damascenum*, & alios Patres Romanè docuit loqui.

Illud verò insolens ac peregrinum Dionysii temporibus initio visum est, quòd *DIONYSUS FAUCHERIUS* Monachus *Lerensis* Vestales Benedictinas literis Latinis instituendas suscepit. Quod verò tantum abest, ut viri prudentes boni non consuluerint, ut etiam Christianissimi Reges ac Principes Monialium eruditionem dignam judicaverint, quam Regia benignitate & munificentia prosequerentur. Quâ re factum, ut Virgines etiam, atque Matronæ seculares in Gallia, Monialium exemplo, bonarum artium studiis se addixerint, hodièque addicant. Fuerunt autem & juvenes, qui se *Faucherio* humanioribus erudiendos literis committerent, uti ipse in epistola ad *Gre-*

Joachimus Perionius barbariem eliminat.

Jacobus Billius Græcos Latine loqui docet.

Dionysius Faucherius Moniales & juvenes latio sermone instruit.

* Epist. famil. pag. 181.

** apud Buleum in Hist. Univerf. Paris. Tom. VI. pag. 976.

Gregorium Cortesum, amicum suum, his verbis testatur: *Molendinariam rursus exerceo, & qui jam expectabam tanquam rude donatus coronam variatis nominibus ordinibusque verborum ac rhetorum flosculis, ut ille apud Pasquillum, ex parataticis parachimenis & aoristis intextam promereri, eodem iterum ludo inclusus cum casibus & generibus species simul & tempora conterens molam toto quamvis debili pectore quotidie trudo. Verum charitas, quae omnia suffert, mecum pariter molens laboris bonam partem sustinet. Prae- legimus autem (quoniam tibi studiorum nostrorum rationem postulas explicari) carmen Actii Sinceri de Partu Virginis, videlicet quod ea res his diebus maxime consentanea videatur; praeterea Ciceronis librum de amicitia. Quibus lectionibus multi intersunt, & mirum est, quanto in his amore ac studio sese juventus exercent, beneficiis etiam mecum certant, & pro suo quisque officio nititur, quo mihi laboris hujus tedium sublevet. Sed de his haecenus.*

Ejus de instillanda pietate cura.

Ut verò *Faucherius* vir erat non eximiâ tantum doctrinâ, sed magnâ etiam virtute, ita praecipuam adhibebat curam, ut qui juvenes liberalibus studiis se tradidêre, cum iisdem etiam pietatis studia conjungerent. Insignis in hanc rem est epistola, quam ad *Renatum & Nicolaum Grimaldos*, nobilissimae profapiae adolescentes, his verbis exaravit: „Cum praeteritâ aetate Parisiis essem, supra modum gavisus sum, cum praclarâ vestrâ indole, etiam praecocis in istâ aetate virtutis significatione conspecta occasionem habuerim, unde patri vestro ac matri mei amantissimis eum de vobis nuntium afferrem, cujus fieri participes maxime exoptabant. Cum enim gloria patris & matris sit filius sapiens, duplicatam de vobis debetis eandemque non mediocrem aestimare laetitiam percepisse, quando ad vestrarum literarum testimonium meâ quoque verba accesserunt, quae de vestro in bonas literas studio simul & honestis moribus certissimam facerent fidem. Nunc autem ne quid ad laetitiae cumulum illis deesse videretur, ad confirmandam quam de vobis opinionem conceperunt, allatae sunt illis à vobis aliae literae, quas ipsi (quae ingens illorum est in me humanitas) ad me miserunt, videlicet ut suum mecum gaudium participarent, & de illis meam sententiam dicerem.

„Quae utique talis est, ut non minus vos sapientiae ac virtutis, quam literarum studiosos esse demonstrant. Cum etenim ex illis felices, quos in honesta bonarum literarum studia profectus habetis, intelligo, tum prudentiae vestrae specimen quoddam praeferre mihi videntur, ut non immeritò sperare nobis liceat, vos tales futuros, qui non modò à stirpe vestra nobili non degeneretis, verum etiam nova eam in dies gloria decoréque augeatis. Quod si quis fortè sapientiae aut prudentiae nomen excelcius putet, quam ut vestrae adhuc parvae aetati aptari possit, ampullosius, quam ut illius capaces esse possitis, ego tamen sapientiam non existimo annis esse metiendam, neque senectutem illam venerabilem, quae solo annorum numero computatur, cum canos homines veneratione dignos non longævæ aetati, sed sensibus & vitæ immaculatæ sacrae literæ deputent. Quid verò ad prudentiam atque virtutis exemplar expressius, quam videre adolescentulos familiaris nobilitate insignes ita animum induxisse, ut natalium splendore tantisper se conspicuos fieri posse putent, dum derivatam in se atque acceptam à majoribus gloriam doctrina & morum honestate tuentur? Unde longè meâ quidem sententia illi errant, qui solo nobilitatis sterili titulo gloriantes nihil minus quam virtutem, unde nobilitas parta est, curant. Sed gulæ atque ventri tanquam belluæ dediti insignem illum illustri familiae splendorem offusis vitiorum tenebris obscurant. Quamobrem vos hortor atque oro, ne vos incepti poeniteat, neve ab instituto malorum vos atque intemperantium juvenum confortia, consiliâque depellant. Lubricum est adolescentiae iter, per quod si ad sapientiae culmen vultis evadere, non est vobis, nisi cum timore Dei & magna solitudine gradiendum. Cavete igitur ab iis, qui cum vivant ipsi intemperanter, abutentes scilicet aetatis licentia, quâ nullum est servitutis genus miserius, parum sibi esse videtur suam ipsorum perditionem, nisi alios ad similem quoque perditionis foveam secum inducant. Cum his frequentes estote, quorum doctrina & honestae conversationis exemplum vos potest meliores in dies doctioresque reddere. Sed quid ego improvidus facio? Ita vos hortor, quasi non satis superque sint pia parentum vestrorum hortamenta, & quae his potiora sunt, exempla, aut quasi

„VOS

„vos non fatis vestra sponte incitatos considerem. Praeterea praepceptorem habetis virum doctum gravemque, cujus exemplis pariter & doctrina auctiores in dies majorésque vobis ipsis fieri potestis. Valet. Lerinae 1540.

Alia ejus epistola de cultu S. Catharinae.

„Scripsit *Faucherius* aliam epistolam versibus comprehensam, seu Elegiam ad Ecclesiasticos ex Gallicâ Juventute de cultu & veneratione diei festi Divae Catharinae, Studiosorum Patronae; quae cum obvia non sit, non indignam existimo, quae locum hîc fortiatur.

*Quò ruis ò pubes? quò te malus abstrahit error,
Virginis ut sacrum sic venerere diem?
Desipis ò quantum! non his Catharina choreis,
Nec levibus gaudet virgo beata jocis.
Virgo beata jocos sprevit, lusúsque procaces,
Munda ut servaret corda dicata Deo.
Multiplici radians doctrinâ & moribus almis
Nos docuit quales exhibuisse decet.
Scilicet ut Christum puro amplectamur amore,
Inde bonas avido pectore literulas.
Hoc studio atatem decet exercere tenellam,
Ornato hoc mentem nos coluisse decet.
Sed mage contendit vitium corrupta juvenus
Vana puellarum jungere vota sibi.
Inde choros agitant cytharâ resonante lyrâque,
Et saltu quatunt agmina mixta solum.
Omnia complentur variis clamoribus, atque
De multis fieri vocibus una solet.
Hinc alios videas risu effusúque cacbinno
Solvier, & dentes his numerare queas.
Hic salit, & molli tactu blanditur amica,
Furtivis animum nutibus illa legat.
Derinet hæc alium jucundo scommate, dumque
Verba volant, pectus blanda loquela ferit.
Dumque alios alii accendunt, Babylonius ignis
Crescit, & immisso quisque calore furit.
Nec miseri advertunt, quanto in discrimine semper
Versentur, morti & quanta fenestra patet.
Sed Christi immemores sunt, studii, atque salutis,
Et velut effrenes in mala sponte ruunt.
Scilicet hinc sanctis stolidi placuisse putentur,
Unde solent summo displicuisse Deo?
Quam diversa igitur studia & contraria puris
Moribus isthæc sunt, quos Catharina doces?
Virgo precare Deum, procul hinc mala tanta repellat,
Artibus instituens corda tenella bonis.
Sic dignè poterunt pueri inuptaque puellæ,
Hunc tibi sacratum concelebrare diem.*

Ejusdem Alia iterum est epistola, quam *FAUCHERIUS* ad *Angelum* Monachum Lerinensem dedit; ex qua, cum longior sit, monitum duntaxat de studio politiorum literarum, ad Monachos attinens, sanè quam praclarum excerpō.

„Ex literis tuis praeter amorem erga me tuum, quem praese ferunt, deprehendi etiam tuos in literarum studiis, progressus tam esse felices, ut conce-

„ptam de te jam dudum opinionem non modò æquaveris, verum etiam longo intervallo superasse videaris. Ad quam rem diligentia & sollicitudine persequendam te exhortarer, nisi te fatis tua sponte incitatum considerem. Hoc autem unum est, quod te admonitum velim, ne videlicet humanioribus studiis tam pertinaci studio hæreas, ut literas sacras oblivioni mandes. Nam hæ sunt, fili charissime, quae statui nostro ex Ordinis nostri professione, institutioneque propria congruunt, reliquæ verò, quae literales dicuntur, harum ancillæ, & quasi adjutrices sunt. Verum hæc scribo ad te, non quòd de animi religiositate diffidam, sed ut in te amorem meum significem, qui te omni ex parte & numeris omnibus absolutum perfectumque esse desiderem.

„Omnino hæc scripsit *Faucherius* ad Constituentem Antilitum Ecclesiae Gallicanae in Comitibus Aurelianensibus & Blefensibus sub hæc ferè tempora celebratis, in quibus cœnobiorum Praefectis negotium datum, ut satagerent, ut in Monasteriis regularis disciplina instauraretur juxta pristinam institutionem, & regulam, & idèd in quolibet horum Monasteriorum alendum esse probum, atque doctrinâ conspicuum virum, qui literas humaniores, & sacram Scripturam doceat. Quae statuta congruunt Decreto Concilii Tridentini, in cujus gratiam & sequelam inita fuere Comitia Aurelianensia, à quibus editae istiusmodi iussiones primum sub Francisco II. & Carolo IX. quatuor ante Concilii exitum annis deinceps confirmatae in Comitibus Blefensibus sub Henrico III. Carolus M. ut supra à nobis commemoratum, olim idem sanxerat, & humaniorum literarum studium injunxerat, prout ad exactam sacrae Paginae notitiam refertur.

In Belgio Venerabilis *BLOSIUS* ** Ludovico post emissam religiosam professionem regulari disciplinâ probè initiatus, bonus Græcè & latinè doctus. narum deinde literarum ornamentis perficiendus, ex Lætienti monasterio ad Lovaniensem Academiam ablegatus fuit. Habebat illis temporibus Lovanium inter illustres Philologiae ac humanæ literaturæ Professores *Nicolaum Clenardum*, Hebraeae, Græcae, & Latinae linguae peritissimum; quo inprimis Magistro *Blosius* liberalibus artibus sese impendens, non mediocrem Hebraicæ

* Mabill. Tract. de Stud. Mon. vol. 2. art. 10. p. 52.

** ex vit. cap. IV.

raicæ, Græcæ ac Latinæ linguæ scientiam est affectus. Testantur hoc libelli varii, quibus titulos Græcos apposuit, ut videre est in *Cimeliarcho, Endologiis, Doxologiis, Psychagogiæ & aliis*. Idem ostendunt in monasterio & templo Lætienti sparsim appensæ inscriptiones Græcâ linguâ, ex cognitione rara Græcarum literarum depromptæ. Est etiam perpetuum monumentum progressus in Græcis literis sub *Clenardo* Magistro, insignis illa translatio Opusculi aurei S. Joannis Chrysostomi, quod inscribitur *Comparatio Regis & Monachi*: quam Lovanii studiis literarum incumbens anno ætatis vigesimo primo ex Græca Latinam reddidit. Quid verò in omni illo Academico elegantiorum literarum cursu *Blosii* adolescentis quæsierit labor & industria, & quid Religiosis viris in Academia, studiisque doctrinæ maxime spectandum sit, monita illa tantò post in Satutis data, de *Spiritu inter literarias exercitationes conservando*, factis superque commonstrant, in quibus illud præclarum extat, quò cavendum præcipit, ne scientia inflet, verbis istis memoriâ dignis: *Sic permittimus Fratres pro tempore vel ætate dare operam politioribus literis, ut tamen per illarum studium labem superbiæ & vanæ gloriæ in se non trajiciant, sed omnia ad honorem Dei purè referant. Alioquin præstat Monachos idiotas esse, quàm elegantes: utilis satis est simplicitas, per quam melius conservatur humilitas.* Eodem spectat, quod alibi præcipit: *Si quis visus fuerit omninò ad vanitatem dare operam politioribus literis, ac propter earum studium curam pietatis deserere, impediatur, arceaturque à vana & damnable occupatione.* Sicut & illud, quò magistrum literarum (si fortè pro junioribus aut rudioribus earum scientia imbuendis morum magistro addatur) his instruxit verbis: *Hujusmodi libros eis prælegat, ex quibus cum literarum peritia vel pietatem discere, vel certè non discere vanitatem aut iniquitatem possint.* Reddens deinde statuti causam; *Nisi*, inquit, *juventus, quæ exercetur in literarum studiis, freno timoris divini contineatur, facillè amore eloquentiæ correpta illectaque dulcedine, curam pietatis deseret, & effecta veluti ethnica, ac sine Deo, abibit in vitiarum præcipitium.* Quàm autem perfectè, quod aliis præscripsit, & tam fedulo commendatum voluit, affectus sit ipse *Blosius*, pia doctaque ejus Opuscula satis superque loquuntur:

Et quidem ex illo Christianæ submissionis spiritu profecta videtur illa styli moderatio, quam in Operibus ejus advertimus, in quibus etsi puram tersamque Latinitatem minimè refugiat, ab elegantibus tamen & mollibus illis verborum quasi lenociniis abhorret. Nihil in ejus lucubrationibus aut tumidum aut insolens, nihil quod seculi vanitatem redolet; quæ paucorum scriptorum est gloria: ut in Canonis sui spiritualis præfatione de se præclare non minùs, quàm modestè dixerit, se aliquid dicere *facundè non posse, si vellet, nec velle, si posset.*

Quod ad alios Belgas Benedictinos attinet, soli *Gerardimontenses* in Flandria, quod sciam, literas humaniores in Collegio S. Adriani publicè docent. Qui verò Rhetorum hujus Gymnasii Poësin Anagrammaticam typis vulgavit, erat *Quintus Duretius*, Gerardimontensis Cœnobita, & Rector Collegii. Musis etiam, sed sacris duntaxat vacavit *Antonius Hovæus*, Abbas Epternacensis, qui quòd omnia, quæ de *Arte amandi Deum*, Ovidiano stylo & imitatione eleganter lusit, ad res divinas, piæ, & parthenicas transtulerit, divini præceptor amoris cognominari meruit. Ejusdem celeberrimi Abbas fuit monasterii *Joannes Bertelius*, qui cum liberalibus disciplinis mythologiam ita copulavit, ut Cœmentarium de Diis ac Sacrificiis Gentilium eruditè conscripserit. In *Jacobo Cornelio Luminæo à Marca*, Montis Blandinii Cœnobita, tanta Oratoriæ ac Poëticæ præstantia fuit, ut omnis ætas & secula omnia ejus Orationes & Poëmata sint celebratura. Linguæ Græcæ utilitatem, necessitatem, ac dignitatem nemo disertius comendavit, atque *Hermannus Hertanius*, Elnonensis Asceta, Latine & Græcè doctissimus, edita Duaci de laudibus ejusdem linguæ pereleganti Oratione. Quid verò, ut plures alios silentio præteream, dicam de *Benedicto Hæsteno*, Affligeniensi Præposito, qui eloquentiam solutam cum ligatâ ita habuit conjunctam, ut jure utrovis, imò utroque nomine *eximii Rhetoris & Poëtæ* compellari possit. Et quia mentio Affligeniensis in Brabantia celeberrimæ Abbatiae facta est, *Andreas Sanderus*, vir ingenio doctrinæque elegans, Affligenienses Religiosos à literarum elegantiorum cultu commendans, non modicâ laude, inquit, *hic dignus est, antiquis monachorum studiis jam fortè nitidior, non tantum sacratio- ris literaturæ, sed liberalium etiam disci- plina-*

plinarum cultus, & elegantiae vivis Religiosis non indignæ, per quarum scientiam ipsi, ut loquitur Nazianzenus, ambidextri, omnibus numeris absoluti, & jam alterius vitæ beatitudine perfru- entes. In quibus uberiora etiam Ægypti spolia, quæ dum in obsequia cælestium dogmatum præparantur, tabernaculo Domini possunt deservire.

Abbas SS. Udalrici & Afræ Augustæ Vind. ludum politiorum literarum aperit. In Germania superiore cum *JOAN- NES SCHROTTUS*, celeberrimi monasterii ad SS. Udalricum & Afram Augustæ Vindelicorum Abbas elegantem de revocando elegantiorum literarum, & imprimis Græcæ Latinæque studio cogitationem suscepisset, ab eo *Ottomarum Nachtigall*, vulgò *Luscinius*, patriâ Argentoratensis, Augustam anno circiter 1517. evocatus est, ut ludum politiorum literarum in eo aperiret Cœnobio. Quâ provinciâ ille admodum egregiè functus, ejus loci Cœnobitas liberalium, atque elegantiorum artium disciplinis ita egregiè instituit, ut per duo, & quod excurrit secula, ab iis celebres, styli minimè inculti libros magno numero in lucem emiserint.

Ab Augusta non ita longè distat Imperiale, atque elegantissimum monasterium, *Ottenbura*, in quo superiore seculo decimo sexto ineunte claruit *Nicolaus Ellenbogius* vir bonarum literarum amantissimus. Qui postquam patris exemplo Medieos apud Montem Pessulanum audisset, reversus in patriam Ottenburanorum in Suevia Monachorum numero adscriptus est anno 1505. ubi, opem ferente Abbate suo (non *reluctante*, uti *Mabilionius* scripsit) Latinis literis Græcas & Hebraicas conjunxit, ac tandem Gymnasio trilingui Ottenburæ instituto ludum aperuit 1543. favente imprimis *Wolfgango* Abbate & Principe Campidonensi. Cœmmercium literarum habuit cum *Erasmo, Reuchlino, Eckio*, & aliis ejusdem temporis hominibus literatis. Ex novem libris ejus epistolarum restant libri duntaxat septem, in Bibliothecam Colbertinam advecti curâ eruditissimi *Stephani Baluzii*, à quo hæc se didicisse scribit *Mabilionius*. Fragmentum epistolæ producit *Pezius* in Novissimo Anecdotorum Thesaurò, ex quo sanè elegans scribendi genus elucet. *Ellebogii* institutum etiam nunc viget apud Ottenburanos, non Sueviæ tantum, sed Germaniæ totius doctioribus Benedictinis jure ac merito annumerandos, ubi quidam Monachorum literas elegantiores pueros ac ado-

lescentes in scholis exterioribus docent. E quibus non ita pridem *Petrus Gischelius* Rhetoricam majorem & minorem in publicam emisit lucem. *Ambrosius* verò *Wolfius* alii libro in usum studiosæ juventutis à se conscripto, ac typis pariter excuso titulum dedit: *Pædagogus Ottoburanus, docens ac docens ad exactiorem Methodum discendi & docendi Regulas Grammaticæ.* At enim major illa illustis hujus Abbatiae gloria, quòd primi *Salisburgensis Abbatii* Professores Ottenburani fuerint, qui præter scientias divinas, etiam liberales docuerunt artes. Quantos deinde, quàmque eximios identidem Viros Universitati Salisburgensi Ottenbura transmisit? Testes sunt novissimi *Franciscus & Benedictus Schmierii*, Fratres germani, Theologi & Jurisperiti doctissimi. Quam verò Jurisprudentiam *Franciscus* conscripsit, non sermone illo barbaro & incondito, sed sanè quàm eleganti & polito condidit. Quod nitidum scribendi genus ejus etiam fratri placuit. Nec Universitati tantum Salisburgensi, sed Lycæo etiam Frisingensi, & Academiæ Fuldensi, Ottenbura Professores omni eruditione ac doctrina præstantes submisit. E quibus Virum doctissimum *Anselmum Erbium*, antehac Eloquentiæ, Philosophiæ, Theologiæ, ac SS. Canonum Professore, nunc dignissimum Ottenburæ Præfulem, nominasse sufficiat. Quòd si per Ottenburam stetit, *Rottwillanum Gymnasium* nunquam à Benedictinis Professoribus destitutum fuisset.

Eæ igitur artes, quæ literis elegantioribus continentur, seculo XVI. in Ordine nostro renasci cœptæ seculo XVII. passim in eodem floruerunt. In Universitate Salisburgensi *Thomas Weissius*, Neresheimensis in Suevia Religiosus, linguarum peritia, eloquentia, ac eruditione clarus Rhetorices Professor Annalium Benedictinorum duos tomos à *Yepesio* Hispanicè editos incorruptâ Latini sermonis integritate donavit, ac præter Cellenis in Styria Thavmaturgæ Historiam, incredibili lepore contextam, Salisburgensis Dedicationis Acta quàm elegantissimè, Judice *Mabilonio*, conscripsit. *Ægidium Rambeckium, Ottonem Aicherum, Thomam Mezlerum, Paridem Gillium, Simonem Rettenpacherum*, multarum linguarum peritum, *Mezgeros* fratres, &c. in eadem Universitate Eloquentiæ, Poëseos, & Historiarum Professores Latinam linguam egregiè præter

cæteros calluisse, eorum libri, qui omnium laudibus celebrantur, argumentum sunt. Quis enim, qui aliquam in latinè scribendi studio operam posuit, non in iis priscæ illius & nativæ latinæ imaginem contineri agnoscit? Omittimus alios quamplurimos, summâ faciendâ viros, qui sitienti juventuti Romanæ eloquentiæ fontes recluserunt; sed *Anselmum Desingium* Ensdorffensis in Palatinatu superiore cœnobii Professum, & in Frisingensi atque Salisburgensi Lycæis subinde Poëtas, Eloquentiæ ac Historiarum Professore tacitum præterisse nos aliquando poeniteat. Si quis enim alius nostrorum Sodalium in Germania de politiorum literarum studio promovendo benè meritus est, certè *Anselmus Desingius* est. Quæ hic vir clarissimus Præcepta studiosæ juventuti cum ad elegantiorum disciplinarum perceptionem idonea, tum ad vitæ Christianæ honestatem proficua, primùm in Scholis Frisingæ & Salisburgi tradidit, deinde ad omnium utilitatem typis vulgavit, ejuscemodi sunt, ut ex iis quamplurimi juvenes & adolescentes, tam in literis politioribus, quàm Christianâ pietate se profecisse, atque uberimos percepisse fructus, grato animo hodie profiteantur.*

Anselmus Desingius insignis Philologus.

Quæcum ad id genus studii motiva impulerint.

Tria, & quod excurrit, abierunt lustra, cum *Desingius* literis à me interpellatus sequentia rescripsit: *Non erit abs re tibi commemorare occasionem, auctoremque suscipiendi hujus laboris, quam & præclaro Operi tuo, commodo loco, ac ratione, inserere, si videbitur, potes.* Eram ipse ad Historiæ excolendum studium à puero pronus. Sed quorsum? cum in Asceterio nostro [*Ensdorff in superiore Palatinatu*] pertenui, & nunc ex ruinis enato, nulla Bibliotheca, præsertim nullus Historiographus? Itaque quod per me fieri non posse agnoscebam, ad id postea fortè exsequendum alios excitare decrevi. Feci id in viris, & juvenibus religiosis. Quòd si idem in adolescentulis facerem, iisque rerum istiusmodi semina amorèque inderem, spes me habebat, fore, ut messis nonnulla quondam gigneretur. Itaque arripui stylum, operique me accinxi. Alas addidit, interdumque dubitanti, num palàm id prodesset, certiore spem affudit magnus ille Spiritus, & excolendæ Juventutis Princeps, Reverendissimus Dominus PLACIDUS, Abbas

Ettalensis. Hujus igitur jussu ad calcem deductus, hujus nutu lectus, probatusque labor est. Is cum primum meum intelligeret conatum, retulit mihi, quanto opere apud RR. Patres Jesuitas egerit, ut Historiæ studium in scholas suas inveherent; dum tandem à P. Provincia le *Hallauer*, quanquam satis ægrè obtinuerit, ut illius consilii exsequendi auctorem suis fore reciperet. Sanè in Generali Congregatione hujus Provinciæ eodem anno decreverant hi RR. Patres, Historiam primùm Sacram seu Biblicam è Gallico tractam in scholis recipere, donec reliqua ab alio concinnata esset; eodè anno coepere alia quoque suis in scholis ad nostram hætenus normam instituere, puta, *Doctrinam catechetica*, quam pueri recitando solum absolverant, nunc ipsi quoque explicando & quæstionibus multis propositis fieri jubent. Ad hæc Græcæ linguæ studium, quod ad majorem syntaxin usque intra recitationes paradigmatum apud ipsos steterat, verterunt, ut nobis semper usitatum erat, in exercitationem styli & compositionis vertere. „

Syllabus Operum, quæ in Juventutis studiosæ utilitatem typis mandavi, est sequens:

- An. 1725. Primum scripsi librum, eumque (à Deo principium) Pietati ac moribus instituendis sum orsus. Prodiit demùm Campidonæ apud Mayer, An. 1727. hoc titulo: *Cogitationes de vita benè degenda.* 8.º maj.

- Eodem anno scriptæ editæque sunt Tabulæ, seu *Methodus contracta Historiæ.* Ambergæ apud Joan. Koch. fol. oblong. anno 1725.

- An. 1727. *Porta Linguae Latine* Ingolstadt. apud Joan. Andr. De la Haye. forma 8.ª. Tum enim humanioribus literis à primo limine in Lycæo Frisingensi docendis admotus, putavi serviendum juventuti esse, multaque conatus sum ad eam excolendam. Recusa est *Porta* auctior Monachii apud Riedlin 1734.

- Hic quoque, si dignum memorare, libellum forma minuscule edidi, patria maximè lingua exaratum, spectantemque ad pietatem tenerioris juventutis. Ambergæ apud Joannem Koch: titulo *Sicherheit der unschuldigen Jugend.*

- An. 1728. *Compendium Eruditionis* excusum est Monachii apud Riedlin

lin 8.º typisque repetitum ibid. an. 1732. * Quo opusculo summa Eruditionis capita strictim exhibentur. Sacra Profanæque Historia, Geographia, Politia, Jus Publicum, seu potius adumbratio illius quædam, Antiquitates, seu ritus morésque veterum, Chronologia &c. ad captum juventutis & in usum Historiophilorum coacta.

- An. 1730. *Index Poëticus* Ambergæ apud Koch 8.º Eruditionem hic affert Scholasticam maximè: nec tamen fabulosam modo ex Mythologia petitam; sed ad rerum verborumque copiam in ligata potissimum sed & soluta oratione conciliandam.

- An. 1731. Vernaculâ edidi brevem satis Historiam Universalem, ita compositam, ut quæ ordine temporum in orbe sunt gesta, mox etiam sub imagine signove aliquo spectari in Mappa aliqua Geographica, à me tum sculpta, possent, & suis cuique historiæ locus, quo reverà gesta est, tribueretur. Prodiit Frisingæ 1731. apud Carolum Immel in 12.º titulo: *Kürzeste Universal Histori nach der Geographia zu lehren auf einer Landkarten.* Is libellus bis recusus est Campidonæ 1732. & 1733. Quartò editus est multò auctior Solisbaci apud Christian. Holst, & Augustæ Vind. an. 1735. Ultimò iterum prodiit nonnisi tabulis chronologicis auctus Augustæ & Pedeponti apud Maximilian. Heiss an. 1736. Nunc ad sextam editionem properat in forma 8.ª. Sed me hercle indignus, qui operas typosque toties fatiget.

- An. 1731. domum intereà revocatus ad Prioris administrandum Officium, commendatum mihi à Lycæi Frising. Revevendissimis Superioribus Geographiæ juvenilis negotium non omisi, edidique *Auxilia Historica Geographica* linguâ patriâ Solisbaci apud Christian. Holst an. 1733. ubi Geographia exhibetur, cum 33. à me sculptis mappulis &c. in 12. Idem libellus nunc recuditur Pedeponti forma 8.ª.

- An. 1734. Alia pars Historicorum Auxiliorum excusa est Solisbaci apud Christian. Holst, & Ratisbonæ apud Hieronymum Lentz 12. in qua de variis ad modernæ Historiæ notitiam spectantibus adminiculis fermo fit ad tyronum captum. Hic quoque libellus recuditur Pedeponti in 8.º.

- An. 1737. *Auxilia Geometrica*, Ratisbonæ apud Hieron. Lentz. Sed in usum tyronum tantum 8.º.

- An. 1738. *Curtius cum notis Ger-*

manicis, cui adjeci *Electa ex Livio, Cæsare, ac Sallustio* in locos communes digesta. Denique *Institutiones Styli Historici*, non quidem viriles, sed ad captum adolescentum. Ratisbonæ apud Hier. Lentz form. 8.

„ Superfunt in scriniis quædam affecta, quædam etiam ad calcem deducta. Horum alia præterire silentio necesse est, ista verò licet prodere.

- 1. *Grammatica Linguae Latine* à decem jam annis scripta &c. nec edenda tamen, dum occasio se feret cum viro experto totum opus sæpius ad incudem revocandi.

- 2. *Electa Poëtica*, seu Optima carmina Ovidii, Horatii, Martialis, Senecæ, Statii &c. collecta, notisque brevibus illustrata, addita Isagoge ad cuiusvis carminis indolem ac virtutes noscendas; cum farragine Phrasium Poëticarum copiosa.

- 3. Officina Epithetorum alia facie induta.

- 4. Doctrina Christiana comodiore methodo exposita.

- 5. Cosmographia universa, ubi de Physica reali &c. non pauca.

- Dissertationes varias Asceticas, mathematicas exercitationes, machinarum quarundam, ut Globi emendationem; item anthliæ pneumaticæ, microscopii &c. nihil moror: nec enim tanti ea sunt, ut juvet meminisse: & scio Mathematicum aliud quidquam esse, quàm fabrum.

Hæc Vir clarissimus de indefesso suo labore ac studio literas politiores in scholis Catholicis provehendi, anno 1737. ad me exaraverat; à quo anno, ut est homo strenuus & nunquam cessans, plura alia prelo paravit, & aliqua subjecit; quæ quia ad elegantiores non pertinent literas, silentio prætermitto, quo tamen involvere non possum ejus *Auxilia Historica*, iteratis typis anno 1747. excusa; quo opere certè obtinuit, ut minus *Hübnerus*, cæterique ejus commatis, à Catholica juventute legantur, si non cum fidei orthodoxæ, certè quidem morum castimoniam periculo. Quis enim in illorum libris multos inesse Milesias fabellas nescit? atque eâ re non parùm commodi Ecclesiæ Dei accessisse jure & merito dici posset. Quâ etiam causâ, aliisq; virtutis & doctrinæ nominibus, Clar. *Desingius* Eminentissimo Cardinali à *Lamberg* Episcopo Pataviensi, aliisque Principibus viris in pretio & amore habetur.

In

* Vide *Correspondances de Savans* . . à Cologne 1743.

* Editio tertia ad A. 1746. continuata prodiit Ingolstadtii 1747.

Jacobus Cavacius elegans apud Italos Scriptor.

In Italia sub seculi XVII. initium JACOBUS CAVACIUS sex historiarum libros de suo sanctæ Justinæ cœnobio conscripsit eâ sermonis Latini elegantia, nitore, ac proprietate digestas, ut ad Livianæ facundiæ dignitatem propius accedere videantur. Ejus Opus posthumum est *Religiosi Viri Musæum*, in quo illustrium Anachoretarum elogia habentur. In ejus fronte *Laurentius Pignorius* de CAVACIO, cui tam studio quàm ingenio erat conjunctissimus, in hæc verba præfatus est: * *Nemo fortè melius hæc nostra ætate monstravit, quid valeat vivida, & felix ingenii à natura vis, quàm JACOBUS CAVACIUS Condiscipulus olim noster, & amicus omnium horarum.* Is enim tenui patre natus in tenuiore censu, neque magno admodum profectu apud Præceptorem Grammaticum in ipsa pueritia instructus, Casinensi Familiæ in clarissimo Cœnobio, cui apud nos D. Justina Tutelarum est, grandis jam natu nomen dedit. Ubi rara acerrimæ indolis felicitate, partim in exacto tyrocinio Monasticæ institutionis, partim in quotidiano celebrique precum horarum penso, literas didicit, eo genii plausu, ut & prosa & versu seria quæque jocosa etiam pangeret, luderetque ad miraculum usque. Historiarum libri brevissimo temporis intervallo abfoluti, eruditorum manibus teruntur, quos Phœnix Literatorum *Isaacus Casaubonus* unice mirabatur. Eodem naturæ ferventis impetu delineantem, penicillos tractantem, varias literarum figuras artificis planè manducantem, acu pingentem, Ichnotypographicas & Orthographicas ædificiorum formas describentem, & explicantem vidimus olim non semel, & quidem stupentibus magni nominis Architectis: Ad hæc, rei harmonicæ peritiam eo successu sibi paraverat, ut & canere ad morosiorum illam Ecclesiasticam normam, & modulari ad recentioris concentus delicatas leges apprime nōset. Elogia hæc sacra magni operis exiguam lætitudinem, unius anni spatio elaboravit, pressus ingenti mole negotiorum, quibus par omnino erat, seu facti, seu consilio, seu eloquio esset opus. Ingenium omnino ornamentum futurus & religiosæ familiæ, quæ alumnū suum certâ spe ad maxima quæque destinaverat, & non ingrata patriæ, quæ

illum inter præcipua gloriæ suæ colimina jam tum adnumerabat, ni mors fueta illudere mortalium votis, & optima quæque in ipso plerumque florentis gloriæ exordio, furdâ & implacabili falce sibi demetere, ejus obi-
tus An. 1612.
subitâ ingentis morbi veluti ruinâ oppressisset Venetiis annos natum quinque & quadraginta, anno salutis MDCXII. In epistola verò nuncupatoria ad *Dominicum Molinum* Senatorem, cui idem *Laurentius Pignorius* prædictum Cavacii Musæum dedicavit, hæc de eo addit: *Et ô si nancisci licuisset omnes Amici Auctoris literarios labores, quos mala & sacrilega manus plagiarii alicujus aliò avertit, haberent profecto eruditi Lectores, EPISTOLAS, CARMINA, ET ALIA LITERARIA MONUMENTA, quibus se cum fructu perditū oblectarent; Ex unicâ sanè Ode, quam ego apud me, & quidem autographam, delitescere non sum passus, admetientur studiosi, veluti ex pede Herculem hunc nostrum, si non Musagetem, at Myrtam Musarum &c.* Hæc de Cavacio uberius; in aliis breviores futuri sumus.

In ALEXII UGONII, Abbatis S. Petri Saviliacensis, libro de *Solitudine* & argumenti gravitas, & lepores, & Veneres omnes ita junctim agunt, ut omnibus libri hujusce lectio grata jucundaque sit futura. Nec quas Italiæ Odas *Angelus Maria Arcionus*, * Abbas Parmensis, & totius Congregationis Casinensis Præses, multiplici eruditione & sententiarum gravitate refertas cum literato orbe communicavit, cuiquam displicuerunt, displicerunt autem? imò cui etiam à Musis averso non majorem in modum arriperunt, præsertim quòd à prudentissimo authore conscriptæ fuerint sine turgido illo ineptarum metaphorarum abusu, nimiâque copia, quæ apud Poetas non minùs, quàm Oratores præterito seculo XVII. excreverat ad fastidium usque, quam tamen recentiores Auctores ad antiquorum imitationem reversi, jure ac sapienter amputaverunt, parcius ac prudentius illis utentes. In hac verò Poëtica facultate *Angelum Gryllum*, Abbatem Benedictinum, ætatis suæ *Pindarum*, & verè *Angelicum Poëtam* ipsemet *Arcionius* præceptorem se habuisse gloriatur. Quid jam elogiis, quæ *Josephus Costalta* S. Pauli extra & propè Muros Urbis Abbas in Divum Patriarcham

BENE-

* Armell. Bibl. part. 2. p. 2.
** Armell. part. I. pag 20.

BENEDICTUM totidem contulit, quot ille annis, tribus nempe supra sexaginta, vitam produxit, quid, inquam, elogiis illis, stylo lapidario contextis, elegantius, atque ingeniosius desiderari à quoquam potest? Quis verò sat digna encomia in *Marcum Antonium Scipionem* conferat, qui Abbates Casinenses, aliosque Ordinis Benedictini Viros illustres iis elogiis celebravit, in quibus sermonis Latini nitor & elegantia, verborum ac sententiarum minime vulgatum genus plurimum nec immeritò commendantur. *Angelus Nuce*, ceus tametsi multis annis severiores docuisset disciplinas, Musas tamen manufectiores ita in amoribus habuit, ut earum elegantiam à suis libris minime relegarit. *Alphonsus Villagutius* præter Latinam, Græcam quoque & Hebraicam linguam calluit, quas publicè profitebatur. In laude Casinatum à *Joanne Mabillonio* ponitur, quòd apud eos Religiosi juvenes in scientiis tum superioribus tum inferioribus præclare instituantur. Cùm verò Græcæ linguæ studia, quæ in Congregatione Casinensi ab ejus primordiis magnoperè viguerant, postmodum, ut in rebus humanis fit, remitti coepissent, ea *Joannes Baptista Miro* nostra ætate instauravit, inter cujus eruditissimos discipulos jam aliàs *Benedictum Bacchinum* literis Græcis instructissimum numeravimus.

Quem ANGELI MARIE QUIRINI, è Congr. Casinensi Eminent. Cardinalis Opera quàm plurima in lucem edita, quem insignem nitorem, ac sermonis elegantiam non ostentant? A parvo puero politiorum literarum elegantia captus totum se iis excolendum dedit. Brixia in Collegio Patrum Societatis Magistros habuit in schola Humanitatis Patres *Veggius*, & *Maffæus*, in schola verò Rhetoricæ Patres *Urbanum* & *Grisentum*. Auctore & magistro ediscendæ Græcæ Hebraicæque linguæ usus est Patre *Petro Benedicto*, ortu Damasceno, Religione Maronita, omnibusque doctrinis, Orientalibus præsertim excultissimo; qui tum Florentiæ in S. Mariæ Monasterio apud Benedictinos hospitabatur, postea verò nomen Societati Jesu dedit. Tantis verò ejus in literis Græcis profectus erat, ut *Angelo Nuceo*, supremo totius Congregationis Casinensis Præsidi dignus sit visus, qui alios juvenes Religiosos easdem doceret. Quare ad Cæsatenense S. Mariæ in Monte Cœnobium vocatus operam impendit

P. Ziegelbauer Hist. P. II,

Hebraicæ eruditionis studio, linguæque præsertim. Quo in studio quantum profecerit, argumento esse potest, quòd anno 1717. Theses aliquas de Lingua Sancta excudendas curaverit, de quibus sub ejus præsidio è discipulis *Stephanus Trenta* magna cum laude disputavit. Etsi verò QUIRINUS superioribus literis subinde se totum addixerit, non tamen nullæ fuerunt horæ, quibus ad politiores non etiam respexerit. Quis enim Poëtarum atque Oratorum cùm Græcorum, tum Latinorum est, quem ille non evoluit? Quis amœniorum doctrinarum, ac disciplinarum liber est, quem non exhaustit? Quis omnigenæ elegantioris literaturæ laude excellit, cui ille hæc nostrâ ætate si non palmam præripuit, certè dubiam fecit? Is, ut paucis omnia dicam, QUIRINUS est, in quo rerum divinarum scientiam, sacrorum Canonum peritiam, atque Historiæ cùm Ecclesiasticæ tum Civilis cognitionem cum incredibili eloquentia tam soluta quàm ligata conjunctam, per raro exemplo, aspicere possumus. Amœnitate non caret festiva, quòd ipse Em. Card. in vitæ suæ Commem. XIII. effigiem epigrammate ornat.

» *Ursini effigiem, & libros, & sacra, genusque*
» *En collecta simul parva tabella tener.*
» *Nil mirum nuceo conclusum cortice Homerum,*
» *Materia uberior clauditur hoc spatio.*

» Hosce semel à me recitatos jussit, ut iterum recitarem, gestiensque ita ad me loquutus est: *Vi abbiamo sempre creduto Benedettino, Monsignor Arcivescovo, ma ora siamo obbligati a riguardarvi per Gesuita, mentre fate i Distici come il miglior de' Gesuiti.*

In Hispania primùm, dein in Germania ac in universo prope Orbe literato superiori seculo plurimum enituit singularis ille Ingeniorum Phœnix JOHANNES CARAMUEL à LOBKOWITZ, qui sua in pueritia librum grammaticum conscripsit, quem *Calannum primum* inscripsit, quemque in adolescentia promovit

D d d d

movit

movit, & in senectute elimavit. Ejus tomii sunt tres; quorum *primus* Grammaticam Latinam, Græcam, Hispanicam, Græco-Latinam, Syriacam, Hispano-Arabicam, Megrillensem, Sinensem &c. novâ methodo tradit, & ad summam facilitatem reducit. *Alter* Quantitatem discretam, numerorum ideas, aliâque Rhythmica, quæ in omni idioma locum habere possint, exhibet, considerat, & exponit. *Tertius* Syllabarum quantitatem continuam, seu prolationum durationes metitur, & ex varijs procurrentium, recurrentium, volantium, & labentium versuum motibus ingeniosos Labyrinthos concinnat. *Roma 1663. in fol.* STEGANOGRAPHIAM huiusmodi olim à Joanne Tritheimio inventam & obscure scriptam, Cyrannuel Commentariis ita dilucidavit, & ab omni superstitionis nota exemit, ut obloquutiones, quas passus inde fuerat Tritheimius, penitus sustulerit. *Cabala insuper Grammaticæ specimen* tale edidit, ut rejectis Rabinorum & Massoretarum vanitatibus & superstitionibus, quæ porro retineri possint, doceat. *Cabala* itidem *Theologia Excidium Romæ A. 1656.* protulit, de qua ipse, *Est, inquit, Cabala hæc, quam impugno, inertia inventa à Rabbimis Hispanis, ut argumenta eludant, quibus venisse Christum ex veteri testamento probamus.* Ejusdem *Grammatica audax*, Francofurti primum anno 1665, dein quadruplo auctior in folio edita, tale opus est, ut doctis omnibus placeat.

Benedictus Feyjous.

Pari quoque eloquentiæ & eruditionis famâ apud Hispanos hodie eminet magnus ille omnis scibilis promus condus BENEDICTUS HIERONYMUS FEYJOUS, uti testantur passim ejus *Theatri Critici* censores; Cujus Operis excellentiæ id vel unum esto indicium, quod non semel excusum, indies recudatur, libenter lectum, usque & usque relegatur libentius, neque laudis minùs ab exteris, quàm à primoribus Hispanis reportare sit solitum: *Tantâ, inquit, in quiete me tenuit FEYJOUS, & traxit, ut illum sine ulla dilatione perlegerem. Sol me invitabat, fames admonerat, nubes minabatur, tamen exhausti totum. . . Etenim, uti perhibet alius, in ejus scriptis elucet ingenium naturâ nobile, generosum, excelsum, sed humanum, civile, honestum. Eloquentia quasi congenita, sine fæco, non sine ornamento, sed na-*

tivo. Stilus pressus, oratio vivax, dictio propria, cogitatus sublimes, lepores sponte nascentes, totus sermo facilis, copiosus, fluidus, suavis, apertus, ut discernere nequeas, utrumne ornator in eloquendo, an facilior in explicando, an potentior in persuadendo. . . Blanditur, sed non adulatur; laudat, sed non extollit; urget blandè, perstringit absque molestia, delectat, recreat, placet &c. Hinc exclamat alter: *O liber multifariam polens! ô eloquium non exilis, sed subtilis ingenii! quod nec per scaturigines hyperbolicas intumescit, nec per topinomata depressa tenuatur.*

Apud Gallos CLAUDIUS LANCELOTUS, Benedictinus Parisiensis linguarum cognitione ita præstitit, ut vix eâ superiorem habuerit. Præter Grammaticam Italicam & Hispanicam edidit *Novam methodum addiscendi Latinam & Græcam linguas*, quæ ab Adriano Bailletto*, severo illo Aristarcho, nulli alii post, sed cæteris omnibus antehabebatur. Sermonis verò decorem & ornatum cum magna vitæ integritate & puritate copulari posse, exemplo suo docuit SIMPLICIANUS GODY** Congregationis Reformatæ SS. Vitoni & Hidulphi non postremum decus & ornamentum. Hujus viri morum sanctimonia conspicui, tyrocinia fuit institutio florentissimæ juventutis, quam in Abbatia Faverniensis liberales disciplinas gnaviter docuit. Quod officium ipsi etiam demandatum in Monasterio S. Nicolai de Portu fuit, quod ante fatale bellum, quò tota Lotharingia exarsit, pueros Nobilium studiosissimè educandos susceperat; quo tempore plurima opuscula Latino Gallicoque carmine concinnata scriptis mandavit, inter quæ Tragicocomœdia, quæ memorandum illud atque singulare miraculum S. Nicolai meritis erga Comitum de Richcourt editum exhibebat, non minimæ elegantiae fuit. Hæc recitata fuit coram Duce & Principibus Austrasiæ Domûs, in illo mirandæ amplitudinis magnificique decoris templo, in quo S. Nicolai insignis Thymaturgi Reliquiæ, frequentiori omnium Europæ nationum concursu huc appellente summo cum honore coluntur, in ipso eodemque loco, quò Comes ille è Palæstina ac miserimâ servitute translatus est. Inde Superiorum jussu Parisios se contulit, alteram ab Athenis urbem, Minervæ sacram, ut Rhetoricam in Collegio Cluniacensi publi-

Claudius Lancelotus linguarum peritiâ celebris.

Simplicianus Gody liberales disciplinas excolit.

cè profiteretur, quo in loco plurimos libros typis mandari curavit.

Hugo Menardus Græcè ac Hebraicè doctus.

In eodem Collegio Cluniacensi Rhetoricam multis annis professus est Hugo Menardus Latinè, Græcè, ac Hebraicè doctus; quem vel ideò nomino, quod primus fuisse feratur, qui studia literarum cum inferiorum tum superiorum in Congregatione S. Mauri extulerit, eaque cum sanctioris vitæ cultu conjungenda esse, quæ sermone, quæ exemplo docuerit. Ludovicus Gabriel

Bugnot.

BUGNOT in eadem Congregatione doctrinarum studiis, quæ ab humanitate nomen acceperunt, se præprimis nec infeliciter addixit. Erat enim eximius Poëta, disertus Orator, Græcæque linguæ ita intelligens, ut eadem facilitate Græcè loqueretur, quæ Latinè verba faciebat. Rhetoricam pluribus annis docuit in Collegiis suæ Congregationis. Quales verò & quàm Latini

Fillatre, Mopinot, &c.

Scriptores Guilielmus Fillatrius, & Simon Mopinotus? Prior Latinè scribendi genus tersum, elegans, nitidum, atque imitatu difficile, multis literis, & iis quidem reconditis & exquisitis est consecutus. Quæ sermonis elegantia, atque suavitas ejus præsertim epistolas ad Mabillonium commendat. Atque utinam plures suas nobis reliquisset lubricationes! sed quæ severa fuit viri modestia, cum propè mortem esset, Vulcano tradidit. Posterior eâ dictione usus est, quæ ab illa Romani sermonis integritate ac puritate, quæ in Terentio ac Cicerone præ cæteris laudatur, proximè abfuit. Sed quid ego unum, alterum, atque tertium nomino, cum sexcenti è laudatissima hac Congregatione nominari possint? si enim oratio ac scribendi genus certissimi argumenti loco habetur, unde possit indubiè conjici, quàm quisque politiorum literarum peritus sit, quis aut orationis copiam, aut scriptionis elegantiam in Religiosis Congregationis S. Mauri unquam desideravit? Quid jam de eorum *Philologia* dicam studio? Utriusque cum sacræ tum eruditæ, Hebraicæ nimirum ac Græcæ linguæ peritissimi habentur. Quæ enim Superiores, quorum nutu ac imperio totius Congregationis studia reguntur; providentiâ sunt, sollicitè jubent ac ordinant, ut junioribus Religiosis, quorum mollis adhuc & tenera ætas est, cum mitiorum Musarum quasi lacte, etiam Græcæ atque Hebraicæ linguæ liquores instillantur, quo ii nempe majori cum fructu ad Divinarum rerum intelligentiam, sacræ Scripturæ,

SS. Patrum ac Conciliorum lectionem animum applicare possint. Inter primos verò utriusque linguæ Cultores & Professores facilè præcipuus fuit THOMAS DU FOUR, qui spartam hanc ita præclare excoluit & ornavit, ut anno ætatis suæ XVII. Theses Philosophicas in lingua hebraica publicè, non sine omnium admiratione & plausu, defenderit, atque deinceps ad eandem linguam facilius perdiscendam insignè opus Grammaticum, *copiâ, brevitate & methodo absolutum*, ediderit Parisiis anno 1642. in 8. De eo Philippus le Cerf in Bibliotheca Sant - Mauriana pag. 131. ita rescribit: *Dom Thomas du Four se rendit si habile dans les langues savantes, qu'il enseigna la langue Hebraïque, & soutint ses Theses de Philosophie en cette langue n'étant âgé que de dix-sept ans. . . On voulut l'engager à revoir la Polyglotte de Paris, mais sa modestie ne lui put permettre d'enlever aux auteurs la gloire de leur ouvrage. . .* Celebrem hunc Philologum paullo post excepit, ac cum eo quasi incertamen honoris venit Domnus ANTONIUS POUGETIUS; Græcæ pariter ac Hebraicæ linguæ peritissimus, & in recens instituto apud Rothomagum Linguarum originalium studio Professor primus, qui præter varia suæ eruditionis & peritiæ specimina in Analectis Græcis, aliorumque operum versionibus edita, *Institutiones* quoque *Linguæ hebraicæ* posteris consignavit, uti pluribus commemorat mox citatus le Cerf pag. 415. his verbis: *Lors qu'on eut formé le dessein dans la Congregation de saint Maur d'établir un Cours de langue Grec & Hebraïque en chaque Province, pour former des Religieux habiles, qui pussent donner dans la suite des nouvelles éditions des Peres Grecs, on en institua d'abord à Bonne-Nouvelle de Rouen; & le pere Antoine Pouget fut destiné pour enseigner ces langues aux jeunes Religieux. . .* Ejus porro discipulus fuit PETRUS GUARINUS, Grammaticæ Hebrææ omnium laudibus celebratæ Auctor, quique Magistro suo Pougetio post biennium in docendi munere successus fuit. *Dom Pierre Guarin, inquit citatus, fut un de premiers élèves du pere Pouget, & il profita si bien sous cet habile maître, que deux ans après il lui succéda, & remplit avec réputation la chaire qu'il occupoit.* Quantum etiam in utraque lingua excelluerit Celebratissimus Polyhistor BERNARDUS MONTFAUCON, notus est, quàm ut pluribus debeat com-

Thomas du Four,

Antonius Pouget,

Petrus Guarin,

Bernardus Montfaucun,

* Jugemens des Sçavans tom. IV. n. 689. p. 140.
** Bucel. in Bened. Rediv. p. 293.

grari; Affatimid produnt ejus *Palaeographia Graeca, Versiones, Analecta*, aliaque ipsius opera. De JOANNE MABILLONIO plura hic etiam commemorare, esset actum agere: id unum adicere lubet, quod sumus ille vir, ubi primum THEODORICUM RUINARTUM sibi in re literaria socium adscivit, discendis Graecis literis aliquamdiu addictum voluerit, eoque in studio perinde ac in ceteris non ipse solum per otium opem tulerit, verum etiam, qui *Ruinartum* Graecè erudiret, Magistrum tradi curaverit; Hoc verò, inquit Ruinartus*, *per mihi mirum accidit, cum, sive mecum ipse, quoque Graecis literis operam dare, seu mihi stimulos addere vellet, docentem Magistrum ceu discipulus audire, eosdem, quibus utebar, libros legere, locutiones explanare, verba ac verborum radices scrutari non est dedignatus.* Hæc Ruinartus de Mabillonio, Præceptore suo, qui in *Itinere suo Germanico* Ascetas San-Gallenses à Philologiae utriusque sacrae juxta & eruditæ linguae studio ac cognitione præceteris Germaniæ Benedictinis comendavit; quibus nempe satis non erat, si Graeci Hebraicæque sermonis essent experti, nisi etiam incorruptam Romanæ linguae antiquitatem conservarent, Grammaticæ leges discipulorum captui facilius accommodando. Id ipsum quoque præstiterunt Ottoburani in Suevia Monachi, pridem vulgato insigni opusculo sub titulo: *Pædagogus Ottoburanus, docens ac ducens ad exactiorem Methodum discendi & docendi regulas Grammaticas.* Longum foret singulos nostrates in Germania Scriptores recensere, qui prima Latinæ Linguae posuerunt *Rudimenta*, & in varias regiones traduxerunt, auxeruntque novis legibus; Sed non capiunt profectò sapientiores quique Nostrorum ignaviam in addiscendis & excolendis linguis, quas *erudititas* vocamus, Hebraicis, Graecis, &c. cum tamen familiæ nostræ Germano-Benedictinæ nihil magis curæ, cordique esse deberet, quam ut in ea, qua versamur rerum crisi, operarios plures linguis instructos haberet, quos in messem Domini, præsertim sub Hæreticis & infidelibus Principibus constitutam, mittere posset. Quapropter ut RR. mis Abbatibus in memoriam revocemus, quanta ipsis imposita sit necessitas, & obligatio instituendi *communis linguarum Hebraicæ, Graecæ & Chaldaicæ studii*, Summorum Pontificum ea de re constitutiones hic referre

non erit incongruum. Ita verò statuit *Clemens V.* in Concilio Viennensi de anno 1312. Canone relato *Clementinâ de Magistris* lib. V. cap. *Inter sollicitudines*. Quia autem à Concilii Viennensis celebratione usque ad initia Pontificatus PAULI Papæ V. experientia comprobavit, hujusmodi linguarum studia, aut non fuisse ab iis, quibus præceptum fuerat, instituta, aut post institutionem paulatim neglecta, omninò periisse, PAULUS V. Pont. Max. motu proprio, constitutione perpetuò valiturâ, anno 1610. die 31. Julii sub gravibus poenis & censuris fancivit: *Ut in cujuscunque Ordinis & Instituti Regularium studiis lectiones linguarum Hebraicæ, Graecæ, & Chaldaicæ instituantur.* At enim cum ex iis, quæ post ejusdem Pauli Constitutionem contigere, id genus instituti neglectum fuisse compertum esset, sacra Congregatio de propaganda Fide ex speciali mandato URBANI VIII. Decretum executioni seriò demandari jussit, constitutione A. 1623. die 16. Octobris publicatâ hoc tenore:

„S. Congregatio dolens, opus ad animarum salutem necessarium, tam facile negligi, præsertim ab iis, qui ad illam procurandam fuere à Sanctis Regularium Ordinum Fundatoribus destinati; cupiensque Concilium, Constitutionem, ac Decreta prædicta executioni demandari, ut Evangelicos Operarios linguis instructos habeat ad messem Domini amplissimam opportunè mittendos; præsentis Decreto de speciali SS. mi D. N. URBANI VIII. mandato, iterum Regularium, & cujusvis instituti Societatum, & Congregationum Generalibus, ac aliis Superioribus præcipit, ut *Linguarum, videlicet Hebraicæ, Graecæ literalis, & vulgaris Arabicæ, Chaldaicæ, & Illyricæ studia instituant, institutaque conservent, & ubi fieri poterit, ampliora efficiant*; alioquin, si post spatium trium mensium, in Monasteriis & Conventibus almæ Urbis, & sex citrà Montes, & octo ultra Montes à die publicationis hujus Decreti inchoandum, in Monasteriis & Conventibus earum Civitatum, in quibus celebriora Gymnasia, seu Universitates constitutæ sunt, videlicet *Bonomiæ, Patavii, Parisiis, Tolosæ, Valentiae, Viennæ Austriæ, Ingolstadii, Coloniae, Lovanii, Salmanticæ, & Compluti*, & denique in iis, in quibus generalia & insigniora Regularia

Canones de linguarum studio.

Decretum Congregationis de propaganda Fide.

Poenæ & Censuræ in negligentes.

„Regularium studia erecta sunt, mandatum hoc non impleverint, in ejusque observatione non perseveraverint, si Generales fuerint, eò ipso suspensionem à Divinis, Sedi Apostolicæ reservatam, incurrant. Et si per tantundem temporis ab executione hujus mandati destiterint, ipso jure & facto, etiam ab officio suspensi existant; & interim officium ipsum à Procuratoribus generalibus, ad Summi Pontificis, ac ejusdem Sedis beneplacitum, administretur. Si verò Generalibus inferiores Prælati in adimplendo hoc Mandato negligentes, ut supra, fuerint, primò suspensionem à Divinis, ut præfertur, reservatam, deinde poenam inhabilitatis ad Majores Religionis gradus, & dignitates, eò ipso incurrant, à qua inhabilitate non nisi per Sedem Apostolicam absolvi possint.

Regulares linguarum periti ceteris in dignitatibus præferendi.

„Verum quia non satis est Superiores Regularium suum hac in re præstare officium, si, qui linguis studere debent, opus hoc verè pium detrectent & negligant; Eadem sacra Congregatio, de ejusdem SS. mi speciali Mandato præcipit, ne elapso triennio, ab institutis Linguarum studiis inchoando, Regulares, qui tunc non excedent quadragesimum ætatis annum, ac illi, qui impofterum, perpetuis, & futuris temporibus ad Religionem, in quacumque ætate recipientur, ad Magisteria, vel alios gradus suarum Religionum, seu, ubi non sunt Magisteria & Gradus, ad Dignitates à Superioribus eorum admittantur, nisi ultra consuetum Theologiae studium, & alia ab earundem suarum Religionum Constitutionibus requisita, etiam per biennium, unisaltem ex prædictis linguis operam dederint, eamque sufficienter calluerint; super qua à persona per Congregationem deputanda examinari debeant, priusquam ad ea, eos, easve assumentur.

Studentium prærogativæ.

„Quod si contra præsentis Decreti dispositionem ad Magisteria, seu Gradus, vel Dignitates, prædicta admissi fuerint; Magisteriorum seu Graduum vel Dignitatum prædictarum collatio nulla sit, & Superiores, qui transgressi fuerint, passivâ voce sint perpetuò privati. Quoniam verò multi præmio magis ad virtutes incitantur, quam poenis; Eadem sacra Congregatio mandavit Regulares, qui Linguis student, ut *potiri, & frui privilegiis,*

„quibus S. Theologiae Candidati in sua quisque Religione *potuntur & gaudent.* Eos verò qui per biennium, uni ex prædictis linguis operam dederint, eamque sufficienter experimento, ut supra, facto, calluerint, ad Gradus seu Magisteria juxta constitutum in sua Religione ordinem, promoveri, & in electionibus ad Officia & Dignitates regulares, cæteris paribus, juxta dictam Pauli V. Constitutionem, aliis omninò præferri; alioquin electio antè facta irritetur.

„Cæterum ne Decretum hoc vetustas unquam infringat, aut oblitio in Capitulo abolat, ejusque ignorantiam quisquam prætere possit, eadem Congregatio de ejusdem Sanctissimi simili mandato præcipit, ut in singulis Capitulis generalibus & provincialibus, ante soluta Capitula juretur, sub poena privationis vocis activæ & passivæ, si alterutrum horum omittatur, ipso facto incurrendâ. Non obstantibus constitutionibus ac ordinationibus Apostolicis, quibuscunque Privilegiis, indultis &c. Datum Romæ die 16. Octobris 1623. „*

Eadem sacra Congregatio die 8. Februarii anno 1625. aliam edidit constitutionem pro Novitiis diversarum Nationum & Linguarum à Regularibus recipiendis hoc tenore: *Nihil tam magis curæ est Sacrae de propaganda Fide Congregationi, quam ut operarios plures linguis instructos habeat, quos in messem Domini præsertim sub Hæreticis & Infidelibus Principibus constitutam, mittere possit.* Proinde animadvertens aliam quoque esse eosdem multiplicandi, & augendi brevioram viam, Generales omnes, annuente S. D. N. Urbano VIII., admonendos esse censuit, ut præter studia Linguarum, aliàs à S. Congregatione Regularibus indictâ, speciali suo decreto præcipere velint, ut in Novitiorum receptionibus in posterum faciendis, aliqui semper ex variis Nationibus & Linguis, pro modulo dictarum suarum Religionum, unâ cum aliis, qui hætenus recipi consueverunt, ad habitum recipiantur.

Quia verò ejusmodi Linguarum Institutum in Religiosorum familias introducere difficillimum est, sine præcipua Superiorum cura & diligentia; Eadem sacra Congregatio alterâ constitutione An. 1625. April. xi. publicatâ, eos seriò hac de re admonuit, modumque & ordinem, quo id faci-

D d d d 3 lius

* Ex Bullario Casinensi Const. 291, 294, 295. Vide etiam Gomezium in Reg. Cancellariæ de Idiomate, ubi plenius de Studio Linguarum.

Quid de Mabillonio Ruinart.

San-Gallenses Philologus.

* Ruinart in vita Mabillonii N. 53. pag. Mihi 119.

lius feliciusque executioni mandandi posset, his praescripsit verbis:

1. Ut, si non in quolibet, saltem in pluribus ex praedictis Monasteriis & Conventibus certis Religiosorum magis idoneorum numerus Linguarum studiis ad dicatur sub aliquo Religioso, ubi studii praefectus non extiterit, qui studiorum huiusmodi promovendorum curam & sollicitudinem habeat; qui ut muneri suo serio incumbat, iisdem privilegiis, quibus Magistri & studiosi, fruatur.

2. Ut certae Regulae & Constitutiones, quibus numerus, & species Linguarum, tempora lectionum studii, repetitionumque, ac alia huiusmodi a Magistris, & Studiosis diligenter observanda praescribant, quarum Constitutionum observandarum cura praedicto Religioso, vel studii Praefecto committi poterit; qui si suo deerit officio, pro modo culpa in Capitulis Provincialibus vel Generalibus graviter puniatur, in quibus etiam praesens Decretum publice legatur.

3. Denique, ut praemia, poenae, praesertim Magistris & Studiosis proponantur, quae vehementius eorum animos movere possint ad linguas alacrius & diligentius addiscendas, & S. Congregatio (cum ob institutorum & Religionum diversitatem, ea definire visum non fuerit) Generalium & aliorum Superiorum prudentiae & iudicio committenda esse censuit, quos etiam novo praedicto ad haec studia instituenda & conservanda costringere noluit, sed eos tantum admonere; in districto Dei iudicio rationem esse reddituros, si decretum hoc, quod pro Divinae Majestatis gloria & salute animarum promulgatum est, observare contempserint, vel neglexerint. Dum ex adverso id facientes, Christo Domino obsequium gratissimum praestarent, & Fidei Catholicae, ac suarum Religionum honori & amplificationi summopere consulere...

cepit vir ille integerrimus, ita statim, quantum sibi negotii daretur, intellexit; Opus nempe esse, ut potissima & maxime necessaria e Grammaticis eruerentur, iisque omnium epitome velut Ilias in nuce proponeretur, cetera vero quotidiano exercitio & usui relinquerentur. Magno sane cum fructu, feliciore successu, felicissimo eventu. Hoc enim pacto fundamentis necessariis rite jactis, ea, quae discentibus alioquin taedium aut moram faciunt, facile superarunt discipuli, & colloquendo tantum adeo laudabiles fecere progressus, ut intra sex mensium spatium quemlibet in sacris Scriptoribus textum facile percipere ac interpretari possent. Sufficisset paterna haec Baillii in alumnos suos cura, nisi plus ultra virtus tenderet: Scilicet collecta haec in privatum suorum commodum praepcepta, quamprimum utilitate non carere advertit Abbas doctissimus, eadem publici juris, sub hoc titulo: *Ilias in nuce; sive pauca Praecepta ad Graecam linguam breviter ac feliciter discendam, Ratisbonae sumptibus Joan. Conradi Peetz anno 1722.* fieri passus est, ut etiam alii, qui vellent, inde proficere possent. Atque utinam! paternam hanc curam & sollicitudinem imitarentur Abbates illi, quorum solennior est in hoc genere autoritas & facultas, atque loco *Musices*; nimium quantum invalescentis, simile exercitium apud suos inveherent, plus sane laudis & gloriae, invidiaeque minus inde metarent.

Ad id vero genus instituti possent morosiores invitari, tum exemplo laudatissimorum Patrum Gallicanorum e Congregatione S. Mauri, ac etiam Ss. Vitoni & Hidulphi in Lotharingia; tum maxime ipsa rei utilitate & pulchritudine; prima enim scientiarum fundamenta, linguae sunt, sine quibus *Eruditi* nomen cum dignitate ^{Linguae} vix quisquam hodie sustineat. Harum verum peritus plurima, quae Graecis ^{litas.}

vel Hebraicis literis traduntur disciplinarum praepcepta, ad vitam, ad mores, ad salutem, ad Dei & naturae cognitionem, ad Religionis veritatem, ad Scripturarum interpretationem, ad omnem denique humanitatem pertinentia, cognoscere potest, quae vulgaribus nostris vel nullam ratione innotescunt, vel certe cum Graecis & Hebraicis nullo pacto conferri possunt. Eo autem magis necessarium hodie videtur primitivarum ejusmodi linguarum studium, quod hostis humani generis ^{barum}

harum scientiam, singulari dono Dei hominibus traditam, ad ipsius Largitoris, & fidei Catholicae detrimentum, nunc cum maxime abutatur, ac ipsi heterodoxi tum de fide Catholica cum de Religione non optime sentientes tenerae imbellique juventuti sese in hoc studiorum genere applicanti, multoties nocentissimum haereseos venenum, sub dulcedine desiderabilium scientiarum, soleant instillare. Quocirca sicut Duces exercitus Militum saluti consulere satagunt, ita etiam Praelati Religiosorum agmen ducentes, eorum saluti prospicere, ipsosque ad salutaris doctrinae rationes deducere tanto amplius debent, quanto magis experientiam compertum tenent, instabile & pruriens juventutis ingenium, nisi salutaris exercitio, disciplinam & doctrinam, tamquam freno intra cancellos & limites virtutis contineatur, facile in vitia praepcepta ruere, tantoque deterius subinde fieri, quanto majores igniculos conceperit.

Unde sua nunc sponte consequitur eos praesertim Praelatos aeternis laudibus esse dignissimos, quibus recta studiorum suis in coenobiis constitutio & conservatio curae cordique est; qui in id diligentissime incumbunt, ut Religiosa juvenus, evoluta solite probationis tyrocinio in bonis literis, artibus & disciplinis, ac cum primis in politiore literatura & Philologia fideliter instituatur; ut postquam Monachi (verba sunt Benedicti XII. *) in istis primitivis scientiis eruditi fuerint, ad sacrae Theologiae, sacrorum Canonum Conciliorumque ac Historiae Ecclesiasticae studium facilius & feliciter transire possint;... Sicque Religio Benedictina in Divini cultus obsequio floreat honestatis candore, fulgeat disciplina regulari, praemineat sapientia, ac scientiae Divinae pariter & humanae (sine quibus mortalium vita non regitur) fulgoribus rutilet, nec decrescat in profectu substantiae temporalis... Laudatissima haec vestigia nuper strenue preffit Vir clarissimus P. BERNARDUS PEZIUS Mellicensis in Austria monasterii alumnus, editorum operum caractere nominatissimus, qui prono, quo in literas ferebatur genio, ac cum primis illustri sapientissimorum e Congregatione S. Mauri virorum animatus exemplo, id quam maxime egit, ut non sublimiores tantum, sed elegantiores etiam literae in Mellicensi juxta ac in ple-

risque Ditionis Austriacae Monasteriis hodie floreat, & ita quidem floreat, ut nullum sit prorsus doctrinae genus, quod Eruditissimorum horum industria Patrum non constanter excolat, cum grandi profecto rei literariae fructu, Ordinis decore & patriae commodo. Longissime nimirum aberat Eximius hic Vir a perversa huius seculi quorundam consuetudine, qui rerum sacrarum meditationi operam daturi, omne tempus, quod humanioribus studiis impenditur, pessime collocatum, ac tantum non perditum judicant: qui, cum nunquam liberalioris disciplinae delicias gustarint, & ignorantes, quinam ex literis istis fructus ad altiores doctrinas redundant, teneros animos a vera eruditionis via divertere conantur: qui denique adolescentibus persuadere tentant, omnem sapientiam tortuosis quibusdam quaestionibus absolvi, qui literarum cultum non modo aspernantur, sed humanitatis Professores, & praecipue Criticos, exosum hoc apud illos nomen, syllabarum & vocum aucupes imberbibus auditoribus deridendos propinant; amplissimumque ex plena & perfecta cognitione fructum, ac lumen clarissimum, quod omnibus artibus effunditur, maligno silentio involvunt. Contra vero Bernardus optime noverat, qui solida rerum divinarum scientia conspicuus esse cupiat, in primis literis illis, quae ab elegantia humanitateque nomen sortitae sunt, abundanter instructum esse debere. Cognovit nunquam se splendorem, qui ex vera & solida eruditione nasci solet, adepturum, nisi prius inscientiae originem elegantiorum literarum ope deterferit: nunquam se ad aliquam frugem perventurum, nisi prius pectoris agrum, in quem sacrarum doctrinarum semina spargenda sunt, lolio ac vepribus ignorantiae purgaverit, & humaniorum artium auxilio foecundatum fructibus laetissime proferendis idoneum reddiderit. Animadvertit, se, nisi Latini & Graeci sermonis majorem, quam nunc vulgo fieri solet, peritiam acquisiverit, nihil aut in novi foederis libris, aut in Patrum veteris Ecclesiae, quos vel Occidens vel Oriens tulit, monumentis, quae omnia eruditibus his linguis conscripta sunt, intellegendum; sed fallentis plerumque interpretis infido praesidio sibi ubique fore innitendum. Probe sciebat, nihil in Oraculorum divinarum expositione, in

Bernardus Baillie Scotorum Ratisbonae Abbas suos literis Graecis curat imbui. Sacratissima haec monita & decreta subinde secum exigens R. mus D. BERNARDUS BAILLIE ad Scotos Ratisbonae Abbas omni eruditionis genere cultissimus; eoque nomine Literarum studium notissimus (Cujus fata etiamnum deplorant elegantiores Musae) ex suis aliquos magis idoneos selegit, ac insigni viro Graecis literis imbuedos commisit, ea quidem lege, ut qua posset, via brevissima ac facillima ad ejus linguae facultatem eos perduceret. Spartam hanc uti omni reverentia ex-

Bernardi Pezii in meliores literas merita.

* Benedictus Papa XII. in Benedictinae Prologo.

** ex Cl. P. Kroffii Mellicensis oratione in obitu V. C. Bernardi Pezii Mss.

in factis Ecclesiae Christianae enarrandis, unde tamen saepissime sacrorum voluminum sensus pendet, praestare se posse: nisi Romanorum & Graecorum ritus & consuetudines habeat in numero.

Petri Cellensis de bonarum Artium cultu sententia.

Eadem igitur in sententia Clarissimus Pezsius erat, in qua dudum multis ante seculis fuit PETRUS noster Cellensis, Praesul pari vel doctrinam vel virtute praeditus, a quo eximium illud, & sane quam praclarum Opus de *Disciplina claustrali* accepimus: cujus sapientissimi viri verbis * huic historiae nostrae parti finem imponere juvat: *Omnis enim sapientia a Domino Deo est. Eccl. I. v. I. Propter sapientiam carnis, quae inimica est Deo, hanc non amat disciplina claustralis: quia potius est ad subversionem simplicitatis (quae est unica Deo, Claustris filia) quam ad edificationem.* Rasis itaque superciliis pomae, posae vanitatis, unde ait Apostolus: *Ne quis decipiat vos per Philosophiam, & inanem fallaciam: & unguibus avarae rapacitatis substractis, secure matrimonium cum omni doctrina, quae contra fidem non est, contrahat incola Claustris. Quicumque enim alterius saporis est extra claustrum, etiamsi oleaster, etiamsi ramus insertus in bonam olivam, pinguedine radicis dulcoratur: & gremio divinae sapientiae fatus ab immobilitate commutatur. Sic Grammatica, sic Dialectica, sic Geometria, sic Astronomia divinae Scripturae sapientissimo sale conditae, quae gustatae solebant afferre mortem: sicut filii Prophetarum clamant ad Eliseum Prophetam: *Mors in olla vir Dei: admixtione farinae, id est, gratiae, praestant salubrem refectioem, & tanquam Gabaonitae comportant ligna & aquas ad disciplinam claustralem.* Haec jure belli Israelitae ad claustrum suum deferunt a castris Philistinorum, cum edoctis secularibus literis divinas studiosius legant, acutiùs intelligant, haereticorum deceptiones cautiùs deprehendant, fidei simplicitatem & veritatem fortiùs & firmiùs defendant. *His claustralis noster vacans non vacat; his intentus otiosa, vana, & superflua cordis phantasma**

* Petrus Cellensis de Discipl. Claustr. c. VI.

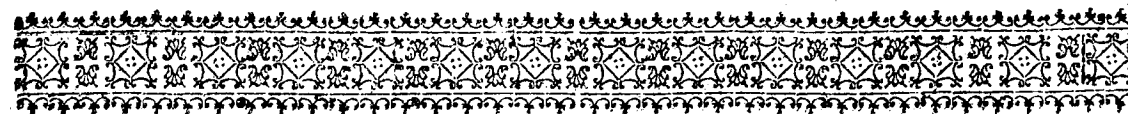
UT IN OMNIBUS GLORIFICETUR DEUS.

ta effugiat; his consepultus dormiens videt. *Istae sunt vestes mutatoriae, quas secum Naam leprosus ad Regem Israel detulit.*

Tametsi ergo faciliùs, si alterutro ca-
rendum esset, politioris literaturae cultu, quam virtutis ornatu carerent Mo-
nachi, praclare tamen illi omnino agunt, qui utrumque fideli consortio jungunt, suoque exemplo palam faciunt, quam bellè lateant sub humili cullo pietatis thesauri & scientiarum ci-
melia; Quam eleganter sibi consentent literarum cum spiritu commercia; Verbo, *Quam bene conveniant, & in una sede morerentur* DOCTRINA & PIETAS. Arma quippe militiae nostrae non carnalia sunt, sed spiritualia ad destructionem scientiam Dei; *Sancta autem rusticitas, inquit D. Hieronymus in ep. ad Paulinum, solum sibi prodest, & quantum edificat ex vitae merito Ecclesiam Christi, tantum nocet, si destruentibus non resistat.* Uti verò bellicae istae machinae, quae nitro pulvere in tonitrua & fulmina animantur, nisi flammam conceperint, muta jacent puerorum ludibria; ita nec Regiosorum virtus ad sanctioris triumpho gloriam emicat, aut eluctatur facile, nisi doctrina & eruditio, ratio & sapientia, tanquam vitalis calor, accendant. At enim cur plusculum diutiùs his immoror? Quando manifestè constat Illustriores quosque Benedictinae Familiae Viros jam inde ab initio Ordinis similibus studiis & laboribus perfunctos fuisse, omnibusque scientiarum quarumcunque avidis sui copiam fecisse, discentium turbis circumfusos pro sua quemlibet indole non minùs pietatis, quam literarum praecipis imbuisse, ita quidem ut omnia ferè coenobia virtutis juxta ac Musarum essent Gymnasia. Tu igitur magnanima, erudita, foecundaque Benedictino - Patriarchalis Spiritus Soboles, perge, quo semel generosa coepisti pede, tuorumque, quos in hac palaestra primos praclarosq; habuisti, Progenitorum vestigiis fortunata insiste, atque acceptum à Patribus decus, & Benedictinae gloriae pignus ad posteros transmittere studiosius satage;

Quam fructuosè stet religiosae felicitas cum literarum consortio.

INDEX

SCRIPTORUM ET RERUM NOTABILIUM quae in secunda parte continentur.

Numerus paginam indicat.

A.

- A**BBATES in SS. Scripturis & Patribus oportet esse versatos, pag. 3. 4. & 56. Studium S. Scripturae in Coenobiis instituere tenentur ex decreto Con. Trid. 35. 66. & 67. Canones de Linguarum studio. p. 580. Poenae & censurae in negligentes 581. Notantur politioris literaturae neglectores. 424. 565. Peculiariter SS. Canonum & jurisprudentiae otores. 232. col. 2. Musicae amatorum. 344. Ad condenda suorum Coenobiorum chronica incitantur. 427.
- ABBO Floriacensis** SS. Can. Collector Seculo X. 225.
- ABBO Cernuus** de Regno Caroli Crassi. 385.
- ABELARDUS (Petrus)** discipulus & sectator Rufelini. 271. Docet Theol. positivam, editis etiam Commentariis in S. Scripturam. 42. & 44. Cujus neglectum reprehendit. 43. & studium tam Monachis, quam Monialibus suadet. 43. 44. Tradit Theol. scholasticam. 78. 79. de Ejus Philosophia Censura. 270. 271. Docet eam jam Monachus concursu maximo. 272. Philosophiae fidei arcana ait patefacta, eosque Coelo asserit &c. 271. 273. Tractatus ejus Theologicus exustus. 79. Errores ab Abb. Guilielmo & S. Bernardo reprehensos defendit. 79. revocat. 80. An haereticus dicendus? 81. Ejus Doctrina Moralis à S. Bernardo notata. 179. Epistola de S. Dionysio & aliis Martyribus. 487. Eruditio in exemplum proponitur. 209.
- ABSOLUTIO** quibus impendenda. 168. an absentibus. 168. 177. Quid operetur generalis. 178.
- ACCIDENTIA Eucharistica** sine subjecto conservari docuit Guitmundus Archiep. Aversanus & alii Benedictini ex S. Ambr. pag. 276.
- ADAMUS ADAMI** Vicarius general. Archiepiscopi Colon. 167. Westphalicam pacificationem describit. 391.
- ADELARDUS Batboniensis** in Anglia Philosophus. 270.
- ADELARDUS** Monachus fit medicus. 308.
- S. ADELBERTUS** Pragensis humaniorum Litt. cultor. 556. Componit Canticum Bohemis familiare. 341.
- ÆGIDIUS** Monachus Regius Archiater fit Theologus. 308.
- ÆLFRICUS** Grammaticus. 550. col. 1.
- ÆQUIVOCATIO** Impugnatur à Barnesio & aliis Benedictinis 187. 188.
P. Liegelbauer Hist. P. II.
- AFFLIGEMIENSES** Mon. Humaniorum literarum cultores. 572.
- AGNOITAE** Haeretici à Gregorio M. repressi. pag. 118.
- AGUIRRE (Josephus Saenz de)** Professor Salmant. 59. Scribit Theologiam Anselmianam. 98. Valedicit Probabilissimo receptae doctrinam Patrum. 183. 184. Ethicam Commentariis illustrat. 299.
- ALBERICUS** Card. Haeresi Berengarii larvam detrahit. 132. Petrobusianos exagitat. 139.
- ALBERTI (Petrus)** Canonista. 235.
- ALBERTUS** Sigebergensis de rebus Germanicis. 389.
- ALCHYMIAE** Studium dissuadetur praesertim monachis. 320. & 324. An ejus cultor Trithemius. *ibid.* col. 2. & p. 321. Quid de aliis Abbatibus. *ibid.*
- ALCUINUS (Flaccus)** Caroli Magni Praeceptor. 550. eum instruit in Mathesi. 327. Et Dialectica. 263. Studia instaurat. 55. Commentatur in S. Scripturam. 18. Ejus Tractatus Ascetici 203. Quid de Virgilio sentiat. 551. Ejus Discipuli celebriores 552. Scribit contra Elipandum. 124.
- ALDERANNUS (Desiderius)** Matheos peritus. pag. 333.
- ALDHelmus** Insignis Asceta. 202. Juris Civilis cultor. 243. & Theologiae Positivae. pag. 12.
- ALEXANDRE (Nicolai)** Medicinae artis cultor. 314. Ejus opera. 315.
- ALFANUS** Casinensis Grammaticus. 560. Constantini Afri socius. 306.
- ALGRINUS** Theologiam docet in Universitate Parisiensi. 84.
- ALEMANNIAE** Nomen quando natum. 482.
- ALMERICUS de Almericis** Theologis de modestia commendatur. 186.
- ALULPHI** Commentarii ex S. Gregorii M. operibus in S. Scripturam adornati. pag. 35. col. 1.
- ALVAREZ (Ludov.)** Bibliothecam O. S. B. Hispanicam adornat. 423. *Vide ejus epistolam ad Cabinet in fronte Bibl. Lotbaringicae.*
- S. AMBROSIIUS** Diligentissimus Antiquarius in exemplum proponitur. 519.
- ANASTASIUS** Bibliothecarius notas in Arcopagitica scribit. 206. col. 1.
- ANDREAS** Montis Monachorum Bambergae chemicus. 321. Monasteriologus. 403.

- ANGELUS *Gryllus* Insignis Poëta & Orator. 567. Societatis Humoristarum institutor. 567. 568.
- ANGLI *Benedictini* Elegantiori literatura insignes. 561. Theologiæ scholasticæ cultores. 82.
- ANGLORUM Historiam scribit V. Beda. 370. Angliam Sacram Warthonus. 371. alii Scriptores rerum Anglicarum. 370. 371.
- ANGLICÆ *Constitutiones* de juris studio. 337.
- ANGLICÆ *Historiæ* præcipui scriptores Benedictini. 378. 379.
- ANIMÆ *Immortalitas* per Durandum. 131. de ejus unitate lis sæcul. IX. 266.
- ANIMADVERSIONES Baronii, Riberæ. PP. S. J. Galli Cartier &c. pro studio SS. Lit. 71. 73.
- ANNALES Suorum Monasteriorum scribere plures. 404. Eremitæ Deiparæ. 405.
- ANONYMUS Historiam Caroli V. Imp. excellenter scribit. 381. Commendandus à veritatis studio. 382.
- S. ANSCHARIUS in Corbeja nova explanat SS. Litteras. 24.
- S. ANSELMUS docet Philosophiam, scribit de *Dialectica*, impugnat Rufelinum. 268. 133. Ægrotum discipulum commendat Alberto Medico. 307. Monachos ad Studium SS. Lit. provocat, præfertim Guibertum. 29. Epistolam exarat de studio litterarum. 560. Ejus sententia de Immaculata Concept. B. V. M. 87. Græcorum errores jussu Papæ impugnat. 133. 134. Primus Theologus Scholasticus. 75. 76. Ejus morales Doctrinæ eximia. 176. Absolvit absentes non sacramentaliter. 177. Statuit pœnam contra Sodomitas. 176. Implorat Regiam potestatem ad vitia extirpanda. 176. Anselmi Vitam scribit Eadmerus. 362. Nullum hæctenus habuit Commentatorem perfectum. 99. Card. d' Aguirre hanc in se provinciam suscipit, & Theologiam Anselmianam refuscitat. 100.
- ANSELMUS *Lucensis* SS. Canonum Collector. pag. 225.
- ANTIQUARIÆ *Rei* Studium apud Benedictinos quadruplex 509. & seqq. Cura in edendis anecdotis. 434. 524. Quantum literaturam juvent Veteres MSS. Codices. 536. Studium antiquarium à Breulio, Mabilionio, Montfauconio, Calmeto, & aliis Benedictinis excultum. 538. & seqq. Antiquarii præclari San-Mauriani. 524. Itali. 525. in Monasteriis, Augiensis, Lunælacensis, San-Gallensis, Ratisbonensibus. 512. San-Martiniano Coloniae. 513. Uticensis, Tornacensis, Montis Angelorum, Tegernseensis. 514. Suevicis. 515. Mellicensis. 517. 526. Corbeiensis tam faxonico quàm Gallico. 520. Ad antiquitatis studium Mabilionis exhortatio. 520. Muratorius & alii Monachos contra hæreticos defendit. 522. necnon Quirinus. 523. & 431.
- ANTONIUS Episc. Cabillonensis contra Calvinistas. 150.
- ANTROPOMORPHITARUM Hæresis à Ratherio impugnatur. 131.
- APOLLONIUS *Thyaneus* quando vixerit. 366. De ejus miraculis seu figmentis judicium. 367. 368.
- ARCHICAPPELLANI Dignitas. 501.
- ARGAIZIUS (*Greg.*) Librum exercitiorum spirit. S. Ignatio abjudicat. 495. Chronicon Hauberti illustrat. 375. Monetur ponere calamum. 376.
- ARISTOTELES cultus à Card. Totavillæo. 274. à multis deferitur. 275. Defenditur à multis 280.
- ARMARIUS quis olim. 36.
- ARMELLINUS Casinensem Bibliothecam Scriptorum O. S. Ben. adornat. 423.
- ARNOLDUS ad S. Emeramum Ratisbonæ ex alieno periculo fit cautiior. 31. 32.
- ASCETARUM Veterum censores notantur. 214. Ascetæ celebriores Sæculo IX. 207. Sæculo XII. 210. Sæculo XIV. 212. 213. Sæculo XV. 213. 214. Ascetica opera ex Belgio. 215. ex Hispania & Gallia. 216. ex Italia 217. ex Germania. 218. & seqq. Errores in Ascetis illapsi sæc. XIII. 211. 212.
- ASSONVILLÆI (*Huberti*) Opera ascetica. pag. 215. col. 2.
- ASTROLOGIÆ Studium in Monachis non probatur. 327. col. 1. illud abjicit Aldhelmus Abb. 326.
- ATREBATENSIS Collegii insignes fidei athlete. 150.
- SS. AUGUSTINUS & Mellitus studium S. Scripturæ in Angliam invexerunt. 12.
- S. AUGUSTINI E. D. Scripta à Patribus O. S. B. laudantur. 34. & 35.
- AURIFODINA Trithemii liber fictitius. 321.
- AUTPERTUS (*Ambrosius*) Inter alia opera edit Commentarium in Apocalipin. pag. 16. Bonus Concionator. 68. præfert studium virtutis Doctrinæ 17. Cenfuratur à Criticis. *ibid.* col. 1.

B.

- BACCHINUS (*Benedictus*) De vitis Episcoporum Raven. 360. Cathedram Bononiensem recusat. 60. Hist. Eccl. Mutinæ colit. 374. col. 1.
- BAILLIE (*Bernardus*) Scotorum Ratisb. Abbas suos literis Græcis curat imbui. 582.
- BALDERICUS *Rubeus* condit Chronicon Ambianense. 362. 363.
- BALDRICUS Burgiliensis Musis nimium additus. 560.
- BALDVINUS Monachus medicus curat S. Lanfrancum. 304.
- BANDINUS Theologiam conscribit. 96.
- BARCOSIUS Abbas de Benedictino S. Gregorii M. Monachatu. 466. Ejus scribendi candor. 469.
- BARNESIUS (*Joannes*) Lessii doctrinam moralem impugnat. 187.
- BARONI Animadversiones pro studio S. Scripturæ. 71.
- BARTHOLOMÆUS Cluniacensis speculum Claustralium componit. 45.
- BARTHOLDUS *Meyerus* Juris Pontificii Doctor. 237.
- BASILIVS *Valentinus* excellit inter medicos. 311. 312. & Hermeticos. 318. Conmonahum curat ægrotum. 312. Laborat in lapide philosophico enitendo. 312.
- BASTIDE (*Philippus*) edit dissertationes de propagatione O. S. B. per Galliam. 470.
- BASTON (*Petrus*) Pictaviensis canonista. 235.
- BEATUS, Etherius & Alcuinus adversus Elipandum. 125.

V. Be-

- V. BEDA scripsit de minutione sanguinis. 310. Ejus doctrina moralis. 169. De frequenti Communione. 170. Refellit Palagianos. 120. 121. ejus de Immaculata Conceptione B. V. M. sententia. 85. SS. Literarum & PP. notitiâ insignis. 13. Literatura. 547. Eruditio in asceticis. 203. Historia Anglorum. 370. Docendi modus & discipuli. 14. Circa annum obitus ejus fallitur Gundlingius. 496.
- BENDANUS (*Hieronymus*) sacras Lit. partavii explicat. 60.
- S. BENEDICTUS occidentalium Monachorum Patriarcha. 410. de ejusdem S. P. & S. Scholasticæ Reliquiis lis. 475 - 78. 192. S. Pater in SS. Literis & PP. versatissimus. 2. 3. 325. necnon in Theologia Morali. 160. 291. Mysticâ Sanctorum scientiâ illustratus. 192. Est Sermone luculentus. 544. Curam infirmorum implantat Monasteriis. 299. 300. 307. Hæreticos à suis vult expugnari. 116. qui id egregiè præstiterunt. 117. Annus emortualis. S. Patris pag. 496.
- S. BENEDICTUS Ananiensis contra Felicianam hæresin insurgit. 124. Ejus Ascetis. 206.
- BENEDICTUS Faucensis contra Lutherum. pag. 146.
- BENEDICTUS Lirinensis, Visitator Lugd. Diocesis. 165.
- BENEDICTINI colunt vitam activam & clericalem. 159. Veteres magis gerendis quâ scribendis rebus intenti. 398. in Anglia Theologiæ Polemicæ cultores. 122. olim Polemicam, & Dogmaticam tractarunt. 115. 117. Refellit Abbatis Trappensis de studiis sententia. 116. Veterum Doctorum Nostrorum de Divina gratia sententia. 107. Duce S. Patre Conversioni gentium incumbunt. 115. 117. Refellunt errores Photii. 129. Berengarii. 131. 133. Cassiani. 134. Sectariorum Seculi XVI. 143. & seqq. in Anglia. 147. in Gallia. 150. in Germania tuentur infallibilitatem S. Pontificis. 158. Benedictinorum doctrina moralis à laxitate recedens. 186. Philosophi Morales S. Gregorius M. & alii 292. & seqq. Qua Philosophiâ olim usi sint. 276. Amplectuntur ex Arabia allatam Philosophiam Aristotelis. 270. Chymiam colunt. 317. & Mathesin. 326. 329. Præsertim Itali. 332. & seqq. Jurisprudentia an Benedictinis necessaria. 255. publica an eos deceat. 258. Benedictini Jurisperiti. 255. 257. Hæbraicæ & Græcæ linguæ cultores. 563. scribunt Historiam Galliarum. 383. Britanniarum minoris. 383. 384. Germaniarum. 387. & seqq. Bohemiarum. 394. Gothorum, Vandalorum, Longobardorum, Nortmannorum. 395. Hispaniarum. 396. Benedictini Hagiographi. 350. 351. Historiam Ecclesiasticam multi illustrent. 368. De Cruciatibus scribunt. 373. Criticis excolunt. 465. 474. Benedictinorum in Ecclesiam merita. 159. De Theologis præsentis seculi. 114. Benedictina Historia Lud. Bulteau. 416. Mabilionii & aliorum. 421. Bibliothecam Benedictinam generalem condendi difficultas. 423. San-Mauriani Catalogum MSS. Codd. Bibliothecæ Pa-

- riensis moliantur. 524. In Scholis Benedictinis Virtus & eruditio colitur. 545. an Benedictini receperint quatuor propositiones Cleri Gallicani. 151 - 158. Religionis Benedictinæ merita. 198. vitæ in ea eminentia relucet in bonis operibus. 198. in Albo SS. &c. 199. Repellitur calumnia in eandem. 200. Contra hæreses propugnaculum. 117.
- BERCHORIUS (*Petrus*) Cluniacensis. 45. elegantiores literas docet. 563. 564. ad sacras se transfert. 45.
- B. BERCHTOLDUS in Theologia præcellit. 82.
- BERENGARIUS Philosophatur. 267. hæretica spargit. 268.
- BERNARD (*Laurentii*) Opera Ascetica. pag. 217.
- S. BERNARDUS refellit Abelardum. 80. de studio Medicinæ quid sentiat. 308.
- BERNARDUS BAILLIE Abb. ad Scotos Ratisbonæ. 582.
- BERNARDUS BISSUS de Hierurgia. 217.
- BERNARDUS Cassinensis Aceta. 212.
- BERNARDUS *Fundanus* Abb. de Monachatu S. Greg. M. 468.
- BERNARDUS *Hontiveros* scriptis Clarus. p. 97. 184.
- BERNARDUS *Northeimensis* Abbas per Alchimiam damnificat monasterium. 320.
- BERNARDUS S. Udalcici Abb. rei Catholicæ fulcrum. 145. 146.
- BERNO Abb. impugnat Cassianum. 134.
- BERTELIUS *Joannes* Mythologus. 572.
- S. BERTARIUS Abb. Cassin. de Medicina scribit. 301. 302.
- BERTOWALDUS Monachus in SS. literis versatus. 12.
- BERTRAMUS seu *Ratramnus* Corbeix Gall. Monachus 124. dissentit à Paschasio. 125. ab errore vindicatur. 126. Scribit contra Græcos, seu Photium ejusque Asselas. pag. 25.
- BESSÉLIUS (*Godefrid.*) Abb. de re diplomatica. 456. Lis de veteribus Germaniæ Principibus cum Ludewigio. 457. 458. Ejus elogium per Fontaninum. 459. col. 1.
- Biblia Lutherana* nostris interdicta. 53.
- Bibliographi* celebriores. 409.
- Bibliotheca Cluniacensis*. 409. ejus novus conspectus. 410. Autore incerto. 412.
- Bibliotheca universalis* Scriptorum Gallo-rum. 387.
- Bibliotheca Benedictina generalis* concinandæ difficultas. 423.
- BILLIUS (*Jacobus*) Patres elucidat. 492. Græcos Patres latinè loqui docet. 569.
- BISCHOFF (*Franc.*) Ticinens. Professor. 238.
- BISLING (*Anselmi*) Opuscula Ascetica. 218.
- BISSUS Rubricista. 217. Vid. *Bernardus*.
- San-BLASIANÆ in nigra silva origines. 480.
- BLOSIUS (*Ludov.*) 55. Græcæ & Latine doctus. 571. Ejus ad Religiosos studentes monita. 572. libros Polemicos edit. 145. Convertendis Sectaribus incumbit. *ib.* Ejus opuscula ascetica. 215.
- BÖCKHN (*Placidus*) insignis Canonista. 242. Ubi notandum hunc fuisse Scharzii Antecessorem.
- BOGLINUS (*Narcissus*) Medicus Elchingensis. 316.

Esee 2

Bo-

- ANGELUS *Gryllus* Insignis Poëta & Orator. 567. Societatis Humoristarum institutor. 567. 568.
- ANGLI *Benedictini* Elegantiori literatura insignes. 561. Theologiæ scholasticæ cultores. 82.
- ANGLORUM Historiam scribit V. Beda. 370. Angliam Sacram Warthonus. 371. alii Scriptores rerum Anglicarum. 370. 371.
- ANGLICÆ *Constitutiones* de juris studio. 337.
- ANGLICÆ *Historia* præcipui scriptores Benedictini. 378. 379.
- ANIMÆ *Immortalitas* per Durandum. 131. de ejus unitate lis sæcul. IX. 266.
- ANIMADVERSIONES Baronii, Riberæ. PP. S. J. Galli Cartier &c. pro studio SS. Lit. 71. 73.
- ANNALES Suorum Monasteriorum scribere plures. 404. Eremitæ Deiparæ. 405.
- ANONYMUS Historiam Caroli V. Imp. excellenter scribit. 381. Commendandus à veritatis studio. 382.
- S. ANSCHARIUS in Corbeja nova explanat SS. Litteras. 24.
- S. ANSELMUS docet Philosophiam, scribit de *Dialectica*, impugnat Rufcelinum. 268. 133. Ægrotum discipulum commendat Alberto Medico. 307. Monachos ad Studium SS. Lit. provocat, præsertim Guibertum. 29. Epistolam exarat de studio litterarum. 560. Ejus sententia de Immaculata Concept. B. V. M. 87. Græcorum errores jussu Papæ impugnat. 133. 134. Primus Theologus Scholasticus. 75. 76. Ejus morales Doctrinæ eximie. 176. Abfolvit absentes non sacramentaliter. 177. Statuit pœnam contra Sodomitas. 176. Implorat Regiam potestatem ad vitia extirpanda. 176. Anselmi Vitam scribit Eadmerus. 362. Nullum hæcenus habuit Commentatorem perfectum. 99. Card. d' Aguirre hanc in se provinciam suscipit, & Theologiam Anselmianam resuscitat. 100.
- ANSELMUS *Lucensis* SS. Canonum Collector. pag. 225.
- ANTIQUARIÆ *Rei* Studium apud Benedictinos quadruplex 509. & seqq. Cura in eden-dis anecdotis. 434. 524. Quantum literaturam juvent Veteres MSS. Codices. 536. Studium antiquarium à Breulio, Mabilonio, Montfauconio, Calmeto, & aliis Benedictinis excultum. 538. & seqq. Antiquarii præclari San-Mauriani. 524. Itali. 525. in Monasteriis, Augiensis, Lunæ-lacensis, San-Gallensis, Ratisbonensibus. 512. San-Martiniano Colonia. 513. Uticensis, Tornacensis, Montis Angelorum, Tegernseensis. 514. Suevicis. 515. Mellicensis. 517. 526. Corbeiensis tam saxonico quàm Gallico. 520. Ad antiquitatis studium Mabilonis exhortatio. 520. Muratorius & alii Monachos contra hæreticos defendit. 522. necnon Quirinus. 523. & 431.
- ANTONIUS Episc. Cabillonensis contra Calvinistas. 150.
- ANTROPOMORPHITARUM Hæresis à Ratherio impugnatur. 131.
- APOLLONIUS *Thyaneus* quando vixerit. 366. De ejus miraculis seu figmentis judicium. 367. 368.
- ARCHICAPPELLANI Dignitas. 501.
- ARGAIZIUS (*Greg.*) Librum exercitorum spirit. S. Ignatio abjudicat. 495. Chronicon Hauberti illustrat. 375. Monetur ponere calamum. 376.
- ARISTOTELES cultus à Card. Totavillæo. 274. à multis deferitur. 275. Defenditur à multis 280.
- ARMARIUS quis olim. 36.
- ARMELLINUS Casinensem Bibliothecam Scriptorum O. S. Ben. adornat. 423.
- ARNOLDUS ad S. Emeramum Ratisbonæ ex alieno periculo fit cautior. 31. 32.
- ASCETARUM Veterum censores notantur. 214. Ascetæ celebriores Sæculo IX. 207. Sæculo XII. 210. Sæculo XIV. 212. 213. Sæculo XV. 213. 214. Ascetica opera ex Belgio. 215. ex Hispania & Gallia. 216. ex Italia 217. ex Germania. 218. & seqq. Errores in Ascetis illapsi sæc. XIII. 211. 212.
- ASSONVILLÆI (*Huberti*) Opera ascetica. pag. 215. col. 2.
- ASTROLOGIÆ Studium in Monachis non probatur. 327. col. 1. illud abjicit Aldhelmus Abb. 326.
- ATREBATENSIS Collegii insignes fidei athlete. 150.
- SS. AUGUSTINUS & Mellitus studium S. Scripturæ in Angliam invexerunt. 12.
- S. AUGUSTINI E. D. Scripta à Patribus O. S. B. laudantur. 34. & 35.
- AURIFODINA Trithemii liber fictitius. 321.
- AUTPERTUS (*Ambrosius*) Inter alia opera edit Commentarium in Apocalipsin. pag. 16. Bonus Concionator. 68. præfert studium virtutis Doctrinæ 17. Censuratur à Criticis. *ibid.* col. 1.

B.

- BACCHINUS (*Benedictus*) De vitis Episcoporum Raven. 360. Cathedram Bononiensem recusat. 60. Hist. Eccl. Mutinæ colit. 374. col. 1.
- BAILLIE (*Bernardus*) Scotorum Ratisb. Abbas suos literis Græcis curat imbui. 582.
- BALDERICUS *Rubeus* condit Chronicon Ambianense. 362. 363.
- BALDRICUS Burgiliensis Musis nimium additus. 560.
- BALDVINUS Monachus medicus curat S. Lanfrancum. 304.
- BANDINUS Theologiam conscribit. 96.
- BARCOSIUS Abbas de Benedictino S. Gregorii M. Monachatu. 466. Ejus scribendi candor. 469.
- BARNESIUS (*Joannes*) Lessii doctrinam moralem impugnat. 187.
- BARONII Animadversiones pro studio S. Scripturæ. 71.
- BARTHOLOMÆUS Cluniacensis speculum Clustralium componit. 45.
- BARTHOLDUS *Meyerus* Juris Pontificii Doctor. 237.
- BASILIVS *Valentinus* excellit inter medicos. 311. 312. & Hermeticos. 318. Conmonahum curat ægrotum. 312. Laborat in lapide philosophico enitendo. 312.
- BASTIDE (*Philippus*) edit dissertationes de propagatione O. S. B. per Galliam. 470.
- BASTON (*Petrus*) Pictaviensis canonista. 235.
- BEATUS, Etherius & Alcuinus adversus Elipandum. 125.

V. B.

- V. BEDA scripsit de minutione sanguinis. 310. Ejus doctrina moralis. 169. De frequenti Communione. 170. Refellit Palagianos. 120. 421. ejus de Immaculata Conceptione B. V. M. sententia. 85. SS. Literarum & PP. notitiâ insignis. 13. Literatura. 547. Eruditio in asceticis. 203. Historia Anglorum. 370. Docendi modus & discipuli. 14. Circa annum obitus ejus fallitur Gundlingius. 496.
- BENDANUS (*Hieronymus*) sacras Lit. patavii explicat. 60.
- S. BENEDICTUS occidentalium Monachorum Patriarcha. 410. de ejusdem S. P. & S. Scholasticæ Reliquiis lis. 475 - 78. 192. S. Pater in SS. Literis & PP. verfatissimus. 2. 3. 325. necnon in Theologia Morali. 160. 291. Mysticâ Sanctorum scientiâ illustratus. 192. Est Sermone luculentus. 544. Curam infirmorum implantat Monasteriis. 299. 300. 307. Hæreticos à suis vult expugnari. 116. qui id egregiè præstiterunt. 117. Annus emortualis. S. Patris pag. 496.
- S. BENEDICTUS Ananiensis contra Felicianam hæresin insurgit. 124. Ejus Ascetis. 206.
- BENEDICTUS Faucensis contra Lutherum. pag. 146.
- BENEDICTUS Lirinensis, Visitator Lugd. Diocesis. 165.
- BENEDICTINI colunt vitam activam & clericalem. 159. Veteres magis gerendis quâ scribendis rebus intenti. 398. in Anglia Theologiæ Polemicæ cultores. 122. olim Polemicam, & Dogmaticam tractarunt. 115. 117. Refellit Abbatis Trappensis de studiis sententia. 116. Veterum Doctorum Nostrorum de Divina gratia sententia. 107. Duce S. Patre Conversioni gentium incumbunt. 115. 117. Refellunt errores Photii. 129. Berengarii. 131. 133. Cassiani. 134. Sectariorum Seculi XVI. 143. & seqq. in Anglia. 147. in Gallia. 150. in Germania tuentur infallibilitatem S. Pontificis. 158. Benedictinorum doctrina moralis à laxitate recedens. 186. Philosophi Morales S. Gregorius M. & alii 292. & seqq. Quia Philosophiâ olim usi sint. 276. Amplectuntur ex Arabia allatam Philosophiam Aristotelis. 270. Chymiam colunt. 317. & Mathesin. 326. 329. Præsertim Itali. 332. & seqq. Jurisprudentia an Benedictinis necessaria. 255. publica an eos deceat. 258. Benedictini Jurisperiti. 255. 257. Hæbraicæ & Græcæ linguæ cultores. 563. scribunt Historiam Gallia. 383. Britannia minoris. 383. 384. Germaniæ. 387. & seqq. Bohemiæ. 394. Gothorum, Vandalorum, Longobardorum, Nortmannorum. 395. Hispaniæ. 396. Benedictini Hagiographi. 350. 351. Historiam Ecclesiasticam multi illustrant. 368. De Cruciatu scribunt. 373. Criticæ excolunt. 465. 474. Benedictinorum in Ecclesiam merita. 159. De Theologis præsentis seculi. 114. Benedictina Historia Lud. Bulteau. 416. Mabilonii & aliorum. 421. Bibliothecam Benedictinam generalem condendi difficultas. 423. San-Mauriani Catalogum MSS. Codd. Bibliothecæ Parisiensis moliuntur. 524. In Scholis Benedictinis Virtus & eruditio colitur. 545. an Benedictini receperint quatuor propositiones Cleri Gallicani. 151 - 158. Religionis Benedictinæ merita. 198. vitæ in ea eminentia relucet in bonis operibus. 198. in Albo SS. &c. 199. Repellitur calumnia in eandem. 200. Contra hæreses propugnaculum. 117.
- BERCHORIUS (*Petrus*) Cluniacensis. 45. elegantiores literas docet. 563. 564. ad sacras se transfert. 45.
- B. BERCHTOLDUS in Theologia præcellit. 82.
- BERENGARIUS Philosophatur. 267. hæretica spargit. 268.
- BERNARD (*Laurentii*) Opera Ascetica. pag. 217.
- S. BERNARDUS refellit Abelardum. 80. de studio Medicinæ quid sentiat. 308.
- BERNARDUS BAILLIE Abb. ad Scotos Ratisbonæ. 582.
- BERNARDUS BISSUS de Hierurgia. 217.
- BERNARDUS Cassinensis Aceta. 212.
- BERNARDUS *Fundanus* Abb. de Monachatu S. Greg. M. 468.
- BERNARDUS *Hontiveros* scriptis Clarus. p. 97. 184.
- BERNARDUS *Northeimensis* Abbas per Alchimiam damnificat monasterium. 320.
- BERNARDUS S. Udalrici Abb. rei Catholicæ fulcrum. 145. 146.
- BERNO Abb. impugnat Cassianum. 134.
- BERTELIUS *Joannes* Mythologus. 572.
- S. BERTARIUS Abb. Cassin. de Medicina scribit. 301. 302.
- BERTOWALDUS Monachus in SS. literis verfatiss. 12.
- BERTRAMUS seu *Ratramnus* Corbeia Gall. Monachus 124. dissentit à Paschasio. 125. ab errore vindicatur. 126. Scribit contra Græcos, seu Photium ejusque Asselas. pag. 25.
- BESSÉLIUS (*Godefrid.*) Abb. de re diplomatica. 456. Lis de veteribus Germaniæ Principibus cum Ludewigio. 457. 458. Ejus elogium per Fontaninum. 459. col. 1. *Biblia Lutherana* nostris interdicta. 53. *Bibliographi* celebriores. 409. *Bibliotheca Cluniacensis*. 409. ejus novus conspectus. 410. Autore incerto. 412. *Bibliotheca universalis* scriptorum Gallorum. 387. *Bibliotheca Benedictina generalis* concinnandæ difficultas. 423.
- BILLIUS (*Jacobus*) Patres elucidat. 492. Græcos Patres latine loqui docet. 569.
- BISCHOFF (*Franc.*) Ticinens. Professor. 238.
- BISLING (*Anselmi*) Opuscula Ascetica. 218.
- BISSUS Rubricista. 217. Vid. *Bernardus*.
- SAN-BLASIANÆ in nigra silva origines. 480.
- BLOSIUS (*Ludov.*) 55. Græcæ & Latine doctus. 571. Ejusad Religiosos studentes monita. 572. libros Polemicos edit. 145. Convertendis Sectaris incumbit. *ib.* Ejus opuscula ascetica. 215.
- BÖCKHN (*Placidus*) insignis Canonista. 242. Ubi notandum hunc fuisse Scharzii Antecessorem.
- BOGLINUS (*Narcissus*) Medicus Elchingensis. 316.

Esse 2

Bo-

INDEX SCRIPTORUM,

- BONEMLE** Historia Ecclesiastica. 371.
BÖHERIUS (*Petrus*) J. U. Doctor. 232
BOLDEWINUS Abb. S. Michaëlis Luneburg. pag. 236.
S. BONIFACIUS SS. Literarum studiis deditus. 15. 16. 122. varios sectarios profligat. pag. 123.
BONIFACIUS P. IV. veteres Monachorum Mactiges coercet. 161.
BONSIGNORIUS (*Benedictus*) Theolog. Positivæ Cultor. 54.
BRETAGNE (*Claudii*) Opuscula Ascetica. pag. 217.
Brevnovienses Abbates pugnant contra hæresin. 147.
BRICHANTEUS (*Crispinus*) inter Parisienses Theologos excellit. 97. col. 1.
BRIETIUS (*Philippus*) negat Gregorium M. fuisse Benedictinum. 466. notantur ejus temeritas. p. 469. & convitia in Benedictinos. 473.
BROMFELDUS (*Edmundus*) Bedericensis in Anglia. 89.
BROWERUS (*Philippus*) Brawillerensis Abb. insignis Theologus. 105.
BRUNO Segniensis celebris Asceta. 210.
BUCELINUS (*Gabriel*) Auctor Germaniæ Sacræ. 372. col. 2.
BUDDEI in Cassianum Criminatio. 137.
BULLARIUM Magnum ab Angelo Maria Cherubino Casin. 227.
BULLIS Pontif. an additi anni Incarnationis. pag. 482.
BULTEAU (*Ludov.*) de Cura clericali. 217.
BURCHARDUS Wormatiensis Collector SS. Canonum. 225.
BURNETIUS (*Gilbertus*) Sarisberienfis Episcopus scribit de Religione ab Henrico VIII. mutatâ. Card. Quirini in eam animadversiones. 371.
- C.
- CÆSARIUS** Prumiensis multa ascetica scripsit. 212.
CALMET (*Augustinus*) per sua Commentaria inclaruit in Europa. 61. Ejus Dictionarium Biblicum. 62. Commentatur in S. Reg. 217. Scribit Lotharingiæ historiam Sacram & profanam. 384. ejus adversarii. 61. & 62.
Calviniani à Benedictinis oppugnati pag. 150. 151.
Canonum SS. Collectio prima. 221. & seq. Codicis Græci additamenta. 223. Collectio occidentalis Dionysii Exigui, Martini Bracharenfis. 222. S. Greg. & Isidori. 223. Reginonis Prumiensis. 224. Burchardi Wormatiensis, Anselmi Lucensis, Gratiani. 225. aliorum. pag. 226. & seqq.
Canones efformant Lupus Ferrarius, Alcuinus, Heitto, Hincmarus Remensis & alii. 228. 229.
Canonum studium Benedictinos singulariter decet. 243. floret Cassini. 240. ubique æmulandum in Monasteriis. 233. Benedicti XII. Constitutio de Jure Canonico in Monasteriis. *ibid.* renovata in Concilio Basileensi. 234.
- Canonista* celebriores in Germania. pag. 241. 242.
CANOPHILUS (*Benedictus*) Juris cultor. 240.
Cantuariensis Ecclesiæ Literaria monumenta incendio pereunt. 370.
Cantus tam vocalis quam instrumentalis in officiis Divinis. 338.
Cantus Romanus in Galliam Seculo VIII. invehitur. *ib.* quem etiam San - Gallenses recipiunt. 339. Casinenfes in eundem suum Ambrosianum commutant. 340.
Cantus Novus in Corbeja Veteri. 340.
Cur cantus in Monasteriis mutatus *ib.* ab eisdem expellitur cytharisticum & reliquum molle genus Musicæ. 338. Cantorum Scholas S. Georg. M. instituit. 337. quid Constantinus Cajetanus de duabus Cantorum Scholis tradat. 336.
Capitularia Regum Francicorum ab *Ansegisfo* collecta. 244.
Caramuel à Lobkowitz ingeniorum phoenix. 577. graviter notatur ejus Theologia Moralis. 184. 187.
CAROLUS M. ubi natus. 385. Ejus in literas studium. 548. Monachos doctos accersit. 549. Græcas literas in monasteriis curat doceri. 649. 150.
CAROLI V. Historiographus Benedictinus Anonymus. 381. & 382.
CARTESIUS quid de Eucharistiæ speciebus sentiat. 277. ejus Philosphia in Gallia primum prohibita. *ibid.*
CARTIER (*Gallus*) de SS. Lit. Studio. 71.
Casinate in Theologia Positiva versati. 54. insignes à studio antiquitatis. 510. & SS. Canonum. 240. à literatura. 562. Eorum Poëtæ & Philologi Sæcul. XVI. 567. & seqq.
CASSIANI errores impugnantur à S. Bernardo. 134. & à S. Prospero. 135. & seqq.
CASSIODORUS Agapeto P. suadet erigere Scholas pro studio SS. Literarum. p. 4. Scribit institutiones Divinarum scripturarum p. 4. 5. Historiam Ecclesiasticam. 365. Adhortatur Monachos ad Medicinæ studium. 300. tractat de septem disciplinis. 545. Ejus institutiones asceticæ. 201.
CASTANIZÆ (*Joann.*) Tractatus de Religiosa perfectione. 216.
CASTELLI (*Benedictus*) docet Mathesin in celeberrimis Academiis. 333.
CAVACIUS (*Jacob*) elegans apud Italos Scriptor. 576.
Chartæ privata usu non carent. 464. de veteribus publicandis reflexio. 462.
CHARTIER (*Joan.*) Regius Historiographus. pag. 382.
CHIAULA (*Maurus*) Musicus & compositor. 346.
Christiani veteres Ethicæ se dedebant. 291.
CHRISTANNUS O. S. B. Christianæ Religionis primordia in Bohemia scribit. 371.
CHRISTOPHORUS Abb. Weichenstep. Bononiæ docet Theol. &c. 90. col. 2.
Chronographi requisita & libri. 443. difficultas hujus studii. 438.
Chronographi Secul. XIII. evanescere. 400. Celebriores Secul. XVI. 403. Angliæ. 403. San - Dionysii. 381. Carbeja. 401. Gemblaci. 400. Chronicon Casinense Leo-

- Leonis Marficani. 399. Gottwicenfe, Emeramenfe, Lunelacense, Benedictoburanum, S. Martini Colonix &c. 407. 408. Mofamenfe &c. 400. *Hauberti* Hispanensis cum notis *Gregorii Argaiz.* 375. San - Dionysianum de Regum Francorum gestis. 380.
CHIMIA quid sit. 317. Ejus cultores. 318. & seqq.
CLARIUS (*Isidorus*) egregius Asceta. 217.
CLAUS (*Henricus*) de cœlesti curia aliisque asceticis. 218. Scribit contra Lutherum. 146.
CLEMENGI (*Nicolai*) animadversiones in Theologos. 71.
CLEMENTIS VI. Decretales. 231. Eas interpretatur Guillelmus Laudunensis. 231.
Cluniacensium Doctores. 410. Bibliothecæ Cluniacensis novus Conspectus. *ibid.* Recensentur summaria duodecim Voluminum. p. 410. 412. Capituli generalis Cluniacensis statutum de ratione studii Theologici. 83.
Collectio SS. Canonum. V. Canones.
S. COLUMBANUS Benedictinam retinuit Regulam. 470.
Cometarum notitia petitur à Lupo Abb. pag. 328. col. 1.
Communio frequens ex sententia S. Bedæ. pag. 170.
Computus Ecclesiasticus quid sit. 326.
Concertatio circa jurisdictionem Ecclesiasticam. 231.
Concilia antiqua. 221. Hispaniæ. 227.
Conciliorum statuta de SS. Literarum studio in monasteriis. 53. 97. Conc. Trident. decretum de eodem. 53. 66.
Concilia de processione Spiritus S. 140.
Concionator non debet esse imperitus S. Scripturæ. 67. 68. Inde Concionibus habendis Guibertus profecit. 29. Rogatur ut scribat modum Concionandi. 30.
CERF (*Philippus le*) Bibliothecam Scriptorum Congr. S. Mauri adornat. 422.
Confessarii Principum facti Monachi. 162. Eorum rigor. 163. 164. Aliorum quorundam benignitas in poenitentes. 165. Notantur Confessarii nimium laxi & nimium austeri. 168.
Confessionis necessitas juxta Ven. Bedam. 171. & Gratianum. 180. Adhibenda ægrotis ante medicamenta. p. 172.
Congregationis de propaganda fide decretum de studio linguarum Orientalium in Monasteriis. 580. & 581.
Congregatio Anglicano-Benedictina pro Catholica fide instituta. 148. Ejusdem Collegia & studia Polemica in Hispaniis, Collegium Gregorianum illi incorporatur. 148. Qua de re vide plura part. I. p. 261.
Congregationis SS. Vitori & Hidalphi singularis modus SS. Scripturas tractandi. 60.
Congregatio Angelico - Benedictina in Bavaria studio Generali S. Scripturam demandat. 62.
Congregationis Bursfeldensis Consilium de Historiæ studio. 423.
Conjugati Ante S. Communionem an abstinere debeant. p. 170. 179.
CONRADUS III. Imp. Wibaldi Stabulenfis Philosphia delectatur. 273.
P. Ziegelbauer Hist. P. II.
- CONSTANTINUS** *Cajetanus* fundat Collegium Gregorianum Romæ. 148. Ejus in librum exercitorum S. P. Ignatii libellus. 494. Joannes Rho respondet. 494. 495.
CONSTANTINUS *Africanus* M. Caf. 304. Ei Ichola Salernitana sua debet incrementa. 305. 306. Ejusdem discipuli. 306.
CONSTANTIUS à *Brixia* Platonius. 281.
Constitutio Gallicanæ Eccl. Antistitum de studiis Monasticis. 571.
Constitutiones Clementis V. & Benedicti XII. de literarum cultura in monasteriis. 563. Canones de studio linguarum. 580. & seqq.
Constitutio UNIGENITUS In Gallia impugnatur. 153.
Constitutiones Apostolica ad Ecclesiæ regimen. 221.
Constitutio Moguntina Monasteria ab hæreditatibus excludens refellit. 259. 261.
CONTAT (*Hier. Joachim*) celebris Galliæ Asceta. 216.
CORBEJÆ Gallicæ & Saxonicæ laus ab antiquitatis studio. 520.
CORNERI (*David Gregorii*) Opera. 219.
CORTESIUS (*Greg.*) insignis Asceta Sæc. XVI. 217. Ethicam docet 296. Inter Philologos eminet 568. Ejus de Gregorii Casinenfis libro Censura. 569.
CRESPIUS edidit Disputationes morales. 184.
CRITICA *Ars* quid sit. 464. Ejus utilitas. 465. 496. & seqq. Est necessaria ad edendos MS. Codices. 489. Aliunde censuræ sæculorum subjectos. 525. Critices abusus 464. Præsertim Recentioris p. 435. Modeste tractanda. 502.
Criticorum morsus mutui. 500. Equo animo ferendi. 504. Quæ ex dissensione utilitas. 498.
Critici Parisienses De Bibliotheca alphabetica. 504. De Veterum Scriptorum autoritate. 505. Circa epocham prædicationis Evangelii in Galliis, Hispaniis, Germaniis. 505. De argumento negativo. 506. De infallibilitate S. Pontif. 499. De lib. exercit. S. Ignatii. 492. & seqq. Quirini Card. de apparitione SS. Faustini & Jovitæ. 506. Patres Congregationis S. Mauri in Critica excellent. 490. Calumnia de Diplomatis per Monachos vitiatas removetur à Mabilionio. 435.
CREMERUS Abbas Westm. an Chymicus? 322. Ejus Testamentum *ibidem* & mandatum. 323. Est fictitium, uti & ipse Abbas. 324.
Cultus imaginum ventilatur. 129. & seqq.
CYPRIANUS *Benaglia* primus è Regularibus SS. Can. Professor in Academia Patavina. 257.
CYRINUS *Senensis* Monachus SS. Lit. apud pisanos docet. 60. col. 1.
- D.
- DAMASCENI** (*S. Joan.*) Summa Theologica. 74.
DAMIANI (*B. Petrus*) Professionem juris cum S. Script. permutat. 31.
DAVID Cornerus contra hæreticos. 146.
Decretum Gratiani conditum autoritate Pontificia. 226. Ejus utilitas *ibid.* Correctio

rectio & recensio. 227. Ex eodem creantur Doctores. 226. Creati ex O. S. B. 230. & seqq.

Decretalium Innocentii III. Collector Rainerus. 227.

Decretales Gregorii IX. illustrat Innoc. IV. 229. Clementis VI. Epistolæ Decret. pag. 231.

Decretum Salisburgenſe De ratione studiorum. 284. 285.

DESIDERIUS Abbas Casin. Codices describi curat. 510.

DESING (*Anselmus*) insignis Philologus. 574. Ejus Cogitationes de vita bene degenda. 220. In utraque Historia versatissimus. 393. Opusculorum ejus index. 574. & 575.

Dialectica plurimum conducit ad Scripturarum intelligentiam. 263. Est Clericis necessaria. 264. S. Augustini à Benedictinis tradita. 265. 266.

DIDACUS de Sylva Theologus. 97.

DIDO Abb. Medicinæ peritus 301.

DIONYSII *Areopagita* scripta in occidentem illata, quorum interpres Joan. Scotus. 204. de eo Hilduinus. 361. 362. De hujus Reliquiis Controversia. 478. Refellitur Mabilionius. 478. 481. & Launojus. 479. Leonis IX. Literæ. 479. Reliquiæ visitantur jussu Henrici Regis Galliæ. 482. Rigordi ea de re testimonium, item Haymonis Monachi. S. Dionysii. 483. De S. Corporis furto & substitutione alterius. 484. Reponitur ad S. Emeramum. 485. Objectiones Mabilionii diluuntur. 481. 484. 485. Dissertatio R. mi Principis Abb. Joann. Baptistæ. 487. An Dionysius Parisiensis idem cum Areopagita. 487. & seqq.

DIONYSIUS *Exiguus* Monachus SS. Canonum Collector 222.

DIONYSIUS *Sanmartianus* Galliam Christianam cum sociis illustrat. 372. Vitam S. Gregorii M. ex ejus scriptis delineat. pag. 360.

Diplomatia rei utilitas. 444. Usus & præstantia. 463. Illius studium suadet. 462. Ejus cultor primarius Mabilionius. 445. Ab adversariis Papebrochio & Henschenio impetitus se vindicat. p. 446. & seqq.

Bellum instaurat *Germonius*. 447. Scripturo de re diplomaticâ quæ necessaria præsidia. 447. Mabilionii defensio. 448. Ejus supplementum & aliorum Vindiciæ. 449. Ejusdem literæ ad Fontaninum, & Lazzarinum cum responsoriis. 449. 450. Meditatur novam de re diplomatica editionem 451. Cum applausu eruditorum 452. Notata & desiderata in Mabilionio. 453. diplomatum & chartarum occultatio dissuadet. 462. tanquam noxia. 463. Rem diplomaticam illustrarunt in Hispania *Jos. Perefus*, in Italia *Quirinus*. 454. Hueberus & Beselius in Germania. 455. Aliique. 456. & seqq. Consilium de edendo Codice Diplomatico Germano-Benedictino. 464.

Disceptatio inter Abb. Congr. Casin. & Dominicum Soto super delectu Theologiæ positivæ præ Scholasticâ. 93. 96. Eâ de remens Mabilionii. 95.

Disputationes Scholasticæ obnoxia Cavillationibus & Convitiis. 94. 95.

DOMINICUS Abb. Medicus Henrico III. Imp. acceptus. 306.

Douationem Constantini M. S. Adalhardus astruit. 356. 357.

DONIS (*Nicolaus de*) Matheſeos cultor insignis. 332. col. 1.

DRUTHMARUS Corbejenſis Theol. Positivæ Doctor. 60.

Dungali sententia de Cultu imaginum. pag. 129.

DUNSTANUS seuerior Confessarius. 163. 164.

DRIPT (*Laurentius*) Vicarius Generalis. pag. 167. col. 1.

Dupini Critica. 499. Quirini de eodem judicium. 369. Cur Richerium è sua Bibliotheca omiserit. *ibid.*

DURANDUS statuit immortalitatem animæ. 131.

DURETIUS scripsit Poësin Anagrammaticam. 572. col. 2.

E.

Ecclesia primitivæ Regimen. pag. 221.

ECKARDUS Criticam disquisitionem de offibus S. Dionysii scribit. 479.

ECKBERTUS Abb. disputat contra hæreticos. pag. 139.

Edictum Nannetense à Ludov. XIV. abrogatur. 151.

EGINHARDUS Abb. de vita Caroli M. 385. Theologus asceticus. 206.

EGONIUS (*Joann.*) Modestus Criticus pro Grimoaldo Monacho Augiensi. 501. & 502. Alios quoque suæ Augiæ vendicat. pag. 502.

ELISABETHA Schonaviensis Prophetissa. 210.

ELLENBOGIUS (*Nicol.*) Medicæ artis peritus 311. Ottoburanos melioribus literis imbut. 573.

ELMERUS Cantuariensis Asceteos magister. 210.

ENGELBERTUS Admontensis Abbas Theologus. 84. à S. Scripturæ studio celebris. 46. Opus ethicum scribit. 294.

Episcopalis historia non est fœdata ab Hincmaro, Vindice-Marlotto. 361. De Episcopis Metensibus *Paulus Diaconus*. 361. De Leodiensibus *Herigeus*. 362. De Cameracensibus, Atrebatensibus, Ambianensibus *Baldericus Rubeus*. 362. 363. De Frisingensibus, Augustanis, Wirceburgensibus, Olomucensibus Varii Benedictini scripsere. 364. De diversis Ecclesiis Episcopalis *Steph. Birchington, Radburnus, Trithemius* & alii. 363. 364.

Epistola ad Demetriadem Virginem non est S. Hieronymi, sed Pelagii. 120.

S. EQUITIUS Asceteos magister. 200.

ERASMUS Monachus Casinas ad docendam Theologiam in Neapolitana Universitate invitatur. 83.

ERHARD (*Caspar*) varia edidit opuscula ascetica. 218.

ERMERICUS Augiensis de Grammatica. 553.

ESTON (*Adam*) Scripturam ex Hebræa in Latinam linguam transtulit. 45. Claret in Oxoniensi Academia. 90. Steganographiæ peritus. 563.

Ethica

Ethica quid sit. 291. Christiana ducit ad veram Beatitudinem. 293. Inde natum philosophandi desiderium. 295. Et vera sapientia. 296. Cui veteres Christiani maxime studebant. 291. Hac sublimi philosophia excelluit S. *Benedictus* *ibid.* col. 2. Plures nactus sequaces. 292. quos inter S. Gregorius eminet. 292.

ETHICA *Patrum* injuriosè ab acatholicis reprehenditur. 292. col. 2. Vindicatur exemplis Petri Mauritii Cluniacensis. 293. Hildeberti Cenomanensis & Engelberti Admontensis. 294. Trithemius in ea excellit. 295. Eam docet Cortesius. 296. Præclara hujus præcepta. col. 2. Respuit obscænos Sermones. 297. Religiosos maxime docet. 291. & 299. De gentiliū Ethica agit Nourrius. 492.

Etherii & Beati opinio de Immacul. Concept. 86.

Eucharistia controvertitur inter Paschasium & Ratramum. 124. 126.

S. EUGENIUS Archiep. Tol. Theologus Myticius. 202.

EUTICIUS Abb. Asceta. 206.

EUTHICHIUS Patriarcha reducitur à Gregorio M. pag. 117.

F.

FABRI (*Joan.*) J. U. Doctor. 230. col. 1.

FABRICIUS Abb. Medicinæ peritus. 308.

FAUCHERIUS (*Dionysius*) Juvenes & Moniales latinas literas docuit. 569. simulque pietatem. 570. Ejus epistola de cultu S. Catharinæ. 571.

FAUTERIUS (*Henricus*) Abbas Cluniac. Statuta condit de S. Scripturæ studio. 68. Cæteras scientias ad illud referri jubet. pag. 45.

FECKENAMUS præstans juris professor. 238. agit contra hæreticos. 147. 148.

Feliciana hæresis à S. Benedictino Anianensi Abb. impugnatur. 124.

FERRETUS (*Joann. Bapt.*) Studii antiquarii Cultor. pag. 539.

FEYJOOS (*Benedictus*) Hispanus Medicos impugnat. 316. insignis Philologus & Criticus. 578.

Fidei mysteria philosophicè non expendenda. 266. col. 1.

FISCHER (*Anselmus*) plura egregia edit opuscula Ascetica. 218.

FOLENGI (*Joan. Bapt.*) in Psalmos Commentaria ab hæreticis corrupta restituntur. 54.

FOLENGIUS (*Theophilus*) Poëta deplorat tempus prophanis auctoribus perditum. pag. 25.

FOUR (*Ludov. Thomas du*) insignis Scripturista. p. 59.

FOURMONTIUS Calmeti adversarius. pag. 69. col. 1.

FRANCOIS (*Philippi*) Directorium spirituale ex regula S. Benedicti 217.

Francicorum Regum Historiæ illustratores Monachi. 386. col. 1. Eorum nova Collectio. 387. col. 1.

FRIDAGODUS Cantuariensis. 36. Græcè Doctus. 555.

FROWINUS Abb. Theologus eximius Abælardum contutavit. 81.

FULBERTUS Carnot. Me dicinam docet. 304. de uncia quid. *ibid.*

FULDENSIVM *antiquariorum* labores. 511.

FULGENTIUS Affligemienſis. 34.

G

GALLI *Monachi* ab elegantiori literatura celebres. 561. Philologi plures recensentur. 578. 579. De Galliæ Monasteriis scripserunt *Dionys. Sammartanus* & alii. 405. Senatûs Parisiensis appellatio à Papa ad Concilium & quatuor propositiones Cleri Gallicani. 152. De Gallici Regni ad Piniū translatione. 359.

GARNIER (*Joan.*) contra Calvinum. 151.

GATTUS (*Antonius*) Mabilionii Vindex. pag. 457.

GARZIAS de *Cishevo* præstans Asceta. 216.

GENEBRARDUS (*Gilbertus*) Biblia edit. pag. 55. col. 2. Calvinianos exagitat. pag. 150. & seqq.

GEORGIUS ADAM Mathematicus. 332.

GAZI (*Laurent.*) in arte musica nulli secundus. 346.

GERARDUS *Belga* scribit de passione Domini & Sanctis &c. 215.

GERBERTUS Floriacens. Medicinæ peritus. 303.

GERBERTUS postea *Sylvester II.* bonis artibus eruditus. 557. in Arcana philosophia excellit. 318. ob Matheſin habetur promago. 328.

Germania Scriptores Historici Veteres. 387. 388. Secul. XIII. 389. post Trithemium. 390. nostra ætate. 392. Germaniæ Sacræ auctor Bucelinus. pag. 372.

GERMONII Jesuitæ apologia 451. cui respondent Lazarinus & alii. *ibid.*

Gerardimontenses in Flandria humaniores docent literas. 522.

GERSEN (*Joannes*) de Imitatione Christi. pag. 211.

S. GERTRUDIS Theologia Mystica. 212.

GERVASIUS de Scripturis Anglis. 380. col. 1.

GESREVIUS (*Franciscus*) Theologiam Scholasticam propugnat & Dogmaticam excolit. 106. col. 1.

GILBERTI *Crispini* de Immac. Concept. B. V. M. sententia. 87.

GILBERTUS Cantabrigiensis Professor. 36.

GOBELINUS (*Joan.*) contra Calvinum. 151.

GODEFRIDUS Abb. Vindoc. de Baptismi necessitate. 139. col. 1. De Confessione. 171. Qua de re Guilielmo Magistro respondet. pag. 172. Scribit de Investituris. pag. 229.

GODEFRIDUS *Beselius* Abb. Gottwic. 392. ante Officialis Moguntia 166. Scribit contra Lutheranos. 147. Convertit Ulricum Principem Brunswicensis & Elisabetham Imperatricem. *ibidem.*

GOISBERTUS Carnotensis Medicus & Monachus. 304.

GOMETH Abb. Florentini balsamum. 309.

GORDIANUS S. P. N. Discipulus. 550.

GORDON (*Andreas*) Philosophiam Scholasticam impugnat p. 286. 287.

Ffff 2

GOSCE

H.

- GOSCELINUS Bertinenfis Asceta hagiographus. pag. 351.
- GOTHESCALCUS in lēctione PP. verfatus. 21. inutiles in Theologia movet quæstiones. 22. docet geminam prædeterminationem. 126. Ejus dogmata. *ibid.* Defenditur à Lupo. pag. 127.
- GRÆCORUM error de Spiritu S. refutatur à S. Anselmo. 133. eorum schisma. 141. impugnatur ab Henrico Abb. 141. 142. levitas in Historia. 367.
- GRATIANUS methodicam Canonum Collectionem adornavit. 226.
- GRAMMATICI *Benedictini* in Germania. 557. & 558. rariores in Gallia. 558.
- GRANNON (*Petrus de*) leges Gothorum congeffit Sec. XI. 244. col. 1.
- GRATIA *Actualis* Romæ disceptata, consultoribus Benedictinis. 101. qui Salmanticæ Benedictinis adstipulantur. 102. Veterum Doctrina. 107. Mabillonii. 108. De ejus necessitate contra Pelagium. *ib.*
- GRAVESON de studio S. Scripturæ. 73.
- GREGORIUS M. celebratur. 201. an fuerit Benedictinus. 465. 469. Ejus Theologia Ascetica. 201. positiva. 5. 6. 9. Polemica contra Agnoitas, Manichæos, Arrianos, Nestorianos, Eutichianos, Pelagianos Quietistas. Ejus variæ Doctrinæ. 118. vicit Eutichium Patriarcham C. P. 117. Hagiographorum Dux. 349. 350. Ejus Canonum peritia. p. 223. Humaniores literas laudat. 545. Ejus vindiciæ de antiquitatis studio contra hæreticos. 520. & 521. viros eruditos colit. 6. 7. Philosophiâ excellit. p. 262.
- GREGORII VII. de pœnitentiis veris & falsis judicium. 176.
- GREGORII Abb. Schyr. manufactio ad perfectionem. 219.
- GRILLUS. Vide *Angelus*.
- GRIMALDUS Archicappellanus. pag. 501. vocatur ad docendum. 502. Fœdus inter Augiense & San - Gallense Monasterium sanxit. 502.
- GRUSSIUS (*Jacob*) contra Luth. 146.
- GUIBERTUS Flaviac. literas deperit & in profana dilabatur. 559. redit ad spiritualia. *ib.* Proficit in SS. Literis Duce S. Anselmo. 29. Ex iisdem fit perfectus Concionator. 29. fata ipsius sub Henrico Abb. 30.
- GUIDO Aretinus inventor Scalæ *ut re mi.* & Musicæ restaurator. 343.
- GUIDO de *Mimo* Canonista jus in Abbatiam strenue defendit. 230.
- GUILLELMUS *Bingham* contra Wicelsum. pag. 142.
- GUILLELMUS Grimoardi J. U. peritissimus pag. 232.
- GUILLELMUS S. Theoderici Abb. Abælardum refellit. p. 79.
- GUILLELMUS de *Monte Lauduno* in Clementinas 231.
- GUILLELMUS de *Nangis* Chronologus cum continuatoribus. 381.
- GUILLELMUS (*Petrus*) Calmeti Adversarius. pag. 61.
- GUITMUNDUS à Cartesii Philosophia alienus. pag. 276.
- HÆFTENUS (*Benedictus*) egregius Rhetor & Poëta. 572. Asceta. 215.
- HAGIOGRAPHIA à Benedictinis exculta. 349.
- HAGIOGRAPHOS S. J. Latenses & San - Mauriani Monachi juvant. 352. 353. impugnantur per Sebastianum à S. Paulo. 353.
- HANSIZIUS (*Marcus*) modesti usus Criticâ, fatetur Ruperti Monachatum. 503.
- HARDUINUS cum Benedictinis disceptans de corruptione librorum, & Em. Card. Quirini de eo relatio. 543.
- HARRACHI Nitriensis Episc. consilium de studiis per Germaniam reformandis. pag. 114. 115.
- HARTMAMMI (*Christoph.*) Annales Eremitani. pag. 390.
- HAY (*Romanus*) de Vindicandis Monasteriis. pag. 239.
- HAYMO (*Fuldensis*) SS. Literas profiteatur. 20. Ejus sententia de SS. Eucharistia. 125. 126. Scribit de amore Patriæ cœlestis. 203. Contrahit historiam Ecclesiasticam. p. 365.
- HEIMBERTUS Abb. Bursfeldensis scribit Historiam Ecclesiasticam pag. 365.
- HEITTO Augiæ divitis Abb. scripsit Capitulare XXV. Capp. constans. p. 228.
- HELBÖCK (*Placidus*) Asceta. pag. 219.
- HELIAS Abb. Nobiliacensis Orator & Canonista. pag. 232.
- HENRICUS Abb. Brunswic. Græcos confutat. 141.
- HENRICUS CLAUS contra Lutherum. p. 146.
- Henricus de FAUTERIS Abb. Cluniac. statutum facit de S. Script. studio. p. 68. Cæteras scientias ad illud referri jubet. pag. 45.
- HENRICUS Vredensis contra Luth. p. 146.
- HERGOTT (*Marquardus*) Cæsareus Historiographus. 393. Splendidum edit Opus de Genealogia Habsburgicæ gentis. pag. 459. Quam inierit viam. p. 460. Ludewigii & Köhleri de eo judicium, & Aristarchi Censura. *ibid.* Clementis XII. P. ad eum epistola. pag. 393.
- HERICUS Autistodorensis *Theosophus* dictus. pag. 27.
- B. HERLUINI dictum de addiscenda S. Script. pag. 27. 28.
- HERMANNUS *Contractus* insignis mathematicus. p. 330. Antiphonarum auctor. *ibid.*
- HERMANNUS Corbejenfis scripsit meditationes in Psalmos. pag. 45.
- HERVEUS Burdigalensis de Im. Concept. 88.
- HEUMANN notatur. pag. 294.
- V. HILDEBERTUS Cluniacensis doctissimus. pag. 561. Post S. Anselmum Scholasticis prælusit. p. 76. Ejus methodus Scholastica. p. 77. in prima adolescentia Berengarii discipulus. p. 132. Veram de SS. Eucharistia & accidentibus sententiam tradit, usus novo vocabulo *Transsubstantiationis*. p. 132. 133. Ejus Theologia moralis. 178. Ethica 294. Ascetis. pag. 210.
- S. HILDEGARDIS Bingenfis scripsit Theologiam mysticam & alia. 210.
- HILDUINI Arcopagitica. pag. 306.

HINC-

- HINC MARUS Remensis cum Rabano Moguntino Archiep. Gothescalcum damnat. pag. 127. Quo pacto absentem Episcopum absolverit. p. 174. Ex quo hanc doctrinam hauserit. p. 175. Quid sentiat de Cultu imaginum. pag. 130. Consultitur super divorcio Lotharii. 175. Epistolas veterum Pontificum ab *Isidoro Peccatore* collectas & Moguntiam ad Riculfum missas ceu incertas recipere abnuat. 228. Rhabanus Maurus Riculfi successor eadem respuit. 229.
- HISPANICARUM rerum Scriptores Benedictini. pag. 394.
- De *Hispaniæ* Monasteriis Perefius &c. 405.
- HISTORIA utilis p. 348. 402. col. 2. 423. 426. aliæ scientiæ inde perficiuntur. p. 424. Historici & Critici munus. 472. Studii Historici Historia *Cap. IV.* pag. 348. & *seqq.*
- HISTORIÆ Cultura Benedictinis Commissa. 350. Etiam profanam tractant. p. 377. Köhleri de eis testimonium. p. 394. Historiæ universalis Scriptores. 398. Historiæ Ecclesiasticæ universalis Scriptores. 365. 366. Ejus pars vitæ SS. Pontificum. pag. 356.
- HISTORICI *Germaniæ*. p. 387. & *seqq.* Historiæ utriusque obscuritas sub medio ævo. 433. publica an monasticæ intextenda. 436. De Historia Italiæ monastica Quirinus. 427. Quid Ephemerides Venetæ. pag. 428.
- HISTORIOGRAPHUS in quolibet Cœnobio constituendus. 424. Ejus utilitas. 425.
- HISTORIA *Literaria* Benedictina. p. 421. Quid de ea censuerit Mabillonius. *ibid.* Quid Pezsius. pag. 422. & *seq.*
- HISTORIA de auxiliis. 101. Lepida de Theologo. pag. 109.
- HOOSIUS (*Jeanus*) Abbas insignis Mathematicus. pag. 331. col. 2.
- HOVÆUS Abb. Poëta de arte amandi Deum. pag. 572.
- HUBERTI *Affonvillei* Opera. pag. 215.
- HUBERTUS *Phalefius* adornat Concordantias Bibl. 60.
- HUEBERUS Mellicensis illustrat Austriam. pag. 455.
- HUEBMAN (*Simonis*) Philosophia Cœlestis. pag. 219.
- HUGO Cluniac. scribit de rebus Theologicis. pag. 82.
- HUGO Flaviniac. de Historia Ecclesiastica universali benè meritus. 365. col. 1.
- HUGBALDUS & *Humbaldus* Musicæ periti. pag. 339.
- HUMBERTUS Card. impugnat hæresin Sacramentariorum. p. 132.
- HUSS hæresiaracha adversarios habet Benedictinos. pag. 143.
- J.
- JEJUNANTES ut lautius cœnent, notantur. pag. 178. col. 2.
- IGLACUS SS. Lit. Professor, cujus partus ingenii cum Monasterio flammis cesserunt. pag. 17.
- P. *Ziegelbauer Hist. P. II.*
- S. ILDEPHONSUS ex Angaliensi Monasterio aliò ad studia mittitur. 119. Excellit doctrina Morali. pag. 169. Et Asceticâ. 201. Helvidianam & Antidico - Marianitarum hæresin impugnat. pag. 119. Non absque Cœlesti operæ mercede. pag. 120. col. 2.
- INFERNI pœna & hujus æternitas. p. 158.
- INNOCENTIUS XI. S. Anselmi sententias doceri jubet. pag. 100.
- INSTRUMENTORUM *Veterum* Collectores. pag. 408.
- JOACHIMUS Abb. S. Galli contra modernos Sectarios. pag. 144.
- JOACHIMUS Florensis Asceta. pag. 211.
- JOANNES Abb. Archicantor venit in Angliam. p. 337. Et Benedictinis cantum docet. pag. 338.
- JOANNES Abb. & Princeps ad S. Emmeram Translationem S. Dionysii propugnat. p. 484. Edit Codicem diplomaticum. pag. 462.
- JOANNES *Algrinus* Asceta. pag. 212.
- JOANNES à *Stipite* Canonum Doctor. 236.
- JOANNES *Bernardus* Abb. Fuldensis. 238.
- JOANNES *Diaconus* vitam S. Gregorii M. ex ejus operibus describit. 350. Vitam S. Clementis. 260. Eum imitantur San - Mauriani. 350. col. 2. Historiæ Ecclesiasticæ cum Anafasio Abbate Card. incumbit. pag. 364.
- JOANNES Fiscamnenfis. 306. Ejus laus præsertim è re medica. pag. 306. 307.
- JOANNES *Gorzienfis* SS. Patres verfat. 27.
- JOANNES *Hantiwellensis* Poëta. pag. 563.
- JOANNES *Jacobus Albus* Scotus Ratisb. disputat cum Schmidelio. p. 145.
- JOANNES *Laudunensis* Grammaticus p. 560.
- JOANNES *Saracenus* Theologus pag. 96.
- JOANNES Uticensis humaniores tradit. 560.
- ISIDORUS *Clavius* Casinas. pag. 53.
- ISIDORUS *Hispalensis* libros asceticos edit. pag. 201.
- ISIDORUS *Mercator* seu Peccator. pag. 223. Ejus ex S. Reg. S. P. Bened. spoliolum. 3.
- ISO San - Gallensis Medicinæ Magister. p. 303. col. 1.
- ITALI *Benedictini* in variis Academiis docent. pag. 59.
- ITALICARUM rerum Scriptores. 396. 397. De Italiæ Monasteriis Cavacius. p. 404.
- JUDÆORUM perfidia à Benedictinis oppugnata. pag. 138.
- JUS *Canonicum* quid sit. 221. Quid Civile. 243. Jus Rom. Secul. XIII. in Germania receptum & ex Cathedra traditum. 249. Jus naturæ & Gentium Protestantium. 251. Erroribus laborat. 152. Juris naturæ expositores Benedictini. *ib.*
- JUS *Publicum* quid. 251. De Jure Publico Ecclesiastico Systema. p. 253. 254. De Jure Publico Imperii Romano - Germanici 254. Omissum apud Catholicos Salisburgi doceri incipit. p. 255. Juris Canonici & Publici Professores Benedictini, Fuldenses, Frisingenses, Cremifanenses. pag. 258.
- JURIS *Civilis* & *Publici* studium in Monasteriis Germaniæ instituendum. pag. 258. col. 2. & *seqq.*

G E 88

JURA

JURA Apostolica Vindicantur. pag. 429.
Jus Monasteriorum in successiones hæreditarias contra novissimum Anonymum &c. pag. 258. & seqq.

K.

KADERMINSTERUS (Richardus) Abb. pag. 56.
KRAUS (Joannes Baptista) S. Emmerami Abbas propugnat translationem S. Dionysii. pag. 484.
KREZ (Alberti) Opuscula Ascetica. pag. 219. col. 1.
KRÖLL (Godefridus) Hist. Evang. scribit. pag. 63.

L.

LAMBERTI Schaffnaburgensis historia vindicatur. 388. Laudatur à stylo. pag. 557. col. 2.
LANCLOTUS (Claudius) Celebris Linguista. 578. Ejus nova S. Scripturæ dispositio. 34. col. 1.
B. LANFRANCUS In Academia Beccensi Professor celebris, & à Germanis frequentatus. 28. Ejus Libellus de celandæ Confessione. 177.
LANGII (Michaelis) Pascua animæ. pag. 218. col. 2.
LAPUS Abb. primus Commentatus est in sextum Decretalium & Clementinas. p. 230. col. 1.
LATINITAS Medii ævi notatur. 439. 544. Stylus sæculi VII. turgidus. 548. Latine loquendi usus in Scholis Benedictinis. 556. An Stylus elegans scientiis superioribus conveniat. 562.
LAUNOJUS Criticus Benedictinis infestus. 488. Ab eisdem impugnatus. 499.
LAURENTIUS Abb. Murenensis contra modernos Sectarios. 144.
LAURETUS (Hieronymus) Sylvam allegoriarum elucubravit. 55. & Ascetica. p. 216. col. 1.
LAZZARINUS (Dominicus) declamat contra Germonium. 450. Mabillonii ad eum Literæ. 450. 451.
S. LEANDER hæresin Arianam profligat. p. 118. col. 2.
LEANDER à S. Martino Anglus excellenti ingenio adolescens hæreticos hæreticus ipse confundit. 149. à Patre S. J. Conversus ad Catholicam fidem fit Benedictinus. p. 150. Duaci docet linguam Hebraicam, & edit Glossam ordinariam in Bibl. 59. 150.
LEGES Gotthica, Salicæ, Ripuariæ, Longobardicæ. 244. Romanæ. 245. Anglicæ ab Igulpho servatæ. 245. Legum Civilium studio Clericis & Monachis interdicitur. 250.
LEGIPONTIUS (Oliverius) De præstantia & utilitate studii S. Scripturæ. 70. Scribit Annales sui Monasterii. 407. Fastos heroico Carmine. 407. Ejus systema condendæ Monasteriorum historia. 443.

De archivis & Diplomatum Crifi. 460. 461. De rei numariæ & antiquitatum studio. 539.
LEO IX. SS. Literarum amator. 31. Ejus de translatione S. Dionysii literæ. 479. 481. & seqq.
LEONARDUS Abb. Vlierbacensis. 237.
LIBRI Chorales vastæ molis. 517. Commendantur. 519. Librorum utilitas. 518. Obsceni à Bibliothecis removendi. pag. 551. col. 2.
LINGUÆ Orientales seu eruditæ utiles. 580. 583. Earum studium præscribitur à S. Congregatione de propaganda. 581. 582. An Hebraica & Græca ad SS. Literas sit necessaria. 10. 11.
LITERÆ Politiores Seculo XIII. Cur in claustris neglectæ. 562. Quibusdam eos sectantibus 562. 563. Reflorescunt Sec. XV. 564. Præcipue Seculo. XVI. 567. Eas laudant Gregor. M. & Cassiodorus. 545. De lectione literarum profanarum terrificum exemplum. 31.
LOBIENSES Abbates Vicarii Gener. Leodiens. pag. 166.
LOBINOVIUS condit historiam minoris Britannia. 383. Notatur ut partialis. pag. 384. col. 1.
LULLUS (Raymundus) Achymista. 321. & 322. col. 1.
LUMINEUS Asceta. pag. 215.
LUPUS Ferrariensis S. Augustini de gratia Doctrinam tutatur. 21. Favet Goteschalco. 127. Scribit & defendit librum de tribus quæstionibus. 128. Canones conscribit. 228. De Comitibus consulitur. 328. Ab Abb. Trappensi notatur. 553. Sed per Mabillonium defenditur. 554. Ejus de libris sollicitudo. 511.
LUTHERI sermones Convivales reprehenduntur 298.
LUTHERANI à Benedictinis Constantiæ impugnati. pag. 145.

M.

MABILLONIUS Scholasticas quæstiones leniri & restringi suadet. 95. Ejus sententia de gratia. 108. Epistola ad Card. Colorado de quatuor propositionibus Cleri Gallicani. 152. 153. Monet assentiente Card. Quirino retinendam Philosophiam Scholasticam rescissis aut circumscriptis quæstionibus minus utilis. 283. 284. Ejus de Cultu SS. Ignotum. 354. Epistola desuper declaratoria. 355. Nova editione æmulos devincit. 356. Tractat de legibus Francicis. 385. De re diplomatica optime meritus p. 445. 453. De violato Sanctorum O. S. B. Canone postulat 471. Ejus Vindicias probant Docti 471. 472. Suffragante Clemente XI. 473. Conscribit Acta Sanctorum O. S. B. 414. Ejus præfationes cum plausu exceptæ. 415. Adornat Annales Benedictinos & Tomo V. Immoritur, quos alii absolvunt. 416. & seqq. Approbantur. 437. Ejus methodus in conscribenda Monasteriorum Historia. 440. 441. 443. Quid circa chartas, Re-

Reliquias & sepulchra observandum censet. 442. Ejus præconia. 503. 504. Merita in studium antiquarium. 538. Animadversiones in illud. 542.
MAGIA Naturalis quid sit & qui differat à superstitiosa. 319. 320.
MAIMBURGUS De Translatione regnorum per Pontifices. 359.
MANNARINUS (Thomas) Casinensis primus SS. Can. Salisburgi Professor. pag. 241. col. 1.
MANSO (Victorinus) Harmoniæ Theologicæ Patrum & Scholasticorum Scriptor. 54.
MANUSCRIPTI Codices ventilantur. p. 542. & 543.
MARCULPHI formulæ. 244.
MARCUS S. Benedicti discipulus & Poëta. pag. 545.
MARCUS Cremonensis SS. Litt. scientificus. p. 53.
MARCWARDIUS De Cura Monachorum ægrotantium. 301.
B. V. MARIE Virgineus Partus agitur Paschasium inter & Ratramnum. 128. 129.
MARIANUS Scotus De Joanna Papissa. 358. Insignis antiquarius. 512. Fulget signis sanctitatis. 513.
MARIOANDA (Alphonsus) Professor Neapol. pag. 105.
MARTENE (Edmundi) Commentarii in S. Reg. 217. Sextum Annalium Benedictinorum Tomum complet. 419.
MARTIN (Claudius) Opuscula Ascetica scribit. 217.
MARTIANAY (Joannes) S. Script. docet 58. In regulas Criticas à se præscriptas peccat. 500. Vulgat S. Hieronymum. pag. 536.
MARTINI Bracarenensis Collectio Canonum. pag. 222.
MARTINENGUS (Prosper) Poëta. p. 567.
MARTINUS Dumienensis Abb. ascetica scribit. pag. 201.
MARTYROLOGIA Monastica & Eorum auctores. 413. & seqq. Aliorum Scriptores. pag. 354.
MASSUET (Renati) Epistola encyclica de historia Bened. exscribitur. 416. Card. Quirini de eo judicium. 418.
MAURUS Cbiacula egregius Musicus & Compositor. 346.
MATHESIS difficilis & amæna. 331. Discitur & excolitur à Monachis. 331. etiam publicè. 327. Mathematicæ disciplinæ apud Benedictinos sunt parerga. pag. 326.
MATHOUDIUS (Claudius) Theologus. 106. Severiorem moralem tradit. 187.
MAZZOLENUS (Albertus) De re nummaria. 539. & seqq. De Tribunicia potestate, Consulibus, Imperatoribus & Votis. pag. 541.
S. MECHTILDIS Theologiæ Mysticæ dedita. pag. 212.
MEDICINA antè Constantinum Afrum neglecta. 305. Quid Divinum continet. 299. Monachis concessa. 309. à multis olim culta. 300. 316. Excursus eorum exercendæ Medicinæ causâ prohibitus. 309. Me-

dicinæ studium hodie in claustris negligitur. 315. Elchingæ refloret. 315. Ejus incertitudo. 316.
MEDINÆ (Bartbol.) Animadversiones pro S. Script. studio. 72.
MEGE (Ant. Jof.) Commentaria in S. Reg. 217.
MEGINFRIDI Fuldenfe Chronicon. 399.
MEGINRARDUS Hirsaugiensis. 26. col. 2.
MEICHELBECK (Carolus) Artem Diplomaticam Germaniæ illustrat. 462.
MELLICENSIIUM Doctrina Moralis non laxa. pag. 181.
METHODUS docendi SS. Literas Rabani. 19. 20. Hildeberti scholastica. 77. peripatetica vitiosa 274. Conscribendæ monasteriologiæ 443. seqq. Studendi Hist. Ecclesiast. 375. col. 1.
MEYERUS (Bartboldus) Juris pontificii Doctor. 237.
MEZGERI Fratres Theologi. 60. Josephi institutiones in S. Scripturam commendantur. 67. Idem scripsit historiam Salisburgensem 364.
MODESTUS Immodestus notatur. 529. 530.
MOLINA & Fonseca Authores scientiæ medicæ. 101.
MONACHISMI Antiquitas, præstantia & utilitas in republica. 196. Nostro etiam tempore. 197. Sectariorum Cavilli in eos. pag. 52.
MONACHI Libris scribendis rectè destinantur. 518. 519. Infulsa in eos Riveti criminatio. 521. Defenduntur contra Sectarios à Muratorio & Gretsero. 522. 523. Item à Quirino. 523. quamvis cui-libet non liceret volvere opera gentilium. 526. 551. 555. 556. Erat tamen inter eos eruditioni Locus. 56. An ex profanis literis eis periculum creetur. 31. Ea de re concertatio inter Ranceum Abb. Trapensem & Mabillonium. 555. De Romanensium, ut vocant, fabularum lectione triste exemplum. 551.
MONACHI in Germania à liberalibus disciplinis celebriores. 557. 558. Monachi Veteres S. Scripturæ studio addicti. 48. Singulariter Gemblacenses 31. Ob studia à choro dispensandi. 230. Redarguntur pfallentes & non intelligentes. p. 43. Ad Academiæ mittuntur. pag. 83. Winchombensium privilegium oxoniense. 280. SS. Canonum contemptores notantur. 234. à Processibus caveant. 257. Anglicarum LL. periti. 246. Monachis intra claustra licet esse Medicis. 309. Olim Historiarum Scriptores & Conditores. 377. 378. Monachi Cong. SS. Vitoni & Hidulphi Theologiæ positivæ præprimis addicti. 60. 61. Monachi sacrorum dispensatores ex declaratione Bonifacii P. IV. 161. Ritus eos consecrandi. 161. An superent Clericos sæculares invidiosa quæstio. *ibid.* Monachorum Æmulis satisfiit. 162. 405. Regum & Principum Confessarii. 162. Rigorosi. 163. Ecclesiarum Rectores, Vicarii Generales, Suffraganei. &c. 165. 166. Monachismi gloria major apud Italos. 431. Ritus consecrandi Monachos. pag. 161.

- MONASTERIA ad studia excitantur Se-
cul. X. 555. Usus docendi in illis Se-
cul. IX. 552. Eorum facies Secl. XIII.
pag. 211.
- MONASTERIOLOGIE origo. 398. Ejus incur-
ria Secl. XV. 402. Monasteriologi Se-
culo XIV. 401. Germaniæ 483. Re-
centiores. pag. 406. & seqq.
- MONASTICON Moguntiacum. 408. Teuto-
nicum *ibid.* Scoticum col. 2. *ibid.*
- MONASTERIORUM certamina de viris illu-
stribus sibi afferendis. 501. col. 1.
- MONEDA (*Andreas de la*) Hispanus The-
ologus. pag. 97.
- MONIALES O. S. B. latini sermonis, &
S. Scripturæ peritæ. 14. 15. Asceseos stu-
diosæ 203. Scribendo deditæ. 203. 204.
- MONTFAUCON Græcâ Palæographiâ æmu-
latur Mabillonium. 453. Studii antiqua-
rii cultor. 538. Edit Opera SS. PP. 536.
- MUR (*Christianus*) opticus ex somnio pro-
ficat. 335. col. 1.
- MUSICA quid sit, quæ ejus præstantia &
inter Benedictinos origo. 363. De ea
S. Benedictus nihil præcipit. 345.
- MUSICES studium excolitur à Benedictinis
Secl. XI. 343. Ea fovendis literis est
idonea. 344. Figuralis ne ex Ecclesiis
submoveretur, quis intercesserit. 345.
Quinam in Musica eminuerint. p. 339.
340. 342. 246. 247. Ejus cultor Joan.
Abb. S. Blasii. 344. Olor Greg. Abb.
Weingart. 345. Musica nostri temporis
an sit perfectior Veteri. 347.
- MYSTICA Theologia quid, & à quibus tra-
ctata. 190. 191. Ascetæ ejus cultores re-
centiores. pag. 215. & seqq.
- ductu libri S. August. ad Sacram con-
vertitur. pag. 35.
- ODO Cantuariensis edit Opera Sacra. 37.
Scribit miracula S. Thomæ Cantuarien-
sis. pag. 363.
- ODONIS Cluniacensis Visio pag. 36.
- OFFICIALATUS Monachis commissus. pag.
166. & seq.
- OLBERTUS Laubiensis Monachos studio SS.
Lit. se applicat. 30.
- ONTIVEROS (*Bernardus de*) Hispanus The-
ologus. pag. 97.
- ORATORES & Poëta insignes Sec. XVI.
pag. 567. & seqq.
- ORGANORUM usus quando in Monasteriis
cæperit. 340.
- ORIGINES San - Blasianæ. pag. 408.
- ORSATI (*Joannes Aut.*) S. Scripturæ pu-
blicus interpret. 60. col. 1.
- ORSI Historiæ Eccles. versionem suadet
Card. Quirinus. p. 376.
- OSBERNUS Anglus à multa literatura ce-
lebris. pag. 37.
- OTFRIDUS Weiffenb. probat usum S.
Script. in lingua Vernacula pag. 23.
Orthographiæ Germanicæ Scriptor. 553.
- OTHLONUS S. Emmerami Ratisb. SS. Li-
teras profanis præfert, gravissimè pro-
pterea tentatus à diabolo. p. 31. col. 2.
& seq. Hagiographiæ incumbit. 351.
Inter Antiquarios celebris. 523. col. 1.
- OTTO San - Blasianus res Germaniæ illu-
strat. 389.
- OTTO III. an homicida &c. pag. 164.
- OWER (*Petrus*) suæ doctrinæ monumenta
reliquit. 219. col. 1.

N.

- NECCARUS (*Paulus*) Lutheranismi obli-
scit. pag. 146.
- NESTORIANA hæresis resuscitatur in Hispa-
nia. pag. 123. Cui extirpandæ incumbunt
Benedictini. p. 124.
- NICOLAUS de *Donis* Reichenbacensis Ma-
thematicus. pag. 332.
- NICOLAUS de *Fractura* insignis Canonista.
pag. 230.
- NICOLAUS Monachus ad S. Albanum affer-
tor Immac. Concept. p. 88.
- NOTKERUS San - Gallensis Theologus. pag.
26. col. 1. Physicus in aulis Principum.
pag. 303.
- NOURRI (*Nicolaus*) edit apparatus in Bi-
bliothecam Patrum. 490. col. 2. Dog-
mata fidei enucleat. 491. Ethnicorum
de Religione sensa exponit. *ibid.* Artium
inventores, disciplinas, scientias, aliâ-
que elucidat. pag. 492. &c.
- NUCEUS (*Angelus de Nuce*) scribit cen-
suram in Quæsnelli doctrinam 112. Chro-
nicon Casinense notis illustrat. p. 404.

O.

- ODO Aurelianensis Philosophus veteres
nominales rejicit pag. 269.
- ODO Cameracensis à Philosophia profana

P.

- S. PAMPHILUS & S. *Ambrosius* insignes An-
tiquarii 519. col. 1.
- PANORMITANUS (*Nicolaus*) Abb. Can. cul-
tor celeberrimus. 235.
- PASCHALIS II. P. negat absolvi posse nisi
pœnitentem. pag. 178.
- PASCHASIUS *Radbertus* in SS. Literis versâ-
tur. 23. quarum studium Abbatæ præ-
fert. 24. Et seculari eruditioni. 25. De-
fendit Dogma de SS. Eucharistia. p. 125.
Item doctrinam de partu Virgineo. pag.
128. De vera pœnitentiâ. pag. 172.
Ante medicinam ægrotis adhibendam
censet. pag. 176.
- SS. PATRUM vestigiis insistendum. p. 64.
Eorum in Philosophia Auctoritas. p. 275.
Eorundem editiones curant Casinenses &
San - Mauriani. 534. & seqq.
- PELAGIUS hæresin spargit. 120. Refutatur
à Ven. Beda. 121. 122.
- PENNALOSA *Mondragon* (*Benedictus de*)
Viennensi Universitati accedit. 98.
- PEREGRINI hæretici conversio per Ratbo-
dum. pag. 131.
- PERESIUS (*Josephus*) illustrat in Hispania
rem diplomaticam. 454. Scribit episto-
lam ad Mabillonium. 419. & seqq. Ejus
adversus Hieronymianum Vindiciæ. pag.
420. col. 2.

Perez

- Perez (*Antonius*) Hispanus Theologus.
pag. 97.
- PERIONIUS (*Joachim*) barbariem à Scho-
lis eliminat. 569. Aristotelem Vindicat.
pag. 280.
- PERIPATETICI Secl. XI. invalescunt. 270.
Eorum methodus vitiosa. 274. à pleris-
que deseritur. 275. Secl. XV. revir-
escit. 278. Fuit parit nugas. p. 282.
col. 2. &c.
- PETITIDIER Abbas Infallibilitatem S. Pon-
tificis tuetur. 154. Olim ejus adversa-
farius. 155. An scripserit apologiam pro
litteris Montaltanis. pag. 270.
- PETRUS num Romæ fuerit. 360. De eo
Corteseus. p. 361.
- PETRUS *Alberti* Canonista. pag. 235.
- PETRUS *Baston* primus Pictaviensis Univer-
sitarum Canonista. p. 235.
- PETRUS *Cellensis* eximius B. V. M. cultor.
pag. 88. SS. Canonum peritus. p. 229.
Ejus de bonarum artium cultu sen-
tentia. pag. 584.
- PETRUS *Damiani* ex Professore Juris Le-
ctor Theologiæ. p. 31.
- PETRUS *Diaconus* Casin. cum Græcis de Pro-
cessione Spiritûs S. disputat. 139. 140.
- PETRUS *Regius* Canonista 236.
- PETRUS *Rogerus* de Visione Beatifica Joan.
XXII. pag. 89.
- PETRUS *Ursinus* de Regno Neapolitano.
pag. 397.
- PETRUS *Venerabilis* Judæos & Mahometanos
infectatur. pag. 138. Miracula sui
temporis commemorat & vitia. 373.
- PEZIUS (*Bernardus*) Bibliothecam scripto-
rum O. S. B. molitur. 422. Sicut & *Udal-
rici* Bambergensis Codicem diplomaticum
pleniùs edendum. 455. 456. Ejus in rem
literariam merita. 583. S. Pontifici proba-
ta. 530. *Bernardus* & *Hieronimus* Pezii in-
signes Antiquarii. 526. & seqq. *Hieronymus*
opera commendantur. 530. 531.
- PHALSIUS. Vide *Hubertus*. pag. 60.
- PHILOGI Secl. VIII. 548. col. 1. Sec. IX.
552. & seqq. Sec. X. 555. &c.
- PHILOSOPHIA quid sit. 262. Quid Scholasti-
ca. 286. Dudum à Benedictinis culta. p.
262. & seqq. Et quidem Parisiis triplex.
274. Aristotelica ab eis recepta. p. 278.
Languere incipit. 274. Philosophi Bene-
dictini veteres 266. Secl. X. 267. Se-
cul. XI. 269. 270. Recentes. 280. Sedi-
tio Philosophica Oxonii. 278. 279. Phi-
losophiam Scholasticam retinendam cen-
sent *Mabillonius*, *Quirinus*, *Ziegel-
bauer* & alii. 276. 282. 283. nonnulli eam
carpunt adducto exemplo unius nugacis
Grammatico - Philosophi. 282. Eam ab-
dicandam unus alterque retur. 287. Be-
nè Sapientes repurgandam judicant. p.
284. 285. Salisburgense Decretum hac
de re. 285. Philosophiæ secretioris anti-
quitas & cultus. p. 317. à Benedictinis
haud neglectus. pag. 317. 318.
- PHOTIUS Rom. Ecclesiam impugnans refel-
litur à Benedictinis. pag. 129.
- PIETAS SS. Lit. studiose commendatur. 20.
- PINII S. J. Scribæ dictionaria obtunduntur.
pag. 493 & 494.
- P. *Ziegelbauer* Hist. P. II.
- PISTOPHILI adversus Bened. Schmier Cri-
sis. pag. 158. col. 2.
- PIUS Abb. San - Gallensis de virtutibus p.
219. col. 2.
- PIUS de *Marva* Medicus. pag. 311.
- PLACIDUS Murenis de humilit. & Obedi-
entia. pag. 218.
- POENITENTIA vera juxta Paschalem II. p.
178. Juxta *Gregorium VII.* & S. Anfel-
mum. 176. 177. Ejus modus juxta *Gre-
gorium M.* pag. 168.
- POETÆ & Oratores præstantes. pag. 564.
567. & seqq. 577.
- POLEMICUM studium in Luxov. Monasterio.
119. Floret in Anglicana Congreg. pag.
148. & 150.
- PONTIFICIS Romani causam & infallibilita-
tem tuerentur Benedictini. 151. In Gallia
oppugnatam defendit *Petitdidier*. p. 153.
155. De infallibilitate Pontificis recep-
tissima inter Benedictinos etiam Gallos
sententia. 156. 158. Regnorum transla-
tiones an per SS. Pontifices factæ. 359.
An Pontifices ante S. Benedictum Can-
tum Ecclesiasticum perfecerint. p. 336.
337. Scriptorum de Vitis Pontificum p.
357 & seqq.
- PRÆCENTORIS Officium in Monasteriis. 338.
- PRÆDESTINATIONIS modus à *Sfondrato* dis-
solutus, Romæ denunciatur. 103. 104.
& 105. De Prædestinatione *Gotheschal-
ci* sententia pag. 126. Ejus duæ con-
fessiones. 127. seqq.
- PREDICATIONIS Officium S. Benedicto di-
vinitus commissum. 159.
- PRÆSTIGIUM naturale quid sit. pag. 319.
- PRATELLIS (*Richardus de*) in S. Scriptu-
ram. pag. 45. col. 1.
- PRESINGER (*Rubertus*) Ascetica edit opu-
scula. pag. 219.
- PROBABILISMUS deseritur ab *Aguirre* & im-
pugnatur à *Sfondrato*. 183. De eodem
doctrina *Salisburg.* 185.
- PROBUS San - Albanensis Literarum huma-
norum cultor. 554. col. 2.
- PROCESSIO Spiritûs Sancti disputata. pag.
139. & seqq.
- PROFESSORES Religiosorum sint de eodem
ordine. p. 63. 137. gaudeant præcen-
tiâ. pag. 238.
- PUCCINELLUS (*Placidus*) de Ducatu Medio-
lanensi. pag. 397.

Q.

- QUIRINUS (*Card. Angelus Maria*) ad
Cathedras vocatus. 60. D ejus doctri-
na. 105. Euclidem impugnat. pag. 334.
Ejus de medicina narratio. 314. Gesta
Pauli II. III. & IV. illustrat. 357. 358.
Antiquitatis cultor. 53. Consilium de
veterum Mf. 532. Divina officia Græ-
corum Latiniore stylo donat. 532. 533.
Quo aliunde excellit 577. De Monastica
Italiæ & Farfensi historia Consilium &
Dissertatio. 427. 431. Rem diplomati-
cam Italiæ curat. pag. 454. Ejusdem
Epistolæ Criticæ p. 506. 507.

H h h t

R.

R.

- RABANUS Maurus** edit Pœnitentiale. 172. De Gula sententia 173. Respondet Reginaldo. 173. col. 2. De servo fugitivo. 174. Quasdam epistolas Pontificum non recipit. p. 229. Gothefcalci adversarius. 127. Ejus Opuscula Ascetica. 103. In Germaniam merita. 553. Discipuli, Strabo, Otrifridus. &c. 21. col. 1. 553. Quos à sua Schola exclusit. 20. Sua Opera ex SS. PP. compilat. 22. Desuper reprehensus respondet notanter. *ibid.*
- RADELIFUS (Nicolaus)** contra Wicleffum. pag. 143.
- RADULPHUS** Westmonasteriensis conscribit Conciones & Homilias. 37. 38.
- RAINERUS** Collector Decretalium Innoc. III. pag. 227. col. 1.
- RAINSANT (Joannis)** meditationes in Evangelia. 216.
- RASSLERI (Cristoph.)** lis cum Gobato pag. 186. col. 1.
- RATHERIUS** Laubiensis conficit itinerarium. 225. De arte Grammatica. 556. Impugnat anthropomorphitas. 131. Doctrina ejus moralis non laxa. 175.
- RATPERTUS** San - Gallensis Scripturæ interpretis pag. 26.
- RATRAMUS** Vide *Bertramus*.
- REGIUS (Petrus le Roy)** Abbas S. Michaëlis de Tumba Canonum Doctor. 236.
- REGULA** ex SS. Literis & PP. 2. 3. Spiritus sancti instinctu à S. P. Benedicto conscripta. 192. Veterum de ea Testimonia. 193. Illius excellentia. 194. Approbatio. 195. Scopus. 195. 196. Sola olim vigeat. 420. Ejus celebritas tempore Gregorii M. pag. 468.
- REGULÆ** pro SS. Literis tum intelligendis tum exponendis. pag. 7. 8. 9.
- REGULÆ** argumenti negativi. pag. 508.
- REINERUS (Clemens)** edidit Apostolatum Benedictinorum in Anglia pag. 413.
- RELIGIOSORUM** de penuria librorum querela. pag. 374. Vide V. *Monachi*.
- RELIQUIARUM** furta olim usitata. 482. De Reliquiis SS. Benedicti & Scholasticæ. pag. 475. Vide Benedictus.
- Reliquiis S. Dionysii.** pag. 478. & seqq. Vide *Dionysius*.
- REMGIUS** Autifiodorensis. pag. 27.
- RETTNBACHER (Simonis)** Consilia Sapien-tiæ. pag. 220.
- RHEGIM** Prumiensis Collectionem Canonum donavit. pag. 224.
- RIBERÆ** animadversiones pro SS. Litt. studio. pag. 71.
- RIGORDUS** Monachus Archiater & Scriptor. pag. 108. col. 1.
- ROBERTUS** Massiliensis leges tractat. 250.
- ROBERTUS de Monte** Canonista. pag. 229.
- ROGERIUS** Becensis Abbas & Cantuariæ Archiep. Cod. is interpres. p. 246. Le-thardo Abbati A. 1149. succedit. *ibid.* Cur & unde *Varius* sit dictus. 248. Electus successor S. Thomæ Archiepiscopi Cantuar. honorem refugit. 248. col. 2.
- ROMUALDUS** Classensis Ottonis III. Confessarius. pag. 164. ol. 1.
- ROSCELINUS** errat circa SS. Trinitatem. p. 133. Nominalium antesignanus. 268.
- ROY (Petrus le)** Vide *Regius*.
- RUINART (Theodoricus)** Mabillonii vindex. 449. Sicut & missionis S. Mauri. 474. Ejus apologia. 475. Statum Catholicæ Religionis sub primis Francorum Regibus describit. pag. 372.
- RUIZ (Franciscus)** 334. Regulas de S. Scriptura congestit. pag. 55.
- RUMPLERI** Annales Fornbacenses. pag. 404.
- RUSCELLI (Hieronym.)** mathematicus. 332.
- RUPERTUS** Tuitiensis. 38. Ejus Regulæ pro S. Scriptura. 39. Commentaria in eandem. p. 41. 42. Scribit de meditatione mortis. pag. 210.
- S. RUPERTI** in Noricum adventus ventilatur. pag. 497. & 498.

S.

- SACRAMENTARIUM** à Benedictinis oppugnati. pag. 131.
- SALISBURGENSIUM** doctrina de Probabilismo. 185. Philosophia. 283. Theologi celebriores pag. 101.
- SALOMON** San - Gallensis. pag. 26.
- SAMMARTHANUS (Dionysius)** Galliam Christianam cum Sociis refundit. 372. col. 1.
- SANCTORUM** ignotorum cultus à Mabillonio examinatus. pag. 354. & seqq.
- SAN - GALLENSIS** Philosophi 580.
- SCHENZ de Schenmerberg** factum nefandum in Re Diplomatica. 461.
- SCHMIER (Franciscus)** edit jus publicum. 254. Et jurisprudentiam Canonico - Civilem. pag. 255.
- SCHOLA Sulernitana** per Constantinum Afrum Monachum illustrata. 305. 306.
- SCHOLASTICI** Philosophi notantur. 290. V. Philosophia.
- SCHRAMB** Mellicensis Chronographus. 407.
- SCHROTT (Joannes)** Abb. ad S. Udalricum & Afram Scholam humaniorum Musarum aperit. pag. 573.
- SCHOTT (Marianus)** de præsentia Dei &c. pag. 218.
- SCIENTIA** Media, & aliæ quæstiones Theol. Litium materies. pag. 64.
- SCOTUS Erigena** an Benedictinus. pag. 125. Dionysii Areopagitæ Opera latinitate donat. 204. Quod approbationem à Papa non petierit, notatur. 204. & seq. Quænam in eo animadvertenda. 205.
- S. SCRIPTURA** circa quæ præcipuè occupatur. 10. Ejus obscuritas dilucidata 49. 52. Mos commentandi veterum Benedictinorum in SS. Lit. 22. col. 2. & 23. col. 1. In vernaculam hæ non transferebantur. 23. col. 1. Ejus studii neglectus in Monasteriis deploratur. 46. & 63. Unde ad illum redeundum. 65. Theologiæ Professoribus necessarium. 65. Sicut & aliarum scientiarum præsidia. 111. Omnibus utile. 26. Florent Studia SS. Lit. sub Alcuino in Gallia. 18. Sub Autperto in Italia. 16. Sub Iglaco in Anglia. 17. 18. Fuldæ. 18. 20. Eadem Sec. XIII. 45. Sec. XIV. pag. 46. In Monasterio Anglicano Wyn-

- Wynchombiensis** & alibi. p. 56. Patrum S. J. Constitutiones de studio S. Scripturæ. pag. 71. col. 2.
- SCRIPTORES** De Viris illustribus O. S. B. 409. & seqq.
- SCRIPTORES** profani Monachis non interdicendi. pag. 565.
- Scriptorium** Quid 511.
- SEDELIUS (Wolfgangus)** contra modernos Hæreticos 144.
- SEILERI (Joachimi)** Fasciculus Myrrhæ. 218.
- SERNA (Bened. de la)** Scriptor Asceticus. pag. 216.
- SFONDRATUS (Card. Celestinus)** Probabilissimum impugnat. 183. Animadversiones pro SS. Litt. Studio. 72. Ejus Nodus Prædestinationis. 103. Commendat Historiam. pag. 376.
- SIMONII** Crisis in PP. San - Maurianos. 504.
- SINSART (Bened.)** Abb. Pro æternitate inferni. 158. & 159.
- SMARAGDUS** Theologus tempore Caroli M. pag. 26.
- SMARAGDUS** Viridunensis literas resuscitat. 552.
- SOCIÉTATIS Litteraria** Labores ab uno dirigendi. pag. 352.
- SOTO (Dominici)** Cum Abbate Casin. Dissertatio de Studio S. Script. 93. & seqq.
- SOUTHRAYUS (Simon)** Contra Wicleffum. pag. 143.
- SPIES (Placidi)** Alveare SS. Meditationum. pag. 218.
- SPONDANUS** In Hist. Eccl. adiutorem petit Benedictinum. 368.
- STAUDIGL (Udalricus)** Medicinæ cultor. pag. 312. & 313.
- STENGELI (Caroli)** Opera. 219. Monasteriologia. 416. 407.
- STEPHANUS Parisiensis** In S. Regulam. 210.
- STERO (Henricus)** Germanic. rerum Scriptor. pag. 389.
- STRABO (Walafridus)** De cultu Sanctorum & SS. imaginum. 130. De dissensione Filiorum Ludovici Pii. 385.
- STUDIA** Nostri temporis comparantur cum veteribus. 335. Theologicum SS. Vitoni & Hydulphi. 113.
- SULGER (Arsenii)** Opuscula ascetica. 219.

T.

- TANTUEIUS (Maurus)** Theologiam Moralem scribit. 185.
- TAYONIUS** Summam Theologicam ex S. Greg. M. Operibus compilat. 73. 74.
- TERRA - RUBRA (Vitalis)** Eclecticus. pag. 281. col. 1.
- TEXERIUS (Franciscus)** cum Vincentio Thuillier continuator Historiæ Mabillonianæ. pag. 418.
- TEXTORIUS (Jo. Hier.)** Casinensis Theolog. Professor. 59.
- THEOBALDUS** Cantuariensis legum Doctor. 246. Iram Regis sustinet. 248.
- THEODORI** Archiep. Pœnitentiale. 169.
- THEOLOGIA Positiva** p. 1. Suadet ex S. Reg. p. 2. Floret in Congreg. Sancti Mauri. 57. 59. 108. 109. Necessario excolenda. 65. 66. 111. Apud Theologiæ Professores ejus est neglectus reprehensibilis. 110. &

- recessus à SS. Patrum Vestigiis. 111. Utilitas studii scripturifici. 70. 71.
- THEOLOGIÆ** operam dantes à muneribus vilioribus eximantur. 53. Theologiæ Cultura Casini. 90. 91. Discrimen Dogmaticam inter & Polemicam. 115.
- THEOLOGIA Mystica & Ascetica.** 189. Ejus propagines & progressus. 189. 190. à S. P. Benedicto & ejus Filiis culta. 191. 200. Ejus vices Sec. IX. 36. 204. col. 1. Ex libris S. Dionysii promotæ. 206. Ejus conditio Sec. X. apud Clericos & Monachos. 207. 208. Sec. XI. 208. Sec. XII. 209.
- THEOLOGIÆ moralis** necessitas. 167. Cultura apud Veteres Benedictinos, præsertim Greg. M. 160. 168. & seqq.
- THEOLOGIA Scholastica** quid sit. 73. an à SS. Patribus culta & unde manaverit. 73. 74. Invaluit Seculo XII. 78. An ingenium acuat. 112. Ejus reformatio suadetur. 113. Studium non improbat. 114. Celebriores ejus Cultores Sec. XV. 90. De Theologiæ studio rectè instituendo Thomæ. 114. San - Gallenses discipuli à scriptione absolvuntur. 102. Thomæ Mori Lepida narratio de Theologo Scholastico in SS. Litt. alphanabetico. 109. 110.
- THEOPHILUS Martius** Calendarii Reformator. pag. 332.
- THEOPHILUS Raynaudus** De SS. Litt. Studio. pag. 22.
- THIER (Theodori)** Opuscula Ascetica. 219.
- S. THOMAS Aquinas** in Scholis Benedictinis retinendus. 100. Quibus semper venerationi fuit. 113. col. 2. An in Summa contineantur inutilia 113. col. 1.
- S. THOMÆ Cantuar.** Miracula & Epistolæ colliguntur. 363.
- THOMAS (Corbinianus)** De officio hominis. pag. 220.
- THOMAS ab Ebulo** Theologus Motalis. 183.
- THOMASIVS (Card. Jos. Maria)** librum edidit de studiis Theologicis rectè instituendis. pag. 114.
- TILLEMONTII** Historia Eccles. à Benedictinis continuanda. 368. 369.
- TOUTTEE (Ant.)** De gratiæ Div. efficacia. pag. 106.
- TRITHEMIUS (Joann.)** S. Scripturæ studiosissimus. 46. Abbas factus eadem viâ incedit. 47. aliisque hortatur ad sequelam 48. 69. In Asceticis versatissimus. 218. In Ethica eminent. 295. nec ignarus medicinæ. 310. 311. Ob Philosophiam experimentalem & Magiam naturalem *Nigra* infimulatus vindicatur. 318. & seqq. An fuerit Alchymista & aurifodinæ Author. 320. 321. Scribit Chronicon Hirsaugiense. 368. De Rebus Germaniæ, 389. 390. De Viris illustribus O. S. B. 409. Conqueritur de neglectu literarum in Monasteriis Germaniæ. 564. Suadet studium linguarum Orientalium. 566. Ejus Moralis Doctrina, & responsio ad Quæstiones sibi propositas ex Theol. Morali. 182. col. 1. item ad qq. Maximiliani Imp. 48. De studiis Ruperti. 41. De Vita Apollonii Philos. 366. & seqq.
- TRIVIUM & Quadrivium** quid, & an ambo in Scholis Benedictinis tradita 324. 325.

INDEX SCRIPTORUM, ET RERUM PART. II.

TODESCHUS (*Nicolaus*) Abbas panormitanus Lucerna Juris. 235. col. 1.
TURBEYT (*Joann.*) contra modernos Sectarios. pag. 144.

V.

VALERIANUS *Castillioneus* Historiographus Caroli Sabaudia Ducis. 397.

VALERIANUS *deFrancis* Mathematicus. pag. 332. col. 2.

VALSECHIUS (*Virginus*) Scripturae interpretis. 60. col. 1.

VERBORUM *Formula* an ad recuperandam sanitatem applicanda 313.

UGONII (*Flavii Alexii*) Epistola ad Abates O. S. B. In Conc. Trid. congregatos. pag. 91.

VICTORIUS *Syrus* Ludov. XIV. Regius Historiographus 386.

VICTORINUS *Manso* Harmoniam Theologicam Patrum & Scholasticorum concinnavit. 54.

VILLAGUT (*Alphonsus*) edidit Opusculum: Dux & Thesaurus Tribulorum. 217.

VIRGILII Lectio an probetur Alcuino. 551.

VIRGINIUS *Valsechius* Vide *Valsechius*.

VISCHER (*Dominicus*) Insignis Antiquarius. 515.

VISIO *Beatifica* an fidelibus obveniat post extremum iudicium. 89.

VITALIS *Terra-Rubra* Eclecticus. 281.

UTREDUS (*Boltonus*) scribit contra Wicleffum. 142.

VULFERIUS Medicus. pag. 302.

VULTURNENSIS Chronici Author *Joann. Monachus*. pag. 400.

W.

WAGNER (*Leonardus*) peritissimus Scriba. pag. 316.

WALAFRIDI sententia de cultu imaginum. 130.

WANDELBERTUS Prumiensis Hagiographus. pag. 350.

WANNER (*Conradi*) Opera Ascetica. 219.

WANTHAMUS Vocabularium concinnat. p. 563. col. 2.

WASSELINUS Abb. de continentia Conjugatorum ante S. Communionem. 179.

WEIS (*Udalricus*) edit Opus de emendatione intellectus. 288. Varia de eo iudicia. 289. Ejus Apologia. 290.

WEISSHAUPT (*Wolfgangi*) solitaria Angela. pag. 218.

WELLIUS (*Joannes*) contra Wicleffum aliosque. pag. 143.

WENZEL (*Alphonsus*) editis Theologiae & Philosophiae voluminibus celebris evulgat viridarium SS. Meditationum. 219.

WERNERI Blasiani sermones Postillares. pag. 45.

WIBALDUS Stabulensis Abb. Poeta & Orator ad seria transit studia. pag. 561. 562.

WICLEFFUS a Benedictinis impugnatur. 142.

S. WILHELMUS Abb. Hirsaug. Mathematicus. pag. 329. 330.

WINTERUS. Medicus. pag. 300.

WOLPHEMI Statutum & Carmen de lectione S. Scripturae. pag. 33.

WULSTANI Wigorniensis doctrina. pag. 276. col. 1.

Y.

YEPESIUS (*Anton.*) conscribit Chronicon Benedictinum. pag. 413. Critices cultor. pag. 492.

Z.

ZIEGELBAUER (*Magnoaldus*) de Historia Bohemica bene meritus. pag. 394. Sua det, ut seditiosus *Rochezangi* Liber Rogo addicatur. 395. Ejus de conscribenda Monasteriorum Historia Methodus. pag. 443.

F I N I S.

